Universitatea
din MISKOLC

Universitatea
"NICOLAE TITULESCU"
din București

Universitatea
"ANGEL KANCHEV"
din Ruse

CONFERINȚA STUDENȚEASCĂ ANUALĂ

„CONSTANT"
2023

Universitatea „Nicolae Titulescu"

București, **28 aprilie 2023**, ediția a XIII-a

COMITETUL ŞTIINŢIFIC INTERNAŢIONAL

Prof. univ. dr. **Ion Neagu**, Universitatea „Nicolae Titulescu" din Bucureşti; prof. univ. dr. **Viorel Cornescu**, Universitatea „Nicolae Titulescu" din Bucureşti; prof. univ. dr. **Tímea Barzó**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; prof. univ. dr. **Jakab Nóra**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; prof. univ. dr. **Csilla Csák**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; prof. univ. dr. **Erika Róth**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; prof. univ. dr. **Gabriel Boroi**, Universitatea „Nicolae Titulescu" din Bucureşti; prof. univ. dr. **Damaschin Mircea**, Universitatea „Nicolae Titulescu" din Bucureşti; prof.univ. dr. **Gorgenyi Ilona**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; prof.univ. dr. **László Majtényi**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; prof.univ. dr. **Miklós Szabó**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; prof. univ. dr. **Diana Antonova**, Universitatea „Angel Kanchev" din Ruse; prof. univ. dr. **Juliana Popova**, Universitatea „Angel Kanchev" din Ruse; prof. univ. dr. **Vasile Dobrinoiu**, Universitatea „Nicolae Titulescu" din Bucureşti; prof. univ. dr. **Mihai-Adrian Hotca**, Universitatea „Nicolae Titulescu" din Bucureşti; prof univ. dr. **Nicolae Popa**, Universitatea „Nicolae Titulescu" din Bucureşti; prof. univ. dr. **Viorel Roş**, Universitatea „Nicolae Titulescu" din Bucureşti; prof. univ. dr. **Augustin Fuerea**, Universitatea „Nicolae Titulescu" din Bucureşti; prof. univ. dr. **Corneliu Bârsan**, Universitatea „Nicolae Titulescu" din Bucureşti; prof. univ. dr. **Valentina Vasile**, Universitatea „Nicolae Titulescu" din Bucureşti; prof. univ. dr. **Elena Nedelcu**, Universitatea „Nicolae Titulescu" din Bucureşti; prof. dr. **Emil Papazov**, University of Ruse "Angel Kanchev" Ruse; prof. dr. **Lyudmila Mihaylova**, University of Ruse "Angel Kanchev" Ruse; prof. PhD. **Emil Kotsev**, University of Ruse "Angel Kanchev" Ruse; conf. univ. dr. **Edit Kriston**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; conf. univ. dr. **Eva Erdos**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; conf. univ. dr. **Zoltan Varga**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; conf. univ. dr. **Zoltán Angyal**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; conf. univ. dr. **Kremena Rayanova**, Universitatea „Angel Kanchev" din Ruse; conf. univ. dr. **Krasimir Dimitrov**, Universitatea „Angel Kanchev" din Ruse; conf. univ. dr. **Bogdan Micu**, Universitatea „Nicolae Titulescu" din Bucureşti; conf. univ. dr. **Gorunescu Mirela**, Universitatea „Nicolae Titulescu" din Bucureşti; conf. univ. dr. **Roxana Mariana Popescu**, Universitatea „Nicolae Titulescu" din Bucureşti; conf. univ. dr. **Marta Claudia Cliza**, Universitatea „Nicolae Titulescu" din Bucureşti; conf. univ. dr. **Vasile Nemeş**, Universitatea „Nicolae Titulescu" din Bucureşti; conf. univ. dr. **Maria-Zenovia Grigore**, Universitatea „Nicolae Titulescu" din Bucureşti; conf. univ. dr. **Mădălina Rădoi**, Universitatea „Nicolae Titulescu" din Bucureşti; dr. adjunct. **Réka Pusztahelyi**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; dr. adjunct. **György Marinkás**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; lect. univ. dr. **Szilágyi János Ede**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; lect. univ. dr. **Adrienn Nagy**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; lect. univ. dr. **Tímea Barzó**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; lect. univ. dr. **József Gula**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; dr. adjunct. **György Kenderes**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; conf. univ. dr. **Elena Emilia Ştefan**, Universitatea

„Nicolae Titulescu” din Bucureşti; lect. univ. dr. **Rodica Aida Popa**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din Bucureşti; lect. univ. dr. **Ioana Pădurariu**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din Bucureşti; lect. univ. dr. **Alina Mihaela Conea**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din Bucureşti; lect. univ. dr. **Dan Alexandru Sitaru**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din Bucureşti; lect. univ. dr. **Cornelia Beatrice Gabriela Ene-Dinu**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din Bucureşti; lect. univ. dr. **Constantin Nedelcu,** Universitatea „Nicolae Titulescu” din Bucureşti; lect. univ. dr. **Viorica Mirela Ştefan-Duicu** Universitatea „Nicolae Titulescu” din Bucureşti; lect. univ. dr. **Mihaela Iliescu**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din Bucureşti; lect. univ. dr. **Nicoleta Panait**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din Bucureşti; lect. univ. dr. **Andreea Stroe**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din Bucureşti; lect. univ. dr. **Cristina Matei**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din Bucureşti; lect. univ. dr. **Liviu Radu**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din Bucureşti; lect. univ. dr. **Dan Velicu**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din Bucureşti; asist. univ. dr. **György Marinks**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; asist. univ. dr. **Tóth Gergő József**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; asist. univ. dr. **Vanya Panteleeva**, Universitatea „Angel Kanchev” din Ruse; asist. univ. dr. **Anastas Georgiev**, Universitatea „Angel Kanchev” din Ruse; asist. univ. dr. **Maria Radeva**, Universitatea „Angel Kanchev” din Ruse; asist. univ. dr. **Edit Sápi**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; asist. univ. dr. **Panyi Béla**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; asist. univ. dr. **Nadia Stoica Cantemir**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din Bucureşti; asist. univ. dr. **Valentina Bărbăţeanu**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din Bucureşti.

COMITETUL DE ORGANIZARE

prof. univ. dr. **Ion Neagu**;
prof. univ. dr. **Viorel Cornescu**;
prof. univ. dr. **Mircea Damaschin**;
prof. univ. dr. **Gabriel Boroi**;
prof. univ. dr. **Erika Róth** (Universitatea din Miskolc, Ungaria);
prof. univ. dr. **Zoltán Varga** (Universitatea din Miskolc, Ungaria);
prof. univ. dr. **Diana Antonova** (Universitatea "Angel Kanchev" din Ruse, Bulgaria);
conf. univ. dr. **Elena ŞTEFAN**;
asist. univ. dr. **Vanya Panteleeva**, (Universitatea „Angel Kanchev” din Ruse);
lect. univ. dr. **Nicoleta Panait**;
preşedinte ASUNT **Ştefan-Teodor Burtea**;
ing. IT **George Pretor**;
analist IT **Sebastian-Adrian Nistor**;
analist IT **Eduard Vechler.**

ISSN (CD-ROM): 2246-9214
ISSN-L: 2246-9214

IMUNITATEA PARLAMENTARĂ ÎN MATERIA PROCESULUI PENAL

Marta TACHE*

Abstract

În complexitatea atribuțiilor funcției parlamentare, imunitatea parlamentară antamează instituții politice și juridice, incluzând anumite aspecte procesuale ce implică justa măsură între posibile abuzuri ori excese de protecție. Independența justiției, ca trăsătură intrinsecă a statului de drept, reprezintă mijlocul legal împotriva puterii discreționare. Prezumând puterea organului de stat, imunitatea parlamentară operează prin însăși obligația de apărare a binelui comun, și evident, de a nu cauza daune sociale, prin protecția interesului personal. În materia procesului penal, această lucrare de cercetare urmărește să particularizeze noțiunea de imunitate parlamentară din prisma cadrului legal, dar și a modurilor în care, actualizarea acestei instituții poate conduce, în ultimă instanță, la discreditarea instituțiilor legislative.

Cuvinte cheie: *imunitate parlamentară, proces penal, inviolabilitate, puterea discreționară.*

I. Introducere

Persistența în timp a unor probleme esențiale aferente statului de drept clamează poate în întrebarea retorică *„unde se termină puterea discreționară și unde începe abuzul de drept?”*[1]. Pentru a identifica limitele puterii discreționare și delimitarea acestora de excesul de putere al autorităților statului ce ar trebui sancționat, afirmăm, încă de la început, că puterea discreționară înseamnă o libertate permisă de lege, și nu una în afara legii[2].

Pentru început, ne propunem să analizăm legătura indisolubilă între organele care edictează legea și noțiunea de *lege* propriu-zisă. În acest sens, cadrul legislativ ar trebui să configureze limitele de drept oferite de imunitatea parlamentară. Din

* Studentă, Facultatea de Drept, Universitatea “Nicolae Titulescu” din Bucuresti (e-mail: tache.marta@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea prof. univ. Mircea Damaschin (mirceadamaschin@univnt.ro).

[1] A. Iorgovan, *Tratat de drept administrativ român. Partea generală*, Editura Nemira, București, 1996, p. 301.

[2] R.A. Lazăr, *Legalitatea actului administrativ: drept românesc și drept comparat*, Editura All Beck, București, 2004; G. Tragone și I. Postu, *Abuzul de drept și abuzul de putere*, în Studii Juridice Universitare, 23(3-4), 2013, p. 296.

practică, putem constata anumite delimitări diametral opuse între limitele de drept respectiv limitele de fapt. Relevanța delimitării o putem identifica plecând de la simpla definiție a *legii*, și anume, *"regulă generală scrisă stabilită de către puterile publice după deliberare şi comportând acceptarea directă sau indirectă a guvernanţilor"*[3], definiție ce antamează o anumită interdependență, ce reprezintă baza instituției juridice în discuție. Prezumând puterea organului de stat, imunitatea parlamentară operează prin însăși obligația de apărare a binelui comun, și evident, de a nu cauza daune sociale, prin protecția interesului personal.

În ultimă instanță, această lucrare de cercetare *"Imunitatea parlamentară în materia procesului penal"* își propune să evidențieze modurile prin care este actualizată această instituție juridică ținând cont și de particularitățile oferite de realitatea înconjurătoare.

II. Prezentarea regulilor derogatorii (Constituția și Legea nr. 96/2006 privind statutul deputaților și a senatorilor, republicată)

Protecția *imunității parlamentare* operează doar pentru acele măsuri procesuale reglementate expres în Constituție și în legislația în vigoare (Legea 96/2006)[4] incidentă în materie[5]. Potrivit art. 20 alin. (1), imunitatea parlamentară reprezintă ansamblul de dispoziții legale care asigură deputaților și senatorilor un regim juridic derogatoriu de la dreptul comun în raporturile lor cu justiția și în scopul de a le garanta independența. De asemenea, în alin. (2) este statuat faptul că imunitatea parlamentară este direct și indisolubil legată de mandatul de deputat sau de senator (Legea nr. 96/2006). Imunitatea parlamentară reprezintă instituția juridică ce își are fundamentul constituțional în art. 72[6]. În cadrul acestui articol, în alin. (1) se statuează că *deputaţii şi senatorii nu pot fi traşi la răspundere juridică pentru voturile sau pentru opiniile politice exprimate în exercitarea mandatului*.

În acest sens, protecția oferită reprezintă însăși obligația de apărare a drepturilor și libertăților cetățenilor care l-au ales. Mai exact, deputații și senatorii își pot exprima opiniile publice fără a fi trași la răspundere, în măsura în care aceste opinii evidențiază interesul cetățenilor, și nu o opinie proprie care nu reprezintă *vocea unanimă a poporului* care l-a votat. Cu alte cuvinte, această imunitate parlamentară ar trebui să opereze doar atunci când apără opiniile politice care

---

[3] M. Hauriuou, *Précis de droit constitutionnel*, Paris, Librairie du Recueil Sirey, 2 éd.,1972, p. 137.
[4] Legea nr. 96/2006 a mai fost republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 353 din 22 mai 2015 și a mai fost modificată prin Legea nr. 356/2015 pentru modificarea art. 45 din Legea nr. 96/2006 privind Statutul deputaților și al senatorilor, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 975 din 29 decembrie 2015.
[5] Smochină, A; Cerchez, M., *Particularitățile răspunderii juridice penale ale membrilor Parlamentului*, în Studii Juridice Universitare, 45(1-2), 2019, p.9.
[6] https://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?id=339.

reflectă interesele cetățenilor, și nu interesele personale ale celui care îi reprezintă pentru un mandat de 4 ani, cu posibilitate de reînoire.

În materia procesului penal, în alin. (2) este prevăzut că *deputaţii şi senatorii pot fi urmăriţi şi trimişi în judecată penală pentru fapte care nu au legătură cu voturile sau cu opiniile politice exprimate în exercitarea mandatului, dar nu pot fi percheziţionaţi, reţinuţi sau arestaţi fără încuviinţarea Camerei din care fac parte, după ascultarea lor. Urmărirea şi trimiterea în judecată penală se pot face numai de către Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie. Competenţa de judecată aparţine Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie*. În acest sens, răspunderea penală a parlamentarilor trebuie analizată ținând cont de particularitățile activității parlamentare. Statutul, deținut de funcționarii publici, este dat de complexitatea atribuțiilor parlamentare, și pe cale de consecință, protecția vizează, cu precădere, manifestarea acestora în funcția respectivă, iar nu persoana sau, de ce nu, interesul personal. Pe cale de consecință, imunitatea jurisdicțională reprezintă o protecție specială, însă aceștia nu sunt exonerați de răspunderea penală corespunzătoare. Condiționarea efectuării unor activități probatorii sau a dispunerii unor măsuri preventive privative de libertate, precum percheziția corporală, domiciliară sau informatică, reținerea, arestarea preventivă ori arestul la domiciliu, reprezintă încă o garanție ce constă în obținerea încuviințării Camerei cu privire la activitatea infracțională a unui deputat sau senator. În acest context, garanția capătă conotația negativă, în măsura în care legislativul, prin membrii săi, întârzie sau chiar împiedică luarea unor măsuri procesuale în scopul apărării intereselor Camerei care nu mai însumează interesele cetățenilor, ci interesele personale ale membrilor săi. În esenţă, dispoziţiile constituţionale mai sus citate descriu cele două forme ale imunităţii parlamentarului şi anume, *iresponsabilitatea*, adică lipsa răspunderii juridice pentru opiniile politice şi voturile exprimate în exercitarea mandatului, şi *inviolabilitatea* alesului, o imunitate de procedură ce împiedică sau, după caz, întârzie realizarea unor acte procesuale[7].

Ultimul alineat al art. 72 din Constituție statuează că, *în caz de infracţiune flagrantă, deputaţii sau senatorii pot fi reţinuţi şi supuşi percheziţiei. Ministrul justiţiei îl va informa neîntârziat pe preşedintele Camerei asupra reţinerii şi a percheziţiei. În cazul în care Camera sesizată constată că nu există temei pentru reţinere, va dispune imediat revocarea acestei măsuri.* Potrivit alineatului în discuție, particularitățile activității parlamentare oferă deputaților și senatorilor o putere discreționară ce rezultă din decizia Camerei sesizată, în prealabil, cu privire la reținerea, arestarea sau percheziția unui membru al său. Totodată, lipsa de acord a Camerei, cu privire la fapta culpabilă a unui parlamentar, destituie orice bănuială rezonabilă adusă în discuție.

[7] Pupazan, C.G., *Formele imunităţii parlamentare. O analiză a prevederilor cuprinse în art. 72 din Constituţia României*, în Analele Ştiinţifice ale Universităţii Alexandru Ioan Cuza din Iaşi, seria Ştiinţe Juridice, 60(1), 2014, p. 2.

Privind dintr-o altă perspectivă, imunitatea parlamentară nu îl apără, în principiu, pe deputat sau senator de răspunderea penală[8]. În acest sens, protecția, oferită de această instituție juridică, nu împiedică începerea urmăririi penală prin realizarea unor acte de cercetare penală sau chiar trimiterea în judecată[9]. Potrivit legiferării dispozițiilor art. 289-290 Cod Penal și a celor asimilate acestora, împreună cu revizuirea periodică a Legii nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție, se poate constata preponderența infracțiunilor de dare respectiv luare de mită și trafic de influență.

Legea nr. 96 din 21 aprilie 2006 (republicată) privind Statutul deputaților și al senatorilor, legiferează imunitatea parlamentară, în capitolul al V-lea. Mai mult, art. 23 stuatuează regimul în procesul penal respectiv art. 24, procedura în caz de reținere, arestare sau percheziție. Procedura în caz de reținere, arestare sau percheziție. Conform alin. (1) *cererea de reținere, arestare sau percheziție a deputatului ori a senatorului se adresează președintelui Camerei din care face parte de către ministrul justiției.* Ulterior, conform penultimului alineat, *Camera hotărăşte asupra cererii cu votul secret al majorităţii membrilor prezenţi, în condiţiile respectării prevederilor art. 67 din Constituţia României, republicată. Hotărârea Camerei se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I, şi se comunică de îndată ministrului justiției.*

III. Prezentarea regulilor de procedură aplicabile parlamentarilor membri ai Guvernului

Scopul și conținutul imunității membrilor Guvernului sunt reglementate în Constituție în art. 109 având denumirea marginală *"Răspunderea membrilor Guvernului"*. Alin. (1) stipulează că *„Guvernul răspunde politic numai în faţa Parlamentului pentru întreaga sa activitate. Fiecare membru al Guvernului răspunde politic solidar cu ceilalţi membri pentru activitatea Guvernului şi pentru actele acestuia"*. Mai departe, alin (2) subliniază că *„numai Camera Deputaţilor, Senatul şi Preşedintele României au dreptul să ceară urmărirea penală a membrilor Guvernului pentru faptele săvârşite în exerciţiul funcţiei lor. Dacă s-a cerut urmărirea penală, Preşedintele României poate dispune suspendarea acestora din funcţie. Trimiterea în judecată a unui membru al Guvernului atrage suspendarea lui din funcţie. Competenţa de judecată aparţine Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie"*. Potrivit ultimului alineat din legea fundamentală *„cazurile de răspundere şi pedepsele aplicabile membrilor Guvernului sunt reglementate printr-o lege privind responsabilitatea ministerială"*.

---

[8] Neagu, I., Damaschin, M., *Tratat de procedură penală,* Editura Universul Juridic, 2021.

[9] Mihalache, C.M., *Răspunderea penală a funcţionarului public*, Editura Hamangiu, București, 2011.

Legea nr. 115/1999[10] republicată privind responsabilitatea ministerială în România consemnează o serie de incriminări și o procedură de urmărire specială pentru subiecții activi, membrii Guvernului care dețin și funcția de parlamentar. Astfel, începerea urmăririi penale se dispune doar prin votul Camerei, fiind realizată de procurorul desemnat din cadrul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, iar judecata revine instanței supreme (Legea nr. 115/1999). Conform art. 6 *Dispoziţii generale* din Legea nr 115/1999, în înţelesul prezentei legi, sunt membri ai Guvernului primul-ministru, ministrii şi alti membri stabiliti prin lege organica, numiti de Preşedintele României pe baza votului de incredere acordat de Parlament. Următorul articol cu denumirea marginală *Răspunderea penală* reliefează în alin. (1) că *intră sub incidenţa prezentei legi faptele săvârşite de membrii Guvernului în exercitiul functiei lor şi care, potrivit legii penale, constituie infractiuni.* Mai departe, alin. (2) subliniază că *pentru săvârşirea altor infractiuni, în afara exercițiului funcției lor, membrii Guvernului răspund potrivit dreptului comun.* Ultimul alineat din art. 7 evidențiază că *persoanele prevăzute la art. 6 răspund penal pentru faptele săvârșite în exercițiul funcției lor, potrivit normelor de procedură stabilite prin prezenta lege.* Procedura de urmărire penală și judecare este reglementată în art. 12 și anume că *numai Camera Deputatilor, Senatul şi Preşedintele României au dreptul să ceară urmărirea penală a membrilor Guvernului pentru faptele săvârşite în exercițiul funcției lor.*

De asemenea, Decizia nr. 665 din 5 iulie 2007[11] referitoare la excepţia de neconstituţionalitate a dispoziţiilor art. 23 alin. (2) şi (3) din Legea nr. 115/1999 privind responsabilitatea ministerială, republicată, stabilește, în esență, că procedura derogatorie se aplică și foștilor membri ai Guvernului pentru faptele săvârșite pe durata mandatului şi în exerciţiul funcţiei acestora. Dispozițiile criticate ce contraveneau jurisprudenței Curții Constituționale au fost declarate neconstituționale prin prezenta Decizie, dat fiind faptul că măsura de ocrotire a interesului public subzistă şi după încetarea mandatului membrilor Guvernului.

IV. Proceduri parlamentare de ridicare a imunității

Jurisprudența națională oferă exemple elovente de dosare soldate cu ridicarea imunității dar și exemple de respingere a cererilor de urmărire penală. Aceste

[10] Legea nr. 115/1999 privind responsabilitatea ministeriala a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 300 din 28 iunie 1999 şi a mai fost modificata prin: Ordonanţa de urgenta a Guvernului nr. 130/1999, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 454 din 20 septembrie 1999 (aprobata cu modificari prin Legea nr. 468/2001, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 413 din 25 iulie 2001); Ordonanţa de urgenta a Guvernului nr. 289/2000, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 706 din 29 decembrie 2000 (aprobata prin Legea nr. 31/2001, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 116 din 7 martie 2001).

[11] Decizie nr. 665 din 5 iulie 2007referitoare la excepţia de neconstituţionalitate a dispoziţiilor art. 23 alin. (2) şi (3) din Legea nr. 115/1999 privind responsabilitatea ministerială, republicată.

acţiuni de blocare a actului de justiţie au atras în dese rânduri oprobiul public făcând în acelaşi timp şi obiectul criticilor venite din partea organismelor europene[12].

Numărul dosarelor soldate cu ridicarea imunității respectiv respingere a cererilor de urmărire penală înregistrează un trend crescător indiferent de lecțiile sancționatorii oferite de istoria României. Cu titlu de exemplu, putem invoca raportul favorabil aferent ridicării imunității fostului ministru al Agriculturii, deputatul Adrian Chesnoiu (251 de voturi „pentru" și 25 „împotriva" ridicării imunității). În acest caz, referatul DNA consemnează că *deputatul PSD a fost cercetat în săvârşirea, în exercitarea funcţiei de ministru, a infracţiunilor de instigare (sub forma participaţiei improprii) la permiterea accesului unor persoane neautorizate la informaţii ce nu sunt destinate publicităţii, în scopul obţinerii pentru altul de foloase necuvenite (...) şi de abuz în serviciu (...)*[13]. Alt exemplu este reprezentat de avizul favorabil dat de Comisia juridică a Camerei Deputaților pentru ridicarea imunității deputatului Nicolae Bănicioiu (19 voturi "pentru" și 2 voturi „împotrivă" ridicării imunității). Astfel, Camera Deputaților a încuviințat începerea urmăririi penale a deputatului acuzat de trafic de influență și luare de mită, decizie ce a fost luată cu majoritate de voturi[14].

La polul opus, putem exemplifica și cazuri în care Comisia juridică din Senat nu a fost de acord cu ridicarea imunității, în cazul fostului ministru al Sănătății, Florian Bodog (5 voturi „împotrivă", 2 „pentru" ridicarea imunităţii şi 2 abţineri). În acest caz, raportul nefavorabil atestă apărarea împotriva începerii urmăririi penale pentru abuz în serviciu şi fals intelectual[15]. Un alt exemplu elocvent este reprezentat de respingerea solicitării DNA de ridicare a imunității liderului ALDE, Călin Popescu Tăriceanu, fiind acuzat de luare de mită în perioada mandatului de premier[16], Senatul respingand cererea DNA cu votul majorității senatorilor prezenți la ședință (38 de voturi „pentru" ridicarea imunității, 71 de voturi „împotrivă" și o abținere). Un alt caz mediatizat este dat de parlamentarul Varujan Vosganian, caz în care Comisia juridică a Senatului a consemnat un raport negativ pentru începerea urmăririi penale, fostul parlamentar fiind cercetat în dosarul RomGaz pentru pentru complot și subminarea economiei naţionale (5 voturi „împotrivă", 5 voturi „pentru" ridicarea imunității)[17].

---

[12] Pupazan, C.G., *op. cit.*, p. 132.

[13] https://www.agerpres.ro/viata-parlamentara/2022/06/27/camera-deputatilor-comisia-juridica-a-votat-pentru-ridicarea-imunitatii-lui-adrian-chesnoiu--941082.

[14] https://romania.europalibera.org/a/30915031.html.

[15] https://romania.europalibera.org/a/comisia-juridică-din-senat-respinge-ridicarea-imunității-fostului-ministru-al-sănătății-florian-bodog/30168969.html.

[16] https://www.g4media.ro/breaking-senatul-a-respins-solicitarea-dna-de-ridicare-a-imunitatii-lui-tariceanu-liderul-alde-nu-poate-fi-urmarit-penal.html.

[17] https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/justitie/comisia-juridica-a-senatului-a-dat-aviz-negativ-pentru-inceperea-urmaririi-penale-a-lui-v-vosganian-126977.

V. Concluzii

Lucrarea de cercetare *Imunitatea parlamentară în materia procesului penal* reliefează faptul că imunitatea parlamentară operează doar pentru acele măsuri procesuale reglementate expres în Constituție și în legislația în vigoare, accentuând protecția oferită deputaților si senatorilor în detrimentul funcției lor, concomitent cu răspunderea aferentă atribuțiilor legislative. În acest sens, limitarea puterii discreționare oferită de instituția de drept analizată este dată de însuși cadrul legislativ în vigoare, respectiv de schimbările legislative inerente.

Polemicile iscate în detrimentul subiectului ales par a înregistra un trend crescător direct proporțional cu numărul de dosare soluționate cu ridicarea imunității respectiv cu respingerea cererilor de urmărire penală. De asemenea, existenta deciziilor Curții Constituționale ce vizează declararea unor texte legislative ca fiind neconstituționale afirmă, cu precădere, existența unui *glisade legislative* propice pentru posibile abuzuri ori excese de protecție. În orice caz, această lucrare de cercetare își propune să aducă la lumină existența unui cadrul legislativ adecvat ce concură la înfăptuirea justiției sub denumirea de *imunitate parlamentară,* cadru ce se bucură de treptate modifări legislative inerente realității înconjurătoare.

Referințe

- Ciugureanu-Mihailută, C., *Ad-hoc evaluation of judges: panacea or Procust's bed?*, în Ţarălungă, V., Drept instituţional al Uniunii Europene: curs universitar (completat şi actualizat), 2022;
- Decizie nr. 665 din 5 iulie 2007 referitoare la excepţia de neconstituţionalitate a dispoziţiilor art. 23 alin. (2) şi (3) din Legea nr. 115/1999 privind responsabilitatea ministerială, republicată;
- Hauriuou M., *Précis de droit constitutionnel*, Paris, Librairie du Recueil Sirey, 2 éd.,1972;
- Iorgovan, A., Tratat de drept administrativ român. Partea generală, Editura Nemira, București, 1996;
- Lazăr, R.A., Legalitatea actului administrativ: drept românesc şi drept comparat, Editura All Beck, București, 2004;
- Legea nr. 115/1999 privind responsabilitatea ministeriala a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 300 din 28 iunie 1999;
- *Legea nr. 96/2006* a mai fost republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 353 din 22 mai 2015 și a mai fost modificată prin Legea nr. 356/2015 pentru modificarea art. 45 din Legea nr. 96/2006 privind Statutul deputaților și al senatorilor, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 975 din 29 decembrie 2015;
- Mihalache, C.M., *Răspunderea penală a funcţionarului public*, Editura Hamangiu, București, 2011;
- Neagu, I., & Damaschin, M., *Tratat de procedură penală,* Universul Juridic, 2021;

- Pupazan, C.G., *Formele imunităţii parlamentare. O analiză a prevederilor cuprinse în art. 72 din Constituţia României*, în Analele Științifice ale Universităţii Alexandru Ioan Cuza din Iași, seria Ştiinţe Juridice, 60(1), 2014, pp.127-135;
- Smochină, A; Cerchez, M., *Particularitățile răspunderii juridice penale ale membrilor Parlamentului*, în Studii Juridice Universitare, 45(1-2), 2019, pp.43-52;
- Tragone, G., Postu, I., *Abuzul de drept și abuzul de putere*, în Studii Juridice Universitare, 23(3-4), 2013, pp.289-302;
- https://romania.europalibera.org/a/comisia-juridică-din-senat-respinge-ridicarea-imunității-fostului-ministru-al-sănătății-florian-bodog/30168969.html;
- https://www.g4media.ro/breaking-senatul-a-respins-solicitarea-dna-de-ridicare-a-imunitatii-lui-tariceanu-liderul-alde-nu-poate-fi-urmarit-penal.html;
- https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/justitie/comisia-juridica-a-senatului-a-dat-aviz-negativ-pentru-inceperea-urmaririi-penale-a-lui-v-vosganian-126977;
- https://www.agerpres.ro/viata-parlamentara/2022/06/27/camera-deputatilor-comisia-juridica-a-votat-pentru-ridicarea-imunitatii-lui-adrian-chesnoiu--941082;
- https://romania.europalibera.org/a/30915031.html;
- https://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?id=339.

PROTECȚIA MARTORILOR ÎN PROCESUL PENAL DIN ROMÂNIA. ASPECTE DE PRACTICĂ JUDICIARĂ ȘI DE DREPT COMPARAT

Rodica BROTAC[*]

Abstract

Originea acestei instituții începe cu secolul al XX-lea în SUA, în care autoritățile americane se confruntau cu fenomenul organizațiilor criminale de tip mafiot. Astfel, declarațiile martorilor reprezintă cel mai vechi mijloc de probă în procesul penal. În vederea aflării adevărului, legiuitorul instituie măsuri speciale de protecție pentru două categorii de martori: martorii amenințați și martorii vulnerabili, tocmai pentru încurajarea cooperării acestora cu organele judiciare. În ceea ce privește actuala reglementare, legiuitorul a instituit măsuri de protecție diferite pentru cele două categorii de martori, în funcție de faza procesului penal. Lucrarea de față își propune să analizeze instiuția protejării martorilor prin prisma jurisprudenței contenciosului constituțional pentru a studia lacunele legislative și să analizeze atât aspectele de drept intern, cât și aspectele de drept comparat, pentru exemplele de bune practici cu privire la acordarea statutul de martor protejat și a măsurilor care pot fi dispuse în vederea colabării sale cu organele judiciare.

Cuvinte cheie: *mijloace de probă, martorii vulnerabili, codul tăcerii, măsuri de protecție.*

I. Introducere

Doctrina face distincția între noțiunile de ,,probă" și ,,mijloc de probă".[1]

Noțiunea de ,,probă" are în vedere faptele sau împrejurările care sunt necesare pentru aflarea adevărului în procesul penal, iar prin noțiunea de ,,mijloc de probă", se înțelege modalitate de administrare a informațiilor de către organele judiciare pentru a dobândi caracter procesual.[2] Așadar, potrivit argumentului de interpretare logică ,,*per a contrario*", nu orice informație este relevantă pentru rezolvarea justă

[*] Studentă, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București (e-mail: rodicadr138520@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea prof. univ. dr. Mircea Damaschin (mirceadamaschin@univnt.ro).

[1] Crișu A. ,,*Drept procesual penal. Partea generală*", Ediția a 6-a, revizuită și actualizată, București, Editura Hamangiu, 2022, p. 346.

[2] Ibidem.

a unei cauze penală, iar informația trebuie să fie administrată de către un organ judiciar pentru a dobândi caracter procesual.

Potrivit actualei reglementări (art. 97 alin. (2) CPP) probele pot fi obținute în procesul penal prin intermediul următoarelor mijloace de probă: declarațiile suspectului sau a inculpatului, a persoanei vătămate, ale părții civile, ale părții responsabile civilmente, a martorilor, înscrisuri, rapoarte de expertiză sau de constatare, procese-verbale, fotografii, mijloace materiale de probă, precum și orice alt mijloc de probă care nu este interzis de lege.

Poate fi formulată constatarea că legiuitorul român nu a restrâns sfera mijloacelor de probă, ci a oferit cu caracter exemplificativ, în ce constă acestea.

II. Aspecte de drept intern privind protecția martorilor

Cu referire la persoanele care poate avea calitatea de martor, potrivit art. 115 alin (1) CPP, calitatea de martor o poate avea orice persoană, în afară de părțile și subiecții procesuali principali.

Cu toate acestea, există o excepție, întrucât art. 81 alin. (2) CPP reglementează situația în care, acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu, iar dacă persoana vătămată nu este de acord să participe în cadrul procesului penal, organele judiciare dacă consideră că este necesar vor putea audia persoana vătămată în calitate de martor.

Legiuitorul a avut în vedere situațiile speciale privind instituția protejării martorilor. Astfel, aceștia se împart în: martorii amenințați și martorii vulnerabili.[3]

2.1. Matorii amenințați

Potrivit art. 125 CPP, calitatea de martor amenințat poate fi atribuită unei persoane dacă există o suspiciune rezonabilă, că viața, integritatea corporală, libertatea, bunurile sau activitatea profesională a acestuia ori a unui membru de familie ar putea fi puse în pericol în urma cooperării acestuia cu organele judiciare.

Acest statut poate fi oferit de procuror, judecătorul de drepturi și libertăți sau de instanța de judecată.[4]

În funcție de faza procesului penal, se pot dispune următoarele măsuri:

- În faza de urmărire penală potrivit art. 126 alin. (1) CPP: supravegherea și paza locuinței martorului sau asigurarea unei locuințe temporare; însoțirea și asigurarea protecției martorului sau a membrilor de familie ai acestuia în cursul deplasărilor, de către autorități desemnate; protecția datelor de identitate, prin acordarea unui pseudonim cu care martorul va semna declarația sa; audierea martorului fără ca acesta să fie prezent, prin intermediul mijloacelor audiovideo de

[3] Neagu I., Damaschin M., „*Tratat de procedură penală. Partea generală*", Ediția a- IV-a, revizuită și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2022, p. 536.
[4] *Idem*, p. 537.

transmitere, cu vocea și imaginea distorsionate, dacă măsurile menționate mai sus nu sunt suficiente.

- În faza judecății se pot dispune următoarele măsuri conform art. 127 CPP: supravegherea și paza unei locuințe a martorului sau oferirea unei locuințe temporare; însoțirea și asigurarea protecției atât a martorului, cât și a membrilor familiei sale; nepublicitatea ședinței de judecată pe durata ascultării martorului; ascultarea martorului prin intermediul mijloacelor audiovideo, fără ca acesta să fie prezent în sala de judecată și oferirea unui pseudonim sub impericul căruia va oferi informațiile.

În ceea ce privește durata măsurilor de protecție, acestea se pot menține până când starea de pericol a încetat.[5]

2.2. Martorii vulnerabili

Conform art. 130 alin. (1) CPP, atât procurorul, cât și instanța pot decide acordarea statutului de mator vulnerabil următoarelor categorii de persoane:

- martorul care a suferit o trauma ca urmare a săvârșirii infracțiunii ori ca urmare a comportamentului ulterior al suspectului sau al inculpatului:
- martorul minor.

Doctrina afirmă că în prima categorie de persoane sunt vizate persoanele care au suferit o vătămare, fizică, morală sau materială în urma săvârșirii infracțiunii, iar aceasta din urmă nu participă în proces în calitate de persoană vătămată sau parte civilă.[6]

În cea de-a doua categorie, nu intră doar minorii sub 14 ani, ci și cei între 14-18 ani.[7]

Doctrina apreciază că în ceea ce privește martorul minor, legea nu cere ca acesta să fi suferit o traumă ca urmare a săvârșirii infracțiunii sau să fi suferit o consecință ca urmare a comportamentului ulterior a suspectului sa a inculpatului, întrucât starea de minorat este suficientă poate a oferi caracterul de vulnerabilitate, deoarece se prezumă că din cauza vârstei poate fi influențat fie să dea declarații care nu corespund cu realitatea, fie să nu le ofere.[8]

Astfel, vulnerabilitatea, apreciază doctrină, constă în trauma cauzată de realizarea infracțiunii sau în starea de minorat.[9]

În ceeea ce privește protecția martorilor vulnerabili, în funcție de faza procesului penal, se pot dispune următoarele măsuri:

---

[5] *Idem*, p. 538.
[6] *Idem*, p. 541.
[7] Ibidem.
[8] Boroi A., Negruț G. „*Drept procesual penal”*, Ediția a 3-a, revizuită și actualizată, Editura Hamangiu, București, 2022, p. 250.
[9] Negru I., Damaschin M., *loc.cit.*, p. 541.

- În faza urmării penale, martorul vulnerabil poate fi însoțit, măsură care se poate extinde și asupra membrilor de familie al acestuia. În situația în care, această măsură este insuficientă, atunci martorul vulnerabil poate fi ascultat prin intermediul mijloacelor audiovideo de transmitere, cu vocea și imaginea distorsionată.[10]
- În faza de judecată, protecția poate fi realizată prin însoțirea martorului și a membrilor de familie a membrilor de familie a acestuia, protejarea identității, audierea intermediate și prin dispunerea desfășurării nepublice a ședinței de judecată.[11]

III. Originea instituției protecției martorilor

Instituirea unor dispoziții privind protecția martorilor a devenit importantă în anii 1970 pentru SUA.[12]

Autoritățile americane, la acea vreme, se confruntau cu fenomenul organizațiilor criminale de tip mafiot și nu aveau reglementată instituția protecției martorilor.

În acea vreme, practica judiciară se confrunta și cu fenomenul „*omertà*" sau „codul tăcerii", în care deseori, martorii cheie nu doreau să ofere informații relevante pentru rezolvarea procesului penal, pentru că știau că aveau să fie executați atât ei, cât și apropriații acestora.[13]

Joseph Valachi a fost primul membru al mafiei italiano-americane care a spart „codul tăcerii" instituit de membrii mafiei.[14]

Cooperarea lui Valachi cu autoritățile americane a fost fundamentată de frica pe care acesta o avea față de capul mafiei, Vito Genovese, întrucât circula zvonul că Genovese a oferit o recompense de 100.000$ pentru uciderea sa. [15]

Dat fiind faptul că Valachi era terifiat de zvonul că Genovese a plătit asasinarea sa, acesta a rugat autoritățile americane să îi ofere posibilitatea de a-și prepara singur mâncarea.

Valachi a devenit prima persoană din SUA care a beneficiat de protecția statului, chiar înainte de adoptarea unui program de protecție a martorilor.

Mai mult, acesta a fost izolat de restul condamnaților și contactele sale au fost limitate doar cu Biroul Federal de Investigații și Biroul Federal de Închisoare.[16]

---

[10] *Idem*, p. 572.
[11] Ibidem.
[12] Sursa electronică disponsibilă: https://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica/organised-crime/Good_Practices_for_the_Protection_of_Witnesses_in_Criminal_Proceedings_Involving_Organized_Crime.pdf (ultima accesare: 10.02.2023), p. 7.
[13] Ibidem.
[14] Ibidem.
[15] Ibidem.
[16] Ibidem.

În 1970 s-a adoptat Programul Witness Security (WITSEC) din SUA, care asigură securitatea fizică a martorilor expuși pericolului, prin oferirea unui lor de reședință nedezvălit, prin schimbarea de nume și noi detalii de identitate.[17]

Obținerea calității de martor protejat după programul WITSEC necesită îndeplinirae cumulativă a următoarelor condiții:[18]

- cazul să fie extrem de grav;
- declarația martorului să fie crucială;
- să nu există nicio altă modalitate de măsură de siguranță pentru protecția fizică a persoanei;

IV. Aspecte de drept comparat în ceea ce privește instituția martorilor protejați

Italia

În 1984 mafiotul sicilian Tommaso Buscetta, acceptând să colaboreze cu justiția penală din Statele Unite și Italia, a contribuit decisiv la consolidarea instituției martorilor protejați. Astfel, după ce acesta a cooperat cu autoritățile judiciare italiene a primit ca protecție schimbarea identității. Datorită colaborării cu Buscetta, autoritățile italiene au beneficiat de o creștere a colaborărilor cu număr de peste 1.000.

Dreptul italian reglementează astfel instituția protejării martorilor:[19]

- *Persoanele eligibile de protecție* sunt următoarele: martorii care privesc infracțiunile în legătură cu drogurile, mafia și infracțiunile de omor și martorii unor infracțiuni, care potrivit reglementărilor, depășesc pedeapsa cu închisoarea între 5 și 20 de ani;
- Tipurile de protecție vizate sunt următoarele: plan temporar (pentru 180 de zile); măsuri speciale (planuri de reintegrare socială și protecție) și programul de protecție specială (relocări, documente de identitate temporară, ajutor financiar).

Columbia

Originea instituției privind protecția martorilor își are originea în legea fundamentală din 1991.[20] Columbia recunoaște trei categorii de persoane care pot fi martori, a căror măsuri de protecție sunt luate gradual:[21]

---

[17] *Idem*, p. 8.
[18] Ibidem.
[19] *Idem*, p. 14.
[20] *Idem*, p. 11.
[21] Ibidem.

- în prima categorie, li se oferă martorilor recomandări cu privire la siguranța acestora;
- în cea de-a doua categorie, martorilor li se asigură monitorizarea limitată;
- în cea de-a treia categorie, martorilor li se poate schimba identitatea.

Germania

Programul de protecție al martorilor a fost introdus în Hamburg, începând cu anul 1980, iar acesta a început odată cu creșterea gang-ului de motocicliști.

Legea privind proteția martorilor promulgată în 1998 cuprinde, printre altele, următoarele prevederi: [22]utilizarea tehnologiei video pentru interviurile martorilor de risc (în special testimonialul copiilor); îmbunătățirea posibilităților de asigurare a confidențialitate a datelor.

V. Jurisprudența contenciosului constituțional privind instituția protecției martorilor

- Decizia nr. 175/ 2022 a admis excepția de neconstituționalitate cu privire la art. 117 alin. (1) lit. a) CPP.[23]

Curtea a apreciat că soluția legislativă prin care este exclus dreptul persoanelor de a nu da declarații, care au stabilit relații asemănătoare acelora dintre părinți și copii, în cazul în care convieuțuiesc cu suspectul sau cu inculaptul.

Curtea a criticat soluția legislativă și din prisma lipsei de corelație dintre prevederile Codului penal privind definiția legală a ,,membrului de familie", cu cea din Codul de procedură penală. [24]

În vederea sublinierii lipsei de corelație dintre dreptul material și cel procesual, Curtea a adus în vedere art. 602 din CPP menționează că termenii din CP au același înțeles ca și în CPP.

Curtea a constat că nu legiuitorul s-a abătut de la standardetele de reglementare privind calitatea legii, din cauza lipsei de corelație dintre cele două norme juridice.[25]

[22] Ibidem.
[23] Decizia Curții Constituționale a României, nr. 175 din 24 martie 2022 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 117 alin. (1), lit. A) din Codul de procedură penală, publicată în M.of., nr. 450 din 5 mai 2022.
[24] Idem, paragraf 22.
[25] Idem, paragraf 24.

- Decizia nr. 236/ 2020 a admis excepția de neconstituționalitate privind art. 118 din CPP[26]

Conform art. 118 CPP, declarația martorului, care în aceeași cauză sau ulterior, dobândește calitatea de suspect sau inculpat nu poate fi folosită împotriva sa. Astfel, sancțiunea care intervene este excluderea.

Curtea a criticat soluția legislativă întrucât nu reglementează dreptul martorului la tăcere și la neautoincriminare.

În considerentele sale, Curtea aduce în vedere jurisprudența instanței de la Strasbourg cu privire la faptul că dreptul la tăcere și la neautoincriminare sunt „consecințe directe” ale prezumpției de nevinovăție și a echității procesului penal.[27]

VI. Concluzii

Așadar, declarațiile martorilor reprezintă cele mai vechi mijloace de probă folosite în procesul penal. În vederea realizării principiului aflării adevărului prevăzut în art. 3 CPP, legiuitorul vine cu garanții procesuale prin care încurajează și protejează cooperarea martorilor cheie cu organele judiciare.

Sistemul legislativ din România individualizează două categorii de martori: martorii amenințați și martorii vulnerabili.

Curtea Constituțională a criticat anumite reglementări în materia audierii martorilor. Astfel, în Decizia nr. 175/2022, Curtea critică inconsecvența legiuitorului, întrucât acesta nu corelează definiția legală a „membrului de familie” din Codul penal cu aceea din legea procesuală penală, iar pe de altă parte, Curtea critică soluția prin care, martorul care, ulterior dobândește calitatea de suspect sau de inculpat și nu îi se asigură dreptul la tăcere, de a nu contribui la propria acuzare. (Decizia nr. 236/2020).

Jurisprudența Curții Constituționale a României este consecventă în ceea ce privește claritatea, predictibilitatea și previzibilitatea legii, deoarece destinatarii normelor juridice trebuie să știe cum să își adapteze conduita[28], iar actualele admiteri de obiecții de neconstituționalitate privind dispozițiile din Codul de procedură penală sunt criticabile, mai ales importanța acestei ramuri juridice, de drept public, în care normele juridice sunt imperative.

Protejarea martorului prin oferirea unei noi identități este specifică în mai multe sisteme de drept, însă alte sisteme de drept, precum Italia, reglementează

[26] Decizia Curții Constituționale a României nr.236 din 2 iunie 2020 referitoare la excepţia de neconstituţionalitate a dispoziţiilor art.246 și art.248 din Codul penal din 1969, ale art.297 alin.(1) din Codul penal, ale art.114 alin.(2) și ale art.118 din Codul de procedură penală, precum și ale art.132 din Legea nr.78/2000 pentru prevenirea, descoperirea şi sancţionarea faptelor de corupţie, publicat în M.of, nr.597 din 08.07.2020.

[27] *Idem*, paragraf 36.

[28] Cu titu de exemplu, Decizia CCR nr. 450/2020, publicată în M.of, nr. nr. 578 din 1 iulie 2020.

distinct eligiblitatea persoanelor de a dobândi calitatea de martor, în funcție de gravitatea infracțiunii săvârșite.

Referințe

- Boroi A., Negruț G. „Drept procesual penal”, Ediția a 3-a, revizuită și actualizată, Editura Hamangiu, București, 2022;
- Crișu A. „*Drept procesual penal. Partea generală”,* Ediția a 6-a, revizuită și actualizată, Editura Hamangiu, București, 2022;
- Decizia Curții Constituționale a României, nr. 175 din 24 martie 2022 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 117 alin. (1), lit. A) din Codul de procedură penală, publicată în M.of., nr. 450 din 5 mai 2022;
- Decizia Curții Constituționale a României nr.236 din 2 iunie 2020 referitoare la excepţia de neconstituționalitate a dispozițiilor art.246 și art.248 din Codul penal din 1969, ale art.297 alin.(1) din Codul penal, ale art.114 alin.(2) și ale art.118 din Codul de procedură penală, precum și ale art.132 din Legea nr.78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupţie, publicat în M.Of, nr.597 din 08.07.2020;
- https://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica/organised-crime/Good_Practices_for_the_Protection_of_Witnesses_in_Criminal_Proceedings_Involving_Organized_Crime.pdf (ultima accesare: 10.02.2023);
- Legea nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, publicată în M.of., nr. 486 din 15 iulie 2010;
- Neagu I., Damaschin M., „*Tratat de procedură penală. Partea generală*”, Ediția a- IV-a, revizuită și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2022.

PARTICULARITĂȚI ALE INFRACȚIUNII DE UCIDERE SAU VĂTĂMARE A NOU-NĂSCUTULUI

Bogdan BLĂNARU

Abstract

Uciderea ori vătămarea nou-născutului săvârșită de către mamă este o infracțiune consacrată în Noul Cod Penal, la articolul 200 și constă în acțiuni sau inacțiuni săvârșite de mama – subiect activ calificat: acțiuni sau inacțiuni de natură să pună în pericol ori să suprime viața nou-născutului. Elementul material trebuie însă să se producă, în viziunea legiuitorului, în termen de 24 de ore de la naștere pe fondul unei stări de tulburare psihică a mamei. De ce a optat însă legiuitorul pentru această limitare temporală în care fapta trebuie să se producă? Ce consecințe produce uciderea nou-născutului după expirarea termenului de 24 de ore de către mama aflată în starea de tulburare psihică? Există reale dubii în ceea ce privește echitatea încadrării juridice și impactul pe care starea de tulburare psihică îl are asupra mamei ulterior termenului de 24 de ore.

Cuvinte cheie: *infracțiune, termen, 24 de ore, mamă, pruncuciderea, uciderea ori vătămarea nou-născutului de către mamă, legiuitor, principiile dreptului penal, medicină, legiuitor, jurisprudență, medicină legală, constituționalitate, avort, utilitarism, echitate, tulburare psihică, termen.*

I. Introducere

Potrivit articolului 200 alineatul (1) din Noul Cod Penal, uciderea copilului nou-născut imediat după naștere, dar nu mai târziu de 24 de ore, săvârșită de către mama aflată în stare de tulburare psihică se pedepsește cu închisoarea de la unu la 5 ani. De asemenea, potrivit alineatului (2), dacă faptele prevăzute în art. 193-195 sunt săvârșite asupra copilului nou-născut imediat după naștere, dar nu mai târziu de 24 de ore, de către mama aflată în stare de tulburare psihică, limitele speciale ale pedepsei sunt de o lună și, respectiv, 3 ani.

Studiul își propune să identifice rațiunea pe care legiuitorul a avut-o în vedere la incriminarea infracțiunii, prin prisma termenului de 24 de ore în care este necesar să se producă acțiunea ori inacțiunea vătămătoare săvârșită de către mamă. Infracțiunea este prevăzută în Titlul I: „Infracțiuni contra persoanei”, la Capitolul al III-lea: „Infracțiuni săvârșite asupra unui membru de familie”, purtând denumirea marginală de „Uciderea ori vătămarea nou-născutului”. Legiuitorul a ales să adopte

un tratament sancționatoriu mai blând în considerarea împrejurării că mama acționează sub imperiul unei tulburări psihice pricinuită de naștere.

Specific acestei infracțiuni este calitatea de subiect activ pe care mama copilului nou-născut o are, care de altfel este singura capabilă să se afle în starea de tulburare psihică pricinuită de actul nașterii. Starea de tulburare psihică poate fi generată de factori psihici cât și de factori fizici.

Este relevant ca procesul nașterii să se fi încheiat, adică actul expulziei să fi luat final, moment care coincide cu parăsirea de către nou-născut a corpului mamei și îndepărtarea cordonului ombilical. În cazul în care oricare din aceste condiții nu sunt îndeplinite, calificarea juridică va fi aceea de vătămarea fătului, prevăzută la articolul 202 din Codul Penal, dacă elementul material are loc înaintea nașterii sau după aceasta.

De asemenea, dacă mama săvârșește elementul material specific infracțiunii de uciderea ori vătămarea nou-născutului în absența unei stări de tulburare psihică, se va reține infracțiunea de violență în familie (articolul 199) raportat la articolul 188 - omor, articolul 189 – omor calificat, articolul 193 – loviri sau alte violențe, articolul 194 – vătămare corporală, articolul 195 – loviri cauzatoare de moarte. Trebuie menționat că aceste încadrări vor rămâne valabile indiferent de momentul în care acțiunea ori inacțiunea vătămătoare a intervenit, respectiv în interiorul ori după expirarea termenului de 24 de ore de la naștere. În cazul în care intenția este premeditată, va exista o altă încadrare juridică. Spre exemplu, instanța a reținut violență in familie (articolul 199) raportat la omor calificat cu premeditare (articolul 189, alineatul (1) litera a)) în cazul în care, mama după ce a aflat despre faptul că este din nou însărcinată, a adoptat rezoluția infracțională de a-şi ucide propriul copil, după ce aceasta îl va naşte. Aceasta şi-a conturat un astfel de plan infracţional pe care l-a urmat, ducând astfel, la curmarea violentă a vieţii copilului său nou-născut, dar şi la infracţiunea de profanare de morminte (prevăzută la articolul 383), întrucât, după uciderea propriului copil, aceasta, în scopul ascunderii infracţiunii de omor calificat, a tăiat şi dezmembrat cadavrul copilului, pe care l-a şi incendiat, apoi aruncându-l în final la toaletă. Este logic așadar ca intenția să fie repentină pentru a putea reține această infracțiune.

Dacă fapta vătămătoare a mamei asupra nou-născutului săvârșită pe fondul tulburării psihice are loc după expirarea termenului de 24 de ore de la naștere, se va reține infracțiunea de violență în familie raportată la omor, prevăzut la articolul 188. Spre exemplu, instanța a reținut aceste încadrări în cazul în care, deși nu s-a putut determina cu exactitate locul și data uciderii infantului, s-a stabilit prin expertiză medico-legală, efectuată la aproximativ 10 luni după comiterea faptei că mama, la momentul suprimării vieții copilului, se afla într-o stare de tulburare psihică[1]. Se poate remarca astfel inechitatea aplicării normei adoptate de legiuitor.

[1] https://www.jurisprudenta.com/jurisprudenta/speta-14kjjwfw/.

Procesul nașterii este unul complex și are mai multe etape: travaliul, nașterea, tăierea cordonului ombilical și eliminarea placentei. Faza incipientă a nasterii este incidentă în cazul în care fătul ajunge la nivelul pelvisului, în canalul vaginal. Apoi, urmează contactul cu mediul extern al fătului prin expulzarea capului ori a membrilor, în funcție de caz. Odată cu expulzarea fătului de către mama, va avea loc și exteriorizarea cordonului ombilical. Clamparea și tăierea acestuia au loc după ce acesta nu mai pulsează. Astfel, nașterea, în înțelesul legii penale, reprezintă momentul în care corpul fătului se desparte total de corpul-mamă, deci momentul tăierii cordonului ombilical. În cazul în care activitatea tanato-generatoare are loc din punct de vedere temporal anterior tăierii cordonului ombilical, vor fi incidente infracțiunile de la Capitolul IV – agresiuni asupra fătului, după caz.

Starea de tulburare psihică pricinuită de naștere determină mama să adopte rezoluția infracțională de a vătăma ori de a ucide copilul nou nascut. Rezoluția infracțională este generată de instalarea stării de tulburare psihică ce poate surveni în timpul travaliului, concomitent ori ulterior nașterii cât și după aceasta. Cu toate acestea, legiuitorul a ales să prezume faptul că o tulburare psihică pricinuită de naștere de o așa învergură cât să determine o acțiune sau inacțiune vătămătoare a mamei poate avea loc doar în intervalul de 24 de ore de la naștere.

Teza contrară presupune că starea de tulburare psihică pricinuită de naștere poate avea loc și după cele 24 de ore de la naștere, însă este una profund inechitabilă și nu pare să existe niciun argument de ordin juridic ori medico-legal pentru limitarea temporală stabilită de către legiuitor.

De asemenea, starea de tulburare psihică pricinuită de naștere nu trebuie să aboleasca discernământul subiectului activ calificat, întrucât în acel caz va opera cauza de neimputabilitate a iresponsabilității prevăzută la articolul 28 din Codul penal, ce înlătură caracterul infracțional al faptei.

II. Conținutul propriu-zis al lucrării

În vechea reglementare, respectiv Codul penal din 1968[2], era incriminată la articolul 177, cu denumirea marginală: Pruncuciderea, potrivit căruia: *Uciderea copilului nou-născut, săvîrşită imediat după naştere de către mama aflată într-o stare de tulburare pricinuită de naştere, se pedepseşte cu închisoare de la 2 la 7 ani.*

Primele diferențe sunt ilustrate de sancționarea activității infracționale. Astfel, legiuitorul a condamnat printr-o singură infracțiune suprimarea vieții nou-născutului, iar vătămarea acestuia distinct, spre deosebire de noile norme de incriminare, care le îmbină. Au existat suficiente neajunsuri inclusiv în reglementarea anterioară, dintre care unele s-au perpetuat în noul cod penal. Dacă în vechea reglementare incriminarea era una inclusiv lăsată la aprecierea instanței

[2] Legea Nr. 15/1968.

în ceea ce privește interpretarea noțiunii de „imediat după naștere”, în actualul cod, legiuitorul a fost mai restrictiv și a ales să nu lase în competența funcțională a organelor judiciare această interpretare, ci să precizeze în mod expres în norma de incriminare termenul de 24 de ore în care infracțiunea poate fi săvârșită.

De altfel, există și diferențe de exprimare în normele incriminatorii. Dacă în cadrul Codului Penal de la 1968, legiuitorul specifica în mod expres că tulburarea trebuie a fi pricinuită de naștere, în prezent textul de incriminare precizează doar condiția esențială a stării de tulburare și care, pe cale doctrinară ori jurisprudențială a fost interpretată ca fiind pricinuită de naștere.

Ambele reglementări susțin că produsul concepției trebuie să se nască viu, nu și viabil, la fel cum nu face distincție între posibilele stări de sănătate (indiferent dacă aceasta este perfectă sau precară, în siguranță ori primejduită) ale nou-născutului.

Cu toate că aducerea pe lume a unui copil este într-adevăr, un fenomen biologic complex, odată cu expulzarea nou-născutului, pot apărea o serie de modificări fizice și psihice pentru mamă. Astfel, expertizele și studiile făcute de cercetătorii medicali în domeniu arată că în lume, aproximativ 19% dintre femei se vor confrunta după naștere cu episoade ori chiar perioade întinse de depresie, tulburări psihice, tendințe suicidale ori maniacale, și unul din zece bărbați pot experimenta aceleași simptome, indiferent dacă femeia cu care a conceput copilul trăiește sau nu aceste tulburări psihice[3]. Prin urmare, pare că nu doar femeile pot suferi de tulburări post-natale, ci și bărbații. Însă dat fiind scopul și natura studiului nostru, ne vom îndrepta atenția spre latura feminină incidentă în asemenea cazuri.

Vom porni de la factori esențiali ce sunt de natură a influența apariția și intensitatea tulburărilor psihice pe care mama le trăiește în urma actului nașterii. Studiile realizate de sociologi, medici și psihanaliști demonstrează că în general, predispuse stărilor depresive, maniacale ori altor stări specifice tulburărilor psihice, sunt femeile care provin dintr-un mediu precar dezvoltării personale, fizice, sociale și culturale, femeile care au întreținut o sarcină deosebit de grea, femeile a căror sarcină nu este apreciată de comunitatea (largă sau restrânsă) în care se află și femeile care aveau deja anumite forme psihopatologice, cunoscute sau nu la momentul comiterii infracțiunii[4].

Considerăm că viziunea legiuitorului este una ce ține de politica penală a statului și nu a avut în vedere argumente de ordinul medico-legal. Prin urmare, studiile și anumite surse jurisprudențiale[5,6,7] înregistrează faptul că printre mai

[3] https://www.apa.org/news/press/releases/2018/08/men-after-childbirth.

[4] https://www.mayoclinic.org/diseases-conditions/postpartum-depression/symptoms-causes/syc-20376617.

[5] http://www.rolii.ro/hotarari/58956c4fe49009041f001256.

[6] https://www.jurisprudenta.com/dosare-procese/2013/3491q105q2013-105/.

[7] https://www.jurisprudenta.com/dosare-procese/2010/2098q91q2009-44/.

multe forme ale afecțiunilor psihice ale femeii, cea care duce la cele mai multe rezultate tragice pentru mamă ori nou-născut este psihoza post-natală, ocurentă la 4 din 1000 de femei, deci o femeie din 250[8]. Consecință a incidenței acestei patologii este existența a multiple impulsuri de a vătăma, adesea grav, chiar persoana sa (a mamei) și/sau a infantului. Aceste simptome apar, de obicei, la două săptămâni după actul nașterii și pot persista până la câteva luni ori chiar ani. Astfel, deși mama se află într-o tulburare psihică, aceasta nu se va încadra în conținutul constitutiv al infracțiunii de vătămarea ori uciderea nou-născutului. Putem extinde optica asupra formelor psihopatologice pe care o femeie le poate experimenta după expulzarea fătului: „baby blues”, depresia post-natală, anxietatea post-natală, însă, conform studiilor medicale analizate[9,10,11], aceste simptome pot apărea de la momentul nașterii sau ulterior și pot dura chiar ani, dacă nu sunt tratate. Tulburările enumerate anterior sunt urmări diferite, cauzate îndeosebi de schimbările hormonale ce au loc după actul nașterii, urmări cauzate de orientarea atenției persoanelor din jur de la mama (însărcinată) la nou-născut, urmări cauzate de stresul și substratul antropologic pe care femeia le deține și care astfel, ajung să o definească în asemenea situații, cu sau fără voia acesteia.

Lactația reprezintă procesul prin care mamiferele își alăptează nou-născuții, aceștia primind astfel nutrienții necesari supraviețuirii și dezvoltării ca specie. În cazul speciei umane, există dovezi științifice despre beneficiile alăptării de la sân a infantului de către mamă, beneficii pentru amândoi deopotrivă. Nou-născutul are șanse mult mai mari să aibă o memorie mai bună, să facă față stresului, să se dezvolte cognitiv mai repede și să fie mai ager. Tot mai multe studii fac referire la impactul psihologic și fizic al lactației asupra mamei și acestea prezintă realități medicale care au fost luate în considerare de legiuitorii altor state deja, precum Canada și Regatul Unit[12,13]. Prin urmare, studiile pe care le-am parcurs demonstrează că alăptarea influențează intens starea mamei și rezistența acesteia la stresul post-natal, dar și la anxietatea urmată după naștere. Mamele care alăptează se deosebesc prin o mai bună stare a tonusului cardiac și prin o tensiune arterială semnificativ mai redusă față de mamele ce oferă lapte praf bebelușului. Mai mult, cercetările avute în vedere la redactarea acestei lucrări[14] demonstrează și faptul că mamele care alăptează natural au un nivel mult mai scăzut de cortizol, făcând față mult mai bine stresului post-natal și stresului social, dar și că au parte de un somn

[8] https://www.womenshealth.gov/mental-health/mental-health-conditions/postpartum-depression.
[9] https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3950773/.
[10] https://www.reginamaria.ro/articole-medicale/depresia-postnatala-0.
[11] https://www.womenshealth.gov/mental-health/mental-health-conditions/postpartum-depression.
[12] Scott Mair, Challenging Infanticide: Why Section 233 of Canada’s Criminal Code is Unconstitutional, în „Manitoba Law Jurnal | Volumul 41”, 2018.
[13] https://www.claims.co.uk/knowledge-base/court-proceedings/infanticide-and-criminal-law/.
[14] https://www.mayoclinic.org/diseases-conditions/postpartum-depression/symptoms-causes/syc-20376617.

mult mai bun decât femeile care își hrănesc copii cu lapte praf. Mai exact, există studii și poll-uri care arată că la 3 luni după actul nașterii, femeile care au alăptat au avut parte de o reducere semnificativă a tulburărilor de somn și au avut parte, în medie, de 45 de minute în plus per interval de somn[15].

Ultimele cercetări și analize asupra mamelor[16] au dovedit că depresia post-partum se află într-o legătură destul de strânsă cu alăptarea la sân. Pe cale de consecință, femeile care au alăptat de la sân au fost mult mai puțin predispuse tulburărilor psihologice specifice perioadei post-natale, îmbunătățindu-le starea de spirit și afectivitatea maternă în raport de femeile care și-au hrănit bebelușii cu lapte praf. În plus, perioada necesară lactației biologice a scăzut treptat, însă fără a micșora cantitatea și fără a scădea calitatea laptelui livrat infantului.

Așadar, medicina dovedește[17] clar că termenul de 24 de ore impus de legiuitor în acest articol nu are rațiune medico-legală în ceea ce privește conținutul constitutiv al infracțiunii ce face subiectul lucrării. Indiferent care a fost scopul sau motivul legiuitorului când a sancționat acest comportament socialmente periculos, considerăm că acest articol ar trebui, cel puțin, în contextul actual, modificat pentru a se afla în concordanță cu realitatea social-culturală, cu realitatea medicală și nu în ultimul rând, în concordanță cu principiile științei penale și cu principiile dreptului.

Așadar, avem în vedere o asociere complexă și interdependentă între alăptare și depresia post-partum. Cercetările realizate[18,19,20] dovedesc faptul că unele probleme legate de lactație care duc la întreruperea prematură a alăptării au un impact puternic asupra moralului mamei. Impactul despre care facem vorbire se reflectă în prezența și dezvoltarea unor stări de depresie, anxietate, atacuri de panică, în special în cazul mamelor ce nu mai pot alăpta din cauza unor factori fizici (durere la alăptare, imposibilitate de a alăpta, etc.) ori psihici (spre exemplu: frica de a alăpta de la sân bebelușul). Momentan, cauza exactă a acestor tulburări psihice nu a fost concret depistată, însă se află în strânsă legătură cu afectul matern, alăptare și cu persoana mamei.

Jurisprudența internă, europeană și cea din afara spațiului european[21], alături de expertizele dispuse în diverse cauze și studiile realizate de către specialiști conturează o realitate greu de ignorat în ceea ce privește persoanele care au recurs la comiterea acestei infracțiuni. Indiferent de norma de incriminare dintr-un anume

---

[15] https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6096620/.
[16] https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7922988/.
[17] https://www.womenshealth.gov/mental-health/mental-health-conditions/postpartum-depression.
[18] https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6096620/.
[19]Figueiredo B, Canario C, Field T. *Alăptarea este afectată negativ de depresia prenatală și reduce depresia postpartum*. Psychol Med. 2014; 44 :927–936. doi: 10.1017/S0033291713001530.
[20] Hamdan A, Tamim H. Relația dintre depresia postpartum și alăptare. Int. J. Psihiatrie Med. 2012; 43 :243–259. doi: 10.2190/PM.43.3.d.
[21] Spre exemplu, Statele Unite ale Americii, informații la https://www.congress.gov/bill/117th-congress/house-bill/619/text.

stat, membru sau nu al Uniunii Europene, cert este că toate popoarele cu valori democratice și-au exprimat voința prin legiuitor atunci când acest comportament socialmente periculos a fost sancționat penal, indiferent de forma pe care o îmbracă norma și pedeapsa acordată.

Astfel, persoanele care au decis să își vatăme ori să își ucidă nou-născutul, adesea erau cunoscute în comunitate ca fiind persoane cu anumite forme psihopatologice, ori aveau istoric medical psihologic sau psihiatric. Pornind de la aceasta, putem observa fără dubiu că o mare parte din mamele (sau tații) care au un astfel de comportament socialmente periculos sunt adesea persoane care s-au confruntat în trecut până la momentul comiterii infracțiunii cu maladii psihice ori care au avut parte de o viață dificilă, îndeosebi în perioada copilăriei, a sarcinii sau a relației în urma căreia a rezultat copilul.

La nivel psihic, cele mai frecvente tulburări întâlnite în aceste cauze au fost depresia, anxietatea, stresul post-traumatic, sindromul martirului, psihoza ori dependența de alcool sau de alte substanțe psihoactive. Acestea au dus în peste 70% din cazurile pe care le-am avut în vedere în redactarea acestei lucrări la vătămarea nou-născutului, iar în restul cauzelor studiate, au dus la decesul infantului[22][23]. Astfel, putem considera interesant și important de reflectat dacă persoanele predispuse genetic, psihic sau fizic la comiterea unor astfel de acte ar putea fi ajutate în vreun mod, atât de stat, cât și de comunitatea din care acești oameni fac parte. Ajutarea acestor persoane ar trebui considerată atât un mod de educare, cât și de prevenire și combatere a elementului infracțional.

La nivel social, cu o frecvență relativ mare[24], persoanele care ajung să comită infracțiunea de ucidere sau vătămare a nou-născutului provin din medii sociale precare dezvoltării lor culturale, sociale și intelectuale, provin din și/sau trăiesc în medii conflictuale. De asemenea, există situații în care o persoană (partener, rude, afini sau chiar femeia însărcinată) nu își doresc ori nu apreciază sarcina, exercitând direct sau indirect presiuni mari asupra femeii, ori situații în care contextul economic este nefavorabil sarcinii și implicit, nou-născutului și mamei. Frica indusă de către diverse persoane asupra mamei ori frica pe care aceasta o poartă din teama consecințelor (reale sau imaginare) ce pot avea loc în urma actului expulzării sunt de înțeles, pe de-o parte, însă nu reprezintă un factor justificativ de natură de a înlătura caracterul infracțional al faptei.

De altfel, vârsta reprezintă un factor relevant în ceea ce privește marja femeilor predispuse în a-și vătăma sau ucide infantul. Studiile[25] arată faptul că

---

[22] https://www.researchgate.net/figure/Parents-reports-of-the-causes-or-explanations-for-their-babys-death_fig2_318725800.

[23] https://www.statista.com/statistics/255033/number-of-child-fatalities-due-to-abuse-in-the-us-by-perpetrator-relationship/.

[24] La nivel jurisprudențial, în aproape jumătate din cazuri.

[25] https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3950773/.

femeile aflate la o vârstă fragedă (spre exemplu, 15 ani), femeile care au o vârstă înaintată (spre exemplu, peste 50 de ani) și femeile care se află la mai mult de 3 nașteri sunt predispuse în a săvârși infracțiunea de la articolul 200 din Codul Penal. Aceste persoane care îndură sarcina și actul nașterii devin vulnerabile în fața instalării unor tulburări psihice, care pot prezenta un pericol real pentru individ ori pentru întregul corp social (comunitatea din care femeia face parte).

Este de asemenea interesant de reflectat asupra factorului intelectiv și asupra percepției mamei asupra nașterii. Există posibilitatea ca mama și/sau partenerul acesteia să fi avut sau nu parte de o educație, privind în mod special viața familială și sexuală. Realitatea judiciară demonstrează că mare parte din femeile care comit infracțiunea de vătămare ori ucidere a nou-născutului, provin din medii paupere, rurale ori adiacente orașelor și care nu au primit o educație corespunzătoare. Fiind slab informate și adesea neascultate de corpul social receptor, este justificat comportamentul descurajat al acestor femei și tragedia pe care acestea ajung să o comită și pornind de la acel moment, tragedia pe care acestea ajung să o trăiască.

Argumentele prezentate anterior, scot la suprafață o multitudine de factori sociali, culturali, economici și intelectivi care pot influența în mod decisiv predispoziția și vulnerabilitatea persoanelor de a recurge la astfel de acte socialmente periculoase. Acești factori, de ordin medical, psihanalitic și științific vor putea fi avuți în vedere la individualizarea pedepsei aplicate persoanei ce se va face vinovată de încălcarea legii penale. Tocmai de aceea, argumentele ce țin de natura medicinei, a psihologiei, a psihiatriei și a antropologiei ar trebui să fie luate în vedere înainte de toate la modalitatea de incriminare a faptei de către legiuitor.

În Canada[26], această normă de incriminare a comportamentului socialmente periculos îndeosebi pentru viața infantului a fost adoptată, conform expunerii de motive, nu pentru a pedepsi mai ușor (în special) femeia care se face vinovată de nesocotirea normelor penale, prin uciderea ori vătămarea nou-născutului[27], ci pentru a convinge juriul să condamne mama. Pare pertinentă expunerea de motive a legiuitorului canadian privind această normă cu caracter penal. Astfel, jurisprudența canadiană arată că juriul înclina spre achitarea femeii, considerând-o vinovată, dar nu suficient de vinovată cât pentru un omor, care ar fi însemnat închisoare pentru cel puțin 15 ani (în cele mai oportune cazuri pentru femeie). Pe cale de consecință, prin modificarea articolului care incrimina acest comportament, prin reducerea semnificativă a detenției, juriul a început să condamne femeia pentru faptele sale.

[26] 223. O persoană de sex feminin comite pruncucidere atunci când, printr-o faptă sau o omisiune voită, provoacă moartea copilului ei nou-născut, dacă la momentul faptei sau omisiunii nu este complet recuperată de efectele nașterii copilului și din cauza acesteia sau al efectului lactației care rezultă asupra nașterii copilului mintea ei este atunci tulburată.

[27] Pentru care în mod normal ar fi dus la ispășirea unei detenții pe viață pentru mamă.

Așadar, legiuitorul canadian a avut în vedere gradul de risc identic al infracțiunii de ucidere ori vătămare a nou-născutului cu gradul de risc al infracțiunii de omor sau de omor calificat, până la modificarea articolului care incrimina această faptă. Legiuitorul a dorit însă, în baza sistemului juridic aplicat în Canada, ca femeia să răspundă penal, înlesnind de fapt, tragerea la răspundere penală a acesteia prin reducerea semnificativă a pedepsei, determinând juriul să încline totuși asupra aplicării unei pedepse privative de libertate pentru mama vinovată, întrucât oamenii nu doreau ca o mamă să trăiască restul vieții într-un penitenciar, însă doreau ca aceasta să răspundă totuși penal asupra faptelor sale.

În Regatul Unit, infracțiunea de „infanticide”[28] este sancționată asemănător legislației din Canada. Astfel, mama care își ucide copilul mai mic de un an (12 luni), sub imperiul unor stări de perturbare psihică ce au fost cauzate de actul nașterii sau de către procesul lactației, poate fi condamnată, în baza opiniei juriului și a judecătorului, pentru aceeași pedeapsă ca pentru „manslaughter”[29] sau pentru „murder”[30]. O diferență care iese în evidență este că legiuitorul britanic extinde formele de vinovăție și include culpa, față de reglementările române. Față de incriminarea pe care o poartă acest comportament socialmente periculos pentru infant și stat în legislația anglo-saxonă, în legislația română nu este indicat expres faptul că lactația poate produce tulburări de natură cognitivă asupra mamei. Așadar, termenul este considerabil mai mic, de 24 de ore, față de un an, așa cum este prevăzut în norma de incriminare a Regatului Unit. Pedeapsa maximă pentru pruncucidere în Regatul Unit este închisoarea pe viață[31]. Cu toate acestea, în practică, o pedeapsă neprivativă de libertate este adesea acordată pentru persoana vinovată[32]. Această pedeapsă neprivativă de libertate va consta adesea în tratament medical sau internare spitalicească, argument susținut în baza jurisprudenței(citare sursă) avute în vedere la redactarea acestei lucrări.

Tot în sistemul anglo-saxon de drept, în Statele Unite ale Americii[33], uciderea ori vătămarea nou-născutului se pedepsește în aceleași condiții ca în sistemul britanic, însă sentința maximă admisă este de doi ani detenție pentru infractor în unele state, în alte state, pedeapsa este cea capitală (deci suprimarea vieții persoanei care se face vinovată de nesocotirea legii penale). Observăm astfel, că deși ambele state fac parte din sistemul anglo-saxon de drept, spre deosebite de sistemul britanic, unde femeia poate fi condamnată pentru mult mai mulți ani într-o pedeapsă privativă de libertate (de la câteva luni sau câțiva ani până la detenția pe viață) ori

[28] Tradusă în limba română ca „pruncucidere”.
[29] Tradus din engleză: omor prin imprudență.
[30] Tradus din engleză: omor, crimă.
[31] https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo6/1-2/36/section/1.
[32] https://www.claims.co.uk/knowledge-base/court-proceedings/infanticide-and-criminal-law/.
[33] https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/29938373/.

neprivativă de libertate, în Statele Unite ale Americii femeia poate fi sancționată prin chiar pedeapsa capitală.

În Țările de Jos (Olanda), uciderea nou-născutului este sancționată, însă nu la fel de dur ca pentru omor. Cu toate acestea însă, cu titlu de noutate și exclusivitate, Protocolul Medical Groningen, echivalentul Codului Medicilor din România, permite eutanasierea infantului de către medici de specialitate, fără a încălca vreo normă de incriminare a legii penale. Acest document este alcătuit din directive adresate personalului medical, care conțin criterii prin care aceștia pot suprima viața nou-născutului, fără a fi urmăriți penal sau fără a suferi vreo repercusiune legală. Astfel, această eutanasiere a infantului nu este incriminată dacă este săvârșită asupra unui copil mai mic de 12 luni, cu condiția să fie incidente următoarele criterii: să existe o suferință insuportabilă și cu durată nedeterminată, să existe consimțământul părinților, să fi avut loc un consult medical de specialitate și ca eutanasierea să fie supravegheată atent și să fie dusă la final cu respectarea tuturor procedurilor medicale și cu respectarea tuturor drepturilor și obligațiilor ce decurg din această activitate.

Verificând astfel legislația altor țări, parte din ele fiind membre ale Uniunii Europene precum România (deci aplicând la nivel intern aceeași directivă europeană, în mod propriu), putem observa particularitățile articolului 200 în comparație cu incriminările realizate de legiuitori străini, unii europeni. Considerăm că o posibilă sursă de inspirație din străinătate ar putea fi o opțiune, însă lăsăm loc acestui subiect pentru dezbateri.

Filosofia utilitaristă, dezvoltată de John Stuart Mill, părintele acestei filosofii, este o practică morală care admite aprecierea acțiunilor și/sau a inacțiunilor în două categorii egale: binele și răul. Această dogmă presupune maximizarea eficienței, a binelui, a productivității și a utilității activității unui individ sau a unui corp colectiv, în vederea facilitării progresului și a eficientizării timpului.

Astfel, pornind și aplicând principiile acestei filosofii, Jeff McMahan, de la Universitatea „Rutgers" din New Jersey aprecia că, la o anumită scară de avorturi, eutanasierea fătului poate fi categorisită în două tipuri: avorturi altruiste și avorturi egoiste.

Avorturile egoiste sunt cele care, spre exemplu, au loc în cazul unei femei, care în urma unei experiențe sexuale, rămâne însărcinată. Aceasta află în luna a șasea că dacă va rămâne însărcinată, va avea dureri pe tot parcursul vieții, după naștere, însă fătul este viabil și are capacitatea de a avea conștiință, fiind până atunci, perfect sănătos. Astfel, femeia decide să suprime viața fătului prin avort, decât să comită actul nașterii realizat prin cezariană, fapt care ar fi fost mai periculos și ar fi lăsat cicatrici.

În ceea ce ține de avortul altruist, în opinia distinsului profesor Jeff McMahan, acesta are loc spre exemplu în condițiile în care o femeie rămâne însărcinată, iar în a șasea lună de sarcină află că fiul ei, de 3 ani, are nevoie de un organ vital, altfel

va deceda și nu există donatori. Se cunoaște însă faptul că fătul are același țesut și organul suficient de dezvoltat astfel încât acesta poate fi recoltat și dat fiului de 3 ani. Prin recoltarea acelui organ vital, fătul decedează, însă și viețile altor copii sunt salvate, pe lângă cea a fiului de 3 ani, prin intermediul donării organelor.

Pornind de la aceste două situații, prezentate mai multor grupuri de studiu, majoritatea a îmbrățișat avortul egoist, în timp ce pe cel altruist l-au condamnat. Acest comportament are sens, întrucât la avortul egoist, fătul este văzut ca o problemă, ca pe o amenințare sau ca o cauză de suferință, în timp ce la avortul altruist, fătul este văzut drept o oportunitate. Niciunul din subiecți însă nu a sesizat caracterul de legalitate ori de inechitate al acestor două tipuri de eutanasiere, chiar și după timpul alocat contemplării asupra acestor două spețe. Se face diferența astfel între omuciderea oportunistă (avortul altruist) și omuciderea eliminatorie (avortul egoist). Putem deduce, fără ezitare, că aplicând principiile și ideile profesorului Jeff McMahan, că infracțiunea prevăzută la articolul 200 din Codul Penal, purtând denumirea marginală de uciderea ori vătămarea nou-născutului, se încadrează în omuciderea egoistă, neproducând, sub nicio formă, vreun beneficiu adus societății sau vreun beneficiu adus în favoarea unui singur individ, ba chiar din contră. Nu susținem legalizarea ori implementarea vreunuia dintre aceste practici, însă considerăm interesant de meditat asupra acestui subiect, acesta având caracterul necesar unei dezbateri cel puțin interesante.

Articolul 200 din Codul Penal aflat în vigoare, având denumirea marginală de „uciderea ori vătămarea nou-născutului de către mamă”, poartă, din punctul nostru de vedere, anumite discuții în ceea ce privește claritatea textului, rațiunea și utilitatea termenului de 24 de ore, caracterul echitabil al normei de incriminare și, nu în ultimul rând, poartă discuții în ceea ce privește respectarea principiilor fundamentale ale științelor penale și respectarea drepturilor omului.

Astfel, am argumentat faptul că, deși actuala reglementare acoperă o plajă mai largă de comportamente socialmente periculoase decât în reglementarea anterioară a infracțiunii, aceasta poate fi îmbunătățită. Pornind de la observațiile medico-legale și de la studiile științifice avute în vedere la redactarea acestei lucrări, am remarcat că termenul de 24 de ore de la naștere prevăzut de legiuitor nu se află în concordanță cu realitatea socială și cu realitatea medicală. Tulburările psihice pot apărea chiar și după 24 de ore, iar prin urmare nu înțelegem de ce emitentul legii a restrâns atât de mult sfera posibilității de a reține această infracțiune. În plus, în ceea ce privește sancționarea comportamentului socialmente periculos, deși acțiunile sau inacțiunile sunt săvârșite asupra unui membru de familie, pedeapsa este mult mai mică decât infracțiunea de la care articolul 200 a împrumutat elementul material. Acest fapt poate fi înțeles, pe de-o parte, însă diferența de pedeapsă primită este disproporționată. Înțelegem că această infracțiune este o formă atenuată a infracțiunii, însă totodată cumulul de pedeapsă acordat va fi avut în vedere la individualizarea pedepsei. Nu susținem ca pedepsele să fie egale, însă considerăm

că există, totuși, o diferență prea mare, cel puțin în cazul infracțiunii de ucidere a nou-născutului.

În ceea ce privește termenul, deși am arătat că tulburările psihologice pot apărea oricând după naștere, putem argumenta și că viața unui copil de 25 de ore, suprimată de către mamă valorează mai mult decât viața unui copil de 23 de ore, suprimată în aceleași condiții, sub imperiul aceleiași norme de incriminare, în viziunea legiuitorului. Articolul 16 din Constituția României face trimitere la egalitatea în drepturi, fără privilegii și/sau discriminări. De ce atunci, se restrânge atât de mult incidența în care această infracțiune poate fi comisă și care a fost rațiunea legiutorului? Putem discuta, într-adevăr, despre o inechitate și o inegalitate între persoane a căror diferență de vârstă constă doar în câteva ore? În plus, ne-am putea imagina o speță în care mama, după actul nașterii, intră în comă 3 zile, după care se trezește și pe fondul unei stări de tulburare psihică își ucide infantul, reținem că se va aplica articolul 199 raportat la articolul 188, omorul asupra unui membru de familie, ceea ce ni se pare nedrept și inechitabil, deși sunt rare șansele ca acest lucru să se întâmple în realitate. De asemenea, așa cum am învederat, considerăm mult mai adecvate și complete modalitățile în care elementul material al infracțiunii a fost incriminat în legile altor țări (a se vedea Subcapitolul 4 al prezentei lucrări). În plus, am arătat că atât studiile medico-științifice și legile penale străine nu se limitează doar la mamă ca subiect activ, ci la părinți, în general, adică atât femeia, cât și bărbatul, coautori la procesul nașterii. Reținem faptul că și un bărbat (tatăl infantului) poate fi afectat profund de actul nașterii în așa măsură cât să îi producă stări de tulburare psihică și să recurgă la comiterea infracțiunii de ucidere sau vătămare a fătului. Astfel, putem discuta oare despre încadrarea tatălui ca subiect activ calificat pentru această infracțiune? Însă efectul lactației asupra mamei poate chiar să îi provoace stări de tulburare psihică?

Învederând și cele enunțate anterior în ceea ce privește principiul previzibilității legii, putem (re)afirma că acest principiu este încălcat de către emitentul legii penale în cadrul articolului 200 din Codul Penal aflat în vigoare, întrucât nu oferă o exprimare clară asupra pedepsei pe care o poartă nesocotirea acestei norme cu caracter penal. În ceea ce privește corpul copilului decedat, am avut în vedere posbilitatea legiuitorului de a acorda părinților dreptul de a dispune asupra organelor defunctului prin donarea acestora, evident, prin respectarea tuturor drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, și prin respectarea legii interne și a tuturor convențiilor internaționale la care România este parte.

III. Concluzii

Astfel, având în vedere toate argumentele prezentate în această lucrare, considerăm că există cel puțin câteva dubii în ceea ce privește articolul 200 din Codul Penal aflat în vigoare: uciderea ori vătămarea nou-născutului. Dubiile privesc caracterul echitabil al acestei legi penale, constituționalitatea acesteia și utilitatea,

necesitatea și rațiunea termenului de 24 de ore de la naștere. Avem rezerve pentru conținutul acestei legi, pentru logica și aplicarea acesteia, dar și pentru persoanele căruia textul incriminator li se adresează. Astfel, pornind de la aceste incertitudini arătate în prezenta lucrare, considerăm că acest subiect poate face tema unei dezbateri juridice care poate avea efect în ceea ce privește sancționarea acestui comportament socialmente periculos, ori măcar înțelegerea pe deplin a acesteia.

Referințe

- Vasile Dobrinoiu, Mihai Adrian Hotca, Mirela Gorunescu, Maxim Dobrinoiu, Ilie Pascu, Ioan Chiș, Costică Păun, Norel Neagu, Mircea Constantin Sinescu, *Noul Cod Penal comentat. Partea Specială*, Ediția a III-a revăzută și adăugită, Universul Juridic, București, 2016;
- Mirko D. Garasic, *Scholarly Discussion of Infanticide?*, The Hastings Center, 2012;
- Scott Mair, Challenging Infanticide: Why Section 233 of Canada's Criminal Code is Unconstitutional, în „Manitoba Law Jurnal | Volumul 41”, 2018;
- Mihai Dunea, *Considerații privind problematica juridică și medico-legală a pruncuciderii*, în „Analele Științifice ale Universității <<Al. I. Cuza>>” Iași, Tomul LIII, Științe Juridice, 2007;
- Jeff McMahan, *Infanticide*, Universitatea din Rutgers, 2013, paginile 131-158;
- S. Uniacke, *Replaceability and infanticide*, Universitatea din Wollongong din Australia, în „The Journal of Value Inquiry 3, paginile: 153–166, 1997”;
- J Forensic Science, Septembrie 2010, Vol. 55, No. 5 doi: 10.1111/j.1556-4029.2010.01414.x;
- Valabil online la adresa: interscience.wiley.com;
- Roe v. Wade – Wikipedia;
- Codul penal. Codul de procedură penală. Legile de executare. Actualizat la 9 ianuarie 2023, Editura Hamangiu;
- Art. 200 Noul Cod Penal Uciderea ori vătămarea nou-născutului săvârşită de către mamă Infracţiuni săvârşite asupra unui membru de familie | Noul Cod Penal actualizat 2022 - Legea 286/2009 (legeaz.net);
- Infanticide | Britannica, accesibil la Infanticide | human behaviour | Britannica;
- Georgina Bodoroncea, Valerian Cioclei, Irina Kuglay, Lavinia Valeria Lefterache, Teodor Manea, Iuliana Nedelcu, Francisca-Maria Vasile, *Codul Penal. Comentariu pe articole*, Editura C.H. Beck București, 2014;
- Mihai Udroiu, *Fișe de drept penal. Partea specială. Teorie și cazuri practice*, ediția a III-a, revizuită și adăugită, Editura C. H. Beck, București, 2022.;
- https://deprehub.ro/tulburarea-emotionala-post-partum/;
- https://www.reginamaria.ro/articole-medicale/depresia-postnatala-0;
- https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3950773/;
- https://www.womenshealth.gov/mental-health/mental-health-conditions/postpartum-depression;
- https://www.mayoclinic.org/diseases-conditions/postpartum-depression/symptoms-causes/syc-20376617;
- https://www.webmd.com/mental-health/what-is-a-martyr-complex;
- https://www.jurisprudenta.com/dosare-procese/2013/3491q105q2013-105/;

- https://www.jurisprudenta.com/dosare-procese/2010/2098q91q2009-44/;
- https://scholarship.law.wm.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1042&context=wmjowl;
- https://www.jurisprudenta.com/jurisprudenta/speta-14kjjwfw/;
- https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo6/1-2/36/section/1;
- https://www.congress.gov/bill/117th-congress/house-bill/619/text;
- https://en.wikipedia.org/wiki/Infanticide;
- https://en.wikipedia.org/wiki/Groningen_Protocol;
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Utilitarism;
- https://www.espressofilosofic.ro/curente-filosofice/utilitarismul-si-dilemele-morale/;
- Constituția României;
- https://www.just.ro/wp-content/uploads/2021/11/noul-cod-penal-precizari_01022013.pdf;
- https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2021/01/predescu.pdf;
- https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2020/10/doldur-1.pdf;
- https://www.nejm.org/doi/full/10.1056/NEJMp058026;
- https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-7-2010-0103_RO.html;
- https://www.claims.co.uk/knowledge-base/court-proceedings/infanticide-and-criminal-law/;
- https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/29938373/;
- https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7922988/;
- https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0306453007000297;
- https://orbi.uliege.be/bitstream/2268/154551/1/PlasmaOT.pdf;
- https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6096620/;
- Figueiredo B, Canario C, Field T. *Alăptarea este afectată negativ de depresia prenatală și reduce depresia postpartum*. Psychol Med. 2014; 44 :927–936. doi: 10.1017/S0033291713001530;
- Hamdan A, Tamim H. Relația dintre depresia postpartum și alăptare. Int. J. Psihiatrie Med. 2012; 43 :243–259. doi: 10.2190/PM.43.3.d;
- https://www.reginamaria.ro/articole-medicale/totul-despre-nasterea-naturala-cum-decurge-la-ce-sa-te-astepti-si-ce-avantaje;
- http://www.rolii.ro/hotarari/58956c4fe49009041f001256;
- https://www.healthymale.org.au/news/birth-trauma-dads-men-PTSD;
- https://www.apa.org/news/press/releases/2018/08/men-after-childbirth;
- https://www.statista.com/statistics/255033/number-of-child-fatalities-due-to-abuse-in-the-us-by-perpetrator-relationship/;
- https://www.researchgate.net/figure/Parents-reports-of-the-causes-or-explanations-for-their-babys-death_fig2_318725800.

ANALIZĂ COMPARATIVĂ A MĂSURILOR PREVENTIVE. PRIVIRE APROFUNDATĂ ASUPRA ARESTULUI LA DOMICILIU

Dragoș-Valentin TOADER[*]

Abstract

În prezentul articol mi-am propus să abordez arestul la domiciliu, într-un studiu comparativ între măsurile preventive.

Cuvinte cheie: *Arestul la domiciliu, măsuri preventive.*

I. Introducere

În zilele noastre, dreptul a fost romantizat de diferite filme sau seriale TV, orice show polițist arătând procesul penal ca fiind simplu și direct: inculpatul este găsit și judecat.

Însă, în realitate, lucrurile nu stau tocmai așa. Fazele procesului penal sunt complexe, iar în acest articol îmi propun să discut doar despre un fragment al acestora, și anume, arestul la domiciliu.

II. Privire generală asupra măsurilor preventive

Ab initio, pentru a înțelege arestul la domiciliu, consider că este important să discutăm despre măsurile preventive: ce sunt acestea, când și cum se aplică.

În doctrină, măsurile preventive au fost definite drept instituții de drept procesual cu caracter de constrângere, prin care suspectul sau inculpatul este împiedicat să întreprindă anumite activități care s-ar răsfrânge negativ asupra desfășurării procesului penal sau asupra atingerii scopului acestuia[1].

Legislația română recunoaște următoarele măsuri preventive: reținerea (art. 209-210 Cod procedură penală), controlul judiciar (art. 211-215 Cod procedură penală), controlul judiciar pe cauțiune(art. 216-217 Cod procedură penală), arestul la domiciliu (art. 218-222 Cod procedură penală), și arestarea preventivă (art. 223-

[*] Student Facultatea de Drept Universitatea Nicolae Titulescu din Bucuresti (e-mail RahtonKaKe@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea asist.univ.drd Nadia Cantemir Stoica (nadia.cantemir@stoicaparteners.ro).

[1] Ion Neagu, Mircea Damaschin, Tratat de procedură penală, ediția a 3-a, revizuită și adăugită, editura Universul Juridic, 2020, pagina 638.

240 Cod procedură penală). Dintre acestea: reținerea, arestul la domiciliu, și arestarea preventivă sunt considerate cele mai grave, fiind privative de libertate.

În urmărire penală, măsura reținerii poate fi luată atât de procuror cât și de organul de cercetare penală, cu încuviințarea procurorului. Controlul judiciar și controlul judiciar pe cauțiune pot fi luate de către procuror, în timp ce măsurile privative de libertate, respectiv arestul la domiciliu și arestul preventiv, pot fi luate doar de către judecătorul de drepturi și libertăți.

În faza de cameră preliminară, măsurile preventive sunt luate de către judecătorul de cameră preliminară, în timp ce în judecată măsurile preventive se iau de instanța de judecată

Măsurile preventive pot fi luate numai dacă există probe sau indicii temeinice din care rezultă suspiciunea rezonabila că o persoană a săvârșit o infracțiune, conform art. 223 din Codul de procedură penală.

Măsurile preventive trebuie să atingă un scop determinat: asigurarea liniștii sufletești a publicului, asigurarea faptului că inculpatul nu poate încerca să fugă din țară înainte de a se da un verdict final, asigurarea faptului că inculpatul nu poate comite alte infracțiuni până la decizia finală a judecătorului, precum și pentru a arăta țării ca sistemul judiciar ia infracțiunile în serios și nu tolerează comportamente ilicite în niciun fel.

III. Privire aprofundată asupra arestului la domiciliu

Arestul la domiciliu se poate dispune atunci când inculpatul a fugit sau s-a ascuns, pentru a se sustrage de la urmărirea penală, când exercită presiune asupra persoanei vătămate, sau încearcă să o convingă la o împăcare frauduloasă, când inculpatul încearcă să influențeze un martor sau un expert, sau dacă există bănuiala rezonabilă că inculpatul urmează să comită o altă infracțiune (art. 223 din Codul de procedură penală).

Judecătorul de drepturi și libertăți trebuie, de asemenea, să aprecieze dacă inculpatul trebuie să fie supus arestului la domiciliu în funcție de nivelul lui de periculozitate, gradul de pericol al infracțiunii, sănătatea, vârsta, situația familială a suspectului, precum și alte împrejurări care au legătură cu persoana sa.

Există și cazuri în care arestul la domiciliu nu poate fi dispus, precum cazul în care inculpatul ar fi comis infracțiunea față de un membru al familiei cu care locuiește, sau dacă este cercetat pentru infracțiunea de evadare. (Art.218 Codul de procedură penală)

În cazul în care se dispune, totuși, arestul la domiciliu, comunicarea se va face în scris, sub semnătură privată, suspectul având posibilitatea de a solicita revocarea sau înlocuirea acestei măsuri, precum și dreptul de acces la asistență medicală de urgență, iar dacă suspectul nu poate sau nu vrea să semneze, se va încheia un proces verbal.

Arestul se poate dispune pe o perioadă de cel mult 30 de zile, termen ce se poate prelungi cu maxim 30 de zile până la un total de 180 de zile în faza de urmărire penală, și până la jumătate din maximul special al infracțiunii, însă nu mai mult de 5 ani, în faza de judecată.

Condițiile în care poate fi prelungit arestul la domiciliu, a fost abordat și de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în Cauza Miladinov și alții c. Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei *„Curtea consideră că, deoarece nu au analizat fapte concrete și s-au bazat în principal pe gravitatea acuzațiilor și severitatea pedepsei cu care se confruntă, autoritățile au prelungit detenția în închisoare pentru primul și al doilea reclamant și arestul la domiciliu pentru al doilea reclamant din motive care, deși ,,relevante,,, nu pot fi considerate drept ,,suficiente,, pentru a justifica durata arestării preventive”*[2].

Conform hotărârii citate, rezultă faptul că arestul la domiciliu poate fi prelungit pentru orice motive care sunt relevante în cauză, însă nu sunt suficiente pentru a invoca măsura arestării preventive. Astfel de motive pot consta în apariția sau continuarea existenței unui factor de risc, precum cei menționați anterior (posibilitatea ca inculpatul să fugă din țară, posibilitatea ca acesta să reprezinte un pericol pentru liniștea și siguranța națională, etc.)

Am menționat faptul că inculpatul poate solicita revocarea sau înlocuirea măsurii luate, însă nu am explicat cum. Conform art. 204 din Codul de procedură penală, inculpatul și procurorul pot formula contestație în termen de 48 de ore de la pronunțare sau comunicare către judecătorul de drepturi și libertăți care a dispus măsura, care, la rândul său, o va înainta împreună cu dosarul cauzei respective către judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța ierarhic superioară.

În cazul în care contestația a fost formulată de către inculpat, aceasta trebuie să fie soluționată în termen de cel mult 5 zile de la înregistrare, iar dacă a fost formulată de către procuror, termenul este până la îndeplinirea termenului măsurii dispuse anterior.

În general, soluționarea se va face de față cu inculpatul, însă există cazuri în care acesta nu trebuie să fie prezent, precum situația în care acesta nu poate asista din cauza unei probleme medicale sau a forței majore. Totuși, atunci când se face prezent, este obligatoriu ca acesta să fie asistat de un avocat, fie ales de el, fie dat din oficiu, precum și de un interpret, dacă este nevoie.

În toate cazurile, dosarul trebuie înapoiat procurorului în termen de 48 de ore de la soluționarea contestației, sau a expirării termenului de contestație, după caz.

[2] Cauza Miladinov și alții c. Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei, www.echr.coe.int.

IV. Delimitarea arestului la domiciliu de arestul preventiv. Delimitarea arestului la domiciliu de controlul judiciar

În continuare voi prezenta diferențele majore dintre arestul la domiciliu și arestarea preventivă, precum și diferențele dintre cea din urmă menționată și controlul judiciar, precum și unele asemănări.

În primul rând, toate trei sunt măsuri preventive, însă, spre deosebire de controlul judiciar, așa cum am menționat anterior, arestul la domiciliu și arestarea preventivă sunt măsuri privative de libertate.

Diferența esențială între măsurile privative de libertate, precum arestul la domiciliu și arestul preventiv, pe de-o parte și măsura controlului judiciar pe de altă parte, o regăsim sub aspectul ingerinței acestora în drepturile inculpatului. Astfel, în timp ce controlul judiciar limitează anumite drepturi protejate de lege (ex. dreptul de a conduce un autovehicul, dreptul de a părăsi țara etc.), arestul la domiciliu și arestul preventiv limitează unul dintre drepturile esențiale ale inculpatului, respectiv dreptul la libertate.

Astfel, pentru a se dispune controlul judiciar este suficient să existe probe sau indicii din care să rezulte suspiciunea rezonabilă că o persoană a comis o infracțiune, în timp ce pentru a se dispune arestul la domiciliu și arestul preventiv este nevoie să existe probe certe din care să rezulte săvârșirea infracțiunii.

De asemenea, toate măsurile enumerate sunt dispuse de către judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară, și de instanța de judecată, însă în cazul controlului judiciar, acesta poate fi dispus și de procuror.

O altă asemănare pe care doresc să o pun în lumină este durata la care aceste măsuri pot fi dispuse, astfel, arestul la domiciliu, asemeni arestării preventive, poate fi supus unui termen de cel mult 30 de zile, termen ce poate fi prelungit dacă este nevoie, cu condiția ca fiecare prelungire să nu depășească 30 de zile, și să nu fie mai mare de 180 de zile în total în timpul urmăririi penale, și cinci ani, sau jumătate din maximul special al infracțiunii, în faza de judecată.

Comparând deosebirile, putem explora subiectul mai in larg, deoarece, chiar dacă unele asemănări sunt comune tuturor măsurilor preventive, deosebirile sunt toate unice.

Când vine vorba despre arestarea preventivă, primul lucru care îmi transmite o diferență între aceasta și subiectul principal al cercetării prezente este chiar în nume, *„arest la domiciliu„,* implică, în mod evident, ideea că inculpatul va fi deținut în propria sa incintă, pe când arestarea preventivă prezintă realitatea în care inculpatul va fi deținut într-un centru de detenție.

Dar cât de mare este diferența dintre cele două locuri de reținere? Conform cauzei Lavents c. Letonia,[3] care ne spune în felul următor *„Curtea nu contestă argumentul Guvernului că, în timpul reținerii reclamantului la domiciliu și în*

[3] Cauza Lavents c. Letonia, www.echr.coe.int.

timpul spitalizării sale, condițiile în care a fost plasat erau mai bune decât la penitenciar. Cu toate acestea, subliniază că art.5 nu reglementează condițiile de privare de libertate (...) Intr-adevăr, conceptele de ,,grad,, și ,,intensitate,,, cosacrate în jurisprudența organelor Convenției drept criterii de aplicabilitate a art. 5, se referă numai la gradul restricțiilor privind libertatea de circulație, și nu la diferența de confort sau regim intern între diferitele locuri de reținere”

Acest text ne arată că există o diferență clară între **nivelul de intensitate** dintre măsura arestului la domiciliu și măsura arestării preventive, chiar dacă nu există o intenție expresă de a crea condiții mai confortabile inculpatului prin dispunerea uneia peste cealaltă.

De asemenea, cele două măsuri se deosebesc prin faptul că arestul la domiciliu nu se poate dispune pentru infracțiunea săvârșită asupra unui membru de familie, decât dacă acesta are o altă locuință decât cea a inculpatului, deoarece nu ar avea sens să închidem inculpatul în aceeași încăpere ca și victima.

O ultimă diferență pe care doresc să o evidențiez este aceea că, spre deosebire de arestarea preventivă, arestul la domiciliu îi creează anumite obligații inculpatului, precum obligația de a se prezenta în fața organelor judiciare, atunci când acestea îl cheamă, oricând în timpul urmăririi penale, și obligația de a purta o brățară de monitorizare, subiect pe care îl vom explora mai în larg în cele ce urmează.

Totodată, aș dori să evidențiez și câteva diferențe între controlul judiciar și arestul la domiciliu

În mod clar, cea mai evidentă diferență între cele două este faptul că cea dintâi menționată nu este privativă de libertate, iar ceea din urmă este, așa cum am menționat anterior.

O altă diferență, în opinia mea, cea mai importantă, este aceea că arestul la domiciliu nu poate fi dispus doar pe baza unor indicii, acesta necesită dovezi care să creeze o bănuială rezonabilă că cineva a comis o infracțiune, iar controlul judiciar poate fi dispus doar pe baza unor indicii din care să rezulte suspiciunea, fără a fi nevoie de dovezi concrete.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului, în jurisprudența sa, reține că suspiciunea este rezonabilă atunci când *„la baza acesteia subzista fapte sau informații de natură să convingă un observator obiectiv cu privire la probabilitatea că persoanele în cauzp sp fi săvârșit respectivele infracțiuni”*[4]

Ultima diferență pe care doresc să o menționez este aceea că, arestul la domiciliu poate dura maxim 30 de zile, termen care se prelungește pana la un maxim de 180 de zile în timpul fazei de urmărire penală, sau până la cinci ani sau jumătate din maximul special al infracțiunii pentru care inculpatul este cercetat, dacă trecem de faza urmăririi penale, iar controlul judiciar poate fi dispus pe un

[4] Decizia Imakayeva c. Rusiei, Decizia Iliec c. Bulgariei.

termen de 60 de zile, care poate fi prelungit la 1 an, pentru infracțiuni cu pedeapsa mai mică de cinci ani, la doi ani pentru infracțiuni cu pedeapsa mai mare de cinci ani, sau cu cinci ani, în cazul în care inculpatul a fost trimis în judecată.

V. Arestul la domiciliu în perspectiva introducerii brățării de monitorizare.

Brățara de monitorizare a fost integrată în legislația română relativ de curând, prin introducerea Legii nr. 146/2021. Aceasta se utilizează, conform art. 1 alin. (2) din actul normativ indicat, în mai multe situații, precum supravegherea inculpatului aflat în arest la domiciliu sau alte măsuri preventive, sau cu ocazia aplicării ordinului de protecție pentru prevenirea violenței domestice.

Ideea de a fi monitorizat în mod continuu poate fi percepută ca o violare a dreptului la viața privată, așadar, în cele ce urmează, voi prezenta modul de aplicare al brățării, care sunt limitele ei, și regulile de folosire a acesteia, pentru a pune în discuție dacă este o unealtă folositoare sau un atac asupra drepturilor inculpatului.

În primul rând, brățara este folosită în așa fel încât să nu îngreuneze viața privată a purtătorului, mai mult decât este natural, din împrejurarea faptului că aceasta se află într-un proces penal, și astfel încât să nu provoace daune fizice sau morale persoanei care o poartă.

Nu este permisă monitorizarea altor membrii ai familiei inculpatului, iar monitorizarea va fi corectă, în timpul acesteia fiind interzisă orice formă de discriminare asupra inculpatului pe motive precum rasă, religie, sex, orientare sexuală, și nici chiar pentru factori ce pot fi controlați, precum opinii, apartenență socială, avere, ori pentru anumite boli cronice, dizabilității ori alte astfel de împrejurări.

Brățările sunt montate, demontate, și întreținute de un operator tehnic. Personalul care se ocupă de brățări este instruit periodic de către Inspectoratul General al Poliției Române si Administrația Națională a Penitenciarelor.

Acestea sunt puse, de obicei, pe glezna inculpatului, dar, prin excepție, se poate monta și în alte locuri, precum pe braț, dacă montarea pe gleznă nu este posibilă, fie din cauza unei probleme medicale, fie dacă montarea pe gleznă este efectiv imposibilă din punct de vedere fizic.

Montarea este urmată de fotografierea persoanei supravegheate, indiferent dacă aceasta își dă sau nu consimțământul, și de instruirea acesteia cu privire la buna și corecta folosire a dispozitivului de monitorizare, precum și la anumite obligații pe care le poate avea în cazul primirii unei alerte.

Pentru a se asigura buna și corecta folosire a brățării, precum și a se verifica dacă integritatea acesteia a fost păstrată, organul de supraveghere poate face vizite asupra inculpatului, pentru a verifica dispozitivul. Aceste vizite se pot face in orice moment al zilei, fără a fi nevoie să anunțe persoana supravegheată înainte, iar termenul dintre două verificări nu poate fi mai mare de șapte zile.

În cazul în care persoana supravegheată este pusă sub măsura arestului la domiciliu, subiectul principal al acestei cercetări, verificarea se va face, întotdeauna la locuința în care se execută această măsură, chiar și fără acordul inculpatului sau a persoanelor ce locuiesc cu acesta, și este urmată de informarea în legătură cu aceasta a judecătorului de drepturi și libertăți, a judecătorului de cameră preliminară, sau a instanței judecătorești, în funcție de faza procesului în care ne aflăm în momentul verificării.

În orice alt caz, în afară de situația în care persoana supravegheată se află sub arestul la domiciliu, verificarea are loc la sediul organului de supraveghere, sau în alt loc ales de acesta.

Poate te întrebi cum se poate ca persoana să se prezinte la sediul organului de supraveghere, sau oricărui alt loc ales de acesta. Ei bine, este posibil ca persoana pusă sub supraveghere să părăsească imobilul sau limita teritorială sub care se află, atunci când este chemată, cu condiția ca aceasta să anunțe organul de supraveghere responsabil înainte, care va stabili drumul pe care inculpatul îl va urma, și va monitoriza persoana pe tot parcursul deplasării acesteia către destinația aleasă.

Dar dacă persoana supravegheată încearcă să plece fără a primi acordul organului competent?

Există mai multe posibilități, deoarece există mai multe tipuri de alerte.

În primul rând, în cazul în care persoana încearcă să plece din imobilul în care a fost plasat, în urma alertei, aceasta va fi obligată să se întoarcă în imobil de îndată și să contacteze organul de supraveghere, care îi va da instrucțiuni, pe care inculpatul este obligat să le urmeze. În urma alertei, dacă persoana este găsită în imobil, aceasta, și, după caz, persoanele care locuiesc cu ea, vor da declarații pentru a explica motivul pentru care a părăsit imobilul.

În cazul în care brățara a fost pusă în urma controlului judiciar, sau controlului judiciar pe cauțiune, în urma alertei, persoana va fi obligată să se prezinte la cel mai apropiat organ de ordine publică, și va fi nevoit să contacteze organul de supraveghere pentru instrucțiuni.

Organele de ordine publică din apropiere vor fi nevoite să se deplaseze către locația indicată, pentru a prinde persoana supravegheată. Organul care o depistează va fi nevoit să încheie un proces-verbal în acest sens.

Atunci când există un ordin de protecție, persoana va avea obligația ca, în urma alertei, să se îndepărteze de persoana protejată, iar restul procedurii este aceeași ca și cea descrisă în cazul anterior.

În sfârșit, în situația unei defecțiuni, persoana supravegheată va fi nevoită să contacteze organul de supraveghere pentru instrucțiuni, și să se întoarcă spre imobil, să se îndepărteze de persoana protejată, sau să se îndrepte către cel mai apropiat organ de ordine publică, în funcție de situația în care se află. În cazul în care brățara se defectează, va fi anunțată și persoana protejată, dacă există, pentru a putea lua măsuri de precauție.

După cum putem vedea, există proceduri bine gândite pentru fiecare scenariu posibil, fiecare fiind diferit, cu excepția contactării organului de supraveghere, care este obligatoriu indiferent de situație, din motive evidente.

VI. Arestul la domiciliu: violare a dreptului la libertate sau necesitate?

În ultimul capitol al acestei lucrări voi aborda dilema de la care a pornit dorința mea de a scrie acest articol: este arestul la domiciliu o violare a dreptului la libertate sau o măsură necesară și proporțională într-un stat de drept?

Dreptul la libertate este definit de art. 5 alin. (1) din CEDO, conform căruia *„ Orice persoană are dreptul la libertate şi la siguranţă. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa”*

Totodată, prin același articol se reglementează o serie de excepții, respectiv: *a) dacă este deţinut legal pe baza condamnării pronunţate de către un tribunal competent; b) dacă a făcut obiectul unei arestări sau al unei deţineri legale pentru nesupunerea la o hotărâre pronunţată, conform legii, de către un tribunal ori în vederea garantării executării unei obligaţii prevăzute de lege; c) dacă a fost arestat sau reţinut în vederea aducerii sale în faţa autorităţii judiciare competente, atunci când există motive verosimile de a bănui că a săvârşit o infracţiune sau când există motive temeinice de a crede în necesitatea de a-l împiedica sa săvârşească o infracţiune sau să fugă după săvârşirea acesteia; d) dacă este vorba de detenţia legală a unui minor, hotărâtă pentru educaţia sa sub supraveghere sau despre detenţia sa legală, în scopul aducerii sale în faţa autorităţii competente; e) dacă este vorba despre detenţia legală a unei persoane susceptibile să transmită o boala contagioasă, a unui alienat, a unui alcoolic, a unui toxicoman sau a unui vagabond; f) dacă este vorba despre arestarea sau detenţia legală a unei persoane pentru a o împiedica să pătrundă în mod ilegal pe teritoriu sau împotriva căreia se află în curs o procedură de expulzare ori de extrădare.”*

Astfel, pentru prezentul articol, ne interesează în mod deosebit dacă inculpatul se află într-o detenție legală, fiind arestat (la domiciliu) în baza actelor normative în vigoare, conform cu procedura prevăzută de Codul de procedură penală. În acest caz, trebuie analizată necesitatea și proporționalitatea măsurii dar și dacă urmărește un scop concret, precum cel al înlăturării unei stări de pericol public.

În jurisprudență, cu privire la **starea de pericol public** s-a reținut că “la stabilirea pericolului public nu se pot avea în vedere doar date legate de persoana inculpatului, ci și date referitoare la faptă, date care în speță sunt de natură a crea

un sentiment de insecuritate, credință că justiția nu acționează îndeajuns împotriva infracționalității, in lipsa luării măsurii arestării preventive”[5]

Gravitatea unei infracțiuni trebuie să fie și ea avută in vedere, aspect reținut în cauza Dumont-Maliverg c Franței, unde s-a concluzionat că, gravitatea unei infracțiuni nu este suficientă pentru a justifica luarea unei măsuri, aceasta este un factor, dar trebuie să luăm în vedere și personalitatea inculpatului pentru a decide plauzibilitatea riscului de a săvârși o nouă infracțiune, de a se sustrage, etc.[6]

Nici **riscul sustragerii** nu trebuie să fie unul abstract, în cauza Neumaister c. Austriei, Curtea Europeană concluzionând că trebuie să fie luați în considerare și factori precum moralitatea inculpatului, domiciliul acestuia, legăturile sale cu familia și cu statul, precum și situația sa financiară.[7]

Totodată, în cauza Lettelier c. Franței se opinează faptul că privarea de libertate va avea caracter legitim numai în condițiile in care ordinea publică va fi în continuare amenințată si, in niciun caz, privarea de libertate nu poate fi folosită ca o anticipare a pedepsei cu închisoarea. Așadar, o simplă invocare a unei cauze fără a fi aduse în discuție argumentele reținute, echivalează cu o lipsă a motivării.[8]

Mai mult, arestul la domiciliu este **proporțional** câtă vreme acesta este dispus pe o durată rezonabilă, Curtea reținând în cauza Jiga c. României faptul că deși anumite infracțiuni prezintă un nivel ridicat de pericol, acesta scade odată cu trecerea timpului, fapt care impune obligația de a oferi motive concrete și de actualitate cu privire la motivul pentru care măsura preventivă continuă.[9]

Și în jurisprudența națională se reține că „amenințarea pentru ordinea socială nu se amplifică odată cu trecerea timpului, ci dimpotrivă, se atenuează, ajungând ca la un moment dat să nu mai îndeplinească cerințele impuse de lege pentru a justifica menținerea în arest a unei persoane".[10]

În contextul în care, totuși, drepturile inculpatului nu sunt respectate, Curtea a concluzionat în cauza Vachev c. Bulgariei faptul că statul poate fi tras la răspundere fiind obligat să îl despăgubească pe inculpatul al căror drepturi au fost încălcate.[11]

---

[5] Jud. Sectorului 1 București, încheiere pronunțata in Dosarul nr. 28947/299/2010, in N. Cristus, Arestarea preventiva. Practica judiciara 2006-2010, Ed. Hamangiu, București, 2010, p.36.
[6] Cauza Dumnot-Maliverg c. Franței, www.echr.coe.int.
[7] Cauza Neumaister c. Austriei, www.echr.coe.int.
[8] Cauza Lettelier c. Franței**,** www.echr.coe.int.
[9] Cauza Jiga c. României, www.echr.coe.int.
[10] Tribunalul București, Secția penala - încheierea nr.21837/3/2006 din 16 iunie 2006, in Culegere de practica judiciara in materie penala 2005- 2006, pag.702.
[11] Cauza Vachev c. Bulgariei, , www.echr.coe.int.

VII. Concluzii

În urma prezentului studiu putem trage o serie de concluzii cu privire la arestul la domiciliu în contextul general al măsurilor preventive, dar și al modificărilor legislative recente.

În primul rând, măsura arestului la domiciliu, este o măsură privativă de libertate, mai ușoară decât arestul preventiv sub aspectul locului de detenție, dar mai grea decât măsura controlului judiciar, sub aspectul libertății de mișcare și restrângerea efectivă a drepturilor.

În al doilea rând, consider că măsurile adoptate prin Legea nr. 146/2021 prin care s-a introdus posibilitatea monitorizării prin brățară sunt extraordinar de bine concepute. Acestea sunt gândite pentru a fi eficiente, și nu violează niciun drept al persoanei care se află sub această măsură

În al treilea rând, din jurisprudența CEDO studiată, apreciez că arestul la domiciliu, este de asemenea o măsură eficace și bine pusă la punct. Ea oferă o posibilitate de a asigura liniștea publică si buna desfășurare a procesului penal, fără a fi excesiv de oneroasă pentru inculpat, însă consider că poate deveni o violare a drepturilor omului atunci când nu este dispusă în mod corect, și pe un termen rezonabil.

Referințe

- Ion Neagu, Mircea Damaschin, Tratat de procedură penală, ediția a 3-a, revizuită și adăugită, editura Universul Juridic, 2020, pagina 638;
- Cauza Miladinov și alții c. Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei, www.echr.coe.int;
- Cauza Lavents c. Letonia, www.echr.coe.int;
- Decizia Imakayeva c. Rusiei, Decizia Iliec c. Bulgariei;
- Jud. Sectorului 1 București, încheiere pronunțata in Dosarul nr. 28947/299/2010, in N. Cristus, Arestarea preventiva. Practica judiciara 2006-2010, Ed. Hamangiu, București, 2010, p.36;
- Cauza Dumnot-Maliverg c. Franței, www.echr.coe.int;
- Cauza Neumaister c. Austriei, www.echr.coe.int;
- Cauza Lettelier c. Franței**,** www.echr.coe.int;
- Cauza Jiga c. României, www.echr.coe.int;
- Tribunalul București, Secția penala - încheierea nr.21837/3/2006 din 16 iunie 2006, in Culegere de practica judiciara in materie penala 2005- 2006, pag.702;
- Cauza Vachev c. Bulgariei, , www.echr.coe.int.

DREPTUL LA APĂRARE ÎN PROCESUL PENAL

Iulia OLTEANU*

Abstract

Studiul prezentei lucrări se fundamentează pe ipoteza faptului că în orice stat democratic sistemul de justiție aferent trebuie să își îndeplinească obligațiile față de cetățenii săi prin implementarea unor mecanisme care să faciliteze accesul justițiabilului în cadrul proceselor penale.

In concreto, tema de cercetare își propune să explice, pe de o parte, sub aspect teoretic, noțiunea de "drept la apărare" în contextul cauzelor penale, să prezinte caracteristicile dreptului, respectiv să stabilească dimensiunea aplicării acestuia Pe de altă parte, din perspectiva practică, vor fi menționate o serie de dificultăți ce apar în materializarea acestui drept, reflectate în jurisprudența națională, cât și în cea internațională.

Având în vedere semnificația practică a aplicării acestui principiu fundamental, studiul prezintă o deosebită importanță, întrucât subliniază dezideratul legiuitorului în materia apărării drepturilor fundamentale ale omului, indiferent de circumstanțele în care subiectul de drept se regăsește.

Cuvinte cheie: *dreptul la apărare, proces penal, infracțiune, părți, drept.*

I. Introducere

Principiu fundamental al procesului penal, dreptul la apărare îmbină interesul particular al subiectului acestei activități judiciare, de a își ocroti valoarea socială lezată, cu interesul general al societății, de a își forma o opinie în legătură cu buna înfăptuire a justiției. Drept consecință, aplicabilitatea acestuia nu poate fi contestată în nicio situație din prezent, întrucât eventualele abuzuri de drept ce s-ar putea produce, ar imprima o profundă stare de neîncredere în sistemul judiciar.

" Codul de procedură penală, fiind legea de bază care disciplinează desfășurarea procesului penal, înscrie, între regulile de bază ale acestei activități sociale, dreptul la apărare"[1]. Consecvența legiuitorului în promovarea interesului superior al justițiabilului cu referire la demonstrarea nevinovăției sale este reflectată

* Student, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București (e-mail: iuliadr201520@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea drd. Gabriela Florescu (e-mail: gabriela.florescu@csm1909.ro).

[1] Ion Neagu, Mircea Damaschin, Tratat de procedură penală, Partea generală, Ediția a IV-a revizuită și adăugită, Universul Juridic, 2022, p. 131.

și în cadru constituțional (prevederile legii fundamentale din articolul 24 stipulând inclusiv condițiile de exercitare). Astfel, se justifică nevoia permanentă de a le oferi posibilitatea tuturor cetățenilor ce devin subiecți ai unor procese, de a beneficia de tratamente egale, respectându-se, însă, temeiul legii.

Studiul sintetizează într-o manieră concretă și actuală problematica importanței, actualității și exercitării acestei activități procedurale, deoarece prin prisma specificului ei pot fi furnizate informații relevante despre mecanismul ce stă la baza apărării drepturilor părților și subiecților procesuali principali. Prin urmare, articolul va cuprinde următoarele secțiuni: delimitări terminologice și evoluția din perspectivă istorică a dreptului la apărare; conținutul actual al dreptului; avocatul; asistența juridică și reprezentarea acordată participanților; jurisprudența națională; concluzii și propuneri de lege ferenda.

II. Conținutul propriu-zis al lucrării

2.1. Delimitări terminologice și evoluția din perspectivă procesual-istorică a dreptului la apărare

2.1.1. Noțiune

Constituind o premisă fundamentală a procesului penal, această prerogativă ce este pusă la dispoziția părților, respectiv subiecților procesuali principali, poate fi interpretată în două accepțiuni, în funcție de sfera în concordanță cu care se dorește explicarea acesteia. *Lato sensu,* ”cuprinde totalitatea drepturilor și regulilor procedurale care oferă persoanei posibilitatea de a se apăra împotriva acuzațiilor ce i se aduc, să conteste învinuirile, să scoată la iveală nevinovăția sa”[2]. *Stricto sensu*, această terminologie înglobează apelarea la serviciile avocaționale în vederea exercitării acestui drept, însă ținându-se cont de situațiile în care legea îi acordă persoanei posibilitatea de a fi asistată, respectiv reprezentată de avocat și de cele în care posibilitatea se transformă în obligație.

În mod imperios trebuie adus în discuție aspectul potrivit căruia acest drept nu trebuie să fie confundat cu noțiunea de asistența juridică pe care o acordă avocatul în vederea unei soluționări a cauzei cât mai favorabile posibil clientului său, deoarece asistența reprezintă numai o parte integrantă a acestei activități profesionale. Totodată, termenul de ”asistență” nu va fi extins la activitatea de participare a avocatului la diferitele acte procedurale ce se îndeplinesc pe parcursul derulării procesului penal. Spre exemplu, conform articolului 92 din Codul de procedură penală, avocatului i se recunosc recunosc următoarele drepturi în ceea ce privește asistența acestuia la efectuarea unor acte de natură procedurală: ”avocatul suspectului sau inculpatului are dreptul să asiste la efectuarea oricărui act de

[2] Ilie Andriuc, Dreptul la apărare, Editura Nevali, 2003, p.9.

urmărire penală, cu excepția tehnicilor speciale de supraveghere ori cercetare, a percheziției informatice și a percheziției corporale sau a vehiculelor în cazul infracțiunilor flagrante, precum și cu excepția situației în care prin prezența avocatului s-ar aduce atingere dreptului la apărare al celorlalte părți ori subiecți procesuali principali, caz în care întrebările acestuia pot fi formulate de către organul de urmărire penală; dreptul să participe la audierea oricărei persoane de către judecătorul de drepturi și libertăți, să formuleze plângeri, cereri și memorii”; dreptul de a participa la efectuarea percheziției domiciliare.

2.1.2. Evoluția procesual-istorică din perioada 1831-1968

Înscrierea exercitării apărării procesuale în cadrul prezentelor coordonate a parcurs un îndelung traseu care, datorită îmbunătățirii constante a reglementărilor din această materie, s-a dovedit a fi implementată drept un mecanism legal ce contribuie la înfăptuirea justiției. De-a lungul istoriei procesuale românești, această prerogativă a comportat diverse transformări, evoluții în scopul reliefării prezentei sale forme care îmbină o largă paletă de instrumente juridice ce îndeplinesc rolul de a ocroti drepturile și libertățile funademntale ale oricărui subiect de drept aflat într-un raport conflictual de drept penal substanțial.

Astfel, prima reglementare ce a înglobat în cuprinsul său anumite referiri la dreptul la apărare a fost Regulamentele Organice. Drept consecință, aceasta prevedea faptul că avocați puteau fi doar ”persoanele care au oarecare știință de pravilă, și care sunt cunoscuți ca oameni cinstiți”[3] și care obțineau în prealabil o autorizare din partea Domnului. Cu toate acestea, subiecții procesuali aveau posibilitatea de a își alege drept apărători alte persoane ce nu îndeplineau funcția de avocat, singura condiție ce se impunea în această situație fiind aceea ca subiectul să aibă încredere în acestea. De aici, se poate reține concluzia potrivit căreia pilonul principal al desfășurării judecății nu era reprezentat de o apărare fundamentată pe cunoștințe teoretice menite să valorifice pretențiile persoanei pe parcursul derulării cauzei sau să le combată pe acestea.

Următorul pas întreprins în scopul de a armoniza legislația românească, ce reglementează normele aplicabile desfășurării unui proces, cu cea de la nivel european a fost reprezentat de adoptarea în anul 1864 a Codului de procedură penală. Dezvoltând cadrul legislativ într-o manieră nemaiîntâlnită până la acea dată, apar elemente de noutate care extind atribuțiile apărătorului și care, implicit, contribuie la multiplicarea de drepturi ale părților procesului, în special ale persoanei acuzate.

Concret, se regăsește dispoziția potrivit căreia apărarea se va realiza fie prin modalitatea alegerii unui avocat de către acuzat, fie prin desemnarea acestei

[3] Paul Negulescu, George Alexianu, Regulamentele Organice ale Valahiei și Moldovei, Vol. I, Intreprinderile ”Eminescu” S.A., 1944, p.XXXVIII.

persoane abilitate din oficiu, de către instanța de judecată: articolul 319 ”acusatulu va fi interpelatu a declara dacă şi-a alesu unu apărătoru; dacă nu va fi alesu, președintele sau judecătorulu va desemna îndată pe unu advocatu din oficiu, subtu pedepsă de nulitate a tutuloru lucrâriloru ce voru urma”[4]. Totodată, este subliniat caracterul de confidențialitate care se regăsește în raportul dintre acești participanți, reflectat prin: posibilitatea de a avea întrevederi în realizarea pregătirii unei apărări efective; punerea la dispoziție a unor copii ale documentelor depuse la dosar de către instanță; avertizarea avocatului de a nu face declarații care să contravină intereselor vizate de către acuzat.

Din rațiuni lesne de înțeles, datorate în principal schimbărilor produse la nivelul conducerii statului român, dar și dinamicii fenomenului infracțional de la acea dată, în 1936 a fost promulgată o nouă reglementare în materia ce face obiectul prezentului articol. Etapizarea procesului în instrucție și în fața instanței de judecată a determinat drept urmare imediată facultatea lăsată la latitudinea inculpatului de a se autoapăra sau de a își desemna un avocat care să pledeze în favoarea acestuia, cu mențiunea că în continuare în sarcina instanței se naște obligația de a îl încunoștiința pe inculpat cu privire la posibilitatea desemnării unui apărător din oficiu, în condițiile legii. În continuare, principalul subiect procesual ce poate beneficia de apărarea propriilor interese pe plan procesual rămâne inculpatul, deoarece se consideră că acesta se poziționează într-o postură în care este dificil să combată anumite susțineri, argumente fără a beneficia de asistență juridică.

Această nouă abordare a avut în vedere instituirea unor limitări reflectate prin: ”cînd interesul instrucției o cere, judecătorul poate interzice prevenitului orice comunicare cu orice persoană, pe un termen de 15 zile, care se poate prelungi cu încă cel mult 10 zile”[5] (art. 79); ” apărătorul nu poate părăsi oficiul de aparare ce i s'a încredinţat a se retrage din ședință nici chiar pe motiv că ar fi fost violate drepturile apărării, dar el poate folosi acest motiv pentru atacarea sentinței”[6] (art. 80); neinfluențarea declarațiilor clientului său. În completare, se extind anumite atribuții ce vizează dreptul acestuia de a participa la efectuarea de acte procedurale; acordarea timpului necesar pentru a pregăti apărarea în scopul evitării amânării, prelungirii dezbaterilor; dreptul de a depune memorii scrise.

Sub imperiul regimului comunist aflat la conducerea țării, s-a impus adoptarea unui nou Cod de procedură penală (1968). Menționat în cadrul art. 6 ca un principiu de sine- stătător, această condiție fundamentală a procesului penal era enunțat astfel: ”Dreptul de apărare este garantat învinuitului, inculpatului şi celorlalte părţi în tot cursul procesului penal în condiţiile prevăzute de lege”[7]. În acest mod, se poate observa intenția legiuitorului de la acea dată de a acoperi o

[4] https://lege5.ro/Gratuit/g42dgmjq/codul-de-procedura-penala-din-1864.
[5] https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/51252.
[6] Idem.
[7] https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/193?isFormaDeBaza=True&rep=True.

varietate mult mai extinsă în ceea ce privește subiecții procesuali ce pot să își invoce propriile argumente în prezența unui apărător.

Prin comparație cu celelalte reglementări din domeniu mai sus-amintite, îmbunătățirea legislației nu a însemnat de cele mai multe ori și un progres reflectat în materializarea acestui privilegiu fundamental. Explicația acestei afirmații constă în aceea că abuzurile exercitate de autorități sunt bine-cunoscute, iar în cele mai multe cazuri aceste nedreptăți afectau în mod direct aptitudinea părții vătămate, părții civile sau a celei resbonsabile civilmente de a își proba interesele contrare sau comune (în funcție de calitatea avută) cu inculpatul sau învinuitul. O dispoziție elocventă este redată în cuprinsul art. 173 care, raportat la acea perioadă, dădea naștere unor situații caracterizate prin subiectivismul excesiv al instanței judecătorești: ” Cînd instanţa apreciază că din anumite motive partea vătămată, partea civilă sau partea responsabilă civilmente nu şi-ar putea face singură apărarea dispune din oficiu sau la cerere luarea măsurilor pentru desemnarea unui apărător”[8].

2.2. Conținutul actual al dreptului

Dată fiind natura complexă a acestei prerogative, elaborarea principiului procesului penal în contextul unei societăți democratice ale cărei valori sociale trebuie să fie ocrotite prin instituirea unui sistem jurisdicțional eficient s-a dovedit a fi realizabilă numai prin corelația cu celelalte aspecte procedurale reflectate nu doar în plan intern. Conținutul reglementării- gen care guvernează dispozițiile naționale este redat de art.6 paragraful 3 din cadrul Convenției Europene a Drepturilor Omului. Această transpunere a exigențelor, de altfel bine-întemeiate, stabilite de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului, este consacrată în prevederile art. 10, art. 31, art. 88-96, cât și în altele din Codul de procedură penală, acesta constinduind *sedes materiae*. De asemenea, Legea 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat completează în subsidiar dreptul comun.

Din perspectiva spirirtului legislației în vigoare care contribuie la înfăptuirea justiției penale, dreptul la apărare, studiat ca principiu fundamental (art.10), ”consacră atât drepturi procesuale ale părților și subiecților procesuali principali (...), cât și garanții procesuale (...) și asigurarea asistenței juridice prin avocat. Totodată, noul Cod a prevăzut și o limită a exercitării dreptului la apărare, prevăzând că acesta trebuie exercitat cu bună-credință, potrivit scopului pentru care a fost recunoscut de lege”[9]. Indubitabil, raporturile juridice procesuale existente între principalii actori se caracterizează prin interdependența drepturilor și obligațiilor corelative ale organelor judiciare, respectiv ale părților și subiecților

[8] Idem.

[9] Cristinel Ghigheci, Principiile procesului penal în Noul Cod de procedură penală, Universul Juridic, 2014, p.175.

procesuali principali. De exemplu, în privința ultimilor subiecți menționați și a avocatului, din alin. (2), se desprinde concluzia potrivit căreia li se vor asigura ”timpul și înlesnirile necesare pregătirii apărării”. Din acest moment, organelor judiciare le incumbă obligația de a pune la dispoziția avocatului și clientului acestuia date, informații, înscrisuri sau alte chestiuni care ar putea prezenta relevanță în scopul probării propriei nevinovății sau aflării adevărului ori protejării dreptului lezat. Mai mult decât atât, acestea vor depune toate diligențele necesare pentru ” a asigura exercitarea deplină și efectivă a dreptului de apărare”- alin. (5).

În contextul respectării libertății de voință ale suspectului, inculpatului, părții vătămate, părții civile și părții responsabile civilmente și conform delimitărilor terminologice explicitate, dreptul comun prevede posibilitatea acestora de a se autoapăra, deoarece dreptul, ”deși în strânsă legătură cu libertatea individuală și siguranța persoanei, el prezintă un egal interes pentru întreaga activitate judiciară”[10]. Această facultate nu trebuie percepută în mod absolut din cel puțin două considerente de natură organizatorică a desfășurării procesului penal. Pe de o parte, în anumite situații, legiuitorul a instituit obligativitatea exercitării dreptului în cauză prin desemnarea (făcută de către subiectul interesat sau de către instanța de judecată) unui avocat din considerente ce țin de particularități ale faptei (pedeapsa prevăzută pentru infracțiunea comisă este detențiunea pe viață sau închisoarea mai mare de 5 ani) sau ale persoanei-suspect sau inculpat [”minor, internat într-un centru de detenție ori într-un centru educativ, când este reținut sau arestat, chiar și în altă cauză când față de acesta a fost dispusă măsura de siguranță a internării medicale, chiar în altă cauză”; persoana nu și-ar putea face singură apărarea- art 90 lit. a) și b)]. Pe de altă parte, privilegiul ” nu conferă dreptul nelimitat de a utiliza orice argument pentru apărarea sa”[11]. Este necesar ca prudența și circumspecția să caracterizeze maniera în care se va uzita de dreptul la autoapărare.

Doctrina de specialitate restrânge cercul participanților procesului penal ce ar avea nevoie de o apărare efectivă a drepturilor lor din rațiuni ce au legătură cu practica judiciară ” dreptul propriu-zis de a se apăra îl are doar suspectul sau inculpatul, deoarece persoana vătămată sau partea civilă nu are nevoie să se apere de vreo acțiune declanșată împotriva lor. Tot în postura de a se apăra se află și partea responsabilă civilmente, deoarece față de aceasta se exercită acțiunea civilă în cadrul procesului penal”[12]. Cu toate acestea, având în vedere faptul că persoana vătămată sau partea civilă (în funcție de manifestarea de voință ce rezidă în declanșarea acțiunii civile) suferă fie o periclitare , fie o prejudiciere a unei valori

[10] Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, Drept constituțional și instituții politice, Volumul I, Ediția 15, Editura C.H. Beck, 2016, p.167.
[11] https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_criminal_RON.pdf.
[12] Cristinel Ghigheci, Principiile procesului penal în Noul Cod de procedură penală, Universul Juridic, 2014, p. 176.

sociale, nu poate fi afirmată excluderea apărării sale, ci poate doar o nuanțare a noțiunii, în sensul că acest participant se poate afla în situația în care va trebui să combată anumite afirmații spuse de partea adversă (de exemplu, inculpatul X a comis infracțiunea de vătămare corporală ca urmare a provocării exercitate de partea vătămată Y) chiar dacă împotriva acesteia nu este declanșată nicio acțiune.

Salvgardarea intereselor individuale pe parcursul derulării unui proces penal diferă în funcție de calitatea deținută de participanți. Un aspect interesant îl reprezintă modul de elaborare al articolului 31 din Codul de procedură penală. Potrivit acestuia, ”avocatul asistă sau reprezintă părțile sau subiecții procesuali în condițiile legii”. Se constată o diferențiere de reglementare între articolul expus și art. 10, respectiv art. 88. În esență, această neconcordanță între prevederi prezintă o importantă semnificație, întrucât sintagma ”subiecți procesuali” reunește în accepțiunea sa și alți participanți ai procesului penal. Altfel spus, se deduce că ar exista posibilitatea acordării asistenței juridice sau reprezentării de către avocat și altor subiecți procesuali cu excepția părților și subiecților procesuali principali.

În acest sens, ipoteza veridică ce ar avea aplicabilitate în această situație este constituită de situația martorului. În scopul unei mai bune înțelegeri a noțiunii de ”martor”, vor fi avute în vedere explicațiile ce îl desemnează drept ” orice persoană ce posedă informații relevante pentru proceduri de ordin penal în legătură cu care poate depune depoziție (indiferent de statut, fie că este vorba despre forma scrisă/orală a depoziției, conform legislației naționale) care nu se include în definiția <<colaboratori ai justiției>>”[13] , dar și art. 115 alin. (1) Cod procedură penală care realizează o delimitare între acest participant și ceilalți ” orice persoană poate fi citată și audiată în calitate de martor, cu excepția părților și a subiecților procesuali principali”. Așadar, prin coroborare cu dispozițiile art. 31 și 88, care au fost modificate prin Legea nr. 255/2013, soluția ce s-ar putea formula cu privire la neconcordanțele textuale se bazează, în fapt, pe principiul de drept *lex posteriori derogat priori*. Explicând, acest principiu soluționează conflictul dintre două norme ce cuprind anumite discordanțe prin aceea că va prima dispoziția normativă adoptată ulterior din punct de vedere cronologic.

În plus, Curtea Constituțională a României s-a pronunțat cu privire la necorelația normativă dintre aceste reglementări și a statuat în Decizia nr. 111/ 2019 că ” <<eventuala interdicție a asistării martorului de către avocat >> reprezintă <<o problemă de interpretare și aplicare a legii de către organul judiciar >>, iar nu o problemă de constituționalitate a acesteia”[14]. Această abordare se interpretează în sensul că autoritățile abilitate vor fi cele în măsură a se pronunța asupra acestei

[13] Dan Botez, Audierea martorului în procesul penal. Procedee tactice. Practică judiciară. Formulare pentru audiere, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, 2016, p. 254.

[14] Daniel Marius Morar, Mihaela Senia Costinescu, Mihaela Ionescu, Daniela Ramona Marițiu, Mihai Morar, Cristina Teodora Pop, Codul de procedură penală în jurisprudența Curții Constituționale, Comentarii pe articole, Editura Hamangiu, 2021, p.30.

problematici aduse în discuție. *Per a contrario,* dacă organul judiciar nu își formează convingerea în privința necesității prezenței unui avocat în procedurile ce îl implică pe martor, acesta din urmă nu va beneficia de asistența/ reprezentanța juridică a apărătorului.

În completare, un alt argument ce poate fi invocat în susținerea afirmației potrivit căreia martorul ar putea beneficia de asistență juridică și/ sau reprezentare oferită/e de avocat se fundamentează pe dispozițiile Legii 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat care în baza art. 2 alin. (3) indică faptul că ” avocatul are dreptul să asiste şi să reprezinte persoanele fizice şi juridice în fața tuturor instanţelor, autorităţilor şi instituţiilor, precum şi a altor persoane, care au obligația să permită și să asigure desfășurarea nestingherită a activității avocatului, în condiţiile legii”.

În acest mod, apărarea intereselor martorului nu este de necontestat, deoarece în momentul în care acesta este chemat de către organele judiciare să depună mărturie în cauza la care a asistat se produc o serie de modificări psiho-fizice în seama persoanei chemate să depună depoziția, întrucât se implică o serie de procese cognitive pe care subiectul procesual le parcurge: înțelegerea informațiilor, prelucrarea acestora, memorarea lor și reproducerea întâmplărilor. Mai mult decât atât, drept consecință a psihologiei umane complexe, pot interveni anumite situații în care martorul să nu poată fi capabil să relateze informațiile relevante speței în scopul aflării adevărului de către organele judiciare, astfel că este nevoie ca un avocat să intermedieze între interesul particular al participantului (redat de asigurarea unei stări de siguranță ca urmare a depunerii declarației) și cel general al autorităților competente, aici regăsindu-se, în principal, situația excepțională a martorilor amenințați și a celor vulnerabili.

2.3. Avocatul. Asistența juridică și reprezentarea

”Finalitatea principiului dreptului la apărare constă în necondamnarea nici unei persoane nevinovate, dar și ca nici un vinovat să nu suporte rigorile legii penale mai mult decât se cuvine”[15]. În temeiul acestui scop urmărit de privilegiul instituit de legiuitor, activitatea întreprinsă de avocat este formată din două atribuții principale: acordarea de asistență juridică, respectiv reprezentarea clientului ale cărui interese le promovează prin intermediul înfățișării la organele judicicare.

Referitor la modul de desfășurare a activității profesionale a acestui apărător, s-a considerat că este necesar a fi avute în vedere anumite incompatibilități ale profesiei în ceea ce privește categoria persoanelor cărora le poate acorda serviciile sale de specialitate. Prin urmare, amintind conținutul art. 88 alin. (2) Cod procedură penală, sunt menționate interdicții ce vizează imposibilitatea avocatului de a își oferi serviciile proprii unor participanți.

[15] Jănică Arion Țigănușu, Garantarea dreptului la apărare, Editura Aramis, 2002, p.206.

Apărarea intereselor individuale contrare ale acuzării și ale apărării nu poate fi îndeplinită de către aceeași persoană, aspect important menționat în art. 88 alin. (4) din dreptul comun, cât și în art.114 alin. (1) din Statutul profesiei de avocat. Drept consecință, ”în ipoteza în care părțile sau subiecții procesuali principali care au interese contrare își angajează același avocat ales și nu doresc să renunțe la contractual cu acesta (și nici avocatul nu vrea să renunțe la vreuna dintre părți/ subiecții procesuali principali), iar asistența juridică este obligatorie, organul de urmărire penală, judecătorul de drepturi și libertăți sau instanța va trebui să desemneze un avocat din oficiu pentru unul/ unii dintre suspecți/ inculpați/ subiecți procesuali principali care să îi formuleze o apărare concretă și efectivă, înlăturând astfel, în ansamblu, situația de conflict de interese apărută”[16].

În vederea efectuării unor corelații juridice, se accentuează departajarea asistenței juridice a suspectului sau inculpatului de cea a persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente. Bineînțeles, în strânsă legătură cu acordarea acestui serviciu se poziționează și drepturile pe care le dețin participanții în cauză.

2.3.1. Asistența juridică acordată suspectului sau inculpatului. Drepturile avocatului

Astfel cum a fost amintit, dreptul la apărare al suspectului sau inculpatului trebuie să fie asigurat pe tot parcursul desfășurării procesului, respectându-se raportul drepturile părții/ subiectului procesual principal- obligațiile organelor judiciare și viceversa. Un alt considerent ce se încadrează în acest raport este reprezentat de garanțiile oferite subiecților în cauză. Printre cele mai importante, se identifică: audierea persoanei exclusiv în prezența avocatului dacă aceasta se află în stare de detenție și dacă asistența apărătorului este obligatorie; aplicarea nulității absolute asupra actelor procedurale și procesuale care au fost realizate fără respectarea dreptului la apărare în cazurile în care asistența juridică era obligatorie; participarea inculpatului la judecarea cauzei acestuia.

Asigurarea apărării va fi interpretată în sensul că ” un acuzat trebuie, din momentul în care este privat de libertate, să poată beneficia de asistența unui avocat, indiferent de interogatoriile la care este supus”[17]. Analog, va fi asigurată ”confidențialitatea comunicărilor, cu respectarea măsurilor necesare de supraveghere vizuală, de pază și de securitate, fără a fi interceptată sau înregistrată convorbirea dintre ei”, conform art. 89 alin. (2) Cod procedură penală, încălcarea

[16] M. Udroiu, A. Andone- Bontaș, G. Bodoroncea, M. Bulancea, V. Constantinescu, D. Grădinaru, C. Jderu, I. Kuglay, C. Meceanu, L. Postelnicu, I. Tocan, A.R. Trandafir, Codul de procedură penală, Comentariu pe articole, Editura C.H. Beck, 2015, p.264.

[17] (C.E.D.O. , Hotărârea din 13.10.2009, *Dayanan c. Tuciei*), Ion Neagu, Mircea Damaschin, Andrei Viorel Iugan, Codul de procedură penală adnotat, Volumul I. Partea generală, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Universul Juridic, 2021, p. 215.

acestei obligații ce îi revine organului judiciar sancționându-se cu excluderea probei obținute prin întrebuințarea de mijloace contrare prevederii.

Referitor la drepturile de care beneficiază avocatul suspectului sau inculpatului, se poate rezuma că acestea au o componentă comună: îndeplinirea procedurilor judiciare (realizată în condițiile legii) de autoritățile abilitate va fi reflectată într-o manieră transparentă, prin intermediul comunicării permanente, prezenței avocatului la efectuarea diverselor proceduri, posibilității invocării de excepții și formulării de cereri sau plângeri, consultării dosarului și chiar reprezentării, acordându-i-se posibilitatea clientului de a fi încunoștiințat cu privire la laturile procesului ce îl vizează în mod direct.

2.3.2. Asistența juridică a persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente. Drepturile avocatului

Ipostaza în care se regăsesc acești participanți în procesul penal este de contrarietate, întrucât acțiunea civilă declanșată de partea civilă vizează consecințe pecuniare reflectate în patrimoniul părții responsabile civilmente.

Modalitatea de reglementare a asistenței acordate de apărător persoanei vătămate, părții civile și părții responsabile civilmente este efectuată prin raportare la apărarea suspectului sau inculpatului. Cu toate acestea, legiuitorul a dorit să particularizeze acest tip de asistență prin conferirea dreptului de a exercita anumite prerogative și de a consulta înscrisuri ale dosarului fără a fi necesară o intervenție din partea avocatului. Totodată, ținând cont de importanța apărării intereselor lor particulare și de situația concretă în care acestea au sau nu capacitate procesuală necesară valorificării pretențiilor susținute, pot fi luate măsuri precum asistența juridică obligatorie sau introducerea în cursul procesului a unui avocat din oficiu. Prerogativele avocatului acestor părți, respectiv acestui subiect procesual principal se înscriu pe aceleași coordonate ca ale suspectului sau inculpatului.

2.4. Jurisprudența națională

” Potrivit art.90 alin.1 lit.c Cod pr.penală, asistența juridică a inculpatului este obligatorie în cursul procedurii de cameră preliminară și în cursul judecății, în cauzele în care legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani. Chiar dacă nu este săvârșită infracțiunea consumată, ci numai tentativa, pentru a se stabili dacă asistența juridică a inculpatului este obligatorie se are în vedere pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea consumată și nu pedeapsa redusă conform dispozițiilor art.33 alin.2 Cod penal, care prevede sancționarea tentativei”.[18]

[18] (Curtea de Apel Craiova, dec. pen. nr. 1254 din 9 septembrie 2016), Ion Neagu, Mircea Damaschin, Andrei Viorel Iugan, Codul de procedură penală adnotat, Volumul I. Partea generală, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Universul Juridic, 2021, p. 218.

” În cazul în care unul dintre inculpați neagă săvârșirea faptei, iar altul o recunoaște, implicându-l și pe cel dintâi, apărarea lor nu poate fi asigurată, din cauza contrarietății de interese procesuale ale inculpaților într-un atare caz, dacă aceștia nu angajează, în urma atenționării lor de către instanță, un al doilea apărător, se impune desemnarea unui apărător din oficiu pentru unul dintre inculpați, care să asigure, alături de apărătorul ales, asistența juridică”[19].

III. Concluzii. Propuneri de lege ferenda

Concluzionând, studiul de caz a subliniat trăsăturile esențiale, domeniul de aplicare, însă și anumite particularități ale dreptului la apărare ce pot naște controverse la nivelul materializării acestuia, deși din punct de vedere teoretic, legislația aferentă acestei materii este bine conturată.

Apărarea intereselor particulare ale oricărei persoane, ce îndeplinește calitatea cerută de lege pe parcursul desfășurării unui proces, se poate realiza numai prin respectarea altor principii corelative, cum ar fi prezumția de nevinovăție sau aflarea adevărului. În sens contrar, nerespectarea acestora ar conduce către destabilizarea sistemului judiciar, lucru ce ar avea repercusiuni inclusiv la nivelul societății în ansmblul ei.

Un exemplu relevant afirmației de mai sus se bazează pe situația actuală din statul El Salvador. Aici a fost inaugurat cel mai mare penitenciar din lume la momentul actual care ” poate găzdui 40.000 de prizonieri, păziți de 850 de gardieni”[20]. Problema esențială vizează aspectul potrivit căruia dreptul la apărare nu a fost respectat în toate cazurile, mai ales în privința persoanelor condamnate pentru infracțiuni de o periculozitate extrem de sporită. Această soluție adoptată nu se prezintă a fi justificată, deoarece fiecare persoană are dreptul fundamental (înscris inclusiv în prevederile C.E.D.O.) de a își demonstra propria nevinovăție, indiferent de infracțiunea pretinsă a fi comisă.

Legislația de procedură penală română ar putea fi îmbunătățită în această materie prin stabilirea *expressis verbis* a categoriei participanților la procesul penal care pot beneficia de asistența de specialitate a avocatului, în așa fel încât să nu existe riscul apariției subiectivismului organelor judiciare competente soluționării cauzei.

Avocatul trebuie să își îndeplinească activitatea în sensul depunerii tuturor diligențelor necesare și posibile apărării intereselor clientului său. Astfel, se ridică problema dacă acest obiectiv mai este realizabil în situația acordării de consultații

[19] (Î.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2638 din 14 aprilie 2004), Ion Neagu, Mircea Damaschin, Andrei Viorel Iugan, Codul de procedură penală adnotat, Volumul I. Partea generală, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Universul Juridic, 2021, p.214.

[20] https://www.digi24.ro/stiri/externe/una-dintre-cele-mai-mari-inchisori-din-lume-a-fost-deschisa-in-capitala-mondiala-a-crimei-2264495.

ce vizează mai multe ramuri de drept. De asemenea, o situație similară este reprezentată de cazurile cabinetelor individuale de avocatură unde volumul dosarelor ce trebuie a fi lucrate și pregătite este, uneori, mult peste capacitatea de muncă a acestor specialiști.

Cu toate acestea, în condițiile nerespectării prevederilor în vigoare, se pot aplica diferite sancțiuni sau chiar ar putea fi invocat aspectul ce privește comiterea infracțiunii de asistență și reprezentare neloială realizată în oricare dintre cele două modalități, conținutul constitutiv al acesteia regăsindu-se în art. 284 Cod penal. Fără îndoială, pentru a se valida această ipoteză va fi verificată îndeplinirea condițiilor generale ale răspunderii penale.

Referințe

- Codul de procedură penală cu modificările și completările ulterioare;
- Legea 255/2013 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală și pentru modificarea și completarea unor acte normative care cuprind dispoziții procesual penale;
- Codul penal cu modificările și completările ulterioare;
- Legea 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat;
- Statutul profesiei de avocat (adoptat prin Hotărârea Consiliului UNBR nr. 64 din 3 decembrie 2011);
- Cristinel Ghigheci, Principiile procesului penal în Noul Cod de procedură penală, Universul Juridic, 2014;
- Dan Botez, Audierea martorului în procesul penal. Procedee tactice. Practică judiciară. Formulare pentru audiere, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, 2016;
- Daniel Marius Morar, Mihaela Senia Costinescu, Mihaela Ionescu, Daniela Ramona Marițiu, Mihai Morar, Cristina Teodora Pop, Codul de procedură penală în jurisprudența Curții Constituționale, Comentarii pe articole, Editura Hamangiu, 2021;
- Ilie Andriuc, Dreptul la apărare, Editura Nevali, 2003;
- Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, Drept constituțional și instituții politice, Volumul I, Ediția 15, Editura C.H. Beck, 2016;
- Ion Neagu, Mircea Damaschin, Tratat de procedură penală, Partea generală, Ediția a IV-a revizuită și adăugită, Universul Juridic, 2022;
- Ion Neagu, Mircea Damaschin, Andrei Viorel Iugan, Codul de procedură penală adnotat, Volumul I. Partea generală, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Universul Juridic, 2021;
- Jănică Arion Țigănușu, Garantarea dreptului la apărare, Editura Aramis, 2002;
- M. Udroiu, A. Andone- Bontaș, G. Bodoroncea, M. Bulancea, V. Constantinescu, D. Grădinaru, C. Jderu, I. Kuglay, C. Meceanu, L. Postelnicu, I. Tocan, A.R. Trandafir, Codul de procedură penală, Comentariu pe articole, Editura C.H. Beck, 2015;
- Paul Negulescu, George Alexianu, Regulamentele Organice ale Valahiei și Moldovei, Vol. I, Intreprinderile ”Eminescu” S.A., 1944;
- https://lege5.ro/Gratuit/g42dgmjq/codul-de-procedura-penala-din-1864;
- https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/51252;

- https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/193?isFormaDeBaza=True&rep=True;
- https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_criminal_RON.pdf;
- https://www.digi24.ro/stiri/externe/una-dintre-cele-mai-mari-inchisori-din-lume-a-fost-deschisa-in-capitala-mondiala-a-crimei-2264495.

ASPECTE PRIVIND FOLOSIREA INVESTIGATORILOR SUB ACOPERIRE, CA METODĂ SPECIALĂ DE SUPRAVEGHERE SAU CERCETARE

Nicolle Rebeca NAȘ*

Abstract

Criminalitatea a fost și este o problematică pusă în joc pe toate planurile, atât la nivel național, cât și internațional. Lupta împotriva acesteia a fost un obiectiv important al oricarui stat în diferite perioade istorice. La momentul actual, acest scop își mentine oportunitatea ținând cont de dinamica fenomenului criminalității, care se manifestă sub diferite forme, iar în combaterea acestuia se folosesc diferite practici și strategii de prevenire și eliminare a infracțiunilor. Ținând cont de aceste aspecte, îmi voi concentra atenția pe instituția "investigației acoperite". Voi prezenta atât aspecte istorice, cât și actuale, ce țin de investigatorii sub acoperire, rolul acestora de colectare a datelor și dezvăluire a anumitor infracțiuni, dar și aspecte ale conduitei în procesul penal.

Cuvinte cheie: *investigatori, acoperire, infracționalitate, criminalitate, probațiune.*

I. Introducere

În prezenta lucrare voi analiza, *lato sensu*, aspecte ce țin de instituția "investigației acoperite", mai exact atribuțiile, rolul investigatorilor sub acoperire, dar mai ales istoria și evoluția acestora, atât în sistemul nostru de drept, cât și în alte sisteme, respectiv în diferite regiuni.

Mi-am propus să ating aspecte generale de încadrare în problematica probațiunii în materie penală, dar și o prezentare istorică de drept comparat în acest domeniu.

De-a lungul timpului, în principal din cauza fenomenului criminalității, a nivelului complex de organizare și o gamă diversă a actelor cu caracter infracțional, statele au fost determinate să utilizeze practicile investigatorilor sub acoperire, cu scopul de a proteja valorile sociale față de acest fenomen.

Având o importanță deosebită, în special în prima fază a procesului penal, și anume urmărirea penală, făcând parte din categoria activității speciale de investigare sau cercetare, această metodă presupune infiltrarea unui agent al statului – lucrător de poliție sau colaborator – în interiorul unei organizații criminale pentru

* Student, Facultatea de drept, Universitatea „Nicolae Titulescu" din Bucuresti (e-mail: rebenicolle@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea prof. univ. Mircea Damaschin (mirceadamaschin@univnt.ro).

a obține date și informații cu scopul identificării membrilor grupărilor vizate, în vederea tragerii la răspundere penală a acestora.

Voi face o prezentare a unui studiu de drept comparat a legislației din douăzeci și două de state membre ale Consiliului Europei privind utilizarea agenților sub acoperire în achizițiile de droguri de proba și operațiuni ascunse similare, efectuat de Curtea Europeana a Drepturilor Omului în cauza Veselov si alții contra Federației Ruse.

II. Considerații istorice

Din cele mai vechi timpuri nucleul activităţii investigativ-operative, informative şi contrainformative a fost constituit din procedee şi modalităţi conspirative folosite de colaboratori sub acoperire (agenţi) şi a ofiţerilor operativi din organele de drept şi serviciile speciale. Având drept scop obţinerea de informaţii de interes operativ şi de documentare a acţiunilor ilegale, această activitate specială prevedea stabilirea şi dezvoltarea relaţiilor de încredere cu deţinătorul informaţiei. Cele mai vechi înscrisuri în acest sens, datează din secolul al XII-lea, din Siria, care relatau folosirea unor agenți în calitate de ostatici, în relațiile dintre state[1].

În China Antică, Sun Tzu (sec.VI î. Hr.) în celebra carte „ Arta războiului ”, capitolul al XIII-lea „ Folosirea agenţilor secreţi ” menţiona că există cinci feluri de agenţi secreţi care pot fi folosiţi şi anume: agenţi indigeni (originari din ținutul inamicului), interiori (funcționari inamici folosiți), dubli (spioni inamici folosiți), lichidabili (spionii noştri cărora noi le dăm deliberat informaţii inventate) şi volanţi (agenții care aduc informații)[2].

Încă din secolul I d. Hr, în Roma Antică, documentele existente demonstrează unei poliţii secrete, cu atribuţii de cenzură., fiind folosiți totodată și "agentes in rebus", cu atribuţii specifice contrainformative, de siguranţă internă. Istoricul antic, Titus Livius, povesteşte despre transmiterea unor mesaje secrete între Filip al Macedoniei şi Hanibal, care au fost interceptate de romani, descriind pe larg faptul că Hanibal obişnuia să-i deruteze pe romani prin adevărate operaţiuni de dezinformare, contrafăcând anumite scrisori. Şi partea adversă, Hanibal, folosea pe scară largă activităţile informative şi contrainformative. Astfel, informaţiile culese de la dezertori romani erau verificate de Hanibal cu ajutorul spionilor săi. Uneori travestit, chiar Hanibal personal se implica în activitate de culegere şi verificare a informaţiilor obţinute din teritoriul Imperiului Roman, folosind metodele culegerii

[1] Teodor Botnaru, Alexandru Ganenco, Istoria serviciilor secrete. Breviar. Chișinău, Ed.Museum, 2004.

[2] Sun Tzu/ Arta Războiului (traducere Alexandra Novaru și Raluca Parvu, editura Antet XX).

de informaţii a spionilor infiltraţi la inamic, romanii au descoperit locul în care se ascundea Hanibal la Nicomedia, obligându-l pe acesta să se sinucidă[3].

Maximilian I, rege al Germaniei (1486-1519) și împărat al Sfântului Imperiu, organizează rețele informative externe și pune la punct activitatea de interceptare a corespondenței, în contextul sprijinirii acțiunii de extindere a dominației casei de Habsburg în Europa apuseană. Sunt înființate pe întreg teritoriu al imperiului, ,,cabinetele negre", în care se colectează informațiile de interes provenind din corespondență. Regele Prusiei, Frederic al II-lea cel Mare (1740-1786), a consolidat instituția serviciului secret punând bazele serviciului de informații militare și ale serviciului de informații externe. În cadrul serviciilor militare activau o categorie specială de agenți cu misiunea determinării trădării comandanților, a dezertorilor și trecerii lor de partea inamicului. Regele ordona în situații de tensiune sau război iminent ,,mobilizarea informativă generală ", localnicii având obligația să-și aducă o contribuție efectivă la culegerea informațiilor sub amenințarea suportării de sancțiuni în caz de nesupunere[4].

Primele structuri informative instituţionalizate datează de la mijlocul secolului al XIX-lea, ele fiind create ca instrumente menite de a juca un rol important in procesul de unificare şi centralizare naţional-statală [5].

Otto von Bismarck, prim-ministru al Prusiei (1862-1871), a acordat o atenție deosebită activității de informații în spiritul concepției lui Frederic cel Mare, încredințându-i lui Steiber, sarcina organizării unui serviciu permanent de spionaj. Pentru organizarea serviciului de informații permanent, prima etapă a constituit-o înființarea unei școli speciale de spionaj. Pasul următor a fost acel al recrutării unui număr impresionant de agenți răspândiți în aproape toate capitalele europene, achiziționându-se din fondurile secrete hoteluri, restaurante, cafenele sau bordeluri (bază logistică, surse de venit, locuri de întâlnire și culegere a informațiilor și mai ales forma de acoperire a acestora). Rețelele de spionaj create au fost grupate în patru rezidențe pentru 14 departamente conduse din patru centre externe. Acestea au condus activitatea circa 14-15.000 agenți, din care 1.000 profesioniști, restul acționând sub acoperirea ocupațiilor lor: horticultori, viticultori, femei de serviciu în hoteluri, restaurante și cafenele, guvernante, comis-voiajori, la care se adăugau numeroși ,,turiști"[6]. [7, p. 77-78]

În istoria poporului român, încă din cele mai vechi timpuri s-au coagulat unele tradiții înaintate pe linia serviciilor de informații militare. Pentru pregătirea

---

[3] http://www.bistrita24.ro/articol/continut/din-istoria-serviciilor-secrete-11-informatii-si contrainformatii-la-romani.

[4] Marian Ureche, Doru Bratu, Istoria serviciilor secrete, Vol. I, MarilePuteri Tradiționale, București: Editura Fundației România de Mâine, 2004.

[5] Cristian Troncotă, Romania şi frontul secret 1859-1945, Editura Elion, 2007.

[6] Marian Ureche, Doru Bratu, Istoria serviciilor secrete, Vol. I, MarilePuteri Tradiționale, București: Editura Fundației România de Mâine, 2004.

rezistenței dacice împotriva expansiunii romane la nord de Dunăre, Decebal și-a infiltrat agenți chiar în capitala imperiului roman, care-l informau asupra planurilor și mișcărilor armatei romane. Mai târziu, în perioada feudalismului dezvoltat, domnitorii Mircea cel Bătrân, Vlad Țepeș, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Dimitrie Cantemir și alții au pus bazele unor servicii de informații militare[7].

În România prin intermediul Ministerului Afacerilor Străine s-au creat primele structuri care desfăşurau în paralel cu misiunile diplomatice, activităţi informative peste hotare. Prin agenţii misionari şi funcţionarii diplomatici se reuşea obţinerea unui flux informaţional de utilitate pentru domnitor în normalizarea relaţiilor cu vecinii, dar şi în cunoaşterea a ceea ce era de modernitate şi utilitate în evoluţia instituţiilor europene, economie, politicilor externe promovate de Marile Puteri şi, nu în ultimul rând, a domeniului militar sub toate aspectele sale (strategie, tactică, tehnică,dotare şi aprovizionare). La începutul secolului al XX-lea (în baza Legii din 1 aprilie 1903 asupra organizării poliției generale a statului), metodele de activitate ale poliției erau simple, empirice, bazându-se îndeosebi pe munca directă, pe supravegherea operativă, interceptarea corespondenței, percheziții domiciliare, strângerea de articole din presa vremii, etc. Din activitatea organelor de poliție lipsea cu desăvârșire munca informativă cu agentura[8].

Securitatea, numită oficial Direcţiunea Generală a Securităţii Poporului (DGSP), a fost înfiinţată prin Decretul nr. 221 din 30 august 1948. Ea a continuat să pună în practică opera de sovietizare a ţării începută din 1945 de PCR sub protecţia trupelor sovietice de ocupaţie. Prin Decretul nr. 710 din 22 iulie 1967 Securitatea este redenumită Consiliul Securităţii Statului, făcând în continuare parte din Ministerul de Interne. La 3 aprilie 1968 redevine organism independent de Ministerul de Interne. Potrivit Directivei despre munca cu agentura din 1951, reţeaua de informatori, care executau munca de ,,depistare şi demascare a activităţii criminale dusă de elementele duşmănoase în ţară”[9], poate fi împărţită în trei categorii principale: informatori necalificaţi, informatori calificaţi și rezidenţi. Informatorii necalificaţi sunt acei informatori care, din însărcinarea organelor Securităţii Statului depistează persoanele suspectate de activitate duşmănoasă, clarifică starea de spirit şi purtarea acestora, descoperă şi comunică date în privinţa a tot felul de lipsuri şi evenimente din cadrul obiectivelor şi problemelor deservite de serviciile noastre informative (manifeste, inscripţii, accidente, acţiuni cu aspect de sabotaj ş.a.m.d.), însă aceşti informatori necalificaţi, fiind lipsiţi de aptitudini şi 3 posibilităţi contrainformative, iar câteodată şi de experienţă, nu au posibilitate să pătrundă în mijlocul elementelor subversive şi să ducă acţiuni informative

[7] http://www.cnsas.ro/documente/studii_documente/Studii%20si%20documente%201970-05.pdf.
[8] http://www.cnsas.ro/documente/studii_documente/Studii%20si%20documente%201970-05.pdf.
[9] http://www.cnsas.ro/documente/istoria_sec/documente_securitate/directive_instructiuni/1951%20Directiva_2.pdf.

împotriva lor. De obicei, informatorii necalificaţi se recrutează din rândul cetăţenilor patrioţi[10].

Informatorii calificaţi erau acei informatori care, prin aptitudinile, trecutul şi legăturile lor, aveau posibilitatea să pătrundă în mijlocul elementelor subversive şi să ducă acţiuni informative împotriva acestora. Adeseori, organele Securităţii Statului recrutau astfel de informatori din mijlocul elementelor străine de clasa muncitoare sau compromise prin legăturile sau activitatea lor criminală dusă împotriva Republicii Populare Române. Informatorii calificaţi puteau fi recrutaţi şi din rândurile elementelor patriotice, care se găseau în mijlocul persoanelor ce aveau legături cu elementele subversive şi puteau pătrunde în mijlocul lor, având posibilitatea să ducă acţiuni informative împotriva acestora. Ei aveau ca acoperire o legendă studiată în mod detailat, care îi caracterizau ca elemente străine de clasa muncitoare, ce aveau legături cu elementele subversive, sau duceau o activitate criminală[11].

Rezidenţii erau colaboratorii acoperiţi (neîncadraţi în state) ai organelor Securităţii Statului, care conduceau activitatea reţelei de informatori necalificaţi ce le fusesee transmisă în vederea legăturii, în obiectivele şi problemele deservite de organele Securităţii Statului. Erau recrutați din rândul membrilor de partid verificaţi, ai membrilor Uniunii Tineretului Muncitoresc şi numai în cazuri excepţionale din rândul informatorilor fără partid, aparţinând categoriei sociale mai apropiate de clasa muncitoare, care au fost verificaţi în munca practică şi şi-au dovedit devotamentul, atitudinea disciplinată şi aptitudinile lor în munca contrainformativă[12].

În prezent, utilizarea investigatorilor sub acoperire sau cu identitate reală și a colaboratorilor este statuată în art. 148 alin. 1-10 și art. 149 alin. 1-3 C. proc. pen.

III. Investigatorii sub acoperire - terminologie

Investigatorii sub acoperire sunt definiți în cuprinsul art. 148 alin. 4 C. proc. pen. și reprezintă lucrători operativi din cadrul poliției judiciare. Astfel, un investigator sub acoperire va face parte, în mod obligatoriu, din Poliția Română, fiind organ de poliție judiciară cu pregătire specială, capabil să se infiltreze într-o organizație criminală.

Ca excepție, pot avea calitatea de investigatori sub acoperire, ofițerii operativi din cadrul organelor de stat care desfășoară activități de informații în vederea

[10] http://www.cnsas.ro/documente/istoria_sec/documente_securitate/directive_instructiuni/1951%20Directiva_2.pdf.
[11] http://www.cnsas.ro/documente/istoria_sec/documente_securitate/directive_instructiuni/1951%20Directiva_2.pdf.
[12] http://www.cnsas.ro/documente/istoria_sec/documente_securitate/directive_instructiuni/1951%20Directiva_2.pdf.

asigurării securității naționale, precum Serviciul Român de Informații[13], Serviciul de Informații Externe[14], Ministerul Afacerilor Interne prin Direcția Generală de Informații și Protecție Internă, Direcția Generală Anticorupție și Direcția Generală de Combatere a Criminalității Organizate[15], Ministerul Apărării Naționale prin Direcția Generală de Informații a Apărării[16], Serviciul de Protecție și Pază[17].

Acești lucrători operativi nu vor putea fi utilizați ca investigatori sub acoperire în toate cauzele, ci numai în cele în care sunt cercetate infracțiuni contra securității naționale și infracțiuni de terorism[18].

În fapt, investigatorul sub acoperire este acea persoană căreia i se atribuie o identitate fictivă, prin atribuirea unor date de stare civilă nereale în vederea prezentării sale în fața persoanelor care urmează a fi cercetate, sub o identitate conspirativă, care să fie credibilă, inclusiv prin crearea unor avataruri în mediul online/ social media.

IV. Condițiile legale pentru autorizarea măsurii utilizării investigatorilor acoperiți

Utilizarea investigatorilor sub acoperire și a colaboratorilor, asemenea celorlalte metode speciale de supraveghere sau cercetare, presupune imixtiunea în libera exercitare a drepturilor și libertăților persoanei vizate, motiv pentru care se impune restrângerea folosirii acestuia numai în situații prevăzute expres de lege și garantarea respectării proporționalității între interesul public și interesul persoanei.

Măsura constituie o metodă specială de cercetare care, potrivit art. 138 alin. 10 C. proc. pen. se utilizează în vederea obținerii de date și informații în procesul

---

[13] Legea nr. 14 din 24 februarie 1992 privind organizarea și funcționarea Serviciului Român de Informații, publicată în M.Of. nr. 33 din 3 martie 1992.

[14] Legea 1 din 6 ianuarie 1998 privind organizarea și funcționarea Serviciului de Informații Externe, republicată în M.Of. nr. 511 din 18 octombrie 2010.

[15] OUG nr. 30 din 25 aprilie 2007 privind organizarea și funcționarea Ministerului Internelor și Reformei Administrative, publicată în M.Of. 309 din 9 mai 2007.

[16] Potrivit art. 13 alin. 2 din Legea 346 din 21 iulie 2006, publicată în M.Of. nr. 654 din 28 iulie 2006: „Personalul Direcției generale de informații a apărării își desfășoară activitatea deschis sau acoperit, în raport cu nevoile de realizare a securității naționale în domeniul militar. Pentru culegerea de informații în teatrele de operații și pentru lupta împotriva terorismului, Direcția generală de informații a apărării poate avea în subordine structuri combatante.”.

[17] Potrivit art. 1 din. Legea nr. 191 din 19 octombrie 1998 publicată în M.Of. nr. 402 din 22 octombrie 1998: „Serviciul de Protecție și Pază este organ de stat cu atribuții în domeniul siguranței naționale, specializat în asigurarea protecției demnitarilor români, a demnitarilor străini pe timpul ședерii lor în România, a familiilor acestora, în limitele competențelor legale, precum și în asigurarea pazei sediilor de lucru și a reședințelor acestora, potrivit hotărârilor Consiliului Suprem de Apărare a Țării.

[18] Prin infracțiuni contra securității naționale vom înțelege infracțiunile prevăzute de art. 394-410 Cod pen., iar infracțiunile de terorism sunt cele prevăzute de art. 32-38 din Legea nr. 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului.

penal. Ca atare, nu este un procedeu probatoriu, dar poate mijloci folosirea a două procedee probatorii derivate: supravegherea tehnică restrânsă potrivit art. 148 alin. 3 C. proc. pen. și audierea investigatorului sub acoperire și a colaboratorului. S-a arătat în literatura de specialitate că se impune menținerea unui echilibru just între protejarea vieții private și necesitatea unei lupte eficace contra anumite tipuri de criminalitate gravă[19] astfel că folosirea oricăror metode de supraveghere tehnică este condiționată de încuviințarea prealabilă a judecătorului de drepturi și libertăți. Legiuitorului a fost ferm în respectarea vieții private a persoanei, prin includerea respectării acestei valori ca un principiu fundamental al procesului penal, fiind prevăzut de art. 11 alin. 2 C. proc. pen. cât și prin subordonarea folosirii speciale unor condiții foarte stricte[20].

Organul competent să dispună asupra autorizării utilizării investigatorilor sub acoperire și a colaboratorilor este procurorul, potrivit art. 148 C. proc. pen. Deoarece măsura este una de cercetare și nu de supraveghere nu este necesară încuviințarea măsurii de către judecătorul de drepturi și libertăți, considerându-se că restrângerea drepturilor fundamentale ale persoanei nu este într-o asemenea măsură încât să implice concursul judecătorului.

Există două situații prevăzute în care se poate considera ca fiind necesară utilizarea investigatorilor sub acoperire și a colaboratorilor: imposibilitatea (absolută sau relativă) obținerii probelor localizării ori identității făptuitorului prin alt mod și existența unui pericol pentru siguranța persoanei sau a unor bunuri de valoare.

V. Procedura de autorizare a măsurii

Metoda de cercetare a utilizării investigatorilor sub acoperire și a colaboratorilor este una dintre metodele speciale de supraveghere și cercetare pe care legiuitorul a lăsat-o la decizia procurorului pentru a fi utilizată în cursul urmăririi penale.

Procurorul este cel care dispune asupra autorizării utilizării investigatorilor sub acoperire și a colaboratorilor pentru o perioadă de maximum 60 de zile în condițiile în care constată că sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege și măsura este oportună din punct de vedere tactic.

Condițiile dispuse de lege prevăd:

- să se fi început urmărirea penală in rem;
- există o suspiciune rezonabilă cu privire la: pregătirea/săvârșirea unei infracțiuni contra securității naționale; în cazul infracțiunilor de trafic de

[19] Gh. Mateuț, Tratat de procedură penală, Partea Generală, Vol II, Ed. C.H. Beck, București 2012, p. 209.
[20] Gh. Mateuț, Tratat de procedură penală, Partea Generală, Vol II, Ed. C.H. Beck, București 2012, p. 209.

droguri; infracțiuni privind substanțele dopante; infracțiunilor privind nerespectarea regimului armelor, munițiilor, materialelor nucleare, materialelor explosive etc.; trafic și exploatarea persoanelor vulnerabile; terorism; spălare a banilor; falsificare de valori financiare; și alte infracțiuni subsumate evaziunii fiscal, șantajului etc., inclusiv în cazul infracțiunilor pentru care este prevăzută pedeapsa închisorii de 7 ani sau mai mare;

- măsura să fie necesară și proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale (particularitățile cauzei, importanța informațiilor/ probelor, gravitatea infracțiunii);
- probele sau localizarea ori identificarea făptuitorului/suspectului/ inculpatului nu ar putea fi obținute în alt mod.

Măsura se dispune de procuror din oficiu sau la cererea organului de cercetare penală, prin ordonanță (activitățile pe care investigatorul este autorizat să le desfășoare, perioada, identitatea atribuită). Pentru a se putea folosi dispozitive tehnice, cu scopul de a procura fotografii sau înregistrări audio/ video, este necesară emiterea mandatului de supraveghere tehnică dat de judecătorul de drepturi și libertăți.

VI. Măsurile de protecție a investigatorilor sub acoperire

Activitatea investigatorilor sub acoperire și a colaboratorilor nu poate fi concepută fără a li se asigura protecția față de potențiale răzbunări pentru ajutorul dat justiției. Regimul aplicării măsurilor de protecție se regăsește în cuprinsul art. 149 C. proc. pen. unde se detaliază două categorii de măsuri: protejarea identității conspirative și aplicarea facultativă a măsurilor specifice de protecție a martorilor. La acestea se adaugă și măsurile de protecție ce se vor aplica în mod obligatoriu în situația audierii investigatorului sub acoperire și a colaboratorului potrivit art. 125-129 C. proc. pen.

Cea mai importantă măsură de protecție este interdicția absolută de a se dezvălui identitatea investigatorilor sub acoperire și a colaboratorilor de către persoanele care au ajuns să cunoască aceste împrejurări ca urmare a atribuțiilor lor de serviciu.

Alături de protejarea identității reale a investigatorilor și colaboratorilor, Codul de procedură penală prevede posibilitatea ca aceștia, membrii familiilor acestora și alte persoane supuse amenințărilor să beneficieze măsurile de protecție a martorilor prevăzute de lege. Aceste măsuri de protecție au caracter facultativ deoarece, de regulă, însăși păstrarea secretului identității reale este suficientă pentru a preveni orice acțiune infracțională de răzbunarea sau intimidare.

Potrivit art. 149 alin. 3 C. proc. pen. pot beneficia de măsurile de protecție și membrii de familie ai investigatorului sub acoperire, colaboratorului ori

informatorului precum și alte persoane supuse intimidărilor sau actelor de violență în legătură cu activitatea de cercetare desfășurată.

VII. Cazul Veselov și alții contra Federației Ruse[21]

Situația de facto

Reclamantul, la momentul arestării era student și a fost condamnat definitiv la pedeapsa închisorii. În mai 2009, X a raportat poliției, voluntar, că două persoane, printre care și reclamantul vindeau hașis. Reclamantul a susținut cu dovezi faptul că X era dependent de droguri, avea în trecut o condamnare pentru deținere ilegală de droguri și era informator al poliției, care participase anterior la achiziții de diferite substanțe.

Imediat dupa declarația lui X, acestuia i-a fost ordonat de catre poliție să efectueze o achiziție de probă, acesta oferindu-i o sumă de bani reclamantului, în vederea cumpărării unei cantități de hașiș, ulterior reclamantul fiind prins înainte de achiziționarea drogurilor și arestat.

X a mărturisit că i-a întalnit pe reclamant și cealaltă persoană cu două săptămâni înainte de simularea achiziției de hașiș, susținând că prietenul reclamantului s-a oferit să îi procure substanțe interzise. Polițiștii susțin faptul că înainte de declarația lui X nu știau pe reclamant ca traficant de droguri. În cadrul procesului, reclamantul a pledat vinovat că și-a ajutat prietenul la cumpararea de substanțe interzise, însa a susținut că a fost instigat de poliție. Prietenul acestuia nu a fost chemat pentru a fi interogat, pe motiv că nu i-au descoperit identitatea.

În septembrie 2009 reclamantul a fost găsit vinovat pentru tentativă de vânzare ilegală de stupefiante și condamnat la patru ani și jumătate de închisoare.

Reclamantul a făcut recurs în care a reiterat pledoaria de provocare, susținând, printre altele, că X a fost informator al poliției și contestând refuzul instanței de fond de a admite documentele relevante ca probe. El a mai subliniat că poliția nu avea alte informații care să sugereze că ar fi vândut anterior droguri susținând, de asemenea, că autoritățile nu au făcut nicio încercare de a-l găsi și chestiona pe prietenul său, care a jucat un rol cheie în achiziția de stupefiante pentru X și ar fi putut demonstra mai ușor provocarea.

În noiembrie 2009, tribunalul a menținut hotărârea în primă instanță.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a făcut un studiu comparat al legislației a douăzeci și două de state membre ale Consiliului Europei (Austria, Belgia, Bulgaria, Republica Cehă, Croația, Estonia, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Irlanda, Italia, Liechtenstein, Lituania, „Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei", Polonia, Portugalia, România, Slovenia, Spania, Turcia și Regatul

[21] https://www.hr-dp.org/files/2013/09/04/CASE_OF_VESELOV_AND_OTHERS_v._RUSSIA_.pdf

Unit) privind utilizarea agenților sub acoperire în achizițiile de droguri de proba și operațiuni ascunse similare.

Studiul comparativ a arătat că în toate aceste țări este posibil ca poliția să desfășoare operațiuni sub acoperire, în special în cazurile de trafic de droguri, conform procedurii stabilite în legile și reglementările relevante. Numai în Irlanda nu există o bază legislativă sau de reglementare formală pentru utilizarea poliției sub acoperire. Un număr de țări prevăd și implicarea persoanelor private și autorizează recurgerea la agenți sub acoperire numai atunci când colectarea probelor prin alte mijloace este prea complicată sau imposibilă.

Cercetările relevă că în majoritatea țărilor vizate există responsabilitatea exclusivă sau partajată a organelor judiciare în procedura de autorizare, deși în unele decizia aparține procurorului, autorităților administrative sau funcționarilor de poliție de rang înalt.

Este necesară o autorizație judiciară în Bulgaria (instanță), Croația (judecător de instrucție), Estonia (judecător de instrucție), Grecia (camera de acuzare), Liechtenstein, Polonia (instanța regională cu acordul prealabil al Procurorului General), Slovenia (judecătorul de instrucție).), și Turcia (judecător).

În Austria și Belgia, autoritatea de a sancționa operațiunile sub acoperire revine exclusiv procurorului.

Un număr de țări prevăd implicarea procurorului sau a instanței sau a ambelor, în funcție, de exemplu, de tipul operațiunii sau, mai frecvent, de stadiul procedurii.

În Republica Cehă, „transferurile fictive”, care includ achiziții de teste, necesită autorizarea procurorului, în timp ce utilizarea unui agent sub acoperire (în legătură cu infracțiuni deosebit de grave) poate fi autorizată doar de către un judecător de la Înalta Curte. Conform legislației germane, utilizarea agenților sub acoperire trebuie să fie autorizată de către procuror și, în plus, de către o instanță, dacă operațiunea vizează o anumită persoană sau implică intrarea în spații private.

Și în România autorizația este dată de procuror, dar înregistrarea video și audio în timpul operațiunii necesită autorizarea prealabilă a unui judecător.

În Franța, autorizația este eliberată de procuror în faza cercetării prealabile și de judecătorul de instrucție, în cursul cercetării preliminare. Legea lituaniană, într-o ordine similară, impune autorizarea unui judecător preliminar în timpul unei anchete preliminare, în timp ce într-o etapă anterioară este suficientă autorizarea procurorului.

În „Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei” măsurile speciale de investigație în faza premergătoare anchetei pot fi dispuse fie de către procuror, fie de către un judecător de instrucție, dar odată ce o anchetă a fost deschisă autorizația poate fi acordată numai de către acesta din urmă.

În Portugalia, operațiunile sub acoperire din cadrul anchetei sunt supuse autorizației prealabile a membrului competent al Procuraturii, cu comunicare

obligatorie către judecătorul de instrucție și sunt considerate a fi ratificate dacă nu se emite niciun ordin de refuz al permisului în 72 de ore. În cazul în care operațiunea se desfășoară în cadrul prevenirii criminalității, este de competența judecătorului de instrucție să acorde autorizația necesară la propunerea organelor de urmărire penală.

Legea spaniolă prevede, de asemenea, notificarea judecătorului de instrucție atunci când procurorul a dat autorizația pentru o operațiune sub acoperire. O astfel de autorizație poate fi eliberată și direct de judecător.

În Italia nu există nicio cerință de autorizare oficială din partea procurorului sau a unei instanțe, dar autoritatea competentă trebuie să notifice prealabil procurorul competent cu privire la începerea operațiunii. În cazurile de droguri, înainte de a întreprinde o operațiune sub acoperire, Direcția Centrală pentru Servicii pentru Droguri sau oficiile sale regionale sau provinciale trebuie să informeze procurorul responsabil cu investigațiile, dar nu au nevoie de aprobarea lor oficială.

În câteva țări, nu există nicio implicare a unei instanțe sau a unui procuror în procedura de autorizare. În Finlanda, decizia privind activitățile sub acoperire este luată de șeful Biroului Național de Investigații sau șeful Poliției de Securitate, la solicitarea unui departament obișnuit de poliție.

Organele de decizie sunt separate de serviciile care desfășoară operațiunea.

În Regatul Unit, operațiunile sub acoperire sunt supuse unei autorizații administrative mai degrabă decât judiciare. În decizia Camerei Lorzilor din R v. Loosely [2001] Lord Mackay a subliniat că, deși tehnica de autorizare și supraveghere a unei astfel de practici în Regatul Unit era foarte diferită de supravegherea judiciară din țările continentale, scopul era același, și anume de a eliminarea riscului de extorcare, corupție sau abuz de putere de către polițiști care operează fără supraveghere adecvată.

VIII. Concluzii

În opinia mea, instituția investigatorilor sub acoperire are o utilitate ridicată în cea ce privește probațiunea, în cazurile pentru care se pretează aceasta, fiind o piesă importantă a puzzle-ului prin care poate fi identificat și în final pedepsit infractorul.

Importanța sa este relevată și de momentul în care este pusă în aplicare această măsură, respectiv în prima parte a procesului penal, în cadrul urmăririi penale, având astfel atribut decisiv în derularea acestui act juridic. De asemenea, consider că investigatorii sub acoperire dețin un rol esențial din punct de vere al colectării informațiilor, în aceeași măsură în care asigură dezvăluirea infracțiunilor în sine, susținând întreg procesul, încă de la început.

Și nu în ultimul rând, folosirea investigatorilor sub acoperire își găsește utilitatea inclusiv ca măsură preventivă, pentru a elimina cauze sau condiții care pot favoriza săvârșirea unor acțiuni ilicite, prin eliminarea, pe cât posibil, a acțiunilor infracționale, referindu-mă aici la surprinderea vinovatului la locul faptei sau prin

înregistrarea lui în scopul înlesnirii demascării ulterioare, fapt ce ar putea determina întreruperea unui lanț de acțiuni infracționale.

Referințe

- https://www.revista.penalmente.ro/wp-content/uploads/2016/12/@Mihai-SUIAN-Unele-aspecte-privind-folosirea-investigatorilor-sub-acoperire-si-a-colaboratorilor.pdf;
- Neagu, Ion; Damaschin, Mircea; Iugan, Andrei, Codul de procedură penală adnotat. Partea generală, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2021;
- Neagu Ion, Damaschin Mircea, Tratat de procedură penală. Partea generală, ediția a IV-a, Editura Universul Juridic, București, 2022;
- https://www.hr-dp.org/files/2013/09/04/CASE_OF_VESELOV_AND_OTHERS_v._RUSSIA_.pdf;
- Pușcașu, Voicu, Agenți sub acoperire. Provocarea ilegală a infracțiunii. Considerații (I), Revista „Caiete de Drept penal”, nr. 2/2010;
- Pușcașu, Voicu, Agenți sub acoperire. Provocarea ilegală a infracțiunii. Considerații (I), Revista „Caiete de Drept penal”, nr. 3/2010;
- Gh. Mateuț, Tratat de procedură penală, Partea Generală, Vol II, Ed. C.H. Beck, București 2012;
- Legea nr. 14 din 24 februarie 1992 privind organizarea și funcționarea Serviciului Român de Informații, publicată în M.Of. nr. 33 din 3 martie 1992;
- Legea 1 din 6 ianuarie 1998 privind organizarea și funcționarea Serviciului de Informații Externe, republicată în M.Of. nr. 511 din 18 octombrie 2010;
- Marian Ureche, Doru Bratu, Istoria serviciilor secrete, Vol. I, MarilePuteri Tradiționale, București: Editura Fundației România de Mâine, 2004;
- Cristian Troncotă, Romania şi frontul secret 1859-1945, Editura Elion, 2007;
- Marian Ureche, Doru Bratu, Istoria serviciilor secrete, Vol. I, MarilePuteri Tradiționale, București: Editura Fundației România de Mâine, 2004;
- Teodor Botnaru, Alexandru Ganenco, Istoria serviciilor secrete. Breviar. Chișinău, Ed.Museum, 2004;
- Sun Tzu/ Arta Războiului (traducere Alexandra Novaru și Raluca Parvu, editura Antet XX);
- http://www.bistrita24.ro/articol/continut/din-istoria-serviciilor-secrete-11-informatii-si contrainformatii-la-romani.

EXPERTIZA GENETICĂ JUDICIARĂ

Maria Monica DOJANĂ*

Abstract

Expertiza genetică judiciară este o expertiză complexă, biocriminalistă, ce dezvăluie informații privind identificarea persoanelor participante (victima – persoană vătămată și suspect/inculpat) la o infracțiune, pe baza particularităților generale și individuale determinate de structura (compoziția) urmelor biologice. Expertiza genetică dezvăluie informații atât despre identitatea persoanelor implicate în cauza penală, cât și aspecte ce conturează cadrul infracțional și tabloul infracțiunii.

Cuvinte cheie: *expertiză genetică, probațiune, proces penal, urme biologice.*

I. Introducere

Întregul proces penal începe cu o simpla bănuială, o supoziție, o presupunere (rezonabilă), deci cu un element ce se află încă pe tărâmul îndoielii, o suspiciune ce nu știm încă dacă există sau nu, însă poate și trebuie dovedită.

Etimologia cuvântului "expertiză" ne conduce la latinescul "circumspectis", ce se referă la "contemplare", la o "examinare precaută și înțeleaptă" și întrucât procesul penal este un proces de cunoaștere, organele judiciare trebuie să administreze dovezile necesare și să le expertizeze diligent.

Expertiza genetică este un mijloc de probă, menit să creeze o coliziune veridică între realitatea DE FAPT (adică dimensiunea factuală a întâmplărilor, aspectele ce s-au întâmplat cu adevărat) și realitatea JURIDICĂ (reconstituirea întâmplărilor ce au provocat raportul juridic de conflict, prin strângerea și reasamblarea probelor). Astfel, distingem între șablonul realității factuale și șablonul realității juridice, probele administrate fiind podul dintre cele două.

Deși este iluzoriu să credem că prin procesul penal se realizează o juxtapunere perfectă între realitatea de fapt și realitatea juridică, totuși trebuie sa menținem standardul justiției penale ridicat și să militäm pentru existența unei îngemănări cât mai fidele între cele două, probele administrate devenind liantul principal în reconstituirea tabloului infracțional.

Conform art. 97 alin. (1) Cod procedură penală, proba servește la constatarea existenței/inexistenței unei infracțiuni, la identificarea persoanei care a săvârșit-o și

* Studentă, Facultatea de drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București (e-mail: monicadojana333@yahoo.com). Studiul a fost elaborat sub coordonarea prof. univ. Mircea Damaschin (mirceadamaschin@univnt.ro).

la cunoașterea împrejurărilor necesare pentru justa soluționare a cauzei, contribuind semnificativ la aflarea adevărului în procesul penal. Conform alin. (2) al aceluiași articol, aflăm că proba se obține în procesul penal prin următoarele mijloace: declarațiile (suspectului/inculpatului, a persoanei vătămate, a părții civile/părții responsabile civilmente, a martorilor), înscrisuri, rapoarte de expertiză, procese verbale, fotografii, mijloace materiale de probă și orice alt mijloc care nu e interzis prin lege.

Ce forță probantă are expertiza genetică judiciară? Este, oare, expertiza genetică judiciară un mijloc probant mai puternic decât alte mijloace de probă? Ei bine, în dreptul românesc funcționează principiul liberei aprecieri a probelor, astfel încât nu există o ierarhizare a probelor, adică acordarea vreunei preferințe prestabilite cu privire la valoarea lor, deși există ecouri puternice în literatura de specialitate care contesta acest aspect.

II. Clasificarea expertizei judiciare

În funcție de natura problemelor ce urmează a fi lămurite, organele judiciare pot dispune efectuarea urmatoarelor expertize:

Expertiza criminalistică, ce la rândul său se împarte în expertiză dactiloscopică, traseologică, balistică, tehnică a actelor, grafică, biocriminalistică.

Expertiza medico-legală, prin care se lămuresc problemele privind moartea subită, violul, schizofrenia, depresia maniacală, existența discernământului, si prezintă trei subcategorii: expertize medico-legale propriu-zise, expertize medico-legale psihiatrice, expertize medico-legale de cercetare a filiației.

Expertiza tehnică, ce oferă lămuriri în cazul accidentelor de circulație, în cazul infracțiunilor contra securității și sănătății în muncă.

Potrivit art. 2 și 3 din O.G. nr. 2/2000 privind organizarea activității de expertiză tehnică judiciară și extrajudiciară, expertiza tehnică poate fi judiciară sau extrajudiciară.

Distincția dintre cele două privește titularul dispoziției sau al solicitării de a fi efectuată expertiza, căci expertiza tehnică judiciară este efectuată din dispoziția organelor de urmărire penală, a instanțelor judecătorești sau a altor organe cu atribuții jurisdicționale, de către expeetul sau specialistul numit de acestea, în timp ce expertiza tehnică extrajudiciară este efectuată la cererea persoanelor fizice sau juridice având calitatea de subiecți procesuali principali sau părți în procesul penal.

În funcție de modul în care legea reglementează necesitatea efectuării expertizei, acestea pot fi facultative sau obligatorii.

Expertizele facultative sunt cele mai frecvente în practica judiciara, ele fiind dispuse fie la cererea părților interesate, fie cand organele judiciare socotesc că sunt necesare cunoștințele unui expert pentru lămurirea anumite aspecte ale cauzei penale.

Expertizele obligatorii, conform art. 184 alin. (1), privesc situații legate de rezolvarea unor probleme cu incidență directă asupra răspunderii penale a suspectului sau inculpatului.

În functie de modul de desemnarea a expertului, expertizele sunt împărțite în mai multe categorii, astfel:

Expertiza simplă sau oficială, în cazul căreia organul penal îl numește pe expert și controlează activitatea de expertizare făcută de acesta.

Expertiza contradictorie, în cazul căreia experții sunt aleși și numiți de către organele judiciare penale, subiecții procesuali principali și părți.

Expertiza supravegheată, în cazul căreia părțile pot desemna un specialist care are ca atribuții de control asupra modului de efectuare a expertizei, specialistul care supraveghează expeetiza fiind denumit și consilier tehnic.

După modul de organizare, expertizele se împart în:

Expertize simple, efectuate de către un specialist dintr-un anumit domeniu de activitate, și expertizele complexe sau mixte, în care sunt neecsare cunoștințe din mai multe ramuri ale științei sau tehnicii.

III. Expertiza genetică judiciară

Expertiza genetică judiciară este o expertiză complexă, biocriminalistă, ce dezvăluie informații privind identificarea persoanelor participante (victimă și suspect/inculpat) la o infracțiune, pe baza particularităților generale și individuale determinate de structura (compoziția) urmelor biologice.

Urmele biologice se referă la urmele care au în componență celule, țesuturi sau secreții umane ce formeaza profilul genetic al participanților infracțiunii, ajută la reconstituirea realității juridice și asigură soluționarea justă a cauzei penale.

Prin expertiza genetică se strânge material biologic ce reconstituie profilul genetic al participanților la infracțiune, urme biologice ce pot consta în: sânge, salivă, lichid seminal, natură piloasă, urme de natură osteologică, urme legate de țesuturile moi.

După cum am afirmat deja, procesul penal este un proces de cunoaștere a realității de fapt, reconstituind realitatea juridică, fiind de mare importanță interacțiunea dintre autor, instrumentul folosit la comiterea infracțiunii, intensitatea loviturii și victimă.

Mecanismul pe care se bazează analizele probelor în cadrul expertizelor este COMPARAȚIA, în vederea identificării persoanei făptuitorului. Conform art. 91 Cod de procedură penală, expertiza genetică se poate dispune de către organul de urmărire penala, prin ordonanță, în cursul urmăririi penale, sau se poate dispune de către instanță, prin încheiere, în timpul judecății. Expertiza genetică este realizată de către expert, așa-numit "un erudit care trăiește în laborator"; în genetică, adevărul, este unul clar, matematic, criptat într-un limbaj inaccesibil profanilor, decodificarea acestuia fiind dependent de expertiza unui specialist.

Elementul comun prezent în probele genetice îl constituie informația genetică din ADN. Patrimoniul genetic al fiecărui individ se află concentrat într-o singură moleculă de acid dezoxiribonucleic și conține întreaga informație genetică.

IV. Expertiza urmelor de sânge

Urmele de sânge servesc la furnizarea indicilor necesare clarificării împrejurărilor privind locul, timpul, mijloacele și modul de săvârșire a faptei, deținând o pondere particulară în cazul investigărilor criminalistice, prin frecvența cu care sunt întâlnite în câmpul infracțional. O micro-urmă de sânge este aproape invizibilă, și odată ce este recoltată pe tamponul steril, aceasta nu mai poate fi exploatată și a doua oară.

Micro-urma de sânge nu poate fi un indiciu al cantității de sânge care a existat în zona respectivă, dacă acolo au fost identificate și urme de ștergere, însă ne dovedește că acolo a existat sânge. Expertiza genetică stabilește al cui este sângele. “Citind” urmele de sange, traiectoria lor, poziția lor pe suprafața expertizată, ne sunt dezvăluite informații prețioase despre dinamismul infracțiunii, în timp ce conținutul genetic (ADN) al acestora prezintă informații despre identitatea persoanei infractorului și a victimei.

Urmele de sânge de la fața locului se pot forma pe corpul și îmbrăcămintea victimei și agresorului și pe obiectele aflate în jur, pe drumul străbătut de persoana care sângerează și în locul unde a fost descoperită victima. Modurile prin care au apărut urmele de sânge pot fi: prin prelingere, stropire, țâșnire, contact direct, picurare, îmbibare, prin căderi, prin târâri, difuzare, extinderea eventualelor bălți de sânge.

Dintr-o singură urmă de sânge, expertul găsește răspunsuri pentru următoarele întrebări: Care este natura urmei? Este sânge uman? Care sunt grupa sanguină și sexul persoanei de la care provine? Care este regiunea anatomică de la care provine sângele? Este aceasta o zonă vitală (informația aceasta prezinta importanță pentru stabilirea mai clara a formei de vinovăție și individualizarea pedepsei)? Care este starea de sănătate a persoanei de la care provine sângele? Care este vechimea probabilă a urmelor de sânge? Care este poziția corpului persoanei ce a sângerat în momentul creării urmei de sânge? Sângele conține impurități? Care anume? (alcool, boli)?

Ridicarea urmelor de sânge reprezintă un proces detaliat și care are potențialul de a periclita întregul proces. Petele uscate se pot răzui împreună cu o porțiune din suport (daca nu se pot răzui, atunci se solubilizează și se ridică pe o hartie de filtru, însă trebuie examinate de maximă urgență).

Petele de sânge sub formă de bălți se pot absorbi cu pipeta/ hârtia de filtru.

Urmele de sânge de pe zăpadă se ridică prin introducerea sub aceasta a unei hârtii de filtru. Crengile, vegetația, frunzele pe care sunt prezente urme de sânge sunt tăiate. Pământul și nisipul ce conțin urme de sânge se ridică cu totul. Ambalarea

hainelor sau obiectelor purtătoare de pete de sânge se face în saci de hârtie însă nu și dacă sunt în stare udă, pentru că poate să fie alterate. Coletul conținând urme de sânge trebuie să fie însoțit de mențiuni privind data și locul ridicării urmei, care au fost mijloacele folosite in descoperirea lor. Neglijența sau ignoranța în manipularea probelor sau la transport poate prejudicia întreaga testare.

V. Expertiza urmelor de salivă

Expertizarea salivei constă în cercetarea lichidului de secreție a glandelor salivare depus pe diferite suporturi, în procesul săvârșirii unei infracțiuni/în legătură cu aceasta. Formarea urmelor de salivă are loc în momentul contactului dintre buze, dinți, limbă, cu diferite obiecte: tacâmuri, scobitori, șervețele, batiste, resturi de țigară, sâmburi de legume/fructe, coji de semințe, gumă de mestecat, timbre, plicuri, periuță de dinți, sticle, pahare, zona urmelor de mușcătură – alimente sau corpul victimei, ramă de ochelari, pix, stilou, creion.

Ridicarea și transformarea probelor de salivă este asemănătoare precum în cazul probelor de sânge.

Întrebări orientative care se pot adresa medicului legist: Dacă pe obiectul respectiv există/nu există salivă de natură umană? Care este grupa sanguină a persoanei de la care provine urma de salivă? Există indicii care oferă posibilitatea să se stabilească , după urma de salivă, starea de sănătate a persoanei ce a creat-o, eventualele tratamente medicamentoase, unele vicii, mediul profesional al persoanei creatoare (întreprinderi chimice, topitorii, mine, etc.) și vechimea urmei.

VI. Expertiza urmelor de lichid seminal

Prezența acestor urme este caracteristica săvârșirii de infracțiuni de un grad de periculozitate deosebit. Urmele seminale pot reprezenta nu numai dovada unei infracțiuni, dar aduc și precizări în legătură cu mobilul și natura faptei, precum și la posibilitatea obținerii unor date utile individualizării persoanei ori delimitării cercului de suspecți. La o femeie în viață, celulele lichidului seminal supraviețuiesc intravaginal circa 48 de ore. La un cadavru se pot conserva timp mai îndelungat (19 zile, în ipoteza cadavrelor înghețate).

VII. Expertiza urmelor de natură piloasă

În esență, acest tip de expertiză oferă date despre natura, originea, regiunea corporală, particularități ale firului de păr, relevând caracteristici de sex, vârstă și detalii morfologice ale persoanei în cauza.

Ridicarea firelor de păr impune respectarea unor cerințe minime cu privire la menținerea intacta a firului, evitarea amestecării lui cu alte fire de păr, inclusiv cu fire provenite accidental de la persoanele care efectuează cercetarea. Trebuie să

rămână intacte depunerile de pe tija (tulpina) firului, prevenindu-se efectuarea de noi elemente.

Astfel, firele de păr se introduc în eprubete sau plicuri separate (preferabil din celofan), în funcție de locul în care au fost descoperite, făcându-se mențiuni clare și exacte la locul și modalitatea de descoperire. Recoltarea firelor de păr se poate face prin smulgere, pieptănare, tăiere, deși acest ultim procedeu lipsește firul de păr de o parte importantă, anume rădăcina.

Firele de păr trebuie ambalate separat, în funcție de regiunea din care au fost recoltate. Pentru părul de pe cap este bine să se facă recoltări din mai multe părți (creștet, ceafă, frunte, tâmple). Suprafața capului se împarte în 8 zone numerotate în sensul acelor de ceasornic, începând din partea dreaptă a frunții.

Posibile întrebări pentru expert: Sunt fire de păr uman? Sunt vopsite? Care e culoarea lor naturală? Care este zona/partea din corp de unde provin? Prezintă distrugeri, alterații patologice, urme de sânge sau paraziți? Care este modul de detașare a firului de păr?

VIII. Expertiza urmelor de natură osteologică

Acest tip de expertiză se referă la expertizarea oaselor și cartilagiilor sau a resturilor din ele, a căror prezență la fața locului este datorată săvârșirii unei infracțiuni. Urmele de natură osteologica pot consta în scheletul în întregimea lui, fragmentele de os și cartilagii. Aceste urme se caută utilizându-se metode pretabile la specificul condițiilor de mediu: în pământ, apă, zone mlăștinoase, în diferite recipiente, pivnițe, fântâni, instalații sanitare.

Posibile întrebări pentru expert: Osul sau resturile osoase sunt de natură umană? Care sunt sexul, vârsta și talia aproximativă a persoanei? Ce malformații congenitale sau dobândite prezintă osul trimis spre examinare? Ce semne de violență prezintă osul? Cu ce fel de instrumente au fost create și dacă leziunile au caracter vital? Semnele de violență au fost create în timpul vieții sau post-mortem și care e succesiunea creării lor? Ce corpuri străine sunt aderate sau penetrate în osul supus examinării? Care erau direcția și poziția în care se află făptuitorul în raport cu corpul victimei în momentul creării leziunilor? Care poate să fi fost starea neuropsihică a făptuitorului în procesul săvârșirii infracțiunii? Care sunt factorii de faună, floră sau altă natură ce au acționat asupra cadavrului?

IX. Expertiza altor țesuturi moi

În această categorie se includ țesuturile și organele de natură umană descoperite la fața locului și care au legătură cu săvârșirea faptei penale. Urmele altor țesuturi se formează ca o consecință a expunerii corpului uman la diverse acte de violență sau factori distructivi, iar cu cât procesele sunt mai avansate, cu atât se creează imposibilitatea existenței unei anumite forme stabile.

În cazul cadavrelor în submersie prelungită, detașările de părti moi se observă prin antrenarea corpului sau a fragmentelor din acesta, de catre avalanșe, tornade, catastrofe. Aspectul este cel al unor resturi de formă neregulată, având dimensiuni variabile, culoare, structură, miros și greutate diferite.

Prin acțiunea factorilor termici, chimici (toxico-caustici), electrici, în caz de explozii violente, surpări de maluri, prăbușiri de clădiri, riscul degradării masei organice este foarte mare. Aspectul, forma, dimensiunea, culoarea și structura acesteia sunt neregulate, fiind adeseori de nerecunoscut la un examen macroscopic.

Posibile întrebări pentru expert: Urmele provin de la o singură persoana sau mai multe? Care sunt caracteristicile individuale ale desenului papilar al urmei? Leziunile au avut caracter vital sau au fost create post-mortem și care este succesiunea lor? Ce malformații congenitale sau dobândite prezintă organul ori țesutul supus examinării? Ce corpuri străine sunt aderate sau penetrate în urmă? Care a fost poziția făptuitorului în raport cu corpul victimei în momentul creării leziunilor? Care sunt factorii de faună, floră sau de altă natură ce au acționat asupra urmei?

X. Expertiza urmelor de miros (udorologie judiciară)

Formarea urmelor olfactive este inevitabilă. Ființa umană își lasă molecule de miros peste tot pe unde trece, pe fiecare dintre obiectele atinse, formându-se astfel o amprenta olfactivă. Amprenta olfactivă cuprinde mai multe categorii de miros, în care ponderea este deținută de mirosul specific sau de bază al corpului, acestuia adăugându-i-se mirosul profesional sau general, precum și mirosul ocazional.

Pentru căutarea și descoperirea urmei de miros, cel mai eficace mijloc folosit îl constituie câinele de urmărire, ce poate distinge o urmă de miros specifică dintr-un cumul de 200 de urme miros.

De asemenea, un alt mijloc important îl reprezintă metodele tehnice, ce constau în ridicarea urmelor de miros de la fața locului, de pe obiecte corp delict, de pe îmbrăcămintea pierdută de infractor, etc. După cum se afirmă în literatura de specialitate, posibilitatea de eroare în aceste cazuri nu depășește un procent de 1%.

XI. Concluzii

Cauzele penale complexe conduc la necesitatea implicării unor specialiști din diverse domenii de activitate, concursul unor oameni cu pregătire profesională extrajudiciară fiind vital spre justa soluționarea a procesului penal.

Legiuitorul a optat pentru ajutorul acestor specialiști tocmai pentru a conferi cadrul potrivit unui proces echitabil, în care probele sunt analizate în toată plinătatea lor.

Probele administrate prin expertiza genetică, constau în urme biologice, având drept component principal acidul dezoxiribonucleic (ADN-ul), detaliu ce

poate administra informații prețioase atât despre persoanele participante, cât și despre latura obiectivă a infracțiunii.

Referințe

- Uță, Lucia; Jora, Cristian, Expertiza medico-legala în procesul penal. Aspecte teoretice și practice, Editura Lumina Lex, București, 2003;
- Beliș, Vladimir; Barbarii, Ligia, Genetica judiciară, de la teorie la practică, Editura Medicală, București, 2007;
- Constantin, Radu; Drăghici, Pompil; Ioniță, Mircea, Expertizele, mijloc de probă în procesul penal, Editura Tehnica, București, 2000;
- Neagu, Ion; Damaschin, Mircea, Tratat de procedură penală. Partea generală, ediția a IV- a, Editura Universul Juridic, București, 2022.

REGIMUL NULITĂȚII ABSOLUTE ÎN MATERIA DREPTULUI PROCESUAL PENAL

Rodica BROTAC*

Abstract

România este un stat de drept. Legiuitorul constituant nu a oferit o interpretare oficială asupra sensului noțiunii de „stat de drept”, ci doctrina, împreună cu jurisprudența au oferit o definiție a acesteia, prin caracterisicile pe care le reprezintă. O caracteristică a noțiunii de stat de drept vizează respectarea principiului legalității, principiu care este consacrat în toate sferele ramurilor de drept. Sancțiunea cea mai drastică pentru încălcarea acestui principiu este nulitatea. Actualul legiuitor nu a oferit o interpretare oficială cu privire la noțiunea de „vătămarea unui drept”, ci s-a apreciat pe cale doctrinară că prin vătămarea unui drept, trebuie avută în vedere atât atingerea unui interes general, cât și a unui interes particular. Nulitățile absolute pot fi exprese și virtuale, și pot fi invocate în orice stadiu al procesului penal, însă cu anumite excepții. Prin jurisprudență și doctrina de specialitate au fost analizate o serie de aspecte privind art. 281 CPP.

Cuvinte cheie: *nulități absolute, părțile în procesul penal, instanță de judecată, probatio diabolica.*

I. Introducere. Considerații generale privind „sancțiunea procedurală penală”

Toți participanții în cadrul procesului penal trebuie să respecte principiul legalității pentru a se realiza scopul soluționării unei cauze penale.[1]

Nulitatea constituie principalul „mijloc de cenzură a legalității actelor de procedură” și de sancționare a nerespectării prevederilor legale.[2]

Doctrina apreciază că noțiunea de „sancțiune procedurală” are două înțelesuri: în sens larg sunt cuprinse: inexistența, decăderea, inadmisibilitatea, excluderea și nulitatea, iar în sens restrâns, doar nulitatea.[3]

* Studentă, Facultatea de Drept, Universitatea “Nicolae Titulescu” din Bucuresti (e-mail: rodicadr138520@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea asist.univ.dr. Nadia Cantemir-Stoica (e-mail: av.nadiacantemir@yahoo.com).

[1] Neagu I., Damaschin M., *Tratat de procedură penală. Partea generală*, Ediția a IV-a, revizuită și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2022, p. 803.

[2] Crișu A. „*Drept procesual penal. Partea general*”, Ediția a 6-a, revizuită și actualizată, București, Editura Hamangiu, 2022, p. 643.

[3] Neagu I., Damaschin M., 2022, p. 803, apud. E. Florian, pp. 125-126.

II. Regimul nulității absolute în procesul penal

2.1. Trăsăturile nulității absolute

Nulitățile absolute sunt, de regulă, nulități exprese, întrucât legituitorul individualizează în art. 281 alin. 1), cazurile în care acestea operează. [4]

Doctrina menționează că nulitatea absolută poate fi și virtuală, iar aceasta din urmă rezultă din reglementarea generală privind respectarea principiului legalității în procesului penal.[5]

Doctrina apreciază următoarele trăsături ale nulității absolute:[6]

- Vătămarea procesuală este prezumată de *iuris et de iure*, întrucât nu este necesară dovedirea existenței vătămării, ci rezultă din simpla încălcare a dispozițiilor legale;

Doctrina apreciază că sunt necesare întâlnirea cumulativă a două condiții esențiale: întocmirea unui act de procedură nelegal și existența unei vătămări.[7]

Actuala reglementare, nu definește ,,vătămarea unui drept”, ci prin doctrină s-a apreciat că prin noțiunea de ,,vătămarea unui drept” trebuie avută în vedere ,,atingerea atât a unui interes general, cât și asupra unui interes al părților sau al ambelor”.[8]

- De regulă, pot fi invocate în orice stare a procesului;
- În principiu, nulitățile absolute sunt și nulități exprese.

2.2. Cazurile privind nulitatea absolută

Conform art. 281 din CPP, legiuitorul a individualizat următoarele situații care cad sub incidența nulității absolute:

- Compunerea completului de judecată;

Doctrina apreciază că sunt lovite de nulități absolute situațiile în care o cauză penală este judecată de către o instanță a cărui complet nu este constituit potrvit legii, fie nu sunt prezenți numărul de judecători ceruți de lege, fie judecătorii sunt incompatibili. [9]

Potrivit dispozițiilor din art. 281 alin. (3) din CPP, încălcarea prevederilor privind compunerea completului de judecată poate fi invocată în orice stadiu al procesului.

- Competența materială și personală a instanțelor judecătorești, atunci când judecata a fost efectuată de o instanță inferioară celei legal competente;

---

[4] *Idem*, p. 809.
[5] Ibidem.
[6] Ibidem.
[7] Crișu A., *op. cit*., p.654.
[8] Ibidem.
[9] Boroi A., Negruț G., *Drept procesual penal*, Ediția a 3-a, revizuită și actualizată, București, Editura Hamangiu, 2022, p 445.

În acestă situație, legiuitorul a avut în vedere sancționarea cu nulitatea absolută doar situația în care o instanță ierarhic inferioară soluționează o cauză[10] . De asemenea, potrivit interpretării logice, *per a contrario* nu este sancționată cu nulitatea absolută situația în care cauza este rezolvată de o instanță ierarhic superioară.

Omisiunea actualului legituitor constă în faptul că acesta a reglementat doar sancționarea cu nulitatea absolută a încălcării competenței materiale și personale a instanțelor judecătorești, nu și a organelor de urmărire penală[11], lucru care a făcut obiectul unei obiecții de neconstituționalitate, care va fi analizată mai departe în prezenta lucrare.

- Publicitatea ședinței de judecată;

Potrivit art. 351 alin. (1) din CPP, regula o reprezintă ca ședința de judecată să fie publică, excepție făcând anumite cazuri prevăzute de lege.

Publicitatea ședinței consolidează caracterul de ,,obiectivitate și imparțialitate a judecății".[12]

Doctrina afirmă că încălcarea dispozițiilor privind pronunțarea hotărârii în ședință publică nu atrage nulitatea absolută, ci nulitatea relativă. [13]

În situația în care ,,din încheierea ședinței nu rezultă cu certitudine" faptul că judecata a fost realizată în condiții de publicitate, atunci sancțiunea va fi nulitatea absolută.

- Participarea procurorului, atunci când prezența sa este obligatorie

Regula este aceea că procurorul trebuie să participe la ședințele de judecată, cu excepția cazurilor prevăzute de lege.[14]

Potrivit art. 281 alin (3) CPP încălcarea acestei dispoziții poate fi invocată în orice stare a procesului.

- Prezența suspectului sau a inculpatului, atunci când prezența sa este obligatorie;

Pentru anumite proceduri, prezența suspectului sau a inculpatului este obligatorie.

De pildă, în cazul inculpatului soluționarea cererilor privind măsurile preventive sau a contestațiilor se realizează doar în prezența acestuia, cu excepția situațiilor în care deplasarea acestuia nu poate fi realizată, fie din motive obiective, precum forță majoră, fie din motive subiective, precum lipsire nejustificată. [15]

- Asistarea de către avocat a suspectului sau inculpatului precum și a celorlalte părți, când asistența juridică este obligatorie.

---

[10] Ibidem.
[11] Ibidem.
[12] *Idem*., p. 446.
[13] Ibidem.
[14] Ibidem.
[15] *Idem*., p. 447.

În opinia mea, soluția legislativă este criticabilă, întrucât nu cuprinde în sfera nulității absolute și dacă nu a fost respectată asistența juridică obligatorie pentru persoana vătămată.

Asistența juridică, conform art. 93 alin. (3) CPP, este obligatorie în cazul persoanei vătămate dacă aceasta fie are capacitate de exercițiu restrânsă, fie este lipsită de capacitate de exercițiu. De asemenea, procurorul are obligația de a exercita acțiunea civilă dacă persoana vătămată se afle în situația fie de a fi lipistă de capacitate de exercițiu, fie în situația în care are capacitate de exercițiu restrânsă.

Soluția legislativă, în care, asistența juridică devine obligatorie pentru persoana vătămată și cea în care acțiunea civilă este exercitată în mod obligatoriu de procuror este firească, întrucât statul apăra persoana vătămată, în aceste situații vulnerabile.

III. Jurisprudența contenciosului constituțional în materia nulității absolute în procesul penal

În prezenta lucrare, am analizat jurisprudența contenciosului constituțional prin care au fost admise excepțiile de neconstituționalitate cu privire la art. 281 CPP.

- *Decizia CCR nr. 88/2019*[16]

Printre apărările sale, reclamanta E.I. a opiniat că se aduce o atingere atât a dreptului la apărare, cât și a dreptului la un proces echitabil prin soluția legislativă data de art. 90 lit.c) CPP coroborat cu art. 281 alin. (4) lit. a), astfel asistența juridică este obligatorie dacă pedeapsa prevăzute de lege este detențiunea pe viață sau pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani, iar nulitatea absolută poate fi invocată până la încheierea procedurii de camera preliminară, dacă încălcarea a intervenit în cursul urmăririi penale sau în procedura camerei preliminare.

În fapt, reclamantei i-a fost încălcat dreptul la asistență juridică obligatorie în faza de urmărire penală, iar aceasta a invocat excepția abia în faza de judecată, lucru care nu este permis de actuala reglementare.

În ceea ce privește evoluția în timp a normei juridice, Curtea a apreciat că în vechea reglementare, în CPP din 1968, posibilitatea invocării nulității absolute pentru neasistarea de către apărător a învinuitului sau a inculpatului, când asistarea este obligatorie, era posibilă în orice stare a procesului și invocată din oficiu.[17]

Curtea apreaciză că, acest caz particular, generează asemănări cu nulitatea relativă. Astfel, pe de o parte, în ambele situații există un termen până când poate

[16] A se vedea, în acest sens, Decizia nr.88 din 13 februarie 2019 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.281 alin.(4) lit.a) din Codul de procedură penală raportat la art.281 alin.(1) lit.f) din același act normative, publicată în Monitorul Oficial al României nr.499 din 20.06.2019.

[17] *Idem.*, paragraf 30.

fi invocată, iar pe de altă parte, nulitatea absolută poate fi acoperită prin împlinirea termenului (încheierea procedurii în cameră preliminară).[18]

Curtea afirmă că art. 24 din legea fundamentală, invocată de reclamanată, privind dreptul la apărare nu poate fi confundat cu dreptul la asistență juridică obligatorie, iar legiuitorul, ca unică autoritate legiuitoare, are ,,atributul exclusiv" de a stabili care sunt situațiile în care asistența este obligatorie.[19]

Opinia Curții este controversată, întrucât pe de o parte, recunoaște dreptul exclusiv al Parlamentului, ca unică autoritate legiuitoare, de a stabili cazurile în care asistența juridică este obligatorie, iar pe de pe altă parte, critică actualul leguitor al CPP prin faptul că este inconsecvent, deoarece legiuitorul afirmă că se prezumă absolut că persoana care se regăsește sub incidența art. 90 lit. c) necesită asistența unui avocat pentru a realiza o apărare efectivă, însă actuala legislație prevede un termen prin care se poate invoca nulitatea cu privire la această cauză.[20]

- *Decizia CCR nr. 302/ 2017*[21]

Problema de drept avută în vedere a fost că în art. 281 alin. (1) lit. b) nu intră sub sfera incidenței nulității absolute nerespectarea competenței materiale și personale a organelor de urmărire penală.

Curtea sublinează că, sub aspectul evoluției normei juridice în timp, Codul de procedură penală din 1936 sancționa acest lucru cu nulitatea absolută, însă legiuitorul actual a apreciat că încălcarea dispozițiilor referitoare la competența materială și personală după calitatea organului de urmărire penală nu mai reprezintă o nulitate absolută. [22]

Curtea apreciază că ipoteza în care un parchet ierarhic inferior să efectueze sau să supravegheze urmărirea penală, competență care ar aparține, după lege, parchetului superior nu poate fi admisă. [23]

România, potrivit legii fundamentale, este un stat de drept[24], în care guvernează principiul legalității. Astfel, pentru respectarea principiului legalității și implicit pentru respectarea statului de drept, legiuitorul este obligat să reglementeze ,,în mod clar competența organelor judiciare". [25]

Dat fiind faptul că nerespectarea competenței materiale și personale nu se regăsește sub sfera nulității absolute, atunci va fi incidentă nulitatea relativă.

---

[18] *Idem*., paragraf 31.
[19] *Idem*, paragraf 34.
[20] *Idem*., paragraf 36.
[21] A se vedea, în acest sens, Decizia Curții Constituționale nr. 302 din 4 mai 2017 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 281 alin. (1) lit. b) din Codul de procedură penală, publicată în Monitorul Oficial al României, nr. 566 din 17 iulie 2017.
[22] *Idem.*, paragrafele 37-39.
[23] *Idem.*, paragraf 48.
[24] Constituția României din 1991, revizuită în 2004, art. 1. alin. (3).
[25] Decizia Curții Constituționale nr. 302 din 4 mai 2017, *op.cit.*, paragrafele 55-56.

Curtea apreciază că, fiind o nulitate relativă, este necesar ca partea interesată să dovedească un interes, iar acest lucru echivalează cu „*probation diabolică*”, întrucât dovedirea unui interes este dificilă, iar o consecință care decurge din acest lucru este încălcarea dreptului fundamental la un proces echitabil. [26]

IV. Analiza nulității absolute din perspectivă jurisprudențială

- *Încheiere JCP din 21.10.2022, Dosar nr. 18473/299/2022/a1*

Instanța, în baza Deciziei CCR. nr. 307/2017 prin care a fost declarat neconstituțional art. 281 CPP cu privire la omisiunea legiuitorul de a sancționa cu nulitatea absolută și competența materială și personală a organelor de urmărire penală, a constatat incidența nulității absolute asupra ordonanței procurorului prin care s-a dispus efectuarea în continuarea urmărire penală față de inculpații C.C.C., B.C.R., V.V.M., B.M.D. și A.I., întrucât A.I avea calitatea de avocat când s-a dispus efectuarea în continuare a urmării penale, or potrivit competenței personale, parchetul competent era parchetul de pe lângă curtea de apel.

Chiar dacă ordonanța procurorului de la parchetul de pe lângă Judecătoria Sectorului 1 București a fost infirmată de procurorul din cadrul Parchetului de pe lângă Curtea de Apel București nu poate fi admisă soluția ca nulitatea să producă efecte diferite, astfel în cadrul dosarului de la parchetul de pe lângă Judecătoria Sectorului 1 București se pune în mișcare acțiunea penală și instanța este sesizată, iar în dosarul din cadrul Parchetului de pe lângă Curtea de Apel București să se constate nulitatea parțială a actului.

Consecințele declarării nulității absolute a întocmirii rechizitoriului a avut ca efect excluderea probelor și desființarea încheierilor realizate de JDL.

În ceea ce privesc *probele* au fost excluse următoarele procese verbale: de efectuare a perchiziției domiciliare, de consemnare a activitității de supraghere tehnică și cele emise de Inspectoratul General al Poliției Române.

Încheierea JCP a fost contestată de Ministerul Public pe următorele considerente: organele de urmărire penală au aflat despre calitatea de avocat a lui A.I. abia după audierea sa în calitate de suspect, iar potrivit clasificării nulităților, acestea sunt parțiale și totale, or rechizitoriul întocmit era lovit doar de nulitate parțială, nu și totală, deoarece ceilalți inculpați nu erau vătămați de vreun drept.

Argumentul oferit de Ministerul Public că nulitatea era doar parțială, nu și totală este consolidată de faptul că Parchetul de pe lângă Curtea de Apel a infirmat doar ordonanța care îl privea pe A.I., fără a extinde efectele și asupra celorlalți inculpați.

[26] *Idem.,* paragraf 60.

Tribunalul a respins însă motivele de contestație și a menținut încheierea JCP.[27]

- *Aplicabilitatea nulității absolute ca nulitate virutală în dreptul procesual penal ca urmare a încălcării convențiilor internaționale*

Art. 6 din CEDO al cărui denumire marginală reprezintă ,,dreptul la proces echitabil" cuprinde deopotrivă atât latura civilă, cât și penală a unui proces, iar alin. (2) și (3) al aceluiași articol reglementează raporturile juridice de conflict specifice dreptului penal, astfel în alin. (2) se referă la principiul prezumpției de nevinovăție, principiu care este specific și în legislația noastră și în alin. (3) se reglementează drepturile persoanei acuzate.

Nulitățile sunt exprese și virtuale, iar actuala soluție legislativă reglementează expres cazurile de nulități absolute în art. 281 CPP, însă există și nulități absolute virtuale care apar ca urmare a încălcării fundamentale în cadrul procesului penal.

Într-o speță, Curtea de Apel a desființat hotărârea instanței de fond, întrucât aceasta din urmă nu a administrat probe esențiale în vederea atingerii scopului final al procesului penal, acela de aflare a adevărului.[28]

Întrucât nu au fost administrate probe esențiale care să dovedească nevinovăția inculpaților, hotărârea pronunțată de instanță de fond este ilegală, iar astfel inculpații nu au beneficiat de prevederile art. 6 CEDO privind procesul echitabil, neputând exista un echilibru între arme.

Dreptul la un proces echitabil este esențialmente un drept fundamental al inculpatului, singura sancțiune aplicabilă pentru încălcarea acestuia fiind nulitatea absolută, chiar dacă nu este individualizată de către legiuitor în art. 281 CPP, aceasta este una virtuală, deoarece este în strânsă legătură cu un drept fundamental.

Consider că soluția instanței de apel este temeinică, deoarece România și-a asumat să aplice cu prioritate convențiile internaționale la care aceasta este parte, iar singura excepție constând doar în aplicarea cu prioritate a convențiilor internaționale mai favorabile privind drepturile omului.

V. Concluzii

Nulitățile absolute pot fi exprese, așa cum reiese din art. 281 CPP, deoarece sunt individualizate de legiuitor, dar nu se limitează doar la a fi exprese, ci sunt și virtuale. Prin nerespectarea drepturilor fundamentale care sunt în strânsă legătură cu rezolvarea unui proces penal, încălcarea este prezumată absolut.

---

[27] Sursă electronică disponsibilă: https://portal.just.ro/3/SitePages/Dosar.aspx?id_dosar=29900000000936341&id_inst=3 (ultima accesare: 17.03.2023).

[28] Sursă electronică disponibilă: https://www.juridice.ro/619421/aplicarea-directa-a-art-6-cedo-in-materie-penala-desfiintarea-sentintei-pentru-efectuarea-defectuasa-a-cercetarii-judecatoresti.html#_ftn2 (ultima accesare: 21.03.2022).

Convenția Europeană a Drepturilor Omului, pe care România a ratificat-o, conține dispoziții privind drepturile fundamentale ale omului, or potrivit legii fundamnetale, România și-a asumat să aplice cu prioritate convențiile internaționale, iar în cazul în care există un conflict între convențiile internaționale și normele de drept intern, vor avea prioritate normele de drept intern, mai favorabile în ceea ce privesc drepturile fundamentale ale omului.

Realizarea forței de arme în procesul penal este esențialmente importantă, întrucât unul dintre subiecții raportului juridic de conflict, după ce o normă juridică de drept penal este încălcată, este statul.

De asemenea, tot *de lege ferenda*, propun modificarea 281 alin. (4) lit. a), prin care se instituie diferite stadii în care poate fi invocată nulitatea absolută. Rațiunea acestei modificări este de a simplifica cadrul procesual și de a oferi echitate atât subiecților procesuali principali, cât și părților dreptul de a invoca nulitatea absolută în orice stadiu procesual.

Actuala reglementare reprezintă omisiuni flagrante ale legiuitorului în ceea ce privește persoana vătămată. De exemplu, art. 281 alin. (1) lit f) nu sancționează cu nulitatea absolută situația în care a asistența juridică obligatorie nu a fost realizată pentru persoana vătămată. *Per a contrario*, devin aplicabilă nulitatea relativă, care poate fi acoperită. De aceea, propun de *lege ferenda* și sancționarea cu nulitatea absolută dacă nu a fost asigurată asistența juridică obligatorie a persoanei vătămate.

Soluția pe care a oferit-o CCR în Decizia nr. 302/ 2017 este criticabilă, întrucât aceasta s-a pronunțat asupra unui text legislativ, care în realitate, nu există, iar după mine, practic decizia adoptată este lipsită de obiect. Cu toate acestea, argumentele Curții sunt pertinente, întrucât se poate ajunge la un *„probatio diabolica”* pentru persoana interesată de invocarea nulității, fiind greu de dovedit interesul pe care îl are, în ceea ce privește nerespectarea competenței materiale și personale a organelor de urmărire penală

Referințe

- Boroi A., Negruț G., *Drept procesual penal*, Ediția a 3-a, revizuită și actualizată, București, Editura Hamangiu, 2022;
- Crișu A. „*Drept procesual penal. Partea generală*”, Ediția a 6-a, revizuită și actualizată, București, Editura Hamangiu, 2022;
- Neagu I., Damaschin M., *Tratat de procedură penală. Partea generală*, Ediția a IV-a, revizuită și adăugită, București, Editura Universul Juridic, 2022;
- https://portal.just.ro/3/SitePages/Dosar.aspx?id_dosar=29900000000936341&id_inst=3 (ultima accesare: 17.03.2023);
- https://www.juridice.ro/619421/aplicarea-directa-a-art-6-cedo-in-materie-penala-desfiintarea-sentintei-pentru-efectuarea-defectuasa-a-cercetarii-judecatoresti.html#_ftn2 (ultima accesare: 21.03.2022);
- Decizia nr.88 din 13 februarie 2019 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.281 alin.(4) lit.a) din Codul de procedură penală raportat la

art.281 alin.(1) lit.f) din același act normative, publicată în Monitorul Oficial al României nr.499 din 20.06.2019;

- Decizia nr. 302 din 4 mai 2017 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 281 alin. (1) lit. b) din Codul de procedură penală, publicată în Monitorul Oficial al României, nr. 566 din 17 iulie 2017;
- Încheiere Judecătorului de Cameră Preliminară din 21.10.2022, Dosar nr. 18473/299/2022/a1;
- Constituția României din 1991, revizuită în 2004;
- Legea nr. 279/2022 pentru modificarea art. 281 alin. (1) lit. f) din Legea nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală;
- Legea nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, publicată Monitorul Oficial al României nr. 486 din 15 Iulie 2010.

THE PROTECTION OF WILD ANIMALS IN HUNGARY

Fanni FAZEKAS* [1]

Abstract

The main aim of my research is to present the legal regulation in connection with the protection of wild animals in Hungary. In the first part of my research work I presented my introductory thoughts, including, what are the threats to the wild animals and to the whole wildlife. Since the middle of the 20th century, International Treaties have been established, and Hungary has also become a member of them.

In the second chapter, in the main discussion I analyzed the current nature conservation legislation in Hungary, including the most important Act, namely the Nature Conservation Act. I also described what actually "protected species" are, and what is their nature value due to a Hungarian government decree. I briefly analyze in my article another government decree, which regulates the keeping of protected animals. I also felt it necessary to mention the role of the zoos, because there are many wild animals held captive there. Last but not least, I also presented the regulations of keeping dangerous animals, which are important because most of the wild animals are dangerous animals at the same time. At the end of the main discussion, I described the legal consequences of infringing nature conservation rules.

The 3rd part of my study includes my summary thoughts. In my opinion the legislation on protected animals is really complex, so analyzed this complex system in a comprehensive way.

Keywords: *biological diversity, nature conservation, wildlife protection, dangerous animal, endangered species.*

I. Introduction

The purpose of the present study is to introduce and analyse the legal regulations regarding protected animals in Hungary.

In my opinion the protection of animals living in the wild is an important issue as there are several endangering factors to the survival of their species. These sources of danger come partially from natural disasters and partially as a result of

*Student, Faculty of Law, University of Miskolc; (e-mail: ffanni0714@gmail.com). This study was supervised by Prof. Dr. Csilla Csák, professor, dean (email: jogdekan@uni-miskolc.hu).

[1]SUPPORTED BY THE ÚNKP-22-2. NEW NATIONAL EXCELLENCE PROGRAM OF THE MINISTRY FOR INNOVATION AND TECHNOLOGY FROM THE SOURCE OF THE NATIONAL RESEARCH, DEVELOPMENT AND INNOVATION FUND.

human activities such as deforestation, decreasing or disappearing of natural habitats, poaching as well as climate change. Even though there have been, since the middle of the 20th century, several efforts made on international levels in the interest of animal protection, in Hungary a so called modern environmental protection laws only appeared in 1996. Nevertheless, I believe that it is relevant to study the issue as wild animal species and their habitats are still in danger.

In the present study due to the limited volume, I only aim to study and analyse the relevant regulations applying in Hungary at the same time it is important to mention that Hungary is part of several International Convention regarding the protection of wild animals. These Conventions are the following:

- The Ramsar Convention on Wetlands of International Importance and Waterfowl Habitat
- Washington Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora
- The Bonn Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals
- The Bern Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats
- The Convention on Biological Diversity

Therefore, in addition to the national regulations, Hungary is also subject to the obligations imbedded in the International Convention.

During my research my priority is to find the answer to whether the Hungarian legal regulatory system is capable to effectively provide the protection to the animals living in the wild. In order to do that I will collect, study and analyse the – quite complicated - legal regulations in the subject. In addition, I have elaborated the relevant literary material in the subject. Unfortunately, regardless of the importance of the matter there are relatively few translated sources I could use, but I tended to find and use all in writing this study.

II. Main Discussion

Effective Regulations on Environmental Protection in Hungary

Key issues of regulating environmental protection

The national strategy of maintaining biodiversity in 2015-2020 was adopted by the Parliament on 9th June 2015. Hungary needed to comply with the biodiversity strategies effective until 2020 as well. The vision of the strategy achieved by 2020 is to stop the decline of biodiversity and possibly improve its state. There were six different strategies developed with established objectives:

- preserving natural areas and values, improving environmental situations

- protecting landscape, green-infrastructure, restoring and maintaining the ecosystem
- increasing the importance of agriculture as part of preserving biodiversity
- sustainable forest- game- and fisheries management as well as protecting the use of water resources
- battling with invasive species
- strengthening Hungary’s partaking in stopping the worldwide decrease of biodiversity and carrying out obligations as part of international agreements.[2]

The International Sustainable Development Strategy (2012-2024) appeared in the 18/2013. (III. 28.) Parliamentary Decision in the interest of sustainable development, the protection of the possibilities for the future generations, and long-term management of our resources.[3]

Under special protection are Natura 2000 conservation areas, which are the areas in the network of European Union Natura 2000 as special nature conservation and fowl protection areas as well as conservation areas with high escalated importance. These areas are appointed, publicized by the government which also specifies the concerning regulations.[4]

Complying with the provisions applying to Natura 2000 areas comes in the form of obligations for the state to perform legislative procedures, considering the proper adaptation of the principals of Fowl Protection and Natural Habitat Protection into the Hungarian legal system.[5]

The most significant achievement in regards of the Natura 2000 areas in 2009-2013 is that the network was finally outlined as the European Committee established that no natural habitat or species are in need of further Natura 2000 areas to be outlined. With the outlined network the focus in the future is on its maintenance as well as preserving socially specific species and their natural habitat and also improving their environmental conditions.[6]

The European Committee requires that the member state level Natura 2000 Prioritized Action Framework (PAF) is applied from 2014 as the main element of

---

[2] Tilki Katalin: A természetvédelem magyarországi helyzete és jogi környezete, a Natura 2000 hálózat. Belügyi
Szemle, 2017. évi 9. szám, 72-73.

[3] 18/2013. (III. 28.) OGY határozat a Nemzeti Fenntartható Fejlődés Keretstratégiáról.

[4] Bányai Krisztina- Olajos István: A természetvédelem jogi rendszere, in: Raisz Anikó (szerk.) Környezetjog –
Különös rész. Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, 2022. 75.

[5] Olajos István: A természeti védettség alatt álló területek speciális kezelői joga, és a visszalépés tilalmának elve,
valamint a tulajdonosi joggyakorlás jogának ütközése az állami tulajdonú területek kezelése kapcsán. Agrár és
Környezetjog, 2018. évi 25. szám, 188.

[6] Tilki Katalin: A természetvédelem magyarországi… 74.

the Natura-financing. It is a strategy plan document on a national level which was based on the Habitat Directive which *establish member state priorities and objectives of strategies concerning the preservation of Natura 2000 areas as well as improving the conditions of species that are included in the environmental protection directives, and also their natural habitat, determines the necessary interventions, furthermore, recognises the financial means needed for the outlined future tasks.*[7]

The priority role of preserving biodiversity is also justified by the fact that the Constitution specifically names it among the natural resources, the protection of which is partly the state's and partly the obligation of all individuals.

Hungary's Constitution effective since 1st January 2012 lays down the protection of the future generation's living conditions in addition to the protection of natural or man-made heritage as well as proper utilization of natural resources. The Constitution in Principals Article P) explicitly declares the protection of natural resources and provides as basic obligation that maintaining the present heritages is the duty of the country and everybody else.[8]

According to the Constitution's Principals Article P) *"natural resources, especially agricultural land, forests and water resources, biodiversity especially the local fauna and flora as well as the cultural heritage are part of the common national heritage and as the protection and maintenance of such are the obligation of the state and all."*[9]

Article P) lists the elements of the common heritage however, the list is not comprehensive therefore could be extended. The Constitutional Court clearly states: the Constitution's Article P), which outlines the property of environmental protection, is not a comprehensive list.[10]

Nature Conservation Act

Species living in the wild as well as legal regulations regarding the preservation of biodiversity are part of the framework of the Nature Conservation Act. The detailed rules come in regulations. Act LIII. of 1996 on nature conservation regulates the protection of natural heritage and areas like landscape, wild fauna and flora and habitats. The Act ensures the protection of biodiversity

[7] A kormány H/4582. sz. országgyűlési határozati javaslata a 2015-2020 közötti időszakra szóló Nemzeti
Környezetvédelmi Programról. Budapest, 2015. április. 53.
https://www.parlament.hu/irom40/04582/04582.pdf

[8] Háger Tamás: *A* környezet alkotmányos és büntetőjogi védelme, különös tekintettel a vizek élővilágának oltalmára, *Büntetőjogi Szemle*, 2016. évi 1-2. szám. 28.

[9] Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) P) cikk.

[10] Bándi Gyula: Interests of Future Generations, Environmental Protection and the Fundamental Law, *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2020/29. p. 13.

and its diversity and outlines the necessary methods and means to succeed in this. The improved regulations in the Nature Conservation Act comply with the international tendencies in fact in many areas the Act precedes its time (for example the regulations in the area of wetlands).[11]

In the protection of natural environment and heritage the Act regulates the procedure to declare protection, outlines the regulations concerning the conservation of protected natural areas, fauna and flora, caves. The Act determines the public organization of environmental protection as well as the role of the prosecutor, local government and the public in preserving the environment. Lastly, the Act makes provisions on the basis of ownership and economy regarding the protection of the environment, and on the rules and sanctions of environmental protection procedures. Act LIII. of 1995 on the general regulations of environmental protection is the “backup” for the previously mentioned LIII. of 1996 on complex environmental protection issues that the latter act does not refer. The Nature Conservation Act in its preamble lays down that it is every citizen’s duty to maintain, improve and preserve natural heritage and areas as part of the irreplaceable national heritage and areas.[12]

“*Nature conservation areas are the national parks, landscape areas, protected natural areas and natural heritages.”*[13]

The 1st § states that the purpose of the Act is “*the general protection of the natural heritage, landscape and their natural system and biodiversity as well as the promotion of their sustainable use furthermore help society adapt an aesthetic and healthy interest in the environment*.”[14]

Further directives are the preservation of environmental traditions, the improvement of its outcome, the preservation, maintenance and improvement of the special protection of natural heritage and areas.

In addition, the Act makes provisions for protected fauna and flora. It is forbidden to endanger, destroy or cause injury and damage to their species and habitat. In order for protected fauna and flora to survive their natural habitat, soil conditions and water supply must be provided. Permit from environment conservation authorities is needed for several activities concerning flora such as collecting their fruit, trading or exchanging their species and exporting them or having them mounted.[15]

The Act also regulates the activities concerning protected animals. According to the legal regulation *“it is forbidden to disrupt, injury, torture, destroy protected*

[11] Metzger Szilvia*:* A természetkárosítás bűncselekmény értelmezése, *Acta Scientiarum Socialium*, Tomus XXXII/2010, 72.
[12] Tilki Katalin: A természetvédelem magyarországi… 75-76.
[13] Bányai Krisztina – Olajos István: *i.m.*. 75.
[14] 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről.
[15] Lásd részletesen: Uo. 42. § (3) bekezdés.

species of animals as well as it is forbidden to endanger their breeding or other life activities, damage or destroy their habitat including their living-, feeding-, nesting-, and sleeping environment.[16]

Permit from the environment conservation authority is needed to inspect the number of protected animals, collect their species, capture, kill, breed or domesticate them and also transport them to or from abroad.[17]

The exceptional importance of highly protected animal species is clearly observed as the regulations restricting rules concerning such animals' habitat and living environment are regulated by ministry decree.[18]

The environment protection authority imposes restrictions in an area of a protected species if utilization or agricultural activities come with disturbing, endangering, injuring or destroying the protected group of animals or species. The restriction needs to be considerable so that it could ensure special protection of the mentioned species.[19]

In my opinion the restricting regulations justify the extraordinary importance of preserving highly protected species in a way that in order to ensure protection the methods of any agricultural activities or utilization of such areas can be restricted.

Which species do we consider protected?

Decree 13/2001. (V.9.) of the Ministry of Environmental Protection (MEP) makes provisions on listing highly protected fauna and flora, highly protected caves as well as fauna and flora that have any importance in terms of environmental protection.[20]

The money value of protected and highly protected flora as well as their species are specified in Annex 1, while the money value of protected and highly protected animals and their species can be found in Annex 2. Annex 1 all together lists 908 flora species a few of which I would like to mention: there are several protected species listed for instance in the class of mosses the giant moss, Calliergon giganteum which bears the value of 5000 HUF, or from the different type of Spleenwort the value of the Asplenium fontanum is 50.000 HUF. Highly protected species is the ephedra, within the Ephedra distachya value worth is 100.000 HUF.[21]

---

[16] Uo. 43. §

[17] Lásd részletesen: Uo. 43. § (2) bekezdés.

[18] 12/2005. (VI. 17.) KvVM rendelet a fokozottan védett növény- illetve állatfajok élőhelyén és élőhelye körüli korlátozás elrendelésének részletes szabályairól.

[19] Uo. 2. §.

[20] 13/2001. (V.9.) KöM rendelet a védett és fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény és állatfajok közzétételéről.

[21] 1. számú melléklet a 13/2001. (V.9) KöM rendelethez.

Annex 2 has provisions on protected and highly protected animal species, 1403 species are listed. At first in the species of annelids there is a highly protected species called Baradla-cave worm (Helodrilus mozsaryorum) which bears the value of 100.000 HUF. Among gastrobods the Theoxodus transversalis is listed as protected species and has the value of 50.000 HUF. The Theodoxus prevostianus is highly protected and has the value of 100.000 HUF. From the Colubdridae species the Coluber caspius is specially protected with the value of 500.000 HUF. There are two Viperidae species that are considered highly protected, the Vipera berus has the value of 250.000 HUF while the Vipera ursinii's value is 1.000.000 HUF. In Hungary wolves and brown bears are listed as highly protected species, their value is 250.000 HUF. In the species of Felidae wild cats (Felis silvestris) and lynx are highly protected with the value of 250.000 HUF for the wild cats and 500.000 HUF for the lynx.[22]

Overall we can determine that the annexes of the legislation give a detailed and comprehensive description on protected and highly protected fauna and flora.

The exact and whole value needs to be considered in any case when either live or any remaining body part of a lifeless species can be determined. In addition, because of their irreplaceable role in the ecological system, the nests of nest building ants are considered protected. Article 1. of 4. § states that fauna and flora that are not listed in Annex 1-2. but are considered important from an environmental aspect in the European Community are included in Annex 7 and 8. The list of fauna and flora species in the International Convention's scope that need environmental protection is included in Annex 10. In case the animal species appearing in Annex 10 can be also found in Annex 2. the regulations of Annex 2. apply for that particular species. Article 7 makes provisions on species listed in Annex 10. regarding the conditions of their keeping so breeding them illegally can be prevented. The following species belong to Annex 10: all species of the order of Falconiforms, Accipitriformes as well as Strigiformes.[23]

The legislation also makes provisions on permitting deterring, capturing, lessening or controlling the live order of mute swan (Cygnus olor), domestic sparrow, great cormorant (Phalacrocorax carbo), yellow-legged gull (Larus michahellis), Caspian gull (Larus chachinnans), starling (Sturnus vulgaris), hamster (Cricetus cricetus), and the European beaver (Castor fiber) in case there is no other solution for reasons concerned such as public health, safety of air traffic, interruption in agricultural and forest activities and environmental issues. In case of

[22] 2. számú melléklet a 13/2001. (V.9) KöM rendelethez.

[23] 13/2001. (V.9.) KöM rendelet a védett és fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény és állatfajok közzétételéről.

deterring, capturing or lessening the species of great cormorant, yellow-legged gull, Caspian gull, and the European beaver it is strictly forbidden to use lead gunshot.[24]

In case of the mentioned bird species deterring beyond the conservation areas between 1st July and 28th February and in airports and their security zone all year long is allowed without permit.[25]

The special importance of protected environmental areas and heritage is also proved by the fact that their records are regulated by a ministry decree.[26]

The decree itself emphasizes that national records must be kept on protected environmental areas and heritage in order to carry out conservation tasks, keep account of conservation areas and heritage as well as keeping necessary data records concerning nature conservation to satisfy public interest.[27]

The minister responsible for environment protection keeps national records of environmental areas under protection of national importance called the Registry of Protected Natural Areas as well as of the protected natural heritage called Registry of Protected Natural Heritage.[28]

Keeping of protected animals

Government Decree 348/2006. (XII. 23.) regulates comprehensively the rules on protecting, keeping, utilizing, and showing protected species of animals.[29]

The regulations of the Decree cover the species of animals which are listed in the decree and specially mentioned among the animals living in the wild therefore their protection, keeping, utilization and showing have special regulations.

So these species are the:

- protected, highly protected species as well as species in the European Community that are irreplaceable in terms of environmental aspect
- species not included in the previous criteria, but under regulations by international conventions and also specially protected
- hybrids that are the crossbreed offspring of species belonging to the first two categories and species that are not under environmental protection.[30]

Paragraph 3 states that permit from the environmental authority is needed in order to keep, utilize, show species under protection and to register any changes in ownership[31], except the keeping of a confiscated protected species which does not

[24] Uo. 4/A. § (1) bekezdés.
[25] Uo. 4/A. § (2) bekezdés.
[26] 13/1997 (V.28.) KTM rendelet a védett természeti területek és értékek nyilvántartásáról.
[27] Uo. 1. §
[28] Uo. 2.§
[29] 348/2006. (XII. 23.) Kormányrendelet a védett állatfajok védelmére, tartására, hasznosítására és bemutatására vonatkozó részletes szabályokról.
[30] Uo. 1. §.
[31] Uo. 3. §.

need a permit from the environmental authority, in order to keep, show and possibly utilize the animal a housing decision is needed.

The previously mentioned activities are permissible if they are of public interest or other satisfying solution is not feasible and do not involve long term harm to the order of protected species.

“Permit for keeping, utilizing and showing can only be given to species legally acquired or imported from abroad legally.” In case the conditions for such activity are not ensured a permit cannot be given.

A public benefit organization or budgetary institution can only acquire a permit to keep, utilize and show a protected animal species if:

- the intended performed activity serves public interest
- a responsible professional is employed to supervise the care taking of the species
- the described conditions for the particular species are ensured.

A person responsible can be an adult who has the qualification and practice described in Annex 1, in addition complies with the condition of rights to obtain the permit necessary for a natural person to keep the specified protected species. A permit to a natural person to keep, utilize and show a protected species of animal can be given with the following conditions:

- the activity serves public interest
- legal age
- conditions that apply to the specific species are ensured

Natural person cannot get a permit to keep, show and utilize a highly protected species of animal except for research of environmental interest, activities of falconry or keeping an injured species. Paragraph 5 specifies that capturing and then releasing a protected species of animal that got trapped in a building by accident is not considered capturing or keeping.[32]

Next, I would like to mention the regulations applying to protected species of animals.

Permit for keeping can be given for the term specified in the application, but not more than 5 years. The species needs to be accommodated in conditions that ensure their wellbeing and the conditions similar to their living conditions in the wild. Homing conditions must comply with the “*legislation detailing separate regulations for founding, operating and maintaining a Zoo or animal home.”* In case the protected animal species is not listed in the specified separate legislation or its category listing is not clear, the basic conditions of keeping are determined by the environmental authority considering also the conditions for keeping according to the legislation. In case of public benefit organization or budgetary

[32] 348/2006. (XII. 23.) Kormányrendelet a védett állatfajok védelmére, tartására, hasznosítására és bemutatására vonatkozó részletes szabályokról. 3-5.§.

institution the place of employment for the responsible personal must be the species of animal's place of homing. The responsible personal is obligated to provide the animal with regular supervision. The protected live species of a mammal, bird or reptile in captivity need to be determined by its keeper according to the description given in Annex 5.[33]

Following next, I would like to mention a few, for me especially interesting marking instructions from Annex 5. In case of bird species born or bred in captivity, the marking is *"seamless closed, circular, individually marked, closed leg band"* (or in other word, ring) which must remain intact after placing on. In addition to the mentioned bird species, other animals living in captivity like mammals and reptiles, the marking is *"individually numbered, not modifiable microchip, transponder"* corresponding to the standards, unless the previously mentioned method is not applicable due to the animals physical or behavioral feature which was also confirmed by the environmental authority, then *"individually marked ring, strip, tag, tattoo"* or similar marking or means could be used. Marking can only be disregarded in case it is proved to environmental authorities that the physical features of the species in question does not allow to apply safe marking.[34]

According to the legislation there are 3 activities that are excluded from the definition of keeping: utilization, showing and rescue transportation. Since utilization and showing do not serve the animals protection I would only like to briefly mention the rescue transportation out of the 3. According to the regulation the environmental authority beforehand gets notified by the driver doing the transportation of the protected animal. This is significant as the environmental authority gives the information about the rescue center that will take the animal. Only then can the transportation be carried out to the rescue center where the animal will be placed. In the designated rescue center (such as the Budapest Zoo and Botanical Garden) the animal gets examined and treated before the environmental authority decides for further procedures.

The legislation presently provides 3 different decisions, whereas until August 2022 there were only 2 different decisions.

- If the animal is capable of living in freedom the environmental authority decides for its release.
- If according to the veterinarian of the rescue center the animal cannot reach a stable, pain free condition, they can proceed with measures for the animal's euthanasia.

Then from 1st August 2022, they implemented the 3rd decision possibility, according to which in case the veterinarian's opinion is that the animal can recover

[33] Uo. 6. §.
[34] 5. számú melléklet a 348/2006 (XII.23.) KöM rendelethez.

to a stable, pain free condition, but incapable of living in the wild, the environmental authority can decide for the placement of the animal.[35]

This new regulation, in my opinion, is explicitly forward-looking in animal protection aspect since it enables the rehoming of the animal for example in a zoo or animal park therefore compared to the previous options, now the animal does not need to be put down.

The role of Zoo's in the protection of species

In many aspects Zoo's play an important role in the protection of animals living in the wild as well as endangered species. On the one hand they operate as rescue centers, on the other hand they can provide long term home to wild, protected animals, not to mention their role in breeding endangered species. In this they participate in international breeding programs and as a result they have managed to prevent several highly endangered species from extinction. In this study I will not take to introduce the detailed legal rules applying to Zoo's however, I feel the need to emphasize that Zoo's duties have gone way beyond just introducing the public to the different species of animals. This is also emphasized in the regulations.

"A Zoo is a permanent establishment where they keep animals for the purpose of introducing them to the public for 7 or more days in a year."

"The following do not qualify as a Zoo:

- *pet shop,*
- *circus establishments,*
- *the show where domesticated species are introduced exclusively*
- *permanent institutions which were established by the national park managements for the purpose of keeping species of animals living in the wild and protect and care for them."*[36]

Zoo's also serve to inform, educate and teach about the environment and animal protection with professionally introducing animals continuously and providing information on them.[37]

Keeping dangerous species of animals

I find it necessary to briefly mention rules regulating the keeping of dangerous species of animals. While the animal is in its natural habitat in the environment, naturally its keeping does not need to be regulated by law. In fact, even if the dangerous animal is at the same time under protection or highly protected the

[35] 348/2006. (XII. 23.) Kormányrendelet a védett állatfajok védelmére, tartására, hasznosítására és bemutatására vonatkozó részletes szabályokról.

[36] 3/2001. (II.23.) KöM-FVM-NKÖM-BM együttes rendelet az állatkert és az állatotthon létesítésének, működésének és fenntartásának részletes szabályairól, 1. §.

[37] Uo. 1. § (5) bekezdés.

regulations for keeping do not need to be considered. However, this changes as soon as the animal becomes the responsibility of a human (such as a Zoo, circus establishment, pet shop, etc.). Most animals living in the wild are considered dangerous at the same time. All these considered, I feel the need to mention the regulations concerning dangerous animals.

85/2015. (XII. 17.) of the Ministry of Agriculture (MA) has provisions on the regulations of keeping dangerous animals and their species. The decree itself lays down that its effect does not cover – among many – dangerous species of animals living freely in their natural environment. The decree lists three different types of dangerous species of animals, highly dangerous species, moderately dangerous species and species requiring precaution. Each type is listed in a different annex of the decree.

Highly dangerous species of animals (for instance: alligator snapping turtle, vipers, chimpanzees, lions and species of elephants) can be only kept in Zoos, non venomous particularly dangerous species could be kept in circus ménage. Permit is needed to keep the species of animals. The decree requires strict conditions to obtain a permit, for example, providing the necessary safety measures and accessible serum in case of a venomous dangerous species.[38]

To keep moderately dangerous species of animals (such as all species of scorpions, tiger piton, golden eagle, grey wolf and wild boar) also needs a permit. The conditions to obtain a permit in these animals' cases is similar to the one required in the permit conditions for highly dangerous species. The only difference in conditions is that a permit can be given to keep a moderately dangerous species of animal not only to zoos or circus ménage, but when all conditions are met to any natural person, legal person, or organizations with legal personal.[39]

In case of species requiring caution (such as ostrich, camel, giant armadillo) less rigorous conditions need to be met than the ones mentioned previously. Permit to keep is not required, but authorities need to be notified in their case.[40]

Applications for permit or notification to keep a dangerous species of animal need to be submitted to the environmental authority. The permit will only allow to keep the species of animals that are specified by their individual identification numbers in the permit. The validity of the permit can be up to 5 years the most. This could be extended through a new application to another 5 years. In case of dangerous species of animals in addition to their keeping, permit is needed for other activities, for instance to breed them, change ownership, import them from abroad or take them out of the country, present them on shows or transfer supervision.[41]

---

[38] Lásd részletesen: 85/2015. (XII. 17.) FM rendelet a veszélyes állatfajokról és egyedeik tartásának szabályairól, 4. §.
[39] Uo. 5. §.
[40] Uo.
[41] Uo. 11-20. §.

Species of dangerous animals need to be marked with individual identification. They individually need to be registered in details in a central electronic database.[42] The database is operated by the responsible minister for environment.

Legal consequences of violating environmental regulations

The purpose of my study was to present the multilevel, strict and modern legislations concerning the protection of the environment and animals living in the wild. At the same time, I find it important to emphasize that this alone is not enough, it is necessary that the law imposes prejudicial legal consequences if the regulations are disobeyed. Our legal system entirely satisfies the requirements. According to the seriousness of the act, minor violations are regulated by the penal law while the more serious violations see to the administrative criminal law.

The “highest level” of accountability in case of environmental protection relates to administrative criminal law.

Among the facts damage caused to environment has a prioritized importance in the effective Penal Code in the aspect of environmental protection.

The factual damage caused to the environment relies on several other legislations, significantly on environmental protection Act, in addition to the previously introduced relating government decrees. In regards of protected animal species, the relevant acts are illegal purchase, keeping, circulating, trading, importing, taking out of the country, injuring or destroying.

The law makes a difference in the crimes committed so there are basic cases and higher degree cases. We consider a case basic if an individual illegally gets hold of, keep, circulate, brings into the country, takes out of the country, transports through the country, trades, injures or destroys a highly protected species of any living organization, a protected living organization or species of the fauna and flora in the European Union that are important from an environmental protection aspect and if in case their money value determined by the regulation mounts up to the determined minimal sum for a highly protected living organization’s individual value in money as well as species of fauna and flora living in the wild, for committing the crime gets a jail sentence for up to 3 years.[43]

The act is considered illegal in case the culprit commits it by violating the regulations of the Environmental Protection Act either in an illegal way or with illegal means, without a permit or authorization, etc. The defining element of trading, as a conduct is the regular act for making a profit. Circulating or putting

[42] Uo. 22. § (2) bekezdés.
[43] 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről, 242. §.

into the market is when (usually a large, previously not specific number of people) create opportunity to have public access.[44]

Higher degree act is considered the crime when the damage to the environment or species of living organizations reaches such extent that it would endanger the survival of that particular species.[45]

The law considers the act of negligence an offence.[46]

III. Conclusion

As a result of the analysis of the topic I came to the conclusion that the regulations concerning the species of animals under environmental protection are rather complex. Therefore, in my approach I aimed to analyse this complexity comprehensively. All in all, I believe that it could be recognized that the Hungarian regulatory system is modern and complies with the international trends in all aspects. It could also be determined that the law is the means that has the effect – with the help of, among many, prohibiting, limiting – to combat economic interests and society's growing needs in order to protect biodiversity and within the species of animals living free in the wild.

However, after all this the question emerged in me: if the Hungarian legislative system is considered modern, why can we not manage to achieve effective results in the protection of wildlife?

I believe, one of the reasons is that the world turned the attention towards the issue rather late. On the other hand, the legal regulations themselves are not enough unless they are enforced by effective measures. Even though there have been several developments in this area, enforcing the regulations needs to be more effective both within and beyond the borders. The activities of the partaking organizations concerning environmental protection need to be more synchronized, furthermore exchanging information needs accelerating as well as informing the public in a broader sense.

To realize all these objectives, future researches should include studying other countries' regulatory system with special attention to the directions that could bring further improvements and which could be successfully adopted into the Hungarian legislative system.

References

- Bándi Gyula: Interests of Future Generations, Environmental Protection and the Fundamental Law, *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2020/29.

[44] Metzger Szilvia: A természetkárosítás bűncselekmény értelmezése. *Acta Scientiarum Socialium*, Tomus XXXII./2010. 75.

[45] 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről, 242. §.

[46] Csege Gyula: A büntető törvénykönyv és a természetvédelem kapcsolata. *Economica*, 2014. évi 3. szám, 9.

- Bányai Krisztina- Olajos István: A természetvédelem jogi rendszere, in: Raisz Anikó (szerk.) *Környezetjog – Különös rész.* Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, 2022.
- Csege Gyula: A büntető törvénykönyv és a természetvédelem kapcsolata. *Economica*, 2014. évi 3. szám.
- Háger Tamás: *A* környezet alkotmányos és büntetőjogi védelme, különös tekintettel a vizek élővilágának oltalmára, *Büntetőjogi Szemle*, 2016. évi 1-2. szám.
- Metzger Szilvia*:* A természetkárosítás bűncselekmény értelmezése, *Acta Scientiarum Socialium*, Tomus XXXII/2010.
- Olajos István: A természeti védettség alatt álló területek speciális kezelői joga, és a visszalépés tilalmának elve, valamint a tulajdonosi joggyakorlás jogának ütközése az állami tulajdonú területek kezelése kapcsán. *Agrár és Környezetjog*, 2018. évi 25. szám.
- Tilki Katalin: A természetvédelem magyarországi helyzete és jogi környezete, a Natura 2000 hálózat. *Belügyi Szemle*, 2017. évi 9. szám.
- The Fundamental Law of Hungary (25 April 2011);
- Act LIII of 1996;
- Act C of 2012 (Btk.);
- Government Decree 348/2006. (XII. 23.);
- Decree 3/2001. (II.23.) of the Ministry of Environmental Protection;
- Decree 13/2001. (V.9.) of the Ministry of Environmental Protection;
- Decree 12/2005. (VI. 17.) of Ministry of the Environmental and Water Protection;
- 18/2013. (III. 28.) Parliamentary Decision;
- Proposal of H/4582. Parliamentary Decision.

ISSUES WITH THE HEALTHCARE OF HIGHLY MOBILE WORKERS IN THE EUROPEAN UNION

Péter Zoltán GÁL*

Abstract

The purpose of my paper is one very complex issue. In this research I try to highlight the challenges that highly mobile workers have to go through whenever they would like to use and access healthcare services in their home countries. I studied the cases of highly mobile workers who pay taxes in their country of employment but because of their genre of work, they are unable to access it in the same country, as a solution provided by the EU, they try to "move" their right to free healthcare to their home country. This is the point where the issue arises. The coordination of social security between member states of the EU comes with many obstacles that these highly mobile workers need to overcome, mostly by themselves. There are issues with the communication of state agencies, the difference between deadlines, and in many cases there is a language barrier. My countries of research are Ireland and Hungary. I aim to highlight the basic characteristic features of the problem, using practice examples from each countries healthcare system and processes of coordination.

Keywords: *highly mobile workers, social security, coordination, healthcare, regulatory environments.*

I. Introduction

The paper covers one of the issues of coordination in the EU. It is based on the many problems of highly mobile workers concerning the topic of healthcare. There are existing ways of accessing healthcare in a country where the individual does not pay taxes, but has residence in, and potentially this country is their country of origin, their home. My research focuses on highlighting the basic features of the issue, its relevance and the potential solutions.

Why is the studied matter important?

In my opinion this matter has a quite significant importance concerning the countries of Eastern Europe, as there is a huge number of people who only migrate to western countries to work and make a living. Many of these people are highly

* Student, Faculty of Law, University of Miskolc; (e-mail: petergal2022@gmail.com). This study was supervised by Prof. Dr. Jakab Nóra, dr. iur. PhD, dr. habil. (email: nora.jakab@uni-miskolc.hu).

mobile workers, who work in the logistics sector for example as international truck drivers, members of ship crews. I think its relevance is unquestionable as it affects the lives of many families in Eastern Europe, and puts these individuals in situations where they are unable to access free healthcare at all.

How does the author intend to answer to this matter?

I am highlighting the different parts of the problem, with possible solutions to them. I do have practical experience in these procedures and I believe I have a comprehensive understanding of the many pieces of this issue. The paper contains information that describes the different challenges that highly mobile workers face when trying to access health care services. I intend to answer to this matter by suggesting that a level of basic legal education would be necessary for all the persons who have the interest in starting a career in the area of international logistics based in a different country from their own.

What is the relation between the paper and the already existent specialized literature?

The paper portrays the issue based on my practical knowledge regarding the processes that these workers have to go through in order to receive health care coverage in their country of residence[1] that they can actually and continuously access and depend on. One of the EU precedents of the Court Of Justice of the European Union is included as an example that similar problems had already been discussed by the EU. Legal background is necessary for some of the parts of this paper to give a perspective on the discussed material.

I intend to showcase this problem, as I personally have not found enough pre-existing research that would focus on this specific topic of highly mobile workers, who came from Eastern European countries and face problems in connection with health care accessibility.

II. Paper content

Outlining of the situation is a key point in order to show the basics of healthcare claim validation. This section focuses on giving a brief overview of why highly mobile workers are, in most cases, unable to access healthcare covered services in their country of employment. As a general solution they try to access healthcare in their home country, but they face many obstacles during the process.

It is very common for workers of many Eastern European countries to seek jobs and careers in Western European countries in order to bring home a more

[1] Regulation (EC) No 987/2009 of the European Parliament and of the Council of 16 September 2009 laying down the procedure for implementing Regulation (EC) No 883/2004 on the coordination of social security systems (Text with relevance for the EEA and for Switzerland).

competitive wage, to support their families and to have a chance to build a more stable founding for their future. In this context, the term migrant worker is often seen, which refers to an individual who moves from an EU member state to another in order to engage in a remunerated activity of some sorts. With the rise in the number of migrant workers in the EU, many issues came with the opportunities to use the services provided by the state of employment's healthcare system. Based on Article 35 of the EU Charter of Fundamental Rights, these workers also have the right to access healthcare services, as it states: "Everyone has the right of access to preventive health care and the right to benefit from medical treatment under the conditions established by national laws and practices. A high level of human health protection shall be ensured in the definition and implementation of all Union policies and activities."[2]

Questions surrounding the accessing of health care in a different member state of the European Union has been the topic of the Court of Justice of The European Union as well. In the case of Mr. Kholl[3], who in 1994 reached out to an orthodontist in Germany for his daughter in order to receive treatment. Mr. Kholl and his daughter, who was a minor at that time, were the citizens of Luxembourg. Mr. Kholl requested authorisation from the health insurance fund of Luxembourg that later refused it. The fund based the refusal on the grounds that the treatment was not urgent and could be carried out in their home country. Mr. Kholl based his argument on the freedom to provide services, with that he had the right to seek treatment without asking authorisation beforehand. What he wanted was the health care fund of Luxembourg to pay for the treatment in Germany. The Court of Justice decided in favor of Mr. Kholl as it stated that the treatment performed by healthcare professionals should be regarded as a service. Furthermore, the Court of Justice also stated that there should be no need of prior authorisation by the healthcare provider of the individual as it would harm the freedom to provide services.

Cases like above show, that it is in the best interest of the European Union to provide equality in the topic of health care treatments to the citizens of all and every member state. There should be no differences felt by the individuals based on the costs of coverage of treatments. The priority should always be the well being of the individual and not the interest of the health care provider of the state. With the

[2] Charter of Fundamental Rights of the European Union
2000/C 364/01, TITLE IV – SOLIDARITY, Article 35 Health care

[3] Judgment of the Court of 28 April 1998.
Raymond Kohll v Union des caisses de maladie.
Reference for a preliminary ruling: Cour de cassation - Grand Duchy of Luxemburg.
Freedom to provide services - Reimbursement of medical expenses incurred in another Member State - Prior authorisation of the competent institution - Public health - Dental treatment.
Case C-158/96.

migration of workers from Eastern Europe, this topic often affects the everyday life of hundreds or even thousands of people.

These foreign workers are just as entitled to the same quality and availability of healthcare services as the workers who bare the nationality of the host country. In theory this is a way of social protection that must be provided by all the member states of the EU, but in practice this system has several numbers of shortcomings. To start with the most obvious one, in most cases there is a language barrier between the foreign worker and the host country's service providers. In a topic as sensitive as the medical condition of a person, the explanation and understanding of the condition is of key importance. Aside from this issue, there will always be a certain level of hostility present in the host country towards the foreigners due to the social tension surrounding the topic of migration. Problems like these are common in the everyday life of highly mobile workers as well.

Who are highly mobile workers?

To understand who highly mobile workers are, first it is necessary to define the type of jobs that require employees to frequently cross borders, travel through member states without returning to the host country for long periods of time. These include the case of international logistics, where truck drivers leave the country of employment in their first week of the rotation (in cases of transportation companies who use the "rota system" of work), it is basically impossible to access the host country's healthcare services, book appointments of check-ups as the workers tend to be far away from the country of employment for weeks or even months. Even if they manage to return to the host country, they will most likely spend their weekly time off far from the area of their assigned GP or specialist. As we can see, being in the same country as the healthcare service provider is not a solution to gain access these benefits.

Other types of highly mobile workers include: seafarers, air crew members, seasonal workers, frontier workers and so on.[4]

One might think that the solution to that problem is to simply use the healthcare provided by the home country, but that would require social contributions to be paid in the home country as well. This is impossible, as it is illegal for an individual to pay social contributions in two countries at the same time.

To summarize all the above, there are the highly mobile workers who pay social contributions and are eligible for healthcare services, but only in the country of employment where it is practically impossible to access them because of the conditions of their work.

[4] Zane Rasnača, "Essential but unprotected: highly mobile workers in the EU during the COVID-19 pandemic," *ETUI Research Paper* (June 2020): 2-7.

Coordination is key. To be exact, social security coordination is the key to solve this issue. In the regulation **No 883/2004 of the European Parliament and the Council**[5], the European Union seeks to find a way to protect the interests of the migrant workers regarding social security. With the coordination of social security systems of the member states of the European Union, the access to healthcare services could be provided by the country of residence of the individual, not only by the country of employment.

In order to gain access to healthcare in their country of residence, individuals need to obtain an S1 portable document. A portable document is used as a form of communication between the social security institutions of the European Union member states. This document proves that the individual is entitled to health care in their country of employment but regularly travel to another member state, in this case their home country and need health care coverage in that country as well. As this paper focuses basically on highly mobile workers, it needs to be stated that their only way of receiving different health care services (except for private health care) is with the existence of this document. This document was previously referred to as "E106".

In order to receive this S1 portable document, the individual needs to provide proof of employment, proof of residence, previous payslips and an A1 document. An A1 document gives information on the worker's status of tax payment in their country of employment. The A1 form is filled out by the employer, the need information is provided by the company.

The next section is about the two ways of starting the process of "moving their healthcare" to their home country. In the following part, the paper provides information on the EU regulations that make it possible for migrant workers to have health care coverage in their home country.

This process (theoretically) can be conducted through two known methods:

There is the state method, which consists of four parts: contacting the state agency that deals with healthcare inquiries in the workers home country, the state agency then tries to contact the equivalent state agency in the workers country of employment, the state agency of the country of employment contacts the employer of the worker, gathers data from the revenue database, communicates with the state agency of the home country, if everything checks out, the state agency of the country of employment provides the required certificates and verification documents to the equivalent agency, these documents ensure that healthcare costs in the home country of the individual will be covered by the state of employment based on the paid taxes of the individual.

[5] Regulation (EC) No 883/2004 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the coordination of social security systems.

The other method is the same from the perspective of needed documents, but the difference is that instead of the two equivalent agencies communicating with each other throughout back-office procedures, comes a third person (in some cases the worker himself/herself) who step by step requests all the certificates and verification documents needed to move on towards the solution. The problem here is that this mentioned third person, has to contact all the state agencies who provide these documents and the employer numerous times, keep in touch with both countries state agencies that eventually decide on the coverage of healthcare. At this point this third person faces the issues with different deadlines of the two member states, the language barriers, hardships of communication and the overloaded system. This was an even more difficult task during the main period of the COVID-19 pandemic.[6]

There is a rising trend among highly mobile workers who try to find quick and easy solution to the problem. The individual registers as unemployed in their country of residence, starts paying social contributions directly just as any other unemployed person. This way when they return to their country of residence, they can access health care services and do not need to deal with the above-mentioned procedures. This seems to be an easy and flawless way of solving the issue, but there are long term consequences. Because of the different information provided to the institutions of both countries, there will be a collision of interests in terms of pension and in other social security claims as well. Nevertheless, this trend is against basic principles of revenues and customs in the European Union as it is impossible to pay social contributions in two different countries at the same time.[7] As a conclusion this is an unlawful activity and may result in criminal charges. Yet it seems that because of the lack of knowledge surrounding the topic, leads many migrant workers to reside with this solution. In my opinion the member states of the European Union should make it mandatory for people deciding to work abroad to receive the necessary education on their EU protected social security rights.

In many cases, in terms of the companies employing these workers there is not much willingness to educate their employees about possible solutions either. One would think that it is in their best interest of the employer to make sure that their foreign employees receive the needed health care treatments and can access quality services, but practice shows that this is far from reality. Sadly, it does not depend on the size of the company, it can be a few employee family business or an international logistics mega corporation, very few of them will take the necessary actions to ensure the general well being of their transportation workers. This is not an easy problem to solve, as many of the workers do not have the generally required

[6] From personal experience and the experience of employees asked during the research.

[7] Accessed March 31,2023, europe.eu listed: https://taxation-customs.ec.europa.eu/treaties-avoidance-double-taxation-concluded-member-states_hu.

language skills or knowledge to start these processes, receive information on the know-how of solving this issue the correct, EU conform way.

It should be highlighted that their living conditions, as they spend most of their work time and free time in the cabin of the lorry, is considered somewhat extreme to the everyday people. They do not have the luxury of a home for many nights. Because of the basic characteristic features of the highly mobile lifestyle, their general health levels are below average. The tedious and monotone work requires a lot of sitting in one place, constant focus which results in high blood pressure and other cardio-vascular diseases, not to mention the very common spinal hernia, that many of the lorry drivers suffer from. It is crystal clear that because of the characteristics of the work carried out by these highly mobile workers, health care coverage should be the number one priority issue that needs to be focused on by the employer and the health care provider as well.

The whole continent of Europe was in a general health crisis during the COVID-19 pandemic. The international transportation of medicine, vaccines and food was one of the most important points of cooperation in the European Union. While many people had to stay home and keep social distancing, the employees of transportation companies were on the roads of Europe. This meant that highly mobile workers had to cross borders just as frequently during the lockdowns as they would normally do. These workers were more likely to be infected with the virus because they had to come into contact with many more people due to their work, they even had to travel to member states that were considered no-go zones during the peak of the pandemic. They were tested regularly by the authorities of the visited member state or by their own company. The early vaccination of these workers needed to happen as fast as possible, with or without health care coverage. This meant that people, who were employed in a different country than their country of residence and did not have covered health care status at home, could still get their vaccine shot. In my opinion, with this decision, the member states could really make progress towards the suppression of the spreading of the virus.

III. Concluzii

In conclusion, the research shows that the situation of highly mobile workers is increasingly problematic. There is the issue of constant social tension, they do not have the chance or time and in most cases the language skills to fit into the societies of their chosen country of employment. This is true for all immigrant workers who came from Eastern Europe. Due to the lifestyle that these types of workers are subjected to, they tend to develop many conditions that negatively affect their health and general well-being. This lifestyle which results these conditions, also makes it practically impossible for them to start the process of receiving healthcare coverage in their country of residence as well. This situation is based on the fact that most of these workers spend their work time travelling

through the states of Europe. Even if they have the chance to return to their country of employment, the said healthcare services are inaccessible to them because of the aforementioned reasons and most of the time they do not have the basic legal background knowledge, language skills or financial circumstances to start the process of requesting healthcare coverage in their home country.

I do believe that this research presents adequate information on the many aspects of the issue. I hope that with raising awareness to the situation of highly mobile workers, in the near future there will be changes made to the coordination of the different systems with the main aim of making this process easier, more accessible and smoother to the affected individuals. In my opinion one of the first steps towards making progress would be to comprehensively educate the persons who are interested in travelling abroad to start careers in these areas of profession.

Further research work should be focusing on areas including different parts of the social security systems of the member states of the European Union, pensions of highly mobile workers from Eastern European countries and the issues with coordination between Western and Eastern European countries regarding the topic of health care.

References

- Accessed March 31,2023, europe.eu listed: https://taxation-customs.ec.europa.eu/treaties-avoidance-double-taxation-concluded-member-states_hu;
- Charter of Fundamental Rights of the European Union 2000/C 364/01, TITLE IV – SOLIDARITY, Article 35 Health care;
- Judgment of the Court of 28 April 1998;
- Raymond Kohll v Union des caisses de maladie ;
- Reference for a preliminary ruling: Cour de cassation - Grand Duchy of Luxemburg;
- Freedom to provide services - Reimbursement of medical expenses incurred in another Member State - Prior authorisation of the competent institution - Public health - Dental treatment;
- Case C-158/96;
- Rasnača, Zane "Essential but unprotected: highly mobile workers in the EU during the COVID-19 pandemic," *ETUI Research Paper* (June 2020): 2-7;
- Regulation (EC) No 883/2004 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the coordination of social security systems;
- Regulation (EC) No 987/2009 of the European Parliament and of the Council of 16 September 2009 laying down the procedure for implementing Regulation (EC) No 883/2004 on the coordination of social security systems (Text with relevance for the EEA and for Switzerland).

THE PRACTICE OF COMPENSATION IN MEDICAL LAWSUITS, WITH PARTICULAR REGARD TO ANNUITY CLAIMS

Bianka Panna LENGYEL[*]

Abstract

In my study, I examine the medical malpractice lawsuits that occur in Hungary.

In addition to the current Civil Code, there is no uniform established practice, so there is no reason that would not justify talking about this topic.

I try to briefly point out how the patient's subject rights are could be violated during health care and what legal means could be used to eliminate this.

I will briefly outline what kind of claim for compensation and personal protection may arise from the violation of the subject's right.

I will also touch on Hungarian court practice in this matter in the case of both public health care providers and health service contracts in the field of private health care. In connection with these, there may be cases in which a subject's right is violated.

In my topic, the old Civil Code and the Health Act cannot be neglected, so I will also touch on them in my article.

In terms of annuity claims, the two main directions are income replacement and maintenance replacement annuity claims.

I also need to clarify the concept of the tortfeasor, i.e. the hospital, the concept of the victim and the meaning of indirect damage.

I have to emphasize that I would not like to take a stand in political questions therefore, I focus on those parts of the topic that overlap with such questions but only present the results of scientific research.

Keywords: *medical malpractice, health care providers, annuity claims, compensation, subject's right.*

I. Introduction

The advantage of the increasingly popular private healthcare providers in Hungary is the quick, wait-free examination, modern equipment, and a more direct relationship between the patient and healthcare worker, where there are more

[*] Student, Faculty of Law, University of Miskolc; (e-mail: bianka.lengyel@gmail.com). This study was elaborated under the coordination of dr. Tóth Gergő József; (gergo.toth@uni-miskolc.hu).

opportunities to focus on individual problems than in the often overloaded public sector. However, due to the extremely high costs of certain examinations, private healthcare is not accessible to many people.

Nevertheless, in connection with a potential medical error, the individual's rights can be violated in the private healthcare sector just as in the case of public healthcare.

We can talk about damages caused outside of contracts in the private healthcare sector, just like in the public sector. However, since the rapid development of the private sector has only taken place in recent years, there is no established and uniform judicial practice regarding this matter.

Claiming compensation or other benefits in case of medical malpractice means that the affected individual or their family is entitled to demand compensation or other benefits due to damages caused by a doctor, healthcare institution, or other healthcare provider.

Medical malpractice refers to medical error, negligence, or omission that resulted in injury, illness, or death. The amount of compensation usually depends on the severity of the damage and the income of the affected person. Claims for medical malpractice often lead to complex legal proceedings and require the involvement of experts.

II. Main discussion

Hungarian Health Act

The 20th article of the Fundamental Law of Hungary states that everyone has the right to physical and mental health.[1]

As a fundamental principle, the Hungarian Health Act declares that patient rights must be protected during healthcare services and procedures. The personal freedom and self-determination rights of patients can only be restricted in cases and manners determined by law and justified by their health condition.[2]

The Hungarian Health Act contains numerous regulations regarding the liability for damages of hospitals and healthcare institutions.

The law requires healthcare service providers (including hospitals) to take responsibility for the services they provide and to compensate for any damages resulting from possible errors or omissions.

Hospitals are also required to maintain a strict quality assurance system aimed at improving the quality and safety of healthcare services. However, if an error or

[1] Fundamental Law of Hungary, Article No. XX.

[2] Act CLIV of 1997 on Healthcare. The law outlines the principles, organization, and financing of the Hungarian healthcare system. The 2nd section of the 2nd chapter discusses the fundamental principles of healthcare services, including the protection of patients' rights.

accident occurs in the hospital and causes damage to the patient, the affected person may be entitled to compensation.

In the Hungarian legal system, the amount and conditions of compensation may vary depending on the individual cases, and the specific rules are also set out in the general contractual terms and internal regulations of healthcare providers outside the law. In disputes between healthcare institutions and patients, however, the validity and amount of compensation claims may also be determined through the court system if it is necessary.

According to this law, healthcare service providers (including hospitals) are obliged to act with the necessary care during the provision of healthcare services to patients and to take responsibility for the damage they cause. Healthcare service providers must pay particular attention to complying with professional requirements and obtaining appropriate medical opinions.

If a healthcare service provider fails to meet its duty of care and the damage caused results in entitlement for the patient, the affected person may be entitled to compensation.

The Civil Code

The Hungarian Civil Code (HCC) also contains regulations regarding the liability for damages of hospitals and healthcare institutions.

The rules regarding the extent of compensation are the followings:

Compensation must be paid for damage suffered in connection with the service.

As a result of a breach of contract, other damages suffered by the entitled party's assets and the lost financial benefits must be compensated to the extent that the entitled party proves that the damage, as a possible consequence of the breach of contract, was foreseeable at the time of the conclusion of the contract.

In the case of intentional breach of contract, the entitled party's full damage must be compensated.[3]

It is important to emphasize that in the case of healthcare compensation, we are always talking about non-contractual damages. In this regard, the Civil Code stipulates that the rules regarding liability for non-contractual damages should be applied supplementarily:

The rules regarding the obligation of the injured party to prevent, mitigate and indemnify damages, as well as the liability of joint tortfeasors, should be applied for non-contractual damages.

The rules regarding the concept of damages and the method of compensation - in matters not regulated in this chapter - should be applied for the compensation

[3] Hungarian Civil Code 6:143.§

of non-contractual damages, with the difference that there is no place for the reduction of compensation on the grounds of equity.[4]

According to the general rules of the Civil Code., the amount of compensation covers the full extent of the damage suffered, including material and moral damages. The person who caused the damage is obliged to compensate for material damage, while the court determines the amount of compensation for moral damage according to its discretion. The Civil Code also specifies that the compensation amount should be paid to the injured party in a way that causes the least inconvenience and damage.

It is important to note that disputes between healthcare service providers and patients regarding the validity and amount of compensation claims can also be resolved through court proceedings.

Liability for medical malpractice

There are cases where it is justifiable to demand compensation for damages caused outside of a contract when necessary costs arise, as the decision of court case 2019.4034 has stated: "In legal terms, damage is realized even if the injured party is forced to buy something that became necessary solely because of the damage caused, in which case the entire amount spent can be claimed for reimbursement."[5]

Through this example, I would like to illustrate this type of damage in detail:

First, I will briefly describe the facts. The plaintiff underwent varicose vein surgery at the defendant's hospital in 2014, during which the nerve in the shinbone that moves the right foot was injured, rendering the plaintiff's right foot immobile and resulting in a bodily disability that qualifies as a 20% overall health impairment.

The first instance court established the defendant's liability for damages, for the damages suffered by the plaintiff in connection with the nerve injury during the surgery.

The courts that conducted the proceedings rendered a partial judgment on the plaintiff's claim for non-pecuniary damages, obligating the defendant to pay 6,000,000 HUF in non-pecuniary damages and late interest.

Due to the plaintiff's limited mobility, it became necessary to make the family house accessible for safe use. This involved converting the existing entrance stairs and creating a larger stepping area at the top of the stairs. The plaintiff was unable to use the existing bathtub and shower safely, so it was necessary to properly modify and make the bathroom accessible. The necessary modifications for accessibility resulted in a cost of approximately 1.000.000 HUF.

[4] Hungarian Civil Code 6:144.§

[5] Court case 2019.4034.

In the plaintiff's submitted lawsuit seeking compensation for financial damages, they requested that the defendant be obliged to pay this nearly 1.000.000 Hungarian Forint amount for the cost of necessary accessibility modifications due to their health impairment.

In the defendant's counterclaim, they primarily requested that the lawsuit be dismissed, stating that the necessity for property renovation was not justified or necessary due to the plaintiff's health condition. The plaintiff was able to use the entrance stairs and bathroom before and will still be able to do so in the future despite their ankle joint restriction. The defendant also argued that the property modifications increase the market value of the property and therefore should reduce the amount of compensation awarded.

Considering the opinion of the expert medical examiner, the first-instance court ordered the defendant to pay nearly 1.000.000 Forint in damages and almost 600,000 Forint in litigation costs.

The cost of the property renovation was determined based on the expert opinion of the real estate and technical expert, deducting the approximately 110,000 Forint amount for the installation of the upper floor stair railings due to the reduced claim, but not deducting the value increase resulting from the renovation costs. The expert considered that these expenses were justified to improve the quality of life for the injured party and were not luxurious in nature, and there was no indication that the plaintiff intended to carry out the renovation for enrichment purposes.

The defendant appealed against the verdict, arguing that the conversion of the property due to the plaintiff's mobility restriction was not justified based on their health condition. Additionally, they requested that the increase in value be deducted from the investment costs.

On appeal, the defendant's argument was partially found to be valid, as while the plaintiff did incur expenses due to the harmful behavior by having to purchase building materials and pay for construction work, the value of their property also increased with these investments. The enrichment was deemed significant in proportion to the expenses, and the expected lifespan of the new bathroom pipes, fixtures, and tiles exceeded the current condition.

Therefore, nearly 400,000 HUF of the necessary expenses of approximately 1.000.000 HUF were reimbursable as they corresponded to the increase in value. Due to the prohibition of making a profit from causing harm, the plaintiff could only demand compensation for the part of the costs that were not covered by the increase in value, which amounted to 540,000 HUF. Thus, the defendant's appeal was partly justified.

Taking all of this into account, the appellate court partially overturned the lower court's decision and reduced the defendant's penalty to 540,000 HUF.

As this case shows, it is not essential for the damage to lead to a decrease in the victim's entire wealth in economic terms. Furthermore, if the necessity for

expenses due to harmful behavior leads to an increase in the value of the victim's assets (e.g., real estate), this increase should be taken into account when determining the amount of compensation. Reimbursement of the full amount of investment costs up to the increase in value would lead to unjust enrichment.

Example in practice – court decision

In connection whit our topic, here's what the following court decision[6] shows: generally, a victim suffering a disadvantage in a healthcare service relationship only needs to prove that the disadvantageous change in their health occurred during the hospital's care and treatment. The hospital can exempt itself from liability by proving that it acted with the expected care, in accordance with the written and unwritten professional requirements and rules during its healing and preventive activities, and the harm occurred despite this or would have occurred in the same way regardless.

According to the facts, the plaintiff, born in 1950, presented herself to the defendant hospital in 2014 due to leg pain and difficulty walking, which the hospital assessed as being of spinal origin and prescribed further examination. About six months later, during an examination in 2015, a radiologist found that surgery was necessary due to vascular occlusions and stenoses, and one of the conditions could be treated surgically. She was scheduled for surgery in the same year, but her complaints, physical and Doppler status, and medication recommendation were not recorded on her outpatient record.

On September 21, 2015, the plaintiff underwent bypass surgery using her own vein, with a bridging stitch placed under an 80% stenosis at the inguinal site. On September 24, they performed a clot removal on her since the implanted vein and the superficial femoral vein were occluded, and they discharged her on October 3 with a medication recommendation.

After leaving the hospital, the plaintiff's dysplastic complaints in her right lower limb worsened, so she was readmitted to the defendant's vascular surgery department on October 11, but neither her Doppler status nor her pharmacological treatment recommendation were recorded. On the next day, and then on the 13th, 17th, and 18th, further surgical interventions were performed on her due to repeated vascular occlusions. Despite this, her circulation deteriorated to such an extent that her right leg had to be amputated on October 20. She was discharged home on the 28th with medication recommendations.

The plaintiff has been a disability pensioner since 2006 due to her high blood pressure and depression. At the time of the lawsuit, she lived with family members in a third-floor, 49-square-meter apartment. Since May 2016, she has used a prosthesis and a walker to move around the apartment and required assistance from

[6] Court case 2020.4182.

an ambulance to leave the property. To go down the stairs, she needed the help of two people, and her mobility was limited even in the apartment. She had to ask her husband or daughter for help with bathing. After the amputation, her lifestyle changed significantly and negatively.

The plaintiff requested in his lawsuit to establish that the defendant violated his physical integrity and health by causing him to have his limb amputated due to his unlawful omissions and unprofessional measures. As a consequence of the violation, he requested the defendant to be obligated to pay a compensation of 1,335,115 HUF, damages of 25,000,000 HUF, and a monthly pension of 100,000 HUF from October 2015 onwards.

The defendant's counterclaim aimed to dismiss the lawsuit, disputing both its legal basis and amount. The defendant argued that there was no mistake or omission during the plaintiff's treatment that would justify his liability. According to the defendant, there was no need for an immediate surgery after the first operation. The defendant highlighted that the plaintiff received a blood thinner injection, the blood clots were removed, and the subsequent angiography would not have affected the surgical strategy. The defendant emphasized that obliterative arterial disease in the lower limb often leads to amputation.

The intervening party also requested the dismissal of the lawsuit. According to their statement, there is no causal relationship between the plaintiff's claimed demands and the alleged omissions of the defendant. The negative changes in the plaintiff's condition could be attributed to his pre-existing illnesses. They disputed the connection, existence, and amount of financial damages caused by the defendant's behavior. They considered the claim for damages and pension excessive, arguing that there is no legal basis for the latter, and the amount is not proven.

Based on all of this, the court of first instance established that the defendant violated the plaintiff's personal rights to physical integrity and health, which consequently justified the plaintiff's claims for damages and compensation.

During the determination of the amount of compensation, the court considered that prior to the operation, the plaintiff was an active, lively person for their age, with a rich and varied lifestyle and social connections. However, due to the loss of their limb, they now require constant assistance in their most personal needs and self-care. It was highlighted that due to the plaintiff's condition, they are unable to work, resulting in the loss of additional income opportunities, and physically confined to their home due to mobility limitations. They cannot provide care for their family members, and their social connections have diminished.

The Supreme Court has determined that indeed a treatment contract was formed between the parties, and the lower court correctly established the liability of the defendant for the violation of the plaintiff's personal rights resulting from the loss of their limb, as well as the related financial and non-financial damages

suffered by the plaintiff. Therefore, the primary appeal request of the defendant, which aimed to reject the lawsuit, was found to be groundless. However, the appellate court found the secondary appeal request for a reduction in the compensation amount partly justified. Based on judicial practice, the Supreme Court judged that the amount of 12,000,000 HUF should be considered proportional and sufficient for the compensation of the non-material damage suffered by the plaintiff, therefore the defendant was ordered to pay this amount.

Annuity claims

As I mentioned at the beginning of my article, there are basically two types of entitlement claims: income replacement benefits and maintenance supplements. The obligation to pay benefits can be determined by the court for a definite or indefinite period. Considering that, after assessing a claim for damages, circumstances affecting the livelihood of the injured party, as well as future damages that may occur, could change, either party (typically the party causing the damage) can request a change in the benefits provided by the court, or even the termination of the payment obligation. (Section 6:530 of the Civil Code)[7]

The court may already include a clause for index-linking the benefit amount to ensure its value over time. The amount of maintenance payments is automatically adjusted with the annual increase in the consumer price index published by the Central Statistical Office (KSH).

Income Replacement Benefits:

As stated in section 6:528 (1) of the Civil Code, those whose ability to work has been reduced due to the damage can claim income replacement benefits if their post-accident income is not attributable to them for any reasonable cause. The following circumstances must be taken into account collectively to determine the amount of benefits[8]:

- The degree of impairment of work capacity (whether it is permanent or how long it lasts)
- The extent and regularity of income loss
- Future changes in the amount (such as increases in the minimum wage)
- How long the benefits are to be paid (until retirement age or until work capacity is restored)

In the 2013/103 decision, the court determined that the loss of income should be based on the average monthly income earned in the year prior to the injury, taking into account any permanent changes. According to previous judicial practice, when determining the average monthly income earned in the previous year, all

[7] Hungarian Civil Code 6:530.§

[8] Tímea BARZÓ – Tekla PAPP: Civilisztika II. *(Scientia Rerum Politicarum 2019).*

regular income should be taken into account, including bonuses paid only once a year in accordance with the injured party's employment contract.

According to the Civil College's Opinion No. 48, the legality of a claim for a raise in accident benefits based on a wage increase depends on whether the recipient of the benefit would have received a raise if they had not been injured. If the court were to increase the benefit even if the recipient would not have received a wage increase, they would receive a surplus beyond their actual damages, not just compensation for their damages. However, they cannot legally claim such a surplus.[9]

The court decision No. 41.43 of 2020 must be mentioned here, which concerns the disadvantages resulting from the healthcare provider's procedure and states that if the patient's deteriorated health condition is partly due to an external cause unrelated to the healthcare provider's treatment, and partly due to the healthcare provider's procedure, the healthcare provider is only responsible for the damages that occurred in causal connection with its behavior.[10]

Maintenance replacement annuity claims:

The aim of this type of pension claim is to ensure the livelihood of the entitled person in a way that would have been possible if the maintenance obligation had not been terminated due to the death of the obligated party. As a general rule, the pension should be sufficient to maintain the previous standard of living. Similar to maintenance, this pension may be of a supplementary nature, therefore the income of the entitled person must also be taken into account when determining the amount of maintenance. In connection with this, the court ruled in decision 2017.185 that when determining the amount of the supplementary pension for maintenance, the actual income of the victim should only be taken into account in relation to the expectations that can be placed on them. The efforts of the victim beyond this (such as continuing to work alongside their retirement pension) do not serve the benefit of the perpetrator, and their result does not reduce the extent of the perpetrator's liability for damages.[11]

As shown by court decisions 2012.151 and 2015.36, the court practice generally maintains the possibility of sharing the damage, considering that the deceased "primary victim" (culpably) contributed to the causal process that led to their death when deciding on claims.[12]

Nevertheless, relatives of the deceased often demand compensation as damages in addition to the supplementary pension for maintenance, as the death of the deceased also resulted in other financial damages and expenses, and it is common for the court to determine the occurrence of personal disadvantage

[9] Civil College's Opinion No. 48.
[10] Court decision 2020.41.43.
[11] Court decision 2017.185.
[12] Court decision 2012.151.

(depression, mental illness, health deterioration). The relative typically asserts their own claim as damages for expenses incurred in replacing the deceased's work in the household or family farm, as well as funeral expenses.[13]

III. Conclusion

Overall, it can be said that even in connection with medical malpractice - similarly to damages caused during accidents - pension claims receive the greatest emphasis in legal practice. By infringing a person's fundamental right to physical integrity (which is also mentioned in our Fundamental Law), the standard of living of the individual and its family decreases due to the associated costs, and in the event of death, it is especially important that compensation be paid to the bereaved family. From this point of view, healthcare is one of the most delicate and responsible areas, since if we make a mistake as an employee, it can change human lives and fates forever.

This is also why I consider it particularly important to establish a uniform judicial practice and stricter regulations, as well as more internal controls in this area, so that patients could focus on their speedy recovery and not on suing the hospital that caused the damage after their hospital treatment.

References

- Fundamental Law of Hungary, Article No. XX;
- Act CLIV of 1997 on Healthcare;
- Tímea BARZÓ – Tekla PAPP: Civilisztika II. *(Scientia Rerum Politicarum 2019);*
- Court decision 2020.41.43;
- Court decision 2017.185;
- Court decision 2012.151;
- Court decision 2015.36;
- Hungarian Civil Code;
- https://www.kuria-birosag.hu/hu/koll-allasfoglalasok/pk-48;
- https://kuria-birosag.hu/hu/koll-allasfoglalasok/pk-46;
- http://projektjeink.birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/e-learning/alaptorveny_birok/at_szabadsag/lecke10_lap1.html.

[13] Court decision 2015.36.

THE NEWEST POSSIBILITIES AND PRACTICAL FEATURES OF THE LIQUIDATION OF UNDIVIDED JOINT OWNERSHIP OF AGRICULTURAL LANDS

Márton NAGY*

Abstract

The subject of my thesis is a detailed legal study of the liquidation of undivided common ownership in agricultural and forestry areas, with special regard to the new model effective as of 1 January 2021. My aim is to identify possible ambivalent provisions and, where appropriate, to make de lege ferenda proposals for controversial or under-regulated issues.

In my research, I make de lege ferenda suggestions on how abuses could be prevented in the case of additional acquisition with a three-year ownership clause. As a practical result of my research, the legislature made the relevant point of its amendment bill taking into account my initiative and proposal.

Furthermore, I conclude that the problem of a change in legislation in the initial phase of the annexation procedure could be eliminated if the legislator amended the rules of notification in the law.

In my scientific work I examine the impact of the change in real estate registration data resulting from the termination of undivided joint ownership on the land use contract and I provide a solution to certain problems by proposing the introduction of a land registration certificate.

In the course of my work, I formulate a practical proposal in the case of mortgages on the intangible share to be annexed, which would avoid the mortgage burden of the entire owned area.

In my dissertation, I make de lege ferenda a proposal for the performance of consideration in the case of an enforcement right on the annexing ideological share.

As a conclusion, it can be summarized that the topic I am examining is a special, multidisciplinary, multiply complex regulatory system, the examination of which is a sufficient challenge for me during the processing of the topic. The realization of Hungarian land policy goals is an indispensable pledge for the development of the Hungarian agricultural sector. I would like to contribute to this process with my comments and de lege ferenda suggestions in my thesis.

* Student, University of Miskolc Faculty of Law email: nagynagymarton@gmail.com, This study was developed under the guidance of Prof. Dr. Csilla Csák, professor, dean (e-mail: jogkincs@uni-miskolc.hu).

Keywords: *agricultural law, land transactions regulation, undivided common property, undivided joint ownership, land incorporation.*

I. Introduction

Agricultural and forestry land accounts for nearly 26% of Hungary's national wealth, so the settlement of agricultural-related ownership is of cardinal importance to us. In terms of size, according to the data of the National Land Management Centre at the end of 2019, about 1 million 60 thousand parcels of land, 2 million 440 thousand hectares are jointly owned jointly on 2 million 440 thousand hectares. According to Dr. Tamás Andréka, the effort to eliminate undivided common ownership on farmland as a forced community has been treated as a priority task of Hungarian land policy in the last ten years, as these areas are undoubtedly one of the obstacles to the development of Hungarian agriculture. Dr. Tibor András Cseh takes the view that these areas are present in everyday life for the farming society as a burden rather than an opportunity. I would like to thank you both for the opportunity to have personal consultations during my research work.

I am seeking a detailed legal study of the eradication of undivided common ownership in agricultural and forestry areas, in particular the new model, which is declared by Act LXXI of 2020, which has been in force since 1 January 2021. The procedural model for eliminating the newly applied undivided joint ownership in domestic regulations can mostly be considered a "Hungaricum".

The aim of my research is to examine the legal regulations of the subject concerned and to get acquainted with the specifics of the case law. My aim is to prepare a work with scientific needs, therefore I intend to present the legal material regulating the issue and the related jurisprudence logically on the basis of the criteria of the topic.

II. New rules for the abolition of undivided joint ownership

Instead of a new phase of the OKTM programme, it became necessary to create a new legal environment, which would provide several new types of procedures for the termination of joint ownership initiated by the parties concerned independently.[1] Based on the possibilities offered by the new law, not only the undivided common land ownership generated by the purpose of the share issue can be eliminated, the new regulation covers all properties classified as land, including closed gardens and forests. According to the previous interpretation of the law, the only thing that counts as the termination of undivided joint ownership is if, at the

[1] BUGA László - Konferencia az osztatlan közös tulajdon megszüntetéséről - Geodézia és kartográfia, 2019. (71. évf.) 6. sz. p. 41.

end of the transfer procedure, the property in question remains only one owner.[2] In contrast, the new regulation also treats the processes resulting in a reduction in the number of owners as the elimination of undivided joint ownership. Among the provisions, it should be pointed out that instead of sharing in kind, the law also allows for the acquisition of the consideration in addition to the consideration.

Liquidation by sharing

During this procedure, it is necessary to submit a record of the fact of the ongoing sharing to the real estate authority as a first step. The sharing can be initiated by any of the co-owners and the land registry will record the ongoing proceedings on the property sheet on the basis of the request.[3] The co-owner initiating the termination of undivided joint ownership shall notify in writing of the commencement of the sharing process in a certified manner to all co-owners holding a shareholding in the property, as well as all registered users. It further simplifies sharing, and the inaccessible co-owners must also be counted to those who voted in favour of sharing. In regulating the agreement, the legislator strives for the narrowest degree, but orders the countersigning of a lawyer or the inclusion in the notarial deed as an indispensable formal requirement.[4]

Self-absorption, liquidation by means of self-employment

The acquisition is not a new legal institution, the legal institution of self-redemption is applied by civil law in cases where the termination of the community of property cannot be solved by sharing in kind and the co-owner wishing to annex it has the necessary capacity for redemption. The Foktftv. if the property cannot be converted into a property corresponding to at least two territorial minimums, the property can be taken over by a single co-owner. It is important to note that according to the current rules of the law, there is no need for a prior land registry application or a fact-finding.[5] The procedure takes place "not by official means" until the agreement is reached, but the parties prepare for unity among themselves in the framework of a sovereign procedure. The acquisition can be initiated by any co-owner, if several co-owners wish to acquire it, a bid will be made to decide who can redeem the part of the land to be acquired. The payment of the consideration

[2] OLAJOS István - A mezőgazdasági földre, mint természeti erőforrásra vonatkozó kutatások összefoglalója - Agrár- és Környezetjog - 2018. 25. szám p. 204.
[3] ORLOVICS Zsolt, KOVÁCS László, CSEGŐDI Tibor László, BATTAY Márton Balázs, CSESZLAI István, GYŐRFFY Balázs – Földforgalmi szabályozás, gazdálkodói kézikönyv - Nemzeti Agrárgazdasági Kamara 2015. p. 32.
[4] CSEH Tibor András - Az osztatlan közös tulajdon megszüntetéséről 2. rész - Magyar mezőgazdaság 2021. (76. évf.) 10. sz. p. 48.
[5] CSEH Tibor András - Az osztatlan közös tulajdon megszüntetéséről 3. rész - Magyar mezőgazdaság 2021. (76. évf.) 11. szám p. 43.

shall be determined at least in the amount of the minimum valuation offer on the NFK website, if one of the parties disputes the valuation offer, he may prepare a new valuation expert with a judicial expert.[6] The process of annexation may be complicated if the proportion of ownership of the property you want to acquire is mortgaged. In this case, it is worth mentioning the possibility of satisfying the claim in the relationship between the co-owner and the mortgage holder, since in this case the annexation will already take place without burden.[7]

III. International outlook

As part of my research, I also conducted an international outlook. I examined the relevant provisions of national law in the United Kingdom, the Netherlands, Denmark and Spain, as I found special rules on undivided joint ownership in these jurisdictions. In accordance with the new domestic regulations, similar solutions were found to similar problems. For example, Setting territorial minimums or granting facilities for close relatives.

United Kingdom

In my research, I examined the uniform rules for joint ownership in force in the United Kingdom. According to the Property Act, if an agricultural land becomes more than one property, common ownership arises. In practice, joint ownership of agricultural land can only be realized on the basis of a joint lease with special attributes.[8] This joint tenancy may not be dissolved.[9] The number of joint tenants holding the title can be up to four. If an act seeks to give title to more than four persons, the first four named persons are considered to be legal trustees, with the result that the land is held by the beneficial owners in their trust.[10] The trust is established by means of a written declaration of trust, in which it is possible to deviate from the proportion of beneficial holdings when determining the ratio of entitlements and interests, in which case the facts set out in the declaration of trust shall prevail.[11] Trustees may divide undivided common land ownership among owners, subject to the agreement of all owners.[12]

---

[6] ANDRÉKA Tamás – A földeken fennálló osztatlan közös tulajdon felszámolására vonatkozó új szabályok – Agro Napló, 2020. (26. évf.) 10. szám p. 6-11.
[7] CSEH Tibor András - Az osztatlan közös tulajdon megszüntetéséről 2. rész - Magyar mezőgazdaság 2021. (76. évf.) 10. sz. p. 48.
[8] Law of Property Act 1925 s. 1 (6).
[9] Law of Property Act 1925 s. 36 (2).
[10] Trustee Act 1925 s. 34 (2) a).
[11] Goodman v Gallant [1986] Fam 106 Court of Appeal.
[12] Trusts of Land and Appointment of Trustees Act 1996 s.7.

Denmark

Denmark's agriculture is based on a family farm based on ownership. The prominent role of agricultural land is also shown by the fact that Denmark has incorporated into its Constitution a number of provisions on agricultural land.[13] Danish law imposes strict and consistent restrictions on land acquisition.[14] It should be noted that these conditions are not so strictly enforced in relations between close relatives.[15] In Denmark, undivided joint ownership of agricultural land may come into existence through inheritance or matrimonial community of property.[16] For example, in the absence of a will or contract of succession, the notary public transfers the estate to the heirs as undivided joint property.[17] Joint ownership of agricultural land is divided if the matrimonial community of property is dissolved, if the spouses were joint owners of the land.[18] At the same time, the Danish Agricultural Property Act sets the minimum farm size at 2 hectares, which is the minimum size of holdings that cannot be established even in the event of the liquidation of undivided joint ownership.[19]

Netherlands

In the Netherlands, the regulation of land tenure forms a complex legal system characterised by strong state intervention.[20] Despite this, the Netherlands can be ranked among the countries that do not provide for the sale and protection of agricultural land in their constitution.[21] In the 1950s, more than 75 percent of Dutch farms were too small or too fragmented to be managed as a single economy.[22] In the Netherlands, the Rural Development Act (Wet Inrichting Landelijk Gebied), which was adopted on 7 December 2006 and entered into force on 1 January 2007,

---

[13] HORNYÁK Zsófia - A mezőgazdasági földek öröklése – Bíbor kiadó, Miskolc 2019. pp. 77-78.
[14] BÁNYAI Krisztina - A földszerzés korlátozása Nyugat-Európában – Miskolci Jogi Szemle, 2017. (XII. évf.) 2. különszám p. 72.
[15] SÜVEGES Márta - A földmagántulajdon korlátozásának eszközei a dán jogban - Magyar Jog, 1990. 11. szám, p. 966.
[16] Lov om landbrugsejendomme 2017 Kapitel 7., B. Arv m. v., 14.§
[17] PRUGBERGER Tamás - A termőföldhasználat-hasznosítás és birtoklás, valamint a termőföldforgalom jogi szabályozásának kihatása a természet-, és a környezetvédelemre. In: Szalma József (szerk.) - A Magyar Tudomány Napja a Délvidéken – 2014 - Vajdasági Magyar Tudományos Társaság, Újvidék 2015, p. 53.
[18] Lov om landbrugsejendomme 2017 Kapitel 7. B. Arv m. v. 14.§
[19] Lov om landbrugsejendomme 2017 Kapitel 4., 4. §
[20] Wim BRUSSAARD - Agrarian Land Law in Netherlands - Agrarian Land Law in the Western World: Essays about agrarian land policy and regulation in twelve countries of the western world, 1st edition - Margaret Rosso Grossman (Editor), Wim Brussaard (Editor) - Oxford University Press, 1992, p. 114.
[21] HORNYÁK Zsófia - A mezőgazdasági földek öröklése – Bíbor kiadó, Miskolc 2019, p. 78.
[22] Audrey LAMBERT - The making of the Dutch landscape - Seminar Press Ltd. 1985. p. 312.

has been integrated into the Environment and Planning Act of the Netherlands 2021 for 2022, so agricultural land regulations can be found in the new law.[23]Legal restrictions on the turnover of agricultural holdings were abolished in 1963, since then no special permit is required for land ownership. At the same time, special rules remained in place regulating exceptional cases of land turnover. For example, when selling real estate, the tenant has priority over the purchase of the property. This right of pre-emption may be limited if, for example, undivided joint owners plan to purchase the land.[24]

Spain

In the nineteenth century, under the influence of the Code Civil, a process of codification of civil law and a unifying process of legal modernization began in Spain. The most urgent reforms were carried out in the field of land law and mortgage in the form of special laws.[25] The Spanish land law was last amended on 20 June 2008 and does not restrict the turnover of agricultural land.[26] In Spain, the Civil Code provides for rules on joint ownership. On this basis, each joint owner may alienate, assign, mortgage or even transfer its use to someone else. It was also specifically stated that the effect of the mortgage is limited to the share allocated to them in the course of division upon termination of joint ownership.[27] Each co-owner may request the termination of joint ownership, but they may also conclude a maintenance contract for a maximum period of ten years, which may be re-concluded after ten years.[28] If the joint property would cease to exist as a result of the division of the jointly owned object, the usufructuary shall be entitled to the usufruct of the part awarded to the owner or co-owner.[29] According to the provisions of the Land Consolidation Act, during the termination of joint

[23] Tomas VERŠINSKAS - Margret Vidar - Morten Hartvigsen - Kristina Mitic Arsova - Frank van Holst - Maxim Gorgan – FAO Legal guide 3 - Legal guide on land consolidation: Based on regulatory practices in Europe – Rome 2020. p. 177.
[24] Wim BRUSSARD and Margaret Rosso GROSSMAN - Some reflections - Agrarian Land Law in the Western World: Essays about agrarian land policy and regulation in twelve countries of the western world, 1st edition - Margaret Rosso Grossman (Editor), Wim Brussaard (Editor) - Oxford University Press, 1992. p. 268.
[25] KONDOROSI Ferenc - VISEGRÁDY Antal - A jog kultúrája és etikája – Bíbor kiadó, Budapest 2014. pp. 81-82.
[26]PRUGBERGER Tamás - A mező-és erdőgazdasági földingatlan tulajdonának, használatának-hasznosításának és jogátruházásuk szabályozásának lehetőségei az uniós jog tükrében, In: Az európai földszabályozás aktuális kihívásai (szerk.: Csák Csilla) - Novotni Kiadó, Miskolc 2010. p. 217.
[27] Código Civil de España 1889. Article 399.
[28] Código Civil de España 1889. Article 400.
[29] Código Civil de España 1889. Article 490.

ownership, no independent land of less than twice the area defined as the minimum area may be created.[30]

Summary of international regulations

In the case of the United Kingdom, provisions maximizing the number of persons owning one territory are made possible by traditions and social norms, but at the same time this particular solution effectively settles a problem that also exists in our country. Provisions regulating the issue of territorial minima also appear in Denmark and Spain, and this legal institution has also been incorporated into domestic legislation. In the Netherlands, undivided joint owners are the first pre-emptive holders, thus providing for the possibility of liquidating joint ownership.

It is characteristic of all the states I have examined that the issue of agricultural land ownership is highly regulated in their legal systems, and in some cases the funds laid down in the Constitution also serve as safeguards for this. The provisions concerning joint ownership vary from place to place, but on the whole, ensuring the possibility of their liquidation is given a privileged role everywhere.

IV. Research results and de lege ferenda suggestions

In my study, I examine in particular the legal bases related to undivided common ownership of agricultural and forestry land, the provisions of certain European nations and the cases of domestic jurisprudence. In the course of my research, in order to enforce the objectives of land policy, I specifically mention how abuses could be prevented by amending legislation in the case of additional acquisition with a three-year ownership clause. Furthermore, I deal with the procedural problem in the event of a change in legislation in the initial phase of the annexation procedure. In my thesis I examine the impact of the change in real estate registration data resulting from the liquidation of undivided common ownership on the land use agreement. I deal with the avoidance of mortgages on the entire area owned in the case of a mortgage on the notional share to be annexed. I also examine the details of the payment of consideration in case of enforcement rights on the notional share to be annexed.

Clarification of the three-year ownership clause

In the course of my research, with the support of the scholarship of the Hungarian Lawyers Association, I organized and moderated the first Miskolc Agricultural Law Forum, where I formulated in my oral proposal that it would be worth modifying the three-year clause on obtaining surplus in case of annexation. I propose that the legislator continue to apply the facilitation, with the addition that,

[30] Ley 10/1985, de 14 de agosto, de Concentración Parcelaria para Galicia, Artículo 3. 1. b).

in the case of inheritance and acquisition from close relatives, the existence of a three-year ownership clause should be examined from the date of acquisition by other means at the latest. My proposal is in line with the existing provisions of the Civil Code, which go back all the way back to the doctrines of Roman law: 'Nemo plus iuris ad alium transferre potest, quam ibse haberet', so no one can transfer more rights than he or she has. As a practical result of my research, the legislator created the relevant point of its amending bill taking into account my initiative and proposal.

Date of commencement of the annexation procedure

I also conclude that the problem of the change in legislation in the initial phase of the annexation procedure could be eliminated if the legislator amended the rules of notification in the Act to the extent that not only the co-owners involved in the undivided joint ownership, but also the competent real estate authority must be notified of the intention to annex. The real estate authority would either file the commencement of the case or hold it pending the settlement of the settlement, which would result in the notice becoming the date of initiation of proceedings. With this amendment, the legal situation in force at the time of the opening of proceedings would effectively apply to the entire procedural process. In line with my proposal, the legislator addresses the problem in the amending bill, but in a slightly different way. That the amendments contained therein apply to ongoing proceedings for recording facts and where 90 days have not elapsed since the fact-recording before its entry into force and the case is still pending. In my view, in this case, there is also a problem with proving the date of commencement of ongoing fact-recording proceedings, so that the first notification to the real estate authority is inevitable in this case as well. At the same time, the previous uncertainty surrounding the application of the law is fully addressed by the amending bill. The land registry office acting within its competence may provide a certificate of the change in real estate registration data resulting from the termination of undivided joint ownership. Since the basis for the change in the contract is the land registry entry, which involves the modification of the topographical number of the same area in nature. This document, attached to the land use contract, would support the chain of land register numbers retrospectively, thereby ensuring the application for aid for areas registered under the new land register numbers but unchanged in nature. In order to achieve this, it is necessary to involve both the Land Registry Office and the Hungarian State Treasury, as well as to develop legal provisions related to the procedure.

Certificate of land registration supplementing the land use contract

In the case of a mortgage on the notional share to be annexed, the problem may be solved if, in case of success of the annexation procedure, the acquirer requests the real estate authority not to merge the existing and acquired notional ownership shares on the title deed, but to continue to indicate them separately in the register. Exclusive ownership may be registered not only as 1/1 ownership of an immovable property, but also, where appropriate, as separate notional shares of 19/20 and 1/20. This solution would eliminate the mortgage burden of the entire annexed area, since after the annexation the mortgage would only be registered for the 1/20th of an ideological share.

Development of mortgages in the event of an acquisition

According to my proposal, in the case of land subject to enforcement rights, a successful takeover bid or, if necessary, a successful bid, a declaration on the claim for consideration should be made to the bailiff, setting a limitation period of 15 days. The need for a time limit is due to the fact that it is time-bound by the procedural timeframe. My proposal, outlining several options, would result in the satisfaction of a claim established in enforcement proceedings, with the result that the bailiff would have to ensure that the attachment is lifted and the enforcement right is deleted from the land register. The legislator settles the problem in accordance with this, but in a slightly different way in the amending bill.

V. Conclusion

The subject of my study is a detailed legal study of the liquidation of undivided common ownership in agricultural and forestry areas, in particular the new model in force on 1 January 2021. My aim is to explore possible ambivalent provisions, where appropriate de lege ferenda proposal on controversial or under-regulated issues. In my research work, I make a de lege ferenda suggestion on how to prevent abuses in the case of additional acquisition with a three-year ownership clause. Furthermore, I conclude that the problem of the change in legislation at the initial stage of the annexation procedure could be eliminated by amending the rules of notification in the law. In my scientific work, I examine the impact of the change in property registration data resulting from the termination of undivided joint ownership on the land use contract and solve some problems by proposing the interstitial intervention of a land registration certificate. In my work, I make a practical proposal in the case of a mortgage on the ideological share to be absorbed, which would avoid the mortgage burden of the entire property. As a conclusion, it can be summarized that the topic I am examining is a special, multidisciplinary, multi-complex regulatory system, the examination of which is a sufficient challenge for me in the processing of the topic. The realization of Hungarian land policy goals

is an indispensable key to the development of the Hungarian agricultural sector. I would like to contribute to this process with my observations in my scientific work and my suggestions de lege ferenda.

References

- Audrey LAMBERT - The making of the Dutch landscape - Seminar Press Ltd. 1985;
- ANDRÉKA Tamás – A földeken fennálló osztatlan közös tulajdon felszámolására vonatkozó új szabályok – Agro Napló, 2020. (26. évf.) 10. szám;
- ANDRÉKA Tamás – Az osztatlan közös tulajdoni viszonyok megszüntetésének új koncepciója - Agro Napló XXIV. évf. 2020.IV.05;
- BALOGH Brigitta, CSESZLAI István, FARKAS Diána, GÓSZ Zoltán, SZALAI Károly – A földeken fennálló osztatlan közös tulajdon felszámolásáról and az ingatlan-nyilvántartás adatainak rendezéséről, tájékoztató kiadvány 5. - Nemzeti Agrárgazdasági Kamara 2021;
- BÁNYAI Krisztina - A földszerzés korlátozása Nyugat-Európában – Miskolci Jogi Szemle, 2017. (XII. évf.) 2. különszám;
- BOBVOS Pál – HEGYES Péter – Agrárjog – Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Agrárjogi és Környezetvédelmi Jogi Tanszék 2009;
- BUGA László - Konferencia az osztatlan közös tulajdon megszüntetéséről - Geodézia és kartográfia, 2019. (71. évf.) 6. sz;
- Csilla CSÁK - The changes in the circumstances of arable land’s ownership and land tenure from the time of the democratic transformation to our days - Journal of Agricultural and Environmental Law, 2/2007;
- Csilla CSÁK – The Regulation of Agricultural Land Ownership in Hungary after Land Moratorium - Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 3/2017;
- Csilla CSÁK - Constitutional issues of land transactions regulation - Journal of Agricultural and Environmental Law 24/2018;
- CSÁK Csilla - HORNYÁK Zsófia – Az új földforgalmi törvényről - Őstermelő 2013/4. p. 7.-10;
- CSEH Tibor András - Az osztatlan közös tulajdon megszüntetéséről 1. rész - Magyar mezőgazdaság 2021. (76. évf.) 9. szám;
- CSEH Tibor András - Az osztatlan közös tulajdon megszüntetéséről 2. rész - Magyar mezőgazdaság 2021. (76. évf.) 10. szám;
- CSEH Tibor András - Az osztatlan közös tulajdon megszüntetéséről 3. rész - Magyar mezőgazdaság 2021. (76. évf.) 11. szám;
- HORNYÁK Zsófia - A mezőgazdasági földek öröklése – Bíbor kiadó, Miskolc 2019;
- KONDOROSI Ferenc - VISEGRÁDY Antal - A jog kultúrája és etikája – Bíbor kiadó, Budapest 2014;
- Márton NAGY – The legal nature of selling lands used in agriculture and sylviculture at auction - Conferința Studențească Anuală „CONSTANT” ediția a XI-a, Științe juridice - București, 14-15 mai 2021;
- OLAJOS István - A mezőgazdasági földre, mint természeti erőforrásra vonatkozó kutatások összefoglalója - Agrár- és Környezetjog - 2018. 25. szám;

- ORLOVICS Zsolt, KOVÁCS László, CSEGŐDI Tibor László, BATTAY Márton Balázs, CSESZLAI István, GYŐRFFY Balázs – Földforgalmi szabályozás, gazdálkodói kézikönyv - Nemzeti Agrárgazdasági Kamara 2015;
- PRUGBERGER Tamás - A mező-és erdőgazdasági földingatlan tulajdonának, használatának-hasznosításának és jogátruházásuk szabályozásának lehetőségei az uniós jog tükrében, In: Az európai földszabályozás aktuális kihívásai (szerk.: Csák Csilla) - Novotni Kiadó, Miskolc 2010;
- PRUGBERGER Tamás - A termőföldhasználat-hasznosítás és birtoklás, valamint a termőföldforgalom jogi szabályozásának kihatása a természet-, és a környezetvédelemre. In: Szalma József (szerk.) - A Magyar Tudomány Napja a Délvidéken – 2014 - Vajdasági Magyar Tudományos Társaság, Újvidék 2015;
- SÜVEGES Márta - A földmagántulajdon korlátozásának eszközei a dán jogban - Magyar Jog, 1990. 11. szám;
- SZILÁGYI János Ede - Gondolatok az agrárjog jogágiságáról - Magyar jog. LI. évfolyam 9. szám 2004;
- Tomas VERŠINSKAS - Margret Vidar - Morten Hartvigsen - Kristina Mitic Arsova - Frank van Holst - Maxim Gorgan – FAO Legal guide 3 - Legal guide on land consolidation: Based on regulatory practices in Europe – Rome 2020;
- Wim BRUSSAARD - Agrarian Land Law in Netherlands - Agrarian Land Law in the Western World: Essays about agrarian land policy and regulation in twelve countries of the western world, 1st edition - Margaret Rosso Grossman (Editor), Wim Brussaard (Editor) - Oxford University Press, 1992;
- Wim BRUSSARD and Margaret Rosso GROSSMAN - Some reflections - Agrarian Land Law in the Western World: Essays about agrarian land policy and regulation in twelve countries of the western world, 1st edition - Margaret Rosso Grossman (Editor), Wim Brussaard (Editor) - Oxford University Press, 1992;
- Act II. of 1993. on The land management and land management committees;
- Act CXLI. of 1997. on The Land Register;
- Act CXXII of 2013 on Land Transactions;
- Act LXXI of 2020. on The liquidation of undivided common property on land and on the arrangement of the data of the owners of real estate classified as land;
- Act LX. of 2021. on Amendment of certain agricultural laws;
- Government decree No. 374/2014. (XII. 31.) on on detailed rules for the cessation of undivided joint ownership resulting from the allocation of shares in the allocation of land;
- Government decree No. 647/2020. (XII. 23.) on detailed rules for the eradication of undivided common ownership on land;
- Court decision 2007. 335;
- Court decision 13. 214. I;
- Supreme Court – Civic College Opinion 1/2017. (IX. 11.) 3. point;
- Supreme Court - Civic College Opinion No. 8;
- Law of Property Act 1925;
- Trustee Act 1925;
- Trusts of Land and Appointment of Trustees Act 1996;
- Goodman v Gallant [1986] Fam 106 Court of Appeal;
- Lov om landbrugsejendomme 2017;
- Código Civil de España 1889.v om landbrugsejendomme 2017;
- Ley 10/1985, de 14 de agosto, de Concentración Parcelaria para Galicia.

THE SETTLEMENT OF PARENTAL RESPONSIBILITY IN HUNGARY

Viktor Csaba SZILÁGYI*

Abstract

In this study, it will be showed how the Hungarian law system regulates the settlement of parental responsibility. In Hungary after the separation of parents, they practice parental responsibility jointly even though they do not live together. Parents' most important task and responsibility is raising their common children. It must be highlighted that joint parental responsibility does not mean that both parents invest the same amount of energy and attention in the education and care of the child. The Hungarian law system practically gives parents a free hand if they can create a system that is appropriate for their common children. According to the Hungarian Civil Code in force, an agreement between separated parents may have three types of content in addition to the joint exercise of parental responsibility. In this study, a new instrument – joint parental custody – will be presented. According to the Civil Code joint parental custody may be exercised by way of the parents taking turns, where they each shall have custody of the child for the same length of time entailing the entitlement and duty of raising and caring for the child. The fundamental difference between "classic joint parental responsibility" and joint parental custody is that while joint parental responsibility makes the parents legally equal, joint custody goes beyond this and physically allows the parents to raise the child for equal periods of time, rather than simultaneously. The purpose of the study is to give the reader an overview of the Hungarian parental responsibility legislation and to present the recent changes introduced.

Keywords: *parental responsibility, the best interest of the child, joint parental custody, Hungarian Civil Code, agreement of parents.*

I. Introduction

Parental custody has always been a significant issue in the history of Hungarian family law. In Hungary, parental responsibility is regulated by international conventions, EU legal sources and domestic legislation, such as the Fundamental Law, the Family Protection Act, the Child Protection Act, the Civil Code and the Code of Civil Procedure. In Hungary, parental responsibility is

* Student, Faculty of Law, University of Miskolc; (email: viktorszilagyi017@gmail.com). This study was supervised by Full Professor Prof. Dr. Tímea Barzó PhD (e-mail: timea.barzo@uni-miskolc.hu) and Assistant Lecturer Dr. Edit Kriston PhD (e-mail: edit.kriston@uni-miskolc.hu).

exercised jointly by the parents, even if they no longer live together, unless otherwise agreed or ordered by the guardianship authorities or the court. Book Four of Act V of 2013 on the Civil Code regulates the issue of parental responsibility. Title XII deals with parental responsibility. It lays down the general rules on parental responsibility (Chapter XVI), the content of parental responsibility (Chapter XVII), the provisions relating to the exercise of parental responsibility (Chapter XVIII) and the provisions relating to the suspension and termination of parental responsibility (Chapter XIX). It must be highlighted that the most important task and responsibility of the parents is to raise and care for their common child, which is why they exercise parental authority jointly. In 1 January 2022, the legislator created the possibility for the court to decide on the joint exercise of parental custody at the request of one parent if this is in the best interests of the minor child, i.e. if the child's physical, mental and moral development can be best ensured in this way.[1] If the parents agree on joint parental custody after divorce (or separation), it is possible to agree, or the court may approve, an agreement between the parents to joint parental custody for the same or approximately the same period of time with the mother and then with the father.[2] The mere fact that neither of the parents is capable of caring for and raising the child without the existence of "endangerment" does not in itself give grounds for placing the child at a third person, i.e. the argument that the third person would be "a better place for the child" does not stand up. In the event that the child is actually placed with a third person, the custody of the parents is terminated and the third person - i.e. the person with whom the court has placed the child - is appointed as the guardian of the minor child.[3] It must be underlined that these legal instruments (e.g. joint parental custody) can help to bring about positive change, but if people do not have the respect for each other, the willingness to look beyond their own interests, this is not enough.

II. Paper content

In human history, the family has been an autonomous community based on moral foundations since before the emergence of law and the state. It must be underlined that according to the classical Montesquieu division of power, all three branches of power should give priority to families. Of the three branches of power, the judiciary deserves special mention. It is important for judges to have the *humanity* to decide, for example in the event of a divorce, where the common child should actually be placed. In such cases, it is the judge - a single individual - who must determine what is in the best interests of the child. Taking all this into account,

[1] TÍMEA BARZÓ: Content of the right to parental responsibility in Hungary page 17.
[2] TÍMEA BARZÓ: 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről kommentárja (2021) page 923, 933.

I must conclude that this is not an issue that can be left to the judiciary, as it is necessary to resolve these contentious issues at the legislative level. In our continental legal system - which has a strong Roman legal foundation - it is the legislator who can set a *standard* to which judges must comply with. Firstly, I must mention that the United Nations Convention on the Rights of the Child (UNCRC) was adopted by the UN General Assembly on 20 November 1989.[4] Hungary ratified the Convention in 1990, and published it by Act LXIV of 1991, which contains both the original English version of the Convention and its official Hungarian translation. Hungary has ratified the Convention in both its original language and the original English translation two of the three Optional Protocols to the Convention.[5] Moving on to the sources of law, I must point out that under the Fundamental Law of Hungary, every child has the right to the protection and care necessary for his or her appropriate physical, mental and moral development. The Fundamental Law also provides that parents have a duty to care for their minor children, which includes the education of their children.[6] The Act V of 2013 on the Civil Code regulates how the parental responsibility is settled in the case of a divorce. The Civil Code provides that unless otherwise provided for in an agreement between the parents, or by the guardian authority or the court, parental custody shall be exercised by the parents jointly, even if they are separated. With effect from 1 January 2022, the legislator has added to this paragraph the possibility for the court to decide on the joint exercise of parental custody at the request of one parent if this is in the best interests of the minor child, i.e. if the child's physical, mental and moral development can be best ensured in this way. According to this paragraph joint parental custody may be exercised by way of the parents taking turns, where they each shall have custody of the child for the same length of time entailing the entitlement and duty of raising and caring for the child. [7] It must be highlighted that if the parents are separated, in exercising parental supervision they shall ensure that the child’s life is well balanced.[8] It must be mentioned that this provision is fully in line with the United Nations Convention on the Rights of the Child’s provisions about the best interest of child. According the United Nations Convention on the Rights of the Child in all actions concerning children, whether undertaken by public or private social welfare institutions, courts of law, administrative authorities or legislative bodies, the best interests of the child shall

[4] On this, see the website of the UN High Commissioner for Human Rights, where the ratification status of all human rights conventions adopted under the aegis of the UN can be tracked by country: https://indicators.ohchr.org/.
[5] Act LXIV of 1991 on the proclamation of the Convention on the Rights of the Child, signed in New York on 20 November 1989.
[6] The Fundamental Law of Hungary Article XVI, paragraph (1)-(4).
[7] Act V of 2013 on the Civil Code, Section 4:164 (1).
[8] Act V of 2013 on the Civil Code, Section 4:164 (2).

be a primary consideration. [9] It can be stated that these provisions are in the best interests of the child, and it should also be mentioned that in matters where immediate attention is required, in the case of joint custody either parent shall have the right to decide on his/her own in the child's interest, of which the other parent must be notified immediately.[10] If, in the case of joint custody, the parents fail to agree on certain issues, the guardian authority shall decide such issues, with the exception of issues connected to the right of freedom of conscience and religion.[11] What is very important is that in the case of an application for joint parental custody, the parent(s) concerned must set out in detail in the application how joint parental responsibility and the possible joint parental custody and care of the child/children will work in practice. If necessary, the court may even order evidence in this respect and even hear the child/children in person. The court must take into consideration whether the parents are fit to exercise joint parental custody and whether compliance with the terms of such a judgment is a realistic commitment in life. Another important consideration is the extent to which the establishment of joint parental responsibility will ensure the child's future balanced life, especially in the case of a possible "*joint parental custody*". As it was mentioned before, even in the case of a joint parental responsibility order, the child's place of residence is the home of one of the parents. This can be a problem when parents choose the form of joint parental custody, where the child spends equal time with both parents on alternating days. In such cases, the parents must specify in their agreement or the judge's judgment which parent's residence is to be the child's residence, as the child can only have one registered residence.[12] It is important to highlight the fact that joint parental custody does not apply if one parent cannot dedicate adequate time to the care and upbringing of the child while the child is with them. It is also very important to check whether both parents are competent to help the child progress in his or her studies and to follow up on it constantly. By examining this issue, it can be said that the child must also be able to adapt to this periodically changing lifestyle. Some experts believe that in the long term this is not appropriate for young children. Once the joint parental custody has been approved, the judge has the possibility to order a provisional measure to make the joint parental custody, and after a few months - at the end of the trial period - he or she can decide to make it permanent or refuse it. The court will reject the application if the parents fail to cooperate in the best interests of the child during the trial period.[13] Special consideration must be given to the requirement of proximity to the parents' home,

[9] United Nations Convention on the Rights of the Child, Article 3, (1).
[10] Act V of 2013 on the Civil Code, Section 4:164 (3).
[11] Act V of 2013 on the Civil Code, Section 4:166.
[12] TÍMEA BARZÓ: Content of the right to parental responsibility in Hungary page 17.
[13] TÍMEA BARZÓ: 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről kommentárja (2021) page 924-925.

as a child cannot be expected to travel long distances to school, and it should not be forgotten that it is not advisable, even if only because of his or her age. It is also important to point out that there may be an agreement between the parents that the child will stay in the previously shared home and that the parents will alternate at equal intervals. This can be achieved if both parents have somewhere to live outside the former shared home. In fact, this may be the best solution for the child, as consistency is important for the child, and if the parents have chosen joint parental custody, it should be easier and more comfortable for the child. Unfortunately in Hungary this solution is not so popular because of the economic situation. People usually does not own more than 1 real estate. In Sweden this form of parental joint custody works. Orsolya Szeibert has examined the Swedish model and concluded that: *"The availability of Swedish research supports that children living in joint parental custody report better mental health and well-being than children who are primarily cared for by one parent, and research among children aged three and older has not shown that children living in joint parental custody have worse health than those who are permanently resident with one parent."* It is important to note, however, that in this article Orsolya Szeibert also points out that these research findings may also point to the better situation of children in joint parental custody because the financial situation of families in joint parental custody is generally better.[14] The results of this research demonstrate that this legal instrument can work, but I would like to highlight the fact that the motivations of societies in individual countries may differ. In the light of these facts, I believe that in Hungary the legislator, by introducing the legal institution of joint parental custody, has created the opportunity and the legal framework for divorced parents to work together to create the best possible system for their children, putting aside their differences and keeping the best interests of the child in mind. It can be said that it is a very positive point that the child can have an opinion on the matter and that the decision has to be made by the parents on that basis. What happens if parents cannot agree on this issue of joint parental responsibility? According to the Civil Code if the parents are living separate and apart, the rights and obligations relating to parental supervision may be shared among them, and they may agree to delegate the right of custody to one of them. Such agreement of the parents shall be implied if the child has been living with one of the parents undisturbed over a long period. It must be highlighted that in a matrimonial suit or in an action brought in connection with the exercise of certain rights of custody, at the parents' mutual request the court shall - upon weighing the child's best interest - sustain the parents' agreement relating to custody, and in that context, to the child's residence or to the arrangement made under Subsection (1) concerning parental supervision, or shall pass judgment

[14] ORSOLYA SZEIBERT: A váltott gondoskodás - amerikai és svéd tapasztalatok; a kutatás nehézségei* (CSJ, 2021/4., page 39-44).

thereof.[15] What happens in the case of absence of an agreement between the parents living separate? In this case the court shall decide - upon request or ex officio if deemed necessary for the protection of the child's best interest - which parent shall have the right of custody. At the request of either parent, the court may rule to order joint parental custody if considered to be in the best interest of the minor child. It must be highlighted that the court shall make the above decision with a view to finding the best way to ensure the child's physical, intellectual and moral development.[16] According to the Hungarian Civil Procedure in its judgment for the annulment or dissolution of the marriage the court shall provide for - if deemed appropriate even in the absence of a claim to that effect - the settlement of exercising parental custody or the third-party placement of the child, visitation rights, and for the maintenance of the couple's minor child. [17]The content of the court's judgement can be one of two options: to give full exercise of parental responsibility to one parent, or to determine which parent has certain parental rights and obligations. This provides for a more adaptive consideration of the circumstances of the case than is currently the case, and allows for a greater consideration of the life circumstances, needs and possibilities of the parties. However, the court cannot order joint parental responsibility in the absence of agreement between the parents, as this requires a degree of cooperation from the parents that can only be achieved with their consent. The primary consideration in the court's judgment is the best interests of the child. However, if the exercise of joint parental responsibility by the parents is not in the child's best interests, the court may place the child with another person, provided that the person concerned has himself/herself requested the custody of the child.[18] This is also confirmed by the provisions of the Civil Code, accordingly: *if the court considers that the exercise of custody by the parents jeopardizes the child's best interest, it may place the child under the care of a third party, provided that such third party requests the placement him/herself. In that case, that person shall be appointed as the guardian, while the parent's rights of custody are suspended. In the case provided for in Subsection (1), the court shall first and foremost place the child with a person who has a history in caring for and raising the child in accordance with the child's best interest.*[19]

[15] Act V of 2013 on the Civil Code, Section 4:165 (1)-(2).
[16] Act V of 2013 on the Civil Code, Section 4:167 (1)-(2).
[17] Act CXXX of 2016 on the Code of Civil Procedure Section 459 (1).
[18] TÍMEA BARZÓ: 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről kommentárja (2021) page 927.
[19] Act V of 2013 on the Civil Code, Section 4:169 (1)-(2).

III. Conclusions

It can be declared that the Hungarian legislation is considerably developed in the issue of the division of parental responsibility. Let me highlight just a few of them. The fundamental consideration in the decision to exercise parental responsibility is the best interests of the child. Thus, the court must decide on all matters concerning the child's life. The court must consider carefully whether the parents' personality, lifestyle and moral qualities make them suitable to raise the child. It must take into account the honesty of the attachment to the child, the child's feelings for the parent, the child's attachment to one or other parent, the parent's capacity to raise the child, educational opportunities as well. In my opinion, these legal instruments (e.g. joint parental custody) can encourage positive changes, but if people do not have the respect for each other, the willingness to look beyond their own interests, all this is not enough. During the research, I discovered a cycle with parents. If a child is brought up in a family environment where there is a lack of respect for each other, they are likely to do the same in adulthood. I would like to state that I see the ideal solution in the case of divorce or separation of parents - not in all cases, but in general - is the legal instrument of joint parental custody. Only a so-called fine-tuning of this legal instrument is needed, either by the legislator and the judiciary in cooperation with each other. I am absolutely sure that I will follow these changes all the way through and my next research will focus specifically on joint parental custody.

References

- TÍMEA BARZÓ: Content of the right to parental responsibility in Hungary page 17;
- TÍMEA BARZÓ: 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről kommentárja (2021) page 923, 933;
- On this, see the website of the UN High Commissioner for Human Rights, where the ratification status of all human rights conventions adopted under the aegis of the UN can be tracked by country: https://indicators.ohchr.org/;
- Act LXIV of 1991 on the proclamation of the Convention on the Rights of the Child, signed in New York on 20 November 1989;
- The Fundamental Law of Hungary Article XVI, paragraph (1)-(4);
- Act V of 2013 on the Civil Code, Section 4:164 (1);
- Act V of 2013 on the Civil Code, Section 4:164 (2);
- United Nations Convention on the Rights of the Child, Article 3, (1);
- Act V of 2013 on the Civil Code, Section 4:164 (3);
- Act V of 2013 on the Civil Code, Section 4:166;
- TÍMEA BARZÓ: Content of the right to parental responsibility in Hungary page 17;
- TÍMEA BARZÓ: 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről kommentárja (2021) page 924-925;
- ORSOLYA SZEIBERT: A váltott gondoskodás - amerikai és svéd tapasztalatok; a kutatás nehézségei* (CSJ, 2021/4., page 39-44);

- Act V of 2013 on the Civil Code, Section 4:165 (1)-(2);
- Act V of 2013 on the Civil Code, Section 4:167 (1)-(2);
- Act CXXX of 2016 on the Code of Civil Procedure Section 459 (1);
- TÍMEA BARZÓ: 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről kommentárja (2021) page 927;
- Act V of 2013 on the Civil Code, Section 4:169 (1)-(2).

THE SPECIFICS OF THE RIGHT TO IMAGE AND SOUND RECORDING IN HUNGARIAN CIVIL LAW

Dávid Attila TÓTH*

Abstract

The image and voice recordings of a person are an inseparable part of their personality in the outside world, which can be used to distinguish them from others and identify them. Uploading, publishing, and sharing images, videos, and sound recordings have become an integral part of our daily lives. However, the protection of our personal rights has become more important, as content that violates our rights can easily spread on the internet. The purpose of this study is to present the Hungarian regulations on the right to image and sound recordings, as well as to outline the related case law. Based on the purpose of the Civil Code and the scope of Hungarian civil law, it is a well-known fact that civil law regulates not only financial but also certain personal relationships. The right to image and sound recordings is one of the named personality rights. Legal protection of the image and sound recordings that depict a person is also necessary for the effective protection of a person's personality. The reason for recognizing it as a right associated with the person is that a person's external appearance reflects their internal characteristics. In my study, I will discuss the concept and legal regulation of image and sound recordings, the scope of abuse, the legal consequences of violations, and the related case law. My study may be particularly useful for those who wish to compare the different civil law regulations of Eastern European legal systems.

Keywords: *Civil Law, rights, legal systems, image, sound.*

I. Introduction

My study presents the historical development, current regulations, peculiarities, and judicial practice regarding the right to image and sound recordings, with particular emphasis on the right to personality of public figures and compensation for infringement of personality rights. A more detailed examination of the right to image and sound recordings is important because it regulates the use of images and sound recordings of individuals, and the violation of these rights is becoming increasingly common, especially on the internet. The integrity of images and sound recordings is protected by Hungarian civil law. For

* Dávid Attila Tóth, Student, Faculty of Law, University of Miskolc; (e-mail: tda.dagesz@gmail.com). This study was supervised by University Assistant Dr. Edit Kriston PhD (e-mail: edit.kriston@uni-miskolc.hu).

example, unauthorized images uploaded to various social media platforms without the consent of the affected party often result in public figures filing lawsuits for infringement of their rights. The violation is primarily due to the lack of consent, meaning that the person who uploaded the image or sound recording failed to fulfill their obligation to obtain consent. The article also discusses the cases that exclude the violation of the right to image and sound recordings. My thesis seeks to answer the question of what rules apply to the right to image and sound recordings. To answer this question, I would like to introduce the development of regulations regarding the right to image and sound recordings, providing a general overview of the history of this right. Then, I will analyze the relevant legislation, which is based on the Hungarian Civil Code of 2013, the judicial practice, the position of public figures,, and finally summarize my conclusions. In terms of the relationship between my thesis and the literature, my work provides a comprehensive, concise, and detailed interpretation of the subject matter I have addressed. I recommend my thesis to researchers or law students who are dealing with issues related to personality rights on an international level or who want to compare the appearance of the right to image and sound recordings in various European legal systems.

II. Historical development

During the development of Hungarian civil law, the need for more extensive protection of the right to image within the right to personality arose in the early 20th century, parallel to the invention of snapshot photography, which provided an easier and more accessible way to capture images. This required a different type of legal regulation compared to the simple and customary techniques used for commissioned paintings, sculptures, and portraits made from models or memory.[1]

The right to image first appeared in the 1928 Private Law Bill.[2] The next defining law in the development of Hungarian civil law was the Act IV of 1959 on the Civil Code of the Hungarian Republic (hereinafter referred to as the "old Civil Code"), which became invalid on March 15, 2014.[3] The common feature of these two laws is the use of the term "abuse," which can be misleading at first glance. The term suggests a perpetrator's wrongful behavior, one element of which is his or her culpable wrongful conduct.[4] However, the right to image and sound recordings can be violated not only by abuse, but also by any unauthorized, even completely innocent or excusable intervention that is objectively and independent of the unauthorized intervenor's current state of mind. In addition, the 1959 Civil Code

[1] Schultz Márton, „ A személyiségi jogok vagyoni értéke és tárgyiasulása” ORAC kiadó Kft., (Budapest, 2022): 84.
[2] 1928. évi magánjogi törvényjavaslat 108.§
[3] 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről 80.§
[4] Lenkovics Barnabás, Székely László, „A személyi jog vázlata” Eötvös József Könyvkiadó, (Budapest, 2000):113.

specifies and specifies further behavior that can be used to violate this right. However, this article will focus on the current regulation. In the following lines, I will analyze the current legal regulation.

III. The right to image and sound recording in the personality rights

Rights attached to a person - or using the terminology of the new Civil Code (hereinafter referred to as the Ptk.) the protection of personality rights - ensure the integrity of a person's personality, which arises from legal capacity that every person is entitled to from birth.[5] Personality rights, including the right to one's image and voice recording, were enshrined in the Third Part of Act V of 2013 on the Civil Code[6]. The legal protection of the image and voice recording depicting a person is also necessary for the effective protection of a person's personality.[7] In the words of Miklós Boronkay, a person's image and voice recording are manifestations of the human personality in the outside world, which are suitable for distinguishing the individual from other people while also identifying them.[8] A person's external appearance indirectly expresses their inner characteristics, character, intellectual and emotional world, emotions, and their social role, making it an indispensable tool and condition for distinguishing and identifying the individual and realizing and asserting their personality. This fact makes legal protection necessary within the scope of applicable legal instruments.[9] The recognition of the right attached to a person is justified because a person's external appearance projects their inner characteristics. The image and voice recording of a person enjoy protection under several legal fields. This study focuses solely on the civil legal protection of the right to one's image and voice recording.

IV. The current regulations of the right to facial likeness and recorded voice:

Before presenting the provisions related to the topic, I would like to introduce the general protection of personality rights under the Civil Code: everyone has the right to freely enforce their personality rights, including the right to privacy, especially with regard to private and family life, home, contact with others - in any way or with any means - and the right to respect for their reputation, between the limits of the law and the rights of others, and no one should obstruct them. Everyone

[5] Szeghalmi Veronika, „A képmás polgári jogi védelme és a hazai szabályozás alapvonalainak áttekintése európai példákon át” January 2014, (https://www.mediakutato.hu/cikk/2014_01_tavasz/04_kepmas_ptk_europa.pdf): 54.
[6] 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről.
[7] Barzó Tímea,Papp Etelka, Civilisztika I. Dialóg Campus Kiadó, (Budapest, 2018): 212.
[8] Boronkay Miklós, „A képmás és hangfelvételhez fűződő jogok” REAL-Az MTA könyvtárának repozitóriuma, May 5. 2020, (http://real.mtak.hu/108558/): 1
[9] Szeghalmi (2014): 54.

is obliged to respect human dignity and the personality rights arising therefrom. Personality rights are protected under the Civil Code.[10] Defining the right to privacy is a complex task, as the meaning of the definition constantly changes due to the variability of the relationship between the individual and the community. Since the emergence of the right to privacy, most legal systems consider an individual's privacy to be a protected value. The content elements of the protection of the right to privacy include personal freedom, private dwelling, reputation, the right to confidentiality and the protection of personal data, as well as the right to image and sound recording.[11] The aforementioned rights are also part of the named group of personality rights under Section 2:43 of the Civil Code. The section stipulates that the violation of personality rights includes in particular: infringement of life, bodily integrity and health; infringement of personal freedom, privacy, and private dwelling; discriminatory treatment of the person; infringement of honor and reputation; infringement of the right to confidentiality and the protection of personal data; infringement of the right to use one's name; and infringement of the right to image and sound recording.[12] This list is by no means exhaustive, but rather exemplary.

The 2013 V. law (hereinafter: Ptk.) regulates the right to image and sound recording in Section 2:48.[13] The section consists of two paragraphs. According to the first paragraph, the consent of the person concerned is necessary for the creation and use of an image or sound recording. The second paragraph states that the consent of the person concerned is not necessary for the creation of the recording or for the use of the recorded material in the case of mass recordings or recordings made in public life. Personality rights related to images or sound recordings can only be exercised by natural persons, i.e. human beings.[14] An image can be a drawing, caricature, sketch, painting, graphic, sculpture, photograph, film or video recording, television presentation, modern image creation (created on the internet or on a smartphone), or any other digital representation.[15] A sound recording can be any recording and transmitting device for sound (such as a phonograph record, cassette tape, magnetic tape, CD, television and radio recording, film recording). Therefore, the violation of the aforementioned right is excluded if the person concerned has given consent or if the recording is a mass recording or a recording made in public life. It is worth clarifying the concept of mass recording and public life performance. Mass recording refers to a panorama or overall view of the mass

[10] 2013.V.Ptk. 2:42.§
[11] Nemzeti Közszolgálati Egyetem, „Az alapjogok hatása a magánjogi jogviszonyokra" OPUSCULA CIVILIA Magánjogi Kutatóműhely, (Budapest 2021): 2022/4.
[12] 2013.V.Ptk. 2:43.§
[13] 2013.V. Ptk. 2:48.§
[14] Lenkovics (2000): 113.
[15] Tattay Levente, „Gondolatok a képmás védelméről", Közjegyzők Közlönye, 51. évfolyam

of people participating in an event. This can be created and used in advertising, reporting, or anywhere without consent. It can even be shared on Facebook. This also includes, for example, a recording of a person at a wedding, a photograph or video taken at a March 15 commemoration, or a street report in which people are walking in the background. The essence of this is that it does not depict the individual. Disputes may arise from borderline cases. The concept of public life is open, which means that the law does not define it precisely, so judges can interpret who counts as a public figure freely. Public figures do not form a homogeneous group, they can be both natural and legal persons. We can fundamentally classify natural persons into two categories in terms of their public status. The first category includes persons with public power and influence who significantly influence public life. The second category includes persons who do not have public power and choose to be in the public eye voluntarily. As we have seen in the previous paragraph, the concepts related to image and sound recording have multiple meanings, and it is primarily up to judicial interpretation to determine who qualifies as a public figure. Now that we have outlined the basic concepts of the right to image and sound recording, in the following paragraph, I will present the scope of abuse, the limits of the law, special rules, the position of public figures, and judicial practice.

V. Consent issue

The cases of misuse of image and sound recordings are as follows: making a recording without the consent of the person concerned; unauthorized use or disclosure of a legitimately made recording; illegal method of representation; unauthorized alteration of the recording. I will analyze these abuses in this order.

Under the rules of the Civil Code, the consent of the person concerned is mandatory for the creation and use of image and sound recordings. Hungarian lawyer Dezső ALFÖLDY, who lived in the mid-20th century, held the view that the publication of photographs requires the consent of the person depicted based on the right to personality, even before the Civil Code came into force.[16] The consent is not formally required and can be expressed by implied conduct, but only the person appearing in the recording is entitled to give it.[17] Therefore, if someone enters another person's private sphere without their consent, an infringement occurs. For example, if someone spies on another person and takes a picture of them in secret, or makes a secret audio recording during wiretapping, or uses a hidden camera. With regards to hidden cameras, a principle court decision stated that a video recording made with a hidden camera can be used as evidence in criminal proceedings or as evidence; in a civil lawsuit, it can be decided whether the

[16] Schultz (2022): 85.
[17] Szeghalmi (2014): 55.

recording violates someone's personal rights.[18] As I mentioned earlier, consent for taking a picture or recording audio can also be given through implied behavior, which is considered by the court practice if the person being recorded knows that a recording is being made or could be made in the room they are entering.[19] Taking or using a picture or audio recording is not considered abuse if it is done in the public interest or legitimate private interest for the direct purpose of proving a threatening or already occurred violation, provided that taking or using the picture or audio recording does not cause disproportionate harm compared to the violation to be proven.[20] Using a video recording of an act of trespassing as evidence does not constitute abuse and does not violate personal rights.[21]

Giving consent to taking a photograph does not automatically imply permission for its use, as the right to dispose of the image is separate and independent from permission to take the picture.[22] As a general rule, therefore, not only the taking but also the use and publication of the image require the consent of the person concerned.[23]

The manner of representation becomes illegal, for example, when the photographer makes the depicted person ridiculous. The publication of a caricature-like photograph taken of a public figure does not violate the right to the image, and the expressed opinion does not violate honor or human dignity, if the expression of opinion is not unnecessarily offensive, insulting, or degrading.[24]

Unauthorized alteration of the recording includes distortion, destruction, and unauthorized separation of the image and sound.

VI. Barriers

The previous chapter discussed that consent of the individual concerned is necessary for the creation and use of their image and sound recording. However, there are exceptions to this rule, which include the following circumstances: public participation in public life, mass recordings, protection of image and sound recordings in court proceedings, wanted or missing persons, and finally, in the public interest or legitimate private interests for the proof of a previously occurred violation of rights.[25]

The concept of public figures has been introduced earlier, so now I will present the rules and judicial practice applicable to them. Section 2:44 of the Civil

[18] EBH2000. 296.
[19] BDT2012. 2610.
[20] BDT2011. 2442
[21] BH2000. 485.
[22] BDT2009. 1962
[23] BDT2007. 1682.
[24] BH2000. 293.
[25] Barzó (2018): 215.

Code provides for the protection of the personality rights of public figures. The exercise of basic rights ensuring the free discussion of public affairs may restrict the personality rights of public figures to an extent that is necessary and proportional, without prejudice to human dignity, but without impairing their private and family life or home.[26] Public figures are entitled to the same protection as non-public figures for communication or behavior that is not related to the discussion of public affairs.[27] Activities or data related to the private or family life of public figures do not qualify as public affairs.[28]

In regards to public appearances as a public figure, it is not necessary to obtain consent for the creation and publication of photographs or recordings of the public appearance of a public figure. Simply appearing in a public place, walking on the street, relaxing at a beach, watching a movie, exhibition or a sports game, does not constitute a public appearance, rather it is just a private individual enjoying themselves. However, the public appearance of public figures (such as politicians, actors, spokespersons) during public performances, speeches, presentations, etc., is considered a public appearance.[29] A person performing their work in a public place, without the intention of public performance, cannot be considered a public figure.[30] In a civil trial, the court exercises state power; the representatives of the parties act on the basis of the interests of the represented party in asserting their procedural rights, rather than public interest.[31] Therefore, photographs and recordings of them can only be made during a public trial with their explicit consent.[32] The image of a public figure can only be used without their consent in connection with their public appearances, within the framework determined by their public activity. If someone attends an event as an escort of a public figure that is financed by public funds, they can expect that the press will report on it - even with the use of their image. In such cases, it is necessary to weigh the individual's right to freedom of speech (freedom of expression) against their right to the protection of their image.[33]

In terms of mass media, there is no need for the consent of the individuals involved. In the case of a picture depicting a large group of people, the portrayal of the individuals is not individualized but rather as a group. The overall effect of the photograph captures the event that took place in public. Therefore, the prohibition of disclosing images does not apply to photographs taken at public events, gatherings, or landscapes/street scenes where the depiction is not individualized,

[26] Ptk. 2:44. § (1) bekezdés.
[27] Ptk. 2:44. § (2) bek.
[28] Ptk. 2:44. § (3) bek.
[29] Barzó (2018): 215.
[30] BDT1999. 4.
[31] BDT2016. 3441.
[32] BH2006. 282.
[33] BH2017. 86.

but captures the event as a whole.[34] The concept of mass media photography was developed in practice because it is physically impossible to obtain the consent of every individual in the picture. There are two types of mass media photography. The first involves the representation of an event where it is customary to take photographs, film or television recordings, therefore, those participating should be aware that their image - even if identifiable - may be recorded (for example, popular sports events, parliamentary broadcasts, street political rallies, water sports championships, and Olympic events). In such cases, it is not illegal even if a specific person is individually recognizable (for example, a group of Hungarian supporters at a global sports event). In the second case, a photograph of a landscape or a street scene can also be considered mass media photography, but it is not customary to take photographs in such situations. However, the individualization or recognition of certain individuals can only be done lawfully with their consent. Implied consent can only be established if the person depicted knew or could have known that they were being photographed and did not object to it.[35]

When it comes to the recording and publication of audio and visual recordings in court hearings, there are two requirements. Firstly, the recording must not disrupt the order of the hearing, and therefore, the president of the presiding panel or the judge must allow it. Secondly, with the exception of the judges, the court reporter, the prosecutor, and the defense counsel, consent must be obtained from anyone else present in the hearing who would be recorded. Consent must be explicit and unambiguous.[36] All reports of court proceedings must accurately and objectively reflect the content of the hearing.

According to the law, the image of a person subject to a warrant of arrest, a European arrest warrant, or an international search order aimed at the apprehension or production of the person concerned, is considered a matter of public interest. Similarly, the image of a missing person is also a matter of public interest.[37]

The recording and use of a recording shall not be considered an abuse if it is carried out for the purpose of proving an already occurred legal violation in the public interest or for legitimate private interests, provided that the recording or use of the recording does not cause disproportionate harm compared to the legal violation to be proven. However, anyone who creates a false, forged, or untrue audio or video recording or makes an untrue audio or video recording accessible with the purpose of damaging the reputation of others commits a crime.[38]

[34] Barzó (2018): 217.
[35] Barzó (2018): 217.
[36] BH2004. 234.
[37] Barzó (2018): 217.
[38] Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 226/A-B. §.

VII. Conclusions

My study summarizes the legal regulations and peculiarities related to the right to image and sound recording in five chapters. In the first chapter, it can be established that the appearance of tools suitable for capturing images in the early 20th century prompted the legislators of the time to provide legal protection for the right to image. By including the right to image in the scope of personality rights in the 1928 draft of the civil law, the protection of legal subjects in connection with personality violations was given comprehensive regulation. Subsequent laws also maintained this protection. However, the current Hungarian regulation established the issue of protection for images and sound recordings in a much broader context. The so-called "patching" of situations that were not regulated or were uncertain was carried out by the judicial practice presented by me. It is worth noting that the legislators paid special attention to the personality rights of public figures.

I trust that my publication is of sufficient quality to be used not only by educators, researchers and students in my country, but also by those abroad in their future work. In today's world, where digitization is developing rapidly, there will be a need for legislation, judicial practice and studies that deal with rights that can be applied in the virtual reality world. As a result of my thesis, researchers will have a clear and unambiguous picture of the regulation of image and sound recording protection in my country and can use it as a result of research that examines the enforcement of personality rights in certain countries at an international level.

In the future, image and sound recordings will play a prominent role as a personality right not only in Hungary but also in countries where various internet pages and applications are increasingly used, and where digitization is growing exponentially. In our fast-paced world, it will be justified to extend regulations to the world of virtual reality. There are already virtual reality platforms where we can perform activities with our character that we usually do in our daily lives. Publications can already be read from my university's lecturers that demonstrate the relationship between artificial intelligence and law. In order to make my study as comprehensive as possible, in the future, I will primarily investigate the appearance of the right to image and sound recordings in social media, the internet, and the digital space, and, similarly to the current publication, examine its characteristics from a legal perspective. It is not unthinkable that by the time my next study is completed, I will also have to expand on the issue of virtual reality.

References

- Schultz Márton, „ A személyiségi jogok vagyoni értéke és tárgyiasulása” ORAC kiadó Kft., (Budapest, 2022);
- 1928. évi magánjogi törvényjavaslat;
- 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről;
- Lenkovics Barnabás, Székely László, „A személyi jog vázlata” Eötvös József Könyvkiadó, (Budapest, 2000);

- Szeghalmi Veronika, „A képmás polgári jogi védelme és a hazai szabályozás alapvonalainak áttekintése európai példákon át” January 2014, (https://www.mediakutato.hu/cikk/2014_01_tavasz/04_kepmas_ptk_europa.pdf);
- 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről;
- Barzó Tímea,Papp Etelka, Civilisztika I. Dialóg Campus Kiadó, (Budapest, 2018);
- Boronkay Miklós, „A képmás és hangfelvételhez fűződő jogok” REAL-Az MTA könyvtárának repozitóriuma, May 5. 2020, (http://real.mtak.hu/108558/);
- Nemzeti Közszolgálati Egyetem, „Az alapjogok hatása a magánjogi jogviszonyokra” OPUSCULA CIVILIA Magánjogi Kutatóműhely, (Budapest 2021);
- Tattay Levente, „Gondolatok a képmás védelméről”, Közjegyzők Közlönye, (2004) 51. évfolyam;
- Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. Törvény;
- EBH2000. 296;
- BDT2012. 2610;
- BDT2011. 2442;
- BH2000. 485;
- BDT2009. 1962;
- BDT2007. 1682;
- BH2000. 293;
- BDT1999. 4;
- BDT2016. 3441;
- BH2006. 282;
- BH2017. 86;
- BH2004. 234;
- BH2017. 366.

ASPECTE DE DREPT INTERN ȘI DE DREPT COMPARAT PRIVIND INSTITUȚIA CĂSĂTORIEI FICTIVE

Rodica BROTAC*

Abstract

Căsătoria fictivă reprezintă un caz particular de nulitate absolută expresă. Căsătoria fiind un act juridic sui generis, fictivitatea căsătoriei poate fi acoperită în condițiile prevăzute de lege, regulile de drept comun privind nulitatea absolută nefiind aplicabile în acest caz particular. O altă particularitate față de dreptul comun este aceea că, în cazul căsătoriei, cauza actului juridic este calificată prin affectio matrimonii, adică de întemeierea unei familii. Doctrina apreciază că fictivitatea căsătoriei poate fi unilaterală, din partea unui singur soț, sau bilaterală, din partea ambilor soți. Lucrarea își propune să analizeze căsătoria fictivă prin jurisprudența relevantă, care reflectă împrejurările de fapt care pot antama această instituție, prin prisma doctrinei de specialitate și prin aspectele de drept comparat pentru exemple de bune practici.

Cuvinte cheie: *căsătorie fictivă, căsătorie de conveniență, nulitate absolută, nulitate relativă, simulație.*

I. Introducere. Considerații generale privind nulitatea actelor juridice

În doctrină, nulitatea a fost definită drept sancțiunea de drept civil, care desființează actul juridic când acesta din urmă a fost încheiat fără respectarea condițiilor de fond și de formă stabilite de către lege, iar aceasta produce atât efecte *ex nunc*, cât și efecte *ex tunc*.[1]

În funcție de *natura interesului* ocrotit prin dispoziția legală încălcată la încheierea actului juridic civil, deosebim nulitatea absolută și nulitatea relativă. *Nulitatea absolută* este aceea care sancționează nerespectarea, la încheierea actului juridic civil, a unei norme juridice care ocrotește un interes general sau obștesc (colectiv). *Nulitatea relativă* este aceea care sancționează nerespectarea, la încheierea actului juridic civil, a unei norme juridice care ocrotește un interes individual (particular).

* Student, Facultatea de Drept, Universitatea „Nicolae Titulescu" din București (e-mail: rodicadr138520@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea doamnei Lector univ. dr. Pădurariu Ioana (e-mail: ipadurariu@univnt.ro).

[1] Ungureanu O., Munteanu C., *Drept civil. Partea generală,* ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2017, p. 350.

Clasificarea nulităților în absolute și relative prezintă importanță sub aspectul regimului juridic, diferit, pe care îl are fiecare dintre aceste două feluri de nulități. Prin regim juridic al nulității înțelegem, așa cum a fost reținut în doctrină[2], regulile cărora le este supusă nulitatea absolută sau, după caz, nulitatea relativă. Aceste reguli se referă la trei aspecte: *cine poate invoca nulitatea, cât timp poate fi invocată nulitatea*, dacă *nulitatea poate să fie acoperită ori nu prin confirmare*. Pe cale de consecință, *deosebirile de regim juridic între nulitatea absolută și nulitatea relativă* pot fi exprimate, sintetic, după cum urmează:

- în timp ce nulitatea absolută poate fi invocată de oricine are interes, de instanță din oficiu sau de alte organe prevăzute de lege, nulitatea relativă poate fi invocată, în principiu, numai de cel al cărui interes a fost nesocotit la încheierea actului juridic;
- nulitatea absolută este imprescriptibilă, în schimb, nulitatea relativă este supusă prescripției extinctive;
- dacă nulitatea absolută nu poate fi, în principiu, acoperită prin confirmare, nulitatea relativă poate fi confirmată, expres sau tacit.

II. Nulitatea căsătoriei

Căsătoria reprezintă un act juridic *sui generis*, însă legiuitorul a creat anumite particularități în ceea ce privește nulitatea căsătoriei, față de dreptul comun.[3]

Doctrina a apreciat că, dată fiind importanța acestui act juridic, legiuitorul a încercat „să evite, pe cât posibil", desființarea căsătoriei, prin: restrângerea cazurilor de nulitate, reducerea termenelor de prescripție a acțiunii în anulare, posibilitatea acoperirii unei nulități absolute, atenuarea efectelor desființării căsătoriei prin reglementarea căsătoriei putative și înlăturarea efectele nulității în privința copiilor rezultați dintr-o căsătorie desființată.[4]

2.1. Cazuri de nulitate absolută a căsătoriei

- căsătoria încheiată în cazul lipsei vârstei matrimoniale (altfel spus, căsătoria minorului, încheiată înaintea împlinirii vârstei de 18 ani, este lovită de nulitate, însă, prin excepție, căsătoria poate fi încheiată și la vârsta de 16 ani, pentru motive temeinice, cu încuviințarea părintelui sau a tutorelui sau a reprezentantului legal, cu autorizarea instanței de tutelă și având avizul medical);[5]

---

[2] Boroi G., *Curs de drept civil. Partea generală*, ediția a 2-a revizuită și adăugită, Editura Hamangiu, București, 2012, p. 269.

[3] Lupașcu D., Crăciunescu C.M., *Dreptul familiei*, ediția a IV-a, Editura Universul Juridic, București, 2020, p. 259.

[4] Ibidem.

[5] *Idem*, pp. 260-261.

- căsătoria cu o persoană care era deja căsătorită (acest caz având drept scop apărarea principiului monogamiei);[6]
- căsătoria încheiată între rude în grad prohibit de lege, fie că vorbim despre rudenie firească, de sânge, sau despre rudenie civilă, izvorâtă din adopție, ori indiferent dacă rudenia este din căsătorie sau din afara acesteia (actuala reglementare are în vedere interzicerea căsătoriei între rudele în linie directă sau dreaptă, indiferent de grad, iar, în linie colaterală, până la gradul al IV-lea, inclusiv);[7]
- căsătoria încheiată între persoane de același sex[8] (legiuitorul menționează[9] că sunt lovite de nulitate absolută căsătoriile încheiate în România între persoane de același sex și, în plus, că nu sunt recunoscute, în țara noastră, nici căsătoriile sau parteneriatele civile dintre persoanele de același sex încheiate sau contractate în străinătate, fie de cetățeni români, fie de cetățeni străini);
- lipsa consimțământului (acest caz este incident în situația lipsei materiale a consimțământului, dar și atunci când viitori soți nu și-au exprimat personal consimțământul la încheierea căsătoriei);[10]
- lipsa solemnității căsătoriei și a publicității căsătoriei[11] (atrag nulitatea absolută, de exemplu: neexprimarea consimțământului la căsătorie în mod public, lipsa celor 2 martori la celebrarea căsătoriei, neexprimarea consimțământului la căsătorie în mod personal, lipsa unuia dintre viitori soți de la sediul primăriei unde este celebrată căsătoria, neafișarea declarației de căsătorie, neîndeplinirea condiției referitoare la accesul publicului la celebrarea căsătoriei etc.);
- necompetența ofițerului de stare civilă (fiind vizată numai ipoteza competenței materiale, și nu cea referitoare la competența teritorială sau personală a ofițerului de stare civilă, aceste ultime situații neatrăgând sancțiunea nulității căsătoriei, ci, eventual, sancționarea disciplinară a ofițerului de stare civilă);
- căsătoria fictivă.

---

[6] Ibidem.

[7] În acest sens, a se vedea art. 271 alin. (1) din Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 505 din 15 iulie 2011.

[8] Așa cum s-a reținut în practica și în doctrina de specialitate, sancțiunea nulității absolute este aplicabilă și în cazul persoanelor care suferă de malformații sub forma nediferențierii sexuale, care fac imposibilă consumarea căsătoriei. A se vedea, în acest sens, Tribunalul Suprem, secția civilă, decizia nr. 1196/1972, *apud* Lupașcu D., Crăciunescu C.M., *op. cit.*, p. 263.

[9] Art. 277 C. civ.

[10] Lupașcu D., Crăciunescu C.M., *op. cit.*, p. 263.

[11] Art. 293 alin. (1) C. civ., raportat la art. 287 alin. (1) C. civ.

2.2. Caz particular de nulitate absolută. Căsătoria fictivă

Sediul materiei este în art. 295 C. civ., aflându-ne astfel în prezența unei căsătorii fictive „*dacă aceasta a fost încheiată cu alt scop decât întemeierea familiei*”.

Doctrina a apreciat că fictivitatea căsătoriei este reprezentată de lipsa unei voințe reale afișate și depline, care conduce la inexistența consimțământului.[12]

Scopul întemeierii unei familii constituie o condiție esențială, imperativă, pentru încheierea căsătoriei.[13]

Fundamentul fictivității, apreciază doctrina, este reprezentat de un abuz de drept, de simulație, de absența cauzei actului juridic (*affectio matrimonii*) sau de fraudarea legii.[14]

Într-o altă părere a doctrinei, fictivitatea căsătoriei este una dintre formele simulației, astfel că bărbatul și femeia încheie o căsătorie în mod public, dar aceștia convin, prin actul secret, să nu încheie o căsătorie cu scopul constituirii unei familii.[15]

Cu toate acestea, între fictivitatea căsătoriei și simulație există următoarele diferențe: pe de o parte, fictivitatea căsătoriei poate fi și unilaterală, iar, pe de altă parte, simulația trebuie să fie bilaterală.

Nu poate fi admisă nici ipoteza în care terții de bună-credință ar putea opta pentru actul public sau secret în cadrul căsătoriei fictive, așa cum este posibil în cadrul simulației.[16]

Legiuitorul a instituit anumite particularități privind nulitatea căsătoriei, dacă aceasta este fictivă, întrucât face derogări de la dreptul comun, prin faptul că aceasta poate fi acoperită, dacă sunt îndeplinite una dintre condițiile:[17]

- a intervenit conviețuirea soților;
- soția a născut sau a rămas însărcinată;
- au trecut 2 ani de la încheierea căsătoriei.

---

[12] Avram M., *Drept civil. Familia*, ediția a 3-a, revizuită și adăugită, Editura Hamangiu, București, 2022, p. 71.
[13] Florian E., *Dreptul familiei. Căsătoria. Regimurile matrimoniale. Filiația*, ediția a 8-a, Editura C.H. Beck, București, 2022, p. 153.
[14] Avram M., *op. cit.*, p. 71.
[15] Florian E., *op. cit.*, p. 148.
[16] *Idem*, p. 149.
[17] Lupașcu D., Crăciunescu C.M., *op. cit.*, p. 267.

O variantă specie a căsătoriei fictive este considerată căsătoria de convenienţă, care este încheiată, de exemplu, pentru a eluda condiţiile de intrare şi de şedere a străinilor şi de obţinere a dreptului de şedere pe teritoriul României.[18]

III. Aspecte de drept comparat privind instituția căsătoriei fictive

Sistemul francez, spre deosebire de cel românesc, reglementează posibilitatea ca două persoane de acelaşi gen să se căsătorească.[19] Potrivit art. 146 C. civ. francez, ,,Nu există căsătorie când nu există consimţământ.” Astfel, consimţământul dat în vederea căsătoriei trebuie să fie real şi serios. Există două accepţiuni: ,,*le mariage blanc*”, denumită şi ,,*le mariage de complaisance*”, în care ambii soţi urmăresc alte scopuri decât întemeierea unei familii, şi ,,*le mariage gris*”, în care doar unul dintre soţi urmăreşte alte scopuri decât întemeierea unei familii.[20] Pe lângă sancţiunea civilă a nulităţii, dreptul francez sancţionează căsătoria fictivă cu o pedeapsă de până la cinci ani de închisoare şi cu amendă penală.[21]

Dreptul german prevede, în art. 1315 C. civ., cazurile de nulităţi relative exprese, printre care şi căsătoria fictivă, dacă cei doi se căsătoresc neavând intenţia de a-şi asuma obligaţiile ce decurg dintr-o comunitate conjugală.[22] Spre deosebire de sistemul legislativ românesc, în care căsătoria fictivă este un caz particular al nulităţii absolute, în sistemul german, căsătoria fictivă reprezintă un caz de nulitate relativă. Căsătoria fictivă în dreptul german poate fi acoperită în situaţia în care cei doi au conviețuit împreună ca soţi.[23]

---

[18] A se vedea, în acest sens, art. 2) lit. l) din O.U.G. nr. 194 din 12 decembrie 2002 privind regimul străinilor în România, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 421 din 5 iunie 2008.
Art. 63 alin. (2) din acelaşi act normativ stabileşte, exemplificativ, câteva elemente care pot determina ofiţerul de interviu să constate (din interviu, din înscrisuri, din declaraţiile celor în cauză sau ale unor terţe persoane, din controale la domiciliul conjugal ori din alte verificări suplimentare) că o căsătorie este de convenienţă: nu există coabitare matrimonială, soţii nu vorbesc o limbă înţeleasă de amândoi şi nu s-au cunoscut înaintea căsătoriei, există date că anterior unul dintre soţi a mai încheiat o căsătorie de convenienţă, există inconsecvenţă în declaraţiile soţilor privind datele personale, circumstanţele în care s-au cunoscut sau alte informaţii relevante despre ei, lipsa unei contribuţii efective la îndeplinirea obligaţiilor născute din căsătorie.
Precizăm că, în ipoteza reţinerii unei căsătorii de convenienţă, consecinţa constatării acestor elemente de către ofiţerul de interviu nu este desfiinţarea căsătoriei respective, ci îndrituirea Oficiului Român pentru Imigrări de a refuza prelungirea dreptului de şedere obţinut în baza căsătoriei, constatarea nulităţii căsătoriei fiind atributul exclusiv al instanţei de judecată.

[19] Art. 143 C. civ. francez, disponibil la adresa https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006070721/ (ultima accesare: 10.02.2023).

[20] https://www.marieclaire.fr/,mariage-blanc-qu-est-ce-que-c-est,781927.asp (ultima accesare: 12.02.2023).

[21] https://www.senat.fr/lc/lc159/lc159_mono.html (ultima accesare: 14.02.2023).

[22] https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#p4856 (ultima accesare: 12.02.2023).

[23] *Idem*, art. 1315 alin. (1), cifra 5.

În **SUA**, încheierea unei căsătorii pentru obținerea certificatului Green Card (Carte Verde), care permite șederea permanentă pe teritoriu, și nu pentru întemeierea unei familii, se pedepsește cu închisoarea până la 5 ani și o amendă de 250.000 de dolari.[24] Termenul de „green card marriage" derivă din disponibilitatea documentelor de rezident permanent pentru soții rezidenților legali din SUA, căsătoria fiind una dintre cele mai rapide și mai sigure modalități de a obține reședința legală, dând dreptul soțului să trăiască și să lucreze în SUA. Practica de a obține rezidența prin căsătorie este ilegală în SUA dacă, în sine, căsătoria este frauduloasă. Astfel, o căsătorie încheiată, așa cum am arătat mai sus, exclusiv în scopul de a obține reședința legală este considerată un fals și o crimă pentru ambii participanți[25]. Multe dintre aranjamente sunt tranzacții simple între două persoane fizice, adesea în schimbul banilor plătiți rezidentului legal. În alte cazuri, rezidentul legal este o victimă involuntară a unei căsătorii frauduloase[26] ori căsătoriile sunt aranjate de întreprinderi criminale, uneori implicând complicitatea funcționarilor corupți din domeniul imigrației care acceptă plata pentru descrierea căsătoriei ca fiind legitimă în documentele de imigrare.

IV. Jurisprudența în materia nulității căsătoriei privind căsătoria fictivă

În vederea unei analize exhaustive asupra instituției căsătoriei fictive, am apelat la jurisprudența în materie.

- *Hotărârea nr. 223/2022 din 05.04.2022, pronunțată de Tribunalul Arad*[27]

În ceea ce privește *starea de fapt*, două persoane de gen diferit au ales să se căsătorească, dar, în data perfectării mariajului, soțul a decedat.

Problema de drept avută în vedere de reclamanți a fost declararea nulității absolute a căsătoriei pentru fictivitatea acesteia, întrucât motivul real a fost dobândirea calității de moștenitor. Argumentele lor se consolidează pentru următoarele considerente: urgentarea căsătoriei, prin dispensa de cele 10 zile de la expirarea termenului a declarației de căsătorie, caracterul secret al oficializării căsătoriei civile și religioase și existența unor probleme grave de sănătate ale defunctului.

---

[24] Sursa electronică este disponibilă la următoarea adresă web https://www.ice.gov/sites/default/files/documents/Document/2016/marriageFraudBrochure.pdf (ultima accesare 14.02.2023).

[25] A se vedea https://www.latimes.com/local/la-me-craigslist7dec07-story.html (ultima accesare: 20.03.2023).

[26] A se vedea https://web.archive.org/web/20121025084726/http://www.highbeam.com/doc/1G1-62616735.html (ultima accesare: 20.03.2023).

[27] Sursa electronică este disponibilă la următoarea adresă web: https://www.rejust.ro/juris/5925g8947 (ultima accesare: 12.01.2022).

Reclamanții au declarat că pârâta știa despre situația de sănătate precară a tatălui lor și tocmai de aceea a grăbit realizarea căsătoriei, pentru a putea a dobândi calitatea de moștenitor.

Aceștia au afirmat că, înainte de deces, acesta se afla în spital, fiindu-i grav afectate organele vitale. Astfel, nu poate fi vorba despre o căsătorie în viitor, dacă intimata știa de la început că starea de sănătate a acestuia este gravă și va muri.[28]

Important de menționat este că intimata a obținut dispensa de la expirarea celor 10 zile prevăzute de lege, întrucât, pentru motive temeinice, cum ar fi boala, s-a apreciat că cei doi se pot căsători mai devreme de cele 10 zile.

Tribunalul a criticat decizia instanței inferioare, întrucât instanța anterioară a apreciat conviețuirea anterioară căsătoriei ca motiv de acoperire ulterioară a nulității, or, prevederile art. 295 alin. (2) C. civ. menționează acoperirea nulității prin conviețuirea cel puțin 2 ani *după* căsătorie, nu înainte de căsătorie.[29]

Instanța a făcut apel la doctrină, astfel căsătoria fictivă este „cea încheiată în fraudarea legii”.[30] În practica judiciară, s-a constatat că fictivitatea unei căsătorii mai poate consta și în sustragerea de la răspundere penală, după săvârșirea unei infracțiuni contra libertății sexuale.[31]

Ceea ce instanța a mai subliniat a fost caracterul de *stabilitate și continuitate, specific concubinajului* celor doi.[32]

Prin urmare, având în vedere cele menționate anterior, instanța a respins pretențiile reclamanților și, astfel, a apreciat că **încheierea unei căsătorii, în ciuda stării medicale precare, nu semnifică faptul că ambii soți sau cel puțin unul dintre soți au / a urmărit alte scopuri decât constituirea unei familii**.[33]

- *Hotărârea nr. 1170/2014 din 04.02.2014, pronunțată de Judecătoria Cornetu*[34]

În ceea ce privește *starea de drept,* reclamantul a cerut instanței să constate fictivitatea căsătoriei pentru următoarele considerente: comportament imoral al intimatei față de reclamant, prin adresarea de injurii, faptul că intimata i-a ascuns boala psihică pe care aceasta o are și că aceasta din urmă a lucrat cu fosta Securitate.[35]

---

[28] *Idem*, p. 7.
[29] *Idem*, p. 8.
[30] *Idem*, p. 11.
[31] Ibidem.
[32] Ibidem.
[33] *Idem*, p. 12.
[34] Sursa electronică este disponibilă la următoarea adresă web: https://www.rejust.ro/juris/346de7696 (ultima accesare: 13.01.2022).
[35] *Idem*, pp. 2-3.

Instanța a statuat că nu sunt îndeplinite cele trei condiții pentru a se putea afla în prezența unei căsătorii fictive, astfel atât practica judiciară, cât și doctrina recunosc următoarele condiții: [36]

- căsătoria să nu fie încheiată în scopul întemeierii unei familii;
- să existe scopul de a obține alte efecte secundare ale căsătoriei;
- să existe cauza de nulitate anterioară sau concomitentă încheierii căsătoriei.

Datele speței arată că reclamantul și pârâta au conviețuit de mai bine de 5 ani împreună. În plus, din această căsătorie au rezultat și doi copii.

Astfel, în ipoteza vicierii consimțământului prin dol, întrucât intimata nu l-a înștiințat cu privire la starea de sănătate psihică pe care o are, nu poate fi antamată nulitatea absolută, ci cea relativă, care oricum se acoperă.

De asemenea, argumentele că intimata a lucrat în cadrul fostei Securități nu pot atrage fictivitatea căsătoriei.

Pe cale de consecință, instanța a respins pretențiile reclamantului ca neîntemeiate.

V. Concluzii

Nulitatea este cea mai drastică sancțiune care poate lovi un act juridic, iar incidența acesteia apare în momentul în care nu au fost respectate anumite dispoziții privitoare la condițiile de fond și de formă, stabilite de lege.[37]

Căsătoria este un act juridic, însă, dată fiind importanța acesteia, legiuitorul stabilește anumite particularități, derogând de la dreptul comun. [38]

Posibilitatea acoperirii nulității absolute, îndeosebi în cadrul căsătoriei fictive, poate interveni prin conviețuirea ulterioară a soților sau dacă din respectiva căsătorie au rezultat copii.

Doctrina apreciază că fictivitatea căsătoriei poate reprezenta o formă de abuz de drept, o formă a simulației, a încălcării cauzei licite a actului juridic sau de fraudare a legii.[39]

Jurisprudența în materia instituției căsătoriei fictive a arătat că nu poate constitui un motiv de fictivitate dacă cei doi aleg să se căsătorească, în ciuda stării precare de sănătate a celuilalt soț, și că este greșită ideea conform căreia căsătoria fictivă poate fi acoperită în situația în care se ia în calcul conviețuirea anterioară încheierii căsătoriei.

Tot jurisprudența a mai arătat că nu poate constitui motiv de fictivitate a căsătoriei existența unui comportament imoral/ frivol între soți, înainte sau după încheierea căsătoriei.

---

[36] Ibidem.
[37] Ungureanu O., Munteanu C., *op. cit.,* p. 350.
[38] Lupașcu D., Crăciunescu C.M., *op. cit.,* p. 259.
[39] Florian E., *op. cit.,* p. 148.

În ceea ce privește elementele de drept comparat, sistemul legislativ românesc califică căsătoria fictivă drept o nulitate absolută, în timp ce, în alte sisteme, fictivitatea reprezintă un caz de nulitate relativă (Germania și Franța).

Mai mult, alte state pedepsesc aspru situația în care căsătoria este încheiată fără scopul principal de a întemeia o familie. Astfel, se poate ajunge la aplicarea pedepsei cu închisoarea și amenda (Franța, USA).

Referințe

- Avram M., Drept civil. Familia, ediția a 3-a, revizuită și adăugită, Editura Hamangiu, București, 2022;
- Boroi G., Curs de drept civil. Partea generală, ediția a 2-a revizuită și adăugită, Editura Hamangiu, București, 2012;
- Florian E., Dreptul familiei. Căsătoria. Regimurile matrimoniale. Filiația, ediția a 8-a, Editura C.H. Beck, București, 2022;
- Lupașcu D., Crăciunescu C.M., Dreptul familiei, ediția a IV-a, Editura Universul Juridic, București, 2020;
- Ungureanu O., Munteanu C., Drept civil. Partea generală, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic București, 2017;
- Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 505 din 15 iulie 2011;
- O.U.G. nr. 194 din 12 decembrie 2002 privind regimul străinilor în România, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 421 din 5 iunie 2008;
- https://www.rejust.ro/juris/5925g8947 (ultima accesare: 12.01.2022);
- https://www.rejust.ro/juris/346de7696 (ultima accesare: 13.01.2022);
- Codul civil francez https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006070721/ (ultima accesare: 10.02.2023);
- https://www.marieclaire.fr/,mariage-blanc-qu-est-ce-que-c-est,781927.asp (ultima accesare: 12.02.2023);
- https://www.senat.fr/lc/lc159/lc159_mono.html (ultima accesare: 14.02.2023);
- Codul civil german https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#p4856 (ultima accesare: 12.02.2023);
- https://www.ice.gov/sites/default/files/documents/Document/2016/marriageFraudBrochure.pdf (ultima accesare: 14.02.2023);
- https://www.latimes.com/local/la-me-craigslist7dec07-story.html (ultima accesare: 20.03.2023);
- https://web.archive.org/web/20121025084726/http://www.highbeam.com/doc/1G1-62616735.html (ultima accesare: 20.03.2023).

PERSPECTIVA FISCALĂ ȘI COMERCIALĂ ASUPRA DIVIDENDELOR

Alina MATEI*

Abstract

Articolul de faţă aduce în discuţie o serie de aspecte teoretice şi practice referitoare la mecanismul fiscal privind impozitarea dividendelor și analiza acestora din punct de vedere comercial.

Sunt examinate diferitele modalități de distribuire a dividendelor, precum și avantajele și dezavantajele acestora. De asemenea, sunt abordate aspecte legate de reglementarea fiscală a dividendelor și de impactul acestora asupra economiei. Articolul subliniază importanța unei politici de dividende clare și bine definite pentru o societate comercială, precum și necesitatea unor măsuri fiscale adecvate pentru a preveni evaziunea fiscală și pentru a genera venituri fiscale.

Astfel, articolul creionează faptul că dividendele reprezintă o componentă importantă a societăților comerciale și ar trebui să fie gestionate în mod adecvat pentru a aduce beneficii tuturor părților implicate.

Cuvinte cheie: *dividend, impozit, societate, fiscal, acțiuni, commercial, profit, adunare, răspundere, distribuire, scop, capital, asociați, evaziune, distribuire, bani, cod, cotă.*

I. Introducere

Nu întotdeauna omul reușește să-şi atingă singur toate scopurile sale şi, odată cu sporirea nevoilor lui, asocierea, respectiv punerea în comun a aporturilor băneşti, în bunuri, în prestaţii sau cunoştinţe specifice aproape că a devenit inevitabilă. Ideea de „societate” s-a născut şi s-a dezvoltat din cauze de ordin economico-social. Viaţa socială, fiind rezultatul unui întreg proces de sinteză, a transformat raporturile umane de coexistenţă în raporturi de cooperare. În aceste condiţii, a generat ideea cooperării între mai mulţi întreprinzători, care să realizeze împreună astfel de activităţi. Însă cooperarea mai este întâlnită și în contractul social pe care statul îl

* Studentă, Facultatea de Drept, Universitatea “Nicolae Titulescu” din Bucuresti; (e-mail: alina.matei42@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea asist. univ. dr. Andreea Livadariu (andreea.livadariu@univnt.ro) și lect. univ. dr. Dan-Alexandru Sitaru (dan.alexandru@sitaru.com).

încheie cu oamenii pe care îi conduce și care oameni numai în colectivitate își pot satisface nevoile publice, pe seama prelevărilor de natură fiscală asupra veniturilor.

Înființarea unei societăți este un proces destul de anevoios și plin de provocări, dar în schimb aceasta poate aduce satisfacții pe termen lung. Pe lângă împlinirea pe care o are un asociat al unei companii când observă cum aceasta se dezvoltă și produce rezultate uimitoare, o satisfacție aparte se produce când această companie își îndeplinește scopul în care a fost înființată și anume obținerea de profit. Activitatea desfășurată în cadrul unei societăți comerciale are ca rezultat unele beneficii, beneficii care sporesc patrimoniul societății, prin urmare a asociaților.

Prin urmare, în cazul în care din situația financiară anuală, întocmită în condițiile legii, rezultă că societatea a realizat profit, acesta va fi repartizat de către adunarea Adunarea Generală a Asociaților pe destinațiile legale: reîntregirea capitalului social, formarea fondului de rezervă, reinvestirea prin majorarea capitalului social, distribuirea de dividende către asociați[1] etc , toate acestea fiind, în condițiile prevăzute de Codul fiscal și Codul de procedură fiscală, materie impozabilă.

II. Descrierea cercetării din perspectivă comercială

2.1. Regelmentări privind dividendele

Legea 31/1990 privind societățile comerciale reglementează modul în care se pot distribui dividendele către acționarii unei companii comerciale.

Astfel, art. 1 din Legea nr. 31/1990, realizarea și împărțirea profitului este de natura societăților comerciale, iar sintagma „desfăşurării de activităţi cu scop lucrativ” creionează obiectul de activitate a acestor societăți[2].

În momentul în care o societate desfășoară o activitate rentabilă și obține profit, acesta va distribuit o parte din acest profit către asociați în cote-părți în dependență de numărul acțiunilor pe care le deține fiecare asociat.

Dreptul la dividende are ca temei deținerea de către asociat, după caz, a unor părți de interes, părți sociale sau acțiuni ale societății comerciale[3] .

Potrivit Legii 31/1990, o companie poate distribui dividende din profitul net al exercițiului financiar, după ce a alocat o parte din profitul net pentru rezerve și după ce a acoperit eventuale pierderi din exercițiile financiare anterioare. În cazul în care nu există profit net sau dacă pierderile sunt mai mari decât profitul, nu se pot distribui dividende.

---

[1] Stanciu D. Cărpenaru, Drept Comercial Român, Ediția a VII-a revăzută și adăugită, ed. Universul Juridic, București, 2007, p. 170.

[2] Legea 31/1990 privind societățile comerciale.

[3] Stanciu D. Cărpenaru, Sorin David, Cătălin Predoiu, Gheorghe Piperea, Societățile comerciale, ed. C.H. Beck, București, 2001, p. 167.

De asemenea, Legea 31/1990 prevede că dividende se pot distribui numai după aprobarea situațiilor financiare și a bilanțului contabil de către Adunarea Generală a Acționarilor. Distribuirea dividendelor trebuie să fie proporțională cu numărul de acțiuni deținute de fiecare acționar.

Sursa distribuirii de dividende o reprezintă profitul realizat de societate în cursul exercițiului financiar. Distribuirea de dividende în lipsa unui profit reprezintă o faptă ilicită, care atrage răspunderea civilă și penală.

În cazul în care se distribuie dividende fără respectarea prevederilor legale, acționarii care au primit dividendele pot fi obligați să le returneze, iar compania și administratorii acesteia pot fi sancționați de către autoritățile fiscale și pot fi implicați în proceduri legale.

În acest sens, conform art 67 alin (1) din Legea 31/1990 „cota-parte din profit ce se plăteşte fiecărui asociat constituie dividend„ iar art 67 alin (2) distinge faptul că „dividendele se distribuie asociaţilor proporţional cu cota de participare la capitalul social vărsat, opţional trimestrial pe baza situaţiilor financiare interimare şi anual, după regularizarea efectuată prin situaţiile financiare anuale, dacă prin actul constitutiv nu se prevede altfel. Acestea se pot plăti în mod opţional trimestrial în termenul stabilit de adunarea generală a asociaţilor sau, după caz, prin legile speciale, regularizarea diferenţelor rezultate din distribuirea dividendelor în timpul anului urmând să se facă prin situaţiile financiare anuale. Plata diferenţelor rezultate din regularizare se face în termen de 60 de zile de la data aprobării situaţiilor financiare anuale aferente exerciţiului financiar încheiat. În caz contrar, societatea datorează, după acest termen, dobândă penalizatoare calculată conform art. 3 din Ordonanţa Guvernului nr. 13/2011 privind dobânda legală remuneratorie şi penalizatoare pentru obligaţii băneşti, precum şi pentru reglementarea unor măsuri financiar-fiscale în domeniul bancar, aprobată prin Legea nr. 43/2012, cu completările ulterioare, dacă prin actul constitutiv sau prin hotărârea adunării generale a acţionarilor care a aprobat situaţiile financiare aferente exerciţiului financiar încheiat nu s-a stabilit o dobândă mai mare”.

2.2. Politica dividendelor

Atitudinea față de politica de dividende a societății este un alt element esențial al implicării acționarilor în viața societății. Dividendele și câștigurile de capital (sporul de valoare a acțiunilor) reprezintă remunerația asumării de către acționari a riscului investițional. În statele cu o legislație ce prevede o o solidă protecție a acționarilor minoritari, dividendele sunt dese ori rezultatul presiunii exercitate de acționarii minoritari asupra managerilor și asupra acționarilor majoritari pentru a fi distribuit profitul. Prin intermediul dividendelor, investitorii, în general, și acționarii minoritari, în special, pot monitoriza deciziile managementului și ale acționarilor cu putere de control, iar prin plata dividendelor, acționari majoritari îi recompensează pe acționarii minoritari pentru ceea ce au investit.

Acționarii majoritari, interesați în obținerea de capitaluri suplimentare, aleg să plătească dividende pentru a stabili sau consolida o reputație de tratament rezonabil al acționarilor minoritari. Distribuirea de dividende nu este, deci, numai un scop în sine (acționarii se asociază în vederea obținerii de profit), ci și un mijloc pentru atingerea unor astfel de obiective, fie ale acționarilor majoritari, fie ale societății.

Dacă scopul fiecărui asociat este acela de a participa la împărțirea profitului și de a partaja cu ceilalți riscul activității, scopul entității colective, în sine, este realizarea de beneficii sau de economii. Este vorba de un scop lucrativ, ce animă activitatea entității, și care dă organizare acestei activități, ceea ce face din entitatea colectivă un profesionist, în sensul art. 3 C. Civ.

Politica de dividende reprezintă ansamblul deciziilor și practicilor pe care o societate le adoptă în ceea ce privește distribuirea profitului acționarilor sub formă de dividende. Această politică poate fi influențată de mai mulți factori, cum ar fi nevoile de finanțare ale societății, nivelul profitabilității, cerințele investitorilor și ale pieței, legislația și reglementările aplicabile etc.

Politica de dividende poate avea un impact semnificativ asupra valorii acțiunilor și asupra încrederii investitorilor în societate. O politică de dividende stabilită și predictibilă poate oferi un nivel de certitudine investitorilor cu privire la veniturile lor viitoare și poate crește încrederea în societate. Pe de altă parte, o politică de dividende instabilă sau neclară poate duce la confuzie și la scăderea încrederii investitorilor.

Deciziile privind distribuirea de dividende pot fi influențate de diferite considerente. De exemplu, unele societăți pot decide să distribuie un procent ridicat din profit sub formă de dividende pentru a răsplăti acționarii pentru investiția făcută și pentru a-i menține loiali. Altele pot opta pentru o politică de dividende mai moderată, preferând să păstreze o parte din profit pentru investiții ulterioare și pentru a crește valoarea societății pe termen lung.

Prin urmare, politica de dividende trebuie să fie bine fundamentată și să ia în considerare nevoile și obiectivele atât ale societății, cât și ale acționarilor. De asemenea, este important ca deciziile privind distribuirea de dividende să fie luate cu respectarea tuturor prevederilor legale și statutare aplicabile.

2.3. Tipuri de dividende

Toate companiile plătesc diverse tipuri de dividende, iar acestea pot varia în funcție de performanța financiară a companiei și de deciziile luate de conducerea acesteia.

În România, companiile pot acorda următoarele tipuri de dividende acționarilor:

- Dividende în numerar: acestea sunt plățile în bani pe care o companie le face acționarilor săi din profiturile realizate. În România, acestea sunt distribuite de obicei trimestrial sau anual.
- Dividende în acțiuni: compania își poate plăti dividende în acțiuni, oferind acționarilor săi acțiuni gratuite, proporțional cu numărul de acțiuni pe care le dețin deja.
- Dividende în instrumente financiare: pot fi acordate în cazul în care compania nu are suficiente lichidități pentru a plăti dividende în numerar și constă în acordarea de certificate de depozit sau alte instrumente financiare către acționari.
- Dividende în natură: uneori, o companie poate acorda dividende în natură, oferind acționarilor săi alte active decât bani sau acțiuni, cum ar fi proprietăți sau alte active ale companiei.

De asemenea, distingem o altă categorie de dividende care se caracterizează în funcție de momentul in care se acorda dividendele, acestea pot fi:

- Dividende interimare sau dividende in avans: se acorda pe baza situației financiare interimare, înainte de realizarea situației financiare anuale
- Dividende acordate in mod normal, după realizarea situației financiare anuale.

Este important de că tipurile de dividende pe care o companie le poate oferi pot varia în funcție de legile și reglementările din România și pot fi stabilite prin hotărârea Adunării Generale a Acționarilor.

2.4. Distribuirea dividendelor

În conformitate cu Legea nr. 31/1990 (art. 7 și art. 8), actul constitutiv al societății trebuie să conțină modul de distribuire a beneficiilor şi de suportare a pierderilor către asociații. Prin urmare, un prim criteriu al împărțirii profitului îl reprezintă înțelegerea asociaților inserată în actele constitutive ale societății.

Sunt interzise însă așa-numitele clauze leonine care îi favorizează pe unii asociați în dauna celorlalți. În acest sens, art. 1902 alin. (5) C. civ. prevede că orice clauză prin care un asociat este exclus de la împărțirea beneficiilor sau de la participarea la pierderi este considerată nescrisă. Aşadar, soluţia Codului civil este aceea de salvgardare a actului constitutiv şi de ineficacitate doar a clauzei care stipulează toate beneficiile în favoarea unui asociat sau a unor asociaţi, precum şi a clauzei care scuteşte asociatul/asociaţii de la pierderile pe care le-ar înregistra societatea.

Un alt criteriu de împărțire a profitului îl reprezintă criteriul legal exprimat prin regula proporționalității suportării profitului și a pierderilor cu participația la capitalul social vărsat. Acest criteriu este consacrat în art. 67 alin. (2) din Legea nr. 31/1990, potrivit căruia dividendelor se distribuie asociaților proporțional cu

cota de participare la capitalul social vărsat, dacă prin actul constitutiv nu se prevede altfel[4].

În România, distribuirea dividendelor către acționari este reglementată de lege și trebuie să respecte procedurile prevăzute în legislație.

Potrivit legii, distribuirea dividendelor trebuie să fie aprobată de Adunarea Generală a Acționarilor (AGA) și poate fi plătită în numerar, în acțiuni sau în natură.

De asemenea, legea stabilește că dividendele trebuie distribuite proporțional cu numărul de acțiuni deținute de fiecare acționar la data înregistrării în registrul acționarilor.

Companiile listate la bursa de valori trebuie să respecte anumite termene limită în ceea ce privește distribuirea dividendelor. În general, A.G.A trebuie să ia decizia privind distribuirea dividendelor în termen de 5 luni de la încheierea exercițiului financiar, iar plata efectivă a dividendelor trebuie să fie făcută în termen de 60 de zile de la data aprobării Adunării Generale a Acționarilor.

Din momentul stabilirii de către Adunarea Generală a Asociaților a dividentului, dreptul la dividende al asociatului încetează să mai fie un drept social; el devine un drept de creanță individual al asociatului față de societate.

În cazul când A.G.A. stabilește un termen pentru plata dividendelor, obligația societății de plată a dividendelor devine exigibilă la data stabilirii termenului în cadrul căruia trebuiau plătite dividendele. Dacă societatea nu își execută obligația de plată a dividendelor la scadență, ea își angajează răspunderea. Potrivit legii, pentru perioada de întârziere, societatea va plăti daune interese la nivelul dobânzii legale[5] .

Întrucât dreptul la dividende se întemeiază pe actul constitutiv, obligația societății privind plata dividendelor este o obligație comercială. În consecință, dobânda legală aplicabilă societăților comerciale este dobândă legală în materie comercială [6].

Practica judiciară a decis că, în cazul întârzierii plății dividendelor, creditorul este îndreptățit la actualizarea sumei datorate cu indicele inflației. Mai mult, s-a decis că actualizarea se poate cumula cu dobânda legală [7].

Este important de menționat că, în funcție de situația financiară a companiei, Adunarea Generală a Acționarilor poate decide să distribuie sau să nu distribuie dividendele către acționari.

---

[4] Vasile Nemeș, Drept Comercial, ediția a 4-a revizuită și adăugită, ed. Hamangiu, București, 2021, p.106.

[5] Stanciu D. Cărpenaru, op.cit, 2007, p. 170.

[6] F. Gârbaci, Natura juridică a obligației de plată a dividendelor, în ”Juridica” nr. 7-8/2001, p. 308 și urm.

[7] Stanciu D. Cărpenaru, Tratat de drept comercial roman, ediția a VI-a, actualizată, ed. Universul Juridic, București, 2019, p.139.

Un exemplu din jurisprudența Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secția comercială, s-a pronunțat asupra acordării dividendelor conform voinței asociaților exprimată prin hotărârea A.G.A. susținând că: „voința asociaților este exprimată, conform art 67 alin (2) și art. 111 alin (2) lit. a) din Legea nr. 31/1990, prin hotărârea Adunării Generale a Asociaților publicată în Monitorul Oficial al României și necontestată, prin care s-au aprobat: bilanțul contabil și contul de profit și pierderi, raportul comisiei de cenzori asupra situațiilor financiare și bugetului de venituri.

Repartizarea profitului net, contrară bilanțului contabil, prin care se realizează un transfer nelegal din contul „dividendelor" în contul „datorii" reprezintă un act de dispoziție care nu poate fi efectuat decât prin acceptarea tuturor acționarilor.[8]"

Distribuirea de dividende către acționari poate fi făcută în mai multe moduri, în funcție de decizia Adunării Generale a Acționarilor și de situația financiară a companiei. Iată câteva moduri de distribuire a dividendelor către acționari:

- Prin transfer bancar: acesta este cel mai comun mod de distribuire a dividendelor. Compania transferă suma corespunzătoare de bani în conturile bancare ale acționarilor, proporțional cu numărul de acțiuni pe care le dețin.
- Prin emiterea de cecuri: compania poate emite cecuri către acționari pentru plata dividendelor. Aceste cecuri pot fi depuse la bancă și apoi rambursate în numerar.
- Prin intermediul unor agenți de plată: compania poate angaja un agent de plată specializat, care se va ocupa de distribuirea dividendelor către acționari în numele companiei.
- Prin dividende în acțiuni: compania poate decide să distribuie dividende în acțiuni, oferind acționarilor săi acțiuni gratuite, proporțional cu numărul de acțiuni pe care le dețin deja.

Indiferent de modul de distribuire a dividendelor, compania trebuie să respecte termenele limită stabilite de lege și să asigure că acționarii primesc dividendele la timp. De asemenea, dividendele pot fi impozitate în funcție de legislația fiscală în vigoare.

III. Reglementarea dividendelor cuprinsă în dreptul fiscal.

3.1. Reglementarea fiscală a dividendelor

Din perspectivă fiscală, potrivit art. 7 pct. 11 din Codul fiscal, prin dividend se înțelege o distribuire în bani sau în natură, efectuată de o persoană juridică unui participant, drept consecinţă a deţinerii unor titluri de participare la acea persoană juridică, exceptând următoarele:

[8] Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția comercială, decizie nr. 72 din 11 ianuarie 2007.

- o distribuire de titluri de participare noi sau majorarea valorii nominale a titlurilor de participare existente, ca urmare a unei operaţiuni de majorare a capitalului social, potrivit legii;
- o distribuire efectuată în legătură cu dobândirea/răscumpărarea titlurilor de participare proprii de către persoana juridică;
- o distribuire în bani sau în natură, efectuată în legătură cu lichidarea unei persoane juridice;
- o distribuire în bani sau în natură, efectuată cu ocazia reducerii capitalului social, potrivit legii;
- o distribuire de prime de emisiune, proporţional cu partea ce îi revine fiecărui participant;
- o distribuire de titluri de participare în legătură cu operaţiuni de reorganizare, prevăzute la art. 32 şi 33.

Se consideră dividende din punct de vedere fiscal şi se supun aceluiaşi regim fiscal ca veniturile din dividende:

- *câştigurile obţinute de persoanele fizice din deţinerea de titluri de participare, definite de legislaţia în materie, la organisme de plasament colectiv;*
- *veniturile în bani şi în natură distribuite de societăţile agricole, cu personalitate juridică, constituite potrivit legislaţiei în materie, unui participant la societatea respectivă drept consecinţă a deţinerii părţilor sociale;*

Codul fiscal prevede în cadrul articolului 43 întitulat „Declararea, reţinerea şi plata impozitului pe dividende”, regulile generale privind stabilirea și plata impozitului pe dividende de către o persoană juridică română care plătește dividende unei persoane juridice române, după cum urmează:

(1) O persoană juridică română care plăteşte dividende către o persoană juridică română are obligaţia să reţină, să declare şi să plătească impozitul pe dividende reţinut către bugetul de stat, astfel cum se prevede în prezentul articol.

(2) Impozitul pe dividende se stabileşte prin aplicarea unei cote de impozit de 8% asupra dividendului brut plătit unei persoane juridice române. Impozitul pe dividende se declară şi se plăteşte la bugetul de stat, până la data de 25 inclusiv a lunii următoare celei în care se plăteşte dividendul.

(3) Prin excepţie de la prevederile alin. (1) şi (2), în cazul în care dividendele distribuite, potrivit legii, nu au fost plătite până la sfârşitul anului în care s-a aprobat distribuirea acestora, impozitul pe dividende aferent se plăteşte, după caz, până la data de 25 ianuarie a anului următor, respectiv până la data de 25 a primei luni a anului fiscal modificat următor anului în care s-a aprobat distribuirea dividendelor. Aceste prevederi nu se aplică pentru dividendele distribuite şi neplătite până la sfârşitul anului în care s-a aprobat distribuirea acestora, dacă în ultima zi a anului fiscal respectiv, calendaristic sau modificat, după caz, sunt îndeplinite condiţiile prevăzute la alin. (4) lit. a) şi b).

(4) Prevederile prezentului articol nu se aplică în cazul dividendelor plătite de o persoană juridică română unei alte persoane juridice române, dacă, la data plăţii dividendelor, fiecare dintre aceste persoane îndeplineşte cumulativ următoarele condiţii:

a) persoana juridică beneficiară a dividendelor:

(i) deţine minimum 10% din titlurile de participare ale persoanei juridice române care plăteşte dividendele, pe o perioadă de un an împlinit până la data plăţii acestora inclusiv;

(ii) este constituită ca o "societate pe acţiuni", "societate în comandită pe acţiuni", "societate cu răspundere limitată", "societate în nume colectiv", "societate în comandită simplă" sau are forma de organizare a unei alte persoane juridice aflate sub incidenţa legislaţiei române;

(iii) plăteşte, fără posibilitatea unei opţiuni sau exceptări, impozit pe profit sau orice alt impozit care substituie impozitul pe profit;

b) persoana juridică care plăteşte dividendele:

(i) este constituită ca o "societate pe acţiuni", "societate în comandită pe acţiuni", "societate cu răspundere limitată", "societate în nume colectiv", "societate în comandită simplă" sau are forma de organizare a unei alte persoane juridice aflate sub incidenţa legislaţiei române;

(ii) plăteşte, fără posibilitatea unei opţiuni sau exceptări, impozit pe profit sau orice alt impozit care substituie impozitul pe profit.

(5) Prevederile alin. (2) şi (3) se aplică şi dividendelor distribuite/plătite fondurilor de pensii administrate privat şi/sau fondurilor de pensii facultative.[9] .

În situația de mai sus, impozitul pe dividende este 8%.

Însă dividendele se pot plăti de către o persoană juridică și unei persoane fizice, ipoteză reglementată de Codul fiscal ca fiind „venit din investiții”, conform art. 91 alin. (a) din Codul fiscal.

Cota de impozit pe dividende este tot 8%, în conformitate cu art. 97 alin. (7) din Codul fiscal, veniturile sub formă de dividende, inclusiv câştigul obţinut ca urmare a deţinerii de titluri de participare definite de legislaţia în materie la organisme de plasament colectiv se impozitează cu o cotă de 8% din suma acestora, impozitul fiind final.*) Obligaţia calculării şi reţinerii impozitului pe veniturile sub formă de dividende revine persoanelor juridice, odată cu plata dividendelor/sumelor reprezentând câştigul obţinut ca urmare a deţinerii de titluri de participare de către acţionari/asociaţi/ investitori. Termenul de virare a impozitului este până la data de 25 inclusiv a lunii următoare celei în care se face plata. În cazul dividendelor/câştigurilor obţinute ca urmare a deţinerii de titluri de participare, distribuite, dar care nu au fost plătite acţionarilor/asociaţilor/investitorilor până la

[9] Codul Fiscal, Codul de procedură fiscală, actualizat la 1 februarie 2022, ed. Hamangiu 2022, p.79-80.

sfârşitul anului în care s-a aprobat distribuirea acestora, impozitul pe dividende/câştig se plăteşte până la data de 25 ianuarie inclusiv a anului următor distribuirii. Impozitul datorat se virează integral la bugetul de stat.

Modificarea cotei de impunere de la 5% la 8% a intrat în vigoare la data de 1 ianuarie 2023.

Dividendele sunt supuse plății contribuției de asigurări de sănătate, a cărei modalitate de calcul a fost modificată începând cu 1 ianuarie, în conformitate cu articolul 155 alin. (1) lit. g) din Codul fiscal. Baza de calcul a cotei de contribuții este larg reglementată în articolul 170 din Codul fiscal.

Cota de contribuție de asigurări de sănătate este stabilită la 10%, conform art. 156 Cod fiscal.

3.2. Dubla impozitare a dividendelor.

Pentru a evita dubla impozitare a dividendelor, multe țări au semnat acorduri de dublă impunere care prevăd reducerea sau eliminarea impozitului aplicat la nivel personal pentru acționarii care primesc dividende din companii din alte țări. În plus, există și alte metode prin care companiile pot reduce sau evita dubla impozitare, cum ar fi utilizarea structurilor de holding și a convențiilor fiscale.

Spre exemplu, Legea Nr. 309/2018 din 12 decembrie 2018 privind ratificarea Convenţiei dintre România şi Regatul Spaniei pentru eliminarea dublei impuneri cu privire la impozitele pe venit şi prevenirea evaziunii fiscale şi a evitării plăţii impozitelor şi a protocolului la convenţie, semnate la Bucureşti la 18 octombrie 2017, în cadrul articolului 7 alin (1) prevede faptul că profiturile unei întreprinderi a unui stat contractant sunt impozabile numai în acel stat, în afară de cazul când întreprinderea exercită activitate de afaceri în celălalt stat contractant printr-un sediu permanent situat acolo. Dacă întreprinderea exercită activitate de afaceri în acest mod, profiturile întreprinderii pot fi impuse în celălalt stat, dar numai acea parte din ele care este atribuibilă acelui sediu permanent[10] .

În același cadru legal, Legea 309/2018 a definit în cadrul articolului 10 noțiunea de dividende, punctând următoarele aspecte:

1. Dividendele plătite de o societate care este rezidentă a unui stat contractant unui rezident al celuilalt stat contractant sunt impozabile în celălalt stat.

2. Totuşi, dividendele plătite de o societate care este rezidentă a unui stat contractant sunt de asemenea impozabile în acel stat potrivit legislaţiei acelui stat, dar dacă beneficiarul efectiv al dividendelor este rezident al celuilalt stat

[10] Legea Nr. 309/2018 din 12 decembrie 2018 privind ratificarea Convenţiei dintre România şi Regatul Spaniei pentru eliminarea dublei impuneri cu privire la impozitele pe venit şi prevenirea evaziunii fiscale şi a evitării plăţii impozitelor şi a protocolului la convenţie, semnate la Bucureşti la 18 octombrie 2017, art, 7 alin. (1).

contractant, impozitul astfel stabilit nu va depăşi 5 la sută din suma brută a dividendelor.

3. Prin derogare de la prevederile paragrafului 2, statul contractant în care este rezidentă societatea plătitoare de dividende va scuti de impozit dividendele plătite dacă beneficiarul efectiv al dividendelor este:

a) o societate care este rezidentă a celuilalt stat contractant şi care deţine pentru mai mult de un an, direct sau indirect, cel puţin 10 la sută din capitalul societăţii plătitoare de dividende;

b) o schemă de pensii care este rezidentă a celuilalt stat contractant.

Prezentul paragraf nu afectează impunerea societăţii cu privire la profiturile din care se plătesc dividendele.

4. Termenul "dividende" folosit în prezentul articol înseamnă venituri provenind din acţiuni, din acţiuni sau drepturi de folosinţă, din părţi miniere, din părţi de fondator sau din alte drepturi, care nu sunt titluri de creanţă, din participarea la profituri, precum şi veniturile din alte părţi sociale care sunt supuse aceluiaşi regim de impunere ca veniturile din acţiuni de către legislaţia statului în care este rezidentă societatea care le distribuie.

5. Prevederile paragrafelor 1 şi 2 nu se aplică dacă beneficiarul efectiv al dividendelor, fiind rezident al unui stat contractant, desfăşoară activitate de afaceri în celălalt stat contractant în care societatea plătitoare de dividende este rezidentă, printr-un sediu permanent situat acolo, şi deţinerea drepturilor generatoare de dividende în legătură cu care sunt plătite dividendele este efectiv legată de un asemenea sediu permanent. În această situaţie, se aplică prevederile articolului 7.

6. Când o societate rezidentă a unui stat contractant realizează profituri sau venituri din celălalt stat contractant, celălalt stat nu poate percepe niciun impozit asupra dividendelor plătite de societate, cu excepţia cazului când asemenea dividende sunt plătite unui rezident al celuilalt stat sau când deţinerea drepturilor generatoare de dividende în legătură cu care dividendele sunt plătite este efectiv legată de un sediu permanent situat în celălalt stat, nici să supună profiturile nedistribuite ale societăţii unui impozit asupra profiturilor nedistribuite ale societăţii, chiar dacă dividendele plătite sau profiturile nedistribuite reprezintă în întregime sau în parte profituri sau venituri provenind din celălalt stat.

Putem spune, însă, că un alt caz de dublă impunere o reprezintă situația în care o companie plătește dividende către acționari, iar aceștia sunt impozitați atât la nivelul companiei care plătește dividendele, cât și la nivel personal.

De exemplu, să spunem că o companie face profit și decide să distribuie o parte din acest profit sub formă de dividende către acționarii săi. Înainte de a plăti aceste dividende, compania trebuie să plătească un impozit pe venit (dacă este microîntreprindere) sau pe profit (în cazul în care este o societate înregistrată ca plătitoare de profit) la stat. Atunci când aceste dividende sunt distribuite către

titularii de părți sociale, aceștia trebuie să plătească, de asemenea, impozitul pe venitul personal (respectiv impositul pe dividende).

Putem spune că dividendele sunt impozitate, în realitate, de două ori, deși e adevărat că debitorii sunt contribuabili diferiți – persoane juridice și persoane fizice titulare de părți sociale, încă obiectul impunerii este reprezentat de aceeași materie impozabilă ce poartă denumiri diferite profit și dividend. Dubla impunere, în realitate, reduce valoarea reală a dividendelor primite de titularii de părți sociale individuali și poate fi perceput ca o povară fiscală suplimentară.

3.3. Neplata impozitului pe dividende

Neplata impozitului pe dividende este ilegală și poate avea consecințe grave pentru persoanele sau companiile implicate.

În cazul în care o persoană sau o companie nu plătește impozitul pe dividende, autoritățile fiscale pot lua măsuri pentru a recupera sumele datorate, inclusiv prin executarea silită sau prin acțiuni în justiție. De asemenea, pot fi aplicate amenzi și penalități pentru neplata la timp a impozitului, ceea ce poate duce la creșterea datoriei fiscale.

ANAF (Agenția Națională de Administrare Fiscală) poate aplica o serie de sancțiuni pentru neplata impozitului pe dividende, în funcție de gravitatea situației. Iată câteva dintre acestea:

Penalități pentru neplata impozitului - în cazul în care impozitul pe dividende nu este plătit în termenul legal, pot fi aplicate penalități de întârziere, care sunt calculate în funcție de valoarea impozitului datorat și perioada de întârziere.

Executarea silită - dacă impozitul pe dividende nu este plătit în termenul legal, ANAF poate iniția procedura de executare silită pentru recuperarea datoriilor fiscale, care poate include confiscarea bunurilor sau conturilor bancare ale debitorului.

Înregistrarea în evidențele ANAF ale persoanelor sau companiilor cu obligații fiscale neplătite - ANAF poate să înregistreze în evidențele sale persoanele sau companiile care nu și-au îndeplinit obligațiile fiscale, fapt care poate avea un impact negativ asupra creditabilității acestora.

Este o regulă cu caracter imperativ prin care se impune să se respecte regulile fiscale și să se plătească impozitele la timp pentru a evita consecințele negative ale neplății acestora.

IV. Concluzii

Concluzionând asupra tuturor aspectelor anterior cercetate și abordate, susțin ideea că, dividendele joacă un rol important în societățile comerciale și pot fi benefice pentru toate părțile implicate. Reprezintă un element esențial faptul că societățile să aibă o politică clară de dividende, iar guvernul să reglementeze

fiscalitatea acestora în mod adecvat pentru a asigura o distribuție corectă și echitabilă a profiturilor societăților.

De asemenea, dividendele sunt importante atât în materia comercială, cât și în cea fiscală. Acestea pot stimula investițiile, pot crea valoare pentru acționari, pot reflecta performanța societății comerciale și pot contribui la creșterea economiei. Reglementarea fiscală adecvată poate contribui la estimarea corectă a veniturilor fiscale și poate preveni evaziunea fiscală.

Dividendele reflectă performanța societății comerciale, deoarece o societate care oferă dividende constante sau care își mărește dividendele în mod regulat poate fi percepută ca fiind o societate stabilă și profitabilă. Astfel dividendele pot fi percepute ca un bun indicator al sănătății financiare al unei societăți.

Referințe

- Stanciu D. Cărpenaru, Drept Comercial Român, Ediția a VII-a revăzută și adăugită, ed. Universul Juridic, București, 2007;
- Legea 31/1990 privind societățile comerciale;
- Stanciu D. Cărpenaru, Sorin David, Cătălin Predoiu, Gheorghe Piperea, Societățile comerciale, ed. C.H. Beck, București, 2001;
- Vasile Nemeș, Drept Comercial, ediția a 4-a revizuită și adăugită, ed. Hamangiu, București, 2021;
- F. Gârbaci, Natura juridică a obligației de plată a dividendelor, în”Juridica” nr. 7-8/2001;
- Stanciu D. Cărpenaru, Tratat de drept comercial roman, ediția a VI-a, actualizată, ed. Universul Juridic, București, 2019;
- Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția comercială, decizie nr. 72 din 11 ianuarie 2007;
- Codul Fiscal, Codul de procedură fiscală, actualizat la 1 februarie 2022, ed. Hamangiu 2022;
- Legea nr. 296 din 18 decembrie 2020;
- Legea Nr. 309/2018 din 12 decembrie 2018 privind ratificarea Convenţiei dintre România şi Regatul Spaniei pentru eliminarea dublei impuneri cu privire la impozitele pe venit şi prevenirea evaziunii fiscale şi a evitării plăţii impozitelor şi a protocolului la convenţie, semnate la Bucureşti la 18 octombrie 2017.

RĂSPUNDEREA CIVILĂ DELICTUALĂ ÎN CAZUL INFECȚIILOR NOSOCOMIALE DIN CADRUL UNITĂȚILOR SPITALICEȘTI DIN ROMÂNIA

Mirela Gabriela CIORNEI
Bogdan Costin CIOCOIU*

Abstract

Prezenta lucrare își propune să ofere o analiză teoretică și practică a răspunderii civile delictuale în cazul infecțiilor nosocomiale din cadrul unităților spitalicești din țara noastră. Ideea abordării prezentei teme a pornit de la evenimentele recente produse în România pe fondul crizei provocate de virusul SARS-CoV-2, precum și având încă în minte tragicul eveniment care a avut loc în data de 30 noiembrie 2015, toate acestea având, printre altele, un numitor comun care a condus, alături de alți factori (astfel cum rezultă din informațiile publice accesibile publicului larg), la un număr crescut de persoane decedate, respectiv infecțiile intra-spitalicești, denumite in literatura de specialitate infecții nosocomiale.

Astfel, lucrare de față își propune să analizeze condițiile prin care se poate angaja răspunderea civila delictuală a unității sanitare în care se află victima, în cazul în care aceasta contactează o infecție din interiorul spitalului, precum și particularitățile acestei acțiuni raportat la prevederile Codului civil.

Cuvinte cheie: *răspunderea civilă delictuală, infecție nosocomială, spital, faptă ilicită, Codul Civil.*

I. Introducere

La data de 31 octombrie 2022 Institutul National de Sănătate Publica a publicat raportul privind Consumul de antibiotice, Rezistența Microbiană și Infecții Asociate Asistenței Medicale în România, aferent anului 2020. Potrivit acestuia[1], pînă în anul 2020 s-au raportat un număr redus de infecții nosocomiale, la acest fapt concurând atât deficiente de diagnosticare a acestor infecții cat si deficiente de raportare. In anul 2020 au fost raportate de 2,8 mai multe infecții nosocomiale fata

* Studenți, anul 2, Învățământ la distanță, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din Bucuresti; (e-mail: mirelal44154@univnt.ro, bogdanl45176@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lector. univ. dr. Bogdan Nazat (e-mail: bogdan.nazat@sinescu-nazat.ro).

[1] https://www.cnscbt.ro/index.php/analiza-date-supraveghere/infectii-nosocomiale-1/3335-consumul-de-antibiotice-rezistenta-microbiana-si-infectii-asociate-asistentei-medicale-in-romania-2020/file.

de anul 2012, constatându-se, totodată, o creștere a acestui tip de infecții cu 2,01% fata de anul precedent. Astfel, s-a concluzionat că, coroborat cu pandemia COVID-19, pacienții internați în unitățile spitalicești cu alta simptomatologie s-au contaminat cu SARS-CoV-19. Potrivit aceluiași raport: „factor explicativ al creșterii numărului de infecții asociate asistentei medicale raportate este atenția sporită acordată acestor infecții după tragedia de la clubul Colectiv, inclusiv cu implementarea modificărilor legislative privind activitatea de prevenire și comunicare a IAAM cuprinse în ordinul MS 1101/2016."

II. Conținutul propriu-zis al lucrării

2.1. Răspunderea civila delictuală - considerații generale

Răspunderea civilă delictuală reprezintă acea formă de răspundere în baza căreia cel care a comis o faptă ilicită este chemat să repare prejudiciul pe care l-a cauzat unui alt subiect de drept prin săvârșirea acelei fapte, luând astfel naștere un raport juridic obligațional.

Doctrina de specialitate folosește adesea noțiunea de „*delict civil*", care își are originea in dreptul roman, unde sintagma „*delict*" avea semnificația săvârșirii unei fapte prevăzute de legea penală, săvârșită cu intenție. De asemenea, mai este folosită și sintagma "fapta ilicită cauzatoare de prejudicii".

Codul Civil actual reglementează răspunderea civilă delictuală între art.1349 -1395.

Conform celor consacrate în doctrina de specialitate, răspunderea civilă delictuală îndeplinește 2 funcții[2]: funcția reparatorie și funcția preventivă. Funcția reparatorie reprezintă repararea prejudiciului produs prin săvârșirea faptei ilicite de către autorul acesteia, către cel prejudiciat, în timpÎn timp ce funcția preventivă are ca scop diminuarea ilicitului prin descurajarea potențialilor autori de fapte ilicite, știind că vor fi sancționați daca vor produce fapta respectivă.

Răspunderea civilă delictuală pentru fapta proprie este reglementată în secțiunea a 3-a din capitolul IV, articolele 1357-1371, după cum vom arăta în cele ce urmează

Articolul 1357 Cod Civil prevede următoarele: „(1) Cel care cauzează altuia un prejudiciu printr-o faptă ilicită, săvârșită cu vinovăție, este obligat să îl repare. (2) Autorul prejudiciului răspunde pentru cea mai ușoară culpă."

De asemenea, potrivit prevederilor art. 1349 alin. (1) Cod Civil: orice persoană are îndatorirea să respecte regulile de conduită pe care legea sau obiceiul locului le impune și să nu aducă atingere, prin acțiunile ori inacțiunile sale, drepturilor sau intereselor legitime ale altor persoane.

[2] Drept civil. Obligatiile.Ion Pop , Ionut-Florin Popa , Stelian Ioan Vidu,Ed.Universul Juridic,p 300.

Răspunderea civilă delictuală pentru fapta proprie se subdimensionează în raport cu autorul faptei ilicite: răspunderea civilă delictuală a persoanei fizice și răspunderea civilă a persoanei juridice, pentru fapte în legătură cu activitatea pe care o desfășoară, însă, există situații în care se poate angaja răspunderea și pentru fapta unei persoane fizice, spre exemplu răspunderea pentru fapta prepusului, reglementată de art.1373 Cod Civil.

Pentru a putea fi angajată răspunderea civilă delictuală pentru fapta proprie este necesară îndeplinirea cumulativă a următoarelor 4 condiții, pe care le vom analiza în detaliu în cele ce urmează: existența unui prejudiciu, existența unei fapte ilicite, legătura de cauzalitate între fapta ilicită și prejudiciul creat și vinovăția autorului faptei ilicite.

Prejudiciul

Prejudiciul se poate defini ca reprezentând consecința negativă suferită de un subiect de drept ca urmare a săvârșirii faptei ilicite de către autor. Ținând cont de prevederile art.1391 Cod Civil,se are în vedere repararea prejudiciului material cât si a celui moral, ca urmare a faptei ilicite. În actuala reglementare este consacrat principiul reparării integrale a prejudiciului, care trebuie să cuprindă atât pierderea efectivă cât și beneficiul nerealizat. Codul Civil permite acoperirea și a prejudiciului viitor, sub condiția ca acesta să fie neîndoielnic[3].

În timp ce prejudiciul material este relativ ușor de calculat, prin raportare la prevederile art.1387-1389 Cod Civil, prejudiciul moral ridică numeroase probleme în practică. Prejudiciul moral reprezintă acea consecință negativă pe care o suportă subiectul activ și care nu poate fi apreciat din punct de vedere financiar, răul produs prin fapta ilicită neputând fi, în principiu, evaluat în bani. De multe ori prejudiciul moral apare ca urmare a încălcării drepturilor subiective nepatrimoniale, spre exemplu dreptul la viață, dreptul la demnitate, dreptul la integritate fizică.

De asemenea, articolul 1382 Cod Civil instituie principiul răspunderii solidare, ceea ce însemnă că, atunci când există pluralitate de subiecte chemate să răspundă delictual civil, acestea sunt ținute solidar, creditorul având dreptul să ceară întreaga prestație de la una dintre acestea.

În materia reparării prejudiciului, articolul 1386 Cod Civil, instituie regula reparării în natură, prin restabilirea la situația anterioară de dinaintea săvârșirii faptei ilicite. Cu toate acestea, dacă repararea în natură nu mai este posibilă (spre exemplu bunul a fost distrus în integralitate) sau victima faptei ilicite nu dorește acest lucru, prejudiciul se repară prin echivalență, respectiv prin plata unor despăgubiri, ce pot fi stabilite fie de către părțile raportului juridic obligațional, fie de către instanța de judecată competentă.

[3] Articolul 1385 alin. 2 din Codul Civil.

Trebuie menționat faptul că, potrivit art. 1381 alin. (2) Cod Civil, dreptul la reparație se naște din ziua în care a fost cauzat prejudiciul, autorul faptei ilicite fiind de drept în întârziere[4], sumele acordate cu titlu de prejudiciu urmând a fi actualizate. În acest sens, prin Decizia nr. 2061/2015, Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția a II-a civilă, investită cu soluționarea unei cauze având ca obiect „acțiune în răspundere civilă delictuală" a hotărât, în esență, că în cazul prejudiciului material[5]: *„creditorul are dreptul la daune-interese constând atât în actualizarea sumei executate cu rata inflaţiei damnum emergens (pierderea efectivă), cât şi în dobânda legală, lucrum cessans (beneficiul nerealizat) [...] natura juridică a dobânzii este diferită de natura juridică a actualizării obligaţiei cu rata inflaţiei, prima reprezentând o sancţiune sub forma daunelor moratorii pentru neexecutarea obligaţiei de plată, iar a doua reprezentând valoarea reală a obligaţiei băneşti la data efectuării plăţii, respectiv daune compensatorii, este admisibil cumulul acestora neputându-se, deci, vorbi despre o dublă reparaţie care să reprezinte o îmbogăţire fără justă cauză a creditorului.[...] este legal cumulul actualizării sumei executate cu dobânda legală deoarece numai prin această modalitate se asigură respectarea principiului reparării integrale a prejudiciului"*.

Fapta ilicită

Prin ilicit se înțelege încălcarea unei norme de conduită obligatorie. Ilicitul se poate realiza fie printr-o acțiune (spre exemplu, distrugerea unei mașini) sau printr-o inacțiune (spre exemplu, cu ocazia unor lucrări de construcție, se omite să fie acoperită o groapă, iar o persoană cade și își rupe o mână).

Fapta ilicită a fost definită ca fiind acțiunea sau inacțiunea prin care se aduce atingere unor drepturi subiective, ocrotite de normele de drept obiectiv.[6] În timp ce în dreptul penal funcționează principiul incriminării, ceea ce înseamnă că faptele considerate licite sunt expres incriminate în norme de drept penal, în dreptul civil sfera ilicitului civil este nelimitată având în vedere că, ar fi practic imposibil pentru legiuitor să prevadă toate faptele ilicite ce pot aduce atingere drepturilor subiective civile ale subiectelor de drept.

Legătura de cauzalitate.

Această condiție rezultă din modalitatea de redactare a art. 1349 alin. (2) Cod Civil legiuitorul utilizând sintagma "prejudiciile cauzate".

Legătura de cauzalitate între fapta ilicită şi prejudiciul pe care victima l-a suferit, este acea componentă a laturii obiective a raportului de răspundere civilă ce

[4] Articolul 1523 alin. 2 lit.e Cod Civil.

[5] http://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery[0].Key=id&customQuery[0].Value=128116.

[6] I.M.Anghel,Fr Deac,M.F. Popa,Raspunderea civila,Ed.Stiintifica,Buc 1970,p 72-73.

constă în relația (raportul sau legătura) de la cauză la efect, ce trebuie să existe între cele două elemente. Cu ajutorul legăturii de cauzalitate se determină dacă prejudiciul produs își are cauza în acțiunea sau inacțiunea ce constituie elementul ilicit. În majoritatea cazurilor, stabilirea raportului de cauzalitate nu ridică dificultăți, dar sunt unele spețe care pun problema determinării existenței acestuia din cauza condițiilor speciale în care sunt săvârșite faptele ilicite. În doctrină[7] există mai multe teorii pentru a determina raportul de cauzalitate, precum:

- teoria echivalenței condițiilor: se apreciază că toate faptele ilicite ce au concurat la crearea prejudiciului au valoare egală;
- teoria cauzei proxime: precum că răspunde doar ultimul autor al faptei ilicite care a cauzat prejudiciu;
- teorie cauzei adecvate: precum ca răspunde doar autorul al cărei faptă ilicită este tipa pentru producerea prejudiciului
- teoriei indivizibilității cauzei cu condiția: în sistemul analizei prejudiciului prin fapta ilicită trebuie să se țină cont de toate faptele care au concurat și fiecare urmează a răspunde pentru fapta sa proprie, în măsura în care a contribuit la producerea evenimentului.

În ceea ce ne privește, apreciem că ultima teorie trebuie luată în considerare când se analizează legătura de cauzalitate. De asemenea, această teorie este susținută și de practica judiciară și de dispozițiile Codului Civil, cum ar fi: art. 1370 Cod Civil conform căruia „Dacă prejudiciul a fost cauzat prin acţiunea simultană sau succesivă a mai multor persoane, fără să se poată stabili că a fost cauzat sau, după caz, că nu putea fi cauzat prin fapta vreuneia dintre ele, toate aceste persoane vor răspunde solidar faţă de victimă” și art. 1371 care stabilește. următoarele „(1) În cazul în care victima a contribuit cu intenţie sau din culpă la cauzarea ori la mărirea prejudiciului sau nu le-a evitat, în tot sau în parte, deşi putea să o facă, cel chemat să răspundă va fi ţinut numai pentru partea de prejudiciu pe care a pricinuit-o. (2) Dispozițiile alin. (1) se aplică şi în cazul în care la cauzarea prejudiciului au contribuit atât fapta săvârşită de autor, cu intenţie sau din culpă, cât şi forţa majoră, cazul fortuit ori fapta terţului pentru care autorul nu este obligat să răspundă.”

Vinovăția

Vinovăția este atitudinea făptuitorului, care se manifestă fără constrângere pe planul relaţiilor sociale, de prefigurare a rezultatului acţiunii sau inacţiunii sale ori care are posibilitatea reală a reprezentării acestuia[8]. În dreptul român, vinovăţia este

[7] Drept civil. Obligatiile, Liviu Pop , Ionut-Florin Popa , Stelian Ioan Vidu,Buc 2015 Ed.Universul Juridic p344-p348.
[8] Manual de drept penal. Partea generala. Editia Universul Juridic 2022, Mihai Adrian Hotca,p 46.

reglementată într-o modalitate apropiată concepţiei psihologice[9], ceea ce impune luarea în considerare a doi factori: factorul intelectiv (conştiinţa) şi factorul volitiv (voinţa).

Conștiința sau factorul intelectiv este acel element al vinovăţiei ce constă în facultatea psihică a omului de a avea sau de a putea avea reprezentarea activităţii sale şi a consecinţelor acesteia. Altfel spus, factorul intelectiv este aptitudinea psihică numită conştiinţă. Factorul volitiv este acel element al vinovăţiei ce constă în posibilitatea orientării libere a energiei fizice pentru realizarea scopului urmărit, reprezentând, practic, facultatea care propulsează activitatea fizică a făptuitorului. Altfel spus, factorul volitiv înseamnă capacitatea psiho-fizică a făptuitorului de a se autodetermina şi de a fi stăpân pe activitatea sa. În prezent, Codul Civil reglementează vinovăția în art. 16, având o definiție asemănătoare cu cea din Codul Penal.

Mai mult, în dreptul civil răspunderea este angajată pentru cea mai ușoară formă de vinovăție, astfel cum prevede art. 1357 alin. (2) din Codul Civil. Intenția este definită de art. 16 alin. (2) Cod Civil, care stabilește că „fapta este săvârşită cu intenţie când autorul prevede rezultatul faptei sale şi fie urmăreşte producerea lui prin intermediul faptei, fie, deşi nu îl urmăreşte, acceptă posibilitatea producerii acestui rezultat.”,în timp ce culpa este reglementată de alin. (3) al aceluiași articol, care stabilește că „fapta este săvârşită din culpă când autorul fie prevede rezultatul faptei sale, dar nu îl acceptă, socotind fără temei că nu se va produce, fie nu prevede rezultatul faptei, deşi trebuia să îl prevadă. Culpa este gravă atunci când autorul a acţionat cu o neglijenţă sau imprudenţă pe care nici persoana cea mai lipsită de dibăcie nu ar fi manifestat-o faţă de propriile interese.”

Spre deosebire de dreptul penal, în materia răspunderii civile delictuale, regula o reprezintă răspunderea atât pentru faptele comise cu intenție cât și pentru faptele săvârșite din culpă. Relevant în acest sens este art. 16 alin. (1) Cod Civil conform căruia „dacă prin lege nu se prevede altfel, persoana răspunde numai pentru faptele sale săvârşite cu intenţie sau din culpă.”, în timp ce art. 16 alin. (6) teza a 2-a Cod Penal prevede că „fapta comisă din culpă constituie infracțiune numai când legea o prevede în mod expres”.

În cartea a V-a, capitolul IV, secțiunea a 2-a, Codul Civil reglementează cauze care înlătură vinovăția: art.1351- forța majoră și cazul fortuit, art.1352- fapta victimei sau a terțului, art.1353-exercițiul drepturilor. În timp ce în secțiunea a 3-a, sunt reglementate cauzele care înlătură caracterul ilicit al faptei: art.1360- legitima apărare, art.1361-starea de necesitate, art.1363- divulgarea secretului comercial, art.1364- îndeplinirea unei activități impuse ori permise de lege.

[9] FL. STRETEANU, Drept penal. Partea generală, Vol. I, Editura Rosetti, Bucureşti, 2003,p455-p456.

2.2. Particularități ale acțiunii in răspundere civila delictuala având ca obiect infecții nosocomiale

Prin ordinul ministrului sănătății nr. 916 din data de 27 iulie 2006 s-au aprobat normele de supraveghere, prevenire şi control al infecţiilor nosocomiale în unităţile sanitare, prevăzute în anexele nr. I-V, care fac parte integrantă din ordinul de ministru.

Potrivit anexei I din normele sus-menționate „infecţia nosocomială (IN) este infecţia contractată în unităţi sanitare cu paturi (de stat şi private), care se referă la orice boală infecţioasă ce poate fi recunoscută clinic şi/sau microbiologic şi pentru care există dovada epidemiologică a contractării în timpul spitalizării/actului medical sau manevrelor medicale, care afectează fie bolnavul - datorită îngrijirilor medicale primite, fie personalul sanitar - datorită activităţii sale şi este legată prin incubaţie de perioada asistării medicale în unitatea respectivă, indiferent dacă simptomele bolii apar sau nu apar pe perioada spitalizării. Definiţia infecţiei nosocomiale se bazează pe date clinice, epidemiologice, de laborator, precum şi pe alte tipuri de teste de diagnostic.”

Mai departe, trebuie precizat că art. 655 din Legea nr.95 din 14 aprilie 2006, privind reforma în domeniul sănătății, prevede că *„(1) Unităţile sanitare publice sau private, în calitate de furnizori de servicii medicale, răspund civil, potrivit dreptului comun, pentru prejudiciile produse în activitatea de prevenţie, diagnostic sau tratament, în situaţia în care acestea sunt consecinţa:*

- infecţiilor nosocomiale, cu excepţia cazului când se dovedeşte o cauză externă ce nu a putut fi controlată de către instituţie;
- defectelor cunoscute ale dispozitivelor şi aparaturii medicale folosite în mod abuziv, fără a fi reparate;
- folosirii materialelor sanitare, dispozitivelor medicale, substanţelor medicamentoase şi sanitare, după expirarea perioadei de garanţie sau a termenului de valabilitate a acestora, după caz;
- acceptării de echipamente şi dispozitive medicale, materiale sanitare, substanţe medicamentoase şi sanitare de la furnizori, fără asigurarea prevăzută de lege, precum şi subcontractarea de servicii medicale sau nemedicale de la furnizori fără asigurare de răspundere civilă în domeniul medical.

(2) Unităţile prevăzute la alin. (1) răspund în condiţiile legii civile pentru prejudiciile produse de personalul medical angajat, în solidar cu acesta.”

Așadar, astfel cum rezultă din prevederile alin. (1) lit. a) a articolului redat mai sus, unitatea sanitară publică sau privată dobândește calitate pasivă într-un raport juridic obligațional, având ca obiect repararea prejudiciului pentru infecțiile nosocomiale pe care pacienții le contactează în unității. Textul de lege admite și o cauză de exonerare de răspundere, respectiv infecția nosocomială provocată de o cauză externă, ce nu putea fi controlată de spital (spre exemplu, infecția este provocata de pacient). Având în vedere acest aspect, se instituție o excepție de la

sarcina probei, reglementat de art. 249 Cod Procedură Civila, aceasta fiind răsturnată. În favoarea reclamantului operează prezumția relativă că infecția nosocomială este imputabilă unității spitalicești, cea din urma fiind nevoită să facă dovada că infecția reprezintă o cauză externă, ce nu putea fi controlată. Astfel, din interpretarea acestui articol, rezultă că răspunderea civilă este o răspundere obiectivă, reclamantul nu trebuie să facă dovada culpei unității sanitare. Nu în ultimul rând, se fixează cadrul legal al acțiunii, respectiv acțiunea întemeiată pe răspunderea civilă delictuală pentru fapta proprie, fiind aplicabile regulile de drept comun.

În cele ce urmează vom analiza Decizia civilă numărul 1982 din data de 8 octombrie 2020, pronunțată de Înalta Curte de Casație si Justiție[10], care reprezintă un element de referință în acest domeniu:

Prin sentința nr. 276 din 20 decembrie 2018, Tribunalul Arad – Secţia I civilă a admis în parte acțiunea civilă formulată de reclamanta A. împotriva pârâtului Spitalul B., având ca obiect pretenții, fiind obligat pârâtul să plătească reclamantei suma de 51.000 lei reprezentând despăgubiri morale. Prin decizia nr. 178 din 25 septembrie 2019, Curtea de Apel Timișoara – Secția I civilă, în esență, a menținut dispoziția primei instanțe prin care paratul a fost obligat la plata sumei de 51 000 lei. Împotriva deciziei nr. 178 din 25 septembrie 2019, pronunțată de Curtea de Apel Timișoara – Secția I civilă a declarat recurs pârâtul Spitalul B., la 13 decembrie 2019. În esență, situația de fapt a fost următoarea: „la data de 2 noiembrie 2015 numitul C. a produs din culpă un accident de circulaţie în urma căruia reclamanta A., a suferit vătămări corporale, respectiv o fractură multiplă la piciorul stâng." Prin decizia penală nr. 389/A/2017 a Curţii de Apel Timişoara, defintivia, s-a retinut că autorul accidentului „nu răspunde pentru faptul că ulterior faptei acestuia, soldată cu fractura tibiei părţii civile, aceasta a contactat stafilococul Aureus şi nici pentru zilele de îngrijiri medicale necesare eliminării acestei bacterii şi tratării urmărilor contractării acestei bacterii." De asemenea, în cadrul dosarului având ca obiect răspunderea unității sanitare „s-a reținut că pe parcursul internării la unitatea spitalicească pârâta, reclamanta a suferit o infecție nosocomială în înţelesul Anexei I din Ordinul nr. 916/27 iulie 2006 privind aprobarea Normelor de supraveghere, prevenire şi control al infecţiilor nosocomiale în unităţile sanitare emisă de ministrul sănătăţii publice" și „Curtea de Apel, interpretând probele administrate în cauză în integralitatea lor, a stabilit că, cu certitudine, reclamanta a suferit o infecţie nosocomială, această concluzie fiind în concordanţă cu adresa nr. 1038/29.11.2018 a Serviciului de prevenire a infecţiilor asociate asistenţei medicale din cadrul Spitalului B., din care rezultă că pacienta A., internată în secţia de Ortopedie a suferit o intervenţie de plagă în care germenul izolat a fost Staphylococcus Aureus pentru ambele recoltări din data de 30.11.2015 şi 21.12.2015", „Prin urmare, în mod

[10] http://www.scj.ro/CMS/0/PublicMedia/GetIncludedFile?id=23813.

corect s-a reţinut că, fiind făcută dovada de către reclamantă că a suferit o infecţie nosocomială, pârâtul spital trebuia să dovedească existenţa unei cauze străine a infecţiei pentru a fi exonerat de răspundere, ceea ce nu a reuşit.”. ” În acest sens, instanțele anterioare au reținut cu privire la situaţia ulterioară internării în unitatea sanitară, că la momentul internării nu a fost semnalată prezenţa pe corpul reclamantei a unor leziuni (plăgi deschise) de natură a ocaziona presupunerea unei infectări cu stafilococul în perioada de timp scursă de la momentul accidentului şi până la internarea în spital, iar examinările şi analizele medicale la care a fost supusă la internare nu au relevat prezenţa/manifestările stafilococului auriu”. „Trebuie precizat că angajarea răspunderii pârâtului în condiţiile art. 655 din Legea 95/2006 este o răspundere obiectivă şi nu subiectivă, neputând fi primite susţinerile din cuprinsul cererii de recurs referitoare la modalitatea corectă de stabilire a diagnosticului, de acordare a tratamentului de angajaţii spitalului”, „în mod corect s-a stabilit de către instanţa anteriorară că infecţia plăgii chirurgicale suferită de reclamantă intră sub incidenţa dispoziţiilor art. 655 alin. 1 lit. a) din Legea nr. 95/2006, atrăgând răspunderea unităţii sanitare pentru prejudiciul cauzat pacientului în activitatea de tratament, deoarece pe parcursul internării la unitatea spitalicească pârâtă, reclamanta a suferit o infecţie nosocomială”

Practic, din analiza normelor incidente în cauză cât și a hotărârii judecătorești amintite, se desprinde următoarea concluzie: atâta vreme cât pacientul a intrat în unitatea sanitara fără a fi purtătorul unui agent nosocomial, este clar că infecția este provocată din culpa unității sanitare, dovada contrară o incuba pe cea din urma. De asemenea, rezultă că unitatea sanitară, în momentul primirii pacientului are obligația de verifice la momentul internării dacă acesta este purtător de infecție nosocomială sau nu, altfel, unitatea medicală nu mai poate să facă dovada contrară, astfel cum impun prevederile art. 655 alin. (1) lit. a), ultima teză din Legea nr. 95/2006.

De asemenea, OUG nr. 80/2013 prin art. 7 alin. (2) instituie o excepție de la regula taxei judiciare de timbru, respectiv acțiunile și cererile având ca obiect despăgubiri civile pentru prejudiciile materiale și morale decurgând din vătămări ale integrității fizice și/sau psihice se taxează cu 100 de lei.

În funcție de valoarea daunelor, competența de judecată a cauzei revine fie judecătoriei (de până la 200.000 lei, inclusiv) sau tribunalului.

In ceea ce privește prescripția extinctiva, se aplica prevederile dreptului comun, fiind o acțiune in pretenții, prescriptibila in termen de 3 ani. Potrivit art.258 alin.1 Cod Civil, prescripția curge “de la data când păgubitul a cunoscut sau trebuia să cunoască atât paguba, cât și pe cel care răspunde de ea ”. Codul Civil prin art.1394 instituie, o excepție de la cele arătate anterior: “În toate cazurile în care despăgubirea derivă dintr-un fapt supus de legea penală unei prescripții mai lungi decât cea civilă, termenul de prescripție a răspunderii penale se aplică și dreptului la acțiunea în răspundere civilă.” Spre exemplu, in cazul unei infecții nosocomiale

s-a săvârșit si o fapta de vătămare corporala, prevăzută de art.194 alin.1 Cod Penal, prin raportare la dispozițiile art.154 alin.1 lit.c Cod Penal, termenul de prescriptive a dreptului la acțiune în despăgubire este de 8 ani.

Concluzionând, pentru a putea fi admisă o acțiune în răspundere civilă delictuală împotriva unității spitalicești victima trebuie: să facă dovada existenței prejudiciului (moral sau material), fapta ilicită constă într-o infecție nosocomială și legătura de cauzalitate între infecție și prejudiciu.

III. Concluzii

Art.166 alin.1 din Legea nr. 95/2006, privind reforma în domeniul sănătăţii instituie următoarea obligație în sarcina unității spitalicești:" asigură condiții de investigații medicale, tratament, cazare, igienă, alimentaţie şi de prevenire a infecţiilor nozocomiale, conform normelor aprobate prin ordin al ministrului sănătăţii" Din interpretarea acestei norme, raportat la prevederile art.1481 Cod Civil, obligația unității sanitare este una de rezultat. Unitatea medicală este obligată să asigure un act medical de calitate și securitatea pacienților, în caz contrar este obligată să repare prejudiciile pe care le-a cauzat.

În cazul în care această obligație este încălcată, în cazul infecțiilor nosocomiale, legiuitorul, prin art.655 din același act normativ a reglementat răspunderea unității sanitare pentru prejudiciul produs, cu excepția cazului când se dovedește o cauză externă ce nu a putut fi controlată de către instituție. Astfel, răspunderea unității sanitare este obiectivă, victima nu trebuie să facă dovada existentei vinovăției instituției medicale. De asemenea, din acest articol rezultă că sarcina probei este răsturnată. În condițiile în care la internare pacientul nu prezintă infecții, dacă pe parcursul spitalizării acesta dezvoltă o infecție nosocomială, în favoarea pacientului operează prezumția relativă că aceasta se datorează conduitei ilicite a unității sanitare, cea din urmă trebuie sa facă dovada contrară.

Referințe

- Drept civil. Obligatiile.Ion Pop , Ionut-Florin Popa , Stelian Ioan Vidu,Ed.Universul Juridic,p 300;
- Articolul 1385 alin. 2 din Codul Civil,Ed.Universul Juridic,Bucuresti 2021,p286;
- Articolul 1523 alin. 2 lit.e Cod Civil,Ed.Universul Juridic,Bucuresti 2021,p 305;
- M.Anghel,Fr Deac,M.F. Popa,Raspunderea civila,Ed.Stiintifica,Buc 1970,p 72-73;
- Drept civil. Obligatiile, Liviu Pop , Ionut-Florin Popa , Stelian Ioan Vidu,Buc 2015 Ed.Universul Juridic p344-p348;
- Manual de drept penal. Partea generala. Editia Universul Juridic 2022, Mihai Adrian Hotca,p 46;
- FL. STRETEANU, Drept penal. Partea generală, Vol. I, Editura Rosetti, Bucureşti, 2003,p455-p456;
- https://www.cnscbt.ro/index.php/analiza-date-supraveghere/infectii-nosocomiale-1/3335-consumul-de-antibiotice-rezistenta-microbiana-si-infectii-asociate-asistentei-medicale-in-romania-2020/file;

- http://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery[0].Key=id&customQuery[0].Value=128116;
- http://www.scj.ro/CMS/0/PublicMedia/GetIncludedFile?id=23813.

RĂSPUNDEREA CIVILĂ DELICTUALĂ PENTRU FAPTA MINORULUI : ASPECTE TEORETICE ŞI PRACTICE

Ionela-Florentina LUNGU[*]
Mihai-Ronaldo TUȚU

Abstract

Studiul are în vedere răspunderea civilă delictuală, fiind axată pe răspunderea civilă delictuală indirectă, mai exact pe răspunderea pentru fapta minorului. Vor fi analizate atât aspecte teoretice, cât și cauze din practica judiciară, pentru a înțelege mai ușor acest mecanism juridic.

Cuvinte cheie: *Drept civil, răspunderea civilă delictuală, jurisprudență, prejudiciu, faptă ilicită, fapta minorului.*

I. Introducere

Răspunderea juridică reprezintă o instituție fundamentală pentru orice ramură de drept, indiferent că suntem pe tărâmul unei ramuri de drept privat (drept civil, drept comercial ș.a.), ori pe terenul dreptului public (drept penal, drept administrativ ș.a.). De cele mai multe ori sintagma „răspundere juridică" este asociată cu răspunderea penală, într-o concepție populară răspunderea este echivalentă cu termenul de pedeapsă privativă de libertate, uneori chiar întreg dreptul este redus la dreptul penal, cum a fost constatat în lucrările de specialitate[1]. Multa vreme cele două noțiuni, răspundere civilă delictuală și răspundere penală, au fost considerate ca fiind echivalente. În prezent lucrurile sunt mult mai bine delimitate, în sensul că cele două forme de răspundere prezintă deosebiri importante, consacrate la nivel legislativ.

Răspunderea penală poate fi antrenată doar în cazul săvârșirii unei fapte prevăzute de legea penală. Noțiunea de *„lege penală"* are în vedere legea, ca act juridic al Parlamentului, ordonanțele de urgență ale Guvernului, cât și orice alte acte normative care la data adoptării lor aveau putere de lege. Conform art.15 alin (2) din Codul Penal: *infracțiunea este singurul temei al răspunderii penale.*

[*] Studenți, Facultatea de Drept, Universitatea „Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: ionelaL44059@univnt.ro ; mihaiL43777@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea Lect. univ. dr. NAZAT Cătălin Bogdan (e-mail: bogdan.nazat@sinescu-nazat.ro).

[1] A se vedea *N.Popa,* Teoria Generală a Dreptului ediția 6, Ed. C.H. Beck, București 2020, p.260.

Răspunderea civilă delictuală este reglementată în codul civil[2] în cartea a V-a titlul II capitolul IV articolele 1349-1395, fiind consacrate două tipuri de răspundere civilă delictuală, directă și indirectă.

II. Răspunderea civilă delictuală pentru fapta minorului

2.1. Precizări prealabile

Etapa copilăriei reprezintă o importanță deosebită în formarea oricărei persoane. În această etapă curiozitatea de a explora lumea înconjurătoare este nemărginită, însă în această perioadă omul nu are capacitatea de a realiza că, în procesul său de explorare, poate comite anumite fapte care ar fi dăunătoare pentru ceilalți oameni, prin urmare părinții au un rol fundamental în dezvoltarea copilului. Copilul, mai ales în primii ani de viață, nu are capacitatea de a înțelege urmările faptelor sale, cu atât mai mult nu are nici posibilitatea de a-și asigura mijloacele de existență, de aceea, în mod legitim apare întrebarea: *În cazul producerii unui prejudiciu, ca urmare a unei fapte ilicite săvârșită de un minor, poate fi acesta ținut răspunzător pentru acoperirea prejudiciului ?*

2.2. Reglementare

În Codul civil sunt reglementate doua tipuri de răspundere civilă delictuală, anume răspunderea civilă delictuală directă și indirectă.

Răspunderea pentru fapta minorului reprezintă o formă a răspunderii civile delictuale indirecte, consacrată în art. 1372 C. civ[3]. Acest tip de răspundere presupune obligația de a repara prejudiciul, ce revine în primul rând părinților sau, după caz, tutorelui, faptul că se face referire în mod expres la părinți și tutori în art. 1372 alin. (3) nu trebuie trasă concluzia că numai aceștia s-ar face răspunzători pentru fapta minorului. În al doilea rând, conform dispozițiilor prevăzute de alin (1) al art. 1372, sfera persoanelor chemate să răspundă este mult mai largă, spre exemplu: „sunt avuți în vedere educatorii, profesorii, maiștrii, instructorii etc., care, după caz, în temeiul legii, al unui contract de școlarizare sau de pregătire profesională, pe perioada în care se află în derularea activităţilor respective, au

[2] Intrat în vigoare la 1 octombrie 2011

[3] Art. 1372 prevede: *(1) Cel care în temeiul legii, al unui contract ori al unei hotărâri judecătoreşti este obligat să supravegheze un minor sau o persoană pusă sub interdicţie răspunde de prejudiciul cauzat altuia de către aceste din urmă persoane.*

(2) Răspunderea subzistă chiar în cazul când făptuitorul, fiind lipsit de discernământ, nu răspunde pentru fapta proprie.

(3) Cel obligat la supraveghere este exonerat de răspundere numai dacă dovedeşte că nu a putut împiedica fapta prejudiciabilă. În cazul părinţilor sau, după caz, al tutorilor, dovada se consideră a fi făcută numai dacă ei probează că fapta copilului constituie urmarea unei alte cauze decât modul în care şi-au îndeplinit îndatoririle decurgând din exerciţiul autorităţii părinteşti.

obligaţia de a asigura supravegherea minorilor angajaţi în activităţile corespunzătoare."[4]

2.3. Fundamentarea răspunderii pentru fapta minorului

Obligația de repararea a prejudiciului cauzat de minor revine, ca regulă, părinților, care, conform dispozițiilor legale în materie: *Părinţii au dreptul şi îndatorirea de a creşte copilul, îngrijind de sănătatea şi dezvoltarea lui fizică, psihică şi intelectuală, de educaţia, învăţătura şi pregătirea profesională a acestuia, potrivit propriilor lor convingeri, însuşirilor şi nevoilor copilului; ei sunt datori să dea copilului orientarea şi sfaturile necesare exercitării corespunzătoare a drepturilor pe care legea le recunoaşte acestuia.* [art. 487 C. civ.], coroborat: *Părinţii au dreptul şi îndatorirea de supraveghere a copilului minor.* [art. 493 C. civ.]; și art. 261 C. civ care dispune: *Părinții sunt cei care au, în primul rând, îndatorirea de creștere și educare a copiilor lor minori.*

În cazul în minorul lipsit de ocrotire părintească, intervine răspunderea tutorelui: *(1) Tutorele are îndatorirea de a îngriji de minor.*

(2) El este obligat să asigure îngrijirea minorului, sănătatea şi dezvoltarea lui fizică şi mentală, educarea, învăţătura şi pregătirea profesională a acestuia, potrivit cu aptitudinile lui . [art. 134 C. civ.]

Prin analiza dispozițiilor sus menționate înțelegem faptul că părinților le revin o serie de obligații consacrate prin lege. În cazul în care părinții nu își duc la îndeplinire aceste obligații ei sunt ținuți răspunzători pentru faptele comise de minor, operând prezumția că obligația de supraveghere a copilului minor revine părinților, prezumția fiind relativa. În literatura de specialitate se consideră că răspunderea întemeiată pe prevederile art.1372 C. civ. este o răspundere obiectivă, în comparație cu răspunderea pentru fapta proprie care este o răspundere subiectivă, deoarece nu se solicită a fi îndeplinită condiția referitoare la vinovăția autorului[5], argument susținut și de alin. (2) al art.1372: *Răspunderea subzistă chiar în cazul când făptuitorul, fiind lipsit de discernământ, nu răspunde pentru fapta proprie.*

2.4. Condițiile răspunderii pentru fapta minorului

Pentru a putea fi angajată răspunderea pentru fapta minorului este necesar să fie îndeplinite trei condiții cumulativ:

- existența prejudiciului
- existența faptei ilicite a minorului
- legătura de cauzalitate între fapta ilicită și prejudiciu

[4] AFRASINEI Mădălina, Noul Cod Civil comentat din 20 februarie 2013, Editura Hamangiu.

[5] L. Pop , I.F. Popa, S.I. Vidu, Drept Civil Obligațiile, ediția a II-a, Editura Universul Juridic, București 2020, pag. 384.

Unii autori sunt de părere că, pe lângă aceste condiții generale, mai trebuie îndeplinite și două condiții speciale, mai exact: minoritatea și existența obligației de supraveghere a autorului faptei ilicite în sarcina persoanei răspunzătoare[6], aceste condiții sunt întâlnite și în hotărârile pronunțate de instanțe, spre exemplu:*„Răspunderea pentru prejudiciul cauzat pentru fapta minorului, presupune întrunirea a trei dintre condițiile generale ale răspunderii civile, respectiv fapta ilicită a minorului, prejudiciul cauzat unei terțe persoane și legătura de cauzalitate între fapta ilicită și prejudiciu, la acestea adăugându-se două condiții speciale: minoritatea autorului faptei ilicite și prejudiciabile și existența obligației de supraveghere a autorului faptei în sarcina persoanei răspunzătoare.”*[7]. În fine, cert este că nu trebuie îndeplinită condiția referitoare la existența vinovăției, pentru că intervine o prezumție a neîndeplinirii sau, îndeplinirea defectuoasă, a obligației de educare și supraveghere a minorului.

Articolul 1372 alin. (3) instituie posibilitatea exonerării de răspundere a părinților sau, după caz, a tutorelui dacă aceștia fac dovada că fapta copilului constituie urmarea unei alte cauze decât modul în care și-au îndeplinit îndatoririle decurgând din exercițiul autorității părintești; în doctrina se consideră că exonerarea de răspundere în virtutea art. 1372 alin. (3) este mai mult iluzorie[8].

O alta situație în care părinții nu sunt ținuți răspunzători, pentru fapta prejudiciabilă comisa de minorul lor, este instituită de art. 1374 alin (1): *Părinții nu răspund dacă fac dovada că sunt îndeplinite cerințele răspunderii persoanei care avea obligația de supraveghere a minorului.* Spre exemplu, minorul sparge un geam în timpul antrenamentului de fotbal, antrenorul având, pe perioada desfășurării antrenamentului, obligația de supraveghere.

Sentința civilă nr. 274 din 05.02.2021 pronunțată de Judecătoria Botoșani exemplifică aplicabilitatea mecanismului juridic al răspunderii pentru fapta minorului. În fapt un minor în vârstă de 10 ani enervat de faptul că sora lui îi luase bicicleta, a luat un șurub cu care a zgâriat mașina reclamantului. Fapta a fost recunoscută ulterior, atât de către minor, cât și de tatăl minorului care a fost audiat ca martor în cursul urmăririi penale. În drept acțiunea a fost întemeiată pe dispozițiile art. 1372 C. civ. raportat la art. 1357 și 1381 C. civ. Instanța a reținut că părinții nu și-au îndeplinit obligațiile ce decurg din exercițiul autorității părintești, caz în care considerăm relevant următorul paragraf extras din sentința sus menționată: *„În cauză, pârâții, în calitate de părinți ai minorului nu și-au îndeplinit obligația de supraveghere, nefiind de față la momentul producerii prejudiciului.*

[6] L. Pop , I.F. Popa, S.I. Vidu, Drept Civil Obligațiile, ediția a II-a, Editura Universul Juridic, București 2020, pag. 382.

[7] Decizia Civilă NR.3110 A din 04.09.2018, pronunțată de Tribunalul București secția a IV-a civilă. http://www.rolii.ro/hotarari/5c6cc067e49009f41a000162 (accesat la 17.04.2023).

[8] G. Boroi, C.A. Anghelescu, I. Nicolae, Fișe de drept civil, ediția a 6-a, volumul 2, editura Hamangiu, București 2021, pag. 45

Astfel, instanța apreciază că neîndeplinirea îndatoririi de supraveghere și educație, fundament al răspunderii părinților, a contribuit la adoptarea comportamentului necorespunzător al minorului", prin urmare instanța a admis acțiunea formulată de reclamant și i-a obligat pe pârâți, în solidar, la acoperirea prejudiciului pe care acesta l-a suferit.[9]

2.5. Efectele răspunderii pentru fapta minorului:

Persoana prejudiciată are următoarele opțiuni:

- să pretindă despăgubiri de la cel responsabil cu supravegherea;
- să pretindă de la minor pe temeiul art. 1357, cu condiția de a dovedi vinovăția autorului, adică existența discernământului la data comiterii faptei ilicite;
- să-i cheme în judecată, spre a fi obligați la despăgubiri în solidar, atât pe cel responsabil cu supravegherea (pe temeiul art. 1372 C. civ.), cât și pe autorul faptei ilicite (pe temeiul art. 1357 C. civ.).[10]

Bineînțeles că legiuitorul a instituit un mecanism de protecție și în favoarea persoanei răspunzătoare pentru fapta altuia, prin urmare a reglementat în art. 1384 C. civ. dreptul de regres.

2.6. Răspunderea altei persoane care avea obligația de supraveghere

Conform art. 1374 alin. (1) C. civ. : Părinţii nu răspund dacă fac dovada că sunt îndeplinite cerinţele răspunderii persoanei care avea obligaţia de supraveghere a minorului. prin urmare părinții (sau tutorele, după caz) nu răspund pentru prejudiciul cauzat de către minor dacă, la momentul producerii prejudiciului, obligația de supraveghere o avea altă persoană.

Prin sentința civilă nr. 3516 din 28.06.2016 pronunțată de Judecătoria Târgu Mureș s-a stabilit că nu poate fi angajată răspunderea părinților pentru fapta copilului lor minor, elev la un liceu tehnologic, aflat în practică la un atelier auto. În fapt minorul, aflat în timpul programului de practică, s-a urcat la volanul unui autoturism, aparținând unui terț, adus în atelier pentru reparații, și folosind cheia care era în contact, a pornit autoturismul și a efectuat diverse manevre, după care a pierdut controlul acestuia și s-a izbit într-una dintre porțile atelierului, cauzând avarierea atât a porți, cât și a autoturismului. În drept reclamanta invocase, printre altele, și dispozițiile art. 1372 C. civ. Instanța analizând condițiile prevăzute de articolul menționat anterior, a dispus următoarele: În condițiile în care prejudiciul s-a produs în timpul programului de practică, interval în care reclamanta avea obligația supravegherii minorului, iar prejudiciul s-a produs ca urmare a faptului că minorul a fost lăsat nesupravegheat în atelierul în care se afla autovehiculul Dacia

[9] http://www.rolii.ro/hotarari/60444120e490097014000040 (accesat la 17.04.2023)

[10] G. Boroi, C.A. Anghelescu, I. Nicolae, Fișe de drept civil, ediția a 6-a, volumul 2, editura Hamangiu, București 2021, pag. 46-47

Logan ce avea cheia în contact, instanța constată existența culpei reclamantei în producerea prejudiciului ce a fost cauzat și, implicit, existența cauzei exoneratoare de răspundere a părinților prevăzută de art. 1374 alin. 1 Cod Civil.

Având în vedere cele arătate mai sus, instanța va respinge ca neîntemeiată cererea de chemare în judecată formulată în contradictoriu cu pârâtul M.C. (tatăl) și pârâta M.M.C. (mama).[11]

2.7. Corelația dintre răspunderea părinților și răspunderea altei persoane care avea obligația de supraveghere a minorului

Atunci când nu este îndeplinită condiția specială referitoare la săvârșirea faptei *în timp ce minorul se află sau trebuia să se afle sub supravegherea unei anumite persoane,* devine incidentă răspunderea părinților (sau după caz, a tutorelui), în măsura în care sunt îndeplinite condițiile angajării acesteia[12](existența unui prejudiciu, existența unei fapte ilicite și existența relației de cauzalitate între cele două).

Dacă fapta ilicită a fost săvârșită în timp ce minorul se afla sau trebuia să se afle sub supravegherea altei persoane decât părinții sau, după caz, tutorele, răspunderea acestora poate interveni numai *cu titlu subsidiar,* adică numai atunci când, în prealabil, persoana care avea obligația de supraveghere a dovedit că, deși a exercitat o supraveghere corespunzătoare, *nu a putut împiedica fapta prejudiciabilă*[13]*,* cum ar fi în exemplul unui elev ce prejudiciază un coleg în timp ce profesorul scrie la tablă.

III. Concluzii

În urma celor analizate putem spune că existența unor astfel de mecanisme juridice, instituite de legiuitor , este fundamentală pentru buna funcționare a societății. Răspunderea pentru fapta minorului este un tip al răspunderii civile delictuale. Această instituție vine sa protejeze pe cel care suferă un prejudiciu în urma unei fapte ilicite săvârșite de către un minor. Totodată îi determină pe părinți sau, după caz, tutori să își respecte obligațiile ce le revin cu privire la educația și supravegherea minorului, obligații instituite de Codul Civil.

În acest proces de conștientizare, legiuitorul a reglementat acest tip de răspundere, din două motive ce ar trebui să ajute minorul (atât cel ce provine dintr-o familie organizată, cât și cel ce trăiește într-un centru instituționalizat), pentru o evoluție armonioasă în societate, și anume:

---

[11] http://www.rolii.ro/hotarari/58a2ef56e49009a816001cea (accesat la 17.04.2023).

[12] G.Boroi, M.M. Pivniceru, C.A. Anghelescu, B. Nazat, I.Nicolae, T.V. Rădulescu, Fișe de drept civil, ediția a 3-a, editura Hamangiu, București, 2018, pag. 480.

[13] G.Boroi, M.M. Pivniceru, C.A. Anghelescu, B. Nazat, I.Nicolae, T.V. Rădulescu, Fișe de drept civil, ediția a 3-a, editura Hamangiu, București, 2018, pag. 480.

- pentru a face părinții/ tutorii să se implice activ în formarea minorului pentru a nu deveni un individ problemă în societate,
- pentru a ajuta minorul să înțeleagă faptul că pentru orice lucru rău, cineva trebuie să răspundă.

Cu toate acestea, nu trebuie să înțelegem că doar părinții/ tutorii sunt responsabili de faptele minorilor. O egală răspundere o au și educatorii, profesorii, etc. ce au, de asemenea obligația de a contribui la formarea acestora.

Prin această lucrare am încercat să subliniem importanța reglementării răspunderii civile delictuale pentru fapta minorului, deoarece, în absența acesteia, persoanele ce au obligația legală de a supraveghea și educa minorul, ar fi putut trata superficial această îndatorire, ceea ce ar putea avea un impact negativ asupra societății, deoarece, în multe cazuri, minorii ce au avut parte de o educație precară, au ajuns să comită infracțiuni, iar principalul mod de prevenire a acestor comportamente distructive pentru societate, este acordarea atenției, dragostei și educației de către părinți/ tutori minorului, cât timp acesta este încă în formare.

Referințe

- AFRASINEI Mădălina, Noul Cod Civil comentat din 20 februarie 2013, Editura Hamangiu;
- Decizia Civilă NR .3110A din 04.09.2018 pronunțată de Tribunalul București secția a IV-a civilă. http://www.rolii.ro/hotarari/5c6cc067e49009f41a000162;
- G. Boroi, C.A. Anghelescu, I. Nicolae, Fișe de drept civil, ediția a 6-a, volumul 2, editura Hamangiu, București 2021;
- G.Boroi, M.M. Pivniceru, C.A. Anghelescu, B. Nazat, I.Nicolae, T.V. Rădulescu, Fișe de drept civil, ediția a 3-a, editura Hamangiu, București, 2018;
- L. Pop , I.F. Popa, S.I. Vidu, Drept Civil Obligațiile, ediția a II-a, editura Universul Juridic, București 2020;
- N.Popa, Teoria Generală a Dreptului ediția 6, editura C.H. Beck, București 2020;
- Sentința civilă nr. 274 din 05.02.2021 pronunțată de Judecătoria Botoșani. http://www.rolii.ro/hotarari/60444120e490097014000040;
- Sentința civilă nr. 3516 din 28.06.2016 pronunțată de Judecătoria Târgu Mureș. http://www.rolii.ro/hotarari/58a2ef56e49009a816001cea.

EUROPEAN INTEGRATION AND EU'S ENLARGEMENT POLICY

András CZIPA*

Abstract

Enlargement has been an unmatched source of energy and legitimacy for the EU project. To be able to project EU values to its neighbours, to be involved in state building in the post-communist East, to be seen as the world's leading agent of peaceful democratisation, these were all key aspects of the EU project in the late 1990s and well into the 2000s. After the signature of the Single European Act and then the Maastricht Treaty, enlargement became –along with perhaps European Monetary Union– the raison d'être of the EU. After 2004 EU enlargement slowed down but it is current again because today, the European Union is undergoing profound changes, and as an organization which was built on common values is facing internal and external crises: if we have a look at the ongoing war in Ukraine or the huge amount of Chinese FDI (Foreign Direct Investment) arriving in Serbia we should realize both are geopolitical dangers for the European Union so the question of EU enlargement is actual again, but will the current EU's enlargement policy make any further steps in European integration? My research focuses on this issue and question from an economic, legal, and political perspective and the historical background of EU integration.

Keywords: *European integration, EU Enlargement, West-Balkan, Ukraine, Moldova.*

I. The idea of European unity

After the horrific devastation of the Second World War, it was almost natural that plans for the unification of Europe, which had until then been mainly formulated at a theoretical level, would emerge. Between the two world wars, for the first time as a politician, French Foreign Minister *Aristide Briand* embraced the plan of a Pan-European Union. The proposals he raised (for example, economic integration, the creation of common customs borders) were rejected by many people at the time, because they saw it as a strengthening of French dominance. The Pan-European Union project lost its reality once Hitler came to power in 1933. However, the idea of the unity of the European peoples became stronger after 1945. Many

* András Czipa, Student, Faculty of Law, University of Miskolc; (e-mail: czipa.andras@jezsu.hu). This study was supervised by senior lecturer Dr. György Marinkás PhD (email:gyorgy.marinkas@uni-miskolc.hu).

people believed that by putting national self-assertion, which leads to constant strife, into the background, another deadly war could be avoided. Soon, the emerging Cold War atmosphere and the Soviet threat encouraged politicians to find a solution.

A year after the war, Churchill pointed out that European integration was not possible without Franco-German reconciliation. Although his proposal shocked many, later the rapprochement of the two countries promoted the unification of Western Europe. Supporters of integration issued a call for the creation of a democratic Europe at the European Congress in The Hague in 1948.

In 1949, one year after 'The Hague Congress', the Council of Europe (CoE) was established by ten founding states. While some 'founding fathers' – like Paul-Henri Spaak – hoped that the new organisation would facilitate the creation of a politically unified Europe, these hopes vanished soon after meeting political reality. However, the CoE became, the main watchdog of human rights and the functioning of the democratic rule of law on the European continent during the next decades, and also the antechamber of accession to a newly established economic integration, known as European Union today: only countries that respect human rights and are governed by democratically enacted laws allowed to access.

The starting point was the 1950 Schuman Declaration,[1] which resulted in the creation of the European Coal and Steel Community in 1952 aimed at mutual supervision of coal mining and steel production in the member states in order to render any secret concession on arms 'not merely unthinkable, but materially impossible'. New proposals for further deepening economic integration were soon formulated. At that time, nuclear energy and the common market opportunity were first on the agenda. During the negotiations, it was repeatedly emphasized that political decisions under the jurisdiction of the member states are separated from economic issues.[2] The drafts were finally signed by the six countries (France, West Germany, Italy, Belgium, Netherlands, Luxembourg) in Rome in 1957. They agreed that within twelve years they will be transformed into a single common economic area, which will act as a single actor in international trade.

The European Economic Community (EEC) and the European Atomic Energy Community, established by the Treaty of Rome, started their activities on 1 January 1958. In the following years, the EEC countries experienced dynamic economic growth. In the member states, the annual growth of GDP permanently exceeded 5%, the standard of living was constantly increasing everywhere, and consumption was expanding. As a result, the member states committed themselves to closer cooperation, so the European Economic Community became the European Community, and then, with the signing of the Maastricht Treaty, the European

[1] See the webpage of the EU: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1945-59/schuman-declaration-may-1950_en (downloaded 2023. 04. 19).
[2] Zoltán Angyal: Law of the European Union 1. handout // András Osztovits: EU-jog p. 2021.

Union. Over the years, the primarily economic union became more like a political organization: the political weight increasingly shifted from the Member States to the European Union which raised the question: Que Vadis Europa?

However, national identity is respected during the process of European integration, yet there are two integration models:

- federal: united Europe – a supranational structure above nations, in order to find solutions for the upcoming issues more quickly and efficiently.
- confederal: Europe of Member States - close intergovernmental cooperation, whose interest is to preserve diversity.

Those who support the federal model stated that a federal union is inevitable because some Member States cannot govern themselves efficiently (for instance the incompetent attempts in Greece to solve the economic crisis) and state sovereignty is not affected by European integration. The process presupposes a certain transfer of powers by the state, but the purpose of these transfers is to perform – or at least to seek to perform – public tasks that the state can no longer fulfil in the context of globalisation. They say devolution is a necessary response to the crisis of the state as the main and sole level of governance. The general role of the State is no longer to fulfil the classic functions, but to ensure that they are carried out by the entity best placed to do so. The general role of the State must be reassessed. European integration is the result of this reassessment. They claim, in order to preserve the values, the Union is founded on, – such as respect for human dignity, freedom, democracy, equality, the rule of law and respect for human rights [3]–, unity is essential, which is the guiding principle of (further and deeper) European integration. They also point out the benefits of the four freedoms: these fundamental freedoms guarantee business people freedom of decision-making, workers freedom to choose their place of work and consumers freedom of choice between the greatest possible variety of products. Freedom of competition permits businesses to offer their goods and services to an incomparably wider circle of potential customers. Workers can seek employment and change job according to their own wishes and interests throughout the entire territory of the EU. Consumers can select the cheapest and best products from the far greater range of goods on offer that results from increased competition.[4] Supporters of the federal EU stated that whereas the high level of European integration may be observed taking account of the development of the common market based on the four freedoms,[5] but there are still many abuse of it in the Member States which could be prevented by a federal EU.

[3] Aims and values of the EU: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/principles-and-values/aims-and-values_en (downloaded 2023. 04. 19).

[4] The fundamental freedoms: https://op.europa.eu/webpub/com/abc-of-eu-law/en/ (downloaded 2023. 04. 19).

[5] Matteo Gnes: European legal integration: new possibilities for EU and non-EU citizens? p. 49. p. 2010.

Usually, the scepticism of the European Union is stronger in the Eastern part of Europe where most of the Member States are post-Soviet states. These states gained back their sovereignty in the 90's and now they tend to see the EU as a bureaucratic, faceless, technocrat ruler which threatens their sovereignty. They think the European Commission could use certain procedures, like infringement procedure, to impose its will on the Member States which is challenging the sovereignty of states. That is true, from legal point of view EU membership reduces the Member States' perceived sovereignty, since some of the powers deriving from it are exercised, together with other Member States, through the institutions of the Union: through Community decisions instead of autonomous ones. As a result of the progress of integration, the EU Member States are no longer simply states in the constitutional and international legal sense, but 'Member States'. The jewel in the crown of 'maintained' national sovereignty is the right to exit, which is no longer just a theoretical possibility since the Lisbon Treaty, but has become part of practice with the start of the British exit process. On the other hand, it is deniable whether the European integration questions the sovereignty of the Member States. According to Karl Schmitt membership does not diminish sovereignty. A Member State can, through coalitions with other Member States, participate in decisions of fundamental importance for the economic and political situation of the country concerned. Whereas a European state outside the EU, with its sovereignty legally intact, may be forced to adapt passively to certain EU decisions. This situation has led to practical solutions such as the complex web of treaties between Switzerland and the EU or the creation of the European Economic Area.[6]

This dilemma between federal or confederal EU is more relevant than ever considering the profound changes are being experienced in the life of the European Union these days. The organization built on common values is facing internal and external crisis phenomena. The EU is planning its enlargement, but even the integration between the Member States stuck. People usually use the phrase of European integration as a synonym for European Union, but if we consider it literally as the integration (merger/ amalgamation/attachment/) of Europe the latest supplement to the Schengen Agreement and Convention. From 1st of January 2023 Croatia became a member of the Schengen area, but Romania and Bulgaria could not due to the veto of Austria and the Netherlands (Austria voted against the accession of Romania and the Netherlands against the accession of Bulgaria, but as the two countries had to be decided as a package, the two opposing countries voted against both.) Austria argued that a new influx of asylum-seekers through the Western Balkan route was a reason enough to postpone Schengen enlargement. Bucharest vehemently countered Vienna's claims arguing Romania was not part of

[6] Carl Schmitt: Political Theology, Four Chapters on the Concept of Sovereignty, Columbia University Press, 2011, p. 224.

the Western Balkan route and that several reports issued by the European Commission and fact-finding missions of experts had proven the country was well prepared to manage its external borders.[7] So why is the veto against the Schengen Area expansion even though joining Schengen is a legal obligation for every EU country? Some says it had economic reasons. Rotterdam is the second largest city in the Netherlands. The largest port in Europe (and for a long time the largest cargo traffic in the world) is located here. Constanta, which is the fifth biggest city in Romania, is the busiest port city along the Black Sea. If Romania had been included in the Schengen zone, many companies would certainly have chosen the port of Constanta instead of the port of Rotterdam, which would have reduced the traffic of the port of Rotterdam.[8]

Despite the problems with the cooperation between the Member States the European Union still would like its enlargement. Enlargement has been an unmatched source of energy and legitimacy for the EU project. To be able to project EU values to its neighbours, to be involved in state building in the post-communist East, to be seen as the world's leading agent of peaceful democratisation, these were all key aspects of the EU project in the late 1990s and well into the 2000s. After the signature of the Single European Act and then the Maastricht Treaty, enlargement became –along with perhaps European Monetary Union– the raison d'être of the EU[9], but it takes much more time than it was previously expected. Turkey has been seeking for the highest possible degree of integration since one of Mustafa Kemal Atatürk's main objectives was to make Turkey part of the family of European people. The accession process that started in 1998 has still not been completed.[10]

Enlargement is one of the political processes that has accompanied the Community throughout its history, its continuity is clearly visible in the last 20 years, but it has slowed down considerably and become more uncertain, the EU has become much more cautious since the 2004 enlargement, attaching more and more conditions to accession, treating it as an open-ended process, refraining from making any concrete promises and making the possibility of moving forward dependent on the progress made by the states of the region in the process of Europeanisation. Beside Turkey there are 7 candidates: Montenegro, Serbia, Turkey, North Macedonia, Albania, Ukraine, Moldova, Bosnia and Herzegovina. The five Western Balkan countries' government strategies focus on the region's

[7]https://www.euronews.com/my-europe/2022/12/08/austria-blocks-schengen-accession-of-romania-and-bulgaria-while-croatia-gets-green-light (downloaded 2023. 04. 19).
[8] Thibaud Gibelin: Lecturer, 'Ongoing debates in the world' course, 2nd handout 2023 January.
[9] Chris Bickerton, The future of the EU: a retrospective (ARI 105/2021), Posted on 09 December 2021 https://media.realinstitutoelcano.org/wp-content/uploads/2021/12/ari105-2021-bickerton-the-future-of-the-eu-a-retrospective.pdf (downloaded 2023. 04. 19).
[10] Prieger, Adrienn: The UYAP-system - A noteworthy progress in the European integration process of Turkey, p. 2021 in Karoli Mundus II.

aspiration to join the European Union. However, the adoption of rules and forms rather than stable institutions and procedures, authoritarian tendencies instead of democratic functioning, non-transparent state decisions and a low level of decentralisation are typical. The administrative reform process is not consistent, not sufficiently strategy-driven, and consists of isolated, individualised interventions. Ethnic conflicts, which often paralyse public administration in the form of veto rights and other rights protection mechanisms, are present in several countries and make it difficult to set and achieve common strategic goals. Local self-government has been built up belatedly, without a strong historical precedent, and the autonomy and financial flexibility of local authorities is below European standards. Generally speaking, autonomy has not been strengthened in the region, and neither autonomous administrations nor local authorities are free from political and government influence. However, the EU remains committed to enlargement and to the integration of the Western Balkans, which it has reaffirmed from time to time, if only for security reasons. Jean-Claude Juncker, the then-president of the European Commission in 2018 in his last state of the union address said that if the EU does not unite to shape the destiny of the Western Balkans, 'others' will step in and do so instead. Serbia has in recent years developed extensive ties with China, particularly in terms of FDI. One day in the not-too-distant future, the Western Balkans will probably be EU member states. In that sense, enlargement is not dead. But as an ideological project, as one that can give the bloc a sense of purpose and mission, it is gone. The ending is felt with Turkey – a long-time candidate state – which has now chosen to go its own way in a dramatic fashion.[11] On the other hand – as some argue –, it seems that the enlargement procedure accelerated since the Russo-Ukrainian War broke out.[12] Ukraine applied for EU membership on 28 February 2022 – four days after the Russian aggression – and was granted EU candidate status in June 2022.

To sum up, European integration has brought an end to hundreds of years of strife, but today, profound changes are being experienced in the life of the European Union, the organization built on common values is facing internal and external crisis phenomena. Whether it is the conflict between Russia and Ukraine, the debt settlement issues of Greece or the debate between the Hungarian government and Brussels in recent years, the issue of sovereignty is still an ongoing debate in today's European relations. The fear of loosing sovereignty was felt and expressed in the Central and Eastern European countries before accession, and is still present after accession, sometimes with a stronger, sometimes with a less pronounced emphasis.

[11] From the General Secretariat of the Council to the Delegations: Council conclusions on enlargement and stabilisation and association process: https://www.consilium.europa.eu/media /35863/st10555-en18.pdf, Brussels, 26th of June 2018.

[12] Szent-Iványi István Demkó Attila open discussion at Mathias Corvinus Collegium Budapest, 2022.02.10.

In fact, the phenomenon can be said to be natural, since these countries, a decade, and a half after the Soviet occupation, joined an organisation which again takes away part of the sovereignty they had regained.[13] On the other hand, the post-Soviet states should also see the European Union is totally different also from legal point of view: the European Union is an international organization created by the will of the sovereign Member States, to which the Member States have only transferred certain powers deriving from their sovereignty within the framework of the Community Treaties. Within the European Union, the Member States may invoke their own constitutionality and their own sovereignty, even if, as has been the trend in recent decades, international and Community judicial forums have increasingly refused to accept this, and some international legal circles have the express aim of removing the important concept of sovereignty from national public law. Some fear, however, that in the long term this trend could lead to a situation in which states could even delegate the shaping of their own constitutionality to international institutions. This debate is becoming increasingly heated and is also taking place within the European Union: the inevitable clash between the different concepts of Europe and the power politics of the so-called sovereignists and federalists - together with the debates on the rule of law - will continue to set the political agenda of the European Union in the years to come.

In my view, sovereignty has not been diminished either by introduction of a single currency in some Member States, the establishment of a central bank for the Union and the entrustment of the conduct of the common financial policy to the integration organisation, which remains the Council of Ministers, which is responsible for the Union's economic and financial policy, but “we cannot bury our head in the sand”: we need to recognise that there are already a lot of differences between the Member States which is an obstacle for the proper operation of integration and the accession of the West-Balkan, where there is a serious tension between the countries, wouldn’t be helpful for this situation.

References

- See the webpage of the EU: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1945-59/schuman-declaration-may-1950_en (downloaded 2023. 04. 19);
- Zoltán Angyal: Law of the European Union 1. handout // András Osztovits: EU-jog p. 2021;
- Aims and values of the EU: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/principles-and-values/aims-and-values_en (downloaded 2023. 04. 19);
- The fundamental freedoms: https://op.europa.eu/webpub/com/abc-of-eu-law/en/ (downloaded 2023. 04. 19);

[13] Sadurski, W: "Solange Chapter 3" Constitutional Courts in Central Europe - Democracy - European Union 2006 Publisher: European University Institute.

- Matteo Gnes: European legal integration: new possibilities for EU and non-EU citizens? p. 49. p. 2010;
- Carl Schmitt: Political Theology, Four Chapters on the Concept of Sovereignty, Columbia University Press, 2011, p. 224;
- https://www.euronews.com/my-europe/2022/12/08/austria-blocks-schengen-accession-of-romania-and-bulgaria-while-croatia-gets-green-light (downloaded 2023. 04. 19);
- Thibaud Gibelin: Lecturer, 'Ongoing debates in the world' course, 2nd handout 2023 January;
- Chris Bickerton, The future of the EU: a retrospective (ARI 105/2021), Posted on 09 December 2021 https://media.realinstitutoelcano.org/wp-content/uploads/2021/12/ari105-2021-bickerton-the-future-of-the-eu-a-retrospective.pdf (downloaded 2023. 04. 19);
- Prieger, Adrienn The UYAP-system - A noteworthy progress in the European integration process of Turkey, p. 2021 in Karoli Mundus II;
- From the General Secretariat of the Council to the Delegations: Council conclusions on enlargement and stabilisation and association process: https://www.consilium.europa.eu/media/35863/st10555-en18.pdf Brussels, 26th of June 2018;
- Szent-Iványi István Demkó Attila open discussion at Mathias Corvinus Collegium Budapest, 2022.02.10;
- Sadurski, W: "Solange Chapter 3" Constitutional Courts in Central Europe - Democracy - European Union 2006 Publisher: European University Institute.

ADMINISTRAȚIA REPUBLICII ELENE – CONSIDERAȚII GENERALE ȘI CONTRASTE

Ana BANU[*]

Abstract

Prezenta lucrare urmărește să ofere o analiză succintă a sistemului administrativ elen, dezvoltând definițiile și caracteristicile instituțiilor statului expuse în Constituția Republicii Elene, în legile conexe, precum și în doctrina greacă și străină. Ulterior contextualizării, realizate prin câteva precizări de istorie recentă, lucrarea va explora forma actuală a sistemului administrativ elen, cu precădere caracteristicile regimului, ale formei de guvernare, ale legii fundamentale, transpunerea specifică a principiului separării puterilor și analiza acestuia din punct de vedere al dreptului administrativ, organizarea administrativ-teritorială a Greciei, precum și câteva contraste față de sistemul administrativ românesc.

Cuvinte cheie: *Grecia, drept administrativ, autoritate publică, Constituție, Kleisthenis.*

I. Introducere

Sistemul administrativ al unei țări reprezintă mecanismul care guvernează și setează raporturile din cadrul societății respective, cadrul în care se desfășoară întreaga dinamică a politicii, a pieței economice, fundalul realității sociale și culturale, și, nu în ultimul rând, resortul atitudinilor luate de către un stat, ca entitate suverană și ca subiect al relațiilor economice, pe plan extern. Analiza administrației unui stat conferă o privire de ansamblu asupra distribuției și separației puterii, asupra particularităților naționale în ceea ce privește organizarea instituțiilor, organizarea teritoriului, precum și asupra elementelor ideologice care stau la baza activității de guvernare.

Grecia, cu denumirea oficială de „Republica Elenă", este o țară din Sud-Estul Europei, în jumătatea sudică a Balcanilor. Se învecinează cu Albania la Nord-Vest, Macedonia de Nord și Bulgaria la Nord și cu Turcia la Nord-Est; are ieșire la Marea

[*] Studentă, Facultatea de Drept, Universitatea „Nicolae Titulescu" din București, anul II, grupa 1 (e-mail: anaL43674@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. dr. Elena Ștefan (e-mail: stefanelena@univnt.ro) și a conf. univ. dr. Claudia Cliza (e-mail: claudiacliza@univnt.ro).

Mediterană, având mii de insule[1]. Imnul Greciei este intitulat „Imnul libertății" (gr. *Ύμνος εις την Ελευθερίαν*), iar motto-ul țării este „Libertate sau moarte" (gr. *Ελευθερία ή Θάνατος*)[2]. Grecia are o suprafață de aproximativ 132.000 km[23], o populație de mai bine de 10 milioane de persoane[4] și capitala la Atena. Produsul intern brut estimat pentru anul 2022 este de 222 miliarde de dolari[5].

Pentru a analiza sistemul administrativ al Greciei, sunt necesare câteva precizări istorice, care să confere o perspectivă mai amplă asupra cauzelor și instrumentelor care au dus la existența sistemului grec, în forma în care se regăsește astăzi.

II. Conținutul propriu zis al lucrării

2.1. Grecia după Al Doilea Război Mondial

După finele celui de-al Doilea Război Mondial, societatea greacă traversa majore tulburări, cauzate de criza economică ce s-a instalat în toate statele europene beligerante odată cu încheierea războiului[6]. S-a format o fractură socială, sursa unor nenumărate conflicte sângeroase care au dus la izbucnirea Războiului Civil Grec, purtat între forțele comuniste, susținute de Uniunea Sovietică și de alte țări din blocul sovietic, și guvernul anti-comunist, susținut de puterile vestice de dincolo de

---

[1] Bowman, John S.; Clogg, Richard Ralph Mowbray; Smith, Catherine Delano; Danforth, Loring; Papadopoulos, George; Stavrakis, Constantinos. „Greece". *Encyclopedia Britannica*, 7.12.2022. Disponibil la adresa: https://www.britannica.com/place/Greece (accesat la 08.12.2022).

[2] Ministerul Afacerilor Externe al Greciei, „State symbols". *HELLENIC REPUBLIC: Greece in the UK*. Disponibil la adresa: https://www.mfa.gr/uk/en/about-greece/government-and-politics/state-symbols.html (accesat la 08.12.2022).

[3] CIA. „Country comparison: Area". *The World Factbook*, 13.11.2020. Disponibil la adresa: https://web.archive.org/web/20201113204336/https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2147rank.html?countryName=Greece&countryCode=gr&regionCode=eur&rank=97#gr (accesat la 08.12.2022).

[4] Hellenic Statistical Authority. „Results of the 2021 Population – Housing Census". *Hellenic Statistical Authority*, 19.07.2022. Disponibil la adresa: https://www.statistics.gr/en/news-announcements/-/asset_publisher/oj6VK3PQ0oCe/content/nws_census_results_booklet_19072022_gr (accesat la 08.12.2022).

[5] International Monetary Fund. „World Economic Outlook Database, October 2022". *International Monetary Fund*, 11.10.2022. Disponibil la adresa: https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2022/October/weo-report?c=174,&s=NGDP_RPCH,NGDPD,PPPGDP,NGDPDPC,PPPPC,PCPIPCH,LUR,LP,&sy=2018&ey=2022&ssm=0&scsm=1&scc=0&ssd=1&ssc=0&sic=0&sort=country&ds=.&br=1 (accesat la 08.12.2022).

[6] Marantzidis, Nikos; Antoniou, Giorgos. „The Axis Occupation and Civil War: Changing trends in Greek historiograhy, 1942-2002", *Journal of Peace Research*, vol. 41 #2, 2004, p. 223-231.

Cortina de Fier[7]. Războiul a culminat cu victoria celor din urmă, deschizând o nouă etapă pentru Grecia, mai tulburată și dificilă decât cea imediat postbelică[8], lăsând societatea greacă polarizată pentru decenii și adâncită într-o criză economică profundă, din care s-a putut ridica, ulterior, datorită Planului Marshall, administrat de SUA[9].

În 1952, Grecia aderă la NATO[10], consolidându-și relația cu blocul vestic. În aprilie 1967 are loc o lovitură de stat, în urma căreia se va instaura o dictatură militară de extremă dreapta[11], cu practici precum abolirea unor drepturi și libertăți cetățenești, implementarea formelor de represiune politică etc[12]. În 1974, Grecia revine la democrație, organizând un referendum în urma căruia monarhia este înlocuită cu republica[13], părăsind NATO în urma presiunilor sociale anti-NATO[14].

Astfel ia naștere A Treia Republică Elenă[15] (primele fiind cea provizorie din timpul Războiului de Independență[16], respectiv cea din perioada 1924-1935, după înfrângerea Greciei de Mișcarea Națională Turcă[17]). A Treia Republică Elenă aderă

[7] Woodhouse, C. M. *The Struggle for Greece 1941-1949,* Hurst & Company Publishing, Londra, 2002, p. 237-238.

[8] Hudson, Roger. „Be Careful What You Wish For”, *History Today*, vol. 61, nr. 10, 2012.

[9] Baten, Jorg. A History of the Global Economy. From 1500 to the Present, Cambridge University Press, 2016, p. 31.

[10] Organizația Tratatului Atlanticului de Nord, „Greece and NATO”. *North Atlantic Treaty Organisation: NATO Declassified*. Disponibil la adresa: https://www.nato.int/cps/fr/natohq/declassified_181434.htm (accesat la 08.12.2022).

[11] Katris, Giannis. *The Birth of Neofascism in Greece*, Papazisis Publications, 1972, p. 101-113.

[12] Varsori, Antonio, *The Greek Junta and the International System,* Routledge Publishing, Abingdon-on Thames, Oxfordshire, 2020, p. 48-53.

[13] The Deseret News, „Greeks Spurn Monarchy”. *The Deseret News*, 9.12.1974. Disponibil la adresa: https://news.google.com/newspapers?nid=AulkAQHnToC&dat=19741209&printsec=frontpage&hl=en (accesat la 08.12.2022).

[14] Organizația Tratatului Atlanticului de Nord, „Greece and NATO”. *North Atlantic Treaty Organisation: NATO Declassified*. Disponibil la adresa: https://www.nato.int/cps/fr/natohq/declassified_181434.htm (accesat la 08.12.2022).

[15] Ministerul Afacerilor Externe al Greciei, „Government and Politics: The Hellenic Republic”. *HELLENIC REPUBLIC. Greece in the USA.* Disponibil la adresa: https://www.mfa.gr/usa/en/about-greece/government-and-politics/the-hellenic-government.html (accesat la 08.12.2022).

[16] GreekBoston.com, „All About the First Hellenic Republic”. *Greek Boston*. Disponibil la adresa: https://www.greekboston.com/culture/modern-history/first-hellenic-republic/ (accesat la 08.12.2022).

[17] GreekBoston.com, „Timeline of Modern Greek History”. *Greek Boston*. Disponibil la adresa: https://www.greekboston.com/culture/modern-history/timeline/ (accesat la 08.12.2022).

la Comunitățile Europene (devenite ulterior Uniunea Europeană) în 1981[18] și readeră la NATO[19].

2.2. Regimul, forma de guvernare, legea fundamentală

În prezent, Grecia este o republică parlamentară unitară – șeful nominal al statului este președintele, care este ales de Parlament cu un mandat de cinci ani. Caracterul de republică parlamentară implică existența unui sistem în care ramura executivă a puterii își derivă legitimitatea din partea legislativului, și răspunde în fața acestuia[20].

Constituția actuală a Greciei a fost concepută și adoptată de Al V-lea Parlament Revizionar al Elenilor și a intrat în vigoare în 1975 după căderea dictaturii militare. Este structurată în patru părți ce cuprind 120 de articole[21]. Prima parte cuprinde „Prevederi fundamentale", și consacră forma de guvernare a republicii parlamentare și regimul democratic, confirmând statutul predominant al Bisericii Ortodoxe Răsăritene[22]. Partea a doua cuprinde „Drepturi individuale și sociale" și consacră drepturile și libertățile cetățenești[23]. Parte a treia este intitulată „Organizarea și funcțiile statului" și cuprinde prevederi ce privesc organizarea și funcționarea statului elen și regimul normelor de drept internațional în raport cu dreptul intern[24]. Partea a patra cuprinde „Dispoziții finale, speciale și tranzitorii"[25].

Constituția Greciei a fost modificată de patru ori.

Amendamentul adus Constituției în 1986 a vizat restrângerea atribuțiilor președintelui pentru a regla dispozițiile legii fundamentale în conformitate cu realitatea politică a rolului de Președinte al Republicii Elene. Deși, de la adoptarea Constituției, în 1975, președintelui îi fuseseră acordate atribuții într-o formă mai extinsă decât se regăsesc în prezent, în practică președinții greci își rezervau un rol cu caracter preponderent ceremonial. Constituția a fost modificată pentru a legifera practici deja răspândite încă de la căderea dictaturii militare[26].

---

[18] Uniunea Europeană, „Grecia". *Uniunea Europeană*. Disponibil la adresa: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/greece_ro (accesat la 08.12.2022).

[19] Organizația Tratatului Atlanticului de Nord, „Greece and NATO". *North Atlantic Treaty Organisation: NATO Declassified*. Disponibil la adresa: https://www.nato.int/cps/fr/natohq/declassified_181434.htm (accesat la 08.12.2022).

[20] Constituția Republicii Elene, revizuită prin Rezoluția Parlamentară din 25 noiembrie 2019 a celui de-al IX-lea Parlament Revizionar al Elenilor.

[21] Ibid.

[22] *Id.*, art. 1-3.

[23] *Id.*, art. 4-25.

[24] *Id.*, art. 26-105.

[25] *Id.*, art. 106-120.

[26] Academic Dictionaries and Encyclopedias, „Greek constitutional amendment of 1986", EN-ACADEMIC, 11.01.2015. Disponibil la adresa: en-academic.com (accesat la 08.12.2022).

Amendamentul din 2001 a reprezentat cea mai importantă revizuire a Constituției elene și a constituit introducerea unor drepturi noi protejate în Partea a doua, precum dreptul la protecția datelor personale, a unor prevederi pentru transparența mass media, a unor prevederi privind incompatibilitățile parlamentare, a introdus un termen de 4 ani pentru funcția de șef de Curte Supremă, noi dispoziții privind controlul constituțional[27] etc.

Al treilea amendament, introdus în 2008 a vizat incompatibilitățile parlamentare, posibilitatea Parlamentului de a modifica și monitoriza alocarea bugetului de stat, și alte dispoziții speciale privind regiunile insulare și montane[28].

Ultimul amendament al Constituției, din 2019, a vizat, printre altele, măsuri ce țin de acțiunea afirmativă și accesul la justiție[29].

III. Separarea puterilor – analiză din punct de vedere administrativ

3.1. Puterea executivă

Republica Elenă este o republică parlamentară în cadrul căreia șeful de stat este Președintele, care este ales de către Parlament pentru un mandat de 5 ani[30].

Puterea executivă este exercitată de Președinte și Guvern. După amendamentul din 1986, rolul și atribuțiile președintelui au fost reduse semnificativ, conferindu-i-se un rol generalmente ceremonial, atribuțiile executive și, așadar, puterea politică, în manifestarea ei în cadrul ramurii executive a puterii, fiind concentrate mai degrabă în sarcina prim-ministrului, șeful Guvernului, denumit Cabinetul Greciei sau Consiliul Ministerial. Funcția de prim-ministru este acordată șefului actual al partidului politic care deține majoritatea absolută în Parlament și care poate obține votul de încredere. Dacă niciun partid nu se bucură de majoritatea absolută, Președintele este obligat să urmeze o procedură în care propune succesiv șefilor anumitor partide parlamentare funcția de prim-ministru și posibilitatea de a forma un Guvern[31].

3.2. Puterea legislativă

Puterea legislativă este reprezentată de Parlamentul unicameral, ce întrunește 300 de membri. Membrii Parlamentului reprezintă națiunea, și sunt aleși prin vot

---

[27] Eleftheriadis, Pavlos, „Constitutional Reform and the Rule of Law in Greece”, *West European Politics*, vol.28, nr. 2, 2005.
[28] Ibid.
[29] UN WOMEN, „Constitution of Greece 1975, as amended to 2019”, *Global Gender Equality Constitutional Database*. Disponibil la adresa: constitutions.unwomen.org/en.countries.europe/greece (accesat la 08.12.2022).
[30] Dagtoglou, Prodromos D., *The Constitution. Cross-references of constitutional provisions*, Sakkoulas Publications, Atena, 2012, p. 493.
[31] *Id.*, p. 468.

direct, universal și secret de către cetățenii cu drept de vot. Alegerile parlamentare au loc o dată la patru ani, și sunt organizate simultan pe întreg teritoriul țării, cu posibilitatea cetățenilor aflați în afara țării de a vota prin corespondență sau prin alte măsuri adecvate[32]. Președintele poate dizolva Parlamentul la propunerea Guvernului (a Cabinetului), sau dacă opoziția parlamentară adoptă o moțiune de neîncredere, sau în cazul demisiilor a două Cabinete consecutive[33].

3.3. Puterea judecătorească

Puterea judecătorească este independentă de puterea legislativă și de puterea executivă. Instanțele sunt alcătuite din judecători care se bucură de independență funcțională și personală, și sunt formați sub supravegherea Ministerului Justiției, în cadrul Școlii Naționale de Magistratură[34]. Magistrații sunt numiți pe viață prin decret prezidențial, și pot fi revocați doar în conformitate cu o hotărâre judecătorească definitivă întemeiată pe o condamnare penală, o gravă abatere disciplinară, o boală sau o incapacitate profesională[35]. Există trei Curți Supreme: Curtea de Casație, Consiliul de Stat și Curtea de Auditori, ale căror șefi sunt aleși de Ministerul Justiției, iar instanțele inferioare sunt Curțile Districtuale, Curțile de Primă Instanță și Curțile de Apel[36].

În sistemul de justiție elen există trei categorii de instanțe – civile, penale și administrative.

Pentru litigiile de drept civil, dosarele se judecă în primă instanță, în cadrul unei Curți Districtuale sau al unei Curți de Primă Instanță, în a doua instanță, de către Curțile de Primă Instanță sau Curțile de Apel, iar apoi, de către Curtea de Casație, ale cărei hotărâri sunt irevocabile[37].

În materie penală, infracțiunile sunt judecate în primă instanță de către o comisie de trei judecători a unei Curți de Apel, în a doua instanță de către o comisie de 5 judecători a unei Curți de Apel, și, în ultimă instanță, în fața Curții de Casație. Contravențiile (delictele) sunt judecate în primă instanță, de curți de drept contravențional specializate, în a doua instanță de către o Curte de Apel și în ultimă

---

[32] Constituția Republicii Elene, revizuită prin Rezoluția Parlamentară din 25 noiembrie 2019 a celui de-al IX-lea Parlament Revizionar al Elenilor, art. 51.

[33] Dagtoglou, Prodromos D., *The Constitution. Cross-references of constitutional provisions*, Sakkoulas Publications, Atena, 2012, p. 468.

[34] Uniunea Europeană, „Furnizori de formare juridică", *European E-Justice Portal*, 01.02.2022. Disponibil la adresa: https://e-justice.europa.eu/406/RO/judiciary_training_providers (accesat la 09.12.2022).

[35] *Id.*, p. 469.

[36] Monitorul Oficial al Republicii Elene, Legea 1481/1 octombrie 1984.

[37] Uniunea Europeană, „National justice systems in member states - Greece", *European E-Justice Portal*, 05.09.2022. Disponibil al adresa: https://e-justice.europa.eu/content_judicial_systems_in_member_states-16-el-en.do?member=1 (accesat la 09.12.2022).

instanță de către Curtea de Casație. Infringement-urile („încălcări”) sunt judecate de o instanță specializată, Curtea Magistraților[38].

Litigiile de drept administrativ se judecă în primă instanță și în apel la Curțile Administrative, iar în ultimă instanță la Curtea Administrativă de Apel sau în cadrul Consiliului de Stat[39]. Mai există o instanță cu competență de curte supremă de contencios administrativ, denumită Camera de Conturi, a cărei jurisdicție este, însă, limitată la anumite chestiuni particulare precum relații interstatale sau regimul pensiilor funcționarilor publici[40].

Controlul constituțional în sistemul elen poate fi realizat de orice instanță, indiferent de rangul său, fiind, astfel, un control „difuz”. Majoritatea țărilor europene aplică un model „concentrat” al constituționalității legilor, care presupune existența unei curți separate, cu competența specială de a judeca absența sau prezența conformității legilor cu legea fundamentală națională[41].

Caracterul difuz în ceea ce privește distribuția unei competențe esențiale ordinii de drept democratice a creat necesitatea introducerii unei noi tipologii de instanță – Curtea Supremă Specială sau Înalta Curte Specială. Aceasta este o instanță nepermanentă și extraordinară, care este convocată doar când un caz ce aparține jurisdicției sale survine. A fost introdusă în 1927, după modelul cehoslovac. Rolul său este triplu: rezolvă disputele dintre cele trei curți supreme sau dintre instanțele de drept civil și penal și cele de drept administrativ, ia decizii irevocabile în cazul contradicției între deciziile curților supreme cu privire la constituționalitate, judecă în materia validității rezultatelor alegerilor parlamentare[42].

IV. Organizarea administrativ-teritorială și Programele Kallikratis - Kleisthenis

Programul Kallikratis este denumirea Legii elene 3852/2010 și a reprezentat o reformă administrativă majoră pentru Grecia. Legea a fost prezentată de cabinetul Papandreou, de stânga, și a fost adoptată de Parlament în mai 2010[43]. Implementarea programului a fost finalizată în ianuarie 2011, și amendată pentru adaptarea la noile măsuri privind digitalizarea și transparența, precum și regimul

[38] Ibid.
[39] Ibid.
[40] Ibid.
[41] Vlachopoulos, Spyridon, „The constitutionality control in the Greek legal order”, *SSOAR Open Access Repository*, Rechtspolitisches Forum 77, 2019, p. 14.
[42]Constituția Republicii Elene, revizuită prin Rezoluția Parlamentară din 25 noiembrie 2019 a celui de-al IX-lea Parlament Revizionar al Elenilor, art. 100.
[43] Monitorul Oficial al Republicii Elene, Legea 3852/2010.

măsurilor de austeritate prin Programul Kleisthenis I (Legea 4555/2018) în 2018-2019[44].

Înainte de cele două reforme, Grecia era divizată în 51 de prefecturi autonome, care se puteau guverna singure. În prezent, cele 51 de prefecturi au fost transformate în unități regionale, iar competențele lor au fost transferate către 13 unități administrative.

În prezent, Grecia este organizată în trei niveluri – regiuni administrative, municipalități, respectiv administrații decentralizate (apropiate de modelul județelor din România). Vechile prefecturi au fost abolite, iar regiunile administrative cuprind suprafețe mai mari, împărțite în municipalități. Comunitatea monastică Creștin-Ortodoxă a Muntelui Athos reprezintă o entitate administrativă autonomă, și a fost omisă în textele de reformă Kallikratis – Kleisthenis[45].

Regiunile sunt conduse de guvernatori regionali și consilii regionale, alese pentru o perioadă de cinci ani prin votul locuitorilor. Regiunile sunt în număr de 13, și sunt subdivizate în 74 de unități regionale, a căror conducere este realizată de persoane aparținând aceluiași bloc politic ca guvernatorul regional, pentru a asigura colaborarea și pentru a împiedica realizarea blocajelor la nivel decizional.

Municipalitățile sunt conduse de un primar și un consiliu de primărie, aleși pentru o perioadă de cinci ani. Municipalitățile sunt ulterior subdivizate în unități municipale, apoi în comunități. Fiecare comunitate are un consiliu, care are rol consultativ în cadrul consiliului de primărie de la nivelul municipalităților. Municipalitățile sunt în număr de 325.

Există și administrații decentralizate, conduse de un secretar general numit de Guvern, și de un consiliu cu rol consultativ alcătuit din guvernatorii regionali și primarii municipalităților. Acestea sunt: Attica, cu capitala la Atena, Macedonia și Tracia, cu capitala la Salonic, Epir și Macedonia de Vest, cu capitala la Ioannina, Tesalia și Grecia Centrală, cu capitala la Larissa, Peloponez, Grecia de Vest și Insulele Ionice, cu capitala la Patras, Egeea, cu capitala la Pireu și Creta, cu capitala la Heraclion. Attica este unitatea administrativ-teritorială cu PIB-ul per capita cel mai ridicat, de €22.100[46].

În urma intrării în vigoare a Programului Kleisthenis I, pot fi organizate referendumuri consultative la nivel municipal și regional, consolidând, așadar, competențele administrațiilor locale.

Organizarea administrativ-teritorială a Republicii Elene a cunoscut schimbări majore în ultimele trei decenii, gravitând către un sistem stratificat, unde competențele sunt partajate în manieră fragmentată, fără a compromite ordinea de

[44] Monitorul Oficial al Republicii Elene, Legea 4555/2018.
[45] Monitorul Oficial al Republicii Elene, Legea 1622/2018.
[46] Eurostat, „GDP per capita in 276 EU regions", 2016. Disponibil la adresa: https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/8700651/1-28022018-BP-EN/15f5fd90-ce8b-4927-9a3b-07dc255dc42a (accesat la 10.12.2022).

drept. Existența administrațiilor decentralizate, cu un grad crescut de autonomie, a căror conducere este asigurată de un secretar-general numit de Guvern și de un consiliu alcătuit din guvernatori regionali și reprezentanți ai municipalităților, asigură armonia internă în sistemul administrativ stratificat, conferind ansamblului structurilor suprapuse vertical un grad însemnat de robustețe.

V. Particularități ale sistemului elen în contrast cu sistemul românesc

Dreptul de vot asigură participarea cetățenilor la guvernare, element esențial funcționării unui regim democratic. Spre deosebire de sistemul românesc, conform legii fundamentale elene, exercitarea dreptului de vot este obligatorie[47]. Vârsta la care se dobândește dreptul de vot, condiție a existenței drepturilor electorale în ambele sisteme, diferă de la sistemul elen la cel românesc. În contrast cu prevederile Constituției României, care stabilesc faptul că cetățenii au drept de vot de la vârsta de 18 ani[48], în Grecia, vârsta de la care cetățeanul capătă dreptul de vot este de 17 ani[49].

În sistemul elen, Parlamentul instituie starea de asediu[50], spre deosebire de sistemul românesc, unde Președintele are posibilitatea de a institui starea de asediu sau de urgență, solicitând Parlamentului încuviințarea acestei măsuri[51].

Conform legislației din Grecia, Parlamentul are competența exclusivă de a pune sub urmărire penală persoanele care au fost sau sunt membri ai Guvernului sau secretari de stat pentru infracțiuni comise în timpul îndeplinirii mandatului[52], spre deosebire de legislația din România, conform căreia atât ambele Camere ale Parlamentului, cât și Președintele, au dreptul să ceară începerea urmăririi penale a membrilor Guvernului pentru faptele săvârșite în timpul exercitării mandatului[53].

În ceea ce privește izvoarele de drept, izvoarele dreptului elen sunt Constituția, legile, legislația Uniunii Europene, cutumele, jurisprudența și tratatele internaționale la care Grecia este parte[54], spre deosebire de dreptul românesc, care cunoaște mai multe categorii de izvoare – Constituția, legile, decretele prezidențiale, actele normative ale Guvernului, actele normative emise de administrația publică centrală, actele normative emise de administrațiile publice

[47] Εφημερίδα της Κυβερνήσεως τη Ελληνικής Δημοκρατίας, vol. A, Athens National Publishing House, Atena, 2016.
[48] Constituția României, art. 36.
[49] Ibid.
[50] Dagtoglou, Prodromos D., *The Constitution. Cross-references of constitutional provisions*, Sakkoulas Publications, Atena, 2012, p. 41.
[51] Constiuția României, art. 93.
[52] *Id.*, p. 42-43.
[53] Constituția României, art. 109.
[54] Greek Law Digest, „Judicial System Introduction”, *Greek Law Digest*, 17.12.2018.

locale, legislația Uniunii Europene și tratatele internaționale la care România este parte[55].

De asemenea, spre deosebire de modelul românesc, model majoritar în cadrul european, în materie penală, instanțele elene pot fi mixte (cu jurați, după modelul american)[56]. Aceste contraste servesc la punerea în evidență atât a particularităților dreptului elen, cât și a caracteristicilor dreptului românesc, generând o demarcație între două forme de ordine de drept ce cunosc execuții, manifestări și proceduri diferite, deși împărtășesc același spirit.

VI. Concluzii

A Treia Republică Elenă este un caz special în peisajul european, nu numai din pricina istoriei sale recente tumultuoase, marcate de crize sociale, economice și culturale profunde, de ideologii de extremă, de totalitarism și lupta pentru libertate și independență, ci și prin particularitățile sale de organizare – modelul separării puterilor în stat, modelul republicii parlamentare, sistemul unităților administrativ-teritoriale, controlul „difuz" al constituționalității legilor și influențele americane, sesizante, din sistemul de justiție, în mijlocul unui fundal european diferit, cu un grad crescut de omogenitate.

Referințe

- Academic Dictionaries and Encyclopedias, „Greek constitutional amendment of 1986", EN-ACADEMIC, 11.01.2015. Disponibil la adresa: en-academic.com (accesat la 08.12.2022);
- Baten, Jorg. A History of the Global Economy. From 1500 to the Present, Cambridge University Press, 2016;
- Bowman, John S.; Clogg, Richard Ralph Mowbray; Smith, Catherine Delano; Danforth, Loring; Papadopoulos, George; Stavrakis, Constantinos. „Greece". *Encyclopedia Britannica*, 7.12.2022. Disponibil la adresa: https://www.britannica.com/place/Greece (accesat la 08.12.2022);
- CIA. „Country comparison: Area". *The World Factbook*, 13.11.2020. Disponibil la adresa: https://web.archive.org/web/20201113204336/https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2147rank.html?countryName=Greece&countryCode=gr&regionCode=eur&rank=97#gr (accesat la 08.12.2022);
- Constituția Republicii Elene, revizuită prin Rezoluția Parlamentară din 25 noiembrie 2019 a celui de-al IX-lea Parlament Revizionar al Elenilor;
- Constituția României;
- Dagtoglou, Prodromos D., *The Constitution. Cross-references of constitutional provisions*, Sakkoulas Publications, Atena, 2012;

[55] European Justice Portal, „Legislația națională. România", 2019. Disponibil la adresa: https://e-justice.europa.eu/6/RO/national_legislation?ROMANIA&init=true (accesat la 05.01.2023).
[56] Ibid.

- Eleftheriadis, Pavlos, „Constitutional Reform and the Rule of Law in Greece”, *West European Politics*, vol.28, nr. 2, 2005;
- European Justice Portal, „Legislația națională. România”, 2019. Disponibil la adresa: https://e-justice.europa.eu/6/RO/national_legislation?ROMANIA&init=true (accesat la 05.01.2023);
- Eurostat, „GDP per capita in 276 EU regions”, 2016. Disponibil la adresa: https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/8700651/1-28022018-BP-EN/15f5fd90-ce8b-4927-9a3b-07dc255dc42a (accesat la 10.12.2022);
- Greek Law Digest, „Judicial System Introduction”, *Greek Law Digest*, 17.12.2018;
- GreekBoston.com, „All About the First Hellenic Republic”. *Greek Boston*. Disponibil la adresa: https://www.greekboston.com/culture/modern-history/first-hellenic-republic/ (accesat la 08.12.2022);
- GreekBoston.com, „Timeline of Modern Greek History”. *Greek Boston*. Disponibil la adresa: https://www.greekboston.com/culture/modern-history/timeline/ (accesat la 08.12.2022);
- Hellenic Statistical Authority. „Results of the 2021 Population – Housing Census”. *Hellenic Statistical Authority*, 19.07.2022. Disponibil la adresa: https://www.statistics.gr/en/news-announcements/-/asset_publisher/oj6VK3PQ0oCe/content/nws_census_results_booklet_19072022_gr (accesat la 08.12.2022);
- Hudson, Roger. „Be Careful What You Wish For”, *History Today*, vol. 61, nr. 10, 2012;
- International Monetary Fund. „World Economic Outlook Database, October 2022”. *International Monetary Fund*, 11.10.2022. Disponibil la adresa: https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2022/October/weo-report?c=174,&s=NGDP_RPCH,NGDPD,PPPGDP,NGDPDPC,PPPPC,PCPIPCH,LUR,LP,&sy=2018&ey=2022&ssm=0&scsm=1&scc=0&ssd=1&ssc=0&sic=0&sort=country&ds=.&br=1 (accesat la 08.12.2022);
- Katris, Giannis. *The Birth of Neofascism in Greece*, Papazisis Publications, 1972;
- Marantzidis, Nikos; Antoniou, Giorgos. „The Axis Occupation and Civil War: Changing trends in Greek historiograhy, 1942-2002”, *Journal of Peace Research*, vol. 41 #2, 2004;
- Ministerul Afacerilor Externe al Greciei, „Government and Politics: The Hellenic Republic”. *HELLENIC REPUBLIC. Greece in the USA*. Disponibil la adresa: https://www.mfa.gr/usa/en/about-greece/government-and-politics/the-hellenic-government.html (accesat la 08.12.2022);
- Ministerul Afacerilor Externe al Greciei, „State symbols”. *HELLENIC REPUBLIC: Greece in the UK*. Disponibil la adresa: https://www.mfa.gr/uk/en/about-greece/government-and-politics/state-symbols.html (accesat la 08.12.2022);
- Monitorul Oficial al Republicii Elene, Legea 1481/1984;
- Monitorul Oficial al Republicii Elene, Legea 1622/2018;
- Monitorul Oficial al Republicii Elene, Legea 3852/2010;
- Monitorul Oficial al Republicii Elene, Legea 4555/2018;
- Organizația Tratatului Atlanticului de Nord, „Greece and NATO”. *North Atlantic Treaty Organisation: NATO Declassified*. Disponibil la adresa:

https://www.nato.int/cps/fr/natohq/declassified_181434.htm (accesat la 08.12.2022);

- Organizația Tratatului Atlanticului de Nord, „Greece and NATO". *North Atlantic Treaty Organisation;*
- The Deseret News, „Greeks Spurn Monarchy". *The Deseret News*, 9.12.1974. Disponibil la adresa: https://news.google.com/newspapers?nid=AulkAQHnToC&dat=19741209&printsec=frontpage&hl=en (accesat la 08.12.2022);
- UN WOMEN, „Constitution of Greece 1975, as amended to 2019", *Global Gender Equality Constitutional Database*. Disponibil la adresa: constitutions.unwomen.org/en.countries.europe/greece (accesat la 08.12.2022);
- Uniunea Europeană, „Furnizori de formare juridică", *European E-Justice Portal*, 01.02.2022. Disponibil la adresa: https://e-justice.europa.eu/406/RO/judiciary_training_providers (accesat la 09.12.2022);
- Uniunea Europeană, „Grecia". *Uniunea Europeană*. Disponibil la adresa: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/greece_ro (accesat la 08.12.2022);
- Uniunea Europeană, „National justice systems in member states - Greece", *European E-Justice Portal*, 05.09.2022. Disponibil al adresa: https://e-justice.europa.eu/content_judicial_systems_in_member_states-16-el-en.do?member=1 (accesat la 09.12.2022);
- Varsori, Antonio, *The Greek Junta and the International System*, Routledge Publishing, Abingdon-on Thames, Oxfordshire, 2020;
- Vlachopoulos, Spyridon, „The constitutionality control in the Greek legal order", *SSOAR Open Access Repository*, Rechtspolitisches Forum 77, 2019;
- Woodhouse, C. M. *The Struggle for Greece 1941-1949*, Hurst & Company Publishing, Londra, 2002;
- Εφημερίδα της Κυβερνήσεως τη Ελληνικής Δημοκρατίας, vol. A, Athens National Publishing House, Atena, 2016.

COMPARAȚIE ÎNTRE ORGANIZAȚIILE INTERNAȚIONALE ȘI SUBIECTELE ATIPICE DE DREPT INTERNAȚIONAL (VATICANUL ȘI ORDINUL SUVERAN MILITAR DE MALTA)

Claudia Adalgiza POMOAGĂ[*]

Abstract

În cuprinsul acestui studiu, ne propunem să realizăm o comparație între Organizațiile internaționale, ca subiecte tipice de drept internațional – subiecte derivate de drept internațional, constituite prin acordul de voință al statelor membre, exprimat într-un act constitutiv – și subiectele atipice de drept internațional: Vaticanul și Ordinul Suveran Militar de Malta. Ceea ce caracterizează toate aceste subiecte de drept internațional este personalitatea juridică internațională, capacitatea de a fi titular de drepturi și obligații în ordinea juridică internațională.

Vaticanul este un subiect atipic, special de drept internațional, deoarece întrunește doar o parte dintre caracteristicile statalității. Ordinul Suveran, Militar, Ospitalier al Sfântului Ioan de Ierusalim, de Rodos și de Malta, este tot un subiect atipic, special de drept internațional.

Obiectivele urmărite vizează: înțelegerea caracteristicilor comune, dar mai ales evidențierea trăsăturilor distincte ale subiectelor tipice și atipice de drept internațional, descrierea istoriei apariției subiectelor atipice și importanța funcționării lor în cadrul subiectelor dreptului internațional public.

Cuvinte cheie: *organizații internaționale, subiecte atipice de drept internațional, Vaticanul, Ordinul Suveran Militar de Malta.*

I. Delimitări conceptuale

Subiectele de drept internațional sunt acele entități care participă la elaborarea normelor de drept internațional, dar sunt totodată și destinatari ai acestor norme, participând la raporturi juridice de drept internațional – dobândind drepturi și asumându-și obligații în cadrul ordinii juridice internaționale.

Potrivit art. 1 din Convenția de la Montevideo privind drepturile și îndatoririle statelor (1933), „*Statul ca subiect de drept internațional trebuie să posede*

[*] Student, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: claudial44469@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea Conf. univ. dr. Roxana-Mariana Popescu (e-mail: roxana.popescu@univnt.ro).

următoarele atribute: (a) o populație permanentă; (b) un teritoriu determinat; (c) guvern și (d) capacitatea de a intra în relații cu celelalte state "[1]. Statele sunt singurele subiecte de drept internațional ce dețin atributele suveranității. Convenția de la Montevideo vorbește despre existența politică a statelor, care este independentă de recunoașterea lor de către alte state[2] și despre faptul că recunoașterea statelor poate fi expresă sau tacită[3], dar este necondiționată și irevocabilă[4]. Statele sunt subiecte primare, tipice ale dreptului internațional.

Subiecte derivate ale dreptului internațional sunt *Organizațiile internaționale interguvernamentale*, fiind rezultatul acordului de voință ale statelor care le constituie. În timp ce Comisia de Drept Internațional a definit Organizațiile internaționale ca fiind o asociere de state, constituită printr-un tratat, având constituție, organe comune și o personalitate juridică distinctă de cea a statelor care o compun, articolul 2 al Convenției de la Viena privind dreptul tratatelor (1969)[5] definește organizațiile internaționale ca fiind organizații interguvernamentale.

Statele și Organizațiile internaționale sunt subiecte tipice de drept internațional, dar există și subiecte atipice, speciale care au fost recunoscute în dreptul internațional, anume: *Vaticanul și Ordinul Suveran Militar de Malta, dar* și *Popoarele și mișcările de eliberare națională.*

După al doilea război mondial, în contextul procesului de decolonizare, s-a recunoscut calitatea de subiect de drept internațional public *popoarelor și mișcărilor de eliberare națională.*

Recunoașterea *mișcărilor de eliberare națională* ca subiecte de drept internațional este îngrădită de existența, cumulativă, a următoarelor cerințe:

- organe proprii de conducere care să exercite autoritatea efectivă asupra unui teritoriu,
- teritoriu eliberat, reprezentând o parte însemnată din întregul teritoriu
- forțe organizate care să aibă potențialul de a duce până la capăt lupta de eliberare

Acestor cerințe de existență a mișcărilor de eliberare, li se adaugă și legitimitatea luptei de eliberare, conform unor autori.

Odată recunoscute *mișcările de eliberarea națională,* drepturile acestora sunt: de a desfășura acțiuni de emancipare națională (pe cale pașnică sau prin folosirea forței), dreptul la autoapărare, principiul nonintervenției, dreptul ca forțelor lor armate să li se aplice regulile dreptului internațional umanitar, dreptul de

[1] Convenția de la Montevideo - https://www.ilsa.org/Jessup/Jessup15/Montevideo%20Convention.pdf (accesat la 7 martie 2023).
[2] Articolul 3 al Convenția de la Montevideo.
[3] Articolul 7 al Convenția de la Montevideo.
[4] Articolul 6 al Convenția de la Montevideo.
[5] Convenția de la Viena 1969 https://www.parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=4mKw8IxR66Y%3D (accesat la 7 martie 2023).

reprezentare diplomatică (activă sau pasivă), dreptul de participare cu statut de observator la lucrările organizaților internaționale.[6]

Noțiunea de *popor* a fost introdusă în dreptul internațional prin Carta ONU, afirmarea principiului autodeterminării ca principiu de drept internațional conducând la recunoașterea calității de subiect de drept internațional. Poporul este o entitate socială distinct determinată, cu trăsături proprii, legat de un anumit teritoriu, indiferent că a fost înlăturat ilicit de pe acel teritoriu. Minoritățile naționale nu constituie popoare și nu pot fi subiecte ale dreptului la autodeterminare.[7]

Problema calității de subiect de drept internațional a persoanei fizice a fost foarte disputată în doctrină. Chiar dacă individul este subiect al răspunderii penale în dreptul internațional, destinatar direct al unor norme din convenții internaționale, parte în fața unor instanțe internaționale, acesta nu poate avea personalitate juridică internațională deplină, el nefiind decât destinatarul normei de drept internațional. Pentru a fi considerat subiect de drept internațional individul ar trebui să fie, concomitent, destinatar și creator al normei, dar acest din urmă rol nu îi este recunoscut individului. Drept urmare, individul nu are personalitatea juridică internațională și nu poate fi recunoscut ca subiect de drept internațional.[8]

Prin urmare, ceea ce caracterizează, însă, subiectele de drept internațional este personalitatea juridică internațională, capacitatea de a fi titular de drepturi și obligații în ordinea juridică internațională.

Dar, între categoriile de subiecte de drept internațional enunțate mai sus există și diferențe care le individualizează. În continuare, voi prezenta comparativ Organizațiile internaționale și subiectele atipice de drept internațional (Vaticanul și Ordinul Suveran Militar de Malta).

II. Caracteristice ale Organizațiilor internaționale

Elementele constitutive ale Organizațiilor internaționale sunt următoarele:

- asocierea de state realizată pe baza unui tratat constitutiv. Aceasta caracteristică le deosebește de ONG[9], alcătuite din persoane fizice sau juridice constituite conform dreptului intern al statului pe teritoriul căruia funcționează;
- constituirea unei structuri de organe proprii;
- înzestrarea entității în cauză cu personalitate juridică proprie, distinctă de cea a statelor membre. Personalitatea juridică are două componente:
  - o componentă internațională, care determină capacitatea juridică internațională a organizației respective, având un conținut definit de acordul de

[6] Adrian Năstase, Bogdan Aurescu, Cristian Jura Drept internațional public, Sinteze pentru examen, Ediția 5, revăzută și adăugită, Editura C.H. Beck, București 2009, pag. 162.
[7] Ibidem, pag. 162.
[8] Ibidem, pag. 164 –165.
[9] Organizațiile internaționale neguvernamentale.

voință al statelor membre, așa cum a fost el exprimat în actul constitutiv. Personalitate juridică internațională conduce la constituirea de drepturi și obligații internaționale, cum ar fi: dreptul de a încheia tratate, dreptul de reprezentare, dreptul de protecție a reprezentanților, dreptul de a prezenta reclamații internaționale, dreptul de a elabora norme și reguli, de control și/sau sancționare în raporturile cu statele membre, obligația generală de a respecta dreptul internațional;

- o componentă de drept intern. Organizația se va bucura pe teritoriul fiecăruia din membrii săi de capacitatea juridică necesară pentru îndeplinirea funcțiilor și realizarea scopurilor sale[10], cu referire la contractele necesare funcționării (bunuri, servicii)

Clasificarea Organizațiilor internaționale se poate face după mai multe criterii:

- a) după aria de acțiune organizațiile pot fi:
  - universale (ONU[11], NATO[12]);
  - regionale (OSCE[13], Consiliul Europei[14]);
  - subregionale (Comisia Dunării 1856, Comisia Centrală a Rinului 1815, Organizația de Cooperare Economică a Mării Negre CEMN).
- b) după posibilitatea altor state de a deveni membre organizațiile sunt deschise și închise;
- c) după obiectul lor suntem în prezența unor organizații generale și specializate (pe anumite domenii: cooperare culturală, științifică, politică, militară și de apărare). Spre exemplu, NATO este o Organizație internațională politică și militară.[15]
- d) după modul de afectare a exercițiului suveranității statelor membre, organizațiile pot fi:
  - de cooperare: OSCE;
  - de integrare: Uniunea Europeană, Uniunea Africană.

Membrii Organizațiilor internaționale sunt statele, dar pot fi și alte Organizații internaționale. Dacă dobândirea calității de membru se face prin participarea la elaborarea actului constitutiv sau prin aderarea ulterioară (conform prevederilor actului constitutiv), pierdea calității de membru al unei Organizații

[10] Articolul 104 Carta ONU https://legislatie.just.ro/Public/FormaPrintabila/00000G2R26UD90L47F81ES8ETVDL3KMJ (accesat la 7 martie 2023).
[11] ONU – Organizația Națiunilor Unite.
[12] Organizația Tratatului Atlanticului de Nord.
[13] Organizație pentru Securitate și Cooperare în Europa.
[14] https://www.coe.int/en/web/portal/home (accesat la 7 martie 2023).
[15] www.nato.int (accesat la 7 martie 2023).

internaționale are loc prin retragere sau excludere. De exemplu: Consiliul Europei[16] reunește, în prezent, 46 de state, după retragerea Federației Ruse[17].

Organele proprii ale Organizațiilor internaționale sunt de mai multe feluri, și anume: plenare (cuprinzând toate statele membre), restrânse (doar unele state sunt prezente) și Secretariatul.

Dintre organizațiile cu caracter universal se distinge ONU. Carta ONU (actul său constitutiv), care a fost semnată la San Francisco la 26 iunie 1945 și a intrat în vigoare la 24 octombrie 1945, enunță următoarele deziderate: *„să izbăvim generațiile viitoare de flagelul războiului care, de două ori în cursul unei vieți de om, a provocat omenirii suferințe de nespus, să ne reafirmăm credința în drepturile fundamentale ale omului, în demnitatea și valoarea persoanei umane, în egalitatea în drepturi a bărbaților și a femeilor, precum și a națiunilor mari și mici, să creăm condițiile necesare menținerii justiției și respectării obligațiilor decurgând din tratate și alte izvoare ale dreptului internațional, să promovăm progresul social și condiții mai bune de trai într-o mai mare libertate (...)”*[18].

ONU dispune de mai multe instituții specializate (organizații interstatale, cu vocație universală ce fac parte din sistemul ONU și care îndeplinesc funcții în domeniul economic, social, cultural, educativ etc., toate fiind domenii legate de scopurile ONU), cum ar fi: OIM[19], FAO[20], FIDA[21], OMS[22], UNESCO[23], FMI[24], BIRD[25].

---

[16] Consiliul Europei (CoE; franceză Conseil de l'Europe) este o organizație internațională, interguvernamentală și regională. A luat naștere la 5 mai 1949 și reunește toate statele democratice ale Uniunii Europene precum și alte state din centrul și estul Europei. Este o organizație distinctă de Uniunea Europeană, și este diferită și de Consiliul European sau de Consiliul Uniunii Europene. Sediul Consiliului Europei este la Strasbourg.

[17] https://www.coe.int/en/web/portal/home (accesat la 7 martie 2023). Urmare a deciziei Comitetului de Miniștri din 16 martie 2022, Federația Rusă nu mai este membră a Consiliului Europei. De altfel, Federația Rusă s-a retras în anul 2022, cu câteva ore înainte să fie votată excluderea acesteia de către consiliu. (https://ro.wikipedia.org/wiki/Consiliul_Europei (accesat la 7 martie 2023).

[18] Carta ONU.

[19] Organizația Internațională pentru Migrație.

[20] Organizația pentru Alimentație și Agricultură.

[21] Fondul Internațional pentru Dezvoltare Agricolă.

[22] Organizația Mondială a Sănătății.

[23] Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură.

[24] Fondul Monetar Internațional.

[25] Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare.

III. Vaticanul și Ordinul Suveran Militar de Malta

3.1. Vaticanul

Până în 1870 Vaticanul a existat ca stat. După anul 1870, odată cu includerea Romei în cadrul statului italian, Vaticanul a încetat să existe ca stat. Prin Tratatul de la Laterano (1929), încheiat între Italia şi Vatican, acestuia din urmă i-a fost recunoscută jurisdicția exclusivă și suverană asupra a 44 ha din teritoriul Romei.

Vaticanul este un subiect atipic, special de drept internațional, deoarece întrunește doar o parte dintre caracteristicile statalității; are jurisdicție suverană, dar nu deplină; are organizare administrativă în probleme religioase, dar serviciile publice aparțin statului italian; cetățenia Vaticanului este una specială și funcțională (se dobândește în condiții determinate de rang și domiciliu și se pierde la dispariția acestor condiții fără ca cetățenia originară să fie afectată).

Vaticanului îi sunt recunoscute inviolabilitatea, dreptul de reprezentare diplomatică (de legație) prin nunți papali, poate încheia tratate internaționale și poate fi membru sau observator[26] la organizații internaționale, conferințe.

3.2. Ordinul Suveran Militar de Malta

Denumirea oficială este *Ordinul Suveran, Militar, Ospitalier al Sfântului Ioan de Ierusalim, de Rodos și de Malta*, acesta fiind tot un subiect atipic, special de drept internațional.

Ordinul Suveran Militar de Malta provine din Ordinul Cavalerilor Ospitalieri/Cavalerii Sfântului Ioan înființat în anul 1050 la Ierusalim, cu scopul de a oferi ospitalitate și asistență militară pelerinilor la Locurile Sfinte. A devenit un ordin militar atunci când a trebuit să-și apere spitalele proprii din Țara Sfântă, dobândind, inclusiv, un teritoriu și funcționând ca un stat. Ordinul s-a stabilit, inițial, în Cipru (1291), apoi în Rodos (1310) și Malta (1530). Din anul 1834, Ordinul Suveran Militar de Malta și-a stabilit sediul la Roma.

Ordinul este condus de un Mare Maestru, care conduce Ordinul asistat de Consiliul Suveran (guvern), ai cărui membri sunt aleși de către Adunarea Supremă (rol de parlament). Este recunoscut ca subiect de drept internațional, întreținând relații diplomatice cu 107 state de pe toate continentele și cu UE. Din anul 1994, Ordinul are calitatea de observator permanent la ONU și delegații permanente la oficiile ONU din Geneva, New York, Paris, Roma și Viena și delegați pe lângă Consiliul Europei și Comisia UE.

Ordinul dispune de o Cartă Constituțională, aprobată de Sfântul Scaun și de un Cod al Ordinului. Problemele juridice sunt date în competența unui Consiliu Consultativ Juridic. Ordinul posedă tribunale proprii și o Curte de Conturi ce controlează veniturile și cheltuielile.

[26] Vaticanul are statut de observator la ONU.

Se consideră că primul spital din România a fost fondat de Cavalerii Ioaniți la Oradea. Relațiile diplomatice între România și Ordinul Suveran Militar de Malta au fost stabilite la nivel de legație, în anul 1932. Relațiile diplomatice dintre România și Ordinul Suveran Militar de Malta au încetat în 1948, iar în anul 1991 au fost reluate, nivelul de reprezentare diplomatică fiind cel de ambasadă.[27]

IV. Comparație între Organizațiile internaționale si subiectele atipice de drept internațional (Vaticanul și Ordinul Suveran Militar de Malta)

În timp ce Organizațiile internaționale sunt subiecte derivate de drept internațional, constituite prin acordul de voință al statelor membre, exprimat într-un act constitutiv, dar totuși tipice, Vaticanul și Ordinul Suveran Militar de Malta sunt subiecte atipice, speciale, Vaticanul întrunind doar o parte din atributele statului, pe când Ordinul Suveran Militar de Malta provine dintr-o organizație străveche, având caracter umanitar, militar și economic.

Atât Organizațiile internaționale, cât și Vaticanul și Ordinul Suveran Militar de Malta dispun de organe proprii de conducere, gestiune și control.

Organizațiile internaționale pot deveni membrii ai altor Organizații internaționale, Vaticanul poate fi membru sau observator în cadrul unor organizații internaționale, iar Ordinul Suveran Militar de Malta are în prezent doar calitatea de observator permanent la ONU și deține delegați pe lângă Consiliul Europei și Comisia Europeană a UE.

Vaticanului și Ordinului Suveran Militar de Malta le sunt recunoscute dreptul de reprezentare diplomatică (de legație) în relațiile cu celelalte state, fapt care le apropie foarte mult de atributele statului, ca subiect suveran de drept internațional (cu populație, teritoriu, guvern proprii) și le deosebește fundamental de Organizațiile internaționale.

Vaticanul, căruia i-a fost recunoscută jurisdicția exclusivă și suverană asupra a 44 ha din teritoriul Romei, se apropie de conceptul de teritorialitate ca atribut al statului, fiindu-i recunoscută inviolabilitatea, atribut care nu poate fi recunoscut Organizațiilor internaționale.

Dacă Vaticanul are jurisdicție suverană (incompletă), organizare administrativă în probleme religioase (serviciile publice aparțin statului italian), caracteristica suveranității nu aparține Ordinului Suveran de Malta și nici Organizațiilor internaționale.

Ordinul Suveran Militar de Malta este autoritatea care emite cel mai rar întâlnit pașaport din lume, numai trei documente de acest fel putând exista concomitent (pentru primii trei conducători ai ordinului)[28]. Cetățenia Vaticanului

[27] http://www.mae.ro/node/8290 (accesat la 7 martie 2023).

[28] https://www.rador.ro/2016/03/14/cine-emite-pasaportul-pe-care-numai-trei-oameni-din-lume-il-pot-avea-concomitent/ (accesat la 7 martie 2023).

se dobândește în condiții determinate de rang și domiciliu și se pierde la dispariția acestor condiții fără ca cetățenia originară să fie afectată. Din această perspectivă, cele două subiecte atipice de drept internațional se apropie relativ de un atribut al statului, dar sunt total diferite de caracteristicile Organizațiilor internaționale care nu conferă membrilor lor o cetățenie distinctă de cea a statului de proveniență.

V. Concluzii

Vaticanul are caracteristici care îl apropie de tipologia statului ca subiect de drept internațional (suveranitate incompletă, teritorialitate, inviolabilitate, cetățenie, organe de conducere, organizare administrativă religioasă, dreptul de reprezentare diplomatică (de legație)), deși diferențele sunt multiple și definitorii pentru a permite încadrarea pe paliere diferite, respectiv:

- Statul – subiect primar, direct și nemijlocit al dreptului internațional;
- Vaticanul – subiect atipic, special al dreptului internațional.

Chiar dacă Ordinul Suveran Militar de Malta poate emite pașapoarte (cele mai rare din lume) asemenea statului, caracteristica suveranității nu-i aparține acestuia, după cum nu aparține nici Organizațiilor internaționale. Trăsăturile Ordinului Suveran Militar de Malta îl aproprie considerabil de tipicul Organizațiilor internaționale și mai puțin de tipologia statului (ca subiect primar, direct, nemijlocit al dreptului internațional). Asemenea Organizațiilor internaționale, Ordinul Suveran Militar de Malta are:

- personalitate juridică internațională;
- o structură proprie de organe de conducere[29];
- o Cartă Constituțională[30].

După cum Organizațiile internaționale se pot clasifica în funcție de aria de acțiune în: universale, regionale, subregionale, Ordinul Suveran Militar de Malta a evoluat dintr-o veche organizație regională.

Prin urmare, Ordinului Suveran Militar de Malta s-a născut dintr-un vechi organism militar, religios, umanitar cu competențe în regiunea Ierusalimului, Israel (Ordinul Cavalerilor Ospitalieri, anul 1050). Din această perspectivă, Ordinului Suveran Militar de Malta pare a fi o reminiscență a unor străvechi organizații internaționale regionale. Deși deosebirile între Ordinului Suveran Militar de Malta și Organizațiile internaționale sunt considerabile, supraviețuirea acestui ordin militar-religios timp de aproape 1000 de ani stă mărturie despre importanța sa ca

[29] Organele proprii Ordinului Suveran Militar de Malta sunt: Marele Maestru, Consiliul Suveran (guvern), Adunarea Supremă (parlament). Organele de conducere ale Organizațiilor internaționale sunt: plenare (cuprinzând toate statele membre), restrânse (doar unele state sunt prezente), Secretariatul.

[30] Comparativă cu actele de funcționare ale Organizațiilor internaționale, spre exemplu: Carta ONU (actul său constitutiv).

relicvă a primelor forme de organizații internaționale cu competențe regionale, specializate pe anumite domenii: militar și de apărare, umanitar, religios.

În opinia mea, durata de viață, supraviețuirea în timp a Ordinului Suveran Militar de Malta, păstrarea coordonatelor, elementelor lui definitorii este nu doar dovada organizării impecabile și suportului financiar de care a beneficiat, dar și o confirmare a faptului că reprezintă un vestigiu important pentru parcursul istoric al organismelor internaționale. Importanța sa pentru cultura juridică este imensă, Ordinului Suveran Militar de Malta fiind atât o relicvă a primelor organizații internaționale, cât și un subiect funcțional de drept internațional, o adevărată „piesă arheologică” în perfectă stare de funcțiune.

Studierea prefacerilor suferite în timp de Ordinul Suveran Militar de Malta, a dificultăților organizatorice, funcționale și financiare, capacitatea de adaptare la revoluțiile sociale, la conflictele și transformările pe care omenirea le-a cunoscut în circa 1000 de ani, cu toate influențele – faste sau nefaste - pe care acestea le-au avut asupra sa, ne pot ajuta să înțelegem aspecte ca: posibilitatea adaptării la noi nevoi și realități sociale (incluzând aici domeniile politic, economic, cultural, militar), cedările de autoritate (pe zone sau domenii) și prefacerile structurale necesare pentru supraviețuire, capacitatea de negociere cu posibili noi subiecți de drept internațional, descoperirea și acceptarea unui nou rol/loc în cadrul relațiilor internaționale publice de către actualele Organizații internaționale.

Referințe

- Roxana-Mariana Popescu, *Drept Internațional Public I – suport de curs*, Editura Universității „Nicolae Titulescu”, 2021;
- Adrian Năstase, Bogdan Aurescu, Cristian Jura, *Drept internațional public, Sinteze pentru examen*, Ediția 5, revăzută și adăugită, Editura C.H. Beck, București 2009;
- Convenția de la Montevideo privind drepturile și îndatoririle statelor (1933);
- Convenția de la Viena privind dreptul tratatelor (1969);
- Carta Organizației Națiunilor Unite (1945);
- https://www.ilsa.org/Jessup/Jessup15/Montevideo%20Convention.pdf;
- https://www.parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=4mKw8IxR66Y%3D;
- https://legislatie.just.ro/Public/FormaPrintabila/00000G2R26UD90L47F81ES8ETVDL3KMJ;
- https://www.coe.int/en/web/portal/home;
- www.nato.int;
- http://www.mae.ro/node/8290.

ACCESUL FEMEII ÎN ANUMITE PROFESII. VALORI ȘI TRADIȚII

Andreea Raluca GOVOR[*]

Abstract

Abordarea temei „Accesul femeii în anumite profesii" reprezintă o modalitate prin care doresc să evidențiez evoluția societății la nivel internațional cu privire la standardele de natură socială, culturală, economică, dar și legală, care au fost impuse femeilor în segmentul profesional, respectiv educațional de-a lungul istoriei noastre.

Interesul acordat a fost înclinat spre analiza accesului femeilor în anumite profesii în diverse culturi, dar și spre conturarea unor categorii de profesii în care femeile au excelat și au scris istorie.

Lucrarea prezentată înglobează atât informațiile culese cu prilejul participării la cursul de Etică și integritate academică, cât și cele selectate în activitatea de studiu individual, bazată pe convingeri ce promovează egalitatea în drepturi, libertatea de exprimare și accesul la cultură.

La finalul lucrării mele se regăsesc concluziile la care am ajuns în urma analizei materialului documentar la care am avut acces.

Cuvinte cheie: *lege, egalitatea de șanse, drept, societate, viață profesională.*

I. Introducere

Tema pe care o analizez cuprinde o cercetare asupra etapelor prin care femeiele au trecut, de-a lungul istoriei, din punct de vedere profesional, social și educațional în procesul de emancipare și de obținere a statutului, garantat astăzi prin numeroase reglementări legislative. Analiza științifică include o serie de momente cheie în care s-a pus în discuție egalitatea de șanse între femei și bărbați și în care s-au depus eforturi pentru recunoașterea drepturilor în mod unitar, dar și o înfățișare a carierelor unor reprezentante de seamă, care vin să sublinieze depășirea limitelor pretinse de societate în anumite profesii.

Consider relevante pentru studiul meu două articole din Constituția României revizuită, anume: art. 16 – egalitatea în drepturi și art. 41 – munca și protecția socială a muncii. Astfel, pe de o parte, în art. 16 alin.(3) Constituție se prevede

[*] Masterand, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din Bucuresti, programul de Master Dreptul Afacerilor; (e-mail:govor.raluca@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. dr. Elena-Emilia Ștefan (e-mail: stefanelena@univnt.ro).

expres: “*Funcțiile și demnitățile publice, civile sau militare pot fi ocupate în condițiile legii, de persoanele care au cetățenia română și domiciliul în țară. Statul român garantează egalitatea de șanse între femei și bărbați pentru ocuparea acestor funcții și demnități*”. Pe de altă parte, în art. 41 alin.(1) Constituție se reglementează expres: „*Dreptul la muncă nu poate fi îngrădit. Alegerea profesiei, a meseriei sau a ocupației, precum și a locului de muncă este liberă*”.

Studiul își impune să prezinte parcursul transformărilor sociale referitoare la modul prin care femeile și rolul lor în societate sunt percepute.

În opinia mea, importanța temei analizate rezidă din faptul că diferențele sociale și culturale dintre femei și bărbați nu ar trebui să existe, lucru care a dus la numeroase manifestări din partea societății, îndreptate spre recunoașterea drepturilor, accesul femeilor și bărbaților la educație în mod egal, eliminarea formelor de discriminare.

În ceea ce privește mediul academic, în cursurile de Etică și integritate academică se menționează faptul că, la nivelul instituțiilor de învățământ superior, prin Codul de etică și deontologie profesională universitară se proclamă expres interzicerea discriminării între femei și bărbați[1].

Ca și obiectiv de cercetare, prin lucrarea mea îmi doresc să expun aspecte concrete din realitatea socială în care trăim și să scot la lumina câteva figuri remarcabile din istorie, având un rol important în evoluția noastră și care au izbutit în ciuda nedreptăților la care au fost supuse femeile de-a lungul a peste 100 de ani.

II. Conținut lucrare

2.1. Evoluția femeii în societate

2.1.1. Femeia în Antichitate

Așa cum reiese din documentarea[2] pe care am efectuat-o, rolul pe care femeile îl aveau în societatea antică diferă în funcție de regiunea din care proveneau.

În perioada romană, femeile care aparțineau clasei de mijloc și clasei superioare aveau acces la educație, învățând să scrie și să citească, însă cu toate acestea principalele atribuțiuni ale femeilor erau activitățile casnice și creșterea copiilor. Ele nu aveau dreptul de a-și exprima opțiunea pentru funcții de conducere

[1] Pentru dezvoltarea pe larg a subiectului, a se vedea Elena Emilia Ștefan, *Etică și integritate academică,* ediția a II-a, revăzută și adăugită, Ed.Pro Universitaria, București, 2021, pp.124-127.

[2] Documentare din prezenta secțiune a inclus mai multe surse informatice precum: https://atlas-geografic.net/7-curiozitati-despre-femeile-din-antichitate/; https://thewoman.ro/educatia-si-femeile-romei-antice/; https://istorie-edu.ro/istoria-universala/grecia-antica/femeile.html; https://www.greelane.com/ro/umanistic%C4%83/istorie-%C8%99i-cultur%C4%83/profile-of-female-pharaohs-3528392 https://www.greelane.com/ro/umanistic%C4%83/istorie-%C8%99i-cultur%C4%83/profile-of-female-pharaohs-3528392 accesate la data de 13.02.2023.

și nici nu erau îndreptățite să dețină afaceri proprii. Pe de altă parte, femeile mai puțin norocoase erau nevoite să devină menajere și să muncească fizic pentru a-și câștiga existența.

În Grecia Antică, filosofii considerau femeile ființe inferioare bărbaților, astfel că informațiile care ne-au parvenit prin scrierile acestora au fost limitate la prezentarea femeilor că fiind îngrijitoarele gospodăriei, fără acces la viață socială și profesională a cetății.

Lucrurile nu stau la fel în Egiptul Antic, unde femeile aveau drepturi egale cu cele ale bărbaților, dispunând de mai multă liberate și independență economică. Femeile puteau ocupa cu ușurință poziția de conducător, puteau să dețină proprietăți și să încheie contracte prin care își gestionau bunurile singure.

Comparativ cu standardele antice, se observă o diferență majoră de percepție a statutului femeii în Egipt, unele dintre acestea fiind chiar recunoscute și de către alte civilizații pentru puterea lor.

2.1.2. Femeia în Evul Mediu

Pentru femeile din Evul Mediu [3]opțiunile pe care le aveau de ales, din punct de vedere profesional erau limitate.

În Europa de apus, femeile aveau grijă de casă și de copii, confecționau articole vestimentare și obiecte de uz casnic, iar cele mai norocoase învățau o meserie în ateliere soților lor sau urmau calea unei îndeletniciri artistice.

Femeile provenite din clasele superioare reușeau prin pozitia lor, fără a se manifesta direct, să coordoneze activitatea bărbaților din umbra acestora.

Un aspect remarcabil pe care l-am sesizat din documentarea pe care am efectuat-o este că multe femei alegeau drumul călugăriei, devenind astfel parte dintr-o comunitate în care puteau evolua în funcții semnificative și în care puteau să exercite o formă de autoritate.

2.1.3. Femeia Modernă

Epoca Modernă[4] vine cu o evoluție a statutului femeii în societate. Inechitatea dintre bărbați și femei persistă și în aceaste vremuri, însă emanciparea femeilor începe să prindă contur odată cu dorința acestora de a lucra pe posturi destinate până atunci bărbaților, respectiv în domeniul financiar-bancar, investițional, activități productive în cadrul fabricilor sau atelierelor,etc.

---

[3] Documentarea din prezenta secțiune au inclus surse informatice disponibile la adresele https://enigmatica.ro/femeia-in-evul-mediu/;
https://ro.wikipedia.org/wiki/Femeile_%C3%AEn_Evul_Mediu accesate la 14.02.2023.

[4] Documentarea din prezenta secțiune a inclus surse informatice precum: https://prezi.com/9jxspyi5kxyt/rolul-femeii-in-epoca-moderna/ accesată la 14.02.2023.

În sec al XIX-lea, femeile nu aveau acces la viața politică și nu aveau permisiunea de a vota, însă odată cu ” intrarea pe piață muncii”[5], acestora li s-a creat contextul prielnic pentru a dezbate teme politice și sociale, care ulterior aveau să contureze mișcări feministe pentru câștigarea drepturilor politice, în toate colțurile lumii.

Cu timpul, curajul de care au dat dovadă femeile din acea vreme a dus la recunoașterea și garantarea drepturilor politice.

Prima reformă a legii electorale a avut loc în Anglia, datorită mișcării feministe denumită „Mișcare Sufragetelor”[6] care a început încă din 1832. Noțiunea de „sufrageta” provine de la termenul “Sufragiu” derivă din latinescul “suffragium”, și are sensul de “vot”, “suport politic”, “dreptul de a vota”[7]. Femeile care aparțineau mișcării doreau să obțină dreptul de vot cu ajutorul petițiilor și acțiunilor, pe care l-au obținut însă , cel puțin în Europa, după izbucnirea Primului Război Mondial și în perioada interbelică.

În România, drepturile politice pentru femei au fost introduse prin Constituția din 1938, promulgată de regele Carol al II-lea.

Mai târziu, dreptul de vot al femeilor a fost stipulat în „Declarația Universală a Drepturilor Omului”[8] (1948) și în „Convenția pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare a femeilor”[9] (1978).

2.2. Carierele femeilor – scurte considerații

Ca urmare a evenimentelor prezentate anterior, tendința femeilor de a se îndrepta către profesiile intelectuale a început să crească. Acestea au început să acceadă la roluri importante din viață publică și politică, ghidate de contextul în care egalitatea reprezintă o valoarea importantă reglementată la nivel internațional prin tratate, alături de garantarea accesului în anumite profesii a femeilor și bărbaților deopotrivă.

În această secțiune, am ales să prezint câteva din aspectele relevante din diverse specialități, în care apare lupta constantă a femeilor pentru dobândirea accesului în anumite profesii și, în final, recunoașterea meritelor acestora pentru curajul și sacrificiul de care au dat dovadă.

---

[5] Informatie publică disponibilă la adresa: https://www.unitischimbam.ro/miscarea-sufragetelor/, accesată la data de 13.02.2022.

[6] Documentarea din prezenta secțiune a inclus surse informatice precum: https://ro.wikipedia.org/wiki/Sufraget%C4%83 accesată la 14.02.2023.

[7] Documentarea din prezenta secțiune a inclus surse informatice precum: https://ro.wikipedia.org/wiki/Sufraget%C4%83 accesată la 14.02.2023.

[8] A se vedea Declarația Universală a Drepurilor Omului, disponibilă online la adresa: https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/rum.pdf, accesată la data de 13.02.2023.

[9] A se vedea Convenția pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare a femeilor, disponibilă online la adresa: https://irdo.ro/irdo/pdf/134_ro.pdf , accesată la data de 13.02.2023.

2.2.1. Femeile în domeniul medical

Politicile din trecut au făcut ca domeniul medicinei să aparțină, o lungă perioada de timp doar bărbaților, deoarece femeilor le era interzis să studieze în universități și implicit să dobândească cunoștințe care să le permită să activeze în acest domeniu.

Cu toate acestea, femeile au avut întotdeauna un rol important în medicină.

Primele femei care au activat în domeniul medical s-au făcut cunoscute datorită reușitelor și aportului adus în domeniul medical, abia în secolul XIX.

Astăzi, femeile sunt prezente în toate ramurile și specialitățile medicale, într-un număr ridicat, abordând specialități diverse, extrem de grele, precum neurochirurgia, activități de transplant, analiza și investigarea cauzelor generatoare de boli.

Țin să amintesc faptul că, prima femeie neurochirurg din lume a fost românca **Sofia Ionescu**, cea care a realizat și prima operație pe creier, premiată mondial de Congresul Mondial al Femeilor Neurochirurg din 2005[10].

Totodată, în prezent, la nivel mondial, sectorul medical este dominat de femei, ocupând majoritar locurile de muncă corespondente acestei profesii. Acestea oferă îngrijiri medicale unui număr de aproximativ 5 miliarde de oameni la nivel global și contribuie într-un mod revelator la sănătatea colectivă. Totuși, nu toate serviciile de îngrijire specifice domeniului medical sunt recunoscute și gratificate, sens în care evidențiez profesiile de infirmieră, asistent medical, moașă, care sunt puse într-un „con de umbră", raportat la profesia generică de medic, în condițiile în care participația lor este evidentă și absolut necesară.

Potrivit informațiilor culese cu prilejul documentării subiectului, contribuția femeilor la sănătate și îngrijire medicală a dus la reducerea ratei de mortalitate din ultimul secol în mod semnificativ[11].

Relevant, însă de această dată în sens invers, numărul femeilor în toate posturile de conducere, precum șef de secție sau șef de clinică a crescut. Se poate observa faptul că femeile cu funcţii de conducere sunt motivate în a-i ajuta şi sprijini pe alţii şi se implică în acţiuni care îmbunătaţesc nivelul bunăstării sociale, păstrând și aplicând principii etice solide.

Personalități din cercetarea științifică - Ana Aslan

Medic român, specialist în gerontologie și director al Institutului Național de Geriatrie și Gerontologie, Ana Aslan a avut un foarte mare impact, atât asupra lumii medicale, cât și asupra opiniei publice. Studiile ei au evidenţiat importanţa

[10] Informație publică disponibilă la adresa: https://www.revistagalenus.ro/personalitati-marcante/femei-de-10-in-medicina-premii-si-premiere/, accesată la data de 13.02.2023.

[11] Informație publică disponibilă la adresa: https://medijobs.ro/blog/efectele-inegalitatii-de-gen-asupra-femeilor-din-medicina, accesată la data de 13.02.2023.

“procainei” în ameliorarea tulburărilor legate de vârstă, aplicând-o pe scară largă în clinică de geriatrie, sub numele de „Gerovital”[12].

Așa cum arată publicațiile, Ana Aslan a studiat medicina începând cu anul 1915, iar în timpul Primului Război Mondial participa la îngrijirea soldaților din spitalele militare. După absolvirea Facultății de Medicină, urmează perioada de rezidențiat în spitalele din București, având statutul de medic cardiolog la spitalul CFR între anii 1931 și 1946, şef de lucrări la Clinică Medicală a Facultăţii de Medicină din Bucureşti, medic şi şef de secţie la Clinică Universitară a Spitalului Filantropia şi profesor titular de medicină internă la Timişoara, până în anul 1949[13].

Din punct de vedere al funcțiilor de conducere ocupate, Ana Aslan a devenit secretar al Academiei Române de Medicină, preşedinte al Societăţii de Ştiinţe Medicale din Timişoara, şefa secţiei pentru problemele vârstei a treia la Institutul de Endocrinologie, director al Institutului de Geriatrie din Bucureşti, astăzi denumit Institutul Naţional de Geriatrie şi Gerontologie, primul din lume cu acest profil, înfiinţat de către ea, cu sprijinul doctorului Constantin Ion Parhon.

În privința invențiilor sale, în anul 1952 crează vitamina „H3 (Georvital)”[14], având la baza un anestezic denumit „novocaină”, folosit în bolile bătrâneții, asterocleroza, sclerodermie, folosit de numeroase persoane, comercializat și brevetat în peste 30 de state.

În anul 1980, Ana Aslan avea să inventeze împreună cu farmacista Elena Polovrageanu, „Aslavitalul”, folosit în tratarea formelor de îmbătrânire, astenie psihică, surmenaj intelectual și tulburări de memorie[15].

Așa cum se menționează și în articolele de specialitate, Ana Aslan a inovat domeniul din care făcea parte, aducând plus valoare medicinei, în ciuda considerațiilor negative privind oportunitatea accesului femeii în această profesie, de la acea vreme.

2.2.2. Femeile în armatele lumii

De-a lungul timpului, femeile au dovedit că pot îndeplini aceleași funcții, respectând aceleași standarde și în condiții la fel de dificile ca ale bărbaților, în diverse domenii de activitate.

Mediul militar este și a fost privit, ca o lume a bărbaților. Astfel, procentul mediu de femei militar, la nivel internațional, este de aproximativ 16%, iar numărul

---

[12] Informație publică disponibilă la adresa: https://ro.wikipedia.org/wiki/Ana_Aslan, accesată la data de 14.02.2023.

[13] Documentarea din prezenta secțiune a inclus surse informatice precum http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Ana_Aslan accesată la data de 14.02.2023.

[14] Informație publică disponibilă la adresa: http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Ana_Aslan, accesată la data de 14.02.2023.

[15] Documentarea din prezenta secțiune a inclus surse informatice precum: https://ro.wikipedia.org/wiki/Ana_Aslan accesată la 14.02.2023.

femeilor militar combatant este mult mai scăzut din cauza stereotipuri și a percepțiilor.

În contextul actual, potrivit convenţiilor internaţionale şi majorităţii reglementărilor legislative, femeile şi bărbaţii au aceleaşi drepturi şi libertăţi, întrucât o serie din premisele fundamentale ale drepturilor omului sunt egalitatea în drepturi și nediscriminarea. În schimb, realitate arată faptul că femeile se află într-o poziție dezavantajată faţă de bărbaţi.

În prezent, femeile fac parte din forţele armate ale tuturor ţărilor membre NATO și UE. Raportul procentual dintre reprezentanţii celor două sexe în rândul acestor structuri diferă de la ţară la ţară, însă numărul de femei militar continuă să crească, acesta fiind rezultatul schimbărilor sociale la nivel global.

Internațional Military Staff Office of the Gender Advisor[16] *și NATO Committee on Gender Perspectives*[17] sunt două instituții cheie pentru integrarea perspectivelor de gen în toate aspectele operațiunilor Alianței Nord-Atlantice.

Un studiu interesant demonstrează faptul că „implicarea femeilor în procesele de pace crește cu 20% probabilitatea că un acord de pace să dureze cel puțin doi ani și cu 35% probabilitatea că acesta să dureze 15 ani”[18].

Nu este, așadar, de mirare că accesul la anumite locuri de muncă, cuantumul salariilor, oportunitățile de avansare și reprezentarea procentuală în gradele funcționale reprezintă o parte din temele de bază în contextul statutului femeii, prezența acestora în forțele de luptă nefăcând excepție.

Femei pilot - Smaranda Brăescu

Într-un domeniu specific masculin, precum cel militar, femeile care au ales aceast drum și au excelat în carieră, ocupând funcții de conducere au avut, de-a lungul timpului, un puternic impact social.

La 2 octombrie 1931, Smaranda Brăescu scria istorie, câștigând titlul european la parașutism, în urmă unui salt de la înălțimea de 6.000 de metri, doborând recordul feminin mondial. În anul 1932, Smaranda Brăescu stabilește recordul mondial la saltul cu parașuta de la 7.233 metri care îi aduce acesteia recunoaștere internaționala, doborând astfel recordul mondial deţinut de un bărbat american[19].

---

[16] A se vedea IMS Office of the Gender Advisor https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_101372.htm, accesată la data de 14.02.2023.

[17] Documentarea din prezenta secțiune a inclus surse informatice precum https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_101372.htm accesată la 14.02.2023.

[18] Informație publică dispobilă la adresa: http://presamil.ro/femeile-combatant-armatele-lumii/, accesată la data de 14.02.2023.

[19] Informație publică dispobilă la adresa: https://ro.wikipedia.org/wiki/Smaranda_Br%C4%83escu, accesată la data de 14.02.2023.

Smaranda Brăescu a activat în Batalionul 1 de parașutiști de la Băneasa, pe postul de instructor. Posturile de instructor de parașutiști militari nu erau ocupate în totalitate, având în vedere faptul ca inclusiv la nivelul bărbaților existau relativ puțini specialiști pe domeniul de referință, fapt ce denotă că prezența Smarandei Brăescu este un aspect de promovare a femeii într-un domeniu special.

Mai târziu, în timpul celui de-AL Doilea Război Mondial, aceasta devine pilot în cadrul “Ëscadrila Albă”, a cărei denumire inițială a fost “Escadrilă Sanitară”[20], fiind o unitate a “Forțelor Aeriene Regale ale României”. Smaranda Brăescu a fost decorată cu „Ordinul Virtutea Aeronautică – clasa Crucea de Aur”, ca urmare a contribuției sale la salvarea a mii de vieți, în timpul războiului.[21]

Smaranda Brăescu sau “eroina aviaţiei româneşti” rămâne în istoria noastră că fiind una din femeile care au excelat într-un domeniu pe care dintotdeauna societatea l-a considerat ca fiind menit bărbaților.

Potrivit mass-mediei, “Smaranda Brăescu a făcut parte din grupul restrâns de doamne și domnișoare care au schimbat mentalitatea în societatea românească. Ele au demonstrat că erau la fel de capabile ca și bărbații în a-și asuma riscuri și a duce la îndeplinire o misiune grea și periculoasă, cum erau în epoca zborului cu avionul și saltul cu parașuta”[22].

2.2.3. Femeile care au scris istorie în politică

Subiectul abordat în această secțiune este strâns legat de cel privind egalitatea de gen și afirmarea socială a femeilor prin dobândirea drepturilor politice.

Participarea femeilor și a bărbaților, în mod egal, în politică este o condiție importantă pentru o guvernare corectă și o democrație eficientă, ducând la consolidarea sistemului democratic.

Contribuția femeilor la procesul decizional politic are multe efecte pozitive asupra societății, precum sisteme socio-politice echitabile, niveluri de trai mai ridicate, evoluția în domeniul educației și al sănătatii, aspect care rezidă chiar din analiza etapelor anterioare din cadrul cercetării mele.

Mai mult decât atât, femeile cu funcții politice sunt, la rândul lor, o sursă de inspirație pentru generația tânăra din întreagă lume, inclusiv de asigurare a unui nivel superior de promovare a intereselor caracteristice.

Totuși, ca urmare a studiului efectuat, am extras faptul că, pentru femei, funcțiile politice și de conducere, rămân o particularitate, deși tratatele

[20] Informație disponibilă la adresa: https://ro.wikipedia.org/wiki/Escadrila_Alb%C4%83, accesată la data de 14.02.2023.

[21] Informație disponibilă la adresa: http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Smaranda_Br%C4%83escu, accesată la data de 14.02.2023.

[22] Informație disponibilă la adresa: https://www.ziarulmetropolis.ro/sorin-turturica-prin-realizarile-sale-in-aeronautica-smaranda-braescu-a-fost-cel-mai-important-sportiv-al-romaniei-interbelice/, accesată la data de 14.02.2023.

internaționale și strategiile elaborate susțin și promovează egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați.

În țara noastră, cadrul legal este format, pe lângă Constituție și din Legea nr.202/2002 privind egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați[23].

Prin „Strategia privind egalitatea de gen 2020-2025”[24] se observă, că element de noutate, evoluția de la conceptul de ”echilibru de gen”, reprezentând un raport ponderat referitor la implicarea femeilor în procesul decizional, spre conceptul de „paritate de gen de 50%”, prin care instituțiile europene sunt încurajate să își însușească acest principiu, la nivelul vieții publice și politice.

Pentru a putea evidenția imaginea femeilor care au urcat pe scena politică, în ciuda tuturor divergențelor care au avut loc în acest segment de-a lungul istoriei, am ales să descriu activitatea unei reprezentante a sexului frumos care a scris istorie la nivel mondial.

Personalități în dreptul comparat - Indira Gandhi

Rămasă în istorie ca „cei mai notabili și controversați lideri politici”, Indira Gandhi este amintită de autorii articolelor de specialitate ca fiind “Simbol al politicianului, al luptătorului și al Indiei”[25]. Ea a fost una dintre cele mai influențe femei din secolul al XX-lea.

Datorită rădăcinilor puternic ancorate în viața politică și al caracterului rebel, Indira Gandhi face primii pași spre cariera politică la începutul conflictului dintre India și Pakistan, când milioane de cetățeni indieni stabiliți la granița cu Pakistan sunt nevoiți să se refugieze. Indira Gandhi organizează tabere de refugiați și sprijină conducerea locală în revoltere stârnite la granița. La acea vreme, Gandhi ocupa poziția de Ministru al Informaţiei[26].

Marele succes al Indirei Gandhi în politică externă a fost victoria în războiul indo-pakistanez din anul 1971, care a dus la preluare rolului de putere esențială în acea regiune.

Ulterior acestor evenimente, Indira Ghandi a fost votată Prim-Ministru într-o ţară cu 700 de milioane de locuitori, fiind prima femeie prim-ministru din istoria Indiei, aflată la apogeul carierei sale politice[27].

---

[23] Legea nr.202/2002 privind egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați, publicată în M.Of.nr.326 din 5 iunie 2002, cu ultima modificare prin O.U.G. nr.27/2002 (...), publicată în M. Of. nr.431 din 3 mai 2022.

[24] A se vedea Strategia privind egalitatea de gen, disponibilă online la adresa: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0152, accesată la 16.02.2023.

[25] Informație publică disponibilă la adresa: https://historia.ro/sectiune/portret/indira-gandhi-simbolul-indian-584891.html, accesată la data de 16.02.2023.

[26] Informație publică disponibilă la adresa https://historia.ro/sectiune/portret/indira-gandhi-simbolul-indian-584891.html, accesată la data de 16.02.2023.

[27] Informație publică disponibilă la https://ro.wikipedia.org/wiki/Indira_Gandhi, accesată la data de 16.02.2023.

În timpul mandatului său, Guvernul a făcut paşi semnificativi în rezolvarea unor probleme, precum suprapopularea, foametea, subnutriţia sau numeroasele conflicte religioase dintre hinduşi și musulmani. Băncile au fost, de asemenea, naționalizate, ceea ce a dus la controlul statului asupra politicii fiscale, permițând instituțiilor bancare indiene să evite prăbușirea multor bănci occidentale din cauza crizei economice din anii 1970.

În 1999, Indira Gandhi a fost numită "Femeia Mileniului" și una dintre cele 100 de femei puternice din lume care au definit secolul trecut.

III. Concluzii

Cu ajutorul informațiilor culese în vederea elaborării acestui studiu, consider că am reușit să realizez o imagine de ansamblu cu privire la percepția socială asupra diferențelor de gen și a luptei pentru promovarea și protejarea drepturilor femeilor, fiind o responsabilitate colectivă care necesită progres și efort.

Manifestarea în carieră a unor reprezentante ale genului feminin a reprezentat un punct esențial în discuția despre accesul femeilor în anumite profesii, egalitatea de șanse între bărbați și femei și eforturile de a recunoaște drepturile fundamentale ale tuturor oamenilor, întrucât metoda exemplului personal vine în sprijinul valorilor etice și a virtuților morale ale omului.

Prin umare, studiile de caz pe care le-am prezentat în lucrarea mea au evidențiat, într-o selecție aleatorie, mai multe personalități care s-au remarcat, în domeniul lor de specialitate. În principal, m-am axat pe documentarea personalităților femei din țara noastră iar în secundar, am extins documentarea și în dreptul comparat.

În acest sens, în cadrul lucrării mele au fost prezentate:

Sofia Ionescu, prima femeie neurochirurg din lume, cea care a realizat și prima operație pe creier;

Ana Aslan, medic român, specialist în gerontologie, profesor universitar și director al Institutului Național de Geriatrie și Gerontologie;

Smaranda Brăescu, “eroina aviaţiei româneşti” cea care a câștigat în 1931 titlul european la parașutism, în urma unui salt de la înălțimea de 6.000 de metri iar în 1932 a doborât recordul mondial la saltul cu parașuta de la 7.233 metri.

Referitor la dreptul comparat, am prezentat pe Indira Ghandi, prima femeie prim-ministru din istoria Indiei.

Contextual, ca activitate de perspectivă, doresc să accentuez promovarea femeilor în medii care la prima vedere sunt considerate improprii capacității lor de manifestare, sub rezerva ca activitatea de pregătire pe care acestea o desfășoară să atingă coordonatele de performanță necesare profesiei în care intenționează să activeze, de așa manieră încât rezultatele potențiale obținute să aducă plus valoare domeniului ales.

În concluzie, este de relevat faptul că, în opinia mea, nu este necesar să se creeze în mod artificial o concurență generată de gen, ci mai de grabă o conlucrare pe principii de egalitate în domeniile de referință, mai ales că prin studiile de caz prezentate de mine, s-a observat că există precedent că și femeile se pot dezvolta în profesii unde, cel puțin la prima vedere, pare un domeniu unde se evidențiază mai mult bărbații.

"Femeia e casa, iar casa este baza societății. Așa cum ne construim casele, la fel ne construim și țara" (Indira Gandhi)

Referințe

- Elena Emilia Ștefan, Etică și integritate academică, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Ed.Pro Universitaria, București, 2021;
- Constituția României revizuită;
- Legea nr.202/2002 privind egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați, publicată în M.Of. nr.326 din 5 iunie 2002, cu ultima modificare prin O.U.G. nr.27/2002 (...), publicată în M. Of. nr. 431 din 3 mai 2022;
- Declarația Universală a Drepurilor Omului, disponibilă online la adresa: https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/rum.pdf, accesată la data de 13.02.2023;
- Convenția pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare a femeilor, disponibilă online la adresa: https://irdo.ro/irdo/pdf/134_ro.pdf , accesată la data de 13.02.2023;
- Strategia privind egalitatea de gen 2020-2025, disponibilă online la adresa: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0152 accesată la 16.02.2023;
- https://atlas-geografic.net/7-curiozitati-despre-femeile-din-antichitate/;
- https://thewoman.ro/educatia-si-femeile-romei-antice/;
- https://istorie-edu.ro/istoria-universala/grecia-antica/femeile.html;
- https://www.greelane.com/ro/umanistic%C4%83/istorie-%C8%99i-cultur%C4%83/profile-of-female-pharaohs-3528392;
- https://www.descopera.ro/istorie/15979072-femeile-romei-antice-la-12-ani-se-maritau-fortat-iar-educatia-lor-se-incheia-intr-un-anumit-punct;
- https://enigmatica.ro/femeia-in-evul-mediu/;
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Femeile_%C3%AEn_Evul_Mediu;
- https://www.unitischimbam.ro/miscarea-sufragetelor/;
- https://www.revistagalenus.ro/personalitati-marcante/femei-de-10-in-medicina-premii-si-premiere/;
- https://medijobs.ro/blog/efectele-inegalitatii-de-gen-asupra-femeilor-din-medicina;
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Ana_Aslan;
- http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Ana_Aslan;
- http://presamil.ro/femeile-combatant-armatele-lumii/;
- https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_101372.htm;
- http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Smaranda_Br%C4%83escu;
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Escadrila_Alb%C4%83;

- https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0152;
- https://historia.ro/sectiune/portret/indira-gandhi-simbolul-indian-584891.html;
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Indira_Gandhi;
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Smaranda_Br%C4%83escu.

DISCRIMINAREA ÎN ZILELE NOASTRE

Virginia Ana-Maria STANCIU[*]

Abstract

Discriminarea ca formă de marginalizare de orice fel și în orice situație este un subiect de mare importanță și interes, raportat la valorile societății democratice și ale epocii actuale în care trăim.

Studentă în anul III la Facultatea de Drept fiind, sunt interesată în mod special de subiectul discriminării deoarece este un fenomen întâlnit în zilele noastre, atât în activitățile pe care le desfășuram zi de zi la facultate, cât și în societate în general.

Cu ocazia cursului de Etică și integritate academică am aflat că discriminarea este strict interzisă în mediul academic și nu numai iar cu acest prilej am hotărât să documentez subiectul pentru a afla cât mai multe informații. Din acest punct de vedere, apreciez că tema poate prezenta interes pentru comunitatea academică, fiind actuală, cu atât mai mult cu cât există și un document care o menționează și ne referim la Codul de etică și deontologie profesională universitară.

Lucrarea mea va prezenta subiectul atât din perspectivă teoretică cât și aplicat, prin prezentarea unor spețe din jurisprudență.

Cuvinte cheie: *Cod de etică și deontologie profesională universitară, discriminare, societate, educație, lege.*

I. Introducere

Tema pe care o analizez acoperă problema discriminării în zilele noastre. În opinia mea, studiul este relevant, deorece în ciuda evoluției sociale, discriminarea este încă un subiect sensibil și după cum va reieși din prezenta lucrare, discriminarea este din ce în ce mai răspândită în societate.

Lucrarea mea are o parte teoretică care include legislația aplicabilă discriminării, parte doctrinară dar și studii de caz. Astfel, pentru a răspunde la întrebarea *"Ce este discriminarea?"* am analizat în primul rând conceptul de discriminare. Din acest punct de vedere, sunt analizate actele normative esențiale ce formează cadrul legislativ național și european. De asemenea, pentru a da substanță materialului informativ pe care îl documentez, am considerat necesar să

[*] Student, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din Bucuresti;(e-mail: anastanciu529@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. dr. Elena-Emilia Ștefan (e-mail: stefanelena@univnt.ro).

cercetez și câteva Coduri de etică și deontologie universitară ce aparțin principalelor universități din țară pentru a observa cele mai importante reglementări ce țin de combaterea discriminării. După cum reiese din documentare, termenul “discriminare” are multe definiții, dar, în principiu, apreciez că toate exprimă același lucru: “tratamentul diferit aplicat persoanelor aflate în aceeași situație”.

Deja este de notorietate faptul că persoanele care sunt discriminate pot avea acces limitat la resurse și oportunități, pot fi expuse la abuzuri și injustiții, și pot suferi efecte negative asupra stării lor fizice și mentale. Discriminarea poate avea loc în diferite contexte, cum ar fi la locul de muncă, în educație, sau în accesul la servicii publice. Cele mai cunoscute criterii pe care discriminarea se bazează sunt rasa, naționalitatea, orientarea sexuala, religia, convingerile etc.

Lucrarea mea prezintă într-un mod personal fiecare termen de specialitate pe care l-am analizat deoarece pe lângă definirea conceptelor am adăugat exemple din cazurile reale aflate pe masa judecătorilor europeni.

II. Conținut lucrare

2.1. Ce este discriminarea?

În primul rând, studiul propune definirea termenilor aplicabili și mai exact răspunsul la întrebarea “*Ce este discriminarea*?”

Menționez faptul că în Constituția României se prevede expres în cuprinsul art. 16 următoarele: „Cetăţenii sunt egali în faţa legii şi a autorităţilor publice, fără privilegii şi fără discriminări”[1].

Potrivit art. 2 din Legea nr.324 din 14 iulie 2006[2] prin *discriminare* se înţelege: “*orice deosebire, excludere, restricţie sau preferinţă, pe bază de rasă, naţionalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, sex, orientare sexuală, vârstă, handicap, boală cronică necontagioasă, infectare HIV, apartenenţa la o categorie defavorizată, precum şi orice alt criteriu care are ca scop sau efect restrângerea, înlăturarea recunoaşterii, folosinţei sau exercitării, în condiţii de egalitate, a drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale sau a drepturilor recunoscute de lege, în domeniul politic, economic, social şi cultural sau în orice alte domenii ale vieţii publice*"

Conform Declarației Universale a Drepturilor Omului din 1948, încă din primul articol se vorbește despre egalitatea tuturor ființelor umane și anume: “toate fiinţele umane se nasc libere şi egale în demnitate şi în drepturi” și „trebuie să se

[1] Constituția României republicată în 2003, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 767 din 31 octombrie 2003.

[2] Legea nr 324 din 14 iulie 2006 pentru modificarea şi completarea Ordonanţei Guvernului nr. 137/2000 privind prevenirea şi sancţionarea tuturor formelor de discriminare, publicată in Monitorul Oficial nr. 626 din 20 iulie 2006.

comporte unii faţă de alţii în spiritul fraternităţii”[3]. Aceasta înseamnă, în opinia mea că, între indivizi nu există nicio deosebire, adică nicio discriminare, iar toți oamenii sunt egali.

De asemenea, potrivit Dicționarului explicativ al limbii române, din punct de vedere terminologic *a discrimina* înseamnă: “a face deosebire, a face distincție, a separa, a distinge”[4].

2.2. Formele discriminării

Încă din Antichitate oamenii se confruntă cu discriminarea, iar de-a lungul timpului discriminarea s-a manifestat sub diferite forme. Așa cum prevede și legislația noastră, în sens larg, discriminarea poate apărea sub mai multe forme: directă, indirectă, multiplă, hărțuirea, victimizarea și discriminarea prin dispoziție.

Discriminarea directă.

Conform legii, *discriminarea directă* are loc atunci când o persoană beneficiază de un tratament mai puțin favorabil decât o altă persoană care a fost, este sau ar putea fi într-o situație comparabilă.

Potrivit art.2 alin.(1) din Ordonanța de urgență nr. 137/2000[5]: prin discriminare se înțelege: “orice deosebire, excludere, restricție sau preferință, pe bază de rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, sex, orientare sexuală, vârstă, handicap, boală cronică necontagioasă, infectare HIV, apartenență la o categorie defavorizată, precum și orice alt criteriu care are ca scop sau efect restrângerea, înlăturarea recunoașterii, folosinței sau exercitării, în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale sau a drepturilor recunoscute de lege, în domeniul politic, economic, social și cultural sau în orice alte domenii ale vieții publice”.

În acest sens, apreciez relevante două spețe[6] din jurisprudență: cauza *Moustaquim/Belgia* și cauza *Richards.*

Primul exemplu: în cauza *Moustaquim/Belgia* un resortisant marocan fusese condamnat pentru mai multe infracţiuni şi urma să fie expulzat[7]. “Resortisantul marocan a susţinut că decizia de expulzare menţionată constituie tratament

---

[3] A se vedea Declarația Universală a Drepurilor Omului https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/rum.pdf, accesată la data de 11.11.2022.

[4] A se vedea Dicționarul Explicativ al Limbii Române- DEX 2009, https://dexonline.net/definitie-discriminare, accesat la data de 18.12.2022.

[5] O.U.G. nr. 137 din 31 august 2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, publicată în M. Of. nr. 166 din 7 martie 2014.

[6] Toate spețele prezentate, pe scurt de mine în această secțiune au fost documentate de pe internet și am menționat sursa de unde le-am identificat.

[7] Informație publică, CEDO, Moustaquim/Belgia (12313/86), 18 februarie 1991 și detaliată la https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1510-FRA_CASE_LAW_HANDBOOK_RO.pdf, pag.26, accesat la data de 26.11.2022.

discriminatoriu. Persoana a invocat discriminarea pe motive de cetăţenie, afirmând că resortisanţii belgieni nu fac obiectul expulzării în urma unor condamnări pentru infracţiuni. CEDO a susţinut că acesta/aceasta nu se afla într-o situaţie similară cu resortisanţii belgieni, întrucât un stat nu îşi poate expulza propriii cetăţeni în baza CEDO.

Prin urmare, expulzarea acestuia/acesteia nu constituia tratament discriminatoriu. Cu toate că CEDO a acceptat că acesta/aceasta se afla într-o situaţie similară cu resortisanţii non-belgieni care erau din alte state membre (care nu puteau fi expulzaţi datorită prevederilor dreptului UE referitoare la libertatea de circulaţie), s-a concluzionat că diferenţa de tratament a fost justificată.”

Un alt doilea exemplu pe care îl menționez se referă la *cauza Richards*. În această speță reclamanta suferise o operaţie de schimbare de sex din bărbat în femeie[8]. “Aceasta dorea să-şi ridice pensia cu ocazia aniversării vârstei de şaizeci de ani, vârsta la care femeile aveau dreptul la pensie în Regatul Unit. Guvernul a refuzat să acorde pensia pe motiv că reclamanta nu beneficiase de tratament nefavorabil prin comparaţie cu persoane aflate într-o situaţie similară. Guvernul a susţinut că termenul de comparaţie corect, în acest caz, erau „bărbaţii”, deoarece reclamanta trăise ca bărbat. CJUE a stabilit că, deoarece legea naţională permitea unei persoane schimbarea de sex, termenul de comparaţie corect erau femeile. În consecinţă, reclamanta a fost tratată mai puţin favorabil faţă de alte femei, impunându-i-se o vârstă de pensionare mai înaintată.”

Discriminarea indirectă. Conform legii, discriminarea indirectă are loc atunci când un criteriu, o practică aparent neutră dezavantajează anumite persoane, pe baza criteriilor prevăzute de legislația în vigoare, cu excepția cazurilor în care aceste prevederi, criterii sau practici sunt justificate obiectiv de un scop legitim, iar metodele de atingere acelui scop sunt adecvate și necesare.

Potrivit art. 2 alin.(3) din Ordonanța de urgență nr. 137/2000[9]: “Sunt discriminatorii prevederile, criteriile sau practicile aparent neutre care dezavantajează anumite persoane, pe baza criteriilor prevăzute la alin. (1), față de alte persoane, în afara cazului în care aceste prevederi, criterii sau practici sunt justificate obiectiv de un scop legitim, iar metodele de atingere a acelui scop sunt adecvate și necesare”.

Așa cum se menționează în doctrină, “pentru a demonstra discriminarea indirectă, o persoană trebuie să prezinte dovezi conform cărora, ca grup, cei care

[8]Informație publică, CJUE, Richards/Secretarul de stat pentru muncă şi pensii, cauza C-423/04 [2006] RJ I-3585, 27 aprilie 2006 și menționată la https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1510-FRA_CASE_LAW_HANDBOOK_RO.pdf, pag.27, accesat la data de 26.11.2022.

[9] O.U.G. nr. 137 din 31 august 2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, publicată în M. Of. nr. 166 din 7 martie 2014.

deţin caracteristica protejată fac obiectul unor efecte diferenţiate sau al unui impact diferenţiat, prin comparaţie cu cei care nu au acea caracteristică[10]".

Menționez cu titlu de exemplu o speță din jurisprudență.

Astfel, în cauza *D.H. şi alţii/Republica Cehă*, s-au utilizat o serie de teste în vederea stabilirii inteligenţei şi a gradului de adecvare a elevilor, pentru a se determina dacă aceştia ar trebui scoşi din sistemul de învăţământ obişnuit şi mutaţi în şcoli speciale[11]. "Aceste şcoli speciale au fost concepute pentru persoanele cu deficienţe intelectuale şi alte surse de dificultăţi de învăţare. Acelaşi test a fost aplicat tuturor elevilor luaţi în considerare în vederea plasării în şcoli speciale. În practică însă, testul fusese conceput luând ca bază populaţia cehă obişnuită, deci era inevitabil ca elevii romi să aibă rezultate mai slabe – după cum s-a şi întâmplat, consecinţa fiind că între 80 şi 90 la sută din copiii romi au fost educaţi în afara sistemului de învăţământ obişnuit. CEDO a constatat că acesta reprezintă un caz de discriminare indirectă."

O a treia formă este **discriminarea multiplă** care, potrivit Consiliului Național de Combatere a Discriminării: „survine atunci când o persoană sau un grup de persoane sunt tratate diferențiat, într-o situație egală, pe baza a două sau a mai multor criterii de discriminare, cumulativ."[12]

Potrivit doctrinei: "în conformitate cu directivele privind nediscriminarea, hărţuirea este considerată discriminare atunci când: este manifestată o conduită indezirabilă referitoare la un criteriu protejat; scopul sau efectul avut în vedere constă în lezarea demnităţii unei persoane; şi/sau este creat un mediu intimidant, ostil, degradant, umilitor sau ofensator".[13]

De asemenea, așa cum am documentat subiectul, hărțuirea este incriminată și în Codul Penal[14] ca *infracțiune* la art. 208. Astfel, putem observa din reglementarea ei juridică că, există mai multe modalități de săvârșire a acesteia: urmărirea victimei fără drept sau interes legitim, supravegherea locuinței, a locului de muncă sau a altor locuri frecventate de aceasta sau chiar apelarea victimei în mod repetat.

---

[10] Manualul de drept european privind nediscriminarea, elaborat în 2010 de către Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene și Consiliul Europei, p. 47. Această lucrare a fost publicată pe pagina de internet https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1510-FRA_CASE_LAW_HANDBOOK_RO.pdf, accesată la data de 26.11.2022.

[11] Informație publică, CEDO, D.H. şi alţii/Republica Cehă [GC] (57325/00), 13 noiembrie 2007 și detaliată la https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1510-FRA_CASE_LAW_HANDBOOK_RO.pdf, pag. 33, accesat la data de 26.11.2022.

[12] Informație publică preluată de pe pagina de internet https://www.cncd.ro/ce-este-discriminarea, accesată la data de 26.11.2022.

[13] Manualul de drept european privind nediscriminarea, elaborat în 2010 de către Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene și Consiliul Europei, p. 34. Această lucrare a fost publicată pe pagina de internet https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1510-FRA_CASE_LAW_HANDBOOK_RO.pdf, accesată la data de 26.11.2022.

[14] Codul Penal , https://legeaz.net/noul-cod-penal/art-208 , accesat la data de 26.11.2022.

Victimizarea

Conform legii, victimizarea reprezintă un tratament advers venit ca o reacţie la o iniţiativă a persoanei de a-şi valorifica pe cale legală dreptul de a nu fi supus discriminării. Potrivit art.2 alin.7 din Ordonanța de urgență nr. 137/2000[15]: ”constituie victimizare și se sancționează contravențional conform prezentei ordonanțe orice tratament advers, venit ca reacție la o plângere sau acțiune în justiție cu privire la încălcarea principiului tratamentului egal și al nediscriminării.”

Dispoziția de a discrimina. Conform legii, dispoziția de a discrimina (ordinul de a discrimina) este considerată a fi tot o formă de discriminare și reprezintă un ordin primit de o persoană sau un grup de persoane de la o altă persoană sau grup de persoane pentru a discrimina. Potrivit art.2 alin.2 din Ordonanța de urgență nr. 137/2000[16]: “Dispoziția de a discrimina persoanele pe oricare dintre temeiurile prevăzute la alin. (1) este considerată discriminare în înțelesul prezentei ordonanțe.”

2.3. Discriminarea persoanelor cu dizabilități

Nu de multe ori suntem martori ai evenimentelor care au ca protagoniști persoanele cu dizabilități care sunt discriminate iar acest subiect mi-a suscitat interesul să îl documentez mai bine, pentru a putea vedea dacă există protecție legală a persoanelor aflate în această situație.

Așa cum arată legislația, discriminarea persoanelor cu dizabilități este orice fel de tratament inegal sau nejustificat al unei persoane cu dizabilități care le limitează sau le împiedică să se bucure de aceleași dreputuri ca și celalți. Acest tip de discriminare poate lua multe forme, inclusiv respingerea sau excluderea din anumite activități sau locuri, negarea accesului la servicii sau bunuri, sau tratarea cu indiferență sau dispreț.

Persoanele cu dizabilități sunt plasate în general în categoriile de persoane limitate în drepturi și beneficiare de protecție socială, dar nu sunt privite ca persoane cu drepturi și libertăți egale în toate domeniile societății. În legătură cu acest subiect, legislația reglementează și regimul persoanelor cu handicap.

Astfel, noțiunea de *persoană cu handicap* o găsim în art. 2 din Ordonanța de urgență nr. 84 din 20 septembrie 2010[17]. Conform acestei ordonanțe, persoanele cu handicap sunt "acele persoane cărora mediul social, neadaptat deficienţelor lor fizice, senzoriale, psihice, mentale şi/sau asociate, le împiedică total sau le limitează

[15] O.U.G. nr. 137 din 31 august 2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, publicată în M. Of. nr. 166 din 7 martie 2014.

[16] O.U.G. nr. 137 din 31 august 2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, publicată în M. Of. nr. 166 din 7 martie 2014.

[17] O.U.G. nr. 84 din 20 septembrie 2010 pentru modificarea şi completarea Legii nr.448/2006 privind protecţia şi promovarea drepturilor persoanelor cu handicap, publicată în M. Of. nr. 654 din 22 septembrie 2010.

accesul cu şanse egale la viaţa societăţii, necesitând măsuri de protecţie în sprijinul integrării şi incluziunii sociale."

Așa cum reiese din legislație, persoanele cu dizabilități au dreptul la respectarea demnității, autonomiei și integrității lor fizice și mentale și trebuie să fie tratate cu aceeași considerație ca și ceilalți. Din punctul meu de vedere, este important ca societatea să fie sensibilă la nevoile acestor persoane și să le ofere accesul la servicii și oportunități, pentru că oricine dintre noi ne putem afla în pericolul ca, print-un eveniment excepțional, să suferim o vătămare fizică sau psihică ireversibilă. Spre exemplu, mergem pe stradă și cineva aruncă o petardă care explodează în fața noastră și ni se diminuează auzul, ireversibil iar acest lucru înseamnă că nu mai putem munci?

Cu titlu de exemplu, menționez mai multe spețe:

- cauza Z.H. împotriva Ungariei[18].

În această cauză "reclamantul – care este surdo-mut, nu știe limbajul semnelor, nici să scrie ori să citească, și are dificultăți de învățare – s-a plâns în special că detenția sa în penitenciar timp de aproape 3 luni a constituit un tratament inuman și degradant."

- cauza S.H.H. împotriva Regatului Unit[19].

"Rănit grav în 2006, în timpul lansării unei rachete în Afganistan, și rămas cu handicap în urma mai multor amputări, reclamantul a sosit în Regatul Unit la 30 august 2010. La 1 septembrie 2010, acesta a depus o cerere de azil, susținând că expulzarea sa în Afganistan l-ar expune riscului aplicării de rele tratamente. Reclamantul s-a plâns fără succes de faptul că expulzarea lui în Afganistan ar constitui o încălcare a art. 3 (interzicerea tratamentelor inumane sau degradante) din Convenție, din două motive legate de handicapul său: acesta a afirmat, în primul rând, că persoanele cu handicap erau expuse unui risc mai mare de a fi victime ale violențelor în cadrul conflictului armat care are loc în prezent în Afganistan și, în al doilea rând, că, având în vedere că pierduse legătura cu familia lui, s-ar confrunta cu o lipsă totală de sprijin, precum și cu o discriminare generală."

2.4. Discriminarea femeilor

Timp de secole, femeile au trăit într-o lume a bărbaților, neavând nici un drept, ci doar datoria de a fi soții și mame bune. Din punctul meu de vedere, discriminarea femeilor este încă un fenomen prezent în multe societăți din întreaga lume.

---

[18] Informație publică, CEDO, Z.H. împotriva Ungariei (nr. 28973/11), 8 noiembrie 2011 și detaliată la https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Disabled_RON.pdf , pag.4, accesat la data de 17.12.2022.

[19] Informație publică, CEDO, S.H.H. împotriva Regatului Unit (nr. 60367/10), 29 ianuarie 2013 și detaliată la https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Disabled_RON.pdf , pag.8, accesat la data de 17.12.2022.

Din documentarea pe care am efectuat-o asupra subiectului, discriminarea femeilor poate avea loc la nivelul societății în multe moduri. În acest sens, unele exemple pe care le-am identificat, discriminarea femeilor include accesul limitat la educație, locuri de muncă și oportunități de avansare în carieră, salarii mai mici pentru aceeași muncă comparativ cu bărbații, hărțuire sexuală și violență domestică, stereotipuri negative despre capacitățile și abilitățile femeilor, care poate limita accesul la anumite domenii sau oportunități.

Relevante pentru lucrarea mea, apreciez două spețe:

- *cauza* Emel Boyraz împotriva Turciei[20].

“Această cauză avea ca obiect concedierea unei femei dintr-un post din sectorul public – o societate de electricitate administrată de stat – pe motive de gen. Reclamanta a lucrat ca ofițer de securitate timp de aproape trei ani, înainte de a fi concediată în martie 2004, pentru că nu era bărbat și nu efectuase serviciul militar. Aceasta a susținut că deciziile pronunțate împotriva ei în cadrul procedurii interne au constituit o discriminare pe criterii de sex. De asemenea, s-a plâns de durata excesivă și de inechitatea procedurii administrative de concediere a acesteia.”

- cauza A. împotriva Croației[21].

În această cauză “reclamanta s-a plâns că autoritățile nu au protejat-o împotriva actelor de violență în familie săvârșite de fostul său soț, care suferea de o boală psihică, deși au fost informate de aceasta cu privire la repetatele agresiuni fizice și verbale și amenințările cu moartea din partea acestuia. Aceasta a susținut, de asemenea, că legislația relevantă din Croația cu privire la violența în familie era discriminatorie.”

Acest tip de discriminare poate avea efecte negative asupra femeilor, cum ar fi subestimarea competențelor sau diminuarea încrederii în propriile forțe. În viața de zi cu zi se vorbește, în teorie, de o eliminare a discriminări femeiilor, de o egalitate în drepturi între femei și barbați, dar realitatea e cu totul alta. Indiferent ce poziție ocupă, femeile trebuie să respire libertatea la domiciliu, la locul de muncă și oriunde se duc și pledez pentru eliminarea discriminării din societate.

III. Ce prevăd Codurile de etică și integritate academică despre discriminare?

În această secțiune, studentă fiind, am ales să documentez mai multe Coduri de etică ale universităților pentru a vedea dacă există o preocupare a acestora față

[20] Informație publică, CEDO, Emel Boyraz împotriva Turciei, 2 decembrie 2014 și detaliată la https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Gender_Equality_RON.pdf , pag.11, accesat la data de 17.12.2022.

[21] Informație publică, CEDO, A. împotriva Croației (nr. 55164/08), 14 octombrie 2010 și detaliată la https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Gender_Equality_RON.pdf , pag.2, accesat la data de 17.12.2022.

de fenomenul discriminării în rândul comunității academice. În acest sens, am documentat patru mari centre universitare.

Prima instituție de învățământ superior aleasă este, firește, **Universitatea Nicolae Titulescu din București**

Codul de etică și deontologie profesională universitară al Universității Nicolae Titulescu din București[22] se ocupă de discriminare reglementând-o în cuprinsul a mai multor articole. Astfel, regăsim menționată discrimarea la art.12 care are trei alineate:

„(1) Dreptatea și echitatea constituie valori pe care *Universitatea* le promovează cu consecvență, adoptând întotdeauna, pentru toți membrii săi, atitudini corecte și respingând cu hotărâre discriminarea și exploatarea, indiferent de caracterul mai direct sau mai subtil în care s-ar produce acestea.

(2) Discriminarea sau tratarea inegală a persoanelor, bazată explicit ori implicit pe criterii extraprofesionale precum rasa, etnia, religia, convingerile politice și altele, aduce atingeri inacceptabile drepturilor acestora și perturbă grav egalitatea de șanse, motive pentru care este interzisă, indiferent de formele în care se manifestă.

(3) Principiul dreptății și echității presupune, de asemenea, că dreptul nediscriminării pe criterii rasiale, etnice, religioase, politice și altele, nu poate și nu trebuie folosit astfel încât să provoace discriminări inverse."

De asemenea, la art.26 menționează abaterile **de la etica și deontologia profesională universitară,** astfel la lit.c este interzisă: "orice manifestare sau comportament cu caracter misogin, naționalist-șovin, de instigare la ură rasială sau națională, orice tratament discriminator pe motiv de orientare sau apartenență politică sau sexuală, convingeri religioase, etnie, handicap sau origine socială".

Universitatea Babeș-Bolyai

Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj Napoca[23] (UBB) a ales să reglementeze principiul nediscriminării în Codul de etică prin referire la principiul colegialității care prin art. 33 se prezintă o încălcare a acestuia: "discriminarea, hărţuirea de gen, etnică sau sub orice altă formă, folosirea violenţei fizice sau psihice, limbajul ofensator ori abuzul de autoritate la adresa unui membru al comunității universitare, indiferent de poziţia ocupată de acesta în cadrul Universităţii".

Codul de etică al Universitații Babeș- Bolyai din Cluj-Napoca impune în art. 38 ca valori esențiale dreptatea și echitatea: "Dreptatea şi echitatea sunt valori pe care Universitatea noastră le promovează în rândul membrilor săi şi în raport cu

[22] Informație publică disponibilă la adresa https://www.univnt.ro/index.php/comisia-de-etica/, accesată la data de 17.12.2022.

[23] Informație publică disponibila la adresa https://www.ubbcluj.ro/ro/despre/organizare/files/etica/Codul_Etic_al_UBB.pdf, accesată la data de 18.12.2022.

aceştia prin respingerea fermă a oricăror forme de discriminare sau de exploatare, indiferent că acestea se practică în mod direct sau capătă forme subtile de manifestare.”

De asemenea, în art.39 se respinge orice forma de discriminare:”Sunt încălcări ale obligaţiilor privind dreptatea şi echitatea: discriminarea sau tratarea inegală a membrilor comunității universitare, bazată explicit ori implicit pe criterii extraprofesionale precum rasa, sexul, etnia, religia, apartenenţa la grupuri minoritare, convingerile politice, orientările şi preferinţele personale etc. Acestea sunt interzise deoarece aduc atingeri grave drepturilor privind egalitatea de şanse. Totodată, aceste criterii extraprofesionale nu pot fi folosite în comunitatea universitară pentru a provoca discriminări inverse.” Tot în aceste articole sunt enumerate criteriile în baza cărora se considera că se aduc atingeri grave drepturilor privind egaliatatea de șanse.

Universitatea Politehnică Timișoara

În Codul de etică al Universității Politehică Timișoara[24] se poate oberva în art.13 că membrii universității: “vor fi trataţi drept, corect şi echitabil, nepermiţându-se discriminarea, exploatarea, abuzul de putere.”

Art.14 are interzice orice formă de discriminare, iar toți membrii comunității “beneficiază de egalitate de tratament din partea UPT.” Tot in art.14 regăsim eglitatea de șanse care are la bază “asigurarea participării – în limitele competențelor rolului pe care fiecare îl deține în UPT – la activitățile Universității, fără deosebire de origine etnică, sex, religie, vârstă, dizabilităţi sau orientare sexuală.”

De asemenea, art.17 regelementează abateri de la Codul de etică, în măsura în care nu constituie infracțiune urmatoarele fapte: “o acțiune/inacțiune ce are un caracter de diferențiere, bazată pe un criteriu ce subiectiv și care aduce atingere unui drept sau interes legitim; exercitarea discreționară/abuzivă a autorității unui membru al UPT față de un alt membru al acestuia, dacă fapta este de natură a crea un prejudiciu material sau moral sau de a limita exercițiul drepturilor și intereselor ocrotite de lege și de normele UPT; abuzul de autoritate.”

Universitatea din Craiova

Universitatea din Craiova[25] prin reglementarea principiului nediscriminării și egalității de șanse asigură: “tratament egal tuturor membrilor comunităţii academice

[24]Informație publică disponibilă la adresa https://www.upt.ro/img/files/2014-2015/etica/Codul_de_etica_CartaUPT-Anexa1.pdf, accesată la data de 18.12.2022.

[25] Informație publică și disponibilă la adresa de internet http://cis01.central.ucv.ro/manag_ac_ad/2006/files/cod_etica_2006.pdf, accesată la data de 18.12.2022.

indiferent de gen, rasă, vârstă, etnie, dizabilitate, naţionalitate, orientare sexuală, stare materială, mediu de provenienţă." Tot prin acest principiu, Univesitatea încurajează: "acţiunea afirmativă care avantajează în condiţii clar definite, poptrivit criteriilor amintite, anumite persoane defavorizate în trecut în vederea creşterii şanselor lor în competiţia profesională" și de asemenea, "este necesară descurajarea discriminării indirecte."

IV. Concluzii

Prin analiza efectuată, consider că am îndeplinit obiectivul acestei lucrări, acela de a oferi mai multe informații despre discriminare. Nu aș fi putut face acest lucru dacă nu mă sprijineam pe studiile de caz din practica CEDO și CJUE dar și pe analiza Codurilor de etică și deontologie profesională universitară alese.

Prezenta lucrare încearcă, din perspectiva unui student, să arunce o lumină actuală asupra discrimării, astfel încât deși se dorește eliminarea completă a discrimării, acesta fiind și un obiectiv pentru societate, prin sancțiuni, multe fapte rămân necunoscute fie din lipsă de cunoaștere a legii, fie din teamă de repercursiuni.

Chiar dacă discriminarea este reglementată legal și există sancțiuni atunci când aceasta are loc, prin spețele prezentate de mine, s-a putut observa, din diferite zone și state că încă există discriminare, indiferent sub forma sub care se manifestă și că aceasta, atunci când există, creează suferință.

Prin urmare, discriminarea poate avea un impact negativ asupra indivizilor care sunt victime ale acesteia, limitându-le oportunitățile și drepturile în societate.

O altă concluzie la care am ajuns, după cum s-a putut observa de-a lungul studiului, este că universitățile sunt preocupate să elimine inegalitățile sociale deoarece, din analiza Codului de etică și deontologie profesională universitară menționate, absolut toate promovează ca valori esențiale egalitatea și echitatea, fiind interzisă discriminarea de orice formă indiferent de gen, rasă, vârstă, etnie, dizabilitate, naţionalitate, orientare sexuală, stare materială, mediu de provenienţă.

În final, după cum a reieșit din analiză, Universitatea Nicolae Titulescu unde sunt studentă reglementează expres interzicerea discriminării, fapt care mă face mândră de universitatea unde studiez în prezent.

Referințe

- Elena Ștefan, Etică și integritate academică, ediția a doua, revăzută și actualizată, Ed. Pro Universitaria, București, 2021;
- Constituția României revizuită;
- Codul Penal;
- Declarația Universală a Drepurilor Omului;
- Dicționarul Explicativ al Limbii Române- DEX 2009;
- Legea nr 324 din 14 iulie 2006 pentru modificarea și completarea O.G. nr.137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, publicată in M.Of. nr. 626 din 20 iulie 2006;

- O.U.G. nr. 137 din 31 august 2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, publicată în M. Of. nr. 166 din 7 martie 2014;
- CJUE, Richards/Secretarul de stat pentru muncă și pensii, cauza C-423/04 [2006] RJ I-3585, 27 aprilie 2006;
- Manualul de drept european privind nediscriminarea, elaborat în 2010 de către Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene și Consiliul Europei;
- CEDO, Moustaquim/Belgia (12313/86), 18 februarie 1991;
- CEDO, D.H. şi alţii/Republica Cehă [GC] (57325/00), 13 noiembrie 2007;
- O.U.G. nr. 84 din 20 septembrie 2010 pentru modificarea şi completarea Legii nr.448/2006 privind protecţia şi promovarea drepturilor persoanelor cu handicap, publicată în M. Of. nr. 654 din 22 septembrie 2010;
- CEDO, Z.H. împotriva Ungariei (nr. 28973/11), 8 noiembrie 2011;
- CEDO, S.H.H. împotriva Regatului Unit (nr. 60367/10), 29 ianuarie 2013;
- CEDO, Emel Boyraz împotriva Turciei, 2 decembrie 2014;
- CEDO, A. împotriva Croației (nr. 55164/08), 14 octombrie 2010;
- https://www.cncd.ro/ce-este-discriminarea;
- https://www.univnt.ro/index.php/comisia-de-etica/;
- https://www.ubbcluj.ro/ro/despre/organizare/files/etica/Codul_Etic_al_UBB.pdf;
- https://www.upt.ro/img/files/2014-2015/etica/Codul_de_etica_CartaUPT-Anexa1.pdf;
- http://cis01.central.ucv.ro/manag_ac_ad/2006/files/cod_etica_2006.pdf;
- https://dexonline.ro/;
- www.just.ro;
- https://legeaz.net/noul-cod-penal/art-208.

CONTRAVENȚIA: DE LA TEORIE LA PRACTICA INSTANȚELOR DE JUDECATĂ

Adi TALAAT-HAMID*

Abstract

În opinia mea, contravenția este cel mai des întâlnită că faptă de încălcare a legii. Apropape toți dintre noi, personae fizice sau juridice, ne putem găsi la un moment dat în situația de a încălca legea și de a fi pasibili să fim sancționați. Student în anul II fiind la Facultatea de Drept mi-a suscitat interesul această temă pe care o propun, la disciplina Drept administrativ.

În această lucrare am analizat așadar aspecte privind regimul juridic al răspunderii contravenționale, conform legislației în vigoare din țara noastră. În acest sens, structura lucrării mele este organizată astfel încât să cuprindă elemente teoretice dar și practice.

Astfel, în prima parte a lucrării am pornit de la definiția contravenției dar am prezentat și alte aspect interesante despre aceasta. În partea finală am optat pentru un studiu de caz în care am analizat sancțiunile stabilite de legislația în domeniu privind contravențiile rutiere.

Cuvinte cheie: *Ordonanța de Guvern nr.2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor, răspundere, pericol social, plângere contravențională, sancțiune.*

I. Introducere

Contravenția este cel mai des întâlnită că faptă de încălcare a legii. Răspunderea administrativ-contravenţională, formă a raspunderii juridice, „intervine numai în situaţia săvârşirii unei fapte calificate expres de lege drept contravenţie”[1].

Cadrul legislativ ce guvernează răspunderea contravențională este O.G. nr.2/12.07.2001[1] completată si modificată de Legea nr.180/11.04.2002[2]. Potrivit art 1 din O.G. nr.2/12.07.2001, “Legea contravenţională apără valorile sociale, care nu sunt ocrotite prin legea penală”.

* Student, Facultatea de Drept a Universităţii “Nicolae Titulescu” (e-mail: andu.talaat@gmail.com). Acest studiu a fost coordonat de dna conf. univ. dr. Marta Claudia Cliza (e-mail: cliza_claudia@yahoo.com) și dna.conf. univ. dr. Elena Ștefan (e-mail: stefanelena@univnt.ro).

[1] Potrivit O.G. nr.2/12.07.2001 privind regimul juridic al contravențiilor, publicată în M. Of. nr. 410/25. 07. 2001.

[2] Legea nr.180/11.04.2002 publicată în M. Of. nr. 268/22.04. 2002.

Orice încălcare a legii va fi urmată de o sancțiune prevăzută fie de legea contravențională, fie de legea penală”.

Codul administrativ[3] reglementează cadrul general în vederea organizării şi funcţionarii autorităţilor şi instituţiilor administraţiei publice, statutul personalului acestora, răspunderea administrativă, serviciile publice.

Conform Codului administrativ, autorităţile administraţiei publice centrale sunt: Guvernul, ministerele, alte organe centrale de specialitate subordonate Guvernului sau ministerelor, autorităţile administrative autonome.

II. Cuprinsul lucrării

2.1. Răspunderea administrativ-contravențională

Definiția contravenției conform O.G. nr.2/12.07.2001 este: “fapta săvârșită cu vinovăție, stabilită și sancționată că atare, prin lege, prin hotărâre a Guvernului ori prin hotărâre a Consiliului local al comunei, orașului, municipiului sau al sectoarelor municipiului București, a Consiliului Județean ori a Consiliului General al Municipiului Bucuresti”[4].

Răspunderea administrativă în Codul administrativ este definită drept: “acea formă a răspunderii juridice care constă în ansamblul de drepturi și obligații conexe de natură administrativă care, potrivit legii, se nasc că urmare a săvârșirii unei fapte ilicite prin care se încalcă norme ale dreptului administrativ”[5].

Fiind o formă a răspunderii juridice, răspunderea administrativă se stabilește în funcție de formă de vinovăție și de participarea efectivă la încălcarea legii, putând fi completată cu alte forme ale răspunderii juridice, în condițiile legii[6].

2.2. Contravenția

Potrivit O.G. nr.2/12.07.2001, pentru că o fapta să atragă răspunderea contravențională, trebuie îndeplinite anumite condiții. Faptele contravenționale pot fi acțiuni sau inacțiuni sancționate că abateri administrative prin norme și legi adoptate de către puterea legislativă.

2.2.1. Condițiile necesare răspunderii contravenționale

În primul rând, fapta trebuie săvârșită cu vinovăție. În domeniul contravențional, că și în spațiul infracțional, vinovăția este "starea de conștiința a

[3] O.U.G. nr. 57/2019 privind Codul Administrativ, publicată în M. Of. Nr 555/5.07.2019, cu modificările și completările ulterioare.
[4] O.G. nr.2/12.07.2001, publicata în M. Of. nr. 410/25. 07. 2001, art 1.
[5] Codul Administrativ- art 565.
[6] M.C Cliza “Drept Administrativ” Ed Univ. Juridic, 2020.

făptuitorului în momentul încălcării unei dispoziții legale, a cărei nesocotire este considerată contraventie"[7].

O fapta săvârșită cu vinovăție atrage răspunderea contravențională indiferent de formă vinovăției, cu excepțiile de nesanctionare prevăzute în O.G. nr.2/12.07.2001 ce stabilesc și sancționează fapta. Astfel, o fapta executată în legitimă apărare sau în situația în care urmările faptei nu puteau fi prevăzute, nu atrage răspundere contravențională, nefiind săvârșită cu vinovăție. Răspunderea contravențională se bazează pe culpă.

În al doilea rând, fapta săvârșită cu vinovăție trebuie prevăzută în legislație pentru că această să fie considerată contravenție.

2.2.2. Elementele constitutive ale contravenției

Pentru că o fapta săvârșită cu vinovăție și sancționată de către legea contravențională să fie considerată contravenție, trebuie să fie îndeplinite cumulativ patru elemente constitutive: obiectului contravenției, latura obiectivă, subiectul contraventiei și latura subiectivă.

Obiectul contravenției este considerat bunul sau interesul legitim, valorile sau relațiile sociale aparate de către legile și normele de drept administrativ. Prin actul săvârșit, obiectul contraventiei a fost prejudiciat sau a fost pus în pericol.

Latura obiectivă a contravenției o constituie acțiunea sau inacțiunea ce a provocat atingerea, punerea în pericol sau amenințarea obiectului contraventiei și care e stipulată în legea contravențională.

Subiectul contraventiei este persoană fizică sau persoană juridică ce a comis fapta cu vinovăție, act ce e sancționat prin O.G. nr.2/12.07.2001 completată și modificată de Legea nr.180/11.04.2002. Pentru că o persoană fizică să fie subiect al unei contravenții, trebuie îndeplinite următoarele condiții: subiectul contravenției trebuie să aibă cel puțin 14 ani împliniți, iar pentru pedepsele cu închisoare, subiectul să aibă vârstă de 16 ani. Persoană fizică ce săvârșește o contravenție trebuie să fie în deplinătatea rațiunii sale, să aibă libertatea de decizie și de acțiune, iar în unele cazuri, trebuie să posede anumite calități dovedite (de exemplu: șofer, posesor de arme, funcționar public, administrator).

Latura subiectivă este reprezentată de atitudinea subiectului contraventiei față de fapta săvârșită și față de consecințele acesteia, vinovăția sub formă culpei sau a intenției.

2.2.3. Cauze ce înlătura caracterul contravențional al faptei

În anumite situații prevăzute de lege, fapta săvârșită nu este considerată contravenție. Articolul 11 din O.G. nr.2/12.07.2001 stipulează: “caracterul

[7] Decizia ICCJ nr 1960/15.05.2008.

contraventional al faptei este înlăturat în cazul legitimei apărări, stării de necesitate, constrângerii fizice și morale, cazului fortuit, iresponsabilitatii, beției involuntare complete, erorii de fapt, precum și infirmității dacă are legătură cu fapta săvârșită”. De asemenea, și minoritatea este o cauza care înlătura caracterul contraventional al faptei, iar răspunderea contravențională este înlăturată și în cazul prescriptiei.[8]

În situație de legitimă apărare se află subiectul unei contravenții care: a fost obiectul unui atac direct și injust, periculos, iar fapta de apărare are caracter contravențional conform normelor și legilor, fiind proporțională cu intensitatea atacului.

În stare de necesitate este subiectul unei contravenții care se află în situația de salva de la un pericol imminent viață sau integritatea corporală a să, a altei persoane sau un bun material, ori în interes public. Contraventia săvârșită în stare de necesitate nu este sancționată.

Constrângerea fizică sau morală(psihică) exercitată de către o persoană asupra subiectului contravenției, eludează caracterul contraventional al faptei.

Fapta contravențională săvârșită în situația apariției unui eveniment intempestiv, ce nu putea fi înlăturat și care determina o situație de pericol, își pierde caracterul de contraventionalitate, fiind un caz fortuit.

Iresponsabilitatea sau infirmitatea înlătura caracterul de contraventionalitate al unei fapte săvârșite cu vinovăție. Prin iresponsabilitate se înțelege "incapacitatea unor persoane de a-și da seama de sensul sau de urmările faptelor lor, sau a-și dirija în mod normal voință, în raport cu acțiunile sau inactiunile lor"[9]. Persoane iresponsabile nu înțeleg pericolul social al unor fapte sau urmările sancțiunilor contravenționale.

Printre cauzele ce înlătura caracterul contravențional al unei fapte se află și situația de eroare de fapt. În această situație se află o persoană care nu cunoaște starea de fapt a situației, stare de care depinde caracterul contravențional al unei fapte. În cazul în care subiectul contravenției ar cunoaște starea reală a situației, acesta nu ar săvârși fapta.

Starea de beție este o stare în care se află o persoană ce a consumat substanțe excitante sau narcotice care acționează asupra facultăților psihice și motorii ale persoanei respective. Caracterul contraventional al faptei este eliminat numai în cazul beției involuntare complete.[10]

Pe de altă parte, minorii nu răspund contravențional în nicio împrejurare în cazul în care nu au împlinit 14 ani. În plus, pentru minorii sub 16 ani, pedeapsa cu închisoare nu se aplică, în timp ce pentru minorii peste 16 ani, această pedeapsa se

[8] O.G. nr.2/12.07.2001, publicată în M. Of. nr. 410/25. 07. 2001, art 11.
[9] Cod Penal- art 28.
[10] O.G. nr.2/12.07.2001, publicată în M. Of. nr. 410/25. 07. 2001, art 11

reduce la jumătate. Cuantumul amenzii applicate în cazul minorilor sub 16 ani care răspund contravențional, este redus la jumătate.

2.3. Sancțiuni contravenționale

Potrivit articolului 5 din O.G. nr.2/12.07.2001 se prevăd două categorii de sancțiuni administrativ-contravenționale[11]:

- sancțiuni contravenționale principale:
  - avertismentul;
  - amendă contravențională;
  - prestarea unei activități în folosul comunității.
- sancțiuni contravenționale complementare:
  - confiscarea bunurilor utilizate sau rezultate din contravenție;
  - suspendarea sau anularea acordului, avizului sau autorizației de exercitare a unei activități, respectiv a licenței pentru desfășurarea unor activități economice;
  - închiderea unității agentului economic;
  - blocarea contului bancar;
  - retragerea licenței sau a avizului pentru anumite operațiuni ori pentru activități de comerț exterior, temporar sau definitiv;
  - desființarea lucrărilor și aducerea terenului în starea inițială.

Avertismentul este cea mai ușoară sancțiune care se poate aplică în situația săvârșirii unei contravenții. Prin intermediul avertismentului, se dorește atenționarea și prevenirea contravenientului asupra pericolului faptei contraventionale[12].

Amenda contravențională menționată în art 8 din O.G. nr.2/12.07.2001 are caracter administrativ. Obligarea contravenientului la prestarea unui număr de maximum 300 de ore în folosul comunității este o prevedere a art 9 din O.G. nr.2/12.07.2001.

Confiscarea bunurilor utilizate sau rezultate dintr-o acțiune contravențională este o sancțiune complementară ce poate fi decisă alături de o sancțiune principala. Sunt supuse confiscării următoarele bunuri:

- bunuri produse sau dobândite că urmare a unei contravenții, precum și sumele de bani provenite din vânzarea acestor bunuri;
- bunuri utilizate la săvârșirea contravenției, pentru a nu fi folosite din nou la săvârșirea unor noi contravenții.

[11] O.G. nr.2/12.07.2001, publicată în M. Of. nr. 410/25. 07. 2001, art 5.
[12] O.G. nr.2/12.07.2001, publicată în M. Of. nr. 410/25. 07. 2001, art 6.

III. Studiu de caz

În legislația noastră există multe exemple de contravenții și de sancțiuni contravenționale. Am documentat spre exemplificare, o spetă dintr-un domeniu des întâlnit: contravențiile rutiere, reglementate prin Codul rutier.

Contravenția în Codul Rutier este reglementată prin O.U.G. nr. 195/2002. Încălcarea dispoziţiilor acestei ordonanțe de urgență, altele decât cele care întrunesc elementele constitutive ale unei infracţiuni, constituie contravenţie şi se sancţionează cu avertisment ori cu amendă că sancţiune principală şi, după caz, cu una dintre sancţiunile contravenţionale complementare prevăzute la art. 96 alin.2.

Sancţiunile contravenţionale complementare sunt următoarele:

- aplicarea punctelor de penalizare;
- suspendarea exercitării dreptului de a conduce, pe timp limitat;
- confiscarea bunurilor destinate săvârşirii contravenţiilor prevăzute în prezenta ordonanţă de urgenţă ori folosite în acest scop;
- imobilizarea vehiculului;
- radierea din oficiu a înmatriculării sau înregistrării vehiculului.

Contravențiilor prevăzute în O.U.G. nr. 195/2002 li se stabilesc 5 clase de sancțiuni cărora le corespunde un număr de puncte-amendă, în funcție de gravitatea faptelor și pericolul social pe care acestea îl prezintă.

Speța pe care o prezint, pe scurt în această secțiune finală, este documentată din sursa informatică și o menționez la nota de subsol[13].

“Prin procesul verbal de constatare şi sancţionare a contravenţiilor seria X nr. X/29.11.2019 încheiat de către un agent constatator din cadrul I.P.J. Dolj – Poliţia Filiaşi, petentul G. M. L. a fost sancţionat cu amendă contravenţională în cuantum de 580 lei, reţinându-se că, la data de 29.11.2019, ora 19, 01, pe bld. X din oraşul Filiaşi, a condus auto marca Dacia Logan cu nr. de înmatriculare DJ-X-X şi nu a păstrat distanţă suficientă faţă de autospeciala de poliţie marca VW Polo cu nr. de înmatriculare X X care circula regulamentar în faţa sa în aceeaşi direcţie, iar în momentul efectuării manevrei de frânare de către conducătorul autospecialei a evitat cu greu impactul cu aceasta, săvârşind astfel contravenţia prev. de art. 51 din OUG nr. 195/2002 şi sancţionată de art. 108 alin. 1 pct 34 şi art. 100 alin. 2 din acelaşi act normativ.

Prin plângerea contravenţională înregistrată pe rolul Judecătoriei Filiaşi la data de 16.12.2019, petentul G. M. – L. în contradictoriu cu intimatul I.P.J. Dolj a solicitat instanţei ca prin hotărârea ce o va pronunţa să dispună anularea procesului verbal de constatare şi sancţionare a contravenţiilor seria X nr. X/29.11.2019

[13] Sentință civilă 118 din 20.02.2020/ Judecatoria Filiași, disponibilă pe internet.
Sursa de documentare este: https://www.jurisprudenta.com/jurisprudenta/speta-16dfbkde/, accesat la data de 9 martie 2023.

încheiat de intimat şi exonerarea sa de la plata amenzii contravenţionale aplicate, cu cheltuieli de judecată.

În motivarea în fapt a plângerii contravenţionale, petentul a arătat că a fost sancţionat pentru contravenţia de a nu fi păstrat distanţa regulamentară faţă de autospeciala poliţiei care circula în faţa sa, insa nu se face vinovat de contravenţia imputată întrucât, între autoturismul său şi maşina poliţiei era o distanţă de mai bine de 20 de metri. Petentul a adaugat ca, la un moment dat, deşi poliţistul a frânat brusc determinându-l să facă aceeaşi manevră, maşina sa s-a oprit la 10 m în spatele autospecialei şi că, din disp. art. 51 din OUG nr. 195/2002 se desprinde concluzia că fapta de care a fost acuzat poate fi reţinută ca şi contravenţie numai în contextul producerii unui eveniment rutier însă în cazul de faţă nu a existat nici cel mai mic risc sub acest aspect. În drept, a invocat disp. OG nr. 2/2001.

În susţinerea plângerii contravenţionale a solicitat încuviinţarea probei cu înscrisuri şi a depus, procesul verbal contravenţie în duplicat, şi C.I. în copie certificată, precum şi proba testimonială în cadrul căreia să fie audiat martorul A. I. C.

Intimatul I.P.J. Dolj a învederat că, abaterea săvârşită de petent a fost constatată personal de agentul constatator, prin urmare sancţionarea contravenientului este temeinică şi legală, astfel încât procesul verbal a fost legal întocmit şi se bucură de prezumţia de temeinicie.

(…)

Pe parcursul judecăţii, instanţa, a încuviinţat şi administrat în cauză proba cu înscrisuri solicitată de părţi în susţinerea plângerii contravenţionale respectiv, în apărare. A fost respinsă ca neutilă soluţionării cauzei proba testimonială solicitată de petent în dovedirea acţiunii.

În drept, instanţa a constatat că cererea petentului are natura unei plângeri contravenţionale, astfel cum aceasta este reglementată de O.G. nr. 2/2001, fiind învestită cu exercitarea unui control sub aspectul legalităţii şi temeiniciei procesului-verbal de constatare a contravenţiei a cărui anulare se solicită, potrivit art. 34 alin. 1 din O.G. nr. 2/2001 și respectă cerinţa introducerii la instanţă în termenul legal de 15 zile de la comunicare, prevăzut de art. 31 alin. 1 din O.G. nr. 2/2001.

Sub aspectul temeiniciei procesului-verbal contestat, instanţa a reţinut că, potrivit criteriilor stabilite de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului în cauza Escoubet c. Belgiei, sancţionarea petentului cu amendă în cuantum de 580 lei pentru săvârşirea unei contravenţii constituie o acuzaţie în materie penală, devenind incidente garanţiile specifice unui proces echitabil în sensul art. 6 din Convenţia Europeană a Drepturilor Omului. În consecinţă, instanţa a constatat faptul că deşi procesul verbal întocmit se bucură de prezumţia de legalitate, veridicitate şi autenticitate, aceasta nu este de natură să înfrângă total prezumţia de nevinovăţie a petentului, ci presupune doar o inversare a sarcinii probei, aceasta revenind

contravenientului, după cum a reţinut şi Curtea în cauza Nicoleta Gheorghe c. României. Instanţa a reţinut că dreptul la apărare al petentului este respectat în măsura în care acesta are acces la un „tribunal” în sensul art. 6 CEDO, în faţa căruia poate administra probe prin care să-şi probeze nevinovăţia.

Potrivit disp. art. 108 al. 1 lit. b pct 4 din O.U.G. nr. 195/2002 „Săvârşirea de către conducătorul de autovehicul sau tramvai a uneia sau mai multor contravenţii atrage, pe lângă sancţiunea amenzii, şi aplicarea unui număr de puncte de penalizare, după cum urmează (…)b) 3 puncte de penalizare pentru săvârşirea următoarelor fapte: (…)nepăstrarea unei distanţe corespunzătoare faţă de vehiculul care îl precede, dacă prin aceasta s-a produs un accident din care au rezultat avarierea unui vehicul sau alte pagube materiale”

Din textul de incriminare a faptei ca si contraventie (nepăstrarea unei distanţe corespunzătoare faţă de vehiculul care îl precede, dacă prin aceasta s-a produs un accident din care au rezultat avarierea unui vehicul sau alte pagube materiale) rezultă că, pentru ca fapta petentului să poată fi asimilată ca şi contravenţie şi sancţionată în consecinţă, este necesar ca prin aceasta să se fi produs un incident rutier, pe fondul imposibilităţii de a reacţiona in timp util datorată faptului ca nu s-a păstrat o distanta suficient de mare – corespunzătoare - faţa de autovehicul din faţa sa, or, în speţă, acest incident nu s-a produs.

Pentru considerentele de fapt şi temeiurile de drept reţinute mai sus, instanţa a admis plângerea contravenţională formulată de petentul G. M. L. în contradictoriu cu intimatul I.P.J. Dolj şi va anula procesul - verbal seria X nr. X din data de 29.11.2019, întocmit de intimat şi măsurile dispuse prin acesta[14]”.

IV. Concluzii

Contravenţia este fapta săvârşită cu vinovăţie, prevăzută, descrisă şi sancţionată de legile și normele în domeniu, prin care se aduce atingere unor aspecte ale valorilor sociale care nu sunt de natură penală.

Legislația în domeniul contraventiei vizează fapte care nu sunt prevăzute în legea penală întrucât nu se pot reglementa în două moduri fapte cu același continut[15]. Răspunderea contravențională se aplică în situații de încălcare a legii care nu necesită protejarea prin legi penale.

Definiția contravenției, conform O.G. 2/2002 nu include referirea la pericolul social, însă, la fel că orice abatere juridică de pericol pentru ordinea de drept, inclusiv cea publică, ce este sancționată coercitiv, se prevede individualizarea sancțiunii proporțional cu gradul de pericol social și cu gravitatea acesteia.

---

[14] Sentinţă civilă 118 din 20.02.2020/ Judecatoria Filiași, disponibilă pe internet.
Sursa de documentare este: https://www.jurisprudenta.com/jurisprudenta/speta-16dfbkde/, accesat la data de 9 martie 2023.

[15] M.A. Hotca Regimul juridic al contraventiilor, Editura Beck 2012.

În cadrul studiului de caz am prezentat o speţă cu privire la contravenţiile rutiere pentru a exemplifica partea practică a contravenţiei, respectiv aplicarea de sancţiuni contravenţtionale.

Referințe

- M. A. Hotca, Regimul juridic al contravenţiilor. Comentarii şi explicaţii, ediţia a 5-a, Editura CH. Beck, Bucureşti, 2012;
- O. Podaru, R. Chiriţă, Regimul juridic al contravenţiilor, O. G. nr. 2/2001 comentată, Ediţia a II-a Editura Hamangiu, Bucureşti, 2011;
- M.C. Cliza, C. Ulariu, "Drept administrativ" Ediție revizuită conform modificărilor Codului Administrativ, Edidura Universul Juridic, 2020;
- Ordonanţa Guvernului nr. 2/2001 privind regimul juridic al contravenţiilor, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 410/25.07.2001, cu modificările şi completările ulterioare;
- Legea 180 din 11 aprilie 2002, pentru aprobarea Ordonanței Guvernului nr. 2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 268/22.04. 2002;
- OUG 57/2019 privind Codul Administrativ, publicată în Monitorul Oficial nr 555/ 5.07.2019;
- Codul Rutier, parte integrantă a OUG 195/2002, modificat prin OG nr. 1/2022, publicat în Monitorul Ofical al României din 27.01.2022;
- Cod Penal, parte integrantă din Legea 286/2009 publicat în Monitorul Oficial al României, nr 510/24.07.2009;
- Sentința civilă 118 din 20.02.2020/ Judecatoria Filiasi;
- Decizia Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie nr. 1960 din 15.05.2008;
- https://www.jurisprudenta.com/jurisprudenta/speta-16dfbkde/, accesat la data de 9 martie 2023.

PROPRIETATEA PUBLICĂ. ASPECTE GENERALE.

Andrei ZHU YU LONG[*]
Gina Florentina CONSTANTIN[**]

Abstract

Prezenta lucrare tratează proprietatea publică, ca instituție tradițională a dreptului administrativ - instituție de o mare complexitate, realizând distincții terminologice importante ce se impun în materie și dezvoltând definițiile oferite de doctrina de drept public și de drept privat, precum și cele puse la dispoziție de actuala legislație. Cititorul este îndrumat prin comentarii succinte realizate pe baza articolelor de lege, precum și exemple clare în vederea unei bune înțelegeri a conținutului lucrării și dispozițiilor legale.

Cuvinte cheie: *Proprietate publică, domeniu public, domeniu privat, uz public, interes public.*

I. Introducere

Proprietatea reprezintă fundamentul oricărui sistem de drept. Proprietatea reprezintă apropierea de către individ sau colectivitate a condițiilor naturii.[1]

Conform Constituției României, aceasta cunoaște două forme: proprietatea publică și proprietatea privată, însă asupra reglementărilor constituționale vom reveni cu lux de amănunte în cele ce urmează, într-o secțiune dedicată exclusiv regimului constituțional al proprietății publice.

Ca urmare a nevoii stringente de a plasa o anumită categorie de bunuri, mai mult sau mai puțin importante, sub un „regim juridic exorbitant, derogatoriu de la dreptul comun”[2] pentru satisfacerea intereselor și nevoilor întregii colectivități, i-a naștere astfel „domeniul public”. Asupra acestei noțiuni au avut loc numeroase dezbateri și discuții mai ales între autorii de drept civil și cei ai dreptului administrativ, una dintre cele mai discutate aspecte fiind acelea legate de a stabili bunurile care alcătuiesc domeniul public.

---

[*] Student, Facultatea de Drept, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București, anul II, grupa 1 (e-mail: yul44655@univnt.ro).

[**] Studentă, coautor, Facultatea de Drept, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București, anul II, grupa 1 (e-mail: ginal44737@univnt.ro).

[1] Juridice.ro , „Aspecte generale privind proprietatea și scurt istoric al proprietății”. Disponibil la adresa:https://www.juridice.ro/166361/aspecte-generale-privind-proprietatea-si-scurt-istoric-al-proprietatii.html (accesat la 10.03.2023).

[2] A. Iorgovan, *Tratat de drept administrativ*. Ediția a 4-a. Vol. I, Ed. All Beck, 2005, p. 125.

II. Conținutul propriu-zis al lucrării

2.1. Delimitări conceptuale

2.1.1. Delimitarea domeniului public de domeniul privat

Cum am afirmat anterior, domeniul public a luat naștere ca urmare a recunoașterii unei categorii de bunuri care să fie destinate folosului colectivității, bunuri care să satisfacă interesele societății. Trebuie totuși să avem în vedere distincția dintre noțiunea anterior enunțată și cea de „domeniu privat".

Definițiile oferite de doctrina dreptului administrativ sunt următoarele:

Domeniul privat este alcătuit din *„bunuri asemănătoare celor posedate de indivizi şi asupra cărora autoritatea publică exercită aceleași drepturi ca şi aceştia."* [3]

În schimb, domeniul public este *„alcătuit din bunurile considerate de mai mare importanță pentru interesele sociale, bunuri ce au fost supuse unor restricții, pentru a se împiedica deturnarea lor de la scopurile pe care le deserveau"*. [4]

Pe lângă cele două definiții oferite mai sus, trebuie să reținem următoarele aspecte: domeniul privat este supus regimului de drept privat și, deci, eventualele litigii urmează a fi soluționate de instanțele de drept comun, pe când domeniul public este supus regimul dreptului administrativ, competență în soluționarea eventualelor litigii având-o instanțele de contencios administrativ. Bunurile ce fac obiectul domeniului public sunt destinate prin natura loc sau prin declarația legii, pentru a fi folosite colectivității umane, sunt de uz public, fiind scoase din circuitul civil. Vom vedea în cele ce urmează că domeniul public prezintă anumite particularități, acesta fiind guvernat de principiul inalienabilității.

Sintetizând, domeniul public cuprinde bunurile proprietate publică a statului, respectiv a unităţilor administrativ-teritoriale, iar domeniul privat cuprinde bunurile proprietate privată a statului, respectiv a unităților administrativ-teritoriale. O altă delimitare conceptuală ce merită a fi menționată se face între „domeniul administrativ" și „domeniul civil". Fără a intra în prea multe amănunte, precizăm că prima dintre ele este o sintagmă ce a fost des utilizată în perioada interbelică și cuprinde bunurile din domeniul public și privat, pe când cea din urmă se referă la bunurile ce aparțin particularilor.[5]

---

[3] D.A. Tofan, *Drept administrativ*, Ediția a 5-a, Vol. 2, Ed. C. H. Beck, 2020, p. 215.

[4] *Ibidem*. p. 215.

[5] Muraru I., Tănăsescu E.S., *Constituția României: comentariu pe articole.* Ediția a 3-a. Ed. C.H. Beck, 2022, p. 1207.

2.1.2. Corelația domeniului public cu proprietatea publică

În ceea ce privește raportul conceptual dintre cele două noțiuni, abordările doctrinei sunt destul de diferite, după cum putem vorbi despre doctrina de drept public - concepția autorilor de drept administrativ, pe de o parte și, la polul opus, doctrina de drept privat - viziunea autorilor de drept civil. Cei dintâi au afirmat că cele două noțiuni nu sunt echivalente, ci între cele două există o relație întreg-parte, unde întregul e reprezentat de domeniul public și partea - proprietatea publică.

În alte cuvinte, autorii de drept public atribuie noțiunii „domeniului public” un înțeles mai larg, aceștia considerând că domeniul public, lato sensu, include și unele bunuri proprietate privată, ce aparțin unor persoane de drept privat, bunuri care, prezentând o importanță majoră economică, istorică, științifică, culturală, arheologică, ar justifica apartenența la domeniul public. Aceste bunuri beneficiază de un *„regim juridic specific, în care normele de drept public se suprapun peste cele de drept privat, având un rol dominant față de acestea din urmă”.*[6] Această teză a domeniului public i-o datorăm domnului profesor Antonie Iorgovan.

La polul opus, autorii de drept civil ce văd aceste două noțiuni ca aflându-se într-un *„raport de strictă corespondență juridică*” în sensul că *„din domeniul public fac parte exclusiv bunuri ce formează obiect al dreptului de proprietate publică și, reciproc, proprietatea publică poartă exclusiv asupra bunurilor din domeniul public*”.[7]

Domnul profesor Corneliu Bîrsan afirmă în cursul domniei sale, de drepturi reale că *„obiectul dreptului de proprietate publică este dat de domeniul public, format din totalitatea bunurilor, determinate potrivit unor criterii legale, ce aparțin subiectelor amintite”* (statul sau unitățile sale administrativ-teritoriale).

Autorii de drept privat ajung astfel la concluzia că sensul larg al domeniului public, așa cum l-am prezentat anterior, în concepția autorilor de drept public, nu poate fi acceptată, actuala reglementare, atât legală, cât și constituțională, neatribuind un astfel de înțeles domeniului public. De asemenea, aceștia merg pe ideea că asemenea bunuri de mare importanță, ce aparțin particularilor și pe care autorii de drept administrativ le încadrează în domeniul public, nu beneficiază de regimul juridic al bunurilor proprietate publică și, prin urmare *nu sunt inalienabile, imprescriptibile și nici insesizabile.*[8] Însă, datorită importanței lor majore, de ordin economic, istoric, arheologic, cultural, etc., ele sunt „ocrotite” de stat, în sensul în care beneficiază de un regim juridic strict, de o anumită protecție din partea statului, astfel că exercitarea dreptului de proprietate asupra unei asemenea categorii de bunuri este limitată. În acest sens a se vedea, spre exemplu, Legea nr. 182/2000

[6] Vedinaș V., Drept administrativ: doctrină, practică, jurisprudență: curs universitar. Ediția a 13-a, ed. Universul Juridic, 2022, p. 500.
[7] *Ibidem*, p. 1208.
[8] Muraru I., Tănăsescu E.S., *op. cit*., p. 1208.

privind protejarea patrimoniului cultural național mobil[9], Legea 422/2001 privind protejarea monumentelor istorice.[10]

În privința Legii nr 182/2000, interpretând coroborat alin. (1) și (5) ale art. 36 rezultă clar că vânzarea bunurilor culturale mobile, proprietatea persoanelor fizice sau juridice de drept privat, clasate în tezaur, cu nerespectarea dreptului de preemțiune al statului român, prin Ministerul Culturii, și a dispozițiilor art. 35 alin. (7) din Legea nr. 182/2000 se sancționează cu nulitatea absolută.[11]

Din interpretarea Legii nr. 422/2001, art 4 alin. (4) reiese că vânzarea monumentelor istorice aflate în proprietatea persoanelor fizice sau juridice de drept privat cu nerespectarea dreptului de preemțiune al statului român, prin Ministerul Culturii, pentru monumentele istorice clasate în grupa A, sau prin serviciile publice deconcentrate ale Ministerului Culturii, pentru monumentele istorice clasate în grupa B, respectiv al unităților administrativ-teritoriale, după caz, se sancționează cu nulitatea absolută. [12]

Înțelegem deci că prin intermediul acestor reglementări, legiuitorul a avut mare grijă ca astfel de bunuri cu o semnificație aparte să fie ocrotite, prin punerea lor sub un regim juridic strict, prin instituirea unui drept de preempțiune legal în favoarea statului.

2.2. Reglementarea proprietății publice

2.2.1. Reglementarea în Constituția României

Noțiunile „proprietate publică" , „proprietate privată" , „domeniu public", precum și "domeniu privat" au reapărut după 1989, în urma prăbușirii regimului comunist, în Constituția din 1991, dar și în legi anterioare acesteia, în Legea nr. 18/1991 a fondului funciar,[13] Legea nr. 69/1991 a administraţiei publice locale[14], precum și Legea nr. 213/1998 privind proprietatea publică şi regimul juridic al acesteia[15], prima lege organică care a reglementat materia proprietății publice.

Anterior anului 1989, în dreptul socialist, noțiunea de domeniu public a căzut în desuetudine, ea nu a dispărut ci, din contră, a devenit atotcuprinzătoare, nemaifăcându-se nicio distincție între dreptul public și cel privat.[16] În cadrul

---

[9] Republicată în MONITORUL OFICIAL nr. 259 din 9 aprilie 2014.
[10] Republicată în MONITORUL OFICIAL nr. 938 din 20 noiembrie 2006.
[11] Boroi G., Anghelescu C.A., *Curs de drept civil.Partea generală.*, Ediția a 3-a, Ed. Hamangiu, 2021, p. 291.
[12] Boroi G., Anghelescu C.A., *op. cit.*, p. 291.
[13] Republicată în MONITORUL OFICIAL nr. 1 din 5 ianuarie 1998.
[14] Republicată în MONITORUL OFICIAL NR. 79 din 18 aprilie 1996.
[15] Publicată în MONITORUL OFICIAL nr. 448 din 24 noiembrie 1998.
Legea nr. 213/1998 a fost abrogată în mare parte prin Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil.
[16] D.A. Tofan, *op. cit.* p. 218.

societății socialiste nu exista proprietate privată. Se vehicula „proprietatea socialistă”, reglementată la nivelul Constituției din 1965, la art. 5, 6, 10, 13 și 39. Din aceste articole coroborate, rezultă că România (pe atunci, Republica Socialistă România) avea „o economie socialista, bazată pe proprietatea socialista asupra mijloacelor de producție” (art. 5), apărată de statul socialist român (art. 13), fiecare cetățean având îndatorirea să o apere (art. 39).

În fine, în prezent România, în temeiul actualei Constituții, republicate în 2003, conform art. 135 „Economia României este o economie de piață, bazată pe liberă inițiativă și concurență”. Instituția proprietății își are sediul materiei în cadrul reglementărilor constituționale la art. 136 și. 44. Pe lângă aceste două articole mai exista și altele care reglementează proprietatea, însă într-o manieră implicită.

Așa cum am afirmat în debutul prezentei lucrări, proprietatea îmbracă două forme: proprietatea privată și proprietatea publică. (art. 136, alin. (1) din Constituția României). Proprietatea privată este însă regula, excepția fiind proprietatea publică[17], având în vedere că sfera proprietății publice este stabilită de Constituție sau de legea organică, de unde putem trage concluzia că restul bunurilor sunt bunuri proprietate privată. Vom reține în ceea ce privește art. 136 din Constituție, următoarele aspecte referitoare la proprietatea publică:

- Conform alineatului imediat următor, *„proprietatea publică este garantată și ocrotită prin lege și aparține statului sau unităților administrativ-teritoriale”* (comună, oraș, județ, municipiu). Deci este consacrată, cu valoare de principiu constituțional, garantarea și protecția proprietății publice și sunt, totodată, stabiliți titularii acesteia.
- Se stabilesc categoriile de bunuri care intră exclusiv în sfera proprietăţii publice. Enumerarea nu este însă una exhaustivă, precizându-se în mod clar la finalul celui de al 3-lea alineat că în categoria bunurilor ce fac obiect exclusiv al proprietății publice sunt și alte bunuri stabilite de legea organică:

„Bogăţiile de interes public ale subsolului, spaţiul aerian, apele cu potenţial energetic valorificabil, de interes naţional, plajele, marea teritorială, resursele naturale ale zonei economice şi ale platoului continental, precum şi alte bunuri stabilite de legea organică, fac obiectul exclusiv al proprietăţii publice.”

- „Bunurile proprietate publică sunt inalienabile”, aspect asupra căruia vom reveni;
- (Bunurile proprietate publică) „pot fi date în administrare, concesionate, închiriate sau date în folosinţă gratuită.” Așadar, alin. (4) consacră modurile de exercitare a proprietății publice, modalități prin care se valorifică aceasta, actele juridice prin care se pun în valoare asemenea bunuri ce fac obiectul proprietății publice fiind contracte administrative.

[17] V. Vedinaș, *op. cit.*, p. 505.

2.2.2. Reglementarea proprietății publice în Noul Cod Civil

Pornind de la art. 554 alin. (1), identificăm definiția proprietății publice, bunurile care fac obiectul acesteia, titularii acestui drept, precum și criteriile în funcție de care aceste bunuri aparțin proprietății publice: *„Bunurile statului şi ale unităţilor administrativ-teritoriale care, prin natura lor sau prin declaraţia legii, sunt de uz sau de interes public formează obiectul proprietății publice, însă numai dacă au fost legal dobândite de către acestea."*

În ceea ce privește definiția proprietății publice, nu credem că se impune o precizare cu privire la aceasta, având în vedere că textul de lege o definește clar prin raportare la obiectul acesteia, ba chiar este reluat la art. 858, intitulat explicit („Definiția dreptului de proprietate publică"), rămânând să facem câteva delimitări succinte în ceea ce privește criteriul de apartenență al bunurilor proprietate publică. Criteriul este cel al *„destinației ori al afectațiunii bunului, uzului sau interesului public"*[18], destinație ce rezultă fie din natura bunului sau din declarația expresă a legii.

Prin bunuri de „uz public", înțelegem acele bunuri care, prin natura lor, sunt de folosință generală, cum ar fi piețele, drumurile, podurile, la care au acces toți membrii societății, iar bunurile de „interes public" sunt acele bunuri care, prin natura lor, sunt destinate a fi folosite sau exploatate în cadrul unui serviciu public, pentru desfășurarea unor activități care interesează întreaga societate sau o anumită colectivitate, fără a avea acces la folosința lor concretă și nemijlocită orice persoană sau toate persoanele, cum sunt dotările tehnico-edilitare, clădirile școlilor și spitalelor, teatrele, muzeele statului, etc. [19]

Statul și unitățile administrativ-teritoriale se înfățișează într-o dublă calitate[20]: subiecte de drept privat - participante la circuitul civil general, putând fi titulari ai dreptului de proprietate privată și subiecte de drept public - fiind exclusiv titulari ai dreptului de proprietate publică.

Atragem atenția că teza finală a aceluiași art. 554 alin. (1) instituie o condiție importantă pentru ca bunul să aparțină proprietății publice, și anume, bunul să fi fost dobândit de stat sau unitatea administrativ-teritorială, în mod legal, deci cu respectarea prevederilor legale. Se impune, de asemenea, încă o precizare de importanță majoră și anume că, *„Dacă prin lege nu se prevede altfel, dispoziţiile aplicabile dreptului de proprietate privată se aplică şi dreptului de proprietate publică, însă numai în măsura în care sunt compatibile cu acesta din urmă."* (art. 554, alin. (2)). Deci, proprietatea publică este supusă, ca regulă, regimului de drept public și, prin excepție, anumitor norme de drept privat (cele compatibile), spre deosebire de domeniul privat (al statului și unităților administrativ-teritoriale),

---

[18] Valeriu Stoica, „*Drept civil. Drepturi reale principale"*, Ediția a 3-a, Ed. C.H. Beck, 2017, p. 194.
[19] Bîrsan C., *Drept civil. Drepturile reale principale.* Ediția a 4-a, ed. Hamangiu, 2020, p. 182.
[20] Bîrsan C., *op. cit.*, p. 205.

format din bunuri proprietate privată a statului care, ca regulă, se supune normelor de drept comun, astfel cum am prezentat la începutul lucrării.

Art. 859 din Codul civil, (*„Obiectul proprietății publice. Delimitarea de domeniul privat.”)* reia în cadrul primului său alineat obiectul exclusiv al proprietății publice, printr-o formulare identică cu prevederile constituționale cuprinse la art. 136 alin. (3), evocat anterior, iar următorul alineat stabilește că: „ *Celelalte bunuri care aparţin statului ori unităţilor administrativ-teritoriale fac parte, după caz, din domeniul public sau din domeniul privat al acestora, însă numai dacă au fost, la rândul lor, dobândite prin unul dintre modurile prevăzute de lege”*.

Codul civil realizează la art. 860 alin. (1) și (2) o delimitare între domeniul public național, județean și local, delimitare ce se realizează *„în condițiile legii”*. Bineînțeles, că reglementările cuprinse în Codul civil trebuie corelate cu cele cuprinse în Codul administrativ. Astfel, regăsim la art. 286 din Codul administrativ[21] reglementat domeniul public care este reluat în cele 3 forme ale sale:

- Domeniul public național sau al statului (alin. (2));
- Domeniul public județean sau al județului (alin. (3));
- Domeniul public local sau al comunei, al oraşului sau al municipiului (alin. (4)).

În vederea ocrotirii proprietății publice, din motive evidente ce vizează mai ales interesul public al națiunii, legiuitorul a avut grijă să acorde o atenție deosebită acesteia, oferindu-i trei caractere specifice: inalienabilitatea, imprescriptibilitatea și insesizabilitatea.

În virtutea celei dintâi, bunurile proprietate publică nu pot fi înstrăinate, ele fiind scoase din circuitul civil general.[22] Dreptul de proprietate publică este, de asemenea, nesusceptibil de dezmembrare (nu se pot constitui dezmembraminte ale dreptului de proprietate), întrucât asta ar presupune înstrăinarea unuia sau mai multor prerogative ale dreptului de proprietate în sine.[23]

Imprescriptibilitatea privește două aspecte: aspectul extinctiv (acțiunea în revendicare, ca mijloc juridic de apărare în justiție a dreptului de proprietate, poate fi exercitată oricând) cât și cel achizitiv (dreptul de proprietate asupra bunurilor proprietate publică nu poate fi dobândit de către un terț prin uzucapiune sau prin efectul posesiei de bună-credință în cazul bunurilor mobile, în condițiile art. 937 și nici prin ocupațiune.

---

[21] ORDONANȚĂ DE URGENȚĂ nr. 57 din 3 iulie 2019 privind Codul administrativ, Publicată în MONITORUL OFICIAL nr. 555 din 5 iulie 2019, cu modificarea adusă prin O.U.G. nr. 1/2022 (M. Of. nr. 41 din 13 ianuarie 2022).

[22] Bîrsan C., *op. cit.*, p. 199.

[23] Flavius Antoniu Baias, Eugen Chelaru, Rodica Constantinovici, Ioan Macovei, *Noul Cod civil. Comentariu pe articole*, Editura C.H. Beck, 2012, vezi comentariul realizat asupra art. 861.

Insesizabilitatea, presupune că bunurile proprietate publică nu pot fi urmărite de către creditorii statului și unităților administrativ-teritoriale.

2.2.3. Reglementarea proprietății publice în Codul administrativ

Bunurile din domeniul public al statului și al unităților administrativ-teritoriale sunt supuse inventarierii, inventariere care se realizează după regulile cuprinse la art. 288 și 289 din Codul administrativ.

Unul dintre modurile de dobândire al dreptului de proprietate publică îl constituie donațiile sau legatele în favoarea titularilor dreptului de proprietate publică dacă bunul, prin natura lui sau prin voinţa dispunătorului, devine de uz ori de interes public. Codul administrativ cuprinde dispoziții amănunțite cu privire la acestea, la art. 291. Este de domeniul evidenței că asemenea reglementări speciale, stricte în materie, se impun, pe de-o parte pentru faptul că nimeni nu poate fi obligat să accepte forțat un anume drept și, pe de altă parte, se urmărește a se preveni o acceptare poate nechibzuită a unor donații sau legate care ar putea fi în defavoarea statului sau unităților administrativ-teritoriale, acceptarea lor ar presupune intrarea în patrimoniu a unor bunuri mobile sau imobile care presupun cheltuieli și investiții foarte mari și pentru care nu se găsesc resurse bănești (case sau locuințe în paragină sau orice alt fel de bun care se află într-o stare avansată de degradare).

Redăm conținutul art. 291, („Acceptarea donațiilor și a legatelor"):[24]

„(1) Acceptarea donațiilor și a legatelor făcute către stat se aprobă prin:

***a)** hotărâre a Guvernului, pentru donațiile și legatele de bunuri imobile;*

***b)** hotărâre a Guvernului, pentru donațiile și legatele de bunuri mobile a căror valoare de piață este mai mare de 500.000 lei;*

***c)** ordin al ministrului sau al conducătorului organului sau instituției administrației publice centrale competente, după obiectul sau scopul donației sau legatului, pentru donațiile și legatele de bunuri mobile a căror valoare de piață este mai mică sau egală cu 500.000 lei;*

(3) Acceptarea donațiilor și a legatelor făcute către unitățile administrativ-teritoriale se aprobă prin:

***a)** hotărâre a consiliului județean, respectiv a Consiliului General al Municipiului București ori a consiliului local al comunei, al orașului sau al municipiului, după caz, pentru donațiile și legatele de bunuri imobile;*

***b)** hotărâre a consiliului județean, respectiv a Consiliului General al Municipiului București ori a consiliului local al comunei, al orașului sau al municipiului, după caz, pentru donațiile și legatele de bunuri mobile a căror valoare de piață este mai mare de 500.000 lei;*

[24] Codul administrativ.

c) *dispoziția conducătorului organului sau instituției administrației publice locale, pentru donațiile și legatele de bunuri mobile a căror valoare de piață este mai mică sau egală cu 500.000 lei.”*

(5) Donațiile și legatele cu sarcini sau pentru care există restanțe de impozite sau taxe pot fi acceptate după cum urmează:

a) *numai cu avizul ministerului cu atribuții în domeniul finanțelor publice, în cazul donațiilor și legatelor făcute către stat;*

b) *numai cu aprobarea consiliului local sau, după caz, a consiliului județean, cu majoritatea calificată definită la art. 5 lit. d), de două treimi din numărul consilierilor locali în funcție, în cazul donațiilor și legatelor făcute către unitățile administrativ-teritoriale.*

(6) Prin derogare de la prevederile legale în vigoare, actele prin care se fac donații statului sau unităților administrativ-teritoriale sunt scutite de plata oricăror impozite sau taxe.

Este reglementat în Cod în 5 articole trecerea bunurilor în domeniul domeniul public. Fără a intra în multe detalii tehnice, enumerăm articolele la care facem referire: este vorba despre art 292 („Trecerea unui bun din domeniul public al statului în domeniul public al unei unități administrativ-teritoriale”) , art 293 (inversul art. 292), art. 294 (trecerea din domeniul public al unei unități administrativ-teritoriale în domeniul public al unei alte unități administrativ-teritoriale), art. 295 (trecerea din domeniul public al unui județ în domeniul public al unui județ limitrof) și art. 296 (trecerea din domeniul privat în domeniul public al aceluiași titular al dreptului de proprietate).

Este posibilă trecerea bunurilor din domeniul public în domeniul privat, aspect reglementat în 4 articole (358-361), cuprinse într-un capitol distinct, explicit intitulat „trecerea bunurilor în domeniul privat”.

Menționăm un aspect foarte important cu privire la bunurile din domeniul privat: vânzarea acestora trebuie să se realizeze prin licitație publică, în condițiile art. 363. Bine de cunoscut este și faptul că, potrivit art. 364 *„donațiile și legatele făcute către stat și unitățile administrativ-teritoriale care au ca obiect bunuri ce intră în proprietatea privată a statului, respectiv în proprietatea privată a unităților administrativ-teritoriale se acceptă conform dispozițiilor art. 291”*, articol pe care l-am enunțat anterior.

2.3. Moduri de dobândire și stingere a dreptului de proprietate publică

2.3.1. Moduri de dobândire a dreptului de proprietate publică

Aceste aspecte sunt reglementate la art. 863 din Codul civil, pe care îl redăm mai jos:

„Dreptul de proprietate publică se dobândeşte:

a) prin achiziţie publică, efectuată în condiţiile legii;

b) prin expropriere pentru cauză de utilitate publică, în condiţiile legii;

c) prin donaţie sau legat, acceptat în condiţiile legii, dacă bunul, prin natura lui sau prin voinţa dispunătorului, devine de uz ori de interes public;

d) prin convenţie cu titlu oneros, dacă bunul, prin natura lui sau prin voinţa dobânditorului, devine de uz ori de interes public;

e) prin transferul unui bun din domeniul privat al statului în domeniul public al acestuia sau din domeniul privat al unei unităţi administrativ-teritoriale în domeniul public al acesteia, în condiţiile legii;

f) prin alte moduri stabilite de lege."

Se impun totuși câteva precizări:

- În ceea ce privește primul caz menționat - achiziția publică, legiuitorul nu precizează, dar, ca bunul să intre în proprietate publică este necesar ca bunul astfel achiziționat să fie, să devină de uz sau de interes public și să intre astfel în domeniul public (astfel cum, de altfel se precizează la literele c) și d); [25]
- Exproprierea duce, în toate cazurile, la dobândirea proprietății publice de către expropriator, fiind exclus ca, prin expropriere bunul să intre în domeniul privat. Asta pentru că acest demers legal se efectuează pentru realizarea unor lucrări de interes public;
- Referitor la „alte moduri stabilite prin lege", ar putea fi vorba de exemplu, despre accesiune sau prin alte modalități care să fie compatibile cu instituția proprietății publice (astfel cum am văzut că precizează art. 554 alin (2) despre aplicarea unor norme referitoare la proprietatea privată proprietății publice, în măsura în care primele sunt compatibile cu cea din urmă).

Un foarte interesant studiu de caz în această materia ar putea să îl constituie refuzul statului român în anul 1951 de a primi în patrimoniul său cultural operele celebrului sculptor român, Constantin Brâncuși. Anul acesta[26] comemorăm 147 de ani de la nașterea marelui artist român Constantin Brâncuși. 19 februarie, ziua în care s-a născut acesta, a fost declarată sărbătoare naţională printr-o lege ce a fost promulgată în 27 noiembrie 2015 de preşedintele României.[27]

În baza procesului verbal al ședinței Academiei Republicii Populare Române, Secțiunea de Știința Limbii, Literatură și Arte din 7 martie 1951, prezidate de Mihail Sadoveanu, putem deduce clar că Brâncuși intenționa să doneze operele sale

---

[25] Flavius Antoniu Baias, Eugen Chelaru, Rodica Constantinovici, Ioan Macovei, *op. cit.*, vezi comentariul art. 863.

[26] Prezenta lucrare a fost scrisă în perioada februarie-martie a anului 2023 în vederea participării la Conferinţa studenţească anuală „Nicolae Titulescu" – „CONSTANT" 28 Aprilie 2023, Bucureşti Ediţia a XIII-a.

[27] Basilica.ro („Ziua Naţională Constantin Brâncuși: 147 de ani de la naşterea artistului") https://basilica.ro/ziua-nationala-constantin-brancusi-147-de-ani-de-la-nasterea-artistului/ Accesat la data de 24.03.2023, la ora 20:32.

din atelierul din Paris statului român, în acest proces verbal prevăzându-se explicit refuzul Academiei de a accepta această donație, Brâncuși fiind considerat la aceea vreme o amenințare pentru regimul politic proaspăt instalat.

Vedem astfel cum, în funcție de interesele politice ale anumitor persoane care ocupă funcții cheie în stat, puterea poate fi exercitată în mod discreționar, contrar intereselor publice, decizia mai sus amintită fiind vădit în defavoarea statului român care și-ar fi putut spori patrimoniul cu bunuri de o valoare istorică, artistică, culturală, etc importante, de care ne-am fi putut bucura noi și generațiile viitoare.

În fine, afirma Nicolae Iorga: *„Un popor care nu-și cunoaște trecutul e condamnat să-l repete"*. Constatăm așadar cu amărăciune că trecutul într-adevăr se repetă, statul român făcând aceleași greșeli impardonabile. Facem referire la momentul în care Ministerul Culturii a refuzat opera „Domnișoara Pogany” pentru motivul că nu era autentică.[28]

2.3.2. Moduri de stingere a dreptului de proprietate publică

Modurile de stingere a dreptului de proprietate publică sunt reglementate tot prin prisma dispozițiilor Codului civil. Astfel, se prevede la art. 864: *„Dreptul de proprietate publică se stinge dacă bunul a pierit ori a fost trecut în domeniul privat, dacă a încetat uzul sau interesul public, cu respectarea condiţiilor prevăzute de lege.”*

Se impun aici câteva scurte precizări:

- Pieirea - conduce la stingerea dreptului de proprietate publică, indiferent de cauză. Cauzele pot fi naturale (cutremure, tornade, inundații, etc.) sau voluntare, prin intervenția omului, licită or ilicită;
- Încetarea uzului sau interesului public - este necesar a exista un act administrativ care să dispună sau să constate aceasta (exemplul oferit de doctrină este acela al transformării unui teren destinat instrucției militare în teren agricol). Este greu de crezut că încetarea uzului sau interesului să aibă loc de la sine.[29]

III. Concluzii

Dorim sa încheiem prezenta lucrare prin a afirma că România a străbătut un parcurs istoric vertiginos, marcat de schimbări semnificative în privința formei și

[28] Descoperă.ro.
https://www.descopera.ro/maratoanele-descopera/14-decenii-de-brancusi/15058905-cum-au-respins-comunistii-donatia-lui-brancusi-dupa-analiza-unei-tesatoare-si-a-unui-tipograf-operele-lui-nu-ajuta-cu-nimic-refuzam-document-video-foto.
Accesat la data de 26.03.2023, ora 22:11.

[29] Flavius Antoniu Baias, Eugen Chelaru, Rodica Constantinovici, Ioan Macovei, *op. cit.*, vezi comentariul art. 864.

regimului de guvernământ, schimbări ce au avut loc ca urmare a modificării realităților de ordin social, economic și politic.

În prezent România este un stat de drept, o republică cu un regim semi-prezidential atenuat[30], ce are ca fundament respectarea drepturilor si libertăților fundamentale, actuala Constituție a României reglementând proprietatea publică și pe cea privată.

Se impune o asemenea precizare mai cu atât mai mult cu cât aceste două instituții fundamentale pe care le cunoaștem în ziua de astăzi au reapărut după 1990, odată cu trecerea României la un regim democratic, în perioada regimului totalitar (1945-1989), fiind consacrată, la rang constituțional, proprietatea socialista, astfel cum am arătat.

Păstrăm speranța ca prezenta lucrare să reprezinte un instrument util și edificator, lămurind pe cât posibil aspectele generale privitoare la proprietatea publică cuprinse în încercarea noastră la o caracterizare succintă și clară a acestei noțiuni, valorificând reglementările cuprinse atât în Legea Fundamentală a țării, cele cuprinse în actualul Cod Civil și evident, dispozițiile cuprinse în Codul administrativ.

Referințe

- A. Iorgovan, *Tratat de drept administrativ*. Ediția a 4-a. Vol. I, Ed. All Beck, 2005;
- Basilica.ro („Ziua Naţională Constantin Brâncuşi: 147 de ani de la naşterea artistului”)https://basilica.ro/ziua-nationala-constantin-brancusi-147-de-ani-de-la-nasterea-artistului/ (Accesat la data de 24.03.2023, la ora 20:32);
- Bîrsan C., *Drept civil. Drepturile reale principale.* Ediția a 4-a, ed. Hamangiu, 2020;
- Boroi G., Anghelescu C.A., *Curs de drept civil.Partea generală.*, Ediția a 3-a, Ed. Hamangiu, 2021;
- Cliza M.C., Ulariu C-tin C., *Drept administrativ*, 2022, Editura Pro Universitaria;
- Codul Civil;
- Codul administrativ;
- Constituția României;
- Dana Apostol Tofan, Drept administrativ. Ediția a 5-a. Vol. 2: Actul administrativ; Contenciosul administrativ; Domeniul public; Răspunderea administrativă C.H. Beck; București 2020;
- descoperă.ro https://www.descopera.ro/maratoanele-descopera/14-decenii-de-brancusi/15058905-cum-au-respins-comunistii-donatia-lui-brancusi-dupa-analiza-unei-tesatoare-si-a-unui-tipograf-operele-lui-nu-ajuta-cu-nimic-refuzam-document-video-foto (Accesat la data de 26.03.2023, ora 22:11);
- Flavius Antoniu Baias, Eugen Chelaru, Rodica Constantinovici, Ioan Macovei, *Noul Cod civil. Comentariu pe articole*, Editura C.H. Beck, 2012;

[30] Cliza M.C., Ulariu C-tin C., *Drept administrativ*, 2022, Editura Pro Universitaria, vezi argumentele prezentate la p.82-84.
Concluzia autorilor este aceea că Președintele României este ales direct de popor, având *atribuții plasate sub un control parlamentar destul de accentuat* (vezi p.129).

- Juridice.ro, „Aspecte generale privind proprietatea și scurt istoric al proprietății”. Disponibil la adresa: https://www.juridice.ro/166361/aspecte-generale-privind-proprietatea-si-scurt-istoric-al-proprietatii.html (accesat la 10.03.2023);
- Portal Legislativ (just.ro);
- Monitorul Oficial al României, Legea nr. 213/1998;
- Monitorul Oficial al României, Legea nr. 182/2000;
- Monitorul Oficial al României, Legii nr. 422/2001;
- Muraru I., Tănăsescu E.S., *Constituția României: comentariu pe articole.* Ediția a 3-a. Ed. C.H. Beck, 2022;
- ORDONANȚĂ DE URGENȚĂ nr. 57 din 3 iulie 2019 privind Codul administrativ, Publicată în MONITORUL OFICIAL nr. 555 din 5 iulie 2019, cu modificarea adusă prin O.U.G. nr. 1/2022 (M. Of. nr. 41 din 13 ianuarie 2022);
- Vedinaș V., Drept administrativ: doctrină, practică, jurisprudență: curs universitar. Ediția a 13-a, ed. Universul Juridic, 2022;
- Valeriu Stoica, „*Drept civil. Drepturi reale principale”*, Ediția a 3-a, Ed. C.H. Beck, 2017.

ASPECTE GENERALE PRIVIND PROCEDURA ÎNCHEIERII TRATATELOR

Ioana-Mădălina BĂRBUȚĂ*

Abstract

În prima parte a lucrării am analizat noțiunea de tratat, menționând caracterul interdisciplinar care îl definește, după care am arătat cum ansamblul normelor care reglementează încheierea, aplicarea, respectarea, interpretarea și modificarea tratatelor, respectiv cazurile de nulitate și de încetare a acestora, constituie dreptul tratatelor, făcând vorbire, mai apoi, despre regimul juridic al tratatelor.

Am abordat, de asemenea aspectele generale privind procedura încheierii tratatelor, analiză care compune prezenta lucrare și în care am arătat ce presupune încheierea tratatului internațional, etapele în care aceasta are loc, cine poate negocia și semna un tratat, cum pot avea loc negocierile, respectiv în ce constă autentificarea tratatului și care sunt mijloacele de exprimare a consimțământului.

***Cuvinte cheie**: drept internațional, dreptul tratatelor, comunitate internațională, tratat.*

I. Considerații introductive

Cu titlu prealabil, precizez că tratatele își găsesc rolul în societatea internațională, compusă din state suverane și organizații internaționale, prin faptul că entitățile, dar mai cu seamă statele care compun societatea internațională sunt ținute să le respecte în raporturile dintre ele. Pentru o ușoară înțelegere a chestiunilor pe care practica diplomatică și politică le-a scos la suprafață pe parcursul timpului în legătură cu încheierea, aplicarea, respectarea, interpretarea, și modificarea tratatelor, respectiv cazurile de nulitate și de încetare a acestora, se impune, înainte de a intra în profunzimea subiectului ce urmează a fi tratat, să clarificăm noțiunea de tratat din perspectiva definiției, a clasificării și denumirii, respectiv prin prisma armonizării dreptului tratatelor[1].

În prezent, cooperarea dintre state fac ca acest proces să fie unul complex și datorită dezvoltării continue a relațiilor dintre acestea și noi state suverane,

* Student, Facultatea de drept, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București (e-mail: ioanal45182@univnt.ro). Acest studiu a fost realizat sub coordonarea conf. univ. dr. Roxana-Mariana Popescu (e-mail: roxana.popescu@univnt.ro).

[1] A se vedea și https://ro.wikipedia.org/wiki/Organiza%C8%9Bie_interna%C8%9Bional%C4%83 , accesat la 23 aprilie 2023.

împrejurare în care se impune ca soluționarea problemelor importante să se facă pe baza principiilor și normelor dreptului internațional, cu participarea tuturor statelor. Mutațiile survenite pe plan politic, economic, social și tehnico-științific au făcut ca activitatea de cooperare să reprezinte o necesitate stringentă a înfăptuirii relațiilor dintre state.

Toate acestea alcătuiesc un rol fundamental al tratatelor ca mijloc juridic unic prin care se finalizează raporturile interstatale[2]. În condițiile dinamicii fără precedent a relațiilor internaționale actuale, tratatul constituie instrumentul juridic și politic cel mai important, la care recurg statele, pentru a-și reglementa relațiile reciproce, precum și pentru a stabili norme de drept cu caracter general.

În mod evident, tratatele își ating scopul, având, așadar, un rol numai în măsura în care se bazează pe acordul liber de voință al statelor, sunt respectate cu bună-credință și nu contravin legalității internaționale.

Prin funcțiile lor, tratatele internaționale prezintă un caracter interdisciplinar, conotațiile acestei noțiuni neținând numai de dreptul internațional public. Tratatul internațional conține elemente fundamentale ce țin în primul rând de dreptul civil, ca drept comun în materie, dar și de alte ramuri ale dreptului privat, precum dreptul internațional privat sau dreptul comerțului internațional[3].

Tratatele pot avea denumiri diferite, și anume: tratate, acorduri internaționale, protocoale, convenții, schimb de scrisori etc. Indiferent de denumire, toate acestea sunt tratate și regulile rămân constante independent de numele documentului. În fond, un tratat este un acord în legea internațională încheiat între două sau mai multe entități internaționale, două state și organizații internaționale și, ca o comparație, acesta sunt similare cu contractele: ambele reprezintă mijloace prin intermediul cărora cel puțin doi participanți își asumă unele obligații, și partea care nu respectă aceste obligații poate fi trasă la răspundere pentru nerespectarea înțelegerii[4].

În sensul larg al cuvântului, denumirea de *„tratat”* trebuie dată oricărui acord încheiat între membri ai comunității internaționale, destinat să producă efecte de drept internațional. Un tratat internațional reprezintă acordul de voință a două sau mai multe State sau alte subiecte de drept internațional prin care se stabilesc raporturi între ele, guvernate de dreptul internațional încheiate în scopul de a crea drepturi și obligații între părți, având efecte, teoretic, doar față de acestea[5].

Astfel, ansamblul normelor care reglementează încheierea, aplicarea, respectarea, interpretarea, modificarea, cazurile de nulitate și de încetare a tratatelor constituie dreptul tratatelor.

---

[2] https://moodle4.usem.md/course/info.php?id=277&lang=ro , accesat la 3 aprilie 2023.

[3] Mihai Floroiu, în lucrarea *Conceptul de tratat internațional şi regula efectului relativ,* accesibilă la https://drept.ucv.ro/RSJ/images/articole/2009/RSJ1/A10FloroiuMihai.pdf.

[4] https://ro.wikipedia.org/wiki/Tratat.

[5] *Idem*.

Regimul juridic al tratatelor este reglementat în două instrumente juridice internaționale de referință, și anume: Convenția privind dreptul tratatelor încheiate de către state (Viena, 1969) și Convenția privind dreptul tratatelor încheiate de către state și organizații internaționale (Viena, 1986). Conform primei Convenții, tratatul reprezintă *„un acord internațional încheiat între state în formă scrisă și guvernat de dreptul internațional, fie că este consemnat într-un singur instrument sau în două, ori mai multe instrumente conexe și oricare ar fi denumirea să particulară”*.

Totuși, având în vedere importanța tratatului internațional, ca și instrument de elaborare a regulilor de conduită în societatea internațională, în Carta Organizației Națiunilor Unite (ONU), se acordă instituției tratatelor un loc aparte. Încă din Preambul este subliniat rolul tratatelor, ca una din ideile directoare ale acestui instrument juridic, și anume: *„a crea condițiile necesare menținerii justiției și respectării obligațiilor rezultate din tratate și alte norme de drept internațional”*[6].

II. Considerații generale privind procedura încheierii tratatelor

Continui prin a aborda aspecte generale privind procedura încheierii tratatelor, arătând ce presupune încheierea tratatului internațional, etapele în care aceasta are loc, cine poate negocia și semna un tratat, cum pot avea loc negocierile, respectiv în ce constă autentificarea textului tratatului și care sunt mijloacele de exprimare a consimțământului de a fi legat prin tratat.

Încheierea tratatului internațional este o condiție fundamentală a personalității juridice internaționale a statelor. Fiecare stat dispune de capacitatea juridică de a încheia tratate internaționale. Capacitatea juridică a organizațiilor internaționale de a încheia tratatul internațional reiese din regulile proprii ale acestei organizații.

Astfel, încheierea tratatelor are în vedere *„ansamblul de activități desfășurate, proceduri care trebuie îndeplinite și reguli care trebuie observate pentru ca tratatul să se formeze, să devină obligatoriu pentru părți, să intre în vigoare (să existe în conformitate cu dreptul internațional)”*[7].

Încheierea tratatului internațional este un proces complex care să desfășoare pe etape. Acestea sunt: elaborarea textului tratatului; negocierea acestuia și exprimarea consimțământului statului de a se lega prin tratat.

Acestea, la rândul lor, pot avea și subetape. Totodată, nu este necesar ca fiecare tratat să treacă toate aceste faze.

Particularitățile ordinii și fazelor de încheiere a tratatelor internaționale sunt determinate atât de conținutul textului, cât și de calitatea participanților la acesta.

---

[6] *Idem*.

[7] Roxana Mariana Popescu, *Drept internațional public. Suport de curs,* Editura Universității „Niculae Titulescu” din București, 2021, p. 61.

Astfel, în privința organizațiilor internaționale nu se aplică procedura ratificării. Statele încheie tratate internaționale în persoana autorităților lor publice, abilitate prin constituție și alte acte normative.

De fapt, actele autorităților publice nu sunt altceva decât actele unor reprezentanți speciali ai statului în vederea încheierii unui tratat internațional. Această capacitate trebuie să derive de la autoritățile competente ale fiecărui stat în conformitate cu dispozițiile constituționale sau cu alte acte normative interne și poartă denumirea de *„depline puteri”*.

„Deplinele puteri” reprezintă o autorizație eliberată de autoritatea statului în numele căreia se încheie tratatul internațional. Pot negocia și semna un tratat internațional, împuterniciți fiind: președintele, primul-ministru ori ministrul afacerilor externe; șeful misiunilor diplomatice, dar numai pentru negocierea și încheierea tratatelor bilaterale între statul acreditant și cel acreditar; reprezentanții acreditați ai statelor la o conferință internațională sau pe lângă o organizație internațională pentru adoptarea textului unui tratat la această conferință.

Organizațiile internaționale încheie tratate internaționale prin intermediul organelor lor competente care sunt stipulate în actele constitutive sau în alte acte.

Este scutit de prezentarea deplinelor puteri acel funcționar al organizațiilor internaționale care, în virtutea regulilor acesteia, are calitatea de a reprezenta respectiva organizație.

La încheierea tratatelor internaționale bilaterale reprezentanții statelor fac schimb de depline puteri în timp ce la încheierea tratatelor multilaterale se creează organe speciale pentru controlul valabilității acestora. Reprezentații statelor la încheierea tratatului internațional trebuie să acționeze în baza și limitele deplinelor puteri, în caz contrar acțiunile lor nu vor avea acțiune juridică.

Prima etapă, obligatorie la încheierea tratatelor internaționale, este elaborarea textelor. În această fază intră convenirea textului tratatelor și adoptarea textelor tratatelor multilaterale.

Metodă principală de elaborare a textului este metoda negocierii acestuia de către reprezentanții statelor care încheie acest tratat.

Negocierea *„se desfășoară între reprezentanți ai statelor special abilitați în acest sens, fie prin funcțiile pe care le dețin în stat, fie prin împuternicirea conferită de deplinele puteri ce le-au fost eliberate”*[8]. *„Deplinele puteri reprezintă documentul emis de autoritatea competentă a unui stat, prin care sunt desemnate una sau mai multe persoane împuternicite să reprezinte statul pentru negociere, adoptarea sau semnarea unui tratat, pentru exprimarea consimțământului de a deveni parte la tratat sau pentru a îndeplini alt act cu privire la acesta”*[9].

[8] Adrian Năstase, Bogdan Aurescu, *Drept international public. Sinteze*, Ediția 9, Editura C.H. Beck, București, 2018, p. 258.
[9] *Ibidem*.

Astfel, negocierile pot avea loc: prin căi diplomatice obișnuite prin intermediul Ministerului Afacerilor Externe și misiunilor diplomatice; prin persoane sau delegații special împuternicite să negocieze tratatul sau la conferințele internaționale și în cadrul organizațiilor internaționale.

Acest mod este specific pentru tratatele multilaterale, iar în cazul tratelor bilaterale, negocierile se încheie cu convenirea unanimă a celor 2 părți asupra textului. În cazul tratatelor multilaterale, negocierile se încheie cu adoptarea textului acestuia care se exprimă printr-o procedura specială de votare în cadrul căreia reprezentanții statelor își expun poziția lor vis-a-vis de textul tratatului în ansamblu sau pe articole.

Odată cu convenirea asupra textului tratatului este necesară certificarea faptului că textul elaborat este definitiv și nu poate fi modificat. Această procedura se numește autentificarea textului. Această se stabilește fie în tratat, fie pe calea acordului între părțile contractante.

Astfel, a doua etapă constă în autentificarea textului tratatului.

Practica cunoaște mai multe mijloace de autentificare a textelor tratatului internațional, după cum urmează:

- semnarea – atestarea solemnă a faptului că negocierile s-au încheiat și că textul reprezintă forma definitivă a tratatului, nemaiputând fi modificat unilateral de nici un stat participant[10];
- semnarea *ad referendum* – etapă facultativă a încheierii tratatelor, care constă în semnarea cu mențiunea *ad referendum* a unui tratat de către reprezentanții părților prezente la negociere, în vederea fixării cu caracter provizoriu a textului convenit sau adoptat în urma negocierii (Legea nr. 590/2003 privind tratatele)[11];
- parafarea – aplicarea inițialelor numelor reprezentanților părților la negociere, în vederea autentificării, cu caracter provizoriu, a textului convenit sau adoptat în urma negocierilor (Legea nr. 590/2003 privind tratatele)[12].

De asemenea, mai întâlnim semnarea actului final al unei conferințe internaționale în care este consemnat textul tratatului multilateral, precum și adoptarea unei rezoluții speciale a organizațiilor internaționale în care este consemnat textul tratatelor.

Important de menționat este că acțiunile sus-indicate nu semnifică acordul statelor sau a organizațiilor internaționale de a se lega printr-un tratat. Din momentul în care textul tratatului a devenit autentic și definitiv, statele semnatare urmează să-și exprime consimțământul de a deveni parte la tratat sau de a fi legat printr-un tratat. Ca regulă, mijloacele de exprimare a consimțământului sunt:

---

[10] Roxana Mariana Popescu, *op. cit.*, p. 62.
[11] *Idem*.
[12] *Idem*.

semnarea; ratificarea; aprobarea; acceptarea și aderarea, respectiv schimbul instrumentelor de ratificare;

a. Semnarea

Semnarea, că formă de exprimare a consimțământului, are, de regulă, drept efect, autentificarea tratatului elaborat prin negocieri. În cazurile în care tratatul nu urmează să fie acceptat sau aprobat, semnarea echivalează cu exprimarea consimțământului de a fi legat prin tratat.

Semnarea va avea acest efect dacă va întruni cumulativ următoarele două condiții:

(i) tratatul prevede expres acest lucru sau s-a convenit că statele negociatoare vor avea acest efect (semnătură);

(ii) intenția statului de a da acest efect semnăturii care rezultă din deplinele puteri ale reprezentantului sau a fost exprimată în timpul negocierilor.

În trecut, semnarea tratatului era însoțită de aplicarea pe textul acestuia a sigiliului de stat, în prezent fiind suficientă semnătură împuterniciților. La semnarea tratatelor bilaterale este necesar de respectat principiul alternanței textului. Această este o formă specifică de exprimare a principiului egalității suverane a statelor.

Tratatele multilaterale de obicei rămân deschise pentru semnare până la o anumită dată sau până la intrarea lor în vigoare. Odată cu expirarea acestui termen, statele pot deveni participante la acesta prin aderare.

b. Schimbul instrumentelor

Schimbul tratatelor, de asemenea, reprezintă o modalitate de exprimare a consimțământului statelor de a se lega printr-un tratat atunci când instrumentele prevăd că schimbul lor va avea acest efect sau este stabilit pe altă cale, că aceste state conveniseră că schimbul instrumentelor să aibă acest efect.

Potrivit Convenției de la Viena din anul 1969, nu există stipulații exprese în legătură cu acele documente prin care statele fac schimb de instrumente în scopul încheierii unui tratat. În general, acestea sunt înglobate în categoria acordurilor simplificate. Important este că în urmă unui asemenea schimb să se realizeze acordul de voință dintre părți. Cel mai des sub formă schimbului de instrumente se încheie tratatele bilaterale însă nu este exclusă nici cele multilaterale.

c. Ratificarea

Ratificarea constituie un act juridic prin care un stat își exprimă consimțământul prin intermediul autorităților competențe de a fi legat printr-un

tratat internațional, semnat de reprezentanții săi[13]. Ratificarea se materializează sub formă unor acte de drept intern (lege, hotărâre, decret) și instrumente de drept internațional (instrumente de ratificare).

Convenția de la Viena din 1969 prevede următoarele cazuri când un tratat urmează a fi ratificat: când însuși tratatul prevede că acest consimțământ se exprimă prin ratificare; când este stabilit pe altă cale că statele parte la negocieri vor ratifica acest tratat; când reprezentanții statului au semnat tratatul sub rezervă ratificării; când intenția statului de a semna tratatul sub rezervă ratificării rezultată din deplinele puteri acordate reprezentantului său.

Ordinea ratificării și autoritatea competentă pentru a efectua ratificarea este determinată de legislația internă a fiecărui stat.

Dreptul internațional nu stabilește expres care tratat necesită a fi ratificat. Acest lucru este determinat de legislația fiecărui stat parte la tratat și de tratatele internaționale.

De la regula că ratificarea tratatul internațional nu este condiționata prin termen, fac excepție acordurile sau convențiile încheiate în cadrul unor organizații internaționale ca, de exemplu, Organizația Mondială a Sănătății (în continuare, OMS), Organizația Internaționala a Migrației (în continuare, OIM) etc. Ele, de regulă, specifică o dată concretă a intrării în vigoare a acelui tratat. Acordurile încheiate în cadrul OMS trebuie să fie ratificate de statele membre ale acestei organizații în termen de 18 luni de la semnarea lui. Convențiile încheiate în cadrul OIM trebuie ratificate de statele membre ale acesteia în termen de un an de la votarea lor. În cazul votării încheierii tratatelor bilaterale are loc schimbul instrumentelor de ratificare, iar în cazul tratatele multilaterale aceste sunt depuse la depozitar care este determinat de participanții la tratat.

Depozitarul este statul care deține originalul tratatului semnat, și care acordă fiecărui stat câte o copie certificată a documentului.

d. Aprobarea

Aprobarea reprezintă o modalitate de exprimare a consimțământului statului de a fi parte la un tratat. În general, aprobarea tratatului ține de competență guvernului. Potrivit reglementărilor interne ale fiecărui stat, sunt supuse aprobării sau acceptării de către guvern, tratatul care nu implică angajamente politice majore, și nu se referă la domenii esențiale exercitării suveranității de stat.

---

[13] https://ro.wikipedia.org/wiki/Ratificare#:~:text=Ratificarea%20constituie%20actul%20juridic%20prin,constitu%C8%9Bia%20statului%20care%20ratific%C4%83%20tratatul , accesat la 3 aprilie 2023.

e. Aderarea

Aderarea la un tratat este actul unilateral de drept intern al unui stat prin care acesta își exprimă consimțământul de a fi angajat printr-un tratat și de a deveni parte la acesta, dacă îl va semna inițial. Aderarea se referă numai la tratatele unilaterale și produce aceleași efecte că și ratificarea. Actul de aderare al unui stat la un tratat internațional poate îmbracă formă unor instrumente de aderare. Aderarea este posibilă numai dacă această procedura este prevăzuta expres în textul tratatului sau dacă aceasta rezultă din intenția părților de a permite aderarea ulterioară a altor state. În cazul tratatelor multilaterale restrânse, aderarea altor state este permisă, de regulă, numai cu acordul tuturor părților contractante, în acest caz aderarea intervine numai după intrarea în vigoare a tratatului, ceea ce nu este în cazul tratatelor multilaterale generale.

Momentul din care tratatul internațional devine obligatoriu pentru părțile contractante poartă denumirea de intrare în vigoare a tratatului. Astfel, din acel moment tratatul internațional începe să-și producă efectele, el obținând, prin urmare, valoarea unui act juridic. Intrarea în vigoare a tratatului are loc conform modalităților și termenilor stabilite/stabiliți în tratat sau în acordul părților contractante. Tratatul care nu necesită a fi ratificate sau aprobate, întră în vigoare, după caz: la momentul semnării; la împlinirea unui anumit termen de la semnare; la dată indicată în tratat.

Ordinea intrării în vigoare a tratatului ce urmează să fie supuse ratificării este determinată de caracterul lor.

Carta ONU prevede, în art. 102, procedura înregistrării la ONU a tratatelor. Neînregistrarea nu afectează însă forța lor juridică, ci doar opozabilitatea acestora față de terți[14].

III. Concluzie

În preambul, am început prin a analiza noțiunea de tratat, menționând caracterul interdisciplinar care îl definesc, după care am arătat cum ansamblul normelor care reglementează încheierea, aplicarea, respectarea, interpretarea, modificarea, cazurile de nulitate și de încetare a tratatelor constituie dreptul tratatelor, făcând vorbire, mai apoi, despre regimul juridic al tratatelor.

Am abordat, mai apoi, aspectele generale privind procedura încheierii tratatelor, analiză care compune prezenta lucrare și în care am arătat ce presupune încheierea tratatului internațional, etapele în care aceasta are loc, cine poate negocia și semna un tratat, cum pot avea loc negocierile, respectiv în ce constă autentificarea tratatului și care sunt mijloacele de exprimare a consimțământului.

[14] Adrian Năstase, Bogdan Aurescu, Cristian Jura, *Drept internațional public. Sinteze pentru examen*, Ediția 5 revăzută și adăugită, Editura C.H. Beck, București, 2009, p. 284.

În încheiere, precizez că prin funcțiile lor, tratatele internaționale prezintă un caracter interdisciplinar, conotațiile acestei noțiuni neținând numai de dreptul internațional public. Tratatul internațional conține elemente fundamentale ce țin în primul rând de dreptul civil, ca drept comun în materie, dar și de alte ramuri ale dreptului privat, precum dreptul internațional privat sau dreptul comerțului internațional. În sensul larg al cuvântului, denumirea de *„tratat"* trebuie dată oricărui acord încheiat între membri ai comunității internaționale, destinat să producă efecte de drept internațional[15].

Referințe

- Mihai Floroiu, *Conceptul de tratat internațional şi regula efectului relativ*, accesibilă la https://drept.ucv.ro/RSJ/images/articole/2009/RSJ1/A10FloroiuMihai.pdf;
- Adrian Năstase, Bogdan Aurescu, *Drept international public. Sinteze*, Ediția 9, Editura C.H. Beck, București, 2018;
- Adrian Năstase, Bogdan Aurescu, Cristian Jura, *Drept internațional public. Sinteze pentru examen*, Ediția 5 revăzută și adăugită, Editura C.H. Beck, București, 2009;
- Roxana Mariana Popescu, *Drept internațional public. Suport de curs*, Editura Universității „Niculae Titulescu" din București, 2021;
- Vasile Crețu, *Drept internațional public*, Editura Fundației „România de Mâine", București, 1999;
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Tratat.

[15] Mihai Floroiu, *op. cit.*, accesibilă la https://drept.ucv.ro/RSJ/images/articole/2009/RSJ1/A10 FloroiuMihai.pdf.

ACȚIUNEA NORMEI JURIDICE ÎN TIMP

Emanuel Alexandru Marian MITRAN*

Abstract

La începuturile existenței sociale, normele după care se derulau relațiile inter-umane și raporturile omului cu natura, s-au constituit și s-au impus în mod spontan, ca o necesitate receptată și trăită în mod instinctiv, ca un imperativ natural, firesc, al existenței însăși. Cu timpul, pe măsura evoluției comunităților umane, normele (deopotrivă cele inter-umane și cele „tehnice") au început să fie înțelese în mod conștient, rațional pentru că începând cu antichitate să fie dezvoltate și adaptate noilor trepte ale evoluției culturii și civilizației societăților umane.[1]

Cuvinte cheie: *normă juridică, intrare în vigoare, timp, drept, principii, ieșire din vigoare, acțiune.*

I. Introducere

Norma juridică poate fi definită ca o regulă generală și obligatorie de conduită, al cărei scop este acela de a asigura ordinea socială, regulă ce poate fi adusă la îndeplinire pe cale statală, în caz de nevoie prin constrângere. [2]

Norma juridică este o regulă socială de ordonare a conviețuirii și colaborării oamenilor liberi prin natura lor, prin uniformizarea obligatorie a comportamentelor și a relațiilor intersubiectuale, pentru realizarea căreia societatea poate să-i constrângă direct sau indirect pe titulari să se manifeste într-un anumit fel, printr-un sistem organizat de coerciție exterioară, mai mult sau mai puțin intens.[3]

Regula de conduită generală, tipică, impersonală și obligatorie, emisă sau sancționată de stat, în scopul asigurării ordinii sociale, adusă la îndeplinire, la nevoie, prin forța coercitivă a statului.[4] Rezultă din această definiție că: fără stat nu există norma juridică, nu e suficient ca regula de conduită să fie generală, ea se cere a fi și tipică, impersonal și obligatorie, ca și cum norma morală generală nu ar avea

* Student, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din Bucuresti; (e-mail: mitranalexandru25@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea doamnei lect. univ. dr. Laura-Cristiana Spătaru-Negură (e-mail: negura_laura@yahoo.com).

[1] Rebreanu, V., *Teoria generală a dreptului*, Editura Hamangiu, 2020, p. 113.

[2] Popa, N., *Teoria generală a dreptului*, ediția a 6-a, Editura C. H. Beck, 2020, p. 148.

[3] Dogaru, L. și Mihai, G., *Norma juridică și interpretarea ei*, Editura UJ, 2015, p. 49.

[4] *Idem*, p. 39.

aceleași atribute, norma juridică ar constitui instrumentul asigurării ordinii sociale, și nu componentă a acesteia.

II. Intrarea normei juridice în vigoare. Aspecte generale

Timpul normei juridice definește durata acesteia, rezistența sa.[5] La data intrării în vigoare a legii se consideră că legea este cunoscută de toți cetățenii și nimeni nu poate să invoce în beneficiul său necunoașterea legii (*nemo censetur ignorare legem*). Practic, se instituie o prezumție legală a cunoașterii legii.[6]

Cu o durată mai îndelungată sau mai restrânsă de timp, normele juridice exercită un rol modelator și conservator (în sensul apărării valorilor sociale majore). Vine o vreme însă când, deși bine construite, normele juridice încetează să mai răspundă nevoilor sociale și trebuie înlocuite. Uzura, deformarea sau moartea normelor juridice se prezintă ca un proces firesc care ține chiar de natura lor și care pune la ordinea zilei problema creației unor norme noi.[7]

Intrarea în vigoare a normei juridice este nemijlocit legată de împrejurarea că orice nouă reglementare, adresându-se oamenilor (conduitei lor) trebuie să fie cunoscută de către aceștia.[8]

III. Momentul în care normele juridice intră în vigoare[9]

Legile din România intră în vigoare odată promulgate și publicate în Monitorul Oficial al României, cele două operațiuni fiind uneori confundate:

- promulgarea constă în emiterea unui decret prin care Președintele României atestă existența și regularitatea legii, ordonând publicarea și executarea ei (art. 77 din Constituția României), moment de la care legea devine executorie;
- publicarea reprezintă operațiunea prin care legea este adusă la cunoștința publică; astfel, înainte de absolut orice, norma juridică trebuie adusă la conștință întregii societăți: nu se poate pretinde un comportament-conduită dacă norma juridică nu este publicată pentru cunoștința tuturor persoanelor care alcătuiesc societatea.

Publicitatea normei are ca fundament juridico-filosofic idea că necunoașterea legii vatămă (*ignoratia iuris nocet**); această cerintă este îndeplinită prin publicarea în jurnalul oficial al puterii de stat, care în țara noastră poartă denumirea de Monitorul Oficial al României.

---

[5] Popa, N., *Teoria generală a dreptului*, ediția a 6-a, Editura C. H. Beck, 2020, p. 159.
[6] Niemesch, M., *Teoria generală a dreptului*, ediția a 3-a, Editura Hamangiu, 2019, p. 112.
[7] Popa, N., op. cit., p. 159.
[8] *Idem*, p. 160.
[9] Popa, N., Anghel, E., Ene-Dinu, C. și Spătaru-Negură, L., *Teoria generală a dreptului - Caiet de seminar*, ediția 3, Editura C. H. Beck, 2017, p. 115.

De la momentul publicării normei de drept devine eficace prezumția juridică absolută ce indică faptul că *nemo censetur ignorare legem*, adică nimeni nu poate invoca în apărarea să rațiunea că nu a cunoscut legea.

În Constituția României, intrarea în vigoare a legii este reglementată în **art. 78**, astfel:

„Legea se publica in Monitorul Oficial al României si intra in vigoare la 3 zile de la data publicării sau la o dată ulterioară prevăzută in textul ei.”.

Prin Legea de revizuire a Constituției nr. 429/2003 s-a prevăzut un termen de 3 zile de la publicare pentru intrarea în vigoare a unei legi, spre deosebire de vechea reglementare constituțională, care stipula tot în art. 78 că legea intră în vigoare la data publicării ei sau la data prevăzută în textul legii. Această modificare constituțională a fost justificată prin necesitatea de a lăsa la dispoziția cetățenilor și autorităților un termen de 3 zile, necesar procurării Monitorului Oficial și implicit a textului legal publicat. În ceea ce privește calculul celor 3 zile, termenul curge de la data publicării legii și se împlinește a treia zi de la publicare;

În Constituția României, delegarea legislativă este reglementată în **art. 115**, iar actele Guvernului în **art. 108**, fiind relevante în prezentul demers științific următoarele alineate:

Articolul 108. Actele Guvernului

(…)

(4) Hotărârile şi ordonanţele adoptate de Guvern se semnează de primul-ministru, se contrasemnează de miniştrii care au obligaţia punerii lor în executare şi se publică în Monitorul Oficial al României. Nepublicarea atrage inexistenţa hotărârii sau a ordonanţei. Hotărârile care au caracter militar se comunică numai instituţiilor interesate.

(…)

Articolul 115. Delegarea legislativă

(5) Ordonanţa de urgenţă intră în vigoare numai după depunerea sa spre dezbatere în procedură de urgenţă la Camera competentă să fie sesizată şi după publicarea ei în Monitorul Oficial al României. (...)”.

În ceea ce privește actele normative ale Uniunii Europene, amintim că acestea intră în vigoare astfel:

- legile și legile-cadru europene se publică în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene și intră în vigoare la data prevăzută în textul lor sau, în absența acestuia, în a două-zecea zi de la publicare;
- regulamentele și deciziile europene, atunci când nu indică destinatarii sau când se adresează tuturor statelor membre, se publică în Jurnalul Oficial al Uniunii

Europene și intră în vigoare la data prevăzută în textul lor sau, în absența acesteia, în a douăzecea zi de la publicare;

- directivele pentru a intra în vigoare în ordinea Statelor Membre, trebuie mai întâi transpuse în legislația internă, însă, de regulă, în textul directivelor se regăsește un termen până la care Statele Membre trebuie să adopte legislația internă.

IV. Excepțiile de la data aducerii lor la cunoștința publică[10]

În teoria dreptului se admit totuși două excepții de la data aducerii lor la cunoștința publică:

- când o parte din teritoriul țării rămâne izolat de restul țării, printr-o cauză de forță majoră, situație în care necunoașterea legii se datorează unei cauze obiective și nu unei ignoranțe personale;
- în materie de convenții (în dreptul civil sau comercial), când o persoană încheie un contract necunoscând consecințele pe care norma juridică le face să decurgă din contract; partea respectivă poate cere anularea convenției, pe motiv că s-a aflat în eroare de drept - care viciază voința.

V. Principiile acțiunii în timp a normei juridice[11]

După ce este intrată în vigoare, orice normă de drept este activă și acționează numai pentru viitor. Norma juridică nu își întinde efectele asupra raporturilor născute înaintea intrării sale în vigoare, adică nu retroactivează, și totodată nu își extinde efectele după ieșirea sa din vigoare, respectiv nu ultraactivează.

Principiul neretroactivității normei juridice:

Principiul neretroactivității normei juridice este stipulat în mod expres atât în Constituții, cât și în coduri, având astfel loc consacrarea sa legislativă:

- **Constituția României** consacră acest principiu în art. 15 alin. (2):

Articolul 15. Universalitatea

(2) Legea dispune numai pentru viitor, cu excepția legii penale sau contravenționale mai favorabile.

- **Codul civil român** recunoaște acest principiu în art. 6:

Articolul 6. Aplicarea în timp a legii civile

(1) Legea civilă este aplicabilă cât timp este în vigoare. Aceasta nu are putere retroactivă.

---

[10] Popa, N., Anghel, E., Ene-Dinu, C. și Spătaru-Negură, L., op. cit. p. 117.

[11] Popa, N., Anghel, E., Ene-Dinu, C. și Spătaru-Negură, L., *Teoria generală a dreptului - Caiet de seminar*, ediția 3, Editura C. H. Beck, 2017, p. 117.

- **Codul penal român** recunoaște implicit acest principiu în art. 1 alin. (1):

Articolul 1. Legalitatea incriminării

(1) Legea penală prevede faptele care constituie infracţiuni.

(2) Nicio persoană nu poate fi sancţionată penal pentru o faptă care nu era prevăzută de legea penală la data când a fost săvârşită.

Neretroactivitatea legii reprezintă principiul fundamental al acțiunii normei juridice. Acest principiu este un adevărat „dat”, din care rezultă că legea acționează numai pentru viitor. Acest principiu este consacrat de art. 15 alin. (2) din Constituția României, care susține că legea dispune numai pentru viitor, cu excepția legii penale sau contravenționale mai favorabile.[12]

Constituie excepții de la principiul neretroactivității normei juridice: [13]

a) normele juridice cu caracter interpretativ, ele interpretțnd norme juridice preexistente. Acest aspect este subliniat de art. 9 alin. (2) C. civ.

Articolul 9. Interpretarea legii

(...)

(2) Norma interpretativă produce efecte numai pentru viitor.

(...)

b) normele juridice penale care prevăd dezincriminarea unor fapte, normele penale mai favorabile infractorului și normele contravenționale mai favorabile. În acest sens atât art. 4, cât și art. 5 C. pen. evidențiază acest lurcru:

Articolul 4. Aplicarea legii penale de dezincriminare

Legea penală nu se aplică faptelor săvârşite sub legea veche, daca nu mai sunt prevăzute de legea noua. În acest caz, executarea pedepselor, a măsurilor educative și a măsurilor de siguranță, pronunțate în baza legii vechi, precum și toate consecințele penale ale hotărârilor judecătorești privitoare la aceste fapte încetează prin intrarea în vigoare a legii noi.

Articolul 5. Aplicarea legii penale mai favorabile până la judecarea definitivă a cauzei

(1) În cazul în care de la săvârşirea infracţiunii până la judecarea definitivă a cauzei au intervenit una sau mai multe legi penale, se aplică legea mai favorabilă.

(2) Dispoziţiile alin. (1) se aplică şi actelor normative ori prevederilor din acestea declarate neconstituţionale, precum şi ordonanţelor de urgenţă aprobate

[12] Niemesch, M., *Teoria generală a dreptului*, ediția a 3-a, Editura Hamangiu, 2019, p. 113.
[13] Popa, N., Anghel, E., Ene-Dinu, C. și Spătaru-Negură, L., op. cit., p. 119.

de Parlament cu modificări sau completări ori respinse, dacă în timpul când acestea s-au aflat în vigoare au cuprins dispoziţii penale mai favorabile.

! Art. 5 C. pen. stabilește o regulă de retroactivitatea normei penale.

c) retroactivitatea expresă:

- rezultă chiar din textul normei juridice: legiuitorul prevede expres că norma se va aplica retroactiv;
- problema de principiu care se ridică este aceea dacă retroactivitatea trebuie să fie, de regulă, expresă sau poate fi și tacită. Întrucât efectul retroactiv al unei norme de drept apare ca o excepție (regula fiind neretroactivitatea) și, întrucât excepțiile sunt de strictă interpretare, se consideră că atribuirea efectului retroactiv unei norme trebuie specificată expres în conținutul normei.

Principiul neultraactivității normei juridice[14]:

Principiul neultraactivității normei, zis și nesupraviețuirea normei, implică faptul că o normă juridică nu își poate extinde efectele după ieșirea sa din vigoare. Constituie excepții: normele juridice cu caracter temporar și normele juridice cu caracter excepțional.

VI. Ieşirea din vigoare a normei juridice

Formele de încetare a acțiunii în timp a normei juridice sunt:[15]

- abrogarea (ieșirea din vigoare);
- împlinirea termenului prevăzut de legiuitor în cazul normelor cu termen sau temporare;
- căderea în desuetudine;
- efectul deciziilor Curții Constituționale.

Abrogarea:[16]

În ceea ce privește abrogarea este principala modalitate de scoatere din vigoare a unei norme juridice, reprezentând cauza de încetarea a acțiunii normei de drept datorată intrării în vigoare a unei norme noi (actus contrarius) - o nouă manifestare de voință a legiuitorului.

Formele abrogării:

- *aprobarea expresă*: directă (constă în desființarea efectelor vechii norme juridice prin precizarea în amănunt, în conținutul noului act normativ, a actelor

[14] Popa, N., Anghel, E., Ene-Dinu, C. și Spătaru-Negură, L., op. cit., p. 120.
[15] Rebreanu, V., *Teoria generală a dreptului*, Editura Hamangiu, 2020, p. 147.
[16] Popa, N., Anghel, E., Ene-Dinu, C. și Spătaru-Negură, L., *Teoria generală a dreptului - Caiet de seminar*, ediția 3, Editura C. H. Beck, 2017, p. 121.

normative scoase din vigoare) sau indirectă (utilizează formula „pe data intrării în vigoare a prezentului act normativ se abrogă orice dispoziție legală contrară”).

- *abrogarea tacită (implicită)*: deoarece în noul act normativ nu se prevede nimic în legătură cu acțiunea vechilor norme juridice. Dat fiind faptul că norma juridică nouă dă o reglementare diferită în comparație cu vechea reglementare, organul de aplicare înțelege implicit că în mod tacit legiuitorul a dorit să scoată din vigoare vechea reglementare (vechea normă considerată ca abrogată tacit).

Ajungerea la termen:[17]

Se prezintă în cazul normelor juridice cu termen sau a normelor juridice edictate pentru o cauză excepțională, când ajungerea la termen sau încetarea stării determină și încetarea acțiunii normelor juridice respective.

Desuetudinea (perimare sau învechire):[18]

O normă juridică se consideră căzută în desuetudine, atunci când, deși formal este în vigoare, dată fii schimbarea condițiilor social-economice care au prezidat la apariția sa, norma respectivă nu se mai aplică. Încetând temeiul normei (radio legis), încetează de fapt și acțiunea sa (cesante ratione legis, cessat lex ipsa).

VII. Concluzii

Prin urmare, în ceea ce privește importanța normei juridice, acesta se rezumă la faptul că dobândește o substanțială însemnare momentul **intrării în vigoare** a normei juridice deoarece **producerea efectelor juridice este strâns legată de acest moment al intrării în vigoare**. De asemenea, se mai remarcă faptul că acțiunea normei juridice în timp este legată de trei momente-cheie: intrarea în vigoare a normei, acțiunea normei și ieșirea din vigoare.

Referințe

- Dogaru, L. și Mihai, G., *Norma juridică și interpretarea ei*, Editura UJ;
- Niemesch, M., *Teoria generală a dreptului*, ediția a 3-a, Editura Hamangiu, 2019;
- Popa, N., *Teoria generală a dreptului*, ediția a 6-a, Editura C. H. Beck, București, 2008;
- Popa, N., Anghel, E., Ene-Dinu, C. și Spătaru-Negură, L., Teoria generală a dreptului - Caiet de seminar, ediția 3, Editura C. H. Beck, 2017;
- Rebreanu, V., *Teoria generală a dreptului*, Editura Hamangiu, 2020.

[17] *Ibidem*.

[18] Popa, N., Anghel, E., Ene-Dinu, C. și Spătaru-Negură, L., op. cit., p. 121.

LIBERTE, EGALITE, FRATERNITE - UN MODEL DE URMAT

Andrei ȘTIRB[*]
Ana Maria DUȚĂ[**]

Abstract

În această lucrare vom discuta și analiza instituțiile politice și administrative din Republica Franceză. În acest sens, în lucrarea noastră, informațiile prezentate au ca principală sursă de documentare Constituția Republicii Franceze precum și alte surse, în principal informatice. Motivul alegerii acestei teme constă în faptul că, studenți în anul II fiind, am avut ocazia în cadrul disciplinei drept administrativ să analizăm instituții administrative din mai mute state. Curiozitatea ne-a îndemnat să cunoaștem cât mai multe despre sistemul juridic francez.

Alegerea noastră a plecat de la modelul pe care îl reprezintă sistemul francez pentru toate tipurile de regimuri democratice din lume, însă în mod special pentru țările din Europa, așa cum s-au conturat tipurile statale după cel de-al doilea război mondial. Constituția celei de-a Cincea Republici Franceze este și va rămâne, cu toate modificările suferite, un model pentru sistemul semi-prezidențial clasic, model pe care l-au îmbrățișat și alte state. Din acest punct de vedere, apreciem de actualitate tema, precum și interesantă nu numai pentru studenți cât și pentru publicul larg.

În finalul lucrării noastre se vor regăsi concluziile la care am ajuns ca urmare a analizei acestei teme.

Cuvinte cheie: *Constituție, autoritate publică, Președintele Republicii, Guvern, împărțirea administrtiv-teritorială.*

I. Introducere

Așa cum afirmă doctrina noastră, „Franța este cea care a dat ideea și exemplul Constituției scrise, sistemice, complete, ca expresie a culturii și civilizației de mare calitate[1]”. Republica Franceză este o republică constituțională având un mod de

[*] Student, Facultatea de Drept, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București, anul II, grupa 2, (e-mail: andrei.stirb.13@gmail.com).
[**] Student, Facultatea de Drept, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București, anul II, grupa 2, (e-mail: ana.mariaduta@yahoo.com).
[1] Ștefan Deaconu (coordonator) Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, Silviu Gabriel Barbu, *Codex constituțional, Constituțiile statelor membre ale Uniunii Europene*, volumul I, Editură și tipografie Monitorul Oficial, București, 2015, p.631.

guvernare semi-prezidențial[2]. Chiar din primele articole ale Constituției, aflăm despre faptul că: deviza Republicii este *Liberté, Égalité, Fraternité* iar imnul național este *La Marseillaise*.” De asemenea, așa cum reiese din art. 2 al Constituției, emblema națională este drapelul tricolor albastru, alb și roșu, în timp ce limba franceză este limba Republicii.

Așa cum aflăm din informațiile publice: „Republica semi-prezidențială este o formă de guvernământ în care prim-ministrul și președintele sunt ambii participanți activi în administrația statului. Termenul de "republică semi-prezidențială" a fost prima dată folosit în anul 1978 de către politologul Maurice Duverger pentru a descrie A Cincea Republică Franceză[3]”.

Din punct de vedere al metodologiei de cercetare a temei pe care o propunem, menționăm că documentarea acesteia a inclus: doctrină, legislație și consultarea unor pagini de internet. De aceea, pe parcursul lucrării noastre se vor regăsi menționate la notele de subsol dar și la bibliografie, sursele tuturor informațiilor preluate de noi.

Menționăm faptul că, din punct de vedere istoric, Franța a avut parte de evenimente care i-au marcat sistemul constituțional. Astfel, aflăm că: „Prima Republică a luat ființă pe 21 septembrie 1792, prin editarea *Constituției anului I* (...). Pe 22 august 1795 *Constituția celui de-al III-lea an* a instaurat Directoratul, înlocuit prin *Constituția celui de-al VIII-lea an*, 13 decembrie 1799 de către Consulat. Pe 18 mai 1804, în cel de-al XII-lea an al Republicii, a luat ființă Primul Imperiu sub conducerea lui Napoleon I (...).

În februarie 1848 a izbucnit o nouă revoluție, ale cărei obiective nu mai erau doar politice, ci și sociale. Efemera a Doua Republică, instaurată atunci, a impus votul universal pentru bărbați, a abolit sclavia în colonii și pedeapsa cu moartea pe motive politice, dar a fost răsturnată de președintele Napoleon Bonaparte[4], care s-a încoronat în 1852[5]”.

---

[2] Facem precizarea că în lucrarea noastră, sursele principale de documentare includ, pe lângă doctrină, adică cursuri de drept constituțional și de drept administrativ, următoarele:
I.). Informații din Constituția Republicii Franceze preluate și interpretate de noi din lucrarea: Ștefan Deaconu (coordonator) Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, Silviu Gabriel Barbu, *Codex constituțional, Constituțiile statelor membre ale Uniunii Europene*, volumul I, Editură și tipografie Monitorul Oficial, București, 2015, pp. 637-674.
II.) De asemenea, am optat să prezentăm și câteva idei doumentate informatic, iar sursa este publică, https://ro.wikipedia.org/wiki/Pagina_principal%C4%83, cu ultima accesare la data de 07.04.2023.

[3] Informații publice, disponibile on line la https://ro.wikipedia.org/wiki/Republic%C4%83_semipreziden%C8%9Bial%C4%83, cu ultima accesare la data de 07.04.2023.

[4] Mai multe informații despre Napoleon Bonaparte la https://ro.wikipedia.org/wiki/Napoleon_al_III-lea_al_Fran%C8%9Bei, cu ultima accesare la data de 07.04.2023.

[5] Informații publice, disponibile on line la https://ro.wikipedia.org/wiki/Republic%C4%83_semipreziden%C8%9Bial%C4%83, cu ultima accesare la data de 07.04.2023.

„Dacă primii ani ai celui de al Doilea Imperiu au fost ani de regim autoritar, Napoleon al III-lea a imprimat o direcție liberală, (...). Înfrângerea Franței în fața unei Germanii în curs de unificare, în 1870-1871, a fost un dublu punct de cotitură în istoria țării: împăratul a capitulat, în 2 septembrie 1870, la Sedan, și două zile mai târziu a fost proclamată republica(...). În ciuda nașterii ei din haos, a Treia Republică Franceză a fost cel mai îndelungat regim politic cunoscut de Franța după 1789(...)".[6]

„Franța a fost un participant major în Primul Război Mondial, din care a ieșit victorioasă, și a fost una dintre Puterile Aliate în Al Doilea Război Mondial, dar a intrat sub ocupația puterilor Axei în 1940. În urma eliberării, în 1944, a fost creată A Patra Republică Franceză, ulterior dizolvată în cursul Războiului din Algeria. A Cincea Republică, condusă de Charles de Gaulle, a fost înființată în 1958 și există până în ziua de astăzi. Algeria și aproape toate celelalte colonii au devenit independente în anii 1960, dar au păstrat legături economice și militare cu Franța[7]".

II. Conținutul propriu-zis al lucrării

2.1. Autoritățile publice

Actuala Constituție a Franței a fost adoptată la data de 4 octombrie 1958, și a fost revizuită de mai multe ori. Din punct de vedere al structurii normative, aceasta este compusă din 89 de articole și este împărțită în următoarele titluri:

- Titlul I - Despre suveranitate;
- Titlul II – Președintele Republicii;
- Tiltul III- Guvernul;
- Titul IV- Parlamentul;
- Titlul V - Despre raporturile dintre Parlament și Guvern;
- Titlul VI - Despre tratatele și acordurile internaționale;
- Titlul VII - Consiliul Constituțional;
- Titlul VIII - Despre autoritatea judecătorească;
- Titlul IX - Instanța Supremă;
- Titlul X - Despre răspunderea penală a membrilor Guvernului;
- Titlul XI - Consiliul economic, social și de mediu;
- Titlul XI bis – Avocatul Poporului;
- Titlul XII - Colectivitățile teritoriale;
- Titlul XIII - Dispoziții tranzitorii despre Noua Caledonie;
- Titlul XIV - Depre francofonie și acordurile de asociere;
- Titlul XV - Despre Uniunea Europeană;

[6] *Idem.*
[7] *Idem.*

- Titlul XVI - Despre revizuirea Constituției;
- Titlul XVII – Abrogat.

În Preambulul Constituției se reafirmă în mod solemn atașamentul pentru respectarea drepturilor omului și principiile suveranității naționale, așa cum au fost definite acestea prin Declarația din 1879.

În această secțiune, precizăm faptul că, dintre autoritățile publice menționate în Constituție, optăm pentru prezentarea acestora într-o succesiune pe care o considerăm relevantă pentru studiul nostru. În acest sens, alegerea noastră vizează cele trei puteri: legislativă, executivă și judecătorească iar prezentarea acestora este într-un format redus.

Prima autoritate publică pe care o prezentăm în această secțiune este Parlamentul.

Parlamentul francez este reglementat în Titlul IV al Constituției, art. 24-33.

Așa cum reiese din art. 2 alin. ultim din Constituție, „principiul Republicii este guvernarea poporului de către popor și pentru popor”.

Potrivit Constituției, Parlamentul Republicii Franceze este bicameral, similar celui din România iar cele două Camere se numesc: Adunarea Națională și Senat, art. 24.

Cele două camere își desfășoară activitatea în două clădiri diferite, clădiri devenite simbol pentru activitatea parlamentară:

- Palatul Luxembourg, pentru Senat
- Palatul Bourbon, pentru Adunarea Națională[8].

De asemenea, conform art. 24, Parlamentul votează legile, supraveghează acțiunile Guvernului și evaluează politicile publice[9].

A doua autoritate publică pe care o prezentăm este Președintele Republicii Franceze.

Instituția Președintelui Republicii în Franța este reglementată în Titlul II al Constituției, art.5-19. Este de notorietate deja că actualul președinte al Republicii Franceze este Emmanuel Macron[10] aflat în exercitarea celui de-al doilea mandat. Misiunea Președintelui se concentrează pe trei mari direcții: păzitorul Constituției, arbitru neutru, garantul independenței naționale[11].

---

[8] Informații publice, disponibile on line la https://ro.wikipedia.org/wiki/Republic%C4%83_semipreziden%C8%9Bial%C4%83, cu ultima accesare la data de 07.04.2023.

[9] Ștefan Deaconu (coordonator) Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, Silviu Gabriel Barbu, *Codex constituțional, Constituțiile statelor membre ale Uniunii Europene*, volumul I, Editură și tipografie Monitorul Oficial, București, 2015, p.643.

[10] Pentru mai multe informații despre Președinții Republicii Franceze, la https://www.elysee.fr/la-presidence/les-presidents-de-la-republique, cu data accesării 07.04.2023.

[11] Ștefan Deaconu (coordonator) Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, Silviu Gabriel Barbu, *Codex constituțional, Constituțiile statelor membre ale Uniunii Europene*, volumul I, op.cit., p.633.

„Spre deosebire de cele mai multe dintre celelalte demnități de președinte al națiunilor europene, președintele Franței este plasat de Constituție într-o figură foarte puternică din punct de vedere politic, în special în ceea ce privește politica externă, fără a minimiza rolul său în cadrul politicii interne. Cu toate că procesul legislativ este efectuat și supervizat de Primul ministru și de către parlament, președintele Franței are o influență semnificativă asupra acestuia, fie în mod formal, fie datorită puterilor constituționale. Președintele ocupă cea mai importantă funcție în stat și surclasează toți ceilalți politicieni[12]".

„Legitimitatea poziției și a atribuțiilor sale este rezultatul alegerii prin vot universal, direct, pentru un mandat de 5 ani. De aceea el numește pe prim-ministru și, la propunerea a cestuiape miniștri, prezidează Consiliul de Miniștri, promulgă legile, poate supune referendumului unele proiecte de lege, poate dizolva Adunarea Națională, semnează ordonanțele și decretele Consiliul de Miniștri etc."[13]

Următoarea autoritate publică la care ne referim este Guvernul.

Guvernul este reglementat în Constituția Republicii Franceze în Titul III- art. 20-23.

Guvernul francez este unul dintre principalele organe ale puterii executive în Franța. El determină și conduce politica țării. În prezent dna Elisabeth Borne ocupă funcția de Prim-ministru în Republica Franceză.

Potrivit Constituției, Guvernul stabilește și conduce politica națiunii, conduce administrația și forțele armate iar Guvernul răspunde în fața Parlamentului pentru activitatea sa (art. 20).

Așa cum s-a arătat anterior, Președintele numește Primul- Ministru iar acesta conduce acțiunile Guvernului.

Calitatea de membru al Guvernului este incompatibilă cu exercitarea mandatului de parlamentar, a funcției de reprezentare profesională la nivel național și a oricărui post public sau a oricăriei activități profesionale (art. 23).

Ni s-a părut foarte interesant să documentăm care este compoziția actualului Guvern. Prin urmare din informațiile publice[14], aflăm că actualul Guvern al Republicii franceze are următoarele ministere: Primul ministru; ministerul economiei, finanțelor, suveranității industriale și numerice; ministerul interior de peste mări; ministerul Europei și afacerilor străine; ministerul justiției; ministerul armatei; ministerul muncii; ministerul educației naționale și tineretului; ministerul învățământului superior și cercetării: ministerul agriculturii și suveranității alimentare; ministerul tranziției ecologice și coeziunii teritoriale; ministerul

[12]Informații publice, disponibile on line la https://ro.wikipedia.org/wiki/Pre%C8%99edintele_Fran%C8%9Bei, cu ultima accesare la data de 07.04.2023.

[13] Ștefan Deaconu (coordonator) Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, Silviu Gabriel Barbu, *Codex constituțional, Constituțiile statelor membre ale Uniunii Europene*, volumul I, op.cit., p.633.

[14] Informații publice, disponibile on line la https://www.gouvernement.fr/composition-du-gouvernement, cu ultima accesare la data de 07.04.2023.

tranziției energetice; ministerul culturii; ministerul sănătății și prevenției; ministerul solidarității, autonomiei și persoanelor cu handicap; ministerul transformării și funcției publice; ministerul sportului și jocurilor olimpice și paraolimpice.

2.2. Sistemul judiciar

Așa cum reiese din Constituție, puterea judecătorească este un sistem de drept organizat sub formă de coduri bazate pe Codul Napoleonian și respectând principiile Declarației Drepturilor Omului și ale Cetățeanului. Sistemul juridic este divizat în două mari domenii: Drept public și Drept privat.

Potrivit art. 64 Constituție, Președintele Republicii este garantul independenţei autorităţii judecătorești și este asistat de Consiliul Superior al Magistraturii. De asemenea, statutul magistraților este stabilit prin lege organică iar judecătorii sunt inamovibili, similar prevederilor constituționale din țara noastră. Conform art. 65 Constituție, Consiliul Superior al Magistraturii cuprinde două secţii, una cu competență în privinţa judecătorilor, cealaltă în privinţa procurorilor.

Un rol aparte în sistemul francez îl joacă **Consiliul de Stat**[15], instanța administrativă supremă. Franța a optat astfel pentru dualismul juridic al instanțelor, instanțele de drept administrativ fiind desprinse de instanțele de drept comun. În acest fel, se observă importanța acordată sistemului administrativ în Franța.

Potrivit paginii de web a instituției, Consiliul de Stat exercită două misiuni: judecă conflictele dintre cetățeni și administrație, precum și acordă aviz juridic Guvernului și Parlamentului pentru proiectele de lege și de reglementare[16].

Așa cum reiese din informațiile publice, “Tribunalul administrativ este instanța administrativă de drept comun în primă instanță. Instanțele administrative specializate sunt foarte numeroase și diverse, ca de exemplu:

- instanțele financiare (camere regionale de conturi și Curtea de Conturi);
- instanțele pentru ajutor social (comisiile departamentale și comisia centrală de ajutor social);
- instanțele disciplinare (Curtea de Disciplină Bugetară și Financiară, Consiliul Superior al Magistraturii, organismele disciplinare profesioniste, instanțele universitare…).

În principiu, hotărârile lor pot fi atacate prin apel în fața instanțelor administrative de apel ale căror hotărâri țin, în casație, de competența Consiliului de Stat. Pe lângă rolul său de casație, în temeiul căruia nu exercită, ca și Curtea de Casație, decât un control al aplicării corecte a regulilor de procedură și de drept prin hotărâri judecătorești contestate în fața lui, Consiliul de Stat are, în anumite

[15] Pentru mai multe informații despre Consiliul de Stat, a se vedea https://www.conseil-etat.fr/qui-sommes-nous/le-conseil-d-etat/missions, cu ultima dată de accesare 07.04.2023.
[16] *Idem*.

proceduri de contencios de tipul celor legate de măsurile de reglementare adoptate de către miniștri, și rolul de primă și de ultimă instanță[17]".

De asemenea, "Tribunalele administrative (în număr de 42) și curțile administrative de apel (în număr de 8) sunt organizate în camere al căror număr și a căror specializare variază în funcție de membrii instanței și de alegerea organizării interne adoptate de către șeful instanței. În ceea ce privește Consiliul de Stat, acesta are o singură secție (Secția de Contencios) cu funcție judiciară (celelalte secții, cunoscute sub denumirea de „administrative", asigură funcția consultativă a Consiliului de Stat)"[18].

În fine, "Secția de Contencios este formată din 10 subsecții specializate în anumite domenii ale contenciosului. Hotărârile în aspecte de drept comun sunt pronunțate de către două dintre aceste subsecții (9 membri); în cazul în care cauza este mai delicată sau mai sensibilă, poate fi judecată în Secția de Contencios (care cuprinde președinții subsecțiilor, președintele secției și președinții adjuncți; 17 membri) sau în cadrul Adunării de Contencios (care cuprinde președinții secției, fiind prezidată de către vicepreședintele Consiliului de Stat; 13 membri)[19]".

Consiliul Constituţional

Consiliul Constituţional este reglementat în Titlul VII al Constituției, art. 56-63 și acesta este autoritatea similară Curții Constituționale din țara noastră.

Potrivit art. 56 „Consiliul Constituţional are nouă membri, al căror mandat este de nouă ani și nu poate fi reînnoit. O treime din membrii Consiliului Constituțional se reînnoiește din trei în trei ani. Trei dintre membri sunt numiţi de Președintele Republicii, trei de Președintele Adunării Naţionale și trei de Președintele Senatului. Procedura prevăzută la ultimul alineat al articolului 13 se aplică acestor numiri. Numirile efectuate de Președintele fiecărei Camere sunt supuse numai avizului comisiei permanente competente a Camerei respective.

Pe lângă cei nouă membri menţionaţi mai sus, foștii președinţi ai Republicii sunt de drept membri pe viaţă ai Consiliului Constituţional.

Președintele Consiliului Constituţional este numit de Președintele Republicii. În caz de egalitate de voturi, Președintele Consiliului Constituţional are votul decisiv[20]".

---

[17] Informații publice, disponibile on line la https://e-justice.europa.eu/19/RO/national_speciali sed_courts?FRANCE&member=1, cu ultima dată de accesare 07.04.2023.

[18] *Idem.*

[19] *Idem.*

[20] Ștefan Deaconu (coordonator) Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, Silviu Gabriel Barbu, *Codex constituțional, Constituțiile statelor membre ale Uniunii Europene*, volumul I, op.cit., p.654.

III. Împărțirea administrativ - teritorială

Potrivit Constituției, art. 72- colectivitățile teritoriale din Franța sunt comunele, departamentele, regiunile, colectivitățile cu statut special și colectivitățile de peste mări.

“Franța[21] este divizată din punct de vedere administrativ în 22 de *regiuni*, care se găsesc în cadrul Franței metropolitane (21 situate în partea continentală plus Corsica). Aceste 22 de regiuni se subdivid în 96 de *departamente* fiecare având asociat un cod ce îndeplinește o serie de funcții administrative, spre exemplu primele cifre din codul poștal, parte a numerelor de înmatriculare, etc.

“Patru dintre aceste departamente, departamentele de peste mări, sunt simultan regiuni de peste mări dar sunt parte integrantă a Franței și a Uniunii Europene. Departamentele se subdivid și ele în 323 de arondismente alcătuite din 1.995 de cantoane și 36.529 de comune. Trei comune, Paris, Lyon și Marsilia sunt subdivizate la rândul lor în arondismente municipale.

Regiunile, departamentele, și comunele sunt cunoscute drept "colectivități teritoriale" (*collectivités territoriales*), deținând ca atare consiliu și executiv propriu, în timp ce *arondisementele* și *cantoanele* sunt doar diviziuni administrative[22]”.

Potrivit art.72 Constituție, colectivitățile teritoriale ale Republicii au putere de decizie în privința tuturor competențelor care pot fi cel mai bine exercitate la nivelul lor. De asemenea, conform art. 72-2 colectivitățile teritoriale beneficiază de resurse, de care pot dispune liber în condițiile legii. În fine, în cadrul colectivităților teritoriale ale Republicii, reprezentantul statului, reprezentant al fiecărui membru al Guvernului, are sarcina de apărare a intereselor naționale, a controului administrativ și a respectării legilor (art. 72- ultimul alineat)

Ni s-a părut foarte interesant modul în care legiuitorul face referire la populațiile de peste mări. Indicăm în acest sens art. 72-3: *„Republica recunoaşte ca parte a poporului francez populațiile de peste mări, într-un ideal comun de libertate, egalitate și fraternitate”*.

IV. Forma de guvernământ în Franța, paralelă cu sistemul din România - Președintele Franței și Președintele României

În această secțiune am dorit să punctăm din punct de vedere comparativ cele mai importante asemănări și deosebirii dintre instituția Președitelui din cele două state. În acest sens, am comparat prevederile constituționale.

[21] Informațiile din această secțiune, în plus față de Constituție, sunt preluate selectiv de pe https://ro.wikipedia.org/wiki/Regiunile_Fran%C8%9Bei, cu ultima dată de accesare 07.04.2023.
[22] *Idem*.

În opinia noastră, cu unele diferențe, președintele României îndeplinește un rol similar cu cel al președintelui Franței[23].

De la bun început, precizăm că ambii Președinți sunt aleși prin vot de către popor, ambii cel mult putând îndeplini două mandate. Cu toate acestea, sistemul din Romania nu va putea fi niciodată calificat ca fiind un semi-prezidențialism clasic, de tipul celui francez, iar prerogativele Președintelui României sunt diminuate față de cele ale Președintelui francez, aspect ce califică sistemul din România ca fiind unul semi-prezidențial atenuat. Prin regim semi-prezidențial se înțeleg, așa cum observă doctrina: "*instituțiile unei democrații care întrunesc următoarele două elemente: un președinte ales prin sufragiu universal și dotat cu notabile puteri proprii și un prim-ministru și un guvern responsabil în fața Parlamentului*[24]".

Republica a Cincea Franceză este considerată un sistem semi-prezidenţial clasic, dar cu diferențe distincte față de alte sisteme semi-prezidențiale precum România, conform lui Ioan Muraru[25]. „Expresia vie a semi-prezidențialismului francez îl reprezintă art. 16 din Constituția Franței, care permite Președintelui să ia măsurile necesare în cazurile în care instituțiile republicii sunt afectate în mod grav"[26]. De exemplu, dreptul președintelui Franței de a dizolva parlamentul este absolut, poate cere părerea prim-ministrului sau președintelui ambelor camere, dar nu este obligat să țină cont de ea. Spre deosebire de Franța, în țara noastră, dreptul Președitelui României de a dizolva Parlamentul este prevăzut în art. 89 Constituție și se referă la îndeplinirea cumulativă a șase condiții[27].

Spre deosebire de România, unde Constituția prevede că președintele numește, dar nu poate revoca pe prim-ministrul, Constituția franceză nu conține nicio interdicție explicită în acest sens.

În România, Președintele poate, în caz de mobilizare sau război, în caz de asediu sau de instaurare a stării de urgență, să emită acorduri internaționale, decrete privind recunoașterea ambasadorilor, să acorde medalii și titluri onorifice și să acorde următoarele grade: pentru mareșali, generali, amirali sau grații individuale. Spre comparație, în Franța, pe lângă competențele de mai sus, președintele are dreptul de a contrasemna decrete guvernamentale, așa cum arată lucrarea „Drept constituțional și instituții politice".

---

[23] Informații publice, disponibile on line la https://ziare.com/alegeri/alegeri-prezidentiale-2019/ce-poate-face-presedintele-in-romania-in-comparatie-cu-alte-state-europene-1584387, cu ultima accesare la data de 07.04.2023.

[24] Informații publice, disponibile on line la https://lege5.ro/gratuit/ge3dinzwhezq/concluzii-privind-analiza-trasaturilor-regimului-semi-prezidential, cu ultima accesare la data de 07.04.2023.

[25] I. Muraru, E.S. Tănăsescu, „*Drept constituțional și instituții politice*", Ediția a 14-a, volum II, 2013.

[26] Marta-Claudia Cliza, „*Drept Administrativ*".

[27] Elena Ștefan, *Drept administrativ Partea I, Curs universitar*, Editura Universul Juridic, București, 2019, p.77.

Președintele României poate iniția un referendum pe probleme de interes general, în timp ce președintele francez poate face acest lucru numai după consultarea Parlamentului sau a Guvernului. În schimb, președintele francez are privilegii pe care președintele României nu le are când vine vorba de referendumuri: poate supune proiectele de legi consultării populare.

Președintele Franței prezidează Guvernul (Consiliul Ministerial) și semnează ordonanțele și decretele emise de Guvern, în timp ce Președintele României prezidează Consiliul Guvernului pentru a discuta probleme de interes național legate de politica externă, apărarea țării, asigură ordinea publică și discută despre alte situații la cererea prim-ministrului. De asemenea, Președintele României nu semnează niciun regulament sau ordin emis de guvern conform lui Ioan Muraru.[28]

Curtea Constituțională a României consideră că „regimul politic consacrat de Constituție trebuie să fie calificat ca fiind unul semiprezidențial”, prin Decizia CCR nr. 683 din 27 iunie 2012.[29]

V. Concluzii

În această lucrare am documentat din surse doctrinare, din legislație precum și din surse informatice instituțiile administrative ale Republicii Franceze. În acest sens, lucrarea a prezentat Parlamentul, Președintele, Guvernul și sistemul judiciar. De asemenea, lucrarea noastră a prezentat și susccinte informații despre împărțirea administrativ teritorială a țării. În plus, am realizat un studiu de caz în care am comparat prerogativele Președintelui din cele două țări, Franța și România, pentru a putea observa dacă sunt similare.

Având în vedere toate informațiile și detaliile prezentate, suntem de părere că un regim semi-prezidențial clasic, cum este cel prezent în Franța, este de preferat în comparație cu regimul semi-prezidențial atenuat din România. Președintele român ar avea puteri mai semnificative și nu ar depinde așa de mult de Guvern, în același timp bucurându-se de privilegii când vine vorba de referendumuri, spre exemplu.

Momentan însă, prerogativele Președintelui României sunt diminuate față de cele ale Președintelui Franței, aspect ce califică sistemul din România ca fiind unul semi-prezidențial atenuat.

Referințe

- Ștefan Deaconu (coordonator) Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, Silviu Gabriel Barbu, *Codex constituțional, Constituțiile statelor membre ale Uniunii Europene*, volumul I, Editură și tipografie Monitorul Oficial, București, 2015;
- Marta-Claudia Cliza, „*Drept Administrativ*”;
- I. Muraru, E.S. Tănăsescu, „*Drept constituțional și instituții politice*”, Ediția a 14-a, volum II, 2013;

[28] „Drept constituțional și instituții politice”, Ediția a 14-a, volum II, 2013.
[29] Decizia CCR nr. 683 din 27 iunie 2012.

- Elena Ștefan, *Drept administrativ Partea I, Curs universitar*, Editura Universul Juridic, București, 2019;
- Constituția Franței;
- Constituția României;
- Decizia CCR nr. 683 din 27 iunie 2012;
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Pagina_principal%C4%83, cu ultima accesare la data de 07.04.2023;
- la https://www.elysee.fr/la-presidence/les-presidents-de-la-republique, cu data accesării 07.04.2023;
- https://www.gouvernement.fr/composition-du-gouvernement, cu ultima accesare la data de 07.04.2023;
- https://www.conseil-etat.fr/qui-sommes-nous/le-conseil-d-etat/missions, cu ultima dată de accesare 07.04.2023;
- https://e-justice.europa.eu/19/RO/national_specialised_courts?FRANCE&member=1, cu ultima dată de accesare 07.04.2023;
- https://ziare.com/alegeri/alegeri-prezidentiale-2019/ce-poate-face-presedintele-in-romania-in-comparatie-cu-alte-state-europene-1584387, cu ultima accesare la data de 07.04.2023;
- https://lege5.ro/gratuit/ge3dinzwhezq/concluzii-privind-analiza-trasaturilor-regimului-semi-prezidential, cu ultima accesare la data de 07.04.2023.

PRINCIPIUL *NE BIS IN IDEM*, EXPRESIE A GARANȚIILOR CONSTITUȚIONALE ȘI INTERNAȚIONALE OFERITE SIGURANȚEI PERSOANEI

Andreea-Alexandra PURCĂREA (DOBRESCU)*

Abstract

„Ne bis in idem" este un principiu de drept invocat în jurisprudența națională, cât și în cea internațională ce implică impunerea respectării autorității de lucru judecat în desfășurarea unui proces. Autoritatea de lucru judecat trebuie înțeleasă drept puterea căreia îi este acordată prin lege hotărârii judecătorești. Aplicarea acestui principiu constituie una dintre garanțiile constituționale cele mai solide ale siguranței persoanei, ca valoare fundamentală consacrată și apărată de prevederile art.23 alin.(1) din Legea noastră supremă.

Scopul studiului este de a stabili dacă reglementările adoptate de țara noastră corespund cu reglementările în vigoare la nivel internațional. Această cercetare este utilă având în vedere că legislația națională nu poate fi disjunsă de reglementările adoptate la nivel internațional.

Un prim obiectiv al prezentei lucrări este de a identifica viabilitatea principiului ***„ne bis in idem"*** *în legislația din România, pornind de la dispoziția art. 6 din Codul de procedură penală, care constă în aceea că: "nicio persoană nu poate fi urmărită sau judecată pentru săvârşirea unei infracţiuni atunci când faţă de acea persoană s-a pronunţat anterior o hotărâre penală definitivă cu privire la aceeaşi faptă, chiar şi sub altă încadrare juridică".*

Pentru a îndeplini scopul prezentului studiu, am considerat oportun ca al doilea obiectiv să implice identificarea cazurilor din jurisprudența adoptată la nivel internațional în care este consacrat principiul.

Cuvinte cheie: *ne bis in idem, jurisprudență, drepturi, infracțiune, pedeapsă, excepție de neconstituționalitate.*

* Student, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din Bucuresti; (e-mail: andreeapurcarea227@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea asist. univ. dr. Valentina Bărbățeanu (valentina.barbateanu@univnt.ro) și a lector univ. dr. Andrei Muraru (e-mail: andrei.muraru@univnt.ro).

I. Introducere

Principiul ***ne bis in idem*** a luat naștere din dreptul roman și constituie o garanție a securității juridice a cetățenilor, întrucât reprezintă un obstacol în calea deschiderii unui nou proces pentru fapte deja judecate și pentru care instanța a pronunțat deja o hotărâre. Mai exact, ***ne bis in idem*** este un principiu de drept care presupune că o persoană nu poate fi judecată și condamnată de două ori pentru comiterea aceleiași fapte. În același timp, asigură certitudinea, precum și respectul autorității de lucru judecat.

Importanța studierii temei este dovedită prin faptul că, de-a lungul timpului, principiul a cunoscut o aplicabilitate în dreptul național, fiind confirmat, de pildă, de transpunerea în diverse dispoziții constituționale.

De altfel, domeniul acoperit de tematica studiului este cel al dreptului constituțional, analiza principiului menționat urmând să fie realizată în special prin prisma dispozițiilor Legii fundamentale, tocmai pentru a îndeplini scopul lucrării.

Dar *ne bis in idem* este un principiu juridic fundamental, comun și cu aplicabilitate în mai multe state, dovada stă în jurisprudența amănunțită de la nivel internațional. De aceea, în cadrul analizei de față, vom face trimitere și la documente internaționale, precum Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice, Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, Protocolul nr. 7 la CEDO.

II. Conținutul propriu-zis al lucrării

2.1. Precizări prealabile referitoare la etimologia conceptului și la conținutul său ideatic

Instrucția penală reprezintă punerea în aplicare a legii penale substanțiale, respectiv a legii procesuale penale și are ca scop aflarea adevărului, pedepsirea acelora care au înfăptuit fapte prevazute de legea penală și în același timp, exonerarea de răspundere a celor nevinovați[1].

În altă ordine de idei, prin soluțiile pronunțate de către organele judiciare, respectiv ordonanțele procurorului, dar și hotărârile definitive pronunțate de instanțele de judecată, se dorește menținerea stabilității raportului juridic, cât și respectarea drepturilor, a libertăților persoanelor care iau parte la desfășurarea unui proces penal, cu respectarea principiului legalității.

Principiul ***ne bis in idem*** presupune acceptarea și, în același timp, respectarea autorității de lucru judecat în desfășurarea procesului penal. În fapt, este împiedicată

[1] Gheorghiță Mateuț, Procedură Penală.Partea Generală, Editura Universul Juridic, București, 2019, p. 11.

o nouă urmărire pentru aceeași faptă, odată ce a fost pronunțată o hotărâre judecătorească definitivă[2].

Principiul ***ne bis in idem*** își are originea în perioada Imperiului Roman. În Digestele Împăratului Justinian, la 48.2.7.2, se admitea că „Guvernatorul nu trebuie să permită ca aceeași persoană să fie acuzată din nou de o infracțiune pentru care a fost deja achitată”[3]. În acest sens, Demostenes întreținea, în Discursul contra legii lui Leptines, ideea că „legile interzic ca aceeași persoană să fie judecată de două ori pentru aceeași problemă”[4].

Importanța acestui principiu este relevată prin dăinuirea, prin durabilitatea sa în timp, și încorporarea acestuia chiar în legislația actuală a statelor membre ale Uniunii Europene. Este un principiu fundamental, comun, fiind utilizat în jurisprudența penală din Europa, ca de altfel și alte idei ce privesc drepturile fundamentale ale omului[5], precum și securitatea raporturilor juridice dintre individ și stat.

Este, de asemenea, cunoscut sub denumirea de „interdicția dublei incriminări”. Conform acestui principiu, o persoană nu poate fi urmărită penal de mai multe ori pentru același comportament (criminal). În acest caz, justificarea consacrării legislative a acestui principiu este dublă, respectiv, pe de o parte, să ofere securitate juridică persoanelor împotriva cărora s-a pus în mișcare acțiunea penală de către stat (ca parte a principiilor procesului penal echitabil), iar, pe de altă parte, să asigure respectarea autorității de lucru judecat[6].

2.2. Cadrul juridic potrivit legislației naționale

În legislația română, principiul **ne bis in idem** este amintit în art. 6 din Codul de procedură penală, astfel: “nicio persoană nu poate fi urmărită sau judecată pentru săvârşirea unei infracţiuni atunci când faţă de acea persoană s-a pronunţat anterior o hotărâre penală definitivă cu privire la aceeaşi faptă, chiar şi sub altă încadrare juridică[7].”

Acest principiu este transpus indirect în cuprinsul **Constituției României** în mai multe articole care reglementează raporturile juridice și drepturile cetățenilor. Concret, în cuprinsul **art.1 alin. (3)** din aceasta, în care este reglementat scopul fundamental al statului, în speță acela de a asigura realizarea și domnia dreptului,

---

[2] Traian Pop, Drept procesual penal. Partea specială, vol. II, Tipografia Națională S.A. Cluj, 1848, p. 555.

[3] Emil Molcuț , Drept privat roman, ed. a 2-a, revizuită și adăugită, ed. Universul Juridic, București, 2017, p.54.

[4] Demostenes, Speech against the Law of Leptines, Demostenes John Edwin Sandys, 1999, p. 27.

[5] John Vervaele, “The Transnational ne bis in idem Principle in the EU : Mutual Recognition and Equivalent Protection of Human Rights”, Utrecht Law Review, 2005, p.100.

[6] The opinion of Advocate-General Ruiz-Jarabo Colomer in Case C-436/04, Van Esbroeck, p.19.

[7] Art. 6 din Legea nr. 135/ 2010 privind Codul de procedură penală, Partea Generală, Titlul I, Publicată în Monitorul Oficial nr. 486 din 15 iulie 2010, cu modificările şi completările ulterioare.

este garantată supremația Constituției, corelarea legilor, respectiv a actelor normative cu acestea, instituirea unui regim de separație a puterilor publice, care acționează în limitele impuse de lege[8].

De altfel, încă de la sfârșitul sec. al XVIII-lea și începutul sec. al XIX-lea, asigurarea realizării dreptului a devenit un obiectiv central al statului[9]. Mai mult decât atât, în strânsă legătură cu acesta, este și limitarea, supunerea prin drept pe care o au impusă guvernanții.

Prin raportare la art. 1 alin. (3) din Constituție, sunt de interes cuvintele lui Leon Duguit[10] care susținea că „Statul, făcând legea, este obligat să o respecte atât timp cât ea există. El o poate modifica sau abroga; dar atâta timp cât ea există, el nu poate face un act contrar, un act administrativ sau jurisdicţional decât în limitele fixate prin această lege, şi astfel statul este stat de drept. Statul, în virtutea aceleiaşi idei, este justiţiabilul propriilor sale tribunale. El poate fi parte în proces; el poate fi condamnat de proprii săi judecători şi este ţinut ca un simplu particular de a executa sentinţa prezentată împotriva sa."

De-a lungul timpului, conceptul de stat de drept a cunoscut și îmbunătățiri, ce au contribuit la situarea acestuia deasupra principiului legalității. Cu toate acestea, dacă nu este alcătuit dintr-un sistem de garanții, chiar și jurisdicționale, care să se ocupe de adevărata încadrare a autorităților publice, poate rămâne la statutul de teorie. În aceeași ordine de idei, și Curtea Constituțională[11] admitea că „într-un stat de drept repararea unui act injust nu se poate realiza decât prin recurgerea la procedee legale, care să nu contravină dispozițiilor constituționale și obligațiilor ce decurg din tratatele și documentele internaționale pe care statul român și le-a asumat și a căror respectare e obligatorie."

Prin urmare, statul de drept are o alcătuire complexă, care pune în valoare drepturile și libertățile, accesul liber la justiție, colaborarea și controlul reciproc al autorităților publice, în scopul realizării echilibrului. Totodată, este necesar să existe o conciliere armonioasă între democrație și statul de drept, iar acest fapt este posibil doar dacă se asigură supremația Constituției[12].

---

[8] Decizia nr. 70 din 18 aprilie 2000 referitoare la excepţia de neconstituţionalitate a dispoziţiilor art. IV pct. 7 din Ordonanţa Guvernului nr. 18/1994 privind măsuri pentru întărirea disciplinei financiare a agenţilor economici, aprobată, cu modificări, prin Legea nr. 12/1995.

[9] Ioan Muraru , Elena Simina Tanasescu (coord.), Constituţia României, Comentariu pe articole, Editura C.H. Beck, Bucureşti, 2008, p. 7.

[10] Citat în Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu (coord.), Constituţia României, Comentariu pe articole, Editura C.H. Beck, Bucureşti, 2008, p. 8.

[11]D.C.C. nr.234/1999 referitoare la excepţia de neconstituţionalitate a prevederilor Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr.13/1998 privind restituirea unor bunuri imobile care au aparţinut comunităţilor cetăţenilor aparţinând minorităţilor naţionale din România.

[12] Ioan Muraru , Elena Simina Tanasescu (coord.), Constituţia României, Comentariu pe articole, Editura C.H. Beck, Bucureşti, 2008, p. 10.

Art. 1 alin. (5) al Constituției României valorifică supremația Constituției, realitate care nu poate fi pusă la îndoială. Deși pe plan instituțional, garantarea supremației Constituției este asigurată de Curtea Constituțională, respectarea acesteia, precum și a celorlalte acte normative este o obligație pentru toate subiectele de drept.

Curtea Constituțională[13] punea în vedere că „dispozițiile constituționale nu au caracter declarativ, ci constituie norme constituționale obligatorii pentru Parlament, care are îndatorirea de a legifera instituirea unor mecanisme corespunzătoare de asigurare reală a independenței judecătorilor, fără de care nu se poate concepe existența statului de drept”.

În continuare, **art 11 alin. (1)** din Constituția României identifică principiul bunei credințe, drept un principiu fundamental al încrederii între state, respectiv în raporturile lor internaționale. Statele au obligația să respecte și să aplice întocmai tratatele la care sunt parte, de unde rezultă loialitatea în respectarea principiilor dreptului internațional, cât și fidelitatea prin raportare la respectarea obligațiilor internaționale. Prin corelare cu art. 20 din Constituție, se pune în vedere obligația statului de a respecta normele de drept internațional, suveranitatea celorlalte state, și nu în ultimul rând, drepturile omului[14].

Totodată, este de remarcat și faptul că, prin **art. 15 alin. (1)** din Constituție este consacrat principiul universalității drepturilor, libertăților și îndatoririlor cetățenilor. În acest context, se face referire pe de o parte, la sfera propriu-zisă a drepturilor, ce implică aptitudinea omului, respectiv a cetățeanului de a beneficia de drepturile și libertățile consacrate de legislația internă a fiecărui stat. Pe de altă parte, termenul de universalitate aduce în discuție principiul egalității cetățenilor, posibilitatea tuturor titularilor de a beneficia de aceste drepturi și libertăți[15]. În acest sens, este prezentată legătura dintre drepturi, libertăți și obligații. Astfel, îndatoririle devin mijloace prin care se asigură punerea în executare a drepturilor, deoarece pentru a obține ceva, mai întâi trebuie să ai o realizare.

Comunitatea internațională a conlucrat la elaborarea de documente juridice, de pildă convenții, declarații, pacte, tratate, care au pus, în timp, bazele unui sistem internațional de norme care s-a evidențiat prin eficiență și complexitate, așa cum prevede și **articolul 20** din Constituție. Eficacitatea acestui sistem, în ceea ce privește **protecția drepturilor omului**, i-a adus și o forță juridică aparte, astfel legiuitorul trebuie să verifice dacă proiectele de lege discutate sunt în legătură cu

---

[13] D.C.C. nr.20/02-02-2000 referitoare la sesizarea de neconstituţionalitate a art. 41 alin. (2) din Legea privind sistemul public de pensii şi alte drepturi de asigurări sociale şi a dispoziţiilor art. 198 din aceeaşi lege prin care a fost abrogat art. 103 din Legea nr.92/1992 pentru organizarea judecătorească, republicată.

[14] Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu (coord.), Constituția României, Comentariu pe articole, Editura C.H. Beck, București, 2008, p. 113.

[15] *Ibidem, op. cit.*, p. 137.

tratatele internaționale la care România este parte. În ceea ce privește **prioritatea de aplicare**, întâietate au reglementările internaționale față de cele interne[16].

Articolul 21 din Constituție pune în evidență protecția de care cetățenii beneficiază în fața unor posibile abuzuri ori ilegalități sau ca urmare a unor comportamente contrare ordinii de drept, care le pot afecta grav drepturile și libertățile recunoscute de Constituție și de legi. În acest scop, articolul menționat consacră și garantează dreptul oricărei persoane, indiferent dacă este vorba despre o persoană fizică ori una juridică și indiferent dacă justițiabilul este un cetățean român, un cetățean străin sau chiar un apatrid, de a se adresa organelor de judecată pentru apărarea drepturilor și libertăților pretins încălcate și pentru repararea prejudiciilor materiale sau/și morale suferite.

În plus, egalitatea consacrată de-a lungul dispozițiilor legale, întărește ideea de proces echitabil și implicit soluționare corectă a cauzei.

Alături de drepturi și libertăți, se pot apăra și interese legitime, iar această acțiune se poate realiza și pe calea excepției de neconstituționalitate, prevăzută de **art. 146 lit. d)** din Constituția României. Procedura excepției de neconstituționalitate poate fi definită drept o situație ivită în desfășurarea unui proces care se caracterizează prin contestarea legitimității din punct de vedere constituțional a unei prevederi legale fie dintr-o lege sau dintr-o ordonanță, care este în legătură cu soluționarea cauzei[17].

2.3. Cadrul juridic potrivit legislației internaționale

În ceea ce privește legislația adoptată la nivel internațional, principiul este prevăzut în dispozițiile din Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice[18]: "Nimeni nu poate fi urmarit sau pedepsit din pricina unei infractiuni pentru care a fost deja achitat sau condamnat printr-o hotărâre definitivă în conformitate cu legea şi cu procedura penală a fiecărei țări."

Totodată și în articolul 50 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene se prevede că: „Nimeni nu poate fi judecat sau condamnat pentru o infracțiune pentru care a fost deja achitat sau condamnat în cadrul Uniunii, prin hotărâre judecătorească definitivă, în conformitate cu legea.[19]"

De altfel, și articolul 4 din Protocolul nr. 7 la CEDO, conține următorul text:

„(1) Nimeni nu poate fi urmărit sau pedepsit penal de către jurisdicţiile aceluiaşi stat pentru săvârşirea infracţiunii pentru care a fost deja achitat sau condamnat printr-o hotărâre definitivă conform legii şi procedurii penale ale acestui Stat.

---

[16] *Ibidem, op. cit.*, p. 173.
[17] *Ibidem, op. cit*, p. 1402.
[18] Art. 14 din Pactul Internațional din 16 decembrie 1966 cu privire la drepturile civile şi politice, Partea a III-a, Publicat în Buletinul Oficial nr. 146 din 20 noiembrie 1974.
[19] Art. 50, Titlul VI din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.

(2) Dispoziţiile paragrafului precedent nu împiedică redeschiderea procesului, conform legii şi procedurii penale a Statului respectiv, dacă fapte noi sau recent descoperite sau un viciu fundamental în cadrul procedurii precedente sunt de natură să afecteze hotărârea pronunţată.

(3) Nicio derogare de la prezentul articol nu este îngăduită în temeiul art.15 din Convenţie.[20]”

Principiul ***non bis in idem*** se aplică în dreptul Uniunii Europene și pune în vedere interzicerea judecării sau condamnării unei persoane pentru o infracțiune de natură identică, în contextul în care a fost deja achitată sau condamnată, prin hotărâre judecătorească definitivă[21].

În conformitate cu articolul 50 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene [22], principiul ***non bis in idem*** nu se aplică doar în cadrul jurisdicţiei aceluiaşi stat, ci pe teritoriul mai multor state membre. Această împrejurare este în corespondență cu acquis-ul Uniunii Europene[23]

Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene[24] pune în vedere și anumite excepții, limitate de altfel, care permit statelor membre derogarea de la principiul ***non bis in idem***, fiind cuprinse în articolul 52 alineatul (1) privind restrângerile.

Afirmația că principiul este unul fundamental în procesul penal se întemeiază pe ideea că are la bază atât interesul suspectului sau inculpatului, adică dreptul individual al acestuia, cât și interesul public al statului, ce reprezintă întreaga societate, din perspectiva combaterii criminalității[25]. Prin urmare, acestea se îndreaptă spre același deziderat, în speță, împiedicarea declanșării unei proceduri penale împotriva aceleiași persoane și referitor la aceeași faptă.

2.4. Exemple de aplicare a principiului *ne bis in idem* în justiția națională

În Decizia nr. 779/2021 referitoare la respingerea excepţiei de neconstituţionalitate a dispoziţiilor art. 127 alin. (2) şi (3) din Legea nr. 302/2004

[20] Art. 4 din Protocolul nr. 7 la Convenţia pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale, Strasbourg, 22. XI.1984.

[21] Art. 50, Titlul VI din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene C 303/17 - 14.12.2007.

[22] *Ibidem, op. cit*.

[23] A se vedea articolele 54-58 din Convenţia privind punerea în aplicare a Acordului Schengen şi hotărârea Curţii de Justiţie din 11 februarie 2003 în cauza C-187/01 Gözütok, articolul 7 din Convenţia privind protejarea intereselor financiare ale Comunităţii şi articolul 10 din Convenţia privind lupta împotriva corupţiei.

[24] Art. 52 alin. (1) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.

[25] A se vedea Gheorghiță Mateuț, Art. 6. Ne bis in idem, Capitolul II, Procedura Penală.Partea Generală, Editura Universul Juridic, București, 2019, p.77.

privind cooperarea judiciară internaţională în materie penală[26], prin raportare la prevederile art. 146 lit. d) din Constituţia României coroborate cu prevederile art. 1 alin. (2), art. 2, art.3, art.10 și ale art. 29 din Legea nr. 47/1992 i s-a conferit Curții Constituționale competența legală de soluționare a prezentei excepții de neconstituționalitate.

În motivarea excepției de neconstituționalitate, se arată că dispozițiile legale criticate sunt reprezentate de sintagmele "fără citarea părţilor" şi "de la pronunţare", din cuprinsul acestora fiind încalcat dreptul de acces liber la justiție, dreptul la un proces echitabil, precum și alte dispoziții constituționale și europene, prin faptul că doar în prezența procurorului, în camera de consiliu, se soluționează propunerea de transfer a procedurilor, fără a fi invocată și prezența părților[27].

În continuare, se susține că prin dispoziţiile art. 127 alin. (3), ce prevăd că termenul de 5 zile în care poate fi formulată calea de atac a contestaţiei împotriva încheierii prin care se soluţionează propunerea anterior menţionată curge de la pronunţare, s-ar încalca principiul egalităţii armelor care constituie un standard al dreptului la un proces echitabil[28].

Prin Încheierea din 5 martie 2018, pronunţată în Dosarul nr. 5.930/3/2018, Tribunalul Bucureşti - Secţia I penală a dispus transferul urmăririi penale efectuate în Dosarul nr. 888/D/P/2017 al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie - Direcţia de Investigare a Infracţiunilor de Criminalitate Organizată şi Terorism - structura centrală - secţia de combatere a criminalităţii organizate către autorităţile judiciare din Republica Moldova, în vederea continuării cercetărilor.

De asemenea, ulterior începerii urmăririi penale, cercetările au relevat faptul că autorul plângerii penale, în fapt, autorul excepţiei, cetăţean al Republicii Moldova, face obiectul unor proceduri judiciare în cadrul unor cauze penale instrumentate de autorităţile judiciare ale acestui stat. De altfel, împotriva acestei persoane au fost dispuse măsuri de detenţie[29].

Examinând situația în fapt, Tribunalul Bucureşti - Secţia I penală a reținut că toate infracţiunile s-ar fi săvârșit pe teritoriul Republicii Moldova şi că pentru niciuna dintre infracţiuni legea nu prevede pedeapsa închisorii mai mare de 10 ani. De altfel, potrivit dispozițiilor art. 9 alin. (2) din Codul penal[30], aplicarea legii

---

[26] D.C.C nr. 779/2021 referitoare la respingerea excepţiei de neconstituţionalitate a dispoziţiilor art. 127 alin. (2) şi (3) din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internaţională în materie penală, text publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 201 din 01 martie 2022.

[27] *Ibidem*.

[28] *Ibidem*.

[29] D.C.C nr. 779/2021 referitoare la respingerea excepţiei de neconstituţionalitate a dispoziţiilor art. 127 alin. (2) şi (3) din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internaţională în materie penală, text publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 201 din 01 martie 2022.

[30] Art. 9 alin. (2) din Legea nr. 286/ 2009 privind Codul penal, Partea Generală, Titlul I, Capitolul II, Publicată în Monitorul Oficial nr. 510 din 24 iulie 2009, cu modificările şi completările ulterioare.

penale române în spaţiu este atrasă doar de faptul că presupusul făptuitor are şi cetăţenia română.

Existând premisele că autoritățile judiciare din Republica Moldova ar putea să adune cu usurință mai multe probe, decât cele care ar putea fi strânse de autoritățile judiciare române și ținând cont de exercitarea în continuare a urmăririi penale de către Republica Moldova, Tribunalul Bucureşti - Secţia I penală a constatat că sunt îndeplinite condiţiile prevăzute la art. 124 alin. (1) lit. a) și alin. (2) din Legea nr. 302/2004[31], fiind justificat transferul de proceduri în materie penală în favoarea Republicii Moldova.

Referitor la recunoaşterea şi executarea hotărârilor judecătoreşti, a ordonanţelor penale şi a actelor judiciare în relaţia cu statele terţe, această procedură are scopul de a realiza o cooperare judiciară internaţională în materie penală, precum şi asigurarea aplicării principiului ne bis in idem, garantând că persoanele urmărite sau judecate penal şi cele condamnate nu vor fi supuse procedurilor specifice aceleiaşi etape procesuale în mai multe state dintre cele vizate prin comiterea faptelor cu caracter transnaţional prevăzute de legea penală.

Examinarea îndeplinirii condiţiilor pentru realizarea transferului de proceduri penale se face exclusiv pe baza consultărilor dintre autorităţile statelor implicate, aceasta nepresupunând administrarea unui probatoriu de către părţile procesului penal. Totodată, procedura nu aduce atingere drepturilor şi intereselor procesuale ale părţilor procesului penal, dimpotrivă, constituie o garanţie a acestora. În acest mod, se asigură evitarea desfăşurării împotriva aceleiaşi persoane, care este acuzată de săvârşirea unei fapte prevăzute de legea penală, a unor proceduri paralele în faţa organelor judiciare ale unor state diferite.

Desfășurarea ședinței de judecată, în camera de consiliu, în prezența procurorului și fără participarea părților constituie o particularitate logică a transferului urmăririi penale mai sus analizate. Părţile cauzelor ce fac obiectul urmăririi penale au calitatea de terţi în raport cu procedurile desfăşurate de autorităţile statelor în vederea transferului urmăririi penale, motiv pentru care legiuitorul a considerat că nu se impune citarea acestora.

Cu privire la excepția de neconstituționalitate, ridicată de autor, referitoare la modalitatea de contestare, prevăzută în art. 127 alin. (3) din Legea nr. 302/2004, privind încheierea pronunţată cu prilejul soluţionării cererii de transfer al urmăririi penale, se poate afirma că e o procedură care constituie obiectul statelor participante la procedura de cooperare judiciară internațională, în scopul realizării transferului de proceduri. Așadar, un interes în a contesta încheierea menționată mai sus, poate veni doar din partea Ministerului Public, care are cunoștință de soluția dată de instanță, de la data pronunțării acesteia, conform prevederilor legale. În acest

[31] Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internaţională în materie penală, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 377 din 31 mai 2011.

context, Curtea a stabilit că termenul prevăzut de legiuitor la art. 127 alin. (3) din Legea nr. 302/2004, respectiv de 5 zile în care poate fi formulată contestaţie și care curge de la momentul pronunţării soluţiei, fără a reglementa și obligaţia comunicării încheierii pronunţate părţilor cauzei ce constituie obiectul urmăririi penale, este unul corect[32].

Prin urmare, dispozițiile legale criticate nu aduc atingere drepturilor fundamentale prevăzute la art. 21 alin. (2) şi (3) din Constituţie[33], ci garantează respectarea principiului ***ne bis in idem*** şi a accesului la procedurile penale fie din statul solicitat, fie din statul solicitant, în funcţie de soluţia pronunţată cu privire la propunerea procurorului de transfer al urmăririi penale.

Autorul excepției de neconstituționalitate a invocat, de altfel că, textele criticate contravin prevederilor constituționale ale art. 6 alin. (1) din Conventia din 4 noiembrie 1950 pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale, art. 13 din din Conventia din 4 noiembrie 1950 pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale**.**

Astfel, art. 6 alin. (1) din Conventia din 4 noiembrie 1950 pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale[34] prevede că:

"(1) Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public şi într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanţă independentă şi imparţială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor şi obligaţiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzaţii în materie penală îndreptate împotriva sa. Hotărârea trebuie sa fie pronunţată în mod public, dar accesul în sala de şedinţe poate fi interzis presei şi publicului pe întreagă durata a procesului sau a unei părţi a acestuia în interesul moralităţii, al ordinii publice ori al securităţii naţionale într-o societate democratică, atunci când interesele minorilor sau protecţia vieţii private a părţilor la proces o impun, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanţă atunci când, în împrejurări speciale, publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiţiei."

Referitor la pretinsa încălcare prin textul criticat a dispoziţiilor art. 6 din Convenţia pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale, se arată că aceste dispoziţii au în vedere procedura desfăşurată în faţa instanţei de judecată, or, procedura reglementată de prevederile legale criticate este o procedură mai degrabă administrativă, prin care nu este adusă nicio atingere intereselor persoanei

---

[32] D.C.C nr. 779/2021 referitoare la respingerea excepţiei de neconstituţionalitate a dispoziţiilor art. 127 alin. (2) şi (3) din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internaţională în materie penală, text publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 201 din 01 martie 2022.

[33] Dispozițiile Art. 21 alin. (2) din Constituția României: „Nici o lege nu poate îngrădi exercitarea acestui drept și alin. (3) Părţile au dreptul la un proces echitabil şi la soluţionarea cauzelor într-un termen rezonabil."

[34] Art. 6 alin. (1) din Conventia din 4 noiembrie 1950 pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale.

vătămate, fiind un act de administrare a justiţiei guvernat de verificarea îndeplinirii anumitor condiţii, respectiv cele prevăzute în art. 126 din Legea nr. 302/2004.

Prin dispozițiile art. 13 din din Conventia din 4 noiembrie 1950 pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale se pun în vedere următoarele:

“Orice persoană, ale carei drepturi şi libertăţi recunoscute de prezenta convenţie au fost încălcate, are dreptul sa se adreseze efectiv unei instanţe naţionale, chiar şi atunci când încălcarea s-ar datora unor persoane care au acţionat în exercitarea atribuţiilor lor oficiale.[35]”

Textul criticat nu încalcă drepturile şi interesele persoanei vătămate, întrucât acesta nu prevede o procedură prin care se soluţionează plângerea penală, ci una prin care se verifică competenţa instanţei. Mai mult, se arată că art. 13 din Convenţie prevede dreptul persoanei interesate de a se adresa unei instanţe naţionale. Prin urmare, în cauza în care a fost invocată prezenta excepţie, acest drept a fost verificat.

Prin Încheierea din data de 23.12.2021 pronunțată în dosar penal nr. 22909/3/2021 aflat pe rolul Tribunalul București-Secția I Penală[36], judecătorul de cameră preliminara a solutionat plângerea formulată de catre pretinsa persoană vătămată împotriva ordonanței procurorului nr. 550/P/2017 aflată pe rolul Parchetului pe langa Inalta Curte de Casatie si Justitie – Sectia de Urmărire Penală și Criminalistică prin care se dispusese clasarea cauzei, reținând în esență că se aplică principiul ne bis in idem cu referire la ordonanța de clasare nr.57/D/P/2016 din data de 10.01.2017 din dosarul penal având același număr aflat în instrumentarea Direcţiei de Investigare a Infracţiunilor de Criminalitate Organizată şi Terorism.

În continuare, reținem că anterior emiterii precitatei ordonanțe, suspecta din ambele dosare obținuse ordonanța de clasare nr.57/D/P/2016 din data de 10.01.2017 pronunțată în dosarul penal având același număr aflat în instrumentarea Direcţiei de Investigare a Infracţiunilor de Criminalitate Organizată şi Terorism pentru aceeași pretinsă faptă penală. Soluția pronunțată de către Direcția de Investigare a Infracţiunilor de Criminalitate Organizată şi Terorism fiind la randul său contestată de către persoana pretins vătămată la Tribunalul Bucuresti, care la randul sau menținuse solutia de clasare ca fiind una justă prin raportare la dispozitiile art.16

[35] Art. 13 din Conventia din 4 noiembrie 1950 pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale.

[36] Încheierea din data de 23.12.2021 pronunțată în dosar penal nr. 22909/3/2021 aflat pe rolul Tribunalul București-Secția I Penală, https://portal.just.ro/3/SitePages/Dosar.aspx?id_dosar=300000000981924&id_inst=3.

alin. (1) lit.a) din Codul de Procedură Penală[37], respectiv „fapta nu există", prin Inchieierea din data de 14.06.2017 a judecătorului de cameră preliminară din cadrul Tribunalului Bucuresti pronunțată în dosar penal nr.12465/3/2017.

Așadar, împrejurarea că, în cele doua procese penale, faptele au fost încadrate diferit, nu aduce atingere identității acestora, aspect relevat conform art. 6 Cod procedură penală de catre Tribunalul Bucuresti prin soluția adoptată în dosar penal nr. 22909/3/2021 și dosar penal nr.550/P/2017, aflat pe rolul Parchetului pe langa Inalta Curte de Casatie si Justitie – Sectia de Urmărire Penală și Criminalistică[38].

Constituirea principiului se bazează pe două componente, astfel *nemo debet bis vexari pro una et eadem causa* (nimeni nu trebuie să fie urmărit de două ori pentru aceeași faptă) este prima, iar *nemo debet bis punir pro uno delicto* (nimeni nu trebuie să fie sancționat de două ori pentru aceeași infracțiune, este cea din urmă[39].

"Or, în cauză, din punct de vedere temporal și factual au fost sesizate aceleași împrejurăride fapt din dosarul penal nr. 57/D/P/2016 al DIICOT , care au fost urmărite de organul de urmărire penală, astfel că este incidentă componenta *nemo debet bis vexari pro una et eadem causa* a principiului ne bis in idem și nu se poate proceda la efectuarea unei noi urmăriri penale cu privire la aceleași fapte."[40]

Prin Decizia C-288/05 (Kretzinger Jurgen) la paragraful 37, Curtea de Justiție a Uniunii Europene s-a pronunțat referitor la art.54 din Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen și a stabilit că identitatea faptelor juridice este distinctă, în raport cu încadrarea juridică a acelor fapte ori de interesul juridic ocrotit[41].

Prin raportare la jurisprudența CEDO[42], principiul *non bis in idem* nu se raportează doar la dubla condamnare, ci și la dubla urmărire penală. De altfel, articolul 4 din Protocolul nr.7 la Conventia Europeană a Drepturilor Omului are aplicabilitate și în momentul în care o persoană s-a aflat sub urmărire penală, fără a fi condamnată.

---

[37] Art.16 alin. (1) lit.a) din Legea nr. 135/ 2010 privind Codul de procedură penală, Partea Generală, Titlul I, Publicată în Monitorul Oficial nr. 486 din 15 iulie 2010, cu modificările și completările ulterioare. „ (1) Acţiunea penală nu poate fi pusă în mişcare, iar când a fost pusă în mişcare nu mai poate fi exercitată dacă: a) fapta nu există;".

[38] Încheierea din data de 23.12.2021 pronunțată în dosar penal nr. 22909/3/2021 aflat pe rolul Tribunalul București-Secția I Penală, https://portal.just.ro/3/SitePages/Dosar.aspx?id_dosar=300000000981924&id_inst=3.

[39] *Ibidem.*

[40] *Ibidem.*

[41] *Ibidem.*

[42] Cauza Zigarella împotriva ltaliei, 3 octombrie 2002, 48154199 sau Cauza Mihalache împotriva Romhnia, 8 iulie 2019.

Luând în considerare conditiile prevăzute la articolul articolul 4 alin. (2) din Protocolul nr.7 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului[43] respectiv „dacă fapte noi ori recent descoperite sau un viciu fundamental în cadrul procedurii precedente sunt de natură să afecteze hotărârea pronunțată” se pune în vedere posibilitatea ca o persoană să răspundă din nou cu privire la aceleași acuzații, urmare a apariției unor evenimente noi ori descoperirii unui viciu esențial în cadrul procedurii anterioare.

Așadar, în situația în care se identifică fapte și împrejurări noi, poate interveni reluarea urmăririi penale, numai pe baza existenței unei ordonanțe de revocare a celei de clasare nr. 57D/P/2016 din 10.01.2017 a DIICOT - Structura Centrală și de redeschidere a urmăririi penale, în temeiul art. 335 alin. (2) din Codul de Procedură Penală[44], urmată de confirmarea de către judecătorul de cameră preliminară[45], conform prevederilor legale.

III. Concluzii

Prezenta lucrarea a fost o modalitate de cercetare a modului în care legislația de la nivel național a fost influențată de reglementările internaționale și de jurisprudența internațională, în condițiile în care, prin art.20 din Constituția României se impune regula potrivit căreia dispoziţiile constituţionale privind drepturile şi libertăţile cetăţenilor trebuie să fie interpretate şi aplicate în concordanţă cu Declaraţia Universală a Drepturilor Omului, cu pactele şi cu celelalte tratate la care România este parte.

Putem afirma că ***ne bis in idem*** are la bază atât interesul suspectului sau inculpatului, cât și al societății în ansamblul ei, adică de a preveni declanșarea unei noi proceduri penale împotriva aceleiași persoane cu privire la aceleași fapte.

---

[43] Conform articolului 4 din Protocolul nr.7 la Conventia Europeană a Drepturilor Omului, Strasbourg, 22.XI.1984.

[44] Conform art. 335 alin. (2) din Legea nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, Partea Specială, Titlul I, Publicată în Monitorul Oficial nr. 486 din 15 iulie 2010, cu modificările şi completările ulterioare : „ (2) În cazul în care au apărut fapte sau împrejurări noi din care rezultă că a dispărut împrejurarea pe care se întemeia clasarea, procurorul revocă ordonanţa şi dispune redeschiderea urmăririi penale.”

[45] Conform art. 335 alin. 4 și (4^1) din Legea nr. 135/ 2010 privind Codul de procedură penală, Partea Specială, Titlul I, Publicată în Monitorul Oficial nr. 486 din 15 iulie 2010, cu modificările şi completările ulterioare: (4) „Redeschiderea urmăririi penale este supusă confirmării judecătorului de cameră preliminară, în termen de cel mult 3 zile, sub sancţiunea nulităţii. Judecătorul de cameră preliminară hotărăşte prin încheiere motivată, în camera de consiliu, cu citarea suspectului sau, după caz, a inculpatului şi cu participarea procurorului, asupra legalităţii şi temeiniciei ordonanţei prin care s-a dispus redeschiderea urmăririi penale. Neprezentarea persoanelor legal citate nu împiedică soluţionarea cererii de confirmare.”; (4^1) „Judecătorul de cameră preliminară, soluționând cererea de confirmare, verifică legalitatea și temeinicia ordonanței prin care s-a dispus redeschiderea urmăririi penale pe baza lucrărilor și a materialului din dosarul de urmărire penală și a oricăror înscrisuri noi prezentate. Încheierea judecătorului de cameră preliminară este definitivă.”

Abordarea principiului de drept ne bis in idem din perspectiva dreptului constituțional este o modalitate de a înțelege aplicabilitatea acestuia în jurisprudența națională. De altfel, consacrarea principiului în legislația internă și internațională confirmă și validitatea transnațională a acestuia.

Referințe

- Demostenes, Speech against the Law of Leptines, Demostenes John Edwin Sandys, 1999, p. 27;
- Emil Molcuț , Drept privat roman, ed. a 2-a, revizuită și adăugită, ed. Universul Juridic, București, 2017, p.54;
- Gheorghiță Mateuț, Art. 6. Ne bis in idem, Capitolul II, Procedura Penală.Partea Generală, Editura Universul Juridic, București, 2019;
- Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu (coord.), Constituţia României, Comentariu pe articole, Editura C.H. Beck, Bucureşti, 2008;
- John Vervaele, "The Transnational ne bis in idem Principle in the EU : Mutual Recognition and Equivalent Protection of Human Rights", Utrecht Law Review, 2005, p.100;
- Traian Pop, Drept procesual penal. Parte specială, vol. II, Tipografia Națională S.A. Cluj, 1848, p. 555;
- The opinion of Advocate-General Ruiz-Jarabo Colomer in Case C-436/04, Van Esbroeck, p.19;
- Constituția României, republicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 767 din 31 octombrie 2003;
- Legea nr. 286/2009 privind Codul penal, Partea Generală, Titlul I, Capitolul II, Publicată în Monitorul Oficial nr. 510 din 24 iulie 2009, cu modificările şi completările ulterioare;
- Legea nr. 135/ 2010 privind Codul de procedură penală, Partea Generală, Titlul I și Partea Specială, Titlul I, Publicată în Monitorul Oficial nr. 486 din 15 iulie 2010, cu modificările şi completările ulterioare;
- Pactul Internațional din 16 decembrie 1966 cu privire la drepturile civile şi politice, Partea a III-a, Publicat în Buletinul Oficial nr. 146 din 20 noiembrie 1974;
- Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene adoptată de Comisia Europeană, Parlamentul European şi Consiliul Uniunii Europene la 7 decembrie 2000;
- Convenţia pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale, Strasbourg, 22. XI.1984;
- Jurnalul Oficial al Uniunii Europene C 303/17 - 14.12.2007;
- Convenţia privind punerea în aplicare a Acordului Schengen şi hotărârea Curţii de Justiţie din 11 februarie 2003 în cauza C-187/01 Gözütok, articolul 7 din Convenţia privind protejarea intereselor financiare ale Comunităţii şi articolul 10 din Convenţia privind lupta împotriva corupţiei;
- Conventia din 4 noiembrie 1950 pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale;
- Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internaţională în materie penală, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 377 din 31 mai 2011;
- Cauza Zigarella împotriva ltaliei, 3 octombrie 2002, 48154199 sau Cauza Mihalache împotriva Romhnia, 8 iulie 2019, 540121L0;

- Decizie nr. 70 din 18 aprilie 2000 referitoare la excepţia de neconstituţionalitate a dispoziţiilor art. IV pct. 7 din Ordonanţa Guvernului nr. 18/1994 privind măsuri pentru întărirea disciplinei financiare a agenţilor economici, aprobată, cu modificări, prin Legea nr. 12/1995;
- D.C.C. nr.234/1999 referitoare la excepţia de neconstituţionalitate a prevederilor Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr.13/1998 privind restituirea unor bunuri imobile care au aparţinut comunităţilor cetăţenilor aparţinând minorităţilor naţionale din România;
- D.C.C. nr.20/02-02-2000 referitoare la sesizarea de neconstituţionalitate a art. 41 alin. (2) din Legea privind sistemul public de pensii şi alte drepturi de asigurări sociale şi a dispoziţiilor art. 198 din aceeaşi lege prin care a fost abrogat art. 103 din Legea nr.92/1992 pentru organizarea judecătorească, republicată;
- Decizia nr. 779/2021 referitoare la respingerea excepţiei de neconstituţionalitate a dispoziţiilor art. 127 alin. (2) şi (3) din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internaţională în materie penală, text publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 201 din 01 martie 2022;
- Încheierea din data de 23.12.2021 pronunțată în dosar penal nr. 22909/3/2021 aflat pe rolul Tribunalul București-Secția I Penală, https://portal.just.ro/3/SitePages/Dosar.aspx?id_dosar=300000000981924&id_inst=3.

APARIȚIA ȘI EVOLUȚIA PARTIDELOR POLITICE ÎN ROMÂNIA

Andrei Vlad NEICUȚ*

Abstract

Prezenta lucrare și-a propus să ofere o imagine de ansamblu asupra problematicii partidelor politice, în special din perspectiva modului în care a luat naștere ideea necesității recunoașterii legale a unei astfel de forme de asociere a cetățenilor, ca modalitate de exteriorizare a voinței generale, particularizată pe anumite tipuri de valori. Totodată, articolul de față intenționează să analizeze felul în care a evoluat în timp și s-a dezvoltat conceptul de partid politic, în funcție de percepția societății asupra acestuia și a realităților cărora doctrinele politice au fost nevoite să se adapteze pentru a exprima într-o manieră cât mai convingătoare și eficientă idealurile membrilor, dar și ale simpatizanților și ale celorlalți cetățeni supuși deciziilor luate de partidele aflate la guvernare. Nu în ultimul rând, analiza pe care am realizat-o urmărește să sublinieze importanța deosebită pe care o au partidele politice în societatea contemporană, acestea reprezentând fundamentul democrației și constituind un element esențial al arhitecturii statelor actuale.

Cuvinte cheie: *Partid politic, Drept de liberă asociere, Democrație, Doctrină politică.*

I. Introducere

1.1. Considerente generale asupra partidelor politice

Activitatea politică în societate se realizează nu numai prin intermediul statului, a instituțiilor și organismelor ce țin de acesta, ci și printr-o vastă și complexă rețea de organizații și instituții extrastatale. Dintre acestea cele mai vechi și importante sunt partidele politice.

Existența partidelor politice, a partidismului ca fenomen politic reprezintă un element esențial al vieții democratice. Democrația începe și există numai odată cu apariția și dezvoltarea partidismului. Tot partidele sunt cele care creează prin

* Student, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din Bucuresti; (e-mail: neicut.andrei@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea asist. univ. dr. Valentina Bărbățeanu (e-mail: valentina.barbateanu@univnt.ro) și lector univ. dr. Andrei Muraru (e-mail: andrei.muraru@univnt.ro).

reprezentanții lor aleși instituțiile politice (parlamentul, guvernul, instituția șefului statului) și tot ele, prin aceeași reprezentanți, le asigura funcționalitatea.

În multe țări, partidele politice s-au născut din dorința realizării unor sarcini și obiective. În aceste situații, partidele politice au fost singurele care au reușit să unească într-o singura forță social-politică pe cei interesați în lupta națională, să asigure acesteia un program coerent și clar, precum strategia și tactica necesară realizării sale.[1]

În societatea modernă partidele politice s-au impus ca realități incontestabile. Procesul apariției lor trebuie privit în strânsă corelație cu ideea de reprezentare în viața publică. În ansamblul instituțiilor unei societăți cele mai apropiate pot fi considerate astfel statul și partidele politice.

Apariția și dezvoltarea partidelor politice au constituit un factor necesar, obiectiv, cu caracter progresist, deoarece, pe de-o parte, au rolul de a atrage largi categorii sociale asupra unei activități, iar, pe de altă parte, asigură mai multe variante în realizarea progresului social, partidele devenind un element decisiv în conducerea democratică a societății.

Astăzi partidele politice au pătruns în constituții. O constituție nouă ce se adoptă și care nu ar cuprinde reglementări privind partidele politice ar putea fi lesne pusă sub semnul întrebării. Astfel, scopul acestor forme de organizare îl reprezintă definirea şi exprimarea voinţei politice a cetăţenilor, astfel cum dispune şi Constituţia României adoptată în 1991. La nivel terminologic noțiunea de partid este larg dezbătută și în Constituție. Astfel, așa cum prevede constituția în Art. 8 „Pluralismul și partidele politice”, alineatul 2 menționează că „Partidele politice se constituie şi îşi desfăşoară activitatea în condiţiile legii. Ele contribuie la definirea şi la exprimarea voinţei politice a cetăţenilor, respectând suveranitatea naţională, integritatea teritorială, ordinea de drept şi principiile democraţiei”.[2] Tot art. 8 din Constituție stabilește că partidele politice contribuie la definirea și la exprimarea voinței politice a cetățenilor. Această funcție esențială se dimensionează în raport cu valorile democrației constituționale.

De altfel, Legea nr. 14 din 9 ianuarie 2003 apărută în monitorul oficial surprinde aspecte în conformitate cu dispozițiile generale ale legii. Cu alte cuvinte, „Legea partidelor politice” prezintă câteva aspecte esențiale, precum membrii partidelor politice, organizarea partidelor politice, înregistrarea partidelor politice, asocierea partidelor politice, reorganizarea partidelor politice, încetarea activității partidelor politice, evidența partidelor politice și a alianțelor politice, precum și dispoziții tranzitorii și finale.[3]

[1] https://cis01.central.ucv.ro/csv/curs/isp/c8.html.
[2] https://www.constitutiaromaniei.ro/art-8-pluralismul-si-partidele-politice/.
[3] https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act_text?idt=39753.

1.2. Repere teoretice de definire a partidelor politice

Legea definește partidele ca asociații cu caracter politic ale cetățenilor români cu drept de vot, care participă în mod liber la formarea și exercitarea voinței lor politice, îndeplinind o misiune publică garantată de Constituție, asociații ce sunt persoane de drept public.[4]

Numărul mare de definiţii pe care le-a primit partidul politic este legat de istoria analizei acestui tip de organizaţie politică şi de diferite elemente semnificative pe care autorii definiţiilor le-au considerat satisfăcătoare şi suficiente pentru a individualiza acest tip de organizare a intereselor sociale.

Fără îndoială definirea partidului politic trebuie să înceapă cu menționarea faptului că este o asociație. Prin aceasta se exprimă atât modul de formare (prin exercitarea de către cetățeni a dreptului de asociere), cât și compoziția (este o grupare de cetățeni, un colectiv). Ca orice asociație partidul politic este rezultatul exercitării de către cetățeni a dreptului de asociere, ca manifestare liberă a voinței lor de a se constitui într-un partid. Prin asociere cetățenii devin membrii de partid, asocierea în partide politice reprezentând un drept al cetățenilor.

Putem astfel identifica o serie a unor definiţii care surprind în mod punctual noțiunea de partid politic. Câteva din cele mai relevante aparțin juriștilor Benjamin Constant sau lui Kelsen.

Astfel, în viziunea lui Benjamin Constant un partid politic este o reuniune de indivizi care profesează aceeaşi doctrină politică, în sensul că împărtăşesc o perspectivă comună de reprezentare a realităţii social-politice.

În schimb H. Kelsen, diferenţiază ceva mai mult organizaţia politică de tip partid, definind-o drept formaţiune care grupează indivizi de aceeaşi opinie pentru a le asigura o influenţă veritabilă în gestionarea afacerilor publice. Adăugând ideea de influenţare şi scopul unei astfel de organizaţii politice, Kelsen reuşeşte să se apropie de o definiţie destul de modernă a partidului politic.[5]

Definirea partidului politic nu poate fi concepută fără nominalizarea scopului acestuia. Este firesc să se explice în ce scop cetățenii se asociază în partide. Astfel, în doctrină scopurile partidelor sunt: promovarea prin eforturile comune ale membrilor a interesului național pe baza unui oarecare principiu particular asupra căruia ei sunt de acord, de a urmări scopuri obiective, de a realiza un program politic, dar nu în ultimul rând și de a urmări realizarea unei ideologii. Cu toate acestea cea mai cuprinzătoare caracterizare a scopurilor partidelor politice este exprimarea voinței politice a cetățenilor.

---

[4] Drept constituțional și instituții politice, ediția 15, volumul II, autori Ioan Muraru și Elena Simina Tănăsescu, editura C.H.Beck, pg 35.

[5] https://bogdanmandru.wordpress.com/stiinte-politice-%E2%80%93-partidele-politice-%E2%80%93-definire-tipologii-caracteristici-functii-si-roluri/.

Având în vedere multitudinea de definiții care s-au dat și diferitele componente pe care autorii le-au propus, putem sumariza o definiție abstractă, dar cuprinzătoare. Astfel, un partid politic este o uniune de grupuri mici dispersate pe întreg teritoriul unei țări, aceste organizații fiind legate între ele prin instituții centrale sau regionale cu rol coordonator.[6]

1.3. Caracteristici, rol și trăsături ale partidelor politice

Ca entități de sine stătătoare, cu structuri și funcții proprii, partidele politice se deosebesc atât de organismele și instituțiile statale, cât și cele extrastatale printr-o serie de note distincte.

Astfel, din accepțiile propuse pentru partidul politic rezultă o serie de caractere specifice acestuia, precum caracterul conștient, caracterul de grupare socială, dar și cel istoric.

În primul rând, partidul politic are un caracter conștient, în sensul că este o asociație liberă compusă din cetățeni, ce urmărește fie să ajungă la putere, fie să păstreze puterea pentru realizarea unui set de valori social-politice. Un partid unește, deci oameni care au același crez și aspirații politice.

În al doilea rând, are caracter de grupare socială, în sensul că partidele servesc interesele unei categorii sociale. În principal, orice partid care acționează în direcția preluării puterii se adresează prin programul său, tuturor cetățenilor țării, această deschidere către marea masă rămâne doar aparentă, deoarece fiecare partid politic țintește către personalități distincte.

În al treilea rând, are caracter istoric, în sensul că partidele au apărut odată cu organizarea politică a societății și au evoluat împreună cu acesta. Așadar, geneza partidelor politice este legată de momentul istoric, mai precis de momentele în care societatea a adoptat forma democratică de conducere.

De altfel, rolul partidelor în organizarea și conducerea societății se manifestă prin anumite funcții, dintre care distingem câteva, cum ar fi, potențarea procesului de conștientizare a intereselor fundamentale a unor grupuri de cetățeni și atragerea acestora, prin intermediul unor programe spre activitatea politică. Pe de altă parte, organizarea cetățenilor pe baza unor principii și reguli care să asigure desfășurarea unei acțiuni dirijate către un scop, reprezintă în sine o funcție a partidelor politice.

Continuând enumerarea rolurilor partidelor politice, este necesar să luăm în considerare formarea și pregătirea cadrelor în scopul asigurării personalului calificat pentru aparatul de stat în vederea guvernării, dar și menținerea luptei politice și concurenței de oferte în cadrul opozitiei politice. Desigur, garantarea guvernării, în perioada exercitării puterii politice în concordanță cu interesele țării

[6] Drept constituțional și instituții politice, ediția 15, volumul II, autori Ioan Muraru și Elena Simina Tănăsescu, editura C.H.Beck, pg 24-26.

se alătură acestui spectru larg ce intra în nivelul complet de înțelegere al noțiunii de partid politic.[7]

Nu în ultimul rând, din punct de vedere al trăsăturilor partidelor politice acestea surprind aspecte caracterizate printr-o mare diversitate de fundamente doctrinar-politice.

Astfel, obiectivul fundamental al activității oricărui partid politic îl constituie problema puterii, sub toate ipostazele sale, ale deținerii și exercitării ei, a controlului sau influențării ei.

În altă ordine de idei, orice partid politic dispune de o anumită structura organizatorică, cu organe proprii de conducere, între acestea existând o strânsă legătură și corelație. În cadrul organizării și activității partidelor politice, un rol important îl au regulamentele lor.

În ele sunt înscrise principiile și valorile pe care acesta se întemeiază și funcționează, drepturile și obligațiile membrilor de partid, atitudinea partidelor față de principalele probleme interne și externe, obiectivele și sarcinile urmărite de acesta, dar și relațiile cu alte partide.

Partidul politic își desfășoară activitatea în baza unui program politic. Programul orientează și direcționează activitatea partidului. Într-o formă sintetizată, în program își găsesc fundamentarea și exprimarea interesele și aspirațiile grupului social al cărui produs este respectivul partid.

În ceea ce privește denumirea partidelor politice, acestea pot apărea sub o diversitate de nume. Denumirile sub care apar și ființează partidele politice pot transmite detalii importante, incluzând în titulatura acestora noțiuni relevante, ca cea de liberal, conservator sau social-democrat care la rândul lor pot să exprime fundamentul doctrinar-ideologic și compoziția lor socială.

Partidele politice sunt caracterizate de o mare mobilitate socială, fiind sisteme politice deschise, în care pot intra și ieși membri. În interiorul lor pot lua naștere diferite grupuri, care pot dinamiza activitatea partidului, îi pot impune o nouă orientare sau un nou program.

Este important de precizat și contrastul a ceea ce am menționat. Astfel, în situația excepțională a unor divergențe de opinii, concepții sau fundamente ideologice, aceste grupuri, pot ieși în afara partidului și pot da naștere unui nou partid politic, de aici conturându-se încă o dată dinamicitatea și mobilitatea, trăsături notabile ale partidelor politice.[8]

[7] https://www.referatele.com/psihologie/CONCEPTUL-DE-PARTID-TRASATURI-555.p.
[8] https://www.scritub.com/stiinta/stiinte-politice/Trasaturile-partidelor-politic182315147.php

II. Introducere în noțiunea de partid politic

2.1. Tipologii de partide. Sisteme de partide

Cea mai cunoscută tipologie a partidelor politice a fost realizată de de Maurice Duverger în scrierea Les partis politiques. În principal, acesta deosebeşte două categorii de partide: partide de masă și partide de cadre.

Partidele de cadre se referă la acel tip de partid care este alcătuit din membri aderenţi notabili. Caracteristica de bază a acestui tip de partide este aceea a calităţii. Componenții acestui partid, în trecut, erau oameni cu funcții sociale înalte, care se remarcau prin abilități intelectuale, iar câteva exemple relevante ale păturilor sociale din care aceștia proveneau erau medicina sau dreptul. Astăzi, însă, termenul de „notabili” pare să-şi piardă din semnificaţia lui originară, evoluția societăţii aducând în planul politic o categorie mai largă în care pot intra personalități de toate tipurile. Mai precis, categoria de notabili tinde să devină astăzi o categorie a liderilor de opinie din diferite circumscripţii electorale.

Pe de altă parte, partidele de masă așa cum le spune și numele se caracterizează prin recrutarea a cât mai mulţi aderenţi. Istoric vorbind, partidele de masă au apărut din sindicate. Partidele de masă vor avea deci un număr mai mare de militanţi şi de aderenţi, spre deosebire de partidele de cadre.[9]

Desigur, tipologia partidelor politice nu se limitează doar la cele deja menționate. Astfel, restul se pot clasifica pe baza unor criterii de diferențiere, altfel spus:

- După modul în care se pot grupa partidele politice pot fi: partide de dreapta, de centru-dreapta și extremă dreapta , partide de stânga, de centru-stânga și extremă stânga, partide de centru;
- După raporturile cu sistemul politic global partidele politice pot fi: partide constituționale (acționează într-un regim politic democratic căruia îi respectă regulile), partide autoritare (se definesc prin rigoare, disciplină);
- În funcție de obiectivele socio-politice, partidele politice pot fi: partide naționaliste (resping regulile democrației), partide conservatoare (au ca obiectiv prezervarea stării de fapt, au o atitudine sceptică cu privire la inovații și schimbări), partide liberale (apăra libertatea și drepturile individului, punând accent pe stabilitatea statului de drept), partidele social-democrate (au ca obiectiv dreptatea socială, tinzând spre o ordine politică bazată pe egalitatea tuturor oamenilor), partidele comuniste (insistă asupra rolului lor de conducere, propagând ideea de dictatură a proletariatului), partidele populare (încearcă să apere interesele tuturor grupărilor sociale, nu stabilesc accente specifice pentru membrii și alegătorii săi).[10]

[9] https://bogdanmandru.wordpress.com/stiinte-politice-tipologia-partidelor-politice/
[10] https://www.scritub.com/stiinta/stiinte-politice/TIPOLOGII-ALE-PARTIDELOR24867.php.

În altă ordine de idei, sistemul partidist are în vedere modul de structurare, de funcționare a partidelor în cadrul vieții politice dintr-o societate. El se referă la numărul partidelor politice care există într-o societate și prin a căror participare se realizează viața politică din cadrul acesteia.

În cadrul sistemului partidist trebuie să intre toate partidele din societate, indiferent de mărimea, rolul și statutul lor în societate, de fundamentele și orientările ideologice.[11]

Cea mai răspândită clasificare a sistemelor de partide distinge: partidul unic sau monopartidismul, bipartidismul și multipartidismul.

Monopartidismul constă în fundamentarea activității și vieții politice din societate pe existența și funcționalitatea unui singur partid politic.

Bipartidismul este sistemul întemeiat pe existența și funcționalitatea a cel puțin două partide politice. Bipartidismul apare și din necesitatea creării opoziției politice și implicit a alternanței politice în organizarea și conducerea societății. Democratismul politic a determinat și el apariția bipartidismului.

Multipartidismul la nivelul alegătorilor oferă fiecăruia o alegere mai largă și mai bine adaptată la gama opiniilor ce pot exista într-o societate. Pentru constituirea echipei guvernamentale, de regulă, sunt necesare coaliții de partide. Deseori însă multipartidismul antrenează instabilitate guvernamentală.[12]

2.2. Nivele de organizare a partidelor politice

Organizarea partidelor politice este condiționată de existența unui statut și a unui program politic propriu. Legea stabilește principalele reguli obligatorii pentru statutul oricărui partid politic, cum ar fi denumirea, însemnul specific, sediul, drepturile și îndatoririle membrilor, precum și sancțiunile ce le pot fi aplicate și procedurile prin care se poate face acest lucru.

Partidul are mai multe nivele de organizare în funcție de numărul de membri și de influența electorală.

Primul nivel al participării la viața politică este constituit de electorat. Electorii reprezintă forma cea mai slabă de atașament față de partid, ei nu sunt membri, dar sprijină partidul.

Al doilea nivel este constituit de către simpatizanți, aceștia nu sunt membri, dar spre deosebire de electori participă la reuniunile publice.

Al treilea nivel este reprezentat de membri. Membrii sunt persoane care juridic fac parte din partidele politice și sponsorizează periodic cu sume de bani numite cotizații, aceasta fiind cea mai strânsă legătură cu partidul, deoarece un partid își formulează lista cu membri în funcție de cotizanți.

---

[11] https://www.rasfoiesc.com/legal/administratie/stiinte-politice/Sisteme-de-partide46.php.

[12] Drept constituțional și instituții politice, ediția 15, volumul II, autori Ioan Muraru și Elena Simina Tănăsescu, editura C.H.Beck, pg 31.

Un al patrulea nivel este reprezentat de militanți, adică acei membri care își dedică o parte din timp activităților de partid: împrăștie presa, scriu declarațiile și participă la campaniile electorale.

Al cincilea nivel este reprezentat de conducere. Liderii de partid sunt acele persoane care au dreptul să reprezinte partidul în raport cu terții și cu statul și care determină strategia și stabilesc tacticile partidului dispunând de autoritate instituțională pentru a obține acordul partidului în luarea deciziilor. Ei fac parte din elita politică.[13]

2.3. Funcțiile partidelor politice

A ne interesa de funcțiile partidelor înseamnă a ne întreba la ce servesc ele, care sunt activitățile lor, ce rol joacă în sistemul politic și social. Unii specialiști sunt tentați să insiste mai ales asupra caracterului indispensabil al partidelor politice ca unelte ale democrației. Fără partide nu ar exista dezbatere politică și nici nu ar exista posibilitatea ca cetățenii să se opună, cu adevărat, puterii în funcție.

Funcțiile partidelor politice sunt tot mai des înscrise chiar în constituții. Sub acest aspect este de subliniat că ar fi o interpretare restrictivă a constituției dacă am considera că partidele au numai acele funcții prevăzute expres în textul constituțional. Cu alte cuvinte, într-o constituție se consacră numai ceea ce este esențial pentru partidele politice.

Sistematizând câteva din contribuțiile aduse de diferiți autori, funcțiile partidelor politice se pot situa pe trei planuri: cel al integrării sociale, cel al procesului de distribuire electorală a puterii și cel al guvernării. Corespunzătoare primului nivel sunt funcțiile de informare, de educare politică. Corespunzător nivelului electoral sunt funcțiile de selecție a candidaților, de organizare și susținere a campaniei electorale, de structurare și exprimare a opiniilor politice. Corespunzătoare planului guvernării sunt funcțiile de construire de programe și politici pentru guvernare, de recrutare și selecție a personalului de direcție la nivel guvernamental și de coordonare și control al organelor guvernamentale.

Partidele au de asemenea o funcție programatică. Ele trebuie să anunțe măsurile pe care le propun și politica pe care ar face-o dacă ar câștiga puterea. Programul constituie un element utilizat pentru a structura și mobilizarea opiniei publice.

O altă funcție a partidelor este cea referitoare la selecția personalului politic. Într-o democrație reprezentativă și concurențială, fiecare partid trebuie să prezinte candidați. Prin urmare, partidele au un rol de filtru al candidaturilor.

În cadrul oricărei societăți democratice partidele politice exercită un rol major în organizarea și conducerea vieții social-politice. Trebuie însă precizat că toate

---

[13] https://www.referatele.com/referate/drept/online2/Partide-politice---Forme-de-organizare-politica-a-poporului-referatele-com.php.

acestea sunt in primul rând funcții ideale. În realitate, partidele nu execută în mod necesar toată gama acestor funcții, sau altele care li se atribuie, ba, câteodată, pot să nu exercite nici una.[14]

III. Apariția și evoluția partidelor politice în România

3.1. Conceptul de partid politic în existența sa istorică

Partidul politic este un fenomen cu o vechime milenară. Etimologic, cuvântul provine din latinescul pars, partis, care însemnă parte dintr-un întreg și desemnează într-o accepțiune semantică: o grupare de oameni constituită în mod voluntar, animați de aceleași idei, concepții, interese, scopuri care acționează în comun în baza unui program, în vederea realizării acestora.

Științele sociale au recurs foarte devreme la formula de partid. Traducătorii lui Aristotel, spre exemplu, au folosit-o pentru a desemna grupările sociale care se înfruntau în Atena antică. Mai târziu, marile revoluții ale secolelor al XVII-Iea și al XVIII-Iea (din Franța și Anglia) au opus facțiunii noțiunea de partid pe care majoritatea istoricilor le atestă. Cu toate acestea, majoritatea politologilor renumiți, care au avut o contribuție considerabilă la studiul partidelor politice, le consideră ca fiind un fenomen relativ recent, a cărui apariție este legată în mod direct de evoluția regimului și a valorilor democrației. În baza acestui argument geneza terminologică o pun pe seama limbii franceze, considerând chiar că acest cuvânt provine dintr-o accepțiune dispărută a verbului partir, care în limba franceză veche înseamna a împărți, a diviza.[15]

Până la începutul secolului al XIX-lea partidele politice erau prin excelenţă grupări politice care aveau drept criteriu de construcţie personalitatea unui om politic.

Evoluția partidelor politice de la apariția lor și până în prezent poate fi considerată spectaculoasă. Având ca punct de plecare realitatea obiectivă ce constă în considerarea partidelor ca reprezentând grupuri, clase, ideologii, s-a ajuns uneori, pâna la aprecierea că partidele întruchipează statul. Astăzi mai mult ca oricând, partidele politice își merită caracterizările de „motor al vieții politice".

Aşa cum se poate observa, apariţia partidelor politice a fost un proces continuu ce se întinde pe mai multe secole de organizare şi instituire a politicii în statul modern. Ştiinţa politică asociază însă, de regulă, apariţia partidelor politice şi a sistemelor de partide cu apariţia şi dezvoltarea parlamentelor şi cu extinderea graduală a dreptului de vot. [16]

---

[14] https://www.studocu.com/ro/document/universitatea-din-craiova/partide-politice/curs-3-note-definitorii-si-functiile-partidelor-politice/3722525.

[15] https://www.academia.edu/10301270/Partidul_politic_defini%C5%A3ii.

[16] https://bogdanmandru.wordpress.com/stiinte-politice-partidele-politice-origini-structura-criterii-de-definire/.

Astfel, primul aspect menționat este reprezentat de apariția votului, care pe plan intern s-a manifestat prin modificarea sistemului de votare. Prin rotativa guvernamentală impusă de Regele Carol I, sistemul votului cenzitar reducea numărul alegătorilor la un procent foarte mic din populaţia României. De exemplu, în 1914 erau înregistraţi doar 110.000 de cetăţeni cu drept de vot. După legiferarea votului universal, politica a intrat în viaţa cotidiană a milioane de români.

Primul deceniu interbelic avea să fie caracterizat de o mare instabilitate politică, la cârma ţării perindându-se nu mai puţin de 11 guverne. Cu toate acestea, acest deceniu a fost dominat de Partidul Național Liberal, care s-a aflat în fruntea guvernului vreme de șase ani, controlând și alte guverne prin oameni politici. În schimb al doilea deceniu interbelic avea să fie caracterizat prin alternanţa la putere a liberalilor şi ţărăniştilor. Între 1928 și 1937, România a fost condusă de nu mai puţin de 14 guverne.[17]

3.2. Geneza. Apariția partidelor politice

Cu toate că partidele politice își au originea în Antichitate, ele nu au avut aceeași pondere și semnificație în toate orânduirile sociale.

În prezent, majoritatea politologilor se situează pe poziția unei delimitări între partidele care s-au manifestat în viața social-politică a orânduirilor sclavagiste și feudale și cele a căror existență este legată de dezvoltarea societății moderne. De aceea, unii dintre ei acordă partidismului, ca formă de acțiune politică, o vechime doar de aproximativ două secole.

Din aspectele relatate mai sus, rezultă că în orânduirea sclavagistă, ca de altfel și în feudalism, partidele politice nu erau bine conturate, organizate și nici nu aveau programe clare cu o orientare practică. Ele nu au avut activitate permanentă, ci una sporadică, ceea ce a făcut, de fapt, ca, în aceste etape de dezvoltare socială, forma predominantă de organizare și conducere să fie una dictatorială, respectiv absolutistă.

Roma Antică a înregistrat, la rândul său, în decursul tumultuoasei sale istorii, mișcări și grupări de partide a căror luptă a influențat viața social-politică romană, mai ales, în perioadele sale de criză. Istoria politică a Romei, dominată de ample confruntări interpartitiste care au ajuns la războaie civile, furnizează importante elemente pentru ilustrarea formelor de partidism în primele sale manifestări.

În perioada republicană, corpul elector se compunea din categorii sociale de oameni liberi, care aveau calitatea de cetăţeni romani. Treptat, s-a ajuns în perioada republicană la structurarea social-politică a Romei în trei mari grupări, denumite și partide: nobilitas (aristocrația de origine patriciană și plebiană, magistrați, comandanți militari); equestris (cavaleri); populis (plebei).

[17] https://historia.ro/sectiune/general/scrisa-pentru-politicieni-utila-pentru-istorici-580750.html.

Spre deosebire de Antichitate, în epoca medievală, partidele politice nu au beneficiat de ambiante comunitare și instituționale favorabile unor manifestări politice. În condițiile specifice medievale, monarhia a apărut și s-a dezvoltat, fiind în acel moment cea mai răspândită formă de organizare a puterii supreme, reunind comunitățile medievale în formațiuni statale, cu grade diferite de cuprindere, putere și autoritate.

În ajunul marilor revoluții burgheze, în Franța s-a distins, în pregătirea ideologică și politică a noilor forțe revoluționare, așa numitul „partid filosofic". Se apreciază că „partidul filosofic" încheie etapa medievală a partidismului. Astfel, revoluțiile burgheze vor deschide noua etapă istorică de formare și afirmare a partidelor politice.

Partidele, în accepțiunea lor modernă, ca instituții politice bine conturate, cu programe clar fundamentate, cu activitate permanentă la care au acces toate categoriile sociale, apar în condițiile societății democratice unde concurența este asigurată de competiția politică a mai multor partide care trec la forme democratice de conducere. Prin urmare, partidismul în forma sa evoluată este strâns legat de epocile modernă și contemporană, în care el devine un fenomen general, caracteristic structurilor și sistemelor politice ale societăților dezvoltate sau în curs de dezvoltare.

De-a lungul dezvoltării istorice a societății democratice, sistemul partidelor politice cunoaște de la o țară la alta modalități variate. Indiferent de modalitățile concrete pe care le îmbracă partidismul pentru întreaga dezvoltare socială ulterioară, partidele politice devin o necesitate pentru progresul social. Cu alte cuvinte, partidele politice au constituit un factor de instaurare a unei societăți moderne, cu structuri organizate și conducere democratică.[18]

3.3. Evoluția partidelor politice în România

România se caracterizează astăzi, prin existența unui număr relativ mare de partide politice. În esență, istoria partidelor politice din România a început înaintea primului război mondial și a continuat înaintea celor doua războaie mondiale până când s-a stabilit că toate asociațiunile, grupările sau partidele actualmente în ființă și care s-au constituit în vederea propagării ideilor politice sau a realizării lor, sunt și rămân dizolvate.

Despre existența unor partide politice nu poate fi vorba la români înainte de constituirea lor în state, și cu toate că această constituire pornește din vremuri anterioare descălecatului, viața de stat propriu-zisă a poporului român, nu începe decât de la înființarea celor doua domnii, a Țării Românești și a Moldovei.[19]

[18] https://politologieblog.wordpress.com/partide/.

[19] https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d9/Alexandru_D._Xenopol_-_Istoria_partidelor_politice_%C3%AEn_Rom%C3%A2nia.pdf.

Întreaga viață politică a României a fost o permanentă confruntare de principii doctrinare privind direcțiile dar și ritmul dezvoltării. S-au cristalizat astfel, suporturi ideologice doctrinare care au orientat practica politică a partidelor.

Constituția din 1866 a determinat grupările și orientările politice, în mod decisiv, să se cristalizeze în partide politice moderne.[20]

Principalele partide care s-au confruntat pe scena politică românească în epoca modernă au fost Partidul Liberal și Partidul Conservator. Ele au participat la guvernarea țării legându-și numele de cele mai importante realizări ale României moderne.

România modernă a prins contur în elementele sale definitorii în perioada dintre Revoluția de la 1848 și Constituția de la 1866, când instituțiile politice au urmat modelul european iar gândirea politică a atins noi culmi de complexitate în confruntările dintre conservatori și liberali.

Perioada ce a urmat după 1918 a fost caracterizată de numeroase schimbări în toate domeniile la fel și în cadrul politic. Sfârșitul primului război mondial și Marea Unire a României într-un stat democratic a contribuit la modificarea și diversificarea vieții politice, care era dominată de cele două partide cel Conservator și cel Liberal, deja menționate în sfera politică.

Partidul Național Liberal a fost considerat cel mai puternic partid al acestei perioade. Ei au fost primii care au organizat alegeri pe baza votului universal, în anul 1918. Sub conducerea Partidului Liberal s-a elaborat și Constituția din 1923, s-au adoptat numeroase legi precum a învățământului primar, a energiei, a comercializării și altele ce au susținut dezvoltarea economică.[21]

Sfârșitul anului 1947 anunța desființarea pluralismului și perspectiva partidului unic. Partidul politic unic, întâi muncitoresc, iar apoi comunist, a dominat în timp nu numai viața politică, ci și statul și întreaga societate. Revoluția din Decembrie 1989 a descătușat viața politică, iar legile adoptate au reafirmat pluralismul politic. Pluralismul politic, continua să fie trăsătura caracteristică a vieții politice românești.[22]

IV. Concluzii

Așadar, partidele reprezintă o realitate și o necesitate a vieții politice moderne. Asistăm în prezent la emanciparea juridică a partidelor politice, la creșterea rolului lor la nivel național și internațional, a influenței pe care o exercită asupra organizării și funcționării instituțiilor fundamentale ale statelor. Toate acestea demonstrează în mod incontestabil că partidele politice reprezintă în prezent

[20] https://istorie-edu.ro/istoria-romanilor/04-partidele-politice-sec-19.html.
[21] https://ro.scribd.com/doc/169291707/Activitatea-Partidelor-in-Romania.
[22] Drept constituțional și instituții politice, ediția 15, volumul II, autori Ioan Muraru și Elena Simina Tănăsescu, editura C.H.Beck, pg 32-33.

unul dintre cele mai importante câștiguri ale democrației din România, iar pluripartidismul consfințit în chiar primul articol din Constituție ca valoare fundamentală a statului român un reprezintă altceva decât însăși baza democrației și substanța din care aceasta își extrage forța și stabilitatea atât de necesare în societățile contemporane.

Referințe

- https://cis01.central.ucv.ro/csv/curs/isp/c8.html;
- https://www.constitutiaromaniei.ro/art-8-pluralismul-si-partidele-politice/;
- https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act_text?idt=39753;
- https://bogdanmandru.wordpress.com/stiinte-politice-%E2%80%93-partidele-politice-%E2%80%93-definire-tipologii-caracteristici-functii-si-roluri/;
- https://www.referatele.com/psihologie/CONCEPTUL-DE-PARTID-TRASATURI-555.p;
- https://www.scritub.com/stiinta/stiinte-politice/Trasaturile-partidelor-politic182315147.php;
- https://bogdanmandru.wordpress.com/stiinte-politice-tipologia-partidelor-politice/;
- https://www.scritub.com/stiinta/stiinte-politice/TIPOLOGII-ALE-PARTIDELOR24867.php;
- https://www.rasfoiesc.com/legal/administratie/stiinte-politice/Sisteme-de-partide46.php;
- https://www.referatele.com/referate/drept/online2/Partide-politice---Forme-de-organizare-politica-a-poporului-referatele-com.php;
- https://www.studocu.com/ro/document/universitatea-din-craiova/partide-politice/curs-3-note-definitorii-si-functiile-partidelor-politice/3722525;
- https://www.academia.edu/10301270/Partidul_politic_defini%C5%A3ii;
- https://bogdanmandru.wordpress.com/stiinte-politice-partidele-politice-origini-structura-criterii-de-definire/;
- https://historia.ro/sectiune/general/scrisa-pentru-politicieni-utila-pentru-istorici-580750.html;
- https://politologieblog.wordpress.com/partide/;
- https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d9/Alexandru_D._Xenopol_-Istoria_partidelor_politice_%C3%AEn_Rom%C3%A2nia.pdf;
- https://istorie-edu.ro/istoria-romanilor/04-partidele-politice-sec-19.html;
- https://ro.scribd.com/doc/169291707/Activitatea-Partidelor-in-Romania;
- Drept constituțional și instituții politice, ediția 15, volumul II, autori Ioan Muraru și Elena Simina Tănăsescu, editura C.H.Beck, pg 24-35.

EVOLUȚIA ȘI ROLUL SANCȚIUNILOR INTERNAȚIONALE. PRIVIRE SPECIALĂ ASUPRA ROMÂNIEI

Ana-Crenguța MUNTEANU[*]

Abstract

Deși astăzi sancțiunile internaționale reprezintă un instrument important pentru menținereea păcii și securității internaționale care se aplică din ce în ce mai des, reușind de cele mai multe ori să determine statele împotriva cărora se dispun să-și îndrepte comportamentul, la început acestea nici măcar nu erau luate în considerare, iar în rarele cazuri în care se aplicau erau adesea lipsite de efect.

Articolul urmărește modul în care au evoluat sancțiunile internaționale de-a lungul istoriei, care sunt etapele aplicării acestor sancțiuni, efectele lor asupra statelor în cauză dar și consecințele produse de acestea pe plan internaționa, având drept studiu de caz intervenția Rusiei în Ucraina.

De asemenea, lucrarea examinează cadrul legal al implementării sancțiunilor internaționale de către statul român pe plan național.

Cuvinte cheie: *istoria sancțiunilor, etapele aplicării sancțiunilor, Consiliul de Securitate, România, efectele aplicării sancțiunilor.*

I. Introducere

După încheierea Primului Război Mondial s-a înființat Liga Națiunilor[1], organizație ce avea drept obiectiv principal menținerea păcii mondiale și care prevedea în art. 16 din Pactul Societății Națiunilor[2] un sistem de sancțiuni. Însă, după cum bine știm, pacea a fost doar aparent instaurată, conflictele s-au reluat, iar în puținele cazuri în care s-au aplicat sancțiunile Ligii, acestea au fost lipsite de efect.

Cum bine știm, perioada interbelică a fost perioadă zbuciumată a istoriei lumii, o luptă între bine și rău, existând națiuni ce își dorea pacea, pe de o parte, și națiuni ce plănuiau începerea unui nou război, pe cealaltă.

---

[*] Student, Facultatea de Drept, Universitatea „Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: AnaL47757@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea asist.univ.dr. Andrei-Alexandru Stoica; (e-mail: andrei.stoica@univnt.ro).

[1] Numită și Societatea Națiunilor, organizație interguvernamentală predecesoare ONU, înființată în 1919 după terminarea Primului Război Mondial.

[2] Document fundamental prin care a fost fondată Liga Națiunilor, semnat la data de 28 iunie 1918, intrat în vigoare în data de 10 ianuarie 2010.

Cu cel puțin unsprezece luni înainte ca Statele Unite ale Americii să intre în cel de-al Doilea Război Mondial, președintele SUA[3] ajunsese deja la concluzia că o nouă organizație globală va trebui să înlocuiască defuncta Ligă a Națiunilor, crezând cu tărie că era responsabilitatea marilor puteri de la acea vreme să construiască cadrul de securitate colectivă necesar pentru apărarea și protejarea principiilor de libertate.

Datorită faptului că SUA se putea baza pe puterea sa de producție și pe dezvoltarea sa militară de-a dreptul explozivă de la acea vreme, aceasta îndeplinind toate criteriile necesare pentru a putea aplica sancțiuni economice în mod consecvent asupra oricărui stat din lume, au început negocierile cu aliații cheie ai celorlalte trei mari puteri ale lumii pentru a stabili un acord cu privire la structura de guvernanță a viitoarei ordini mondiale.[4]

Au urmat ani întregi de schimbări și eforturi, conferințe și acorduri, iar după atacul japonezilor asupra americanilor din decembrie 1941, SUA au oficializat termenii unei coaliții internaționale, la care s-au alăturat imediat 26 de state, pactul pe care acestea l-au semnat fiind numit Declarația Națiunilor Unite. Ulterior, după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial în 1945, semnarea Cartei Națiunilor Unite a legiferat principiile respectării drepturilor omului și suveranității statelor ce fuseseră avansate de Declarația Națiunilor Unite.

Astfel, prin semnarea Cartei s-a format cea mai importantă organizație internațională din lume și anume Organizația Națiunilor Unite. Organizație al cărei Consiliu de Securitate are rolul, prin intermediul rezoluțiilor sale, de a stabili operațiuni pentru menținere a păcii, de a institui sancțiuni internaționale și de a autoriza acțiuni militare.

II. Reglementarea sancțiunilor

Conform Cartei ONU, în cazul existenței unor diferende internaționale, părțile la acestea sunt obligate să le soluționeze prin mijloace pașnice, fie că sunt mijloace politico-diplomatice sau jurisdicționale, pentru a nu pune în pericol pacea și securitatea internațională. Însă, deoarece situațiile în care diferendele internaționale nu se pot soluționa prin mijloace pașnice sunt destul de des întâlnite, există posibilitatea ca statele și organizațiile internaționale să utilizeze sancțiunile internaționale, care reprezintă o formă specială de răspundere, pentru comiterea de

[3] Franklin D. Roosevelt, al 32-lea președinte al Statelor Unite ale Americii, care a condus Administrația Prezidențială în perioada anilor 1933-1945.

[4] Enrico Carish, Loraine Rickard-Martin, Shawna R. Meister, *The evolution of UN Sanctions. From a Tool of Warfare to a Tool of Peace, Security and Human Rights*, Springer International Publishing AG 2017.

către un stat de acte sau fapte ilicite împotriva altui stat sau pentru încălcarea normelor de drept internațional.[5]

După epuizarea căilor pașnice de soluționare a diferendelor, așa cum este prevăzut în art. 41 din Carta ONU, se vor aplica sancțiuni fără folosirea forței armate, care pot să cuprindă întreruperea totală sau parțială a relațiilor economice și a comunicațiilor feroviare, maritime, aeriene, poștale, telegrafice, prin radio și a altor mijloace de comunicație, precum și ruperea relațiilor diplomatice.

Conform art. 42 din Carta ONU, Consiliul de Securitate deține prerogativa de a autoriza recursul la forță pentru menținerea păcii și securității internaționale, iar în cazul în care va socoti că sancțiunile fără folosirea forței armate nu ar fi adecvate ori s-au dovedit a nu fi adecvate poate întreprinde, cu forțe aeriene, navale sau terestre, orice acțiune pe care o consideră necesară pentru menținerea păcii sau securității internaționale, printre acestea numărându-se: demonstrațiile de forță, măsurile de blocadă și alte operațiuni executate cu forțe aeriene, maritime sau terestre ale membrilor Națiunilor Unite.

Sancțiunile internaționale pot fi definite ca fiind restricţiile şi obligaţiile în legătură cu guvernele unor state, cu entităţi nestatale sau persoane fizice ori juridice, adoptate de Consiliul de Securitate al Organizaţiei Naţiunilor Unite, de Uniunea Europeană, de alte organizaţii internaţionale sau prin decizii unilaterale ale României ori ale altor state, în scopul menţinerii păcii şi securităţii internaţionale, prevenirii şi combaterii terorismului, asigurării respectării drepturilor omului şi libertăţilor fundamentale, dezvoltării şi consolidării democraţiei şi statului de drept şi îndeplinirii altor scopuri, în conformitate cu obiectivele comunităţii internaţionale, cu dreptul internaţional şi cu dreptul Uniunii Europene.[6]

Sancțiunile pot fi adoptate la nivel multilateral în cadrul ONU de către Consiliul de Securitate, dar pot fi adoptate și în mod unilateral sau autonom de state, de grupuri de state sau organizații regionale prin acțiuni comunitare.[7]

Până în anul 1990, Consiliul de Securitate a impus sancțiuni clasice cum sunt embargourile de arme sau restricțiile de călătorie pentru toți cetățenii acelui stat, acestea afectând întreaga populație a statului și nu elita conducătoarea a acestuia, care era de fapt responsabilă pentru actele ilicite. Astfel, după această perioadă s-au impus mai mult sancțiunile țintite, precum înghețarea fondurilor și resurselor economice sau retragerea vizelor și a permiselor de ședere, ce afectau sever această elită conducătoarea a statului.[8]

---

[5]Cristian Jura, Denis Buruian, *Sancțiuni Internaționale. Studiu de Caz*, Acta Universitatis George Bacovia. Juridica-Volume 4. Issue 1/2015.

[6] O.U.G. nr. 202/2008 *privind punerea în aplicare a sancțiunilor internaționale,* publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 825 din 8 decembrie 2008.

[7] A. Năstase, B. Aurescu, Drept internațional public. Sinteze. Ediția 9, Ed. C.H.Beck, 2018, pag 436.

[8] The Legal Regime of International Sanctions in Romania, Adrian Corobană, pag.390, jurnalul din 2021 al CKS (revista Universității Nicolae Titulescu).

Așadar, doar Consiliul de Securitate poate aplica sancțiuni cu folosirea forței armate, statele putând aplica sancțiuni în mod unilateral atunci când diferendul nu a putut fi rezolvat pe cale pașnică și pot recurge la forță armată doar în cazul autoapărării individuale sau colective împotriva unui atac armat, așa cum prevede art. 51 din Carta ONU.

III. Sancțiunile în România

În România, O.U.G. nr. 202/2008 privind punerea în aplicare a sancțiunilor internaționale stabilește cadrul legal și principiile generale de lucru în ceea ce privește sancțiunile internaționale.

Conform art. 1 și 3 din ordonanță toate sancțiunile adoptate la nivelul ONU (rezoluțiile Consiliului de Securitate sau alte acte adoptate în baza art. 41 din Carta ONU), precum și sancțiunile UE (regulamente, decizii, poziții comune și așa mai departe) sunt obligatorii în dreptul intern.

Pe lângă acestea, ordonanța reglementează şi modalitatea de punere în aplicare la nivel naţional a sancţiunilor internaţionale, care nu au caracter obligatoriu, adoptate în cadrul unor organizaţii internaţionale sau de către alte state, precum şi a celor adoptate prin decizii unilaterale ale României sau ale altor state, în scopul menţinerii păcii şi securităţii internaţionale, prevenirii şi combaterii terorismului, asigurării respectării drepturilor omului şi libertăţilor fundamentale, dezvoltării şi consolidării democraţiei şi statului de drept şi îndeplinirii altor scopuri, în conformitate cu obiectivele comunităţii internaţionale, cu dreptul internaţional şi cu dreptul Uniunii Europene. De asemenea, pentru a justifica nepunerea în aplicare a unor sancțiuni internaționale nu se pot invoca prevederile legislative interne. [9]

Ulterior, prin H.G. nr. 1541/2009 a fost aprobat Regulamentul de organizare și funcționare a Consiliului Interinstituțional.[10]

Președinția Consiliului Interinstituțional este deținută de Ministerul Afacerilor Externe prin conducătorul Oficiului pentru implementarea Sancțiunilor Internaționale, acesta coordonând activitatea autorităților naționale în domeniul lor de activitate.

În cadrul Consiliului au loc discuții pentru implementarea sancțiunilor internaționale, discuții la care iau parte reprezentanți ai autorităților sau instituțiilor

[9] A. Năstase, B. Aurescu, Drept internațional public. Sinteze. Ediția 9, Ed. C.H.Beck, 2018, pag 443.
[10] H.G. nr. 1541/2009 privind aprobarea Regulamentului de organizare şi funcţionare a Consiliului interinstituţional, înființat pentru asigurarea cadrului general de cooperare în domeniul punerii în aplicare în România a sancțiunilor internaționale, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 882 din 17 decembrie 2009.

publice relevante ce dețin atribuții în procese de luare a deciziilor.[11] De asemenea sunt invitați la ședință și reprezentanții altor instituții, în funcție de topicul discuției și de natura sancțiunilor internaționale ce urmează a fi implementate.

Consiliul are competența de a acorda avize consultative la solicitarea unor autorități competente cu soluționarea unor cereri, precum și o serie de atribuții:

a) asigură cadrul de consultare în vederea armonizării activităţilor autorităţilor şi instituţiilor publice române în domeniul punerii în aplicare a sancţiunilor internaţionale;

b) asigură cadrul de consultare între autorităţile şi instituţiile publice române pentru fundamentarea poziţiei României în adoptarea, modificarea, suspendarea sau încetarea sancţiunilor internaţionale;

c) elaborează şi emite, la cererea autorităţii competente sesizate, avize consultative pentru fundamentarea unor decizii legate de aplicarea sancţiunilor internaţionale;

d) prezintă primului-ministru şi Preşedintelui României recomandări cu privire la oportunitatea preluării în dreptul intern a unor sancţiuni internaţionale care nu au caracter obligatoriu;

e) prezintă ori de câte ori este necesar, dar cel puţin o dată pe an, informări privind măsurile adoptate de România în vederea punerii în aplicare a sancţiunilor internaţionale, pentru fundamentarea rapoartelor primului-ministru prevăzute la art. 6.

f) asigură, ori de câte ori este posibil, informarea persoanelor fizice şi juridice care deţin sau au sub control bunuri, în legătură cu iminenţa adoptării sancţiunilor internaţionale prevăzute la art. 1, pentru a permite, de la momentul adoptării şi fără întârziere, punerea în aplicare a acestora.

IV. Sancțiunile aplicate Rusiei

Începând din martie 2014, UE a impus măsuri restrictive Rusiei ca răspuns la anexarea ilegală a Crimeei în 2014, apoi pentru atacul militar fără precedent, neprovocat și nejustificat al Rusiei împotriva Ucrainei în 2022 și pentru anexarea ilegală a regiunilor Donețk, Luhansk, Zaporijia și Herson ale Ucrainei în 2022. De asemenea, UE a adoptat sancțiuni și împotriva statelor ce au sprijinit acțiunile

[11] Reprezentanți ai Ministerului Afacerilor Externe, Ministerului Justiţiei, Ministerului Afacerilor Interne, Ministerului Apărării Naţionale, Agenţiei Naţionale de Administrare Fiscală, Ministerului Economiei, Antreprenoriatului și Turismului - Direcţia Generală Comerţ Exterior, Ministerului Transporturilor și Infrastructurii, Serviciului Român de Informaţii, Serviciului de Informaţii Externe, Băncii Naţionale a României, Autorităţii de Supraveghere Financiară, Oficiului Naţional de Prevenire şi Combatere a Spălării Banilor.

Rusiei, mai precis statele Belarus[12] și Iran[13], care au sprijinit Federația Rusă prin numeroase mijloace precum punerea la dispoziție a teritoriului în vederea transportului de arme, muniții și personal militar către zona de conflict (în cazul Belarusului) și transferul de drone militare (în cazul Iranului).

Procesul de anexare a Crimeei a stârnit multe controverse și este considerat de către UE, G7, OSCE, NATO si ONU drept o anexare ilegală, care a început ca urmare a intervenției Rusiei în Republica Autonomă Crimeea și în orașul Sevastopol, după ce autoritățile locale nerecunoscute și-au declarat independența față de Ucraina și după ce au organizat un referendum, sub ocupație militară rusă, referendum nerecunoscut și considerat ilegal de guvernul de la Kiev și de comunitatea internațională.

Astfel, la 27 martie 2014 a fost adoptată Rezoluția 68/262 a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite în urma sesiunii convocate în mod special pentru discutarea problemei ocupației armate a Rusiei a Republicii Autonome Crimeea și a orașului Sevastopol. Adoptarea rezoluției a fost precedată de încercări nereușite ale membrilor Consiliului de Securitate al ONU, care au convocat mai multe reuniuni pentru găsirea unei soluții cu privire la criza din Crimeea, însă toate aceste eforturi au fost anulate de veto-ul Rusiei.

Marea majoritate a comunității internaționale nu a recunoscut Republica Crimeea și Sevastopol ca parte a Rusiei. Multe țări din America de Nord, Europa, Oceania și America Centrală, precum și din Asia și Africa au denunțat referendumul și alipirea, și continuă să considere Crimeea ca fiind diviziune administrativă a Ucrainei. Cu toate acestea trebuie menționat că unele state au recunoscut referendumul, iar altele și-au păstrat opinia neutră.[14]

Sancțiunile internaționale aplicate au fost cele unilaterale, numite și autonome, adoptate de către state prin acte juridice interne sau de către grupuri de state sau organizații regionale prin acțiuni comune.[15] Astfel, au început sancțiunile economice din partea Uniunii Europene, Statelor Unite ale Americii, dar și din partea altor aliați, ca formă de răspuns la anexarea și intervenția armată a Rusiei în Ucraina, națiunile întreprinzând acțiuni coordonate împotriva unor entități strategice ale statului rus într-o manieră menită să provoace daune economice concrete acceptând riscul ca durerea economică să se abată și asupra lor.

---

[12] Pentru detalii a se vedea Jakub Przetacznik, Simona Tarpova, *„Russia's War on Ukraine: Sanctions targeting Belarus”*, European Parliamentary Research Service, PE 729.428 – Mai 2022.

[13] Potrivit Regulamentului de punere în aplicare (UE) 2022/1985 al Consiliului privind punerea în aplicare a Regulamentului (UE) nr. 269/2014 privind măsuri restrictive în raport cu acțiunile care subminează sau amenință integritatea teritorială, suveranitatea și independența Ucrainei, publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 272I din 20 octombrie 2022.

[14] Rezoluția 68/262 a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite privind integritatea teritorială a Ucrainei, adoptată la 27 martie 2014.

[15] A. Năstase, B. Aurescu, Drept internațional public. Sinteze. Ediția 9, Ed. C.H.Beck, 2018, pag. 436.

Au fost aplicate sancțiuni sectoriale, prin urmare: s-a restricționat accesul la piețele și serviciile financiare occidentale pentru întreprinderile de stat rusești, întreprinderi desemnate din sectoarele bancar, energetic și al apărării; s-au impus embargouri asupra exporturilor către Rusia de produse militare și cu dublă utilizare desemnate și de echipamente de înaltă tehnologie pentru explorarea și producția de petrol. De asemenea o interdicție la import și prestarea de servicii turistice.

Măsurile au fost concepute astfel încât să slăbească baza economică a Rusiei, lipsind-o de tehnologii și piețe critice și reducând în mod semnificativ capacitatea acesteia de a purta războiul.

Scăderea prețului petrolului, sancțiunile privind accesul la finanțare ce au obligat statul rus să utilizeze o parte din rezervele sale valutare pentru a susține entitățile sancționate, Banca Centrală a Rusiei ce a început majorarea ratelor dobânzilor la care s-a adăugat interzicerea importurilor de alimente din Occident plus ajungerea la inflație au avut ca efect scăderea gravă a valorii rublei.

În ceea ce privește pierderile suferite de inițiatorii sancțiunilor acestea au fost cauzate direct, de către interdicția Rusiei cu privire la importurile de alimente și chiar de sancțiuni în sine,[16]dar și în mod indirect din cauza recesiunii și a ratei de schimb mai mici a Rusiei, care au dus la o cerere semnificativ mai mică de importuri de oriunde din lume.

Majoritatea statelor membre ale UE, cele care nu erau expuse în mod deosebit la piața rusă, au înregistrat un câștig net al exporturilor către lume, în ciuda recesiunii rusești, datorită creșterilor exporturilor către alte piețe, atât în interiorul Uniunii, cât și în afara acesteia,[17] care au compensat cu mult scăderile exporturilor către Rusia.

Astfel, dacă privim asupra statisticilor efectuate de experți putem afirma astăzi că Rusia poate trece printr-o recesiune severă și poate fi împovărată de un regim de sancțiuni solide, fără a provoca pierderi nete la export pentru aceste țări.[18]

În ciuda faptului că, pentru anexarea și intervenția armată a Rusiei în Ucraina, sancțiunile au fost coordonate, cuprinzătoare și puse în aplicare la nivel multilateral acestea nu și-au îndeplinit principalul obiectiv și anume descurajarea Rusiei și schimbarea comportamentului său.

V. Concluzii

Sancțiunile internaționale reprezintă o formă specială de răspundere a statului, un instrument intermediar sau, mai bine spus, un element cheie, între

[16] cum sunt cele privind diminuarea exporturilor de echipamente producătoare de petrol și cu dublă utilizare

[17] fenomen numit „deturnarea schimburilor comerciale”.

[18] Pentru detalii a se vedea https://www.nato.int/docu/review/articles/2015/07/13/sanctions-after-crimea-have-they-worked/index.html.

negocieri și acțiuni coercitive, de care dispun atât Consiliul de Securitate, cât și statele pentru a restabili ordinea normativă internațională ce a fost încălcată de conduita ilicită a unui stat.

Referitor la evoluția sancțiunilor, observăm că acestea au în Carta Națiunilor Unite o formulare mult mai nuanțată decât în actul predecesor și anume Pactul Ligii Națiunilor. Acestea s-au dezvoltat odată cu modul de gândire al colectivității internaționale. Astfel, dacă în trecut cei mai importanți oameni de stat abia dacă luau în considerare măsurile pașnice și coercitive ca opțiune, astăzi această versiune modernă a sancțiunilor fără folosirea forței reușesc să destabilizeze puternic economia statului împotriva căruia sunt luate, determinându-l să-și reprime orice comportament ilicit și să nu mai încalce dreptul internațional.

În ceea ce privește România, cu toate că nu i-au fost atribuite până în prezent sancțiuni internaționale, statul și-a îndeplinit obligația de a crea cadrul juridic și instituțional necesar aplicării eficiente a acestora. De asemenea, prin reglementarea modului de aplicare a sancțiunilor internaționale legiuitorul român sporește gradul de eficiență al sancțiunilor țintite.

Deși sancțiunile adoptate în mod unilateral de către state servesc adesea unor scopuri de politică externă ale statelor respective, sancțiunile internaționale impuse de către UE și de alte diverse state Rusiei nu pot fi calificate decât drept o reacție clară împotriva invaziei.

În legătură cu dreptul de veto al Rusiei, acesta reprezintă un adevărat subiect de dezbatere având în vedere că s-a împiedicat adoptarea unei rezoluții, deși Carta prevede că, în cazul în care un membru permanent al Consiliului de Securitate ar comite vreun act de agresiune armată, „veto-ul” pe care l-ar putea exercita acesta ar fi lipsit de valoare.

Cu toate acestea, în ciuda faptului că sancțiunile aplicate de state au afectat grav economia Rusiei, încă nu s-a reușit determinarea statului să-și îndrepte comportamentul și să înceteze încălcarea dreptului internațional, deși această reacție din partea unei largi game de parteneri internaționali ne conferă speranța că, într-un viitor apropiat, diferendul se va soluționa.

Referințe

- A. Năstase, B. Aurescu, Drept internațional public. Sinteze. Ediția 9, Ed. C.H.Beck, 2018;
- The Legal Regime Of International Sanctions In Romania, Adrian Corobană, pag. 390-394, jurnalul din 2021 al CKS (revista Universității Nicolae Titulescu); CKS_2021_(3)[1].pdf;
- Enrico Carish, Loraine Rickard-Martin, Shawna R. Meister, The evolution of UN Sanctions. From a Tool of Warfare to a Tool of Peace, Security and Human Rights, Springer International Publishing AG 2017 Enrico Carisch, Loraine Rickard-Martin, Shawna R. Meister - The Evolution of UN Sanctions_ From a Tool of Warfare to a Tool of Peace, Security and Human Rights-Springer International Publishing (2017.pdf;

- Research Handbook on Unilateral and Extraterritorial Sanctions, Charlotte Beaucillon, p. 110-130 (Research Handbooks in International Law) Charlotte Beaucillon (editor) - Research Handbook on Unilateral and Extraterritorial Sanctions-Edward Elgar (2021).pdf;
- Tom Ruys Sanctions, Retorsions and Countermeasures: Concepts and International Legal Framework, Research Handbook on UN Sanctions and International Law (Edward Elgar Publishing)(2016) https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/UCM/ReportHRC48/Academia/submission-tom-ruys-2.pdf;
- Jakub Przetacznik, Simona Tarpova, „Russia's War on Ukraine: Sanctions targeting Belarus”, European Parliamentary Research Service, PE 729.428 – Mai 2022;
- Cristian Jura, Denis Buruian, Sancțiuni Internaționale. Studiu de Caz, Acta Universitatis George Bacovia. Juridica-Volume 4. Issue 1/2015 2._Sanctiuni_internationale.Studiu_de_caz.Denis_Buruian.Cristian_Jura.RO.pdf (ugb.ro);
- Declarația Universală a Drepturilor Omului din 10 decembrie 1948;
- Carta Organizației Națiunilor Unite din 26 iunie 1945;
- O.U.G. nr. 202/2008 (M.Of. nr.825 din 8 decembrie 2008);
- Hotărârea de Guvern nr.1541/2009 privind aprobarea Regulamentului de organizare şi funcţionare a Consiliului Interinstituţional;
- NOTĂ privind măsuri restrictive având în vedere acțiunile Rusiei de destabilizare a situației în Ucraina, instituite prin Regulamentul (UE) nr. 833/2014 al Consiliului din 31 iulie 2014, cu modificările și completările ulterioare;
- Regulamentului de punere în aplicare (UE) 2022/1985 al Consiliului privind punerea în aplicare a Regulamentului (UE) nr. 269/2014 privind măsuri restrictive în raport cu acțiunile care subminează sau amenință integritatea teritorială, suveranitatea și independența Ucrainei, publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 272I din 20 octombrie 2022;
- Regulamentul (UE) nr. 833/2014 al Consiliului din 31 iulie 2014 privind măsuri restrictive având în vedere acțiunile Rusiei de destabilizare a situației în Ucraina;
- Rezoluția 68/262 a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite adoptată la data de 27 martie 2014 privind integritate teritorială a Ucrainei;
- United Nations (UN) | Definition, History, Founders, Flag, & Facts | Britannica;
- https://www.mae.ro/taxonomy/term/668/2;
- https://www.mae.ro/node/1549;
- https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/history-restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/;
- https://www.nato.int/docu/review/articles/2015/07/13/sanctions-after-crimea-have-they-worked/index.html;
- https://www.weforum.org/agenda/2022/03/what-do-sanctions-help-achieve-an-expert-explains/.

CANALUL BÂSTROE – UN DIFEREND INTERNAȚIONAL CU IMPLICAȚII PENTRU DELTA DUNĂRII

Alina Nicoleta SPĂTARU[*]

Abstract [1]

Delta Dunării este unul dintre cele mai tinere delte din lume și a început să se formeze acum aproximativ 7.000 de ani, în urmă începerii procesului de depunere a nisipului și a sedimentelor în partea de nord-vest a Mării Negre. În perioada următoare, Delta Dunării a continuat să se formeze și să se dezvolte prin depunerea continuă a sedimentelor aduse de Dunăre, precum și prin interacțiunea cu factori geologici și climatici.

În ultimele decenii, schimbările climatice și intervențiile umane, cum ar fi construcția de baraje și canale de irigații, au afectat procesele naturale de sedimentare și a provocat schimbări în distribuția sedimentelor în zona deltei, precum și o schimbare a formei, a structurii Deltei Dunării, dar și transformarea regimului hidrologic al zonei.

Cu toate acestea, Delta Dunării rămâne o preocupare internațională a statelor, iar în prezent, există o starea de tensiune între statul Ucrainean și România, referitor la preocuparea autorităților ucrainene de a iniția mai multe lucrări hidrotehnice în vedere realizării, pe brațele Chilia și Bâstroe ale Dunării, a unui canal care să ofere navelor maritime o cale alternativă de acces la porturile Dunării de Jos; astfel reușind să încalce prevederile internaționale la care acestea au fost semnatare.

Se dorește acordul continuării lucrărilor în contextul sprijinirii Ucrainei în războiului purtat de Rusia împotriva să.

Deși dreptul internațional a evoluat pentru a reglementa comportamentul statelor în timp de pace și în timp de război, acesta fiind într-o continuă evoluție și dinamism, această practică de încălcare a dreptului internațional în contextul stării de război ține să subziste și în zilele noastre.

Soluțiile optime rămân cooperarea între state, astfel încât să se poată găsi soluții optime pentru toate părțile implicate, respectând dreptul internațional la care statele s-au angajat să îl respecte, urmărind protejarea Deltei Dunării și a mediului înconjurător, precum și asigurarea unei gestionări durabile și responsabile a canalului Bâstroe.

[*] Student Spătaru Alina Nicoleta, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din Bucuresti; (e-mail: Alinal43926@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea asist. univ. drd. Maria-Cristina Solacolu (e-mail: maria.solacolu@univnt.ro).

[1] Info-Delta.ro „ Aspecte cultural-istorice în secolele VIII-XIX"".

Cuvinte cheie: *Canalul Bâstroe, România, Ucraina, Delta Dunării, protecția mediului, poluare, drept internațional, cooperare.*

I. Introducere[2]

Scopul lucrării îl reprezintă încurajarea stabilirii și aprofundării relațiilor internaționale, în vederea creării unui loc mai bun, pornind de la câteva constatări personale și își propune tocmai de aceea o abordare a rolului pe care situațiile juridice le poate juca nu doar în studierea relațiilor internaționale, ci și a socialului în diferitele sale aspecte.

Delta Dunării a parcurs mai multe perioade istorice de-a lungul timpului, începând cu perioada antichității, reprezentând o zonă bogată în resurse naturale, care au atras atenția civilizațiilor antice, urmând cu Evul Mediu că punct important comercial și militar și culminând cu Epoca Modernă, care în secolul XX a devenit o zonă turistică populară, datorită frumuseții sale naturale și a diversității faunei și a florei până în perioada contemporană.

Această rezervație a biosferei rămâne pentru națiune locul în care istoria se combină cu prezentul, păstrându-și încă frumusețea netulburată.

Astfel, Delta Dunării fost susținută de “coloana vertebrală” a comunității și cooperărilor internaționale , prin semnarea de acorduri internaționale, cum ar fi “Convenția Ramsar” privind habitatele umede, înființarea de parcuri naționale și arii protejate, dar și sprijinirea cercetărilor științifice privind ecologia Deltei Dunării, statele cooperând în cadrul Uniunii Europene pentru a implementa politici comune privind protecția mediului și dezvoltarea durabilă.

În ceea ce privește nerespectarea dreptului internațional asumat prin convențiile stabilite, acesta se cere a nu fi încălcat cu prilejul stărilor de război, deoarece comportamentul statelor atât în timp de pace cât și pe timp de război este evaluat de specialiști, care pun în practică soluții optime pentru toate părțile implicate în probleme de natură juridică. Dreptul internațional este evolutiv, având un caracter dinamic, în ton cu spectrul social și evenimentele ce se desfășoară în perioada contemporană.

II. Context istoric și realități actuale

La dată de 11 mai 2004, Ucraina a inițiat lucrările hidrotehnice pe brațele Chilia și Bâstroe ale Dunării, pentru construirea unui canal care să ofere navelor maritime o cale alternativă de acces la porturile Dunării de Jos.

Proiectul ucrainean presupunea efectuarea de lucrări considerabile de dragaj pe brațul Bâstroe (aflat în întregime pe teritoriul Ucrainei), crearea unui dig de protecție a gurii brațului Bâstroe și lucrări de dragaj în mai multe puncte critice pe

[2] Mae.ro : Site-ul Ministerului Afacerilor Externe „Canalul Bâstroe”.

brațul Chilia, care formează frontieră dintre România și Ucraina. Deși, conform planificării inițiale, proiectul ucrainean urmă să fie realizat într-o singură etapă, ulterior s-a luat decizia că acesta să fie divizat în două faze, cea de-a două constând în creșterea adâncimilor de navigație obținute în urmă dragajelor din prima fază și prelungirea digului de protecție de la gură de vărsare a brațului Bâstroe în Marea Neagră.

România, reprezentată prin Ministerul Afacerilor Externe, a efectuat demersuri în plan bilateral și multilateral, în vederea sublinierii necesității unei atitudini conforme dreptului internațional din [3]partea Ucrainei, care impune un regim special de protecție Deltei Dunării și reglementează în amănunt procedurile de evaluare a impactului asupra mediului a proiectelor care au impact transfrontalier, cum este și proiectul ucrainean.

Sesizate de România, mai multe organisme internaționale din domeniul protecției mediului au stabilit că proiectul ucrainean încălca prevederile a numeroase convenții internaționale din domeniul protecției mediului și au cerut autorităților ucrainene să oprească lucrările începute.

Astfel, Comisia Internațională pentru Protecția Dunării a constatat că proiectul ucrainean încălca prevederile internaționale referitoare la protecția apelor Dunării, Conferința Părților la "Convenția de la Ramsar" asupra zonelor umede, de importanță internațională, în special că habitat al păsărilor acvatice a decis că au fost încălcate prevederile internaționale referitoare la protecția zonelor umede, Comitetul permanent al" Convenției de la Berna" privind conservarea vieții sălbatice și a habitatelor naturale din Europa a stabilit că au fost încălcate prevederile acestui instrument internațional, iar Conferința Părților la "Convenția de la Aarhus" a constatat că în realizarea proiectului autoritățile ucrainene au încălcat dreptul publicului de a avea acces la informațiile de mediu.

Cele mai multe chestiuni substanțiale legate de proiectul ucrainean au fost abordate în cadrul "Convenției de la Espoo" privind evaluarea impactului asupra mediului în context transfrontalier.

Astfel, Comisia de anchetă creată pentru a analiză proiectul a contrazis în raportul său din iulie 2006 autoritățile ucrainene, arătând că lucrările efectuate sau planificate au un impact semnificativ asupra mediului.

Pentru stabilirea exactă a faptelor, a împrejurărilor și circumstanțelor care au dus la apariția referendului, la dată de 19 August 2004, România a declanșat procedura de creare a unei Comisii de Anchetă Internațională în baza art. 3 alin (7) și Anexei IV din Convenția privind evaluarea impactului asupra mediului în context

---

[3] Curs Universitar „Drept internațional public" Adrian Năstase, Bogdan Aurescu- Editura C.H.Beck, pag. 312. Cursul 19 " Soluționarea diferendelor internațional pec ale pașnică. Noțiunea de diferend. Clasificare. Mijloace politico-diplomatice".
Mae.ro: „Canalul Bâstroe".
"Convenția privind evaluarea impactului asupra mediului în context transfrontier".

transfrontier (“Espoo, 1991”) pentru a stabili dacă lucrările de construcție a canalului Bâstroe în Delta ucraineană a Dunării sunt de natură să producă un impact negativ transfrontier semnificativ în partea românească a Deltei, ceea ce Comisia a și constatat, în unanimitate, la 10 iulie 2006.

Că urmare a acestor eforturi internaționale, autoritățile ucrainene au anunțat, cu ocazia celei de-a opta reuniuni a Conferinței Părților la Convenția de la Espoo, care a avut loc în decembrie 2020, că vor renunța la proiectul inițial și că vor respectă cu strictețe cerințele de evaluare a impactului asupra mediului la momentul inițierii unui nou proiect de asigurare a adâncimilor de navigație.

[4]În iunie 2021, Ministrul de Externe anunță faptul că România și-a dat acordul pentru tranzitul navelor cu cereale din Ucraina pe brațul Chilia și Canalul Bâstroe.

În contextul în care construcția canalului de către partea ucraineană este un motiv de tensiune între România și Ucraina, șeful diplomației române a declarat că decizia a fost luată în contextual unei situații excepționale, pentru sprijinirea Ucrainei cu prilejul războiului purtat de Rusia pe teritoriul statului vecin.

Starea de război a fost, de-a lungul istoriei, un pretext folosit pentru a justifică încălcări ale dreptului internațional. Deși dreptul internațional a evoluat pentru a reglementa comportamentul statelor în timp de pace și în timp de război, acesta fiind într-o continuă evoluție și dinamism, această practică de încălcare a dreptului internațional ține să subziste și în zilele noastre.. Exemplul concret îl face chiar cauza analizată.

Astfel, se instalează o mentalitate de război, în care loialitatea față de respectarea drepturilor internaționale stabilite prin tratate și convențiile internaționale, pălesc în față oamenilor oportuniști, în ciuda faptului că principiul oportunității este intrinsec principiului legalității.

Importanța Deltei Dunării este cu atât mai pregnantă întrucât această a fost declarată rezervație a biosferei de către UNESCO în anul 1990 și a fost inclusă în Patrimoniul Mondial UNESCO în anul 1991. Această este considerată una dintre cele mai mari și mai bine conservate delte ale Europei, cu o mare varietate de habitate naturale, inclusiv zone umede, păduri de stuf și bancuri de nisip, care găzduiesc o bogată diversitate de plante și animale.

UNESCO protejează Delta Dunării și promovează conservarea acestui ecosistem valoros prin diferite programe și inițiative.

În ciuda eforturilor internaționale, de-a lungul anilor, au fost raportate diferite probleme referitoare la poluarea apelor, eroziunea malurilor și impactul asupra ecosistemului din zona canalului., iar construcția canalului Bâstroe în Delta Dunării din Ucraina este susceptibilă să genereze și el un impact negativ semnificativ

[4] Info-Delta.ro „ Aspecte cultural-istorice în secolele VIII-XIX””.
Wikipedia: „Delta Dunarii”.

transfrontalier în zona românească a Deltei, impactul major fiind legat de schimbarea regimului hidrologic al zonei.

Prin construcția canalului, a fost creată o legătură între răul Sfatul Gheorghe și răul Dunărea, ceea ce a dus la modificarea debitului de apă din diferitele zone ale Deltei. Această a dus la o perturbare a ecosistemului, schimbând nivelul apelor subterane și influențând biodiversitatea din zonă.

De asemenea, construcția canalului a dus la îndepărtarea părții estice a Deltei de la fluxul natural al Dunării și a dus la o creștere a nivelului de salinitate a apei din zona, ceea ce poate afecta în mod negativ unele specii rare de animale și plante vulnerabile, precum „ pelecanud crispus" (această specie de pelican este una dintre cele mai rare specii de pești acvatici din Europa), „vidra cu blană de stuf" (acestea depind de habitatul natural de stuf și de disponibilitatea resurselor [5]acvatice din zona), și „natrix tessellata" (acest șarpe este o altă specie de reptilă vulnerabilă, care trăiește în zonele cu ape lente și mlaștini din Delta Dunării).

Aceste sunt doar câteva exemple de specii rare și vulnerabile care pot fi afectate de construcția canalului Bâstroe în Delta Dunării, dacă nu vor fi luate măsuri adecvate pentru protejarea mediului și menținerea echilibrului ecologic. Consecințele care decurg pot fi ireversibile și iremediabile în timp.

În cazul inevitabil în care vor apărea repercusiuni negative asupra Deltei Dunării cu prilejul lucrărilor hidrotehnice efectuate de Ucraina, există mai multe modalități de plata a daunelor.

În ceea ce privește protecția mediului și conservarea biodiversității în regiunea Deltei Dunării, există câteva tratate internaționale relevante la care România și Ucraina sunt părți semnatare, precum Convenția privind conservarea vieții sălbatice și a habitatelor naturale din Europa (Convenția de la Berna), Convenția privind diversitatea biologică, precum și Convenția Ramsar privind habitatele umede.

Conform Convenției privind conservarea vieții sălbatice și a habitatelor naturale din Europa (Convenția de la Berna), României îi sunt relevante art. 4 din Convenție, ce implică obligativitatea părților semnatare de a proteja și conservă habitatele naturale ale speciilor de animale și plante care necesită măsuri speciale de conservare., art. 6 referitor la obligarea părților de a reglementa sau interzice activitățile care au un impact negativ asupra habitatelor naturale sau asupra

---

[5] Convenția privind conservarea vieții sălbatice și a habitatelor naturale din Europa (Convenția de la Berna), Articole relevante subiectului : Art. 4; Art. 6. Si Art.11.

„Convenția privind diversitatea biologică" in ceea ce priveste Art.3, Art.5, dar si Art.14 al Conventiei.

"Convenția asupra zonelor umede", de importanţă internaţională, în special că habitat al păsărilor acvatice, încheiată la Ramsar, la 2 februarie 1971, sub egida UNESCO și amendată prin Protocolul de la Paris din 3 decembrie 1982- : Art. 2, precum si Art.3. al Conventiei.

speciilor. Precum și art. 11 “Obligațiile părților de a coopera în vederea protejării și conservării vieții sălbatice și a habitatelor naturale.”.

Convenția privind diversitatea biologică indică la art. 3 obiectivele Convenției, inclusiv conservarea și utilizarea durabilă a biodiversității, iar la art. 5 obligațiile părților de a proteja și conservă biodiversitatea și habitatele natural, precum și obligațiile părților de a asigura că activitățile lor nu au efecte negative asupra biodiversității, la art 14.

Convenția Ramsar privind habitatele umede, definește la art. 2 habitatele umede și importantă lor pentru conservarea biodiversității, obligă părțile conform art. 3 de a desemna habitatele umede de importantă internațional și de a le proteja și conservă și implicit obligațiile părților de a adopta măsuri pentru utilizarea durabilă a habitatelor umede, pentru evitarea deteriorării lor.

Acestea sunt doar câteva exemple de articole relevante ale tratatelor internaționale care ar putea fi invocate în cazul în care România ar cere daune Ucrainei pentru consecințele ce decurg din efectuarea lucrărilor hidrotehnice, cauzate în Delta Dunării.

[6]Este important de menționat că, în plus față de aceste tratate, există și alte instrumente juridice care ar putea fi relevante, cum ar fi “Convenția de la Viena privind dreptul tratatelor sau dreptul obișnuit al statelor”, dreptul la un mediu sănătos și dreptul la viață, garantate de diferite tratate internaționale, precum și dreptul la reparație și remediere pentru încălcările de drept internațional.

Deși nu există o soluție universală pentru stoparea lucrărilor de construcție din zona Deltei Dunării, va fi necesară o abordare integrată atât la nivel local, național, cât și la nivel internațional, care să combine mai multe modalități pentru a proteja mediul și biodiversitatea.

Pe lângă acțiunile în justiție a organizațiilor de mediu, pentru a stopa lucrările de construcție în baza legislației naționale și internaționale, alți activiști pot mobiliza opinia publică prin campanii de sensibilizare, proteste și petiții. O presiune publică semnificativă poate duce la o schimbare de politică sau la anularea permiselor de construcție.

Pot ajuta, de asemenea, și investițiile în dezvoltarea durabilă. Pentru a diminua voință de concentrare pe construcțiile din zona și dezvoltarea economică, ar trebui să se promoveze investiții în dezvoltarea durabilă, care să respecte mediul și biodiversitatea zonei. Această ar putea include dezvoltarea turismului ecologic și a altor activități economice sustenabile.

O altă modalitate care să împiedice desfășurarea lucrărilor poate fi utilizarea instrumentelor financiare. De exemplu, băncile care finanțează proiectul ar putea fi presate să retragă finanțarea din cauza impactului negativ asupra mediului.

[6] “Convenția de la Viena privind dreptul tratatelor sau dreptul obișnuit al statelor.

Și nu în ultimul rând, deoarece puterea emană de la națiune, cetățenii împreună cu organizațiile de mediu pot monitoriza lucrările de construcție, raportând orice nereguli sau încălcări ale legislației se produc. Aceste rapoarte ar putea fi utilizate pentru a crește presiunea asupra autorităților publice sau a dezvoltatorilor pentru a opri lucrările.

Este important că cele două țări să colaboreze în ceea ce privește monitorizarea și controlul construcțiilor și a activităților din zonă, precum și în ceea ce privește gestionarea resurselor de apă și a impactului asupra mediului înconjurător, deoarece orice impact negativ asupra Deltei Dunării ar afecta atât Ucraina, cât și România.

Această este o luptă pe care statele o poartă împreună, în calitate de protagoniști, împotriva poluării, această lupta reprezentând probleme de importanță majoră pentru ambele țări și mai ales pentru mediul înconjurător. Prin cooperare și colaborare, cele două țări cu siguranță ar putea găsi soluții pentru a proteja Delta Dunării și a asigura un mediu durabil pentru viitor, punând accent pe binele comun, în detrimentul interesului individual.

Există mai multe decizii de coordonare pe care Ucraina și România ar trebui să le ia în ceea ce privește canalul Bâstroe și Delta Dunării pentru a proteja această zonă valoroasă din punct de vedere ecologic, precum crearea unui comitet comun de gestionare a Deltei Dunării, care ar putea fi format din experți din ambele țări și ar avea responsabilitatea de a monitoriza și de a gestiona resursele de apă și de a supraveghea activitățile din zonă, dar și crearea unui mecanism de schimb de informații între cele două guverne și autoritățile locale din zonă pentru a putea monitoriza și gestiona activitățile din zonă și pentru a identifica rapid problemele care ar putea afecta mediul înconjurător.

În cazul deliberărilor în urmă consultărilor și negocierilor între cele două guverne pentru a ajunge la un acord privind construcția, gestionarea și monitorizarea canalului Bâstroe, dacă ambele state ar lua decizia potrivit căreia să se reia lucrările hidrotehnice din zona vizată, în contextul sprijinirii Ucrainei de către România în războiului purtat de Rusia, aceste acțiuni ar fi benefic să se realizeze în baza dezvoltării unui plan de acțiune comun pentru protejarea Deltei Dunării, care să includă măsuri precum protejarea ariilor naturale protejate, stoparea construcțiilor ilegale și reducerea impactului asupra mediului înconjurător.

În general, deciziile de coordonare între Ucraina și România ar trebui să se concentreze pe protejarea Deltei Dunării și a mediului înconjurător, precum și pe asigurarea unei gestionări durabile și responsabile a canalului Bâstroe. Aceste decizii ar putea fi luate prin intermediul unui dialog constructiv și al cooperării între cele două țări, astfel încât să se poată găsi soluții optime pentru toate părțile implicate, în speță pentru mediul înconjurător.

III. Concluzii

Concluzionez prin a spune că deși în teorie Delta Dunării a fost delimitată între România și Ucraina prin acordul bilateral semnat la București la dată de 7 iunie 1991 și ratificat prin Legea României nr. 109/1992, prin fixarea unui canal principal de navigație și o linie de demarcație pe brațul Sulina, care separă teritoriul românesc de cel ucrainean, în practică, această rezervație a biosferei nu recunoaște linii de demarcație între state, nu poate semna acorduri bilaterale, și nici nu poate stabili situațiile de fapt în anchetele internaționale; însă un lucru este cert, și anume: Delta Dunării rămâne în esență a întregii omeniri, a tuturor ce o pot vedea în toată splendoarea ei.

Din punctul meu de vedere, lucrările hidrotehnice efectuate de Ucraina pe brațele Chilia și Bâstroe ale Dunării, rămân o mutare greșită pe tablă de șah a naturii, întrucât consecințele care decurg din aceste acțiuni au o finalitate de “Șah-Mat” a jocului atât pentru România cât și pentru Ucraina, dar mai ales va avea un impact nociv asupra mediului înconjurător. Este un joc politic în mâinile Ucrainei, în care niciun participant nu va avea de câștigat.

Din păcate, omul rămâne cea mai mare sursă de poluare, indiferent de legile internaționale, deși prin natură lui el este biodegradabil. Rămâne responsabilitatea și datoria morală a omenirii să nu distrugă ceea ce natură a creat în mii de ani, căci în viziunea lui Aristotel, până și statul este o creație a naturii, iar omul prin natură să este și va rămâne un animal politic.

Referințe

- Mae.ro : Site-ul Ministerului Afacerilor Externe: https://www.mae.ro/node/1520;
- Convenția asupra zonelor umede, de importanţă internaţională, în special că habitat al păsărilor acvatice, încheiată la Ramsar, la 2 februarie 1971, sub egida UNESCO și amendată prin Protocolul de la Paris din 3 decembrie 1982: https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act_text?idt=28030;
- Convenția privind diversitatea biologică: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex%3A21993A1213%2801%29;
- Convenția privind evaluarea impactului asupra mediului în context transfrontier : http://www.cncan.ro/assets/Legislație/Tratate-acorduri-convenții/Convenții/Convenția-privind-evaluarea-impactului-asupra-mediului-n-context-transfrontiera.pdf;
- Convenția privind conservarea vieții sălbatice și a habitatelor natural: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX:52012PC0520;
- Info-Delta.ro „ Aspecte cultural-istorice în secolele VIII-XIX”: https://www.info-delta.ro/delta-dunării-17/delta-dunării---aspecte-cultural-istorice-în-secolele-viii-xix-366.html;
- Curs Universitar „Drept internațional public” Adrian Năstase, Bogdan Aurescu-Editura C.H.Beck;
- Wikipedia: „Delta Dunarii” https://ro.wikipedia.org/wiki/Delta_Dun%C4%83rii.

ROMÂNIA ȘI CONSILIUL DE SECURITATE AL ORGANIZAȚIEI NAȚIUNILOR UNITE. PARTICIPAREA ROMÂNIEI ÎN CADRUL MISIUNILOR DE MENȚINERE A PĂCII ALE ORGANIZAȚIEI NAȚIUNILOR UNITE

Ana BANU*

Abstract

Prin prezenta lucrare ne-am propus să analizăm succint modalitatea în care România a participat în cadrul misiunilor de menținere a păcii ale Organizației Națiunilor Unite, ca o reflexie a disponibilității statului român de a se implica în operațiuni internaționale pentru asigurarea păcii și securității mondiale. Considerăm faptul că orice demers pe care România, ca stat membru al Organizației Națiunilor Unite și al Uniunii Europene, l-a întreprins a fost în limitele mandatului stabilit și a respectat obligațiile asumate prin instrumentele juridice internaționale la care este parte, astfel că vom evidenția acțiunile forțelor participante în misiuni. Opinăm în sensul că participația statului român la misiunile de menținere a păcii a reprezentat o contribuție în spiritul păcii și securității internaționale și a contribuit la consolidarea promovării și respectării dreptului internațional public.

Cuvinte cheie: *ONU, misiune de menținere a păcii, Consiliul de Securitate, UNFICYP.*

I. Introducere

Organizația Națiunilor Unite a luat naștere după Al Doilea Război Mondial, pentru a asigura o dinamică echilibrată la nivelul relațiilor internaționale și pentru a preveni izbucnirea unei noi conflagrații mondiale. Obiectivele sale principale sunt menținerea păcii și a securității la nivel internațional, promovarea și respectarea drepturilor omului, cooperarea internațională, dezvoltarea economică și asistența umanitară[1]. În virtutea acestor valori, Organizația Națiunilor Unite are competența de a trimite forțe pentru menținerea păcii în zonele în care au existat sau au fost

* Studentă în cadrul Facultății de Drept a Universității „Nicolae Titulescu”, anul II, grupa 1 (e-mail: anaL43674@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea asist. cercetare drd. Andrei-Alexandru Stoica (e-mail: andrei.stoica@univnt.ro).

[1] Potrivit Cartei Națiunilor Unite ce a fost semnată la data de 26 iunie 1945 și care a intrat în vigoare începând cu data de 24 octombrie 1945., art. 1. Disponibilă la adresa: www.legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/19362 (accesată la 09.12.2022).

suspendate ostilități, pentru a stopa o eventuală reluare a conflictului și pentru a îndemna părțile combatante să apeleze la un acord de pace.

România are calitate de stat membru al Organizației Națiunilor Unite[2] începând cu anul 1955, iar ca efect al acestui statut de stat membru a luat parte la misiunile pentru menținerea păcii, contribuind, astfel, la ducerea la îndeplinire a obiectivelor primare ale Organizației, anume cele privitoare la menținerea și protejarea păcii și securității internaționale.

Începând cu prima participare a statului român în cadrul unei operațiuni de menținere a păcii în cadrul Organizației Națiunilor Unite (ONU), Misiunea de Observare din Irak-Kuweit, inițiată în 1991[3], România a participat, până la momentul anului 2023, la 25 de misiuni sub egida ONU, cu peste 1000 de militari, polițiști, jandarmi – observatori militari, ofițeri superiori, ofițeri de legătură, trupe de infanterie, spitale de campanie și ofițeri de protecție și de pază[4], reacționând ca un membru responsabil al comunității internaționale și aducându-și contribuția la activitățile de combatere a amenințărilor la adresa păcii și securității mondiale.

II. Scurtă istorie a Organizației Națiunilor Unite

Încă din timpul celui de-al Doilea Război Mondial, marile puteri, constatând că Liga Națiunilor eșuase să atingă scopul său fundamental – prevenirea izbucnirii unui nou război[5], au început să negocieze pentru a crea o nouă organizație internațională, care să succeadă Liga, să-i moștenească valorile, dar să nu mai repete greșelile sale[6].

Organizația Națiunilor Unite a luat naștere la finele celui de-al Doilea Război Mondial, în urma intrării în vigoare a Cartei ONU, la 24 octombrie 1945[7], având ca membri fondatori: Africa de Sud, Arabia Saudită, Argentina, Australia, Belgia, Belarus, Bolivia, Brazilia, Canada, Cehoslovacia, Chile, Columbia, Costa Rica, Cuba, Danemarca, Ecuador, Egipt, El Salvador, Etiopia, Filipine, Franța, Grecia, Guatemala, Haiti, Honduras, India, Irak, Iran, Iugoslavia, Liban, Liberia,

---

[2] Informare publică a Ministerului Afacerilor Externe, „România în ONU”, *Ministerul Afacerilor Externe* publicată la adresa: www.mae.ro/node/1588 (accesat la 09.11.2022).

[3] Direcția Informare și Relații Publice a Ministerului Apărării Naționale, „30 de ani de participare a României la misiuni și operații ONU”, *Ministerul Apărării Naționale,* 21.09.2021. Disponibil la adresa: https://www.mapn.ro/cpresa/17116_30-de-ani-de-participare-a-Romaniei-la-misiuni-si-operatii-ONU_html (accesat la 1.03.2023).

[4] A se vedea informare publică a Ministerului Afacerilor Externe, *„Participarea României la operații de menținere a păcii sub egida ONU”*, Ministerul Afacerilor Externe, Februarie 2023. Disponibil la adresa: https://www.mae.ro/node/2114 (accesat la 1.03.2023).

[5] Henig, Ruth, *The League of Nations*, Editura Haus Publishing, Londra, 2010, p. 174.

[6] Luard, Evan., ”A History of the United Nations: The Years of Western Domination 1945-1955”, Editura Palgrave Macmillan, Londra, 1982, p. 3-4.

[7] Năstase, Adrian; Aurescu, Bogdan. *Drept internațional public. Sinteze*, Editura C.H. Beck, București, 2018, p. 126.

Luxemburg, Mexic, Nicaragua, Norvegia, Noua Zeelandă, Panama, Paraguay, Peru, Polonia, Regatul Unit, Republica Dominicană, Siria, Statele Unite ale Americii, Taiwan, Turcia, Ucraina, Uniunea Sovietică, Uruguay și Venezuela[8].

Ulterior, în data de 19 aprilie 1946, la Geneva, Liga Națiunilor a fost dizolvată, punând capăt existenței unei organizații internaționale ce eșuase să oprească izbucnirea celui de-Al Doilea Război Mondial. Vicontele Robert Cecil, una dintre personalitățile de căpătâi ale Ligii, oferea în cadrul conferinței un ultim discurs adresat Ligii Națiunilor, declarând: *„Liga a murit. Trăiască Națiunile Unite."*[9]

Purtând moștenirea grea a celor 26 de ani de existență ai Ligii Națiunilor[10], Organizația Națiunilor Unite s-a extins progresiv prin aderarea mai multor state, prin reforme și prin dezvoltarea mecanismului său instituțional intern[11].

III. Structura Organizației Națiunilor Unite

Conform Cartei ONU, organele principale ale ONU sunt Adunarea Generală, Consiliul de Securitate, Consiliul Economic și Social, Consiliul de Tutelă, Curtea Internațională de Justiție, Secretariatul ONU[12], cărora li se adaugă instituțiile specializate, organele subsidiare.

Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite cuprinde reprezentanții statelor membre, constituind organul deliberativ al organizației. În cadrul Adunării Generale a ONU se discută problemele organizației în ansamblul său, se formulează recomandări statelor, se examinează principiile generale de cooperare în materia menținerii păcii și securității, și în materia dezarmării și a regimului armamentelor, se aprobă bugetul, se aleg membrii altor organe ale ONU, se pot solicita vize Curții Internaționale de Justiție.

Consiliul de Securitate are ca obiectiv primar asigurarea păcii și a securității internaționale și înlăturarea încălcării măsurilor adoptate în acest sens. Are rolul de a rezolva pe cale pașnică diferendele internaționale, de a constata o amenințare la

---

[8] Organizația Națiunilor Unite, *„Founding Member States", Dag Hammarsköld Library*. Material disponibil la în format electronic la adresa: www.research.un.org/en/unmembers/founders (accesat la 10.12.2022).

[9]Muzeul Național al celui de-al Doilea Război Mondial din New Orleans, *„The League is Dead. Long live the United Nations"*, The National WWII Musem New Orleans, 19.04.2021, disponibil la adresa: https://www.nationalww2museum.org/war/articles/league-of-nations (accesat la 08.12.2022). În limba engleză: *„The League is dead. Long live the United Nations."*. Traducerea aparține autoarei.

[10] Ibidem.

[11] Annan, Kofi, *Renewing the United Nations: a programme for reform. Report of the Secretary-General,* 1997. Disponibil la adresa: www.digitallibrary.un.org/record/245922 (accesat la 11.12.2022).

[12] Organizația Națiunilor Unite, *Carta Națiunilor Unite*, art. 7. Disponibilă la adresa: www.legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/19362 (accesată la 09.12.2022).

adresa păcii sau o violare a păcii, și de a lua decizii sau de a emite recomandări pentru menținerea și restabilirea păcii și securității internaționale.

Consiliul Economic și Social funcționează sub controlul Adunării Generale, având ca atribuții îndeplinirea obiectivelor ONU în ceea ce privește colaborarea economică și socială și respectarea drepturilor omului.

Consiliul de Tutelă îndeplinește funcțiile ONU în materia sistemului de tutelă. În prezent, Consiliul de Tutelă și-a îndeplinit misiunea și, așadar, și-a încetat activitatea, ca urmare a finalizării procesului de decolonizare.

Curtea Internațională de Justiție reprezintă organul judiciar principal al ONU.

Menționăm faptul că oportunitatea femeilor și bărbaților deopotrivă de a accede la funcții de orice grad în cadrul organelor principale și subsidiare ale Națiunilor Unite este egală și nerestricționată[13].

IV. România și Organizația Națiunilor Unite

România și-a exprimat dorința de aderare la Națiunile Unite încă din 1947, dar candidatura sa a fost respinsă prin Rezoluția S/RES/29(1947) a Consiliului de Securitate privind admiterea de noi membrii în ONU[14]; România aderă în 1955, în urma adoptării Rezoluției S/RES/109(1955) a Consiliului de Securitate[15] privind admiterea de noi membrii în ONU.

În cadrul celei de-a 22-a sesiuni a Adunării Generale, ce s-a desfășurat în perioada septembrie 1967 – septembrie 1968, România a fost aleasă ca președinte al Adunării Generale. De asemenea, România a fost membru nepermanent al Consiliului de Securitate în anii 1962, 1976-1977, 1990-1991 şi 2004-2005, precum și în Consiliul Economic și Social în perioadele 1965-1967, 1974-1976, 1978-1980, 1982-1987, 1990-1998, 2001-2003, 2007-2009, 2018-2019[16].

Cel mai recent mandat al României în calitate de membru nepermanent în cadrul Consiliului de Securitate s-a desfășurat în perioada 2004-2005, interval în care statul român a contribuit concret la punerea în aplicabilitate practică a prevederilor Cartei ONU privind organizațiile regionale, prin intermediul promovării unui proiect de rezoluție privind cooperarea dintre ONU și organizațiile regionale, în vederea menținerii păcii și securității internaționale. Proiectul a fost

---

[13] Potrivit art. 8 din, Carta Națiunilor Unite.

[14] Organizația Națiunilor Unite, *Resolution 29, 1947*, 1947. Disponibilă la adresa: https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/042/25/PDF/NR004225.pdf?OpenElement (accesată la 3.03.2023).

[15] Organizația Națiunilor Unite, *Resolution 109, 1955*, 1955. Disponibilă la adresa: https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/107/65/PDF/NR010765.pdf?OpenElement (accesată la 03.03.2023).

[16] A se vedea informarea Ministerului Afacerilor Externe, *„România în ONU”*, disponibilă la adresa: https://www.mae.ro/node/1588 (accesat la 01.03.2023).

adoptat la 17 octombrie 2005, prin Rezoluția RCS/1631/2005[17]. Acest proiect a reprezentat prima rezoluție de creație românească adoptată în Consiliul de Securitate, și, deopotrivă, prima rezoluție din istoria Consiliului de Securitate care să viseze cooperarea dintre ONU și organizațiile regionale.

România susține activ eforturile pentru consolidarea Consiliului pentru Drepturile Omului, înființat în 2006[18]. România a deținut calitatea de membru al acestui organ în perioadele 2007-2008 și 2012-2014, fiind aleasă pentru un nou mandat în cadrul acestei structuri în perioada 2023-2025.

În calitate de țară donatoare de asistență pentru dezvoltare, România s-a implicat, începând cu anul 2007, într-o nouă formă de cooperare cu ONU, prin parteneriatul dezvoltat cu instituțiile ONU cu activitate în domeniul dezvoltării. De asemenea, prin prezența sa în diferite alte organe ale Națiunilor Unite, România ia parte la procesul decizional, având, așadar, o influență asupra situației internaționale la nivel mondial și asupra regiunilor geografice aflate în proximitate.

V. Consiliul de Securitate

Indiferent de gradul său de implicare socială sau economică, eficiența Națiunilor Unite este cel mai adesea judecată după modalitatea sa de gestionare a amenințărilor la pacea și securitatea internațională[19].

Consiliul de Securitate este organul căruia îi revine responsabilitatea menținerii păcii și securității internaționale; este un organ cu activitate permanentă, alcătuit din 15 membri, dintre care cinci membri permanenți și zece membri nepermanenți aleși pentru o perioadă de doi ani de către Adunarea Generală[20]. Consiliul de Securitate are competența de a lua inițiativa în ceea ce privește determinarea prezenței unei amenințări la adresa păcii sau a unui act de agresiune. Consiliul apelează la părțile unui diferend pentru a le stimula să recurgă la o soluționare pașnică și le poate recomanda metode de aplicare și căi de compromis. În anumite cazuri, Consiliul de Securitate poate recurge la impunerea de sancțiuni

[17] Rezoluția 1631 (2005) cu privire la cooperarea dintre Națiunile Unite și organizațiile regionale în menținerea păcii și securității internaționale, textul rezoluție este accesibil la adresa https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/556/42/PDF/N0555642.pdf?OpenElement, (accesat la 05.03.2023).

[18] A se vedea Consiliul Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului, *„Welcome to the Human Rights Council”, Human Rights Council.* Disponibil la adresa: https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/about-council (accesat la 05.03.2023).

[19] Sievers, Loraine; Daws, Sam., *The Procedure of the UN Security Council*, Ediția a IV-a, Editura Oxford University Press, Oxford, 2014, p. 6.

[20] Năstase, Adrian; Aurescu, Bogdan. op. cit., p. 127.

sau la autorizarea utilizării forței armate pentru a menține sau pentru a restabili pacea și securitatea internațională[21].

Patru capitole din Carta ONU vizează în mod direct activitatea Consiliului de Securitate: Capitolul V (care conține prevederi cu privire la componența, funcțiile, puterile, respectiv procedura Consiliului de Securitate), Capitolul VI (care se referă la soluționarea pașnică a diferendelor internaționale), Capitolul VII (care reglementează acțiunea în caz de amenințări la adresa păcii, de încălcări ale păcii și de acte de agresiune), Capitolul VIII (privind acordurile regionale) pe care Consiliul de Securitate le poate folosi pentru aplicarea diferitelor acțiuni de constrângere.

Astfel, activitatea Consiliului de Securitate poate fi divizată în trei funcții distincte – rezolvarea pe cale pașnică a diferendelor internaționale, constatarea existenței unei amenințări la adresa păcii sau a unei violări a păcii și luarea unor decizii și emiterea de recomandări pentru menținerea sau restabilirea păcii și securității internaționale[22]. Măsurile pe care Consiliul de Securitate le poate adopta pot fi, de asemenea, separate în trei categorii, în funcție de subiectele de drept internațional vizate și de natura activității pe care o implică – măsuri care vizează părțile unei dispute sau ale unui diferend internațional, măsuri luate în conexitate cu activitatea Adunării Generale a ONU și măsuri care vizează toți Membrii Organizației Națiunilor Unite[23].

Printre măsurile care privesc părțile unui diferend internațional, menționăm: posibilitatea Consiliului de Securitate de a invita părțile, când socotește necesar, să-și rezolve diferendul prin mijloace pașnice[24], posibilitatea acestuia de a recomanda, în orice stadiu al situației sau al diferendului, procedurile sau metodele de aplanare corespunzătoare[25], încurajarea dezvoltării soluționării pașnice a diferendelor locale prin intermediul acordurilor regionale sau al organismelor regionale, fie la inițiativa statelor interesate, fie la inițiativa sa proprie[26], recomandarea și adoptarea de măsuri care nu implică folosirea forței armate pentru a preîntâmpina o agravare a unei situații preexistente[27], adoptarea de măsuri ce implică folosirea forței armate, în cazul în care măsurile anterioare nu ar fi adecvate sau s-au dovedit a nu fi adecvate[28].

Măsuri specifice activității Consiliului de Securitate în conexitate cu activitatea Adunării Generale a ONU sunt, printre altele, posibilitatea Consiliului

---

[21] Pentru de detalii, a se vedea Organizația Națiunilor Unite, *„United Nations Security Council”*, United Nations Security Council. Disponibil la adresa: https://www.un.org/securitycouncil/ (accesat la 07.04.2023).
[22] Năstase, Adrian; Aurescu, Bogdan. *op. cit,* 2018, p. 127.
[23] Sievers, Loraine; Daws, Sam. *op. cit.*, p. 7.
[24] Potrivit art. 33 alin. (2) din Carta Națiunilor Unite.
[25] *Ibidem,* art. 36 alin. (1).
[26] *Ibidem,* art. 52 alin. (3).
[27] *Ibidem,* art. 39, 40, 41.
[28] *Ibidem,* art. 42.

de a aduce înaintea Adunării Generale probleme cu privire la menținerea păcii și securității internaționale[29], emiterea de recomandări către Adunarea Generală în ceea ce privește admiterea, suspendarea și expulzarea Membrilor[30], implicarea în numirea Secretarului General prin emiterea unei recomandări[31].

În ceea ce privește măsurile la dispoziția Consiliului de Securitate care vizează toate statele membre, conform Cartei ONU, menționăm: Consiliul de Securitate acționează în numele Membrilor în vederea menținerii păcii și securității la nivel internațional[32], Membrii Națiunilor Unite sunt de acord să accepte și să execute hotărârile Consiliului de Securitate[33], respectiv Consiliul de Securitate are sarcina de a elabora planuri ce vor fi supuse Membrilor în vederea stabilirii unui sistem de reglementare a înarmărilor[34].

În conexitate cu funcțiile sale, puterilor Consiliului de Securitate îi sunt subscrise mai multe categorii de activități: investigarea oricărei dispute, oricărui diferend și oricărei situații care ar putea duce la generarea de tensiuni interne, recomandarea de metode de aplanare a unor asemenea situații, formularea de planuri pentru punerea la punct a unui sistem de reglementare a armamentelor, determinarea existenței unei amenințări la adresa păcii sau a unui act de agresiune și, subsecvent, recomandarea acțiunilor ce se impun pentru restabilirea păcii, somarea Membrilor înspre aplicarea sancțiunilor economice sau de altă natură, care să excludă folosirea forței armate, pentru a preveni sau stopa desfășurarea unor agresiuni, luarea de măsuri de natură militară împotriva unui agresor, recomandarea admiterii unor noi Membri, exercitarea funcțiilor de tutelă în zonele strategice, emiterea de recomandări pentru Adunarea Generală ce vizează numirea Secretarului General și, împreună cu Adunarea Generală, votarea judecătorilor Curții Internaționale de Justiție[35].

Consiliul de Securitate este titularul responsabilității primare de a menține pacea la nivel internațional[36]. Este rolul acestuia de a răspunde corespunzător crizelor survenite la nivel mondial, luând în considerare fiecare caz în parte. Pentru îndeplinirea acestei responsabilități, Consiliul de Securitate are la dispoziție o gamă

[29] *Ibidem*, art. 11 alin. (2).
[30] *Ibidem*, art. 4, 5, 6.
[31] *Ibidem*, art. 97.
[32] *Ibidem*, art. 24 alin. (1).
[33] *Ibidem*, art. 25.
[34] *Ibidem*, art. 26.
[35] Pentru detalii, a se vedea Organizația Națiunilor Unite, „Functions and powers", *United Nations Security Council*. Disponibil la adresa: https://www.un.org/securitycouncil/ (accesat la 7.04.2023).
[36] Pentru detalii, a se vedea Organizația Națiunilor Unite, *„Role of Security Council", United Nations Peacekeeping*. Disponibil la adresa: https://peacekeeping.un.org/en/role-of-security-council (accesat la 07.04.2023).

de opțiuni, printre care se numără și desfășurarea de operațiuni internaționale de menținere a păcii[37].

Pentru a putea dispune demararea unei operațiuni de pace, Consiliul de Securitate trebuie să evalueze o serie de factori, printre care se numără: existența sau inexistența unui armistițiu care să vizeze conflictul local și angajamentul părților de a ajunge la o înțelegere de natură politică pentru restabilirea păcii, existența unui scop politic clar determinat și posibilitatea ca acesta să fie atins pe durata mandatului operațiunii, posibilitatea formulării unui mandat precis pentru o operațiune ONU, posibilitatea asigurării siguranței și securității rezonabile a personalului ONU, îndeosebi dacă pot fi obținute garanții rezonabile din partea părților sau facțiunilor principale în această privință[38].

Consiliul de Securitate dispune detașarea unei operațiuni de pace prin intermediul unei rezoluții, care fixează mandatul și dimensiunile misiunii. Consiliul de Securitate monitorizează și urmărește îndeaproape operațiunile, și poate vota, dacă socotește necesar, prelungirea, modificarea sau terminarea mandatelor misiunilor de pace.

VI. Aspecte privitoare la misiunile de menținere a păcii

Misiunile de menținere a păcii ale Națiunilor Unite sunt dispuse pentru a menține sau restabili pacea în zone de conflict armat. Pentru a forma o nouă operațiune de pace, este necesară parcurgerea mai multor etape: consultarea inițială, evaluare tehnică, rezoluția Consiliului de Securitate, numirea înalților funcționari, planificarea și detașarea.

Pe măsură ce un conflict se dezvoltă, degenerează sau se apropie de o eventuală soluționare, Organizația Națiunilor Unite este frecvent implicată în consultări diverse cu privire la atitudinea corespunzătoare a comunității internaționale cu privire la conflictul în desfășurare. Aceste consultări inițiale antrenează toți actorii ONU relevanți problemei în cauză, potențialul guvern-gazdă, forțele și părțile implicate, statele membre, inclusiv statele care ar putea contribui cu trupe sau personal pentru formarea unei operațiuni de pace, organizații regionale și alte organizații interguvernamentale și alți parteneri-cheie externi[39]. Pe durata desfășurării acestei etape inițiale, Secretarul General poate solicita o evaluare strategică cu scopul de a identifica formele adecvate de implicare pe care le poate avea ONU.

Evaluarea tehnică presupune, odată ce condițiile de securitate sunt îndeplinite, detașarea de către Secretariat a unei misiuni de evaluare tehnică în țara

[37] *Ibidem.*
[38] *Ibidem.*
[39] Organizația Națiunilor Unite, „Forming a new operation”, *United Nations Peacekeeping*. Disponibil la adresa: https://peacekeeping.un.org/en/forming-new-operation (accesat la 8.04.2023).

sau teritoriul unde este preconizată intervenția misiunii de menținere a păcii. Misiunea de evaluare tehnică realizează o analiză a situației din punct de vedere politic, militar, umanitar, de securitate și al drepturilor omului, precum și a implicațiilor sale pentru o posibilă operațiune. Pe baza acestei evaluări din teren și a recomandărilor misiunii de evaluare, Secretarul General va redacta un raport pentru Consiliul de Securitate, care să conțină opțiunile pentru stabilirea unei misiuni de menținere a păcii adecvate, inclusiv prevederi cu privire la dimensiunile și resursele acesteia, precum și implicații financiare și estimări de cheltuieli[40].

Ulterior, dacă Consiliul de Securitate, după primirea raportului Secretarului General, socotește adecvată formarea și demararea unei misiuni de menținere a păcii, va autoriza acest proces prin intermediul unei rezoluții, care să stabilească mandatul și dimensiunea operațiunii, bugetul și resursele necesare – ce vor fi supuse apoi aprobării Adunării Generale[41].

Secretarul General va numi un reprezentant special care să conducă operațiunea de menținere a păcii, șeful misiunii rămânând subordonat Secretarului General adjunct pentru operațiuni de pace. Secretarul General va numi și comandantul forțelor operațiunii de pace, un comisar de poliție al misiunii și înalții funcționari civili. Componența civilă a personalului operațiunii de pace va fi stabilită de Departamentul pentru operațiuni de pace și de Departamentul pentru susținere operațională[42].

Planificarea revine șefului misiunii și celor două departamente, care vor conduce procesul de planificare a aspectelor politice, militare, operaționale, de logistică și administrare a operațiunii de pace[43], Departamentul pentru operațiuni de pace asigurând direcția politică și executivă a misiunii de pace[44], iar Departamentul pentru susținere operațională conferind susținere tranzacțională, operațională și consiliere[45]. Ulterior, detașarea efectivelor este dispusă cât de curând posibil, luând în considerare condițiile politice și de securitate de pe teren. Adesea, detașarea demarează cu trimiterea unei echipe care să stabilească sediul misiunii, apoi trecând într-o intensificare graduală a prezenței efectivelor, astfel

[40] *Ibidem*.
[41] *Ibidem*.
[42] *Ibidem*.
[43] *Ibidem*.
[44] Organizația Națiunilor Unite, „Department of Peace Operations", *United Nations Peacekeeping*. Disponibil la adresa: https://peacekeeping.un.org/en/department-of-peace-operations (accesat la 09.04.2023).
[45] Pentru detalii, a se vedea Organizația Națiunilor Unite, „Department of Operational Support", Department of Operational Support, material disponibil la adresa: https://operationalsupport.un.org/en (accesat la 09.04.2023).

încât toate regiunile și componentele să fie încorporate, după prevederile mandatului[46].

Organizația Națiunilor Unite nu dispune de efective militare proprii, astfel că Membrii oferă personalul militar și de poliție necesar pentru fiecare operațiune. Personalul misiunilor de menținere a păcii poartă uniforma țării de proveniență, putând fi identificat ca personal ONU prin emblematica beretă sau cască albastră[47].

Personalul civil este recrutat din rândul funcționarilor civili din structuri internaționale, de către Secretariatul ONU[48]. Personalul militar al ONU poate fi somat pentru a oferi protecție civililor sau personalului ONU, pentru a monitoriza o graniță care reprezintă subiectul unei dispute sau al unui conflict, pentru a monitoriza și observa situația de fapt după încetarea conflictelor, pentru a oferi securitate de-a lungul unei zone de conflict sau pe durata alegerilor, pentru a asista forțele armate naționale cu pregătire și susținere, sau pentru a asista foștii combatanți în implementarea acordurilor de pace semnate[49].

Principiile care stau la baza activității misiunilor de menținere a păcii sunt consimțământul părților, imparțialitatea și nerecurgerea la forță armată decât în situațiile de legitimă apărare sau de apărare a mandatului misiunii[50].

VII. Participarea României în cadrul misiunilor de menținere a păcii

7.1. Informații generale

În calitate de membru al Organizației Națiunilor Unite, al Organizației Tratatului Atlanticului de Nord și al Uniunii Europene, România și-a adus contribuția în cadrul misiunilor internaționale, adiacent eforturilor constante întreprinse și demersurilor tradiționale ale politicii externe românești, în concordanță cu preocuparea comunității internaționale pentru asigurarea păcii și securității internaționale, pentru prevenirea și soluționarea conflictelor pe căi

---

[46] Aspecte detaliate în Organizația Națiunilor Unite, *„Forming a new operation”,* United Nations Peacekeeping. Disponibil la adresa: https://peacekeeping.un.org/en/forming-new-operation (accesat la 08.04.2023).

[47] World Economic Forum, *„Who are the Blue Helmets? UN peacekeeping, explained”, World Economic Forum*, 21.09.2022. Disponibil la adresa: https://www.weforum.org/agenda/2022/09/who-are-the-blue-helmets-un-peacekeeping-explained/ (accesat la 09.04.2023).

[48] Organizația Națiunilor Unite, „Forming a new operation”, *United Nations Peacekeeping*. Disponibil la adresa: https://peacekeeping.un.org/en/forming-new-operation (accesat la 08.04.2023).

[49] Organizația Națiunilor Unite, „Military”, *United Nations Peacekeeping*. Disponibil la adresa: https://peacekeeping.un.org/en/military (accesat la 09.04.2023).

[50] Organizația Națiunilor Unite, „Peace and security”, *United Nations Information Service Vienna*. Disponibil la adresa: https://unis.unvienna.org/unis/en/topics/peace-and-security.html (accesat la 09.04.2023).

pașnice și pentru susținerea reconstrucției post-conflict[51]. Conform Misiunii permanente a României pe lângă ONU, „Participarea României la operațiile ONU de menținere a păcii a evidențiat eficiența instituțiilor cu responsabilități în domeniul apărării naționale și a securității, precum și disponibilitatea politică a României de a se implica în activități militare multinaționale pentru menținerea păcii și stabilității internaționale”[52].

Potrivit Organizației Națiunilor Unite, contribuția curentă a României pentru trupele și personalul misiunilor de menținere a păcii este următoarea:

- MONUSCO (Misiunea ONU pentru stabilizare în Republica Democratică Congo), stabilită în 2010[53] și reînnoită în 2022[54] - 23 de persoane, dintre care 4 ofițeri de stat major, 4 experți și 15 ofițeri de poliție;
- MINUSCA (Misiunea ONU multidimensională integrată în Republica Centrafricană), stabilită în 2014[55] și reînnoită în 2020 și 2022[56] - 16 ofițeri de poliție;
- UNMISS (Misiunea ONU în Sudanul de Sud), stabilită în 2011[57] și reînnoită în 2023[58] - 15 persoane, dintre care 2 ofițeri de stat major, 4 experți și 9 ofițeri de poliție;

---

[51] Misiunea Permanentă a României pe lângă Organizația Națiunilor Unite, *„România în operațiuni de pace”, România la ONU*. Disponibil la adresa: https://mpnewyork.mae.ro/node/680 (accesat la 09.04.2023).

[52] *Ibidem.*

[53] Organizația Națiunilor Unite, *„MONUSCO fact sheet”, United Nations Peacekeeping*. Material disponibil la adresa: https://peacekeeping.un.org/en/mission/monusco (accesat la 10.04.2023).

[54] Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite, *„Democratic Republic of the Congo: Vote on MONUSCO Mandate Renewal and the 1533 Sanctions Regime”, Security Council Report*, 19.12.2022. Disponibil la adresa: https://www.securitycouncilreport.org/whatsinblue/2022/12/democratic-republic-of-the-congo-vote-on-monusco-mandate-renewal-and-the-1533-sanctions-regime.php (accesat la 10.04.2023).

[55] Organizația Națiunilor Unite, *„MINUSCA fact sheet”, United Nations Peacekeeping*. Disponibil la adresa: https://peacekeeping.un.org/en/mission/minusca (accesat la 10.04.2023).

[56] Organizația Națiunilor Unite, „Security Council Extends Mandate of Multidimensional Stabilization Mission in Central African Republic for One Year, Adopting Resolution 2659 (2022)”, United Nations Meetings Coverage and Press Releases, 14.11.2022. Disponibil la adresa: https://press.un.org/en/2022/sc15104.doc.htm (accesat la 10.04.2023).

[57] Organizația Națiunilor Unite, *„UNMISS fact sheet”, United Nations Peacekeeping*. Disponibil la adresa: https://peacekeeping.un.org/en/mission/unmiss (accesat la 10.04.2023).

[58] Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite, „*UN Mission in South Sudan (UNMISS): Vote on Mandate Renewal Resolution”, Security Council Report*, 14.03.2023. Disponibil la adresa: https://www.securitycouncilreport.org/whatsinblue/2023/03/un-mission-in-south-sudan-unmiss-vote-on-mandate-renewal-resolution-2.php (accesat la 10.04.2023).

- MINUSMA (Misiunea ONU multidimensională integrată pentru stabilizare în Mali), stabilită în 2013[59] și reînnoită în 2022[60] - 5 ofițeri de stat major;
- UNFICYP (Misiunea forței de menținere a păcii ONU în Cipru), stabilită în 1964[61] și reînnoită în 2023[62] - 5 ofițeri de poliție;
- UNMOGIP (Grupul militar de observare al ONU din India și Pakistan), stabilit în 1949[63] - 2 experți;
- UNMIK (Misiunea de administrație interimară a ONU în Kosovo), stabilită în 1999[64] - 1 expert[65].

7.2. Studiu de caz – Forțele Națiunilor Unite de menținere a păcii în Cipru (UNFICYP)

Republica Cipru a devenit un stat independent la 16 august 1960, și un Membru al Națiunilor Unite la o lună după declararea independenței. Constituția sa, care a intrat în vigoare în ziua independenței, își avea vazele în acorduri încheiate între reprezentanții guvernamentali ai Greciei și ai Turciei la Zurich, la 11 februarie 1959. Acestea au fost încorporate în acordurile semnate între guvernele Greciei și Turciei și Marea Britanie, la Londra, la 19 februarie 1959. În aceeași zi, reprezentanții comunității elene și comunității turce din Cipru au acceptat documentele vizate, constituind „fundația pentru soluția finală a problemei din Cipru”[66].

Aceste acorduri s-au materializat în tratate – Tratatul de Stabilire și Tratatul de Garantare, semnate de Cipru, Grecia, Turcia și Marea Britanie și Tratatul de

[59] Organizația Națiunilor Unite, *„MINUSMA fact sheet”*, *United Nations Peacekeeping*. Disponibil la adresa: https://peacekeeping.un.org/en/mission/minusma (accesat la 10.04.2023).
[60] Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite, *„Mali: Council Vote to Renew the Mandate of MINUSMA”*, *Security Council Report*, 29.06.2022. Disponibil la adresa: https://www.securitycouncilreport.org/whatsinblue/2022/06/mali-council-vote-to-renew-the-mandate-of-minusma.php (accesat la 10.04.2023).
[61] Organizația Națiunilor Unite, *„UNFICYP fact sheet”*, *United Nations Peacekeeping*. Disponibil la adresa: https://peacekeeping.un.org/en/mission/unficyp (accesat la 10.04.2023).
[62] Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite, „Cyprus: Vote on UNFICYP Mandate Renewal Resolution”, *Security Council Report*, 29.06.2022. Disponibil la adresa: https://www.securitycouncilreport.org/whatsinblue/2023/01/cyprus-vote-on-unficyp-mandate-renewal-resolution-4.php (accesat la 10.04.2023).
[63] Organizația Națiunilor Unite, *„UNMOGIP fact sheet”*, *United Nations Peacekeeping*. Disponibil la adresa: https://peacekeeping.un.org/en/mission/unmogip (accesat la 10.04.2023).
[64] Organizația Națiunilor Unite, *„UNMIK fact sheet”*, *United Nations Peacekeeping*. Disponibil la adresa: https://peacekeeping.un.org/en/mission/unmik (accesat la 10.04.2023).
[65] Organizația Națiunilor Unite, *„Troop and police contributors”*, *United Nations Peacekeeping*. Disponibil la adresa: https://peacekeeping.un.org/en/troop-and-police-contributors (accesat la 10.04.2023).
[66] Organizația Națiunilor Unite, *„History”*, United Nations Peacekeeping Force in Cyprus. Disponibil la adresa: https://unficyp.unmissions.org/history (accesat la 10.04.2023).

Alianță, semnat de Cipru, Grecia și Turcia – și în constituția semnată la Nicosia, la 16 august 1960.

Constituția era menită să asigure participarea fiecărei comunități în exercițiul puterilor, simultan încercând evitarea creării unei supremații sau superiorități ale unei anumite comunități asupra celorlalte și asigurând autonomie administrativă parțială fiecărei comunități. Sub imperiul constituției, comunitățile votau președintele, un cipriot grec, și vicepreședintele, un cipriot turc, și desemnau separat membrii Consiliului de Miniștri, compus din șapte elene și trei turce. Acordul dintre președinte și vicepreședinte era necesar pentru anumite hotărâri, iar cele două funcții se bucurau de drept de veto, individual sau împreună, în ceea ce viza anumite materii de legislație, precum relațiile externe. Constituția consacra, de asemenea, drepturi și libertăți fundamentale.

Punerea în aplicare, însă, a prevederilor constituției de la Nicosia întâmpinat dificultăți încă de la nașterea republicii, ceea ce a declanșat o serie de crize constituționale și a determinat acumularea de tensiuni atât la nivelul societății, cât și între liderii celor două comunități.

La 30 noiembrie 1963, președintele republicii, Arhiepiscopul Makarios, a prezentat public un document cu 13 puncte, care propunea modificarea constituției de la Nicosia pentru o mai bună colaborare dintre cele două comunități și pentru ameliorarea tensiunilor crescânde din rândul societății. Corpul turc al guvernului a respins imediat propunerile președintelui. La câteva zile mai târziu, la 21 decembrie 1963, izbucnesc incidente violente, esențialmente împiedicând părțile să mai recurgă la o discuție calmă și, implicit, la o soluționare rapidă și pașnică.

În după-amiaza zilei de 24 decembrie 1963, contingentul național turc, staționat în Cipru în temeiul Tratatului de Alianță și care număra 650 de ofițer, și-a părăsit tabăra și a ocupat poziții la periferia nordică a Nicosiei, în zona în care aveau loc tulburările. La 25 decembrie, guvernul cipriot a acuzat comunitatea turcă, susținând că mai multe avioane de război turcești au zburat la nivelul copacilor deasupra Ciprului. Subsecvent, în zilele următoare au existat raportări persistente privind concentrări militare de-a lungul coastei sudice a Turciei și mișcări navale din partea Turciei în largul acestei coaste.

În fața izbucnirii conflictului intercomunitar, guvernele Regatului Unit, Greciei și Turciei au oferit, la 24 decembrie 1963, bunele lor oficii comune guvernului cipriot. La 25 decembrie, acestea au informat acest guvern, inclusiv elementele grecești și turcești, cu privire la disponibilitatea lor de a ajuta, dacă vor fi invitate să facă acest lucru, la restabilirea păcii și a ordinii prin intermediul unei forțe comune de pacificare sub comandă britanică, compusă din forțe ale celor trei guverne deja staționate în Cipru în temeiul Tratatelor de alianță și de stabilire.

Această ofertă a fost acceptată de guvernul cipriot, forța comună a fost înființată la 26 decembrie 1963, la 29 decembrie 1963 a fost stabilită o încetare a focului, iar la 30 decembrie 1963 s-a convenit crearea unei zone neutre de-a lungul

liniei de încetare a focului ("linia verde") între zonele ocupate de cele două comunități din Nicosia. Această zonă urma să fie patrulată de către forța comună de pacificare, dar, în practică, această sarcină a fost îndeplinită aproape exclusiv de către contingentul britanic al acesteia. S-a convenit, de asemenea, ca o conferință a reprezentanților guvernelor Regatului Unit, Greciei și Turciei și a celor două comunități din Cipru să fie convocată la Londra în ianuarie 1964. Aceste aranjamente au fost raportate Consiliului de Securitate printr-o scrisoare din 8 ianuarie a reprezentantului permanent al Regatului Unit la Națiunile Unite.

Între timp, la 26 decembrie 1963, reprezentantul permanent al Ciprului a solicitat o reuniune urgentă a Consiliului de Securitate pentru a examina plângerea guvernului său împotriva Turciei, iar reuniunea a avut loc ziua următoare. Secretarul General s-a întâlnit cu Reprezentantul Permanent al Ciprului pentru a explora cea mai bună modalitate prin care Organizația Națiunilor Unite ar putea contribui la restabilirea liniștii în această țară. Reprezentantul Ciprului, precum și reprezentanții Greciei, Turciei și Regatului Unit, au solicitat Secretarului General să numească un reprezentant personal care să observe operațiunea de restabilire a păcii în Cipru.

După consultări, în timpul cărora s-a ajuns la un acord cu toate părțile implicate cu privire la funcțiile reprezentantului, la 17 ianuarie 1964, Secretarul General a numit pe locotenentul general P S Gyani (India) în calitate de reprezentant personal și observator, care urma să meargă în Cipru inițial până la sfârșitul lunii februarie. Secretarul General a declarat că funcția acestuia va fi aceea de a observa progresul operațiunii de pacificare. Generalul Gyani urma să raporteze Secretarului General cu privire la modul în care observatorul Organizației Națiunilor Unite ar putea funcționa și ar putea fi cel mai eficient în îndeplinirea sarcinii descrise în cererea formulată de guvernul cipriot și aprobată de guvernele Greciei, Turciei și Regatului Unit. Mandatul generalului Gyani a fost prelungit ulterior până la sfârșitul lunii martie.

Conferința de la Londra, care s-a reunit la 15 ianuarie 1964, nu a reușit să ajungă la un acord, iar propunerile de consolidare a forței internaționale de pacificare au fost respinse de guvernul cipriot, care a insistat ca orice astfel de forță să fie plasată sub controlul Organizației Națiunilor Unite.

De la Nicosia, generalul Gyani a raportat o deteriorare rapidă și gravă a situației, implicând lupte intercomunitare dispersate cu pierderi grele de vieți omenești, răpiri și luări de ostatici (dintre care mulți au fost uciși), activități neîngrădite ale forțelor neregulate, separarea membrilor celor două comunități și dezintegrarea aparatului guvernamental, precum și temeri privind o intervenție militară din partea Turciei sau a Greciei. Forța britanică de pacificare întâmpina dificultăți tot mai mari. În timp ce prezența lui Gyani fusese utilă într-o serie de

cazuri, atenția se îndrepta din ce în ce mai mult spre posibilitatea de a stabili o operațiune de menținere a păcii a Națiunilor Unite[67].

Astfel, după ce metodele de restabilire a ordinii și a păcii au eșuat, Consiliul de Securitate a adoptat unanim Rezoluția 186 (1964), care a stabilit mandatul UNFICYP, ale cărui priorități sunt: prevenirea și preîntâmpinarea izbucnirii de lupte, contribuirea la menținerea și restaurarea ordinii de drept și contribuirea la readucerea situației din Cipru la condiții normale[68].

La 15 iulie 1974 are loc o lovitură de stat, organizată de Garda Națională, sub conducerea unor ofițeri eleni, împotriva guvernului cipriot condus de Arhiepiscopul Makarios. La 16 iulie, Secretarul General a solicitat, având în vedere implicațiile grave în ceea ce privește pacea și securitatea internațională, precum și implicarea ONU în Cipru, o reuniune a Consiliului de Securitate, care a avut loc pe 16 și 19 iulie.

La 20 iulie 1974, guvernul turc, invocând Tratatul de Garanție, a lansat o operațiune amplă pe coasta de nord a Ciprului, care a avut ca urmare ocuparea principalei enclave cipriote turce de la nord de Nicosia și a zonelor de la nord, est și vest de enclavă, inclusiv Kyrenia. Consiliul s-a reunit în aceeași zi și a adoptat Rezoluția 353 (1974), prin care a solicitat tuturor părților să înceteze focul și a cerut încetarea imediată a intervenției militare străine, precum și retragerea personalului militar străin prezent altfel decât sub imperiul și în temeiul acordurilor internaționale și a solicitat Greciei, Turciei și Marii Britanii să înceapă fără întârziere procedura de negociere pentru restabilirea păcii în zonă și a unui guvern constituțional în Cipru. De asemenea, Consiliul a solicitat tuturor părților să coopereze pe deplin cu UNFICYP pentru a-i permite acesteia să își îndeplinească mandatul. Apelul la încetarea focului a devenit public la 22 iulie 1974.

Luptele au fost reluate la 23 iulie 1974, în special în apropierea Aeroportului Internațional din Nicosia, care, cu acordul comandanților militari locali ai ambelor părți, a fost declarată zonă protejată de Națiunile Unite și a fost ocupată de trupele UNFICYP. La 23 iulie 1974, Consiliul a adoptat rezoluția 354 (1974), reafirmând dispozițiile rezoluției 353 (1974) și cerând părților să respecte imediat cererea de încetare a focului și de abținere de la acțiuni de natură să agraveze situația[69].

Drept consecință UNFICYP s-a aflat în situația de a proceda către soluționarea unor circumstanțe care nu fuseseră prevăzute în mandatul său – conform Rezoluției 186 (1964), funcțiile UNFICYP se refereau la conflictul

---

[67] *Ibidem*.

[68] Organizația Națiunilor Unite, *„UNFICYP Mandate”*, United Nations Peacekeeping Force in Cyprus. Disponibil la adresa: https://unficyp.unmissions.org/unficyp-mandate (accesat la 10.04.2023).

[69] Organizația Națiunilor Unite, „Events in the summer of 1974”, *United Nations Peacekeeping Force in Cyprus*. Disponibil la adresa: https://unficyp.unmissions.org/events-summer-1974 (accesat la 10.04.2023).

intercomunitar din Cipru, și nu la ostilitățile pe scară largă izbucnite, decurgând din folosirea forței armate de către unul dintre statele garante. Odată cu 15 iulie 1974, momentul-cheie al loviturii de stat, UNFICYP a cunoscut o extindere și o aducere la un nivel mult mai ridicat de disponibilitate și pregătire: au fost desfășurați ofițeri de legătură suplimentari la toate nivelurile și s-a menținut o observare sporită pe întreaga insulă în toate zonele cu posibile confruntări intercomunitare, fiind luate măsuri speciale pentru a asigura protecția și siguranța comunității cipriote turce.

La 20 iulie 1974, în ziua debarcărilor turcești, UNFICYP a fost plasată în stare de alertă maximă. A fost menținut un nivel sporit de observare pe întreaga insulă și au fost luate măsuri de precauție suplimentare pentru a proteja satele cipriote turcești izolate. Garda Națională a reacționat la operațiunile turcești prin atacuri puternice și simultane în alte părți ale insulei împotriva majorității cartierelor și satelor cipriote turcești.

UNFICYP a organizat încetarea focului la nivel local pentru a preveni noi pierderi de vieți omenești și daune materiale. Atunci când situația de război a dictat necesitatea ca, la 21 iulie 1974, misiunile străine din zona de suveranitate britanică de la Dhekelia să fie evacuate, UNFICYP a jucat un rol important în organizarea și executarea acestei operațiuni umanitare. În toate zonele, inclusiv în sectorul Kyrenia, s-a intensificat prezența patrulelor ONU. O supraveghere atentă asupra zonei de luptă a fost menținută și s-au depus toate eforturile posibile pentru a promova siguranța civililor.

La solicitarea Secretarului General, țările contributoare, printre care și România, au trimis întăriri în datele de 24 iulie și 14 august ale anului 1974, mărind efectivul total al forțelor de toate gradele cu 2.078 de persoane, ajungând la un total de 4.444. UNFICYP a fost redistribuită pentru a face față situației curente, au fost înființate două noi districte operaționale, iar nivelul general de supraveghere pe întreaga insulă a fost amplificat. De asemenea, UNFICYP a întreprins un număr tot mai mare de sarcini umanitare pentru a ajuta populația afectată atât din comunitatea elenă, cât și din comunitatea turcă[70].

În plus, ca o consecință la evenimentele din vara anului 1974, UNFICYP a ocupat Aeroportul de la Nicosia, impunând o limită de 500 m în jurul perimetrului aeroportului și interzicând părților să se apropie. Astfel, a fost creată o zonă protejată de ONU, inclusă în zona tampon („buffer”), având ca scop atenuarea fricțiunilor dintre părți[71].

[70] *Ibidem*.

[71] Organizația Națiunilor Unite, „The United Nations Protected Area and old Nicosia Airport”, *United Nations Peacekeeping Force in Cyprus*. Disponibil la adresa: https://unficyp.unmissions.org/united-nations-protected-area-and-old-nicosia-airport (accesat la 10.04.2023).

Contribuția României a fost constituită din personal al Ministerului Afacerilor Interne[72], ca parte din corpul Forțelor de Poliție ONU (cunoscut ca UNPOL), care compune, împreună cu componenta civilă și militară a personalului delegat în misiuni ONU, cei trei piloni ai maximizării colaborării dintre toate elementele angrenate în mecanismul mandatului misiunii. Corpul UNPOL contribuie la menținerea și restabilirea ordinii publice din zona tampon și realizează o colaborare atât cu componenta militară a UNFICYP, cât și cu cea civilă, în ceea ce privește toată activitatea civilă din zona tampon, chestiunile și eventualele probleme umanitare, susținând demersul misiunii de a readuce zona tampon la condiții de normalitate.

Componența UNPOL este alcătuită dintr-un Consilier Superior de poliție al UNFICYP, 69 de ofițeri de poliție ce provin din România și din alte 15 țări, și un membru al personalului civil de sprijin. Ofițerii UNPOL își au sediul la sediul central al UNFICYP și în alte opt locații distribuite pe suprafața insulei.

Serviciile UNPOL cuprind, printre altele: oferirea de sprijin pentru UNFICYP prin menținerea ordinii publice în timpul demonstrațiilor și tulburărilor din interiorul și din apropierea zonei tampon, soluționarea litigiilor civile dintre rezidenții din cele două comunități din zona tampon, monitorizarea punctelor de trecere, raportarea și facilitarea predării presupușilor imigranți ilegali aflați în zona tampon, menținerea uni legături constante și facilitarea investigațiilor poliției cipriote și ale poliției cipriote turce în interiorul zonei tampon.

UNPOL este o forță de poliție civilă, și nu o forță de poliție care să se substituie forței locale polițienești, întrucât nu este abilitată să administreze legea și nu are competențe de arestare sau de detenție[73].

La 6 mai 2016, 16 membri ai forțelor de menținere a păcii ale UNFICYP din 7 contingente ale UNPOL au fost medaliați de către Reprezentantul Special al Secretarului General al ONU în Cipru, Lisa Buttenheim, pentru serviciul lor deosebit și cooperarea excelentă cu misiunea de pace. Ofițerii de poliție medaliați provin din România, Australia, Bosnia și Herțegovina, China, Lituania, Slovacia și Ucraina[74].

De asemenea, la 16 aprilie 2021, 31 de membri din 11 contingente ale poliției ONU au fost medaliați de către Reprezentantul Special al Secretarului General al ONU în Cipru și șeful UNIFCYP, Elizabeth Spehar, pentru contribuția lor deosebită

---

[72] Ministerul Afacerilor Externe, „România în operațiuni de pace", *Misiunea Permanentă a României pe lângă Organizația Națiunilor Unite*. Disponibil la adresa: https://mpnewyork.mae.ro/node/680 (accesat la 10.04.2023).

[73] Organizația Națiunilor Unite, „UNPOL", *United Nations Peacekeeping Force in Cyprus*. Disponibil la adresa: https://unficyp.unmissions.org/unpol (accesat la 10.04.2023).

[74] Organizația Națiunilor Unite, „UNPOL officers awarded medals in service of peace", *United Nations Peacekeeping Force in Cyprus*. Disponibil la adresa: https://unficyp.unmissions.org/unpol-officers-awarded-medals-service-peace (accesat la 10.04.2023).

în procesul de menținere și restabilire a păcii în Cipru. Ofițerii de poliție premiați provin din România, China, India, Irlanda, Italia, Iordania, Pakistan, Federația Rusă, Serbia, Slovacia și Suedia[75], astfel atestându-se angajamentul personalului de poliție român pentru menținerea și restabilirea păcii în cadrul UNFICYP.

VIII. Concluzii

România este un contributor la pacea și securitatea internațională, având, în calitate de membru al ONU, o participare însemnată la misiuni și operațiuni internaționale cu scopul de a restabili și menține pacea și ordinea de drept, precum și protecția și respectarea drepturilor omului. Participarea României, prin intermediul personalului Ministerului Afacerilor Interne, în cadrul misiunii de menținere a păcii a Națiunilor Unite din Cipru reflectă cu precădere disponibilitatea statului român de a se implica și de a susține eforturile comunității internaționale în spiritul păcii și securității internaționale, iar distincțiile acordate de Reprezentanții Speciali ai Secretarului General în Cipru atestă devotamentul României, prin prisma activității cetățenilor săi detașați în corpul polițienesc al Organizației Națiunilor Unite din Cipru.

Referințe

- Annan, Kofi, Renewing the United Nations: a programme for reform. Report of the Secretary-General, 1997. Disponibil la adresa: www.digitallibrary.un.org/record/245922;
- Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite, „Cyprus: Vote on UNFICYP Mandate Renewal Resolution”, Security Council Report, 29.06.2022. Disponibil la adresa: https://www.securitycouncilreport.org/whatsinblue/2023/01/cyprus-vote-on-unficyp-mandate-renewal-resolution-4.php;
- Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite, „Democratic Republic of the Congo: Vote on MONUSCO Mandate Renewal and the 1533 Sanctions Regime”, Security Council Report, 19.12.2022. Disponibil la adresa: https://www.securitycouncilreport.org/whatsinblue/2022/12/democratic-republic-of-the-congo-vote-on-monusco-mandate-renewal-and-the-1533-sanctions-regime.php;
- Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite, „Mali: Council Vote to Renew the Mandate of MINUSMA”, Security Council Report, 29.06.2022. Disponibil la adresa: https://www.securitycouncilreport.org/whatsinblue/2022/06/mali-council-vote-to-renew-the-mandate-of-minusma.php;
- Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite, „UN Mission in South Sudan (UNMISS): Vote on Mandate Renewal Resolution”, Security Council

[75] Organizația Națiunilor Unite, „UNFICYP awards UNPOL peacekeepers for their service for peace”, *United Nations Peacekeeping Force in Cyprus*. Disponibil la adresa: https://unficyp.unmissions.org/unficyp-awards-unpol-peacekeepers-their-service-peace (accesat la 10.04.2023).

Report, 14.03.2023. Disponibil la adresa: https://www.securitycouncilreport.org/whatsinblue/2023/03/un-mission-in-south-sudan-unmiss-vote-on-mandate-renewal-resolution-2.php;

- Consiliul Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului, „Welcome to the Human Rights Council", UN Human Rights Council. Disponibil la adresa: https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/about-council;
- Direcția Informare și Relații Publice a Ministerului Apărării Naționale, „30 de ani de participare a României la misiuni și operații ONU", Ministerul Apărării Naționale, 21.09.2021. Disponibil la adresa: https://www.mapn.ro/cpresa/17116_30-de-ani-de-participare-a-Romaniei-la-misiuni-si-operatii-ONU_html;
- Henig, Ruth, "The League of Nations", Editura Haus Publishing, Londra, 2010;
- Luard, Evan, "A History of the United Nations: The Years of Western Domination 1945-1955", Editura Palgrave Macmillan, Londra, 1982;
- Ministerul Afacerilor Externe, „Participarea României la operații de menținere a păcii sub egida ONU", Ministerul Afacerilor Externe, 02.2023. Disponibil la adresa: https://www.mae.ro/node/2114;
- Ministerul Afacerilor Externe, „România în ONU", Ministerul Afacerilor Externe. Disponibil la adresa: https://www.mae.ro/node/1588;
- Ministerul Afacerilor Externe, „România în operațiuni de pace", Misiunea Permanentă a României pe lângă Organizația Națiunilor Unite. Disponibil la adresa: https://mpnewyork.mae.ro/node/680;
- Misiunea Permanentă a României pe lângă Organizația Națiunilor Unite, „România în operațiuni de pace", România la ONU. Disponibil la adresa: https://mpnewyork.mae.ro/node/680;
- Năstase, Adrian; Aurescu, Bogdan. Drept internațional public. Sinteze, Ed. C.H. Beck, București, 2018;
- Organizația Națiunilor Unite, „Department of Operational Support", Department of Operational Support. Disponibil la adresa: https://operationalsupport.un.org/en;
- Organizația Națiunilor Unite, „Department of Peace Operations", United Nations Peacekeeping. Disponibil la adresa: https://peacekeeping.un.org/en/department-of-peace-operations;
- Organizația Națiunilor Unite, „Events in the summer of 1974", United Nations Peacekeeping Force in Cyprus. Disponibil la adresa: https://unficyp.unmissions.org/events-summer-1974
- Organizația Națiunilor Unite, „Forming a new operation", United Nations Peacekeeping. Disponibil la adresa: https://peacekeeping.un.org/en/forming-new-operation.;
- Organizația Națiunilor Unite, „Founding Member States", Dag Hammarsköld Library. Disponibil la adresa: www.research.un.org/en/unmembers/founders;
- Organizația Națiunilor Unite, „Functions and powers", United Nations Security Council. Disponibil la adresa: https://www.un.org/securitycouncil/;
- Organizația Națiunilor Unite, „History", United Nations Peacekeeping Force in Cyprus. Disponibil la adresa: https://unficyp.unmissions.org/history;
- Organizația Națiunilor Unite, „Military", United Nations Peacekeeping. Disponibil la adresa: https://peacekeeping.un.org/en/military;

- Organizația Națiunilor Unite, „MINUSCA fact sheet”, United Nations Peacekeeping. Disponibil la adresa: https://peacekeeping.un.org/en/mission/minusca;
- Organizația Națiunilor Unite, „MINUSMA fact sheet”, United Nations Peacekeeping. Disponibil la adresa: https://peacekeeping.un.org/en/mission/minusma;
- Organizația Națiunilor Unite, „MONUSCO fact sheet”, United Nations Peacekeeping. Disponibil la adresa: https://peacekeeping.un.org/en/mission/monusco;
- Organizația Națiunilor Unite, „Peace and security”, United Nations Information Service Vienna. Disponibil la adresa: https://unis.unvienna.org/unis/en/topics/peace-and-security.html;
- Organizația Națiunilor Unite, „Role of Security Council”, United Nations Peacekeeping. Disponibil la adresa: https://peacekeeping.un.org/en/role-of-security-council;
- Organizația Națiunilor Unite, „Security Council Extends Mandate of Multidimensional Stabilization Mission in Central African Republic for One Year, Adopting Resolution 2659 (2022)”, United Nations Meetings Coverage and Press Releases, 14.11.2022. Disponibil la adresa: https://press.un.org/en/2022/sc15104.doc.htm;
- Organizația Națiunilor Unite, „The United Nations Protected Area and old Nicosia Airport”, United Nations Peacekeeping Force in Cyprus. Disponibil la adresa: https://unficyp.unmissions.org/united-nations-protected-area-and-old-nicosia-airport
- Organizația Națiunilor Unite, „Troop and police contributors”, United Nations Peacekeeping. Disponibil la adresa: https://peacekeeping.un.org/en/troop-and-police-contributors;
- Organizația Națiunilor Unite, „UNFICYP awards UNPOL peacekeepers for their service for peace”, United Nations Peacekeeping Force in Cyprus. Disponibil la adresa: https://unficyp.unmissions.org/unficyp-awards-unpol-peacekeepers-their-service-peace;
- Organizația Națiunilor Unite, „UNFICYP fact sheet”, United Nations Peacekeeping. Disponibil la adresa: https://peacekeeping.un.org/en/mission/unficyp;
- Organizația Națiunilor Unite, „UNFICYP Mandate”, United Nations Peacekeeping Force in Cyprus. Disponibil la adresa: https://unficyp.unmissions.org/unficyp-mandate;
- Organizația Națiunilor Unite, „United Nations Security Council”, United Nations Security Council. Disponibil la adresa: https://www.un.org/securitycouncil/;
- Organizația Națiunilor Unite, „UNMIK fact sheet”, United Nations Peacekeeping. Disponibil la adresa: https://peacekeeping.un.org/en/mission/unmik;
- Organizația Națiunilor Unite, „UNMISS fact sheet”, United Nations Peacekeeping. Disponibil la adresa: https://peacekeeping.un.org/en/mission/unmiss;
- Organizația Națiunilor Unite, „UNMOGIP fact sheet”, United Nations Peacekeeping. Disponibil la adresa: https://peacekeeping.un.org/en/mission/unmogip;

- Organizația Națiunilor Unite, „UNPOL officers awarded medals in service of peace”, United Nations Peacekeeping Force in Cyprus. Disponibil la adresa: https://unficyp.unmissions.org/unpol-officers-awarded-medals-service-peace;
- Organizația Națiunilor Unite, „UNPOL”, United Nations Peacekeeping Force in Cyprus. Disponibil la adresa: https://unficyp.unmissions.org/unpol;
- Organizația Națiunilor Unite, Carta Națiunilor Unite. Disponibilă la adresa: www.legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/19362;
- Organizația Națiunilor Unite, Resolution 109, 1955, 1955. Disponibilă la adresa: https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/107/65/PDF/NR010765.pdf?OpenElement;
- Organizația Națiunilor Unite, Resolution 29, 1947, 1947. Disponibilă la adresa: https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/042/25/PDF/NR004225.pdf?OpenElement;
- Sievers, Loraine; Daws, Sam. The Procedure of the UN Security Council, Ediția a patra, Oxford University Press, Oxford, 2014;
- World Economic Forum, „Who are the Blue Helmets? UN peacekeeping, explained”, World Economic Forum, 21.09.2022. Disponibil la adresa: https://www.weforum.org/agenda/2022/09/who-are-the-blue-helmets-un-peacekeeping-explained/;
- Muzeul Național al celui de-al Doilea Război Mondial din New Orleans, „The League is Dead. Long live the United Nations”, The National WWII Musem New Orleans, 19.04.2021. Disponibil la adresa: https://www.nationalww2museum.org/war/articles/league-of-nations.

SEMI-PREZIDENȚIALISM – UN MODEL CE TINDE SPRE PERFECȚIUNE

Maria REVENCU[*]

Abstract

Intenția acestei lucrări urmează o linie analitică ce vizează nu doar justificarea teoretică a semi-prezidențialismului, ci și analiza compatibilității acestui tip de regim cu spațiul contemporan, politic românesc. Deoarece o astfel de încercare necesită o analiză exhaustivă, m-am limitat la o contextualizare menită să demonstreze viabilitatea semi-prezidențialismului atenuat, prezentând contrastul dintre regimurile politice succedate de-a lungul istoriei, scoțând în lumină avantajele prezentului regim. Lucrare dată reliefează inexistența unui regim ideal care să ducă la stabilitate și prosperitate de unul singur, eficacitatea sa depinzând de o serie de factori.

Cuvinte-cheie: *România, regimuri politice, democrație, semi-prezidențialism, Președinte, Parlament, Guvern, Constituție.*

I. Introducere

Politica se aplică domeniului în care se rivalizează indivizi sau grupuri pentru obiectivele și interesele lor. Politica a fost proclamată de către greci ,,regimul cetății", provenind de la termenul grec *politeia.* Aceasta este înainte de toate ceea ce grecii numeau regimul cetății, adică modul de organizare a conducerii considerat ca fiind caracteristic modului de organizare al colectivității în ansamblul ei[1]. În orice societate, persoanele trebuie să discearnă ce oameni se află la cârma statului, modul în care sunt aleși aceștia și felul în care își exercită autoritatea. În vreme ce puterea este abilitatea de a stăpâni sau de a conduce ceva sau pe cineva, autoritatea este puterea asociată cu dreptul de a o întrebuința. Făcând o retrospectivă, omenirea a cunoscut mai multe forme de guvernare în care puterea și autoritatea au fost înfăptuite în moduri distincte, cunoscute sub numele de regimuri politice. Existența

[*] Revencu Maria, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: marial45322@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea prof. univ.dr. Claudia-Marta Cliza (e-mail: claudia@cliza.ro).

[1] International IDEA, *Democrația în România*, (București: Humanitas,1997), p.15.

oricărui regim politic[2] implică percepția și înțelegerea acestuia de către indivizii părtinitori. Nu am putea trăi într-o democrație dacă cetățenii nu ar avea o cunoștință minimă a regulilor potrivit cărora funcționează regimul[3]. Înglobarea conștiinței politice în realitatea politică este aidoma interdependenței dintre judecata de fapt și judecata de valoare.

II. Conținutul propriu-zis al lucrării

Conceptul de „regim politic" este un concept mai restrâns decât cel de stat, deoarece se concentrează asupra chestiunii exercitării puterii (și nu asupra fundamentelor și structurilor acesteia în ansamblu). Un regim politic se bazează pe două elemente. În primul rând, se sprijină pe un set de reguli privind modul în care este deținută și exercitată puterea politică, prin prisma diferitor tipuri de instituții politice. Cel mai adesea, aceste norme sunt definite într-o constituție (dar și în alte texte juridice, în special în legile organice și în legile privind alegerile). Pe lângă aceste dimensiuni juridice, există și dimensiuni politice care sunt evidențiate în științele politice. Într-adevăr, un regim politic combină un sistem juridic (constituțional) și un sistem politic, care se referă la setul de interacțiuni dintre instituții și actorii politici.

Noțiunea de regim politic combină astfel aceste două sisteme (juridic și politic) în jurul a trei întrebări fundamentale:

- Cum este exercitată puterea politică (conform căror reguli și interacțiuni)?
- Cine exercită puterea politică?
- În ce scop este exercitată puterea politică (care sunt orientările exercitării puterii politice)?

Analiza regimurilor politice are o tradiție îndelungată care datează din Grecia antică, caracterizată prin diversitatea modalităților de organizare a exercitării puterii...în zilele noastre distingem trei concepte: totalitarism, autoritarism și democrație.

Totalitarismul este „polul" extrem în spectrul regimurilor politice. Termenul „totalitarism" (de la latinescul „totus" – tot, complet, în întregime), a fost introdus în sistemul categorial-ştiinţific la începutul anilor '20 de către filosoful italian

---

[2] Regimul politic reprezintă ansamblul instituţiilor, metodelor şi mijloacelor prin care se realizează puterea. Regimul politic este sistemul de organizare şi de conducere a vieţii economice, politice şi sociale a unui stat, forma de guvernământ a statului. Elementele definitorii ale regimului politic sunt: modul de organizare al puterii şi raporturile dintre puteri. În ceea ce priveşte calificarea esenţei întregii societăţi, a sistemului său politic, regimul politic reprezintă barometrul, indicatorul sintetic cel mai expresiv pentru calificarea unei societăţi ca fiind una real democratică sau antidemocratică. Disponibil pe website-ul: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.utgjiu.ro/revista/jur/pdf/2014-04/10_Nicolaie%20Manescu.pdf, accesat la data de 14.01.2023, ora 19:37.

[3] Aron RAYMOND, *Democraţie şi totalitarism*, (Bucureşti: All Educational, 2001), pag.19.

Gentile, în accepţiunea căruia statului totalitar, care dispune de o putere nelimitată şi este fundamentat pe ideologia fascismului ca „*concepţie totală despre viaţă*”[4], îi revine rolul principal în făurirea destinului naţiunii. Să remarcăm însă că în perioada primară a difuzării sale în Europa, termenului i-a fost atribuit şi un sens negativ. Miller este convins, spre exemplu, că fenomenul social respectiv apare întotdeauna în „*situaţie de provocare*”, legată de necesitatea modernizării accelerate, egalarea forţată în procesul de dezvoltare, suprasolicitarea societăţii[5]. Profesorul E.V. Nadtocii se alătură abordării expuse, relatându-şi însă, gândul într-o modalitate ceva diferită: „*Totalitarismul apare, afirmă el, ca răspuns la provocarea proiectului social al omului nou-european*”[6].

În lucrarea editată în 1951 „*Dictatura totalitară şi autocraţia*”, C. Friedrich şi Z. Brzezinski desprind următoarele trăsături caracteristice principale ale regimului totalitar: un singur partid de masă condus de un lider carismatic; o ideologie oficială la care toată lumea trebuie să adere; monopolul asupra mijloacelor de comunicare; monopolul asupra tuturor mijloacelor de luptă armată; regimul de teroare şi control din partea poliţiei; sistemul centralizat de dirijare al întregii economii[7]. Dar şi în cea mai democratică societate puterea de stat veghează în cel mai strict mod forţele armate, avându-le în supunere directă. Desprindem însă şi o altă caracteristică distinctivă a regimului: „*mobilizarea activă a populaţiei cu ajutorul instituţiilor monopoliste...în scopul realizării sarcinilor politice şi sociale, care striveau chiar de la bun început orice manifestare a organizaţiilor politice sau sociale autonome*”[8].

După părerea noastră, „contururile” prezentate sunt mai degrabă specifice regimurilor autoritare decât celor totalitare – mai extinse şi mai mobile. Pot fi depistate şi accepţiuni ale fenomenului mai laconice şi mai expresive: totalitarismul este „*o mască a gloatei*”; „*un regim de reprimare pe bază industrială*”; „*lume suprarealistă*”; „*cultură şi anume o cultură alternativă*”; „*una dintre formele extreme ale manifestării puterii*”; „*negarea, de fapt, a statului*”.

Din punctul nostru de vedere, totalitarismul constituie un regim politic (ansamblul mijloacelor, procedeelor şi metodelor de guvernare) în care esenţa şi

---

[4] БАТАЛОВ Э. Тоталитаризм живой и мертвый, Свободная мысль, 1994, Nr.4, p.110.

[5] Aceste afirmaţii sunt susţinute şi de către savantul rus L. ISTEAGHIN, care consideră că concepţia „totalitarism” este doar un curent temporar în ştiinţă, care pretinde la statutul de teorie. Deosebita ei popularitate din anii ’80-‘90, punctează el, actualmente metamorfozează într-un fel de reacţie alergică manifestată nu numai în cadrul cotidianului politic, ci şi în cercurile ştiinţifice. ИСТЯГИН Л.Г. *Исследования по тоталитаризму: в поисках нового обоснования концепции*, Полис, 1997, Nr.2, p.180-191.

[6] ЗАГЛАДИН Н. В. *Тоталитаризм и демократия: конфликт века*, (Кентавр,1992, май-июнь), p. 4.

[7] ПОППЕР К. *Открытое общество и его враги,* (Москва, 1992), p. 478-479.

[8] СУМБАТЯН Ю.Г. Тоталитаризм как категория политической социологии, (Социс. 1994, Nr.1), p.5.

caracterul sistemului politic şi social, relaţiile economice şi culturale ale comunităţii de subiecţi sunt determinate drept maxim totale, sau care tind către totalitate, sau se distanţează de ea. *„Totalitarismul diferă în mod semnificativ de toate celelalte forme de opresiune politică cunoscute sub numele de despotism, tiranie sau dictatură. Ori de câte ori a ajuns la putere, totalitarismul a adus cu el instituții politice complet noi și a distrus toate tradițiile sociale, juridice și politice ale unei anumite țări.”*[9]

Făcând o retrospectivă, ne reamintim faptul că primele societăţi închegate şi structurate au apărut încă din Antichitate. Dintre acestea, prin gradul dezvoltării materiale şi spirituale inclusiv al politicii s-a detaşat ca importanţă Grecia Antică şi *lumea romană.* Anume grecii au fost cei care au introdus termenul de democrație, compus din cuvintele grecești „demos”-popor și „kratos”-a conduce, ceea ce exprimă ideea de guvernare a poporului. Această „presupusă democrație” a ridicat o serie de inconveniențe: A lucra pentru sine sau pentru comunitate? Ar fi mai bine să ai o clasă dominant inteligentă, virtuoasă, binevoitoare sau o societate dominată de o mulțime care să caute confortul material pentru ea însăși? Procesul de elucidare al acestor problematici a generat o pluralitate de idei, opinii, concepții despre politică, putere, forme de guvernare, toate având ca finalitate interesele cetățenilor, ale binelui comun. Secole întregi au dus la consolidarea și dezvoltarea materială și spirituală a societății antice grecești. Evoluția acestei forme de guvernământ incipiente e caracterizată de încercarea de a realiza un compromis între vechea aristocrație și *demos* (poporul), care se afirma și devenea tot mai important în viața socială și economică.

Democrația. Așadar, democrația este un sistem politic, o formă de guvernare în care poporul exercită atributele suveranității. După cum ar spune Abraham Lincoln:*„Democrația este guvernarea poporului, de către popor, pentru popor*”. Avantaj suprem al poporului fiind alegerea conducătorilor care să corespundă aspirațiilor sale. Democrația permite ca orice clasă socială să fie egală în fața legii, așa cum se afirmă în **Declarația Universală a Drepturilor Omului**, reușind să transpună unul dintre principalele scopuri ale ONU care este promovarea și încurajarea *„respectului pentru drepturile omului și libertățile fundamentale, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie*”. Democrația încearcă să înrădăcineze această idee.

Printre dezavantajele democrației se remarcă, faptul că, uitându-ne la oamenii aflați la putere, aceștia fac parte din elita țării lor și au făcut parte dintr-un mediu bogat, pe care Gandhi l-a denunțat prin acest citat: *„Democrația ar trebui să le asigure celor mai slabi aceleași șanse ca și celor mai puternici*”. Pentru ca definiția din dicționar sau citatul lui Lincoln să fie adevărat, fiecare cetățean ar trebui să fie membru al Parlamentului, iar poporul ar trebui să voteze legile. Este de

[9] Hannah ARENDT, *The Origins of Totalitarianism,* (Modern Classics, 1951), p.12.

neimaginat ca un parlamentar să vorbească cu Guvernul despre o petiție care i-a fost adresată de un cetățean pe stradă, cum ar spune Jean-Louis Barrault: „*Dictatura înseamnă „taci din gură” democrația înseamnă „continuă să vorbești*””. Astfel, sistemul democratic cere de la cetățean participarea la viața civică.

Tipuri de regimuri democratice:

Un sistem politic hibrid care combină caracteristicile sistemului parlamentar cu cele ale sistemului prezidențial. Instituit în România în 1991 odată cu alegerea președintelui prin „*vot universal, egal, direct, secret şi liber exprimat.*”[10] Sistemul semi-prezidențial se caracterizează printr-o dublă putere executivă: un președinte (cu puteri reale în virtutea alegerii sale) și un prim-ministru care lucrează în colaborare cu puterea legislativă. Din punct de vedere istoric, acest nou regim a fost instituit după anii de rigiditate socio-politică asfixiantă. În 1964, președintele Charles de Gaulle a definit astfel rolul președintelui și al prim-ministrului susținând că este normal ca președintele Republicii și prim-ministrul să nu fie unul și același om. Desigur, este de neconceput că la vârf există o diarhie. Președintele este, evident, singurul care poate deține și delega autoritatea statului. Însă, însăși natura, amploarea și durata misiunii sale fac ca el să nu fie absorbit, fără încetare și fără limite, de situația politică, parlamentară, economică și administrativă. Dimpotrivă, aceasta este sarcina complexă, meritorie și esențială a prim-ministrului.

Raportul de forțe este următorul: în timp ce Parlamentul poate bloca planurile și politicile prim-ministrului (numit de președinte[11]) și ale miniștrilor (sau poate vota o moțiune de cenzură împotriva Guvernului), președintele poate dizolva Parlamentul[12] și chema electoratul la urne. Dreptul prezidențial de a dizolva Parlamentul limitează posibilitatea ca acesta să conteste Guvernul, cel puțin în mod repetat. Președintele poate, de asemenea, să consulte populația prin referendum[13]. De asemenea, acesta poate solicita urmărirea penală a membrilor Guvernului fără acordul Parlamentului[14].

---

[10] Constituția României Art. 62 şi 81: Atât Parlamentul, cât şi Preşedintele sunt aleşi prin vot universal, egal, direct, secret şi liber exprimat.

[11] Art.85 din Constituție: Președintele României desemnează un candidat pentru funcţia de prim-ministru şi numeşte Guvernul pe baza votului de încredere acordat de Parlament.

[12] Art.89 – Dizolvarea Parlamentului (1) După consultarea preşedinţilor celor două Camere şi a liderilor grupurilor parlamentare, Preşedintele României poate să dizolve Parlamentul, dacă acesta nu a acordat votul de încredere pentru formarea Guvernului în termen de 60 de zile de la prima solicitare şi numai după respingerea a cel puţin două solicitări de învestitură.(2) În cursul unui an, Parlamentul poate fi dizolvat o singură dată. (3) Parlamentul nu poate fi dizolvat în ultimele 6 luni ale mandatului Preşedintelui României şi nici în timpul stării de mobilizare, de război, de asediu sau de urgenţă.

[13] Art.90: Preşdintele României poate cere poporului să-şi exprime, prin referendum voinţa cu privire la problemele de interes naţional, după consultarea Parlamentului.

[14] Art.109 alin.(2): Preşedintele României, dar şi fiecare Cameră în parte a Parlamentului, au dreptul să ceară urmărirea penală a membrilor Guvernului pentru faptele săvârşite în exerciţiul funcţiei lor.

Diferențele față de regimurile politice tradiționale sunt importante. În cazul unui sistem prezidențial tradițional[15](SUA), președintele nu poate dizolva camerele și nu poate convoca alegeri generale; în acest caz, nu există un prim-ministru și nici posibilitatea de a recurge la un referendum pentru a rezolva un impas politic.

În cazul unui sistem parlamentar tradițional[16] (Germania), șeful statului dizolvă camera doar dacă premierul (liderul partidului cu cele mai multe mandate) îi cere acest lucru sau dacă majoritatea deputaților răstoarnă Guvernul. Astfel, într-un sistem parlamentar tradițional, prim-ministrul este adevăratul deținător al puterii executive, șeful statului având doar puteri limitate sau chiar simbolice.

Într-un sistem semi-prezidențial, această putere este fie împărțită, fie în mâinile președintelui. În plus, în anumite circumstanțe, puterea este mai mult în mâinile prim-ministrului. Acest lucru se întâmplă atunci când majoritatea deputaților nou aleși în urma alegerilor parlamentare nu fac parte din aceeași familie politică cu președintele. Cel din urmă trebuie apoi să numească un prim-ministru din familia politică opusă familiei sale.

Revoluția Română din decembrie 1989 a reprezentat o parte integrantă din revoluțiile europene care au dus spre anihilarea regimului comunist. Tulburările introduse de căderea regimurilor comuniste au determinat multe țări din Europa Centrală și de Est să adopte același tip de regim. Urmată de o perioadă de glorie după 25 de ani de subjugare, România a îmbrățișat democrația prin alegerea unei forme de guvernământ de republică semi-prezidențială. Acest tip de sistem politic, care implică o putere executivă dual, împărțind puterea executivă reală între președinte și un prim-ministru. Sistemul semi-prezidențial are caracteristici specifice: Președintele este ales prin vot universal direct și are puteri importante care îi sunt conferite de Constituție; Guvernul și liderul său sunt responsabili în fața Parlamentului. Separarea strictă a puterilor cu prioritate acordată șefului statului, convergând spre colaborarea puterilor: un șef de stat și un Parlament separat, care să formeze un Guvern derivat din primul și responsabil în fața celui de-al doilea, între ei o împărțire a puterilor care să le confere fiecăruia o importanță similară în conducerea statului și să asigure mijloacele de rezolvare a conflictelor care, în orice sistem democratic, sunt prețul libertății.

Ne este greu să definim, *de facto*, cel mai bun tip de regim, cu toate acestea îl putem identifica pe cel mai bine aplicabil într-un anumit spațiu[17]. Prin urmare,

---

[15] A se vedea *Constituţia Statelor Unite ale Americii 1787*, diponibilă pe website-ul:Chromeextension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://constitutii.files.wordpress.com/2013/02/constitutia-s-u-a.pdf accesată la data de 16.01.2023, ora 17:29.

[16] A se vedea PLOSCAR Alexandra Raluca, *Particularities of the British Administrative* System, disponibil pe website-ul: http://revcurentjur.ro/old/arhiva/attachments_200734/recjurid073_49F.pdf accesat la data de 16.01.2023, ora 18:02.

[17] Giovanni SARTORI, Ingineria constituţională comparată: Structuri, stimulente şi rezultate, (Mediterana, 2000),p.150.

intenția acestei lucrări urmează o linie analitică ce vizează nu doar justificarea teoretică a semi-prezidențialismului, ci și analiza compatibilității acestui tip de regim cu spațiul contemporan, politic românesc. Deoarece o astfel de încercare necesită o analiză exhaustivă, această lucrare se limitează la o contextualizare menită să demonstreze viabilitatea semi-prezidențialismului. Subsidiar acestei lucrări este formularea unei viziuni care se referă la rațiunile instituționale ale elucidării sistemului românesc, aspect care încearcă să legitimeze această schimbare constituțională și prin raportare la poziția electoratului. Încrederea cetățenilor în instituțiile politice va fi analizată cu ajutorul Barometrului de Opinie Publică 1997-2008[18], iar prezența foarte scăzută la vot la alegerile parlamentare din 2008 poate servi drept o grilă interpretativă care vizează deconstruirea parlamentarismului în favoarea semi-prezidențialismului.

Dar, având în vedere că semi-prezidențialismul este definit ca o soluție de compromis într-o perioadă de tranziție, de ce nu ar fi revizuirea constituțională cea mai bună modalitate de a ne îndrepta spre parlamentarism - un tip de guvernare care are mai multe șanse decât prezidențialismul de a promova consolidarea democratică?[19] Parlamentarismul pare cea mai potrivită alegere, cu atât mai mult cu cât semi-prezidențialismul care definește România este caracterizat de tendințe parlamentare. Dar ce împiedică o astfel de orientare? Voi insista pe două motive - relevanța instituției Președintelui și percepția electoratului asupra parlamentarilor. Prezidențialismul este exclus în primul rând pentru că abolirea alegerilor prezidențiale directe ar submina principiul reprezentării politice, mai ales că Parlamentul ca instituție a fost discreditat din cauza scăderii încrederii electoratului în membrii săi. Aceste tendințe sunt confirmate de Barometrul de Opinie Publică 1998-2007, care arată o creștere a încrederii alegătorilor în instituția Președinției în detrimentul unei scăderi puternice a legitimității pe care cetățenii o acordă Parlamentului. De asemenea, modificările aduse legii electorale și efectele perverse ale acesteia discreditează și mai mult legitimitatea parlamentară și alterează grav principiul reprezentativității.

În contextul tranziției de la un sistem parlamentar la un sistem semi-prezidențial, conceptualizarea acestei revizuiri care marchează trecerea la prezidențialism este exclusă de la bun început. O extindere a prerogativelor prezidențiale ar putea fi realizată prin introducerea abilitării președintelui de a dizolva camerele nu doar în contextul în care *„Parlamentul nu a acordat votul de încredere pentru formarea Guvernului în termen de 60 de zile de la prima solicitare şi numai după respingerea a cel puţin două solicitări de învestitură*.”[20] O astfel de

[18] Gabriel BĂDESCU, Mircea COMȘA, Dumitru SANDU, Manuela STĂNCULESCU, *Barometru de opinie publică 1998-2007*, (Fundaţia Soros Romania, 2007).
[19] Alfred STEPAN, Cindy SKACH, „Constitutional frameworks and democratic consolidation: Parliamentarism versus Presidentialism”, World Politics, Vol 46, 1, (Oct. 1993), p.1-22.
[20] Articolul 89 – Dizolvarea Parlamentului, *Constituţia României*.

măsură este justificată ca o contrabalansare a crizei din 2007, când președintele a fost demis, ceea ce a dus la o criză de legitimitate. În conformitate cu caracteristicile unui regim semi-prezidențial, această prerogativă nu trebuie privită ca o modalitate de a deschide calea către prezidențialism, ci drept un mecanism de echilibrare a puterii în stat. Dar, cu toate eforturile depuse pentru a stabili echilibrul dintre puterile legislativă și executivă în cadrul proiectului de Constituție propus, se pune problema unei tendințe subconștiente spre prezidențialism. Introducerea prerogativei de dizolvare a Parlamentului și limitarea capacității Guvernului de a guverna prin ordonanțe de urgență poate fi interpretată nu ca o modalitate de echilibrare a relației dintre executiv și legislativ, ci ca o impunere a hegemoniei prezidențiale? Aceste restricții tind să consolideze puterea și legitimitatea președintelui. Deoarece alegerile prezidențiale nu mai au loc concomitent cu alegerile parlamentare, prezența scăzută la vot la alegerile legislative confirmă lipsa de legitimitate populară a Parlamentului - o tendință care se reflectă și în analiza Barometrului de Opinie Publică 1998-2007. Mecanismele descrise mai sus, combinate cu delegitimarea Parlamentului de către populație, consolidează tendința spre o președinție semi-prezidențială, care poate fi acuzată că maschează o președinție pur informală.

Avantajele unui sistem semi-prezidenţialist atenuat:

Avantajul de a oferi electoratului alternative transparente în momentul votării.

O condiție aproape obligatorie, familiară chiar, a democrației este, în acest sens, pluripartidismul. Chiar dacă tentativele de a reveni la un partid-stat nu au dispărut și chiar dacă, în ultimii ani, s-au facut auzite în România voci excentrice care sugerau posiblitatea unei vieți politice bazată pe partidul unic, pluripartidismul rămâne o condiție constitutivă a democrației moderne[21].

Alegerea directă este de fapt un element de transparenţă al sistemului.

Impactul alegerilor prezidențiale este redus de candidatura unor personalități politice de mâna a doua. Libertatea e acțiune a președintelui este redusă de existența unei majorități parlamentare stabile și solide. (Prin urmare, regimul evoluează treptat spre parlamentarism.)Pentru a determina cine este deținătorul autorității: Președintele sau majoritatea parlamentară, trebuie să utilizăm trei factori: inițiativa pentru alegerea primului-ministru, dreptul de dizolvare și dreptul de veto. Aceste diferențe sunt clare atunci când se examinează relațiile instituționale dintre Președinte, Parlament și Guvern. În sistemul actual, Președintele are un rol în formarea Guvernelor, dar Guvernul depinde de încrederea majorității parlamentare.

[21] Daniel ȘANDRU, Sorin BOCANCEA, *Mass-media și democrația în România postcomunistă*, (București: Institutul European, 2011), p. 34.

Complexitatea acestui sistem semi-prezidențial scoate la suprafață faptul că persoana responsabilă pentru formarea și plecarea Guvernului se poate schimba, în timp ce în cazul sistemelor parlamentare și prezidențiale pure, situația este aceeași. În sistemul semi-prezidențial, alegătorii îl consideră pe președinte responsabil pentru performanța economică atunci când președintele și prim-ministrul sunt de aceeași parte, dar partidul prim- ministrului este cel care este responsabil atunci când aceștia sunt în tabere opuse (în exemplul coabitării).

Posibilitatea de a descuraja rezultatele cu sumă zero, cu un puternic accent pe control și echilibru.

În esență, contrar regimului prezidențial care organizează alegerea „regelui” și adaugă un Parlament ca o contra-putere. Fiind, prin natura sa, un sistem care concentrează multă putere în două mâini. Adesea lăudat pentru ”eficiența” sa în luarea deciziilor și pentru claritatea sa (știm pentru ce votăm). Este, totuși, contestat pentru instabilitatea sa (noul Președinte începe adesea prin a anula tot ceea ce a făcut predecesorul său) și pentru latura sa autoritară (puterea are tendința de a deveni coruptă, iar președintele, singur la conducere, poate fi adesea tentat să-și încalce jurământul). În cele din urmă, regimul prezidențial poate duce la o întărire semnificativă a puterilor președintelui, până la punctul în care regimul se îndepărtează de democrație și devine un regim dictatorial și autoritar. Aceasta este situația din Rusia și din multe țări din Europa Centrală și de Est, din Caucaz și din Asia Centrală. Rolul Parlamentului, în calitate de depozitar suveran al puterii legislative, într-o țara cu regim semi-prezidențial precum România, este de a (re)echilibra puterea dată Președintelui (sau executivului dualist) care, nu de puține ori lăsat pradă curentelor influențabile, poate lua decizii în detrimentul cetățenilor doar pentru a proteja interesele unei colectivități.

Toate formele de guvernare se definesc prin ambivalență, presupunând enumerarea unor avantaje și contrastul dezavantajelor. Semi-prezidențialismul revendică un echilibru bazat pe consens, tolerat și promovat de o clasă politică matură, care depășește perspectiva limitată a acumulării de cabinete pentru a dezvolta politici coerente, dincolo de competiția politică. Personalismul trebuie însă ocolit în această schemă. Spațiul românesc pare să aibă cel mai înalt grad de compatibilitate cu semi-prezidențialismul. Accentul pus pe parlamentarismul pur este deconstruit tocmai de delegitimarea electorală, ilustrată de scăderea încrederii cetățenilor în reprezentanții celor două Camere. Imaginea Președintelui, consacrată în imaginarul colectiv, și participarea sa constantă pe scena politică românească nu permit reducerea acestei instituții la o formă pur ceremonială. Cu toate acestea, prezidențialismul exacerbat este temperat de pretenția Parlamentului de a fi instituția reprezentativă exclusivă a națiunii și de o serie de mecanisme de control care echilibrează relația dintre puterea legislativă și cea executivă.

III. Concluzii

Concluzionând, nu există un regim constituțional ideal care să aducă stabilitate și prosperitate de unul singur. Eficacitatea depinde în primul rând de o serie de alți factori: maturitatea sistemului politic, echilibrul asigurat de predominanța a două partide sau alianțe politice capabile să asigure alternanța democratică, gradul de cultură civică în societate și responsabilitatea liderilor politici. O politică economică modernă a democraţiei sociale, bazată pe valori, se axează înainte de toate pe rezultat. Obiectivul său este realizarea unei societăţi în care valorile fundamentale libertate, echitate, solidaritate, pecum şi pe valori și drepturi fundamentale politice, sociale, economice şi culturale, se realizează pentru toţi oamenii.

Tendința în UE nu este de a se îndrepta spre regimuri semi-prezidențiale de tip francez (unice în UE), ci spre regimuri care consolidează rolul Guvernului ca executiv și păstrează rolul simbolic al președintelui, oferindu-i respectabilitatea și autoritatea morală pentru a interveni eficient în situații de criză.

În opinia mea, România ar trebui să păstreze un regim semi-prezidențial atenuat, în care Președintele este ales direct de către cetățeni, ceea ce îi conferă o autoritate morală neafectată de jocurile politice din Parlament, dar însoțită de prevederi constituționale clare care să împiedice imixtiunile nejustificate în Guvern și în celelalte instituții ale statului de drept.

Șeful statului român nu poate fi tratat diferit de ceilalți șefi de stat din UE: monarhi, președinți aleși de Parlament sau aleși prin vot direct; toți, pe baza oportunității și educației politice, își respectă prin consens rolul de autoritate morală indiferent de sistemul constituțional al statului pe care îl reprezintă, integrându-se astfel în spiritul democrațiilor consolidate, UE fiind modelul acceptat în lumea modernă.

Referințe

- Aron RAYMOND, *Democraţie şi totalitarism*, (București: All Educational, 2001), p.19;
- Hannah ARENDT, The Origins of Totalitarianism, (1951);
- International IDEA, *Democrația în România*, (București: Humanitas,1997), p.15;
- Giovanni SARTORI, Ingineria constituţională comparată: Structuri, stimulente şi rezultate, (Mediterana, 2000), p.150;
- Gabriel BĂDESCU, Mircea COMȘA, Dumitru SANDU, Manuela STĂNCULESCU, *Barometru de opinie publică 1998-2007*, (Fundaţia Soros Romania, 2007);
- Alfred STEPAN, Cindy SKACH, „Constitutional frameworks and democratic consolidation: Parliamentarism versus Presidentialism”, World Politics, Vol 46, 1, (Oct. 1993), p.1-22;
- Daniel ȘANDRU, Sorin BOCANCEA, *Mass-media și democrația în România postcomunistă*, (București: Institutul European, 2011), p. 34;

- БАТАЛОВ Э. Тоталитаризм живой и мертвый, (Свободная мысль, 1994, Nr.4), p.110;
- ПОППЕР К. *Открытое общество и его враги,* (Москва, 1992), p. 478-479;
- ИСТЯГИН Л.Г. Исследования по тоталитаризму: в поисках нового обоснования концепции, Полис, 1997, Nr.2, p.180-191;
- СУМБАТЯН Ю.Г. Тоталитаризм как категория политической социологии, Социс. 1994, Nr.1;
- ЗАГЛАДИН Н. В. *Тоталитаризм и демократия: конфликт века*, Кентавр.1992, май-июнь, p. 4;
- https://www.utgjiu.ro/revista/jur/pdf/2014-04/10_Nicolaie%20Manescu.pdf;
- PLOSCAR Alexandra Raluca, *Particularities of the British Administrative* System, disponibil pe website-ul: http://revcurentjur.ro/old/arhiva/attachments_200734/recjurid073_49F.pdf;
- *Constituţia Statelor Unite ale Americii 1787*, disponibilă pe website-ul: https://constitutii.files.wordpress.com/2013/02/constitutia-s-u-a.pdf;
- 16. Art. 62 din Constituția României;
- 17. Art. 81 din Constituția României;
- 18. Art. 85 din Constituția României;
- 19. Art. 89 din Constituția României;
- 20. Art. 90 din Constituția României;
- 21. Art. 109 din Constituția România**.**

TRIBUNALUL PENAL INTERNAȚIONAL PENTRU FOSTA IUGOSLAVIE (TPII)

Alexandru Mihail OLTEANU[*]

Abstract

În lucrarea de față urmăresc să prezint evoluția Tribunalului Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie, cu scopul de a evidenția importanța acestuia pe planul dreptului internațional public, în special în materia drepturilor omului, fiind un adevărat instrument al menținerii păcii și securității globale. Totodată, contextul creării instanței internaționale va fi detaliat în cadrul acestui studiu, pentru a oferi o perspectivă cât mai bogată asupra evenimentelor ce au determinat înființarea TPII.

Cuvinte cheie: *drept internațional penal, tribunal penal internațional ad-hoc, infracțiuni internaționale, drept internațional umanitar, Iugoslavia, TPII.*

I. Introducere

Cu siguranță, respectarea drepturilor și libertăților reprezintă o temă de actualitate, ce va rămâne puternic impregnată în conștiința colectivă a oamenilor. De asemenea, regulile ce derivă din izbucnirea conflictelor armate, guvernate de către dreptul internațional umanitar, reprezintă o componentă a dreptului internațional public, ce au ca scop limitarea efectelor negative ale ostilităților. Din păcate, deși ne situăm în secolul XXI, suntem obligați să asistăm la războaie ce au repercusiuni asupra întregului glob, resimțite în mod diferit, în funcție de poziția geografică, cât și de situația economică a statelor. În mod evident, aceste comportamente încalcă normele dreptului internațional și trebuie sancționate corespunzător. Mijloacele de promovare a respectării prevederilor dreptului internațional umanitar au constat în *metoda represaliilor* (de altfel, o metodă destul de controversată, din cauza posibilității agravării situației inițiale) sau ,,numirea unui stat ca *putere protectoare*, în scopul asigurării unui control asupra implementării și respectării de către părți a obligațiilor internaționale"[1]. Nu în ultimul rând, înființarea unor comisii de experți (e.g., Comisia de Experți din Iugoslavia din 1992) a contribuit la consolidarea respectării dreptului umanitar,

[*] Student, Facultatea de Drept, Universitatea ,,Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: alexandrumihail48@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea asist. univ. drd. Solacolu Maria Cristina(e-mail: maria.solacolu@univnt.ro).

[1] Nițu, D., *Drept internațional penal*, Editura Universul Juridic, 2020, p. 231.

datorită mecanismului de lucru ce a constat în crearea unor arhive cu scopul colectării datelor, pentru a putea fi utilizate în eventualitatea organizării unor procese penale. Într-o etapă incipientă, primară, tragerea la răspundere a persoanelor vinovate de producerea unor grave încălcări ale dreptului umanitar era asigurată de instanțele naționale, fapt ce a determinat nemulțumiri, atât la nivel politic, cât și diplomatic din partea statelor direct angrenate în această procedură.

Așadar, înființarea unor instanțe internaționale penale era inevitabilă în acest context, lucru urmărit încă din 1919, cu ocazia judecării lui Wilhelm al II-lea al Germaniei, conform art. 227 din Tratatul de la Versailles. Ideea prezentată anterior nu s-a mai materializat din motive de ordin politic, primele instanțe penale internaționale fiind cele înființate la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial: Tribunalul Militar Internațional de la Nürnberg și Tribunalul Militar Internațional pentru Orientul Îndepărtat din Tokyo. Deși controversate, existând și în prezent semne de întrebare privind imparțialitatea înfăptuirii justiției, cele două instanțe au contribuit la evoluția dreptului internațional penal. Mai târziu, în urma conflictelor din fosta Iugoslavie, prin intermediul rezoluției nr. 827 din 1993 a Consiliului de Securitate, a fost înființat Tribunalul Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie (TPII).

II. Cuprins

Un renumit politolog și profesor la Harvard, Samuel P. Huntington, evidenția în lucrările sale schimbarea politicii globale, ce a preluat o formă multipolară, ca urmare a Războiului Rece. Astfel, viitoarele conflicte aveau să izbucnească, în principal, din considerente culturale respectiv, religioase.

„În lumea de după Războiul Rece, cele mai mari diferențe între popoare nu sunt ideologice, politice sau economice, ci culturale. Popoare și națiuni încearcă să răspundă la întrebarea fundamentală cu care se confruntă oamenii: cine suntem?”[2]. Modificările produse la nivel demografic au contribuit în mod concret la nașterea conflictelor din teritoriul fostei Iugoslavii, existând tensiuni între grupările formate ce prezentau diferențe, în special, de ordin cantitativ. Totuși, problematica fostei Iugolasvii presupune înțelegerea trecutului acestor popoare, începând cu migrațiile din secolul VII ale sârbilor, transformarea mișcării „iliriste” în mișcarea „iugoslavistă”, Războaiele Balcanice (1912-1913), perioadă marcată și de semnarea „Declarației de la Nis” din 7 decembrie 1914 de către Serbia, etapă ce va produce puternice repercusiuni, vizibile în special la sfârșitul anilor ’90. Destrămarea Iugoslaviei, deși într-o oarecare măsură previzibilă, s-a produs într-un context ce a coincis cu împărțirea noilor sfere de influență.

Iugoslavia reprezintă federația ce a existat până în data de 25 iunie 1991, ce a avut în componența sa cele 6 republici: Slovenia, Croația, Bosnia și Herțegovina,

[2] Huntington, S. P., Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale, Editura Antet, 1998, p. 19.

Muntenegru, Macedonia, dar și Serbia cu cele două provincii (Voivodina și Kosovo).

3

4

Slovenia și Croația și-au declarat independența în aceeași zi, 25 iunie 1991. În ciuda acestei asemănări, retragerea celor două state din Iugoslavia a cunoscut împrejurări diferite.

Războiul din **Slovenia**, început oficial la data de 27 iunie 1991, este cunoscut și în lucrările de specialitate drept „Războiul de Zece Zile (Desetdnevna vojna)". Confruntarea militară de pe teritoriul Sloveniei s-a evidențiat atât prin scurta durată,

---

3 https://www.icty.org/x/image/ABOUTimagery/Yugoslavia%20maps/3_%20yugoslavia_map_1991_sml_en.png, accesat la data de 21.03.2023.

4 https://www.icty.org/x/image/ABOUTimagery/Yugoslavia%20maps/3_%20yugoslavia_map_2008_sml_en.png, accesat la data de 21.03.2023.

cât și printr-un nivel destul de redus al urmărilor negative. Aceste aspecte se datorează unei bune mobilizări din partea trupelor slovene, dezinformării ce a apărut în rândul soldaților iugoslavi (fapt ce a condus la dezertarea acestora), dar și omogenitatea Sloveniei a reprezentat un factor important în evitarea escaladării conflictului militar. Războiul s-a încheiat cu semnarea Acordului Brioni, la data de 7 iulie 1991, după lungi dispute diplomatice, iar ultimele trupe iugoslave au părăsit Slovenia la sfârșitul lunii octombrie (25-26 octombrie 1991)[5]. Nu în ultimul rând, în cadrul ceremoniei organizate pentru declararea independenței din 26 iunie 1991, fostul președinte al Sloveniei, Milan Kučan, a susținut în declarația sa: ,,Visele sunt permise în seara asta, mâine va fi o nouă zi”[6].

Conflictele înregistrate în **Croația**, în urma declarației de independență din 25 iunie 1991, s-au diferențiat de cele prezentate în cazul Sloveniei, prin desfășurarea pe o perioadă mai lungă de timp, cât și prin tensiunile puternice asupra populației. Minoritatea etnică sârbă din Croația, prin procentul destul de ridicat din acea perioadă, a condus la intensificarea conflictului. Astfel, războiul s-a purtat în principal între sârbi și croați, iar Armata Populară Iugoslavă (JNA), a intervenit doar în sprijinul trupelor sârbești, cel puțin în prima parte a războiului. Croația a obținut recunoașterea independenței la începutul anului 1992, de către Comunitatea Economică Europeană (CEE), iar mai apoi de Organizația Națiunilor Unite (ONU). Acest lucru a determinat sporirea ajutoarelor din partea statelor occidentale ce au constat în provizii alimentare, armament, dar și resurse umane. „Sprijinul occidental pentru Croația a inclus de asemenea și supravegherea purificării etnice și a violărilor drepturilor omului și a legilor războiului pentru care sârbii au fost cu regularitate demascați”[7]. În ciuda eforturilor depuse de Rusia, care s-a folosit și de poziția sa în cadrul ONU pentru a sprijini Serbia, fapt ce va putea crea un precedent, Croația a întreprins două acțiuni militare de mare amploare în anul 1995, prin intermediul cărora a reușit să încheie conflictul în toamna aceluiași an.

Cu siguranță, cel mai dur război s-a purtat pe teritoriul **Bosniei și Herțegovinei**, unde factorii geografici și etnici au jucat un rol destul de important. Masacrele de ordin etnic au atins cote alarmante, iar acțiunea întreprinsă în orașul Srebrenița, coordonată de către Ratko Mladić, a condus la uciderea a peste 8000 de bărbați și băieți bosniaci musulmani, fapt încadrat de către TPII drept genocid[8]. Bosniacii, deși inițial dezavantajați de echipamentele ineficiente, cât și de

[5] Bennet, C., Yugoslavia's Bloody Collapse: Causes, Course and Consequences, Editura NYU Press, 1995, p. 159.

[6] Metropolitan.si, https://www.metropolitan.si/novice/kucan-pojasnil-kaj-je-mislil-z-nocoj-so-dovoljene-sanje-jutri-je-nov-dan/, accesat la data de 22.03.2023.

[7] Centrul de Analiză și Documentare al Fundației Naționale pentru Românii de Pretutindeni, *Război în Balcani-Iugoslavia, primăvară sângeroasă la sfârșit de secol*, Editura Aldo Press, 1999, p. 140.

[8] A se vedea International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY), case no. IT-98-33-A, https://www.icty.org/x/cases/krstic/acjug/en/krs-aj040419e.pdf, accesat la data de 22.03.2023.

personalul militar relativ redus, au beneficiat de sprijinul musulmanilor, fapt ce a contribuit la crearea unui echilibru militar. De asemenea, SUA se arătaseră doritoare în aplanarea conflictului militar, cel mai probabil, datorită conexiunilor cu țările musulmane (e.g., Turcia, care în prezent este a doua țară după SUA, din punctul de vedere al armatei din cadrul NATO-OTAN). Războiul din Bosnia și Herțegovina s-a încheiat prin intermediul Acordului de la Dayton, din data de 14 decembrie 1995.

În anul 1989 Belgrad a suspendat autonomia **Kosovo**[9], astfel fiind stabilite bazele războiului ce avea să se producă în această regiune și astăzi destul de controversată (statutul Kosovo este contestat, fiind recunoscut drept stat independent de către 97 din cele 193 de state ONU). Tratativele de pace de la Rambouillet au eșuat, astfel încât forțele armate NATO au decis să intervină în conflictul militar dintre sârbi și UCK (Armata de Eliberare din Kosovo-catalogată inițial de către SUA drept grupare teroristă). Operațiunea Forțelor Aliate s-a desfășurat în perioada 24 martie – 11 iunie 1999 și a constat în atacuri aeriene asupra infrastructurii militare iugoslave, dar, în același timp, au fost vizate și obiective civile (e.g., bombardarea sediului de radioteleviziune din Belgrad)[10], lucru ce a stârnit controverse la nivel internațional, inclusiv din partea unor organizații non-guvernamentale de renume, precum *Amnesty International* și *Human Rights Watch*. Totuși, subiectul a fost tranșat într-un raport întocmit de către TPII[11], în cadrul căruia se arată că a existat un element de proporționalitate. În orice caz, intervenția NATO s-a desfășurat în lipsa autorizării din partea Consiliului de Securitate, acțiunea fiind respinsă de către Rusia și China. Deși s-a încercat motivarea campaniei NATO prin necesitatea încheierii conflictului militar din Kosovo, intervenția încă este aspru criticată la nivel internațional, iar posibilitatea repetării acestui eveniment nu este exclusă. „Intervenția militară NATO, în 1999, în Kosovo, legitimată de atrocitățile care se comiteau, de gravitatea încălcărilor drepturilor fundamentale ale omului, nu a putut fi totuși considerată ca legală, din punctul de vedere al Cartei ONU, atât în mediile politico-diplomatice, cât și în doctrină”[12]. De asemenea, acțiunea a fost folosită de către Rusia ca pretext în atacurile sale, inclusiv în cazul războiului Rusia-Ucraina, părere susținută și de către

---

[9] A se vedea *Serbia-Kosovo relations Confrontation or normalisation?* https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/635512/EPRS_BRI(2019)635512_EN.pdf, accesat la data de 23.03.2023.

[10] A se vedea raportul întocmit de către Amnesty International, https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2021/06/eur700182000en.pdf, accesat la data de 23.03.2023.

[11] A se vedea Final Report to the Prosecutor by the Committee Established to Review the NATO Bombing Campaign Against the Federal Republic of Yugoslavia, https://www.icty.org/sid/10052#IVB4, accesat la data de 23.03.2023.

[12] Miga-Beșteliu, R., *Drept internațional public-Vol 2*, Ediția a 2-a, Editura C.H.Beck, București, 2014, p. 173.

judecătorul american Dean B. Pineles[13]. În cele din urmă, conflictul militar a fost stabilizat în vara anului 1999 datorită unei înțelegeri prin care Serbia a fost de acord ca provincia Kosovo să fie administrată la nivel internațional.

Macedonia și-a declarat independența în luna septembrie a anului 1991, în urma organizării unui referendum la nivel național. Ce o diferențiază față de celelalte state este că și-a câștigat independența în raport cu fosta federație printr-o cale pașnică. Chiar dacă au existat dispute cu Grecia privind denumirea statului, care după ieșirea din federație purta numele de Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, în anul 1995 aceasta a încheiat cu Grecia un acord interimar. Ulterior, în anul 2018, acordul a fost înlocuit de Acordul Prespa (intrat în vigoare la data de 12 februarie 2019)[14], prin care și-a schimbat denumirea în Republica Macedonia de Nord.

Așadar, în urma evenimentelor expuse mai sus, necesitatea înființării unei instanțe penale internaționale a fost resimțită de către comunitatea internațională, fapt ce a condus la adoptarea Rezoluției 827 de către Consiliul de Securitate din cadru ONU, la data de 25 mai 1993[15]. Astfel, Tribunalul Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie [16] a luat naștere.

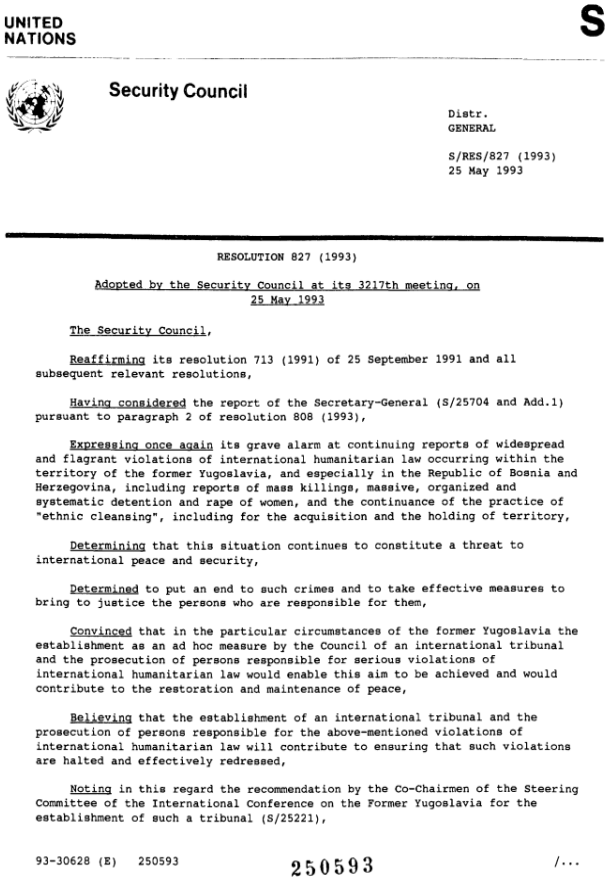
TPII a fost primul tribunal internațional pentru crime de război după înființarea celor de la Nürnberg și Tokyo și în același timp prima instanță competentă în materia crimelor de război din partea ONU. Caracterul controversat al acestei instanțe este rezultatul metodei prin care TPII a fost înființat. Astfel, în detrimentul utilizării unui tratat internațional, a fost aleasă metoda rezoluției, ce a avut ca fundament Capitolul VII din Carta ONU. Această modalitate a fost repetată ulterior în practica ONU (e.g., înființarea Tribunalului Internațional Penal pentru Ruanda prin intermediul Rezoluției nr. 995).

[13] A se vedea https://balkaninsight.com/2022/03/09/how-the-kosovo-precedent-shaped-putins-plan-to-invade-ukraine/, accesat la data de 24.03.2023.

[14] A se vedea https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2019-02-13/statement-attributable-the-spokesman-for-the-secretary-general-prespa-agreement, accesat la data de 24.03.2023.

[15] A se vedea, https://digitallibrary.un.org/record/166567, accesat la data de 25.03.2023.

[16] „Tribunalul penal internațional însărcinat cu judecarea persoanelor responsabile de violările grave ale dreptului internațional umanitar comise pe teritoriul fostei Iugoslavii începând cu anul 1991”, denumirea oficială.

UNITED NATIONS **S**

Security Council

Distr.
GENERAL

S/RES/827 (1993)
25 May 1993

RESOLUTION 827 (1993)

Adopted by the Security Council at its 3217th meeting, on 25 May 1993

The Security Council,

Reaffirming its resolution 713 (1991) of 25 September 1991 and all subsequent relevant resolutions,

Having considered the report of the Secretary-General (S/25704 and Add.1) pursuant to paragraph 2 of resolution 808 (1993),

Expressing once again its grave alarm at continuing reports of widespread and flagrant violations of international humanitarian law occurring within the territory of the former Yugoslavia, and especially in the Republic of Bosnia and Herzegovina, including reports of mass killings, massive, organized and systematic detention and rape of women, and the continuance of the practice of "ethnic cleansing", including for the acquisition and the holding of territory,

Determining that this situation continues to constitute a threat to international peace and security,

Determined to put an end to such crimes and to take effective measures to bring to justice the persons who are responsible for them,

Convinced that in the particular circumstances of the former Yugoslavia the establishment as an ad hoc measure by the Council of an international tribunal and the prosecution of persons responsible for serious violations of international humanitarian law would enable this aim to be achieved and would contribute to the restoration and maintenance of peace,

Believing that the establishment of an international tribunal and the prosecution of persons responsible for the above-mentioned violations of international humanitarian law will contribute to ensuring that such violations are halted and effectively redressed,

Noting in this regard the recommendation by the Co-Chairmen of the Steering Committee of the International Conference on the Former Yugoslavia for the establishment of such a tribunal (S/25221),

93-30628 (E) 250593 250593 /... 17

De subliniat este faptul că, anterior adoptării Rezoluției nr. 827, „Consiliul de Securitate al ONU a adoptat, în aplicarea art. 41 din Carta ONU – potrivit căruia «Consiliul de Securitate poate hotărî ce măsuri, care nu implică folosirea forței armate, trebuie luate spre a se da urmare hotărârilor sale și poate cere membrilor Națiunilor Unite să aplice aceste măsuri» – alte trei rezoluții”[18], precum:

Rezoluția nr. 771/1992, ce a constat în obligația părților de a respecta cerințele provenite din dreptul internațional umanitar, în special din cadrul Convenției de la Geneva din 1949, fiind subliniată răspunderea individuală a subiectelor de drept[19].

Rezoluția nr. 780/1992, ce a presupus înființarea unei comisii de experți care să culeagă date, dar și să le analizeze alături de informațiile colectate în urma

[17] https://digitallibrary.un.org/nanna/record-thumb/small_166567_0.png, accesat la data de 25.03.2023.

[18] Crăciunean-Tatu, L.M., *Drept internațional umanitar*, Ediția a 2-a, Editura Hamangiu, 2019, p. 249.

[19] A se vedea https://digitallibrary.un.org/record/148182, accesat la data de 25.03.2023.

rezoluției nr. 771/1992, cu scopul de a-i furniza Secretarului General concluziile privitoare la dovezile ce atestă încălcările dreptului internațional umanitar săvârșite pe teritoriul fostei Iugoslavii[20].

Rezoluția nr. 808/1993, în care s-a constatat importanța înființării unei instanțe internaționale care să aibă competența de a judeca persoanele ce au comis gravele încălcări ale dreptului internațional umanitar de pe teritoriul fostei Iugoslavii, din anul 1991[21].

TPII a fost înființat sub forma unui tribunal penal internațional *ad-hoc*, fapt ce relevă și caracterul temporar al acestuia. De asemenea, „Tribunalele penale internaționale *ad-hoc* reprezintă o categorie de instanțe internaționale de aplicare a dreptului internațional penal (subramură autonomă a dreptului internațional public) în urma unor conflicte interstatale sau intrastatale, sancționând încălcări grave ale drepturilor omului și dreptului internațional umanitar constând în săvârșirea de crime de război, crime contra păcii și umanității într-un spațiu geografic determinat și într-o perioadă de timp determinată de documentele lor constitutive”[22].

Organizarea Tribunalului Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie

TPII este compus din trei elemente principale: Camerele, Biroul Procurorului și Grefa, cu sediul instanței la Haga.

Camerele

Există patru camere în cadrul TPII, trei de primă instanță și o cameră de apel. În cadrul camerelor de primă instanță sunt repartizați maxim nouă judecători (trei permanenți, șase *ad litem*), iar în camera de apel patru judecători permanenți. Judecătorii *ad litem* sunt numiți de către Secretarul General al ONU cu scopul de a ajuta la finalizarea cât mai rapidă a dosarelor, în urma cererii președintelui TPII. Președintele este ales dintre membrii permanenți, prin intermediul votului majorității, pentru un mandat de doi ani. Acesta are rolul de repartiza judecătorii permanenți, de a supraveghea cele două camere, cât și de a îndeplinii funcții diplomatice. În conformitate cu Statutul TPII, judecătorii trebuie să aibă capacitatea de a ocupa cele mai înalte funcții judiciare în sistemele naționale, să fie experți din domeniul dreptului penal, dreptului internațional umanitar sau chiar din domeniul drepturilor omului. Totodată, aceștia trebuie să aibă un caracter integru, o înaltă ținută morală, cât și să dea dovadă de imparțialitate[23]. În componența tribunalului sunt 16 judecători permanenți și 27 de judecători *ad litem.*

Biroul Procurorului

[20] A se vedea https://digitallibrary.un.org/record/151310, accesat la data de 25.03.2023.
[21] A se vedea https://digitallibrary.un.org/record/243008, accesat la data de 25.03.2023.
[22] Aurescu, B., *Sistemul jurisdicțiilor internaționale*, ediția a 2-a, Editura C.H. Beck, 2013, p. 116.
[23] A se vedea https://www.icty.org/en/about/chambers, accesat la data de 28.03.2023.

Acest organism prezintă, de asemenea, o structură trihotomică. Fiecare diviziune are rolul de a contribui la investigarea infracțiunilor, identificarea martorilor, colectarea probelor, cooperarea internațională a statelor, prezentarea rechizitoriilor etc. La realizarea acestui proces au participat procurori, analiști militari, analiști teritoriali, criminaliști, dar și avocați sau consilieri juridici. Procurorul-șef își desfășoară mandatul pe o perioadă de 4 ani, cu posibilitatea reînnoirii o singură dată, în urma numirii de către Consiliul de Securitate[24]. De subliniat este faptul că, procurorul își desfășoară activitatea conform principiului independenței. Astfel, acesta nu primește, dar nici nu solicită instrucțiuni cu privire la rezolvarea dosarelor din partea statelor sau organizațiilor internaționale. Rechizitoriile au fost întocmite conform planului de acțiune al TPII, iar în anul 2011, Ratko Mladić și Goran Hadžić, au fost arestați și transferați la Haga. Așadar, procuratura s-a asigurat că toate cele 161 de persoane incriminate de TPII vor răspunde conform faptelor sale, lucru datorat și statelor care s-au obligat să coopereze în acest sens[25].

Grefa

Activitatea registraturii este una mult mai complexă în cadrul unei instanțe penale internaționale, în comparație cu instanțele naționale. Astfel, în plus față de administrarea sălilor de judecată, acest organism trebuie să supravegheze Unitatea de Detenție a ONU (UNDU), să întreprindă activități de natură diplomatică etc. Așadar, grefa are atribuții similare cu cele specifice ministerelor naționale[26]. De asemenea, registratura desfășoară activități administrative, precum arhivarea, transmiterea informațiilor în spațiul public, organizarea vizitelor etc.

Unitatea de detenție din cadrul TPII

Unitatea de detenție are rolul de a găzdui persoanele inculpate în urma cercetărilor efectuate de către Procuratura TPII, ce au fost transferate la Haga cu scopul de a fi judecate. Așa cum am precizat și mai sus, supravegherea acestui centru de detenție era realizată de către grefă, organism al TPII.

Organizarea unității de detenție a fost realizată în așa fel încât să se respecte cele mai înalte standarde cu privire la condițiile deținuților. Astfel, pe parcursul încarcerării, deținuții beneficiau de îngrijiri medicale, posibilitatea participării la diverse activități sportive, conexiune la internet și tv etc. La data de 11 mai 2012, în urma unor analize, s-a constatat că vârsta medie era de 59,6 ani. Așadar, centrul medical din cadrul unității de detenție era necesar pentru asigurarea celor mai bune condiții, verificate de către organizații externe, precum Crucea Roșie[27].

[24] Aurescu, B., *op. cit.*, ediția a 2-a, Editura C.H. Beck, 2013, p. 120.
[25] A se vedea https://www.icty.org/en/about/office-of-the-prosecutor, accesat la data de 28.03.2023.
[26] A se vedea https://www.icty.org/en/about/registry, accesat la data de 28.03.2023.
[27] A se vedea https://www.icty.org/en/sid/288, accesat la data de 28.03.2023.

Competența Tribunalului Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie

Statutul TPII specifică în mod expres faptul că tragerea la răspundere a persoanelor fizice (cf. art. 6) se va face în urma încălcărilor grave prevăzute în Convenția de la Geneva din 1949, alături de protocoalele adiționale, cât și pe baza încălcărilor legilor și cutumelor războiului, genocidului și crimelor contra umanității (cf. art. 2-5) de pe teritoriul fostei Iugoslavii (cf. art. 8)[28]. De asemenea, „competențele sale se întind inclusiv la cazuri de crime săvârșite în condiții de conflict intrastatal, nu numai de conflicte internaționale”[29].

Nu în ultimul rând, Consiliul de Securitate a introdus în Statutul TPII normele de drept internațional umanitar cu caracter cutumiar, cu scopul de a evita o situație similară cu cea de la Nürnberg, atunci când a fost invocat principiul *nullum crimen sine lege*[30].

Principiile de funcționare a Tribunalului Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie

În articolul 9 (2), Statutul TPII prevede primatul jurisdicției internaționale, față de competența instanțelor naționale, în cazul transferurilor acuzaților, dar și pentru efectuarea investigațiilor necesare, denotând importanța TPII. De asemenea, în articolul 10 din același act este statuat principiul *non-bis-in-idem*, conform căruia o persoană nu poate fi judecată de două ori pentru aceeași faptă. Totodată, dacă există deja o hotărâre din partea unei instanțe naționale ce vizează o persoană, aceasta nu mai poate fi adusă în fața instanței internaționale, cu anumite excepții:

- sentința instanței naționale nu se aliniază cu cea care ar fi fost stabilită de către TPII, în conformitate cu regulile prevăzute de Statut;
- instanța națională nu a respectat principiile imparțialității și independenței sau orchestrarea cazului de către procuratură a fost făcută în mod defectuos.

Strategia de finalizare[31]

Planul în trei faze distincte a fost aprobat de către Consiliul de Securitate al ONU, prin intermediul rezoluțiilor 1503[32] și 1534[33]. Astfel, până la sfârșitul anului 2004 trebuiau finalizate toate anchetele, până la finalul anului 2008 trebuiau

[28] A se vedea https://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_sept09_en.pdf, accesat la data de 28.03.2023.
[29] Năstase, A., Aurescu, B., *Drept internațional public-Sinteze*, Ediția a 9-a, București, Editura C.H. Beck, p. 410.
[30] A se vedea Onica-Jarka, B., *Drept internațional umanitar*, Ediția a 5-a, București, Editura Universul Juridic, București, 2018, p. 214.
[31] „*Completion Strategy*”, denumire oficială.
[32] A se vedea https://digitallibrary.un.org/record/501171, accesat la data de 28.03.2023.
[33] A se vedea https://digitallibrary.un.org/record/518305?ln=en, accesat la data de 28.03.2023.

încheiate toate procesele în primă instanță, iar până la sfârșitul anului 2010 se prevedea finalizarea tuturor activităților.

La data de 31 decembrie 2004, toate anchetele au fost finalizate, fapt ce a reprezentat un real succes pentru instanța internațională. Totuși, termenul aferent următoarelor etape nu a fost respectat, lucru ce a condus la identificarea unor remedii pentru finalizarea dosarelor în timp util. Astfel, s-a ajuns la soluția transferurilor de cazuri către jurisdicțiile naționale, în funcție de importanța persoanelor vizate, cât și de complexitatea cazurilor. În acest sens, instanței internaționale îi rămâneau doar dosarele de maximă importanță, cu speranța degrevării jurisdicției internaționale. Mai mult, prin intermediul Rezoluției nr. 1966 din 2010[34] a Consiliului de Securitate din cadrul ONU s-a înființat Mecanismul pentru tribunalele penale internaționale (TPII și TPIRuanda). Acest organism *ad-hoc* a funcționat în paralel cu Tribunalul până la încheierea activității TPII (31 decembrie 2017) și avea ca scop finalizarea lucrărilor începute și nefinalizate de către TPII. Atât caracterul temporar al tribunalului, cât și aglomerarea jurisdicției internaționale au condus la crearea Mecanismului rezidual pentru tribunalele penale internaționale.

Colaborarea România-TPII

România, membră ONU încă de la data de 14 decembrie 1955, a adoptat Legea nr. 159/1998, prin intermediul căreia sunt reglementate metodele pe care le vor adopta autoritățile române atunci când vor fi contactate din partea TPII cu scopul cooperării, în vederea înfăptuirii justiției la nivel internațional[35]. Astfel, imaginea României pe plan internațional s-a îmbunătățit, fapt ce a contribuit la aderarea acesteia în cadrul structurilor euro-atlantice.

Importanța TPII din perspectiva infracțiunilor de violență sexuală

Tribunalul penal internațional pentru fosta Iugoslavie a fost prima instanță internațională ce a condamnat actele de violență sexuală din timpul războiului din fosta Iugoslavie, calificându-le drept crime împotriva umanității. În sfârșit, legislația internațională (în special prevederile din cadrul Convenției de la Geneva din 1949[36]) avea să fie aplicată în cadrul unei instanțe internaționale, fapt ce a fost evitat anterior la Nürnberg și Tokyo. În ciuda traumelor de care au avut parte, victimele agresiunilor sexuale din timpul războiului și-au făcut curaj și au depus mărturii, lucru ce a eficientizat ancheta TPII asupra acestor infracțiuni: „Nu mi-am

[34] A se vedea https://digitallibrary.un.org/record/695418, accesat la data de 28.03.2023.

[35] A se vedea https://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Member_States_Cooperation/implementation_legislation_romania_1998_en.pdf, accesat la data de 29.03.2023.

[36] Art. 27- „Femeile vor fi în special protejate contra oricărei atingeri a onoarei lor și, mai ales, contra violului, constrângerii la prostituție și contra oricărui atentat la pudoare”.

dat seama că mi se va întâmpla asta, la sfârșitul secolului al XX-lea, că cineva își va permite să facă asta”[37]. Acestea sunt cuvintele unei femei, victimă a infracțiunilor de violență sexuală, Grozdana Ćećez. Cu siguranță, victimele, dar și martorii ce s-au implicat în mod activ în cadrul anchetelor au avut nevoie de asistență, ce a constat chiar și în consiliere psihologică, având în vederea gravitatea cazurilor (în special cele plasate în interiorul lagărelor de concentrare, precum Omarska, Keraterm, Manjača, Trnopolje). În acest sens, TPII a venit în sprijinul persoanelor afectate și a înființat o secție specială pentru Victime și Martori (VWS). Prin condamnarea infracțiunilor de natură sexuală din timpul războiului, TPII reprezintă un reper important în materie jurisprudențială, fapt ce va contribui la consolidarea importanței reprimării acestui fenomen.

Jurisprudență relevantă

Delić, Hazim (IT-96-21)[38]

- Comandant adjunct al lagărului Čelebići (mai 1992-noiembrie 1992)
- Comandant al lagărului Čelebići (noiembrie 1992-decembrie 1992)

Delić Hazim a fost găsit vinovat pentru omor, tortură și tratament inuman (încălcând prevederile Convenției de la Geneva din 1949). Dosarul acestuia cuprinde fapte de la controlarea rețelei de apă din incinta lagărului și implicit, privarea de resurse primare a victimelor, până la infracțiuni de violență sexuală (inclusiv asupra Grozdaei Ćećez)[39] și omor prin cruzimi. Delić Hazim a fost condamnat la o pedeapsă cu închisoarea de 18 ani.

Milošević, Dragomir (IT-98-29/1)[40]

- Comandant al Corpului de armată Sarajevo-Romanija din cadrul Armatei Sârbo-Bosniace, din martie 1993, iar în august 1994 a preluat conducerea acestui corp de armată.

Milošević Dragomir a fost acuzat de săvârșirea unor crime contra umanității, precum și de grave violări ale legilor și cutumelor din timpul războiului. Prin poziția pe care acesta o avea, ar fi trebuit să se asigure că astfel de infracțiuni contra normelor de drept internațional umanitar nu vor avea loc. În schimb, Milošević Dragomir nu doar că a rămas pasiv, ci chiar a ordonat atacuri asupra populației civile din Sarajevo, inclusiv prin utilizarea unor bombe modificate ce aveau o capacitate distructivă de neimaginat. „Dovezile aduse demonstrau, în opinia instanței, că Milošević a abuzat de poziția sa, planificând și ordonând violarea în

[37] A se vedea https://www.icty.org/en/sid/196, accesat la data de 30.03.2023.
[38] A se vedea https://www.icty.org/case/mucic, accesat la data de 30.03.2023.
[39] A se vedea Importanța TPII din perspectiva infracțiunilor de violență sexuală, p.11.
[40] A se vedea https://www.icty.org/case/dragomir_milosevic, accesat la data de 30.03.2023.

mod grav și sistematic a prevederilor dreptului internațional umanitar”[41]. Milošević Dragomir a fost condamnat la o pedeapsă cu închisoarea de 29 de ani.

Nota Bene: O persoană nu poate fi condamnată la moarte, ci doar la închisoare[42]

III. Concluzii

Tribunalul Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie reprezintă un reper important pentru dreptul internațional public, în special prin jurisprudența sa. De asemenea, o astfel de instanță nu s-a mai regăsit pe plan internațional, încă de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, odată cu înființarea tribunalelor de la Nürnberg și Tokyo. În ciuda faptului că, TPII a judecat infracțiuni încadrate drept crime împotriva umanității, încălcări ale legilor și uzanțelor războiului, dar și genocid, evenimentele s-au desfășurat în trecutul apropiat, la sfârșitul secolului al XX-lea. Așadar, conștientizarea existenței unor mecanisme create cu scopul de a permite tragerea la răspundere a persoanelor vinovate pentru încălcările dreptului internațional umanitar este necesară, chiar și în secolul XXI, mai ales în contextul actual(vezi războiul Rusia-Ucraina). Nu în ultimul rând, putem afirma că cele 3 precepte de drept roman formulate de Ulpian, încă sunt de mare actualitate: „*honeste vivere, neminem laedere, suum cuique tribuere*”.

Referințe

- Aurescu, B., Sistemul jurisdicțiilor internaționale, ediția a 2-a, Editura C.H. Beck, 2013;
- Bennet, C., Yugoslavia's Bloody Collapse: Causes, Course and Consequences, Editura NYU Press, 1995;
- Centrul de Analiză și Documentare al Fundației Naționale pentru Românii de Pretutindeni, Război în Balcani-Iugoslavia, primăvară sângeroasă la sfârșit de secol, Editura Aldo Press, 1999;
- Crăciunean-Tatu, L.M., Drept internațional umanitar, Ediția a 2-a, Editura Hamangiu, 2019;
- Huntington, S. P., Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale, Editura Antet, 1998;
- Miga-Beșteliu, R., Drept internațional public-Vol 2, Ediția a 2-a, Editura C.H.Beck, București, 2014;
- Năstase, A., Aurescu, B., Drept internațional public-Sinteze, Ediția a 9-a, București, Editura C.H.Beck;
- Nițu, D., Drept internațional penal, Editura Universul Juridic, 2020;
- Onica-Jarka, B., Drept internațional umanitar, Ediția a 5-a, București, Editura Universul Juridic, București, 2018;
- https://balkaninsight.com/2022/03/09/how-the-kosovo-precedent-shaped-putins-plan-to-invade-ukraine/;

[41] Nițu, D., *op. cit.*, Editura Universul Juridic, 2020, p.281.
[42] A se vedea Năstase, A., Aurescu, B., *op. cit.*, Ediția a 9-a, București, Editura C.H. Beck, p. 411.

- https://digitallibrary.un.org/record/148182;
- https://digitallibrary.un.org/record/151310;
- https://digitallibrary.un.org/record/166567;
- https://digitallibrary.un.org/record/243008;
- https://digitallibrary.un.org/record/501171;
- https://digitallibrary.un.org/record/518305?ln=en;
- https://digitallibrary.un.org/record/695418;
- https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2021/06/eur700182000en.pdf;
- https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/635512/EPRS_BRI(2019)635512_EN.pdf;
- https://www.icty.org/case/dragomir_milosevic;
- https://www.icty.org/case/mucic;
- https://www.icty.org/en/about/chambers;
- https://www.icty.org/en/about/office-of-the-prosecutor;
- https://www.icty.org/en/about/registry;
- https://www.icty.org/en/sid/196;
- https://www.icty.org/en/sid/288;
- https://www.icty.org/sid/10052#IVB4;
- https://www.icty.org/x/cases/krstic/acjug/en/krs-aj040419e.pdf;
- https://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Member_States_Cooperation/implementation_legislation_romania_1998_en.pdf;
- https://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_sept09_en.pdf;
- https://www.metropolitan.si/novice/kucan-pojasnil-kaj-je-mislil-z-nocoj-so-dovoljene-sanje-jutri-je-nov-dan/;
- https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2019-02-13/statement-attributable-the-spokesman-for-the-secretary-general-prespa-agreement.

ANALIZA COMPARATIVĂ ÎNTRE DOUĂ SUBIECTE DE DREPT INTERNAȚIONAL. ORGANIZAȚIA STATELOR AMERICANE (OSA) VERSUS ORGANIZAȚIA UNITĂȚII AFRICANE (UNIUNEA AFRICANĂ - UA)

Ioana Aneta COICIU (DUDĂU)[*]

Abstract

***Organizația Statelor Americane (OSA)**, prima organizație regională din lume, a luat ființă în 1948, odată cu semnarea la Bogota, Columbia, a Cartei OSA. Are sediul la Washington și reunește toate cele 35 de state independente din cele două Americi, constituind principalul forum guvernamental politic, juridic și social din emisferă. În plus, aceasta a acordat statutul de observator permanent unui număr de 70 de state, precum și Uniunii Europene (UE).*[1]

***Uniunea Africană (UA)** este una din cele mai importante organizații interguvernamentală regională. Fondată în orașul sud-african Durban la 9 iulie 2002, ca succesoare a Organizației Unității Africane (OUA) are în componența sa 55 de state africane.*

*UA este ghidată de viziunea sa despre "**O Africă integrată, prosperă și pașnică, condusă de proprii cetățeni și care reprezintă o forță dinamică pe scena globală".***[2]

***The Organization of American States (OAS),** the world's first regional organization, came into being in 1948 with the signing of the OAS Charter in Bogota, Colombia. It is based in Washington and brings together all 35 independent states in the Americas, making it the main political, legal and social governmental forum in the hemisphere. In addition, it has granted permanent observer status to 70 states and the European Union (EU).*

***The African Union (AU)** is one of the most important regional intergovernmental organizations. Founded in the South African city of Durban on 9 July 2002, as the successor to the Organization of African Unity (OAU), it is composed of 55 African states.*

The AU is guided by its vision of "An Integrated, Prosperous and Peaceful Africa, driven by its own citizens and representing a dynamic force in the global arena."

[*] Student, Coiciu (Dudău) Ioana Aneta, an II, Zi, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: neti_dudau@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea asist. univ. drd. Maria-Cristina Solacolu (e-mail: maria.solacolu@univnt.ro).

[1] https://www.oas.org/.

[2] About the African Union | African Union (au.int).

I. Considerații generale

În vederea consolidării păcii şi securităţii internaţionale, dreptul internațional public, ca instrument al statelor, trebuie adaptat noilor realități ale vieţii internaţionale, prin dezvoltarea conţinutului său normativ şi adoptarea de noi principii. Relaţiile internaţionale se desfăşoară în acele domenii în care statele îşi exercită voinţa; ca atare, aceste relații pot avea ca rezultat apariția unor divergențe de interese. Relaţiile internaţionale acoperă un domeniu vast şi diversificat al contactelor dintre state, ca relaţii de putere între entități suverane, prin care statele colaborează şi se confruntă cu privire la probleme ale vieţii internaţionale, precum probleme culturale, economice, de familie. Această gamă complexă și variată a legăturilor ce există între state conferă un conţinut deosebit de bogat relaţiilor internaţionale. La aceste relaţii se adaugă raporturi care iau naştere între persoane fizice şi juridice aparţinând diferitelor state, între instituţii şi organizaţii de stat.[3]

Prin apariţia pe scena internaţională a unor noi entităţi, respectiv a organizaţiilor internaţionale, și ca urmare a participării lor la viaţa internaţională, dreptul internaţional a dobândit alte dimensiuni. Procesul apariţiei şi evoluţiei istorice a dreptului internaţional este strâns legat de apariţia şi dezvoltarea statelor, a altor entităţi internaţionale şi a relaţiilor dintre ele, reprezentând o emanaţie a statelor care se află într-o permanentă interdependenţă datorită relaţiilor dintre ele. Acest fapt determină trăsăturile generale şi particularităţile dreptului.

Natura și trăsăturile esenţiale ale dreptului internaţional public reprezintă subiecte de controversă între autorii de specialitate.[4] Conform concepţiei tradiţionale, dreptul internaţional este constituit din principii și reguli care guvernează relaţiile dintre state și alte subiecte de drept internaţional. Alte abordări resping această percepţie, pe motiv că este excesiv de statică și nu reflectă realităţile proceselor care au loc între actorii relevanţi, dreptul internaţional public neputând fi considerat o ordine juridică preexistentă, în așteptarea de a fi aplicată în cazurile în care este nevoie de îndrumare normativă.[5]

În prezent, se admite în general că dreptul internaţional cunoaște două subdiviziuni: *dreptul internaţional public și dreptul internaţional privat*. Primul se referă la raporturile stabilite în principal între state, ca purtătoare ale suveranității,

---

[3] E. CIONGARU, Uniunea Europeană – subiect de drept internațional public, Analele Universității “Constantin Brâncuşi” din Târgu Jiu, Seria Ştiinţe Juridice, Nr. 3/2014.

[4] C. TOMUSCHAT, International Law: Ensuring the Survival of Mankind on the Eve of a New Century, General Course on Public International Law, Hague Academy of International Law, Collected Courses of the Hague Academy of International Law, 2001, Martinus Nijhoff Publishers, The Hague/Boston/London, Volume 281, (1999), p. 25.

[5] R. HIGGINS, International Law and the Avoidance, Containment and Resolution of Disputes, Collected Courses of the Hague Academy of International Law, Volume 230, Martinus Nijhoff Publishers, The Hague/Boston/London, 1991, p. 25; M.S. MCDOUGAL, International Law, Power, and Policy: A Contemporary Conception, Recueil des cours de l`Académie de Droit International de la Haye, Volume 82, 1953, p. 143-157.

și organizaţiile interguvernamentale. Cel de-al doilea reglementează raporturile dintre particulari (persoane fizice și persoane juridice), care conţin un element de extraneitate, având ca obiect „soluţionarea conflictelor de legi", adică determinarea dreptului aplicabil, în cazul în care pentru soluţionarea unui litigiu sunt incidente două sau mai multe sisteme juridice naţionale.[6]

II. Constituirea, structura și funcționarea organizațiilor internaționale

Organizaţiile internaţionale actuale reprezintă rezultatul unui amplu proces de dezvoltare, care a început o dată cu constituirea societăţii moderne, în secolul XIX. Momentul formării primelor organizaţii internaţionale a coincis cu cel al apariţiei acestei noţiuni în interiorul societăţilor industriale, la sfârșitul secolului al XIX-lea. Aceste cadre de desfășurare a relaţiilor umane au încercat să răspundă noilor necesităţi ale societăţii moderne, determinate de expansiunea economică, multiplicarea şi diversificarea schimburilor şi a cooperării. Inițial, cooperarea interstatală s-a manifestat în plan bilateral, ulterior s-a extins în plan multilateral, în domenii precise şi limitate, iar mai târziu a cuprins întreg ansamblul domeniilor internaţionale, care, la rândul lor, s-au diversificat.

Organizaţiile internaţionale reprezintă un ansamblu structurat de participanţi, întemeiat pe baza unui acord, având o funcţionare continuă în vederea atingerii unor obiective comune, prin coordonarea resurselor şi acţiunilor.

Organizaţiile internaţionale sunt subiecte de drept internaţional în sensul că sunt titulare de drepturi şi obligaţii pe care le dobândesc prin voinţa statelor exprimate în tratatele lor constitutive. Această idee este consacrată în Convenţia Naţiunilor Unite asupra reprezentării statelor în relaţiile lor cu organizaţiile internaţionale guvernamentale din 1975, care în art. 1 prevede: „Prin expresia organizaţie internaţională se înţelege o asociaţie de state, constituită, dotată cu o constituţie (act constitutiv) şi organe comune, posedând o personalitate juridică distinctă de cea a statelor membre".

Documentul care proclamă constituirea organizaţiilor internaţionale interguvernamentale (OIG) este actul constitutiv. Acesta este un tratat multilateral încheiat în formă scrisă. Constituirea OIG presupune parcurgerea mai multor etape, corespunzătaore etapelor încheierii actului constitutiv.

Organizaţiile internaţionale se constituie prin încheierea unui tratat multilateral, în formă scrisă, care pentru a-şi produce efectele trebuie să fie supus ratificării statelor membre.

Conţinutul concret al actelor constitutive ale OIG diferă de la o organizaţie la alta în funcţie de tipul acesteia, numărul membrilor, scopurile propuse, durata organizaţiei, contextul istoric al înfiinţării organizaţiei, etc.

---

[6] Encyclopedia of Public International Law, vol. II, Elsevier Science, 1995, p. 1161.

Din perspectivă organizatorică, structura organizaţiilor internaţionale cuprinde organe plenare şi organe cu compunere restrânsă, organe principale şi organe subsidiare, organe politice, administrative şi jurisdicţionale. În funcţie de numărul statelor reprezentate în cadrul organelor respective, structura organizaţiilor internaţionale cuprinde organe plenare şi organe cu compunere restrânsă. În funcţie de relaţia dintre organele organizaţiei, organizaţiile dispun de organe principale şi organe subsidiare, iar în funcţie de natura activităţii acestor organe distingem între organele politice, administrative şi jurisdicţionale.

O trăsătură a tuturor organizaţiilor internaţionale este aceea că organelor principale ale acestora, denumite şi organe supreme, nu li se poate modifica compoziţia şi competenţele decât prin amendarea sau revizuirea actului constitutiv, ca rezultat al voinţei statelor membre. În afara compoziţiei şi competenţelor, actele constitutive mai precizează şi denumirea organelor principale.

Fiecare organizaţie are cel puţin un organ plenar în care sunt reprezentate toate statele membre, astfel încât fiecare membru să poată participa la elaborarea politicii organizaţiei în vederea atingerii obiectivelor propuse. În afara organelor plenare există şi organe cu compunere restrânsă, cu activitate permanentă sau periodică, în care nu sunt reprezentate toate statele membre. Din categoria organelor plenare fac parte adunările generale, adunările parlamentare, comisiile plenare, reuniunile speciale. Adunarea generală este organul suprem al organizaţiei care stabileşte orientările generale ale activităţii acesteia.

Organele cu compunere restrânsă sunt acelea în care nu sunt reprezentate toate statele membre, cel mai important fiind organul executiv, purtând diferite denumiri.

Funcţionarea organizaţiilor internaţionale interguvernamentale are în vedere procesul decizional şi exercitarea efectivă a funcţiilor normative, executive, administrative şi jurisdicţionale cu care au fost învestite organele organizaţiei. Cele mai multe dintre acestea se întrunesc periodic în sesiuni, procedura urmată în cadrul acestora fiind reglementată în actele constitutive şi celelalte documente ale organizaţiei. Deciziile adoptate au valoare de recomandare sau valoare juridică obligatorie.

Organele plenare se întâlnesc în sesiuni ordinare şi extraordinare. Cele ordinare dezbat problemele de ansamblu ale organizaţiei, iar cele extraordinare dezbat probleme speciale, a căror rezolvare reclamă urgenţă.

Frecvenţa şi durata sesiunilor depind de ansamblul problemelor cu care se confruntă organizaţia şi de numărul problemelor înscrise pe ordinea de zi. Organele plenare ale unor organizaţii se întrunesc anual, la doi ani sau chiar la intervale mai lungi de timp.

Organele cu compunere restrânsă se reunesc, de obicei, la intervale mai scurte de timp, dat fiind specificul atribuţiilor acestora (au caracter executiv, îndeplinesc funcţii executive). Durata sesiunilor diferă de la o organizaţie la alta, fiind

favorizate însă sesiunile scurte din motive de celeritate (necesitatea adoptării rapide a deciziilor) şi economice (cheltuielile care grevează bugetul organizaţiei trebuie să fie cât mai mici). Cheltuielile ocazionate de desfăşurarea sesiunilor pot fi grupate în două categorii: cheltuieli administrative (secretariat, săli de conferinţe, traduceri etc.) suportate din bugetul organizaţiei, cheltuieli legate de participarea la lucrări a delegaţiilor ţărilor membre (diurnă şi costul transportului); în privinţa acestora practica internaţională nu este uniformă.

Actele organizaţiilor internaţionale poartă diverse denumiri: decizii, rezoluţii, declaraţii, recomandări, hotărâri.

Organele organizaţiilor internaţionale adoptă numeroase decizii, unele având valoare obligatorie, altele valoare de recomandare. Organizaţia adoptă reguli pentru reglementarea funcţionării şi administrării sale, precum şi pentru adaptarea activităţii sale la evoluţia mediului internațional. Cele mai multe asemenea acte sunt obligatorii pentru statele membre şi sunt cunoscute sub denumirea de dreptul intern al organizaţiei internaţionale. Aceste acte au o valoare normativă de drept internațional public şi sunt recunoscute ca izvoare de drept internaţional public. Din categoria dreptului intern fac parte şi rezoluţiile cu privire la funcţionarea organelor organizaţiei, la înfiinţarea unor organe subsidiare, regulamentele privind statutul funcţionarului internaţional. Organizaţiile adoptă şi acte cu valoare de recomandare adresată membrilor organizaţiei. Adoptarea de recomandări constituie, de multe ori, regula în cadrul organizaţiilor internaţionale de cooperare. Dar chiar şi în cazul actelor cu valoare de recomandare, uneori se poate prevedea o obligaţie în sarcina membrilor.

Clasificarea organizaţiilor internaţională prezintă dificultăţi din cauza diversităţii lor şi a regulilor care le guvernează funcţionarea.

Cu toate acestea au fost stabilite câteva criterii de clasificare și anume:

- **În funcţie de compoziţie,** distingem organizaţii cu caracter universal şi organizaţii cu caracter regional.

Din cele cu *caracter universal* pot face parte toate statele lumii, indiferent de sistemul lor politic, nivelul de dezvoltare economică, orientare religioasă, etc. Ele au un puternic caracter eterogen.

Pentru calificarea unei organizaţii ca fiind cu caracter universal este suficient ca actele constitutive să prevadă posibilitatea ca toate statele lumii să adere la ele şi nu este necesar ca toate statele lumii să fi devenit, în mod efectiv, membre.

- În funcţie de activitatea pe care o desfăşoară, distingem:
  - *Organizaţii politice* care militează pentru menţinerea păcii şi securităţii internaţionale, neamestecul în treburile interne ale statelor, respectarea integrităţii teritoriale. Acestea se implică în orice probleme care privesc interesele vitale ale statelor. [ONU, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE)].

- *Organizaţii tehnice* care vizează cooperarea pe tărâm tehnic. [Uniunea Poştală Universală (UPU), Uniunea Internaţională a Telecomunicaţiilor, Organizaţia Metrologică Mondială].
- *Organizaţii economico-financiare* care vizează cooperarea în domeniul economic financiar. [Organizaţia Mondială a Comerţului Fondul Monetar Internaţional (FMI), Grupul Băncii Mondiale].
- *Organizaţii cu preocupări în domeniul social* care vizează cooperarea pentru apărarea drepturilor omului. [Consiliul Europei, Organizaţia Internaţională a Muncii (OIM), Organizaţia Mondială a Sănătăţii (OMS)].
- *Organizaţii militare* care vizează cooperarea politico-militară în vederea asigurării păcii şi securităţii internaţionale. [Organizaţia Tratatului Atlanticului de Nord (NATO/OTAN), OSCE]
- *Organizaţii care desfăşoară activităţi culturale* și care acordă o mare atenţie evoluţiei prin educaţie. [Organizaţia Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Știinţă şi Cultură (UNESCO)].
- *Organizaţii ştiinţifice* care vizează cooperarea ştiinţifică. [Organizaţia Mondială de Proprietate Intelectuală, Agenţia Internaţională pentru Energie Atomică (AIEA)].

Întrucât organizaţiile internaţionale au scopuri principale, dar şi secundare, de multe ori nespecificate expres, mai potrivit ar fi să le numim preponderent economice, politice, tehnice, etc.

- În funcţie de structura instituţională, distingem între:
  - organizaţii de cooperare şi
  - organizații de integrare.

Organizaţiile internaţionale de cooperare se constituie şi funcţionează cu respectarea principiilor suveranităţii de stat, egalităţii între state şi cooperării voluntare. Structura lor instituţională este formată dintr-o adunare plenară, un organ cu compunere restrânsă şi un secretariat. Deciziile acestor organizaţii au valoare de recomandare pentru statele membre.

Organizaţiile internaţionale de integrare tind să impună deciziile lor statelor membre, având caracter supranaţional.

Pentru a avea caracter supranaţional trebuie să îndeplinească următoarele condiţii:

- Deciziile trebuie să aibă forţă obligatorie pentru statele membre şi cetăţenii acestora.
- Să aibă organe proprii care să adopte deciziile obligatorii, precum şi mecanisme de impunere a deciziilor.
- Să exercite funcţii guvernamentale fără cooperarea statelor (spre ex., adoptarea unor politici sociale, economice, monetare, financiare).

- Amendarea şi revizuirea actelor constitutive, precum şi revizuirea organizaţiei nu se realizează fără consimţământul organelor organizaţiei.[7]

III. Organizația Statelor Americane (OSA)

Una dintre organizaţiile cu o mare influenţă atât regională, cât şi mondială este **Organizația Statelor Americane**. Datorită poziţionării geografice, relaţiilor dintre marea majoritate a statelor americane, supremaţia SUA din regiune, cât şi o istorie cu multe puncte de vedere comune, precum şi a strategiilor de dezvoltare, cooperare şi evoluţie a multor state a dus la apariţia treptată a acestei organizaţii, care la momentul actual exercită o influenţă deosebită asupra întregii Americi de Nord, Americi Latine şi de Sud.

Primul congres al statelor americane a fost organizat în Panama, în anul 1826, de către Simon Bolivar, și urmărea constituirea unei federații latino-americană, capabilă să contrabalanseze eficient influenţa puterilor europene și tendinţele tot mai evidente ale S.U.A. de a deveni liderul regional şi continental. Faptul că federaţii regionale din Anzi (Marea Columbie, 1819-1830) și din America Centrală (Provinciile Unite ale Americii Centrale, 1823-1838) au eșuat a demonstrat fragilitatea ideii panamericane raportat la naţionalismul dezvoltat în noile state. Pe de altă parte, S.U.A. şi-au impus propria viziune asupra panamericanismului, reflectată în Declaraţia Monroe (1823), bazată pe independenţa naţiunilor americane, pe sistemul politic democratic şi pe principiul neintervenţiei puterilor europene în afacerile interne ale noilor state americane. Invocând aceste principii, care au permis consolidarea independenţei statelor latinoamericane, S.U.A. şi-au extins influenţa economică, politică şi militară, pe întregul continent căutând să-şi impună interesele şi să tranşeze în favoarea sa conflictele locale. Odată cu consolidarea statelor latino-americane şi cu procesul de înființare a unor organizaţii americane de cooperare regională şi continentală (Uniunea Panamericană în anul 1910, Organizaţia Statelor Americane în anul 1948, Organizaţia Statelor din America Centrală în anul 1951), accentul a fost pus pe armonizarea politicilor economice şi pe lupta comună împotriva comunismului. Carta de la Punta del Este (1961) recunoștea necesitatea unui ajutor economic şi considera pentru prima dată ţările latino-americane ca fiind parteneri cu drepturi egale ai S.U.A. Construirea unei șosele panamericane, ideea iniţiată în 1906, a contribuit la unificarea economică a continentului. În prezent, panamericanismul se orientează către un

[7] https://www.ueb.ro/drept/ebiblioteca/files%202022/ORGANIZATII%20SI%20RELATII%20INTERNATIONALE.pdf.

sistem de cooperare economică integrată, progres îngreunat de puternicele decalaje economice dintre nord și sud.[8]

În anul 1890 se înființează Biroul Comercial al Republicilor Americane, care va duce la formarea Uniunii Statelor Americane şi apoi la Uniunea Panamericană de la începutul secolului al XIX-lea.

OSA, succesoare a Uniunii Panamericane, a fost constituită în forma actuală prin adoptarea Cartei OSA, la Bogota, la 30 aprilie 1948, la cea de-a IX-a Conferință interamericană. Această Organizaţie este creată sub direcţia SUA cu scopul de a proteja continentul american împotriva agresiunilor exterioare.[9]

Primul document care a proclamat la nivel internațional și regional drepturile fundamentale ale omului a fost „Declaraţia americană a drepturilor şi îndatoririlor omului”, care a precedat cu câteva luni Declaraţia Universală a Drepturilor Omului, fiind adoptată la 2 mai 1948. Spre deosebire de cea din urmă, Declarația americană consacră și unele îndatoriri ale omului. Fiind doar o rezoluţie a Conferinţei internaţionale americane din anul 1948, declaraţia nu avea iniţial forță juridică obligatorie, astfel încât statele membre ale organizaţiei nu aveau obligaţia de a o respecta. Potrivit Cartei de la Bogota, pot fi membri ai organizației statele americane care recunosc prevederile Cartei.

Alegerea denumirii Organizației Statelor Americane a fost rezultatul unui proces de negociere început încă din anul 1945; alți termeni propuși au fost „Uniune” și „Comunitate Regională”. De asemenea, au fost stabilite relații noi în sistemului universal, fiind vorba de Organizaţia Națiunilor Unite. Articolul 1 din Carta declară că: „În cadrul Organizației Națiunilor Unite, Organizația Statelor Americane este o agenție regională”, în conformitate cu prevederile capitolului VIII (Acorduri regionale) din Carta Națiunilor Unite, și, ca atare, ea participă în activități legate de pace și securitate în regiune.

Carta a fost modificată, prin intermediul protocoalelor de amendament, în patru rânduri: Buenos Aires, 1967; Cartagena de Indias, 1985; Washington, 1992, și Managua, 1993.

OSA acționează ca secretariat pentru diverse reuniuni ministeriale, în special pentru reuniuni ale miniștrilor de Justiție, miniștrilor Muncii, miniștrilor de Știință și Tehnologie, și a miniștrilor Educației din cele două Americi. Este o organizație internațională guvernamentală, cu sediul la Washington, D.C., care cuprinde 35 de state americane independente şi 30 de membri observatori, inclusiv Uniunea Europeană.[10]

Principalele obiectivele ale organizației sunt securitatea continentală și soluționarea pașnică a conflictelor dintre statele membre. Limbile oficiale sunt: franceza, spaniola, olandeza, engleza și portugheza.

[8] R. SĂGEATĂ, Geopolitcă, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2008.
[9] http://www.scribd.com/doc/131313305/Organizatii-Internationale Organizaţii internaţionale.
[10] *Idem*, 5.

Membrii activi ai Organizației Statelor Americane sunt: Antigua și Barbuda, Argentina, Bahamas, Barbados, Belize, Bolivia, Brazilia, Canada, Chile, Columbia, Costa Rica, Cuba, Dominica, Ecuador, El Salvador, Grenada, Guatemala, Guyana, Haiti, Honduras, Jamaica, Mexic, Nicaragua, Panama, Paraguay, Peru, Republica Dominicană, SUA, Sf. Cristofor și Nevis, Sf. Vincențiu și Grenadine, Sfânta Lucia, Surinam, Trinidad și Tobago. În consecință, OSA poate fi calificată ca o veritabilă organizaţie panamericană.

Principiile OSA sunt stipulate în Capitolul II, alin. 3[11], iar în ceea ce priveşte scopurile şi sarcinile OSA, încă de la început, organizaţia a fost orientată contra pătrunderii comunismului pe continentele americane.

Principalele sarcini ale organizaţiei sunt:

- apărarea democraţiei şi a drepturilor omului;
- întărirea păcii şi securităţii pe continentul american;
- soluţionarea diferendelor dintre statele membre prin mijloace paşnice;
- apărarea comună în caz de agresiune împotriva unui stat membru.

Statele membre ale OSA sunt egale din punct de vedere juridic, având drepturi egale şi o egală capacitate de exerciţiu, însă au și obligaţii/ îndatoriri egale, acestea fiind detaliate pe larg în Capitolul IV a Cartei.[12]

Toate diferendele ivite între statele americane vor fi soluţionate pe cale paşnică prin tratative directe, bune oficii, mediere, anchetă şi conciliere, procedură juridică, arbitraj, precum şi prin alte mijloace asupra cărora statele vor cădea de acord.

Aceste prevederi nu vor fi interpretate ca o depreciere a drepturilor şi obligaţiilor statelor membre în temeiul articolelor 34 şi 35 din Carta Naţiunilor Unite.[13]

Orice agresiune a unui stat împotriva integrităţii sau inviolabilităţii teritoriului sau împotriva suveranităţii sau independenţei politice a altui stat american va fi considerată ca un act de agresiune împotriva tuturor statelor americane. Atunci când inviolabilitatea sau integritatea teritorială ori suveranitatea sau independenţa politică a oricărui stat american vor fi afectate de un atac armat sau de o agresiune, de un conflict extra-continental sau de un conflict între două sau mai multe state americane, sau de oricare alt fapt sau altă situaţie care ar pune în pericol pacea Americii, statele americane vor aplica măsurile şi procedurile stabilite în tratatele speciale existente în materie.[14]

Adunarea Generală, ca organ suprem, este alcătuită din delegaţii acreditate de statele membre, acestea fiind compuse din reprezentanţi, consilieri, membri

---

[11] http://ro.scribd.com/doc/24364466/Carta-Organizatiei-Statelor-Americane „Carta OSA”.

[12] http://www.crispedia.ro/Organizatia_Statelor_Americane__OSA_ „Organizaţia Statelor Americane - OSA”.

[13] art.24 și 25 Carta OSA.

[14] Art.28, 29 Carta OSA.

acreditaţi de guvern. Se întruneşte anual şi are rolul de a stabili politica generală a organizaţiei, cooperarea cu ONU şi alte organizaţii internaţionale, precum și promovarea cooperării economice, sociale şi culturale. Toate statele membre sunt reprezentate în Adunarea generală și au dreptul la un vot. Consiliul Permanent și Consiliul Interamerican pentru Dezvoltare Integrală raportează direct Adunării Generale.

Reuniunile consultative ale miniştrilor afacerilor externe se realizează cu scopul de a analiza problemele cu caracter de urgenţă şi de interes comun. Aceste reuniuni au loc la cererea statelor, dar numai ca urmare a deciziilor Consiliului Permanent luate cu majoritate absolută. În cazul în care, din motive excepționale, un ministru al afacerilor externe nu poate participa la reuniune, acesta este reprezentat de un delegat special.

Consiliul Permanent este alcătuit din reprezentanţi ai statelor membre, cu rang de ambasadori. Are rol consultativ, în special, pentru pregătirea ordinii de zi a reuniunilor consultative.

Comitetul Juridic Interamerican, ca organ consultativ, format din 11 juriști aleşi de Adunarea Generală, cu rolul de a contribui la codificarea dreptului internaţional.

Consiliul Interamerican pentru Dezvoltare Integrală (CIDI) a fost înființat odată cu intrarea în vigoare a Protocolului de la Managua, la 29 ianuarie 1996, și are autoritate decizională în chestiuni legate de parteneriatul pentru dezvoltare. Organismele sale subsidiare sunt Agenția Interamericană pentru Cooperare și Dezvoltare (AICD), comisiile specializate nepermanente (CENPES), comisiile interamericane și comisiile permanente ale CIDI.

Comisia Interamericană a Drepturilor Omului, care are ca scop promovarea şi apărarea drepturilor omului. Ca organ jurisdicţional care poate adopta hotărâri obligatorii pentru state care i-au acceptat jurisdicţia, în domeniul drepturilor omului.

Secretariatul, ca organ permanent al organizaţiei condus de Secretarul General, cu un mandat de 5 ani.

Conferinţele specializate sunt reuniuni interguvernamentale care se ocupă de chestiuni tehnice speciale sau de dezvoltarea unor aspecte specifice ale cooperării interamericane. Acestea se organizează atunci când Adunarea Generală sau Reuniunea de consultare a miniștrilor afacerilor externe decide acest lucru, din proprie inițiativă sau la cererea unuia dintre consilii sau organizații specializate.

Organisme specializate, precum „Organizaţia Interamericană pentru apărare”, „Comisia Interamericană pentru lupta împotriva abuzului de droguri”, „Banca Interamericană de Dezvoltare”, „Organizaţia panamericană a Sănătăţii”,

„Institutul Interamerican al Copilului”, sau „Institutul Interamerican de Cooperare pentru Agricultură”.[15]

Carta OSA definește organizațiile specializate ca fiind organizații interguvernamentale stabilite prin acorduri multilaterale și care au funcții specifice în ceea ce privește problemele tehnice de interes comun pentru statele americane. Acestea se bucură de cea mai deplină autonomie tehnică, dar trebuie să țină cont de recomandările Adunării Generale și ale Consiliilor.

Sintetizând, *Organizaţia Statelor Americane,* în principal, încearcă să implementeze în viaţa oricărui cetăţean al statelor membre principii bazate pe democraţie, respectarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale oamenilor, pace şi securitate în zonă, cât şi dezvoltarea economică a tuturor statelor.

IV. Organizația Unității Africane (Uniunea Africană)

Organizația Unității Africane (OUA), înființată la 25 mai 1963, a fost punctul culminant al unor curente istorice și tendințe politice diverse și de mare anvergură, atât pe continentul african, cât și în străinătate. Deosebit de importantă pentru formarea ideologică a OUA a fost mișcarea pan-africanistă de la sfârșitul secolului al XIX-lea, care a apărut în Statele Unite ale Americii (SUA) în rândul intelectualilor americani de culoare, precum Martin Delany și Alexander Crummel, care au identificat asemănări între africani și negri americani. Sentimentul acestor intelectuali se axa pe convingerea că, pentru ca civilizația neagră să prospere, era necesar să își întemeieze propria națiune, liberă de SUA, în care să poată urmări autodeterminarea cu demnitate. Influențați în mare măsură de propriile lor convingeri religioase, în principal creștine, primii panafricaniști au încercat să promoveze spiritul panafricanismului prin activități misionare pe continentul african.

Pan-africanismul ad-hoc și ezitant a început să se consolideze prin intermediul lui W.E.B. Du Bois, un apărător convins al culturii și istoriei africane, care a susținut ideea că colonialismul se află în centrul problemelor economice, politice și sociale ale Africii. Pornind de la această idee, Marcus Garvey, un naționalist de culoare, a continuat să îndemne africanii să se întoarcă pe continent, lucru pe care a încercat să îl faciliteze prin înființarea unei companii de transport maritim, Black Star Line, cu scopul de a transporta africanii de culoare înapoi în Africa. Această întreprindere nu a avut succes din cauza obstrucției autorităților americane și britanice preocupate de viitorul coloniilor lor.

[15] *Idem*, 5.

Pe continent, o serie de intelectuali și șefi de stat proeminenți, precum Kwame Nkrumah din Ghana, Julius Nyerere din Kenya, Sékou Touré din Guineea și Kenneth Kaunda din Zambia, au susținut cauza promovării idealului pan-african. Au fost convocate o serie de Congrese Panafricane pentru a promova interesele popoarelor africane și pentru a discuta metodele de realizare a unificării, iar la cel de-al cincilea Congres, care a avut loc la Manchester, Anglia, la care a participat, printre alții, Nkrumah, au fost exprimate o serie de aspirații și preocupări importante. Congresul a pledat pentru „independența completă a continentului african și respingerea totală a colonialismului și a exploatării sub toate formele sale" și a solicitat unificarea Africii prin intermediul blocurilor regionale și adoptarea democrației. Congresul a subliniat, de asemenea, importanța regenerării economice pentru a înlocui economiile coloniale orientate spre extracția și exploatarea resurselor primare, ceea ce a dus la un fenomen care va fi numit ulterior "boala olandeză". În ceea ce privește chestiunile de securitate, Congresul a preferat să adopte o poziție de "neutralitate pozitivă" sau de neamestec, fapt pentru care OUA avea să fie supusă mai târziu unui control.[16]

Turbulențele de la începutul anilor '60 au accentuat ideea ca țările africane să prezinte un front unit în speranța de a fi luate în serios pe scena mondială, deși OUA nou înființată a dezamăgit mulți dintre membrii săi fondatori. Astfel, în 1963, delegați din 32 de țări africane s-au reunit în capitala etiopiană Addis Abeba pentru a înființa Organizația pentru Unitatea Africană (OUA).

OUA a fost manifestarea viziunii pan-africane a unei Africi unite, libere, în deplină posesie a propriului destin, iar acest lucru a fost consacrat în mod solemn în Carta OUA, în care părinții fondatori au recunoscut că libertatea, egalitatea, justiția și demnitatea au fost obiectivele esențiale pentru realizarea aspirațiilor legitime ale popoarelor africane și că a fost necesar să se promoveze înțelegerea între popoarele africane și necesitatea de a promova înțelegerea între popoarele africane și necesitatea de a promova înțelegerea între popoarele africane și să îmbunătățească cooperarea dintre statele africane ca răspuns la aspirațiile africanilor de solidaritate și fraternitate, într-o mai mare unitate dincolo de diferențele etnice și naționale. Filozofia călăuzitoare a fost aceea a unui pan-africanism centrat pe socialismul african și promovarea unității africane, a practicilor și caracteristicilor comunale ale comunităților africane și a unei campanii de îmbrățișare a culturii și patrimoniului comun al Africii.[17]

Carta africană a drepturilor omului și ale popoarelor, adoptată în 1981, la Nairobi, a intrat în vigoare abia în 1986, în prezent, fiind ratificată de 53 de state africane.

[16] OAU.pdf (afrikaiswoke.com).
[17] https://au.int/fr/appercu.

Carta constituie izvorul *sistemului african de protecţie a drepturilor omului* care faţă de sistemele european şi cel american, prezintă ***doua deosebiri***: proclamă şi drepturi ale popoarelor, pe de o parte, iar pe de alta consacră şi obligaţii ale indivizilor.[18]

Treptat, alte 21 de state s-au alăturat rândurilor statelor membre ale OUA, Africa de Sud devenind cel de-al 53-lea şi ultimul stat care a aderat.

O condiţie prealabilă pentru obţinerea statutului de membru al OUA a fost independenţa, deşi politicile organizaţiei nu erau obligatorii din punct de vedere juridic pentru statele membre.

OUA a înfiinţat, de asemenea, un Comitet de Eliberare însărcinat cu sprijinirea mişcărilor de eliberare din Mozambic, Angola şi Guineea Bissau prin furnizarea de asistenţă materială.

Pe fondul Războiului Rece, OUA s-a confruntat cu provocări considerabile în ceea ce priveşte îndeplinirea obiectivelor sale, deşi a întreprins o serie de acţiuni importante, cum ar fi sprijinirea mişcărilor de eliberare în vederea răsturnării regimurilor coloniale, combaterea rasismului şi a apartheidului şi soluţionarea diferendelor privind frontierele dintre statele membre.

Una dintre cele mai mari realizări ale OUA a fost asistenţa pe care a oferit-o mişcărilor de eliberare, cărora organizaţia le-a acordat statutul de membru asociat şi de observator. Articolul II (1)d din Carta OUA, care prevede intenţia "de a eradica toate formele de colonialism din Africa", a fost probabil cea mai de succes întreprindere a organizaţiei, restabilind integritatea teritorială a multor state anterior colonizate.

În iulie 1999, Adunarea a decis să convoace o sesiune extraordinară pentru a accelera procesul de integrare economică şi politică pe continent. De atunci, au avut loc patru summituri care au condus la lansarea oficială a Uniunii Africane:

- Sesiunea extraordinară Sirte (1999) a decis să înfiinţeze o Uniune Africană
- Summitul de la Lome (2000) a adoptat Actul Constitutiv al Uniunii.
- Summitul de la Lusaka (2001) a elaborat foaia de parcurs pentru punerea în aplicare a UA
- Summitul de la Durban (2002) a lansat UA şi a convocat cea de-a 1-a Adunare a şefilor de state din Uniunea Africană.[19]

Uniunea Africană (UA) a fost înfiinţată oficial în iulie 2002 la Durban, Africa de Sud, în urma deciziei luate în septembrie 1999 de predecesoarea sa, OUA, de a înfiinţa o nouă organizaţie continentală pentru a-şi consolida realizările. Această decizie a fost rezultatul unui consens la care au ajuns liderii africani pentru a mobiliza potenţialul Africii, creând astfel necesitatea de a muta atenţia de la

[18] **Steian SCAUNAS**, Dreptul international al drepturilor omului, 2003, Editura All Beck, Bucureşti, *Op.cit.*, p. 128.
[19] https://au.int/fr/oau-and-au.

obiectivele de eradicare a colonialismului și apartheidului, către o mai mare cooperare și integrare a statelor africane și transformarea acesteia în motorul creșterii și dezvoltării economiilor africane.

Actul constitutiv al UA conferă un caracter solemn declarației liderilor africani de a susține idealurile părinților fondatori ai OUA și UA și ale generațiilor de pan-africaniști de pe continent și diaspora, pentru a promova unitatea, solidaritatea, coeziunea și cooperarea între popoarele din Africa și între statele africane. Statele membre ale UA sunt împărțite în cele cinci regiuni geografice definite în 1976 prin Rezoluția CM/Res.464QCXVI a OUA.

Liderii Uniunii Africane lucrează împreună pentru a promova sănătatea, educația, pacea, democrația, drepturile omului și succesul economic.

În **Actul constitutiv** sunt menționate organele Uniunii și atribuțiile acestora**,** iar în **Protocolul privind modificarea Actului constitutiv al Uniunii Africane** se prevede că limbile oficiale ale Uniunii sunt: Arabă, Engleză, Franceză, Portugheză, Spaniolă, Kiswahili.

Adunarea șefilor de stat și de guvern este cel mai înalt organism decizional și de elaborare a politicilor din Uniunea Africană, fiind compus din șefii de stat și de guvern din toate statele membre. Acești lideri se întâlnesc semestrial pentru a discuta bugetul și obiectivele majore ale păcii și dezvoltării.

Parlamentul Panafrican (PAP) a fost înființat pentru a asigura participarea deplină a popoarelor africane la dezvoltarea economică și integrarea continentului. Parlamentul este compus din cinci membri pentru fiecare stat membru care a ratificat protocolul de instituire a acestuia, inclusiv cel puțin o femeie pentru fiecare stat membru, și trebuie să reflecte diversitatea opiniilor politice reprezentate în propriul parlament național sau în propria adunare deliberativă.

Consiliul Economic, Social și Cultural (ECOSOCC) a fost înființat în iulie 2004 ca un organism consultativ format din diferite grupuri sociale și profesionale din statele membre ale UA, cu scopul de a oferi organizațiilor societății civile africane (OSC) posibilitatea de a juca un rol activ în dezvoltarea și punerea în aplicare a principiilor, politicilor și programelor Uniunii.

Consiliul executiv format din miniștrii afacerilor externe sau din orice alt ministru sau autoritate, desemnată de guverne sau de statele membre, coordonează și decide cu privire la politicile în domenii de interes comun pentru statele membre.

Comitetul Reprezentanților Permanenți (RPC) este compus din reprezentanți permanenți acreditați în mod corespunzător în Uniune și din alți plenipotențiari acreditați în mod corespunzător din statele membre. RPC este responsabilă de gestionarea activităților de zi cu zi ale Uniunii Africane (UA) în numele Autorității și al Consiliului Executiv. Acesta raportează Consiliului Executiv, pregătește lucrările Consiliului și acționează în conformitate cu instrucțiunile acestuia. Toate statele membre ale UA sunt membre ale RPC.

Consiliul pentru Pace și Securitate (CPS) este organul decizional permanent al Uniunii Africane pentru prevenirea, gestionarea și soluționarea conflictelor. CPS este un sistem colectiv de securitate și de alertă timpurie conceput pentru a permite un răspuns rapid și eficace la situațiile de conflict și de criză din Africa. Este, de asemenea, pilonul central al arhitecturii africane de pace și securitate (APSA), care este cadrul pentru promovarea păcii, securității și stabilității pe continentul african.

Comitetele tehnice specializate (STC) acoperă o varietate de subiecte și răspund în fața Consiliului Executiv. Fiecare STC este compus din miniștri și înalți funcționari ai statelor membre responsabili de sectoarele din domeniile lor de competență respective. STC este principalul forum în care miniștrii africani responsabili de finanțe, economie, planificare, integrare și dezvoltare economică, precum și guvernatorii băncilor centrale pot discuta aspecte legate de dezvoltarea Africii. Acest STC este, de asemenea, responsabil pentru monitorizarea punerii în aplicare a agendei de integrare a continentului.

Comisia Uniunii Africane (ASC) asigură secretariatul și activitățile de zi cu zi ale Uniunii; este alcătuită dintr-un președinte, un vicepreședinte și opt comisari, plus personal.

Curtea Africană de Justiție lucrează pentru a se asigura că drepturile omului pentru toți africanii sunt respectate.

Organismele judiciare, juridice și pentru drepturile omului includ: *Comisia africană pentru drepturile omului și popoarelor, Curtea Africană pentru Drepturile Omului și Popoarelor, Comisia Uniunii Africane pentru Drept Internațional I, Consiliul consultativ al Uniunii Africane pentru corupție și Comitetul african de experți privind drepturile și bunăstarea copilului).*

UA depune, de asemenea, eforturi pentru a înființa instituții financiare continentale [**Banca Centrală Africană** (ACB), **Fondul Monetar African** (AMF) și **Banca Africană de Investiții** (AIB)].

Comunitățile economice regionale (REC) și mecanismul african de evaluare inter pares se numără, de asemenea, printre organismele care alcătuiesc structura Uniunii Africane.[20]

V. Concluzie

Uniunea Africană cuprinde toate țările Africii, cu excepția Marocului. Scopul său de integrare a promovat o singură identitate și a îmbunătățit climatul politic, economic și social al continentului, oferind astfel sutelor de milioane de oameni un viitor mai sănătos și de succes.

[20] https://www.greelane.com.

Uniunea Africană colaborează cu diplomați din Statele Unite, Uniunea Europeană și Națiunile Unite, primește ajutor din partea țărilor din întreaga lume pentru a-și îndeplini promisiunile de pace și sănătate pentru toți africanii.

În pofida diferențelor de geografie, istorie, rasă, limbă și religie, țările africane depun eforturi pentru a încerca să îmbunătățească situațiile politice, economice și sociale pentru cei aproximativ un miliard de oameni care trăiesc pe continentul african.

References

- Raluca, MIGA – BEŞTELIU, Drept internaţional public. vol. I. București, Editura All Beck, 2005;
- Benone și Andy PUŞCĂ, Drept internaţional public, Galați, Editura Fundaţiei Academice „Danubius”, 2004;
- Radu SĂGEATĂ, Geopolitică, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2008;
- Steian SCAUNAS, Dreptul internațional al drepturilor omului, 2003, Editura All Beck, București;
- Ștefan ȚARCĂ, Viorel VELIȘCU, Drept internațională public, Ed. Sitech, 2010;
- Carta OSA, Carta OUA;
- https://www.stiucum.com/drept/drept-international/Organizatii-internationale-int92789.php;
- https://www.oas.org/;
- https://www.scribd.com/document/131313305/Organizatii-Internationale-Organizaţii Internaţionale;
- https://www.cfr.org/backgrounder/organization-american-states;
- http://www.crispedia.ro/Organizatia_Statelor_Americane__OSA_ „Organizaţia Statelor Americane - OSA”;
- https://au.int/fr/appercu;
- http://ro.scribd.com/doc/24364466/Carta-Organizatiei-Statelor-Americane „Carta OSA”;
- https://au.int/en/overview;
- https://www.greelane.com.

HIC SUNT LEONES

Cosmin-Ioan SIMION[*]

Abstract

În această teză va fi aprofundat subiectul unor ultime redute ale imaginației lui Jules Verne, teritorii ferite, din varii motive, de brațul lung al legii, teritorii unde, metaforic vorbind, mai sălășluiesc încă leii și dragonii ce flancau odinioară cadranele goale ale hărții. Începând cu dunele aride din deșertul Sahara și ajungând până la Polul Sud, vor fi prezentate circumstanțele istorice ce au dus la aceste situații juridice inedite, poziția lor pe scena politică internațională, precum și validitatea încercărilor enigmatice ale unor indivizi de a-și întemeia propria lor țară. Pe lângă transpunerea în vârf de condei a acestor anomalii de drept internațional ca fapt divers, observarea acestora are cu atât mai mult un rol emblematic pe măsură ce ne apropiem cu pași sfioși de lărgirea orizonturilor speciei umane, moment în care frontierele extraterestre vor deveni un subiect de actualitate, poate chiar înainte ca cele terestre să fie puse la punct.

Cuvinte cheie: *terra nullius, graniță administrativă, purgatoriu juridic, geopolitică.*

I. Introducere

Titlul acestei lucrări face referire la imaginea familiară a unei mese de navigator: o hartă mărginită de o busolă și un sextant, în ale cărei extremități sunt transpuse diverse ființe fantasmagorice alături de un avertisment: *Aici sunt lei; aici sunt dragoni. Hic sunt leones; hic sunt dracones.*

Pe măsură ce exploratorii timpurii și-au înfruntat temerile, au aflat că petele albe de pe hartă nu ascundeau animale fantastice, ci doar ținuturi neexplorate, la fel de triviale ca și cele pe care le cunoșteau. Globul pământesc a devenit o oarecare banalitate, iar civilizația umană și-a lăsat treptat amprenta asupra oricărui fiord austral înghețat ori stâncă pustiită din Oceanul Pacific. De când Santa Maria și-a ridicat prima dată ancora, până în momentul când ardea deja mocnit flacăra industrializării, s-au umplut cadranele goale de pe hartă și, spre marea dezamăgire a dragonilor și a leilor, aceștia au rămas fără un lăcaș propriu.

Greu ar fi de conceput că vreun teritoriu rămâne nedescoperit, chiar mai cu seamă neînsușit de vreun stat, întrucât orice lot de pământ aduce beneficii

[*] Student, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: cosminisimion74@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea asist. univ. drd. Solacolu Maria Cristina (e-mail: maria.solacolu@univnt.ro).

titularului, fie strategice, fie fructuale. Vor fi prezentate însă, în rândurile care urmează, trei astfel de anomalii de drept internațional.

II. Țările Nimănui

Una dintre parcelele de pământ puse în discuție poartă numele de Bir Tawil. Este situată pe un sol arid la granița dintre Sudan și Egipt și scăldată neîncetat de un soare nemilos. Nu arșița deșertului este însă motivul pentru care cele două state o renegă, neconstituind acesta vreodată un impediment de-a lungul istoriei omenirii.

Pentru a înțelege situația în cauză, trasăm învinuirea la cel dintâi făptaș în ceea ce privește majoritatea frontierelor haotice de astăzi. Imperiul Britanic. La momentul colonizării de către britanici, Egiptul se întindea inclusiv pe suprafața Sudanului proaspăt cucerit, aspect pe care coloniștii l-au neglijat, până când a culminat cu Războiul Mahdist dintre 1881 și 1899. La finele acestei răscoale s-a considerat oportună definirea expresă a granițelor noului condominiu din Sudan. Astfel s-a ajuns în ipostaza de a crea o nouă entitate politică, iar britanicul, înzestrat aparent doar cu o riglă și un creion, a înfăptuit o linie dreaptă de-a lungul paralelei 22 latitudine nordică, în pofida diferențelor etnice și culturale. Prin virtutea unei rare și abrupte reveniri asupra tratatului inițial, în 1902 britanicii au modificat frontiera administrativă astfel încât să reflecte realitățile din zonă.[1]

Obiectul acestei dispute nu îl constituie Bir Tawil, ci cel de-al doilea teritoriu vizat de tratate: Triunghiul Hala’ib. Spre deosebire de pustiul Bir Tawil, zona de coastă la Marea Roșie este înzecit mai încântătoare, găzduind o populație permanentă în mici orașe precum Abu Ramad și Halaib, cât și o modestă infrastructură, atrăgând astfel interesul ambelor state. Egiptul susține cu deosebită fermitate valabilitatea primei vămi din 1899, iar Sudanul insistă asupra rectificării din 1902, ambele state dornice să posede Triunghiul Hala’ib și renegând astfel simultan ținutul Bir Tawil.

Situația teritorială nu a prezentat o controversă însemnată atâta timp cât ambele state se aflau sub dominație britanică, dar odată cu creșterea sentimentului anti-imperialist și subsecventa retragere a englezilor, fostul Protectorat Egiptean și condominiul vecin de la miazăzi au devenit monarhii sub Fuad I, dilema având să devină una de actualitate abia în urma Revoluției Egiptene din 1952, când dinastia Muhammad Ali a fost înlăturată de pe tron în urma unei lovituri de stat, Sudanul căpătându-și propria independență patru ani mai târziu. Deși a existat o scurtă incursiune Egipteană în 1956 și alte mici neînțelegeri, ca o dovadă înduioșătoare a bunei credințe a celor două state, acestea au administrat în parteneriat litoralul Mării Roșii, nerenunțând însă la pretențiile de a fi unici suverani și, implicit, de a oferi cu generozitate Bir Tawilul celeilalte părți. Mai puțin înduioșătoare însă a fost

[1] FBI, 1962. „International Boundary Study” https://web.archive.org/web/20140113231654/http://www.law.fsu.edu/library/collection/limitsinseas/ibs018.pdf.

descoperirea petrolului în largul Hala'ib în 1992. Apariția aurului negru a dat curs unor veritabile discordii, Sudanul grăbindu-se să vândă drepturile de exploatare către o firmă canadiană[2]. Egiptul nu s-a sfiit să invoce dreptul asupra Hala'ib conferit de tratatul din 1899 și și-a mobilizat forțele armate[3], ocupând zona de coastă. Replica s-a constituit printr-un atentat asupra vieții președintelui egiptean[4] și ca urmare au fost expulzați majoritatea oficialilor sudanezi de pe teritoriu, cei care au rămas fiind ulterior retrași de către Sudan în 2000. De atunci, Triunghiul Hala'ib se află *de facto* sub jurisdicția Egiptului, care a investit aproximativ 60 de milioane de dolari pentru infrastructură și, implicit, pentru consolidarea pretențiilor teritoriale. Sudanul s-a adresat Consiliului de Securitate al Organizației Națiunilor Unite, Ligii Arabe și Organizației Unității Africane, dar Egiptul a refuzat înaintarea unei rezoluții.[5] Astfel, situația în cauză nu se poate soluționa prin prisma mijloacelor puse la dispoziție de către dreptul internațional, însemnata porțiune de deșert dintre cele două state rămând într-un purgatoriu juridic perpetuu.

Deși lipsit de orice rezidenți permanenți, Bir Tawilul găzduiește pe o perioadă limitată membrii triburilor nomade Ababda și Bishari, acesta fiind aspectul care-l deosebește de alte teritorii sub un regim juridic similar, consemnat de către Bonnett Alastair fiind faptul că, în ciuda climei abominabile și solului infertil, este desemnată drept singura regiune *terra nullius* locuibilă.[6]

Nu triburile native sunt însă cele care au căutat de-a lungul anilor să scape de sub jugul incertitudinii, ci mai degrabă excentrici occidentali mai mult sau mai puțin justificați. Este îndoielnic ca oricare dintre numeroasele pretenții asupra teritoriului să ia amploare sau să fie luate în serios de către comunitatea internațională, dar nu a fost dusă lipsa acestor încercări în van. Dintre ele, o însemnată atenție a primit încercarea lui Jeremiah Heaton, cetățean al Statelor Unite ale Americii.

Ambiția a fost cea care l-a cârmuit pe Jeremiah către Sahara, întrucât fiica sa, în vârstă de 6 ani, a stăruit asupra dorinței de a purta nomenclatura de prințesă. Lăsându-se poate prea înduplecat, prezumtivul rege al Sudanului de Nord, așa cum s-a autointitulat, a „descălecat" în anul 2014, înfigând triumfător propriul stindard în dunele ținutului Bir Tawil, urmând precedentul altor proclamări teritoriale la fel de injuste. Prin intermediul presei, povestea americanului a atras mai mulți susținători, ba chiar l-a îndemnat spre a face mai multe promisiuni, inclusiv constituirea unei ambasade în Washington.

---

[2] C. Dunn, Michael. „Egypt, Algeria and Tunisia Accuse Sudan, as Halaib Dispute Flares Up", *Washington Report on Middle-eastern Affairs*, 30 noiembrie 2009.
[3] CIA, actualizat la 2 martie 2023. https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/egypt/.
[4] Dzurek, Daniel J. *„Parting the Red Sea"*, (International Boundaries Research Unit, 2001), p.4.
[5] Murison, Katharine. *„Africa South of the Sahara"* (Europa Publications, 2002), p. 985.
[6] Bonnett, Alastair. „Unruly Places: Lost Spaces, Secret Cities and Other Inscrutable Geographies" (Houghton Mifflin Harcourt, 2014), p. 73.

În cazul în care planurile optimiste ale dinastiei Heaton a Regatului Sudanului de Nord nu capătă o anvergură satisfăcătoare și recunoașterea Națiunilor Unite, iar cele două state nord-africane nu ajung la un consens asupra propriilor granițe, Bir Tawil continuă să rămână o oază în deșert pentru lei și dragoni, un sanctuar unde sunt încă bine primiți.

Pe bună dreptate, prima speță călăuzește cititorul către iluzia conform căreia aceste tărâmuri uitate de lume nu se pot afla decât în acele orizonturi neîmblânzite și îndepărtate, nicidecum în preajma leagănului civilizației. Bunăoară, în mod paradoxal, cel de-al doilea teritoriu demn de avut în vedere a fost consemnat de cartografi încă din primele încercări ale lui Anaximandru de a înfăptui o hartă a lumii.

Gornja Siga este o peninsulă de mărimi modeste cu țărmul scăldat chiar de Dunăre, fluviul dătător de viață al Europei. Situată în tumultoasa fostă arie a Iugoslaviei, între Republica Sârbă și cea Croată, incertitudinea juridică a Sigăi este nutrită de o istorie remarcabil de asemănătoare Bir Tawilului.

Cultivând întâi civilizațiile Europene dintre cele mai vechi și dăinuind mai târziu ca piatră de hotar ce despărțea cetățenii imperiului roman de barbari, Dunărea a jucat de-a lungul veacurilor un rol crucial în delimitarea granițelor administrative. Ulterior, Imperiul Habsburgic, numit și Monarhia Dunăreană, a luat act de înțelepciunea lăsată moștenire de către romani și a stabilit că Istrul de odată le va împărți districtele administrative. În aparență, soluția avea să fie una de durată, întrucât nimic nu ar putea fi mai veșnic decât cursul unui râu.

Filosoful grec Heraclit spunea că „niciun om nu poate să intre în apa aceluiași râu de două ori, deoarece nici râul și nici omul nu mai sunt la fel”, iar aceast tâlc din antichitate s-a dovedit deosebit de chibzuit când este vorba despre Dunăre. Modificările aduse în evul mediu cursului Dunării au fost cel mult sfioase, având scopul simplu de a diminua pagubele aduse de către inundații. Însă, la cumpăna dintre secolele optsprezece și nouăsprezece, când fregatele cu aburi revoluționalizau transportul pe apă, ruta șerpuită a Dunării periclita o cifra de afaceri mai degrabă decât niște vieți, ceea ce, bineînțeles, a rezultat în niște lucrări de o anvergură mult mai mare.

Așadar, prin intermediul ingenuității umane, fluviul și-a schimbat semnificativ cursul iar cele două administrații aflate pe maluri opuse au interpretat vechiul tratat astfel încât să-și protejeze interesele, partea croată considerând că hotarul este marcat de Dunărea de altădată, iar partea sârbă susținând vehement că Dunărea actuală constituie hotarul. Cât timp provincia sârbă Voivodina atât cât și Croația se aflau sub imperiul aceluiași stat, rectificarea frontierelor nu a fost considerată o prioritate. În veacul ce a urmat, peninsula Balcanică s-a confruntat cu dispute de un grad ceva mai semnificativ decât niște erori de cadastru, astfel încât subiectul granitei dintre Serbia și Croația nu avea să fie adus în discuție din nou până când partizanii nou întemeiatei Iugoslavie au fondat comisia „Đilas”, care a

eșuat cu stângăcie în a-și atinge scopul propus și a lăsat în urmă o jurisprudență nevolnică, pe care nu ne putem bizui.

La 4 mai 1980, omul de fier al Iugoslaviei a încetat din viața, iar visul unei lumi slavone unite avea să-l urmeze cu neștire în mormânt. Multe au fost problemele ce au tulburat Balcanii de Vest la finele celui de-al doilea mileniu, dar acestea sunt cu prisos de menționat în ceea ce privește unica dispută pe care o analizăm. Cert este că situația premisă a căpătat o veritabilă amploare după ce Croația și-a declarat independența. A izbucnit un sângeros conflict armat ce a conturat viitorul scenei politice Europene, iar lovitura de grație ce a pus capăt ostilităților a fost Operațiunea Furtuna, al cărei succes a consacrat hotarele *de facto* de astăzi, revoluționarii de la Zagreb neputând sau abținându-se de la a trece Dunărea în vederea obținerii teritoriilor ancestrale de pe celălalt mal. Astfel s-a născut situația juridică din Gornja Siga și celelalte parcele de pământ de-a lungul malului drept al fluviului, de partea Croației, care însă le renegă apartenența la componența sa teritorială, pretinzând că aceste mici enclave aparțin Serbiei, așa cum reiese din fostul curs al Dunării.

Drumul istoric fiind străbătut cu lux de amănunte, ajungem în contemporaneitate, parcela de pământ confruntându-se cu extravaganța caracteristică epocii în care trăim. Așadar, precum în cazul Bir Tawilului, diverși indivizi cu ambiții mărețe au luat act de statutul juridic al Gornei Siga. Distinctă de încercarea satirică a lui Jeremiah Heaton, pretenția politicianului de origine cehă Vít Jedlička pare mai degrabă neironică. Spre deosebire de situația din deșertul Sahara, unde există un semn de întrebare cu privire la veridicitatea presupusei arborării de drapel, este cert faptul că domnul Jedlička chiar s-a deplasat la fața locului împreună cu asociații săi, acest lucru fiind atestat de forțele de ordine croate, care i-au împiedicat accesul și l-au reținut[7].

Micul stat suveran de pe Dunăre are ca piatră de temelie principiile libertarianismului, proclamându-se în mod mai mult sau mai puțin original drept Liberland, fapt ce a atras numeroși entuziaști din diverse colțuri ale lumii, dar care nu au păși niciodată pe malurile acestuia. Site-ul oficial prezintă un drapel, o stemă și chiar o constituție, bunăoară făcând trimitere la convenția de la Montevideo, ale cărei articole le interpretează într-o manieră ironic de caracteristică unui stat definit ca fiind libertin. Deși politicianul ceh și acoliții săi ar fi depistat o locuință dezafectată[8] în timpul primei vizite, aceasta ar fi fost abandonată de cel puțin 30 de ani. Cu singurul drum de acces într-o stare debilă și lipsa de orice fel de utilități, este improbabil ca un „cetățean" al țării să se poată stabili în Gornja Siga în calitate de rezident permanent, astfel nefiind întâlnită o primă condiție a primului articol al

[7] IIvica, Getto. „Fondatorul Liberland a fost amendat cu 2.400 HRK pentru trecerea ilegală a frontierei croate. (În Cehă)" Glas Slavonije, 11 Mai 2015.

[8] Panenka, Radim . „Am vizitat noul stat Liberland, care a fost fondat de Vit Jedlička. Vezi cum e acolo. (În Cehă)", Parlamentní Listy, 20 Aprilie 2015.

Convenției de la Montevideo, ceea ce face ca analizarea detaliată a celorlalte condiții să fie prisoselnică.

Cu privire la reacțiile de pe scena politică internațională, recunoașterea vine doar din partea unor pseudo state care sunt fondate în împrejurări la fel de echivoce și cu temelii la fel de șubrede, inclusiv Regatul Sudanului de Nord din Bir Tawil. Trecând cu vederea simplii aspiranți, în ceea ce privește veritabilii actori titulari ai scenei politice internaționale, Republica Sârbă doar a dezaprobat încercarea domnului Vít Jedlička, numind-o frivolă[9] dar clasând-o în același timp ca neafectând interesele Serbiei. Partea croată însă nu s-a abținut din a-și periclita pretențiile teritoriale prin mai multe intervenții la fața locului, purtând o dezbatere privind Gornja Siga în parlament și chiar emițând o declarație de presă prin care neagă faptul că Gornja Siga ar fi *terra nullius*[10], stăruind asupra faptului că situația trebuie rezolvată printr-un arbitraj, în urma căruia numai unul dintre cele două state interesate poate revendica parcela de pământ, iar în niciun caz o terță parte. Acordându-i Liberlandului mai multă atenție decât s-ar fi cuvenit, profesorul croat de drept Goran Vojković[11] blamează stern „circul” de la graniță, care ar fi slăbit semnificativ orice încercare a Croației de a revendica teritoriile de pe celălalt mal al Dunării.

În ultimă instanță, deși ar părea că Croația a acceptat tacit hotarul de-a lungul cursului actual al fluviului prin acțiunile sale intervenționiste, iar Serbia și-a consolidat suveranitatea deja existentă *de facto* asupra celuilalt mal prin neamestec, reținem intenția celei din urmă de a adera la Uniunea Europeană, calitate de membru în privința căreia Croația deține un as în mânecă. Nu există nicio aluzie oficială conform căreia Croația ar unelti sa folosească dreptul de veto pentru a dumiri situația din Gornja Siga, dar cert este că va înlesni demersurile în favoarea Zagrebului, iar leii, dragonii, precum și domnul Jedlička vor trebui să-și găsească un nou sălaș în viitorul apropiat.

Încă din vremurile când marinarii se temeau de posibilitatea ca galerele lor să alunece de pe marginea pământului a fost plăsmuită ideea unui continent care să echilibreze pământul, un *terra Australis*, aflat la miazăzi, la capătul unei odisee care avea să-i poarte pe cei vrednici prin tărâmurile Atlantidei, ale amazonienelor și negrești prin peștera lui Polifem. Pe măsură ce bravii exploratori s-au convins că operele grecești erau o relicvă a unei epoci romantice ce a apus, iar nu bazate pe descoperiri geografice reale, aceștia au dispus, cu Căpitanul britanic Matthew Flinders în frunte, că nici *terra Australis* nu era mai mult decât o născocire. Astfel, continentul Noii Olande, considerat pe atunci cel mai sudic, și-a însușit numele de

[9] McKirdy, Euan. „Liberland: Could the world's newest micronation get off the ground?”, CNN, 25 Aprilie 2015.
[10] Ministerul Croat al Afacerilor Externe și Europene, declarație de presă, 1 iulie 2015 (https://mvep.gov.hr/print.aspx?id=168439).
[11] Vojković, Goran. „*Liberland je Srbija!*”, Index, 12 mai 2015.

terra Australis pe nedrept, conform scrierilor domnului Flinders, ajungând eventual la simplificarea cu care suntem familiarizați astăzi: Australia.

Căpitanul Flinders s-a stins din viață cu 6 ani înainte ca mitul din antichitate să fie dovedit, în 1820. Din cauza indisponibilității numelui de *terra Australis*, cartograful scoțian John George Bartholomew a izvodit termenul de Antarctida, care a fost popularizat cu 70 de ani mai târziu.

Continentul antarctic nu a prezentat un interes major pentru puterile mondiale de la acel moment. Colonizatorii nu se îngrămădeau să se stabilească pe o calotă pustie de gheață, lipsită de resurse, iar generalii considerau inoportun ca teatru de război un ținut unde caii nu pot paște. Bunăoară, excentricii existau chiar și pe atunci, proptind în zăpadă drapelul patriei de unde proveneau. La aceste întâmplări fac trimitere mai multe pretenții teritoriale: Franța îl reamintește pe Jules Dumont d'Urville, care a revendicat Ținutul Adele; Nils Larsen și Ola Olstad, care au revendicat de asemenea o parcelă de pământ, dar în numele Norvegiei. Statele foste colonii spaniole fac referire la moștenirea tratatului de la Tordesilla, care a împărțit emisfera de vest între Spania și Portugalia. Șovăirea excesivă asupra detaliilor istorice care stau la baza pretențiilor actuale ar fi redundantă, cert este că acestea sunt în număr de șapte: Argentina, Australia, Chile, Franța, Noua Zeelandă, Norvegia și Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord; mai mult decât atât, unele se suprapun.

Interesul marilor puteri s-a reaprins postbelic, în 1952 având loc o încleștare între forțele britanice și cele argentiniene în golful Hope. Această dispută, dedusă fără succes[12] Curții Internaționale de Justiție, avea să pună bazele unei concilieri. Cârmuirea către instituirea Antarcticii drept un condominiu comun al umanității avea ca fruntaș Statele Unite ale Americii, temătoare de posibilul interes al Uniunii Sovietice de a stabili o bază militară australă. Astfel, o serie de acte au fost ratificate ce au format Tratatul Antarcticii, o odă adusă cooperării între state, care consacră continentul drept o oază a științei și dezvoltări, interzicând amplasarea de baze militare și insistând asupra folosirii Antarctidei strict în scopuri pașnice. Pentru a atinge acest compromis însă, statele semnatare nu au renunțat niciodată la propriile pretenții, fiind introduse clauze precum articolul 4, care stabilește că prezentul tratat nu renegă revendicările teritoriale existente, ci doar interzice expres noi revendicări teritoriale sub paralela 60° latitudine sudică. Pretențiile teritoriale existente se bucură doar de o recunoaștere reciprocă[13] din partea celorlalte state aflate în aceeași situație, iar hotarele sunt ignorate în mare parte chiar și de statele mandatare, care închid ochii când oamenii de știință instituie o bază pe presupusul lor teritoriu, prevalându-le folosul comun al umanității mai degrabă decât ambiția suverană.

[12] Dodds, Klaus. „*The Antarctic: A Very Short Introduction*" (Oxford University Press, 2012).
[13] Von Tigerstrom, Barbara și Geoff Leane, *International Law Issues in the South Pacific*, (Ashgate Publishing, 2016).

Deși întregul Pol Sud ar putea fi încadrat ca *terra nullius*, există o secțiune din continent cu privire la a cărei delimitare nici măcar cele șapte state nu s-ar împotrivi. Ținutul Marie Byrd, omis în mod bizar de puterile lumi, nu are asupra sa nicio revendicare. Iar, dat fiind că Tratatul Antarcticii interzice ca orice alt stat, real sau nou-creat, să revendice noi teritorii sub paralela 60, aici vor dăinui veșnic leii și dragonii, surghiuniți încetul cu încetul de pe restul hărții.

III. Concluzii

În cazul Bir Tawilului, disputa teritorială va fi bunăoară rezolvată prin cutumă, fapt de care ne apropiem cu fiecare zi în care Egiptul își consolidează suveranitatea asupra Triunghiului Hala’ib prin investiții și posesie. Eventuala aderare a Serbiei la Uniunea Europeană va aduce, de asemenea, claritate în ceea ce privește Gornja Siga. Ținuturile de sub paralela 60 latitudine sudică vor dăinui ca front comun al umanității, cel puțin atâta timp cât Tratatul Antarcticii produce efecte.

Nu putem preconiza cu certitudine pe ce drum o va lua omenirea în momentul în care frontierele sale vor fi înzecite, când pământul va deveni doar un loc de origine. Putem oare să ne așteptăm ca exemplul de la Polul Sud să fie urmat, iar sistemul solar să fie refugiu pentru progres și știință? Bunăoară, se poate repeta istoria, așa cum are tendința de a face, iar descoperirea de petrol sau alte giuvaiere pe suprafețele extraterestre va da naștere unei situații similare Triunghiului Hala’ib. Convingerea cu care se va încheia această teză este că indiferent de impedimentele pe care le vom întâlni în viitor, dreptul internațional le va înăbuși prin consecvență, continuând să facă pași mici pentru oameni, dar salturi uriașe pentru omenire.

Referințe

- FBI, 1962. „International Boundary Study” https://web.archive.org/web/20140113231654/http://www.law.fsu.edu/library/collection/limitsinseas/ibs018.pdf;
- C. Dunn, Michael. „Egypt, Algeria and Tunisia Accuse Sudan, as Halaib Dispute Flares Up”, *Washington Report on Middle-eastern Affairs*, 30 noiembrie 2009 https://www.wrmea.org/backissues/0293/9302033.htm;
- CIA, actualizat la 2 martie 2023. https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/egypt/;
- Dzurek, Daniel J. *„Parting the Red Sea”*, International Boundaries Research Unit, 2001;
- Murison, Katharine. *„Africa South of the Sahara”*, Europa Publications, 2002;
- Bonnett, Alastair. „Unruly Places: Lost Spaces, Secret Cities and Other Inscrutable Geographies”, Houghton Mifflin Harcourt, 2014;
- Ivica, Getto. *„Fondatorul Liberland a fost amendat cu 2.400 HRK pentru trecerea ilegală a frontierei croate. (În Cehă)”* Glas Slavonije, 11 Mai 2015 http://www.glas-slavonije.hr/269017/1/Osnivac-Liberlanda-kaznjen-s-2400-kuna-za-ilegalni-prelazak-hrvatske-granice;

- Panenka, Radim. „Am vizitat noul stat Liberland, care a fost fondat de Vit Jedlička. Vezi cum e acolo. (În Cehă)", Parlamentní Listy, 20 Aprilie 2015 https://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/kauzy/Navstivili-jsme-novy-stat-Liberland-ktery-v-Evrope-zalozil-Cech-Vit-Jedlicka-Podivejte-se-jak-to-tam-vypada-371507;
- McKirdy, Euan. „Liberland: Could the world's newest micronation get off the ground?", CNN, 25 Aprilie 2015 https://edition.cnn.com/2015/04/25/europe/liberland-worlds-newest-micronation/index.html;
- Ministerul Croat al Afacerilor Externe și Europene, declarație de presă, 1 iulie 2015 (https://mvep.gov.hr/print.aspx?id=168439);
- Vojković, Goran. „*Liberland je Srbija!*", Index, 12 mai 2015;
- Dodds, Klaus. „*The Antarctic: A Very Short Introduction*", Oxford University Press, 2012;
- Von Tigerstrom, Barbara și Geoff Leane „*International Law Issues in the South Pacific*", Ashgate Publishing, 2005.

TĂBLIȚELE CERATE DIN TRANSILVANIA

Andreea-Diana FÜLEKI*

Abstract

Izvoarele istorice desemnează texte sau documente ce conferă informații din trecut, regăsite sub diferite forme, precum: izvoare epigrafice (presupun inscripții pe piatră, lemn, ceramică etc.), cronici, izvoare juridice (presupun colecții de legi) ș.a. Asupra izvoarelor istorice ale dreptului românesc se resimte amprenta poporului roman, având în vedere influența dreptului romano-germanic asupra poporului român.

Poporul roman începe să-și manifeste influența după ce Decebal și armata sa au fost învinși definitiv de romani, în anul 106 d.Hr. Din acel moment semnificativ, împăratul Traian a hotărât ca fostul regat dac să se transforme în provincia romană Dacia, parte integrată a Imperiului roman, însă nu tot regatul Daciei a făcut parte din provincia romană (precum Crișana, Maramureș și nordul Moldovei). Noua provincie romană era alcătuită din: Transilvania, Banat, Oltenia și vestul Munteniei. Devenind o provincie imperială, cu capitala în noul oraș Ulpia Traiana Sarmizegetusa, Dacia a intrat în lumea unei înalte civilizații. Odată cu venirea lor, romanii au adus cu ei în noua provincie unități militare, soldați și ofițeri, funcționari, preoți, stăpâni de pământuri și de sclavi și coloniști. Așadar, după cucerirea Daciei de către romani în anul 106 d.Hr. a început propriu-zis procesul de romanizare a provinciei și poporului.

Cuvinte cheie: *izvoarele dreptului, poporul roman, geto-dacii, provincia romană Dacia, influența romană.*

I. Introducere

După cele două războaie grele dintre daci și romani (101-102; 105-106), Dacia a rămas fără puterea militară, practic, fără bărbați, care fie au pierit în lupte, fie au fost nevoiți să colaboreze cu romanii. De asemenea, se afirmă faptul că romanii au fost mari cuceritori, organizatori, dar și mai important de atât au fost legislatori (făuritori de legi).

Odată cu sosirea lor, romanii au adus cu ei, pe lângă forța armată, modelul lor de așezări, economia lor, justiția lor și, cel mai important element, limba latină. Treptat, după cucerire, dacii au început să trăiască împreună cu romanii, ulterior ca romanii, fapt ce a stat la baza procesului de romanizare. Factorii ce au făcut posibilă

* Studentă, Facultatea de Drept, Universitatea "NicolaeTitulescu" din Bucuresti; (e-mail: andreeal45895@univnt.ro). Aceststudiu a fostelaborat sub coordonareadoamnei lect. univ. dr. Laura-Cristiana Spătaru-Negură (e-mail: negura_laura@yahoo.com).

desfășurarea procesului de romanizare au fost: administrația (organizarea Daciei dupa modelul roman), armata (prezența permanentă a armatei romane, dar și faptul că armata putea reprezenta o condiție de dobândire a cetățeniei), orașele, religia (politeistă), viața economică, coloniștii, școala (predarea limbii latine) și justiția. În anul 212 d.Hr. împăratul Caracalla a dat o constituțiune imperială prin care acorda cetățenia romană tuturor locuitorilor liberi din imperiu, astfel, toți provincialii din Dacia au devenit, sub aspect juridic, cetățeni romani cu drepturi depline. Așadar, justiția, ca factor de romanizare a presupus o importanță deosebită, deoarece orice locuitor, care era obligat să-și rezolve o chestiune în fața justiției, nu o putea face dacă nu cunoștea limba latină și valorile juridice ale Romei.

II. Izvoarele dreptului

Esența și conținutul dreptului trebuie să-și găsească modalități potrivite de exprimare, forme adecvate. În teoria dreptului și în științele juridice de ramură, aceste modalități specifice de exprimare a conținutului dreptului poartă denumirea de izvoare ale dreptului sau surse ale dreptului[1].

Noțiunea de izvor de drept este utilizată cu mai multe accepțiuni:

- izvor de drept în sens material;
- izvor de drept în sens formal;
- izvor de drept în sens istoric;
- izvor de drept în sens de sursă ideologică (bazin de civilizație juridică).

Subiectul acestui referat evidențiază izvoarele de drept în sens istoric. Astfel, acestea desemnează un anumit document care atestă o formă suprapusă de drept (relicve sau vestigii de civilizație juridică)[2].

De exemplu: *Tăbliţele cerate din Transilvania*, Codul lui Hammurabi etc.

III. Contextul istoric: Dreptul în Dacia romană

În timpul ocupaţiei romane, în Dacia dreptul se prezenta, din punctul de vedere al formelor de exprimare, atât sub forma de drept scris, cât şi sub forma de obiceiuri juridice.

Cucerind Dacia, romanii au introdus şi normele dreptului roman care aveau un conţinut favorabil intereselor cetăţenilor romani. Totodată, au fost păstrate şi unele obiceiuri locale, în măsura în care nu atingeau interesele romane[3].

În consecinţă, dreptul în Dacia prezenta un statut juridic deosebit pentru diversele clase şi categorii sociale:

---

[1] Popa N., Anghel E., Ene-Dinu C., Spătaru-Negură L.-C., *TeoriaGenerală a Dreptului, Caiet de seminar*, ediția a 3-a,Editura C.H. Beck,București, 2017, p.136.

[2] *Idem*, p.137.

[3] Molcuț E., Cernea E., *Istoriastatuluişi a dreptuluiromânesc*, Editura Universul Juridic,București, 2006, p.32.

a) Romanii: Dreptul cetăţenilor romani era dreptul roman clasic, în virtutea căruia ei se bucurau şi în Dacia de aceleaşi drepturi ca la Roma cu excepţia proprietăţii quiritare. Ei aveau următoarele drepturi publice: dreptul de a alege (*ius sufragii*), dreptul de a fi ales în magistraturi, adică în funcţii de conducere politică (*ius honorum*). Prin sistemul drepturilor politice se asigura ca toate funcţiile să fie ocupate aproape numai de către cetăţeni romani. Cetăţenii romani aveau şi drepturi private. Statutul lor de cetăţeni ai Romei le acorda numai lor exerciţiul drepturilor civile, care formau conţinutul principal al dreptului privat roman: dreptul de a încheia o căsătorie valabilă după legile romane (*ius connubii*), dreptul de a face acte juridice conform dreptului quiritar (*ius commercii*), dreptul de a folosi în justiţie anumite forme procedurale (*legis actio*)[4].

b) Latinii erau locuitori ai imperiului roman care nu aveau statutul de cetăţeni romani, dar se bucurau de o parte din drepturile acestora, atât publice cât şi private. Astfel, ei se bucurau de: *ius sufragii, ius Latii, ius commercii* şi *legis actio*, uneori *ius connubii*. În perioada dominaţiei romane în Dacia, statutul de latin devenise o excepţie, aplicat unui număr restrâns de persoane, din cauza înlesnirilor largi pe care statul roman le-a acordat latinilor pentru a obţine cetăţenia română[5].

c) Peregrinii daci formau categoria socială cea mai importantă, deoarece cuprindea aproape întreaga masă a dacilor[6].

Există 2 categorii de peregrini:

- Obișnuiți (în raporturile dintre ei pot utiliza normele dreptului național denumite *leges moresque peregrinorum*, recunoscute de statul roman în măsura în care nu contraveneau normelor de drept și principiilor juridice romane; în raport cu cetățenii și latinii utilizau dreptul ginților)[7];
- Dediticii (locuitorii cetăților care s-au opus cuceririi romane cu forța armelor, și care au un statut juridic inferior, în sensul că nu mai au acces la dreptul național, nu pot deveni niciodată cetățeni romani, dovada că edictul lui Caracalla îi exceptează de la dobandirea cetățeniei romane și nu pot veni niciodată la Roma sub sancțiunea căderii automate în sclavie). Peregrinii dediticii, precum cei obisnuiți, utilizau în raporturile lor normele dreptului ginților[8].

Aşadar, dacii făceau parte dintre peregrinii dediticii, învinşi în război de către romani. Spre deosebire de peregrinii obişnuiţi, care încheiaseră cu Roma anumite tratate de alianţă, ei nu se mai bucurau de dreptul lor naţional, anterior cuceririi romane. În relaţiile dintre cetăţenii romani şi peregrinii daci, ca şi între daci şi latini

[4] *Ibidem*.
[5] Molcuț E., Cernea E., *Istoriastatuluișia dreptuluiromânesc*,Editura Universul Juridic,București, 2006, p.32.
[6] *Ibidem*.
[7] Jean A., Istoria statului și a dreptului românesc: note de curs: de la prestatalitatea tracă la formarea Legii Țării,Editura Universul Juridic, București, 2021, p.23.
[8] *Ibidem*.

sau ceilalţi peregrini din Dacia, se aplicau normele romane din *ius gentium*, socotit ca un drept comun tuturor popoarelor (*gentes*), deosebit de *ius civile* rezervat exclusiv cetăţenilor romani. *Ius gentium* recunoştea valabilitatea unor instituţii fundamentale, comune tuturor popoarelor - proprietatea, sclavia, familia, obligaţiile, succesiunea etc. - în măsura în care nu atingeau drepturile cetăţenilor romani, asigurate prin *ius civile*[9].

d)Dreptul dacilor peregrini. În relaţiile dintre peregrini se aplicau atât normele din *ius gentium*, cât şi norme deosebite care formau un drept special: „ *leges moresque peregrinorum* ”, în care se găseau instituţiile fundamentale ale societăţii, reglementate însă potrivit legilor şi obiceiurilor locale. Peregrinii daci puteau încheia căsătorii întrebuinţând formele lor juridice. Ei cunoşteau tutela şi adopţiunea fraternă - înfrăţirea de mai târziu a românilor - ca şi sclavia. Se practica transmiterea bunurilor prin succesiune *ab intestat* şi testamentară, în forma specifică a testamentului oral[10].

Pe lângă cutumele locale, prea puţin cunoscute însă, se constată că Dacia folosea într-o formă modificată, adaptată, unele norme şi instituţii romane de drept clasic, rezervate iniţial exclusiv cetăţenilor romani. Ele sunt frecvente mai ales în materia contractelor şi rezultă pentru Dacia din cele „25 de table cerate”, datând dinainte de războiul marcomanic (167 d.Hr.) şi descoperite treptat în ultimul secol în minele de la Roşia Abrudului (fostul Alburnus Maior), unde au fost ascunse din cauza evenimentelor tulburi din 167[11].

Conţinutul tablelor este format din contracte de vânzare, depozit, locaţie de servicii, asociaţie, împrumut. Numele părţilor contractante ne arată că cel puţin una dintre părţi era peregrină (Claudius Philetus, Andueia a lui Bato, Memmius al lui Asclepius etc.)[12].

IV. Descoperirea Tăbliţelor cerate din Transilvania

Tăbliţele cerate din Transilvania (tabule sau triptice) se prezintă sub forma unor tăbliţe din lemn de brad legate câte trei. Feţele interioare ale tăbliţelor exterioare și ambele feţe ale tăbliţei interioare sunt scobite, scobitura fiind acoperită cu ceară pe care s-a scris cu varful unui stilet[13].

Reprezintă documente inestimabile pentru ştirile şi informaţiile ce le conţin despre sistemul de drept în secolul al II-lea e.n. Tabulele cerate sunt formate din

---

[9] Molcuț E., Cernea E., *Istoriastatuluişi a dreptuluiromânesc*, Editura Universul Juridic,București, 2006, p.33.
[10] *Ibidem,* p.33.
[11] Molcuț E., Cernea E., *Istoriastatuluişi a dreptuluiromânesc*, Editura Universul Juridic,București, 2006, p.34.
[12] *Ibidem.*
[13] Jean A., Istoriastatuluişi a dreptuluiromânesc: note de curs: de la prestatalitateatracă la formareaLegiiȚării,Editura Universul Juridic,București, 2021, p.23.

trei suporţi din lemn, cu legătură între părţile componente. Prin faptul că se închideau una deasupra celeilalte, tabulele nu se ştergeau, ba se puteau conserva mai mult timp. Nu credem că iniţiatorii lor au dorit să le păstreze sute şi sute de ani, dar probabil o întâmplare le-a adus în faţa cercetătorilor[14].

Ele au fost descoperite între anii 1786 şi 1856 la Alburnus Maior, devenită între timp Roşia Montană. Fiind izvoare sigure de informaţii, au fost cercetate cu interes din punct de vedere istoric, filologic şi juridic. Între anii 164 – l67 e.n. s-au întocmit o seamă de acte, care ulterior au fost ascunse la Alburnus Maior, exploatare de aur din vremuri străvechi[15].

Au fost traduse și publicate la Viena de marele romanist german Theodor Momsen în lucrarea “*Corpus inscriptiones latinarum*”[16].

V. Conținutul Tabulelor

Au fost descoperite 25 de triptice dintre care numai 14 sunt lizibile, restul aflându-se într-o stare de degradare. Din cele 14, 4 conțin contracte de vânzare, 3 contracte de muncă, 2 contracte de împrumut, un contract de societate, un contract de depozit, un proces verbal prin care se desființa o asociație funerară, una care conținea cheltuieli pentru organizarea unui banchet și un contract care conținea obligația unei persoane de a plăti o datorie[17].

Din analiza contractelor se desprind o serie de concluzii referitoare la forma actelor, la elementele și efectele lor și la capaciatatea juridică a părților care le-au încheiat[18].

Unul dintre contractele de împrumut menţionat într-o tabulă este între o femeie dacă, Aduenna lui Boto, în calitate de creditor, care printr-o simplă convenţie stabileşte împrumutul şi obligaţia de a plăti dobânzi. În dreptul civil roman femeile nu puteau încheia acte juridice în nume propriu și totuși în acte femeia încheie, fără *autoritatis tutores* actul juridic respectiv, ceea ce înseamnă că încheierea a fost influențată de o cutumă locală[19].

În alt contract de împrumut, obligația debitorului de a plăti „dobînzi” se naște din sarcina debitorului, printr-o simplă convenție de bună credință, ceea ce înseamnă o depărtare de la normele dreptului roman, pentru că dobânzile se

[14] Chiș I., *Istoria statului și dreptului românesc*,Editura Wolters Kluwer, București, 2010,p.39.
[15] Ibidem.
[16] Jean A., Istoriastatuluiși a dreptuluiromânesc: note de curs: de la prestatalitateatracă la formareaLegiiȚării, Editura Universul Juridic, București, 2021, p.23.
[17] Jean A., Istoriastatuluiși a dreptuluiromânesc: note de curs: de la prestatalitateatracă la formareaLegiiȚării,Editura Universul Juridic,București, 2021, p.23.
[18] Chiș I., *Istoriastatuluișidreptuluiromânesc*, Editura Wolters Kluwer,București, 2010,p.39.
[19] *Ibidem*.

percepeau în baza unui act solemn, în baza unei *stipulatio usurarum* alaturată lui *muutum* sau în baza unei stipulatio *sortisex usurarum*[20].

Printr-un contract de depozit se realizează operațiunea juridică a depozitului neregulat (actul prin care bancherul se obligă să restituie clientului suma păstrată + o dobândă). În Triptice, actul nu e încheiat *ad validitatem,* ci *ad probationem,* adică pentru a proba o obligație născută dintr-un alt act[21].

Unul din contractele de locațiune îmbracă în forma juridică locațiunea de servicii, fiind în speță un contract de munca prin care un miner se angajează să presteze servicii intr-o mina. Acesta prevede că: "Memnius al lui Asclepios, neştiutor de carte, închiriază lui Aurelius Adjutor munca braţelor sale pe termen de aproape şase luni, adică din ziua facerii actului, 20 mai 164, până la 13 noiembrie acelaşi an". Va primi în schimb suma de 70 de dinari "şi dacă ar dori să se retragă sau să înceteze munca fără voia administratorului, adică a lui Aurelius Adjutor, va trebui să dea de fiecare zi câte 5 resterţi în numerar. Iar dacă apa ar pătrunde în mină, deci l-ar împiedica să lucreze, se va socoti în proporţie. Dacă administratorul va întârzia să-i plătească simbria pe timpul muncit, va fi supus aceleiaşi sancţiuni (plătind deci câte 5 resterţi în numerar zilnic)[22].

Problema care se pune e aceea a suportării riscului în contract, și din această perspectivă, în dreptul roman vechi funcționa regula: „riscul în contract e suportat de debitorul obligației imposibil de executat". El nu va fi plătit, chiar dacă nu prestează serviciile închiriate datorită unei împrejurări care nu-i sunt imputabile[23].

În dreptul roman clasic această regulă se modifică, în sensul că, riscul în contract e suportat de conductor (proprietarul minei). El trebuie să-l plătească pe locator chiar și pentru zilele în care acesta nu-și putuse efectua munca ca urmare a unei situații ce nu-i era imputabilă[24].

Și totuși în contractul din Triptice apare această clauză derogatorie prin care se revine la sistemul din dreptul roman vechi. Existența acestei clauze arată că, în Dacia, dreptul aplicabil se îndepărtează încet, dar sigur de la fizionomia dreptului roman clasic datorită discrepanțelor de natură economică între părțile contractante[25].

Tabulele cerate ne-au conservat şi patru contracte de vânzare-cumpărare, din care trei au ca obiect vânzarea de sclavi, iar unul vânzarea unui imobil. Din

---

[20] Jean A., Istoria statului și a dreptului românesc: note de curs: de la prestatalitatea tracă la formarea Legii Țării,Editura Universul Juridic, București, 2021, p.23.
[21] *Ibidem.*
[22] Chiș I., *Istoria statului și dreptului românesc*, Editura Wolters Kluwer, București, 2010,p.40.
[23] Jean A., Istoria statului și a dreptului românesc: note de curs: de la prestatalitatea tracă la formarea Legii Țării, Editura Universul Juridic, București, 2021,p.24.
[24] Jean A., Istoria statului și a dreptului românesc: note de curs: de la prestatalitatea tracă la formarea Legii Țării, Editura Universul Juridic, București, 2021,p.24.
[25] *Ibidem.*

conţinutul acestor contracte se desprind mai multe trăsături ale dreptului daco-roman[26].

În primul rând, cu privire la forma de întocmire a actelor se poate arăta că diferă de dreptul roman. În dreptul roman vânzarea se făcea ca urmare a consimţământului, remiterea obiectului şi plata preţului, existând obligaţia vânzătorului de a garanta pentru evicţiune şi vicii[27].

În Dacia se găsesc mai multe acte ce se utilizează în vederea vânzării, astfel: declaraţia de cumpărare, clauza privind preţul, clauza privind garanţia pentru evicţiune şi vicii, declaraţia garantului[28].

În al doilea rând, pentru vânzare se realizează două acte distincte: mancipaţiunea, ca un act de drept civil, şi apoi un contract consensual de vânzare. Deşi mancipaţiunea este un act de drept civil care se practică doar între cetăţeni romani, cu forme solemne, asupra unui obiect al vânzării romane, cu prezenţa cantaragiului şi cântarului, precum şi a cinci martori, totuşi ea s-a folosit în dreptul daco-roman ca o formă nouă, de inspiraţie romană, formă ce produce efecte juridice. Deşi noile forme ale dreptului daco-roman nu respectau în totalitate prevederile dreptului roman, nu există o contradicţie între manifestarea de voinţă şi efectele ce se produc, ci doar în mod aparent aceste acte nu sunt concordante cu forma documentelor clasice. Ne găsim în faţa unor instituţii noi, create pentru a rezolva în mod funcţional problemele privind transmiterea proprietăţii prin vânzare[29].

VI. Concluzii

Examinarea tablelor cerate arată că în Dacia s-a produs un proces de întrepătrundere a normelor juridice aparţinând dreptului roman clasic, dreptului ginţilor, dreptului peregrinilor proveniţi din alte părţi ale imperiului roman şi al dreptului autohtonilor daci.

Concluzia cu privire la forma şi conţinutul acestor acte de drept daco-roman este aceea că ele au asimilat elemente comune atât de la dreptul civil, cu precădere mai ales la formă, dar şi din dreptul ginţilor şi cutumele locale, astfel încât s-a ajuns la o tehnică juridică variată, nouă, care corespundea realităţii vieţii sociale de atunci, necesităţii încheierii unor acte între locuitori cu un statut juridic total diferit: cetăţeni, coloni, peregrini, liberţi etc.

Dreptul daco-roman, format în timp şi spaţiu cu poporul daco-roman, a fost un element principal de contopire a două civilizaţii extrem de bine conturate, contribuind astfel la realizarea unei sinteze ce cu timpul se va chema poporul român.

---

[26] Chiș I., *Istoria statului și dreptului românesc*, Editura Wolters Kluwer, București, 2010,p.40.
[27] *Ibidem*.
[28] *Ibidem*.
[29] *Ibidem*.

Aşadar, iată că şi după atâtea zeci de secole, interesul pentru aceste tăbliţe cerate este în continuare prezent, mulţi cercetători ştiinţifici alocând timp şi energie pentru a le analiza.

Referințe

- Popa N., Anghel E., Ene-Dinu C., Spătaru-Negură L, *Teoria Generală a Dreptului, Caiet de seminar*, ediția a 3-a, Editura C.H.Beck, București, 2017;
- Molcuț E., Cernea E., *Istoria statului și a dreptului românesc*, Editura Universul Juridic, București, 2006;
- Jean A., Istoria statului și a dreptului românesc: note de curs: de la prestatalitatea tracă la formarea Legii Țării, Editura Universul Juridic, București, 2021;
- Chiș I., *Istoria statului și dreptului românesc*, Editura Wolters Kluwer, București, 2010.

DREPTURILE FUNDAMENTALE ALE OMULUI ÎN ERA DIGITALĂ

Mara Andreea BARDAȘ[*]

Abstract

Evoluția societății și implicit evoluția individului au dus la dezvoltarea unor noi tehnologii. În momentul actual, ne aflăm în era digitalizării, viața individului fiind puternic impactată de aceasta. Drepturile fundamentale ale omului sunt recunoscute pe plan internațional, fiind esențiale pentru menținerea unui echilibru în cadrul societății și pentru susținerea egalității între oameni. Aceste drepturi trebuie respectate pretutindeni, inclusiv in mediul digital. Totuși, această digitalizare presupune pe lângă numeroase beneficii și diverse pericole la care individul este expus. Astfel, urmărim modalitățile în care drepturile omului sunt încălcate în era digitală și motivele care stau la baza acestor fapte.

Dintre numeroasele fapte care aduc atingere drepturilor omului în spațiul digital, furtul de identitate și phishing-ul sunt unele dintre cele mai întâlnite infracțiuni. Aceste delicte pot aduce atingeri grave asupra vieții private a individului și anume asupra integrității acestuia. În plus, vom observa cum, evoluția inteligenței artificiale constituie atât un beneficiu pentru individ, cât și un pericol pentru acesta.

Cuvinte cheie: *individ, spațiu digital, drepturile fundamentale ale omului, infracțiuni digitale, viață privată.*

I. Introducere

Individul constituie principalul element definitoriu al societății, reprezentând totodată fundamentul acesteia. Astfel, aflându-se într-un amplu raport de interdependență, evoluția societății este rezultatul evoluției și voinței umane. Încă din era Glaciară, omul a început să creeze diverse și variate modalități pentru a putea supraviețui, dezvoltând constant noi metode de prelucrare a resurselor și a materialelor. Așadar, tehnologia actuală este rezultatul perseverenței umane. Societatea contemporană este structurată pe valorile pe care omul și le-a conturat de-a lungul cursului istoric. Dorința umană de a descoperi și de a evolua a consolidat bazele timpului prezent. În cotidian, individul trăiește prin prisma digitalului, fapt ce ne plasează într-o nouă eră, o eră digitală. Ce presupune însă

[*] Studentă, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din Bucuresti; (e-mail: maruca2002@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect. univ. dr. Laura Spătaru Negură (e-mail: negura_laura@yahoo.com).

această tehnologie? Care este impactul real pe care îl are asupra individului și asupra relațiilor sociale întreținute de acesta?

Pentru a se putea menține ordinea socială, individul a încercat constant să neutralizeze sau cel puțin să înlăture pe cât posibil obiceiuri sau practici injuste care afectau substanța umană și implicit omul. Bunăoară aceste acțiuni constante și îndelungate au condus la crearea unor drepturi fundamentale ale omului, drepturi care au rolul de a apăra fiecare entitate și de a conserva esența umană. Astfel, s-a instituit o voință colectivă a națiunilor de a aboli practicile imorale, injuste, prin intermediul cărora se încerca impunerea unor regulamente pentru indivizi în funcție de sex, rasă sau clasă socială, practici întâlnite încă din primele astfel de reglementări precum cele 282 de norme enumerate în Codul lui Hammurabi[1].

Actele normative menite să instituie dreptatea, cuprinse in acest Cod constituie, din punctul meu de vedere, unul dintre primele considerente pentru care aplicarea și respectarea unor fundamente vitale vieții umane au fost necesare. Așadar, discrepanțele create de aplicarea normelor în funcție de o anumită ierarhizare socială, precum se practica în actul legislativ al lui Hammurabi, sunt neconforme cu etica si moralitatea actuală. Evoluția istorică a societății a impactat dezvoltarea drepturilor fundamentale ale omului, drepturi recunoscute și respectate, in momentul actual, pe plan internațional. Drepturile omului reprezintă unul dintre instrumentele fundamentale prin care echilibrul este menținut în cadrul societății și prin care individul este îndreptățit să fie respectat și totodată ținut să aducă atingere asupra drepturilor altuia. Practic, astfel se instituie în sarcina subiectului atât drepturi, cât și obligații.

II. Conținutul propriu-zis al lucrării

Cum am menționat anterior, timpul și conjunctura ne plasează în era digitală. Constant observăm necesitatea utilizării tehnologiei în viața de zi cu zi. Comunicăm prin rețele sociale, cercetăm pe internet și ne petrecem timpul liber antrenându-ne atenția în activități online. Totul pare normal și lipsit de primejdie, însă nu există oare și o latură întunecată a acestor libertăți? Pericolul la care ne expunem constant în mediul digital este unul iminent, acest mediu nefiind reglementat îndeajuns încât fiecare potențial pericol să fie complet anticipat și eventual înlăturat, până în momentul actual.

Așadar, având în vedere că datele cu caracter personal ale individului trebuie respectate precum integritatea sa corporală și intelectuală, elaborarea unui

[1] Hammurabi a fost cel de-al șaselea rege al dinastiei amorite a Babilonului. Hammurabi a reușit să elaboreze un sistem de legi bine structurat, denumit Codul lui Hammurabi, care cuprinde 282 de acte normative ce reglementează aspecte penale, familiale, agricole și comerciale reprezentând actul justiției.

Regulament General de Protecție a Datelor cu Caracter Personal[2] a fost necesară pentru diminuarea riscurilor legate de expunerea în mediul digital. Astfel, în cotidian, pentru prelucrarea datelor cu caracter personal ale individului este necesar consimțământul aferent al acestuia. În cazul în care, acest consimțământ nu este valabil exprimat, avem de a face cu vaste infracțiuni săvârșite în mediul online, printre care putem enumera phishing-ul sau furtul de identitate.

Deci ce este *phishing*-ul? Această infracțiune digitală reprezintă modalitatea prin care datele unui individ pot fi furate, prin înlesnirea acestuia să își ofere informațiile unei presupuse surse. Practic, individul este indus în eroare, considerând că își oferă informațiile private unei surse legitime, în timp ce, aceasta din urmă, are alte intenții decât cele preconizate. Astfel, datele individului sunt furate, iar infractorul poate face abuz de acestea, folosindu-i informațiile pentru a fura din patrimoniul său, sau pentru a-i fura identitatea. Întrebarea este cum reușesc acești infractori să îl determine pe individ să le ofere în mod voluntar propriile informații si date personale. Cum am precizat anterior, acestea sunt posibile prin inducerea individului în eroare, adică printr-un fals câștig al încrederii acestuia. Așadar, infractorul, transmite un mail, un link sau eventual un sms prin care se pretinde implicarea activă a unei sus-numite instituții, care ar putea atrage automat încrederea victimei ce urmează a fi înșelată. Totodată, pe lângă urmărirea unor acțiuni pecuniare se poate urmări și furtul identității victimei. Ce presupune acest furt de identitate și cum încalcă drepturile fundamentale ale omului?

Furtul de identitate presupune modalitatea prin care infractorul, obținând și colectând informații despre individ, urmărește să îl personifice și să îl înșele. Practic, acest furt constituie un tip de fraudă prin care se caută obținerea unor avantaje, acționând în numele altei persoane, precum reiese din art. 8 din Convenția privind criminalitatea informatică din 23.11.2001[3]. Un exemplu concret prin care furtul de identitate este înlesnit prin intermediul inteligenței artificiale îl constituie *deepfake*-ul. Deși nu constituie în totalitate o ilegalitate, *deepfake*-ul poate aduce grave atingeri asupra vieții private a individului. Acest proces presupune manipularea imaginii sau a sunetului, care par veridice, implicând apariția unor persoane care nu au spus niciodată ce este menționat sau care nu au realizat niciodată acțiunile prezentate în aceste imagini. În momentul actual, în spațiul digital circulă numeroase astfel de materiale ce aduc atingere intimității indivizilor. Reglementarea concretă nu a fost realizată în mod specific, însă, dacă printr-un astfel de conținut se încalcă un drept fundamental al omului, automat și *deepfake*-

[2] Regulamentul (UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE (Regulamentul general privind protecția datelor).

[3] Convenția privind criminalitatea informatică, 23 noiembrie 2001, https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/51289.

ul reprezintă un delict. De asemenea, există și avantaje ale unui astfel de program, avantaje precum constituirea unei calități superioare a imaginii sau a materialelor audio pentru utilizatori, putând atrage astfel atenția omului în scopuri utile și benefice.

Consider că, un astfel de sistem ar trebui reglementat în măsura în care este utilizat pentru a aduce atingere vieții intime a individului, prin utilizarea informațiilor sale private fără consimțământul său. În situația în care, imaginea individului este utilizată în scopuri periculoase, cum ar fi asocierea acesteia cu pornografia, *deepfake*-ul poate reprezenta o amenințare serioasă asupra integrității umane. Totodată, un astfel de concept poate afecta perceptele și credințele unui om. Cu titlu de exemplu, în 2017, Universitatea din Washington a realizat un studiu[4] și anume un fals videoclip cu Barack Obama, fost președinte al Statelor Unite ale Americii, prin comasarea a 14 ore de materiale audio și video cu acesta, pentru a demonstra ușurința cu care se pot falsifica declarațiile publice. Astfel de falsuri pot avea un adevărat impact asupra oricărui individ, atingeri putând fi aduse atât persoanei care este implicată direct, prin încălcarea drepturilor sale si prin nerespectarea consimțământului său, cât și persoanelor care consideră veridice informațiile eronate pe care le primesc, printr-o injustă inducere în eroare. Exemplele menționate constituie doar unul dintre motivele pentru care atenția individului în spațiul digital ar trebui să fie sporită, tehnologiile actuale având nenumărate laturi subsidiare ce ne pot periclita exercitarea drepturilor.

Concordanța dintre furtul de identitate și drepturile fundamentale ale omului o constituie încălcarea unora dintre aceste drepturi, cu precădere pe art. 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, respectiv încălcarea vieții private a individului. Ce presupune însă termenul de "viață privată"? Consider că, prin viața privată a individului se înțeleg totalitatea activităților sale individuale, care presupun intimitatea acestuia, cât și integritatea sa morală și psihică. Totodată, în conformitate cu art. 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, prin termenul de viață privată nu ne referim doar la înțelegerea în sens larg a acestei noțiuni, ci apreciem că în sens restrâns acest drept incumbă, asupra celorlalți, o obligație negativă. Implicit această obligație subliniază cât de vast este totuși domeniul ei de aplicare și cum prin "viață privată" nu înțelegem doar anumite activități care vizează integritatea corporală și morală a individului, ci marea majoritate a acțiunilor sale, practic alegerea unui trai pe care subiectul și-l dorește, protejat de publicitate[5]. Așadar, fiecare om are nevoie ca propria-i intimitate să îi fie respectată, fără a i se încălca acest drept fundamental. Prin furtul identității individului se aduce atingere acestuia, implicit intimitatea și integritatea sa morală și psihică fiind

[4] University of Washington 2017, https://incidentdatabase.ai/cite/39/.

[5] Vasile Soltan, "Limita dintre dreptul la viață privată și interesul public observată prin prisma jurisprudenței CEDO", 2016, disponibil online la https://www.juridice.ro/455745/limita-dintre-dreptul-la-viata-privata-si-interesul-public-observata-prin-prisma-jurisprudentei-cedo.html.

puternic afectate de această faptă. Totodată, ansamblul de drepturi recunoscute ale individului sunt menite să redea egalitatea și libertatea acestuia, componente esențiale pentru buna funcționare a societății, iar viața privată a acestuia nu poate fi nesocotită.

Analizând concomitent *phishing*-ul și furtul de identitate observăm că cele două atacuri cibernetice asupra individului reprezintă în sens larg o înșelăciune la adresa acestuia. Discrepanța o constituie efectul vizat de către infractor, care produce rezultate îndreptate asupra individului, ori indirect asupra sa, printr-un atac direct asupra patrimoniului său. Astfel, ambele infracțiuni împiedică subiectul să își exercite veridic un drept fundamental.

Totodată, omul se expune în mod indirect la un asemenea pericol, prin simplul fapt că tratează cu o oarecare superficialitate acțiunile sale din spațiul digital. Așadar, este necesar ca atenția asupra activităților din acest spațiu să fie una sporită, pentru a putea preveni apariția unor astfel de conflicte și pentru a nu ne lăsa drepturile violate.

Analizând drepturile fundamentale ale omului, cu precădere pe dreptul la viață privată, observăm că cele două atacuri care împiedică exercitarea acestuia fără întreruperi, menționate anterior, constituie doar câteva dintre metodele prin care acest drept ar putea fi încălcat. În continuare vom observa cum inteligența artificială, constituie modalitatea prin care aceste infracțiuni sunt posibile și poate aduce atingere acestui drept. Pentru a putea explica precis, dar nu absolut, ce presupune termenul de inteligență artificială, trebuie să înțelegem întâi ce este mai exact inteligența. Consider că, termenul de inteligență nu poate fi explicat cu exactitate și nu poate fi încadrat concret într-o definiție concisă, însă îmi voi expune părerea cât mai clar și succint. În opinia mea, inteligența reprezintă evoluția, aplicarea și conștientizarea abilităților psihofizice ale unui individ, fiind relevante atât cunoștințele acumulate de către acesta, cât și modul în care le prelucrează și le expune ulterior. Practic, suntem suma trăirilor, cunoștințelor și abilităților noastre, inteligența vizând modul în care realizăm, atât pe plan extern, cât și pe plan intern conexiunea dintre acestea. Totodată, inteligența nu se referă la un singur aspect al vieții individului și nu se limitează doar la individ. Astfel, intervine inteligența artificială care presupune exercițiul unei mașini, deci a unei entități lipsite de viață, dar care imită caracteristicile unei entități umane. Practic, această inteligență artificială constituie o fracție matematică aflată în strânsă legatură cu fracția logică, făcând posibilă constituirea unui algoritm pe baza scăpărilor de moment ale individului. Se încearcă modelarea comportamentului uman în mod involuntar prin preluarea informațiilor despre individ, concret a preferințelor acestuia și repetarea lor sub formă publicitară în mod obsesiv.

Spre exemplu, dacă un individ este interesat să achiziționeze un bun și își manifestă acest interes prin căutări succesive în mediul digital, ulterior îi pot apărea, sub formă publicitară numeroase alte bunuri ce aparțin aceluiași domeniu. Așadar,

prin intermediul inteligenței artificiale se urmărește conturarea unui anumit tip de comportament uman, inducându-i-se individului viitoare preferințe și anumite domenii ce ar putea constitui un posibil interes, pe baza căutărilor sale. În plus, personal am observat că inclusiv preferințele exprimate verbal, adică nedocumentate sau cercetate în prealabil în online, tind să îmi reapară sub formă publicitară în mod constant.

Cum este posibilă expunerea exactă a preferințelor noastre de către un computer și cum ne dăm acordul inconștient? Toată lumea bifează, atunci când accesează un nou site web, politica de utilizare *cookies*. De multe ori, avem tendința să nu verificăm concret cu ce suntem de acord când apăsăm pe „sunt de acord", deci mulți nu știu exact ce este un *cookie*. Un *cookie* este un mic fișier text pe care un site îl plasează pe calculatorul sau pe dispozitivul dumneavoastră mobil atunci când îl accesați. Modulele *cookie* originale sunt instalate de site-ul pe care îl vizitați. Ele pot fi citite doar de site-ul respectiv. Așadar, prin intermediul acceptării politicii privind *cookie*-urile, site-urile pe care le accesăm stochează preferințele utilizatorului și colectează date analitice despre comportamentul acestuia. Astfel, preferințele noastre fiind reținute și stocate de către site-uri, apare acest procedeu repetitiv în care utilizatorul primește, sub formă publicitară, nenumărate variante adiacente ale preferințelor sale. Acest procedeu nu s-ar putea realiza fără consimțământul nostru, de aceea, site-urile securizate utilizează această politică.

Putem observa cum între pericol și avantaj, în ceea ce privește spațiul digital și inteligența artificială este un fir subțire. Totuși cum poate, un astfel de sistem, să aducă atingere drepturilor omului? Practic, o mare parte din ce presupune spațiul digital semnifică inteligența artificială. Căutările în mediul online, cumpărăturile, traducerea automată oferită de platformele pe care individul le utilizează, reprezintă un procent restrâns din activitățile umane dominate de acest tip de inteligență cu care ne întâlnim cu regularitate în viața de zi cu zi. Desigur, utilitatea acestor noi tehnologii nu poate fi contestată, având numeroase beneficii pentru domenii precum sănătatea, economia, agricultura, însă paradoxal, există și dezavantajul avantajului. Adevărata problemă este colectarea de date care stă la baza existenței acestor posibilități din mediul digital pe care omul le are. Concret, cu titlu de exemplu, atunci când creăm un cont pentru a putea accesa o anumită rețea socială sau pentru a utiliza o platformă în diverse scopuri, ne sunt solicitate numeroase informații cu caracter personal. Toate aceste informații sunt mai apoi stocate într-o adevărată bază de date, încărcată cu numeroase alte date ale altor indivizi. Până aici totul pare în regulă dacă analizăm în sens larg aspectele ce țin de această stocare, dar pericolul apare atunci când aceste date nu sunt protejate îndeajuns și când pot fi accesate cu ușurință de către terțe persoane. Deși marea majoritate nu conștientizează, adesea oferim în spațiul digital date prețioase despre sine precum vârsta, locația, preferințele. În mod natural, oferim astfel de informații cu ușurință celor apropiați, verbal, dar atunci când completăm datele personale și bifăm că suntem de acord să

ne fie urmărită locația, nu ne oferim datele unei singure persoane, ci unui întreg sistem, acest aspect constituind adevăratul pericol la care ne expunem în mod inconștient.

În prezent se încearcă diminuarea acestui pericol prin implementarea unor norme menite să controleze activitatea digitală și prelucrarea datelor cu caracter personal, însă nu se poate monitoriza sau preveni complet problema cum nici problemele apărute la nivel interuman nu pot fi complet abolite. Astfel, prin Regulamentul General de Protecție a Datelor cu Caracter Personal, se instituie o anumită conduită în sarcina subiectelor pentru a putea preveni și înțelege pericolul iminent la care se expun constant în spațiul digital. În mod explicit, se instituie drepturi și obligații necesare pentru o funcționare cât mai prielnică a societății.

Printre drepturile constituite prin acest regulament întâlnim și dreptul de a fi informat. Acest drept subliniază cât de necesară este transparența în mediul online pentru a putea preveni un eventual pericol exercitat asupra individului. În plus, printr-o informare corectă și responsabilă individul poate să împiedice un atac asupra datelor sale care s-ar putea răsfrânge într-un atac asupra persoanei. Totodată, un alt drept recunoscut al individului este dreptul la ștergerea datelor, numit adesea și „dreptul de a fi uitat”. Așadar, o persoană poate cere ca datele sale să fie șterse, pentru a nu mai reprezenta o amenințare asupra vieții sale private. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat prin jurisprudența sa importanța și necesitatea acestui drept, care deși nu este unul absolut și universal valabil, nu trebuie contestat. Astfel, dacă asupra drepturilor unui individ s-ar putea aduce atingere prin colectarea datelor sale cu caracter personal și stocarea acestora într-un mod lipsit de protecție suficientă, „dreptul de a fi uitat” ar trebui să fie recunoscut și respectat ca atare. Exemplul concret îl constituie spețe precum *Ayçaguer v. Franța*[6], în care Curtea a statuat că inclusiv persoanelor care au fost condamnate ar trebui, ca și persoanele care au fost suspectate de săvârșirea unei infracțiuni penale, să li se ofere posibilitatea concretă de a depune o cerere de ștergere a datelor stocate, astfel încât să se asigure că perioada de păstrare a datelor este proporțională cu natura infracțiunilor și cu scopul restricțiilor.

Anterior, am analizat cum este încălcat dreptul la viață privată, al omului, prin colectarea de date. Este, însă, acesta singurul drept asupra căruia o incorectă utilizare a datelor poate aduce atingere? Din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului observăm cum au fost aduse în discuție subsecvente încălcări și ale altor articole din Convenție, prin colectarea datelor. Concret, în ceea ce privește încălcarea articolului 9 din Convenție, respectiv încălcarea dreptului la libertatea de gândire, de conștiință și de religie, în cauza *Sinan Işık v. Turkey*[7], 2010,

[6] A se vedea Hotărârea din data de 22.09.2017, pronunțată în cauza nr. 8806/12 de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, disponibilă online la https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-175007.

[7] A se vedea Hotărârea din data de *02/05/2010*, pronunțată în cauza nr. 21924/05 de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, disponibilă online la https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-97087.

Curtea a stabilit că indicarea, fie obligatorie sau opțională, a religiei aplicantului pe cartea de identitate ar aduce atingere acestui drept. Astfel, datele cu caracter personal referitoare la religia individului, cerute fie în mod opțional, fie obligatoriu ar contraveni ideologiilor Convenției. De aceea, o bună protecție a datelor și o bună înțelegere a mecanismelor digitale ne poate ajuta să ne respectăm drepturile și sa menținem echilibrul interuman.

III. Concluzii

Observând cum impactul erei digitale este unul substanțial, consider că este necesar să fim vigilenți în spațiul online și să ne cunoaștem exact drepturile, pentru că, așa cum o oarecare vigilență este necesară în lumea înconjurătoare, unde știm că anumite pericole sunt inevitabile, aceeași precauțiune este necesară atunci când vorbim de domeniul digital.

Drepturile fundamentale ale omului, menite să asigure echilibrul interuman sunt esențiale pentru o bună funcționare a societății si pentru o bună dezvoltare a omenirii. Înțelegerea și combaterea fraudelor întâlnite în spațiul digital sunt necesare pentru a putea apăra aceste drepturi si pentru a diminua pericolul la care este expus individul.

Deși prelucrarea datelor cu caracter personal într-un regim de maximă securitate ar putea diminua frecvența cu care sunt săvârșite aceste delicte, nu ar putea aboli toate atacurile. Atenția și prevenția individului sunt componenta adiacent necesară pentru ca acest pericol să fie complet înlăturat.

Totodată, această libertate digitală este utilă pentru a ne putea desfășura activitățile cotidiene într-un mod facil și contribuie deopotrivă la dezvoltarea umană. Acceptăm libertățile conferite individului asupra spațiului online sau le îngrădim? O înlăturare totală nu este plauzibilă, necesitatea utilizării digitalului fiind de necontestat, însă nici o acceptare completă nu ar facilita exercitarea drepturilor omului în conformitate cu credințele noastre.

Astfel, legiuitorul a conturat importanța normelor aplicabile spațiului digital, în conformitate cu drepturile fundamentale ale omului. Deci libertatea este restrânsă pentru a putea preveni eventualele pericole.

Pentru ne putea proteja, în completarea normelor intervine prevenția noastră și atenția colectivă asupra navigării în online.

Referințe

- L.-C. Spătaru Negură, Protecția Internațională a Drepturilor Omului, Note de curs, Ed. Hamangiu, București, 2019;
- C Bîrsan, Convenția europeană a drepturilor omului: comentariu pe articole, Ed. C.H. Beck, București, 2010;
- A. Fuerea, Dreptul Uniunii Europene- principii, acțiuni, libertăți, Ed. Universul Juridic, București, 2016;

- M.-C. Cliza, L.-C. Spătaru Negură, Règlement Général de l'Union européenne sur la Protection des Données: tout le monde est-il prêt?, disponibil online la http://www.cife.eu./fr/5/2018_179-1;
- M.-C. Cliza, L.-C. Spătaru Negură, The General Data Protection Regulation: What Do the Public Authorities Need to Know and to Do? The Rise of the Data Protection Officer, în Tribuna Juridică, vol. 8, nr. 2/2018;
- L.-C. Spătaru Negură, C. Lazăr, Lifting the Veil of the GDPR to Data Subjects în CKS (Challenges of the Knowledge Society), București, 2018;
- https://www.britannica.com/;
- https://commission.europa.eu/index_ro;
- https://consumer.ftc.gov/;
- http://cks.univnt.ro/;
- https://eur-lex.europa.eu/;
- https://www.enisa.europa.eu/;
- https://www.europarl.europa.eu/portal/en;
- https://www.echr.coe.int/;
- https://www.equalityhumanrights.com/;
- https://legislatie.just.ro;
- https://www.tribunajuridica.eu/.

TRANSPORTUL DE SUBSTANȚE ILEGALE

Diana-Maria FECIORU[*]

Abstract

Studiul de față, evidențiază problema substanțelor interzise în societate și pericolele la care ne expunem când acestea sunt consumate sau transportate. Consumul de droguri ilicite este o acțiune recunoscută la nivel global, provocând suferință individuală dar, și implicând costuri sociale. Substanțele stupefiante sunt disponibile prin diverse surse, cum ar fi, prin intermediul internetul, platformele de social media, contactele personale și locurile publice din zonele urbane, așa-numitele scene deschise de droguri, unde acestea sunt consumate și transferate, mai mult sau mai puțin deschis, între individ care vând și indivizi cumpărători, care consumă substanțele.

Consumarea acestor substanțe ilicite provoacă diverse probleme de sănătate și sociale. Mai mult, consumul și comerțul deschis în zonele urbane, adică scenele deschise de droguri, pot cauza probleme de ordine publică, pot duce la recrutarea de tineri marginalizați și pentru vânzare sau consumul de droguri și pot induce sentimente de insecuritate în publicul larg. Deși unele studii internaționale au descris diferite moduri de a gestiona scenele deschise de droguri, cum ar fi aplicarea legii și intervențiile sociale, există cunoștințe limitate despre facilitatorii și barierele care promovează sau împiedică implementarea unor astfel de intervenții.

Acest subiect nu putem spune ca este unul nou, având în vedere că începuturile acestuia datează de mai mult de acum 100 de ani. La început, când au fost făcute cunoscute substanțele stupefiante, au fost aduse la cunoștință în mare parte, în scopuri medicale și mai mult folosite în filiera psihologiei.

Scopul studiului actual, a fost de a sesiza și evidenția o problemă majoră contemporană care, chiar și după acest timp îndelungat, nu pare să se apropie de o rezolvare.

Cuvinte cheie: *substanțe ilegale, consumatori, dependență, transport, dreptul la viață.*

I. Introducere

După cum bine știm, problema consumului și a transportului de substanțe ilegale a luat o mare amploare în ultimul timp, reprezentând o problemă nesfârșită,

[*] Studentă, Facultatea de Drept, Universitatea „Nicolae Titulescu” din Bucuresti; (e-mail: diana.maria2002@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect. univ. dr. Laura Spătaru Negură (e-mail: negura_laura@yahoo.com).

la nivel internațional, european[1] și național fiind o activitate intensă de reglementare. Prin aceste două metode de utilizare a drogurilor ilicite, persoanele în cauză își riscă dreptul la viață, și numai a lor ci și a persoanelor din jur. Ca traficant de droguri, împarți o substanță, care pune la încercare viața, chiar dacă pe moment, consumatorul, are o senzație de bine, cu timpul, chiar și inconștient aceasta se degradează, începând cu interiorul apoi fiind vizibilă, chiar și la exterior. Consumatorii nu numai că își pun propria viață în pericol, dar și pe a altora. Nu neapărat din punct de vedere al consumării, ci și a cererii continue a acestor substanțe. Dependenții nu se gândesc prin ce metode narcotraficanții transportă aceste stupefiante, ei ajungând la cele mai morbide metode de a le transporta.

II. Conținutul propriu-zis al lucrării

Substanțele ilegale sau, mai des întâlnite sub denumirea de droguri, au atins o creștere uriașă, atât a consumării cât și a transportului acestora.

Drogurile sunt substanțe naturale sau sintetice care modifică normala funcționare a corpului, afectând, în proporție mai mare situația psihică a consumatorului.

Cauzele acestei creșteri, a consumului dar și a traficului, sunt nenumărate. De la cauze economice, la satisfacerea plăcerii individuale.

Din aceste metode de folosire a substanțelor ilegale, un procentaj mai mare îl obține consumul, din cauza cererii mari.

Tinerii , dar nu numai, sunt tentați consumului din cauze des întâlnite precum anxietate sau depresie, începând a consuma de la vârste fragede. Indivizii care folosesc drogurile în acest scop, devin rapid dependenți de acestea din cauza stări rezultate din consumarea lor. Persoanele ,,amatoare,, de aceste stupefiante, deseori găsesc rezolvarea problemelor personale cu ajutorul acestora.

În sens economic, ne referim la creșterea sesizabila a traficului. Având in vedere situația economică din întreaga lume, scăderea drastică a acesteia și diminuarea locurilor disponibile de muncă, mulți indivizi găsesc soluția pentru problemele financiare printr-o metodă relativ simplă și la îndemână. Persoanele în cauză, recurg la cele mai grave și ilegale forme de întreținere a gospodăriilor/familiei.

Transportul de substanțe ilegale, a luat o mare amploare în rândul celor majori dar, mai grav, printre copii de vârste mici, aceștia fiind de multe ori obligați să transporte droguri, întrucât autoritățile nu verifica riguros persoanele minore.

În limbajul curent, cum am specificat anterior, substanțele ilegale le supranumim droguri, în limbajul curent.

[1] A se vedea: https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/criminal-acts-and-the-applicable-penalties-drug-trafficking.html.

Acestea sunt acele substanțe care afectează buna și normala funcționare a corpului uman, cea mai sesizabilă acțiune având-o asupra creierului creând o deficiență în gândire, comportament și asupra stărilor emoționale.

Substanțele ilegale sunt periculoase atât pentru cei care le consuma cat și pentru cei din jurul său.

Dependența de droguri, numită și tulburare de consum de substanțe, este o boală care afectează creierul și comportamentul unei persoane și duce la incapacitatea de a controla consumul de droguri sau medicamente legale sau ilegale. Când sunteți dependent, puteți continua să utilizați drogul respectiv, în ciuda daunelor pe care le provoacă.

Dependența de droguri poate începe cu utilizarea experimentală a unui drog recreativ în situații sociale, iar, pentru unele persoane, consumul de droguri devine mai frecvent. Pentru alții, în special cu opioidele[2], dependența de droguri începe atunci când iau medicamente prescrise sau le primesc de la alții care dețin prescripție medicala pentru acestea.

De obicei o persoană consumatoare, sau chiar dependentă o putem recunoaște după comportamentul său care se poate agrava sau îmbunătăți.

La nivelul minorilor, drogurile au repercusiuni mai grave față de adulți, afectând drastic creșterea, sănătatea mentală dar și organele acestora. Deși pare imposibil, unii copii se nasc deja dependenți de astfel de substanțe, acest lucru rezultând din dependența sau utilizarea frecventă a acestor substanțe, de către mamă pe timpul sarcinii și alăptării. Cum bine știm, alăptarea copiilor până la vârsta de 6 luni este foarte importantă pentru ei, ajutând la creștere, dezvoltarea optimă a creierului și alte multe beneficii pentru o viață sănătoasă. Laptele mamei odată contaminat cu stupefiante își pierde din beneficii iar nou născuții, asimilând odată cu consumarea laptelui și aceste substanțe, devin la rândul lor dependenți de unde, la aceasta vârsta frageda este greu de adus la normal.

Utilizatorii frecvenți, odată cu dependența, ajung la pierdea consimțământului, cunoștinței și liberului arbitru, făcând anumite acțiuni cu consecințe grave fără sa își dea seama de efectele acestora asupra altora sau a propriei persoane.

Pe lângă substanțele ilegale care odată consumate schimbă radical viața fiecăruia, putem găsi substanțe sub formă de medicamente care au aceleași efecte, dar acestea fiind legale.

Multe medicamente, care sunt folosite în medicină, mai ales cele care sunt prescrise pacienților pentru administrarea zilnica, duc la dependență. Chiar și

[2] Opioidele sunt substanțe chimice, sintetice sau naturale care se găsesc în componența analgezilor puternici.

simplul nuroffen[3] sau spray-ul nazal, ajunge să fie un drog de care greu se pot desprinde utilizatorii.

După părerea mea, unul dintre cele mai periculoase ,, droguri,, legale care exista în lume este tutunul. Tutunul este substanța cea mai răspândita in lume care creează dependență.

Deși toata lumea o știe, nu mulți reușesc să renunțe la consumarea tutunului, cel mai des mod de consumare fiind prin țigări.

Când vorbim despre droguri ne putem referi si la simpla cafea fără de care uni dintre noi nu putem ,, funcționa,, normal pe timpul zilei, aceasta consumare zilnică ducând, din nou la dependență poate chiar subconștientă. Pe lângă bine cunoscuta cofeină, luăm în considerare ca drog și alcoolul.

Tutunul, alcoolul și cofeina sunt cele mai răspândite droguri din întreaga lume, fiind utilizate zilnic aproape de fiecare persoană în parte.

Sunt nenumărate așa zise substanțe ilegale, de la cele naturale la cele create în laborator sau de la cele pure la cele combinate. Dintre acestea un număr infim este recunoscut și utilizat mai des în societate.

Când vine vorba de cele mai traficate și consumate substanțe ilegale, pe primul loc este canabisul, urmat de cocaină si Ecstasy.

Canabisul sau marijuana este creată din planta de cânepa. Aceasta conține o substanța psihoactivă numită tetrahydrocanabinol sau, prescurtat THC[4].

Planta de cânepă consumabilă al cărei THC nu depășește 0,3% este legală și comercializată în 50 de state ale lumii. Tot ce depășește acest procent este încadrat ca marijuana care este ilegală.

Canabisul poate fi consumat într-o varietate mare de forme, de exemplu cel mai întâlnit, planta este uscata, mărunțita și făcută sub forma unei țigări apoi fumată sau, chiar în mâncare și deserturi. Utilizatorii îl consumă cel mai des în scop recreațional. Chiar dacă este încadrat ca o substanța ilegala, canabisul nu are numai efecte adverse care duc la probleme de sănătate. Pentru anumiți consumatori are și beneficii fiind folosit chiar și în medicină pentru cazuri severe de cancer sau crize ale diferitelor boli cauzabile de acestea. Are un efect calmant asupra dureri, dar și asupra corpului în sine.

Traficul de canabis a avut o creștere majoră în ultimii ani din cauza cereri. Nu este un secret faptul că este cea mai consumată substanță interzisă și că aceasta se găsește cel mai repede de achiziționat.

---

[3] Agenția Națională a Medicamentului și a Dispozitivelor medicale din România, “Prospect: Informații pentru utilizator Nurofen forte 400mg drajeuri”, iulie 2022, a se vedea: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.anm.ro/_/_PRO/PRO_8889_26.04.16.pdf.

[4] John Hudak, “ The Farm Bill, hemp legalization and the status of CBD: An explainer”, 2018, disponibil online la: https://purecraftcbd.com/blogs/news/zero-point-three-percent-thc-threshold-for-cbd.

Pe al doilea loc în acest top al celor mai traficate, consumate și cunoscute substanțe ilegale se află cocaina și Ecstasy-ul.

Cocaina este o substanță stimulantă care provoacă dependență. În comunități este găsită cel mai des sub forma de praf, praf care este produs din frunzele de coca care de obicei le găsim în America de Sud. Aceasta este consumata încă de acum câteva sute de ani când oameni pur și simplu consumau frunzele de coca doar mestecându-le, oferindu-le o senzație mai intensă decât rezultatul prelucrat.

Cocaina este des asociata cu bogăția și opulența, deoarece în forma sa pura este unul dintre cele mai scumpe droguri din lume și are un proces interesant și costisitor de a ajunge pe piață ca praf consumabil. Chiar și pe piața neagra este greu de găsit acest praf subforma sa cea mai curată, deseori este găsită în combinație cu alte prafuri, chiar alimentare, cum ar fi praf de copt.

Consumarea acestei substanțe, în mod repetat, alterează funcționarea și structura creierului.

Ca multe alte substanțe ilegale, și cocaina o putem găsi, pură sau combinată, fiind utilizata in medicina sub forma unui analgezic local.

Încă una din substanțele mai cunoscute este de asemenea Ecstasy. Acesta este găsit sub formă de pastile. În aceste pastile, substanța de bază pentru efectul său, este MDMA-ul.

MDMA-ul este un drog sintetic care modifică starea de spirit și percepția, conștientizarea obiectelor și a situațiilor din jur. Este, din punct de vedere chimic, similar atât cu stimulentele cât și cu halucinogenele, producând sentimente de energie sporita ,plăcere, căldura emoțională și percepție senzorială distorsionată.

Acesta sub forma și denumirea de Ecstasy, este cel mai des găsit în cluburi de noapte și la festivaluri de muzica, adesea consumate de tinerii cu vârste între 14 și 20 de ani, bazându-se doar pe plăcerea de moment conferita.

Drogurile pot fi administrate prin multe modalități. De multe ori consumatori o fac conștient dar, există și momente în care indivizi care nu utilizează substanțe, totuși acestea să se găsească în organismul lor. Este vorba despre drogurile consumate fără intenție.

Sunt câteva modalități prin care alți indivizi se folosesc de droguri nu pentru a le consuma ci a face rău altor persoane administrându-le o doza, de exemplu, o metoda întâlnită este punerea în băuturi de prafuri stupefiante, și nu cu intenția de a face bine.

Putem chiar doar inhala fumul produs de consumatori de marijuana din locale sau și de pe stradă, iar astfel putem regăsi substanța respectiva in organismul nostru.

Aceste substanțe ilegale, sunt importate și exportate de anumite organizații locale sau internaționale care au la bază traficul narcoticelor.

Traficul de droguri este acțiune făcută de un individ sau un grup de indivizi care vinde sau furnizează alți indivizi cu substanțe de orice tip și orice cantitate. Acești indivizi în particular, sunt numiți dealeri.

Pot fi dealeri mici care vând cantități mici pentru a compensa costurile consumului de droguri sau pot fi grupuri extrem de organizate care funcționează ca o afacere.

Dealeri mici îi putem încadra și pe cei care vând chiar și o singură dată sau pentru scurte perioade de timp, în schimb când vorbim despre grupări organizate de traficanți ne referim la o întreaga rețea compusă din indivizi, fie mai mici, fie mai mari care își desfășoară activitatea pe o perioadă îndelungata și pe o zona extinsă, unele organizații chiar ajungând să transporte nu numai național, ci și internațional.

Aceste organizații sau grupuri de traficanți sunt sub numite carteluri. Unul dintre cele mai cunoscute și mai mari carteluri care au exista vreodată în lume este Cartelul lui Pablo Escobar din Medelin, Columbia. Datorită influenței lui acesta a mai fost denumit și ,, regele cocainei” sau ,, el patron”.

Pablo Escobar a fost cel mai bogat criminal din lume, având ca avere în jur de 70 de bilioane de dolari. Marea majoritate a averii lui se datora cartelului său, din vinderea de cocaina din Columbia înspre tot mapamondul. El, datorită faptului ca, pe lângă răul pe care îl producea prin vânzarea drogurilor, și nu numai, și-a ajutat comunitatea din Columbia astfel ajungând chiar și în politică, sub porecla de ,, robin hood paisa”.

Chiar dacă până acum cartelul din Medelin a fost considerat cel mai mare și mai violent din toate timpurile, Statele Unite ale Americi susțin faptul că, în momentul de față, cel mai de temut cartel este Cartelul Sinaloa.

Cartelul Sinaloa provine din Mexic, avându-l în funcția de conducător, mulți ani pe El Chapo, un alt influențabil și cunoscut traficant de droguri. El a revoluționat ceea ce privește traficul folosind metode noi și neîntâlnite de a trece granițele țării natale. A reușit transportarea drogurilor chiar și cu submarine. Nu există informații clare, dar se spune că acest cartel controla aproximativ 91% din piața de heroină, metafetamină, cocaină si canabis din intreaga lume[5].

Organizația de combatere a drogurilor din Statele Unite, este de părere că este cel mai mare cartel din lume. Cartelul Sinaloa fiind în 2023 intitulat de americani, cea mai mare și activă organizație de traficanți de droguri. Dat fiindcă capacitatea și componența considerabilă a acestui cartel, autorităților le este aproape imposibil de a opri această organizație, chiar dacă fondatorul acesteia este în închisoare pe viață încă din 2019, lăsând câtorva dintre fii săi si lui ,, El maYo,, conducerea cartelului.

Deși majoritatea marilor traficanți și cartelurilor provin din zone ca și Mexic sau Columbia, cel mai mare producător și importator de droguri în lume, la momentul actual, este Afganistanul. O proporție semnificativa a economiei

[5] Wikipedia, the free encyclopedia, “ Sinaloa Cartel”, aprilie 2023, disponibil pe: https://en.wikipedia.org/wiki/Sinaloa_Cartel.

Afganistanului este datorată traficului de droguri în special al opiumului, fiind cel mai mare producător din lume, din care este făcută heroina.

Locul al doilea pe planul produceri și traficului de droguri îl ocupa Bolivia fiind sursa principală a frunzelor de coca și de asemenea cea mai mare producătoare de cocaină. Se estimează ca produce în jur de 10,000 tone metrice de cocaină anual.

Bolivia este urmată în clasament de Brazilia. Multa vreme, Brazilia a fost considerată o sursă mică de substanțe ilegale dar astăzi ocupa locul 3 în lume producând aproximativ 2,000 de tone metrice de cocaină și substanțe ilicite pe an[6].

Bolivia și Brazilia, sunt singurele țări care se ocupă cu producerea acestor substanțe ilicite.

Pentru acest tip de persoane, dreptul la viată si tot ce ține de regulile menționate în Convenția Europeană a Drepturilor Omului, nu mai contează. Prin metodele utilizate dar, și prin restul acțiunilor efectuate în cadrul acestui tip de organizații nu numai că încalcă dreptul fundamental al convenției, dreptul la viață, dar și multe altele, spre exemplu în art. 4 punctul 2[7] din CEDO, este menționată interzicerea muncii forțate. Aceasta interzicere nu ia oprit pe traficanți în a obliga persoane nevoiașe să presteze servicii ilegale pentru un ajutor insuficient. Nerespectarea acestor obligații impuse de comerciant, indivizii își riscă dreptul la viață.

Narcotraficanți devin tot mai diversificați dar și morbizi privind metodele de transportare a mărfurilor ilicite.

În zilele noastre, putem spune că găsim dealeri în orice cartier. Dealeri de cartier, în această industrie sunt la cel mai mic nivel, ei cumpărând marfa de la narcotraficanți superiori și internaționali. Dealeri preferă să rămână anonim, iar ca să-și facă cunoscută afacerea, aleg unul dintre clienți în care poate avea încredere sau cărora care le livrează de o perioadă mai lungă de timp, pentru a-și vinde marfa. Odată identitatea lor fiind dezvăluită duce la arestarea sa, si oprirea temporară a afacerii, deoarece odată ce unul este prins, o perioadă de timp cei cu care respectivul se află în afacere opresc livrările pentru a nu atrage atenția.

Metodele, să le zicem de cartier, sunt cele mai simple. Dealeri au nevoie doar de o locație mai puțin populată, de o cantitate de marfă cerută și o ora stabilita pentru întâlnirea cu cumpărătorul. Această metoda fiind numită scena deschisă de droguri. Scenele deschise de droguri sunt acele grupări de persoane consumatoare care utilizează substanțele stupefiante in mod public, fără să se ascundă.

În cazul traficanților internaționali regăsim metode la scară largă și din ce în ce mai morbide.

---

[6] Jake Gorman, „ 9 Major Drug Trafficking Countries of the World”, mai 2022: https://www.ashevillerecoverycenter.com/9-major-drug-trafficking-countries/.

[7] Convenția Europeană a Drepturilor Omului, articolul 4, punctul 2: “2. Nimeni nu poate fi constrâns să execute o munca forțată sau obligatorie.” https://www.echr.coe.int/documents /convention_ron.pdf.

Pornind de la cea mai simpla metoda de a le transporta aceasta fiind ascunderea în mașini, prin caroserie sau alte locuri. Aceasta este una dintre cele mai cunoscute metode de trafic de aceea este foarte rar folosită și din cauză că autoritățile verifică amănunțit mașinile în fiecare vamă.

Alta metoda destul de cunoscuta este cu ajutorul unui cărăuș. Cărăușul este persoana, de cele mai multe ori obligată, prin care drogurile ajung dintr-o țară în alta. Ei ingerează plicuri sigilate cu substanțe sau ascunse în zonele intime ca autoritățile sa nu suspecteze.

De la aceste feluri de a transporta, narcotraficanți au developat mult mai multe metode.

Una dintre cele mai terifiante metode este folosirea cadavrelor unor bebeluși. Numai câteva cazuri au fost publicate cu date exacte. Unul dintre aceste cazuri este povestit chiar de către o mama care și a pierdut copilul cu vârsta de câteva luni. Dintr-o simpla plimbare cu copii săi și o clipa de neatenție, aceasta și-a pierdut cel mai mic dintre copii. În momentul în care cel mai în vârsta copil a strigat-o pentru al ajuta cu legatul șiretului, dintr-o dubă, un individ a fugit luându-i copilul cel mic din căruț. Datorită unor localnici a reușit să afle ce se întâmplase în momentul său de neatenție, indicându-i spre duba în care se afla copilul acesteia. A apelat la autorități dar, în zadar. Cu ajutorul aceluiași localnic a aflat ca nu era prima data când se întâmpla acest lucru iar acea dubă se îndreaptă spre graniță țării. A urmărit vehiculul iar cu ajutorul politiei de la frontiera a reușit sa-l identifice în vama. După inspecția automobilului de către autorități, au constata ca trupul neînsuflețit al copilului se afla pe bancheta din spate. Acesta fusese ucis pentru a ascunde droguri în corpul său. Indivizii care au făcut acest lucru urmau să treacă granița, cu acte false pentru ei și pentru copil pentru a transporta droguri fără a fi verificați, susținând că copilul doarme liniștit pe bancheta din spate.

Acesta este unul dintre multele cazuri prin care narcotraficanți își susțin afacerea. Chiar și pentru doze mici de marfă care este ceruta, sacrifică orice inclusiv vieți ale oamenilor prinși la mijloc și nevinovați.

Una dintre cele mai mari cantități de substanțe ilegale a fost raportată de către autoritățile Centrului European de Monitorizare a drogurilor și dependenței de droguri. Pe 5 februarie 2022 au fost sesizate 3,5 tone de cocaină lichidă. Un nou truc al organizațiilor de traficanți, aceasta fiind mai greu detectabilă în aeroporturi. Cocaina fusese dizolvată și amestecată în două transporturi unul de îngrășământ organic și celălalt amestecat cu melasă extrasa din trestie de zahăr. Ambele transporturi au fost trimise din Uraba, o regiune din nord-vestul Columbiei iar autoritățile spun ca aveau ca destinație portul din Valencia, Spania, și Veracruz, Mexic.

Traficul de cocaină în Europa este condus de grupuri de crimă organizată care s-au dovedit a fi rapid și ingenioase în legătura cu noile oportunități și metode de transportare a cocainei.

O metoda care a crescut în popularitate este metoda fraudării sau escalării, este cea în care traficanții evita profilarea prin spargerea contadinelor de export legitim pentru a expedia drogurile, apoi folosind sigilii vamale clonate pentru a ascunde falsificarea.

În cele mai multe cazuri, containerele sunt contaminate în timp ce așteaptă să fie încărcate, ceea ce înseamnă că traficanții au nevoie de acces în zonele portuare, de obicei prin recrutarea de șoferi corupți, companii de transport sau șoferi și muncitori din curtea containerelor, pentru a încărca drogurile în acestea. Traficanții se străduiesc de asemenea, să evite în continuare riscurile profilării prin ascunderea drogurilor în structura containerului în sine, cărămizile de cocaină sunt înfundate în cavitățile din pereți, tavane, podele și uși sau în echipamentele de izolare sau de răcire ale containerelor frigorifice.

Datorită faptului că aceste organizații își desfășoară activitatea internațional și au o multitudine de indivizi în colaborare, conducători acestora sunt foarte greu, aproape imposibil de prins de către autorități.

Traficanți locali sunt mult mai ușor puși sub acuzare fiind și mult mai simplu de prins față de capetele cartelurilor.

Condamnarea traficanților diferă de la țară la țară, de la pedeapsa cu moartea la doar câteva luni sau ani de pușcărie. Pedeapsa diferă desigur și pe baza a ce substanța a fost traficată și în ce cantitate.

În Malaezia, autoritățile nu țin cont nici de substanță sau cantitate, pentru orice fel de trafic de droguri este condamnarea la moarte. Aici avem ca exemplu unui tânăr roman pe nume Ionuț Alexandru Gologan[8] care, în urma cu câțiva ani a fost prins pe aeroportul din Malaezia deținând 1,5 kilograme de metafetamina. Mai apoi fiind condamnat la pedeapsa cu moartea prin spânzurare de către Curtea Federala de Justiție din Malaezia.

În schimb, în Austria găsim pedepse mai mici față de alte țări. Traficul de droguri se pedepsește cu un an depinzând de categoria din care fac parte substanțele respective și de cantitatea lor.

Luând în considerare sfera largă pe care se întinde traficul și consumarea de substanțe ilegale, autoritățile încearcă să prevină extinderea cu orice preț, implementând campanii de reabilitare și combatere a drogurilor.

Parlamentul European și Consiliul încă încearcă să implementeze un regulament concret asupra problemei drogurilor care țin de dispoziția Agenției de Droguri a Uniunii Europene, însă și fiecare țară în parte luptă în combaterea organizaților de droguri.

[8] Romanian Journal,"Justice Minister in Malaysia Meets the Romanian Senteced to Death for Drug Trafficking", decembrie 2017: https://www.romaniajournal.ro/society-people/justice-minister-in-malaysia-meets-the-romanian-sentenced-to-death-for-drug-trafficking/.

III. Concluzii

Ținând cont de informațiile relatate în acest eseu putem concluziona că substanțele ilegale, sub orice formă sau cantitate și prin orice modalitate de a le utiliza, de la consumare la trafic, distruge vieți. Deși se întâmpla lucruri morbide doar pentru anumite plăceri pecuniare sau pentru anumite satisfaceri personale, aceasta este realitatea pe care fiecare dintre noi o trăim, unii fiind mai norocoși stând departe de aceste lucruri, protejând dreptul lor la viată alții, neavând încotro.

Avem o singura șansă la viață iar mulți dintre noi nu realizează acest lucru, dovada făcând-o acest studiu. Mulți aleg “calea” drogurilor, ne mai având o a doua șansă la o viață normală sau, la viață.

Referințe

- https://www.skuld.com/topics/port/port-news/america/colombia-drug-smuggling---update/;
- https://www.emcdda.europa.eu/publications/topic-overviews/content/drug-law-penalties-at-a-glance_en;
- https://www.aspenridgerecoverycenters.com/how-is-cocaine-made/;
- https://www.ashevillerecoverycenter.com/9-major-drug-trafficking-countries/;
- https://nida.nih.gov/publications/drugfacts/mdma-ecstasymolly.

DIMENSIUNEA JURIDICĂ A ADERĂRII ROMÂNIEI LA SPAȚIUL SCHENGEN

Mirela Ramona NISTOR (RUSSU)[*]

Abstract

Aderarea României la spațiul Schengen reprezintă un drept și o obligație asumată în anul 2005 prin Tratatul de Aderare la Uniunea Europeană, România dorind să participe la toate formele de cooperare menite să aprofundeze integrarea. Spațiul Schengen înseamnă libertate în mișcare pentru cetățenii statelor membre ale Uniunii Europene și, din acest motiv, este importantă eliminarea controalelor la frontierele interne ale Spațiului Schengen. România asigură de facto securitatea frontierelor externe ale Uniunii din momentul aderării, în ianuarie 2007. Eliminarea controalelor la frontierele interne ale Uniunii Europene este unul dintre cele mai vizibile și mai importante efecte ale procesului de integrare europeană. România și-a îndeplinit cu succes procesele de evaluare Schengen în 2011. Procesul a început în anul 2009 și toate părțile relevante ale acquis-ului au fost evaluate amănunțit în conformitate cu procedurile aplicabile. Deși România și Bulgaria îndeplinesc criteriile necesare pentru aderarea cu drepturi și obligații depline, spațiul Schengen nu a fost extins în aceste două state, deoarece decizia finală se ia cu unanimitate de voturi în Consiliul Justiție și Afaceri Interne din cadrul Consiliului Uniunii Europene. Demersurile diplomatice continuă în perspectiva adoptării deciziei privind aderarea României la spațiul Schengen și aplicării integrale de către țara noastră a prevederilor acquis-ului Schengen.

Cuvinte cheie: *spațiul Schengen, state membre, condiții de aderare, etapele parcurse de România, acquis-ul Schengen, criterii de aderare.*

I. Considerații introductive

Spațiul Schengen este o zonă de circulație liberă în Europa, conformă cu Acordul de la Schengen.

Acordul Schengen reprezintă rezultatul dezbaterilor organizate la începutul anilor ’80, care au urmărit definirea liberei circulații a persoanelor și, mai mult decât

[*] Masterand, Programul de master: Drept internațional și al Uniunii Europene, Facultatea de Drept, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: mirela.russu@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea prof. univ. dr. Augustin Fuerea (e-mail: augustin.fuerea@univnt.ro).

atât, clarificarea semnificației unei astfel de libertăți la nivelul statelor membre ale Uniunii Europene[1].

Libertatea de mișcare a persoanelor constituie expresia cea mai ușor perceptibila a apartenentei la un spațiu european comun, fără bariere interne. Potrivit dispozițiilor Tratatului de la Roma instituind Comunitatea Economică Europeană[2], libera circulație a persoanelor este unul din obiectivele fundamentale de îndeplinit în vederea realizării pieței comune, stabilind prin art.48 par.1, realizarea liberei circulații a lucrătorilor în cadrul Comunității (Uniunii Europene, în prezent)[3].

În doctrină se apreciază că „cel mai important eveniment, care a avut loc la nivelul Uniunii Europene în anul 2009, având consecințe pentru societatea internațională, universală și cea regională, europeană, este reprezentat de intrarea în vigoare, la 1 decembrie, a instrumentului juridic deja arhicunoscut sub sintagma „Tratatul de la Lisabona”[4].

În egală măsură, Tratatul de la Lisabona constituie *„un pas important pe calea consolidării Uniunii Europene ca o uniune a statelor și a cetățenilor”*[5] acesta fiind *„primul tratat al Uniunii Europene după cea mai amplă extindere și primul tratat la care România a participat direct”*[6]. Precizăm că, deși modifică cele două tratate, Tratatul de la Lisabona nu le înlocuiește, el pune la dispoziția Uniunii cadrul legal și instrumentele juridice necesare pentru a face față provocărilor viitoare și pentru a răspunde așteptărilor cetățenilor[7].

Sensul inițial al conceptului de liberă circulație a persoanelor s-a schimbat în timp. Primele prevederi în materie, datând din 1957, incluse în Tratatul de instituire a Comunității Economice Europene, s-au referit la libera circulație a lucrătorilor și

---

[1] Augustin Fuerea, „Manualul Uniunii Europene”, ediția a VI-a, revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2016, p. 50.

[2] La Roma, la 25 martie 1957, au fost semnate două tratate, și anume: Tratatul de instituire a Comunității Economice Europene (CEE) și Tratatul de instituire a Comunității Europene a Energiei Atomice (CEEA sau Euratom). Intrare în vigoare: 1 ianuarie 1958. Tratatele au fost semnate de Franța, Germania, Olanda, Italia, Belgia și Luxemburg. Inițial, numele complet al tratatului era Tratat de instituire a Comunității Economice Europene. Totuși, Tratatul de la Maastricht (1992/1993) l-a amendat eliminând, printre alte lucruri, cuvântul „Economic” atât din numele Comunității, cât și din al Tratatului. Din acest motiv, Tratatul este denumit, de cele mai multe ori, Tratatul de instituire a Comunității Europene sau Tratatul CE.

[3] Eduard Dragomir, Dan Niță, „Tratatul de la Lisabona”, Editura Nomina Lex, anul 2009, p.133.

[4] Augustin Fuerea, „Tratatul de la Lisabona- semnat la 13 decembrie 2007, intrat în vigoare la 1 decembrie 2009”, Revista de Drept public nr. 4/2009, p. 62.

[5] Ștefan Deaconu, „Uniunea Europeană după Tratatul de reformă de la Lisabona”, Revista Română de Drept Comunitar nr. 5/2009, pp. 61-62.

[6] Ștefan Deaconu, *op. cit.*, pp. 61-62.

[7] Lucian Ioan Tarnu, „Aspecte și considerații teoretice privind Tratatul de la Lisabona,” în „Aderarea României la Spațiul Schengen - de la deziderat la realitate”, Editura Prouniversitaria, București, 2011, p. 238.

la libertatea de stabilire, înțelese ca drepturi ale angajaților sau prestatorilor de servicii. Tratatul de la Maastricht[8] a introdus noțiunea de cetățenie a UE, de care beneficiază automat fiecare cetățean al unui stat membru al Uniunii. Această cetățenie a UE stă la baza dreptului persoanelor de a circula și a se stabili liber pe teritoriul statelor membre. Tratatul de la Lisabona[9] a confirmat acest drept care este, de asemenea, inclus în dispozițiile generale referitoare la Spațiul de libertate, securitate și justiție.

Renunțarea la controalele vamale la frontierele comune dintre Franța, Germania și țările din Uniunea Vamala Benelux (Belgia, Olanda, Luxemburg) a fost inițiată de președinții François Mitterrand (Franța) și Helmut Kohl (Germania). Tratatul a fost semnat în localitatea Schengen din Luxemburg, localitate situată la punctul de întâlnire al Franței, Germaniei și Beneluxului, cu o valoare simbolică geografică, în nucleul geografic al celor 5 state semnatare. Tratatul, cunoscut ca „Schengen I", a fost semnat la bordul vasului „Princesse Marie-Astrid" ancorat în Schengen, la malul râului Mosela.

II. Acordul Schengen. Convenția Schengen. *Acquis-ul* Schengen

Prin semnarea **Acordului Schengen**[10] la 14 iunie 1985, Belgia, Germania, Franța, Luxemburg și Țările de Jos au convenit să elimine treptat controalele la frontierele lor interne și să introducă libertatea de circulație pentru toți resortisanții statelor semnatare, ai altor state membre ale UE și ai unor state din afara UE.

Ulterior semnării și intrării în vigoare a Acordului Schengen, a fost negociată și semnată Convenția de punere în aplicare a acestuia[11].

Convenția Schengen[12] completează acordul și prevede regimurile și condițiile de salvgardare pentru instituirea unui spațiu fără controale la frontierele

---

[8] Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE) / Tratatul de la Maastricht - semnat la Maastricht la 7 februarie 1992; Intrare în vigoare: 1 noiembrie 1993. Tratatul privind Uniunea Europeană a fost semnat la Maastricht în prezența Președintelui Parlamentului European, Egon Klepsch. Conform acestui tratat, Uniunea este întemeiată pe Comunitățile Europene (primul pilon), având două domenii suplimentare de cooperare (pilonii doi și trei): Politica Externă și de Securitate Comună (PESC) și Justiția și Afacerile Interne (JAI). La intrarea în vigoare a Tratatului privind Uniunea Europeană, CEE devine Comunitatea Europeană (CE).

[9] Tratatul de la Lisabona de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de instituire a Comunității Europene (JO C 306, 17.12.2007), intrat în vigoare la 1 decembrie 2009.

[10] Acordul din 14 iunie 1985 între guvernele statelor uniunii economice Benelux, al Republicii Federale Germania și al Republicii Franceze privind eliminarea graduală a controalelor la frontierele comune, încheiat la Schengen, la 14 iunie 1985).

[11] Augustin Fuerea, „Manualul Uniunii Europene", *op. cit.,* p. 54.

[12] Denumirea completă și corectă a acestui instrument juridic internațional este următoarea: „Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen din 14 iunie 1985 între guvernele statelor din Uniunea Economica Benelux, Republicii Federale Germania și Republicii Franceze privind eliminarea treptată a controalelor la frontierele comune".

interne. Aceasta a fost semnată de aceleași cinci state, la 19 iunie 1990 și a intrat în vigoare în 1995. De asemenea, au fost stabilite reguli comune în materie de vize, migrație, azil, precum și masuri referitoare la cooperarea polițienească, judiciară sau vamală. Toate aceste măsuri, împreună cu Acordul Schengen, Convenția de Implementare a Acordului Schengen, deciziile și declarațiile adoptate de către Comitetul Executiv Schengen, stabilit în 1990, precum și protocoalele și acordurile de aderare care au urmat, constituie „*acquis-ul* Schengen”, care a fost integrat în pilonul comunitar al UE, în anul 1999 și a devenit legislație a UE .

În momentul intrării în vigoare, în anul 1995, acest instrument juridic a eliminat controalele la frontierele interne ale statelor părți și a creat o singură frontieră externă unde controalele se desfășoară conform unui set de reguli clare.

Inițial, *acquis-ul* Schengen nu a făcut parte din cadrul legislativ comunitar. Acest lucru s-a schimbat odată cu semnarea Tratatului de la Amsterdam, în data de 2 octombrie 1997, intrat în vigoare la data de 1 mai 1999. Un Protocol atașat Tratatului de la Amsterdam incorporează *acquis-ul* Schengen în cadrul legislativ și instituțional al Uniunii Europene.

Începând cu acest moment, *acquis-ul* Schengen face parte din legislația comunitară și a fost transferat în noul Titlu IV - Vize, azil, imigrație și alte politici legate de libera circulație a persoanelor din TUE .

Eliminarea frontierelor interne este o parte a implementării spațiului Schengen. Cealaltă jumătate se referă la asigurarea siguranței cetățenilor săi. Aceasta implică impunerea și aplicarea unor criterii uniforme privind controalele la intrarea resortisanților non-Schengen în UE la frontiera externă comună, dezvoltarea cooperării între polițiștii de frontieră, poliția națională și autoritățile judiciare și utilizarea unor sisteme sofisticate de schimb de informații.

În accepțiunea Acordului, conceptul de frontieră comună include frontierele comune existente între statele Uniunii Vamale Benelux, Republicii Federale Germania și Republicii Franceze[13].

Noțiunea de *resortisant*[14] în înțelesul Acordului, se referă la persoanele fizice și juridice, având cetățenia, respectiv naționalitatea statelor membre ale Uniunii Europene.

Potrivit art.2 din Acord, „începând cu data de 15 iunie 1985, autoritățile polițienești și vamale exercită, în domeniul circulației persoanelor, ca regulă generală, o simplă supraveghere vizuală a autoturismelor care trec frontiera comună

[13] Art.1 din Acord.

[14] Referitor la această noțiune, menționăm faptul că Legea nr.157/2005, pentru ratificarea Tratatului de aderare a României la Uniunea Europeană, definește la art.3 resortisantul, după cum urmează: „a) prin resortisant al unui stat se înțelege persoana fizică sau juridică având cetățenia, respectiv naționalitatea acelui stat, în conformitate cu legislația internă a acestuia; b) prin resortisant român se înțelege persoana fizică sau juridică având cetățenia, respectiv naționalitatea română, potrivit legislației române”.

cu viteză redusă, fără a cere oprirea acestor vehicule. Totuși, ele pot proceda prin sondaj la controale mai amănunțite."[15].

Acquis-ul Schengen a fost modificat pe măsură ce noi state au aderat la spațiul Schengen și pe măsură ce noua legislație a UE a fost încorporată în acesta[16].

Tratatul de la Lisabona a făcut ca zona fără frontiere interne, în care este asigurată libera circulație a persoanelor să fie un obiectiv al UE. Astfel, art.2 alin.2 din Tratatul de la Lisabona statuează următoarele: „Uniunea oferă cetăţenilor săi un spaţiu de libertate, securitate și justiţie, fără frontiere interne, în interiorul căruia este asigurată libera circulaţie a persoanelor, în corelare cu măsuri adecvate privind controlul la frontierele externe, dreptul de azil, imigrarea, precum și prevenirea criminalităţii și combaterea acestui fenomen."

III. Statele membre ale spațiului Schengen

În prezent, 26 de state fac parte din spațiul Schengen. Statele care au eliminat controalele la graniță între ele sunt următoarele: Austria, Belgia, Cehia, Danemarca, Elveția, Estonia, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Islanda, Italia, Letonia, Liechtenstein, Lituania, Luxemburg, Malta, Olanda, Norvegia, Polonia, Portugalia, Slovacia, Slovenia, Spania, Suedia și Ungaria.

După cum se observă, nu toate statele care fac parte din spațiul Schengen sunt și state membre în Uniunea Europeană. Statele din spațiul Schengen care nu sunt membre ale UE sunt: Elveția, Islanda, Liechtenstein și Norvegia.

Pe de altă parte, anumite state care sunt membre în Uniunea Europeană nu fac parte din spațiul Schengen. Este vorba despre România, Bulgaria, Croația, Cipru și Irlanda. Prin urmare, doar 22 din cele 27 de state membre în Uniunea Europeană fac parte și din Schengen.

În vreme ce România, Bulgaria, Croația și Cipru doresc să intre în spațiul Schengen și ar putea să fie primite în viitorul apropiat, Irlanda își menține poziția de a nu intra în spațiul Schengen și are propria politică de vize.

În spațiul Schengen au fost desființate toate vămile care existau pe granițele dintre statele membre. Astfel, pasagerii care călătoresc cu trenul, cu avionul sau cu vehicule rutiere dintr-o țară membră Schengen în alta nu mai trebuie să prezinte documente de identitate sau pașapoarte.

Granițele dintre statele membre în spațiul Schengen sunt marcate doar prin panouri informative.

În ceea ce privește zborurile (fie între două state membre ale spațiului Schengen sau în interiorul aceluiași stat membru), poliția, reprezentanții

---

[15] Augustin Fuerea, „Manualul Uniunii Europene", *op. cit.,* p. 52.

[16] „Spațiul Schengen" - https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=legissum:l33020 , accesat la data de 29 martie 2023.

aeroporturilor și ai liniilor aeriene au voie să realizeze doar controalele de securitate (de exemplu, sunt verificate bagajele).

IV. Avantajele și dezavantajele apartenenței României la spațiul Schengen

Spațiul Schengen înseamnă libertate în mișcare pentru cetățenii din Uniunea Europeană și, din acest motiv, este importantă eliminarea controalelor la frontierele interne ale Spațiului Schengen.

Dacă România ar deveni membră a spațiului Schengen, ar dispărea practic timpii de așteptare din punctele de trecere a frontierei terestre cu Ungaria și Bulgaria, atât pentru turiștii, cât și pentru transportatorii români.

De asemenea, pe aeroporturi ar fi eliminat controlul de frontieră pentru zborurile către sau dinspre destinații din spațiul Schengen, iar deplasările către/din aceste destinații se vor desfășura ca un zbor intern în România, deci tot fără control de frontieră.

Două dintre cele mai mari avantaje sunt: populația are libertate totală de circulație dintr-o țară membră în alta și libertatea privind circulația mărfurilor, serviciilor și capitalului.

Totodată, intrarea în spațiul Schengen ar aduce avantaje în mediul de afaceri.

Astfel, mărfurile vor circula mult mai rapid din și în România, și la costuri reduse semnificativ.

Pe de altă parte, intrarea României în spațiul Schengen, pe lângă numeroasele beneficii, ar avea și unele dezavantaje, cum ar fi segmentul recrutării de forță de muncă străină extra-unională. Alte modificări ce ar putea privi întregul segment al importului de forță de muncă străină vizează factorul decizional asupra numărului de permise de muncă acordate anual. Dacă până acum acest lucru era decis la nivel național, în funcție de evaluările nevoii de personal existente pe piața muncii locale, odată cu aderarea la spațiul Schengen, această decizie va fi luată la nivelul Forumului Internațional European[17].

V. Condițiile de aderare la spațiul Schengen

Statele care solicită să adere la spațiul Schengen trebuie să îndeplinească anumite condiții și trebuie să poată[18]:

- să controleze frontierele externe și să emită vize Schengen uniforme;

[17] Sursa: https://www.wall-street.ro/articol/Careers/289486/intrarea-romaniei-în-schengen-va-afecta-angajarea-muncitorilor-straini-pe-piata-de-munca-locala.html , accesat la data de 30 martie 2023.

[18] Sursa: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=LEGISSUM:l33020, accesat la data de 30 martie 2023.

- să coopereze cu alte agenții naționale de aplicare a legii pentru a asigura un nivel ridicat de securitate;
- să aplice setul comun de reglementări Schengen (*acquis-ul* Schengen), cum ar fi controalele la frontiera terestră, maritimă și aeriană, să elibereze vize, să sprijine cooperarea poliției și să protejeze datele personale;
- să utilizeze Sistemul de informații Schengen. (S.I.S. permite autorităților competente (poliție, poliție de frontieră, imigrări etc.), să introducă și să consulte diferite categorii de semnalări vizând persoane sau obiecte)[19].

Viza Schengen se eliberează cetățenilor statelor terțe enumerate în Anexa I la Regulamentul (UE) 2018/1806[20]. Această viză permite titularului să rămână în spațiul Schengen timp de până la 90 de zile (în orice perioadă de 180 de zile) în scopuri de turism, afaceri, vizite la familie, tratament medical, studii, stagii de formare sau activități de voluntariat care durează mai puțin de 3 luni, sau pentru alte activități fără scop comercial. De asemenea, permite tranzitul prin teritoriu și aeroporturi.

Totodată, viza Schengen permite titularului să călătorească în oricare dintre statele din spațiul Schengen și să tranziteze teritoriul acestora, dar nu îi conferă automat dreptul de a intra în spațiul Schengen. Autoritățile de frontieră pot refuza intrarea dacă titularul vizei nu face dovada scopului și specificului călătoriei sau dacă oricare dintre celelalte cerințe de intrare nu este îndeplinită.

Aderarea unui stat la spațiul Schengen are ca efect ridicarea controalelor intre frontierele interne dintre statele membre Schengen, care aplica în întregime *acquis-ul* Schengen, fiind creata o singura frontiera externa, unde controalele se desfășoară conform unui set de reguli clare în materie de vize, migrație, azil, precum și masuri referitoare la cooperarea polițienească, judiciară sau vamală.

Ridicarea controalelor la frontierele interne se aplică numai în temeiul unei decizii adoptate de Consiliu în acest sens și după verificarea, în conformitate cu procedurile de evaluare Schengen aplicabile în materie, a îndeplinirii condițiilor necesare aplicării tuturor elementelor de acquis Schengen.

Ulterior acestei decizii, trecerea frontierei interne din spațiul Schengen se poate realiza fără restricții, putând fi asemănată cu o călătorie în interiorul țării. Cu toate acestea, dreptul statelor membre de a impune necesitatea deținerii unui document de identitate valabil nu este afectat.

De asemenea, din motive de ordine publică sau securitate națională, controalele la frontierele interne ale spațiului Schengen pot fi reintroduse pentru o

[19] Sursa: https://www.mai.gov.ro/sistemul-de-informatii-schengen-sis/ , accesat la data de 30 martie 2023.

[20] Regulamentul (UE) 2018/1806 al Parlamentului European și al Consiliului din 14 noiembrie 2018 de stabilire a listei țărilor terțe ai căror resortisanți trebuie să dețină viză pentru trecerea frontierelor externe și a listei țărilor terțe ai căror resortisanți sunt exonerați de această obligație (JO L 303, 28.11.2018, p. 39).

perioadă limitată de timp, cu notificarea prealabilă a Comisiei Europene și a celorlalte state membre.

Având în vedere că eliminarea controalelor la frontiere poate conduce la creșterea pericolelor pentru securitatea internă a statelor implicate, una din măsurile compensatorii pentru protecția propriilor cetățeni este cooperarea polițienească transfrontalieră, între toate statele părți. Această cooperare este facilitată în special prin înființarea serviciilor comune ale poliției, vămii și poliției de frontieră (în cadrul centrelor, birourilor, punctelor comune de contact) și prin utilizarea Sistemul de informații Schengen (S.I.S.)[21].

În cadrul sistemului Schengen[22], a fost elaborat, în temeiul Titlului IV din Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen, un **Sistem de Informații Schengen** care „permite autorităților desemnate de către părțile contractante să aibă acces, printr-o procedură de căutare automată, la alertările făcute în legătură cu persoane și mărfuri, în scopul controalelor la frontieră și al altor controale de poliție și vamale efectuate în țară în conformitate cu legislația internă și (...) pentru eliberarea de vize, permise de ședere și aplicarea legislației privind regimul străinilor în contextul aplicării dispozițiilor prezentei Convenții privind circulația persoanelor”. SIS este o interconexiune de fișiere naționale formată din date comune din statele membre.

În conformitate cu prevederile acquis-ului Schengen, aderarea la spațiul Schengen presupune parcurgerea următoarelor etape:

- transmiterea Declarației de pregătire privind aderarea la spațiul Schengen;
- completarea și transmiterea chestionarului Schengen;
- vizitele de evaluare Schengen (în cadrul acestor misiuni, UE evaluează stadiul implementării acquis-ului Schengen pe cele cinci domenii: cooperare polițienească, protecția datelor personale, vize, frontiere maritime, aeriene și terestre și SIS/SIRENE[23]);
- redactarea rapoartelor privind rezultatele vizitelor de evaluare (raportul include și recomandări pentru remedierea eventualelor aspecte mai puțin satisfăcătoare) și aprobarea acestora în cadrul grupului de lucru Evaluare Schengen de la Bruxelles;

---

[21] Sistemul de informații Schengen (SIS) este sistemul de schimb de informații în materie de securitate și de gestionare a frontierelor cel mai vast și cel mai frecvent utilizat din Europa. Întrucât nu există frontiere interne între țările Schengen în Europa, SIS compensează controalele la frontieră și este cel mai reușit instrument de cooperare pentru autoritățile de frontieră, de imigrație, polițienești, vamale și judiciare din UE și din țările asociate spațiului Schengen.

[22] Augustin Fuerea, „Manualul Uniunii Europene”, *op. cit.,* p. 57-58.

[23] SIRENE este acronimul pentru supplementary information request at the national entries („solicitare de informații suplimentare la intrarea pe teritoriul național”). Fiecare țară care utilizează SIS a înființat un birou național SIRENE, operațional 24 de ore pe zi, 7 zile pe săptămână, care este responsabil cu schimbul de informații și cu coordonarea activităților legate de semnalările SIS. Europol a înființat, de asemenea, un birou SIRENE.

- adoptarea de către Consiliul UE a deciziei privind eliminarea controalelor la frontierele interne.

VI. Etapele parcurse de România în procesul de aderare la spațiul Schengen

La 1 ianuarie 2007, România a devenit stat membru al Uniunii Europene. Calitatea de stat membru implică atât drepturi, cât și obligații. Toate acestea derivă din tratatele și legislația adoptate de Uniunea Europeană de la înființare până în prezent, la fel ca în cazul oricărui alt stat membru al Uniunii Europene.

Aderarea la spațiul Schengen reprezintă un drept și o obligație asumată prin Tratatul de Aderare[24] la UE (art.4 al Protocolului privind condițiile și aranjamentele referitoare la admiterea Republicii Bulgaria și a României în Uniunea Europeană, anexat la Tratatul de Aderare al României și Bulgariei), România dorind să participe la toate formele de cooperare menite să aprofundeze integrarea.

România asigură de facto securitatea frontierelor externe ale UE din momentul aderării sale la UE, în ianuarie 2007. Eliminarea controalelor la frontierele interne ale Uniunii Europene este unul dintre cele mai vizibile și mai importante efecte ale procesului de integrare europeană.

Procesul de evaluare Schengen consta în verificarea ca toate condițiile necesare acquis-ului Schengen să fie îndeplinite. Acest lucru presupune ca statul candidat să demonstreze capacitatea de a îndeplini cerințele acquis-ului Schengen într-o manieră uniformă, corectă, consistentă și eficientă.

Evaluarea Schengen este în responsabilitatea Grupului de Lucru Evaluare Schengen din cadrul Consiliului UE.

[24] Tratatul de aderare a României și Bulgariei la Uniunea Europeană (sau Tratatul de aderare 2005) - 21.6.2005, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 157/11. Tratatul de aderare a României și Bulgariei la Uniunea Europeană (sau Tratatul de aderare 2005) este o înțelegere între Uniunea Europeană și două state (Bulgaria și România), privind aderarea acestora la UE. Pe 13 aprilie 2005, Parlamentul European a aprobat semnarea Tratatului de Aderare a României și Republicii Bulgaria, făcând posibilă aderarea lor la Uniunea Europeană. Parlamentul a votat cu 497 voturi pentru, 93 împotrivă și 71 de abțineri aderarea României. Aderarea Bulgariei a fost aprobată cu 522 de voturi pentru, 70 împotrivă și 69 de abțineri. Ceremonia de semnare a tratatului s-a desfășurat pe 25 aprilie 2005 la Abația Neumünster din Luxemburg. Tratatul a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2007, ziua extinderii Uniunii Europene.

Etapele aderării României la spațiul Schengen:

- Transmiterea de către România a unei Declarații de pregătire – „Declaration of readiness” – privind pregătirea pentru demararea procesului de evaluare Schengen[25].
- Transmiterea, de către Secretariatul General, a unui chestionar extins care va conține întrebări detaliate despre toate aspectele relevante pentru implementarea și aplicarea prevederilor Schengen Categoriei II.
- Completarea de către România a chestionarului și transmiterea acestuia către Consiliul UE.
- Inițierea vizitelor de evaluare, transmiterea de întrebări suplimentare, chestionare, etc.
- Redactarea unui raport care va analiza stadiul de pregătire a fiecarui stat membru pentru aplicarea prevederilor Categoriei II. Acest raport include recomandări pentru corectarea sau îmbunătățirea aspectelor mai puțin satisfăcătoare.
- Decizia Consiliului UE cu privire la eliminarea controalelor la frontierele interne.

Procesul de evaluare al României a fost finalizat, din punct de evaluare tehnic, prin adoptarea, în data de 28 ianuarie 2011, a ultimului raport în domeniul SIS/SIRENE.

Etapa de evaluare tehnică a României s-a finalizat cu rezultate pozitive, iar rapoartele misiunilor de evaluare succesive au concluzionat că România îndeplinește toate criteriile prevăzute de legislația care reglementează aderarea la Spațiul Schengen și funcționarea acestuia.

Îndeplinirea de către România a criteriilor prevăzute în *acquis-ul* Schengen a fost recunoscută la data de 9 iunie 2011, cu ocazia reuniunii Consiliului Justiție și Afaceri Interne. În prealabil, la 8 iunie 2011, Parlamentul European a avizat favorabil proiectul Deciziei privind aderarea României și Bulgariei la Schengen. Finalizarea de către România a măsurilor prevăzute de *acquis-ul* Schengen au fost confirmate și de Consiliul European (13-14 decembrie 2012).

Următorul pas al României în cadrul procesului de evaluare Schengen este adoptarea Deciziei de eliminare a controalelor la frontierele interne, act care va consfinți aderarea noastră propriu-zisă la spațiul Schengen.

Procedura de consultare a Parlamentului European cu privire la proiectul de Decizie a fost inițiată în data de 12 noiembrie 2010, iar votul final pe referitor la aderarea României și Bulgariei la spațiul Schengen a avut loc în data de 8 iunie 2011, acesta fiind unul pozitiv. În data de 9 iunie 2011, au fost adoptate Concluziile

[25] La data de 28 iunie 2007, România a transmis Declarația de Pregătire prin care a propus a doua jumătate a anului 2008 ca dată privind începerea procesului de evaluare pe 3 domenii: Cooperare polițienească, Vize și Protecția datelor.

Consiliului cu privire la finalizarea procesului de evaluare a stadiului de pregătire a României și Bulgariei.

România a înregistrat progrese la nivel tehnic în privința implementării acquis-ului Schengen, prin obținerea accesului integral la Sistemul de Informații Schengen, odată cu adoptarea, la 1 august 2018, a unei Decizii a Consiliului în acest sens, precum și prin adoptarea la 12 octombrie 2017 a Deciziei privind accesul pasiv al României și Bulgariei la Sistemul de Informații privind Vizele (VIS), ultima fiind efectiv pusă în aplicare în cursul anului 2021.

Demersurile diplomatice continuă în perspectiva adoptării deciziei privind aderarea României la spațiul Schengen și aplicării integrale de către țara noastră a prevederilor acquis-ului Schengen[26].

VII. Criteriile îndeplinite de România până în prezent

Deși România și Bulgaria îndeplinesc criteriile necesare pentru aderarea cu drepturi și obligații depline, spațiul Schengen nu a fost extins în aceste două state, deoarece decizia finală se ia cu unanimitate de voturi în Consiliul Justiție și Afaceri Interne (JAI) din cadrul Consiliului Uniunii Europene.

Comisia a instituit Mecanismul de cooperare și de verificare (MCV), ca măsură tranzitorie pentru România și Bulgaria, după aderarea la Uniunea Europeana în 2007, pentru problemele legate de nefinalizarea reformei judiciare, de corupție și, în cazul Bulgariei, de criminalitatea organizată. Mecanismul este expresia angajamentului comun al României și al UE.

Comisia a continuat să evalueze evoluția Bulgariei și a României pentru dezvoltarea sistemelor administrative și judiciare, astfel încât să-și poată îndeplini obligațiile aferente statutului de membru al UE și să poată asigura aplicarea corectă a legislației, politicilor și programelor europene.

Deși aderarea la Schengen nu este legată explicit de MCV, mai multe state, între care Germania, Franța, Olanda, Suedia, Finlanda și Belgia, au solicitat ca aderarea Bulgariei și a României la Schengen să fie condiționată de progresele înregistrate în cadrul MCV.

În raportul din iunie 2021, Comisia a fost în măsură să marcheze îndeplinirea unor progrese substanțiale în ceea ce privește toate obiectivele de referință ale MCV. Comisia a remarcat un nou impuls puternic pentru reformă și pentru remedierea regresului din perioada 2017-2019, multe recomandări fiind pe cale să fie îndeplinite în cazul în care progresele înregistrate rămân la un nivel constant.

În cadrul ședinței din 2 noiembrie 2022, Guvernul a adoptat Proiectul de Lege privind organizarea și funcționarea Sistemului Informatic Național de Semnalări și participarea României la Sistemul de Informații Schengen, precum și pentru

[26] Sursa citată: Ministerul Afacerilor Externe - Spațiul de Libertate, Securitate și Justiție - Aderarea României la Spațiul Schengen https://www.mae.ro/node/55122 , accesat în data de 29 martie 2023.

modificarea și completarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr.194/2002 privind regimul străinilor în România[27]. Rolul acestui proiect de lege este de a asigura cadrul juridic național necesar participării României la schimbul de date cu statele membre ale Spațiului Schengen, cu scopul de a contribui la întărirea cooperării între autoritățile române competente și cele din statele membre, conform prevederilor cuprinse în cele trei regulamente care formează noua bază legală europeană a Sistemului de Informații Schengen (SIS) referitoare la returnare, frontiere și cooperare. Actul normativ stabilește autoritățile naționale competente cu drept de acces, furnizare sau consultare de date în SINS, propune înființarea unui Comitet operațional care să analizeze și să soluționeze problemele de ordin operațional. De asemenea, proiectul prevede extinderea dreptului de acces la Sistemul Informatic Național de Semnalări pentru mai multe autorități naționale, include și persoanele vulnerabile în categoria semnalărilor referitoare la persoane dispărute și introduce o serie de reglementări procedurale noi privind confidențialitatea controalelor la frontieră și protecția datelor personale[28].

La data de 22 noiembrie 2022, Comisia Europeană a adoptat cel mai recent raport privind măsurile luate de România pentru a-și îndeplini angajamentele privind reforma sistemului judiciar și combaterea corupției în cadrul mecanismului de cooperare și de verificare (MCV). Raportul menționează faptul că România a îndeplinit angajamentele asumate la aderarea la Uniunea Europeană, iar toate condiționalitățile pot fi închise în mod satisfăcător. **România nu va mai fi monitorizată în cadrul MCV**, evaluarea urmând să continue anual prin mecanismul general de la nivelul UE privind statul de drept. Raportul Comisiei Europene privind reforma sistemului judiciar și lupta împotriva corupției a apreciat progresele realizate de România în privința recomandărilor și îndeplinirea condiționalităților MCV de la raportul precedent, din iunie 2021.

VIII. Concluzii

În Comunicatul Comisiei Europene de la Bruxelles din data de 16 noiembrie 2022, la Capitolul II, alineatul (3), se arată între altele faptul că, datorită poziției geografice strategice a Bulgariei, României și Croației, aceste state au un rol cheie în *„securizarea frontierei noastre externe comune și în contribuția efectivă la un nivel ridicat de securitate și prosperitate, așa cum au arătat crizele recente”*. În

[27] Sursa citată : https://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck2015.proiect?cam=2&idp=20482 - accesată în data de 30 martie 2023.

[28] Sursa citată : https://www.universuljuridic.ro/guvernul-romaniei-legea-privind-organizarea-sistemului-informatic-national-de-semnalari-și-participarea-romaniei-la-sistemul-de-informatii-schengen-și-alte-acte-normative-aprobate-în-cadrul-sedintei/ - accesată în data de 30 martie 2023.

conformitate cu noul regulament de evaluare Schengen[29], statele membre pentru care a fost adoptată o decizie a Consiliului prin care se precizează că dispozițiile *acquis-ului* Schengen se aplică integral, vor fi evaluate în cel mult un an de la data completei aplicări a acquis-ului Schengen în acele state membre[30]. Acest lucru se aplică Bulgariei, României și Croației în urma adoptării deciziilor respective.

În conformitate cu articolul 4 alineatul (2) din Actul de aderare din 2005[31], Bulgaria și România și-au îndeplinit cu succes procesele de evaluare Schengen în 2011. Procesul a început în 2009 și toate părțile relevante ale acquis-ului au fost evaluate amănunțit în conformitate cu procedurile aplicabile. Consiliul a recunoscut finalizarea procesului de evaluare în două separate Concluzii ale Consiliului din 9 iunie 2011[32].

Proiectul de Decizie a Consiliului privind aplicarea integrală a prevederilor *acquis-ului* Schengen în Bulgaria și România a primit un aviz pozitiv din partea Parlamentului European la 8 iunie 2011[33].

Procesele de evaluare pentru Bulgaria și România au fost finalizate în 2011, iar Regulamentul Schengen privind Mecanismul de Evaluare și Monitorizare nu permite relansarea unei evaluări oficiale a Bulgariei și României.

Cu toate acestea, în vederea consolidării încrederii reciproce și pentru a recunoaște dezvoltarea *acquis-ului* Schengen în perioada intermediară, ambele au emis o declarație comună la 2 martie 2022 prin care invită, pe baza de voluntariat, o echipă de experți sub coordonarea Comisiei, „pentru a asigura aplicarea, printre altele, a celor mai recente evoluții ale acquis-ului Schengen de la evaluare, cu accent pe managementul frontierelor externe și pe cooperarea polițienească”.

---

[29] Regulamentul (UE) 2022/922 al Consiliului din 9 iunie 2022 privind instituirea și funcționarea unui mecanism de evaluare și monitorizare pentru verificarea aplicării acquis-ului Schengen și de abrogare a Regulamentului (UE) nr.1053/2013, JO L 160, 15.6.2022 , p. 1–27.

[30] Articolul 23 alineatul (6) din Regulamentul (UE) 2022/922 al Consiliului din 9 iunie 2022 privind instituirea și funcționarea unui mecanism de evaluare și monitorizare pentru verificarea aplicării acquis-ului Schengen și de abrogare a Regulamentului (UE) nr. 1053/2013.

[31] Pe baza articolului 4 alineatul (2) din Actul de aderare din 2005 și în urma declarațiilor de pregătire ale Bulgariei și României din 2007 și 2008 pentru a începe procesul de evaluare Schengen (România: Documentul Consiliului 10611/07 din 8 iunie 2007; Bulgaria: Documentul Consiliului 6145/08 din 25 ianuarie 2008).

[32] Concluziile Consiliului privind finalizarea procesului de evaluare a stării de pregătire a României pentru implementarea tuturor prevederilor acquis-ului Schengen (Documentul Consiliului 9166/11 din 9 iunie 2011 și concluziile Consiliului privind finalizarea procesului de evaluare a stadiului de pregătire a Bulgariei pentru a implementa toate prevederile acquis-ului Schengen (Documentul Consiliului 9167/11 din 9 iunie 2011).

[33] Rezoluția legislativă a Parlamentului European din 8 iunie 2011 privind proiectul de decizie a Consiliului privind aplicarea integrală a dispozițiilor acquis-ului Schengen în Republica Bulgaria și România [14142/2010 – C7-0369/2010 – 2010/0820 (NLE)].

Echipa de experți la fața locului a prezentat raportul misiunii[34] la Grupul de lucru al Consiliului pentru probleme Schengen din 26 octombrie 2022 și **a concluzionat că nu a identificat nicio problemă în ceea ce privește aplicarea de către Bulgaria și România a ultimelor evoluții ale acquis-ului Schengen și că ambele state membre continuă să îndeplinească condițiile necesare pentru aplicarea integrală a tuturor părților relevante ale acquis-ului Schengen. Atât Bulgaria, cât și România sunt pregătite să implementeze pe deplin Codul vizelor și să emită viză Schengen din momentul aderării.**

Cu toate acestea, Consiliul Justiție și Afaceri Interne (Consiliul JAI) din 8 decembrie 2022 a decis acceptarea doar a Croației în spațiul Schengen. În cazul României și al Bulgariei nu a existat unanimitate, deși cele două state au îndeplinit toate condițiile tehnice necesare, lucru recunoscut de Comisia Europeană încă din 2011, inclusiv în urma evaluărilor făcute de experții europeni. Opoziția a venit din partea Austriei și a Olandei, aceasta din urmă precizând că Bulgaria nu este deocamdată pregătită pentru a intra în Schengen.

Subiectul Schengen s-a aflat pe agenda ședinței Consiliului Justiție și Afaceri Interne care a avut loc în perioada 9-10 martie 2023, la Bruxelles, însă miniștrii de resort nu au discutat despre extinderea spațiului de liberă circulație, ci despre situația de ansamblu privind migrația și despre activarea noului sistem informatic la care este conectată și România. Agenda Consiliului UE a inclus în secțiunea privind activitățile nelegislative, „situația generală a spațiului Schengen”, adică funcționarea spațiului Schengen și viitoarea politică în materie de vize, și „punerea în funcțiune a Sistemului de Informații Schengen consolidat”, dar nu și aderarea României și Bulgariei la Schengen.

Potrivit informațiilor furnizate pe site-ul oficial al Consiliului UE[35], următoarea reuniune a Consiliului Justiție și Afaceri Interne va avea loc în perioada 8-9 iunie 2023, la Luxemburg, nefiind încă publicate punctele importante de pe ordinea de zi.

Referințe

- Augustin Fuerea, „Manualul Uniunii Europene”, Ed. a VI-a, revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2016;
- Lucian Ioan Tarnu - Aspecte și considerații teoretice privind Tratatul de la Lisabona, în „Aderarea României la Spațiul Schengen - de la deziderat la realitate-” Editura PROUNIVERSITARIA, București, 2011;
- Augustin Fuerea - Tratatul de la Lisabona- în Revista de Drept public nr. 4/2009;

[34] Raportul misiunii de constatare pe bază de voluntariat în Bulgaria și România privind aplicarea acquis-ului Schengen și evoluțiile acestuia din 2011, Bruxelles, 21 Octombrie 2022. https://home-affairs.ec.europa.eu/bulgaria-and-romania-fact-finding-mission-report_en.

[35] Sursa citată: https://www.consilium.europa.eu/ro/meetings/jha/2023/06/08-09/ - accesat în data de 24 martie 2023.

- Eduard Dragomir, Dan Niță, „Tratatul de la Lisabona”, Colecția Drept European, editura Nomina Lex, anul 2009;
- Ștefan Deaconu - Uniunea Europeană după Tratatul de reformă de la Lisabona, în Revista Română de Drept Comunitar nr. 5/2009;
- Raportul Mecanismului de Cooperare și Verificare, prezentat la 22 noiembrie 2022 de Comisia Europeana;
- Raportul misiunii de constatare pe bază de voluntariat în Bulgaria și România privind aplicarea acquis-ului Schengen și evoluțiile acestuia din 2011, Bruxelles, 21 Octombrie 2022;
- Regulamentul (UE) 2022/922 al Consiliului din 9 iunie 2022 privind instituirea și funcționarea unui mecanism de evaluare și monitorizare pentru verificarea aplicării acquis-ului Schengen și de abrogare a Regulamentului (UE) nr. 1053/2013, JO L 160, 15.6.2022 , p. 1–27;
- Regulamentul (UE) 2019/1896 al Parlamentului European și al Consiliului din 13 noiembrie 2019 privind Poliția de frontieră și garda de coastă la nivel european și de abrogare a Regulamentelor (UE) nr. 1052/2013 și (UE) 2016/1624 (JO L 295, 14.11.2019, pp. 1-131);
- Regulamentul (UE) 2019/817 al Parlamentului European și al Consiliului din 20 mai 2019 privind instituirea unui cadru pentru interoperabilitatea dintre sistemele de informații ale UE în domeniul frontierelor și al vizelor și de modificare a Regulamentelor (CE) nr. 767/2008, (UE) 2016/399, (UE) 2017/2226, (UE) 2018/1240, (UE) 2018/1726 și (UE) 2018/1861 ale Parlamentului European și ale Consiliului și a Deciziilor 2004/512/CE și 2008/633/JAI ale Consiliului (JO L 135, 22.5.2019, pp. 27-84);
- Regulamentul (UE) 2018/1862 al Parlamentului European și al Consiliului din 28 noiembrie 2018 privind instituirea, funcționarea și utilizarea Sistemului de informații Schengen (SIS) în domeniul cooperării polițienești și al cooperării judiciare în materie penală, de modificare și de abrogare a Deciziei 2007/533/JAI a Consiliului și de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1986/2006 al Parlamentului European și al Consiliului și a Deciziei 2010/261/UE a Comisiei (JO L 312, 7.12.2018, pp. 56-106);
- Regulamentul (UE) 2018/1861 al Parlamentului European și al Consiliului din 28 noiembrie 2018 privind instituirea, funcționarea și utilizarea Sistemului de informații Schengen (SIS) în domeniul verificărilor la frontiere, de modificare a Convenției de punere în aplicare a Acordului Schengen și de modificare și abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1987/2006 (JO L 312, 7.12.2018, pp. 14-55);
- Regulamentul (UE) 2018/1860 al Parlamentului European și al Consiliului din 28 noiembrie 2018 privind utilizarea Sistemului de informații Schengen pentru returnarea resortisanților țărilor terțe aflați în situație de ședere ilegală (JO L 312, 7.12.2018, pp. 1-13);
- Regulamentul (UE) 2018/1806 al Parlamentului European și al Consiliului din 14 noiembrie 2018 de stabilire a listei țărilor terțe ai căror resortisanți trebuie să dețină viză pentru trecerea frontierelor externe și a listei țărilor terțe ai căror resortisanți sunt exonerați de această obligație (JO L 303, 28.11.2018, pp. 39-58);
- Regulamentul (UE) 2018/1726 al Parlamentului European și al Consiliului din 14 noiembrie 2018 privind Agenția Uniunii Europene pentru Gestionarea Operațională a Sistemelor Informatice la Scară Largă în Spațiul de Libertate, Securitate și Justiție (eu-LISA) și de modificare a Regulamentului (CE) nr.

1987/2006 și a Deciziei 2007/533/JAI a Consiliului, precum și de abrogare a Regulamentului (UE) nr. 1077/2011 (JO L 295, 21.11.2018, pp. 99-137);
- Regulamentul (UE) 2016/399 al Parlamentului European și al Consiliului din 9 martie 2016 cu privire la Codul Uniunii privind regimul de trecere a frontierelor de către persoane (Codul Frontierelor Schengen) (JO L 77, 23.3.2016, pp. 1-52);
- Regulamentul (UE) nr.1053/2013 al Consiliului din 7 octombrie 2013 de instituire a unui mecanism de evaluare și monitorizare în vederea verificării aplicării acquis-ului Schengen și de abrogare a Deciziei Comitetului executiv din 16 septembrie 1998 de instituire a Comitetului permanent pentru evaluarea și punerea în aplicare a Acordului Schengen (JO L 295, 6.11.2013, pp. 27-37);
- Documentul Consiliului 9166/11 din 9 iunie 2011;
- Regulamentul (CE) nr. 810/2009 al Parlamentului European și al Consiliului din 13 iulie 2009 privind instituirea unui Cod comunitar de vize (Codul de vize) (JO L 243, 15.9.2009, pp. 1-58);
- Regulamentul (CE) nr. 767/2008 al Parlamentului European și al Consiliului din 9 iulie 2008 privind Sistemul de informații privind vizele (VIS) și schimbul de date între statele membre cu privire la vizele de scurtă ședere (Regulamentul VIS) (JO L 218, 13.8.2008, pp. 60-81);
- Documentul Consiliului 10611/07 din 8 iunie 2007;
- Tratatul de la Lisabona de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de instituire a Comunității Europene (JO C 306, 17.12.2007), intrat în vigoare la 1 decembrie 2009.
- Tratatul de aderare a României și Bulgariei la Uniunea Europeană (sau Tratatul de aderare 2005) - 21.6.2005, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 157/11;
- Legea nr.157/2005, pentru ratificarea Tratatului de aderare a României la Uniunea Europeana;
- Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE) / Tratatul de la Maastricht - semnat la Maastricht (Țările de Jos) în 7 februarie 1992;
- Tratatul de instituire a Comunității Economice Europene (CEE) - Roma, 25 martie 1957.

ASPECTE GENERALE PRIVIND CONTROLUL EXERCITAT DE COMISIA EUROPEANĂ CU PRIVIRE LA RESPECTAREA DREPTULUI UNIUNII EUROPENE DE CĂTRE STATELE MEMBRE

Claudia Adalgiza POMOAGĂ[*]

Abstract

Verificarea transpunerii și a aplicării corecte și complete a dreptului Uniunii Europene în dreptul intern al statelor membre se face de către Comisia Europeană; aceasta poate, în condiții specifice, să introducă în fața Curții de Justiție de la Luxemburg o acțiune împotriva statului membru care și-a încălcat obligațiile ce-i revin conform Tratatelor Uniunii Europene.

Lucrarea tratează următoarele aspecte: subiectele de drept care pot dobândi calitate procesuală activă și cele care pot avea calitate procesuală pasivă în procedura de constatare a încălcării unei obligații din Tratate; încălcarea obligației de către un stat membru; cauzele și modalitățile de declanșare a procedurii pentru constatarea încălcării ordinii de drept a Uniunii Europene; procedura privind constatarea încălcării obligațiilor din Tratate, de către statele membre; cazuri de infringement.

Obiectivul urmărit este înțelegerea controlului exercitat de Comisia Europeană cu privire la respectarea dreptului Uniunii Europene de către statele membre.

Cuvinte cheie: *control; Comisie Europeană; respectarea dreptului Uniunii Europene; procedura de infringement, calitate procesuală activă și pasivă.*

I. Temei legal și Noțiune

Sediul materiei Controlul exercitat de Comisia Europeană cu privire la respectarea dreptului UE de către statele membre este reprezentat de articolele 258-260 TFUE[1].

Odată cu aderarea la Uniunea Europeană, statele și-au asumat obligațiile de a include în ordinea juridică internă normele juridice ale UE, de a respecta și aplica în mod corect și complet dreptul Uniunii. Aceasta implică ca statele membre să adopte măsurile necesare pentru punerea în aplicare a normelor UE în dreptul

[*] Student, Facultatea de Drept, Universitatea „Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: claudial44469@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea prof. univ. dr. Augustin Fuerea (e-mail: augustin.fuerea@univnt.ro).

[1] Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene articolele 258 – 260.

intern, conformarea normelor interne cu ordinea juridică a UE. În caz contrar, procedura descrisă de articolele 258-260 TFUE permite constatarea încălcării de către statele membre a obligațiilor care le revin conform dreptului UE[2].

Verificarea transpunerii și a aplicării corecte a dreptului UE în dreptul intern al statelor membre se face de către Comisia Europeană, aceasta fiind cea care poate, în condiții specifice, să introducă în fața Curții de Justiție de la Luxemburg o acțiune împotriva statului membru care și-a încălcat obligațiile ce-i revin conform Tratatelor.

Controlul exercitat de Comisia Europeană cu privire la respectarea dreptului UE de către statele membre este expresia dualismului existent între statele membre și Uniune, Comisia supraveghind astfel ca statele membre să nu exercite competențe la care au renunțat în favoarea UE, odată cu aderarea la Tratate.[3]

II. Subiectele de drept care pot dobândi calitate procesuală activă și cele care pot avea calitate procesuală pasivă în procedura de constatare a încălcării unei obligații din Tratate

2.1. Subiectele de drept care pot formula acțiunea în constatarea încălcării unei obligații din Tratate (calitatea procesuală activă)

Calitatea procesuală activă poate reveni oricărui stat membru[4] al Uniunii și Comisiei Europene[5], cu următoarele precizări referitoare la procedura urmată:

- orice stat membru poate sesiza Curtea de Justiție Uniunii Europene[6] în cazul în care consideră că un alt stat membru a încălcat oricare dintre obligațiile care îi revin în temeiul tratatelor;
- Comisia oferă statului care a încălcat ordinea de drept a UE posibilitatea de a-și prezenta observațiile în cadrul unei proceduri prealabile, după care emite un aviz motivat. Abia după ce statul în cauză eșuează a se conforma acestui aviz, Comisia poate sesiza CJUE.

Aprecieri doctrinare[7] au inclus Banca Centrală Europeană și Banca Europeană de Investiții în sfera subiectelor care pot dobândi calitate procesuală activă[8], putând, astfel, introduce o acțiune împotriva statelor care-și încalcă obligațiile care le revin în temeiul următoarelor acte: Statutul Băncii Europene de Investiții; Hotărârile Consiliului guvernatorilor Băncii Europene de Investiții;

---

[2] Procedura de *infringement.*
[3] Augustin Fuerea, *Dreptul Uniunii Europene – principii, acțiuni, libertăți*, Universul Juridic, București 2016, pag. 113.
[4] Articolul 259 TFUE.
[5] Articolul 258 TFUE.
[6] CJUE.
[7] Augustin Fuerea, *op. cit.*, pag 114.
[8] Articolul 271 TFUE.

Hotărârile Consiliului de administrație al Băncii Europene de Investiții; hotărârile băncilor centrale naționale cu privire la sarcinile care rezultă din tratate și din Statutul Sistemului European al Băncilor Centrale și al Băncii Centrale Europene.

Sesizarea poate fi făcută chiar și de persoane fizice sau juridice. Acestea din urmă nu trebuie să dovedească niciun interes.

2.2. Subiectele de drept împotriva cărora poate fi formulată acțiunea în constatarea încălcării unei obligații din Tratate

Titularii obligațiilor asumate prin Tratate sunt denumiți generic[9] „statele membre", dar, în mod concret, sunt avute în vedere acțiunile sau inacțiunile autorităților celor trei puteri în stat, la nivel central și local (puterea legislativă, executivă și judecătorească). Acestea pot dobândi calitate procesuală pasivă, în cazul încălcării obligațiilor asumate prin Tratate.

III. Ce reprezintă încălcarea obligației de un state membru

Statele membre pot încălca obligațiile asumate prin Tratatele de instituire sau prin cele de modificare. De asemenea, obligația încălcată poate fi cuprinsă în dreptul derivat și în acordurile internaționale la care Uniunea Europeană este parte.

Din jurisprudența CJUE a rezultat că încălcarea obligațiilor poate să provină de la organe ale statului independente constituțional: executiv, legislativ, judiciar, autorități centrale, locale, descentralizate, sau chiar de la o societate de drept privat cu care statul are legături.

În ceea ce privește *încălcarea*, aceasta poate consta într-o acțiune, o inacțiune sau o omisiune.[10]

IV. Cauze și modalități de declanșare a procedurii pentru constatarea încălcării ordinii de drept a Uniunii Europene

4.1. Cauze de declanșare a procedurii pentru constatarea încălcării obligațiilor

Cauzele care pot declanșa procedura[11]:

- ***Încălcarea obligației de cooperare loială[12], constând în ajutorul reciproc între UE și statele membre*** în îndeplinirea obligațiilor din Tratate. Jurisprudența CJUE a constatat încălcări frecvente referitoare la refuzul sau omisiunea autorităților statelor membre de a oferi informațiile cerute de Comisiei;

---

[9] Art. 258 – 260 TFUE.

[10] Augustin Fuerea, *op. cit.*, pag 115.

[11] Augustin Fuerea, *op. cit.*, pag. 115 – 118.

[12] Art 4 alin 3 TUE: În temeiul principiului cooperării loiale, Uniunea și statele membre se respectă și se ajută reciproc în îndeplinirea misiunilor care decurg din tratate.

- ***Încălcarea unei obligații pozitive de asigurare a eficienței dreptului UE***[13], constând în faptul că un stat membru nu îi sancționează pe cei care încalcă dreptul unional cu aceeași exigență cu care îi sancționează pe cei care încalcă dreptul intern;
- ***Încălcări generale și persistente***, cu referire la aplicarea necorespunzătoare a normelor Uniunii Europene, printr-o practică administrativă națională contrară dreptului unional;
- ***Acțiunile instituțiilor unui state membru,*** aici intrând acțiunile sau inacțiunile organelor statale independente din punct de vedere constituțional;
- ***Încălcarea obligației de notificare a actelor juridice naționale care transpun acte juridice ale UE.*** Una din obligațiile statelor membre este aceea de a notifica Comisiei atât legislația de transpunere, cât și pe cea de implementare;
- ***Aplicarea greșită, necorespunzătoare a dreptului UE.*** Libertatea unui stat de a decide cu privire la modul de implementare a legislației UE, nu exonerează statul de obligația de a transpune dispozițiile directivei prin norme interne având caracter obligatoriu, simplele practici administrative neputând fi considerate ca atare.

4.2. Modalități de declanșare a procedurii pentru constatarea încălcării obligațiilor

Comisia inițiază procedura[14] ca urmare a sesizării unui resortisant al unui stat membru[15] sau din proprie inițiativă. Modalitățile de declanșare a procedurii[16] pot fi următoarele:

- Comisia se autosesizează cu privire la încălcarea obligației statelor de a notifica legislația națională care transpune actele juridice ale UE. Acest lucru se realizează grație sistemului informatic al UE care permite introducerea documentației de notificare direct în baza de date a Comisiei, respectiv sesizarea Comisiei și declanșarea automată a procedurii;
- Sesizările înaintate Comisiei de orice persoană fizică sau juridică cu privire la orice măsură sau practică a unui stat membru, incompatibilă cu normele juridice UE. Comisia este liberă să dea sau nu curs unei astfel de sesizări, având 15 zile pentru confirmarea primirii sesizării și 12 luni să decidă dacă inițiază procedura de constatare a neîndepliniri obligațiilor de statul membru. Comisia se bazează pe sesizările cetățenilor, întreprinderilor, ONG-urile pentru constatarea deficiențelor în materie de transpunere/punere în aplicarea normelor UE;

[13] Articolul 4 alin. 3 TFUE.
[14] Articolul 258 TFUE.
[15] Persoană fizică având cetățenia sau persoană juridică având naționalitatea acelui stat.
[16] Prof. Univ. Dr. Augustin Fuerea, Dreptul Uniunii Europene – principii, acțiuni, libertăți, Universul Juridic, București 2016, paginile 118 – 119.

- Propriile investigații ale Comisiei: rapoarte cu privire la situația respectării normelor UE, răspunsurile la întrebările pe care Parlamentul le poate adresa Comisiei, analiza petițiilor transmise Comitetului pentru petiții din Parlamentul European care uneori sunt transmise Comisiei pentru soluționare.

V. Procedura privind constatarea încălcării obligațiilor din Tratate, de către statele membre[17]

5.1. Etapa administrativă/precontencioasă/preliminară

Etapa **administrativă** constă în schimbarea punctelor de vedere între viitorul reclamant (Comisia) și viitorul pârât (statul membru).

Scopul procedurii precontencioase este acela de a oferi statului membru posibilitatea de a-și corecta poziția față de problemă (cu stabilirea unor termene de remediere) și de a-și pregăti apărarea împotriva plângerilor Comisiei în fața CJUE (din procedura contencioasă).

Dacă statul membru nu este de acord cu Comisia sau nu ia măsuri de corectare a încălcării obligației, Comisia poate deschide procedura oficială de constatare a încălcării obligațiilor, astfel:

- **Scrisoarea neoficială.** Clarificările aduse în această etapă au demonstrat, de multe ori, că presupusa încălcare a normelor juridice ale UE se datora unor traduceri greșite sau interpretări eronate ale actelor naționale;
- **Scrisoarea oficială.** Comisia comunică obiectul încălcării, rezumatul obiecțiilor sale și termenul stabilit pentru prezentarea *observațiilor* statului membru;
- **Observațiile statului membru** permit acestuia să prezinte care sunt măsurile pe care le-a adoptat în vederea îndreptării conduitei;
- **Avizul motivat**. Dacă urmare a răspunsului primit de la statul membru, Comisia are convingerea că este vorba despre o încălcare a dreptului UE, aceasta emite un aviz motivat (expunere coerentă și detaliată) și va conține un termen rezonabil pentru ca statul membru să se conformeze dreptului UE;
- **Răspunsul statului.** Termenul de realizare a măsurilor și de răspuns la cerințele Comisiei este, în general, de 2 luni, durata putând varia și Comisia putând acorda o prelungire de maximum 3 luni, dacă măsurile necesare pentru conformare cu opinia motivată trebuie adoptate printr-o procedură legislativă.

Răspunsul statului pentru conformare cu dreptul UE poate conține măsuri de natură legislativă, administrativă sau ambele.

[17] Augustin Fuerea, *op. cit.*, pag 119 – 123.

5.2. Etapa contencioasă

Comisia nu poate modifica conținutul de fond al pretențiilor sale (așa cum au fost cuprinse în avizul motivat) atunci când sesizează Curtea.

Motivele uzuale invocate de statele membre în apărarea lor, pentru neconformarea cu dreptul UE, sunt:

- în legătură cu sistemul legislativ și separarea puterilor în stat;
- corelate cu faptul că încălcarea a fost săvârșită și de alte state;
- ilegalitatea unei decizii anterioare UE care îi era adresată.

În termen de 1 lună de la pronunțarea deciziei de către Curte, Comisia trimite statului membru o scrisoare cuprinzând măsurile de întreprins pentru asigurarea respectării legislației UE, stabilind un termen de 3 luni pentru comunicarea/întreprinderea acestor măsuri de stat.

În cazul în care Comisia consideră ca statul membru *nu a luat măsurile pe care le impune executarea hotărârii Curții,* Comisia poate sesiza din nou Curtea cu o nouă încălcare a obligațiilor. La a doua trimitere a cazului la Curtea de Justiție, Comisia propune acesteia să impună sancțiuni financiare, Comisia va indică cuantumul sumei forfetare sau al penalității cu titlu cominatoriu pe care statul membru în cauză trebuie să le plătească până la îndeplinirea obligațiilor precizate în prima hotărâre a Curții. *În cazul în care constată neîndeplinirea obligației, Curtea poate impune statului membru respectiv plata unei sume forfetare sau a unei penalități cu titlu cominatoriu, în limita valorii indicate de Comisie. Obligația de plată intră în vigoare la data stabilită de Curte prin hotărârea sa.*[18]

Hotărârea Curții în constatarea încălcării obligațiilor asumate de statele membre este pur declarativă, sarcina stabilirii măsurilor de luat revenind autorităților naționale. Hotărârea Curții obligă statul să-și modifice legislația, adaptând-o fără întârziere măsurilor dispuse.

VI. Controlul exercitat de Comisia Europeană cu privire la respectarea dreptului UE – exemplificări pe domenii

6.1. Cazuri referitoare la Justiție și Afaceri Interne

Comisia a decis să inițieze o procedură de constatare a neîndeplinirii obligațiilor prin trimiterea unei scrisori de punere în întârziere Luxemburgului (2022) și României (2021)[19], pe motiv că unele dispoziții ale *Deciziei-cadru din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre (2002/584/JAI) privind mandatul european de arestare*[20] nu au fost transpuse corect, în ceea ce privește, de exemplu, termenele de luare a unei decizii

[18] Articolul 260 TFUE.
[19] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/EN/inf_22_2548 (accesat la 5 martie 2023).
[20] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/EN/inf_22_2548 (accesat la 5 martie 2023).

cu privire la executarea unui mandat european de arestare sau la predarea unei persoane căutate.

Mandatul european de arestare constituie o procedură judiciară simplificată transfrontalieră de predare a unei persoane căutate în scopul derulării urmăririi penale sau al executării unei pedepse ori a unei măsuri de siguranță privative de libertate. Operațional, de la 1 ianuarie 2004, mandatul european de arestare a înlocuit procedurile îndelungate de extrădare care existau anterior între statele membre ale UE.

Luxembourg și România au primit două luni pentru a răspunde Comisiei, în caz contrar Comisia poate decide să trimită un aviz motivat.

6.2. Energie regenerabilă

Comisia a decis să trimită avize motivate[21] Croației, Ciprului, Germaniei, Greciei, Ungariei, Irlandei, Luxemburgului, Portugaliei și României (2021) pentru că nu au transpus în totalitate normele UE privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile prevăzută în Directiva UE 2018/2001[22]. Această directivă oferă cadrul legal pentru dezvoltarea energiei regenerabile în energie electrică, încălzire, răcire și transport în UE. Acesta stabilește un obiectiv obligatoriu la nivelul UE pentru 2030 de cel puțin 32% energie regenerabilă și include măsuri pentru a garanta că sprijinul pentru energia din surse regenerabile este rentabil și pentru a simplifica procedurile administrative pentru proiectele de energie regenerabilă. Termenul limită pentru transpunerea directivei în legislația națională era 30 iunie 2021. În iulie 2021, Comisia a trimis o scrisoare de punere în întârziere tuturor acestor state membre.

Până în prezent, Croația, Germania, Ungaria, Portugalia și România nu au furnizat Comisiei informații clare în legătură cu dispozițiile naționale care transpun prevederile directivei; iar Cipru, Grecia, Irlanda și Luxemburg au notificat doar parțial măsurile naționale de transpunere a directivei. Aceste țări au primit două luni pentru a respecta obligația de transpunere și pentru a notifica Comisia. În caz contrar, Comisia poate decide să trimită cauzele Curții de Justiție a Uniunii Europene.

6.3. Calitatea aerului

Comisia a decis în Decembrie 2021[23] să trimită România la Curtea de Justiție a Uniunii Europene în două cauze - pentru nerespectarea normelor UE de combatere a poluării industriale și adoptarea unui program de control al poluării atmosferice.

---

[21] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/EN/inf_22_2548 (accesat la 5 martie 2023).

[22] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L2001&from=es (accesat la 5 martie 2023).

[23] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/EN/inf_22_2548 (accesat la 5 martie 2023).

În primul caz, România nu s-a asigurat că trei fabrici industriale funcționează cu o autorizație valabilă conform Directivei privind emisiile industriale[24]. Înainte de a chema România în fața CJUE, Comisia a trimis o scrisoare de punere în întârziere în iulie 2018, o scrisoare de punere în întârziere suplimentară în iulie 2019 și un aviz motivat în iulie 2020.

În al doilea caz, România nu a adoptat primul său program național de control al poluării atmosferice în temeiul Directivei[25] privind reducerea emisiilor naționale de anumiți poluanți atmosferici. România ar fi trebuit să prezinte Comisiei primul său program național de control al poluării aerului până la 1 aprilie 2019, dar nu l-a adoptat încă. Directiva stabilește angajamente de reducere a emisiilor statelor membre cu privire la cinci poluanți atmosferici asupra cărora statele membre trebuie să raporteze anual.

Înainte de a sesiza Curții de Justiție cazul României, Comisia a trimis o scrisoare de punere în întârziere în februarie 2020 și un aviz motivat în octombrie 2020.

VII. Concluzii

Prin consultarea Registrului deciziilor de infringement, dar și a comunicatelor de presă de pe pagina oficială a Comisiei Europene[26] se observă amploarea și numărul acțiunilor în constatarea încălcării obligațiilor din Tratate de către statele membre.

Exemplele prezentate la punctul 6 al lucrării noastre au încercat să surprindă domenii în care și România se află printre statele membre care trebuie să întreprindă măsuri pentru corelarea acțiunilor și legislației proprii cu cerințele ordinii juridice UE.

Unul dintre cazurile de infringement împotriva României (INFR(2021)0333) este cel referitor la promovarea utilizării energiei din surse regenerabile prevăzută în Directiva UE 2018/2001[27], care prevede: *utilizarea tehnologiilor eficiente din punct de vedere energetic și promovarea utilizării energiei din surse regenerabile în sectorul energiei electrice, în cel al încălzirii și răcirii și în sectorul transporturilor* [28]; *energia electrică din surse regenerabile ar trebui să poată fi utilizată la costul cel mai mic posibil pentru consumatori și pentru contribuabili.*[29]

---

[24] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32010L0075&from=HU - Directiva 2010/75/UE (accesat la 5 martie 2023).

[25] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016L2284&from=EN - Directivei (UE) 2016/2284 (accesat la 5 martie 2023).

[26] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/EN/inf_22_2548 (accesat la 5 martie 2023).

[27] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L2001&from=es (accesat la 5 martie 2023).

[28] Preambul alin. 4 Directiva UE 2018/2001.

[29] Preambul alin. 19 Directiva UE 2018/2001.

În cazul României, a fost adoptată *Ordonanța de Urgență* nr. 163/2022 pentru completarea cadrului legal de promovare a utilizării energiei din surse regenerabile, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative[30], prin care se modifică legislația în domeniul energiei regenerabile, cu posibilitatea statului, în viitor, de a taxa producătorii, chiar și pentru energia electrică produsă pentru autoconsum (nu doar pentru cea livrată în rețea)[31]. Ordonanța de urgență nr. 163/2022 prevede posibilitatea autorităților de a aplica taxe și tarife prosumatorilor[32] de energie din surse regenerabile. Textul actului normativ pare să exprime ideea că se dorește echilibrarea șanselor în domeniul producției de energie prin taxarea celor care produc energie din surse regenerabile și[33]:

- beneficiază de scheme de sprijin
- puterea instalată în centralele electrice ale prosumatorilor depășește 8% din puterea totală instalată în capacitățile de producție de energie electrică la nivel național
- au o instalație cu o putere de peste 30 kW[34].

Având în vedere procedura de infringement declanșată împotriva României pentru neconformare cu prevederile Directivei UE 2018/2001 care stabilește că:

- energia electrică din surse regenerabile ar trebui să poată fi utilizată la costul cel mai mic posibil pentru consumatori și pentru contribuabili[35],
- strategia privind uniunea energetică a recunoscut rolul cetățenilor (...) care beneficiază de noi tehnologii pentru a-și reduce facturile și participă activ la piață[36],
- statele membre nu ar trebui, ca regulă generală, să taxeze energia electrică produsă și consumată individual, în același spațiu, de autoconsumatorii de energie din surse regenerabile[37], existând totuși posibilități de prevenire a eventualelor efecte asupra stabilității financiare a schemelor de sprijin pentru energia din surse regenerabile.

---

[30] Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1165 din 6 decembrie 2022.

[31] https://www.economica.net/prosumatori-taxe-autoconsum_631768.html (accesat la 5 martie 2023).

[32] Prosumator este „clientul final care deține instalații de producere a energiei electrice, inclusiv în cogenerare, a cărui activitate specifică nu este producerea energiei electrice, care consumă și care poate stoca și vinde energie electrică din surse regenerabile produsă în clădirea lui, inclusiv un bloc de apartamente, o zonă rezidențială, un amplasament de servicii partajat, comercial sau industrial sau în același sistem de distribuție închis, cu condiția ca, în cazul consumatorilor autonomi necasnici de energie din surse regenerabile, aceste activități să nu constituie activitatea lor comercială sau profesională primară" (https://dexonline.ro – accesat la 5 martie 2023).

[33] https://www.economica.net/prosumatori-taxe-autoconsum_631768.html.

[34] Idem.

[35] Preambul alin. 19 Directiva UE 2018/2001.

[36] Preambul alin. 76 Directiva UE 2018/2001.

[37] Preambul alin. 69 Directiva UE 2018/2001.

Consider că nu ar fi oportune norme interne care să stopeze dorința celor care produc energie din surse regenerabile cu privire la investiții și dezvoltarea tehnologiilor aferente, oricât de mult s-ar dori păstrarea echilibrului concurențial, respectiv stabilitatea pieței energetice prin eliminarea *stimulentelor care depășesc ceea ce este necesar în mod obiectiv pentru a obține o utilizare rentabilă a energiei din surse regenerabile.*[38]

Justificarea necesității închiderii procedurii de infringement prin transpunerea Directivei UE 2018/2001[39] în ordinea juridică internă nu explică implicarea puterii executive, în locul puterii legislative în procesul de edictare a normelor interne și nici preluarea întocmai a textului Directivei acolo unde Comisia oferă statelor membre posibilitatea optării pentru taxarea sau netaxarea energiei regenerabile.[40]

Mai mult, atunci când guvernul exprimă posibilitatea taxării prosumatorilor, inclusiv în considerarea rațiunii de echilibru al pieței, un alt element notabil, de care ar trebui să țină cont, este că autoconsumatorii de energie din surse regenerabile nu ar trebui să fie supuși unor taxe nejustificate, evaluându-se și *contribuția lor la îndeplinirea obiectivului în materie de climă*[41].

Perspectiva schimbărilor climatice iminente, ireversibile este legată de generarea unor efecte permanente, covârșitoare și predictibile (prin combinații de modele statistice, matematice, istorice, meteorologice) asupra producției agricole, în special asupra potențialului producției agricole sustenabile (ecologice, care se concentrează pe sănătatea solului și biodiversitate). În opinia mea, premisa necesității protejării mediului este singura justificare a existenței unei posibilități de taxare a surselor de energie regenerabilă, având legătură cu limitarea posibilității de utilizare excesivă, nerațională a terenurilor agricole cu soluri fertile pentru producția de energie regenerabilă (eoliene, panouri fotovoltaice etc).

Referințe

- Augustin Fuerea, Dreptul Uniunii Europene – principii, acțiuni, libertăți, Universul Juridic, București 2016;
- Tratatul privind Uniunea Europeană (versiune consolidată), publicat în JO seria C 202, 7.06.2016;
- Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene (versiune consolidată), publicat în JO seria C 202, 7.06.2016;
- Directiva UE 2018/2001 a Parlamentului European și a Consiliului din 11 decembrie 2018 privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile, publicată în JO L 328, 21.12.2018;
- https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/EN/inf_22_2548;

[38] Articolul 21, alin. 3 (b) Directiva UE 2018/2001.

[39] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L2001&from=es (accesat la 5 martie 2023).

[40] Articolul 21, alin. 3 (b) Directiva UE 2018/2001.

[41] Articolul Preambul alin. 68 Directiva UE 2018/2001.

- https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32010L0075&from=HU;
- https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016L2284&from=EN;
- https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L2001&from=es;
- https://www.economica.net/prosumatori-taxe-autoconsum_631768.html.

REFORMA REALIZATĂ PRIN TRATATUL DE LA LISABONA ÎN MATERIE JURISDICȚIONALĂ

Oana-Evelina JACĂ*

Abstract

Tratatul de la Lisabona introduce elemente noi care ameliorează eficiența, coerența și transparența instituțiilor. Uniunea Europeană este într-un continuu proces de adaptare.

La data de 1 decembrie 2009, Uniunea primește modificări substanțiale prin intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona. Abordarea prevederilor acestui tratat în materie jurisdicțională constituie principalul subiect al cercetării.

Cuvinte cheie: *Tratatul de la Lisabona, Uniunea Europeană, Curtea de Justiție a Uniunii Europene, cooperare penală și polițienească, modificări procedurale.*

I. Considerații introductive

Tratatul de la Lisabona de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de instituire a Comunității Europene a intrat în vigoare la 1 decembrie 2009.

Acest tratat este rezultatul unui proces mai lung al reformei cadrului juridic al Uniunii Europene[1]. Printre modificările intervenite odată cu intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona, se numără și cele realizate cu privire la Curtea de Justiție a Uniunii Europene (CJUE). Una dintre principalele modificări aduse de tratat Curții de la Luxemburg are în vedere extinderea domeniului de intervenție al acesteia, mai ales în materie de cooperare penală și polițienească, pe de o parte și aspectele procedurale, pe de altă parte.

Tratatul de la Lisabona prezintă și un element de noutate, și anume declarația cu privire la supremație[2]: „Conferinţa reaminteşte că, în conformitate cu jurisprudenţa constantă a Curţii de Justiţie a Uniunii Europene, tratatele şi legislaţia adoptată de Uniune pe baza tratatelor au prioritate în raport cu dreptul statelor

* Masterand, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din Bucuresti; (e-mail: oanam40781@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea prof. univ. dr. Augustin FUEREA (e-mail: augustin.fuerea@univnt.ro).

[1] Mihai Floroiu, Tratatul internațional în context european, Studii comparate ale legislațiilor naționale din Statele membre ale Uninii Europene, Editura Didactică și Pedagogică, R.A., București, 2013, pag.132.

[2] Declarații anexate la Actul final al Conferinței interguvernamentale care a adoptat Tratatul de la Lisabona semnat la 13 decembrie 2007: 17. Declaraţia cu privire la supremaţie.

membre, în condiţiile prevăzute de jurisprudenţa menţionată anterior". Din Avizul Serviciului juridic al Consiliului din 22 iunie 2007, referitor la jurisprudența Curții de Justiție „reiese că supremaţia dreptului comunitar este un principiu fundamental al dreptului comunitar. Conform Curţii, acest principiu este inerent naturii specifice a Comunității Europene. La data primei hotărâri din cadrul acestei jurisprudenţe consacrate[3], supremaţia nu era menţionată în tratat. Situaţia nu s-a schimbat nici astăzi. Faptul că principiul supremaţiei nu va fi inclus în viitorul tratat nu va schimba în niciun fel existenţa principiului şi jurisprudenţa în vigoare a Curţii de Justiţie"[4].

Tratatul de la Lisabona arată că instanța de la Luxemburg asigură respectarea dreptului în interpretarea Uniunii și aplicarea tratatelor. Astfel, statele membre stabilesc căile de atac necesare pentru a oferi o protecţie jurisdicţională efectivă în domeniile reglementate de dreptul Uniunii. În conformitate cu tratatele, Curtea de Justiţie a Uniunii Europene hotărăşte cu privire la acţiunile introduse de un stat membru, de o instituţie ori de persoane fizice sau juridice, cu titlu preliminar, la solicitarea instanţelor judecătoreşti naţionale, cu privire la interpretarea dreptului Uniunii sau la validitatea actelor adoptate de instituţii, și în celelalte cazuri prevăzute în tratate.

Toate politicile Uniunii Europene sunt, în prezent, de competența Curții, cu excepția politicii externe și de securitate comună (PESC).

Totodată, s-a realizat un proces mai eficient și mai democratic de elaborare a politicilor, cu politici și competențe noi.

„Clauza pasarelă" permite modificarea procesului decizional cu trecerea de la votul în unanimitate la votul cu majoritate calificată și schimbarea procedurii de consultare cu procedura de codecizie[5]. În anul 2017, președintele Comisiei Europene de la acea vreme, Jean-Claude Juncker, în discursul său privind starea Uniunii Europene, a anunțat inițiative care trebuia să vizeze eliminarea regulii unanimității într-o serie de domenii, prin utilizarea clauzei pasarelă. Ulterior, Comisia a adoptat patru comunicări, prin care a propus utilizarea mai frecventă a votului cu majoritate calificată în locul unanimității în domeniile PESC (în anul 2018[6]), al politicii fiscale (în luna ianuarie, anul 2019[7]), al energiei și climei (în

[3] Hotărârea din 15 iulie 1964, în cauza 6/64, Costa/ENEL.

[4] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A12008E%2FAFI%2FDCL%2F17, cu ultima accesare la data de 27.03.2023.

[5] A se vedea articolul 31 alineatul (3) din Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE), articolul 81 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE) și proceduri de tip pasarelă privind cooperarea judiciară în materie penală.

[6] A se vedea comunicarea Comisiei din 12 septembrie 2018 intitulată „Un actor mai puternic pe plan mondial: un proces mai eficient de luare a deciziilor pentru politica externă și de securitate a UE".

[7] A se vedea comunicarea Comisiei din 15 ianuarie 2019 intitulată „Către un proces decizional mai eficient și mai democratic în domeniul politicii fiscale a UE".

luna aprilie, anul 2019[8]) și al politicii sociale (în luna aprilie, anul 2019[9]). Prin comunicările prezentate se urmărește ca procesul decizional să devină mai flexibil și mai eficient în domeniile în care Uniunea Europeană deține, deja, competențe.

Când Uniunea Europeană nu dispune de competențe exclusive, un minim de nouă state membre pot institui o cooperare consolidată. Aceste acțiuni de cooperare consolidată trebuie autorizate de Consiliu, după obținerea aprobării Parlamentului European. Se aplică unanimitatea pentru acțiunile din domeniul politicii externe și de securitate comună. Prin implicarea parlamentelor naționale în procesul decizional al Uniunii Europene, Tratatul de la Lisabona consolidează principiul subsidiarității. Au fost introduse domenii extinse de politici în domeniul mediului, privind combaterea schimbărilor climatice și în domeniul energiei, privind solidaritatea și securitatea. În present, drepturile de proprietate intelectuală, sportul, spațiul, turismul, protecția civilă și cooperarea administrativă pot face obiectul unor eventuale decizii ale Uniunii Europene. Tratatul de la Lisabona introduce în domeniul politicii de securitate și apărare comună, o clauză de apărare reciprocă, potrivit căreia toate statele membre sunt obligate să sprijine un stat membru în caz de atac.

II. Organizarea Curții de Justiție a Uniunii Europene

Uniunea Europeană are personalitate juridică și succedă Comunității Europene[10]. Prin Tratatul de la Lisabona, structura pe piloni dispare și Uniunea Europeană dispune de un nou cadru instituțional. Așadar, instituția jurisdicțională dobândește numele de „Curtea de Justiție a Uniunii Europene” și cuprinde: Curtea de Justiție, Tribunalul și tribunalele specializate. Camerele jurisdicționale introduse prin Tratatul de la Nisa primesc denumirea de tribunale specializate. Acestea sunt create potrivit procedurii legislative fie la propunerea Comisiei şi după consultarea Curţii de Justiţie, fie la solicitarea Curţii de Justiţie şi după consultarea Comisiei[11]. Tribunalele specializate sunt înființate pe lângă Tribunal. Tribunalul Funcției Publice[12], al cărui statut nu s-a schimbat, a devenit un tribunal specializat.

Potrivit articolului 13 din Tratatul privind Uniunea Europeană, Curtea de Justiție a Uniunii Europene este o instituție a Uniunii. Sediul este la Luxemburg. Statutul Curţii de Justiţie a Uniunii Europene este cuprins în Protocolul nr. 3. Din

[8] A se vedea comunicarea Comisiei din 9 aprilie 2019 intitulată „Către un proces decizional mai eficient și mai democratic în ceea ce privește politica UE în domeniul energiei și al climei”.

[9] A se vedea comunicarea Comisiei din 16 aprilie 2019 intitulată „Un proces decizional mai eficient în domeniul politicii sociale: Identificarea domeniilor asupra cărora poate fi extins votul cu majoritate calificată”.

[10] A se vedea Protocolul nr. 2 de modificare Tratatului de instituire a Comunităţii Europene a Energiei Atomice, anexat la Tratatul de la Lisabona.

[11] A se vedea articolul 257 din TFUE.

[12] În prezent, acesta nu mai există.

Tratatul de la Lisabona rezultă că o cerere de modificare a acestui statut reprezintă un „proiect de act legislativ”[13] care trebuie să urmeze procedura legislativă ordinară[14]. Regimul lingvistic al instituției rămâne supus regulii unanimității. Statutul judecătorilor și al avocaților generali nu poate fi modificat decât prin modificarea tratatelor[15].

Componența Curții de Justiție și a Tribunalului nu prezintă schimbări. Curtea de Justiție este compusă din câte un judecător pentru fiecare stat membru și este asistată de avocați generali, iar Tribunalul cuprinde cel puţin un judecător din fiecare stat membru[16]. Tribunalul Funcției Publice deținea, în continuare, șapte judecători. Potrivit Tratatului de la Lisabona, procedura de numire a raportorilor adjuncți este simplificată, fiind numiți în conformitate cu procedura legislativă ordinară și este eliminată regula unanimității[17]. Conform articolului 253 TFUE, Curtea de Justiţie este asistată de opt avocaţi generali. Declarația nr. 383 a Conferinței interguvernamentale prevede posibilitatea de a crește numărul acestora de la 8 la 11[18], la cererea Curţii de Justiţie și prin decizie a Consiliului hotărând în unanimitate. Astfel, câte un post permanent ar fi atribuit Poloniei, Germaniei, Franței, Italiei, Spaniei și Regatului Unit, iar alte două posturi s-ar adăuga celor atribuite prin rotație.

Cerințele referitoare la calitățile necesare persoanelor pentru a fi numite la Curtea de Justiție a Uniunii Europene nu se schimbă. Conform articolului 253 TFUE, judecătorii şi avocaţii generali ai Curții de Justiție sunt aleşi dintre personalităţi care oferă toate garanţiile de independență, care întrunesc condiţiile cerute pentru exercitarea, în ţările lor de origine, a celor mai înalte funcţii jurisdicţionale și care sunt jurisconsulţi ale căror competenţe sunt recunoscute. Conform articolului 254 TFUE, judecătorii Tribunalului sunt aleşi dintre persoane care oferă depline garanţii de independenţă şi care au capacitatea cerută pentru exercitarea unor înalte funcţii jurisdicţionale.

Membrii instanței de la Luxemburg sunt numiţi de comun acord de către guvernele statelor membre, pentru o perioadă de şase ani, mandatul putând fi reînnoit numai după consultarea unui comitet care are rolul de a emite un aviz cu privire la capacitatea candidaţilor de a exercita funcţiile de judecător şi avocat general în cadrul Curţii de Justiţie şi al Tribunalului. Conform articolului 255 TFUE, comitetul este format din şapte personalităţi alese dintre foştii membri ai

[13] A se vedea articolul 3 din Protocolul nr. 2 privind aplicarea principiilor subsidiarităţii şi proporţionalităţii, anexat la TUE și la TFUE.
[14] A se vedea articolul 281, al doilea paragraf din TFUE.
[15] A se vedea articolul 48 din TUE.
[16] A se vedea articolul 19 din TUE. În prezent, fiecare stat membru deține 2 judecători la Tribunal.
[17] A se vedea articolul 13 din Protocolul nr. 3.
[18] În prezent, sunt 11 avocați generali.

Curţii de Justiţie şi ai Tribunalului, dintre membrii instanţelor naţionale supreme şi din juriști reputaţi, dintre care unul este propus de Parlamentul European.

III. Competența Curții de Justiție a Uniunii Europene

Astfel cum am precizat, deja, structura pe cei trei „piloni” a Uniunii Europene, introdusă prin Tratatul de la Maastricht, încetează să mai existe. Competența CJUE acoperă dreptul Uniunii Europene[19], cu excepția cazului în care tratatele prevăd altfel.

Prin Tratatul de la Lisabona a fost abrogat articolul 35 TUE cuprins în fostul titlu VI din Tratatul privind UE, cu privire la cooperarea polițienească și judiciară în materie penală, iar competența Curții de Justiție de a se pronunța cu titlu preliminar devine obligatorie și nu mai este subordonată unei declarații potrivit căreia fiecare stat membru recunoștea competența Curții de Justiție și indica instanțele naționale care o puteau sesiza. Astfel, Curtea de Justiție dobândește competență deplină în acest domeniu, întrucât restricțiile dispar. Există dispoziții tranzitorii[20] care prevăd că respectiva competență nu va fi deplin aplicabilă decât în termen de cinci ani de la data intrării în vigoare a tratatului.

Totodată, Tratatul de la Lisabona a abrogat articolul 68 TCE cuprins în titlul IV cu privire la vizele, dreptul de azil, imigrarea și alte politici care fac referire la libera circulație a persoanelor, domeniu care era transferat în „pilonul” comunitar prin Tratatul de la Amsterdam. Tratatul de la Lisabona consacră această schimbare și prevede integrarea completă a acestor domenii la titlul V din TFUE în care sunt reunite politicile privind controlul la frontiere, dreptul de azil şi imigrarea, cooperarea judiciară în materie civilă, cooperarea în materie penală și cooperarea polițienească. Tratatul elimină aceste restricții privind competența Curții de Justiție în materia trimiterilor preliminare, în condițiile în care, anterior, numai instanțele naționale care se pronunțau în ultimă instanță puteau sesiza Curtea, iar Curtea nu se putea pronunța asupra măsurilor de ordine publică luate în cadrul controalelor la frontieră. Așadar, de la intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona, Curtea de Justiție dobândește competență generală. Însă, conform articolului 276 TFUE, Curtea nu are competență pentru a examina legalitatea sau proporţionalitatea operaţiunilor efectuate de poliție ori de alte servicii de aplicare a legii într-un stat membru şi nici pentru a se pronunța asupra exercitării responsabilităţilor care le

[19] A se vedea Declarația nr. 17 cu privire la supremație.

[20] „Atribuțiile Curții de Justiție a Uniunii Europene, în temeiul titlului VI din Tratatul privind Uniunea Europeană, în versiunea în vigoare înainte de intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona, rămân neschimbate, inclusiv în cazul în care au fost acceptate în temeiul articolului 35 alineatul (2) din Tratatul privind Uniunea Europeană menționat.” Această măsură tranzitorie „încetează să producă efecte în termen de cinci ani de la data intrării în vigoare a Tratatului de la Lisabona.” (Protocolul nr.36, articolul 10).

revin statelor membre în vederea menţinerii ordinii publice şi a apărării securităţii interne.

Carta drepturilor fundamentale dobândește aceeași valoare juridică pe care o au și tratatele și este inclusă în domeniul acoperit de competența generală a Curții de Justiție[21]. Potrivit Procolului nr. 30 anexat la TFUE, în ceea ce privește Regatul Unit și Polonia, Carta nu extinde capacitatea Curţii de Justiţie şi a niciunei alte instanţe din cele două state membre de a considera că actele cu putere de lege și actele administrative, practicile sau acțiunile administrative sunt incompatibile cu drepturile, cu libertățile și cu principiile fundamentale pe care aceasta le reafirmă.

Conform articolului 6 alineatul (2) din TUE Uniunea aderă la Convenţia europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale. În plus, în Protocolul nr. 8 se indică faptul că acordul privind aderarea trebuie să precizeze modalităţile speciale ale participării Uniunii la autoritățile de control ale Convenţiei și mecanismele necesare pentru a garanta că acțiunile formulate de statele nemembre şi acțiunile individuale sunt îndreptate în mod corect împotriva statelor membre şi/sau, după caz, împotriva Uniunii. Astfel, aderarea nu aduce atingere nici competenţelor Uniunii, nici atribuţiilor instituţiilor acesteia.

Așa cum am precizat, politica externă şi de securitate comună, „face obiectul aplicării unor norme şi proceduri speciale”[22]. Potrivit art. 275 TFUE, Curtea de Justiție a Uniunii Europene nu este competentă pentru a controla aceste dispoziții și nici în ceea ce privește actele adoptate în temeiul acestora[23].

Articolul prevede două excepții, și anume:

1) Curtea este competentă pentru a controla respectarea delimitării dintre PESC și celelalte competențe ale Uniunii, întrucât, în temeiul articolului 40 TUE, punerea în aplicare a PESC nu trebuie să afecteze exercitarea competențelor Uniunii Europene.

2) Curtea este în continuare competentă pentru a soluționa acțiunile în anulare având ca obiect deciziile care prevăd măsuri restrictive împotriva persoanelor fizice sau juridice adoptate de Consiliu, de exemplu, în ceea ce privește înghețarea fondurilor în cadrul luptei împotriva terorismului[24].

IV. Procedura întrebărilor preliminare și procedura preliminară de urgență

Conform articolului 267 TFUE, procedura întrebărilor preliminare se extinde la actele adoptate de organele, oficiile şi agenţiile Uniunii. Curtea de Justiție le

[21] https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:303:0001:0016:RO:PDF , cu ultima accesare la data de 28.03.2023.

[22] A se vedea articolul 24 alineatul (1) al doilea paragraf din TUE.

[23] A se vedea articolul 275 primul paragraf din TFUE.

[24] A se vedea articolul 275 al doilea paragraf din TFUE.

poate interpreta și le poate controla validitatea acestora, la solicitarea instanțelor naționale, pentru ca acestea să verifice conformitatea legislației naționale cu dreptul Uniunii. Prin Tratatul de la Lisabona se introduce o dispoziție potrivit căreia Curtea de Justiție hotărăşte în cel mai scurt termen în cazul în care o chestiune preliminară se invocă într-o cauză pendinte în faţa oricărei instanţe judecătoreşti naţionale privind o persoană supusă unei măsuri privative de libertate.

V. Admisibilitatea

Prin Tratatul de la Lisabona devin mai flexibile condițiile de admisibilitate a acțiunilor formulate de particulari (persoane fizice sau juridice) împotriva deciziilor instituțiilor, organelor, oficiilor sau agenţiilor Uniunii. Particularii pot formula acţiuni împotriva unui act juridic al Uniunii dacă acesta îi privește direct şi dacă nu presupune măsuri de executare. Conform articolului 263 TFUE, în ceea ce privește acest tip de acte, particularii nu mai au obligația de a demonstra că actul respectiv îi privește în mod individual.

În cadrul controlului respectării principiului subsidiarității, prevăzut la articolul 5 TUE, Curtea de Justiție poate fi sesizată de un stat membru cu o acțiune în anulare pentru încălcarea principiului subsidiarității. Acțiunea trebuie să fie introdusă în mod oficial de guvernul unui stat, dar poate fi și „transmisă” de un guvern, adevăratul autor al acțiunii fiind parlamentul național sau o cameră a acestuia.

Conform articolului 263 TFUE, Curtea de Justiție este competentă să se pronunțe cu privire la legalitatea actelor instituțiilor, organelor, oficiilor sau agenţiilor Uniunii destinate să producă efecte juridice faţă de terţi. Curtea de Justiție este competentă să soluționeze acțiunile împotriva actelor Consiliului European, inclusiv atunci când, în mod nelegal, acesta nu se pronunță.

În temeiul articolului 269 TFUE, Curtea de Justiție „este competentă să se pronunțe în privința legalității unui act adoptat de Consiliul European sau de Consiliu în temeiul articolului 7 din Tratatul privind Uniunea Europeană numai la solicitarea statului membru care face obiectul unei constatări a Consiliului European sau a Consiliului și numai în privința respectării dispozițiilor de procedură prevăzute de respectivul articol”. Acțiunea trebuie formulată în termen de o lună de la data acestei constatări, iar Curtea trebuie să hotărască în termen de o lună de la data cererii.

VI. Concluzii

Tratatul de la Lisabona aduce o varietate de elemente de noutate, respectiv modificări instituționale. Un element de noutate pe care îl subliniem, odată cu intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona, este personalitatea juridică a Uniunii

Europene[25]. În temeiul acesteia, Uniunea nu este autorizată „în nici un fel să legifereze sau să acționeze în afara competențelor care îi sunt conferite de către statele membre prin Tratate”[26]. Atribuirea personalității juridice conferă Uniunii Europene, în mod clar, calitatea de subiect de drept internațional în diferite domenii relevante pentru competențele sale, și anume: cel al reprezentării statelor membre, al semnării tratatelor, al acțiunii în justiție și în domeniul aderării la organizațiile internaționale[27].

Referințe

- FUEREA, Augustin, Manualul Uniunii Europene, Ediția a V-a revăzută și adăugită după Tratatul de la Lisabona (2007/2009), Editura Universul Juridic, București, 2011;
- FUEREA, Augustin, Manualul Uniunii Europene, Ediția a V-a revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2016;
- FLOROIU, Mihai, Tratatul internațional în context european, Studii comparate ale legislațiilor naționale din Statele membre ale Uninii Europene, Editura Didactică și Pedagogică, R.A., București, 2013;
- Tratatul privind Uniunea Europeană;
- Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene;
- Declarații anexate la Actul final al Conferinței interguvernamentale care a adoptat Tratatul de la Lisabona semnat la 13 decembrie 2007 - A. DECLARAŢIILE CU PRIVIRE LA DISPOZIŢIILE TRATATELOR - 17. Declaraţia cu privire la supremaţie;
- Protocolul nr. 2 de modificare Tratatului de instituire a Comunităţii Europene a Energiei Atomice, anexat la Tratatul de la Lisabona;
- Protocolul nr. 2 privind aplicarea principiilor subsidiarităţii şi proporţionalităţii, anexat la TUE și la TFUE;
- Protocolul nr. 3;
- Protocolul nr.36;
- https://eur-lex.europa.eu/;
- https://curia.europa.eu/;
- https://www.europarl.europa.eu.

[25] A se vedea articolul 47 din TUE.

[26] Potrivit Tratatului de la Lisabona, „24. Declarație cu privire la personalitatea juridică a Uniunii Europene”.

[27] Augustin Fuerea, Manualul Uniunii Europene, Ediția a V-a revăzută și adăugită după Tratatul de la Lisabona (2007/2009), Editura Universul Juridic, București, 2011, pag.327.

PARCHETUL EUROPEAN, ORGANISM NECESAR ÎN DEZVOLTAREA SPAȚIULUI JUDICIAR COMUNITAR

Iuliana Mădălina BORȘ[*]

Abstract

Prezenta lucrare își propune să prezinte Parchetul European, organism independent al Uniunii Europene recent înființat, începând cu necesitatea constituirii sale, bazele legale care au permis crearea acestuia, competențele sale, precum și colaborarea acestuia cu instituțiile, organismele, oficiile și agențiile Uniunii Europene, state terțe și statele membre ale Uniunii Europene neparticipante la cooperarea consolidată.

Scopul lucrării este acela de a prezenta o imagine mult mai clară asupra Parchetului European, de a evidenția operațiunile de succes desfășurate de acesta în perioada 2021 – 2022. În final, lucrarea descrie impactul pe care l-a avut constituirea acestui organism asupra României.

Cuvinte cheie: *Parchet European, competență, baze legale, operațiuni, cooperare consolidată.*

I. Necesitatea înființării Parchetului European și bazele legale

Bugetul Uniunii Europene este alcătuit în proporție de 98% din resursele proprii ale Uniunii Europene, la care se alte surse de venituri (contribuții ale statelor din afara Uniunii Europene la anumite programe, penalități de întârziere și amenzi)[1].

Comisia Europeană, instituție responsabilă de perspectivelor financiare, a stabilit ca principalele trei surse de venituri pentru bugetul Uniunii Europene pentru perioada 2021-2027 să fie[2]: contribuțiile întemeiate pe taxa pe valoarea adăugată (TVA), taxele vamale, contribuțiile directe ale statelor membre ale UE (bazate pe venitul național brut), precum și contribuția pe deșeurile de ambalaje din plastic nereciclate.

---

[*] Student, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: iuliana.bors@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea prof. univ. dr. Augustin Fuerea (augustin.fuerea@univnt.ro).

[1] https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/budget/revenue_ro, accesat la data de 19.03.2023.

[2] https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/the-eu-budget/long-term-eu-budget-2021-2027/, accesat la data de 31.03.2023.

Din bugetul Uniunii Europene se finanțează o multitudine de proiecte și programe care influențează calitatea vieții cetățenilor din UE. Prin urmare, atât utilizarea defectuoasă, cât și fraudarea acestuia, conduc la grave consecințe de ordin economic, dar și social.

Fenomenul criminalității organizate transfrontaliere s-a dezvoltat major în ultimii ani, dobândind diverse forme, astfel că statele membre ale UE nu pot să combată criminalitatea în mod eficient și operativ decât printr-o strânsă cooperare.

Art. 325 din **Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene**[3] (denumit în continuare TFUE) stabilește faptul că *„Uniunea și statele membre combat frauda și orice altă activitate ilegală care aduce atingere intereselor financiare ale Uniunii prin măsuri luate în conformitate cu prezentul articol, măsuri care descurajează fraudele și oferă o protecție efectivă în statele membre, precum și în instituțiile, organele, oficiile și agențiile Uniunii*."

De asemenea, conform **art. 86** din TFUE *„Pentru combaterea infracțiunilor care aducatingere intereselor financiare ale Uniunii, Consiliul, hotărând prin regulamente în conformitate cu o procedură legislativă specială, poate institui un Parchet European, pornind de la Eurojust. Consiliul hotărăște în unanimitate, după aprobarea Parlamentului European*". Însă, existența unui consens între toate statele membre ale UE a fost dintotdeauna un aspect greu de întreprins.

Astfel, în anul 2013, Comisia Europeană a prezentat o propunere de regulament al Consiliului de instituire a Parchetului European[4] . Această propunere a făcut parte dintr-un pachet legislativ care a fost însoțit de o propunere privind reforma Eurojust.

Necesitatea înființării Parchetului European a fost dată și de faptul că, în cazurile de fraudă care aduceau atingere bugetului Uniunii Europene, competențele autorităților naționale se opreau la frontierele acestora, iar organisme precum Eurojust, Europol și Oficiul European de Luptă Antifraudă (OLAF) nu au mandate de a desfășura anchete penale. Totuși, rămâne esențial rolul Eurojust în îmbunătățirea cooperării judiciare și a coordonării dintre autoritățile judiciare.

Astfel**, Eurojust**[5] acordă sprijin autorităților naționale pentru a coopera în mod eficient și operativ în vederea combaterii formelor grave de criminalitate organizată (terorism, criminalitate informatică, infracțiuni împotriva intereselor financiare UE, fraudă etc.) care implică cel puțin două țări membre UE.

---

[3] Tratatul a fost numit inițial Tratatul de instituire a Comunității Economice Europene - CEE și a fost semnat la 25 martie 1957 la Roma, împreună cu Tratatul de instituire a Comunității Europene a Energiei Atomice (CEEA sau Euratom), și a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1958. Tratatul a fost modificat de mai multe ori în 1992 prin Tratatul de la Maastricht, în 1997 prin Tratatul de la Amsterdam, în 2002 prin Tratatul de la Nisa și în 2007 prin Tratatul de la Lisabona.

[4] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013PC0534&from=ro, accesat la data de 31.03.2023.

[5] https://www.eurojust.europa.eu/ro/about-us/what-we-do, accesat la data de 18.03.2023.

Europol[6] este o agenție a Uniunii Europene care sprijină anchetele initiate de către statele membre pentru combaterea infracțiunilor de amploare internațională, asigurând totodată și cooperarea între mai multe țări, atât în interiorul, cât și în afara UE[7].

Oficiul European de Luptă Antifraudă[8] este entitatea Uniunii care se ocupă cu protejarea intereselor financiare ale acesteia, prin efectuarea de investigații[9] , în cauzele de fraudare a bugetului UE (care vizează atât cheltuielile, cât anumite tipuri de venituri), actelor de corupție, precum și în cazurile de abateri grave legate de îndeplinirea îndatoririlor profesionale la nivelul instituțiilor europene. Competențele sale se limitează, așadar, la cercetări administrative.

II. Competența Parchetului European

Ordinea juridică a Uniunii Europene este guvernată de următoarele principii: principiul atribuirii de competențe, principiul subsidiarității, principiul subsidiarității și principiul cooperării loiale.

Înainte ca Parchetul European să fie înființat, au existat opinii ale unor state membre cum că acesta nu ar respecta **principiile subsidiarității**[10] și **proporționalității**[11]. Astfel, în propunerea Comisiei Europene (2013) 534 de Regulament al Consiliului de instituire a Parchetului European[12] s-a arătat faptul că, având în vedere caracterul transfrontalier al infracțiunilor care aduc atingere bugetului UE și efectele acestora, este necesară coordonarea și conducerea urmăririi penale la nivelul Uniunii, autoritățile naționale competente având resurse de asigurare a aplicării legii limitate. De asemenea, s-a precizat faptul că opțiunile alese nu reprezintă o intruziune totală în sistemele juridice și structurile instituționale ale statelor membre, această competență a Parchetului European nefiind accesorie.

Art. 4 din **Regulamentul UE 2017/1939 al Consiliului de punere în aplicare a unei forme de cooperare consolidată în ceea ce privește instituirea**

---

[6] https://www.europol.europa.eu/about-europol:ro, accesat la data de 18.03.2023.

[7] A devenit agenție oficială a UE la 1 ianuarie 2010. Europol este, de asemenea, biroul european central de combatere a falsificării monedei euro.

[8] https://anti-fraud.ec.europa.eu/index_ro, accesat la data de 18.03.2023.

[9] Acestea pot fi interne și externe. Investigațiile interne sunt investigații administrative în cadrul instituțiilor și organismelor UE, iar cele externe sunt investigații administrative în afara instituțiilor și organismelor UE, în scopul detectării fraudei sau a altor abateri comise de persoane fizice sau juridice.

[10] Prevăzut în art. 5 alin. (3) din TFUE.

[11] Prevăzut în art. 5 alin. (4) din TFUE..

[12] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013PC0534&from=ro, accesat la data de 31.03.2023.

Parchetului European (EPPO)*[13]* stabilește faptul că *EPPO are competența de a investiga, de a urmări penal și de a trimite în judecată pe autorii infracțiunilor care aduc atingere intereselor financiare ale Uniunii prevăzute în Directiva (UE) 2017/1371 și stabilite în prezentul regulament și pe complicii acestora. EPPO desfășoară investigații, efectuează acte de urmărire penală și exercită acțiunea publică în cadrul instanțelor competente din statele membre, până la finalizarea cazului.* Orice extindere a competenței pentru a include infracțiuni grave cu dimensiune transfrontalieră necesită o decizie unanimă a Consiliului European.

Directiva (UE) 2017/1371[14] a Parlamentului European și a Consiliului *privind combaterea fraudelor îndreptate împotriva intereselor financiare ale Uniunii prin mijloace de drept penal[15]* are drept obiectiv crearea unui sistem juridic alcătuit din norme comune, prin care să se asigure o armonizare a legislației penale în domeniul infracțiunilor care afectează bugetul Uniunii Europene.

Directiva vizează[16]:

- **Fraudele** (în materie de cheltuieli aferente achizițiilor publice și care nu sunt aferente achizițiilor publice, precum și venituri obținute propriile resurse de TVA și alte venituri) și alte infracțiuni, precum **corupția**, **deturnarea de fonduri** sau **spălarea banilor**, care afectează interesele financiare ale UE – adică bugetul UE, bugetele instituțiilor, organelor, oficiilor și agențiilor UE instituite prin tratate sau bugetele gestionate și monitorizate direct sau indirect de acestea;
- Infracțiunile grave împotriva sistemului comun privind taxa pe valoarea adăugată (TVA), cum sunt frauda în materie de TVA prin intermediul firmelor fantomă, **fraudele de tip carusel în materie de TVA[17]**, mai exact, infracțiuni considerate grave când au legătură cu teritoriul a cel puțin două state membre ale UE și implică un prejudiciu total de cel puțin 10.000.000 EUR.

Directiva stabilește necesitatea ca toate statele membre ale Uniunii să prevadă și să sancționeze faptele mai sus menționate și, de asemenea, abordează înghețarea și confiscarea mijloacelor și a produselor infracțiunilor care afectează bugetul UE, stabilește circumstanțe agravante și termene de prescripție minime și importanța cooperării între statele membre și instituțiile, organele, oficiile și agențiile UE.

Directiva a avut termen de transpunere data de 6 iulie 2019, România notificând transpunerea completă a acesteia. Însă, la data de 2 decembrie 2021 a

---

[13] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A32017R1939, accesat la data de 25.03.2023.

[14] Publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, seria L, nr. 198 din 28 iulie 2017.

[15] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017L1371&from=EN, accesat la data de 12.03.2023.

[16]https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/fight-against-fraud-to-the-eu-s-financial-interests-by-means-of-criminal-law.html.

[17] Autorii fraudelor dintr-un stat membru importă bunuri fără TVA din alte state membre, iar apoi vând bunurile către cumpărători naționali, încasând TVA de la aceștia. Ulterior, vânzătorii dispar fără a plăti TVA-ul către autoritățile fiscale.

fost declanșată, de către Comisia Europeană, o acțiune în constatarea neîndeplinirii obligațiilor de stat membru având ca obiect transpunerea incorectă a Directivei (UE) 2017/1371 față de România și de alte state, precum Grecia, Spania, Luxemburg ș.a[18].

Cu privire la transpunerea **art. 3 alin. (2) lit. (c) pct. (i)[19],** Comisia Europeană a precizat că modul în care s-a transpus în legislația națională această dispoziție (*resurse ce trebuie virate către bugetul general al Uniunii*) în art. **18^3** din **Legea nr. 78/2000** *pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție* este restrictivă față de dispoziția din textul Directivei (*resurse ale bugetului Uniunii)*, întrucât această sintagmă nu ar include resursele care sunt furnizate direct în bugetul Uniunii Europene.

De asemenea, au fost formulate critici și cu privire la transpunerea **art. 11 alin. (1) lit. (b)[20]**. S-a susținut că, atunci când infracțiunile sunt săvârșite în afara teritoriului național art. 9 alin. (1) din Codul penal adaugă o condiție care nu este permisă de textul Directivei, și anume: *„dacă pedeapsa prevăzută de legislația română este detențiunea pe viață sau închisoarea mai mare de 10 ani*”, la care se adaugă și condiția dublei incriminări, de asemenea, necuprinsă în cerințele Directivei.

Prin urmare, Parlamentul României a adoptat **Legea nr. 234 din 19 iulie 2022**[21] prin care a modificat prevederile **art. 18^3[22]** din Legea nr. 78/2000 și a

[18] https://www.just.ro/wp-content/uploads/2022/01/Expunere-de-motive-Pr.-lege-art.-3-alin.-2-lit.-c-pct.-i-art.-11-alin.-1-lit.-b Directiva-UE-2017-1371.docx , accesat la data de 25.03.2023.

[19] „În sensul prezentei directive, sunt considerate fraudă care aduce atingere intereselor financiare ale Uniunii următoarele: în legătură cu alte venituri decât cele obținute din propriile resurse de TVA menționate la litera (d), orice acțiune sau inacțiune cu privire la utilizarea sau prezentarea de declarații sau documente false, incorecte sau incomplete, având ca efect diminuarea ilegală a resurselor bugetului Uniunii sau ale bugetelor gestionate de Uniune ori în numele acesteia.”

[20]„ Fiecare stat membru ia măsurile necesare pentru a-și stabili competența în privința infracțiunilor menționate la articolele 3, 4 și 5 atunci când autorul infracțiunii este un resortisant al său”.

[21] Pentru modificarea art. 18^3 din Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție și pentru dispunerea altor măsuri de transpunere a Directivei (UE) 2017/1.371 a Parlamentului European și a Consiliului din 5 iulie 2017 privind combaterea fraudelor îndreptate împotriva intereselor financiare ale Uniunii prin mijloace de drept penal.

[22] (1) Folosirea sau prezentarea de documente ori declarații false, inexacte sau incomplete, care are ca rezultat diminuarea ilegală a resurselor bugetului Uniunii Europene sau ale bugetelor administrate de aceasta ori în numele ei, se pedepsește cu închisoare de la 2 la 7 ani și interzicerea exercitării unor drepturi.

(2) Cu pedeapsa prevăzută la alin. (1) se sancționează omisiunea de a furniza, cu știință, datele cerute potrivit prevederilor legale, dacă fapta are ca rezultat diminuarea ilegală a resurselor bugetului Uniunii Europene sau ale bugetelor administrate de aceasta ori în numele ei.

introdus o prevedere derogatorie de la art. 9 din Codul penal, care să răspundă cerințelor exprese cuprinse în art. 11 alin. (1) lit. (b) din Directivă[23].

III. Activitatea Parchetului European (iunie 2021 - decembrie 2022). Impactul asupra României. Operațiuni de amploare

Parchetul European și-a început activitatea la 1 iunie 2021 și, până în prezent, 22 de state membre ale UE au decis să adere la această formă de cooperare consolidată.

Analizând cele două rapoarte anuale[24] de activitate ale Parchetului European, se poate constata creșterea numărului de investigații efectuate. Astfel, până la sfârșitul anului 2022, Parchetul European aveam 1117 investigații active, cu un prejudiciu total estimat la 14,1 miliarde de euro, din care aproape jumătate are drept cauză frauda în materie de TVA, comparativ cu sfârșitul anului 2021 când existau 515 investigații active cu un prejudiciu total de 5,4 miliarde de euro din care 2,5 miliarde euro erau daune estimate în anchetele privind frauda în materie de TVA.

De asemenea, în anul 2022, Parchetul European a primit 3318 de rapoarte de infracțiuni, iar judecătorii au acordat înghețarea a 359,1 milioane de euro, comparativ cu anul 2021 când au fost înghețate 147,3 milioane de euro.

În anul 2021, cele mai multe plângeri/rapoarte primite au fost de la autoritățile naționale (1351), pe când în anul 2022 de la particulari (1924).

Până la sfârșitul anului 2021 a existat o condamnare definitivă, iar la sfârșitul anului 2022 au fost 20 de condamnări definitive.

În România, deși în anul 2021 au fost înregistrate mai puține investigații active (60) față de anul 2022 (121), daunele totale estimate au fost mai mari (1,3 miliarde de euro) comparativ cu 2022 (508,4 milioane de euro). Atât în anul 2021,

---

[23] Dacă faptele sunt săvârșite în afara teritoriului țării de către un cetățean român sau de o persoană juridică română, indiferent de pedeapsa prevăzută de legea română, chiar dacă fapta nu este prevăzută ca infracțiune de legea penală a țării unde aceasta a fost săvârșită și fără a fi necesară autorizarea prealabilă a procurorului general de la parchetul de pe lângă curtea de apel în a cărei rază teritorială se află parchetul mai întâi sesizat sau a procurorului general de la parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, legea penală română se aplică infracțiunilor prevăzute la:
a) art. 6, 7 și art. 18^1-18^5 din Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție, cu modificările și completările ulterioare;
b) art. 4, 8 și 9 din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale, cu modificările și completările ulterioare, art. 270 și art. 272-275 din Legea nr. 86/2006 privind Codul vamal al României, cu modificările și completările ulterioare, art. 289-292, art. 294, 295, 297, 298, art. 306-309 și art. 367 din Legea nr. 286/2009 privind Codul penal, cu modificările și completările ulterioare, și art. 49 din Legea nr. 129/2019 pentru prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative, cu modificările și completările ulterioare, dacă au avut ca rezultat atingerea intereselor financiare ale Uniunii Europene.

[24] Cele două rapoarte pot fi consultate pe pagina oficială EPPO, respectiv : https://www.eppo.europa.eu/en/documents, accesat la data de 25.03.2023.

cât și în 2022, cele mai multe rapoarte/ plângeri au fost primite de la autoritățile naționale, urmate de particulari și instituții, agenții, organisme UE, și nu a existat nicio sesizare din oficiu. Cele mai multe infracțiuni investigate au fost fraude privind cheltuielile, altele decât cele legate de achiziții publice, fraudele privind cheltuielile legate de achiziții publice, infracțiuni legate în mod indisolubil și infracțiuni de corupție. Până la sfârșitul anului 2021, nu au fost condamnări definitive, iar în anul 2022 a existat o condamnare definitivă și 5 cazuri cercetate în total. În anul 2022, au fost înghețate 10,1 milioane de euro.

O operațiune amplă a Parchetului European este **operațiunea Admiral** desfășurată în anul 2022 în care se investighează o fraudă de peste 2,2 miliarde de dolari, care este dovada clară că acest parchet transnațional este extrem de eficient și necesar pentru spațiul judiciar european. Astfel, în cooperare cu agenţiile de aplicare a legii din 14 state membre ale UE, Parchetul European a efectuat peste 200 de percheziţii simultane (Belgia, Cipru, Franţa, Germania, Grecia, Ungaria, Italia, Lituania, Luxemburg, Olanda, Portugalia, România, Slovacia, Spania şi Slovacia) într-un caz complex de fraudă în materie de TVA bazată pe vânzarea de bunuri electronice populare, activitatea infracțională fiind răspândită și în țări din Asia, America și Africa.

În aprilie 2021, autoritatea fiscală portugheză din Coimbra cerceta o companie care vindea telefoane mobile, tablete, căşti şi alte dispozitive electronice, fiind suspectată de fraudă cu TVA. Ulterior, când EPPO și-a început activitatea, autorităţile portugheze au raportat cazul. Din punct de vedere naţional, pe baza unei anchetei administrative, facturarea şi declaraţiile fiscale păreau a fi în regulă. Însă, procurorii delegaţi europeni portughezi au decis să investigheze cazul în continuare. Lucrând împreună la nivel transfrontalier, procurorii europeni, procurorii europeni delegaţi, analiştii în domeniul fraudei financiare ai EPPO şi reprezentanţii Europol şi ai autorităţilor naţionale de aplicare a legii au stabilit treptat legături între societatea suspectă din Portugalia şi aproape 9.000 de alte entităţi juridice şi peste 600 de persoane fizice situate în diferite ţări. La optsprezece luni de la primirea raportului iniţial de la autoritățile portugheze, EPPO a scos la suprafață cea mai mare fraudă de tip carusel în materie de TVA investigată vreodată în UE[25].

Modul de operare a fost următorul: Companiile acționau ca furnizori aparent curați de dispozitive electronice şi solicitau rambursări de TVA de la autorităţile fiscale naţionale în timp ce vindeau aceste dispozitive online clienţilor individuali. Ulterior, au canalizat veniturile obţinute din aceste vânzări în străinătate, înainte de a dispărea ele însele ori spălau veniturile obţinute din această activitate infracţională.

[25] https://www.ct100.ro/operatiunea-admiral-parchetul-european-investigheaza-o-frauda-de-22-miliarde-de-dolari-inclusiv-in-olanda-si-germania/ , accesat la data de 25.03.2023.

Acest tip de fraudă este aproape imposibil de descoperit dintr-o perspectivă pur națională. Utilizând sistemul central de gestionare a cazurilor EPPO, accesul la bazele de date naționale și europene, susținut de capacitatea analitică și de investigație a Biroului central al EPPO, precum și de Europol și de agenții naționali de aplicare a legii, procurorii europeni au putut să elaboreze și să pună în aplicare o abordare comună de investigare a unei întregi rețele de grupuri de crimă organizată", au mai precizat procurorii EPPO[26].

O altă operațiune a Parchetului European este **operațiunea *„Cerneala ieftină"*** [27] desfășurată în ianuarie 2023, când au fost reținuți 18 suspecți despre care se presupune că fac parte dintr-o organizație criminală care vinde produse de papetărie la prețuri ieftine, evitând fraudulos plata TVA-ului, cu profituri estimate la 58 de milioane de euro. Ancheta a început în anul 2020, în urma unor verificări administrative a unor companii care își desfășurau activitatea în comerțul cu articole de papetărie și consumabile pentru dispozitive de imprimare. Prețurile foarte ieftine stabilite pentru aceste produse, neconforme cu piața, au creat suspiciuni pentru Poliției Financiare Italiene.

Investigațiile ulterioare au evidențiat existența unei scheme complexe de fraudă care implica peste 30 de suspecți care, folosind o rețea de firme situate în principal în regiunea Triveneto, dar și în numeroase țări din UE, s-au ocupat de importul acestor produse în Italia, fără să plătească TVA-ul. Grupului a vândut din nou produsele importate – în principal tonere pentru imprimante profesionale, dar și articole de papetărie – la prețuri extrem de avantajoase, denaturând principiile concurenței loiale pe piață. De asemenea, grupul este suspectat că a spălat bani prin investiții profitabile în Italia și în străinătate, în turism, catering, imobiliare și criptomonede.

În vederea recuperării prejudiciilor aduse bugetelor naționale și UE, instanța a dispus sechestrul asupra banilor și altor bunuri, precum autovehicule și imobile în valoare totală de aproximativ 58 milioane euro, urmând să fie executate împotriva a 19 persoane fizice și 20 de companii. De asemenea, au fost sechestrate acțiunile a opt companii.

IV. Concluzii

Având în vedere cele expuse, opinăm în sensul că, pe parcursul celor doi ani de activitate, Parchetul European a demonstrat faptul că instituirea unui astfel de instituții transnaționale a adus mari beneficii atât Uniunii Europene, cât și statelor membre participante la această formă de cooperare consolidată prin creșterea

[26] https://www.eppo.europa.eu/en/news/operation-admiral-eppo-uncovers-organised-crime-groups-responsible-vat-fraud-estimated-eu22, accesat la data de 25.03.2023.

[27] https://www.eppo.europa.eu/en/news/operation-cheap-ink-eppo-cracks-down-eu58-million-vat-fraud-involving-office-supplies , accesat la data de 25.03.2023.

nivelului de depistare a fraudelor la nivelul UE și recuperarea unor venituri mari provenite din activitățile infracționale.

Adoptarea unui regulament prin care statele să integreze acest organism în sistemele lor juridice și a unei directive care să stabilească norme juridice comune minime pentru combaterea infracționalității care afectează bugetul UE au condus la crearea unei importante componente a statului de drept în Uniune.

Este incontestabil faptul că Parchetul European aduce un mare avantaj autorităților de aplicare a legii în desfășurarea anchetelor transfrontaliere, în primul rând, prin celeritatea cu care se acționează, având în vedere că nu există acea procedură de asistență juridică reciprocă care uneori îngreunează cauzele penale. În al doilea rând, accesul la informațiile operaționale prin sistemul de gestionare a cazurilor permite EPPO să stabilească anumite conexiuni între anchetele sale active și să identifice mai multe bunuri care să fie ulterior puse sub sechestru.

Totodată, în conformitate cu articolul 99 din Regulamentul EPPO, Parchetul European a stabilit relații cu instituțiile, organismele, oficiile și agențiile Uniunii, precum și cu autoritățile relevante ale statelor membre neparticipante și ale țărilor terțe și cu organizații internaționale prin încheierea unor acorduri de lucru. Mai mult, s-au creat și dezvoltat instrumente informatice pentru a facilita și a sprijini operațiunile: o platformă pentru transferul securizat de informații (EPPOBox), formulare de raportare a infracțiunilor pentru importul automat de informații, un instrument de schimb de informații cu alte organizații judiciare, cum ar fi Eurojust, Europol și OLAF; și un sistem de traducere electronică pentru traducerea automată a cazurilor înregistrate.

Cu toate acestea, există unele situații care îngreunează în mod semnificativ activitatea Parchetului European și care trebuie înlăturate. Spre exemplu, lipsa de cooperare cu EPPO a unor state membre neparticipante care are un efect substanțial asupra nivelului de protecție a intereselor financiare ale UE. Este cazul Poloniei care a refuzat să recunoască EPPO drept autoritate competentă, nu a modificat legislația națională și a respins în mod constant cererile de cooperare judiciară, procurorul-șef EPPO afirmând că Polonia *„contestă supremația legislației UE”* . EPPO a solicitat sprijin Poloniei, în anul 2021, pentru 23 de anchete, iar în anul 2022 pentru 31 de anchete, care o implicau și pe aceasta, Varșovia refuzând toate solicitările. Ulterior, Polonia a adus modificări Codului de procedură penală care au intrat în vigoare la data de 27 decembrie 2022 și a recunoscut Parchetul European ca ca autoritate competentă pentru instrumentele relevante ale UE privind cooperarea judiciară în materie penală. Cu toate acestea, întrucât lipsa sistematică de cooperare a Poloniei în perioada 2021-2022 a avut un impact negativ direct asupra capacității EPPO de a proteja bugetul UE prin anchete și urmăriri penale, procurorul-șef european a raportat situația Comisiei Europene, în conformitate cu Regulamentul (UE, Euratom) 2020/2092 al Parlamentului European și al Consiliului din 16 decembrie 2020 privind un regim general de condiționalitate

pentru protecția bugetului Uniunii. De asemenea, aranjamentul de lucru finalizat, la nivel tehnic, nu a fost semnat încă, în aceeași situație fiind și relatia EPPO cu Danemarca.

Referințe

- Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (versiunea consolidată);
- Regulamentul (UE) 2017/1939 de punere în aplicare a unei forme de cooperare consolidată în ceea ce privește instituirea Parchetului European (EPPO);
- Decizia de punere în aplicare (UE) 2021/856 a Comisiei din 25 mai 2021 de stabilire a datei la care Parchetul European își asumă atribuțiile de investigare și de urmărire penală;
- Directiva (UE) 2017/1371 a Parlamentului European și a Consiliului privind combaterea fraudelor îndreptate împotriva intereselor financiare ale Uniunii prin mijloace de drept penal ;
- Propunerea Comisiei Europene (2013) 534 de Regulament al Consiliului de instituire a Parchetului European din 17.07.2013;
- Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție;
- Legea nr. 234 din 19 iulie 2022 pentru modificarea art. 18^3 din Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție și pentru dispunerea altor măsuri de transpunere a Directivei (UE) 2017/1.371 a Parlamentului European și a Consiliului din 5 iulie 2017 privind combaterea fraudelor îndreptate împotriva intereselor financiare ale Uniunii prin mijloace de drept penal;
- https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013PC0534&from=ro;
- https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/budget/revenue_ro;
- https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/the-eu-budget/long-term-eu-budget-2021-2027/;
- https://www.eurojust.europa.eu/ro/about-us/what-we-do;
- https://www.europol.europa.eu/about-europol:ro;
- https://anti-fraud.ec.europa.eu/index_ro;
- https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013PC0534&from=ro;
- https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A32017R1939;
- https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017L1371&from=EN;
- https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/fight-against-fraud-to-the-eu-s-financial-interests-by-means-of-criminal-law.html;
- https://www.just.ro/wp-content/uploads/2022/01/Expunere-de-motive-Pr.-lege-art.-3-alin.-2-lit.-c-pct.-i-art.-11-alin.-1-lit.-b Directiva-UE-2017-1371.docx;
- https://www.eppo.europa.eu/en/documents;
- https://www.ct100.ro/operatiunea-admiral-parchetul-european-investigheaza-o-frauda-de-22-miliarde-de-dolari-inclusiv-in-olanda-si-germania/;
- https://www.eppo.europa.eu/en/news/operation-admiral-eppo-uncovers-organised-crime-groups-responsible-vat-fraud-estimated-eu22;

- https://www.eppo.europa.eu/en/news/operation-cheap-ink-eppo-cracks-down-eu58-million-vat-fraud-involving-office-supplies.

PARTICULARITĂȚI ALE PERSONALITĂȚII JURIDICE A UNIUNII EUROPENE

Elena Silvia BALABAN (ȘOVA)[*]

Abstract

Scopul acestui studiu este de a sublinia particularitățile personalității juridice a Uniunii Europene. Personalitatea juridică a Uniunii Europene o putem analiza prin raportare la perioada anterioară intrării în vigoare a Tratatului de la Lisabona, respectiv perioada ulterioară intrării în vigoare a acestuia. Ulterior încheierii Tratatului de la Lisabona și recunoașterii explicite a personalității juridice pentru Uniunea Europeană, Uniunea devine o entitate independentă în sine. Uniunea Europeană este o organizație cu caracter suprastatal, care este plasată deasupra statelor, exercitând și competențele stabilite prin tratate. Particularitățile personalității juridice a Uniunii Europene sunt conferite, în special, de sistemul instituțional unic, de sistemul normativ, la care se adaugă și alte aspecte importante precum moneda unică, cetățenia, uniunea și diplomația.

Cuvinte cheie: *comunitățile europene, uniunea europeană, personalitate juridică, subiect de drept internațional, sistem instituțional unic, sistem normativ, monedă unică, particularități.*

I. Scurt istoric privind personalitatea juridică a Comunităților Europene/Uniunii Europene

În evoluția lor, Comunitățile Europene și Uniunea Europeană au cuprins o serie de reforme succesive stabilite prin tratate, Uniunea Europeană reprezentând, în prezent, atât un proiect politic, cât și o formă de organizare juridică.

Prima Comunitate Europeană, Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului (CECO/CEEA) a fost instituită în anul 1951, prin Tratatul de la Paris, care a intrat în vigoare în anul 1952, fiind percepută de către susținătorii săi ca "o treaptă spre o integrare europeană mai extinsă"[1]. Conform tratatului de instituire,

[*] Masterand, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din Bucuresti; (e-mail: silviaelenasova@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea prof. univ. dr. AUGUSTIN FUEREA (e-mail: augustin.fuerea@univnt.ro).

[1] Paul Craig, Grainne de Burca, Dreptul Uniunii Europene, Comentarii, jurisprudență și doctrină, Ediția a IV a, Editura Hamangiu, București, 2017, p. 4.

personalitatea juridică a acesteia a fost prevăzută expres la art. 6: „Comunitatea are personalitate juridică“[2].

De asemenea, o serie de propuneri eșuate de constituire a altor două comunități, respectiv Comunitatea Europeană Pentru Apărare (CEA) și Comunitatea Politică Europeană (CPE) „au fost, totuși, importante în ansamblul istoriei creării CEE“[3], reprezentând pași importanți în ceea ce privește integrarea europeană.

Ulterior prin Tratatele de la Roma au fost constituite, în anul 1957, două noi organizații internaționale, respectiv: Comunitatea Economică Europeană (CEE) și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice (CEEA/Euratom). Prin Tratatele de la Roma, intrate în vigoare în anul 1958, la art. 210, respectiv art. 184 se stipulează faptul că cele două Comunități au personalitate juridică, „ambele articole având același conținut, și anume Comunitatea are personalitate juridică“[4].

Comunitățile Europene dispuneau de buget, patrimoniu, instituții, organe distincte și, totodată, aveau “competență proprie și personalitate juridică în ordinea juridică internațională”[5], ceea ce le recunoaște calitatea de subiect de drept internațional, personalitatea juridică manifestându-se atât în ordinea juridică comunitară, cât și a statelor membre. Cele trei Comunități Europene și-au menținut personalitatea juridică și după unificarea instituțiilor decizionale și executive care le deserveau și care a avut loc prin Tratatul de la Bruxelles[6].

Personalitatea juridică a Uniunii Europene o putem analiza prin raportare la perioada anterioară intrării în vigoare a Tratatului de la Lisabona, respectiv perioada ulterioară intrării în vigoare a acestuia.

În anul 1992, prin Tratatul de la Maastricht, care a intrat în vigoare în anul 1993, se pun bazele Uniunii, părţile contractante instituind între ele o Uniune Europeană. Potrivit acestui tratat, Uniunea Europeană nu se substituie Comunităţilor Europene, ci este fondată și se bazează pe acestea, completate cu politicile şi formele de cooperare prevăzute în tratat. Uniunea se sprijină, în această etapă, pe trei piloni, și anume: primul pilon - pilonul comunitar (Comunitățile Europene), respectiv pilonii doi şi trei, care reprezintau două domenii suplimentare de cooperare în domeniile politică externă şi de securitate comună, respectiv justiție şi afacerile interne.

Prin Tratatul de la Maastricht nu s-a recunoscut în mod expres personalitatea juridică pentru Uniune, distinctă de cea a Comunităților și a statelor membre,

---

[2] Augustin Fuerea, Dreptul Uniunii Europene, principii, actiuni, libertați, Editura Universul Juridic, București, 2016, p. 19.
[3] Paul Craig, Grainne de Burca, *op. cit.,* p. 4.
[4] Augustin Fuerea, *op. cit.,* p. 19.
[5] Ion M. Anghel, Personalitatea Juridică și competența Comunităților Europene/Uniunii Europene, Editura Lumina LEX, București, 2007, p. 28.
[6] Semnat în anul 1965, intrat în vigoare în anul 1967.

"capacitatea de subiect de drept internațional având-o, în continuare, numai cele trei Comunități"[7], sens în care statutul juridic a fost rezervat numai primului pilon.

Rezervarea statutului juridic numai primului pilon rezultă și din faptul că toate caracteristicile indispensabile dreptului comunitar se aplică doar Comunităților Europene, respectiv domeniului supus integrării, nu și celorlalți doi piloni care se "bazează mai mult pe programe și intenții declarate"[8].

În ceea ce privește exprimarea juridică pe plan internațional, deși tratatul nu cuprinde mențiuni cu privire la personalitatea juridică a acesteia, la art. 2 din tratat a fost inclus ca obiectiv și acela de a-și "afirma identitatea pe scena internațională"[9], ceea ce a permis Uniunii să dețină acest rol "fară a fi devenit subiect de drept internațional"[10], aspect care ar putea să fie considerat "un argument în favoarea recunoașterii personalității juridice pentru Uniune"[11].

În acest sens, suntem de acord cu opinia specialiștilor care susțin faptul că, Uniunea Europeană a apărut, inițial, "ca un cadru instituțional politico administrativ general și nu ca o entitate juridică"[12].

Astfel, anterior intrării în vigoarea a Tratatului de la Lisabona, putem defini Uniunea Europeană că "fiind o entitate sui generis, având o personalitate juridică emergentă"[13], personalitatea juridică aparținând Comunităților Europene.

În anul 2007, se semnează Tratatul de la Lisabona, care a intrat în vigoare la 1 decembrie 2009 și care prevede o serie de elemente de noutate, dintre care subliniem pe cele care fac trimitere "la personalitatea juridică a Uniunii Europene și competențele acesteia"[14].

Uniunea Europeană devine, ulterior Tratatului de la Lisabona, o entitate independentă în sine, cu personalitate juridică, prin recunoașterea explicită a acesteia. Astfel, la art. 1 alin. (3) din Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE), se precizează faptul că "Uniunea se substituie Comunității Europene și îi succedă acesteia"[15], iar la art. 47 se prevede că "Uniunea are personalitate Juridică"16.

---

[7] *Ibidem*, p. 46.
[8] *Ibidem*, p. 49.
[9] Augustin Fuerea, *op. cit.*, p. 20.
[10] Ion M. Anghel, *op. cit.*, p. 47.
[11] *Idem.*
[12] *Ibidem*, p. 50.
[13] Augustin Fuerea, *op. cit.*, p. 20.
[14] Augustin Fuerea, Manualul Uniunii Europene, Editia a IV-a, revăzută și adăugită după Tratatul de la Lisabona (2007/2009), Editura Universul Juridic, București, 2016, p. 86.
[15] Augustin Fuerea, Tratatele fundamentale ale Uniunii Europene, Editura C.H. Beck, București, 2017, p. 3.
[16] *Ibidem*, p. 28.

II. Particularități ale personalității juridice a Uniunii Europene

Personalitatea juridică a unui stat sau a unei organizații intrernaționale reprezintă acea capacitate, aptitudine “de a încheia acte juridice prin care dobândește drepturi și își asumă obligații, poate să stabilească raporturi guvernate de dreptul internațional”[17] și, implicit, acestea au calitatea de subiect de drept internațional, fiind guvernate de regulile stabilite la acest nivel.

Ca subiecte de drept internațional, organizațiile pot stabili relații cu statele lor membre și cu alte organizații, dobândesc capacitatea de a încheia tratate, capacitate care “*implică existența personalității juridice*”[18], stabilesc relații diplomatice, beneficiază de imunități și privilegii și își creează o ordine juridică proprie, care are efect obligatoriu pentru organele instituționale proprii, respective statele membre, însă fundamentul existentei organizației este voința statelor.

Din punct de vedere al caracterizării personalității juridice a Comunităților, respectiv Uniunii Europene, remarcăm faptul că aceasta nu se încadrează într-un tipar tradițional de tip stat, reuniune de state sau organizație internațională.

Identificăm în cazul Comunităților și Uniunii Europene *„elemente care sunt comune în unele cazuri cu acelea ale confederațiilor (...) federațiilor (...) sau cu ale organizațiilor internaționale interguvernamentale“*[19]. Astfel, regăsim elemente comune cu ale confederațiilor, respectiv crearea prin tratate, în care statele membre își vor păstra calitatea de subiecte de drept, cu existența unui sistem de repartizare a competențelor, elementele comune cu ale federațiilor, în care regăsim o coexistență cu a statelor membre și în care competențele sunt partajate având în vedere importanța în realizarea obiectivelor comunitare, precum și elemente comune cu ale organizațiilor internaționale interguvernamentale, în ceea ce privește modul de înființare a subiectelor de drept internațional prin tratate.

Specificitatea Comunităților/Uniunii în raport cu organizațiile internaționale clasice constă în faptul ca acestea au fost constituite prin tratate care cuprind forme speciale de negociere, încheiere și intrare în vigoare, ansamblul regulilor stabilite prin acestea, precum și a celor stabilite de instituții reprezentând *„o ordine juridică specifică care se apropie de ordinea juridică statală“*[20], depășind, astfel, reglementările din dreptul internațional, ca grad și esență.

Conform opiniei doctrinare, Uniunea Europeană nu este o *„organizație internațională interguvernamentală în sensul tradițional al termenului, ci o organizație cu caracter suprastatal“*[21], care este plasată deasupra statelor, exercitând și anumite competențe.

---

[17] Ion M. Anghel, p. 12.
[18] *Ibidem*, p. 18.
[19] *Ibidem*, p. 65.
[20] *Ibidem*, p. 79.
[21] *Idem.*

Având în vedere personalitatea juridică pe care o conferă Uniunii Europene, coroborat cu definiţia organizaţiilor interguvernamentale general acceptată[22], Tratatul de la Lisabona are o importanţă majoră, în sensul în care Uniunea Europeană devine un veritabil subiect de drept internaţional şi acţionează la nivel internaţional potrivit regulilor organizaţiilor interguvernamentale.

Astfel, Uniunea Europeană s-a constituit în temeiul acordului de voință al membrilor, respectiv statele membre, acord care a fost exprimat prin actul constitutiv, în acest caz Tratatul de la Maastricht. Aceasta are un cadru institutional unic, care a fost îmbunătățit, reformat, ultima modificare majoră fiind realizată prin Tratatul de la Lisabona, tratat care conferă Uniunii personalitate juridică proprie, distinctă de a statelor care o compun. Având personalitate juridică, Uniunea Europeană devine o formă de organizare juridică întemeiată în baza Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE) și care funcționează în baza Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE), aceasta putând participa ca individualitate distinctă la viața juridică, pretinzând și apărând drepturi, respectiv asumându-și obligații.

Uniunea poate încheia și negocia acorduri internaționale conform angajamentelor externe, în domeniile de competentă, poate să devină membră a unor organizații internaționale, să participe la convenții internaționale, să semneze contracte și să primească reprezentanțe diplomatice, respectiv poate avea un buget, funcționari și sedii.

În ceea ce privește manifestarea personalității juridice, se face distincție între manifestarea acesteia la diferite niveluri, respectiv în cadrul ordinii juridice a UE, a statelor membre și la nivel internațional.

În cadrul ordinii juridice proprii, drepturile și obligațiile Uniunii sunt cele prevăzute în tratate, respectiv în TUE și TFUE, aceasta acționând *"în calitate de subiect de drept public, stabilind o serie de relații cu alte subiecte de drept din ordinea juridică a Uniunii precum statele membre și particularii"*[23], fiind reprezentată de instituții, care au, la rândul lor, atribuțiile stabilite prin tratate.

În cadrul ordinii juridice naționale, respectiv în statele membre, conform art. 335 din TFUE *"Uniunea are cea mai largă capacitate juridică recunoscută persoanelor juridice de către legislațiile interne (...) să înstrăineze bunuri mobile și imobile și poate sta în justiție"*[24], în acest scop fiind reprezentată de Comisia Europeană, precum și de către celelalte instițutii, în temeiul autonomiei administrative a acestora.

---

[22] *Convenţia Naţiunilor Unite privind reprezentarea statelor in relaţiile cu organizaţiile interguvernamentale* (1975), art. 1 *"O asociaţie de state, constituita prin tratat, dotata cu o constitutie şi cu organe comune şi având personalitate juridica distincta de cea a statelor membre".*

[23] Augustin Fuerea, Dreptul Uniunii Europene ..., *op. cit.*, p. 22.

[24] Augustin Fuerea, Tratatele fundamentale ..., *op. cit.*, p. 163.

În cadrul ordinii juridice internaționale, Uniunea *„poate fi prezentă în toate mecanismele pe care le presupune acest statut“*[25], sens în care menționam și aspectele cu privire la competența exclusivă a acesteia *„în ceea ce privește încheierea unui acord internațional“*[26], astfel cum este prevăzut la art. 3 alin. (2) din TFUE. Subliniem, de asemenea, obligativitatea respectării acestora de către instituții și statele membre, aspect prevăzut la art. 216 alin. (2) din TFUE, normele devenind parte integrantă din dreptul Uniunii și obligatorii pentru statele membre (*„Acordurile încheiate de Uniune sunt obligatorii pentru instituțiile Uniunii și pentru statele membre“*[27]).

Particularitățile personalității juridice a Uniunii Europene sunt conferite, în special, de sistemul instituțional unic, de sistemul normativ, la care se adaugă și alte aspecte importante precum moneda unică, cetățenia, această calitate conferind cetățenilor statelor membre, potrivit art. 9 din Tratatul privind Uniunea Europeană, o identitate în raport cu Uniunea, precum și diplomația.

Pe lângă cele menționate, Uniunea Europeană are și o serie de simboluri care reprezintă apartenența comună a cetățenilor și care contribuie la vizibilitatea Uniunii, respectiv drapelul (douăsprezece stele pe un fond albastru), imnul („Oda bucuriei” - Ludwig van Beethoven), deviză („Unită în diversitate”) și o zi a Europei (9 mai).

De asemenea, dobândirea personalității juridice a Uniunii Europene constituie un element indispensabil în stabilirea unui sistem de protecţie a drepturilor fundamentale la nivelul Uniunii Europene, odată cu intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona, deoarece *“Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene dobândește forță juridică obligatorie”*[28].

În ceea ce privește sistemul instituțional, acesta a fost îmbunătățit și reformat de la instituirea CEE și până la Tratatul de la Lisabona, fiind aduse modificări semnificative și sporite domeniile de competență ale Uniunii. Uniunea Europeană are un număr de șapte instituții, care ocupă un loc distinct în organizarea acesteia, răspund unor nevoi fundamentale și urmăresc promovarea valorilor, realizarea obiectivelor, susţinerea intereselor sale, ale cetăţenilor şi ale statelor membre. Instituțiile UE sunt următoarele: Comisia Europeană, Consiliul, Consiliul European, Parlamentul European, Curtea de Justiţie a Uniunii Europene, Banca Centrală Europeană și Curtea de Conturi. Instituțiile nu au personalitate juridică. cu excepția Băncii Centrale Europene.

Comisia Europeană, formată din câte un cetățean din fiecare stat membru, desemnat în funcție de competențele lor generale, de angajamentul față de ideea europeană, reprezintă și apară interesele Uniunii. Comisia are un *„rol central în*

[25] Augustin Fuerea, Dreptul Uniunii Europene ..., *op. cit.*, p. 22.
[26] Augustin Fuerea, Tratatele fundamentale ..., *op. cit.*, p. 38.
[27] *Ibidem*, 121.
[28] Augustin Fuerea, Manualul Uniunii Europene ..., *op. cit.*, p. 92.

procesul legislativ"[29], conferindu-i-se dreptul de inițiativă legislativă, conform art. 17 alin. (2) din TUE, fiind implicată în elaborarea planului legislativ anual, strategiile de politică generală, având și competența de a adopta norme, în anumite domenii limitate. Pe lângă competența legislativă, acesteia îi revin o serie de competențe administrative de gestionare a programelor, de supraveghere a modului în care sunt aplicate normele pe teritoriul statelor membre, o serie de competențe executive, importante fiind responsabilitățile cu privire la finanțe și relațiile externe, respectiv competențe judiciare în ceea ce privește asigurarea aplicării tratatelor, a dreptului Uniunii, putând acționa *„împotriva statelor membre atunci când acestea încalcă dreptul UE"*[30]. Președintele Comisiei are o importanță reală, rolul acestuia fiind consolidat prin Tratatul de la Lisabona. De asemenea, subliniem importanța colaborării Comisiei Europene cu Consiliul și Parlamentul.

Consiliul, format din reprezentanți la nivel ministerial, respectiv miniștri, câte unul pentru fiecare stat membru, reprezintă interesele statelor membre. Conform art. 16 alin. (1) din TUE, acesta exercită, împreună cu Parlamentul European, funcțiile legislativă și bugetară. Consiliul este cel care *„încheie acorduri în numele UE cu state terțe sau organizații internaționale"*[31]. De asemenea, Consiliul deține atribuții importante legate de politica externă și de securitate comună, acesta luând *„deciziile necesare în vederea definirii și aplicării PESC în lumina orientărilor Consiliului European"*[32].

Menționam și rolul Înaltului reprezentant al Uniunii pentru afaceri externe și politică de securitate, care este împuternicitul Consiliului pentru politică externă și de securitate comună. Acesta prezidează Consiliul Afaceri Externe, este unul dintre vicepreședinții Comisiei Europene, ia parte la parte la lucrările Consiliului European, contribuind, prin activitatea pe care o desfășoară, la *„dezvoltarea strategică a politicii externe comune, conform deciziilor Consiliului European, concretizate de CAE"*[33], revenindu-i, totodată, sarcina asigurării coerenței acțiunilor externe ale Uniunii.

Ca actor important în domeniul relațiilor externe menționam și Serviciul European de Acțiune Externă (SEAE), înființat oficial în 2010, care sprijină Înaltul reprezentant și funcționează în colaborare cu serviciile diplomatice ale statelor membre. Scopul înființării a fost acela ca *„serviciul diplomatic al UE să devină în timp o componentă importantă a politicii externe a UE"*[34].

De asemenea, Înaltului Reprezentant al Uniunii și Comisiei le revine, conform art. 220 din TFUE, sarcina de a stabili și asigura legăturile cu organizațiile

---

[29] Paul Craig, Grainne de Burca, *op. cit.*, p. 40.
[30] *Ibidem*, p. 42.
[31] *Ibidem*, p. 49.
[32] *Idem.*
[33] *Ibidem*, p. 55.
[34] *Ibidem*, p. 358.

internaționale, fiind enumerate Organizația Națiunilor Unite, Consiliul Europei, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare în Europa ș.a.

Consiliul European a evoluat în decursul anilor, locul său în ansamblul instituțional al Uniunii consolidându-se continuu, de la întruniri ad-hoc, nereglementate în tratate, la consacrarea acestuia prin Actul Unic European, respectiv la înființarea ca instituție prin Tratatul de la Lisabona. Prin același tratat, a fost creată și funcția de președinte pe termen lung, respectiv au fost extinse atribuțiile Consiliului European. Conform art. 15 alin. (2) din TUE, Consiliul European *„este compus din șefii de stat sau de guvern ai statelor membre”*[35]. Acesta oferă impulsurile generale în direcția dezvoltării Uniunii, respectiv orientările și prioritățile politice generale. Existența acestuia s-a datorat, conform doctrinei, *„necesității concentrării autorității la cel mai înalt nivel politic”*[36], atât prin prisma planificării strategiei generale, precum și prin prisma unei capacități mai bune de răspuns la problemele mondiale importante. Acesta are rol esențial în dezvoltarea Uniunii și pentru relațiile externe, având și alte atribuții precum aprobarea aderării noilor state, confirmarea schimbărilor în structura instituțională, soluționarea conflictelor, etc.

Parlamentul European s-a transformat gradual, din Adunarea lipsită de putere, într-o instituție *„cu un rol major în procesul legislativ”*[37]. Conform art. 14 alin. (2) din TUE, Parlamentul este format din reprezentanții cetățenilor statelor membre ale Uniunii, aleși prin vot și cărora le reprezintă interesele. Dacă, inițial, acesta exercita doar un rol consultativ, prin Actul Unic European procedura consultării se extinde și este introdusă procedura cooperării cu Consiliul în anumite domenii, ceea ce a condus la o implicare mai mare a Parlamentului în procesul legislativ. Prin Tratatul de la Maastricht se consolidează puterea legislativă, prin extinderea procedurii cooperării, în special în cadrul relațiilor externe și introducerea procedurii codeciziei, procedură care a fost extinsă prin Tratatul de la Amsterdam, devenind procedura de drept comun, ca, ulterior, prin Tratatul de la Lisabona să fie redenumită procedură legislativă ordinară. Astfel, prin art. 14 alin. (1) din TUE este afirmat statutul de egalitate al Parlamentului European cu Consiliul, cu care exercită funcția legislativă și bugetară.

Pe lângă atribuțiile legislative și bugetare sunt de subliniat și atribuțiile privind alegerea președintelui Comisiei, ca urmare a propunerii Consiliului European, prevăzute la art. 14 alin. (1) și art. 17 alin. (7) din TUE, precum și atribuțiile de supraveghere, care constau în monitorizarea activităților *„celorlalte instituții, în special ale Comisiei, prin adresarea de întrebări și prin înființarea*

[35] Augustin Fuerea, Tratatele fundamentale ..., *op. cit., p.* 9.
[36] Paul Craig, Grainne de Burca,*op. cit., p.* 52.
[37] *Ibidem,* p. 31.

unor comisii de anchetă"[38] sau aceea de a primi și de a efectua investigații prin Ombudsman ca urmare a plângerilor cetățenilor Uniunii, funcția acestuia fiind calificată *„ca o sursă de norme administrative, nu doar un simplu mijloc de mediere pentru plângerile cetățenilor"*[39].

În ceea ce privește Curtea de Justiție a Uniunii Europene, conform art. 19 alin. (1) din TUE aceasta *„asigură respectarea dreptului în interpretarea și aplicarea tratatelor"*[40]. Conform opiniei doctrinare, Curtea și-a extins sfera controlului judiciar dincolo de cele enumerate în tratat, respectiv *„a dezvoltat principii de natură constituțională ca parte a dreptului UE"*[41], principii care sunt obligatorii pentru instituțiile acesteia și statele membre, respectiv a decis *„asupra limitelor competenței UE față de cea a statelor membre"*[42] și a *„modelat principii de bază ale ordinii juridice a UE* (...) *efectul direct, supremația și răspunderea statelor pentru prejudiciile cauzate"*[43], acestea definind însăși natura Uniunii, aspecte care îi conferă o particularitate și o disting de alte organizații internaționale.

Menționam și rolul activ al acesteia în relațiile internaționale, în special în ceea ce privește *„determinarea existenței, întinderii și naturii competențelor aparținând UE"*[44], statuând faptul că acordurile internaționale fac parte din ordinea juridică a Uniunii și acestea pot avea efect direct, în principiu. De asemenea, Curtea a subliniat *„autonomia ordinii juridice a UE cu ocazia relaționării cu instituțiile internaționale"*[45], respectiv a respins aderarea Uniunii la Convenția Europeană pentru Drepturile Omului, invocându-se afectarea autonomiei dreptului Uniunii.

Curtea de Conturi, prevăzută ca organ în Tratatul de la Bruxelles din 1975, a devenit funcțională din anul 1977 și a primit statutul de instituție prin Tratatul de la Maastricht. Este constituită din câte un reprezentant din fiecare stat membru, numiți de Consiliu. Conform art. 285 din TFUE, Curtea de conturi *„asigură controlul conturilor Uniunii"*[46], respectiv legalitatea utilizării resurselor financiare.

Banca Centrală Europeană, înființată în anul 1998 prin transformarea Institutului Monetar European, este singura instituție cu personalitate juridică a Uniunii, acesta asigurând politica monetară a Uniunii. Conform art. 282 alin. (3) din TFUE, Banca *„este singura abilitată să autorizeze emisiunea de monedă euro"*[47].

---

[38] *Ibidem,* p. 61.
[39] *Idem.*
[40] Augustin Fuerea, Tratatele fundamentale …, *op. cit.,* p. 13.
[41] Paul Craig, Grainne de Burca, *op. cit.,* p. 69.
[42] *Ibidem,* p. 69.
[43] *Ibidem,* p. 70.
[44] *Ibidem,* p. 354.
[45] *Idem.*
[46] Augustin Fuerea, Tratatele fundamentale ..., *op. cit.,* p. 142.
[47] *Ibidem,* p. 141.

În ceea ce privește sistemul normativ, ordinea juridică a Uniunii Europene cuprinde două categorii principale de norme, respectiv *“norme cu valoare de legi fundamentale, constituțională, care sunt semnate și ratificate de statele membre”*[48], în care sunt incluse tratatele de instituire a Comunităților și Uniunii Europene, respective tratatele și actele modificatoare, și *“normele cu valoare de legi ordinare, elaborate și adoptate de instituții”*[49], respectiv regulamentele, directivele, deciziile, recomandările și avizele.

Teza priorității dreptului Uniunii a fost dezvoltată, inițial, de către Curtea de Justiție pe cale jurisprudențială, fiind evidențiată în cauza Van Gend en Loos, prin care s-a statuat faptul că ordinea juridică comunitară reprezintă*“o nouă ordine juridică de drept internațional, în favoarea căreia statele își limitaseră drepturile suverane“*[50], precum și în cauza Flaminio Costa/Enel în care se subliniază calitatea ordinii juridice comunitare ca fiind *“o ordine juridică proprie, integrată în sistemul juridic al statelor membre* (...) *și care este obligatorie pentru instanțele acestora“*[51].

În Tratatul de la Lisabona a fost inclusă Declarația cu privire la supremație și s-a decis anexarea Avizului Serviciului juridic al Consiliului din 22.07.2007, prin care se reamintește faptul că, *„tratatele și legislația adoptată de Uniune pe baza tratatelor au prioritate în raport cu dreptul statelor membre“*[52], specificându-se și faptul că se va avea în vedere jurisprudența menționată anterior, dreptul Uniunii având, astfel, *„prioritate asupra întregului drept național, inclusiv asupra constituțiilor naționale“*[53].

Caracteristicile dreptului Uniunii Europene, în ceea ce privește aplicarea în dreptul intern al statelor membre, sunt: aplicabilitatea imediată, aplicabilitatea directă și aplicabilitatea prioritară.

Aplicabilitatea imediată constă în faptul că normele de drept al Uniunii dobândesc statut de drept pozitiv în ordinea juridică a statelor membre, sunt asimilate în dreptul acestora, fiind consacrat principiul monist, care impune respectarea dreptului Uniunii, spre deosebire de principiul dualist aplicabil în dreptul internațional, judecătorii naționali fiind obligați să aplice dreptul Uniunii.

Aplicabilitatea directă constă în dreptul oricărei persoane de a solicita în instanță aplicarea tratatelor, regulamentelor, directivelor sau deciziilor, judecătorul având această obligație, indiferent de legislația națională. Efectul direct este o consecință a aplicabilității directe și constă în faptul că normele dreptului Uniunii, obligatorii, care îndeplinesc anumite criterii (“*sunt suficient de clare, precise și*

---

[48] Augustin Fuerea, Manualul Uniunii Europene ..., *op. cit.*, p. 229.
[49] *Ibidem*, p. 229.
[50] Paul Craig, Grainne de Burca, *op. cit.*, p. 299.
[51] *Idem.*
[52] Augustin Fuerea, Tratatele fundamentale ..., *op. cit.*, p. 287.
[53] Paul Craig, Grainne de Burca, *op. cit.*, p. 308.

necondiționate, pot fi invocate de particulari în fața instanțelor naționale"[54]*)*, fiind susceptibile de a conferi drepturi acestora.

Aplicabilitatea prioritară constă în faptul că dreptul Uniunii are "*prioritate în aplicare în raport cu dreptul intern al statelor membre"*[55] și fac inaplicabilă orice dispoziție contrară acestuia.

Alături de prioritatea dreptului Uniunii în raport cu dreptul statelor membre, efectul direct este un principiu fundamental al ordinii juridice unionale.

III. Concluzii

Ulterior încheierii Tratatului de la Lisabona și recunoașterii explicite a personalității juridice pentru Uniunea Europeană, Uniunea devine o entitate independentă în sine. Uniunea poate încheia și negocia acorduri internaționale conform angajamentelor externe, în domeniile de competență, poate să devină membră a unor organizații internaționale, să participe la convenții internaționale, să semneze contracte și să primească reprezentanțe diplomatice, respectiv poate avea un buget, funcționari și sedii.

Uniunea Europeană nu este o *„organizatie internațională interguvernamentală în sensul tradițional al termenului, ci o organizație cu caracter suprastatal"*[56], care este plasată deasupra statelor, exercitând și competențele stabilite prin tratate.

Particularitățile personalității juridice a Uniunii Europene sunt conferite, în special, de sistemul instituțional unic, de sistemul normativ, la care se adaugă și alte aspecte importante precum moneda unică, cetățenia, uniunea și diplomația. Pe lângă cele menționate, Uniunea Europeană are o serie de simboluri care reprezintă apartenența comună a cetățenilor și care contribuie la vizibilitatea sa, respectiv drapelul (douăsprezece stele pe un fond albastru), imnul („Oda bucuriei" a lui Ludwig van Beethoven), deviza („Unită în diversitate") și o zi a Europei (9 mai).

Astfel, Uniunea Europeană dispune de un cadru instituțional format din șapte instituții cu diverse roluri, care răspund unor nevoi fundamentale și urmăresc promovarea valorilor, realizarea obiectivelor, susţinerea intereselor sale, ale cetăţenilor săi şi ale statelor membre.

Referitor la sistemul normativ, teza priorității dreptului Uniunii a fost dezvoltată inițial de Curtea de Justitie, pe cale jurisprudentială, ulterior fiind avută în vedere prin Tratatul de la Lisabona care include Declarația cu privire la supremație. Caracteristicile dreptului Uniunii Europene în ceea ce privește aplicarea în dreptul intern al statelor membre, sunt: aplicabilitatea imediată, aplicabilitatea directă și aplicabilitatea prioritară. Alături de prioritatea dreptului

---

[54] Augustin Fuerea, Manualul Uniunii Europene ..., *op. cit.,* p. 251.
[55] *Ibidem,* p. 252.
[56] Ion M. Anghel, *op. cit.,* p. 79.

Uniunii în raport cu dreptul statelor membre, efectul direct este un principiu fundamental al acestuia.

Dobândirea personalității juridice a Uniunii Europene constituie un element indispensabil în stabilirea unui sistem de protecţie a drepturilor fundamentale la nivelul Uniunii Europene, odată cu intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona, “*Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene dobândește forță juridică obligatorie”*[57].

Referinte

- Anghel, M., Ion, Personalitatea Juridică și competența Comunităților Europene/Uniunii Europene, Editura Lumina Lex, Bucuresti, 2006;
- Craig, Paul, de Burca, Grainne, Dreptul Uniunii Europene, Comentarii, jurisprudență și doctrină, Ediția a IV a, Editura Hamangiu, București, 2017;
- Fuerea, Augustin, Dreptul Uniunii Europene, principii, actiuni, libertați, Editura Universul Juridic, București, 2016;
- Fuerea, Augustin, Manualul Uniunii Europene, Editia a IV-a revăzută și adăugită după Tratatul de la Lisabona (2007/2009), București, 2016;
- Fuerea, Augustin, Tratatele fundamentale ale Uniunii Europene, Editura C.H. Beck, București, 2017.

[57] Augustin Fuerea, Manualul Uniunii Europene..., *op. cit.*, p. 92.

PROCEDURA DE INFRINGEMENT. STUDIU DE CAZ: ROMÂNIA

Mihai-Ronaldo TUŢU[*]

Abstract

Prezentul studiu punctează aspectele fundamentale ce țin de procedura de infringement: sediul materiei, calitatea procesuală, etapele procedurii. Sunt avute în vedere, în egală măsură, și situații practice în care statul român a avut calitatea de stat pârât. Pe lângă cele menționate, studiul răspunde și la întrebarea: „Cine reprezintă România în fața CJUE?". Totodată, sunt prezentate și date statistice în privința acțiunilor care au fost formulate de-a lungul timpului împotriva României.

Cuvinte cheie: *infringement, Curtea de Justiție a Uniunii Europene, agentul guvernamental, Uniunea Europeană.*

I. Introducere

Temeiul legal pe care se fundamentează procedura de infringement este constituit de articolele 258, 259 și 260 din Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene. Articolul 258 din TFUE prevede: *În cazul În care Comisia consideră că un stat membru a încălcat oricare dintre obligațiile care îi revin în temeiul tratatelor, aceasta emite un aviz motivat cu privire la acest aspect, după ce a oferit statului în cauză posibilitatea de a-și prezenta observațiile. În cazul în care statul în cauză nu se conformează acestui aviz în termenul stabilit de Comisie, aceasta poate sesiza Curtea de Justiție a Uniunii Europene.* Astfel, într-o primă etapă, Comisia încearcă să soluționeze pe „cale amiabila" situația de încălcare a dreptului Uniunii Europene (UE). În cazul în care statul nu se conformează avizului emis de Comisie, aceasta apelează la ajutorul instanței de la Luxemburg, mai exact introduce acțiunea pe rolul Curții de Justiție a Uniunii Europene (CJUE) . În situația în care CJUE va constata că statul a încălcat anumite obligații prevăzute in Tratate, CJUE poate obliga statul respectiv la plata unor sume forfetare sau a unor penalități.

Referitor la etapele *acțiuni in constatarea a încălcării unei obligații asumate prin tratat*e de către statele membre, literatura de specialitate identifică *„două mari*

[*] Student, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: mihail43777@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect. univ. dr. Alina Conea (e-mail: alina.conea@univnt.ro).

etape, care, la rândul lor cuprind mai multe acțiuni: o etapa ***administrativă, precontencioasă*** *si o etapa* ***jurisdicțională, contencioasă”***[1]

Calitatea procesuală activă revine Comisiei Europene, în timp ce calitatea procesuală pasivă revine statului care a nesocotit obligațiile asumate în temeiul Tratatelor.

II. România în cadrul procedurii de infringement

2.1. Reprezentarea României în cadrul Curții de Justiție a Uniunii Europene

Reprezentarea României în cadrul Curții de Justiție a Uniunii Europene este asigurată de către Ministerul Afacerilor Externe prin intermediul unui agent guvernamental. Temeiul legal de funcționare a agentului guvernamental este prevăzut de O.U.G 11/2017[2]. Agentul guvernamental are rang de subsecretar de stat in Ministerul Afacerilor Externe, fiind numit și eliberat din funcție, la propunerea ministrului delegat pentru afaceri europene, prin decizia primului-ministru. Autoritățile si instituțiile publice au obligația, la cererea și în termenul stabilit de agentul guvernamental, să îi pună la dispoziție acestuia toate actele, datele și informațiile solicitate. În activitatea desfășurată, agentul guvernamental este susținut de un grup de lucru specializat, care se reunește trimestrial sau de câte ori situația o impune. Articolul 1 alin. (2) din O.U.G 11/2017 îi conferă agentului guvernamental rolul de reprezentat juridic al României atât in etapa contencioasă, cât și în etapa precontencioasă.

2.2. Statistica acțiunilor de infringement împotriva României

România a devenit țară membră a Uniunii Europene la data de 1 ianuarie 2007. De la momentul aderării și până în prezent au fost declanșate peste 700[3] de acțiuni în constatare a neîndeplinirii obligațiilor. Din fericire, peste 600[4] din aceste acțiuni au fost clasate de Comisie în faza precontencioasă, fapt ce conduce la ideea ca România și-a revizuit conduita și s-a conformat dreptului Uniunii.

În cauza *Comisia Europeană împotriva României*[5], Curtea de la Luxemburg a dat câștig de cauză României. Comisia reproșa României, prin intermediul scrisorii de punere în întârziere, faptul că nu i-a comunicat ariile de protecție

[1] Augustin Fuerea, Dreptul Uniunii Europene – principii, acțiuni, libertăți -, Editura Universul Juridic, 2016, pag. 120.
[2] Publicata in Monitorul Oficial, nr. 84 din 30 ianuarie 2017.
[3] Mai precis 746 conform raportului MAE din 31 octombrie 2022, https://www.mae.ro/node/60067 (accesat la 30.11.2022).
[4] 661 conform aceluiași raport mai sus menționat.
[5] Hotărârea Curții (camera a patra) din14 aprilie 2011, Comisia Europeană împotriva României, Cauza C-522/09, ECLI:EU:C:2011:251.

specială pentru conservarea anumitor specii de păsări. Romania s-a conformat după primirea scrisorii de punere în întârziere prin publicarea în M. Of. al României a unei H.G. în care erau cuprinse aceste arii de protecție specială. Comisia a considerat că teritoriile menționate nu erau suficiente, ca număr și suprafață. Statul român a răspuns avizului motivat al Comisiei susținând ca obiectul procedurii fusese modificat[6]. Curtea de la Luxemburg a decis că *„trebuie să se constate că punerea în întârziere nu a identificat în mod suficient neîndeplinirea reproșată ulterior României în avizul motivat și că procedura precontencioasă nu și-a atins obiectivul de a garanta dreptul statului membru în cauză de a-și prezenta observațiile cu privire la criticile formulate de Comisie, astfel încât acțiunea trebuie declarată inadmisibilă."*

Tot din analiza raportului MAE reiese faptul că, în patru cauze, Curtea de Justiție a Uniunii Europene a constatat că Romania nu și-a îndeplinit obligațiile, acțiunile înaintate de Comisie fiind admise. Ridica un semn de exclamare faptul că trei din aceste cauze vizau probleme de protecția mediului.

În raportul Misterului Afacerilor Externe din 31 octombrie 2022 se identificau 74 de acțiuni în constatarea neîndeplinirii obligațiilor, majoritatea fiind în faza precontencioasă, mai precis 71, iar trei în faza contencioasă.

În privința acțiunilor de infringement, aflate în faza precontencioasă, 41 privesc incompatibilitatea normelor juridice naționale cu legislația UE, fie aplicarea incorectă a dreptului Uniunii Europene. Dintre acestea, 30 se află în etapa punerii în întârziere, cu precizarea că 10 sunt în domeniul mediului. Din cele 11, aflate în etapa avizului motivat, 4 au ca obiect domeniul mediului înconjurător.

În continuare vom efectua o analiză sintetică asupra unei hotărâri pronunțată de CJUE împotriva României.

III. Studiu de caz: respectarea protecției mediului

Dreptul la un mediu sănătos este consacrat, atât la nivel intern, în art.35 din Constituția României[7], cât și la nivelul Uniunii, mai precis în Carta Drepturilor Fundamentale ale Uniunii Europene la art.37[8]. Reglementarea acestui drept reprezintă un argument care evidențiază importanta pe care o are mediul

[6] Scrisoarea de punere in întârziere viza necomunicarea de către Romania a listei ariilor de protecție specială (APS), in timp ce Avizul motivat viza comunicarea incompleta a listei respective.

[7] Art. 35 – Dreptul la mediu sănătos – Constituția României
(1) Statul recunoaşte dreptul oricărei persoane la un mediu înconjurător sănătos şi echilibrat ecologic.
(2) Statul asigură cadrul legislativ pentru exercitarea acestui drept.
(3) Persoanele fizice şi juridice au îndatorirea de a proteja şi a ameliora mediul înconjurător.

[8] Articolul 37 Protecția mediului Politicile Uniunii trebuie să prevadă un nivel ridicat de protecție a mediului și de îmbunătățire a calității acestuia, care să fie asigurat în conformitate cu principiul dezvoltării durabile.

înconjurător, acest drept vine însoțit și de obligația corelativă de a proteja mediul înconjurător. Din anul 2017 și până în anul 2021 au fost demarate peste 1500 de proceduri de infringement împotriva tuturor statelor membre ale UE, pentru neîndeplinirea obligațiilor din domeniul mediului înconjurător.

3.1. Cauza Comisia Europeană împotriva României , C-301/17

Cauza Comisia Europeană împotriva României, Cauza C-301/17[9] a avut ca obiect anumite depozite de deșeuri care nu erau conforme cu o directiva a UE[10], directiva are ca scop diminuarea efectelor negative asupra sănătății oamenilor cât și asupra mediului, ce pot fi provocate în urma depozitării deșeurilor.

Etapa precontencioasă: a debutat la 26 martie 2012 când Comisa a adresat României scrisoarea de punere în întârziere care viza un depozit municipal de deșeuri neconform. Comisia a revenit, la data de 26 aprilie 2013, cu o scrisoare de punere în întârziere complementară referitoare la alte 20 de astfel de depozite. Comisia a apreciat că răspunsul oferit de Romania, la data de 26 august 2013, nu era destul de clar, fapt ce a condus la emiterea un aviz motivat la 21 februarie 2014. În data de 25 septembrie 2015, Comisia emite un aviz motivat suplimentar privind 109 depozite de deșeuri neconforme. Comisa a constatat că 68 de depozite erau neconforme, fapt ce a determinat Comisia, la data de 23 mai 2017, să introducă acțiunea pe rolul CJUE.

Etapa contencioasă: Romania a încercat să se apere invocând declanșarea prematură a etapei precontencioase. Romania a considerat că, de la data aderării, dispune de un termen de opt ani pentru a transpune și aplica Directiva 1999/31. Potrivit jurisprudenței sale, Curtea a apreciat că aderarea unui stat se întemeiază pe **principiul aplicării imediate si integrale** a dreptului Uniunii Europene, **derogările** fiind admise în situația în care sunt **prevăzute expres**. În cazul Bulgariei (care a aderat la aceeași data ca și România), în cauza Comisia Europeană împotriva Republicii Bulgare[11], Curtea a permis o derogare, de doi ani, în privința aplicării Directivei 1999/31. Altfel spus, Directiva s-ar fi aplicat, în cazul Bulgariei, ulterior datei de 16 iulie 2009, Curtea a dispus ca termenul respectiv era aplicabil și în cazul României. Scrisoarea de punere în întârziere a fost transmisă, către țara noastră, ulterior datei de 16 iulie 2009, prin urmare Curtea a apreciat că procedura este legală, fiind respinsă apărarea formulată de statul nostru privitoare la legalitatea procedurii.

[9] Hotărârea Curții (Camera a șasea) din 18 octombrie 2018, Comisia Europeană împotriva României, Cauza C-301/17, ECLI:EU:C:2018:846.
[10] Directiva 1999/31 privind depozitele de deșeuri.
[11] Hotărârea Curții (Camera a treia) din 16 iulie 2015, Comisia Europeană împotriva Republicii Bulgare, Cauza C-145/14.

Deși Directiva 1999/31 fusese transpusă în legislația internă[12], România a întâmpinat dificultăți cu privire la aplicarea propriu zisă a acesteia. Reprezentanți țarii noastre au încercat să justifice, aplicarea defectuoasă a Directivei, prin invocarea unor probleme de drept intern, cum ar fi acțiunile în desfășurare în fața instanțelor naționale. Din jurisprudența Curții reiese faptul că *„ un stat membru nu poate invoca situații din ordinea sa internă pentru a justifica nerespectarea obligațiilor și a termenelor care rezultă din dreptul Uniunii (Hotărârea din 25 februarie 2016, Comisia/Spania, C-454/14, nepublicată, EU:C:2016:117, punctul 45) "*

În urma celor analizate, Curtea de Justiție a Uniunii Europene, a constatat *faptul că România nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 14 litera (b) din Directiva 1999/31 coroborat cu articolul 13 din aceasta.*

Deși România trebuia să adopte măsurile necesare pentru a pune în aplicare dispozițiile Directivei 1999/31, țara noastră nu s-a conformat, fapt ce a determinat Comisia să introducă o noua acțiune în fața CJUE. Comisia apreciază că, 44 din cele 68 de depozite de deșeuri, nu sunt închise în concordanță cu Directiva 1999/31, și considera ca România nu se poate prevala de situațiile existente în dreptul intern precum: procedurile administrative, procedurile de expropriere, studii de fezabilitate etc.

Astfel, într-o cauză recent introdusă, C-109/22, Comisia împotriva României, se solicită Curții, în temeiul art. 260 alin.(2) TFUE, să constate că Romania nu a luat măsurile necesare pentru a se conforma hotărârii Curții în cauza C-301/17. Tot în conformitate cu dispozițiile art.260, alin (2) din TFUE, Comisa solicită obligarea României la plata unor penalități pe fiecare zi de întârziere a neexecutării hotărâri pronunțate. Conform raportului MAE din 31 decembrie 2022 anexa 3[13], etapa scrisa a procedurii s-a încheiat în privința cauzei C109/22, Comisia împotriva României.

IV. Concluzii

Mecanismul juridic de care dispune Uniunea, anume procedura de infringement, reprezintă garanția că statele membre UE își vor duce la îndeplinire obligațiile asumate prin Tratate. În cazul inexistenței unui astfel de mecanism, îndeplinirea obligațiilor ar fi tratată superficial. Observăm că această acțiune se desfășoară pe parcursul mai multor etape până la introducerea cererii de chemare în judecata pe rolul Curții de Justiție a Uniunii Europene.

Prin urmare în prima etapa a procedurii, etapa precontencioasă, se oferă oportunitatea statului de a-și îndrepta conduita, iar, în cazul în care statul continuă să încalce dreptul Uniunii Europene, Comisia Europeana trece la etapa a doua, și

[12] Prin H.G, nr. 349/2005 , publicata in M. Of nr.394/2005.

[13] https://www.mae.ro/sites/default/files/file/anul_2022/2022_pdf/2022.12.30_anexa_nr._3_decembrie.pdf (accesat la data de 14.04.2023).

anume solicită Curții de Justiție a Uniunii Europene să constate că statul respectiv a încălcat obligațiile asumate prin trate. Având în vedere faptul că acțiunea care face obiectul studiului, respectiv acțiunea în constatarea încălcării unei obligații din Tratate (procedura de infringement), este o acțiunea în constatare, Curtea nu dispune de autoritatea necesară pentru anularea sau suspendarea unor acțiuni ale statul respectiv și nici de a stabili măsurile concrete la care să fie obligat statul pârât. Statul este obligat să își regleze conduita (prin armonizarea legislației interne cu dreptul UE), deoarece conform art. 260 alin. (2) TFUE *(…) Comisia poate sesiza Curtea, după ce a oferit statului în cauza posibilitatea de a-și prezenta observațiile. Comisia indică cuantumul sumei forfetare sau al penalității cu titlu cominatoriu pe care statul membru în cauza trebuie să le plătească (…)*

Se poate afirma că respectarea obligațiilor asumate contribuie atât la o funcționare eficientă a Uniunii Europene cât și la bunăstarea cetățenilor statelor membre. Instituțiile abilitate ale statului român trebuie să asigure respectarea armonioasă dreptului UE pentru a evita eventuale sancțiuni incidente în caz de nerespectare a obligațiilor asumate prin Tratate.

Referințe

- Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene - https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0389:0403:ro:PDF ;
- CJUE, Cauza pendinte C-109/22 introdusa la 15 februarie 2022, Comisia Europeană împotriva României;
- CJUE, Hotărârea Curții (Camera a patra) din 14 aprilie 2011, Comisia Europeana împotriva României, Cauza C-522/09, ECLI:EU:C:2011:251;
- CJUE, Hotărârea Curții (Camera a șasea) din 18 octombrie 2018, Comisia Europeană împotriva României, Cauza C-301/17, ECLI:EU:C:2018:846;
- Comisia Europeană, 2021, Annual Report on monitoring the application of EU law - Infringement cases by policy area - https://commission.europa.eu/law/law-making-process/applying-eu-law/infringement-procedure/2021-annual-report-monitoring-application-eu-law/environment_en;
- Constituția României;
- Directiva 1999/31 - https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:01999L0031-20111213&from=MT;
- FUEREA, Augustin, Dreptul Uniunii Europene, - principii, acțiuni, libertăți - , editura Universul Juridic, București, 2016;
- FUEREA, Augustin, Manualul Uniunii Europene, ediția a VI-a, editura Universul Juridic, București, 2016;
- Ministerului Afacerilor Externe, Raportul privind reprezentarea CJUE – 31 octombrie 2022 https://www.mae.ro/node/60067;
- Ministerului Afacerilor Externe, Reprezentarea României înaintea CJUE – Agentul Guvernamental - https://www.mae.ro/node/2093;
- MURARU, Ioan, Elena Simina TĂNĂSESCU, Drept constituțional și instituții politice, ediția 15, volumul I, editura C.H. Beck, București, 2016;

- NĂSTASE, Adrian, Bogdan AURESCU, Drept internațional public sinteze, ediția 9, editura C.H. Beck, București 2018;
- O.U.G. nr. 11/2017 privind organizarea și funcționarea Agentului guvernamental pentru Curtea de Justiție a Uniunii Europene;
- POPA, Nicolae, Teoria generală a dreptului, ediția 6, editura C.H. Beck, București, 2020;
- Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene - https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0001.02/DOC_2&format=PDF;
- Tratatul privind Uniunea Europeana (versiunea consolidată) - https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0001.02/DOC_1&format=PDF.

INTELIGENȚA ARTIFICIALĂ ÎN LEGISLAȚIA UNIUNII EUROPENE

Andreea-Ilinca LICURICI*

Abstract

Discuția despre Inteligența Artificială (IA) nu este una nouă. Ea a existat, mai mult sau mai puțin, încă din ani '70, însă ceea ce este într-adevăr notabil, este evoluția sa în ultimii 20 de ani. De la simple povești Science-Fiction la realitate, omenirea intră într-o nouă eră digitală, ce nu este lipsită de problemele sale inerente. Marele paradox este că sistemele pe care noi le-am creat să ne sprijine în găsirea soluțiilor și a luării deciziilor sunt, de fapt, generatoare de noi fenomene ce necesită un cadru legislativ actualizat pentru a ține pasul cu realitatea socială. Cui îi va reveni sarcina prejudiciului? Cum vom impune standarde de transparență? Pot sistemele de IA să stea singure în justiție?Din perspectivă europeană o întrebare semnificativă este: „Ce poziție va lua Uniunea în această nouă orânduire a lumii?".

Cuvinte-cheie: *sisteme cu un grad de risc ridicat, legislația Uniunii Europene, prejudiciu, efectul „black box", transparența sistemelor de Inteligență Artificială.*

I. Introducere

Inteligența Artificială (IA) a prezentat dintotdeauna un obiect de fascinație pentru noi, ca indivizi ai societății. De la tehnologia propriu-zisă, până la romane speculative, distopice despre un viitor îndepărtat unde conștiința umană devine din ce în ce mai difuză, iar omul și sinele sunt înlocuite de tehnologii, perioada anilor 70-80 a lăsat loc creatorilor să-și ia avânt în explorarea posibilităților.

Dacă acum 30 de ani, părea necesară o dezvoltare de peste sute de ani, pentru a ajunge aici, astăzi ne putem uita în jurul nostru și ne vom găsi înconjurați de sisteme IA atât de impregnate în conștiința proprie și în modul nostru de viață, încât traiul fără ele este de neconceput. În ciuda importanței lor, adesea omul obișnuit nu realizează implicațiile unor astfel de tehnologii de colectare a datelor biometrice în raport cu siguranța și libertatea propriei persoane.

Dacă există sisteme care oricând și oriunde colectează informații despre preferințele noastre, despre sentimente sau despre aspectul unei persoane, putem cu adevărat spune că beneficiem de o societate ce promovează liberul arbitru? Avem

* Studentă, Universitatea „Nicolae Titulescu" din București (e-mail: andreeal41717@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coord. lect. univ. dr. Alina Conea (e-mail: alina.conea@univnt.ro).

aici în vedere faptul că mecanismele de „targeted advertising" devin din ce în ce mai agresive și creează o așa numită bulă de siguranță, în care odată situat, consumatorul cu siguranță va face ceea ce este menit să facă, adică să consume. În ce condiții va răspunde un sistem IA pentru prejudiciile aduse? Până la urmă, este un serviciu, un produs, iar la fel ca orice produs poate avea defecte, sau poate, în sine, sistemul să fie construit încât să perpetueze un comportament micro-abuziv pentru conștiința omului. În astfel de situații cine ar trebui să răspundă? Ce fel de legislație este necesară pentru a crea un cadru în care concomitent tehnologia să-și continue procesul inovator, iar oamenii să se simtă în siguranță în spațiul digital?

Până la urmă, IA nu este ceva grandios din punct de vedere vizual, IA este ascuns în activitatea mundană, în fiecare achiziție efectuată cu cardul sau în fiecare interacțiune cu magazinele online.

Romanele seriei Dune de Frank Herbert prevăd un viitor distopic, în care omenirea este forțată să o ia de la capăt, iar Inteligența Artificială este pentru totdeauna interzisă.[1] Umanitatea a eșuat prin pasivitate. Însă marea diferență este că realitatea nu se va lăsa dominată de sistemele IA, umanitatea alege să nu rămână în pasivitate și să ia măsuri, să găsească un cadru legal ce are ca punct focal omul. În mod firesc, IA este creat de oameni pentru oameni, iar o posibilă pierdere a controlului este paradoxală și contrară scopului inițial.

Astfel, în fiecare zi, organizații internaționale și state se apropie cu pași mărunți, dar siguri către un spațiu în care sistemele IA și oamenii să poată coexista și să beneficieze unii de ceilalți. Inițiative concrete și puternice ce au creat discuții infinite la nivel internațional, aparțin Uniunii Europene, care și-a propus ca prin politica sa să vină „în sprijinul obiectivului de a fi lider mondial în ceea ce privește dezvoltarea unei inteligențe artificiale sigure, de încredere și etice, astfel cum a afirmat Consiliul European, și asigură protecția principiilor morale, astfel cum a solicitat în mod expres Parlamentul European" [2].

II. Gândirea deliberativă: limitarea reală a Inteligenței Artificiale

Înainte de a intra în detalii de tehnică legislativă a Uniunii Europene, consider că este important să analizăm actualele competențe și limitări ale sistemelor de IA. Astfel, propun să plecăm de la un concept ideal al „binelui" și „al răului". Aici excelează inteligența artificială, întrucât sistemele de calcul (computation systems), facilitează identificarea „răului" într-un model prestabilit. Putem lua un exemplu clasic din doctrină: IA-urile construite pentru a detecta frauda tranzacțiilor cu cardul

[1] „Once men turned their thinking over to machines in the hope that this would set them free. But that only permitted other men with machines to enslave them." - Frank Herbert, Dune, Editura Ace Books, anul apariției 1965, pagina 357.

[2] Propunere de Regulament al Parlamentului European și al Consiliului de stabilire a unor norme armonizate privind inteligența artificială (Legea privind inteligența artificială) și de modificare a anumitor acte legislative ale Uniunii, COM/2021/206 final.

de credit [3]. Realitatea economică a zilelor de azi se desfășoară la o viteză inimaginabilă pentru a mai putea spera ca oamenii să facă față volumului tranzacțiilor efectuate cu cardul sau alte alternative ale acestuia. Așadar, un sistem care să identifice eventuale neregularități este imperios necesar și eficient.

Însă ceea ce s-a observat în practică este că în momentul în care situațiile nu sunt clare și nu prezintă o puternică noțiune de „bine” sau „rău”, sistemele actuale sunt supuse erorii. Gândirea deliberativă de care momentan doar oamenii sunt capabili, depășește competența software-ului de a rezolva probleme. Se observă cel mai bine în domeniile umaniste[4], a se vedea dreptul, unde adesea ne aflăm în prezența unor concepte precum „notificare în termen *rezonabil*” sau „*morala publică*”, faptul că analiza de la caz la caz nu este susceptibilă de a fi lăsată în seama altcuiva în afară de a unui specialist.

Un alt exemplu doctrinar constă în sistemele concepute pentru a analiza documente în locul avocaților[5]. Scopul lor este de a oferi un rezumat asupra documentelor care pot susține cazurile profesioniștilor și care nu. Însă, din cauza laturii interpretative a dreptului, adesea, astfel de programe pierd esența a ceea ce face un avocat citind și analizând dosarele. Or, ultimul cuvânt îl va avea mereu practicianul-om în detrimentul tehnologiei.

III. Metode de reglementare

În încercarea diferitelor organe legiuitoare naționale și internaționale de a reglementa inteligența artificială și alte tehnologii asemănătoare, se pot distinge două metode de abordare a domeniului: cea juridică („the legalistic approach”)[6] și cea tehnologică („the technological approach”)[7].

3.1. Metoda juridică

Este o abordare clasică ce pleacă de la încercarea legiuitorul de a răspunde la întrebarea: cum poate legislația actuală să se aplice IA-urilor?[8] În practică, specialiștii se folosesc de domenii existente precum proprietatea intelectuală, răspunderea civilă sau penală, etc., care urmează a fi adaptate noilor realități sociale.

Pe de-o parte, metoda juridică este privită de minții progresiste cu reticență, întrucât îi lipsește originalitatea. De asemenea, consider că viziunea relativ tradițională asupra unui domeniu care fluctuează de la o zi la alta nu ar face decât

[3] Harry Surden, Artificial Intelligence and Law: An Overview - Georgia State University Law Review, Vol. 35, pg. 1326.
[4] *Idem*, pg. 1322.
[5] *Idem*, pg. 1330.
[6] Nicolas Petit, Law and Regulations of Artificial Intelligence and Robots: Conceptual Framework and Normative Implications - publicată 9.martie.2017, pg. 2.
[7] *Idem*, pg. 2.
[8] *Idem*, pg. 6.

să pună la îndoială eficiența cadrului legislativ în cauză. Mai mult, ar putea duce la încetinirea procesului inovator al tehnologiei.

Pe de altă parte, prezintă și aplicații benefice, întrucât ar fi imposibil să reconstruim întregul sistem juridic pentru a acomoda software-uri și alte mecanisme asemenea. În sfârșit, dreptul are o puternică componentă socială, iar la baza societății nu este altcineva decât omul. Așadar, putem ajunge la concluzia că există o nevoie de tradiție în drept, pentru a păstra ființa umană în centrul problemei. Cu toate acestea, există întrebări și probleme la care domeniile preexistente nu pot oferi un răspuns, indiferent dacă le-ar fi extins sau reinterpretat modalitatea de aplicare.

3.2. Metoda tehnologică

Aplicând metoda tehnologică, se urmărește analiza efectelor și schimbărilor realității materiale produse de către sistemele de inteligență artificială și stabilirea post-factum, dacă sunt necesare eventuale implicații juridice. Atfel, prezintă o viziunea mult mai prietenoasă[9] raportat domeniului, față de metoda menționată mai sus, întrucât propune identificarea unor clase diferite ale sistemelor în funcție de specificul fiecărui software. Urmând ca ulterior, să se stabilească și nevoia reală a reglementării.[10]

Adesea, prin această abordare, se urmărește consolidarea interdependenței dintre IA-uri și a societate și, totodată, creșterea utilizării sistemelor. Însă, nici în cazul de față nu ne lipsesc limitările aferente, întrucât la momentul actual nu putem explica în totalitate procesul decizional al unui astfel de sistem. Iar, în subsidiar, metoda tehnologică caută să îmbine activitatea de programare cu cea a legiuitorului, cu scopul de a crea software-uri deja încriptate cu un anumit cadru legislativ.

3.3. Echilibrul legislativ

Practica ne-a demonstrat în nenumărate ocazii faptul că un cadru normativ armonios trebuie să fie atât dinamic, cât și static. Să fie susceptibil la nevoile indivizilor, dar să-și folosească autoritatea pentru a da direcțiile acestora. Astfel, în aceeași manieră, pot spune că nu există o metodă mai puțin corectă decât alta, în ceea ce privește reglementarea domeniului inteligenței artificiale. Așadar, în cadrul activității de legiferare a Uniunii, putem observa o împletire a metodei juridice cu cea tehnologică pentru a răspunde cât mai amplu la nevoia societății, în același timp cu a seta un nou standard în lume.

---

[9] Law and Regulations of Artificial Intelligence and Robots: Conceptual Framework and Normative Implications - Nicolas Petit, publicată 9.martie.2017, pg. 8.
[10] *Idem*.

IV. Legislație UE

În această lucrare îmi propun să analizez trei propuneri legislative ale Comisiei Europene pe care le consider relevante impactului sistemelor IA asupra vieții noastre:

- Legea privind Inteligența Artificială[11];
- Directiva cu privire la răspunderea sistemelor de Inteligență Artificială[12];
- Directiva cu privire la răspunderea pentru produsele cu defect (revizuită)[13]

La baza fiecărui act normativ stau definițiile de care un jurist nu s-ar putea lipsi, întrucât fără ele aplicarea legii devine o activitate eminamente draconică. De aceea o definiție trebuie să fie clară și exhaustivă. Acestea sunt rezultatul deopotrivă a doctrinei, dar și a voinței legiuitorului în funcție de interesul urmărit prin actul legislativ elaborat. Legislația Uniunii Europene nu este străină ideii, astfel fiecare act analizat în această lucrare vine cu propriul set de explicații ce au menirea de a se uni sub tutela unui scop comun, acela de a facilita dezvoltarea sistemelor de IA, concomitent cu creșterea încrederii și a siguranței acestora în raport cu oamenii.

Legea privind Inteligența Artificială

Propunerea de reglementare începe prin a defini un „sistem de inteligență artificială (sistem de IA)” ca fiind un „ un software care este dezvoltat prin una sau mai multe dintre tehnicile și abordările enumerate în anexa I și care, pentru un anumit set de obiective definite de om, poate genera rezultate precum conținuturi, previziuni, recomandări sau decizii care influențează mediile cu care interacționează„[14]. Se adaugă listei și alte concepte de interes, precum elemente de biometrie și recunoaștere a sentimentelor.

De asemenea, regulamentul stabilește un set de obligații pentru furnizorii și utilizatorii cu grad ridicat de risc și asigură simplificarea și dezvoltarea procedurilor juridice în cadrul pieței digitale comune.

Întrucât există o linie fină între respectarea drepturilor fundamentale în era supravegherii digitale și încălcarea acestora, propunerea Comisiei urmărește protejarea valorilor umane în raport cu sistemele de IA. În vederea realizării

[11] Propunere de Regulament al Parlamentului European și al Consiliului de stabilire a unor norme armonizate privind inteligența artificială (Legea privind inteligența artificială) și de modificare a anumitor acte legislative ale Uniunii, COM/2021/206 final.

[12] Propunere de Directivă a Parlamentului european și a Consiliului pentru adoptarea unor norme ce privesc răspunderea civilă extracontractuală a IA (Directiva privind răspunderea IA), 2022 COM(2022) 496 final.

[13] Propunere de Directivă a Parlamentului European și a Consiliului cu privire la răspunderea pentru produsele cu defect (COM (2022) 495).

[14] Propunere de Regulament al Parlamentului European și al Consiliului de stabilire a unor norme armonizate privind inteligența artificială (Legea privind inteligența artificială) și de modificare a anumitor acte legislative ale Uniunii, COM/2021/206 final., art. 3.

obiectivului, Uniunea asigură condiții de maximă transparență și elaborarea unor norme de evitare a impactului negativ ce l-ar putea avea autonomia sau dependența de date a sistemelor.[15]

La articolul 53[16] al Legii privind inteligența artificială, putem identifica trei noi obligații referitoare la transparență: obligația de a informa persoana fizică când interacționează cu un sistem IA, obligația utilizatorului unui sistem de clasificare biometrică de a informa persoana fizică expusă cu privire la funcționarea sistemului și obligația de a face cunoscut de către utilizator, în momentul folosirii unui sisteme ce alterează imagini, videouri sau sunete („deepfake").

Este de menționat că, în virtutea salvgardării valorilor societății europene, s-a simțit nevoia restricționării unor drepturi în ceea ce privește dezvoltarea și comercializarea sistemelor IA cu grad ridicat de risc. Libertatea de a desfășura o activitate comercială[17] și

libertatea artelor și științelor[18] vor fi limitate, punându-se pe primul loc interesul public („cum ar fi sănătatea, siguranța, protecția consumatorilor și protecția altor drepturi fundamentale"[19]).

Poate cel mai important aspect al acestui regulament este introducerea obligațiilor în funcție de gradul de risc al tehnologiei:

- sisteme cu risc inacceptabil (menționate în Titlul III al Regulamentului);
- sisteme cu un grad de risc ridicat - cum ar fi software-urile sistemelor medicale de diagnosticare, sistemele de identificare a fraudei cardurilor de credit sau sistemele care analizează documente/prognozează decizia instanțelor; toate acestea prezintă un grad de risc ridicat, întrucât colectează date ce adesea sunt confidențiale și nu numai;
- sisteme cu un grad de risc scăzut;

Directiva cu privire la răspunderea sistemelor de Inteligență Artificială. (3) Directiva cu privire la răspunderea pentru produsele cu defect (revizuită)

Odată cu crearea unui cadru legislativ general prin „Legea privind Inteligența Artificială", următoarea problemă adiacentă constă în răspunderea sistemelor IA pentru prejudiciile cauzate. Astfel, în prezentarea problemei voi alege modelul Comisiei de analiza „pachetul" de legislație elaborat cu scopul de a adapta normele

[15] *Idem*., Rezultate ale evaluării ex-post, consultărilor părților interesate și evaluării impactului.

[16] Propunere de Regulament al Parlamentului European și al Consiliului de stabilire a unor norme armonizate privind inteligența artificială (Legea privind inteligența artificială) și de modificare a anumitor acte legislative ale Uniunii, COM/2021/206 final., art 52.

[17] Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, art. 16.

[18] Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, art. 13.

[19] Propunere de Regulament al Parlamentului European și al Consiliului de stabilire a unor norme armonizate privind inteligența artificială (Legea privind inteligența artificială) și de modificare a anumitor acte legislative ale Uniunii, COM/2021/206 final.

la cerințele erei digitale[20] și asigurând continuitatea eforturilor Uniunii în politica sa de „Better Regulation”.

În primul rând, răspunderea extracontractuală în ceea ce privește sistemele IA este lacunară și, în principiu, poate aduce atingeri drepturilor persoanelor, precum echitatea procesului, accesul liber la justiție și soluționarea cauzei într-un termen rezonabil, întrucât procedurile actuale implică ca atât probarea prejudiciului, cât și cea a relației de cauzalitate vin în sarcina celui prejudiciat. Procedurile aplicate în instanță la momentul actual, nu au în vedere caractere specifice sistemelor IA cum ar fi complexitatea, autonomia sau opacitatea (arhicunoscutul efect de „black box”)[21], caracteristici ce împovărează exorbitant sarcina probei, mai ales dovedirea relației de cauzalitate în cazurile complexe.

Pentru a ameliora problema, Comisia a venit cu Propunerea Directivei cu privire la răspunderea sistemelor de Inteligență Artificială, iar în cadrul acesteia la articolul 4 putem regăsii „prezumția legală relativă a cauzalității în caz de culpă”[22]. Prezentul act introduce o prezumție relativă ce se va aplica în anumite condiții: în funcție de gradul de risc al sistemului IA, în temeiul „Legii privind Inteligența Artificială” și a altor condiții lăsate la aprecierea instanței.

În al doilea rând, Directiva cu privire la răspunderea pentru produsele cu defect (revizuită), vine în ajutorul instanțelor prin clarificarea multor noțiuni și actualizarea acestora.

Astfel, legiuitorul Uniunii vine și rezolvă trei probleme esențiale în materie: definiția noțiunii de „produs”, sarcina probei și normele ce limitează excesiv posibilitatea formulării unei cereri.[23]

Directiva 85/374/CEE, definea „produsul” ca fiind „toate bunurile mobile, chiar în cazul în care sunt încorporate în alte bunuri mobile sau într-un bun imobil. Termenul <<produs>> se referă și la electricitate.”[24] În actualul context, definiția este lacunară și nu permite încadrarea serviciilor procurate prin intermediul sistemelor IA în sfera sa de aplicare din cauza caracterului intangibil al acestora.

[20] Propunere de Directivă a Parlamentului european și a Consiliului pentru adoptarea unor norme ce privesc răspunderea civilă extracontractuală a IA (Directiva privind răspunderea IA), 2022 COM(2022) 496 final, Expunere de motive.

[21] Propunere de Directivă a Parlamentului european și a Consiliului pentru adoptarea unor norme ce privesc răspunderea civilă extracontractuală a IA (Directiva privind răspunderea IA), 2022 COM(2022) 496 final, Expunere de motive.

[22] Propunere de Directivă a Parlamentului european și a Consiliului pentru adoptarea unor norme ce privesc răspunderea civilă extracontractuală a IA (Directiva privind răspunderea IA), 2022 COM(2022) 496 final, Art. 4.

[23] Propunere de Directivă a Parlamentului European și a Consiliului cu privire la răspunderea pentru produsele cu defect (COM (2022) 495), Expunere de motive.

[24] Directiva Consiliului din 25 iulie 1985 de apropiere a actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre cu privire la răspunderea pentru produsele cu defect, art. 2.

Noua și îmbunătățita definiție este în concordanță cu realitățile societății actuale și adaugă noțiunii fișierele digitale și software-ul.[25]

Sarcina probei va rămâne la cel prejudiciat, alături de probarea relației de cauzalitate, însă la aprecierea instanței, în anumite condiții (se vor analiza condițiile de transparență și gradul de risc al sistemului IA), procedura de probatoriu va fi simplificată, întrucât în baza vechii legislații (Directiva 85/374/CEE), reprezenta o obligație mult prea împovărătoare pentru cel prejudiciat în cazurile complexe (spre exemplu în cazul sistemelor IA de diagnosticare rapidă sau al produselor bazate pe IA). [26]

În temeiul fostei directive, nu exista posibilitatea formulării cererilor pentru prejudicii mai mici de 500 de euro[27]. Astfel, fiind considerate încălcări ale liberului acces la justiție, aceste limitări vor fi abrogate.

V. Impact

Ca orice lege intrată în vigoare și aplicată, normele Uniunii vor influența societatea europeană și vor avea un rol subsidiar de a produce o schimbare în modul în care populația percepe un sistem IA. Prin aceste acte se încearcă armonizarea normativă la nivelul statelor membre și așa cum în lumea tangibilă, materială, ne bucurăm de libertatea mărfurilor și serviciilor în cadrul unei piețe unice, acesta este scopul și în plan intangibil, digital.

Mai mult, impactul se va simți și asupra drepturilor omului, în raport cu noile realități. Astfel, procesele în care un sistem IA este cel ce prejudiciază nu vor mai fi substanțial mai lungi decât cele ce nu presupun IA și nu vor mai fi atât de împovărătoare din punct de vedere financiar. Pe lângă aceste protecții de natură procesuală, noile condiții de transparență impuse vor determina persoana fizică să se simtă în siguranță în interacționarea cu sistemele IA, dar și să poată cunoaște mai bine procesul. De asemenea, datorită noilor clasificări implementate de „Legea privind Inteligența Artificială” și obligațiilor aferente, protejarea drepturilor a devenit mult mai riguroasă și mai sigură.

Odată cu aceste schimbări la nivel abstract, există, și nu este deloc de trecut cu vederea, ideea de necesitate a înființării unor instituții care să asigure buna aplicare și respectare a legislației în domeniu. Plecând de la această premisă, pe de-o parte, putem identifica două beneficii majore, și anume: protecția directă și nemijlocită a cetățenilor la nivelul fiecărui stat membru și apariția a numeroase locuri de muncă ce, cu siguranță, vor spori economia.

---

[25] Propunere de Directivă a Parlamentului European și a Consiliului cu privire la răspunderea pentru produsele cu defect (COM (2022) 495), Art. 4, pct. 1.
[26] Propunere de Directivă a Parlamentului European și a Consiliului cu privire la răspunderea pentru produsele cu defect (COM (2022) 495), Expunere de Motive.
[27] *Idem*.

Ca o încheiere a acestei secțiuni doresc să antamez o ultimă problemă ce răscolește presa de ceva timp, aceea că, producătorii sistemelor IA se simt ușor amenințați de aceste schimbări, mai ales că UE este printre primii în lume la dezvoltarea noilor tehnologii. Nu doar producătorii cu sediul în Uniune au ridicat această problemă, ci și cei din statele terțe. Teama lor este una ce trebuie privită din două perspective. Exită teama de standardele înalte și restrictive în materia tehnologiilor IA și cea de așa-numitul „Brussels Effect”. În cadrul ultimei idei, menționez precedentul GDPR-ului ce a devenit un standard de protecția datelor la nivel mondial, iar „Legea cu privire la Inteligența Artificială” se prevede a avea o soartă asemănătoare.[28]

VI. Concluzii

Omenirea nu alege să rămână pasivă în raport cu dezvoltarea Inteligenței Artificiale. Uniunea Europeană și-a înțeles misiunea și ca întotdeauna caută să creeze un mediu care să dea încredere și siguranță. Mai mult, înțelegând implicațiile unui posibil „Vest Sălbatic” al inovării, ce nu ar cunoaște niciun fel de limite a dependenței față de sisteme, legislativul alege să prioritizeze oamenii, să-i protejeze. Omul, în sine, este unic, iar nicio tehnologie nu va putea vreodată să îi ia creativitatea sau conștiința. Astfel, închei cu un citat sugestiv al lui Stephen Hawkings, care a dat tonul acestei lucrări: „Succesul de a crea Inteligență Artificială va fi cel mai mare eveniment al omenirii. Din păcate, ar putea la fel de bine să fie și ultimul, dacă nu învățăm să evităm riscurile.” Până la urmă, totul depinde de noi oamenii, nu de mașinării și sisteme.

Referințe

- Herbert, Frank, Herbert, Dune, Editura Ace Books, anul apariției 1965;
- Petit, Nicolas, Law and Regulations of Artificial Intelligence and Robots: Conceptual Framework and Normative Implications -, 9.martie.2017;
- Surden, Harry, Artificial Intelligence and Law: An Overview - Georgia State University Law Review, Vol. 35;
- The Economist, The EU wants to become the world’s super-regulator in AI - And there's a precedent: https://www.economist.com/europe/2021/04/24/the-eu-wants-to-become-the-worlds-super-regulator-in-ai;
- Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene;
- Propunere de Directivă a Parlamentului european și a Consiliului pentru adoptarea unor norme ce privesc răspunderea civilă extracontractuală a IA (Directiva privind răspunderea IA), 2022 COM (2022) 496 final;
- Propunere de Directivă a Parlamentului European și a Consiliului cu privire la răspunderea pentru produsele cu defect (COM (2022) 495);

[28] https://www.economist.com/europe/2021/04/24/the-eu-wants-to-become-the-worlds-super-regulator-in-ai.

- Propunere de Regulament al Parlamentului European și al Consiliului de stabilire a unor norme armonizate privind inteligența artificială (Legea privind inteligența artificială) și de modificare a anumitor acte legislative ale Uniunii, COM/2021/206 final.

RECUNOAȘTEREA STATELOR ȘI PARTICIPAREA ACESTORA LA ORGANIZAȚIILE INTERNAȚIONALE - CONSIDERAȚII GENERALE

Andreea-Cristina DATCU[*]

Abstract

Prezenta lucrare am conceput-o, student-masterand fiind, plecând de la o curiozitate personală, observând tot mai des faptul că, în ultimul timp, se pune foarte mult accentul pe recunoașterea statelor și participarea acestora la organizații internaționale. Astfel, acesta este pretextul de la care am început să mă documentez cu privire la acest subiect extrem de actual și de important, în primul rând din literatura de specialitate și în al doilea rând din legislația în vigoare.

Prin urmare, recunoașterea statelor și participarea la organizațiile internaționale reprezintă elemente importante ale acțiunilor acestora, participarea la aceste organizații conferă statelor posibilitatea de a aborda împreună diverse probleme.

Astfel, putem spune că recunoașterea statelor este o instituție specifică relațiilor internaționale, fiind un act unilateral de voință și având ca autor statul.

Cuvinte cheie: *recunoașterea statelor, organizații internaționale, participare la relații internaționale.*

I. Introducere

În prezenta lucrare, analiza subiectului care formează titlul acesteia este împărțită în mai multe secțiuni. În prima parte a lucrării vom analiza instituția recunoașterii statelor în dreptul internațional public, pe de o parte și participare a statelor la organizațiile internaționale, pe de altă parte, pentru ca, în finalul lucrării, atenția noastră să fie îndreptată spre aspectele referitoare la aderarea Republicii Cehă și Slovacă la organizațiile internaționale.

Documentarea pe care am realizat-o cu privire la subiectul supus analizei este amplă, iar metodele de cercetare utilizate au fost: metoda informatică, metoda deductivă, dar și alte metode de cercetare.

[*] Student-masterand, Facultatea de Drept, Universitatea „Nicolae Titulescu" din București, Master specializarea Drept Internațional și al Uniunii Europene (e-mail: datcu.c@yahoo.com). Studiul a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. dr. Roxana-Mariana Popescu (e-mail: roxana.popescu@univnt.ro).

Obiectivul propus al lucrării este de a releva recunoașterea statelor și participarea la organizațiile internaționale, dar și domenii de acțiune a organizațiilor internaționale.

II. Conținutul propriu-zis

Recunoașterea statelor și participarea la organizațiile internaționale reprezintă elemente importante ale acțiunilor acestora, participarea la astfel de organizații conferă statelor posibilitatea de a aborda împreună diverse probleme.

Putem spune că „apariţia unui nou stat poate avea loc numai în următoarele împrejurări: dizolvarea sau dezmembrarea unui stat şi apariţia altor state; separarea unor părţi dintr-un stat şi formarea altui stat, prin succesiune; regruparea de state, existente anterior, într-o nouă entitate statală. Întrunirea celor trei elemente materiale ce marchează existenţa unui stat ar părea că este suficientă pentru a asigura manifestarea lui ca entitate independentă şi suverană."[1]

De asemenea, formele de recunoaștere a statelor nu sunt supuse „unor condiţii de formă. Din practica statelor, se desprind mai multe modalităţi prin care se realizează actul recunoaşterii, și anume: recunoaşterea explicită şi implicită, recunoaşterea *de facto* și recunoaşterea *de jure*, recunoaşterea individuală şi recunoaşterea colectivă."[2]

Astfel, „actul recunoaşterii unui stat sau guvern atrage după sine pentru statul recunoscut o serie de urmări: obţinerea calităţii de a stabili relaţii diplomatice cu alte state care îl recunosc şi de a încheia tratate cu ele; obţinerea dreptului de a introduce acţiuni în faţa instanţelor judecătoreşti ale statului care l-a recunoscut; dobândirea de către statul recunoscut a imunităţii de jurisdicţie şi de execuţie în faţa instanţelor statului care a acordat recunoaşterea; acceptarea actelor sale executive şi legislative în instanţele judecătoreşti ale statului care l-a recunoscut."[3]

Prin urmare, „recunoașterea statelor este strâns legată de apariția unui „nou" stat ca subiect de drept internațional. Ea reprezintă actul unilateral prin care un stat admite că o entitate care „pretinde" calitatea de stat îndeplinește criteriile cerute în acest sens."[4]

Din acest motiv, putem clasifica recunoașterea, astfel: „recunoașterea expresă ia forma unei note diplomatice sau a unei declarații. În practica statelor, se consideră că reprezintă recunoaștere implicită încheierea unui tratat bilateral sau stabilirea relațiilor diplomatice. De asemenea, practica statelor confirmă că nu reprezintă recunoaștere implicită participarea la un tratat multilateral la care respectiva entitate

---

[1] Raluca Miga- Beșteliu, Drept internațional public, vol.I, ediția 2, Editura C.H. Beck, București, 2010, pag. 14.
[2] *Idem.*
[3] *Idem.*
[4] Ion Gâlea, Manual de drept internațional volumul I, Editura Hamangiu, București, 2021, pag. 174.

este parte, participarea la conferința multilaterală la care este prezentă și o entitate nerecunoscută sau participarea la o organizație internațională alături de o entitate nerecunoscută. De exemplu, participarea delegației Palestinei, în calitate de observator, la ONU, cu plăcuța de identificare „Statul Palestina” sau calitatea de membru UNESCO a „Statului Palestina” nu are drept consecință recunoașterea de către statele care nu au făcut-o.”[5]

Cu toate acestea, „după anul 2010 am constatat o evoluție semnificativă în practica statelor referitoare la recunoașterea implicită: astfel, dacă anterior se considera că votul afirmativ pentru aderarea unei entități la o organizație internațională la care membri sunt „statele” reprezenta recunoașterea implicită, în prezent este admis că votul în favoarea aderării unei entități la o organizație rezervată statelor, mai ales dacă este însoțit de o declarație expresă care menționează nerecunoașterea, nu va fi privit ca recunoaștere implicită.”[6]

Astfel, „consecințele recunoașterii se produc, în primul rând, la nivelul relațiilor oficiale dintre cele două state: se creează posibilitatea încheierii tratatelor, stabilirii relațiilor diplomatice și deschiderii misiunilor diplomatice. În același timp, efectele recunoașterii se produc în legătură cu: a) imunitatea de jurisdicție a entității recunoscute; b) calitatea entității de recunoscută de a „sta în justiție” în instanțele statului care a făcut recunoașterea; c) conferirea de efecte hotărârilor judecătorești, actelor autentice, actelor de stare civilă și altor acte emise de autoritățile entității recunoscute; d) conferirea de efect deplin documentelor de identitate emise de entitatea recunoscută.”[7]

Cu toate acestea, organizațiile internaționale reprezintă „o asociere de state, constituită prin tratat, înzestrată cu o constituție și organe comune și posedând o personalitate juridică distinctă de aceea a statelor membre.

Elementele constitutive: la asocierea respectivă trebuie să participe, în calitate de membre, state sau alte organizaţii internaţionale interguvernamentale, deja constituite; cooperarea dintre state trebuie să se desfăşoare în temeiul unui tratat internaţional, ca act constitutiv; organizaţia trebuie să dispună de un număr de organe cu funcţionare permanentă sau periodică; activităţile pe care organizaţia le desfăşoară să se supună normelor dreptului internaţional.

Prin întrunirea acestor elemente, organizaţia internaţională dobândeşte personalitate juridică internaţională proprie, distinctă de a statelor care au constituit-o.”[8]

De asemenea, Ion Gâlea propune o definiție pentru organizația internațională, astfel: „o asociere, creată în principal de state - chiar dacă și alte entități pot avea

[5] Ion Gâlea, *op. cit.*, pag 179.
[6] *Ibidem*, pag 180.
[7] Ion Gâlea, op. *cit. pag* 182.
[8] Raluca Miga-Beșteliu, *op. cit.*, pag. 16.

calitatea de membru - printr-un tratat sau alt instrument guvernat de dreptul internațional, care are propria personalitate juridică în dreptul internațional”[9]

Așadar, pornind de la această definiție putem identifica și alte „elemente constitutive ale organizației internaționale, și anume: i) membrii - care sunt, în principal, state, de asemenea, pot fi și alte organizații internaționale (de exemplu, Uniunea Europeană este membru al Organizației Națiunilor Unite pentru Agricultură și Alimentație – FAO și Organizației Mondiale a Comerțului - OMC), în cadrul unor organizații, pot fi membri și entități „administrative interne” ale unor state, cum sunt „teritoriile vamale” care pot avea calitatea de membru al Organizației Mondiale a Comerțului), unele organizații pot avea și calitatea de „membri asociați” sau „observatori”; ii) actul constitutiv - care este un tratat sau un alt act guvernat de drept internațional, dacă acesta este reprezentat de un cat care stabilește „angajamente politice”, neobligatoriu din punct de vedere juridic, entitatea nu va fi organizație internațională ci o „structură de cooperare”; iii) organe cu competență și „voință” este configurată procedural prin mecanismul de adoptare a deciziilor, care poate fi unanimitate, consens, majoritate; iv) personalitatea juridică distinctă de a statelor membre- ceea ce reflectă, voința părților actului constitutiv de a crea un nou subiect de drept internațional.”[10]

Din structură instituțională a organizației internaționale fac parte:

„a) organe plenare, în care sunt reprezentate toate statele membre, cum ar fi: adunarea generală (organul suprem al organizației), comisiile plenare (organe cu rol în elaborarea proiectelor care să reflecte deciziile organizației în anumite domenii) și reuniunile speciale (convocare pentru soluționarea unor aspecte specifice în cadrul activității organizației, cum ar fi congrese și conferințe).

b) organe executive, cu caracter restrâns ce pot fi denumite: comitet executiv, consiliu executiv, Consiliu de Securitate (în cazul ONU). În cadrul acestora sunt reprezentate statele care vor juca un rol preponderent în activitatea organizației. Alegerea și reprezentarea statelor care vor face parte din organele restrânse ale organizației, se face de regulă, în urma unui proces complex care urmărește să pună în aplicare trei principii: reprezentarea geografică echitabilă (aceasta este regula generală întâlnită în cadrul tuturor organismelor specializate ale ONU), accesul tuturor membrilor, prin rotație, la organele de conducere și în cele executive, reprezentarea echitabilă a intereselor diferitelor grupuri de țări.

c) secretariat propriu- cu atribuții preponderent administrative, privind buna funcționare a organizației și coordonarea eficientă în cadrul diferitelor departamente sau instituții specializate. Acesta este compus din funcționari internaționali, care beneficiază, de regulă, de imunitate fiscală și jurisdicție și este condus de un secretar general sau președinte.

---

[9] Ion Gâlea, *op. cit.*, pag. 208.
[10] *Ibidem*, pag. 209.

d) eventual, organisme cu atribuții jurisdicționale.”[11]

Așadar, potrivit art. 4 din Carta ONU „pot deveni membri ai Națiunilor Unite toate celelalte state iubitoare de pace care acceptă obligațiile din prezenta Cartă și care, după aprecierea Organizației, sunt capabile și dispuse să le îndeplinească.”[12]

Potrivit Tratatului Nord-Atlantic din 4 aprilie 1949 încheiat la Washington „Statele care sunt parte la prezentul Tratat își reafirmă credința în obiectivele și principiile Cartei Națiunilor Unite, precum și dorința lor de a conviețui în pace cu toate popoarele și guvernele. Ele sunt angajate în salvgardarea libertății, a moștenirii comune și a civilizațiilor popoarelor pe care le reprezintă, pe baza principiilor democrației, libertăți individuale și a literei legii. Ele caută să promoveze stabilitatea și bunăstarea zonei nord-atlantice. Ele sunt hotărâte să își unească eforturile în scopul apărării colective și al păstrării păcii și securității. Astfel, ele sunt de acord cu prezentul Tratat Nord-Atlantic.”[13]

Condițiile de aderare la Uniunea Europeană sunt prevăzute în art. 49 din Tratatul privind Uniunea Europeană astfel: „Orice stat european care respectă valorile prevăzute la articolul 2 și care se angajează să le promoveze poate solicita să devină membru al Uniunii. Parlamentul European și parlamentele naționale sunt informate cu privire la această cerere. Statul solicitant adresează cererea sa Consiliului, care se pronunță în unanimitate după consultarea Comisiei și după aprobarea Parlamentului European, care se pronunță cu majoritatea membrilor din care este constituit. Criteriile de eligibilitate aprobate de Consiliul European se iau în considerare. Condițiile admiterii și adaptările impuse de aceasta tratatelor pe care se întemeiază Uniunea fac obiectul unui acord între statele membre și statul solicitant. Acest acord se supune ratificării de către toate statele contractante, în conformitate cu normele lor constituționale.”[14]

Cu toate acestea, pentru ca un stat să poate adera la Uniunea Europeană trebuie să îndeplinească criteriile-cheie, denumite și „criteriile de la Copenhaga”, și anume acestea trebuie să aibă „instituții stabile care garantează democrația, statul de drept, drepturile omului și respectarea și protecția minorităților; o economie de piață funcțională și capacitatea de a face față concurenței și forțelor pieței din UE; capacitatea de a-și asuma și de a pune în aplicare în mod eficient obligațiile care

[11]Carmen Modovan, Drept intrnațional public - Pincipii și instituții fundamentale, editura Hamangiu, București,2017, pag. 401.

[12] Informație publică, disponibilă online la adresa de internet: https://lege5.ro/gratuit/g42diobv/carta-natiunilor-unite-din-26061945 , cu ultima accesare la data de 14.12.2022.

[13] Informație publică, disponibilă online la adresa de internet: https://www.mae.ro/sites/default/files/file/pdf/TRATATUL%2520NORD-ATLANTIC.pdf , cu ultima accesare la data de 14.12.2022.

[14] Informație publică, disponibilă online la adresa de internet: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex%3A12016M049 , cu ultima accesare la data de 14.12.2022.

decurg din calitatea de membru, inclusiv aderarea la obiectivele uniunii politice, economice și monetare."[15]

De asemenea, ca abordare generală putem clasifica organizațiile internaționale în funcție de mai multe criterii: „în conformitate cu aria de competență sau aria în raport cu care organizația este deschisă pentru primirea de membrii, există organizații cu vocație universală (cum sunt ONU, instituții specializate din cadrul ONU, Organizația Mondială a Comerțului), cu vocație regională (cum sunt Consiliul Europei, Organizația Statelor Americane), sau cu vocație subregională (cum este Organizația Cooperării Economice la Marea Neagră);

În conformitate cu criteriul posibilității primirii de noi membri, se poate vorbi despre organizații închise și deschise; în practică, actele constitutive pot conține prevederi privind criterii de aderare (care pot fi mai mult sau mai puțin restrictive) și procedura de aderare.

După domeniul în care își exercită competența, putem vorbi despre organizații cu competență generală (cum este ONU) sau specializate (cum sunt instituțiile specializate din cadrul ONU).

După natura competenței (mai exact, dacă acesta presupune „transferul" de către state a exercițiului unor atribute ale suveranității, cum ar fi reglementarea unor domenii), se poate vorbi despre organizații de cooperare și de integrare."[16]

În continuare, voi prezenta, pe scurt, unele aspecte referitoare atât la Republica Cehă cât și la Republica Slovacă. Astfel, Republica Cehoslovacia datează încă din anul 1918, luând naștere ca urmare a războiului Austro-Ungar, așadar apariția noului stat a avut loc ca urmare a semnării Tratatului de la Saint Germain en Laye.

Ulterior Cehoslovacia parcurge o perioadă foarte dificilă, mai întâi a intervenit ocupația nazistă din anul 1938, care la 15 martie a aceluiași an trupele lui Hitler ocupau Cehoslovacia. Prin urmare, în urma acestui evenimet au rezultat două concepții și anume: prima concepție făcea referire la faptul că potrivit dreptului internațional reprezentanțele politice ale Cehoslovaciei susțineau ideea de stat independent. Cea de-a doua concepție prevedea faptul că datorită ocupației germane Tratatul de la Munchen ar trebui anulat, iar activitatea Cehoslovacieie ar trebui continuată. Apoi în anul 1968 au fost invadați de sovietici, iar în anul 1989 a întervenit revoluția de catifea sau așa zisul divorț de catifea, ce a avut un impact foarte mare asupra Cehoslovaciei.

---

[15] Informație publică, disponibilă online la adresa de internet: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/conditions-membership_ro?etrans=ro , cu ultima accesare la data de 14.12.2022.

[16] Ion Gâlea, ***op. cit.,*** pag. 213.

Revoluția de catifea din anul 1989 a condus la înlăturarea conducerii comuniste, creându-se statul Republica Federativă Cehă și Slovacă, iar în urma nenumăratelor neînțelegeri s-a decis, în anul 1992, dizolvarea federației Cehoslovace. În acest mod, au rezultate cele două state: Republica Cehă și Republica Slovacă.

Republica Cehă, după aceste evenimente a aderat la Organizația Națiunilor Unite, iar în anul 1994 primul ministru Vaclav Klaus a semnat actele de aderare la parteneriatul pentru pace din cadrul NATO, pentru ca, la 12 martie 1999, Republica Cehă să devină oficial membră a Organizației Tratatului Atlanticului de Nord.

Prin urmare, Republica Cehă și-a dorit aderarea la Uniunea Europeană. Astfel, în 2004 aceasta devine membră cu drepturi și obligații depline, apartenența la Uniuniea Europeană este punctul central al politicii externe al Republicii Cehe. Astfel în perioada 1 ianuaire- 30 iunie 2009 aceasta a deținut președinția Consiliului Uniunii Europene, în timpul mandatului ministrului de externe Karel Schwarzenberg.

De asemenea, Republica s-a pronunțat în favoarea consolidării proiectului european, susținând necesitatea extinderii politicii externe a Uniunii, arătând și sprijinul activ pentru aderarea României la spațiul Schengen. Guvernul de la Praga s-a concentrat însă asupra politicii de coeziune, asupra politicii agricole comune sau a piației interne ori asupra consolidării securității și a apărării europene.

Cu toate acestea, republica Cehă este implicată și în structurile de cooperare din Europa Centrală si de Est, precum Grupul de la Visegard, Trilaterala Slavkov și formatul Central 5.

Republica Slovacă, după separarea de Republica Cehă, a aderat la Organizația Națiunilor Unite (în anul 1993), aceasta a participat la agențiile specializat ONU, iar în 2005 a fost alesă în cadrul Consiliului de Securitate al ONU pentru un mandat de 2 ani. Ulterior, a dorit aderarea la Uniunea Europeană, iar în anul 2004 devine membră cu drepturi și obligații depline, iar în anul 2016 a deținut președinția Consiliului Uniunii Europene, în cel de-al doilea semestru. Tot în anul 2004, Republica Slovacă a aderat și la Organizația Tratatului Atlanticului de Nord.

De asemenea, Republica Slovacă este membră atât a spațiului Schengen, a Consiliului Europei (COE), a Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), a Organizației Europene pentru Cercetare Nucleară (CERN), dar și a grupului de la Visegrad. Aceasta întreține relații diplomatice cu 134 de țări prin intermediul Ministrului Afaceri Externe, în 2013 aceasta menținea 90 de misiuni în străinătate, inclusiv 64 de ambasade. Republica Slovacă este parte la Trilatera de la Slvkov formată din Austria, Republica Cehă și Slovacă, dar și la formatul 5 compus din Austria, Republica Cehă, Republica Slovacă, Slovenia și Ungaria.

„Principalele priorităţi de politică externă ale Republicii Slovace vizează aprofundarea cooperării în cadrul Uniunii Europene şi NATO, precum și dezvoltarea cooperării regionale, mai ales în cadrul V4.”[17]

III. Concluzii

Așa cum am menționat în partea introductivă a lucrării, recunoașterea statelor și participarea acestora la organizațiile internaționale reprezintă elemente importante ale acțiunilor acestora, participarea la aceste organizații conferă statelor posibilitatea de a aborda împreună diverse probleme.

În același timp, am constat faptul că formele de recunoaștere a statelor nu sunt supuse unor condiţii de formă, acest lucru reiese și din practica statelor din care se desprind mai multe modalităţi prin care se realizează actul recunoaşterii: recunoaşterea explicită şi implicită, recunoaşterea *de facto* şi recunoaşterea *de jure*, recunoaşterea individuală şi recunoaşterea colectivă.

Pe lângă toate acestea, trebuie amintit și faptul că organizațiile internaționale reprezintă o asociere de state, constituită prin tratat, înzestrată cu o constituție și organe comune și posedând o personalitate juridică distinctă de aceea a statelor membre.

Referințe

- Raluca Miga- Beșteliu, Drept internațional public, vol.1, editura All Beck, București, 2005;
- Raluca Miga- Beșteliu, Drept internațional public, vol.I, ediția 2, editura C.H. Beck, București, 2010;
- Beatrice Onica-Jarka, Sorana Păun-Pop, Oana Iacob, Sinteze teoretice și exerciții practice de Drept Internațional Public, Ediția 2, București, 2017;
- Ion Gâlea, Manual de drept internațional volumul I, editura Hamangiu, București, 2021;
- Carmen Modovan, Drept intrnațional public- Pincipii și instituții fundamentale, editura Hamangiu, București,2017;
- https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/unga/, cu ultima accesare la data de 14.12.2022;
- https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/glossary/nato-north-atlantic-treaty-organisation.html, cu ultima accesare la data de 14.12.2022;
- https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/unga/, cu ultima accesare la data de 14.12.2022;
- https://lege5.ro/gratuit/g42diobv/carta-natiunilor-unite-din-26061945 , cu ultima accesare la data de 14.12.2022;
- https://www.mae.ro/sites/default/files/file/pdf/TRATATUL%2520NORD-ATLANTIC.pd , cu ultima accesare la data de 14.12.2022;

[17] Informație publică, disponibilă online la adresa de internet: https://www.mae.ro/bilateral-relations/1737 , cu ultima accesare la data de 06.03.2023.

- https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex%3A12016M049 , cu ultima accesare la data de 14.12.2022;
- https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/conditions-membership_ro?etrans=ro , cu ultima accesare la data de 14.12.2022;
- https://www.mae.ro/bilateral-relations/1690, cu ultima accesare la data de 06.03.2023;
- https://www.mae.ro/bilateral-relations/1737, cu ultima accesare la data de 06.03.2023;

CONSIDERAȚII GENERALE PRIVIND APLICAREA MĂSURILOR INTERNAȚIONALE ȘI RESPECTAREA PRINCIPIILOR CU VALOARE CONSTITUȚIONALĂ – JURISPRUDENȚA KADI

Oana-Evelina JACĂ[*]

Abstract

Prezenta lucrare cuprinde detalii cu privire la relația dintre Uniunea Europeană și Organizația Națiunilor Unite, sub aspectul raportului dintre dreptul Uniunii Europene și dreptul internațional. În conținut, se identifică problema dreptului aplicabil în cazul unui conflict între prevederile Cartei Organizației Națiunilor Unite și prevederile cuprinse în dreptul primar al Uniunii Europene.

Cuvinte cheie: *Jurisprudență, hotărârea Kadi, Declarația Universală a Drepturilor Omului, Organizația Națiunilor Unite, Uniunea Europeană.*

I. Considerații introductive

Potrivit Tratatului privind Uniunea Europeană (TUE) cuprinde, la articolul 2, valorile principale pe care Uniunea Europeană este fondată, valori pe care statele membre trebuie să le respecte. Astfel, „Uniunea se întemeiază pe valorile respectării demnității umane, libertății, democrației, egalității, statului de drept, precum și pe respectarea drepturilor omului, inclusiv a persoanelor care aparțin minorităților. Aceste valori sunt comune statelor membre într-o societate caracterizată prin pluralism, nediscriminare, toleranță, justiție, solidaritate și egalitate între femei și bărbați”[1].

În cazul nerespectării acestora, se declanșează procedura prevăzută la articolul 7 din Tratatul privind Uniunea Europeană. Potrivit alineatului (1), „La propunerea motivată a unei treimi din statele membre, a Parlamentului European sau a Comisiei Europene și cu aprobarea Parlamentului European, Consiliul, hotărând cu o majoritate de patru cincimi din membrii săi, poate să constate existența unui risc clar de încălcare gravă a valorilor prevăzute la articolul 2, de către un stat membru. Înainte de a proceda la această constatare, Consiliul audiază

[*] Masterand, Facultatea de Drept, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București: (e-mail: oanam40781@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf.univ.dr. POPESCU Roxana-Mariana (e-mail: roxana.popescu@univnt.ro).

[1] A se vedea articolul 2 din Tratatul privind Uniunea Europeană.

statul membru în cauză și îi poate adresa recomandări, hotărând după aceeași procedură. Consiliul verifică cu regularitate dacă motivele care au condus la această constatare rămân valabile”. În completarea acestor prevederi sunt cele cuprinse în alineatul (2), potrivit căruia „Consiliul European, hotărând în unanimitate la propunerea unei treimi din statele membre sau a Comisiei Europene și cu aprobarea Parlamentului European, poate să constate existența unei încălcări grave și persistente a valorilor prevăzute la articolul 2, de către un stat membru, după ce a invitat acel stat membru să-și prezinte observațiile”[2].

Organizația Națiunilor Unite este cea mai importantă organizație internațională, fiind fondată la data de 24 octombrie 1945, după cel de-al Doilea Război Mondial. Consacrarea juridică a drepturilor omului a început odată cu constituirea Organizației Națiunilor Unite, dacă avem în vedere unul dintre scopurile organizației, și anume promovarea și încurajarea respectului pentru drepturile omului și libertățile fundamentale, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie. Misiunea Organizației Națiunilor Unite este de a asigura pacea mondială, respectarea drepturilor omului, cooperarea internațională și respectarea dreptului internațional.

Drepturile omului au fost enunțate în Declarația Universală a Drepturilor Omului adoptată și proclamată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la data de 10 decembrie 1948. Numeroase drepturi ale omului se regăsesc în cele 30 de articolele care definesc principalele drepturi ale ființei umane.

Statele membre s-au angajat să promoveze în colaborare cu Organizația Națiunilor Unite respectul universal și efectiv față de drepturile omului și libertățile fundamentale, precum și respectarea lor universală și efectivă[3].

Jurisprudența instanțelor Uniunii Europene și ONU cuprinde cauze care relevă relația dintre Uniunea Europeană și Organizația Națiunilor Unite, respectiv raportul dintre dreptul Uniunii Europene și dreptul internațional. Așadar, cu titlu de exemplu cazul KADI are în vedere analiza naturii dreptului și a sistemelor juridice.

Cazul a apărut în contextul atentatului de la 11 septembrie 2001, care a generat modificări ale statutului indivizilor în normele de drept internațional. Aria indivizilor care pot fi supuși sancțiunilor internaționale s-a extins, pentru o luptă mai eficientă împotriva actelor teroriste. Rezoluția 1267/1999 a reprezentat și reprezintă principalul mod de luptă al ONU împotriva terorismului. Acest act stabilește, în mod clar, persoanele și entitățile aflate în legătură cu Al-Qaida, în prezent și cu ISIS, cărora le vor fi în mod obligatoriu înghețate conturile bancare și li se vor impune restricții de călătorie. Măsura nu a fost lipsită de controverse, având

[2] A se vedea articolul 7 din Tratatul privind Uniunea Europeană.

[3] Declarația Universală a Drepturilor Omului din 10 decembrie 1948, Preambul, https://lege5.ro/Gratuit/g42doobx/declaratia-universala-a-drepturilor-omuluidin-10121948, cu ultima accesare la data de 22.03.2023.

în vedere posibila neconcordanță cu drepturi ale omului, precum cel la calea de atac eficientă sau cel de proprietate[4].

II. Cazul Kadi I

În acest caz, numele lui Yassin Abdullah Kadi, cetățean saudit cu active financiare în Suedia și cu posibile legături cu gruparea teroristă Al-Qaida, a apărut pe lista din Rezoluția 1267 în anul 2001. Astfel, pentru a-i îngheța activele, Comisia Europeană a pus în aplicare prevederile Rezoluției astfel cum se găsesc acestea în Regulamentul nr. 881/2002[5], fără a informa persoanele în cauză despre motivele care au stat la baza înghețării activelor lor[6].

Yassin Kadi și Fundația Internațională Al Barakaat, ale căror nume erau incluse pe listă, au contestat în fața Tribunalui de Primă Instanță[7] Regulamentul 881/2002, apreciind că acesta „le-a violat dreptul la o audiere corectă, dreptul de proprietate și dreptul lor la o protecție judiciară eficientă". Miza deciziei a fost să se stabilească dacă Rezoluțiile Consiliului de Securitate al ONU, în cazul dat Regulamentul nr. 881/2002, pot fi imune controalelor de legalitate în virtutea art.103 al Cartei ONU[8].

Tribunalul de Primă Instanță a avut o abordare internaționalistă[9]. Acesta a considerat că Uniunea Europeană nu este direct obligată de Carta ONU, nefiind parte la acest instrument juridic. De asemenea, Tribunalul a constatat că, în virtutea aderării la Comunitatea Europeană, statele membre i-au transferat acesteia obligațiile asumate prin Cartă. Astfel, Comunitatea este obligată indirect să respecte Carta și nu va putea examina concordanța Regulamentului cu dreptul unional deoarece ar încălca articolul 103 din Cartă. Tribunalul de Primă Instanță a observat și faptul că poate analiza validitatea regulamentului doar din perspectiva normelor

---

[4] Mihai Bădescu, *Raportul Drept European – Drept Internațional: Cazul Kadi, 19 iunie 2018*, https://blog.avocatoo.ro/drept-european-cazul-kadi/ , cu ultima accesare la data de 16.01.2023.

[5] Regulamentul (CE) nr. 881/2002 al Consiliului din 27 mai 2002 de instituire a unor măsuri restrictive specifice împotriva anumitor persoane și entități care au legătură cu Osama ben Laden, cu rețeaua Al-Qaida și cu talibanii și de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 467/2001 al Consiliului de interzicere a exportului anumitor mărfuri și servicii către Afganistan, de întărire a interdicției de zbor și de extindere a înghețării fondurilor și a altor resurse financiare în ceea ce-i privește pe talibanii din Afganistan, publicat în JO L 139 din 29.5.2002.

[6] Koen Lenaerts, *The Kadi Saga and the Rule of Law within the EU*, SMU Law Review, volume 67, issue 4, article 4, 2014, https://scholar.smu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1003&context=smulr, pag. 708.

[7] Actualul Tribunal.

[8] Koen Lenaerts, *op. cit.*, pag. 708-709.

[9] Koen Lenaerts, *op. cit.*, pag. 709.

de *jus cogens*, acestea fiind norme de drept internațional deosebit de importante, de la care nu se poate deroga[10].

Aceste norme nu au un caracter la fel de specific ca cel al normelor dreptului UE, aducând argumentul pentru care este dificilă constatarea încălcării lor. Așadar, înghețarea activelor nu reprezintă o încălcare a dreptului de proprietate, având caracter temporar și preventiv. Tribunalul de Primă Instanță a recunoscut și faptul că solicitanții nu beneficiau de dreptul de a fi audiați în fața Comitetului ONU pentru sancțiuni, precum și lipsa posibilității de a avea o protecție judiciară efectivă, considerând aceasta problemă acceptabilă, în sensul normelor de *jus cogens*, având în vedere scopurile urmărite de Consiliul de Securitate[11].

Totuși, Tribunalul a respins cererea reclamanților privind anularea Regulamentului contestat. În recurs, Curtea de Justiție a adoptat o poziție diferită. A statuat faptul că instanțele comunitare trebuie, în conformitate cu competențele cu care sunt învestite în temeiul Tratatului de instituire a Comunității Europene, să asigure un control, în principiu complet, al legalității actelor comunitare din perspectiva drepturilor fundamentale, care fac parte integrantă din principiile generale ale dreptului comunitar, inclusiv a actelor comunitare care, asemenea regulamentului în litigiu, vizează punerea în aplicare a unor rezoluții adoptate de Consiliul de Securitate în temeiul capitolului VII din Carta Națiunilor Unite. A recunoscut, totodată, obligația Uniunii Europene de a respecta convențiile internaționale încheiate, dar a statuat că obligațiile internaționale nu pot afecta principiile constituționale ale tratatelor UE[12].

Prin urmare, Curtea de Justiție a anulat Regulamentul nr. 881/2002, cu luarea în considerare a faptului că drepturile de apărare ale contestatarilor, în special dreptul de a fi ascultați și cel la o cale de atac eficientă nu au fost respectate. Curtea a recunoscut că amenințările la adresa păcii și securității internaționale provocate de actele de terorism pot justifica înghețarea activelor persoanelor identificate de Consiliul de Securitate al ONU ca fiind asociate cu Al-Qaeda, însă Regulamentul nr. 881/2002 nu le-a permis petenților să-și prezinte cauza în fața autorităților competente, înghețarea bunurilor lor constituind o restricție nejustificată a dreptului lor de proprietate[13].

---

[10] Conform art. 53 al Convenţiei de la Viena cu privire la dreptul tratatelor, încheiată la la 23 mai 1969 (publicată în ediţia oficială a Monitorului Oficial „Tratate Internaţionale”, volumul 4, pag. 53) „Este nul orice tratat care, în momentul încheierii sale, este în conflict cu o normă imperativă a dreptului internaţional general.”,
https://www.parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=4mKw8IxR66Y%3D , cu ultima accesare la data de 16.01.2023.

[11] Mihai Bădescu, Raportul Drept European – Drept Internațional: Cazul Kadi, 19 iunie 2018, https://blog.avocatoo.ro/drept-european-cazul-kadi/ , cu ultima accesare la data de 16.01.2023.

[12] *Idem*.

[13] Koen Lenaerts, *op. cit.*,, pag. 710-711.

La nivelul doctrinei în materia dreptului internațional, decizia a provocat numeroase reacții. Interpretarea dualistă a Curții a atras susținători, dar și opozanți.

În rândul susținătorilor s-au conturat trei perspective diferite asupra deciziei: perspectivă constituțională, perspectiva dreptului internațional și perspectiva drepturilor fundamentale.

La nivel constituțional, decizia Kadi I a evidențiat faptul că legislația Uniunii Europene este autonomă, iar sistemul judiciar comunitar are un rol important în protejarea acestei autonomii. Curtea de Justiție a UE se angajează în promovarea și apărarea statului de drept, a drepturilor fundamentale recunoscute ca principii generale ale dreptului comunitar și consacrate prin Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene. Hotărârea Curții prevede faptul că obligațiile internaționale asumate de Uniunea Europeană nu sunt absolute, fiindcă nu pot să prevaleze asupra principiilor constituționale ale Uniunii Europene. Aplicarea prevederilor legislației internaționale trebuie realizată în conformitate cu Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene[14].

Decizia nu trebuie văzută ca pe o rupere a legislației europene de dreptul internațional din care se trage, Curtea precizând faptul că „ia în considerare obligațiile internaționale ale UE în exercitarea puterilor sale de control judiciar, este angajată serios în protejarea drepturilor fundamentale și acordă atenția cuvenită interesului general de a proteja pacea și securitatea internațională”[15].

Împotriva deciziei s-au arătat numeroase state membre ale Uniunii Europene, argumentând că este ignorat principalul rol al Consiliului de Securitate, de a genera măsurile necesare menținerii păcii internaționale.

Așadar, decizia expune statele părți ONU și Uniunea Europeană într-o situație imposibilă.

De asemenea, doctrina a considerat decizia neconformă cu tradiționala fidelitate a CJUE față de dreptul internațional și un pas în sensul unei abordări „naționaliste”[16].

2.1. Cazul Kadi II

La scurt timp de la decizia CJUE, Yassin Kadi a primit din partea Comitetului Sancționator al Consiliului de Securitate o prezentare a motivelor pentru care fusese inclus pe lista Rezoluției 1267. Numele său a rămas pe listă, însă avea posibilitatea de a se apăra. Acesta a solicitat Comisiei Europene publicarea mai multor probe care au stat la baza sancționării sale. În răspuns, Comisia a constatat că decizia din Kadi I nu o obligă să facă dovezile publice și a mers mai departe adoptând

[14] Koen Lenaerts, *op. cit.*, pag. 712.
[15] *Idem*.
[16] De Búrca, The European Court of Justice and the International Legal Order After Kadi, [2010] 51 Harvard Int'l LJ 1.

Regulamentul 1190/2008 prin care îl sancționa din nou pe cetățeanul saudit. În plus, Regulamentul îndeplinea cerința de acordare a dreptului la cale de atac eficientă[17].

Kadi a mers din nou în fața instanțelor europene pentru a cere anularea Regulamentului ce îl sancționa pentru legăturile cu Al-Qaida. În baza deciziei Kadi I, Tribunalul de Primă Instanță a admis cererea. Considerând decizia excesivă[18], Comisia Europeană, Consiliul Uniunii Europene și Regatul Unit au contestat. Mai mult, au contestat în fața Curții decizia din Kadi I susținând că implementarea măsurilor Consiliului de Securitate nu este o opțiune a statelor[19].

Este de precizat faptul că nici Tribunalul de Primă Instanță nu a fost în totalitate de acord cu argumentarea Curții în hotărârea Kadi I, însă a considerat că pentru a interveni o modificare la nivelul jurisprudenței europene va fi necesară o nouă decizie a Curții[20].

CJUE a respins recursurile[21]. Hotărârea CJUE nu a anulat decizia Tribunalului de Primă Instanță. Curtea a menționat că verificarea legalității actelor de transpunere a obligațiilor internaționale nu reprezintă o atingere adusă priorității Consiliului de Securitate. Totuși, hotărârile Curții nu afectează măsura emisă de ONU, ele pun într-o situație dificilă statele membre în ambele organizații. Acestea sunt forțate să-și încalce obligațiile față de una dintre cele două[22].

Curtea a stabilit că este sarcina autorităților europene să verifice temeiul sancțiunilor aplicate în teritoriul acestora. Așadar, a decis că instanța Uniunii trebuie „să se asigure că această decizie, care are o aplicabilitate individuală pentru persoana în cauză, se întemeiază pe o bază factuală suficient de solidă. Aceasta presupune verificarea faptelor invocate în expunerea de motive pe care se bazează decizia menționată, astfel încât controlul jurisdicțional să nu se limiteze la aprecierea verosimilității abstracte a motivelor invocate, ci să privească aspectul dacă respectivele motive - sau cel puțin unul dintre ele, considerat suficient în sine pentru susținerea deciziei în cauză - sunt întemeiate”[23].

Efectele cazului Kadi au putut fi observate încă de la pronunțarea deciziei din anul 2008. ONU a considerat valide observațiile CJUE și, în anul 2009, a înființat un Ombudsman specializat exclusiv pe problemele ce țin de Rezoluția 1267. Sarcina Ombudsmanului este de a colecta probe, a comunica cu cei de pe listă și de

[17] Koen Lenaerts, *op. cit.*, pag. 712.
[18] Cauzele conexate C-584/10 P, C-593/10 P și C-595/10 P, Comisia c. Kadi, 2013.
[19] Mihai Bădescu, Raportul Drept European – Drept Internațional: Cazul Kadi, 19 iunie 2018, https://blog.avocatoo.ro/drept-european-cazul-kadi/ , cu ultima accesare la data de 16.01.2023.
[20] Cauza T-85/09, Kadi c. Comisiei, par. 115-121.
[21] Koen Lenaerts, *op. cit.*, pag. 712.
[22] Antonios Tzanakopoulos, Kadi Showdown: Substantive Review of (UN) Sanctions by the ECJ, Published on July 19, 2013, https://www.ejiltalk.org/kadi-showdown/ , cu ultima accesare la data de 16.01.2023.
[23] Mihai Bădescu, Raportul Drept European – Drept Internațional: Cazul Kadi, 19 iunie 2018, https://blog.avocatoo.ro/drept-european-cazul-kadi/ , cu ultima accesare la data de 16.01.2023.

a emite recomandări de eliminare de pe listă Comitetului Sancționator. Prerogativele sale s-au dezvoltat, în prezent recomandările sale fiind obligatorii dacă nu sunt respinse prin unanimitate de Comitetului Sancționator, în 60 zile. În lipsa consensului, decizia poate fi trimisă mai departe Consiliului de Securitate, care poate vota, hotărârea devenind opozabilă și Ombudsmanului. Această procedură prezintă numeroase avantaje într-un conflict de norme, evident cazul Kadi, spre exemplu limitează timpul de rezolvare, unde cetățeanul saudit ar fi putut rezolva problema în numai 6-13 luni în loc de cei aproape 10 ani petrecuți în fața instanțelor Uniunii Europene[24].

În doctrină, s-a propus aplicarea unei metode similare celei privind sancțiunile aplicate de Uniunea Europeană. Dacă Uniunea Europeană sancționează în mod independent un individ, acesta va putea apela la instanțele europene numai după ce a rămas fără cale de atac la nivel național. De aceeași natură, ar putea fi tratate sancțiunile ONU. Acestea ar ajunge sub verificare europeană numai după ce a avut loc o interpretare din partea Ombudsmanului[25].

III. Concluzii

Prin cele doua decizii, Kadi I și Kadi II se conturează o jurisprudență ce marchează, în special, relația dintre Uniunea Europeană și Organizația Națiunilor Unite. Raportul dintre cele două subiecte de drept internațional este într-un continuu proces de formare. Una dintre prioritățile Uniunii Europene este identificarea unui echilibru între aplicarea măsurilor internaționale și respectarea principiilor europene cu valoare constituțională. S-a pus în vedere și faptul că între dreptul Uniunii Europene și cel internațional există legături de interdependență, dar și faptul că Uniunea Europeană își menține autonomia ca sistem de drept, statuată prin doctrina Curții, autonomie care împiedică să-i fie afectată structura fundamentală de către dreptul internațional[26]. Uniunea Europeană și statele membre se bazează pe ceea ce înseamnă, că orice act al Comunității trebuie să respecte Tratatul de instituire a Comunității Europene, care stabilește procedurile menite să permită CJUE să analizeze legalitatea măsurilor adoptate.

Respectarea drepturilor omului este asigurată de Curte, iar drepturile fundamentale constituie o parte integrantă din principiile generale de drept cărora ea le asigura aplicarea.

Jurisprudenţa Curţii de Justiţie a Comunităţilor Europene relevă opinia potrivit căreia „respectarea drepturilor fundamentale face parte integrantă din

[24] *Idem*.
[25] J. Kokott, C. Sobotta, *The Kadi Case – Constitutional Core Values and International Law – Finding the Balance?*, European Journal of International Law, Volume 23, Issue 4, 1 November 2012, p. 1015-1024.
[26] *Idem*.

principiile generale ale dreptului căruia Curtea îi asigură respectarea iar protecţia acestor drepturi, inspirându-se în întregime din tradiţiile constituţionale comune ale statelor membre trebuie asigurată în cadrul structurii şi obiectivelor Comunităţii”[27]. Jurisprudența CJUE precizează că respectarea drepturilor fundamentale este o condiție a legalității actelor comunitare și măsurile incompatibile cu aceste drepturi nu sunt acceptate.

Definirea drepturilor omului în instrumentele juridice ale ONU, Carta Internațională a Drepturilor Omului, iar ulterior în cele ale Uniunii Europene. Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene a adus în atenție problema raporturilor dintre dreptul european și cel internațional, raporturi nu suficient de clar definite. Sistemul de drept al Uniunii Europene are la bază dreptul internațional[28].

Exemplificând Carta ONU, aceasta nu prescrie modul prin care rezoluțiile trebuie implementate, astfel sunt puse în aplicare conform procedurilor interne ale statelor membre.

În cele doua cazuri s-a pus problema dreptului aplicabil în situația unui conflict între prevederile Cartei ONU și cele de la nivelul dreptului primar european. Prezintă interes prevederile din Cap. VII și XVI ale Cartei ONU:

ART. 39 Consiliul de Securitate va constata existenta unei amenintari impotriva pacii, a unei incalcari a pacii sau a unui act de agresiune si va face recomandari ori va hotari ce masuri vor fi luate, in conformitate cu Articolele 41 si 42, pentru mentinerea sau restabilirea pacii si securitatii internationale.

ART. 103 In caz de conflict intre obligatiile Membrilor Natiunilor Unite decurgind din prezenta Carta si obligatiile lor decurgind din orice alt acord internatianal vor prevala obligatiile decurgind din prezenta Carta.

Carta Drepturilor Fundamentale a UE prevede:

ART. 47: Orice persoană ale cărei drepturi și libertăți garantate de dreptul Uniunii sunt încălcate are dreptul la o cale de atac eficientă în fața unei instanțe judecătorești, în conformitate cu condițiile stabilite de prezentul articol.

Orice persoană are dreptul la un proces echitabil, public și într-un termen rezonabil, în fața unei instanțe judecătorești independente și imparțiale, constituită în prealabil prin lege. Orice persoană are posibilitatea de a fi consiliată, apărată și reprezentată.

Asistența juridică gratuită se acordă celor care nu dispun de resurse suficiente, în măsura în care aceasta este necesară pentru a-i asigura accesul efectiv la justiție.

---

[27] Irina Moroianu Zlătescu, Radu C. Demetrescu – *Drept instituţional comunitar şi drepturile omului*, Institutul Român pentru Drepturile Omului, București, 2005, pag.156.

[28] Roxana Mariana Popescu, *Introducere în dreptul Uniunii Europene*, Editura Universul Juridic, București, 2011, pag. 102.

Jurisprudența Kadi I și II a subliniat necesitatea de a aduce dovezi și de a hotărî dacă autoritatea competentă a Uniunii Europene poate sau nu poate oferi persoanei supusă sancțiunilor, motivul pentru care aceasta este sancționată. Totodată, jurisprudența Kadi, relevă importanța unei analize obiective a motivelor consolidate.

În concluzie, jurisprudența Kadi evidențiază importanța protejării drepturilor fundamentale ale omului, precum și relația dintre dreptul Uniunii Europene și dreptul internațional.

Referințe

- POPESCU, Roxana Mariana, Introducere în dreptul Uniunii Europene, Editura Universul Juridic, București, 2011;
- FUEREA, Augustin, Manualul Uniunii Europene, Ediția a V-a revăzută și adăugită după Tratatul de la Lisabona (2007/2009), Editura Universul Juridic, București, 2011;
- ROHNEAN, Diana Alina, Dreptul Uniunii Europene. Ordine juridica proprie, integrata in sistemele de drept ale statelor membre, Editura Hamangiu, București, 2011;
- ZLĂTESCU, Irina Moroianu, Radu C. Demetrescu – Drept instituţional comunitar şi drepturile omului, Institutul Român pentru Drepturile Omului, Bucureşti, 2005;
- Tratat privind Uniunea Europeană, https://eurlex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:11992M/TXT, cu ultima accesare la data de 22.03.2023;
- Declarația Universală a Drepturilor Omului, https://lege5.ro/Gratuit/g42doobx/declaratia-universala-a-drepturilor-omuluidin-10121948 , cu ultima accesare la data de 22.03.2023;
- Art. 53 al Convenţiei de la Viena, https://www.parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=4mKw8IxR66Y%3D, cu ultima accesare la data de 16.01.2023;
- Cauzele conexate C-584/10 P, C-593/10 P și C-595/10 P, Comisia c. Kadi, 2013, https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=139745&pageIndex=0&doclang=RO&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=354725 , cu ultima accesare la data de 16.01.2023;
- Cauza T-85/09, Kadi c. Comisiei, https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=83733&pageIndex=0&doclang=RO&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=354802, cu ultima accesare la data de 16.01.2023;
- BĂDESCU Mihai, Raportul Drept European – Drept Internațional: Cazul Kadi, 19 iunie 2018, https://blog.avocatoo.ro/drept-european-cazul-kadi/ ;
- De Búrca, The European Court of Justice and the International Legal Order After Kadi, [2010] 51 Harvard Int'l LJ 1, https://jeanmonnetprogram.org/paper/the-european-court-of-justice-and-the-international-legal-order-after-kadi/, cu ultima accesare la data de 16.01.2023;
- J. Kokott, C. Sobotta; The Kadi Case – Constitutional Core Values and International Law – Finding the Balance?, European Journal of International Law, Volume 23, Issue 4, 1 November 2012, https://www.ejiltalk.org/comment-on-

kokottsobotta-the-kadi-case-constitutional-core-values-and-international-law-finding-the-balance/ , cu ultima accesare la data de 16.01.2023;

- TZANAKOPOULOS Antonios, Kadi Showdown: Substantive Review of (UN) Sanctions by the ECJ, Published on July 19, 2013, https://www.ejiltalk.org/kadishowdown/, cu ultima accesare la data de 16.01.2023;
- LENAERTS Koen, The Kadi Saga and the Rule of Law within the EU, SMU Law Review, Volume 67, Issue 4, Article 4, 2014, https://scholar.smu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1003&context=smulr, cu ultima accesare la data de 16.01.2023.

LIBERA CIRCULAȚIE A CETĂȚENILOR UNIUNII EUROPENE ÎN SCOP DE MUNCĂ ȘI PROCESUL DE IMIGRARE A CETĂȚENILOR DIN STATELE TERȚE ÎN SCOP DE MUNCĂ. ASPECTE GENERALE

Ionuț-Cristian AMZĂR*

Abstract

În acest studiu dorim să ne aplecăm asupra unui subiect mai puțin abordat în lumea juridică, dar care continuă să ia amploare de la an la an în contextul curentelor migratorii și a crizei de forță de muncă de pe piața muncii. Acest subiect nu se limitează doar la legi de imigrare impuse de fiecare stat membru al Uniunii Europene sau legislație unională, ci intră și sub incidența normelor de drept al muncii, drept civil, drept european, drept internațional și drept financiar și fiscal. Vom analiza aspectele generale specifice proceselor de imigrare în scop de muncă a cetățenilor din state terțe ale Uniunii Europene și drepturile și obligațiile acestora, precum și libera circulație a cetățenilor în cadrul Uniunii Europene și accesul acestora la piața muncii locală.

Cuvinte cheie: *Imigrare, Muncă, Detașare, Directivă, Cetățeni State Terțe, Uniune Europeană.*

"Migrația este inevitabilă, necesară și foarte dorită" – William Lacy Swing, fost director general la Organizația Internațională pentru Migrație.

I. Introducere

Scopul acestei lucrări este de a identifica unele aspecte, generale, referitoare la libera circulație a lucrătorilor în cadrul Uniunii Europene și procesul de imigrare a cetățenilor din statele terțe în scop de muncă. Această lucrare examinează cadrul legal, politicile și practicile care guvernează aceste procese și provocările cu care se confruntă atât cetățenii Uniuni Europene, cât și cetățenii din țări terțe în căutarea de oportunități de angajare în statele membre ale UE.

Tema studiată este semnificativă datorită globalizării tot mai mari a pieței muncii și cererii în creștere de lucrători calificați în diferite sectoare ale economiei UE. Libera circulație a lucrătorilor este un drept fundamental al cetățenilor Uniunii și este esențială pentru dezvoltarea unei piețe unice europene a muncii. Pentru

* Student, Facultatea de drept, Universitatea „Nicolae Titulescu" din București, (e-mail: IonutL43807@univnt.ro). Studiul a fost realizat sub coordonarea prof. uninv. dr. Augustin Fuerea (e-mail: augustin.fuerea@univnt.ro).

cetățenii din statele terțe, însă, procesul de imigrare în scopuri de angajare este unul complex, iar aceștia se confruntă cu diverse obstacole, precum cerințe de aviz de muncă, viză de ședere și, ulterior, permis de ședere, bariere lingvistice și discriminare, care limitează, adesea, accesul lor la oportunități de angajare.

Ne propunem, totodată, să explorăm cadrul legal, politicile și practicile care guvernează libera circulație a lucrătorilor în cadrul Uniunii Europene și procesul de imigrare a cetățenilor din state terțe în scopuri de muncă. Vom examina provocările cu care se confruntă atât cetățenii UE, cât și cetățenii din state terțe în căutarea de oportunități de angajare în statele membre ale UE.

Totodată, lucrarea își propune să contribuie la crearea de literatură specializată privind libera circulație a cetățenilor Uniunii Europene și imigrarea în scopuri de angajare a cetățenilor din state terțe în Uniunea Europeană. În plus, studiul va examina modul în care aceste provocări pot fi abordate și va propune soluții potențiale pentru îmbunătățirea accesibilității oportunităților de angajare pentru cetățenii din statele terțe.

II. Libera circulație a cetățenilor Uniunii Europene în scop de muncă

Libera circulație a cetățenilor statelor membre ale UE în scop de muncă în cadrul Uniunii și procesul de imigrare a cetățenilor din statele terțe în scop de muncă sunt două subiecte de actualitate care sunt strâns legate între ele. În această lucrare, vom examina aspectele generale ale acestor două subiecte și vom explora modul în care ele se intersectează și se completează reciproc.

În primul rând, trebuie să definim termenii cheie. Libera circulație a cetățenilor se referă la dreptul pe care îl au cetățenii statelor membre ale Uniunii Europene de a se deplasa și de a lucra în orice altă țară din UE fără a fi supuși restricțiilor. Acest drept este garantat de Tratatul de la Roma din 1957 și de alte acte juridice ale UE. Procesul de imigrare a cetățenilor din statele terțe se referă la persoanele care vin din afara UE într-o țară a UE pentru a lucra. Acest proces este guvernat de Directiva 2009/50/CE privind condițiile de intrare și de ședere a resortisanților din țările terțe pentru ocuparea unor locuri de muncă înalt calificate[1], care stabilește un set de reguli comune pentru toate statele membre în ceea ce privește aducerea de lucrători din state terțe. Directiva prevede faptul că statele membre trebuie să stabilească proceduri clare și transparente pentru aducerea de lucrători din state terțe și să se asigure că aceste proceduri nu creează discriminare față de cetățenii Uniunii Europene.

Există mai multe motive pentru care cetățenii UE ar putea dori să călătorească și să lucreze într-o altă țară membră a UE. Acestea pot include căutarea unui loc de muncă mai bine plătit sau a unui loc de muncă care se potrivește mai bine abilităților

[1] Publicată în JO L 155, 18.6.2009.

și experienței lor, precum și dorința de a experimenta o nouă cultură și un nou mod de viață. În timp ce cetățenii din statele terțe pot fi motivați de aceleași considerente, de asemenea, pot să caute oportunități de muncă în țările membre ale UE din cauza dificultăților economice din țara lor de origine sau din motive personale, cum ar fi reunificarea cu familia.

Un alt aspect important al liberei circulații a cetățenilor și a procesului de imigrare a cetățenilor din statele terțe este impactul lor asupra economiei UE. Libera circulație a cetățenilor poate ajuta la atenuarea inegalităților economice între diferitele țări ale UE, permițând cetățenilor să călătorească în state în care există o cerere mai mare de forță de muncă și o mai mare disponibilitate a locurilor de muncă. În același timp, procesul de imigrare poate ajuta la suplimentarea forței de muncă din țările UE cu lucrători care au abilități și experiență diferite, precum și la aducerea de capital și investiții în economiile UE.

Cu toate acestea, libera circulație a cetățenilor și procesul de imigrare a persoanelor din statele terțe pot crea, de asemenea, probleme și provocări pentru statele membre. Una dintre provocările majore asociate cu libera circulație a cetățenilor este posibilitatea ca aceasta să ducă la o migrație net negativă pentru unele țări, în special cele mai slab dezvoltate și cu o piață a muncii mai restrânsă. Acest lucru se poate întâmpla atunci când mulți cetățeni pleacă dintr-o țară pentru a lucra în altă țară și nu se întorc, fapt ce poate duce la o pierdere de forță de muncă specializată, dar și la o scădere a cererii pentru locurile de muncă rămase în țările de origine, ceea ce poate agrava problemele economice și sociale.

III. Procesul de imigrare a cetățenilor din statele terțe în scop de muncă

Procesul de imigrare a cetățenilor din statele terțe poate genera probleme legate de integrarea socială și culturală, precum și de discriminarea pe piața muncii. De exemplu, cetățenii din statele terțe pot întâmpina dificultăți în a-și recunoaște calificările și experiența profesională, ceea ce le poate limita oportunitățile de angajare și de avansare în carieră. Lucrătorii din statele terțe pot fi discriminați pe baza rasială sau etnică, ceea ce poate duce la marginalizare și excluziune socială. Un alt factor ce poate cauza tensiuni sociale între cetățenii străini și populația locală îl reprezintă tendința de a ocupa locuri de muncă remunerate cu salariul minim pe economie și condiții de lucru nefavorabile angajatului, influențând negativ media salariilor oferite pe piața de muncă locală.

Pentru a aborda aceste provocări, UE și statele membre au implementat mai multe politici și programe. De exemplu, UE a adoptat Directiva privind lucrătorii detașați[2], care protejează drepturile lucrătorilor care sunt detașați în altă țară a UE

[2] Directiva 96/71/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 16 decembrie 1996 privind detașarea lucrătorilor în cadrul prestării de servicii, publicată în JO L 18, 21.1.1997.

pentru o perioadă limitată de timp, precum și Directivele privind egalitatea de tratament și non-discriminarea[3], care protejează împotriva discriminării pe baza rasei, originii etnice, religiei, vârstei, orientării sexuale și a altor caracteristici. În plus, unele state membre au implementat politici și programe pentru a ajuta la integrarea și incluziunea socială și culturală a cetățenilor din statele terțe, precum și pentru a proteja drepturile lucrătorilor și a garanta condiții de muncă sigure și decente.

IV. Cazul Raymond Vander Elst *Versus* Oficiul Pentru Migrație Internațională

Cazul Raymond[4] reprezintă unul dintre cele mai importante cazuri juridice ce privesc interpretarea articolelor 59 și 60 din Tratatul de instituire a Comunității Economice Europene (TCEE), ce au condus la adoptarea directivei pentru detașarea în muncă, în anul 1996.

Tribunalul administrativ francez Châlons-sur-Marne a înaintat Curții de Justiție a Uniunii Europene o cerere în interpretare, în litigiul dintre Raymond Vander Elst, antreprenor resortisant belgian, cu rezidență stabilită în Belgia și Oficiul pentru Migrație Internațională, structură a Ministerului Muncii francez. În anul 1989, întreprinderea administrată de reclamant a executat o lucrare pe teritoriul statului francez, pentru care a detașat o echipă formată din patru cetățeni belgieni și patru cetățeni marocani, cu permise de muncă emise de statul belgian și asigurați în sistemul de securitate socială. Reclamantul a obținut vize de scurtă ședere pentru cei patru cetățeni marocani cu o valabilitate de 30 de zile, pentru durata lucrărilor. În urma controlului efectuat de autoritățile franceze responsabile de inspecția muncii pe șantierul unde se efectuau lucrările la care participau și cei patru cetățeni marocani, a fost constatat faptul că aceștia nu aveau permise de muncă eliberate de autoritățile franceze și, astfel, nu aveau drept de muncă, dispunând aplicarea unei măsuri contravenționale obligând reclamantul la plata unei contribuții speciale în cuantumul a o sută douăzeci și unu de mii, cinci sute douăzeci de franci francezi (monedă oficială a statului francez până la aderarea la Euro). Inițial, măsura a fost contestată pe cale administrativă de reclamant la Oficiul pentru Migrație Internațională și respinsă, ulterior intentând o acțiune la tribunalul administrativ Châlons-sur-Marne pentru a cere anularea obligației de plată a contribuției speciale sau diminuarea acesteia, pe baza bunei credințe a reclamantului, acesta dovedind faptul că a obținut ulterior permise de muncă temporare pentru cei patru lucrători

[3] Directiva 2006/54/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 5 iulie 2006 privind punerea în aplicare a principiului egalității de șanse și al egalității de tratament între bărbați și femei în materie de încadrare în muncă și de muncă, publicată în JO L 204, 26.7.2006.

[4] Hotărârea CJCE din 9 august 1994, *Raymond Vander Elst v. Office des Migrations Internationales*, C-43/93, EU:C:1994:310.

marocani. În susținerea contestației, reclamantul a motivat că decizia autorităților franceze contravine articolelor 59 și 60 din Tratatul CEE, în urma căreia, instanța de judecată franceză a suspendat procesul și s-a adresat Curții de Justiție a Uniunii Europene. Instanța națională dorea să clarifice dacă prin Tratatul CEE și articolele acestuia, statele membre nu pot impune întreprinderilor înregistrate local sau în alt stat membru obligativitatea de a obține permise de muncă pentru cetățenii resortisanți ai altor state membre ce întreprind activități profesionale cât și înregistrarea acestora în sistemele de contribuții sociale. Articolul 59 din tratat prevedea eliminarea restricțiilor și oricăror discriminări pe motiv de cetățenie sau naționalitate, astfel Curtea de Justiție a Uniunii Europene a hotărât următoarele:

„Articolele 59 şi 60 din Tratatul CEE trebuie să fie interpretate ca împiedicând un stat membru să impună întreprinderilor care au sediul în alt stat membru, dar care intră pe teritoriul său în scopul prestării de servicii, şi care angajează în mod legal şi regulat resortisanţi din state terţe, să obţină pentru lucrătorii respectivi permise de muncă de la o autoritate naţională de imigrare şi să plătească costurile aferente, sub sancţiunea unei amenzi administrative în cazul neîndeplinirii obligaţiilor.”[5]

V. Particularitățile proceselor de imigrare a cetățenilor din state terțe în statele membre ale Uniunii Europene

Statele membre ale Uniunii Europene aplică ori transpun, fiecare, în legislația internă prin ordonanțe de urgență, hotărâri ale guvernului sau legi, inclusiv prevederile procedurilor de imigrare a cetățenilor membri ai statelor terțe și statutul acestora în intrarea și ședederea pe teritoriul Uniunii Europene, în scop de muncă, reunificarea familiei, vizită de afaceri, turism, activități religioase, activități sportive etc.

În România, Ordonanța de urgență nr. 194/2002 privind regimul străinilor în România, ulterior republicată și completată prin Legea nr. 309/2004 privind libera circulație a cetățenilor statelor membre Uniunii Europene și Spațiului Economic European reprezintă cadrul legal prin care este reglementată intrarea și ședederea pe teritoriul tării a cetățenilor străini, cât și drepturile și obligațiile acestora.

Conform OUG nr. 194/2002, pentru ca un cetățean al unui stat terț să obțină dreptul de a întreprinde activități profesionale pentru o persoană juridică stabilită în România, aceasta din urmă are obligativitatea de a obține un aviz de muncă de la Inspectoratul General pentru Imigrări (IGI), aflat în coordonarea Ministerul de Afaceri Interne, aviz ce condiționează obținerea vizei de ședere a străinului cu excepția cetățenilor membri ai statelor terțe ce dispun de tratate bilaterale cu România reglementând regimul vizelor. În vederea depunerii cererii de aviz la IGI, angajatorul este obligat să ofere documentele de identificare a societății comerciale

[5] Dispozititvul hotărârii pronunțate în cauza C-43/93, EU:C:1994:310.

precum și dovada înregistrării la Oficiul Național al Registrului Comerțului, certificat constatator, dovada că angajatorul nu are datorii sau creanțe neplătite către autoritățile fiscale locale, în cauză certificatul de atestare fiscală, cazierul judiciar al angajatorului precum și echivalentul cazierului judiciar al străinului apostilat sau legalizat în funcție de apartenența statului terț la tratatele internaționale ce reglementează certificarea documentelor emise.

Pentru a proteja interesele comune ale cetățenilor români, pentru depunerea cererii de aviz, angajatorul are obligația de a declara la Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă posturile vacante, aceasta eliberând ulterior o adeverință necesară pentru depunerea cererii de aviz. De asemenea, angajatorul trebuie să publice într-o publicație de circulație națională postul vacant pentru care intenționează să angajeze. În urma depunerii cererii de aviz împreună cu documentele si dovezile menționate cu eventualele documente complementare, Inspectoratul General pentru Imigrări are obligația de a soluționa cererea în termen de 30 de zile de la data depunerii. De asemenea, Guvernul român limitează numărul de avize ce pot fi acordate anual cetățenilor străini prin stabilirea contingentului. Conform Directivei 2009/50/CE, prin care este reglementat obținerea dreptului de a presta activități profesionale a cetățenilor statelor terțe înalt calificați, în România sunt eliminate cerințele privind publicarea posturilor vacante și declararea acestora la Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă însă este obligatorie recunoașterea studiilor străinului de către Centrului Național de Recunoaștere și Echivalare a Diplomelor, aflat în coordonarea Ministerului Educației precum și dovada expertizei străinului în domeniu în care va profesa. În urma obținerii avizului de muncă, angajatorul transmite documentul original străinului în vederea depunerii cererii de viză tip D/AM (viză pentru angajare în muncă) la misiunea diplomatică a României din statul unde străinul își are rezidența. Ulterior obținerii vizei, străinul are drept de ședere în România pentru o perioadă de 90 de zile, perioadă în care acesta are obligativitatea de a depune cererea pentru permisul de ședere, document personal care acordă dreptul de ședere în România și care va fi prezentat de străin la ieșirea și intrarea pe teritoriul României poliției de frontieră. Acest document are o valabilitate de un an pentru lucrătorii permanenți și doi ani pentru lucrătorii înalt calificați. Permisul de ședere conține date de identificare a străinului precum numele și prenumele, data nașterii, adresa de reședință în România, numărul de serie al documentului și codul numeric personal al acestuia. Străinul are obligativitatea de a depune cererea de reînnoire a acestui document cu cel mult 30 de zile înainte de expirare, în caz contrar IGI dispune aplicarea unei amenzi contravenționale sau expulzarea străinului în cazul expirării documentului, exceptând cazurile în care străinul face dovada depunerii cererii sau programării pentru depunere. Valabilitatea permisului de ședere poate fi limitată suplimentar în cazul străinilor cu contract de muncă încheiat pe perioadă determinată, caz în care, data expirării permisului va coincide cu data expirării contractului de muncă.

Pentru obținerea permisului de ședere, străinul trebuie să prezinte dovada angajării acestuia, prin contractul de muncă original semnat de cele două părți, extras din raportările din Registrul General de Evidenta a Salariaților (REGES – REVISAL) către Inspectoratul Teritorial de Muncă al municipiului sau județului unde este înregistrat angajatorul, atestat medical eliberat pe teritoriul României din care reiese faptul că străinul nu prezintă boli contagioase de risc și este apt de muncă, dovada închirierii sau deținerii spațiului de locuit, precum și alte documente complementare (pașaport, viză tip D/AM, ștampila ultimei intrări în țară).

Cetățenii străini au aceleași drepturi și obligații precum cetățenii români, au acces la sistemul public de sănătate, servicii de protecție socială dar și la sistemul de pensii în eventuala obținere a cetățeniei române, condiționată de împlinirea vârstei minime de pensionare și completării stagiului de cotizare. De asemenea, munca lucrătorilor străini este reglementată de codul muncii, aplicabil tuturor cetățenilor români.

Străinul cu rezidență stabilită în România în scop de muncă are dreptul la reunificarea familiei, în calitate de sponsor, poate obține admisia cererii de reunificare a familiei de la Inspectoratul General pentru Imigrări, în baza căreia, partenerul și copiii minori ai acestuia pot obține viza de ședere în România și ulterior permisul de ședere. În vederea depunerii cererii, străinul trebuie să prezinte dovada mijloacelor de întreținere, în cauză contractul de muncă, extras de cont bancar cu un sold egal sau mai mare cu salariul minim pe economie înmulțit cu lunile de valabilitate ale permisului de ședere, dovada deținerii sau închirierii spațiului de locuit, declarație notarială în care străinul declară că dependenții vor locui cu acesta, precum și alte documente complementare specifice. Certificatul de căsătorie și de naștere originale trebuie avizate de lucrătorul reprezentant al IGI la momentul depunerii dosarului, legalizat sau apostilat după caz. O particularitate a procesului de reunificare a familiei în România pentru cetățenii statelor terțe este faptul că uniunea civilă sau alte forme de căsătorie nu sunt acceptate, precum căsătoriile "common law" din Marea Britanie, fiind acceptată doar căsătoria declarată și certificată de statul emitent. Inspectoratul General pentru Imigrări are la dispoziție un termen legal de soluționare a cererii de 90 de zile de la data depunerii.

În urma obținerii admisiei, aceasta este transmisă în original de către străin partenerului său pentru a depune cererea de viză pentru el/ea și minori, documentul emis fiind valabil 60 de zile. În urma obținerii vizei de ședere pentru reîntregirea familiei, valabilă pentru 90 de zile, partenerul și copiii străinului vor depune pentru permisul de ședere, a cărui valabilitate va fi condiționată de actuala valabilitate rămasă a permisului sponsorului. Dependenții străinului vor beneficia de aceleași drepturi și obligații ca orice cetățean român, având acces la sistemul public de sănătate și serviciile de protecție socială.

VI. Concluzii

În concluzie, libera circulație a cetățenilor Uniunii Europene în scop de muncă și procesul de imigrare a cetățenilor din statele terțe în scop de muncă sunt subiecte complexe, care necesită o analiză atentă și o abordare echilibrată din partea statelor membre ale Uniunii Europene. Armonizarea legislativă a tuturor statelor membre în ceea ce privește procedurile și reglementările proceselor de imigrare a cetățenilor statelor terțe și a cetățenilor Uniunii Europene este necesară pentru a reduce impactul indirect asupra populațiilor statelor membre în ceea ce privește echitatea în oportunitățile de desfășurare a activității profesionale și creșterea nivelului de trai dar și de a facilita migrația în vederea împlinirii cerințelor pieței muncii. Statele membre ale Uniunii Europene cu economii puternic dezvoltate beneficiază de migrația cetățenilor din statele membre cu economii mai puțin dezvoltate dar și de migrația cetățenilor statelor terțe pentru ocuparea locurilor de muncă vacante, în special în segmentele unde media salarială este la nivelul salariului minim pe economie, ceea ce poate influența îndemnarea angajatorilor de a ridica nivelul salarial și a oferi condiții mai bune de muncă. De asemenea, statele membre mai slab dezvoltate beneficiază de migrația cetățenilor statelor terțe unde se regăsesc aceleași probleme.

Referințe

- Hotărârea CJCE din 9 august 1994, Raymond Vander Elst v. Office des Migrations Internationales, C-43/93, EU:C:1994:310;
- Ordonanţa de urgenţă nr.194/2002 privind regimul străinilor în România, republicată, cu modificările şii completările ulterioare;
- Hotărârea Guvernului nr.898/2011 privind stabilirea formei şi conţinutului permiselor de ședere, ale documentelor de călătorie, precum și ale altor documente care se eliberează străinilor, cu modificările și completările ulterioare;
- Ordonanţa Guvernului nr.25/2014 privind încadrarea în muncă şi detaşarea străinilor pe teritoriul României şi pentru modificarea şi completarea unor acte normative privind regimul străinilor în România, cu modificările și completările ulterioare;
- Directiva 2009/50/CE a Consiliului din 25 mai 2009 privind condițiile de intrare și de ședere a resortisanților din țările terțe pentru ocuparea unor locuri de muncă înalt calificate;
- Directiva 96/71/CE privind detașarea lucrătorilor în cadrul prestării de servicii ;
- Tratatul de la Roma 1957.

JUDECĂTORUL: PERSOANĂ SAU CALCULATOR?

Bianca Elena TRETEANU*

Abstract

Doctrina de specialitate reține că dreptul este un scut metaforic pentru umanitate, el reprezintă un apărător împotriva distrugerii, previne lumea din a deveni o junglă haotică dominată de oameni fantomă cu cancer sufletesc in metastază, respectiv dreptul menține pacea și armonia în societatea umană.

Un judecător prin soluțiile pe care le pronunță în spețele cu care a fost învestit încearcă să creeze echilibru în societate, respectând astfel valorile și drepturile omului, precum și principiile statului de drept.

Romanii credeau în veșnicia dreptului „ubi societas, ibi us", acolo unde este societate există și drept. Urmând acest principiu întrebarea ce apare este dacă un judecător va fi înlocuit de un calculator va mai exista dreptul?

Prezentul articol are scopul de a evidenția faptul că noi, societatea umană a secolului XXI trăim deja într-o lume digitalizată în care inconștienți ne lăsăm controlați de tehnologie, devenind astfel imuni la emoții, fiind parte la un proces lent dar sigur de a ne transforma în niște roboți.

Înlocuirea magistratului, respectiv a judecătorului, cu un calculator marchează începutul acestei robotizări.

Judecătorul trebuie să rămână o persoană fizică pentru că umanitatea este esența vieții și tratamentul salvator pentru societatea noastră, respectiv să dea esență și valoarea interpretării și aplicării normelor juridice, să înfăptuiască justiția fără a se opri doar într-un formalism excesiv, ci și în partea de umanitate și de contact direct cu nevoile și problemele din societate.

Cuvinte cheie: *judecătorul: persoană sau calculator, rolul judecătorului, înfăptuirea justiției, societatea digitalizată, esența calității de judecător.*

I. Introducere

Romanii spuneau „*ubi societas ibi ius*", respectiv că acolo unde este societate există și drept.

* Student, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din Bucuresti; (e-mail: biancatreteanu@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea asist. cercet. drd. Andrada Marin (e-mail: andrada.marin@univnt.com).

Suntem de părere că, această opinie creionează imaginea dreptului ca un instrument responsabil cu menținerea echilibrului în societate, acesta fiind o întruchipare a justiției, o emblemă a egalității, a adevărului și a libertății între oameni în societate.

Trăim ghidați de o foame constată după răspunsuri și confirmări, luptăm pentru libertate și dreptate, obosim căutând neîncetat răspunsuri concrete într-o mare de abstract, de incertitudini, viața este un gri compus din bine și rău, viața nu are un traseu constant, ea este o componentă alcătuită din alegeri bune sau mai puțin bune.

Diferența între aceste alegeri bune sau mai puțin bune este dată de către drept, întrucât acesta este cel care include faptele bune, respectiv alegerile bune în sfera licitului asigurând și garantând drepturile și libertățile fundamentale ale omului, cum de altfel include în sfera ilicitului faptele ce contravin ordinii juridice de drept, respectiv alegerile greșite.

Dreptul se naște, trăiește și moare odată cu societatea, dreptul ne satisface obsesia după răspunsuri exacte, concrete, corecte și ne oferă garanțiile de care avem nevoie, respectiv dreptul ne oferă claritate într-o lume tot mai tulburată și înecată în haos unde luciditatea și limpezimea sunt factori din ce în ce mai absenți.

Dreptul creează stabilitatea într-o lume schimbătoare respectând cerințele și nevoile actuale ale omului și menținând în același timp ordinea în societate.

În literatura de specialitate s-a reținut că legea este o condiție prealabilă pentru coeziunea socială, conferă societății un caracter definit, coerent. Astfel, noi ca oameni suntem rezultatul trecutului nostru și al aspirațiilor din viitor, cu alte cuvinte noi suntem dreptul, pentru că dreptul este un factor care ne definește istoria și în același timp o componentă care elucidează viitorul enigmatic.

Dreptul este despre umanitate, despre care putem spune că ușor, ușor se pierde în zilele noastre. Astăzi trăim într-o lume digitalizată în care și propriile sentimente ne sunt sistematizate, programate și codificate, în care am început să devenim imuni la emoții, contribuind în mod direct și indirect la distrugerea umanității din societate.

De altfel, doctrina a reținut că „omul acționează într-o ambianță socială, el intră în numeroase raporturi cu semenii săi, iar aceste raporturi alcătuiesc adevăratul fundament ontologic al dreptului.”[1] Această auto-distrugere are ca rezultat încălcarea dreptului pentru că dreptul este despre om, iar viața dreptului se desfășoară într-un cadru social-uman, un cadru pe care odată cu digitalizarea noi îl dezumanizăm.

Digitalizarea are consecințe asupra aspectului psihologic al omului, ne îndepărtează de morală și etică, dat fiind faptul că dreptul se încorporează în patrimoniul psihologic al omului și eficiența acestuia este legată de funcționarea

[1] Nicolae Popa, *Teoria generală a dreptului*”, Ediția 6, Editura C.H. Beck, București, 2020, p. 42.

unor mecanisme psihosociale umane, această digitalizare distruge însăși eficiența și esența dreptului.

Potrivit articolului publicat de nextjuridice.ro[2], scopul inteligenței artificiale este acela de a simplifica munca noastră, a oamenilor prin executarea automată a sarcinilor repetitive pe baza unor algoritmi prestabiliți. Problema majoră ce ar putea apărea este că această tehnologie nouă să aibă capacitatea de a limita importante funcții umane cum ar fi: creativitatea, raționamentul și judecata. Acest lucru ar putea reprezenta un catalizator, respectiv un motor al unei generații inapte de judecată, gândire și analiză, o generație dependentă de tehnologie, o generație robot, distrugând astfel omenirea din oameni.

Pe lângă faptul că dreptul este o emblemă a echilibrului, este în același timp tehnică și artă, respectiv „dreptul ca ansamblu de norme ne organizează viața în comun, este o tehnică a conviețuirii umane, destinată să disciplineze comerțul uman și să apere societatea de excese. Dreptul este o artă, adică un ansamblu de mijloace pe care le întrebuințează organele care creează dreptul sau care aplică legea. Judecătorul trebuie să posede arta de a aplica legea în conformitate cu litera și spiritul său și potrivit cu multitudinea condițiilor de timp, spațiu și persoane în care se derulează aspectele de viață."[3]

Într-un mod metaforic, am putea spune că dreptul proiectează perfect imperfectul și dinamica vieții demonstrând astfel că viața, omenia și lumea sunt departe de noțiunea de perfecțiune. Contrar acestui aspect digitalizarea și robotizarea sunt embleme ale identicului, eliminând astfel esența existenței noastre.

Procesul de digitalizare generat de inteligența artificială elimină nuanțele vieții umane, dând naștere unei lumi a identicului, distrugând în același timp și scopul dreptului.

II. Conținutul propriu-zis al lucrării

Judecătorul este acel magistrat care analizează și păstrează o balanță între argumentele pro și contra dintr-un proces juridic. El interpretează și aplică legea beneficiind încă de libertatea de a recurge la discernământul său personal, respectiv la propria sa judecată, formându-și singur convingerea cu privire la adevărul judiciar pe baza materialului probator administrat.

Potențiala înlocuire a judecătorului, persoană fizică, de către un calculator, smulge această libertate de opinie din mâinile magistratului și face din drept un sistem robotic lipsit de morală și etică, îndepărtându-l de societate, fapt susținut de către profesorul francez Maurice Hauriou care afirma că „puțină sociologie te îndepărtează de drept, multă sociologie te readuce la el"[4].

---

[2] Pentru mai multe informații accesați link-ul https://next.juridice.ro/.
[3] Nicolae Popa, *op. cit.*, pp. 29-30.
[4] *Idem*, p. 24.

Digitalizarea sistemului judecătoresc creează un contrast cu interpretarea legii dată de către juriști ca reprezentând „o realitate cu o incontestabilă încărcătură social-umană”[5], pentru că îi distruge dreptului nuanța sociologică. Toate fenomenele juridice sunt fenomene sociale, iar dreptul este social prin conținut și vocație.

Prin înlocuirea judecătorului (un actor important în interpretarea și aplicarea dreptului) de către un calculator putem spune că se tinde la distrugerea esenței dreptului, înlăturând și mai mult umanitatea din această societate care se află de ceva timp într-o decădere și, prin urmare, contribuind la construirea unui colectiv de suflete paralizate dominat de un haos toxic.

Așa cum am specificat mai sus, dreptul este despre moralitate și etică, de aici rezultă că judecătorul este un reprezentant legal al eticii și a moralei.

Raportul efectuat între anii 2009-2010 în legătură cu etica judiciară realizat de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului subliniază faptul că, în societățile noastre europene rolul judecătorului a evoluat, în sensul că nu se mai rezumă doar la noțiunea de purtător de cuvânt al legii, un simplu robot care aplică legea mecanic, el reprezintă mai mult de atât. În anumite situații el poate fi considerat și un creator al dreptului, cum ar fi în Marea Britanie.

Aceasta funcție necesită responsabilități, reguli etice și morale. În astfel de situații un calculator nu poate realiza această funcție, el poate interpreta legea, dar nu poate crea legea pentru că nu are aptitudinile necesare.

Etica și inteligența artificială sunt două componente distincte, scopul eticii fiind acela de a înfățișa în trăsături generale felul vieții omenești, pentru care este menită natura omului, etica e amenajarea lumii în vederea locuirii ei, pe când inteligența artificială reprezintă construirea unei lumii în vederea părăsirii ei[6].

Una dintre cele mai importante aspecte ale jurisprudenței este modelarea vieții omului și schimbarea de comportament al acestuia, înfăptuirea justiției având și un rol preventiv și educativ pentru societate.

Întrebarea ce ne frământă este cum putem ști dacă deciziile judecătorului sunt cele corecte? Judecătorul învestit cu soluționarea cauzei, în baza rolului activ, caută aflarea adevărului judiciar, înfăptuirea justiției, prin pronunțarea unei hotărâri legale și temeinice.

La soluționarea cauzei, judecătorul trebuie să mențină un echilibru constant între rațiune și sentimentalism, nu trebuie să se lase influențat de sentimente în totalitate în luare unei decizii, însă trebuie să fie empatic.

Lipsa acestei laturii empatice demonstrează într-un mod indirect faptul că deciziile unui calculator ar putea fi catalogate corecte pe deplin, pe când în cazul

[5] Pentru mai multe informații accesați link-ul: https://dokumen.tips/amp/documents/filosofie-si-asistenta-sociala-umanista-contextul-socio-uman-si-cultural.html.

[6] A se vedea mai multe accesând link-ul: https://www.autorii.com/scriitori/andrei-plesu/minima-moralia-elemente-pentru-o-etica-a-intervalului-legea-morala.php.

judecătorului ar putea exista aparența de subiectivitate ce ar putea conduce la anumite greșeli în procesul de deliberare.

Subiectivismul este un inamic al judecătorului, respectiv un factor absent din programarea unui calculator. Raționamentul judecătorului în anumite cazuri juridice este tulburat de sentimentele sale și povestea sa personală, fapt ce poate da naștere anumitor nereguli, poate chiar ar încălca obiectivitatea, imparțialitatea, independența de care trebuie să dea dovadă.

În plan internațional, la data de 21 iunie 2021 a fost adoptată de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului Rezoluția privind etica judiciară[7], stabilind în mod expres faptul că, un judecător trebuie să rămână imparțial, independent, coerent în decizii, să posede diligențele și competentele necesare în vederea soluționării litigiilor, să prezinte discreție și confidențialitate cu privire la faptele despre ia cunoștință în timpul exercitării funcției. Putem spune că, la nivelul Curții Europene a Drepturilor Omului, judecătorii sunt persoane fizice ce trebuie să prezinte anumite valori, iar cel puțin la acest moment nu se întrevede o schimbare spre digitalizare deși volumul de activitate este unul foarte mare.

Există și păreri potrivit cărora un calculator poate pune în practică funcțiile unui judecător mult mai eficient și corect, respectiv Wundt scrie că, „conceptele matematice rezultă din raporturile abstracte ale formelor intuiției și reduc întotdeauna la elementele de cea mai simplă formă intuitivă. Jurisprudență scoate conceptele ei din relațiile cele mai complicate ale comerțului uman și ale comportamentului arbitrar”[8]. Această nuanță matematică și logică a dreptului demonstrează că un calculator, care este în teorie o entitate matematică, poate înlocui o persoană fizică din funcția de judecător.

Înlocuirea unui judecător de către un calculator anulează orice aspect uman din jurisprudență.

Înțelegem faptul că, ar fi mai ușor dacă un calculator, o instanță digitalizată ar pronunța soluția într-un litigiu, nefiind pus în situația de a cântări probele raportat la faptele în litigiu, ci doar de a bifa îndeplinirea unui anumit algoritm, respectiv a anumitor criterii, însă nu trebuie să omitem că fiecare proces este unic, se bucură de unicitate, chiar dacă poate prezenta elemente de asemănare cu alte litigii, și procesul de deliberarea nu poate fi redus la o simplă programare și la anumite coduri/criterii, prezența factorului uman în înfăptuirea justiției rămânând determinantă.

[7] https://www.echr.coe.int/documents/resolution_judicial_ethics_eng.pdf.

[8] Pentru mai multe informații accesați link-ul: https://www.autorii.com/scriitori/andrei-plesu/minima-moralia-elemente-pentru-o-etica-a-intervalului-legea-morala.php.

Un judecător nu este o simplă persoană ci, potrivit art. 2 alin. (3) din Legea nr. 303/2022[9], *judecătorii sunt independenți și se supun numai legii, judecătorii soluționează cauzele în baza legii, cu respectarea drepturilor procesuale ale părților, fără constrângeri, influențe, presiuni, amenințări sau intervenții directe sau indirecte din partea oricărei persoane sau autorități*.”

El realizează mai multe roluri distincte ce încorporează interacțiuni complexe cu oamenii, o interpretare independentă a speței, soluționează litigii. Un judecător îmbină perfect munca independentă cu munca în echipă prin consultarea colegilor din instanță. El nu este un simplu robot care aplică legea mecanic, el ține cont și de aspectele psihologice și diverși factori exteriori ce au condus la încălcarea legii.

Aceste funcții multiple sunt relevante în momentul în care considerăm înlocuirea judecătorului de către un calculator pentru că ne ajută să realizăm că aptitudinile judecătorești nu constau doar în aplicarea mecanică a legii ca la carte și la analiza în detaliu a cazului, cât și în analiza psihologică a cazului, analiza emoțiilor ce l-au determinat pe individ să înfăptuiască fapta.

Mai mult decât atât, cooperarea dintre emoțiile umane cu aptitudinile profesionale pe care trebuie să le prezinte un judecător, logica și rațiunea îl ajută pe acesta din urmă să ajungă la cea mai corectă hotărâre, pronunțată în litera și spiritul legii.

Aptitudinile mai sus indicate fac parte din sfera umană a empatiei, sferă ce ar putea fi distrusă dacă judecătorul v-a fi înlocuit de către un calculator, fapt ce ar conduce ca și latura social-uman a dreptului să fie în același timp deteriorată.

Pe de altă parte, această sferă a empatiei și a subiectivismul sunt principalii catalizatori în creșterea fenomenului infracțional în rândul magistraților, materializat prin fapte de luare de mită. De-a lungul timpului, chiar și în mass-media, au fost prezentate fapte de luare de mită de către judecători în vederea pronunțării unor soluții de achitare a inculpaților, respectiv de schimbare a soluției ce s-ar fi impus a se pronunța, fapte ce s-au practicat și continuă să se practice, fapte ce ne determină să punem la îndoială eficiența judecătorului în comparație cu cea a unui calculator ce nu este predispus la astfel de fapte de luare mită și despre care credem că nu poate fi corupt atât de ușor precum un om.

De altfel, sesizăm faptul că, la art. 271 din Legea nr. 303/2022 privind răspunderea disciplinară judecătorilor și procurorilor le este interzis:

- încălcarea prevederilor legale referitoare la incompatibilități și interdicții;
- atitudinile nedemne în timpul serviciului față de colegi, celălalt personal al instanței sau al parchetului în care funcționează, inspectori judiciari, avocați, experți, martori, justițiabili ori reprezentanții altor instituții;

[9] Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 303/2022 și nr. 304/2022. Pentru mai multe informații accesați link-ul https://lege5.ro/gratuit/gezdsobygy2tq/legea-nr-303-2022-privind-statutul-judecatorilor-si-procurorilor.

- desfășurarea de activități cu caracter politic sau manifestarea convingerilor politice în public sau în timpul serviciului;
- refuzul nejustificat de a primi la dosar cererile, concluziile, memoriile sau actele depuse de părțile din proces;
- refuzul nejustificat de a îndeplini o îndatorire de serviciu;
- nerespectarea de către procuror a dispozițiilor procurorului ierarhic superior, date în scris și în conformitate cu legea;
- nerespectarea în mod repetat și din motive imputabile a dispozițiilor legale privitoare la soluționarea cu celeritate a cauzelor ori întârzierea repetată în efectuarea lucrărilor, din motive imputabile;
- nerespectarea îndatoririi de a se abține atunci când judecătorul sau procurorul știe că există una din cauzele prevăzute de lege pentru abținerea sa, precum și formularea unor cereri repetate și nejustificate de abținere;
- nerespectarea secretului deliberării sau a confidențialității lucrărilor care au acest caracter, precum și a altor informații de aceeași natură de care a luat cunoștință în exercitarea funcției, cu excepția celor de interes public, în condițiile legii;
- absențele nemotivate de la serviciu, în mod repetat sau care afectează în mod direct activitatea instanței ori a parchetului;
- imixtiunea în activitatea altui judecător sau procuror;
- nerespectarea în mod nejustificat a dispozițiilor ori deciziilor cu caracter administrativ dispuse în conformitate cu legea de conducătorul instanței sau al parchetului ori a altor obligații cu caracter administrativ prevăzute de lege sau regulamente;
- folosirea funcției deținute pentru a obține un tratament favorabil din partea autorităților sau intervențiile pentru soluționarea unor cereri, pretinderea ori acceptarea rezolvării intereselor personale sau ale membrilor familiei ori ale altor persoane, altfel decât în limita cadrului legal reglementat pentru toți cetățenii;
- nerespectarea dispozițiilor privind distribuirea aleatorie a cauzelor;
- obstrucționarea activității inspectorilor judiciari, prin orice mijloace;
- participarea directă sau prin persoane interpuse la jocurile de tip piramidal, jocuri de noroc sau sisteme de investiții pentru care nu este asigurată transparența fondurilor;
- neredactarea sau nesemnarea hotărârilor judecătorești sau a actelor judiciare ale procurorului, din motive imputabile, în termenele prevăzute de lege;
- utilizarea unor expresii inadecvate în cuprinsul hotărârilor judecătorești sau al actelor judiciare ale procurorului, lipsa totală a motivării ori motivarea în mod vădit contrară raționamentului juridic, de natură să afecteze prestigiul justiției sau demnitatea funcției de judecător sau procuror;
- exercitarea funcției cu rea-credință sau gravă neglijență.

Contrar faptului că luarea de mită este o faptă cauzată de latura empatică a omului, judecătorul are această abilitate de a-și reduce emoțiile și sentimentele într-un proces lăsând rațiunea să predomine în luarea hotărârii judecătorești.

Această capacitate doar reduce sentimentele și subiectivismul, păstrând în același timp latura socio-umană din drept, pe de altă parte, calculatorul reduce la zero această latură umană din drept.

Mai mult decât atât Hegel nota foarte frumos „soarele ca și planetele au și ele legile lor, dar ele nu le cunosc; barbarii sunt cârmuiți de instincte, de moravuri, de sentimente, dar ei n-au conștiința de acestea. Prin faptul că dreptul se instituie și ca el este cunoscut se înlătură tot accidentul simțirii, al opiniei subiective, forma răzbunării, a milei, a egoismului si numai astfel își dobândește dreptul determinarea să adevărată și ajunge la cinstea care i se cuvine”[10].

Această descriere metaforică subliniază faptul că judecătorii sunt și ei oameni influențați de emoții și trăiri, astfel că dreptul reușește să diminueze această latură emoțională, ajutându-l pe judecător să își urmeze logica și cunoștințele astfel încât să nu fie controlat de propriile emoții.

Dreptul ca artă și tehnică reușește să mențină un echilibru între practicarea și aplicarea mecanică a dreptului și umanitate. Acest aspect al dreptului ajută judecătorul să nu devină un robot imun la emoțiile și trăirile oamenilor. Acest aspect al dreptului îmbină perfect teoria cu practica.

Judecătorul prin abilitățile sale ne demonstrează că legea nu are compasiune și că dreptatea este înfăptuită fără compasiune, cum de altfel spuneau romanii *fiat justitia, et pereat mundus*! *(să se facă dreptate chiar de-ar fi să piară lumea)*

Tipologia judecătorului ideal, desprins de realitățile conviețuirii în societate, respectiv în umanitate, imun la nevoile sociale inerent umane, deținător al unei imparțialități aproape hiperbolice este desprinsă de adevăr și idealistă până la absurd. Metodele cantitative conturează această dorință idealistă, făcând din ceva iluzoriu ceva realizabil.

Calculatorul nu trebuie neapărat să înlocuiască omul judecător, el poate să-l ajute pe judecător în luarea deciziilor, păstrând umanitatea și latura socială din spectrul dreptului.

În acest sens, doctrina de specialitate a reținut că „folosirea calculatoarelor nu îngustează posibilitățile de decizie, ci dimpotrivă le optimizează. Timpul economisit este folosit la fundamentarea temeinică a efectuării diferitelor operațiuni. În ultimul timp este vorba de rolul ordinatorului-este vorba de deciziile cu caracter repetitiv, caracterizate prin faptul că în conținutul lor se face aplicarea mecanică și identică.”[11]

---

[10] Nicolae Popa, *Teoria generală a dreptului,* Ediția 6, Editura C.H Beck, București 2020, p.39.

[11] A se vedea mai multe accesând link-ul: https://www.researchgate.net/publication/326244385_Do_Judges_Need_to_Be_Human_The_Implications_of_Technology_for_Responsive_Judging.

În urmă cu peste 50 de ani în SUA au fost efectuate primele cercetări de informatică juridică care pune la dispoziția clienților săi milioane de hotărâri federale sau ale curții și ale instanțelor din statele federale.

De altfel, s-a stabilit că „în planul evidenței legislative, calculatorul, în baza programelor informatice oferă datele necesare în vederea aprecierii exacte a corelațiilor dintre reglementării, realizând recensământul exhaustiv al normelor ce pot intra în conflict, incompatibilitățile și distorsiunile posibile”.[12]

Această abordare demonstrează faptul că un calculator este mai exact și concret în decizii și în același timp reduce timpul de soluționare al unui caz juridic.

Împletirea efortului depus de către judecătorul - persoană cu munca judecătorească digitalizată aduce multe beneficii în cadrul soluționării unui caz, reduce plângerile generate de anumite erori făcute de către judecător, reduce rata nemulțumirii constante cauzate de întârzierea comunicării hotărârilor judecătorești motivate și îmbunătățește precizia și exactitatea soluționării cauzei.

Pe de altă parte, hotărârea judecătorească nu înseamnă doar aplicarea pur mecanică a legii la o cauză determinată. Dreptul are o profunzime generată de esența sa și o dinamică generată de conținutul său vast. Această dinamică demonstrează că dreptul se schimbă, evoluează și este influențat de anumite elemente cum ar fi timpul, locul, mediul înconjurător, cadrul social-politic, factorul uman, respectiv dreptul este influențat de factorii de configurare. Un judecător robot nu poate analiza subtonurile care fac diferența între spețe. Un robot poate interpreta doar un anumit tipar de cazuri, astfel că acele cazuri mai ample și complexe sunt interpretate tot de omul judecător. Din acest punct de vedere instanța trebuie să facă o analiză amplă și detaliată a fiecărui caz, de aceea nu poate fi redusă la un simplu program.

Programul „DOCTOR”[13] al profesorului Joseph Weizenbaum este un program sofisticat incluzând toate Constituțiile, deciziile judiciare și opiniile unor jurisdicții relevante. Operatorul introduce în calculator informațiile despre respectivul caz. După ce au fost introduse în calculator informațiile specifice speței, calculatorul redactează o decizie în format numerar cum ar fi 0.476 sau 0.0037 ori -0.77. Dacă rezultatul este reprezentat de un număr pozitiv înseamnă că reclamantul câștigă, iar dacă este un număr negativ înseamnă că pârâtul câștigă. Având în vedere faptul că informațiile sunt selectate și introduse în calculator de un jurist, demonstrează faptul că un potențial program judecătoresc digitalizat nu o să depindă în totalitate de tehnologie, va fi nevoie și de intervenția omului. Acest lucru subliniază faptul că un judecător nu este un simplu robot care aplică legea mecanic.

---

[12] A se vedea mai multe accesând link-ul: https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1128&context=facultyworkingpapers&httpsredir=1&referer=.

[13] A se vedea mai multe accesând link-ul: https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1128&context=facultyworkingpapers&httpsredir=1&referer=

Judecătorul robot nu poate contura diferența concretă dintre adevăr și minciună pentru că un robot nu are contact cu realitatea, nu poate judeca la fel de bine ca un om, fapt pentru care judecătorul trebuie să rămână în continuare o persoană fizică.

De altfel, arătăm că Estonia are un sistem judiciar digitalizat[14], în care aproximativ 30.000 de procese civile, al căror obiect evaluabil în bani este stabilit sub pragul de 6.400 euro sunt soluționate pe baza digitalizării profesiei juridice de judecător și pe baza tehnologiei.

Remarcăm faptul că, procesele civile date spre soluționarea sistemului digitalizat sunt litigii civile, cu un grad de dificultatea mediu, în care sistemul de inteligența artificială înfăptuiește justiția. În vederea asigurării funcționalității sistemului digitalizat, s-a creat un site denumit www.e-toimik.ee unde fiecare justițiabil poate introduce datele cauzei sale, întrucât din anul 2001 fiecare cetățean are o identitate electronică verificată și poate accesa această platformă. Dintre litigiile ce se pot soluționa astfel enumerăm procesele de divorț, precum și cauzele având ca obiect pretenții, unde pentru restituirea unor sume de bani sub pragul de 6.400 euro există un sistem semi-automatizat prin care se emite ordinul de plată online și sunt completate câmpurile cu datele necesare pentru realizarea creanței de către creditor. În această situație cel care a pierdut procesul, este notificat despre soluția pronunță și obligația de a pune în executare de bună voie hotărârea judecătorească, respectiv în situația în care pârâtul alege să conteste decizia, contestația va fi soluționată de către un judecător persoană.

Scopul programatorilor din spatele acestui sistem judiciar digitalizat este acela de a dezvolta acest program de inteligență artificială astfel încât să nu mai fie nevoie de contribuția umană pentru a soluționa astfel de litigii sau chiar procese și mai complexe.

Totuși, deși sesizăm faptul că sistemul judiciar digitalizat ar putea aduce mai multe avantaje procesului de înfăptuire a justiției, suntem de părere că un calculator nu va putea înlocui niciodată un judecător în totalitate întrucât interpretarea și aplicarea dreptului este despre societate, omenire și experiențe reale de viață, ci nu digitale.

Complexitatea dreptului și a funcției de judecător nu poate fi redusă doar la un răspuns simplu de DA sau NU. Trebuie să înțelegem că dreptul este mai mult de atât și de aceea avem nevoie de oameni care să profeseze în domeniul juridic, ci nu de roboți. Dreptul este despre oameni, așa ca oamenii trebuie să rămână în drept.

III. Concluzii

În concluzie, inteligența artificială, respectiv un calculator ar trebui să rămână doar un instrument ajutător în luarea unor hotărâri judecătorești.

[14] https://futurism.com/the-byte/estonia-robot-judge.

Dreptul s-a născut, trăiește și va pieri odată cu societatea, dreptul este despre om, motiv pentru care singurul, și de altfel cel mai în măsură, să îl interpreteze, să îl aplice este omul.

Într-o alta ordine de idei, trăim pe o tangentă nesfârșită la realitate, incapabili să distingem esențialul de subsidiar, iar aspectul socio-uman al dreptului definește această disonanță și îi ajută pe oameni să aprecieze esențialul. Umanitatea este ultima suflare a unei lumi în declin, iar digitalizarea distruge literal și subtil acest aspect al societății.

Referințe

- Legea nr. 303/2022 privind statutul judecătorilor și procurorilor, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1102 din 16 Noiembrie 2022;
- Legea nr. 304/2022 privind organizarea judiciară, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1104 din 16 Noiembrie 2022.
- Popa Nicolae, *Teoria generală a dreptului*, Ediția 6, Editura C.H. Beck, București, 2020.
- https://next.juridice.ro/;
- https://dokumen.tips/amp/documents/filosofie-si-asistenta-sociala-umanista-contextul-socio-uman-si-cultural.html;
- https://www.autorii.com/scriitori/andrei-plesu/minima-moralia-elemente-pentru-o-etica-a-intervalului-legea-morala.php;
- https://www.autorii.com/scriitori/andrei-plesu/minima-moralia-elemente-pentru-o-etica-a-intervalului-legea-morala.php;
- https://lege5.ro/gratuit/gezdsobygy2tq/legea-nr-303-2022-privind-statutul-judecatorilor-si-procurorilor ;
- https://www.researchgate.net/publication/326244385_Do_Judges_Need_to_Be_Human_The_Implications_of_Technology_for_Responsive_Judging;
- https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/7351/5/BSP_23_3_P_L_Reichel_Promoting_the_Culture_of_Lawfulness_by_Teaching_about_Transnational_Organized_Crime.pdf ;
- https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1128&context=facultyworkingpapers&httpsredir=1&referer=;
- https://futurism.com/the-byte/estonia-robot-judge;
- https://www.echr.coe.int/documents/resolution_judicial_ethics_eng.pdf .

REPARTIZAREA COMPETENȚELOR LA NIVELUL UNIUNII EUROPENE POTRIVIT TRATATULUI DE LA LISABONA

Anca URSACHE (TCACIUC)*

Abstract

Stabilirea competențelor în cadrul Uniunii Europene reprezintă un aspect deosebit de complex, dinamic, având în vedere atât caracterul eterogen al Uniunii cât și modalitățile de repartizare a competențelor între Uniunea Europeană și statele membre. Delimitarea competențelor are la bază principiul atribuirii, iar exercitarea competențelor Uniunii are la bază principiile subsidiarității și proporționalității. Potrivit dispozițiilor Tratatului de la Lisabona privind exercitarea competențelor comunitare, se stabilesc trei categorii de competențe: exclusive, partajate și de sprijinire.

Cuvinte cheie: *competențe, state membre, autoritate, tratate, Uniune Europeană, principii.*

I. Considerații introductive

Analizată din perspectivă evolutiv-conceptuală[1], Uniunea Europeană este forma actuală a integrării economice, începută în a doua jumătate a secolului trecut, după ororile celui de-al Doilea Război Mondial, mai exact prin Tratatul de la Paris de instituire a Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului (CECO/CECA) din anul 1951 și intrat în vigoare în anul 1952. Tratatul de la Maastricht, semnat în anul 1992 și intrat în vigoare în anul 1993, consacră apariția *de jure* a Uniunii Europene prin dispoziții privind cooperarea în domeniile justiției și afacerilor interne, a politicii externe și de securitate comună, precum și a politicii sociale.

În prezent, Uniunea Europeană este *subiect special de drept internațional*, ce însumează caracteristici proprii atât statelor, cât și organizațiilor internaționale, fiind, în exact aceeași măsură, diferită și de state și de organizațiile internaționale. Unicitatea și caracterul său special îi sunt conferite de structura instituțională și de

* Facultatea de Drept, Universitatea „Nicolae Titulescu" din Bucuresti (e-mail: AncaL44746@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea prof. univ. dr. Augustin Fuerea (e-mail: augustin.fuerea@univnt.ro).

[1] Augustin Fuerea, *Dreptul Uniunii Europene – principii, acțiuni, libertăți*, Editura Universul Juridic, București, 2016, p.13, apud: *Dimensiunea istorică a Uniunii Europene*, de Augustin Fuerea, articol publicat în Revista *Phoenix*, Revistă de Insolvență, editată de Uniunea Națională a practicienilor în reorganizare și lichidare, nr. 15, ianuarie-martie 2006, pp.17-21.

sistemul normativ la care se adaugă alte trei aspecte extrem de importante în existența și funcționarea sa: monedă unică, cetățenie, diplomație[2].

Stabilirea competențelor în cadrul Uniunii Europene reprezintă o problemă deosebit de complexă, având în vedere atât caracterul eterogen al Uniunii, cât și modificările de repartizare a competențelor între Uniunea Europeană și statele membre. Prin modificările intervenite prin Tratatul de la Lisabona sunt introduse modificări noi în Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE), se stabilesc foarte clar domeniile de competență exclusivă a Uniunii, domeniile de competență partajată și domeniile de coordonare sau de sprijinire a acțiunii statelor membre. Dispozițiile tratatului depășesc neajunsul reglementărilor anterioare, care nu prezentau foarte clar domeniile de competență comunitară, stabilind doar caracteristicile generale ale acțiunii comunitare în raport cu acțiunea statelor membre în anumite domenii[3].

Delimitarea competențelor Uniunii are la bază principiul atribuirii. Exercitarea competențelor Uniunii are la bază principiul subsidiarității și proporționalității.

În temeiul principiului atribuirii, Uniunea acționează în limitele competențelor ce i-au fost atribuite de către statele membre în vederea atingerii obiectivelor stabilite.

În temeiul principiului subsidiarității, în domeniile ce nu țin de competența sa exclusivă, Uniunea intervine numai și în măsura în care obiectivele preconizate nu pot fi atinse în mod satisfăcător de către statele membre nici la nivel central, nici la nivel regional și local, dar pot fi, datorită dimensiunilor și efectelor preconizate, mai bine atinse de prestația Uniunii[4].

II. Competența teritorială în Uniunea Europeană

Uniunea Europeană, spre deosebire de un stat care își exercită autoritatea atât pe întregul său teritoriu, cât și în afara acestuia (în măsura în care efectele activităților desfășurate în spațiul european se răsfrâng asupra teritoriului său), nu dispune de un teritoriu în sensul tradițional al cuvântului, acesta fiind predeterminat, bineînțeles, de existența statelor membre; așadar Uniunea Europeană nu are puterea de a-și extinde suprafața și poate lua doar act de modificarea teritorială a unui stat

[2] Augustin Fuerea, , Dreptul Uniunii Europene ...op. cit., pp. 18-19.

[3] https://www.utgjiu.ro/revista/jur/pdf/2010-01/5_NICOLETA_DIACONU.pdf , consultat la 12.12.2022.

[4] *Idem*.

membru[5]. Sfera de aplicare a dreptului UE este fixată, așadar, prin referință la teritoriile naționale și prevăzută de tratatele Uniuinii, astfel[6]:

- o aplicarea selectivă a dreptului Uniunii la regiunile ultraperiferice (cum ar fi teritoriile franceze de peste mări, Insulele Canare) aflate într-o situație specială, fiind legate în prelungirea continentului European[7];
- un regim de asociere, prevăzut pentru țările și teritoriile de peste mări, cu precădere cele franceze[8];
- Insulele anglo-normande și Insula Man fac obiectul unei aplicări parțiale a dreptului Uniunii Europene.

III. Competența personală în cadrul Uniunii Europene

Neexistând o cetățenie europeană distinctă, resortisanții Uniunii Europene dețin cetățenia statelor din care provin, state care-și exercită autoritatea asupra persoanelor fizice și juridice, independent de locul în care acestea se află. Însă, faptul de a fi cetățean al unui stat membru stabilește o legătură cu Uniunea, care a fost consolidată prin Tratatul de la Maastricht și anume noțiunea de cetățenie a Uniunii.

Cetățenia europeană conferă anumite drepturi suplimentare, cum ar fi: dreptul de a circula și de a se stabili liber pe teritoriul statelor membre/spațiul Uniunii Europene, dreptul de a vota și de a fi ales la alegerile municipale din statul de rezidență și la cele pentru Parlamentul European, dreptul de acces la instituțiile Uniunii Europene, dreptul la petiție, dreptul de a se adresa mediatorului european, dreptul de a beneficia pe teritoriul unui stat terț unde statul membru al cărui resortisant este nu are reprezentanță, de protecție diplomatică și consulară din partea oricărui stat membru, în aceleași condiții ca și naționalii acelui stat. Cu toate acestea, competențele Uniunii în materie sunt limitate, statele membre păstrându-și autonomia de a stabili condițiile necesare dobândirii naționalității lor[9].

---

[5] Acest lucru a fost probat în practică cu ocazia reunificării Germaniei, conform Jean-Marc Favret, *Droit et pratique de l'Union Européenne*; Ed. *Guliano,* Paris, 2003, p.192.

[6] http://revcurentjur.ro/old/arhiva/attachments_200434/recjurid043_44F.pdf, consultat la 12.12.2022.

[7] SERMET, L., La notion juridique de l'ultrapériphéricité communautaire; Edition Europe; Paris; 2002; p:3

[8] Dispozițiile generale ale tratatelor Uniunii Europene nu sunt aplicabile teritoriilor franceze de peste mări, cu excepția referirilor exprese – *Decizia de asociere a Teritoriilor franceze de peste mări la Comunitate, Déc. 2001/822/C.E. din 27 noiembrie 2001*, publicată în JOCE, seria L. 314, din 30 oiembrie 2001, p.1.

[9] http://revcurentjur.ro/old/arhiva/attachments_200434/recjurid043_44F.pdf, consultat la 12.12.2022.

IV. Repartizarea competențelor între Uniunea Europeană și statele membre – coexistența competențelor

Pentru o bună funcționare a Uniunii în vederea realizării obiectivelor menționate în tratate este imperioasă existența unei ordini juridice comune, care nu este precizată în sensul său clasic, tratatele mărginindu-se doar la a contura liniile ei directoare și la a conferi instituțiilor europene sarcinile și puterea de ale pune în practică, adoptând măsurile necesare realizării sale.

Principiul atribuirii de competențe este reglementat în Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE, art. 5 (ex-articol 5 TCE): *Comunitatea acționează numai în limitele competențelor și obiectivelor care i-au fost atribuite prin prezentul tratat,* și mai este cunoscut sub denumirea de principiul specialității.

Principiul subsidiarității are drept obiectiv limitarea extinderii competențelor Uniunii Europene și protejarea autonomiei legislative a statelor membre. Introducerea sa în sistemul UE a rezultat din reacția statelor la dezvoltarea considerabilă a unei legislații unionale adesea excesiv detaliată și considerată drept necesară în vederea realizării pieței interne[10]. Conform art. 5 alin. (3) TUE, în temeiul principiului subsidiarității, *în domeniile care nu sunt de competența sa exclusivă, Uniunea intervine numai dacă și în măsura în care obiectivele acțiunii preconizate nu pot fi realizate în mod satisfăcător de statele membre nici la nivel central, nici la nivel regional și local, dar datorită dimensiunilor și efectelor acțiunii preconizate, pot fi realizate mai bine la nivelul Uniunii*. Instituțiile Uniunii aplică principiul subsidiarității în conformitate cu Protocolul privind aplicarea principiilor subsidiarității și proporționalității. Parlamentele naționale asigură respectarea principiului subsidiarității, în conformitate cu procedura prevăzută în respectivul protocol[11].

Principiul proporționalității este reglementat de art. 5 alin. (4) TUE (ex-art. 5 TCE) și prevede acțiunea Uniunii în conținut și formă, fără să depășească ceea ce este necesar pentru realizarea obiectivelor tratatelor. Instituțiile Uniunii aplică principiul proporționalității în conformitate cu Protocolul privind aplicarea principiilor subsidiarității și proporționalității.

V. Clasificarea competențelor din Uniunea Europeană

Majoritatea competențelor Uniunii Europene sunt de natură comună/partajată, făcând astfel posibilă exercitarea competențelor naționale. Această partajare corespunde filosofiei sistemului normativ european bazat pe complementaritatea dintre dreptul național și cel al Uniunii Europene.

---

[10] *Idem*.

[11] Augustin Fuerea, Dreptul Uniunii Europene – Curs pentru învățământul la distanță / Unitate 2, Principiile ordinii juridice a UE, Editura Universității „Nicoale Titulescu" din București, 2017.

Competențele exclusive reprezintă excepția, cu precizarea că, chiar și în domeniul în care exercitarea competențelor exclusive ale Uniunii este admisă, statele membre pot adopta reguli complementare necesare aplicării în practică a reglementărilor europene, fiind abilitate să acționeze în interesul și în contul Uniunii, conform obligațiilor care le incumbă potrivit prevederilor în vigoare ale tratatului[12].

În materia relațiilor externe, mai puțin domeniile în care Uniunea are competență exclusivă, Curtea de Justiție a subliniat despre competența externă exclusivă a Comunității că aceasta nu reiese *ipso facto* din puterea sa de a edicta reguli pe plan intern și că statele membre nu își pierd dreptul de a contracta obligații cu țările terțe pe măsură ce sunt instaurate reguli comune susceptibile de a fi afectate de către aceste obligații[13].

5.1. Competențe exclusive

Competențele exclusive ale Uniunii Europene sunt numai acelea pe care Tratatele le autorizează în vederea realizării obiectivelor sale; acestea își au temeiul juridic în art. 2 TFUE[14]: *În cazul în care tratatele atribuie Uniunii competență exclusivă într-un domeniu determinat, numai Uniunea poate legifera și adopta acte cu forță juridică obligatorie, statele membre putând să facă acest lucru numai în cazul în care sunt abilitate de Uniune sau pentru punerea în aplicare a actelor Uniunii.*

Comisia Europeană a stabilit în Comunicatul său din data de 27 octombrie 1992 elementele necesare determinării competențelor exclusive, fundamentate pe calificarea a două principii cumulative: unul *funcțional* și unul *material.*

Cu privire la *elementul funcțional*, Comisia Europeană stabilește că există în sarcina Uniunii o obligație de a acționa pentru care aceasta este responsabilă, putând fi eventual, sancționată printr-o acțiune în carență.

Elementul material stabilit de Comisie este înțeles de aceasta ca o acțiune de desistare a statelor membre de puterea de a interveni în mod unilateral.

Astfel, competența exclusivă este una încredințată cu titlu obligatoriu Uniunii, fiind însoțită, uneori, de obligația de rezultat, statelor membre lipsindu-le posibilitatea de a interveni în domeniul competențelor exclusive; Uniunea poate legifera și adopta acte cu forță juridică obligatorie, statele membre putând să facă acest lucru numai în cazul în care sunt abilitate de Uniune sau pentru punerea în aplicare a actelor Uniunii.

---

[12] http://revcurentjur.ro/old/arhiva/attachments_200434/recjurid043_44F.pdf, consultat la 12.12.2022.

[13] *Idem.*

[14] Augustin Fuerea, Dreptul Uniunii Europene - principii ... op. cit., p.27.

În acest sens, Comisia a stabilit o serie de competențe exclusive referitoare la[15]:

- uniunea vamală;
- stabilirea normelor privind concurența necesare funcționării pieței interne;
- politica monetară pentru statele membre; a căror monedă este euro;
- politica comercială comună;
- conservarea resurselor biologice ale mării în cadrul politicii comune privind pescuitul;*[16]*

Comisia Europeană afirmă că acest pachet de competențe va trebui să evolueze în funcție de progresul de integrare europeană, în special în domeniul politicii monetare.

Conform hotărârii date de Curtea de Justiție în procesul Donckerwolcke, în situația în care Comunitatea dispune de o competență exclusivă, statele membre pot legifera sau adopta acte obligatorii numai dacă beneficiază de o abilitare specială din partea Uniunii[17].

5.2. Competențe partajate

În cazul în care tratatele atribuie Uniunii o competență partajată cu statele membre într-un domeniu determinat, Uniunea și statele membre pot legifera și adopta acte obligatorii din punct de vedere juridic în acest domeniu. Statele membre își exercită competența în măsura în care Uniunea nu și-a exercitat competența sau a hotărât să înceteze să și-o mai exercite.

Statele membre ale Uniunii Europene își coordonează politicile economice și de ocupare a forței de muncă în conformitate cu TUE, pentru definirea cărora Uniunea dispune de competență în delimitarea și aplicarea unei politici externe și de securitate comună, inclusiv să definească treptat o politică de apărare comună.

Domeniile de competență partajată sunt reglementate în art. 4 din TFUE, Uniunea dispunând de competență comună cu statele membre atunci când tratatul îi atribuie o competență care nu face referire la domeniile de competență exclusivă sau de coordonare.

Competențele partajate între Uniune și statele membre se aplică în următoarele domenii:

- piața internă;
- politică socială;

---

[15] http://revcurentjur.ro/old/arhiva/attachments_200434/recjurid043_44F.pdf, consultat la 12.12.2022.

[16] Art. 3 TFUE.

[17] Hotărârea din 15 decembrie 1976, Suzanne Criel, née Donckerwolcke and Henri Schou v Procureur de la République au tribunal de grande instance de Lille and Director General of Customs, cazul 41-76, EU:C:1976:182.

- coeziune economică, socială și teritorială;
- agricultura și pescuitul, cu excepția conservării resurselor biologice ale mării;
- mediul;
- protecția consumatorului;
- transporturile;
- rețelele transeuropene,
- energia;
- spațiul de libertate, securitate și justiție;
- obiectivele comune de securitate în materie de sănătate publică, pentru aspectele definite în prezentul tratat[18].

De asemenea, în domeniile cercetării, dezvoltării tehnologice și spațiului, potrivit art. 4 alin. (3) TFUE, Uniunea dispune de competență pentru a desfășura acțiuni și, mai ales, pentru definirea și punerea în aplicare a programelor, fără ca exercitarea acestor competențe să poată avea ca efect împiedicarea statelor membre de a-și exercita propria competență: *în domeniile cooperării pentru dezvoltare și ajutorului umanitar, Uniunea dispune de competență pentru a întreprinde acțiuni și pentru a duce o politică comună, fără ca exercitarea acestei competențe să poată avea ca efect lipsirea statelor membre de posibilitatea de a-și exercita propria competență.*[19]

5.3. Competențe de sprijinire

În anumite domenii și în condițiile prevăzute în tratate, Uniunea este competentă să întreprindă acțiuni de sprijinire, coordonare sau completare a acțiunilor statelor membre, fără a înlocui însă prin aceasta competența lor în aceste domenii. Actele Uniunii obligatorii din punct de vedere juridic, adoptate pe baza dispozițiilor referitoare la aceste domenii, nu pot implica armonizarea actelor cu putere de lege și a normelor administrative ale statelor membre. Competențele de sprijinire sunt reglementate în TFUE, (art. 6) și cadrează următoarele domenii:

- protecția și îmbunătățirea sănătății umane;
- industria;
- cultura;
- turismul;
- educația, formarea profesională, tineretul și sportul;
- protecția civilă;
- cooperarea administrativă.

[18] Art. 4 TFUE.
[19] Augustin Fuerea, Dreptul Uniunii Europene - principii ...., op. cit., p.28.

Așadar, în stabilirea raportului dintre dreptul Uniunii Europene și dreptul intern al statelor membre, inclusiv, din punctul de vedere al priorității de acționare, este primordial de înțeles distincția între competențele ce revin, pe de o parte, Uniunii și, pe de altă parte, statelor membre, întocmai cum prevede Tratatul de la Lisabona.

VI. Concluzii

Tratatul de la Lisabona precizează domeniile în care statele membre au transferat puterea de acțiune către Uniune și introduce o clasificare a competențelor Uniunii Europene. Astfel, o primă categorie este formată din domenii foarte specifice în privința cărora Uniunea acționează unitar în numele tuturor statelor membre și care constituie competențele sale exclusive. O altă categorie grupează domeniile în care se exercită competențele partajate prin excludere față de domeniile ce fac obiectul competențelor exclusive și complementare ale Uniunii. Pentru a treia categorie de competențe, Uniunea nu intervine decât cu scopul de a sprijini acțiunile statelor membre, care păstrează o mare libertate de acțiune și principala lor responsabilitate față de proprii cetățeni.

Referințe

- FUEREA, Augustin, Dreptul Uniunii Europene – principii, acțiuni, libertăți - Editura Universul Juridic, București, 2016.
- FUEREA, Augustin, Manualul Uniunii Europene, Editura Universul Juridic, București, 2016.
- FUEREA, Augustin, Instituțiile Uniunii Europene – Curs pentru învățământul la distanță, Universitatea Nicolae Titulescu, Facultatea de Drept, București, 2017.
- FUEREA, Augustin, Dreptul Uniunii Europene – principii, acțiuni, libertăți – Curs pentru învățământul la distanță, Universitatea Nicolae Titulescu, Facultatea de Drept, București, 2017.
- SERMET, L., La notion juridique de l'ultrapériphéricité communautaire; Edition Europe; Paris; 2002.
- Dreptul Uniunii Europene – Competențele Uniunii Europene – consultat la 28.11.2022. https://www.academia.edu/41166788/Competentele_Uniunii_Europene_referat
- Partajul competențelor în Uniunea Europeană – consultat la 28.11.2022. http://revcurentjur.ro/old/arhiva/attachments_200434/recjurid043_44F.pdf
- Cadrul juridic al exercitării competențelor în Uniunea Europeană – consultat la 28.11.2022 https://www.utgjiu.ro/revista/jur/pdf/2010-01/5_NICOLETA_DIACONU.pdf
- Domeniile de competență partajată. Tratat – consultat la 10.12.2022. https://lege5.ro/Gratuit/he3tgnzw/domeniile-de-competenta-partajata-tratat?dp=gi3dmobwgi2ti
- Întrebări și răspunsuri despre competențele Uniunii Europene și prerogativele Comisiei Europene – consultat la 10.12.2022. https://europa.eu/citizens-

initiative/how-it-works/how-start-initiative-step-step/faq-eu-competences-and-commission-powers_ro;

- Group in the European Parliament – consultat la 10.12.2022. https://www.eppgroup.eu/ro/cum-livram-rezultate/cu-alte-institutii-ale-ue;
- Ministerul Afacerilor Externe al României – consultat la 10.12.2022. https://www.mae.ro/node/1536;
- Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene – consultat la 12.12.2022. https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0001.02/DOC_2&format=PDF;
- Tratatul privind Uniunea Europeană – consultat la 12.12.2022. https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0001.02/DOC_1&format=PDF.

CONDIȚIILE DE ÎNCARCERARE DIN ROMÂNIA ȘI CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

Ioana IACOB[*]
Bianca IOANA[**]

Abstract

Societatea, din punct de vedere sociologic, reprezintă un ansamblu alcătuit din totalitatea persoanelor, diferite din perspectiva stratificării sociale și a grupurilor de interes. O categorie socială însemnată este cea a persoanelor condamnate, obligate să ispășească o pedeapsă privativă de libertate. Această lucrare are ca scop prezentarea condițiilor de încarcerare din România, efectele pe care le au asupra persoanelor deținute și, de asemenea, existența numeroaselor procese împotriva statului român din cadrul Curții Europene a Drepturilor Omului. Metodele de cercetare pentru realizarea lucrării sunt reprezentate în principal de jurisprudența Curții și documente ale unor autorități române și europene. Principalele concluzii indică faptul că persoanele condamnate experimentează condiții precare atât din perspectiva nivelului de trai, cât și a personalului și activităților. Acest aspect determină un risc ridicat de recidivă postexecutorie. Condițiile precare reprezintă temeiul unor procese la Curte, pârât fiind statul român, hotărâri în care, de cele mai multe ori, statul român ajunge să fie condamnat.

Cuvinte cheie: *pedeapsă privativă, condiții, procese CtEDO, recidivă.*

I. Introducere

În România sunt raportați 106,5 deținuți la suta de mii de locuitori și aproximativ 22.000 de persoane încarcerate. Astfel, reintegrarea socială a acestei categorii destul de însemnate reprezintă un element de o importanță deosebită în dezvoltarea și siguranța societății.

[*] Studentă la Facultatea de Drept, Universitatea „Nicolae Titulescu” (e-mail ioanal44546@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect. univ. dr. Spătaru-Negură Laura-Cristiana (e-mail: negura_laura@yahoo.com).
[**] Studentă la Facultatea de Drept, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București (e-mail biancal45208@univnt.ro).

1.1. Etapele încarcerării

Stabilirea locului de detenție

Administrația Națională a Penitenciarelor (ANP) stabilește locul de detenție, ținând cont să fie situat cât mai aproape de localitatea de domiciliu a persoanei condamnate, luând în considerare regimul de executare, măsurile de siguranţă ce trebuie luate, nevoile de reintegrare socială identificate, sex şi vârstă[1].

Depunerea în unitatea penitenciară

În primă fază, are loc realizarea unor activități care au rol administrativ. Prima măsură este reprezentată de efectuarea percheziției corporale pentru a nu exista situația de a fi introduse alte lucruri decât cele permise în interiorul penitenciarului. Ulterior sunt realizate inventarierea și depozitarea bunurilor personale pentru ca, la eliberare, acestea să se restituie persoanei condamnate.

Urmează efectuarea unui examen clinic general de către personalul de specialitate în vederea verificării stării de sănătate a persoanei condamnate, prelevarea de amprente și fotografierea.

Referitor la persoana condamnatului, acesta este informat cu privire atât la drepturile și obligațiile pe care le are, cât și la interdicțiile, posibilele recompense și sancțiuni existente. Acesta este intervievat în vederea stabilirii nevoilor imediate și este evaluat psihologic.

În plus, condamnatul are dreptul de a contacta un avocat (numit sau din oficiu)[2].

Următoarea etapă este reprezentată de perioada de carantină și observare care durează aproximativ 21 de zile. „În perioada de carantină şi observare se studiază comportamentul şi personalitatea deţinuţilor, se efectuează examene medicale, se desfăşoară activităţi de educaţie sanitară şi se evaluează nevoile educaţionale, psihologice şi sociale, în scopul stabilirii ariilor de intervenţie şi asistenţă. La finalizarea perioadei de carantină şi observare, pentru fiecare deţinut, serviciul de educaţie şi asistenţă psihosocială întocmeşte Planul individualizat de evaluare şi intervenţie educativă și terapeutică, prin care se precizează activităţile şi programele în care acesta urmează a fi inclus pe perioada deţinerii. Acesta se completează şi se modifică ori de câte ori este necesar”[3].

---

[1] www.europris.org, Informații privind regimul peniteniar din România, p.1.

[2] Art. 62, Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, Monitorul Oficial nr. 514 din 14 august 2013.

[3] Art. 107, alin. (2) și (3), Regulamentul de aplicare a legii nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal din 10.03.2016. Monitorul Oficial nr. 271 din 11 aprilie 2016.

Ulterior perioadei de 21 de zile urmează aplicarea regimului de executare provizoriu. Între timp, se stabilește regimul de executare (maximă siguranță, închis, semideschis, deschis) al condamnatului în funcție de anumiți factori.

În principal, regimul de executare diferă în funcție de durata pedepsei. Astfel, regimul deschis este pentru persoanele condamnate la o pedeapsă privativă de libertate mai mică de un an. Regimul semideschis cuprinde persoanele a căror pedeapsă este cuprinsă între un an și 3 ani. Regimul închis este destinate persoanelor condmnate la o pedeapsă cuprinsă între 3 și 13 ani, iar regimul de maximă siguranță cuprinde persoanele a căror pedeapsă depășește 13 ani sau sunt condamnate la pedeapsa detențiunii pe viață.[4]

Deși perioada de încarcerare reprezintă cel mai important factor, regimul de executare poate fi modificat având în vedere gradul de risc al condamnatului și antecedentele penale, vârsta și starea de sănătate (de exemplu, sunt excluși de la regimul de maximă siguranță persoanele de peste 65 de ani sau care prezintă o invaliditate de gradul I), conduita și disponibilitatea de a presta muncă și de a participa la diferite activități, nevoile și abilitățile condamnatului [5].

1.2. Drepturile persoanelor condamnate

Pedeapsa închisorii are, în primul rând, caracter restrictiv, de constrângere. Astfel, în timpul executării pedepsei, persoanelor încarcerate le sunt restrânse anumite drepturi precum dreptul la libertate, la viață privată și altele asemenea. Însă, acest lucru determină apariția unor drepturi specifice acestei categorii.

Vom menționa, cu titlu de exemplu, dreptul la vizite, de a da telefon și de a primi pachete, bani sau medicamente. Primele două oferă posibilitatea persoanei condamnate de a păstra legătura cu mediul exterior, reprezentat de cele mai multe ori de familie. De asemenea, considerăm a fi drepturi importante *dreptul la permisii* (se acordă, în general, când are loc un eveniment de o importanță majoră pentru persoana deținută), *dreptul de a fi eliberat condiționat* (reprezentând efectul realizării prevenției speciale, respectiv schimbarea atitudinii infractorului) și *dreptul de a cere transfer* (fie din cauza domiciliului, fie din cauza condițiilor din penitenciar).

Persoanele condamnate au *dreptul de a participa la diferite activități culturale, educative, sportive* și *dreptul de a presta muncă neremunerată* (ceea ce poate determina o modificare a pedepsei, respectiv le poate oferi posibilitatea scăderii pedepsei sau chiar eliberării condiționate). De asemenea, acestea au *dreptul*

[4] Art. 34, 36, 37, 38, Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, Monitorul Oficial nr. 514 din 14 august 2013

[5] www.europris.org, Informații privind regimul peniteniar din România, p.1.

la libertatea conștiinței, a opiniilor și a credințelor religioase, dreptul la informație și *dreptul de a consulta documente cu caracter personal*.

Un alt drept de o importanță majoră este *dreptul la asistență juridică, medicală, și diplomatică* [6].

II. Condiții de încarcerare în România

2.1. Prezentarea generală (teoretică) a condițiilor

Persoanele încarcerate sunt ținute în camere de deținere a căror mărime variază în funcție de unitate și de numărul de locuri, dar, în medie, unui deținut i se asigură un spațiu de 4m^2. Camerele dispun atât de iluminat natural, cât și artificial, și sunt amenajate astfel încât să se asigure aerisirea[7]. Fiecărui deținut i se pune la dispoziție un pat și mobilierul necesar în vederea păstrării bunurilor, servirii mesei și desfășurării unor activități de educație.

Camerele de deținere sunt dotate cu instalații de încălzire și utilități igienico-sanitare pentru satisfacerea nevoilor fiziologice, iar dușurile sunt individuale (dacă celula este prevăzută cu o astfel de dotare) sau comune (pe palier). De asemenea, persoanelor condamnate le este asigurat accesul la apă potabilă și apă caldă.[8]

2.2. Adevăratele condiții

Realitatea din spatele gratiilor este diferită de condițiile (teoretice) menționate mai sus și, în general, de regulile pe care România ar trebui să le respecte în ceea ce privește condițiile de detenție. Astfel, această realitate relevă faptul că penitenciarele românești sunt supraaglomerate, iar condițiile de igienă sunt deplorabile. Aceste condiții precare se „datorează”, în principiu, bugetului anual alocat. Cheltuielile cu întreținerea penitenciarelor sunt mari, deținuții nu mănâncă decât de 3-4 lei pe zi, iar întreținerea lor efectivă costă mai puțin decât un ajutor social sau o indemnizație de șomaj (al cărei cuantum reprezintă 50% din salariul de bază minim brut pe țară, respectiv 1.500 lei[9]).

Din mărturiile unor deținuți a reieșit faptul că fiecare persoană condamnată avea aproximativ 2m^2, în contradicție cu media de 4m^2 stabilită de CtEDO (deși conform Curții nu se poate stabili un anumit număr de metri deoarece trebuie luați

[6] Capitolul V, Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, Monitorul Oficial nr. 271 din 11 aprilie 2016.

[7] Art. 48, Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, Monitorul Oficial nr. 514 din 14 august 2013.

[8] www.europris.org, Informații privind regimul peniteniar din România, p. 4.

[9] Art. 1, Hotărârea de Guvern nr. 1447/2022 pentru stabilirea salariului de bază minim brut pe țară garantat în plată, Monitorul Oficial nr. 1186 din 9 decembrie 2022.

în considerare anumiți factori precum durata privării de libertate, numărul de locuri din camera de detenție, starea de sănătate a persoanelor condamnate, însă numeroasele procese care aveau ca temei încălcarea art. 3 al CEDO[10] au determinat Curtea să stabilească un număr minim de metri acordat fiecărui deținut)[11].

Trebuie menționat faptul că, în perioada 2005-2014, densitatea persoanelor încarcerate era de 101,3 deținuți pe 100 de locuri[12], în timp acest lucru agravându-se - în prezent, există închisori precum penitenciarele Mărgineni și Craiova care funcționează la o capacitate de 150%[13].

Cu titlu de exemplu, menționăm declarația condamnatului Ghennadii Vartic care a fost deținut în perioada 1996-2011 atât în Penitenciarul Jilava, cât și în Penitenciarul Rahova. Acesta susținea că, în timp ce se afla în Penitenciarul Jilava, erau 60 de persoane într-o celulă și câte 2-3 persoane erau nevoite să împartă un pat[14].

În anul 2022, doar un penitenciar (respectiv cel din Găești, jud. Dâmbovița) din toate cele 45 de închisori existente pe teritoriul României respecta condițiile cu privire la spațiul deținuților. În același an, conform ANP, existau aproximativ 22.000 de persoane condamnate, fiind disponibile, însă doar 17.500 de locuri.

Condițiile sunt precare și din punct de vedere material, celulele fiind deteriorate și lipsite de mobilier, în contradicție cu normele din cuprinsul Legii nr. 254/2013. Ca exemplu, menționăm declarațiile unor deținuți din Penitenciarul Jilava: „*Trăim cu hainele de îmbrăcat sub pat, într-o geantă. Între două paturi am improvizat un șifonier*”[15].

De asemenea, **condițiile de igienă sunt aproape inexistente**: saltelele și lenjeria de pat fiind uzate și infestate cu gândaci[16], ventilație slabă („în camerele din Penitenciarul Oradea aerul era irespirabil din cauza supraaglomerării acute și a faptului că ferestrele erau mici, 80 cm x 80 cm, și amplasate la o înălțime de 1,50 m pe un zid de 5m înălțime”[17]), căldură insuficientă[18] și existența insectelor și a șobolanilor[19]. De asemenea, igiena corporală a deținuților nu este corespunzătoare

---

[10] „Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.”

[11] Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Ghid privind jurisprudența derivată din Constituție – Drepturile persoanelor private de libertate, actualizat la 31 august 2021.

[12] www.digi24.ro, Ce condiții trebuie să existe în celulele deținuților, 20 octombrie 2017.

[13] CPT, Raportul Comitetului pentru prevenirea Torturii și a Tratamentelor sau Pedepselor Inumate sau Degradante al Consiliului Europei, 14 aprilie 2022.

[14] Hotărârea din 10 iulie 2012 în cauza *Vartic împotriva României*, Monitorul Oficial nr. 38 din 17 ianuarie 2013.

[15] www.rfi.ro, Supraaglomerarea penitenciarelor: Mirajul celor 4m^2 la Jilava, 10 aprilie 2017.

[16] CPT, Raportul Comitetului pentru prevenirea Torturii și a Tratamentelor sau Pedepselor Inumate sau Degradante al Consiliului Europei, 14 aprilie 2022.

[17] Hotărârea din 25 aprilie 2017 în cauza *Rezmiveș și alții împotriva României.*

[18] www.vedem.just, 2020:Statistica europeană privind deținuții, 12 aprilie 2021.

[19] Hotărârea din 25 aprilie 2017 în cauza *Rezmiveș și alții împotriva României.*

din cauza programului de furnizare a apei calde, necesară în special deținuților care lucrează.

Reprezentanții APADOR-CH au constatat că: „[În Penitenciarul Jilava] Deținuții s-au plâns asupra acestui aspect, spunând că programul de furnizare a apei calde este insuficient. S-au plâns mai ales cei care muncesc. Spre exemplu, cei 36 de deținuți din secția a doua, regim semi-deschis, din camera E 2.10. Ei lucrau la groapa de gunoi de la Glina și au afirmat că au nevoie să facă baie zilnic după ce vin de la muncă, dar sunt nevoiți să se spele cu apă rece”[20].

O altă problemă este cea a hranei și a apei potabile. Deținutul Ghennadii Vartic a susținut: „Apa era contaminată şi avea viermi în ea, iar mâncarea era de o calitate foarte slabă”[21], ceea ce a determinat spitalizarea în vederea tratării unei enterocolite. Acest deținut a fost încarcerat în perioada 1996-2011, dar, între timp, condițiile nu s-au schimbat. În hotărârea-pilot din cauza *Rezmiveș și alții c. României*, toți reclamanții evidențiază aceste probleme, Iosif Gazsi menționând faptul că mâncarea i s-a servit în recipiente ruginite în Penitenciarul Gherla, Baia Mare.

De asemenea, deși în unele penitenciare problema hranei nu este atât de gravă, persoanele condamnate se plâng de nerespectarea convingerilor religioase: Ghennadii Vartic a susținut că, în perioada în care a fost încarcerat în Penitenciarul Rahova, 2006, nu i s-a oferit mâncare vegetariană în conformitate cu religia budistă, deși a solicitat acest lucru atât penitenciarului, cât și la nivelul ANP.

Reclamanții din cauza *Rezmiveș și alții împotriva României* susțin că au experimentat consecințe și pe plan psihic (precum sentimente de umilire și chiar depresie) din cauza condițiilor menționate mai sus, alături de absența programelor socio-culturale sau educative și a cursurilor de formare profesională.[22]

III. Procese CtEDO

România se află în topul țărilor condamnate la CtEDO în 2022 pentru încălcări ale drepturilor omului, având în jur de 4.800 de procese până acum. În anul 2022 au fost 72 de procese, cele mai multe vizând condițiile precare din

[20] www.romania.europalibera.org, Ce (nu) a respectat România din decizia CEDP privind tortura deținuților, 6 ianuarie 2022.

[21] Hotărârea din 10 iulie 2012 în cauza *Vartic împotriva României*, Monitorul Oficial nr. 38 din 17 ianuarie 2013.

[22] Mirela Gorunescu, Marta-Claudia Cliza, Laura-Cristiana Spătaru-Negură, *The pilot case of Rezmiveș and the most awaited reform of the Romanian penitentiary system*, www.ceeol.com, 2017, p.31.

penitenciare, respectiv 37 de procese[23] intentate pe temeiul încălcării art. 3 CEDO[24].

3.1. Cauza Remus Tudor împotriva României[25]

Remus Tudor a sesizat Curtea la 4 februarie 2011, în temeiul art. 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale[26].

Reclamantul s-a născut în 1966, iar în 1990 a fost condamnat la detențiunea pe viață pentru săvârșirea infracțiunii de omor. După încarcerare, a fost privat de libertate în numeroase centre de detenție, printre care Penitenciarele Jilava și Giurgiu.

Acesta a susținut că ocupase camere supraagomerate și mobilate necorespunzător împărțite cu deținuți fumători (având în vedere că reclamantul era nefumător) și consumatori de substanțe interzise. De asemenea, a ridicat problema insectelor, temperaturilor foarte scăzute iarna și lipsa apei calde timp de 6 luni (aprilie-iulie 2009, iunie-august 2010).

Reclamantul mai avea depusă o cerere în 2005 în cadrul căreia se plângea de condițiile de detenție, întemeindu-și cererea pe dispozițiile art. 3 din CEDO.

Curtea a hotărât în anul 2014 că cererea era admisibilă și că a fost încălcat art. 3 din Convenție din cauza condițiilor de detenție. De asemenea, a obligat statul român la plata sumei de 5.850 EURO.

3.2. Cauza Sandu Voicu împotriva României[27]

Sandu Voicu a sesizat Curtea la 21 iulie 2011 în temeiul art. 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

Reclamantul s-a născut în 1962 și în perioada 2006-2012 a executat o pedeapsă privativă de libertate în cadrul Penitenciarului Jilava.

Acesta susține că la momentul încarcerării sale a fost declarat sănătos, însă din anul 2009, a fost diagnosticat cu numeroase patologii printre care se numără epilepsie, hernie de disc lombară, polidiscopatie vertebrală cervicală, gonatroză și diabet. De asemenea, în septembrie 2010, reclamantul suferise un accident vascular cerebral. La sfârșitului anului 2010 a fost recunoscut ca suferind de handicap de gradul doi. Din cauza acestor boli și a lipsei îngrijirilor medicale, condițiile de detenție au devenit din ce în ce mai greu de suportat. Din raportul Institutului de

[23] www.romania.europalibera.org, Cum a ajuns România țara UE cea mai condamnată la CtEDO pentru „tratament inuman sau degradant”, 1 martie 2023.
[24] „Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.”
[25] Hotărârea din 15 aprilie 2014 în cauza *Remus Tudor împotriva României*.
[26] „Curtea poate fi sesizată printr-o cerere de către orice persoană fizică, orice organizaţie neguvernamentală sau de orice grup de particulari care se pretinde victimă a unei încălcări de către una dintre înaltele părţi contractante a drepturilor recunoscute în convenţie sau în protocoalele sale.”
[27] Hotărârea din 3 martie 2015 în cauza *Sandu Voicu împotriva României*.

Medicină Legală reiese faptul că reclamantul avea nevoie de asistență medicală permanentă din cauza invalidității sale, însă Penitenciarul Jilava nu a dat curs acestei recomandări. Ulterior, i s-au oferit două perioade de întrerupere a executării pedepsei și a fost spitalizat de două ori în Spitalul Penitenciar București-Rahova. După aceste perioade, în timpul încarcerării a depus mai multe cereri privind lipsa promptitudinii îngrijirii medicale care au fost respinse de judecătorul delegat.

Curtea, în data de 3 martie 2015, a declarat cererea ca fiind admisibilă și a hotărât că statul român a încălcat dispozițiile convenționale și că trebuie să plătească reclamantului suma de 10.000 EURO.

3.3. Cauza Georgescu împotriva României[28]

Florin Georgescu a sesizat Curtea la 4 iulie 2003, în temeiul art. 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

Reclamantul s-a născut în 1966, iar la data de 11 ianuarie 1996 a fost reținut pentru mai multe acuzații de înșelăciune. În februarie, acesta a susținut că avea afecțiuni psihiatrice care îl făceau inapt pentru regimul de detenție. În aprilie a fost pus în libertate, în iunie a fost din nou plasat în arest preventiv, iar în decembrie a fost repus în libertate.

Potrivit reclamantului, acesta a fost supus unor numeroase acte de violență atât din partea colegilor de celulă, cât și din partea ofițerilor de poliție. De asemenea, a fost și agresiunii sexuale din partea colegilor.

Ulterior, acesta a fost diagnosticat cu tulburare de personalitate, depresie, anxietate și hemiplegie stângă. La 4 aprilie 1996, a fost examinat de Institutul Național de Medicină Legală „Mina Minovici” al cărui raport a confirmat abuzurile la care a fost supus.

În data de 13 august 2008, Curtea a declarat cererea ca fiind admisibilă și a obligat statul român la plata sumei de 8.000 EURO, ca urmare a încălcării dispozițiilor convenționale.

IV. Reforma instituției încarcerării

Problemele referitoare la condițiile din penitenciarele din România provin din disfuncționalitatea sistemică a sistemului penitenciar[29]. Această problemă este bine-cunoscută atât de statul român, cât și de Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

---

[28] Hotărârea din 13 mai 2008 în cauza *Georgescu împotriva României*.

[29] Mirela Gorunescu, Marta-Claudia Cliza, Laura-Cristiana Spătaru-Negură, *The pilot case of Rezmiveș and the most awaited reform of the Romanian penitentiary system*, www.ceeol.com, 2017, p.31.

Prima sesizare a Curții Europene cu privire la problemele din sistemul penitenciar românesc, cu precădere în temeiul încălcării art. 3, își are originea în cauza *Bragadireanu împotriva României*[30].

Însuși directorul Administrației Naționale a Penitenciarelor, domnul Marius Vulpe, susține că, în vederea respectării cerințelor Curții Europene a Drepturilor Omului, trebuie fie să fie eliberați câteva mii de deținuți, fie să fie construite noi unități de detenție[31].

Curtea Europeană a făcut recomandări ce susțin ideea de schimbări atât din punct de vedere administrativ (o măsură fiind aceea de a înlocui arestul preventiv cu alte forme, precum arestul la domiciliu), cât și legislativ (recursul compensatoriu)[32].

În privința ultimei recomandări, statul român a implementat această schimbare prin intermediul Legii nr. 169 din 14 iulie 2017, conform căreia, pentru fiecare 30 de zile executate în condiții necorespunzătoare, fiecărui deținut i se scad 6 zile din pedeapsa aplicată[33].

Recent, Comitetul pentru Prevenirea Torturii şi Tratamentelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante (CPT) al Consiliului Europei a făcut o vizită ad-hoc în România în perioada 10-21 mai 2021 pentru a verifica tratamentul persoanelor deținute în penitenciare și în secții de poliție. În data de 14 aprilie 2022, CPT a publicat raportul în cadrul căruia a menționat condițiile precare de detenție ale persoanelor condamnate. De asemenea, CPT îndeamnă autoritățile să ia măsuri prioritare în mai multe domenii precum îmbunătățirea condițiilor de trai, creșterea numărului de personal și de activități în vederea reintegrării sociale și îmbunătățirea serviciilor de sănătate[34].

În răspunsul la raport, autoritățile române oferă informații detaliate ca reacție la recomandările CPT privind situația din închisori, cât și din poliție. În special, se reiterează mesajul de toleranță zero față de orice comportament agresiv al personalului din penitenciare, precum și o abordare mai bună a monitorizării interne. În plus, sunt furnizate informații cu privire la formarea oferită atât polițiștilor, cât și personalului din penitenciare, pentru a respecta standardele privind drepturile omului.

---

[30] Hotărârea din 06 decembrie 2007 în cauza Bragadireanu împotriva României, publicată în Monitorul Oficial nr. 369 din 04 iunie 2010.

[31] Mirela Gorunescu, Marta-Claudia Cliza, Laura-Cristiana Spătaru-Negură, *The pilot case of Rezmiveș and the most awaited reform of the Romanian penitentiary system*, www.ceeol.com, 2017, p.31.

[32] *Idem*.

[33] Art. 1, Legea nr. 169 din 14 iulie 2017 privind modificarea și completarea Legii nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organelle judiciare în cursul procesului penal, Monitorul oficial nr 571 din 18 iulie 2017.

[34] CPT, Raportul Comitetului pentru prevenirea Torturii și a Tratamentelor sau Pedepselor Inumate sau Degradante al Consiliului Europei, 14 aprilie 2022.

Încă din anul 2020, ANP a elaborat un plan de activitate pentru perioada 2020-2024 care cuprinde următoarele măsuri:

- Efectuarea unor lucrări de mică amploare (nefiind nevoie de autorizații de construire), urmând să apară un număr de 3.139 de noi camere de detenție;
- Elaborarea unui proiect de lege pentru modificarea și completarea Legii nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate;
- Îmbunătățirea standardelor de igienă și supraveghere medicală;
- Achiziționarea și distribuirea unui număr de 50 de mijloace de transport destinate transportului persoanelor private de libertate[35].

V. Concluzie

Privarea de libertate reprezintă cea mai aspră pedeapsă într-o societate modernă și democratică, având ca rol pedepsirea și reabilitarea persoanelor care reprezintă un risc mare pentru mediul social.

În prezent, există deficiențe majore în cadrul instituției încarcerării, începând de la personal (din perspectiva pregătirii acestora și a gestionării diferitelor situații) până la condițiile de trai și organizarea sistemului ca ansamblu. Acest fapt determină un risc de recidivă mult mai ridicat. În primul an de la eliberare, riscul de recidivă este cuprins între 60% și 80%, atât din cauza experiențelor traumatizante din perioada încarcerării, cât și din dificultatea reintegrării în societate. În momentul în care persoanele private de libertate sunt eliberate, există numeroase probleme, cu precădere la nivel financiar și psihologic. Reintegrarea socială reprezintă un element de o importanță deosebită în dezvoltarea și în existența postcondamnatorie a unui individ.

În România, din anul 1990 până în 2010, ponderea recidiviștilor a crescut de peste trei ori, de la 14% la 45%[36]. Între timp, ponderea ar fi avut o tendință descrescătoare, în 2020 rata fiind de 36%[37]. Această îmbunătățire poate fi rezultatul faptului că, în anul 2020, a fost adoptată *Strategia națională de reintegrare socială a persoanelor private de libertate 2020-2024*, inițiativă care vine în sprijinul deținuților pentru a-i ajuta atât în timpul detenției, cât și pe parcursul reintegrării sociale.[38]

Membrii societății au sarcina de a se ajuta reciproc și de a facilita integrarea sau reintegrarea tuturor semenilor pentru bunăstarea și siguranța comună. Realizarea acestui aspect necesită reforme în numeroase domenii, nu doar în

[35] Anexa Hotărârârii 430/2020 privind aprobarea Strategiei naționale de reintegrare socială a persoanelor private de libertate 2020-2024, Monitorul Oficial nr. 494 din iunie 2020.
[36] Cristina Dâmboeanu, *Fenomenul recidivei în România*, Editura Academiei Române, București, 2011, p. 296.
[37] Council of Europe Annual Penal Statistics – SPACE I 2020, 11 aprilie 2021.
[38] Hotărârea 430/2020 privind aprobarea Strategiei naționale de reintegrare socială a persoanelor private de libertate 2020-2024, Monitorul Oficial nr. 494 din iunie 2020.

instituția încarcerării, un exemplu relevant fiind cel al învățământului deoarece doar prin educație putem reforma, putem relaționa la un nivel mai înalt și putem înțelege societatea ca ansamblu.

Referințe

- CPT, Raportul Comitetului pentru prevenirea Torturii și a Tratamentelor sau Pedepselor Inumate sau Degradante al Consiliului Europei, 14 aprilie 2022;
- Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Ghid privind jurisprudența derivată din Constituție – Drepturile persoanelor private de libertate, actualizat la 31 august 2021;
- Cristina Dâmboeanu, Fenomenul recidivei în România, Editura Academiei Române, București, 2011;
- Mirela Gorunescu, Marta-Claudia Cliza, Laura-Cristiana Spătaru-Negură, The pilot case of Rezmiveș and the most awaited reform of the Romanian penitentiary system, www.ceeol.com, 2017;
- www.anp.gov.ro;
- www.echr.coe.int;
- www.europris.org;
- www.romania.europalibera.org;
- www.vedem.just.

DIGITALIZATION-BASED ENVIRONMENT FOR BUSINESS DEVELOPMENT IN THE UAE: STRATEGIC ASPECTS

Rashid Sultan AL KAITOOB*

Abstract

The digitalization of the economy and its management have been given a strong boost in the context of the Fourth Industrial Revolution (Industry 4.0) that has been taking place in recent years. The focus of this paper is on the relationship between the digitalizing socio-economic environment and the prospects for business development in the UAE. An attempt will be made to outline and conceptualize the essential dimensions of digitization as an object of government policy.

Keywords: *digitalization, business development, strategy.*

I. Introduction

Each successful company must have a business development strategy since companies realize that it is a very important moment for achieving new successes in the future. The digitalization of the economy and its management have been given a strong boost in the context of the Fourth Industrial Revolution (Industry 4.0) that has been taking place in recent years. The focus of this paper is on the relationship between the digitalizing socio-economic environment and the prospects for business development in the UAE. An attempt will be made to outline and conceptualize the essential dimensions of digitization as an object of government policy.

II. The United Arab Emirates Methodology in Applying Business Development Strategies

A business strategy is a comprehensive business model designed to achieve the company and organization's objectives. The strategy's content consists of a group of decision-making rules used to determine the main directions of activities. In other words, it is a plan to move the company from its current position to a new

* PhD Student, Business Development and Innovations Department, University of Ruse "Angel Kanchev" Ruse, Bulgaria; e-mail: rrashid@uni-ruse.bg. This study was elaborated under the coordination of Prof. Dr. Lyudmila Mihaylova (e-mail: lmihaylova777@gmail.com) and Prof. Dr. Emil Papazov (e-mail: epapasov@gmail.com).

position it desires i.e., as this is what is meant by searching for ways and methods to achieve business objectives.

In practice, the selection of a business strategy is usually determined by the following elements (Papazov, Mihaylova: 2019):

- Market
- Industry
- Offered products
- Applied technologies
- The organization or company' position in the market.

Factors affecting business strategy development are very important from theoretical and practical point of view.

Among the factors that significantly affect the emergence of changes in the activities of the business organization are the following:

- examples of famous companies that have achieved success;
- the increasing number of companies offering strategies to create their image by using them;
- search for potentials to improve the organization's efficiency;
- increasing competition in the market;
- requirements of interested parties and partners.

Business organizations apply different strategies. In the strategic planning process, strategies specify the direction and scope of activities intended to be carried out by the organization over the long term to achieve its objectives and acquire competitive advantages. The determination of objectives itself requires diagnosing the organization's status in the past and present, and forecasting the company's future status as the organization's mission and values play an important role in this context. Enlightened objectives are subject to in-depth strategic analysis and determination of action plans as this stage is the most conceptual element of the strategic management process.

An effective business strategy assists the business organization to achieve a long-term success while adapting to changing environmental conditions. Companies that do not develop strategies are likely to be pressured by changes in their environment, which prevents them from responding quickly to them.

Advantages of the business strategy can be summarized as follows:

- the company's enlightened compliance with changing market conditions;
- a clear direction of work ensures internal and external communications transparency;
- monitor the company's objectives fulfillment;
- continuous development of organization and search for solutions.

When selecting a business strategy, it is necessary to find answers to the following important questions:

- What exactly are the products (services) that your company will offer for sale?
- What are the customers and markets your company will target for products (goods/services)?
- Why customers need the company’s services or products?
- Who are company’s main competitors? What are their shares or positions in the market?
- What are the main points of strengths of company’s competitors?
- What are the main points of weaknesses of company’s competitors?
- What are the technical alternatives to the company’s products?
- What are the company’s points of strengths?
- What are the company’s point of weak?
- What strategies the company must adopt to utilize the maximum benefit from your points of strengths?
- Does the company's culture fulfill the assigned tasks?
- What are the potential prospects in the directions the company have chosen?
- What are the potential difficulties and risks that may arise because of the chosen directions?

Based on the answers received, managers can develop a plan for achieving the objectives, determine possible options for solving this problem, evaluate resources and opportunities. Once they start the adoption of the plan, it is necessary to remember that the strategy development process does not end with immediate outcomes as the process usually ends with the determining common directions and the movement ensures the growth and strengthening of the company's positions (Kordy: 2011).

The constructed business strategy must be used for developing strategic projects by the demand method. The role of the strategic research is firstly to emphasize attention on the specific areas and opportunities and reject all other options as being incompatible with the strategy.

Business strategies are not one-size-fits-all and do not always lead to success. Success in business, as the strategy itself, is an equation containing many volatile variables, and the determination of company’s strategy depends only on company’s management. However, its role is to set clear directions.

Business development strategies are a group of multiple individual tasks aimed at implementing and developing growth opportunities within an organization or between two or more organizations. They are related to a comprehensive development of a particular business making it enrich and fruitful. Business

development strategies are a mixture between the theories of commercial and organizational behaviors. Business development refers to the creation of a long-term value offer for an organization in terms of the perspectives and mutual relationships of markets and customers.

Recently, there is a new job profile representing business development executive manager, whose role is to observe how business is transforming in the global economy. This job profile plays a main role in increasing the business volume of a particular company according to its strategy.

Business development understood as the processes and activities related to the analytical preparation of potential growth opportunities do not allow for taking decisions regarding the implementing growth opportunities strategy; however, they support implementing growth opportunities strategy (Chan Kim and Mauborgne: 2005).

The basis of business development is to create a long-term value or a long-term positive image of the organization in the minds of customers, stakeholders, markets, etc. The business development process is revolving around identifying these interconnected networks, which will create new opportunities for growth.

In practical life, the term "business development strategy" is evolved into many applications and uses. Nowadays, the tasks of business developers are very diverse and interesting as they have a wide coverage of applications ranging from IT professionals to engineers, from marketing department to potential clients. Recent studies indicated the relationship between emerging business development decisions and the innovation management process. The business development function evolved into a more mature and highly technical job. This is especially true for the biotechnology and pharmaceutical industries. History indicates that the development of business can be traced back to the period of the First industrial revolution (Thiel, Masters: 2014).

Business development and sales strategies are clearly different. The sales process depends on increasing revenue or making profits as the sole purpose of sales is to deliver the items, and a profit margin is maintained accordingly. On the other hand, business development identifies and creates new partnership opportunities that indirectly help in increasing revenue. The sales function deals only with outcomes while the business development process deals with the entire journey.

Business development strategies are primarily a marketing function, despite they do include some simple selling skills such as negotiation. Typical goals of business development strategies include expanding market, enhancing brands, acquiring new customers, overall brand awareness, and etc.

The sales function is concerned with selling products or services directly to the end user or customer, while the business development strategies functions work through channels or partners to achieve sales to customers (Thiel, Masters: 2014).

Business development strategies are everywhere and there several ideas that can be used commercial wise as these new ideas can be collected, launched, and commercialized. Anyone can get great ideas at any time, and ideas can be small and big. Usually, ideas are driven by passion for one's area of interest as a new idea can be developed from an existing situation or from the mind of an innovative thinker. A company’s owner can also observe two different disciplines and mix them smoothly, which resulting in the emergence of a new field of business innovation (Vitliemov, Stoycheva: 2022; Stoencheva: 2020; Pavlov, Boneva: 2020).

Most important advantages of successful business development strategies can be noted as:

- appoint adequate employees in the appropriate time and position;
- search for suitable opportunities;
- stop much talking;
- focus on client requirements;
- main slogan – customer satisfaction;
- provide excellent service;
- qualitative approach versus quantitative approach;
- stop saying “I don't have time”;
- innovation at its best.

III. National Strategy Dimensions for the United Arab Emirates’ Digital Government

The National Strategy for the United Arab Emirates’ Digital Government is developed based on eight dimensions. Overall, the strategy is consistent with the recommendations stated in the Digital Government Policy Framework of the Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) and is intact with the UAE development plan after COVID-19 period.

Digital Government Strategy Dimensions are:

- no one is left behind;
- flexible and adaptable;
- suitable with the digital era;
- inspired by user;
- digital in terms of design;
- public sector relies on data;
- enhance open government principle;
- proactivity.

Digital Government Strategy’s objectives and priorities are very important. The main objective of the United Arab Emirates’ Digital Government Strategy is to create a broad government obligation across sectors to support the use of the term “digital” in all government strategies. This is necessary to make the United Arab

Emirates government "digital in terms of design" and integrate all potentials, structures, and opportunities at the national level, and ensure their alignment with the strategic vision of the United Arab Emirates digital government (Ries: 2017).

Objectives and Priorities of the United Arab Emirates Government Strategy:

- provide a digital infrastructure of advanced level;
- provide a unified digital platform and common digital enablers;
- provide integrated, easy and fast digital services designed to satisfy customer needs;
- increase the level of digital potentials and skills;
- legislative readiness to ensure a flexible and comprehensive digital transformation;
- increase the efficiency of government work.

Strategy's key performance Indicators are summarized in the table below (Table 1).

Table 1

Key Indicator	Sub-Indicator	Objective in 2025
Overall Satisfaction	The citizens are satisfied with digital government services	90%
	Business sector is satisfied with digital government services	Very Satisfied
Complete Digital Transformation	Percentage of services provided by the unified digital platform	90%
	Percentage of fully digitalized services	100%
	Provide digital option for services require personal verification	100%
	Provide digital option for services require handwritten signature	100%
Digital Potentials	Number of employees in the federal government trained on the potentials and standards of digital government	100%
	Number of employees in the federal government have basic knowledge of digital skills	100%
	Number of employees in the federal government trained on modern technologies (such as blockchain, artificial intelligence, processes-based robotics and etc)	100%
Digitalization Adoption	Percentage of fully digitally completed processes	85%

Source: The United Arab Emirates' Government portal. "The UAE Digital Government Strategy 2025". Accessed March 24, 2023. https://u.ae/en/about-the-uae/digital-uae/uae-national-digital-government-strategy

The United Arab Emirates’ digital government strategy aims to evaluate government institutions in the country at the federal and local levels based on a maturity model helping in clarify the extent of the digital government's potentials and directing investments towards new capabilities (The United Arab Emirates' Government portal. “UAE digital government maturity model”. Accessed March 29, 2023).

The maturity model consists of eight dimensions which can be described as follows (Table 2):

Table 2

Dimension	Definition
Leadership	Leaders’ supervision over the efforts of digital transformation, participation, motivation, building obligation, resources mobilization to ensure the successful adoption of digital strategy.
Strategy	Strategic plans assist in performing digital transformation agenda. The digital transformation agenda must contain the digital transformation related to the applicable procedures in relation to following up digital transformation objectives.
Governance	Organizational potentials, decision-making rules and administrative procedures are developed to overcome the predicted obstacles in adopting the digital strategy across Good governance must be in .institutions and department line with business strategic objectives and legal framework
Legal Dimension	Includes legislations, administration rules, guidelines and standards to be maintained by the department or organization when transforming to digital services.
Technology	Emerging technologies contribute, directly or indirectly, in providing programs and services by digital platforms.
Cybersecurity	Due to the increase in digital services volume, cybersecurity is deemed a significant issue to digital government. Security mechanisms must be increased to ensure protecting the citizens’ sensitive information and privacy.
Special Technologies and New Directions	Emerging technologies and new directions provide promising opportunities for governments to digitally transform their services and achieve prominent progress in acquiring their citizens’ satisfaction.
Ministry/Government Organization	Elements of each ministry/government organization, and reflect some main functions as well as the most important information and services digitally provided.

Source: The United Arab Emirates' Government portal. “The UAE Digital Government Strategy 2025”. Accessed March 24, 2023. https://u.ae/en/about-the-uae/digital-uae/uae-national-digital-government-strategy

The National Digital Government Strategy is committed to achieve the 2030 Sustainable Development objectives and bridge the digital gap. The strategy works to reduce inequality and maintain a safe, stable, and peaceful society. The different countries are interested in different degree of fighting against pollution depending on their natural and economic resources, etc. (Panteleeva: 2016)

The justice system in the United Arab Emirates is one of the most stable and developed systems. The United Arab Emirates has a system of laws to preserve justice and safety for its citizens and foreign communities settled on its land. This system helps in achieving sustainable development objectives, including peace, justice, and strong institutions.

The United Arab Emirates' National Digital Government Strategy aligns with the following strategies:

- Unified Digital Platform Policy: It aims to provide all government services through a unified digital platform, employ digital government capabilities, activate comprehensive and integrated linking of digital systems in federal government organizations, increase operational efficiency in providing services and enhance confidence in their use.
- The United Arab Emirates Strategy for Government Services: It aims to provide 90% of government services on a unified platform, 100% proactive personal services, design 100% of services in partnership with all segments of society and provide 100% of services anywhere and anytime building by 2023.
- National Policy for Quality of Digital Life: It aims to build the digital capabilities of community members and enable them to use the internet in an informed and proper manner, enhance positive digital values and behaviors, direct society towards the use of positive content, and protect users from the risks resulting from dealing with suspicious entities or piracy.
- The United Arab Emirates Strategy for Shaping the Future – it aims to establish government systems making shaping the future a part of the strategic planning process in government organizations, prepare studies and scenarios to anticipate the future of all vital sectors, and develop plans and policies accordingly.
- The United Arab Emirates Centennial 2071 – it constitutes a comprehensive and long-term vision of five decades and develops a clear map for long-term government actions to enhance the country's reputation and soft power. The United Arab Emirates Centennial 2071 is based on four main axes, including "A Government Shaping the Future."

The United Arab Emirates Strategy for Artificial Intelligence aims to:

- Achieve the objectives of the United Arab Emirates Centennial 2071.
- Improve government performance and accelerating achievements.
- Invest in and efficiently apply the latest digital technologies and artificial intelligence tools in various fields of work.
- The United Arab Emirates government be the first in the world to invest in artificial intelligence in its various vital sectors.
- Create a new promising market in the region with high economic value.

The United Arab Emirates' Fourth Strategy for Industrial Revolution: It aims to make the United Arab Emirates a leading global model in proactively confronting future challenges, and an open laboratory for the applications of the Fourth Industrial Revolution (Mihaylova, Papazov, AlKaitoob AlNuaimi: 2022).

Digital Customer and Digital Government Service Policy in fact aims to:

- establish the approach of the United Arab Emirates government by providing digital and proactive services first.
- improve the customer's experience in obtaining all digital government services.
- increase the government efficiency in providing services and optimal utilization of human, financial and technical resources.
- activate the comprehensive and integrated link between the digital systems in the federal government organizations and take advantage of the secure and effective sharing of data.
- enhance confidence in the use of digital services of all kinds in the country.

Gamification Technology has been applied to the government's digital platform for children (KidX). It provides an interactive digital environment targeting children and grown ups. It is based on employing games and virtual reality technologies to place them in a knowledge environment allows them to participate in society and learn a lot about government organizations in the United Arab Emirates and the services they provide. Furthermore, it also aims to encourage children to cooperate with the government at an early age, and to express their points of view on services and solutions.

IV. Conclusion

The digitalization of the economy and its management have been given a strong boost in the context of the Fourth Industrial Revolution (Industry 4.0) that has been taking place in recent years.

In UAE, the National Strategy for Advanced Innovation for example, aims to:

- prepare a national platform motivates the United Arab Emirates citizens to innovate and entrepreneurship.
- encourage initiative in the community and test new government designs to serve community.
- test models for advanced economies and create the appropriate environment for creating new sectors and developing emerging companies.
- consider advanced sciences and research leading to scientific achievements contributing to achieving a better future for mankind.
- conduct experiments, test ideas, experience new systems and legislation and observe real-time big data.
- Launch experimental initiatives in cooperation with major international institutions and companies specialized and leading in the field of innovation.

References

- Chan Kim, W., Mauborgne, R. "Blue Ocean Strategy: How to Create Uncontested Market Space and Make Competition Irrelevant", Harvard Business School Press, 2005.
- Kordy, J. "Business Management Strategies. A Guide to Effective Decision Making". Publisher 2011 ,هنداوي للطباعة والتوزيع.
- Mihaylova, L., Papazov, E., AlKaitoob AlNuaimi, R. „Dubai's economic environment and business differentiation" *Proceedings of the 16th Intrernational Management Conference "Management and resilience strategies for a post-pandemic future" 3rd– 4th November 2022, Bucharest, Romania,* (2022): 471-479. doi: 10.24818/IMC/2022/03.06
- Pavlov, D., Boneva, M. „Research on the Attitudes Towards Education in Crisis Management in Era of Digital Economy" *Proceedings of University of Ruse - 2020, volume 59, book 5.1,* (2020): 140-146.
- Papazov, E., Mihaylova, L. "Strategic Groups: Identification Techniques for Entrepreneurial Medium-Sized Enterprises". In: *Strategic Optimization of Medium-Sized Enterprises in the Global Market*, edited by Milan Vemic. Hershey, Pennsylvania, USA: IGI Global, 2019.
- Panteleeva, V. (2016). „International legal measures for avoidance of sea pollution with petrol". *Science. Business. Society., 1*(6) (2016): 38-40.
- Vitliemov, P., Stoycheva, B. „Technology solutions and challenges for innovations that will improve our lives in pandemic crisis" *AIP Conference Proceedings 2449,* (2022): 1-6. doi: 10.1063/5.0090653
- Ries, E. "The Lean Startup", CurrencyManagement Press, 2017.
- Stoencheva, Y. „Ways for assessment of the potential for development of the so-called "smart cities". *Smart Cities and Regional Development (SCRD) Journal*, 4(2) (2020): 95-101.
- Thiel, P., Masters, B. "Zero to One: Notes on Startups, or How to Build the Future". New York: Crown Business, 2014.

- The United Arab Emirates' Government portal. “The UAE Digital Government Strategy 2025”. Accessed March 24, 2023. https://u.ae/en/about-the-uae/digital-uae/uae-national-digital-government-strategy.
- The United Arab Emirates' Government portal. “UAE digital government maturity model”. Accessed March 29, 2023. https://u.ae/en/about-the-uae/digital-uae/uae-digital-government-maturity-model

DEVELOPMENT OF THE BANKING SECTOR IN TERMS OF DIGITALIZATION.

Krasimir PANTELEEV*

Abstract

The digitalization of the banking sector is a natural process in the age of the widespread introduction of high technologies and Internet provision. The banking sector is undergoing radical changes both in the provision of its services and in the expansion of its client base and the unification of all banks and their partners into a single financial system.

Key words: *banks, digital transformation, banks system.*

I. Introduction

Digitization enters all sectors and activities of the modern economy. Many of the organizations see the digital transformation as a perspective for their business development. The bank services segment is not an exception. Nowadays, the digital revolution in the banking sector has led to the fact that the largest credit institutions are implementing online solutions, artificial intelligence, creating marketplaces and entire ecosystems that are easy to use, fast in service, carry a huge flow of information. Digitalization has become a strategic priority for the global banking industry. The present report is focused on analysis of the development of the banking sector in the context of digital transformation in Bulgaria and development of the banking industry in the context of the digital economy.

II. Paper content

In recent years, the financial sector has undergone accelerated processes of digitization and digitalization of financial services, as a result of which it is achieved digital transformation of the business of financial institutions. Digitization can be broadly defined as the conversion of information from analog into digital form without changing its content. She raises the efficiency of business entities, as it provides them with an opportunity to build new business models and lower their costs. In contrast to it digitalization (digitalization) creates an innovative product

* PhD Student, Faculty of Business and Management, "Angel Kanchev" University of Ruse (e-mail: kpanteleev@uni-ruse.bg). This study was elaborated under the coordination of Prof. PhD. Emil Kotsev (e-mail: ekotsev@uni-ruse.bg).

which contains new functional and user characteristics and at the same time improving business processes and operations by using a variety of digital technologies. Digitalization has a positive influence on the marketing strategy and ways of organization the business, on providing it with material, human and financial resources, on production, information and transaction costs that are lowered significantly as well as on the scale of activity that is globalizing and internationalize.

On the other hand, the digital transformation of business (digital business transformation) is a conscious and management-initiated process of improvement the business processes in both the internal and external environment of the enterprise of the basis of the development, implementation and use of digital technologies. Through the accelerated implementation of digital technologies in the economic activity of a business organizations achieve more complete satisfaction of customer needs, improving their service and increasing competitiveness and efficiency of business as a whole. The transformation of the organization's business processes covers the automation of research and innovation activity, of production processes and distribution channels. Digital technologies provide ever wider opportunities to work remotely, to add new digital content to existing products and services and to introduce new digital solutions.

In modern conditions, the financial sector of the economy plays a key role in the process of distribution and redistribution of financial resources. It provides financial services to the population and businesses and transforms savings of economic agents in investment. Its scope includes the financial markets and financial intermediaries. In the continental type of financial structure which is typical for the bank-oriented model, the main financial intermediators are commercial banks are intermediaries. Together with the central bank, they form the banking system sector of individual countries. Besides him, in the structure of the financial sector of the economy also includes the non-banking financial sector, which encompasses the non-banking financial institutions (pension insurance companies, insurance companies, investment companies, joint-stock companies with a special investment purpose, leasing companies, companies specializing in lending, mutual funds, hedge funds etc.)

The entry of digital technologies into the banking sector causes a dual effect. On the one hand, existing banking products and services are modernized, new ones are created, their quality increases and their demand are stimulated, and as a result of this we see increased revenue, reduced costs, and increased productivity the profitability of credit institutions. On the other hand, however the threats to cyber security and safety of banking operations increases, which increases the level of operational risk assumed by banking institutions.

Digitization in the banking sector is proceeding through various stages. The main ones they are the following:

In the first stage, digital distribution channels appear, including networks from ATMs and POS terminals, mobile banking and chatbots. They form a new user-centric technology ecosystem. On these digital channels some of the bank products and services reach bank customers in a convenient way for them, so for the financial institution time.

During the second stage of digitization of the banking sector, different digital products are developed - contactless payments, virtual payments, Big Data, as well as comprehensive digital sales processes (end-to-end, E2E). Through these digital products and processes customers' financial needs are satisfied more comprehensively and at any time of the day.

During the third stage of digitization, the cycle of information service for bank customers is finished. Once the credit institutions have created a variety of digital distribution channels and have developed multiple digital products, they are starting to build new business models that allow them to integrate into the Internet space and globalize their activities.

The fourth stage is related to the creation of a "digital brain". He systematizes and analyze automated databases relating practically to all sectors of the economy, which allows the credit institution to do assessment of one's own capabilities and competitive positions in individual segments on the market.

During the last stage of digitization, the so-called "digital DNA" arises, which implies the emergence of new vectors of development of the financial institution and foresees opportunities for the development and making of new strategic decisions concerning to its future development.

In order to increase the level of digitization of their activity, banking institutions strive to accelerate the automation of business processes, expand the range of services, which are made available through digital distribution channels, to increase the speed of operations and data management efficiency, to ensure continuous access of the products and services provided by them to bank customers, to intensify their innovation policy and to shorten the time for entering the new products of the market.

Reaching today's relatively high levels of digitization of the banking sector would not be possible without the presence of certain prerequisites and preliminary comditions. The main of them are:

- in recent years, an increasingly large part of the population of individual countries owns a variety of digital devices (especially smartphones) that provide practically continuous access to the Internet and hence the possibility of using various payment services;
- the emergence of cloud services that reveal unlimited possibilities for storage and processing of various databases not only by large companies, but also by small ones and medium-sized enterprises, as well as by individuals at minimal costs;

- the development of fintech companies that are entering more and more areas of banking (payment services, personal finance, credit services, foreign exchange operations, wealth management). Commercial banks are forced to compete with these innovative non-bank financial companies that are gradually undermining market ones their positions and gain the trust of bank customers;
- the entry of open application of blockchain technologies, of biometric technologies for identification and self-identification, etc.

In the process of digitalization of the banking sector, certain goals are pursued, among which the most important are:

- the attraction of new bank customers;
- the optimization of the prices of banking products and services;
- reduction of operational costs related to banking services customers;
- the more in-depth study of banking consumer preferences customers;
- improving the quality of banking products;
- the expansion of cross-selling, etc.

However, traditional commercial banks will find it increasingly difficult to achieve their targets goals if they do not comply with the challenges of the digital age in which we are. The entire financial system will gradually transform into a digital one. Instead of competing with each other to retain their customers and market positions, banks begin to consolidate their activities, creating financial conglomerates, or enter into partnerships with various fintech companies, technology companies and social networks.

The rapid development of digital technologies and the digitization of the economy lead to a significant transformation of the models of customer service from financial institutions. That is why credit institutions should build their business strategies based on the new realities and the unfolding opportunities to obtain non-traditional sources of income for financial markets. One of the key prospects for their future activity is the construction of their own financial ecosystems and technology platforms that will enable them to transform gradually into digital banks or neo-banks.

It is predicted that in the coming years digital financial technologies will cause additional growth in demand for a number of financial services, as their accessibility will become more and more. They influence the level of this financial accessibility a number of factors, including the degree of development of the financial infrastructure, the provision of reliable protection of users' personal data, the development of the new information technologies, the increase in financial literacy of the population, increasing its trust in financial institutions and financial markets etc.

According to World Bank data, in 2011 the share of elderly people who have an open bank account in Bulgaria, was 53%, in 2014 it increased to 63%, and in

2017 it reached 72%. In 2017 only 11% of the elderly population had access to their bank account via the Internet or through smartphone, and only 2% of them paid their bills for used utility services through mobile phone. From these data it is clear that in recent years the accessibility to digital financial services in Bulgaria is expanding, as a result of which increasingly large groups of the population prefer electronic to cash payments.

According to the fifth edition of Deloitte's Bank Digital Maturity Report (2022), which includes 304 banks in 41 countries and is the world's largest study of digital banking, the bulgarian banking market lags behind in digital development. This year's edition of the survey covers the five largest banks in Bulgaria and five smaller banks, thus covering a significant part of the market. In general, there is a positive development in the direction of digitization and interaction with customers online, mainly through the addition of functionalities in mobile applications - in line with global trends among the champion banks. Although most of the banks in the survey are classified as digital laggards, there are a few digital adopters with a score above 40%, bringing them up to the global average according to the survey.

Like global digital champions, Bulgarian digital adopters are investing significant efforts in expanding their presence across channels, offering their customers full online training, account opening, deposits and even investments via mobile apps. Customers can also obtain certain products online and even trigger the procedure for more complex products such as mortgages. Non-bank services such as paying utility bills, selling electronic vignettes and buying vehicle insurance online are available, albeit in a small number.

The local market still lags behind the global average in terms of its digital development, with the most significant gaps seen in expanding customer relationships and enabling customers to terminate their relationship with the bank. In the areas of information gathering, account opening functionalities and everyday banking, the market is in better form than previous years.

Image: Deloitte

III. Conclusion

The processes of accelerating digitization observed in recent years and digitization of the financial sector of the economy lead to an increase in its efficiency. They contribute to the reduction of information and transaction costs of financial institutions and support the expansion and globalization of their activity.

New business models are being created for cooperation between commercial banks and fintech companies that allow them to work in partnership with each other as well as new digital financial services that satisfy more complexly and to the maximum extent customer preferences.

Credit institutions will gradually transform into digital banks from the new generation. They will offer their customers digital payments through a variety of digital currencies, financing through innovative financial technologies, digital insurance and digital investments, looking to strengthen the relations between them and diversify their distribution channels in order to generate additional revenues and increasing its profitability.

References

- Gomber, P., J. A. Koch, M. Siering. *Digital Finance and FinTech: Current Research and Future Research Directions*, Journal of Business Economics, 87(5), 2017;

- Holly, R., E. Greszta, Self-insurance as a Formula for Risk Management – a New Perspective, Insurance Review, 4, 2016;
- Mihaylova, L., Papazov, E., Andreev, L. *Digital Transformation of Health Services Provided by Medical Centers in Bulgaria*, 8th International Scientific Conference, Brno, 2021;
- Panteleeva, V., Financial resourcing of state government and the public functions of the state, Proceedings of University of Ruse, 2014;
- Bohnert, A., A. Fritzsche, S. Gregor. Digital Agendas in the Insurance Industry: The Importance of Comprehensive Approaches, Geneva Papers on Risk and Insurance – Issues and Practice, Vol. 44(1), 2019;
- https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/br/Documents/financial-services/Deloitte-DBM%202022-global-report.pdf.

ANALIZA PERFORMANȚELOR FINANCIARE ALE UNEI COMPANII DE UTILITĂȚI PUBLICE ÎN PERIOADA PRE-IN-POST PANDEMIE. PROVOCĂRI, SOLUȚII ȘI CĂI DE DEZVOLTARE

Ionuț SĂVESCU*

Abstract

Impactul pandemiei de Covid-19 asupra profitabilității companiilor a fost unul major, iar companiile de utilități publice nu au făcut excepție. Scopul acestei lucrări constă în demonstrarea importanței activității de diagnostic financiar prin utilizarea instrumentelor de management financiar și identificarea soluțiilor de îmbunătățire a stării financiare a entității economice. Pentru aceasta am analizat performanțele financiare ale unei societăți din sectorul captării-distribuției apei, în perioada anterioară pandemiei, comparativ cu rezultatele din perioada pandemică și post-pandemică, identificând soluțiile de creștere a profitabilității companiei și căile de dezvoltare a activității. Metoda de cercetare folosită este metoda comparativă, indicatorii de evaluare a performanțelor fiind calculați pe o perioadă de 5 ani (pre-in-post pandemie). Pentru măsurarea performanței globale a companiei este utilizat sistemul DuPont. În urma analizei efectuate concluzionăm că societatea analizată își folosește în mod corespunzător resursele economice și factorii de producție, generând profit în fiecare an analizat. Datorită accesării de fonduri europene, aceasta s-a extins foarte mult mai ales în anul 2019 și anul 2020, efectele observându-se în rezultatele financiare ale companiei.

Cuvinte cheie: *performanțe financiare, rentabilitate financiară, sistem DuPont, levier de îndatorare.*

I. Introducere

Tema abordată în lucrarea de față, respectiv cea a analizei performanțelor financiare a unei companii de utilități publice în perioada pre-in-post pandemie, este importantă întrucât evidențiază faptul că măsurarea performanțelor financiare este esențială pentru orice domeniu și în orice perioadă, deoarece poate conduce la îmbunătățirea rezultatelor financiare pe termen lung ale companiilor.

* Masterand, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: ionutm40390@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. dr. Maria Grigore (e-mail: mgrigore@univnt.ro).

Pentru ca orice entitate economică să se dezvolte este necesară o analiză permanentă a stării financiare, iar analiza performanțelor financiare ca parte integrată a analizei stării economice nu trebuie neglijată.

Lucrarea de față dorește să demonstreze importanța activității de diagnostic financiar prin folosirea instrumentelor de management financiar și identificarea soluțiilor de îmbunătățire a stării financiare a entității economice.

În susținerea scopului lucrării am analizat performanțele financiare ale unei societăți din sectorul captării-distribuției apei, Compania de Utilități Publice SA (CUP SA) în perioada anterioară pandemiei, comparativ cu rezultatele din perioada pandemică și post-pandemică, identificând soluțiile de creștere a profitabilității companiei și căile de dezvoltare a activității.

Articolul este structurat în trei părți și anume: stadiul cunoașterii, analiza performanțelor financiare atât în valori absolute, prin intermediul soldurilor intermediare de gestiune, cât și în valori relative, prin rata rentabilității financiare.

Ca metodă de cercetare am folosit metoda comparativă, indicatorii de evaluare a performanțelor și riscului fiind calculați pe o perioadă de 5 ani (pre-in-post pandemie). Pentru măsurarea performanței globale a companiei este utilizat sistemul DuPont, folosind date preluate din bilanțul și contul de profit și pierdere al societății CUP SA din perioada 2017-2021.

În urma analizei, consider că întreprinderea a reușit să facă față crizei de Covid-19, mai ales datorită fondurilor europene prin intermediul cărora care și-a acoperit anumite cheltuieli neprevăzute și s-a dezvoltat.

Rolul analizei performanțelor financiare, și a diagnosticului financiar în general este semnificativ, întrucât pe baza acestuia se pot lua decizii de management eficient al companiilor, lucru dovedit și de studiul de caz elaborat.

II. Stadiul cunoașterii

Performanța financiară este urmărită de toate categoriile de utilizatori ai informațiilor financiare. Atât în domeniul captării și distribuției apelor, cât și în alte domenii performanța financiară a firmei trebuie privită ca fiind "motorul" dezvoltării. În domeniul captării apelor, focusarea pe îmbunătățirea performanțelor financiare va aduce automat nu doar o creștere a profitului, ci și o dezvoltare a societății.

Conceptul de performanță financiară se regăsește sub diverse accepțiuni. Unii autori consideră performanța financiară ca fiind un succes, însă acest lucru înseamnă că utilizatorii informațiilor contabile vor fi nevoiți să găsească o cale de a oferi o anumită reprezentare succesului[1].

[1] Jianu I., Evaluarea, prezentarea și analiza performanței întreprinderii, Editura CECCAR, București, 2007, pag.21.

O altă perspectivă a conceptului de performanță exclude utilizatorii, iar pentru a o putea măsura se vor evalua ulterior efectele obținute.

Altă accepțiune are în vedere că performanța este ea însăși acțiune, fiind considerată un proces, și nu un rezultat la un moment dat. Acest lucru înseamnă că performanța financiară este un important indicator pentru proiectarea rezultatelor firmelor în viitor[2].

La nivel mondial, profitul este cel utilizat ca o măsură a performanței, sau bază pentru indicatori precum rentabilitatea investiției, iar veniturile și cheltuielile sunt elemente aflate în strânsă conexiune cu evaluarea profitului.

Potrivit Reglementărilor contabile aprobate prin OMFP 1802/2014, veniturile și cheltuielile sunt elementele direct legate de evaluarea performanței financiare, cu ajutorul contului de profit și pierdere.

Determinarea ratelor de rentabilitate oferă informații privind activitatea entității economice, fiind necesare pentru a interpreta performanța financiară și operațională, dar și pentru a identifica zonele ce necesită acordarea unei atenții sporite, precum și pentru a aprecia tendințele viitoare.

Criza de Covid-le19 a dovedit că realizarea analizei performanțelor economice ale întreprinderilor ajută la ameliorarea efectelor negative provocate de această criză.

În domeniul captării si distribuției apelor principalele probleme sunt legate de accesul încă redus la serviciile de apă și canal, de dependența de furnizorii externi (de construcții, de echipamente), de lipsa de investiții din partea statului, însă momentan datorită fondurilor europene s-a reușit menținerea unor rezultate pozitive ale companiilor de apă din România însă sub nivelul celor din Uniunea Europeană[3].

III. Analiza performanțelor financiare a societății CUP SA în perioada pre-in-post pandemie

CUP SA este operatorul regional de servicii apă și canalizare din județul Vrancea începând cu anul 2008. Societatea se ocupă cu asigurarea apei potabile și prestează servicii de colectare, transport și epurare ape uzate în localitățile vrâncene.

În cele ce urmează vom analiza performanțele financiare ale societății CUP SA în perioada pre-in-post pandemie, folosind date din contul de profit și pierdere din perioada 2017-2021 și utilizând indicatorii EBITDA, EBIT și analiza Du Pont.

[2] Dragotă V. (coord.), Management financiar. Analiză financiară şi gestiune financiară operaţională, Vol. 1 – Editura Economică, Bucureşti, 2003, pag. 122

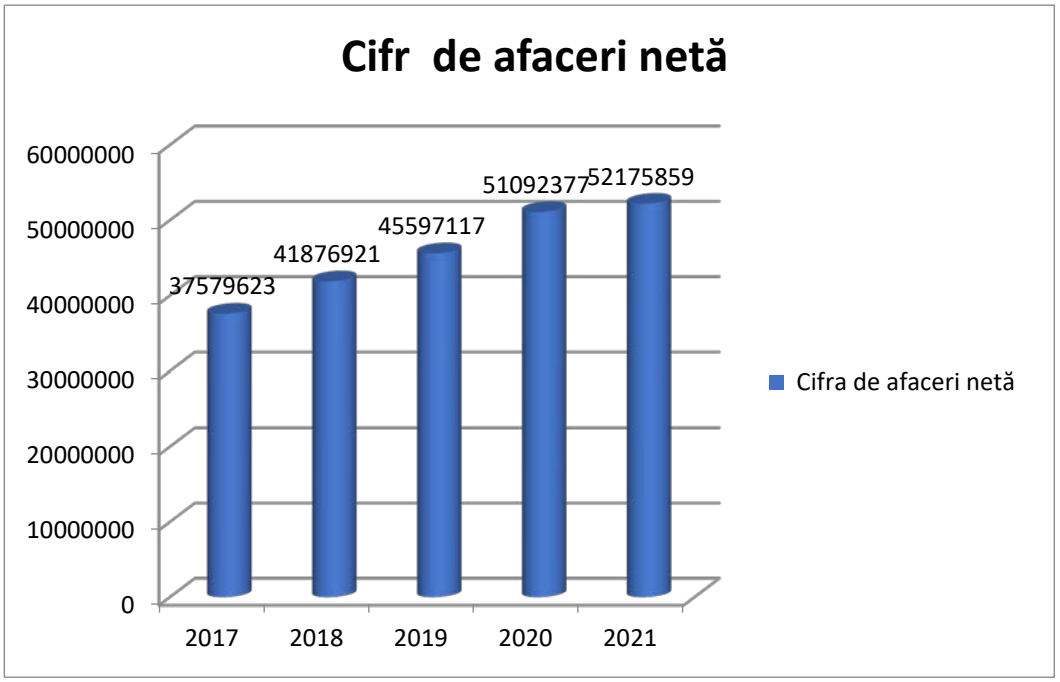
[3] Popa T, Profitul operatorilor de servicii de apă, ROMAQUA, Nr. 3/2021, AN XXVII, VOL 149, Editor ARA, Bucureşti, pag. 3

3.1. Analiza performanțelor financiare ale CUP SA în perioada pre-in-post pandemie pe baza soldurilor intermediare de gestiune

Un prim pas pentru aprecierea performanțelor financiare ale CUP SA este acela de a analiza evoluția cifrei de afaceri nete. Aceasta este compusă din toate veniturile rezultate din prestarea serviciilor, din producția vândută și din toate produsele înscrise în activitatea curentă a companiei, fiind excluse reducerile comerciale și TVA.

Analizând evoluția cifrei de afaceri nete a CUP SA în perioada 2017-2021, se observă faptul că aceasta are un trend ascendent de-a lungul perioadei analizate, nefiind afectată de pandemia de Covid. Creșterea valorii cifrei de afaceri se datorează majorării tarifelor în fiecare an din perioada analizată.

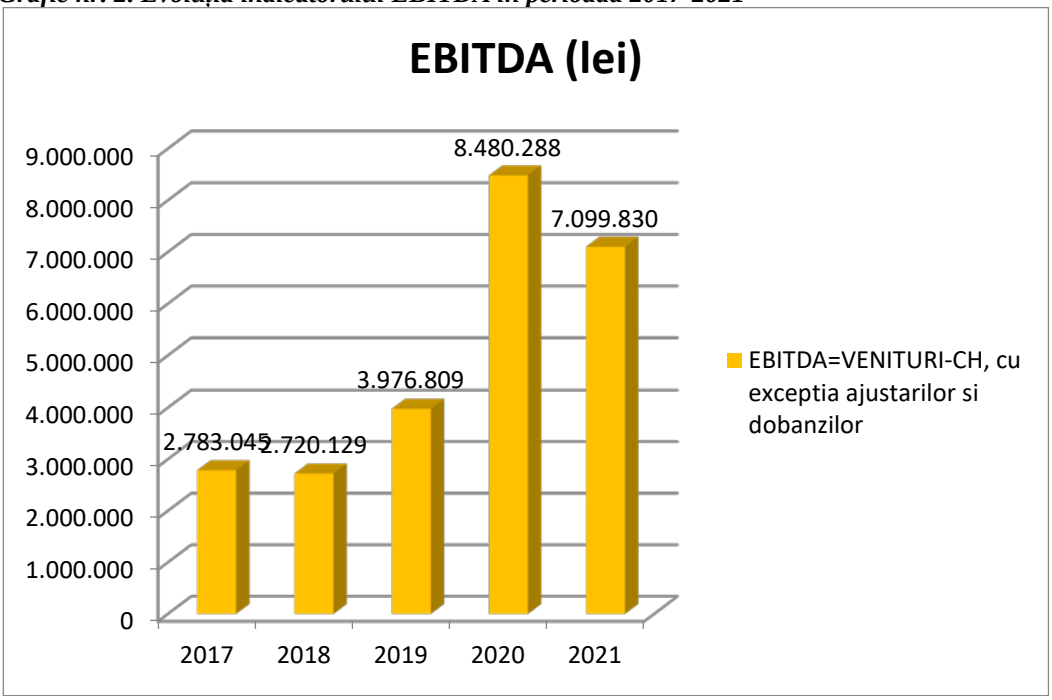
Grafic nr.1 Evoluția cifrei de afaceri nete a CUP SA în perioada 2017-2021

Sursa: prelucrat după situațiile financiare ale CUP SA din perioada 2017-2021

Indicator al performanțelor financiare ale unei firme, **EBITDA** reprezintă *câștigul firmei înainte de dobânzi, taxe, depreciere și amortizare*.

Grafic nr. 2. Evoluția indicatorului EBITDA în perioada 2017-2021

Sursa: prelucrat după situațiile financiare ale CUP SA din perioada 2017-2021

Analizând graficul nr. 2 observăm o evoluție oscilantă a indicatorului EBITDA în cadrul societății CUP SA în perioada 2017-2021. În perioada dinaintea crizei de Covid-19 valorile EBITDA a fost mult mai mici în comparație cu valorile din perioada crizei. În anul 2018, față de anul 2017 valoarea indicatorului a scăzut, cu o valoare de 62916 lei. În 2019, valoarea EBITDA a crescut cu 1.256.680 lei.

Începând cu anul 2020, anul pandemiei, valoarea acestui indicator a crescut cu peste 50% față de 2019, creșterea lui semnificând o îmbunătățire a profitabilității companiei de utilități publice. Majorarea valorii acestui indicator a avut la bază mai mulți factori, și anume: creșterea veniturilor din producția de imobilizări necorporale și corporale în anul 2020 față de 2019, obținerea de venituri din subvenții pentru investiții și a creșterii tarifare care s-a produs și în anul 2020. În anul 2021, EBITDA s-a diminuat comparativ cu 2020, profitul companiei înregistrând o scădere față de anul 2021.

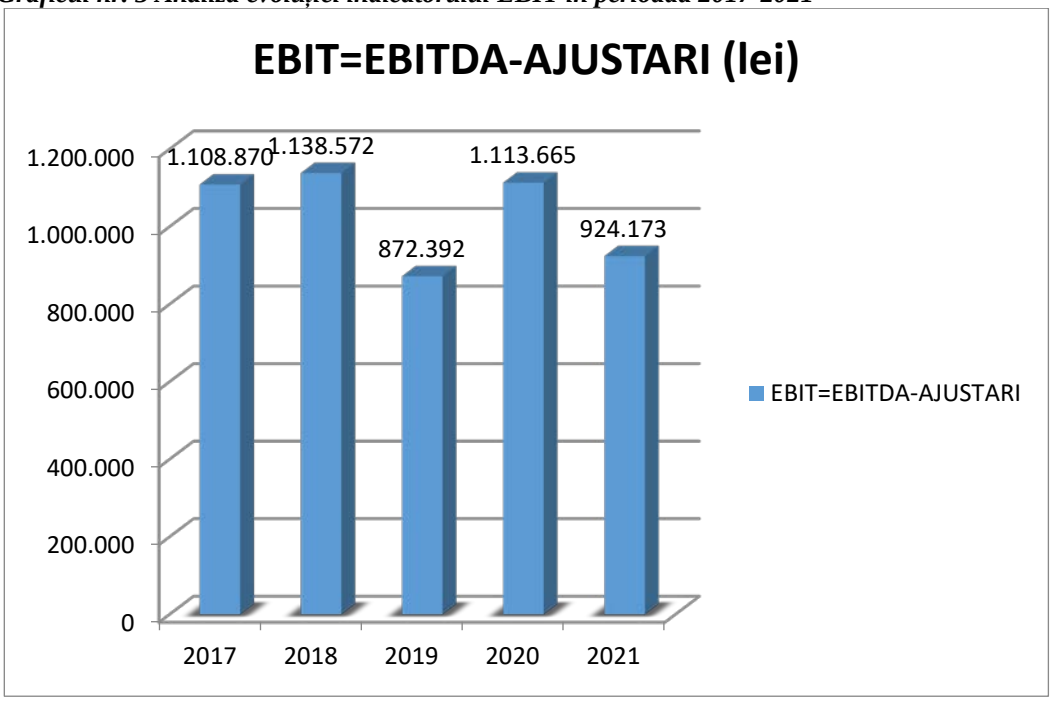
Termenul **EBIT** (*Earnings Before Interest and Taxes*) poate fi tradus în limba română prin *profitul înainte de dobânzi și impozite*. Acest indicator reprezintă profitul obținut înainte de remunerarea statului prin impozitul pe profit plătit și a creditorilor prin plata dobânzilor.

Analizând evoluția indicatorului EBIT în perioada 2017-2021 (graficul nr. 3), se observă că este una oscilantă, valoarea indicatorului fiind diferită de la an la an,

iar o diferență mare s-a sesizat în anul 2019 față de 2018 când valoarea lui a scăzut cu cca. 266.000 lei.

Acest lucru s-a petrecut din cauza creșterii ajustărilor pe care firma le-a înregistrat în perioada 2017-2019 (ajustări privind imobilizările corporale și necorporale, activele circulante și provizioanele) și a cheltuielilor cu dobânzile. Același lucru s-a întâmplat și în anul 2021, când valoarea EBIT a scăzut comparativ cu anul pandemiei (2020).

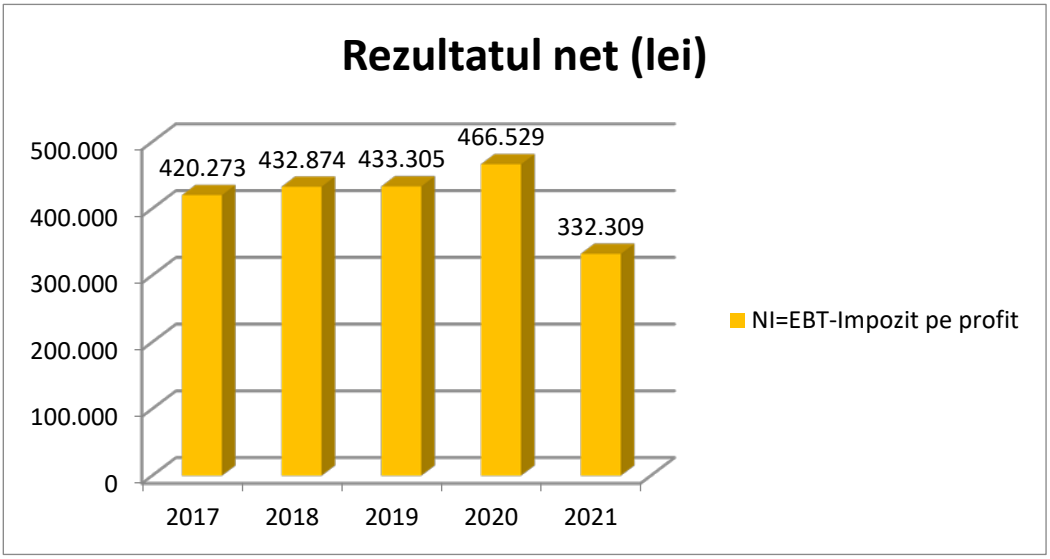
Graficul nr. 3 Analiza evoluției indicatorului EBIT în perioada 2017-2021

Sursa: prelucrat după situațiile financiare ale CUP SA din perioada 2017-2021

Rezultatul net al exercițiului este rezultatul care va fi supus deciziei de repartizare de către adunarea generală a acționarilor. Ca sold intermediar de gestiune, reprezintă rezultatul întreprinderii, în cursul unui exercițiu. Evoluția profitului net în perioada 2017-2021 este ilustrată în graficul nr. 4.

Graficul nr. 4. Evoluția rezultatului net între 2017-2021 a CUP S.A.

Sursa: prelucrat după situațiile financiare ale CUP SA din perioada 2017-2021

Analizând evoluția rezultatului net între 2017-2021 se observă că aceasta este una pozitivă până în anul 2020, rezultatul net al întreprinderii fiind în creștere în perioada 2017-2020. Cea mai mare creștere a rezultatului net a fost în anul 2020 față de 2017 cu cca. 46.000 lei. De asemenea este important de precizat că firma a plătit impozit pe profit doar în anul 2020, între 2017-2019 aceasta a fost scutită de plata impozitului pe profit. În anul 2021, rezultatul net a scăzut deoarece compania a investit în imobilizări necorporale, iar cheltuielile au crescut.

3.2. Analiza rentabilității financiare pe baza sistemului DuPont

Modelul DuPont este un instrument de analiză cauză-efect a eficienței afacerii. Acesta reprezintă o repartizare schematică a dependenței indicatorului de rentabilitate de diferiți factori de influență și relațiile dintre ei.

Modelul DuPont poate fi aplicat în momentul în care se stabilește corect formula de dependență a indicatorilor de rentabilitate, în funcție de indicatorii–factori, care-l determină.

În descompunerea **rentabilității financiare** cea mai des întâlnită formulă este următoarea:

$$R_{fin} = \frac{RN}{CPR} \times 100 = \frac{RN}{CA} \times 100 \times \frac{CA}{\overline{A}} \times \frac{\overline{A}}{CPR} = MPN \times RA \times MCP$$

unde:

Rfin = rentabilitate financiară

RN = rezultat (profit) net

$\overline{CPR}$ = capitalul propriu mediu
CA = cifra de afaceri
$\overline{A}$ = activul total mediu
$MPN = \frac{RN}{CA} \times 100$ = marja de profit net
$RA = \frac{CA}{\overline{A}}$ = rotația activelor
$MCP = \frac{\overline{A}}{\overline{CPR}}$ = levier de îndatorare (multiplicatorul capitalului propriu)

Pentru a aplica modelul DuPont am folosit situațiile financiare ale CUP SA pe o perioadă de 5 ani și am utilizat formula de descompunere de mai sus, unde se reflectă dependența rentabilității financiare de marja profitului net, rotația activelor totale și multiplicatorul capitalului propriu.

În Tabelul nr. 1 am exemplificat descompunerea ratei rentabilității financiare pentru compania de utilități publice CUP SA în perioada 2017-2020.

Tabel nr. 1. Descompunerea ratei rentabilității financiare folosind metoda DUPONT

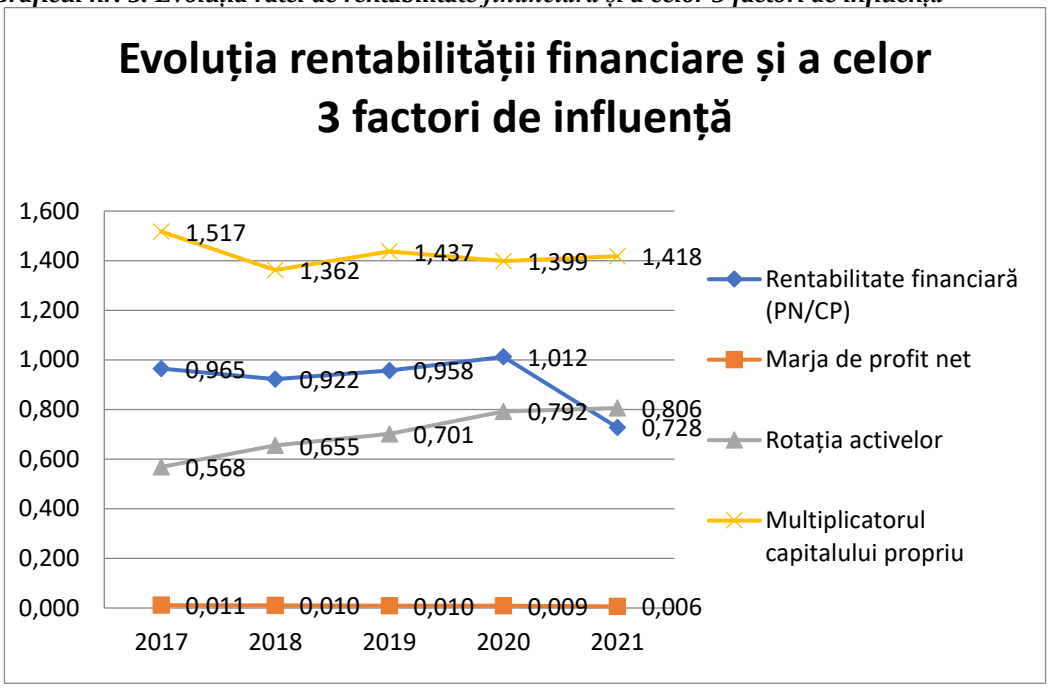
Nr. crt.	Ani de analiză	2017	2018	2019	2020	2021
1	Rentabilitate financiară (%) (Rfin = RN / $\overline{CPR}$ x 100)	0,965	0,922	0,958	1,012	0,728
2	Marja de profit net (%)	0,011	0,010	0,010	0,009	0,006
3	Rotația activelor	0,568	0,655	0,701	0,792	0,806
4	Multiplicatorul capitalului propriu	1,517	1,362	1,437	1,399	1,418
5	Rentabilitate financiară (%) (*4=2x3x4*)	0,965	0,922	0,958	1,012	0,728

Sursa: prelucrat după situațiile financiare ale CUP SA din perioada 2017-2021

Analizând datele din tabelul nr. 1 observăm faptul că rata de rentabilitate financiară are aceleași valori și în rd. 1, în care am folosit formula de calcul Rfin = RN / $\overline{CPR}$ x 100, dar și în rd. 5, în care am determinat rata de rentabilitate ca produs al celor trei factori determinanți: marja de profit net, rotația activelor și multiplicatorul capitalului propriu.

Cei trei factori care compun rata de rentabilitate financiară au o influență directă asupra rentabilității financiare. Atât din tabel, cât și din graficul nr. 5 se observă că valorile lor sunt mici, la fel ca valorile rentabilității financiare, fiind în strânsă legătură.

Graficul nr. 5. Evoluția ratei de rentabilitate financiară și a celor 3 factori de influență

Sursa: prelucrat după situațiile financiare ale CUP SA din perioada 2017-2021

Marja de profit net are aproximativ aceeași valoare în perioada 2017-2019, iar în anii crizei de Covid-19 aceasta a avut o scădere minoră, per total valoarea marjei fiind foarte mică. Chiar dacă cifra de afaceri a companiei s-a majorat de la un an la altul, profitul net a crescut în același ritm în primii trei ani și într-un ritm mai lent în ultimii doi.

Rotația activelor nu are valori mari, dar este în creștere pe toată perioada analizată, în 2021 având valoarea cea mai mare. Creșterea rotației activelor semnifică o îmbunătățire a eficienței utilizării patrimoniului companiei.

Levierul sau multiplicatorul capitalului propriu semnifică de câte ori a fost pus în circulație capitalul propriu sau dependența societății de sursele împrumutate. Chiar dacă levierul are valori mici de-a lungul perioadei analizate, acesta exercită cea mai mare influență asupra ratei rentabilității financiare dintre cei trei factori. Compania de utilități publice a apelat la credite bancare în fiecare an al de-a lungul perioadei analizate.

În concluzie valorile ratei de rentabilitate financiară sunt foarte mici pe toată perioada analizată și doar în anul 2020, anul crizei pandemice, depășește procentul de 1%.

IV. Concluzii și recomandări

Concluziile analizei efectuate pot fi sintetizate în următoarea matrice SWOT (tabel nr. 2)

Tabel nr. 2. Matricea SWOT a CUP S.A.

Puncte tari	**Puncte slabe**
➢ Stabilitate financiară a societății, resurse financiare adecvate; ➢ Evoluția companiei prin lărgirea ariei de operare, vânzări mai ridicate de apă potabilă și apă uzată prin furnizarea acestor servicii și la nivelul sucursalelor de apă și canalizare; ➢ Valori pozitive ascendente în toată perioada analizată a indicatorului EBITDA, mai ales în anul 2020; ➢ Accesare de fonduri europene POIM care ajută la obținerea unui rezultat net pozitiv al societății acoperind o parte semnificativă din cheltuielile acesteia pentru modernizare și extindere; ➢ Furnizarea de servicii cu flux continuu (24 ore din 24); ➢ Compania nu are întârzieri la plata impozitelor și contribuțiilor către stat.	➢ Ratele de rentabilitate financiară foarte reduse și în scădere în 2021; ➢ Tarife diferite practicate la nivelul localităților pentru furnizarea de apă potabilă și pentru serviciul de canalizare-epurare, tarife al căror nivel nu acoperă cheltuielile; ➢ Situația debitelor nu este încurajatoare, la sfârșitul anului 2021 firma având o valoare considerabilă a facturilor restante, valoare care este recuperată foarte greu din cauza situației create de pandemia de Covid-19.
Oportunități ➢ Extinderea serviciilor de alimentare cu apă și canalizare și atragerea unor noi clienți; ➢ Creșterea rapidă a pieței, accelerarea adaptării la cerințele și standardele UE; ➢ Folosirea unor materii prime și materiale de calitate în vederea creșterii duratei de viață a produsului finit care definește serviciul prestat;	**Amenințări** ➢ Schimbări demografice nefavorabile; ➢ Creșterea puterii de negociere a furnizorilor; ➢ Legislația este extrem de fluctuantă, modificările frecvente ale actelor normative împiedicând societatea să se pregătească din timp pentru aplicarea lor; ➢ Reducerea veniturilor populației duce la reducerea gradului de

➢ Extinderea serviciilor de alimentare cu apă și canalizare și atragerea unor noi clienți; ➢ Creșterea rapidă a pieței, accelerarea adaptării la cerințele și standardele UE; ➢ Folosirea unor materii prime și materiale de calitate în vederea creșterii duratei de viață a produsului finit care definește serviciul prestat; ➢ Instituțiile bancare sunt dispuse să acorde credite societății în condiții avantajoase; ➢ Dezvoltarea și transferul rapid a tehnologiilor în Uniunea Europeană permit modernizări care duc la reduceri semnificative ale costurilor. Monopol natural, nu există concurență frontală pentru CUP în zona sa de operare.	încasare a contravalorii serviciilor prestate; ➢ Creșterile de tarif; Nivelul educării consumatorilor în relația cu companiile de utilități publice a crescut, lucru ce va duce la creșterea așteptărilor acestora, ceea ce ar putea pune o presiune suplimentară pe companie.

Sursa: prelucrare autor

Provocările companiei în perioada analizată au ținut de creșterea tarifelor, ca urmare a crizei de Covid-19, de creșterea puterii de negociere a furnizorilor, extindere și de digitalizarea firmei.

Analizând situația financiară a societății CUP SA concluzionăm ca aceasta a făcut față provocărilor, folosind în mod corespunzător resursele economice și factorii de producție și generând profit în fiecare an analizat.

În urma analizei efectuate s-au constatat valori pozitive ascendente în toată perioada analizată a indicatorului EBITDA, mai ales în anul 2020, iar rata de rentabilitate financiară a fost mai mare în 2019 și 2020. Folosind modelul DuPont, observăm că și cei trei factori care influențează rentabilitatea financiară au valori foarte reduse, conducând astfel la menținerea valorilor mici ale rentabilității

financiare. Se observă însă din analiza rezultatului net că în fiecare an compania a înregistrat profit.

Recomandarea noastră este ca firma să acceseze în continuare fonduri europene POIM care vor ajuta la obținerea unui rezultat net pozitiv al societății acoperind o parte semnificativă din cheltuielile acesteia pentru modernizare și extindere.

În concluzie, analiza performanțelor financiare are un rol important, deoarece ne ajută să deducem faptul că societatea are resursele necesare pentru a face față fără întreruperi eventualelor situații de criză economică.

Referințe

- Berheci M., Valorificarea raportărilor financiare. Sinteze contabile: teorie, analize, studii de caz., Editura CECCAR, București, 2010;
- Colasse B., traducere Tabără N., Analiza financiară a întreprinderii, Editura Tipo Moldova, Iași, 2009;
- Dragotă V. (coord.), Management financiar. Analiză financiară și gestiune financiară operațională, Vol. 1, Editura Economică, București, 2003;
- Grigore M., Diagnosticul financiar al întreprinderii. Curs, Universitatea Nicolae Titulescu din București, 2021;
- Jianu I., Evaluarea, prezentarea și analiza performanței întreprinderii, Editura CECCAR, București, 2007;
- Petrescu S., Mihalciuc C. C., Diagnosticul financiar privind performanța întreprinderii. Aspecte teoretice și aplicative de contabilitate și analiză financiară, Editura Universității Suceava, 2006;
- Popa T., Profitul operatorilor de servicii de apă, ROMAQUA, Nr. 3/2021, AN XXVII, VOL 149, Editor ARA, București, 2021;
- Vintilă G., Gestiunea financiară a întreprinderii, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2004;
- Situațiile financiare ale CUP SA în perioada 2017-2021.

ANALIZA PERFORMANTEI FINANCIARE A UNEI ENTITATI DIN INDUSTRIA FARMACEUTICĂ PE BAZA PRINCIPALILOR INDICATORI

Cornelia BĂLAN*

Abstract

La momentul actual, în mediul de business, există o competitie ridicată, iar unul dintre cele mai importanțe criterii ale acestuia este reprezentat prin aprecierea performanței unei entități.

La nivel general, performanță pune în evidentă finalizarea unei activități cu success, respectiv realizarea unui rezultat corespunzător la un moment dat, într-un anumit domeniu.

Stabilirea performanței financiare a unei entități poate fi apreciată prin intermediul contului de profit și pierdere, așadar prin evaluarea elementelor în legatură directă cu acesta - veniturile și cheltuielile.

Studiul de fată propune spre analiză contul de profit si pierdere și analiză performantei unei entități din industria farmaceutică, pe o perioada de 5 ani, respectiv 2017-2021, urmărînd modificările principalilor indicatori. Pentru realizarea articolului am studiat situațiile financiare ale societății pentru a analiză nivelul vânzărilor, rentabilității, lichidității, solvabilității și eficienței.

Studiul se va încheia cu o serie de concluzii teoretice, și practice, în concordanță cu cerințele si nevoile actuale ale managementului financiar conțabil din cadrul companiei.

Cuvinte cheie: *performantă,venituri, cheltuieli, rezultat, cont de profit si pierdere.*

I. Introducere

(Anamaria, 2006)"Conceptul de performanță financiară reprezintă actualmente unul dintre cele mai importante subiecte dezbătute în literatura de specialitate națională și internațională. Chiar dacă publicațiile referitoare la performanța financiară sunt extrem de generoase, încă nu s-a ajuns la un consens privind semnificația acestui concept. La nivel general, performanța reprezintă finalizarea unei activități cu succes, respectiv obținerea unui rezultat corespunzător într-un anumit domeniu."

* Studentă, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea „Nicolae Titulescu" din București (e-mail: corneliam40009@univnt.ro). Acest studiu a fost coordonat de lect. univ. dr. Paula Dumitru (e-mail: pauladumitru@univnt.ro).

Analiza performanței societății Biofarm S.A. este reprezentată printr-un studiu metodologic al evoluției societății și al situației,sub aspectul structurii financiare și a rentabilității, plecând de la bilanț, contul de rezultate, anexele la acestea..

La efectuarea analizei s-au avut în vedere exclusiv documentele de evidență contabilă ale Biofarm S.A. În acest context prezența analiză își propune să surprindă principalele aspecte ale afacerii Biofarm S.A. din punct de vedere economico-financiar, să interpreteze evoluția acestora și să sesizeze tendințele pe care se poate încadra evoluția viitoare.

Analiza răspunde unor cerințe generale reclamate de contextul în care sunt elaborate.Un instrument important al analizei financiare il reprezinta analiza indicatorilor care evidentiaza raportul dintre doua posturi sau grupe fie din bilant, fie din contul de profit si pierdere, fie unul din bilant, respectiv, celelalt din contul de profit si pierdere.

Concluziile finale sunt prezentate cu ajutorul analizei SWOT, ce evidențiază punctele tari și punctele slabe în ceea ce privește performanță companiei analizate.

II. Conținutul propriu-zis al lucrării

2.1. Stadiul cunoașterii privind performanța financiară

Conceptul de performanță financiară reprezintă actualmente unul dintre cele mai importante subiecte dezbătute în literatura de specialitate națională și internațională. Chiar dacă publicațiile referitoare la performanța financiară sunt extrem de generoase, încă nu s-a ajuns la un consens privind semnificația acestui concept. La nivel general, performanța reprezintă finalizarea unei activități cu succes, respectiv obținerea unui rezultat corespunzător într-un anumit domeniu. Din punct de vedere etimologic, termenul de performanță derivă din latinescul "performare", respectiv îndeplinirea unei sarcini sau obiectiv. Sensul termenului este dat de englezescul „to perform", care reprezintă ducerea la sfârșit a unei sarcini sau activități într-o manieră satisfăcătoare. Numeroase lucrări au subliniat faptul că încercările cercetătorilor de a identifica metoda cea mai relevantă de cuantificare a performanței financiare sunt inutile, fiind de preferat un model multi-factorial de determinare a performanței.

Se consideră astfel, că atingerea unui rezultat cât mai real cu privire la nivelul performanței financiare poate fi posibilă doar prin utilizarea unor metode complexe bazate pe o multitudine de indicatori de evaluare a performanței.

În literatura de specialitate din ultimul deceniu, noțiunea de performanță a fost asociată cu conceptul de competitivitate. Dacă multe publicații și-au canalizat atenția asupra evidențierii nivelului eficienței unei companii, în vederea măsurării performanței acesteia, Robert S. Kaplan, și David P. Norton, 1996, au evidențiat și importanța activelor intangibile (non-financiare) în măsurarea performanței,

acestea fiind necesare pentru o evaluare cât mai complexă și apropiată de realitate. Totodată, cei doi cercetători sunt convinși că măsurile de apreciere a performanței trebuie să se alinieze strategiei companiei.

2.2. Elementele de structura ale performanței financiare

Deoarece pentru obținerea rezultatelor financiare, entitățile trebuie să realizeze și să desfășoare activități înscrise în obiectul lor de activitate, aceste activități generează cheltuieli și apoi venituri din care se obțin rezultate financiare.

În activitatea entităților se realizează, deci, o multitudine de operațiuni care angajează cheltuieli și generează venituri. Pentru înregistrarea și calcularea cheltuielilor, respectiv a veniturilor, sunt cuprinse în planul general de conturi mai multe conturi de cheltuieli și venituri. Pentru cheltuieli este creată clasa 6 “Conturi de cheltuieli”, iar pentru venituri clasa 7 “Conturi de venituri”.

O caracteristică comună a acestor conturi din clasele 6 și 7 este că acestea nu participă la stabilirea sau evaluarea posturilor în bilanțul contabil în mod direct, ci prin intermediul rezultatelor financiare stabilite cu ajutorul contului de rezultate ale exercițiului pentru care în clasa 1 “Conturi de capital” este creat contul 121 “Profit sau pierdere”.(Moroșan, I., 2010 pp. 610)

Cheltuielile unei entități patrimoniale reprezintă sumele sau valorile plătite sau de plătit pentru consumurile de materii prime și materiale, pentru lucrările executate și serviciile prestate, pentru plata personalului și a altor obligații contractuale sau legale, pentru deprecierea activelor, valoarea contabilă a activelor cedate, distruse sau dispărute.

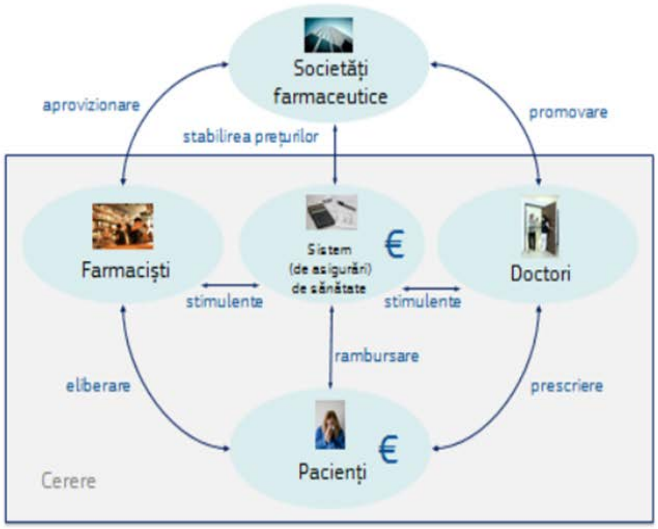
Veniturile unei entități patrimoniale reprezintă valorile sau sumele încasate sau de încasat din livrări de bunuri, executări de lucrări, prestări de servicii, executări de obligații sau contractuale.(Moisescu, F., 2008, pp.116).

2.3. Impactul COVID asupra industriei farmaceutice din Romania

Criza COVID-19 a scos în evidență numeroase provocări privind asigurarea aprovizionării cu medicamente necesare în România în timpul epidemiei. S-au stabilit diferite modalități de a acoperi ecartul dintre cerere și oferta.

Pandemia a avut un impact semnificativ asupra industriei farmaceutice din România, atât din perspectiva producției cât și a consumului de medicamente.

Figura 2.3.1. Cererea și oferta pietelor farmaceutice

Pe de o parte, pandemia a determinat o creștere semnificativă a cererii pentru anumite medicamente și echipamente medicale, cum ar fi oxigenul, ventilatoarele sau măștile de protecție. În același timp, însă, criza sanitară a afectat negativ procesul de producție și distribuție a medicamentelor, iar unele produse au devenit mai greu de obținut pe piața farmaceutică.

De asemenea, pandemia a dus la o creștere a prețurilor la unele medicamente, în special la cele utilizate în tratamentul COVID-19, datorită cererii mari și a dificultăților de aprovizionare.

Există o serie de cercetări care s-au concentrat asupra indicatorilor financiari ai companiilor de producție din industria farmaceutică în timpul pandemiei. Acestea arată că industria farmaceutică a înregistrat o creștere semnificativă a veniturilor și a profiturilor în timpul pandemiei, iar majoritatea companiilor au reușit să se adapteze rapid la noile condiții.

Un studiu realizat de compania de consultanță *Accenture* a arătat că companiile farmaceutice mari și-au crescut veniturile cu 4,4% în 2020, iar profitul lor net a crescut cu 3,4%. De asemenea, studiul a arătat că companiile care au investit în cercetare și dezvoltare (C&D) au avut rezultate mai bune, iar acestea au continuat să investească în acest domeniu în timpul pandemiei.

În plus, COVID-19 a accelerat procesul de digitalizare a industriei farmaceutice din Romania. Astfel, companiile farmaceutice au început să își adapteze rapid strategiile de marketing și de distribuție la mediul online, iar

pacienții au început să își achiziționeze medicamentele prin intermediul platformelor online.

În concluzie, pandemia a avut un impact semnificativ asupra industriei farmaceutice din Romania, însă aceasta a reușit să se adapteze rapid la noile condiții și să rămână un pilon important în asigurarea sănătății populației.

2.4. Analiza performanței financiare a companiei Biofarm pe baza Contului de Profit și Pierdere

Având la bază datele preluate din conturile de profit și pierdere aferente celor 5 ani analizați (2017-2021), am efectuat analiza performanței financiare a companiei Biofarm S.A. în mărimi absolute, prin intermediul soldurilor intermediare de gestiune și în mărimi relative, cu ajutorul ratelor de rentabilitate.

Analiza generală a profitului

În urma analizei posturilor de venituri și cheltuieli cu precădere pentru ultima perioada analizată, am extras următoarele concluzii:

- Cifra de afaceri este realizată în principal din vânzări de produse finite direct la distribuitorii farmaceutici (pentru piață internă) prin punctul de desfacere din stradă Gură Badicului nr.202- 232, București.
- Principalele cheltuieli de exploatare sunt cheltuielile cu materiile prime necesare în procesul de producție al produselor farmaceutice. O altă pondere semnificativă o au alte cheltuieli de exploatare, fiind urmate de cheltuielile cu personalul și amortizarea.

Figura 2.4.1. Evolutia profitului 1

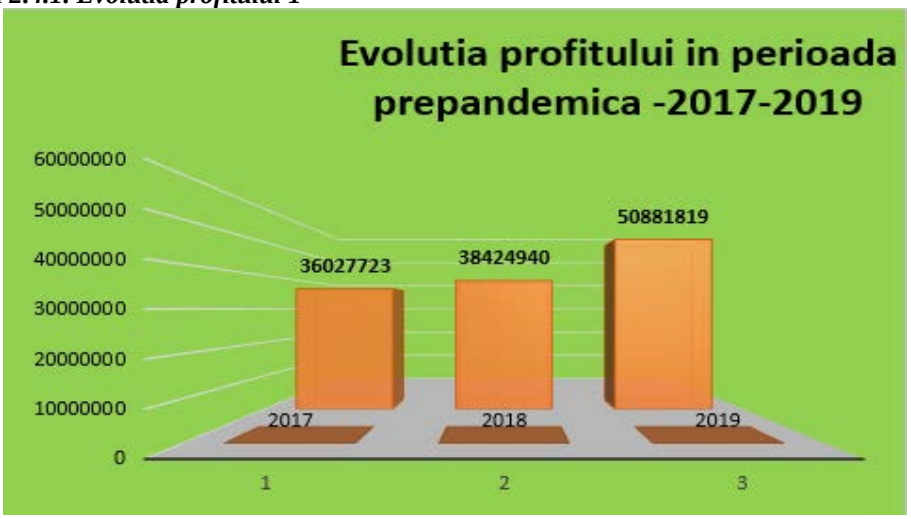
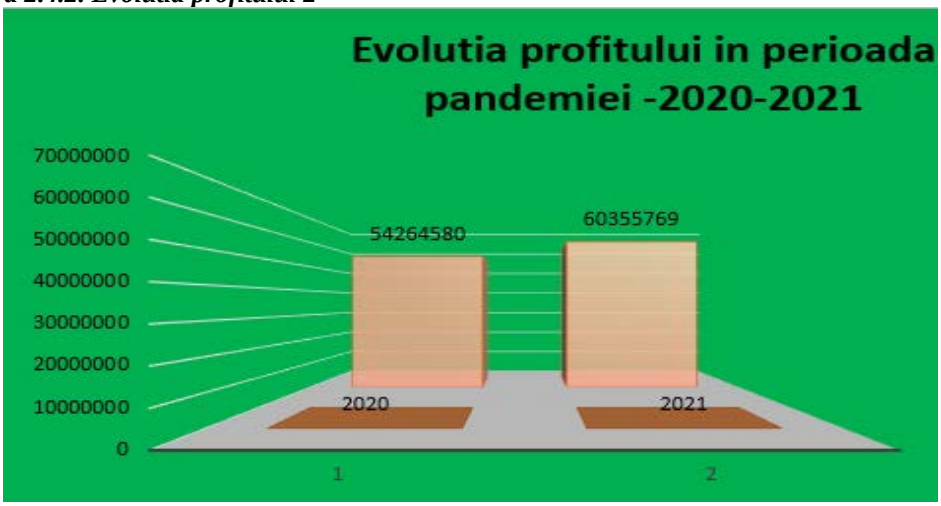

Figura 2.4.2. Evolutia profitului 2

Biofarm este unul dintre cei mai importanți producători de medicamente din România. În perioada 2017 – 2019 cifra de afaceri a companiei a crescut de la 170 milioane lei la 203 milioane lei, în timp ce profitul a crescut de la 36 milioane lei la 51 milioane lei.

In perioada pandemiei cifra de afaceri a crescut semnificativ pe baza veniturilor din vanzarea produselor finite, in 2020 crescand cu aproximativ 3 milioane lei, iar in 2021 ajungand la valoarea de 61 milioane lei.

2.4.1. Solduri intermediare de gestiune

Soldurile intermediare de gestiune sunt acei indicatori care pun în relief etapele de formare a rezultatului net al exercițiului, fiind în strânsă legătură cu structura cheltuielilor și veniturilor aferente activității desfășurate. Acestea se regăsesc sub formă de marje:

- **Marja comercială** – reprezintă valoarea adaosului commercial folosit de întreprindere, acesta putând fi apreciat ținându-se cont de politicile de vânzare promovate;
- **Producția exercițiului –** reprezintă evidențierea activitațiide producție sau prestări servicii desfășurate de întreprindere;
- **Valoarea adăugată** – însumează plusul de valoare realizat de întreprindere prin activitatea desfășurată;
- **Excedentul brut din exploatare** – reprezintă resursa rezultată din exploatare și utilizată pentru a menține si dezvoltă activitatea;
- **Rezultatul exploatării** – este primul element de măsură a entității economice, exprimat prin profitul sau pierderea aferentă;
- **Rezultatul financiar** - redă valoarea profitului sau pierderii înregistrate din activitatea financiară a societății;

- **Rezultatul net** – arată mărimea absolută a rentabilității finaciare, concretizată în profit după impozitare, sau după caz, pierdere.

Mai jos sunt prezentate soldurile intermediare de gestiune ale Biofarm:

Tabelul 2.4.1.1. Solduri intermediare de gestiune

	Perioada analizata				
Indicator	2017	2018	2019	2020	2021
Marja comerciala	1941375	3192642	1971024	752061	1244422
Productia exercitiului	168220174	181259905	196000822	217490448	238018699
Valoarea adaugata	130633648	143977248	159849021	178488259	199920265
Excedentul brut din exploatare	104459982	112889912	126535028	138658225	158167204
Rezultatul exploatarii	42466879	46419289	60892010	63668304	68676603
Rezultatul financiar	211143	754446	1576443	1177052	877500
Rezultatul brut	42678022	47173735	62468453	64845356	69554103
Rezultatul net	36027723	28424940	50881819	54264580	62106634

Sursa: Proprie, date preluate din Raportul anual

Concluzii:

În urmă datelor analizate, se observă o creștere la începutul perioadei, urmată de o scădere și o aproximativă revenire a valorii **marjei comerciale**. Acest lucru este datorat creșterii însemnate a reducerilor comerciale acordate. Evoluția nefavorabilă a acestui indicator poate constitui un semnal de alarmă, însă tendința de revenire favorabilă din 2021 redă puterea de redresare financiară.

Producția execitiului prezintă valori pozitive și crescătoare pe întreagă periada analizată, fiind într-o creștere continuă de la un an la altul (creșteri de aproximativ (10% – 15%). Tendința de evoluție pozitivă a acestui indicator evidențiază intensificarea activiitatii de producție, însă o contribuție semnificativă este înregistrarea de valori positive a producției stocate începând cu anul 2018.

Figura 2.4.1.2.Evoluția producției exercițiului

Valoarea adăugată este într-o ușoară creștere (între 7% - 11%), valoarea maximă ajungând la 19920265 lei, în anul 2021. Această creștere este datorată evoluției accelerate a producției exrcitiului de la o perioada la altă. În acest mod, se creează atât premisele de remunerare a salariaților, acționarilor, creditorilor și statului, cât și asigurarea valorilor următoarelor investiții, cuantificand plusul de valoare adăugat întreprinderii prin activitatea desfășurată, respectiv, producția de medicamente.

Figura 2.4.1.3. Evoluția valorii adăugate

Excedentul brut din exploatare înregistrează valori pozitive în perioada analizată, așadar reliefează excedentul rezultat din activitatea de exploatare. Trendul crescător al acestui indicator în perioada 2017-2021, pornind de la o

valoare de 104459982 lei în 2017 și ajungând la 158167204 lei în anul 2021. Creșterea este datorată dezvoltării activității comeciale și a producției.

Rezultatul exploatării redă funcționarea corespunzătoare a nivelului activității de baza a societății Biofarm prin obținerea profitului. Acest indicator manifestă de asemnea o creștere, evidențiind un nivel ridicat al activității de exploatare, înregistrând rezultate favorabile din activitatea principal.

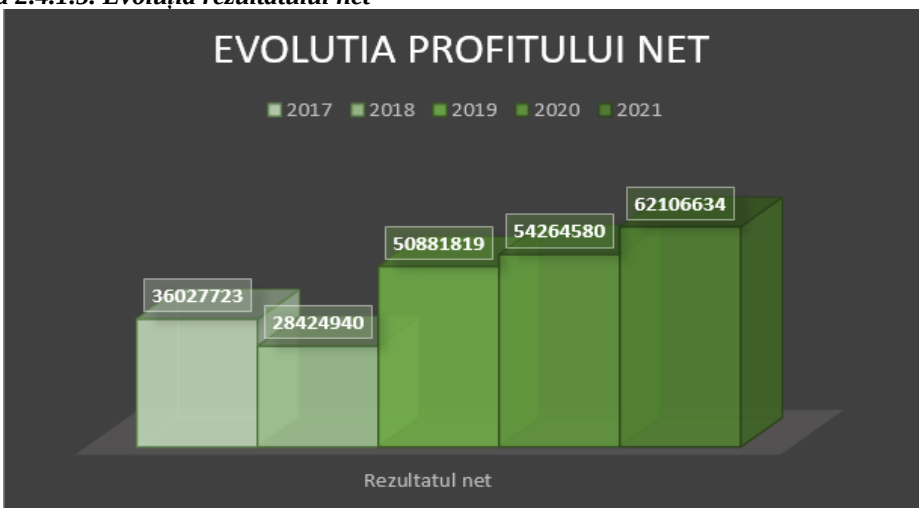
Figura 2.4.1.4.Evoluția rezultatului exploatării

Rezultatul financiar al companiei Biofarm a înregistrat o crestere accentuată și favorabilă până în anul 2018, urmată de o scădere treptată în următorii doi ani, bazată pe concentrarea activității de bază.

Rezultatul net al societății, concretizat în profit cu tendință crescătoare pe parcursul celor 5 ani analizați, situație extrem de favorabilă,mai ales în timpul perioadei pandemice, datorat intensificării activității de comercializare și producție. Totodată, această evoluție evidențiază potențialul financiar generat de producția de medicamente în contextual remunerării acționarilor și a finanțărilor investițiilor viitoare.

Figura 2.4.1.5. Evoluția rezultatului net

2.4.2. Rate de rentabilitate

Ratele de rentabilitate sunt instrumente de analiză, ce sintetizează un volum mare de date într-o formă ușor de înțeles și de interpretat. Acestea pot fi utilizate pentru a evalua performanța financiară și pentru a lua decizii de investiții în viitor.

Datele necesare pentru calculul și analiza ratelor de rentabilitate pentru compania Biofarm sunt prezentate în tabelul de mai jos:

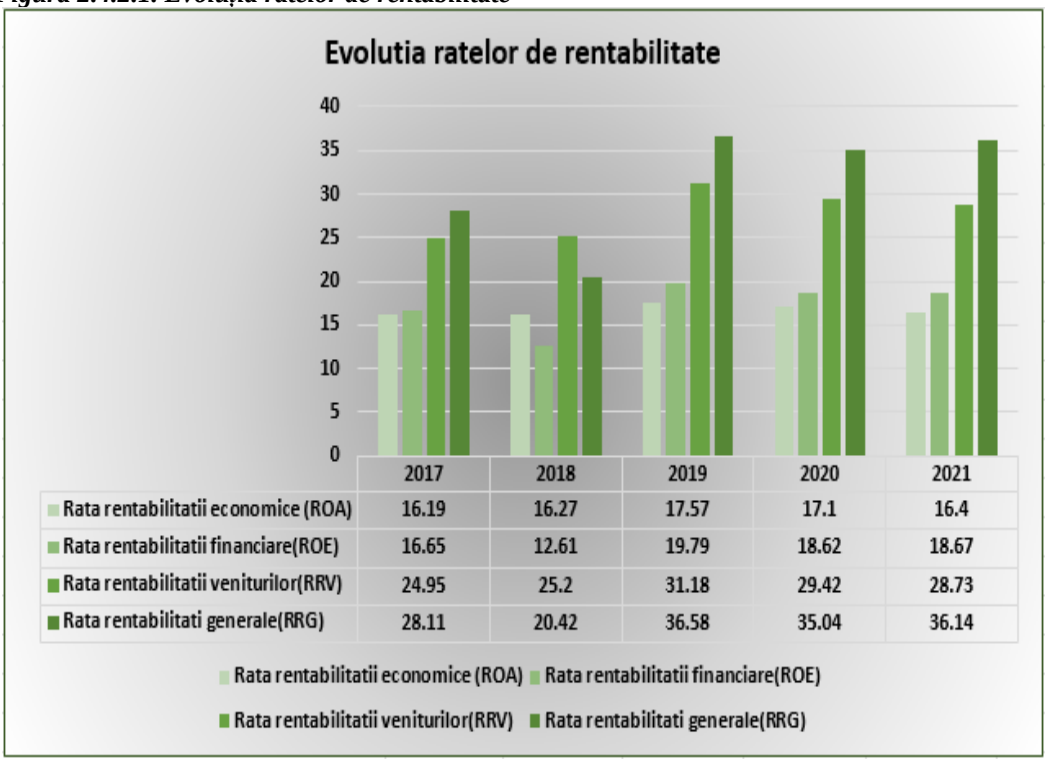
Tabelul 2.4.2. Indicatori necesari pentru calculul ratelor de rentabilitate

Indicatori	Perioada analizata				
	2017	2018	2019	2020	2021
Rezultat brut din exploatare	42466879	46419289	60892010	63668304	68676603
Rezultat brut al exercitiului	42678022	47173735	62468453	64845356	69554103
Rezultat net al exercitiului	36027723	28424940	50881819	54264580	62106634
Total active	262380642	285462141	346616670	372376114	418778898
Capitaluri proprii	216422841	225418515	257230331	291551531	332787317
Cifra de afaceri	170212296	184236168	195322015	216419696	239044656
Cheltuieli totale	128182166	139251585	139113067	154876843	171885190
Cheltuieli cu dobanzile	5	5	10	5	0

Sursa: Proprie, date preluate din Raportul anual

În urma analizei efectuate s-au obținut următoarele rezultate cu privire la evoluția ratelor de rentabilitate calculate pentru perioada 2017 -2021:

Figura 2.4.2.1. Evoluția ratelor de rentabilitate

	2017	2018	2019	2020	2021
Rata rentabilitatii economice (ROA)	16.19	16.27	17.57	17.1	16.4
Rata rentabilitatii financiare(ROE)	16.65	12.61	19.79	18.62	18.67
Rata rentabilitatii veniturilor(RRV)	24.95	25.2	31.18	29.42	28.73
Rata rentabilitati generale(RRG)	28.11	20.42	36.58	35.04	36.14

Concluzii:

Din graficul mai sus prezentat rezultă faptul că pe întreaga perioada analizată, societatea a înregistrat profit din activitatea pe care o defășoară. Așadar și ratele de rentabilitate au înregistrat evoluții favorabile, după cum urmează:

Rata rentabiliății economice (ROA) marchează o creștere în primii trei ani analizați, de la 1% în 2018, față de 2017 și până la 8% în 2019 față de 2018. În următorii 2 ani tendința este de ușoară scădere (1%-2%). Factorul de influență al acestui indicator este viteza de rotație a activului total, dar și a activelor imobilizate, care prin natura lor, au o viteză de rotație foarte mică.

Rata rentabilității financiare (ROE) prezintă tendințe favorabile ale companiei, conturând o imagine imaculată în rândul posibililor investitori, datorită eficienței investițiilor de capital ale acționarilor actuali și oportunității de menținere a acestora.

Rata rentabilității veniturilor (RRV) înregistrează creșteri pe parcursul celor cinci ani analizați ca urmare a creșterii semnificative a cifrei de afaceri. Această creștere se datorează intensificării activității de comercializare. În același timp, situația de față reliefează întărirea capacității de autofinanțare a companiei de la un exercițiu financiar la altul.

Rata rentabilității generale (RRG) este în creștere în perioada 2017-2019, de la 24,95% în anul 2017, la 31,18% în 2019, urmată de o scădere de aproximativ 2% în 2020 și de nici 1% în 2021. Influență favorabilă este datorată creșterii valorice a profitului net, în timp ce scăderea semnifică creșterea mai alertă a cheltuielilor totale în comparative cu profitul înregistrat.

Rata de acoperire a dobânzilor (Rdob) prezintă o situație favorabilă deoarece înregistrează valori mari. Acest lucru semnifică capacitatea profitului de a acoprii dobânzile. Valoarea 0 a dobânzilor înregistrată în 2021 reprezintă achitarea datoriilor pe termen lung de către societate.

III. Concluzii

În urma analizei efectuate la SC Biofarm SA pe o durată de cinci ani, respectiv 2017-2021, preluând datele furnizate din conturile de profit și pierdere, rezultă că din punct de vedere al **performanţei financiare** întreprinderea Biofarm înregistrează profit pe toate perioadele analizate, acesta fiind provenit din activitatea de exploatare, determinată de creşterea accelerată a producţiei şi a activităţii de comercializare şi mai puțin din activitatea financiară.

In continuare, este prezentata analiza SWOT a companiei, ce ajuta la stabilirea nivelului de performanta financiara viitoare:

ANALIZA MEDIULUI INTERN

Puncte tari:

- Vechimea societății pe piață specific
- Portofoliu constant de client (atât externi cât și interni) bazat pe o relație de lungă durata
- Rate de lichiditate și solvabilitate foarte bune
- Nu prezintă grad de îndatorare către instituții financiare
- BIOFARM deține capacități semnificative de producție și depozitare produse farmaceutice și în continuare, planul de investiții prevede creșterea capacităților de producție actuale
- Conducerea societății are experiența necesară dezvoltării activității societății

Puncte slabe:

- Nivelul mare al duratei încasare a creanțelor
- Fragilitatea echilibrelor financiare

ANALIZA MEDIULUI EXTERN

Oportunitati:

- Relații tradiționale cu clienții și poziții de negociere

- Consolidarea pozițiilor că distribuitor principal de produse farmaceutice
- Concentrarea unei cote de piață mai mari prin dezvoltarea unor produse noi

Riscuri:

- În contextual actual, și având în vedere tendințele economiei românești, societatea este predispusă unui risc legislative, activitatea producătorilor de farmaceutice fiind influențată de diverse taxe ce se impugn acestui tip de industrie
- Concurență prin preț din partea competitorilor deja existenți atât la nivel național, cât și la nivel regional
- Intensificarea concurenței duce la diminuarea marjelor de profitabilitate, ceea c ear putea afecta potențialul de dezvoltare al companiei
- Climatul politic instabil ce are repercursiuni asupra cursului, ratelor de dobânda și indirect asupra performanței companiei

Cu ajutorul acestei analize, se conturează o imagine amănunțită a performanței financiare, necesară atât managementului financiar, cât și conducerii, statului, eventualilor investitori sau angajaților. În urmă acesteia, se pot lua decizii pentru o mai bună gestionare a situațiilor neprevăzute în viitor.

Biofarm ar putea imbunatati activitatea desfasurata prin:

- înlocuirea a echipamentului complet uzat, cu risc foarte scăzut, întrucât nu presupune modificări ale tehnologiei de fabricaţie; totodată aceste activităţi au fost previzionate şi au fost calculate amortizări care să constituie resurse dedicate;
- modernizarea a echipamentului existent în funcţiune şi care implică un risc redus ca urmare a unor corecţii neesenţiale în tehnologia de fabricaţie;
- dezvoltarea (extindere) a unor secţii (capacităţi) de fabricaţie, uzine, fabrici noi, investiţii care presupun un risc mai mare generat de fluxurile importante de forţă de muncă şi capitaluri;
- strategia imbunatita: pentru crearea unor filiale în străinătate, de fuzionare cu alte societăţi, pentru informatizarea şi robotizarea întregului proces de fabricaţie etc.

Dacă se are în vedere menţinerea nivelului cifrei de afaceri, în proiectele de înlocuire sunt

prevăzute investiţii necesare înlocuirii utilajelor integral utilizate (amortizate integral) sau defecte fără posibilităţi de remediere cu eficienţă economică, în vederea unei producţii profitabile. Aceste proiecte sunt necesare dacă întreprinderea doreşte menţinerea nivelului curent în afaceri, condiţie în care producerea bunurilor

şi serviciilor urmează să se realizeze utilizând capacităţile şi utilajele existente în perioada anterioară.

Referințe

- Ciobanu A., Analiza performantei intreprinderii, Editura ASE, Bucuresti, 2006;
- Ioan B., Managemennt financiar in afaceri, Editura Universitara, Sibiu, 2006;
- Morosan I.,Analiza economico-financiara, Editura Fundatiei Romania de Maine, Bucuresti, 2006;
- Robu V., Anghel I., Serban E.C., Analiza economico-financiara a firmei, Editura Economica, Bucuresti, 2014;
- https://bvb.ro/infocont/infocont18/BIO_20220428170028_Raport-anual-2017.pdf;
- https://bvb.ro/infocont/infocont20/BIO_20220428170028_Raport-anual-2019.pdf;
- https://bvb.ro/infocont/infocont22/BIO_20220428170028_Raport-anual-2021.pdf;
- https://www.businessmagazin.ro/cover-story/gianrodolfo-tonielli-country-managing-director-accenture-romania-20180915.

INFLUENȚA BINOMULUI ECHILIBRU FINANCIAR – PERFORMANȚE ÎN DEFINIREA UNUI MANAGEMENT MODERN AL UNEI FIRME DIN DOMENIUL AUTO

Andreea Raluca DUMITRAȘCU*

Abstract

Într-o societate cu multiple provocări generate de tot ce înseamnă globalizare, efortul organizațiilor trebuie direcționat în preocuparea de a anticipa schimbările organizaționale ce se impun a fi făcute care să se concretizeze în strategii performanțe, acest lucru putând fi însă realizat doar printr-o abordare managerială complexă, modernă, ce presupune o bună pregătire a managerilor dar și o cunoaștere a raționamentului economic.

Analizând mediul de afaceri românesc și în special organizațiile din sectorul auto, sector ce a cunoscut o evoluție ascendentă în ultimul deceniu, am constatat o lipsă a strategiilor menite să consolideze poziția pe piață, o ineficiență în gestionarea resurselor. Adoptarea metodelor și tehnicilor unui management modern, implicit efectuarea unui diagnostic care să vizeze corelația dintre echilibru și performanțe, ar reprezenta din punctul meu de vedere condiția pentru ca o strategie să genereze efectul scontat, iar compania să câștige avantaj competitiv și să își crească performanțele.

Scopul lucrării de față este de a analiza impactul generat de demersul unei analize financiare din dubla perspectivă a echilibrului și performanțelor, evidențiind diferențele în formularea strategiilor la o companie ce activează în domeniul auto. Lucrarea face obiectul unei cercetări cantitative, respectiv studiul de caz, fiind folosită metoda comparativă.

Pornind de la situațiile financiare ale companiei, folosind metoda empirică, am analizat echilibrul financiar pe baza indicatorilor de echilibru precum și performanțele financiare pentru 4 ani consecutiv. Studiul relevă un rezultat al exploatării negativ pentru primii doi ani analizați, o pondere mare a datoriilor și un dezechilibru financiar. La nivelul anului 2018 societatea decide adoptarea unor strategii menite să redreseze și să consolideze poziția pe piață a societății. Rezultatele următorilor 2 ani analizați ne indică o rentabilitate a activității de exploatare, societatea înregistrează profit și dobândește autonomie financiară.

Obiectivul studiului vizează importanța analizei financiare în formularea strategiilor pentru un management performant.

* Masterand, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea ”Nicolae Titulescu” din București (e-mail: andreeam40446@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. dr. Maria Grigore (e-mail: mgrigore@univnt.ro).

Cuvinte cheie: *diagnostic financiar, rate de echilibru, fond de rulment, rezultat net, management performant.*

I. Introducere

Problematica principală a jucătorilor în economia de piață o constituie slabă abordare a unui management performant, bazat pe metode și tehnici manageriale complexe și pe un bun raționament economic. Lipsa utilizării instrumentarului fundamental din care face parte diagnosticul financiar, precum și superficialitatea în corelarea și analiza indicatorilor de echilibru cu indicatorii de performanță, impietează elaborarea unor strategii bazate pe date reale, concrete și obiective.

Astfel, în vederea practicării unui management performant, precum și a unei bune aproximări a realității contextuale și a dinamicii ei, trebuie dezvoltată o gândire strategică, bazată pe o evaluare obiectivă a avantajelor competitive, a rezultatelor reale, a riscurilor existente sau viitoare, transformând elementele slabe în puncte forte. În acest sens, diagnosticul financiar constituie elementul de bază în fundamentarea oricărei strategii întrucât el reflectă potențialul financiar al entității, starea de sănătate economico-financiară și oferă indicii concrete cu privire la potențialul de dezvoltare, deoarece prin diagnostic financiar determinăm rentabilitatea economică și financiară, stabilim nivelul echilibrului și performanțelor.

Scopul studiului este de a evidenția importanța efectuării diagnosticului financiar în mod sistematic, în vederea aprecierii corecte a sustenabilității, precum și în stabilirea strategiilor adecvate consolidării poziției pe piață.

În acest sens, a fost aleasă o societate din domeniul auto, sector cu destul de multe provocări în ultimul deceniu, unde concurența este semnificativă și unde calitatea managementului poate garanta avantajul competitiv și performanța, și a fost analizat impactul generat de demersul unei analize financiare din perspectiva corelării rezultatelor oferite de indicatorii de echilibru financiar cu cele oferite de indicatorii de performanță.

De asemenea, a fost realizată o analiză asupra principalilor jucători din piața auto din România, cu evidențierea veniturilor, cheltuielilor și a profitului net.

Demersul a vizat analiza pe 4 ani consecutiv, respectiv perioada anilor 2017 – 2020 cu mențiunea că ultimul an a fost sub influența pandemiei Covid 19.

Societatea analizată a fost înființată în anul 2002, este o societate privată, de dimensiuni mijlocii, cu capital integral românesc. Societatea funcționează într-un parteneriat de reprezentare exclusivă în județul Prahova și Buzău, pentru mărcile Mitsubishi și Jaguar & Land Rover. LITEX IMPEX are o infrastructură modernă, adaptată la standardele internaționale de reprezentare a mărcilor și datorită rezultatelor privitoare la numărul de unități vândute sau la gradul de retenție în service. Organizația deține o cotă de piață importantă la nivel teritorial.

Pentru a atinge obiectivul vizat, au fost determinați indicatorii și ratele de echilibru financiar și de performanță și au fost interpretați în context cu strategiile ce s-ar fi impus urmare a analizei. De asemenea a fost realizată analiza SWOT și subliniate elementele ce pot conduce la diferențierea între un management slab și un management performant.

II. Influența binomului echilibru financiar – performanțe în definirea unui management modern al unei firme din domeniul auto

Analiza diagnostic este un instrument al managementului menit să identifice problemele cu care organizația se confruntă, prin care se apreciază „starea de sănătate” a unei firme, în corelație cu evoluția mediului în care aceasta funcționează (M. Grigore, 2021).

În funcție de scop, obiectivul diagnosticului se poate determina la nivel tactic sau strategic. Obiectivul nivelului tactic vizează identificarea problemelor cu care se confruntă entitatea precum și a cauzelor ce le-au declanșat, iar rezultatul constă în remedierea acestora și a oricăror alte deficiențe. Obiectivul nivelului strategic constă în identificarea unor noi strategii și posibilități de dezvoltare pe baza datelor obținute, iar finalitatea acestuia o constituie definirea și implementarea strategiilor.

2.1. Analiza sectorului de activitate

Sectorul auto a cunoscut o dezvoltare semnificativă în ultimele două decenii, bazat pe o cerere în continuă expansiune, fiind destul de bine reprezentat atât la nivel internațional cât și la nivel național. Amploarea noilor tehnologii precum și unele facilități legislative au contribuit substanțial la consolidarea acestei industrii.

Industria de autovehicule, și în particular cea de autoturisme, prezintă o importanță deosebită în toate țările industriale. În întreaga lume, firmele producătoare de automobile se află între cele mai mari firme industriale, generând un procent important la venitul național. Conform datelor publicate de către Asociația Europeană a Producătorilor de Autovehicule (ACEA)[1], companiile europene au realizat o cifră de afaceri de peste 950 miliarde de euro, totalizând un procent de 6,5% din produsul intern brut comunitar, la nivelul anilor 2015 si 2016.

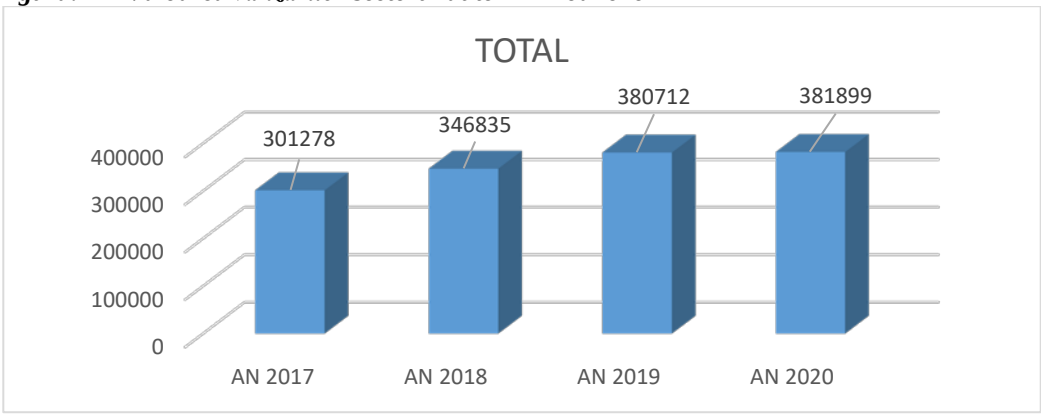
Însă, de la sfârșitul anului 2019, la nivel mondial, ne confruntăm cu pandemia COVID 19, fapt ce a avut un impact semnificativ în toate industriile. În cazul industriei auto, impactul esențial este dat de restrângerea capacității de producție a producătorilor, de criza semiconductorilor, fapt ce a generat o scădere a vânzărilor de autovehicule.

Conform datelor oferite de Institutul Național de Statistică[2], valoarea vânzărilor din comerțul cu amănuntul, vânzarea și întreținerea autovehiculelor din

[1] https://www.acea.be/statistics/tag/category/key-figures.
[2] Institutul Național de statistică – www.statistic.insse.ro – tempo-online.

România a crescut totuși în perioada 2017 – 2020, așa cum putem observa din figura 1.

Figura: 1 – Valoarea vânzărilor sectorul auto – milioane lei

Sursa: Institutul Național de Statistică

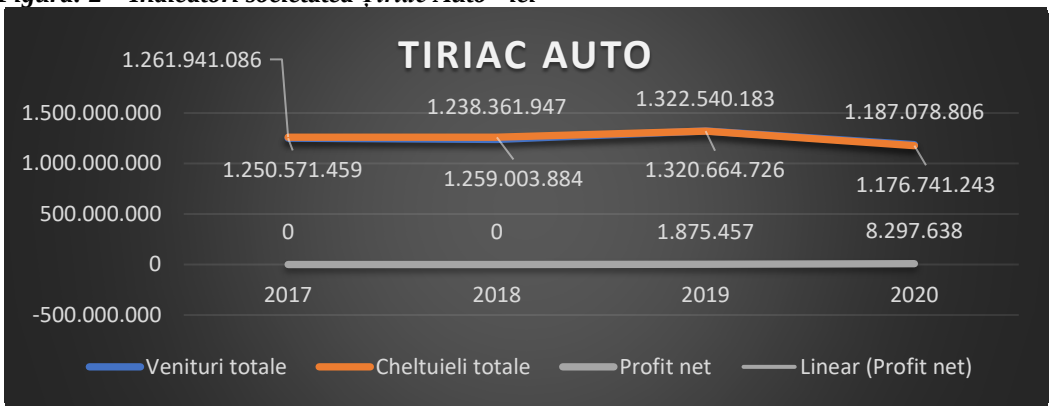
Analiza financiară a principalilor competitori din sectorul auto din România ne indică un nivel ridicat al performanțelor pentru societățile unde este implementat un sistem de management ce se bazează pe o stabilire riguroasă a obiectivelor, unde nivelul de monitorizare și control este ridicat, dovada în acest sens fiind dată de misiunea și cultura organizațională a entităților sau după caz a structurilor de grup.

În susținerea celor afirmate mai sus, vor fi prezentați în cele ce urmează cinci dintre cei mai reprezentativi competitori ai societății analizate, pe bază de date în dinamică, respectiv indicatori de rezultat.

Țiriac Auto deține autorizarea de reprezentare și comercializare a mărcilor Ford, Mitsubishi, Hyundai, Mercedes și Jaguar&Land Rover pentru județele Brașov, Pitești, Iași și București.

Societatea a înregistrat un rezultat pozitiv în anul 2019 cu o creștere semnificativă în anul 2020, creștere datorată în mare parte și diversificării modelelor hibrid sau electrice așa cum se poate observa și în figura 2.

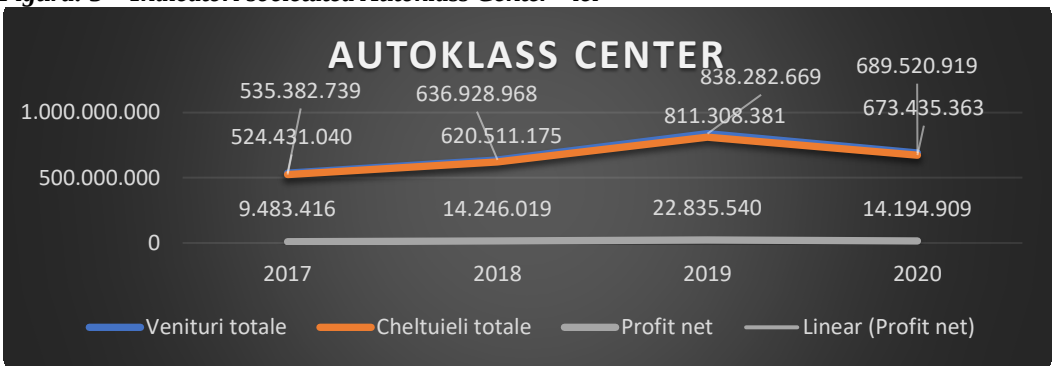
Figura: 2 – Indicatori societatea Țiriac Auto - lei

Sursa: Prelucrare autor pe baza situațiilor financiare ale societății, aferente perioadei 2017 – 2020

Societatea Autoklass Center este reprezentant autorizat al mărcilor Mercedes și Honda, cu puncte de lucru în București, Constanța, Sibiu, Cluj, Ploiești și Timișoara. Strategia grupului Autoklass este de a îmbunătăți permanent cultura organizațională, iar motto-ul lor este: ”cel mai bun sau nimic”. Societatea înregistrează un rezultat net pozitiv în perioada 2017-2020, cu o scădere de peste 35% în anul 2020, așa cum reiese din graficul 3.

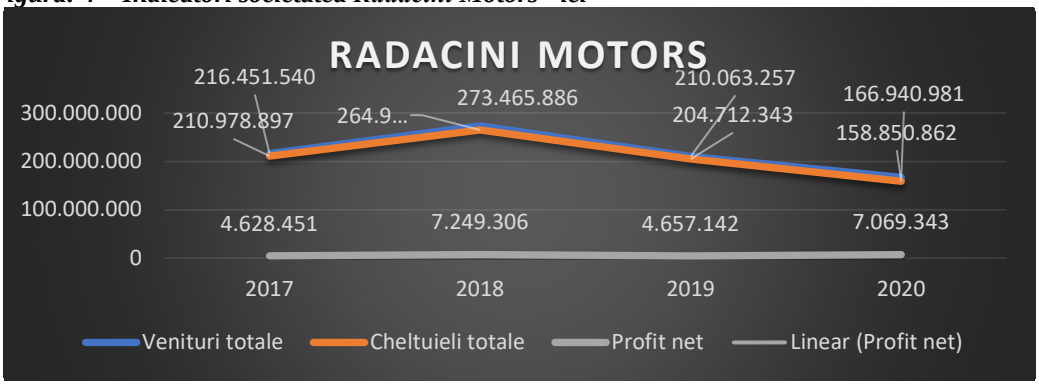
Figura: 3 – Indicatori societatea Autoklass Center - lei

Sursa: Prelucrare autor pe baza situațiilor financiare ale societății, aferente perioadei 2017 – 2020

Rădăcini Motors este Dealer autorizat Mazda, Suzuki, Volkswagen, Skoda, Opel, Citroen, Peugeot, Honda în București. Societatea a înregistrat profit în toată perioada analizată, cu fluctuații destul de mari de la an la an, conform graficului 4.

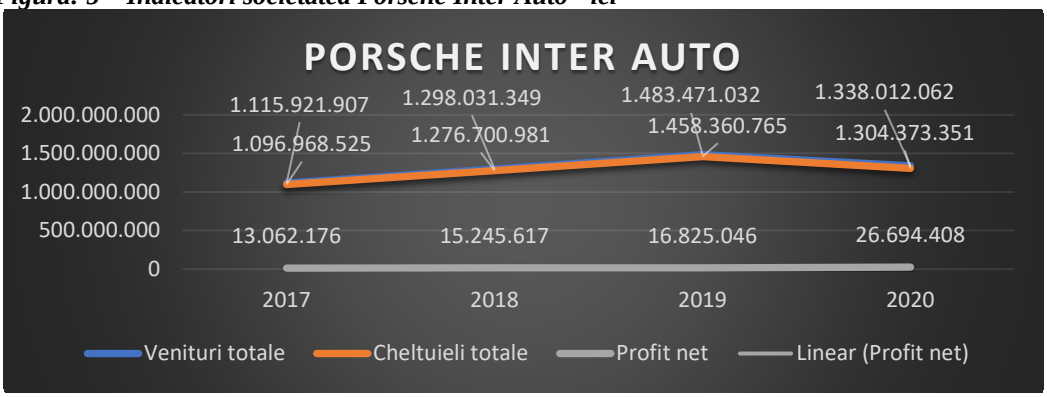
Figura: 4 – Indicatori societatea Rădăcini Motors - lei

Sursa: Prelucrare autor pe baza situațiilor financiare ale societății, aferente perioadei 2017 – 2020

Societatea Porsche Inter Auto reprezintă grupul Volkswagen & Audi si Porsche în România. Profitul net al societății este în creștere în fiecare an al perioadei analizate, așa cum este reprezentat în graficul 5.

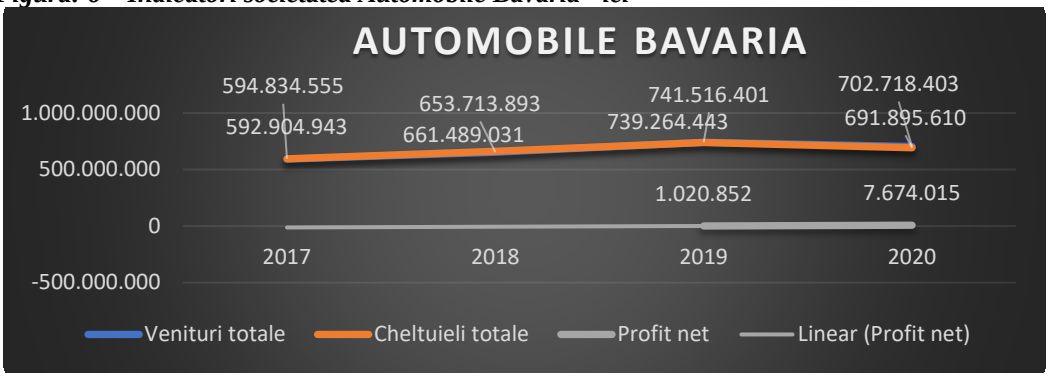
Figura: 5 – Indicatori societatea Porsche Inter Auto - lei

Sursa: Prelucrare autor pe baza situațiilor financiare ale societății, aferente perioadei 2017 – 2020

Automobile Bavaria reprezintă grupul BMW în România și deține o rețea ce acoperă aproape toate zonele țării. Organizația a preluat misiunea grupului german, staff-ul companiei este preocupat de a oferi o bună experiență clienților, iar sistemul de management este unul performant. Societatea a avut un rezultat negativ la nivelul anilor 2017 și 2018, însă din anul 2019 aceasta înregistrează profit, iar anul 2020 este marcat de o creștere majoră a rezultatului net.

Figura: 6 – Indicatori societatea Automobile Bavaria - lei

Sursa: Prelucrare autor pe baza situațiilor financiare ale societății, aferente perioadei 2017 – 2020

Societățile prezentate sunt reprezentative pentru piața auto din România, acestea înglobează aproape toate mărcile comercializate.

2.2. Indicatorii de echilibru financiar

Pentru a putea concepe strategii de dezvoltare, societatea are nevoie de manageri care să înțeleagă raționamentul economic și mai ales care să aloce și gestioneze eficient resursele companiei.

În acest sens, este util a fi analizat echilibrul financiar, analiză ce poate fi realizată măsurând echilibrul dintre nevoile și resursele companiei, grupate după lichiditatea nevoilor și exigibilitatea resurselor.

Starea de echilibru a entității este dată de concordanța termenelor în ceea ce privește activele și pasivele, în sensul egalității activelor cu lichiditate peste un an cu pasivele cu exigibilitate peste un an, al activelor cu lichiditate sub un an cu pasivele cu exigibilitate sub un an și al activelor de trezorerie cu pasivele de trezorerie (V. Dragotă, L. Obreja Brașoveanu, I.M. Dragotă 2012).

În vederea efectuării analizei patrimoniale, am transformat bilanțurile contabile ale societății analizate în bilanțuri financiare (tabelul 7).

Tabelul: 7 – Bilanțul Financiar - lei

ACTIV (NEVOI)	SUMA				PASIV (RESURSE)	SUMA			
DENUMIRE	2017	2018	2019	2020	DENUMIRE	2017	2018	2019	2020
1. ACTIVE TERMEN LUNG (ATL)	2.268.247	2.423.051	2.169.976	2.038.517	1. PASIVE PE TERMEN LUNG (PTL)	1.689.260	2.652.840	2.600.367	2.720.237
Imobilizari necorporale	0,00	0,00	0,00	0,00	1.1 CAPITAL PROPRIU	1.466.371	998.064	1.196.840	1.412.027
Imobilizari corporale	2.268.247	2.423.051	2.169.976	2.038.517	Capital social	250.000	250500	250.500	250.500
Imobilizari financiare	0,00	0,00	0,00	0,00	Rezerve	448.443	448443	448443	448443
Creante pe termen mai mare de 1 an					Rezultatul reportat	767.928	299.121	497.897	713.084
Cheltuieli in avans pe termen mai mare de 1 an					1.2 DATORII PE TREMEN MEDIU SI LUNG	222889	1654776	1403527	1308210
					Sume datorate institutiilor de credit	222.889	1.654.776	1.403.527	1.308.210
					Datorii aferente imprumuturilor din emisiunea de obligatiuni	0	0	0	0
					Provizioane pe termen mai mare de 1 an	0	0	0	0
					Venituri in avans pe termen mai mare de 1 an	0	0	0	0
					Alte datorii pe termen mai mare de 1 an	0	0	0	0
2. ACTIVE TERMEN SCURT (ATS)	1.374.936	1.678.323	1.897.567	2.371.973	2. PASIVE PE TERMEN SCURT (PTS)	1.953.923	1.448.534	1.467.176	1.690.253
2.1 ACTIVE CURENTE (ACR)	1.307.492	1.445.215	1.671.025	2.143.766	2.1 DATORII CURENTE (DCR)	1.953.923	1.448.534	1.467.176	1.458.606
Stocuri	1.064.569	1.227.286	1.360.515	1.506.856	Datorii fata de furnizori	853.215	505.266	695.959	816.937
Creante pe termen mai mic de 1 an	232.081	211.496	306.365	624.090	Datorii fata de salariati	45.166	47.895	53.572	48.172
Imobilizari financiare pe termen mai mic de 1 an					Datorii fata de stat (impozite, taxe, contributii)	130.147	42.748	55.392	51.485
Cheltuieli in avans pe termen mai mic de 1 an	10.842	6.433	4.145	12.820	Datorii aferente imprumuturilor pe termen lung, exigibile in mai putin de 1 an	0	0	0	0
					Venituri in avans pe termen mai mic de 1 an	0	0	0	0
					Divi dende de distribuit actionarilor	0	0	0	0
					Provizioane pe termen mai mic de 1 an	0	0	0	0
					Alte datorii pe termen mai mic de 1 an	925.395	852.625	662.253	310.365
2.2 ACTIVE DE TREZORERIE	67.444	233.108	226.542	228.207	2.2 PASIVE DE TREZORERIE (PTZ)	0	0	0	231.647
Casa si conturi la banci	67.444	233.108	226.542	228.207	Datorii aferente creditelor bancare curente (termen scurt)				231.647
Investitii pe termen scurt (ITS)	0	0	0	0	Datorii aferente creditelor de scont				
					Datorii aferente creditelor de factoring				
TOTAL ACTIV	3.643.183	4.101.374	4.067.543	4.410.490	TOTAL PASIV	3.643.183	4.101.374	4.067.543	4.410.490

Sursa: Prelucrare autor pe baza situațiilor financiare ale societății LITEX IMPEX, aferente perioadei 2017 – 2020

Pe baza bilanțului financiar am calculat indicatorii care vizează gradul de realizare a echilibrului dintre nevoile de finanțare și resursele firmei, respectiv fondul de rulment, nevoia de fond de rulment și trezoreria netă (tabelul 8).

Tabelul: 8 – Indicatorii de echilibru financiar patrimonial - lei

INDICATORI DE ECHILIBRU FINANCIAR PATRIMONIAL				
INDICATORI	2017	2018	2019	2020
1. FOND DE RULMENT FINANCIAR PATRIMONIAL (FR)	**-578.987**	**229.789**	**430.391**	**681.720**
1.1 Fond de rulment propriu (FRP)	-801.876	-1.424.987	-973.136	-626.490
1.2 Fond de rulment imprumutat (FRI)	222.889	1.654.776	1.403.527	1.308.210
2. NEVOIA DE FOND DE RULMENT FINANCIAR	**-646.431**	**-3.319**	**203.849**	**685.160**
3. TREZORERIA NETA (TN)	**67.444**	**233.108**	**226.542**	**-3.440**

Sursa: Prelucrare autor pe baza situațiilor financiare ale societății LITEX IMPEX, aferente perioadei 2017 – 2020

Analizând evoluția fondului de rulment financiar patrimonial (FR) observăm o valoare negativă în anul 2017, urmată de valori pozitive și crescătoare în următorii 3 ani. Astfel în 2019 FR crește față de anul precedent cu peste 80%, iar în 2020 cu aproape 60%. Valorile mari ale FR înregistrate în ultimii 3 ani reflectă o gestiune ineficientă a resurselor permanente. Fondul de rulment reprezintă partea din

capitalurile permanente rămasă la dispoziția firmei după finanțarea imobilizărilor, fiind utilizat de societate la finanțarea elementelor de activ pe termen scurt, elemente ce presupun o lichiditate ridicată. Un nivel mare al acestui indicator nu este de dorit, deoarece presupune resurse pe termen lung atrase în exces pentru finanțarea unor nevoi curente, deci o gestiune defectuoasă a resurselor financiare. Resursele pe termen lung presupun costuri mari pentru firmă, acționarii așteptând o remunerație suplimentară sub formă de dividende, iar creditorii vor încasa dobânzi mai mari. Este de preferat ca fondul de rulment să aibă un nivel nul sau cât mai apropiat de zero.

Necesarul de fond de rulment are în vedere echilibrul pe termen scurt între nevoi și resurse. Analizând evoluția NFR, observăm că acest indicator este negativ în anii 2017 și 2018, situație care se datorează faptului că societatea încasează pe loc de la clienți sumele provenite din vânzarea de autovehicule. Începând cu anul 2019 NFR devine pozitiv, situație ce poate fi interpretată ca fiind normală, o valoare pozitivă a acestui indicator arătând că societatea are alocări suplimentare pe termen scurt în comparație cu resursele atrase la același termen. În 2020 NFR crește de peste 3 ori față de 2019, în condițiile diminuării cifrei de afaceri, situația devenind destul de delicată, mai ales în condițiile unui fond de rulment insuficient pentru finanțarea NFR.

Observăm ca indicatorul trezorerie netă este pozitiv în primii trei ani, acesta crescând foarte mult în 2018 față de 2017, înregistrând în 2019 o mică scădere, dar situându-se peste procentul de 3% din valoarea activului total, ceea ce poate însemna o utilizare inadecvată a capitalului. În anul 2020, trezorerie netă este negativă, ceea ce semnifică un dezechilibru financiar, în cazul de față deficitul monetar fiind acoperit prin credit pe termen scurt.

2.3. Analiza ratelor de lichiditate, solvabilitate și îndatorare

Pentru diagnosticul lichidității și solvabilității societății LITEX IMPEX SRL, pentru a arăta capacitatea societății de a-și onora obligațiile de plată și pentru o imagine complexă a echilibrului financiar patrimonial, am calculat ratele de echilibru financiar patrimonial.

Lichiditatea exprimă fondul de rulment în mărime relativă (M. Grigore, 2021).

Tabelul: 9 – Rate de echilibru financiar

RATELE DE ECHILIBRU FINANCIAR PATRIMONIAL				
DENUMIRE	2017	2018	2019	2020
1. RATA LICHIDITATII GENERALE	0,703679725	1,158635558	1,293346538	1,403324236
1.2 RATA LICHIDITATII PARTIALE	0,158843005	0,311374811	0,366044701	0,511826928
1.3 RATA LICHIDITATII IMEDIATE	0,034517225	0,160926841	0,154406833	0,135013516
2. RATA SOLVABILITATII	1,673632358	1,32161273	1,416915299	1,470916933
3. RATA INDATORARII GLOBALE	0,597502788	0,756651308	0,705758489	0,627326215
3.1 RATA INDATORARII LA TERMEN	0,131944757	0,623775275	0,53974189	0,480917655

Sursa: Prelucrare autor pe baza situațiilor financiare ale societății LITEX IMPEX, aferente perioadei 2017 – 2020

Analizând echilibrul financiar al societății prin calculul ratelor de echilibru financiar patrimonial, observăm că rata lichidității generale are valori sub pragul de 1 în anul 2017, înregistrează creștere în 2018, dar fără a atinge pragul optim, scade ușor în 2019, iar în 2020 are cel mai ridicat nivel, de 1,40. Totuși, societatea nu se încadrează în intervalul optim de 2-2,5, nici stocurile acesteia nu sunt foarte lichide, această situație oferindu-ne imaginea unei societăți cu o lichiditate generală redusă.

Rata lichidității parțiale ne indică de asemenea valori foarte mici, sub minimul recomandat, acest lucru semnificând faptul că societatea nu are capacitatea de a-și plăti datoriile pe termen scurt din creanțe și active de trezorerie.

Rata lichidității imediate se află în toți anii analizați sub pragul minim, într-o ușoară creștere în ultimii 3 ani, dar rămânând sub pragul de 0,3, ceea ce ne indică că societatea nu are capacitatea de a-și rambursa instantaneu datoriile pe termen scurt din disponibilul existent.

Solvabilitatea reprezintă capacitatea entității de a face față plăților scadente. Analizând rata solvabilității, observăm că doar în 2017 societatea are o rată a solvabilității peste 1,5, ceea ce dovedește că firma este solvabilă, însă în 2018 rata scade la aproximativ 1,3. În 2019 și 2020 rata solvabilității înregistrează totuși o creștere ajungând în 2020 la valoarea de 1,47 care o situează aproape de pragul de 1,5. Putem concluziona că firma se află la limita gradului de a face față datoriilor totale.

Rata îndatorării globale ne indică că societatea se află peste pragul maxim în 2018 și 2019, doar în anul 2017 și 2020 situându-se sub pragul de 0,67.

Analizând rata îndatorării la termen, observăm de asemenea, că societatea este îndatorată pe termen mediu și lung peste prag, excepție făcând doar anii 2017 și 2020. Acest lucru semnifică că societatea este la limita de a primi credite bancare.

2.4. Diagnosticul performanțelor financiare

Performanța financiară reprezintă un concept de interes pentru o gamă largă de utilizatori dar mai ales pentru managerii și acționarii unei companii, în vederea identificării problemelor cu care organizația se confruntă dar și a soluționării lor prin implementarea unor strategii care să conducă la consolidarea poziției pe piața.

Analiza privind performanța financiară se realizează prin calculul unor indicatori ce caracterizează activitatea companiei prin prisma productivității și a eficienței. Gradul de rentabilitate este dat de eficiența în gestionarea resurselor, de capacitatea de inovare dar și de practicarea unui management modern, care să vizeze obiective clar stabilite, bugete concepute și structurate în raport cu realitatea economico – financiară a companiei, participație și nu în ultimul rând o bună previziune și adaptare la dinamica contextuală a pieței.

Diagnosticul rentabilității firmei se realizează pe baza contului de profit și pierdere, prin intermediul unor indicatori ce evidențiază soldurile intermediare de gestiune, capacitatea de autofinanțare și ratele de rentabilitate. Contul de profit și pierdere evidențiază fluxurile de venituri și cheltuieli pe durata exercițiului financiar (M. Grigore, 2021).

Pe baza contului de rezultate se pot calcula indicatori privind volumul și rentabilitatea activității firmei. Seria acestor indicatori poartă numele de cascadă a soldurilor intermediare de gestiune (S.I.G.), fiecare sold intermediar reflectând rezultatul gestiunii financiare la treapta respectivă de acumulare.

Pentru determinarea S.I.G. ale societății LITEX IMPEX SRL, am utilizat metoda franceză, grupând veniturile și cheltuielile astfel:

- Venituri și cheltuieli de exploatare
- Venituri și cheltuieli financiare
- Venituri și cheltuieli cu caracter excepțional

Pentru determinarea S.I.G., am calculat indicatorul preliminar marja comerciala (MC), acesta fiind specific firmelor cu activitate comercială, cum este și cazul societății analizate.

Tabelul 10: Marja Comercială (MC) - lei

DENUMIRE	2017	2018	2019	2020
MARJA COMERCIALA (MC)	**721.835**	**872.921**	**1.300.830**	**1.015.971**

Sursa: Prelucrare autor pe baza situațiilor financiare ale societății LITEX IMPEX, aferente perioadei 2017 – 2020

Analizând valorile MC realizate de societatea analizată, observăm o ușoară creștere a acesteia în anul 2018, urmată de o creștere majoră în anul 2019, datorită faptului că ritmul de creștere a veniturilor din vânzarea mărfurilor este mai

accentuat decât ritmul de creștere al cheltuielilor privind mărfurile. În 2020 MC scade din cauza situației generate de pandemia Covid 19.

Producția exercițiului (QE) este indicatorul care dimensionează întreaga activitate de producție a firmei.

Tabelul: 11 – Producția exercițiului (QE) - lei

DENUMIRE	2017	2018	2019	2020
QE=QV+/-QS+QI	**1.062.059**	**534.219**	**937.514**	**738.984**

Sursa: Prelucrare autor pe baza situațiilor financiare ale societății LITEX IMPEX, aferente perioadei 2017 – 2020

Din analiza tabelului 11, observăm o scădere a QE (QV) în anul 2018, o creștere importantă în 2019, urmată iar de o scădere la nivelul anului 2020, ceea ce ne indică o diminuare a lucrărilor executate (lucrări de întreținere și reparație autovehicule), ceea ce se poate explica pentru 2020, cauza fiind de natură externă, generată de pandemia Covid 19, contextul de lucru în telemuncă, șomajul tehnic, restricțiile de circulație defavorizând practic acest sector de activitate.

Determinarea soldurilor intermediare de gestiune (S.I.G.) se face în cascadă și le vom analiza în tabelul nr. 12.

Tabelul:12 – Solduri intermediare de gestiune - lei

S.I.G.				
DENUMIRE	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**
VA	1.161.839	794.937	1.536.728	1.198.420
EBE	284.537	-199.166	677.293	482.550
RE	66.106	-379.568	487.801	333.682
RC	59.885	-429.432	397.619	359.110
RB	14.178	-468.806	239.761	254.462
RN	4.596	-468.806	198.775	215.132

Sursa: Prelucrare autor pe baza situațiilor financiare ale societății LITEX IMPEX, aferente perioadei 2017 – 2020

Din analiza soldurilor intermediare de gestiune observăm că în anul 2018 toate soldurile intermediare de gestiune, cu excepția valorii adăugate (VA), sunt negative.

Societatea analizată înregistrează o scădere majoră a valorii adăugate în anul 2018, în special pentru că valoarea producției vândute scade foarte mult în acest an. În 2019 VA crește ca urmare a majorării concomitente a marjei comerciale și a producției vândute, apoi în anul 2020 iar scade însă doar comparativ cu anul 2019.

Putem concluziona astfel că în anul 2019 societatea a avut cel mai înalt grad de eficacitate.

Analizând excedentul brut al exploatării (EBE), observăm că acesta scade în 2018 înregistrând o valoare negativă, el măsurând practic deficitul degajat de activitatea de exploatare în termeni monetari. În anul 2019 prezintă o creștere semnificativă, ce exprimă acumularea brută din activitatea de exploatare, însă scade iar în anul 2020. Excedentul brut al exploatării reprezintă o resursă primară a întreprinderii și o sursa potențială de autofinanțare și de plată a creditorilor.

Rezultatul exploatării (RE), calculat ca excedent brut al exploatării minus ajustări de valoare, exprimă mărimea absolută a profitabilității activității de exploatare (M. Grigore, 2021). Pentru societatea analizată, observăm o scădere majoră în anul 2018 a rezultatului de exploatare, ceea ce evidențiază activitatea de exploatare ca nerentabilă în acel an, prezintă apoi o creștere semnificativă în 2019, ceea ce ne indică o îmbunătățire a rentabilității activității de exploatare, însă scade iar în 2020 cu aproape 30% față de anul precedent.

Rezultatul curent (RC) - profit sau pierdere vizează atât de rezultatul exploatării normale și curente, cât și cel al activității financiare, reprezentând rezultatul tuturor operațiilor curente ale întreprinderii. Din analiza tabelului 12 observăm o scădere accentuată în anul 2018, urmată de o creștere în anul 2019 și de o scădere iar în anul 2020, societatea înregistrând însă profit în toți anii analizați, cu excepția anului 2018.

Rezultatul Brut (RB) înregistrează o scădere majoră în anul 2018, urmată de creștere în următorii 2 ani analizați, ca urmare a creșterii rezultatului din exploatare, dar important este că în cazul unor evenimente imprevizibile, societatea ar avea capacitatea de a face față acestora datorită veniturilor realizate.

Rezultatul net (RN) al exercițiului exprimă mărimea absolută a rentabilității financiare cu care vor fi remunerați acționarii pentru capitalurile proprii subscrise (M. Grigore, 2021).

Societatea analizată realizează un RN pozitiv în anul 2017, dar cu o valoare foarte mică, un RN negativ în 2018, semnificând pierdere. În anul 2019, rezultatul net devine pozitiv, iar în anul 2020 acesta crește evidențiind creșterea rentabilității financiare a firmei.

Urmare a determinării soldurilor intermediare de gestiune, am calculat și capacitatea de autofinanțare (CAF), care evidențiază posibilitatea companiei de a-și finanța din surse proprii activitățile viitoare.

Tabelul: 13 – Capacitatea de autofinanțare - lei

DENUMIRE	2017	2018	2019	2020
CAF	223.027	-288.404	388.267	364.000

Sursa: Prelucrare autor pe baza situațiilor financiare ale societății LITEX IMPEX, aferente perioadei 2017 – 2020

Analizând capacitatea de autofinanțare a societății LITEX IMPEX, observăm că în anul 2018 aceasta devine negativă, practic societatea nu are capacitate de autofinanțare.

În anul 2019, CAF înregistrează creștere, conferind companiei libertate de acțiune, în sensul că autonomia financiară dobândită prin autofinanțare permite acesteia independența de gestionare față de organismele financiare și de credit, permite reducerea cheltuielilor financiare.

Pentru anul 2020, capacitatea de autofinanțare înregistrează o mică scădere, însă putem considera că reprezintă un mijloc de finanțare, o sursă independentă și stabilă.

Rentabilitatea unei societăți este dată de un sistem de rate de eficiență, determinate ca raport între soldurile intermediare de gestiune și capitalurile medii investite (capital propriu, activ economic, activ total).

Pentru diagnosticarea performanțelor financiare ale societății studiate, am calculat ratele de rentabilitate.

Tabelul: 14 – Ratele de rentabilitate - %

DENUMIRE	2017	2018	2019	2020
Rata excedentului brut	13,24		25,79	17,38
Rata de rentabilitate ec.bruta	3,08		18,57	12,02
RATA de rentabilitate ec.neta	**0,21**		**10,03**	**8,47**
Rata profitului net	0,21		7,57	7,75

Sursa: Prelucrare autor pe baza situațiilor financiare ale societății LITEX IMPEX, aferente perioadei 2017 – 2020

Așa cum se observă din tabelul 14, pentru anul 2018 nu au putut fi calculate ratele de rentabilitate economică, întrucât rezultatele obținute la sfârșitul anului sunt negative.

Pentru toți anii analizați, observăm că rata excedentului brut are o valoare mult mai mare comparativ cu celelalte rate de rentabilitate economică, iar rata profitului net este în creștere, înregistrând cea mai mare valoare în anul 2020. Rata excedentului brut, crește foarte mult în 2019 și scade în 2020 cu aproape 11 puncte procentuale.

De asemenea, rata de rentabilitate economică brută, crește cu aproape 8 puncte procentuale în 2019 și scade cu 9 puncte procentuale în 2020.

Rata de rentabilitate economică netă se situează la un procent aproape de 0 în anul 2017, în anul 2018 nu a putut fi calculată, iar în anul 2019 crește. În anul 2020, se observă o ușoară scădere.

Pentru o imagine mai detaliată, o vom analiza ulterior în raport cu rata dobânzii.

Rata profitului net are o valoare foarte mică în anul 2017, în anul 2018 nu poate fi calculată din cauza rezultatului negativ, dar în anii 2019 și 2020 înregistrează o creștere. Aceasta rată este dependentă de politica de finanțare a firmei pentru că ia în calcul dobânzile aferente capitalului împrumutat, de aici rezultă și creșterea din anii 2019 și 2020.

Analizând în tabelul 15 interdependența dintre rentabilitatea financiară, rentabilitatea economică și rata dobânzii, observăm că societatea se află în situația în care rata rentabilității economice este mai mare decât rata dobânzii la creditele contractate de firmă în anii 2019 și 2020, iar efectul de levier este mai mare de 0. În acest caz, rentabilitatea financiară va fi cu atât mai mare cu cât levierul financiar este mai mare, astfel că firma este interesată să se împrumute cât mai mult.

În cazul societății analizate, putem aprecia că în anii 2017, 2019 și 2020 prin efectul de levier financiar se obține o creștere a ratei rentabilității financiare peste nivelul ratei rentabilității economice nete.

Considerând că rata rentabilității financiare exprimă eficiența utilizării capitalului firmei, putem spune că aceasta trebuie să prezinte o importantă deosebită pentru acționarii firmei, care apreciază în funcție de nivelul acesteia dacă investițiile lor sunt justificate. Menținerea unui nivel corespunzător al acestei rate conduce la realizarea criteriilor de performanță ale firmei.

Tabelul: 15 – Ratele de rentabilitate economică și financiară - %

DENUMIRE	2017	2018	2019	2020
Rata de rentabilitate economica net	**0,21**		**10,03**	**8,47**
Rata rentabilitătii financiare	**0,37**		**18,11**	**16,49**
Efectul de levier financiar	**0,15**		**8,09**	**8,02**

Sursa: Prelucrare autor pe baza situațiilor financiare ale societății LITEX IMPEX, aferente perioadei 2017 – 2020

Considerând că rata rentabilității financiare exprimă eficiența utilizării capitalului firmei, putem spune că aceasta trebuie să prezinte o importantă deosebită pentru acționarii firmei, care apreciază în funcție de nivelul acesteia dacă investițiile lor sunt justificate. Menținerea unui nivel corespunzător al acestei rate conduce la realizarea criteriilor de performanță ale firmei.

Pentru societatea LITEX IMPEX, putem aprecia că față de anii 2017 și 2018, performanțele financiare ale societății cresc în 2019, însă ratele de rentabilitate economică și financiară se situează la un prag încă mic. Având în vedere că în 2020 aceste rate scad cu cca. 2 puncte procentuale față de anul precedent, managerii societății ar trebui să analizeze mai atent cum ar putea menține un nivel corespunzător al rentabilității, astfel încât societatea să nu devină vulnerabilă.

2.5. Sinteza diagnosticului financiar al societății

O analiză comparativă a punctelor forte și avantajelor pe care le poate fructifica societatea ***LITEX IMPEX,*** dar și a punctelor slabe și amenințărilor acesteia este prezentată în Tabelul 16.

Tabelul 16: Analiza SWOT

PUNCTE TARI	PUNCTE SLABE
- Experiența în domeniul auto; - Reprezentantul unei mărci cu o bună notorietate în lume; - Marja comercială înregistrează valori pozitive și crescătoare; - EBE înregistrează valori pozitive în anii 2017 și 2018 cu o creștere semnificativă în anul 2019 și își păstrează valoarea pozitivă și în anul 2020 - Rezultatul exploatării cunoaște o creștere majoră în anul 2019, ceea ce semnifică rentabilitatea activității de exploatare; - Rezultatul curent și rezultatul brut sunt pozitive și în creștere în anul 2019 și 2020, societatea înregistrând profit în ultimii doi ani analizați; - Rezultatul net devine pozitiv și înregistrează creștere în ultimii ani 2019 și 2020, ceea ce semnifică o creștere a rentabilității financiare a firmei; - Capacitatea de autofinanțare este pozitivă și în creștere în anul 2019 și 2020, societatea dobândind autonomie financiară;	- În primii 3 ani analizați, trezoreria netă se situează peste procentul maxim admis de 3% din total activ, semnificând o utilizare inadecvată a capitalului, iar în anul 2020 înregistrează o valoare negativă, ceea ce se transpune într-un dezechilibru monetar; - Ratele mici de lichiditate generală, parțială și imediată evidențiază că societatea are dificultăți în achitarea obligațiilor scadente pe termen scurt din activele pe termen scurt existente; - Rata solvabilității se situează sub pragul de 1,5 în ultimii 3 ani analizați; - Rata îndatorării globale ne indică că societatea se află peste pragul maxim în 2018 și 2019, doar în anul 2017 și 2020, situându-se cu puțin sub pragul de 0,67; - Rata de rentabilitate economică netă și cea de rentabilitate financiară au valori situate sub 0,4% în anul 2017, în anul 2018 nu au putut fi calculate din cauza rezultatelor negative (pierderilor) obținute și, cu toate ca în anul 2019 cresc, în anul 2020 se diminuează.

OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
- Trendul crescut de orientare a românilor către mărci de import de calitate superioară; - Reprezentare exclusivă a mărcii Mitsubishi în jud. Prahova, Dâmbovița, Buzău; - Relansarea la nivel național a programului de Stimulare a Reînnoirii Parcului Auto Național.	- Piața înregistrează o tendință de descreștere în contextul pandemiei mondiale; - Prezența națională a doi importanți producători de autoturisme; - Concurența puternică a unor prestatori similari pe segmentul de piață abordat.

III. Rezultate

Având în vedere rezultatele obținute ca urmare a cercetării cu privire la echilibrul și performanțele financiare ale societății LITEX IMPEX, putem afirma cu certitudine că pentru definirea unui management modern este necesară abordarea unei diagnosticări cât mai complexe, cel puțin sub aspectul corelării în interpretare a indicatorilor de echilibru cu cei de performanță întrucât așa cum s-a putut observa, deși societatea a înregistrat un rezultat net pozitiv și în creștere, indicatorii de echilibru evidențiază o lichiditate scăzută, un grad suboptimal al solvabilității, societatea fiind la limita de a face față datoriilor totale, cu un grad ridicat de vulnerabilitate, fapt ce impune o modificare a strategiilor firmei în contextul redobândirii echilibrului și a sănătății economico-financiare.

IV. Concluzii

În contextul aspectelor prezentate în demersul științific, un management performant ce implică o bună funcționalitate și coordonare precum și crearea unei culturi organizaționale propice dezvoltării, are ca element decisiv sistemul de management, sistem din care face parte subsistemul decizional ce vizează și diagnosticul financiar.

Un diagnostic financiar complex ajută la dezvoltarea unor strategii eficiente, apreciind în mod obiectiv situația financiară în întreg ansamblul ei, fiind util totodată și potențialilor investitori.

Combinarea mai multor indicatori în analiză oferă un tablou complex asupra rentabilității unei organizații, conferind garanția unor strategii viitoare bazate pe eliminarea vulnerabilităților, pe corectarea punctelor slabe și fructificarea punctelor forte și oportunităților.

De asemenea, pentru cunoașterea în profunzime a stării de sănătate a organizației, se recomandă ca analiza echilibrului și performanțelor să fie completată cu analiza riscului economic și financiar.

Studiul realizat la societatea LITEX IMPEX, întărește convingerea că în mediul de afaceri românesc, societățile cu capital privat ar trebui să utilizeze tot instrumentarul de management, astfel încât să contribuie la adoptarea unui management strategic, a unui management modern care să conducă la obținerea de avantaj competitiv, la atragerea de fonduri, de noi investiții și nu în ultimul rând la menținerea poziției pe piețele internaționale.

***Notă**: Articolul reprezintă parte din lucrarea de disertație "Diagnosticul financiar al unei societăți din domeniul auto," pentru finalizarea studiilor de master Management Contabil, Audit și Expertiză Contabilă - Universitatea "Nicolae Titulescu" București, sub coordonarea conf. univ. dr. Maria Grigore*

Referințe

- Maria Grigore, Diagnosticul financiar al întreprinderii. Note de curs, Universitatea Nicolae Titulescu, 2021
- Victor Dragotă, Laura Obreja Brașoveanu, Ingrid-Mihaela Dragotă, Management financiar, Volumul I: Diagnosticul financiar al companiei, Editura Economică, București, 2012, pag. 34-35
- https://www.acea.be/statistics/tag/category/key-figures
- Institutul Național de statistică – www.statistic.insse.ro – tempo-online

ANALIZĂ COMPARATIVĂ PRIVIND IMPOZITAREA SALARIILOR ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

Eva-Alexandra POPA*

Abstract

La nivelul Uniunii Europene se vorbeşte tot mai des despre eliminarea inechităţilor, un nivel adecvat al salariilor, solidaritate şi bunăstarea cetăţenilor. Alinierea la standardele europene din domeniul fiscalizării salariilor constituie un deziderat pentru statele membre. Cu toate acestea fiecare stat membru are autonomie în ceea ce priveşte propriul său sistem de impozitare a salariilor, ce poate duce la o mare varietate în ceea ce privește nivelul de impozitare în diferite țări. Prezentul articol îşi propune o analiză a nivelului impozitării veniturilor realizate de persoanele fizice în statele membre U.E. precum şi a poziţiei pe care o ocupă România comparativ cu acestea din punctul de vedere al nivelului cotelor de impozitare, dar şi al salariului minim pe țară garantat în plată şi al salariului mediu brut. Metodele de cercetare folosite sunt analiza comparativă şi metoda grafică. Finalitatea lucrării este de a transpune particularităţile din domeniul fiscalităţii salariilor la nivelul Uniunii Europene şi la nivelul ţării noastre şi identificarea unor modele de bune practici.

Cuvinte cheie: *contribuţii sociale obligatorii, impozit pe venit, cote progresive, cotă unică, salariu minim.*

I. Introducere

Modificările legislative din domeniul fiscalității salariilor pot avea un impact semnificativ asupra angajatorilor, angajaților și mediului economic în general. Pentru a înţelege mai bine particularităţile acestui domeniu, trebuie să analizăm aspecte legate de cotele contribuţiilor sociale obligatorii, cotele de impozit pe venit, dar şi evoluţia salariului minim la nivelul Uniunii Europene.

Sistemul fiscal al fiecărui stat este cel care determină nivelul de impozitare aplicabil în sfera sa. Acest aspect este justificat prin faptul că, pentru a se dovedi eficientă, o măsură legislativă trebuie să ţină cont de realităţile economice şi fiscale din statul respectiv. Aşadar, la nivelul Uniunii Europene nu se regăsesc norme comune de impozitare a veniturilor din muncă.

* Masterand, Facultatea de Economie şi Administrarea Afacerilor, Universitateaa „Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: popaeva@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. Univ. Dr. Maria Grigore (e-mail: mgrigore@univnt.ro).

Principalul scop al acestui articol este acela de a creiona o imagine de ansamblu asupra nivelului fiscalizării salariilor atât în România cât şi la nivelul Uniunii Europene. Lucrarea prezintă date despre nivelul de impozitare a salariilor şi a evoluţiei salariului minim la nivelul Uniunii şi la nivelul ţării noastre. Am ales, de asemenea, să fac o scurtă analiză a câștigului salarial în raport cu evoluţia preţurilor de consum şi a numărului de salariaţi corelat cu venitul minim brut pe ţară, din România.

Lucrarea cuprinde informații privind nivelul fiscalizării salariilor din fiecare stat membru și salariul minim. Prezentul articol se bazează pe surse oficiale, cum ar fi baza de date a Uniunii Europene (Eurostat), pentru a efectua analize și clasamente ale statelor membre în funcție de nivelul salariilor minime și medii, precum și de nivelul cotelor de impozitare utilizate. Finalitatea analizelor este de a evidenţia practicile din domeniul fiscalităţii salariilor la nivelul Uniunii Europene şi de a observa locul ocupat de România. Interpretarea rezultatelor va fi realizată cu ajutorul a două metode de cercetare: analiza comparativă și metoda grafică.

II. Contribuţiile sociale aferente salariilor în statele membre ale Uniunii Europene

Pentru atingerea scopului stabilit, şi anume efectuarea unei analize sistematice asupra pieţei muncii atât la nivelul Uniunii Europene, cât şi la nivelul ţării noastre, am centralizat şi analizat mai multe seturi de date.

Prima analiză se concentrează pe taxarea forţei de muncă la nivelul Uniunii Europene. Analiza a fost făcută la nivelul anului 2022 în comparaţie cu anul precedent, din perspectiva cotelor contribuţiilor sociale datorate de angajator şi a celor datorate de către angajaţi. Informaţiile au fost extrase din baza de date a Eurostat, dar şi din alte surse web (tabelul nr. 1).

Tabel nr.1 – Contribuţiilor sociale la nivelul Uniunii Europene pentru anii 2021 şi 2022

Nr. Crt.	Tara	Cota angajator (%)		Cota angajat(%)		Cota totală 2022 (%)
		2022	2021	2022	2021	
1	Franța	45	45	23	23	68
2	Olanda	23,59	23,19	27,65	27,65	51,24
3	Slovacia	35,2	35,2	13,4	13,4	48,6
4	Belgia	35	25	13,07	13,07	48,07
5	Cehia	33,8	33,8	11	11	44,8
6	Italia	30	30	10	9,49	40
7	Austria	21,38	21,38	18,12	18,12	39,58
8	Suedia	31,42	31,42	7	7	38,42

9	Slovenia	16,1	16,1	22,1	22,1	38,2
10	Estonia	33,8	33,8	3,6	3,6	37,4
11	Romania	2,25	2,25	35	35	37,25
12	Germania	22,54	19,98	14,12	20,23	36,66
13	Grecia	22,54	24,81	14,12	15,75	36,66
14	Croația	16,5	16,5	20	20	36,5
15	Spania	29,9	29,9	6,35	6,35	36,25
16	Polonia	22,14	22,14	13,71	13,71	35,85
17	Portugalia	23,75	23,75	11	11	34,75
18	Letonia	23,59	23,59	10,5	10,5	34,09
19	Bulgaria	19,62	19,02	13,78	13,78	33,4
20	Ungaria	13	17	18,5	18,5	31,5
21	Finlanda	20	20,66	10,89	11,76	30,89
22	Luxembourg	15,45	15,17	12,45	12,45	27,9
23	Lituania	1,77	1,77	19,5	19,5	21,27
24	Malta	10	10	10	10	20
25	Cipru	8,3	8,3	8,3	8,3	16,6
26	Irlanda	11,05	11,05	4	4	15,05
27	Danemarca	0	0	0	0	0

Sursa:https://tradingeconomics.com/country-list/social-security-rate-for employees?continent=europe

În urma centralizării datelor referitoare la cotele de contribuții din fiecare ţară am făcut o analiză succintă a imaginii de ansamblu. O primă observație este aceea că majoritatea statelor membre au optat pentru o cotă a contribuţiilor sociale obligatorii ce revin angajatorului în cote mai mari faţă de cele datorate de angajat. Câteva ţări practică însă cote egale.

În funcție de nivelul cotelor de contribuții din fiecare țară, putem împărți țările în trei categorii, în funcție de nivelul total al cotelor de impozitare:

- Țările cu niveluri ridicate de impozitare (44,8% - 68%):
  - Franța este ţara cu cel mai ridicat nivel de impozitare, cu o cotă totală de 68%. De menționat că în Franța vârsta legală de ieșire la pensie a trecut, în 2010, de la 60 la 62 de ani. Odată cu noua reformă în domeniu, Executivul dorește să crească perioada activă, până la 64 de ani. Observăm că, deşi această ţară are cel mai ridicat nivel de impozitare, deţine cea mai mică vârstă de pensionare din rândul ţărilor membre UE, împreună cu Grecia, Italia, Luxemburg și Slovenia.

- Belgia are un nivel ridicat al contribuțiilor totale (48,07%), cu o cotă a angajatorului de 37%, cotă ce a crescut cu 10 puncte procentuale în 2022 față de anul anterior. Cota angajatului reprezintă mai puţin de o treime din contribuţia angajatorului.
- Alte țări cu niveluri ridicate ale contribuțiilor sociale totale aferente salariilor sunt Olanda (51,24%), Slovacia (48,6%) și Cehia (44,8%).

- Țările cu niveluri medii de impozitare (33,4% - 40%):
  - Italia, Austria, Suedia, Slovenia, Estonia, România, Germania, Grecia, Croația, Spania, Polonia, Portugalia, Letonia și Bulgaria fac parte din categoria țărilor cu niveluri medii de impozitare.
- Țările cu niveluri scăzute de impozitare (15,05% - 31,5%):
  - Ungaria, Finlanda, Luxemburg, Lituania, Malta, Cipru și Irlanda au cele mai mici cote totale ale contribuțiilor sociale din listă.
  - Danemarca se află de asemenea în această grupă, dar ocupă un loc aparte deoarece contribuţia pentru piaţa muncii (arbejdsmarkedsbidrag) este foarte redusă, fiind este exprimată în Euro, nu procentual. Prestațiile de asigurări sociale sunt finanțate aproape în totalitate de la bugetul statului și bugetele locale.

În ceea ce privește evoluția cotelor de impozitare aferente contribuțiilor sociale între 2021 și 2022, putem observa următoarele trenduri:

- Majoritatea țărilor nu au modificat cotele de impozitare în perioada analizată, menținându-se la nivelul din 2021. Acestea includ Austria, Cehia, Cipru, Danemarca, Letonia, Lituania, Malta, Portugalia, Slovacia și Slovenia.
- În cazul unor țări, precum Belgia, Bulgaria, Croația, Estonia, Finlanda, Germania, Grecia, Italia, Luxemburg, Olanda, Polonia, Spania și Suedia, s-au înregistrat creșteri ale cotelor de impozitare între 2021 și 2022, fie la nivelul cotei angajatorului, fie la nivelul cotei angajatului sau la ambele niveluri.

III. Cotele aferente impozitului pe venit în statele membre ale Uniunii Europene

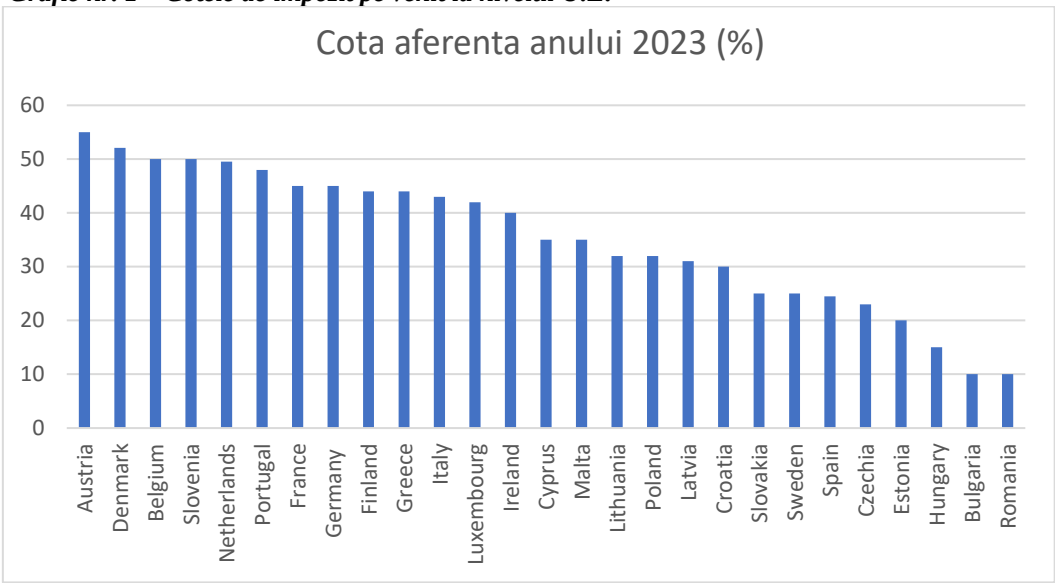
Cel de-al doilea set de date supus analizei a fost cel al modului în care munca este taxată la nivelul uniunii. Am încercat să evidenţiez modul în care statele membre aleg să impoziteze venitul din salarii şi unde se situează România.Aşa cum am menţionat anterior, în majoritatea statelor, taxarea muncii este formată din plata impozitului pe venit și din plata contribuțiilor sociale. În cele mai multe cazuri, chiar dacă acestea pică în sarcina angajatului sau angajatorului și chiar într-un

sistem hibrid în cea mai mare parte, ele sunt oprite la sursă de către angajator și transferate statului

În urma centralizării datelor referitoare la cotele de impozit pe venit (graficul nr. 1), am observat că unele ţări au ales să aplice cote unice pentru impozitul pe venit, iar altele au ales cote progresive în funcţie de venitul obţinut. În cazul statelor care aplică cote progresive, am ales cota maximă ce poate fi aplicată în statul respectiv, la nivelul anului 2023.

Mi-am propus să analizez modul în care anumite state membre taxează veniturile din salarii a unui cetățean singur, cu un contract de muncă standard, fără a lua în calcul anumite excepții legate de tipul industriei în care activează sau de deducerile de care poate beneficia.

Grafic nr. 1 – Cotele de impozit pe venit la nivelul U.E.

Sursa: Taxes in Europe Database v3 (europa.eu)

Austria este una dintre ţările care au ales să aplice o cotă progresivă de impozitare a veniturilor, cu şase cote progresive. Tot aceasta este ţara în care regăsim cea mai mare valoare a cotei de impozitare de 55% pentru veniturile anuale ce depăşesc 1 milion Euro. Veniturile sub 11.000 Euro nu sunt supuse taxării.

În Danemarca veniturile impozabile obținute de persoanele fizice se împart în două categorii: venituri personale (venituri din salariu, pensie și din activități independente) și venituri din câștiguri de capital. Impozitul se calculează în cote progresive și se plătește separat pentru fiecare dintre surse. Totalul impozitelor pe venit (având ca destinație bugetul de stat, regional și municipal) nu poate depăși 52,07% din venitul personal.

În Belgia, sunt taxate cu 25% veniturile de până la 15.200 Euro, iar celor ce depășesc 46.440 Euro li se aplică o cotă de impozitare de 50%.

Un nivel de taxare similar, în jurul procentului de 48% îl regăsim și în cazul Portugaliei, cu precizarea că este valabil dacă vorbim de un venit lunar brut de 1.000 Euro, care este impozitat cu 15% și la care se adaugă contribuții sociale de aproximativ 35%. În cazul salariului minim, care este în valoare de 886,67 euro pe lună, impozitul pe venit este de 10%, ceea ce reprezintă o taxare totală de aproximativ 45%.

În Grecia, se aplică un sistem de impozitare progresiv pe venitul salarial, împărțit în cinci trepte. Acest impozit este calculat pe baza venitului net obținut după plata cotizațiilor sociale care depășesc 40%, din care 24,81% sunt plătite de angajator și 15,75% de angajat. Cea mai mică cotă este de 9% şi se aplică veniturilor anuale cuprinse între 0 și 10.000 Euro. Cota cea mai mare este de 44% şi se aplică veniturilor anuale care depășesc 40.000 Euro.

Cota de impozitare a salariului în Cehia este de 15%, cu excepția celor care au venituri anuale de peste 1.867.728 de coroane cehe, respectiv 77.989 Euro. În acest caz impozitul se mărește la 23%.

În România, în cazul unui contract de muncă standard, o proporție de 47,5% din salariul brut este direcționată către statul român. Angajatorul suportă contribuția asiguratorie pentru muncă (CAM) în valoare de 2,25%, iar angajatul plătește contribuția de asigurări sociale (CAS) în valoare de 25%, contribuția de asigurări sociale de sănătate (CASS) în valoare de 10%, precum și impozitul pe venit din salarii, în cuantum de 10%.

IV. Evoluţia salariului minim la nivelul Uniunii Europene

În Uniunea Europeană salariul minim diferă de la o țară la alta, deoarece fiecare țară are propriile sale legi și reglementări privind salariul minim. Cu toate acestea, există unele directive europene care stabilesc standarde de bază pentru salariul minim în statele membre ale UE.

Asigurarea unor salarii adecvate pentru lucrătorii din Uniune este esențială pentru garantarea condițiilor de muncă și de trai adecvate, precum și pentru a clădi economii și societăți reziliente și echilibrate, în conformitate cu Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă a Organizației Națiunilor Unite și cu obiectivele acesteia. Salariile adecvate sunt o componentă esențială a modelului U.E. de economie socială de piață. Convergența între statele membre în acest domeniu contribuie la realizarea promisiunii de prosperitate comună în Uniune.

La nivelul Uniunii Europene există o preocupare constantă faţă de accesul tuturor cetăţenilor la un trai decent, prin asigurarea unor condiţii de muncă şi de trai adecvate. În acest sens Parlamentul European a adoptat în luna octombrie 2022 noi norme privind salariile minime adecvate pentru toți lucrătorii din U.E. Legislația U.E., convenită cu Consiliul în iunie 2022, urmărește să amelioreze condițiile de

viață și de muncă ale tuturor lucrătorilor din U.E., precum și să promoveze progresul economic și social.

În luna iulie 2022 membrii Comisiei pentru ocuparea forței de muncă și afaceri sociale au susținut acordul neoficial la care s-a ajuns cu Consiliul la 6 iunie 2022. În acest scop, ea stabilește un set de cerințe pentru caracterul adecvat al salariilor minime prevăzute de legislația națională și/sau de acordurile colective și ameliorează accesul efectiv al lucrătorilor la protecția salariului minim.[1]

Deși stabilirea salariului minim rămâne o responsabilitate a fiecărei țări, statele membre trebuie să se asigure că salariile minime pe care le stabilesc sunt suficiente pentru ca lucrătorii să trăiască decent, luând în considerare costul vieții și nivelul general al salariilor. Pentru a evalua caracterul adecvat al salariilor minime legale existente, statele membre pot folosi un coș de bunuri și servicii la prețuri reale ca referință sau pot stabili salariile minime la 60% din salariul median brut și la 50% din salariul mediu brut.[2]

Eurostat publică statistici referitoare la salariul minim, care se referă la nivelul salariului minim la nivel național, aplicat de obicei pentru toți sau o mare parte a angajaților dintr-o țară. Acesta este impus prin lege sau printr-un acord intersectorial la nivel național, după consultarea partenerilor sociali. Salariile minime sunt prezentate sub formă de rate lunare pentru câștigurile salariale brute, înainte de deducerea impozitului pe venit și a contribuțiilor de asigurări sociale, care variază de la o țară la alta. Acestea sunt publicate de Eurostat de două ori pe an, la 1 ianuarie și la 1 iulie, și reflectă situația înregistrată anual. Din baza de date menţionată am extras nivelul salariilor minime din Uniunea Europeană, aferente anilor 2021, 2022 şi lunii ianuarie 2023 (graficul nr. 2).

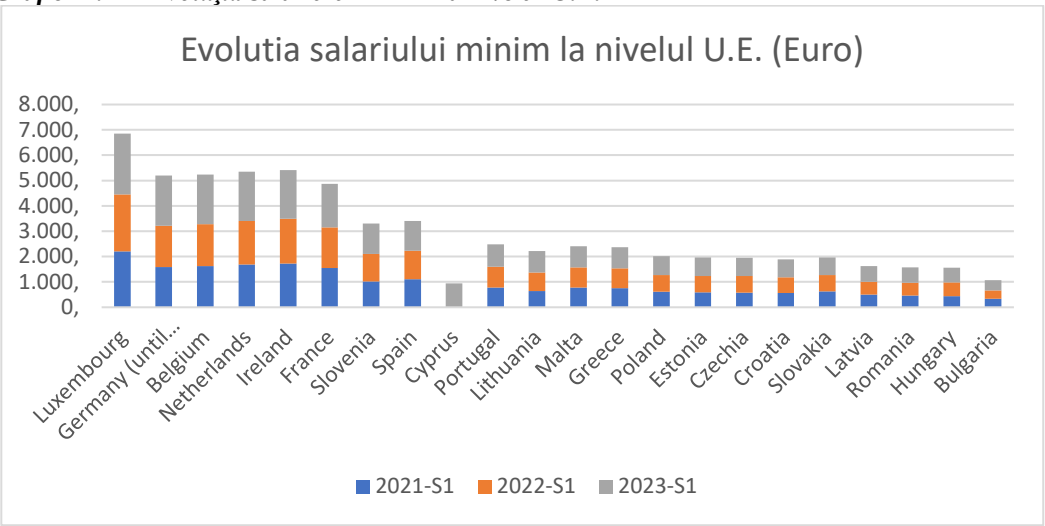
În general, salariile minime în U.E. au crescut în ultimii ani, în special în urma crizei economice cauzate de pandemia COVID-19, care a pus sub presiune guvernele pentru a sprijini mai mult cetățenii cu venituri reduse.

Pentru statele membre ale Uniunii Europene din afara zonei euro care au salarii minime, pentru Regatul Unit, precum și pentru țările candidate la UE și Statele Unite, nivelurile și clasificarea salariilor minime exprimate în euro sunt afectate de ratele de schimb utilizate pentru conversia din monedele naționale în euro.

[1] https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2021-0325_RO.html?redirect, consultat la 20.02.2023.

[2] https://www.europarl.europa.eu/news/ro/press-room/20220909IPR40138/pe-adopta-noi-norme-privind-salariile-minime-adecvate-pentru-toti-lucratorii-ue, consultat la 22.03.2023.

Grafic nr. 2 – Evoluţia salariului minim la nivelul U.E.

Sursa: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/earn_mw_cur/default/table?lang=en

La nivelul anilor 2021 şi 2022, în şase din cele 27 state membre nu era reglementat un salariu minim pe economie: Austria, Cipru, Danemarca, Finlanda, Italia şi Suedia. În luna august 2022, Guvernul din Cipru a anunţat, pentru prima dată în istoria ţării, că va introduce, începând cu luna ianuarie 2023, un salariu minim naţional, care a fost stabilit la 940 euro pe lună.

La 1 ianuarie 2023, salariile minime lunare variau semnificativ în rândul statelor membre, de la 399 EUR în Bulgaria la 2387 EUR în Luxemburg. Cele mai mari salarii minime sunt în Luxemburg, Irlanda și Germania, iar cele mai mici în Bulgaria, Letonia și Estonia.

Comparativ cu ianuarie 2021, salariile minime (exprimate în euro) au fost mai mari în ianuarie 2022 în fiecare stat membru al UE care are un salariu minim la nivel național.

În funcție de nivelul salariului lor minim lunar brut la nivel național exprimat în euro, statele membre ale UE vizate de această colectare de date pot fi împărțite în trei grupuri:

Grupul 1, în care salariile minime la nivel național au fost **mai mici de 500 Euro pe lună** în ianuarie 2022. În acest grup se mai găsește doar Bulgaria. Anterior, din acest grup au făcut parte și Letonia, România și Ungaria.

Grupul 2, în care salariile minime la nivel național au fost **mai mari de 500 Euro, dar mai mici de 1.000 Euro pe lună** în ianuarie 2022. Acest grup este alcătuit din următoarele state membre ale U.E.: Croația, Cehia, Grecia, Estonia, Lituania, Letonia, Polonia, Portugalia, Slovacia, Malta, România, Portugalia, Ungaria; salariile minime la nivel național au variat între 500 Euro în Letonia și 823 Euro în Portugalia.

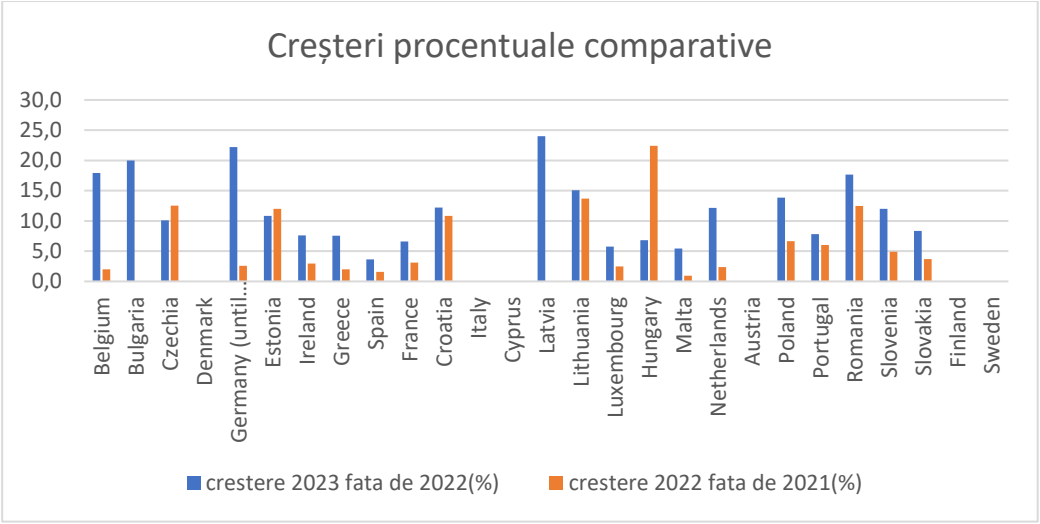
Grupul 3, în care salariile minime la nivel național au fost de **cel puțin 1.000 Euro pe lună** în ianuarie 2022. Acest grup este alcătuit din următoarele state membre ale U.E.: Spania, Franța, Germania, Belgia, Țările de Jos, Irlanda, Luxemburg şi Slovenia; salariile minime la nivel național au variat între 1.074 Euro în Slovenia și 2.313 Euro în Luxemburg.

În ceea ce priveşte media salariilor minime în U.E. ne putem raporta la anul 2021, fiind ultimul an pentru care aceste valori au fost publicate de către instituţiile abilitate. Aşadar, la nivelul acestui an, media salariilor minime a fost de 1.615 Euro /lună, conform datelor publicate de Comisia Europeană.

Pentru mai multă claritate în demersul declarat, am transpus creşterile procentuale ale salariului minim din fiecare stat membru la nivelul anilor 2022 şi 2023.

Conform graficului nr. 3 observăm că, la nivelul anului 2022, cea mai mare creştere a salariului minim, exprimată în procente, a fost înregistrată în Ungaria (22,4%) în timp ce Bulgaria şi Letonia nu au înregistrat deloc creşteri ale salariului minim faţă de anul precedent.

Grafic nr. 3 – Creşterile comparative procentuale ale salariilor minime la nivelul anilor 2022 şi 2023

Sursa: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/earn_mw_cur/default/table?lang=en

La nivelul anului 2023 s-au înregistrat următoarele creşteri: Letonia şi Germania au avut cele mai mari creşteri procentuale, de 24%, respectiv 22,2%. La polul opus se situează Spania şi Malta cu 3,6% şi 5,4%. Din ultimii doi indicatori putem observa că, deşi în cazul Spaniei această creştere nu are un impact relevant, întrucât aceasta face parte din ţările cu cel mai ridicat salariu minim, în cazul Maltei

are un alt impact întrucât în acest stat salariul minim este destul de scăzut (792 Euro).

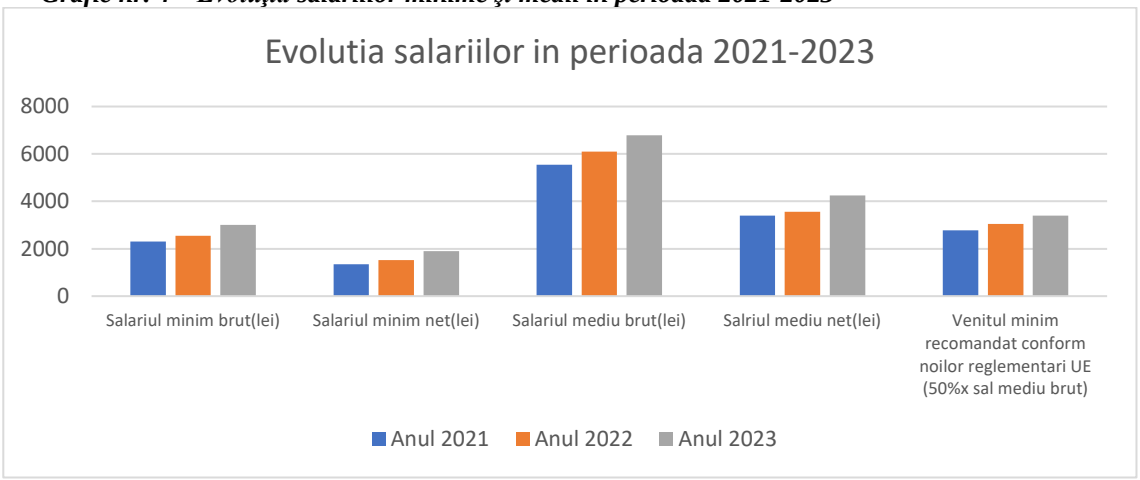
Observăm de asemenea că şi în Franţa, una din ţările cu un salariu minim aflat la un nivel destul de ridicat (1709 Euro în 2023), au existat creşteri ale salariului minim de 3,12% în 2022 și 6,62% în 2023. Până anul acesta Franţa beneficia de una dintre cele mai scăzute vârste de pensionare la nivelul Uniunii Europene, respectiv 62 de ani. În 2023, Guvernul Francez a decis vârsta legală de pensionare va crește cu șase luni în fiecare an, începând din septembrie a acestui an, ajungând, în cele din urmă, la 64 de ani, până la sfârșitul anului 2030. Totuși, creșterea vârstei de pensionare nu este o tendință numai în Franța. Vârsta standard obligatorie de pensionare va crește în majoritatea țărilor membre ale Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE).

V. Evoluţia salariului minim în România

La nivelul ţării noastre observăm că, atât la nivelul anului 2022 cât şi la nivelul anului 2023 s-au înregistrat creşteri ale valorii salariului de bază minim brut pe ţară garantat în plată. Aşadar, în anul 2022 salariul minim a crescut cu 12,48% comparativ cu anul anterior, de la 2.350 lei cât era în 2021 la 2.550 lei. În 2023, salariul minim brut a crescut cu 17,63%, ajungând la 3.000 lei.

Conform graficului 4, în România salariul minim brut pe ţară la nivelul anilor 2021, 2022 şi 2023 a prezentat o creştere constantă. În 2021 salariul minim brut a fost stabilit ca fiind în valoare de 2.300 lei iar cel net era de 1.347 lei. La nivelul aceluiaşi an, salariul mediu brut a fost de 5.549 lei iar valoarea netă aferentă acestuia era de 3.395 lei. Începând cu 1 ianuarie 2022, salariul minim net a fost majorat cu 13,1%, ajungând la 1.524 de lei valoare netă, printr-o creştere de 138 de lei faţă de valoarea din anul precedent. La nivelul anului 2022, salariul minim brut a fost de 2.550 lei.

Grafic nr. 4 – Evoluţia salariilor minime şi medii în perioada 2021-2023

Sursa: Monthly minimum wages - bi-annual data [EARN_MW_CUR__custom_2025891]

Prin Hotărârea de Guvern nr. 1447/2022 s-a stabilit că, începând cu data de 1 ianuarie 2023, salariul de bază minim brut pe țară garantat în plată este de 3.000 lei/lună, comparativ cu 2.550 lei cât era în 2022. Această modificare a salariului de bază minim brut pe țară garantat în plată reprezintă o creștere de 17,6 %, ceea ce în valoare absolută înseamnă 450 de lei, iar în valoare netă salariul este de 1.863 lei, majorarea fiind de 339 lei, respectiv de 22,2%.

Numărul salariaţilor cu salariul minim brut pe țară garantat în plată a crescut semnificativ în 2023. Dacă la nivelul anului 2021, în România erau 1,29 milioane de salariaţi plătiți cu salariul minim, reprezentând 22,9% din totalul de 5,67 milioane de salariaţi, în 2023 numărul salariaţilor care beneficiază de salariul minim pe economie a crescut semnifictiv, ajungând la 1,897 milioane. Practic, este o creștere de 52% comparativ cu 31 decembrie 2022 și reprezintă 28% din totalul contractelor de muncă.

O posibilă explicaţie pentru această creștere poate fi dată de efectele O.G. 16/2022, în principal cele legate de modificările aduse cu privire la statutul microîntreprinderilor. Printre principalele modificări aduse de O.G. 16/2022 se numără aplicarea opţională a sistemului de impozit pe venitul microîntreprinderilor, modificarea semnificativă a sistemului de impozitare a microîntreprinderilor, facilitatea de scutire a profitului reinvestit, majorarea cotei de impozitare a dividendelor, obligația de a calcula contribuțiile sociale (contribuția de asigurări sociale și contribuția de asigurări sociale de sănătate) la o bază de calcul egală cu salariul minim brut pe țară în cazul veniturilor din salarii care se situează sub nivelul salariului minim brut pe țară, obținute în baza contractelor cu timp parțial de muncă, etc. Concret, pentru a-și menține calitatea de microîntreprindere, antreprenorii au fost nevoiți să aibă minim un salariat cu normă întreagă (opt ore) care să fie plătit cel puțin la nivelul salariului minim. Altfel ar fi trecut la impozit pe profit.

VI. Concluzii

În funcţie de realităţile economice şi sociale specifice, fiecare stat membru al Uniunii Europene are propriul set de reglementări şi legi cu privire la salariile minime şi impozitul și contribuţiile sociale aferente salariilor.

În noiembrie 2017, Parlamentul European, Consiliul și Comisia au proclamat Pilonul European al Drepturilor Sociale (denumit în continuare Pilonul) pentru a îndeplini promisiunea Europei de prosperitate, progres și convergență și pentru a face din Europa socială o realitate pentru toți. Principiul 6 al Pilonului referitor la ”Salariați” cere instituirea unor salarii minime adecvate și a unui sistem transparent și previzibil de stabilire a salariilor, în conformitate cu practicile naționale și cu respectarea autonomiei partenerilor sociali. Agenda strategică pentru 2019-2024, convenită la Consiliul European din iunie 2019, a solicitat implementarea Pilonului la nivelul UE și național. Recent, la 19 octombrie 2022, Parlamentul European și Consiliul au adoptat o directivă privind salariile minime adecvate în Uniunea Europeană.[3]

Conform datelor analizate am observat trendul ascendent al salariilor minime din spaţiul comunitar dar şi din ţara noastră, în special în urma crizei economice cauzate de pandemia COVID-19, care a pus sub presiune guvernele pentru a sprijini mai mult cetăţenii cu venituri reduse.

Chiar dacă fiecare țară este responsabilă pentru stabilirea salariului minim, statele membre trebuie să se asigure că nivelul salariilor minime este suficient pentru ca lucrătorii să aibă un trai decent, ținând cont de costul vieții și nivelul general al salariilor.

Din perspectiva nivelului cotelor contribuţiilor sociale datorate de angajator şi a celor datorate de către angajaţi, România se situează pe locul 11 în topul celor mai mari cote din statele membre ale Uniunii Europene, cu un total al contribuţiilor sociale de 37,5%. În ceea ce priveşte cota de impozit de venit, lucrurile stau diferit: România are cea mai mică cotă de impozitare a salariilor, de doar 10%, alături de Bulgaria. Cele două state împreună cu Ungaria şi Estonia practică o cotă unică de de impozitare a veniturilor obținute de persoanele fizice.

În ceea ce priveşte poziţionarea ţării noastre la nivelul Uniunii Europene din perspectiva salariului de bază minim brut pe ţară garantat în plată observăm că ne situăm pe ultimele locuri în privinţa acestui indicator, având al patrulea cel mai mic salariu minim din U.E.

Conştientizând importanţa veniturilor obţinute la bugetul statului din impozitarea salariilor şi din contribuţiile aferente dar, totodată, înţelegând importanţa unui nivel de trai decent şi a puterii de cumpărare adecvate, cred că statul ar putea regândi nivelul contribuţiilor şi impozitarea muncii. Consider că varianta

[3] https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2021-0325_RO.html?redirect, consultat la 23.03.2023.

impozitării progresive poate fi una dintre soluţii, împreună cu un set de politici fiscale orientate către promovarea unui nivel ridicat de ocupare a forței de muncă şi de garantare a unei protecții sociale adecvate.

Notă: Acest articol reprezintă o parte din lucrarea de disertaţie *„Impactul modificărilor legislative din domeniul fiscalităţii salariilor asupra pieţei muncii”*, întocmită pentru finalizarea studiilor de master: Management Contabil, Audit şi Expertiză Contabilă, din cadrul Universităţii Nicolae Titulescu Bucureşti, sub coordonarea conf. univ. dr. Maria Zenovia Grigore.

Referinţe

- https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/earn_mw_cur/default/table?lang=en;
- https://tradingeconomics.com/country-list/social-security-rate-for-employees?continent=europe;
- https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2021-0325_RO.html?redirect;
- https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/earn_mw_cur/default/table?lang=en;
- https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2021-0325_RO.html?redirect;
- https://www.europarl.europa.eu/news/ro/press-room/20220909IPR40138/pe-adopta-noi-norme-privind-salariile-minime-adecvate-pentru-toti-lucratorii-ue;
- Monthly minimum wages - bi-annual data [EARN_MW_CUR__custom_2025891];
- Taxes in Europe Database v3 (europa.eu).

INSTRUMENTE DE PLATĂ UTILIZATE ÎN OPERAȚIUNI CU NUMERAR

Sorin-Ștefan VĂDUVA[*]
Alina-Maria NIȚU[**]

Abstract

În prezent, perfecționarea tehnicii informaticii în activitatea bancară, implementarea semnăturii electronice, diversificarea metodelor de plată a dus la simplificarea instrumentelor de plată şi a operațiunilor aferente. În acest studiu am urmărit să scoatem în evidență complexitatea etapelor pe care trebuie să le parcurgă procesarea unor instrumente de plată, am realizat o scurtă trecere în revistă prezentând caracteristici, deosebiri, avantaje şi dezavantaje ale acestora.

Cuvinte cheie: *sistem bancar, trăgător, cec, ordin de plata, bilet la ordin, decontare, dispoziţie necondiţionată.*

I. Introducere

În sistemul bancar, plăţile au ca efect trecerea în proprietatea beneficiarului a unor active monetare acceptate de acesta pentru a elimina obligațiile monetare ale plătitorului. Acest transfer se realizează fie prin remitere de numerar, fie printr-un transfer de active monetare, de natura depozitelor bancare transferabile. Activele monetare sunt cunoscute sub denumirea de mijloace de decontare, care reprezintă moneda scripturală utilizată va mijloc de schimb.

Elementele constitutive ale unui sistem de plăţi sunt: instituţiile care furnizează servicii de plăţi, formele de creanţe transferate, metodele şi mijloacele de transfer ale acestor creanţe,- canalele de comunicaţii, relaţiile contractuale.

Pentru plăţile cu valoare mică, numerarul este mijlocul de plată cel mai convenabil. Pentru tranzacţii mai importante, decontarea se realizează prin conturile instituţiilor care emit instrumente de plată adecvate.

[*] Sorin-Ștefan Văduva, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor "Nicolae Titulescu" din Bucuresti (e-mail: SorinL47120@univnt.ro).
[**] Alina-Maria Nițu, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, "Nicolae Titulescu" din Bucuresti (e-mail: AlinaL46127@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect.univ.dr. Nicoleta Panait (e-mail: npanaint@univnt.ro).

În funcţie de subiecţii relaţiei de plată care deţin conturi la bănci diferite, transferul poate fi intrabancar sau interbancar. Transferurile de fonduri interbancare au ca iniţiatori şi primitori finali ai fondurilor, băncile.

Decontarea transferurilor interbancare se face prin 2 metode:

- creditarea sau debitarea în baza conturilor bilaterale de corespondent;
- debitarea şi creditarea fondurilor pe care băncile le menţin la Banca Centrală.

Transferurile de fonduri interbancare se pot realiza prin două tehnici: decontarea pe bază brută, când transferurile sunt finalizate pentru fiecare client în parte implicat sau tranzacție interbancară sau decontarea pe bază netă se realizează printr-o instituție specializată, pe baza soldurilor debitoare şi creditoare rezultate din transferul de fonduri.

Conturile pe care băncile le deţin la Banca Centrală asigură decontarea directă şi definitivă şi acoperirerea nevoilor temporare de lichiditate ale băncilor prin refinanţare.

Băncile pot deschide pentru persoanele fizice şi juridice următoarele categorii de conturi:

- conturi de disponibilităţi, prin care se fac operaţiuni de încasări şi plăţi curente;
- conturi curente, prin care se efectuează acordări şi rambursări de credite;
- soldul debitor reprezintă credite existente, iar soldul creditor reprezintă disponbilul existent;
- conturi de depozite, la vedere sau la termen;
- conturi cu destinaţie specială, prin care se efectuează servicii bancare speciale, precum acreditive, cecuri certificate, conturi de card;

Operațiile de plăţi implicate de conturile bancare pot fi operații cu numerar sau operații de decontare fără numerar. Instrumentele de plată folosite pentru operaţiunile cu numerar sunt cecul simplu şi ordinul de plată intern pentru operaţiunile de plăţi, respectiv foaia de vărsământ, borderoul şi ordinul de încasare pentru operaţiunile de încasări. Pentru derularea operaţiunilor de decontare fără numerar, clienţii pot apela la diverse mijloace, respectiv instrumente de plată şi modalități de decontare.

II. Ordinul de plată cel mai utilizat instrument bancar

Biletul la ordin, cambia, şi cecul, mijlocind plata pe credit, au calitate de instrumente de credit din punct de vedere al conținutului economic materializat în dreptul deținătorului la o sumă de bani, reprezentând mărfuri vândute pe credit comercial. În același timp, dată fiind poziția instituțiilor de credit de intermediari ai plăților, acestea sunt şi instrumente de debit datorită naturii inițiativei plății, ordinul

de plată fiind dat de beneficiar (deoarece el este deținătorului titlului), care cere prin prezentarea instrumentului instituției de credit, debitarea contului plătitorului.

Ordinul de plată poate fi emis în format electronic numai în cazul în care ordonatorul plății dispune de un serviciu de electronic banking. În lipsa acestui serviciu, ordinul de plată se emite tot în format pe hârtie. Din acest considerent, considerăm necesară interconectarea globală în mediu electronic și a entităților nebancare, care să dea posibilitatea emiterii instrumentului sub formă de instrucțiune de plată și transmiterii acesteia în mediu on line, precum și extinderea utilizării semnăturii electronice și la nivelul clienților bancari.

Ordinul de plată este o dispoziţie necondiţionată, dată de către emitentul acesteia unei societăţi bancare receptoare de a pune la dispoziţia unui beneficiar o anumită sumă de bani la o anumită dată.[1] O astfel de dispoziţie este considerată a fi un ordin de plată dacă:

- societatea bancară receptoare intră în posesia sumei respective fie prin debitarea unui cont al emitentului, fie prin încasarea ei de la emitent;
- nu prevede că plata trebuie să fie făcută la cererea beneficiarului.

Tipuri de ordine de plată:

- ordin de plată folosit în relaţia cu o altă bancă;
- ordin de plată folosit în relaţia cu Trezoreria Statului (OPT).
- ordin de plată multiplu electronic (OPME)

Primul tip de ordin este utilizat în general pentru stingerea obligaţiilor între agenţi economici (contravaloarea facturilor), transferuri între conturi, etc., al doilea servind pentru achitarea datoriilor către stat (impozite şi taxe).

Ordinul de plată multiplu electronic (OPME) poate fi utilizat de către instituțiile publice care sunt înregistrate în Registrul entităților publice şi de către operatorii economici şi alte entități decât instituții publice, pentru efectuarea de plăti din conturile deschise la unitățile Trezoreriei Statului prin care îşi desfăşoară activitatea proprie, precum şi de către persoanele fizice înrolate în Spațiul Privat Virtual (SPV) pentru operațiuni aferente titlurilor de stat destinate populației în cadrul Programului Tezaur.

Pe drumul parcurs de ordinul de plată de la plătitor la beneficiar se pot interpune mai multe societăţi bancare acestea efectuând succesiv operaţiuni de recepţie, autentificare, acceptare şi executare a ordinului de plată. Toată această serie de operaţiuni poartă denumirea de transfer - credit. Ordinul de plată poate fi emis pe suport hârtie sau pe suport electronic. Oricare ar fi modalitatea de emitere a ordinului de plată, forma finală, în care va fi prezentat băncii primitoare

[1] Regulament nr. 8 din 19.aug.1994, Monitorul Oficial, Partea I 119 bis 1 14.iun.1995, Intrare în vigoare la 14.iun.1995 privind ordinul de plată - https://www.bnr.ro/apage-Mobile.aspx?pid=404&actId=25020 (accesat la 27 Martie 2023).

(destinatare), este cea stabilită prin regulament de B.N.R., respectiv pe suport electronic transmis prin sistemul SENT sau REGIS către băncile primitoare.

În vederea executării ordinului de plată va parcurge în ordine următoarele operațiuni:

- *recepţia* - reprezintă primul pas în circuitul ordinului de plată în care banca receptoare confirmă primirea și validitatea acestuia.[2]
- *autentificarea* - constă în recunoașterea persoanei pe care emitentul ordinului de plată o autorizează să semneze autentic, prin comparația semnăturii înscrise pe document cu cele din fișa specimenului de semnătură, dar și prin alte modalități convenite cu banca pentru împiedicarea plăților frauduloase.[3]
- *acceptarea* - în urma autentificării, societatea bancară recunoaște ca valabil ordinul de plată și se angajează în a presta serviciul de transfer de fonduri potrivit termenilor și condițiilor stabilite de către emitent.[4]
- *refuzul* - banca receptoare are tot dreptul să refuze executarea unui ordin de plată primit de la un emitent dacă apar impedimente pe parcursul pașilor anteriori.[5] De exemplu, refuzul unui ordin de plată se poate datora contului care nu corespunde cu titulatura, contul receptorului este închis sau suma în litere nu corespunde cu suma în cifre, etc.
- *executarea* - reprezintă ultimul pas, ce constă în emitirea unui alt ordin de plată de către banca receptoare pentru a pune în aplicare un ordin de plată acceptat anterior. Executarea presupune debitarea contului emitentului și după caz creditarea contului beneficiarului.[6]

O societate bancară receptoare care acceptă un ordin de plată este obligată să-l execute în ziua bancară în care l-a acceptat. Dacă din motive obiective nu îl poate executa în aceeaşi zi, societatea bancară receptoare are obligaţia să execute ordinul de plată cel mai târziu în ziua bancară următoare. După ce programul de lucru al băncii destinatare se încheie, ordinele de plată vor fi considerate ca fiind primite și ulterior procesate în următoarea zi lucrătoare bancară.

Finalizarea transferului - credit are loc atunci când societatea bancară destinatară acceptă ordinul de plată în favoarea beneficiarului.

---

[2] Modul III Contabilitate - INSTRUMENTE DE PLATĂ – Prof. Rodica Bucur - https://www.alegetidrumul.ro/uploads/calificari/177/Materiale%20didactice/XI_Contabilitate_prof_BucurRodica1.pdf (accesat la 29 Martie 2023).

[3] Idem p. 7.

[4] Modul III Contabilitate - INSTRUMENTE DE PLATĂ – Prof. Rodica Bucur - https://www.alegetidrumul.ro/uploads/calificari/177/Materiale%20didactice/XI_Contabilitate_prof_BucurRodica1.pdf (accesat la 29 Martie 2023).

[5] Idem p. 9.

[6] Idem p. 9.

Un transfer - credit este considerat finalizat fără a se ţine cont de faptul că suma înscrisă pe ordinul de plată acceptat de către societatea bancară destinatară este mai mică decât suma înscrisă iniţial de către plătitor pe ordinul de plată datorită faptului că una sau mai multe unităţi bancare receptoare au dedus speze bancare.

Finalizarea transferului - credit nu împiedică exercitarea dreptului beneficiarului de a recupera ulterior totalul acestor speze bancare de la plătitor.

În cazul în care un transfer-credit nu este finalizat, societatea bancară iniţiatoare este obligată să returneze plătitorului suma primită de la acesta în baza ordinului de plată.

Dacă la restituirea sumei rezultând din ordinul de plată neexecutat plătitorul pretinde dobânzi de întârziere, acestea îi vor fi achitate de către societatea bancară iniţiatoare, pentru perioada cuprinsă între începutul perioadei de executare şi data returnării sumei.

III. Cecul versus biletul la ordin

Spre deosebire de ordinul de plată, utilizarea cecului oferă beneficiarului o siguranţă mai mare în ceea ce priveşte încasarea contravalorii contractului ce stă la baza relaţiei comerciale dintre acesta şi trăgător. Această certitudine este determinată de faptul că însăşi emiterea carnetului de cecuri de către tras trăgătorului presupune existenţa unui disponibil corespunzător în cont. Cu atât mai sigură este efectuarea plăţii în cazul în care cecul este avalizat sau/şi certificat. Efectuarea plăţilor prin intermediul cecului este şi în avantajul trăgătorului, întrucât momentul efectuării plăţii depinde de momentul în care beneficiarul/giratarul prezintă cecul spre încasare băncii unde acesta îşi are contul.

Cecul este un instrument de plată care pune în legătură, în procesul creării sale de trei persoane: trăgătorul, trasul şi beneficiarul[7]. Instrumentul este creat de *trăgător* care, în baza unui disponibil constituit în prealabil la o societate bancară, dă un ordin necondiţionat acesteia, care se află în poziţie de *tras*, să plătească la prezentare, o sumă determinată, unei terţe persoane sau însuşi trăgătorului aflat în poziţie de *beneficiar*. Cele trei persoane care sunt puse în legătură prin cec fac toate operaţiile legate de acest instrument în nume propriu: trăgătorul emite cecul, posesorul legitim îl încasează, iar trasul îl plăteşte.

Pentru a fi valabil, cecul trebuie să conţină o serie de menţiuni obligatorii: denumirea cecului, ordinul necondiționat de a plăti o anumită sumă de bani, numele plătitorului (tras), locul unde plata este efectuată, data și locul emiterii, semnătura

[7] Mic Dicționar de Plăți - https://www.educatiefinanciara.info/all-project-list/mic-dictionar-de-plati/#:~:text=Cecul%20este%20un%20instrument%20de,%3A%20tr%C4%83g%C4%83torul%2C%20trasul%20%C5%9Fi%20beneficiarul. (accesat la 27 Martie 2023).

celui care emite cecul (trăgătorul).[8] Lipsa unuia dintre aceste elemente atrage nulitatea cecului.

Banca Naţională a României şi societăţile bancare acceptă spre plată/încasare doar cecuri având suma de plată indicată atât în litere, cât şi în cifre, cu un scris cât se poate de clar şi fără alterări ale textului în litere sau în cifre. În cazul în care într-un cec suma de plată este scrisă în litere şi în cifre, în caz de deosebire, legea prevede că suma de plată va fi cea scrisă în litere. Dacă suma de plată este scrisă de mai multe ori, fie în litere, fie în cifre, şi există deosebire între acestea, suma de plată este cea mai mică.

Orice semnătură a unui cec trebuie să cuprindă numele şi prenumele sau firma celui care se obligă. Este totuşi valabilă semnătura în care prenumele este prescurtat sau arătat numai prin iniţiale. Cecul se anulează dacă nu prezintă semnătura reprezentantului autorizat al persoanei juridice emitente. Cecul primit spre încasare de către o bancă trebuie să aibă înscrisă ca dată a emiterii sale data ulterioară datei prezentării la plată.

Biletul la ordin reprezintă instrumentul prin care emitentul se angajează să plătească la un anumit termen o sumă determinată de bani în favoarea beneficiarului sau celui care-l deţine.[9] Biletul la ordin, în calitate de instrument de credit comercial, pune în legătură în procesul creării sale, doar două persoane: emitentul şi beneficiarul. El este creat de emitent în calitate de debitor care se obligă să plătească o sumă de bani la vedere (prezentare) sau la o altă dată, unui beneficiar, având calitatea de creditor.

Beneficiarul are următoarele posibilități de a-şi exercita drepturile care decurg din conținutul biletului la ordin:

- dacă scadenţa este la un anumit timp de la vedere, prezintă biletul la ordin spre avizare deoarece după această procedură intervine termenul de scadenţă;
- prezintă trasului la plată biletul la ordin;
- girează biletul la ordin în favoarea unei alte persoane;
- scontează la bancă biletul la ordin înainte de scadenţă şi primeşte suma înscrisă, mai puțin comisionul băncii pentru astfel de operaţii.

Ca şi plata cecului, viramentele prin Bilet la Ordin se efectuează conform normelor BNR şi cadrului legal şi de reglementare cu privire la decontarea instrumentelor de debit:

---

[8] Normă-cadru nr. 7 din 8.mar.1994, Monitorul Oficial, Partea I 119 bis 1 14.iun.1995, Intrare în vigoare la 14.iun.1995, privind comertul facut de societatile bancare si celelalte societati de credit, cu cecuri, pe baza Legii nr. 59/1934 asupra cecului, modificata prin Ordonanta Guvernului nr. 11/1993, aprobata si modificata prin Legea nr. 83/1994 - https://www.bnr.ro/apage-Mobile.aspx?pid=404&actId=50052 (accesat la 29 Martie 2023).

[9] Lege nr.58 din 1 mai 1934 Cambia și biletul la ordin - https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act_text?idt=8794 (accesat la 30 Martie 2023).

- Legea Cambiei si Biletului la Ordin nr. 58/1934 si Normele Cambiei nr. 6/1994 modificate prin Ordonanță de Urgenţă publicată în Monitorul Oficial 284/11.04.2008 privind comerțul făcut de societățile bancare şi celelalte societăți de credit cu cambii si bilete la ordin[10];
- Regulamentul nr 11 BNR privind circuitul instrumentelor de debit;
- Norme tehnice privind cambia şi biletul la ordin;

Instrumentele de plată cele mai des utilizate în România sunt Ordinul de Plată, CEC-ul și Biletul la ordin. În cadrul acestui studiu am ales să analizăm preferința utilizatorilor în ceea ce privește metoda de plată în ultimii șapte ani ce au în vedere cele trei instrumente de debit menționate mai sus.

Principalul obiectiv al segmentului practic al acestei lucrări este reprezentat de analiza datelor oficiale accesând site-ul Băncii Naționale a României în secțiunea "Indicatori Plăți", pentru a evidenția evoluția instrumentelor de plăți pe parcursul perioadei de timp 2014 – 2021.

În ceea ce priveşte instrumentele şi mijloacele de plată utilizate în operaţiunile bancare interne, în prezent, cele mai multe decontări se înregistrează sub forma ordinelor de plată, al biletelor la ordin şi al cecurilor. Conform datelor prezentate în tabelul[11] de mai jos, dintre acestea, cel mai frecvent utilizate sunt ordinele de plată, fiind preferate cecurilor şi biletelor la ordin.

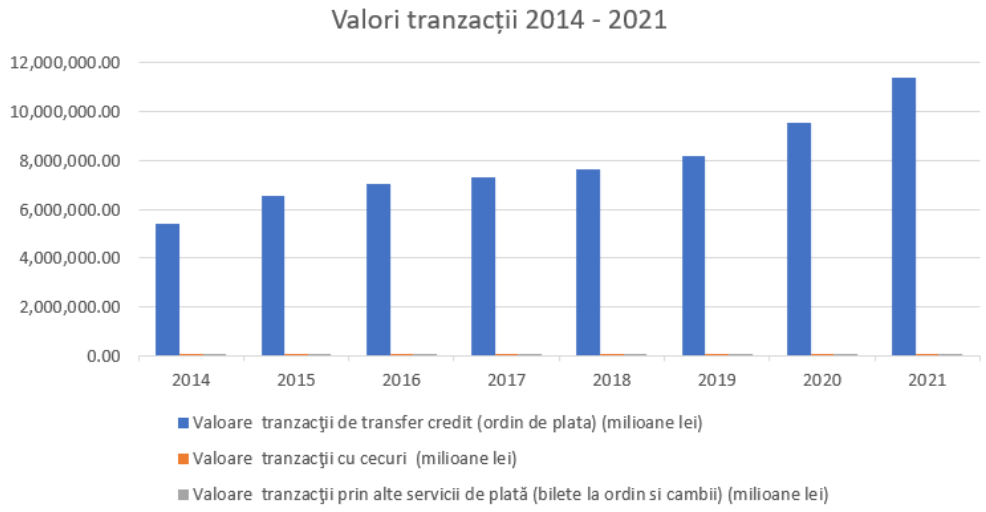
Tabel 1. Indicatori plăți

Data	Valoare tranzacţii de transfer credit (ordin de plata)	Valoare tranzacţii cu cecuri	Valoare tranzacţii prin alte servicii de plată (bilete la ordin si cambii)
	(milioane lei)	*(milioane lei)*	*(milioane lei)*
2021	11,421,164.25	12,146.39	44,694.47
2020	9,565,795.89	13,147.72	44,066.04
2019	8,185,328.80	16,042.89	49,153.09
2018	7,614,414.25	17,089.57	46,730.82
2017	7,302,989.92	17,878.91	44,836.62
2016	7,044,887.22	19,178.01	46,881.30
2015	6,541,593.51	21,875.29	48,022.88
2014	5,392,864.27	23,500.34	48,322.19

Sursă: Prelucrare proprie

[10] Lege nr.58 din 1 mai 1934 Cambia și biletul la ordin - https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act_text?idt=8794 (accesat la 30 Martie 2023)
[11] Indicatori Plăți - https://www.bnr.ro/Indicatori-plati-25312.aspx (accesat la 31 Martie 2023)

Figura 1. Valori tranzacții 2014-2021

Sursă: Prelucrare proprie.

Apariţia banilor electronici, perfecţionarea tehnicii informaticii şi comunicaţiei informaţionale şi în activitatea bancară, precum şi implementarea semnăturii electronice, sunt principalele condiţii care au determinat trecerea plăţilor de la sistemul clasic la cel electronic.

Sistemul electronic de plăţi este o parte importantă a sistemului monetar-bancar asigurând circulaţia banilor electronici şi schimbul de active financiare. El concentrează toate tranzacţiile de schimb din economie pentru descărcarea de obligaţii şi se constituie într-un mecanism integrat, aflat sub supravegherea băncii centrale.

Sistemul electronic de plăţi reprezintă un ansamblu de practici şi tehnici bancare, bazate pe norme comune, stabilite de statul în care sistemul funcţionează, şi pe instrumente standardizate, care asigură deplasarea în mediu exclusiv electronic a fluxurilor monetare, sub formă de instrucţiuni transpuse în mesaje electronice, plăţile realizându-se în timp real fără prezenţa suportului de hârtie justificativ, asigurând procesarea şi decontarea tuturor instrumentelor de plată în timp real.

IV. Concluzii

În România, toate instrumentele de plată pe suport hârtie care au fost utilizate în sistemul tradiţional de plăţi, au fost modernizate şi transpuse în format electronic pentru a putea fi procesate de actualul sistem electronic de plăţi.

Deşi sistemul european de plăți SEPA menţine ca instrumente de plată doar cardul, debitul direct şi transfer creditul (ordinul de plată), şi multe ţări au optat

pentru abandonarea ceculuı în efectuarea plăţilor, în România au fost preluate în SEP toate instrumentele tradiţionale.

În concluzie am identificat o serie de avantaje atât pentru client cât şi pentru bancă în ceea ce privește decontarea electronică. Pentru client acestea sunt: încasare mai rapidă; timp mai scurt şi bine definit de decontare; eliminarea riscului pierderii şi deteriorării instrumentelor; claritatea detaliilor (format standard); posibilitatea reconcilierii automate datorită explicaţiilor; pentru bancă: reducerea costurilor de procesare prin eliminarea totală a hârtiei din traficul interbancar; scurtarea duratei de transmitere şi procesare prin utilizarea de imagini şi mesaje electronice; eliminarea riscului de pierdere sau distrugere; eliminarea riscului de eroare umană la procesare; control şi gestiune eficientizate.

Referințe

- Mitrache R., Sistemul de decontare brută în timp real, articol în revista Tribuna Economică, București, 2005, no. 22, p. 65-67;
- Șeulean V., Sisteme de Plăți Comparate, Editura Orizonturi Universitare, Timișoara, 2001;
- Circuitul de decontare electronic <https://www.bancatransilvania.ro/Circuit-decontare-si-precizari-legislative.pdf> via link accesat la 30 Martie 2023;
- Indicatori Plăți <https://www.bnr.ro/Indicatori-plati-25312.aspx> via link accesat la 31 Martie 2023;
- Lege nr.58 din 1 mai 1934 Cambia și biletul la ordin <https://www.cdep.ro /pls/legis/legis_pck.htp_act_text?idt=8794> via link accesat la 30 Martie 2023;
- Legea bancară nr. 58/98 publicată în M.O. nr. 131/23.03.1998, abrogată și înlocuită cu O.U.G. nr. 99/2006 <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/14233> via link accesat la 24 Martie 2023;
- Legea nr. 33/1991 publicată în M.O. nr. 70/03.04.1991 <https://www.cdep.ro/pls /legis/legis_pck.htp_act_text?idt=8063> via link accesat la 24 Martie 2023;
- Normă-cadru nr. 7 din 8.mar.1994, Monitorul Oficial, Partea I 119 bis 1 14.iun.1995, Intrare în vigoare la 14.iun.1995, privind comerțul făcut de societățile bancare si celelalte societăți de credit, cu cecuri, pe baza Legii nr. 59/1934 asupra ceculuı, modificata prin Ordonanță Guvernului nr. 11/1993, aprobata si modificata prin Legea nr. 83/1994 <https://www.bnr.ro/apage-Mobile.aspx?pid=404&actId= 50052> via link accesat la 29 Martie 2023;
- Regulament nr. 8 din 19.aug.1994, Monitorul Oficial, Partea I 119 bis 1 14.iun.1995, Intrare în vigoare la 14.iun.1995 privind ordinul de plată <https://www.bnr.ro/apage-Mobile.aspx?pid=404&actId=250
  20 > via link accesat la 27 Martie 2023.

ANALIZĂ COMPARATIVĂ PRIVIND TAXA PE VALOAREA ADĂUGATĂ LA NIVELUL STATELOR MEMBRE ALE UNIUNII EUROPENE

Cătălina STAN*

Abstract

Directiva 2006/112/CE stabilește regulile comune și modalitățile de aplicare privind taxa pe valoarea adăugată la nivelul statelor europene. Legislația europeană privind taxa pe valoarea adăugată este într-o continuă transformare, având ca scop final o armonizare a aplicabilității acestei taxe. Obiectivul acestei lucrări este de a evidenția care sunt asemănările și deosebirile privind determinarea și perceperea taxei de valoare adăugată la nivelul statelor membre europene. În acest scop sunt analizate comparativ cotele de TVA din fiecare stat membru, ponderea taxei pe valoarea adăugată în PIB și deficitul de încasare a taxei pe valoarea adăugată (Gap-ul de TVA). Analiza efectuată evidențiază faptul că România ocupă primul loc în clasamentul celor mai mari valori ale Gap-ului de TVA în valoare procentuală.

Cuvinte cheie: *taxa pe valoare adăugată, cote standard, cote reduse, pondere taxa pe valoare adăugată, Gap-ul de taxa pe valoare adăugată.*

I. Introducere

Taxa pe valoarea adăugată are o importanță deosebită pentru orice stat, atât din perspectiva ponderii ridicate pe care TVA o are în formarea veniturilor publice, cât și prin prisma faptului că se suportă de consumatorii finali, deci de un număr foarte ridicat de persoane.

TVA a evoluat de-a lungul anilor și s-a adaptat la nevoile și condițiile diferitelor țări. Astfel în unele state TVA se aplica unei game largi de produse și servicii, în timp ce în altele aceasta se aplică doar anumitor tipuri de bunuri și servicii. În unele state se aplică mai multe cote de TVA, în schimb în altele se percepe o cotă unică, acest lucru demonstrând o evoluție a acestei taxe.

* Masterand, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Program de Master: Management contabil, audit și expertiză contabilă (e-mail: catalinam40136@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. dr. Maria Grigore (e-mail: mgrigore@univnt.ro).

De-a lungul timpului TVA a devenit o taxă populară deoarece este ușor de administrat, eficientă și generează venituri semnificativă la bugetele de stat ale țărilor respective.

În articolul de față am dorit să ilustrez modul cum este implementată TVA la nivelul statelor membre UE, având la bază Directiva 2006/112/CE. În cadrul lucrării voi analiza patru aspecte reglementate și de directiva menționată anterior: cotele de TVA (cota standard, cota redusă, cota foarte redusă și cota de tip „parking"), aplicarea regimului special pentru întreprinderile mici, deficitul de încasare a TVA și ponderea TVA în PIB în statele membre UE. Metoda folosită în analiză este metoda comparativă.

II. Analiza comparativă a cotelor de TVA la nivelul statelor membre UE

Directiva 2006/112/CE a Consiliului din 28 noiembrie 2006 stabilește cadrul comun pentru aplicarea TVA la nivelul statelor membre UE. Scopul acestei directive este de a armoniza sistemul de TVA la nivelul statelor membre UE și de a asigura aplicarea acelorași reguli pentru acestea.

Conform Directivei TVA anumite bunuri și servicii pot fi scutite de plata TVA, iar altele pot fi taxate cu o cotă de impozitare mai mică, cum sunt spre exemplu învățământul, asistența medicală sau operațiile desfășurate de întreprinderile mici.

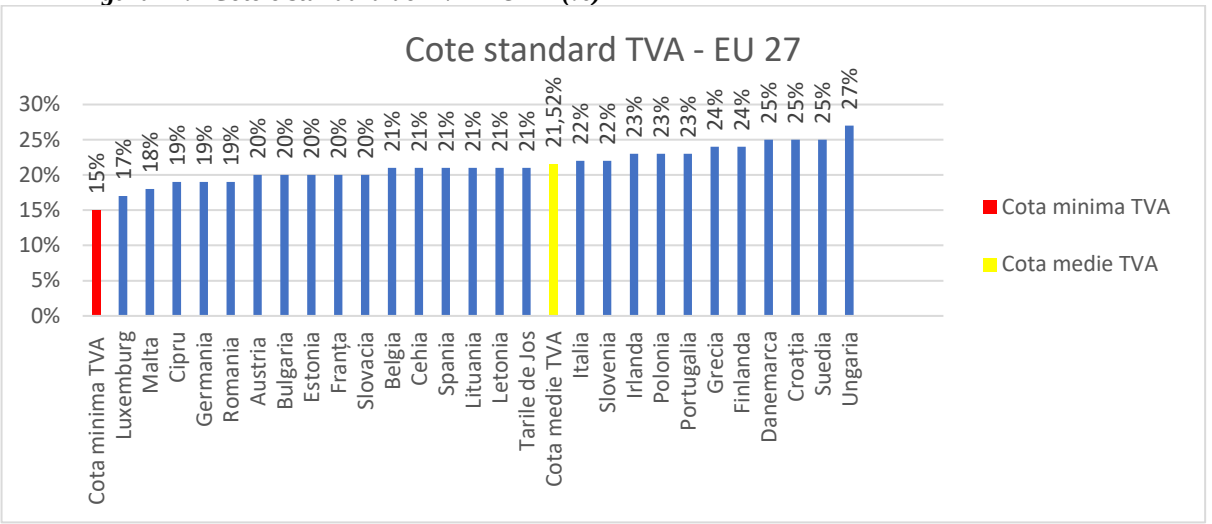
Un fapt este comun, în toate statele membre UE se aplica cota standard de TVA. Variația acestor cote standard, este în funcție de necesitățile economice ale fiecărui stat în parte.

În Directiva 2006/112/CE se stipulează în articolul 96 că „Statele membre aplică o cotă standard de TVA care este fixată de fiecare stat membru ca procent din baza de impozitare și care este aceeași pentru livrarea de bunuri și pentru prestarea de servicii"[1]. În Articolul 97 se specifică faptul că „cota standard TVA nu poate fi mai mică de 15%".[2]

După cum reiese din Figura 1, între țările membre UE sunt diferențe notabile privind cota standard de TVA.

[1] Directiva 2006/112/CE Articolul 97.
[2] Directiva 2006 /112/CE Articolul 96.

Figura nr.1 Cotele standard de TVA EU-27 (%)

Sursa: https://europa.eu/youreurope/business/taxation/vat/vat-rules-rates/index_ro.htm#shortcut-5 (consultat 8.03.2023)

Cea mai mare cotă de TVA este aplicată de către Ungaria (27%), urmată de Suedia, Croația și Danemarca, care au adoptat o cotă de 25%.

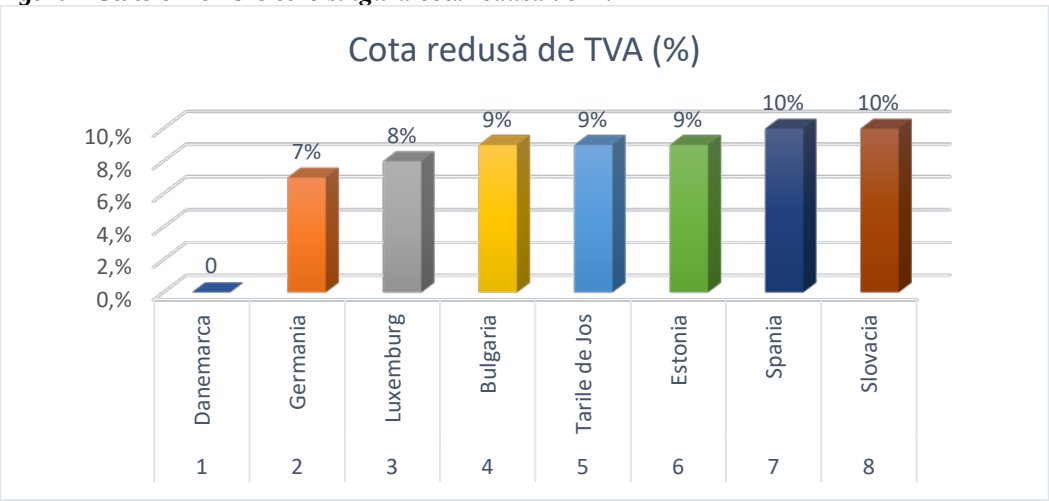
La polul opus se găsește Luxemburgul cu o cotă de TVA de doar 17%, cu doar două puncte procentuale peste minimul admis de Directivă, urmat de Malta cu un procent de 18% și de Cipru, Germania și România cu un procent de 19%.

Nivelul mediu al cotei TVA este de 21,52%. Se constată că din cele 27 state membre UE, 11 state membre au cota standard peste valoarea medie, iar restul de 16 state membre au cota standard sub cota medie de TVA.

In anul 2004 UE cunoaște cea mai mare extindere, astfel în acel an adera la UE, un număr de 10 state: Cehia, Cipru, Estonia, Letonia, Lituania, Ungaria, Malta, Polonia, Slovenia și Slovacia. Dintre acestea, doar 3 țări au o cotă standard de TVA peste nivelul mediu, respectiv Slovenia, Polonia și Ungaria.

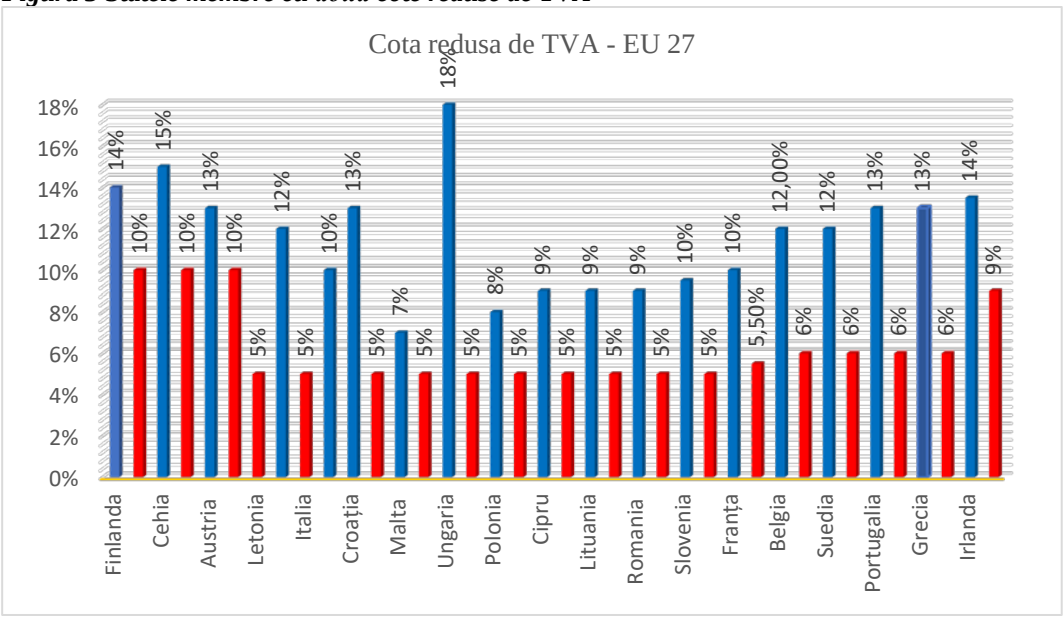
Conform Figurilor 2 și 3, se poate observa că în statele membre UE se aplică și cote reduse. Astfel din totalul de 27 state membre, 7 state aplică cota redusă de TVA cu valori între 7% (Germania)și 10% (Spania și Slovacia). Restul de 19 state au câte două cote reduse de TVA, cuprinse între 5%, minimul admis de Directivă, și 18% (exemplu-Ungaria). Singurul stat membru care nu aplică nicio cotă redusă de TVA este Danemarca.

Figura 2 Statele membre cu o singură cotă redusă de TVA

Sursa:https://europa.eu/youreurope/business/taxation/vat/vat-rules-rates/index_ro.htm#shortcut-5 (consultat 8.03.2023)

Figura 3 Statele membre cu două cote reduse de TVA

Sursa:https://europa.eu/youreurope/business/taxation/vat/vat-rules-rates/index_ro.htm#shortcut-5 (consultat 11.03.2023)

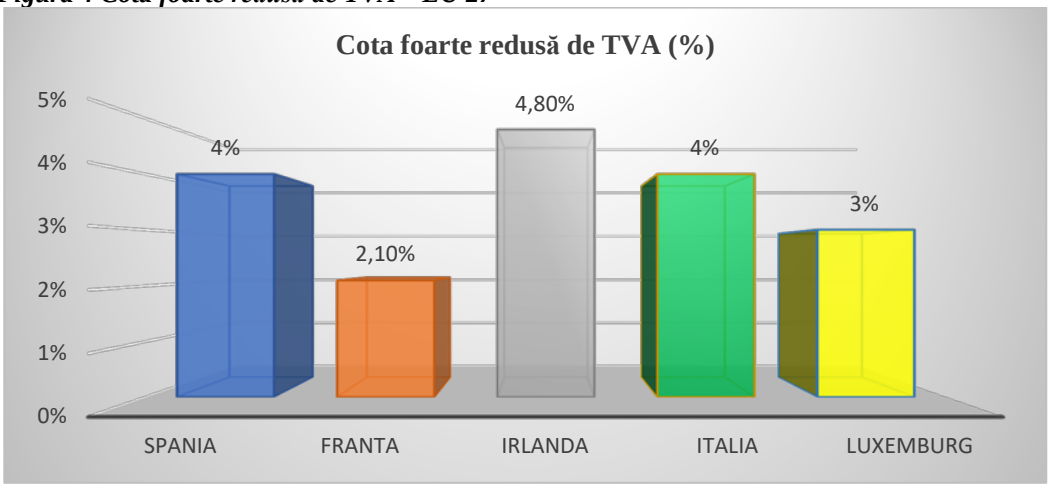
În baza datelor oferite de site-ul Uniunii Europene se poate constata că anumite state care au fost în primele valuri de aderare aplică, pe lângă cota standard și cea redusă, alte două cote: cota foarte redusă și cota „ parking”.

Cota foarte redusă are o valoare sub la 5%, fiind regăsită în state precum: Spania 4%; Franța 2,1%; Irlanda 4,8%; Italia 4%; Luxemburg 3%. Aceasta este percepută pentru servicii culturale, alimente, cărți, farmaceutice etc. (Figura 4)

Cea de-a doua cotă, cota „parking”, este aplicată de anumite state din UE pentru bunuri și servicii care nu figurează la Anexa III din Directiva TVA; această cotă „ parking” nu poate fi mai mică de 12%. Statele care o percep sunt: Austria 13%: Belgia 12%; Irlanda 13,5%; Luxemburg 14%; Polonia 13%. (Figura 5)

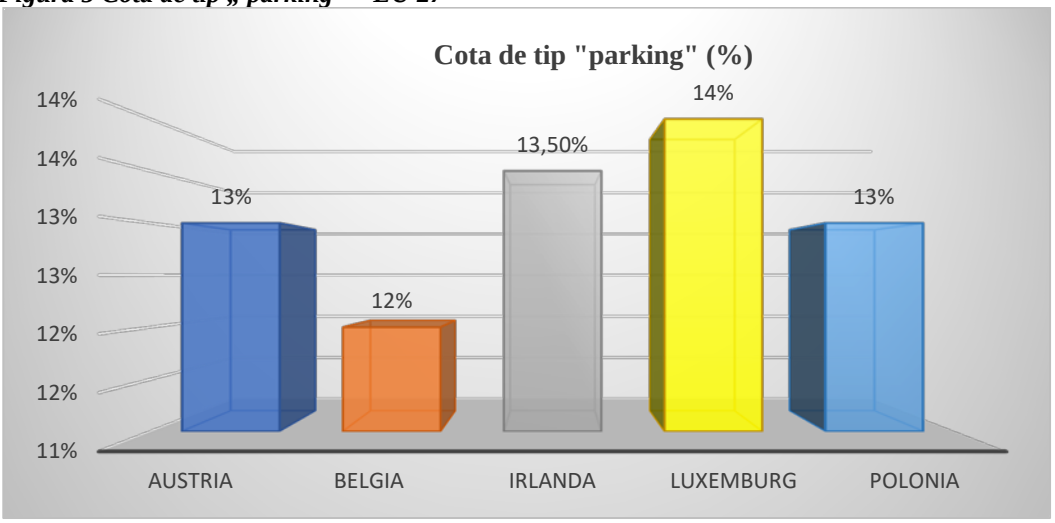
Se observă că două state membre: (Irlanda și Luxemburg)au toate cotele de TVA agreate de Directiva din 2006/112/CE, Danemarca aflându-se la polul opus cu o singură cotă de TVA, cota standard.

Figura 4 Cota foarte redusă de TVA – EU 27

Sursa:https://europa.eu/youreurope/business/taxation/vat/vat-rules-rates/index_ro.htm#shortcut-5 (consultat 8.03.2023)

Figura 5 Cota de tip „ parking" – EU 27

Sursa:https://europa.eu/youreurope/business/taxation/vat/vat-rules-rates/index_ro.htm#shortcut-5 (consultat 8.03.2023)

În baza prezentării de mai sus se poate concluziona că există diferențe semnificative între state, atât între cotele standard cât și între cotele reduse. Aceste diferențe sunt justificate de obiectivele sociale specifice fiecărui stat în parte.

Scutirile de TVA sunt acordate de statele membre UE, pentru anumite categorii de bunuri și servicii, cum ar fi produsele medicale, cărțile, ziarele, serviciile de educație, de asistență socială etc. De asemenea statele membre UE pot sa aplice o cotă de TVA mai mică pentru anumite servicii spre exemplu: alimente sau băuturi care sunt considerate esențiale pentru consumatori, deși aceste cote variază și nu pot fi mai mici de 5% conform legislației UE.

În modificările apărute la nivelul cotelor de TVA, în afara factorilor de mediu sau de atingere a obiectivelor sociale, un factor important în ultimii ani a fost pandemia de Covid-19. Astfel au fost state membre care si-au modificat cotele de TVA, prin reducerea provizorie, oferind scutiri societăților și consumatorilor afectați de pandemie. De exemplu, Germania a redus cota standard de la 19% la 16% și cota redusă de la 7% la 5% în perioada 01.07.2020 – 31.12.2020. Alte state membre (cum ar fi Italia) au scutit de TVA pe perioada pandemiei livrările de echipamentele și dispozitivele medicale utilizate în diagnosticarea și tratamentul Covid-19. Spania în 2020 a amânat pentru o perioada de trei luni plata impozitelor. România la rândul ei a aplicat o serie de măsuri pentru susținerea economică, printre care amânarea plății TVA în vamă pentru kituri de testare și medicamente etc.

Toate aceste amânări și facilități au fost oferite pe perioada pandemiei de Covid-19 pentru a susține economia statelor și economia la nivel mondial.

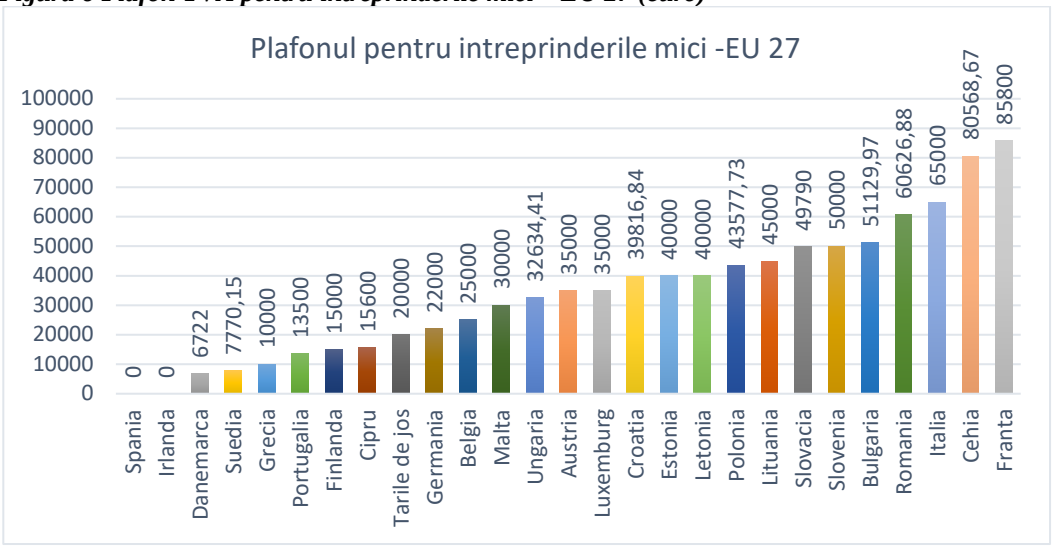
III. Regimul special pentru întreprinderile mici la nivelul statelor membre UE

Unul dintre regimurile speciale de TVA reglementate de Directiva 2006/112/CE este regimul special pentru întreprinderile mici.

Dacă o persoană impozabilă furnizează anual servicii sau bunuri sub o anumită limită, ea este scutită de la plata TVA, însă în aceste condiții întreprinderea nu își va mai putea deduce TVA aferentă intrărilor. Regimul special nu este obligatoriu, statele membre UE pot să opteze pentru un regim normal de taxare.

Întrucât Directiva TVA nu este restrictivă și nici nu impune limite minime sau maxime pentru plafoanele de TVA pentru întreprinderile mici, acestea variază foarte mult de la un stat la altul, conform Figurii 6.

Figura 6 Plafon TVA pentru întreprinderile mici – EU 27 (euro)

Sursa: https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxSearch.html (consultata 25.03.23)

Doar în două state membre nu se aplică regimul special pentru întreprinderile mici, respectiv în Spania și Irlanda.

Se poate observa că în state precum Danemarca, Suedia sau Grecia plafonul până la care persoanele impozabile pot beneficia de regimul special de scutire este mic (Danemarca 6.722 euro, Suedia 7.770.15 euro și Grecia 10.000 euro), la polul opus situându-se Franța, cu cel mai mare plafon de 82.800 euro, urmată de Cehia cu un plafon de 80.568,87 euro si Italia cu un plafon de 65.000 euro.

În România sunt scutite de TVA persoanele impozabile a căror cifră de afaceri anuală se situează sub valoarea de 300.000 lei, care la un curs de 4,9483 lei/euro reprezintă 60.626,88 euro. O persoană impozabilă nou-înființată poate beneficia de aplicarea acestui regim dacă la momentul începerii activității estimează și declară

o cifră de afaceri anuală sub 300.000 lei și nu optează pentru aplicarea regimului normal de taxare.[3]

În concluzie, plafoanele pentru întreprinderile mici sunt stabilite de fiecare stat membru în parte și sunt menite să încurajeze antreprenoriatul, să promoveze creșterea economică la nivelul țărilor respective și totodată să simplifice sistemul de TVA pentru întreprinderile mici.

IV. Deficitul de încasare a TVA la nivelul statelor membre UE

TVA are un rol important atât pentru consolidarea bugetului UE cât și pentru fiecare stat membru în parte. Deficitul de încasare a TVA (gap-ul de TVA) reprezintă decalajul dintre veniturile din TVA preconizate a fi colectate (VTTL)[4] și suma care este efectiv colectată. Acest deficit conduce la diminuarea semnificativă a resurselor publice.

Printre cauzele principale care generează deficitul de încasare a TVA se numără: evaziunea fiscală, sisteme inadecvate de colectare a TVA, lacune administrative etc.

Evaziunea fiscală ia naștere atunci când întreprinderile nu raportează sau nu plătesc în mod intenționat suma datorată guvernului (exemplu vânzări nefiscalizate).

O altă cauză este datorată incapacității unor state membre de a implementa sisteme adecvate pentru colectarea acestei taxe.

Tranzacțiile intracomunitare pot contribui la creșterea acestui deficit ca urmare a diferențelor ce apar între state în privința cotelor și aplicării prevederilor legislative.

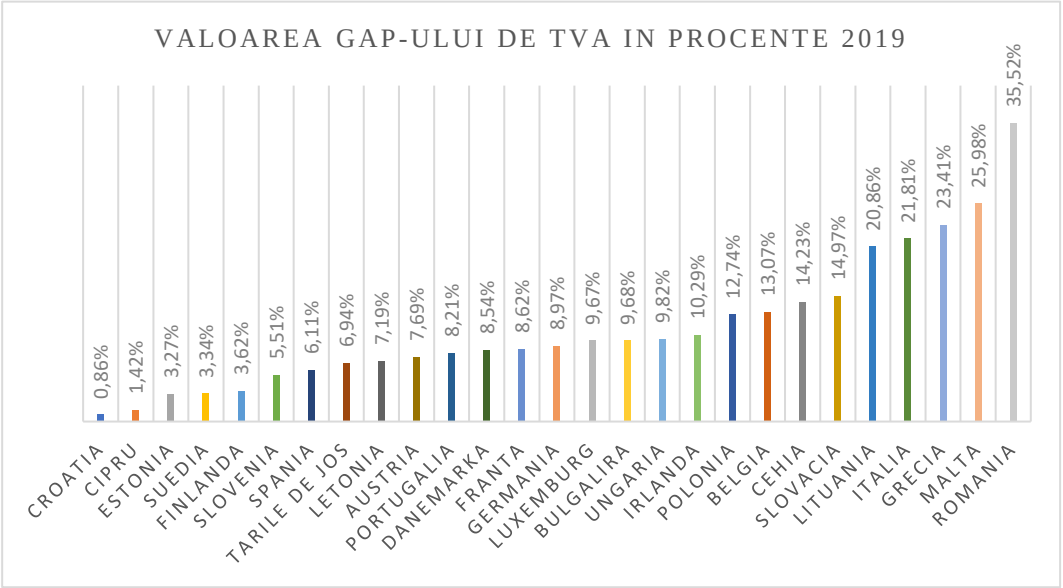
În baza datelor din Anexa 1, date furnizate de către Consiliul European în raportul publicat în data de 08.02.2022, se poate observa că valoarea gap-ului de TVA între anii 2019 -2020 prezintă anumite modificări la nivelul țărilor membre UE.

In **anul 2019** gap-ul de TVA este relativ mic în cazul Croației, Ciprului, Estonia, Suediei și Finlandei (Figura 8).

[3] Grigore Maria Zenovia, *Fiscalitate și gestiune fiscală. Note de curs,* Universitatea Nicolae Titulescu, 2022.

[4] VTTL = VAT Total Tax Liability.

Figura 8 Deficitul de încasare a TVA în 2019 (procente)

Sursa:https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/030df522-7452-11ed-9887-01aa75ed71a1 (consultat la 11 Martie 2023)

La o cotă standard TVA de 25%, Croația înregistrează în 2019 un venit colectat din TVA de 7.419 miliarde euro și un VTTL de 7.484 miliarde euro, rezultând un deficit de doar 0,86%. Acest lucru demonstrează un sistem de colectare a TVA bine pus la punct. În Croația, depunerea cu întârziere a unei declarații sau nedeclararea tuturor informațiilor solicitate, duce la plata unei amenzi între 2.000 și 500.000 HRK (264 euro – 66.149 euro).[5]

Cipru, care are cota standard de TVA de 19%, un venit colectat de 2.066 miliarde euro și un VTTL de 2.095 miliarde euro înregistrează în 2019 un deficit de doar 1.42%. Cipru are un sistem bun de colectare a TVA, spre exemplu pentru nedepunerea la timp a declarațiilor se plătesc penalități de 51 euro – 100 euro /declarație în 2020.[6]

In cazul Estoniei cota standard de TVA este de 20%, gap-ul de TVA în valoare absolută este de 84 miliarde euro, iar în valoare relativă de 3,27%.

În anul 2019 România este pe primul loc în topul statelor cu cel mai mare gap de TVA exprimat în procente, cu un deficit de 35,20%, urmată la o diferență semnificativă de Malta cu un gap de 25,90% și de Grecia cu un deficit de 23,41%.

[5] https://www.avalara.com/vatlive/en/country-guides/europe/croatia/croatia-vat-returns.html.
[6] https://www.grantthornton.com.cy/insights/vat-updates/amendments-in-cyprus-vat-law/.

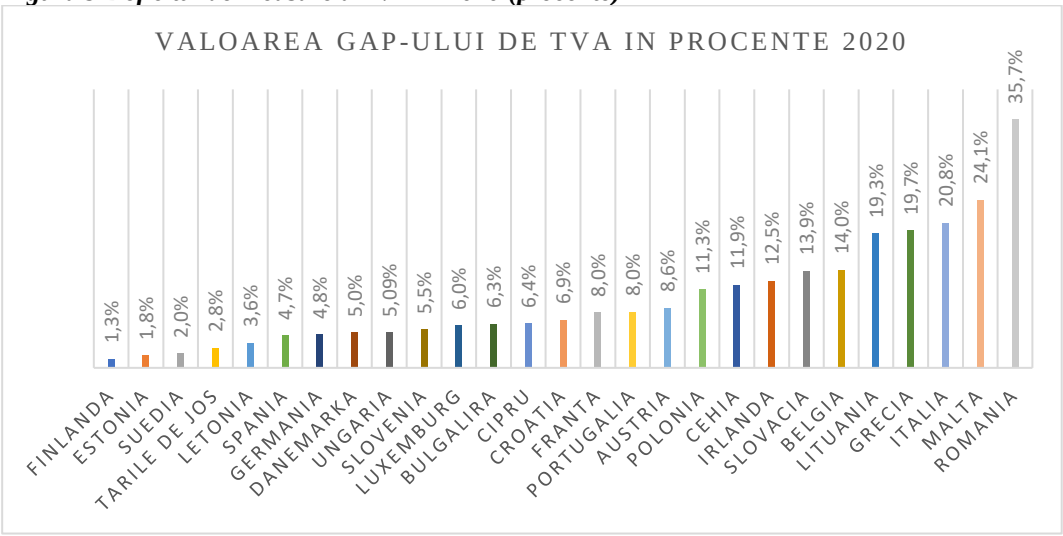
În România pentru neachitarea la termen a obligațiilor fiscale se datorează dobânzi și penalități de întârziere: dobânda este de 0,02%,/ zi și penalitățile de 0,01%/zi.[7]

Malta are o cotă standard de 18% și înregistrează în 2019 un gap de TVA de 328 miliarde euro, respectiv de 25,98%. Pentru neplata la timp a TVA, în Malta penalitățile sunt: plata unei dobânzi de 0,33%/ lună, plata unei amenzi de 20 euro/lună până se depune declarația etc.[8]

Grecia cu o cotă standard de 24%, înregistrează un venit de 15 390 miliarde euro și un VTTL de 20 095 miliarde euro are un deficit de 23,41%. Penalitățile impuse pentru nedepunerea unei declarații de TVA în Grecia variază în funcție de gravitatea faptei între 1,5% și 3,5%.[9]

În **anul 2020** Croația și Cipru care în anul 2019 aveau cel mai mic deficit bugetar ajung spre mijlocul clasamentului. Astfel Croația la un venit colectat de 6.319 miliarde euro și un VTTL de 6.784 miliarde euro are un deficit de 6,9%, iar Cipru la un venit colectat de 1.786 miliarde euro și un VTTL, de 1.908 miliarde euro are un deficit 6,4% (Figura 9).

Figura 9 Deficitul de încasare a TVA în 2020 (procente)

Sursa: https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/030df522-7452-11ed-9887-01aa75ed71a1 (consultat la 11 Martie 2023)

[7]https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/AsistentaContribuabili_r/Brosura_dobanzi_penalitati_2019.pdf.

[8] https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/vat/telecommunications-broadcasting-electronic-services/printpdf/81_en.

[9] https://www.avalara.com/vatlive/en/country-guides/europe/greece/greek-vat-returns.html.

Cel mai mic gap de TVA (1,3%), este obținut în 2020 de Finlanda, țară cu o cotă standard de TVA de 24%, care impune următoarele penalități pentru nedepunerea declarației de TVA: până în 45 zile 3 euro/zi, peste 45 zile 135 euro și 2% din taxa de plătit[10].

Estonia reușește să-și mențină locul de frunte în acest clasament menținând un gap de TVA scăzut (1,8%). În 2020 ea urca pe locul doi, având o scădere a deficitului față de anul anterior cu 1,5 pp.

Suedia care în anul 2019 se afla pe locul patru în topul celor mai mici deficite de TVA, urcă și ea urca un loc și ca urmare a scăderii deficitului de TVA față de anul anterior cu 1,3 pp. Suedia are o cotă standard de 25% și percepe penalități de 500 SEK – 1000 SEK pentru nedepunerea la timp a declarațiilor de TVA. [11]

În anul 2020 România își menține poziția de stat membru cu cel mai mare deficit de încasare a TVA, continuând chiar să crească acest deficit de la 35,52% în 2019 la 35,70%.

Malta continuă să dețină penultimul loc, dar spre deosebire de Romania Malta reușește să scadă deficitul de TVA de la 25,98% din anul 2019 la 24,10% în anul 2020.

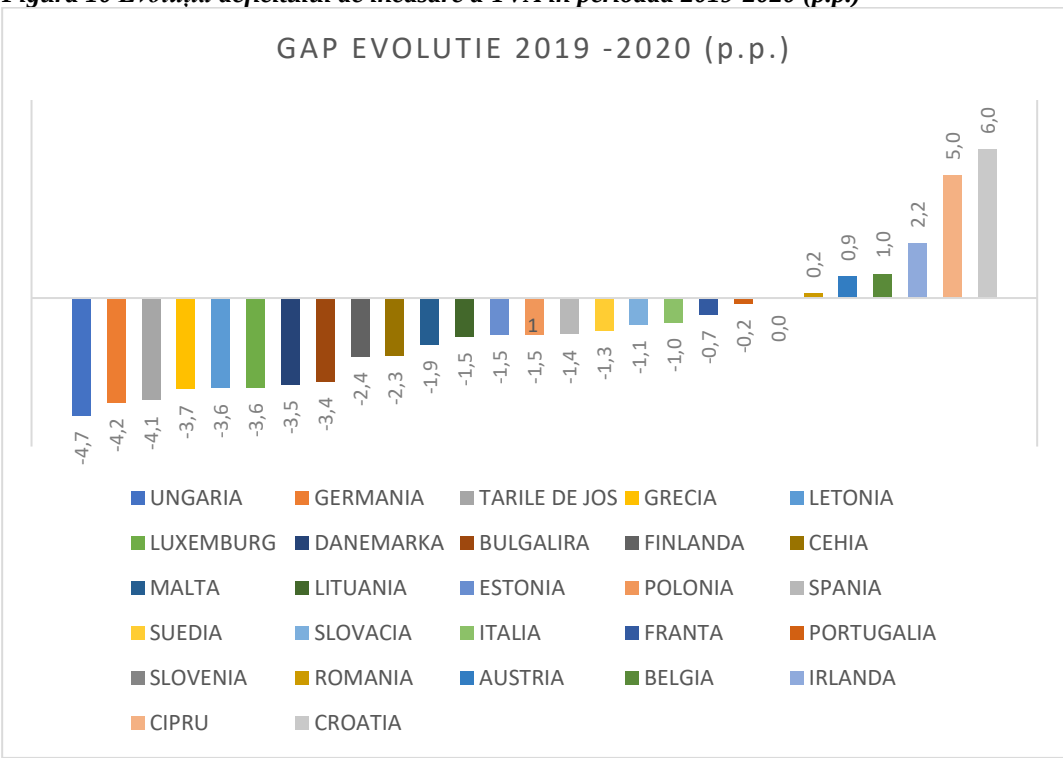
Locul Greciei este luat de Italia cu un deficit de 20,8%, dar și Italia reușește să-și scadă deficitul de TVA de la 21,81% în 2019 la 20,80% în 2020.

In Figura 10 se poate observa ca gap-ul de TVA scade între anii 2019 și 2020 pentru majoritatea statelor membre UE, însă pentru 6 dintre acestea gap-ul de TVA este în creștere: Croația (6 pp), Cipru (5 pp), Irlanda (2,2 pp), Belgia (1 pp), Austria (0,9 pp) și Romania (0,2 pp).

Conform datelor prezentate în Anexa 3, valoarea medie a gap-ului de TVA în 2019 este de 11,02% și prezintă o scădere în 2020 până la 9,05%.

[10] https://www.euvat.org/vat-returns-finland/.
[11] https://www.euvat.org/vat-returns-sweden/.

Figura 10 Evoluția deficitului de încasare a TVA în perioada 2019-2020 (p.p.)

Sursa:https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/030df522-7452-11ed-9887-01aa75ed71a1 (consultat la 11 Martie 2023)

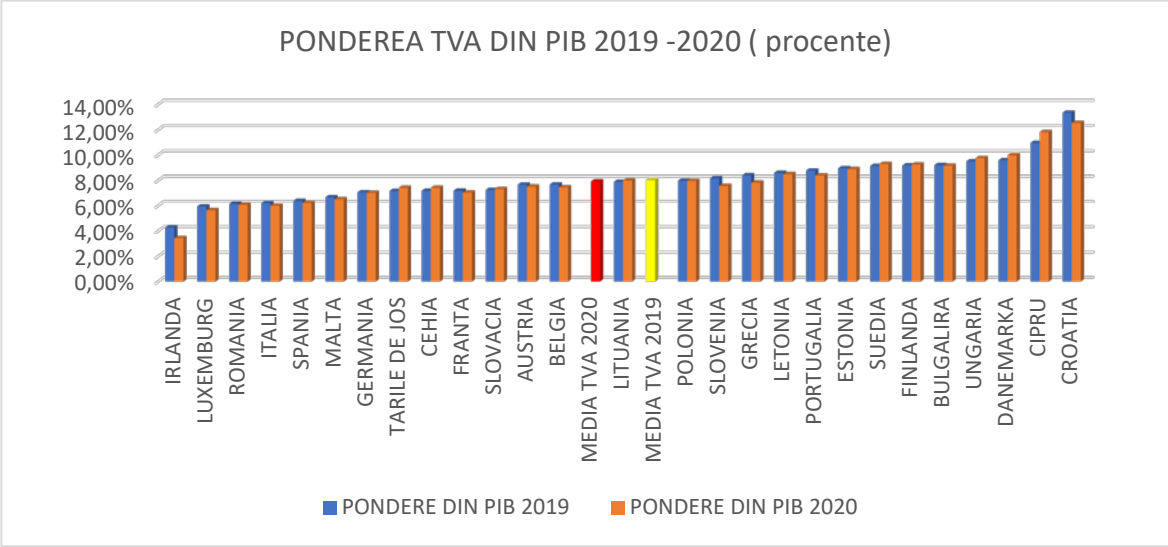
In baza datelor analizate mai sus se poate observa că în țările în care penalitățile sunt mai dure sistemul de colectare TVA este mai eficient comparativ cu țările în care penalitățile sunt mai lejere.

V. Ponderea TVA în PIB în statele membre UE

In baza datelor furnizate de Comisia Europeană se poate constata că ponderea TVA în PIB variază între 4,28% și 13,33% în anul 2019 și 3,42% și 12,53% în anul 2020.

Croația este pe primul loc, atât în 2019 cât și în 2020, ponderea ridicată a TVA în PIB datorându-se unei cote standard mari de 25% dar și unui nivel scăzut al gap-ului de TVA de 1% în 2019 și 6,9% în 2020 (Figura 11).

Figura 11 Ponderea TVA în PIB (procente)

Sursa: https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/splSearchForm.html

Pe locul al doilea se situează Cipru, cu o pondere a TVA în PIB de 10,95% în 2019 și 11,80% în 2020. Aceasta pondere ridicată se datorează unui nivel mic al gap-ului de TVA, de 1,42% în 2019 și de 6,4% în 2020.

Următoarea țară este Danemarca, ale cărei venituri din TVA reprezintă 9,57% din PIB în 2019, respectiv 9,98% în 2020. Explicația este dată de o cotă standard ridicată, de 25%, dar și de un nivel rezonabil al gap-ului de TVA, care scade de la 8,54% în 2019 la 5% în 2020.

La polul opus cu cea mai mică pondere a TVA în PIB se afla Irlanda, Luxemburg și Romania.

În Irlanda ponderea TVA în PIB scade de la 4,28% în anul 2019 la 3,42% în anul 2020 ca urmare a creșterii gap-ului de TVA de la 10,29% la 12,5% în aceeași perioadă.

Luxemburg are în 2019 o pondere a TVA în PIB de 5,93%, iar în 2020 de 5,63%, această pondere scăzută fiind corelată cu un nivel al cotei standard de TVA de 17%, cel mai mic din tarile membre UE.

România se află pe al treilea loc în topul țărilor cu cele mai mici ponderi ale TVA în PIB cu valori de aproximativ 6% în 2019 și 2020. Explicația este dată de cota standard mică, de 19%, dar mai ales de valorile gap-ului de TVA de peste 35% în ambii ani.

Se constată că țările care au o pondere mare a TVA în PIB au și un gap de TVA scăzut dacă luăm ca referință anul 2019, deoarece anul 2020 este marcat de modificările economice aduse de pandemia Covid -19. Aceasta a forțat guvernele să crească cheltuielile pentru asistența medicală și sănătate și să aplice pachete de

măsuri legislative pentru a atenua impactul economic al pandemiei. De exemplu, unele state pe perioada pandemiei și-au modificat cotele de TVA pentru a putea susține întreprinderile și consumatorii (Germania de la 19% la 16%). Spania a permis în perioada pandemiei amânarea plății TVA pentru facturile de energie și gaze, pentru IMM și lucrătorii independenți. Aceste măsuri au avut ca rezultat reducerea veniturilor din TVA încasate de stat și implicit diminuarea ponderii TVA în PIB.

VI. Concluzii

Gap-ul de TVA reprezintă incapacitatea statelor de a colecta în mod eficient TVA datorată. Această incapacitate este generată de lipsa unui sistem de colectare eficient la nivelul fiecărei țări în parte, erorilor de calcul sau fraudelor fiscale.

Un obiectiv major al Comisiei Europene, dar și al statelor membre UE este de a reduce deficitul de încasare a TVA. Fiecare țară în parte, nu doar din cadrul UE, încearcă să adopte măsuri pentru a preveni aceasta situație.

O măsură adoptată de Comisia Europeană pentru diminuarea gap-ului de TVA este sistemul VIES (VAT Information Exchange System), un motor de căutare care permite statelor membre UE să extragă din bazele naționale datele referitoare la TVA, acest sistem permițând verificarea statutului de TVA al unei persoane impozabile înainte de a se angaja în tranzacții intracomunitare.

Începând cu 1 ianuarie 2015, Comisia Europeană implementează sistemul MOSS (Mini One Stop Shop)[12] pentru servicii de telecomunicații/ radiodifuziune/ electronice. Acest regim special este o metodă de simplificare prin care prestatorii acestor servicii pot plăti într-un singur stat membru (prin intermediul unui ghișeu unic) TVA datorată în toate statele membre UE în care prestează servicii. În prezent acest sistem de simplificare se utilizează inclusiv în România în două variante:

- Regimul special pentru servicii prestate de persoane impozabile nestabilite în UE către persoane neimpozabile stabilite în UE (Regimul One Stop Shop NON-UE)
- Regimul special pentru vânzările intracomunitare de bunuri la distanță, pentru livrările de bunuri interne efectuate de interfețele electronice care facilitează aceste livrări și pentru serviciile prestate de persoane impozabile stabilite în UE, dar nu în SM de consum (Regimul One Stop Shop - UE)

Un alt sistem adoptat în UE este QRM (Quick reaction mecanism),[13] care permite statelor membre UE sa aibă un răspuns mult mai rapid în cazurile de fraudă. Introducerea lui a fost un prim pas în eliminarea barierelor către o piața unică.

[12] https://taxation-customs.ec.europa.eu/system/files/2022-04/one-stop_add_guidelines_ro.pdf.

[13] https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/opinions-information-reports/opinions/vat-fraud-quick-reaction-mechanism.

Un alt mecanism adoptat de către Comisia Europeană și care se regăsește în Directiva 2006/112/CE, este taxarea inversa. Acest mecanism permite transferul responsabilității plății TVA de la furnizor la client.

Comisia Europeană, prin legile și mecanismele implementate încearcă o micșorare a gap-ului de TVA, însă această luptă este susținută și de fiecare stat în parte prin implementarea măsurilor ce duc la o colectare adecvată a TVA.

În perioada pandemiei statele au demonstrat că este posibilă modificarea cotelor de TVA pentru a putea susține economia. În acest moment statele europene se găsesc în fața unor noi decizii privind măsurile menite să ajute economia, deoarece criza Covid -19 a lăsat întreaga economie în declin, nu doar la nivelul statelor UE, ci și la nivel mondial. În aceste condiții fiecare stat în parte încearcă să găsească măsuri compensatorii pentru ieșirea din criza economică.

Studiul efectuat a arătat că gap-ul de TVA al României crește de la un an la altul, ea menținându-și poziția de lider în incapacitatea colectării TVA încă din anul 2015. Astfel dacă în anul 2015 gap-ul țării noastre era de 24,48%, în 2020 ajunge la 35,70% și din păcate țara noastră demonstrează incapacitatea de a adopta măsuri corecte.

România încearcă să găsească soluții prin impunerea unei plafonări a prețurilor, plafonare care a venit în urma unei liberalizări pentru anumite produse energetice.

Pe de-o parte această plafonare a prețurilor vine în ajutorul consumatorilor, însă pe de altă parte poate duce la falimentarea anumitor firme, care nu mai pot susține creșterea excesivă a prețului energiei. În aceste condiții măsura pare să nu aibă impactul scontat.

Liberalizarea prețurilor urmată de o plafonare a lor, cum a fost cea pentru plafonarea prețului la lemnele de foc, nu au efectele scontate nici pentru consumator, nici pentru furnizor. Consumatorul s-a găsit în incapacitatea de a găsi acel bun pe piață, iar furnizorul în situația de a căuta alte piețe de desfacere cum ar fi cele externe (export).

Ar trebui să înțelegem că susținerea firmelor și crearea unui mediu sănătos de dezvoltare a acestora este de fapt singurul mod în care putem evolua. Ne dorim să ne dezvoltăm economic însă acest lucru nu este posibil atâta timp cât noi îngropăm întreprinderile din țară în birocrație și nu suntem capabili de a oferi o fiscalitatea corectă. Vrem să avem o colectare mai bună a TVA la bugetul de stat și să stopăm frauda, vrem să susținem economia țării dar nu luăm măsuri adecvate în acest sens.

Din cauza birocrației, puține firme au beneficiat de Ordonanța 11/2021, ce prevede măsuri privind susținerea mediului de afaceri și a investițiilor, printre care eșalonarea obligațiilor fiscale restante maximum un an prin procedură simplificată. O soluție pentru ieșirea din criză ar fi să punem la punct un sistem funcțional de eșalonare a plăților restante pentru firme, pentru a oferi acestora posibilitatea să se redreseze și posibil ca, ulterior, să devină jucători potenți pe piață.

Comisia Europeană susține o serie de măsuri subliniate mai sus pentru stoparea fraudei, însă depinde în primul rând de noi ca țară să găsim soluțiile și măsurile adecvate nouă, pentru a ne dezvolta economia, pentru a susține consumul produselor interne, nu să considerăm că importul este prioritar, pentru că atâta timp cât există întreprinderi care produc, există și de la cine să colectăm TVA.

Referințe

- Grigore Maria Zenovia, *Fiscalitate și gestiune fiscală. Note de curs*, Universitatea Nicolae Titulescu, 2022;
- Directiva 2006/112/CE a Consiliului/28.11.2006 privind sistemul comun al taxei pe valoarea adăugată;
- https://europa.eu/youreurope/business/taxation/vat/vat-rules-rates/index_ro.htm#shortcut-5;
- https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxSearch.html;
- https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/030df522-7452-11ed-9887-01aa75ed71a1;
- https://www.avalara.com/vatlive/en/country-guides/europe/croatia/croatia-vat-returns.html;
- https://www.grantthornton.com.cy/insights/vat-updates/amendments-in-cyprus-vat-law/;
- https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/AsistentaContribuabili_r/Brosura_dobanzi_penalitati_2019.pdf;
- https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/vat/telecommunications-broadcasting-electronic-services/printpdf/81_en;
- https://www.avalara.com/vatlive/en/country-guides/europe/greece/greek-vat-returns.html;
- https://www.euvat.org/vat-returns-finland/;
- https://taxation-customs.ec.europa.eu/system/files/2022-04/one-stop_add_guidelines_ro.pdf;
- https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/opinions-information-reports/opinions/vat-fraud-quick-reaction-mechanism;
- https://blog.negometal.com/ro/reducerea-temporara-a-cotelor-de-tva-din-germania/;
- https://europa.eu/youreurope/business/taxation/vat/vat-exemptions/index_ro.htm#shortcut-2;
- https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0034_RO.html;
- https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation-1/value-added-tax-vat/vat-gap_en;
- https://taxation-customs.ec.europa.eu/system/files/2022-04/one-stop_add_guidelines_ro.pdf;
- https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation-1/value-added-tax-vat_fr;
- https://www.avocatfranta.com/infiintare-firma-franta.html/comment-page-2;
- https://www.irelandcompanyformation.com/vat-registration-ireland;
- https://www.lawyersmalta.eu/register-for-vat-in-malta;
- https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/vat/telecommunications-broadcasting-electronic-services/printpdf/81_en;

- https://kpmg.com/xx/en/home/insights/2020/04/spain-government-and-institution-measures-in-response-to-covid.html.

Anexa 1 Gap-ul de TVA, anii 2019 – 2020 (miliarde euro)

	2019				2020				VAT gap change (pp)
Member state	Revenues	VTTL	VAT gap	VAT gap (%)	Revenues	VTTL	VAT gap	VAT gap (%)	
BELGIA	31702	36468	4766	13,07%	29282	34066	4784	14,0%	1,0
BULGARIA	5656	6261	606	9,68%	5635	6014	379	6,3%	-3,4
CEHIA	16931	19740	2809	14,23%	16022	18187	2164	11,9%	-2,3
DANEMARCA	29832	32617	2785	8,54%	30918	32561	1643	5,0%	-3,5
GERMANIA	244111	268176	24065	8,97%	221562	232638	11076	4,8%	-4,2
ESTONIA	2483	2566	84	3,27%	2469	2514	45	1,8%	-1,5
IRLANDA	15301	17056	1755	10,29%	13644	15591	1947	12,5%	2,2
GRECIA	15390	20095	4705	23,41%	12925	16103	3178	19,7%	-3,7
SPANIA	79301	84465	5164	6,11%	69382	72778	3396	4,7%	-1,4
FRANTA	173953	190372	16419	8,62%	161537	175499	13962	8,0%	-0,7
CROATIA	7419	7484	65	0,86%	6319	6784	466	6,9%	6,0
ITALIA	111464	142549	31085	21,81%	99669	125886	26217	20,8%	-1,0
CIPRU	2066	2095	30	1,42%	1786	1908	122	6,4%	5,0
LETONIA	2632	2836	204	7,19%	2571	2666	95	3,6%	-3,6
LITUANIA	3850	4865	1015	20,86%	3975	4926	952	19,3%	-1,5
LUXEMBURG	3702	4098	396	9,67%	3730	3970	240	6,0%	-3,6
UNGARIA	13916	15431	1515	9,82%	13429	14149	720	5,09%	-4,7
MALTA	934	1262	328 8888	25,98%	849	1119	270	24,1%	-1,9
TARILE DE JOS	58115	62452	4337	6,94%	58971	60685	1714	2,8%	-4,1
AUSTRIA	30405	32939	2533	7,69%	28384	31044	2660	8,6%	0,9
POLONIA	42383	48572	6189	12,74%	41856	47175	5320	11,3%	-1,5
PORTUGALIA	18786	20465	1679	8,21%	16803	18263	1460	8,0%	-0,2

ROMANIA	13795	21394	7599	35,52%	13368	20789	7421	35,7%	0,2
SLOVENIA	3962	4194	231	5,51%	3553	3759	206	5,5%	0,0
SLOVACIA	6830	8033	1202	14,97%	6820	7921	1101	13,9%	-1,1
FINLANDA	21974	22800	826	3,62%	22026	22307	281	1,3%	-2,4
SUEDIA	43412	44914	1502	3,34%	43981	44896	915	2,0%	-1,3
UK	176317	191046	14728	7,71%	0	0	0	0	0

Total (EU-27)	1000306	1124200	123894	**11,02%**	931466	1024198	92732	**9,05%**	-2,0
Total (EU-28)	1176623	1315245,7	138622,67	10,54%					

Sursa: https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/030df522-7452-11ed-9887-01aa75ed71a1 (consultat la 11 Martie 2023)

TROCUL – CEA MAI VECHE MODALITATE DE PLATA

Adriana-Elena MANDEA
Andreea POPESCU
Andreas Alin DRĂGHICI[*]

Abstract

Cea mai veche „modalitate de plata" aparuta in istorie este schimbul direct al unui bun contra altuia. Cu mult timp în urmă, oamenii făceau troc din orice obiect: dacă o persoană avea o suliţă cu mânerul făcut din os, acesta o dădea la schimb pentru o salbă din aramă şi astfel fiecare individ se mulţumea cu schimbul pe care l-au făcut. În vremurile primitive oamenii făceau de cele mai multe ori schimburi de piei de animale, sare, unelte, săbii, podoabe şi orice obiect care avea o valoare cât de cât reală. Această operațiune de schimb este aplicată şi în zilele noastre, mai ales în zonele rurale şi nu numai, până şi schimbul de idei între persoane se poate numi troc. Scopul acestei lucrări este de a prezenta pe scurt ce reprezinta plata marfa contra marfa si operatiunile in care mai este folosita în societatea modernă.

Cuvinte cheie: *troc, plata in natura, barter, compensatie, contrapartida.*

I. Introducere

Trocul a fost printre primele operațiuni de schimb în natură, constituind forma cea mai simplă a comerţului[1]. Acesta presupunea schimbul unor bunuri sau servicii între oameni pentru a-și suplini anumite nevoi. Acțiunea de troc a apărut acum aproximativ 6000 de ani î. H. (epoca de piatră) din momentul în care oamenii au început să se ocupe cu agricultura și creșterea animalelor astfel, micile comunitățile încercau să asigure, prin munca în comun, împărțirea resurselor la toți membri.

Cuvântul spus şi strângerea mâinilor par să fi fost cele mai vechi mijloace prin care se putea garanta îndeplinirea exactă şi loială a obligațiilor asumate. Această acțiune a fost accentuată și prin practici culturale, reguli care au fost fie scrise sau fie necrise în comunitate, fie că ele erau de ordin religios sau moral. Aproximativ fiecare civilizație primitivă aveau asemenea reguli, ele fiind practicate

[*] Studenți, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea „Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: adrianal45291@univnt.ro; andreeal47847@univnt.ro; andreasl47914@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea Conf. univ. dr. Mădălina Antoaneta Rădoi (e-mail: radoimadalina@univnt.ro).

[1] https://www.dictionarroman.ro/?c=trocul.

și în zilele noastre în anumite comunități religioase (de exemplu obiceiul construirii unui hambar, în comunitățile Amish sau Menonite din America de Nord) [2].

Schimbul de obiecte a devenit mai simplu de când s-a trecut la folosirea unor bunuri de valorizare sau a unei mărfi intermediare care sunt şi astăzi folosite de unele triburi nomade: sarea, fructele, anumite pietre scumpe, bucăţi de metal, scoici, bucăţi de piele lucrate, arme, perle, vite sau alte animale.

Cu toate acestea trocul s-a împărțit în două operaţiuni economice: vânzarea şi cumpărarea, iar măsurătorul de valori ce stabilea valoarea unui bun schimbat erau metalele, de regulă, preţioase, care erau folosite în scopul acesta, după unităţi de greutate, uneori acceptându-se chiar și piese mici şi subţiri, cum ar fi aurul[3].

Un sinonim întâlnit și bine cunoscut al cuvântului troc este barterul, care conform dicționarului limbii române este un ,,acord, în practica comercială, prin care părțile convin să schimbe între ele mărfuri de valori egale"[4].

O altă definiție a barterului o putem regăsi și în sistemul comercial internațional unde scrie că acesta este o ,,formă de compensare a valorilor prin mărfurile exportate și importate de un grup restrâns de parteneri din doua țări diferite, cu scopul de a evita plata lor în valută. În aceste cazuri, schimbul de mărfuri are loc simultan sau la intervale mici de timp, în baza unui singur contract ce conține clauze referitoare și la exportul și la importul mărfurilor. Acestea nu se factureaza în devize convertibile, și deci, nu are loc un transfer valutar. Spre deosebire de cliring, care se încheie prin acorduri guvernamentale, operațiunile de barter au la baza convenții încheiate cu firme comerciale participante"[5].

Scopul acestui studiu este acela de a prezenta pe scurt anumite informați (câteva considerații generale și câteva avantaje și dezavantaje) despre troc, respectiv barter și de a arăta cum a fost el folosit în trecut și cum este folosit în ziua de azi.

II. Trocul și barterul

Indiferent dacă realizarea se face între firme (barter) sau între două sau mai multe persoane (troc), acestă operațiune de schimb reciproc de bunuri sau servicii se face în lipsa banilor.

Dacă una dintre primele faze de dezvoltare a economiei a avut ca obiect central trocul, respectiv schimbul direct al unui bun contra altui bun, pe măsura dezvoltării unor procese de producţie şi de specializare, s-a putut ajunge la situaţia unui troc în care un producător să schimbe un bun cu mai multe alte bunuri.

---

[2] https://monepos.ro/istoria-banilor-trocul-si-aparitia-banilor/.

[3] REVISTA NAŢIONALĂ DE DREPT, Nr. 1, 2015, APARIȚIA ȘI DEZVOLTAREA DREPTULUI CONTRACTELOR COMERCIALE ÎN EPOCA ANTICĂ P. 20.

[4] https://dexonline.ro/definitie/barter.

[5] https://www.advocate.ro/definitie_juridica_Barter.

Cele mai mari civilizaţii care au dezvoltat comerţul bazat pe monedă ajung să acopere aproape în totalitate piaţa, dar niciodată nu s-a putut ajunge la dispariţia totală a trocului nici în interiorul unei comunităţi (stat) și nici între comunităţi (state), cu atât mai puţin în relaţiile comerciale internaţionale în care unul dintre parteneri nu dispunea de o deviză schimbabilă.

De-a lungul întregii istorii trocul reapare şi capată un rol foarte important și mai activ în perioadele de criză economică, marcate de scăderea lichidităţilor (rărirea monedelor), în perioadele de război sau ocupaţie (în general perioade de sărăcie şi lipsuri), în care apar tichetele sau cartelele de raţionalizare pentru diferite bunuri, acestea intrând în circuitul de schimb. Revenirea la această „modalitate” de plată s-a facut, așa cum s-a menționat mai sus, fie datorită unor fenomene de criză financiară manifestate la nivel național sau internațional” (criza din 1929-1933, criza datoriilor externe din 1980-1985), fie datorită limitelor financiare ale unor participanți la schimburile internaționale) în scopul deblocării relațiilor comerciale cu țări sau firme în absența disponibilităților financiare. În prezent, această formă a scăzut semnificativ ca pondere în volumul total al plăților internaționale, fiind practicată cu precădere în cadrul operațiunilor de contrapartidă (ex: barter, lohn, buy-back).

Cele mai recente astfel de perioade, care au fost trăite de ţara noastră sunt pe timpul regimului comunist, în care piaţa de troc acoperea o arie largă începând de la bunurile personale şi cele primite de la locul de muncă în locul salariului, până la producţia personală, cât şi criza economică ce a urmat după înlăturarea sistrmului comunist (perioada anilor `90)[6].

Așadar din punct de vedere general putem spune că barterul este acel sistem dezvoltat şi adaptat după noile condiţii de piaţă de către mediul economic, plecând de la procesul cunoscut încă din zorii istorici ai “economiei” sub numele de troc, în care bunurile sau serviciile cumpărate se plătesc cu alte bunuri şi servicii, schimbul făcându-se fără a se folosi bani. Schimburile în barter, în care mărfurile îşi schimba “stăpânul” fără directa prezenţă a banilor, pot completa nevoile personale ale persoanelor fizice sau a firmelor, ajutându-i să treacă peste perioadele mai puţin “optimiste” din punct de vedere investiţional.

Trocul (barterul), supraviețuiește chiar și în prezent, și arată că poate fi utilizat eficient atât în interiorul statelor (compensaţie particulară comercială, prin intermediul Camerelor de Compensaţie Interbancare sau compensaţie directă), cât și la nivel internaţional (compensaţie globală-clearing bilateral sau clearing multilateral pe baza unor acorduri sau convenţii interstatale).

Cele mai frecvente situaţii înregistrate în mediul economic, sunt cele în care acțiunea de schimb prin barter are loc direct între două firme (parteneri economici)

[6] http://www.tribunaeconomica.ro/index.php?id_tip_categorie=1&id_categ=11&id_revista=7936 &id_nr_rev ista=207.

care identifică sistematic mărfurile sau serviciile ce urmează să fie tranzacţionate prin acest mod. Cu toate acestea nu de puţine ori acțiunea de schimb prin barter impune implicarea în sistem (barterul multiplu sau compensare indirectă) a mai multor firme, pentru încheiarea perioadei de cerere şi ofertă. Cu cât numărul societăților implicate în barter creşte, cu atât efortul logistic desfăşurat a acțiunii este mult mai mare, acest aspect descurajând de cele mai multe ori firmele interesate de iniţierea acestui procedeu[7].

III. Bazele sistemului economic al trocului

Bazele sistemului economic al trocului ar putea porni de la prima dezvoltare de felul pieţei „universale", regăsită la economistul elveţian de formaţie marginalistă Léon Walras - teoria walrasiană a preţurilor (Guitton, Bramoulé, 1987). Se poate extrage cel puţin două ipostaze ale teoriei (demonstraţiei). Pentru ambele ipostaze se pot considera A, B şi C drept mărfuri ale aceleiaşi pieţe. Pentru prima ipostază este atunci când există:

$P_A=P_B$;

$P_B=P_C$,

iar P_A, P_B şi P_C sunt preţurile corespunzătoare acestor mărfuri, atunci automat: $P_A=P_C$,

Ca o mică concluzie, când în loc de egalităţi apar inegalităţi de felul:

$P_A>P_B$;

$P_B>P_C$,

automat se rezultă: $P_A>P_C$,

pentru ipostazele egalităţilor şi inegalităţilor în egală măsură, de asemene luând aici în considerare şi restricţia numită a *economiei raţionale*.

În ceea ce ne priveşte, gândirea walrasiană a portretizării pieţei, în elementele sale de bază, inclusiv în modelarea preţurilor, ne-a inspirat analiza de mai jos, care începe tot cu notaţiile A, B, C,..., M, N pentru a denumi nişte mărfuri concurente. Conform, însă, în locul notaţiei preţurilor cu (Pi), noi am preferat cantităţile corespunzătoare a aceloraşi mărfuri să le notăm cu litere mici: a, b, c,..., m, n. Acestea din urmă sunt presupuse a fi mărimi corespunzătoare pentru a se poate rezulta nişte valori echivalente ale mărfurilor notate cu majuscule în procesul de schimb – cu alte cuvinte, o *valoare unică* desfăşurată în multipla egalitate de mai jos:

(I)$aA \Leftrightarrow bB \Leftrightarrow cC \Leftrightarrow ... \Leftrightarrow mM \Leftrightarrow nN$

Pentru care $\Leftrightarrow$ este un semn propriu numai acestui model arătat. Este mai mult decât simplul „=" al modelului walrasian de bază, respectiv mai mult decât echivalenţa valorilor indicate la stânga şi la dreapta sa; aici este indicat dublul sens

[7] Revistă de cercetare ştiinţifică a studenţilor economişti, Nr. 5/2015 p.26.

al tranzacţiei specifice a trocului între cel puţin două obiecte care se realizează într-un sens şi în celălalt utilităţi naturale pentru subiecţii imaginaţi aici.

Fenomenul care revine aici completează motivul înlocuirii preţurilor walrasiene prin măsurile specifice exemplului nostru. Este mai puţin confortabil de analizat conceptul de preţ, care este mai degrabă rezultatul dintr-un raport în care există o măsură comună a acestuia, ca în cazul monedei. Preţul, în economia trocului, rezultă mai degrabă indirect, prin inter- raportarea tuturor bunurilor concurente pe piaţă – respectiv ca în modelul (I).

Acelaşi semn ⇔ de facto înlocuieşte atât preţul (Pi), cât şi ipoteza *economiei raţionale*. Ilustrând realizarea pe piaţă a utilităţii A, în realitate, modelul operează pe termene scurte, ca şi pe termene lungi. Pe termen scurt, A „caută” utilitatea N, B pe A, C pe B şi aşa mai departe, iar şirul de tranzacţii astfel închipuit realizează, după ce a antrenat, toate utilităţile existente pe piaţă.

Corespunzător, pe termenele prelungite, fie se repetă acelaşi proces de repetare, fie se ordonează preferinţelor care se schimbă, odată cu aceea a tranzacţiilor şi a realizării utilităţilor, iar rezultatul este acelaşi: semnul ⇔ revine să indice că tot ceea ce se află la stânga, dar şi la dreapta lui (chiar pe tot şirul egalităţilor) a fost tranzacţionat direct cel puţin măcar o dată. Așadar maniera în care este recâştigată economia raţională, în primul rând, în al doilea *stabilitatea preţurilor*, care devine chiar *convergenţa* preţurilor pe termen lung.

Iată şi al doilea context care ne interesează:

$P_{B/C} = P_{B/A} / P_{C/A}$

în care, tot în modelul walrasian, $P_{B/C}$, $P_{B/A}$ and $P_{C/A}$ sunt raporturile dintre preţurile și bunurile A, B și C. Această egalitate indică faptul că oricare bun poate deveni norma preţurilor celorlalte (poate deveni deci *mediu de schimb*, *etalon valoric* sau, mai mult, *bază monetară*).

Autorii explică astfel un dublu adevăr universal al tuturor pieţelor, de la cele primitive până la economia de piaţă modernă de astăzi; de la troc la monedă în mod inclus. Prin urmare putem adăuga, atât pentru modelul walrasian, cât şi pentru exemplul nostru, că restricţia de model se poate rezumă la o proprietatea particulară, conţinând astfel libera opţiune pentru fiecăre proprietar de bun asupra bunului său (de a-l schimba cu alt bun sau nu).

Astfel, modelul nostru (II) pleacă de la modelul (I) de mai sus, operând – asemeni variantei walrasiene – schimbarea statutului bunului N în *mediu de schimb* pentru celelalte (A, B, C, …, M). Va rezulta astfel un *model complementar* celui dintâi:

(II)aA ⇔ nN

bB ⇔ nN cC ⇔ nN (.....) mM⇔nN

unde, proceduriile introducerii mediului de schimb sunt drept consecinţe directe asupra structuriic modelulului ceea ce vs duce la o schimbare esenţial – de la modelul „orizontal” al egalităţii multiple la altul „vertical”, al egalităţilor

„paralele" –, alături de care avansul trocului echivalează eliminării chestiunii „*dublei coincidențe*..."[8].

Avantaje și dezavantaje

Avantaje:

- Poți valorifica produse în exces sau de care nu mai ai nevoie.
- Poți să profiți de talentele pe care le ai, prestând servicii în domeniile în care ai cunostințe și aptitudini.
- Economisirea banilor (lichidități). Datorită flexibilități sale putem atât ca persoană fizică și persoană juridică putem tranzacţiona un produs relevant pentru altul, astfel putând obţine ceea ce ne dorin sau ceea ce ne trebuie, fără ca niciuna dintre părţi să plătească vreun ban.
- Cu ajutorul trocului putem permite evitarea devalorizării banilor[9].
- Pentru întreprinderi (mai ales companiile mici) un avantaj al trocului este compensarea angajaţilor, deoarece în unele companii este stabilit un sistem de bartering astfel încât fiecare salariat îşi poate alege recompense (non-monetare) care sunt oferite de ceilalalţi membri ai schimburilor (în limita financiară).
- Extinderea bazei de clienţi este un alt avantaj al trocului folosit de întreprinderi. Aceste schimburi pot reflecta un potenţial foarte important pentru a contacta şi dobândi noi cumpărători/clienţi. Multe astfel de relaţii bazate pe troc se dezvoltă în cele din urmă în acorduri monetare cu drepturi depline, deoarece întreprinderile în cauză denotă încredere şi respect faţă de clienţii lor.
- Colectarea datoriilor - s-a remarcat faptul că majoritatea întreprinderile depind adesea de strângerea promptă a datoriilor pentru a-şi putea menţine durabilitatea pe piața economică, dar folosind un avocat sau un serviciu special pentru aceasta rezultă mult timp şi mulți bani, precum şi anularea datoriei ar însemna o situaţie deloc nefavorabilă pentru o societate. De aceea, multe întreprinderi au început să ofere debitorilor oportunitatea de a plăti în mărfuri sau servicii anumite datorii, care ulterior sunt vândute pe o reţea de bartering ca credit, astfel ajutând întreprinderile care nu ar fi putut colecta nimic să strângă anumite datorii. Aceste tipuri de credite comerciale ar trebui de regulă sa fie egale cu datoria iniţială în numerar. O parte din această valoare este sacrificată pentru comisioanele de tranzacţionare pe reţea, însă întreprinderile care doresc să utilizeze această opţiune pot primi un procent destul de bun.

---

[8] Andrei, L.C. (2011). *Money and Market in the Economy of All Times*, Xlibris Corporation.
Andrei, L.C, "About how did the First Ever Big Financial and Economic Crisis did Look Like", *Theoretical and Applied Economics*, Vol. XVI, No. 2(543), 2010, pp. 55-68.

[9] https://www.milionarulmioritic.com/2010/05/12/dincolo-de-sistemul-monetar-trocul-si-barterul/.

- Călătoria de afaceri poate fi şi ea un motiv destul de important unde s-ar putea folosi trocul întrucât numărul de proprietari de afaceri mici (dar și cele mari) care folosesc barterul pentru a reduce cheltuielile legate de aceste călători cresc semnificativ de la an la an, mai ales datorită creşterii și dezvoltării continue a facilităţilor de cazare care sunt angajate în aceste practici de bartering.

Dezavantaje:

- Dificultate în aproximarea valorii produselor sau a serviciilor – datorită acestui sistem de schimb, toate mărfurile nu sunt egale ca valoare şi nu există o unitate de măsurare care să poată valorifica bunurile sau servicile în care operațiunea de schimb pot fi exprimată. De exemplu, dacă entitatea (sau individul) A are grâu şi entitatea B are orez, atunci este dificil să decidem cât de mult grâu este necesar pentru a schimba un kilogram de orez. Datorită lipsei acestei măsuri comune de valoare, rata de schimb este fixată aleatorie, așadar din cauza asta una dintre părţi va avea de suferit şi cealaltă de câştigat. În societatea primitivă, era foarte simplu să schimbi mărfuri deoarece nu prea conta valoarea acestora, însă în societatea modernă, este mult mai dificil și greu de stabilit milioane de raporturi de schimb pentru numărul de bunuri şi servicii existente în ziua de azi.
- Inexistența bunului sau a serviciului de care este nevoie, in acel moment.
- Apare necesitatea existenței unei scrisori de garanție bancară ca mijloc de asigurare de garanție.
- Un dezavantaj al trocului/barterului este lipsa de amânare a plăţi – în sistemul de bartering contractele care implic plăţi viitoare sau operaţiuni de credit nu au cum să aibă loc fără a avea complicați din cauza unor probleme ca: a) împrumutatul nu este capabil să asigure mărfuri de aceeaşi valoare în momentul rambursării, b) pot apărea dezacorduri cu privire la marfa care este folosită pentru rambursare, c) marfa rambursată poate să piardă sau să câştige valoare în momentul rambursării. Astfel spus, este foarte dificil să se realizeze amânarea unor plăți sub forma de bunuri sau servicii.
- Un alt dezavantaj posobil al barterului este lipsa de dublă coincidenţă de dorinţe a emtități/individului – operațiunea de bartering poate funcționa doar atunci când atât cumpărătorul cât şi vânzătorul sunt pregătiţi să îşi vândă unul altuia mărfurile sau serviciile. De exemplu, X poate schimba bunuri cu Y doar dacă Y doreşte şi dacă acesta are ceea ce-şi doreşte X[10].

[10] Revistă de cercetare ştiinţifică a studenţilor economişti, Nr. 5/2015 p.27.

IV. Barterul în contrapartida clasică

Operațiunile de barter în contrapartida clasică sunt acele tehnici prin care se poate compensa reciproc, de regulă integral, un export cu un import de bunuri sau servicii între firme din țări diferite, având ca singura bază juridică contractul direct.

Barterul simplu bilateral. Un contract de barter simplu bilateral este similar cu un contract de vânzare-cumpărare specific operațiunilor clasice de comerț exterior, cu diferența că se poate încheia doar un singur contract și se pot stabili suplimentar aspecte precum:

- opunerea unor riscuri care sunt specifice barterului (de exemplu: dezechilibrul raportului de schimb, ceea ce implică punctaje succesive);
- tolerarea echilibrată a costului de transport pe ambele fluxuri;
- realizarea pe loc sau eșalonat, dar neapărat în paralel, a schimbului de partizi de marfă;
- analiza comparativă a prețurilor propuse spre negociere și luarea în considerare a legislațiilor specifice celor doua țări (taxe, accize, TVA etc.).

Termenii de bază ale unui contract de barter sunt cele prin care se specifică că plata bunurilor importate se va face printr-un export de valoare egală. Plecând de la raportul de echivalență convenit, de regulă sunt trecute în anexe la contract și structura făcută completă, cu cantitatea fizică din fiecare articol prevăzut. Valoarea contractului este rezultatul din însumarea bunurilor nominalizate în anexă; unde la această valoare corespunde o anumită cantitate fizica de bunuri. Contractul se poate considera realizat complet atunci când se schimbă concret cantitățile fizice ale bunurilor convenite. În situație de inflație, într-o țară sau alta, raportul valoric al contractului se poate modifica, dar rămâne ca bază de analiză si ca punctaj de volum fizic. De regulă, fiecare din cei doi parteneri va tinde să efectueze individual un import prealabil, după care să livreze partida sa proprie de bunuri.

Riscul de inflație în moneda națională și riscul de primă livrare pot fi considerate ca riscuri specifice contractului de barter.

Barterul simplu multilateral este asemănător cu cel bilateral, doar că în acesta intervin în afacere mai mulți parteneri. Astfel se poate interveni câte doi parteneri din fiecare țară sau trei parteneri din trei țări diferite, când se acționează la compensațiile în lanț. Dificultatea în astfel de cazuri constă în a găsi partenerii și punerea lor de comun acord , pentru a realiza un consens privind modul de derulare a operațiunii de comerț exterior.

Barterul garantat se refera, fie la un contract bilateral, fie la unul multilateral în care se propune apelarea de către părțile contractante la o terță persoană (instituții specializate, ICE cunoscută etc.) pentru a se putea implica și garanta unele termene din contract și derularea operațiunii în ansamblu. Garantarea se poate face si de o bancă, prin scrisoare de garanție bancară, sau se poate face prin expedierea unei

prime partizi de bunuri la o terță persoană cu dispoziția de a elibera bunul numai după ce s-a efectuat importul (sau concomitent cu obținerea contrapartidei corespunzătoare/echivalente). În cazul apelarii la o ICE se contează pe sprijinul ei încă din etapa de negociere a contractului acordându-se practic și asistență tehnică de specialitate. Pentru implicare, firma terță, în calitate de garant, va primi un comision și la export și la import.

Pentru operațiile de barter, în anumite situații, la nivel de ministere sau chiar guverne se încheie acorduri de derulare, de regulă pentru perioade de un an sau mai puțin, caz în care barterul se apropie mult de clearing[11].

V. Concluzii

În prezent, datorită crizei financiare, întreprinderile dar şi oamenii au dezvoltat o nevoie inerentă de a schimba bunuri şi servicii. Acest obicei a fost şi este prezent în viaţa oamenilor încă de la începuturile omenirii prin schimburile de mâncare, unelte sau alte bunuri şi nu se putea renunţa aşa uşor la acesta deoarece are foarte multe avantaje. Trocul este încă prezent, dar la scară redusă, datorită Guvernului interesat în a colecta taxe şi impozite, dar şi datorită băncilor care sunt cele mai puternice şi mai influente pe piaţa monetară.

Fiecare firmă sau organizaţie, trebuie să-şi identifice şi definească propriile perioade de criză şi să determine oportunitatea, beneficiile şi potenţialul necesar iniţierii sistemului de schimb barter. Toate aceste particularităţi se vor grupa în avantaje şi dezavantaje, pe care managementul firmei va trebui să le analizeze şi să le folosească în sistemul decizional propriu. Acest lucru este apropiat şi persoanelor fizice deoarece ele trebuie să analizeze beneficiile şi dezavantajele trocului înainte să se arunce cu capul înainte într-o astfel de tranzacţie, care nu implică nicio garanţie din partea nimănui.

Referințe

- https://www.dictionarroman.ro/?c=trocul;
- https://monepos.ro/istoria-banilor-trocul-si-aparitia-banilor/;
- REVISTA NAȚIONALĂ DE DREPT, Nr. 1, 2015, APARIȚIA ȘI DEZVOLTAREA DREPTULUI CONTRACTELOR COMERCIALE ÎN EPOCA ANTICĂ P. 20;
- https://dexonline.ro/definitie/barter;
- https://www.advocate.ro/definitie_juridica_Barter;
- http://www.tribunaeconomica.ro/index.php?id_tip_categorie=1&id_categ=11&id_revista=7936&id_nr_rev ista=207;
- Revistă de cercetare ştiinţifică a studenţilor economişti, Nr. 5/2015 p.26 și 27;
- Andrei, L.C. (2011). Money and Market in the Economy of All Times, Xlibris Corporation;

[11] https://www.scritub.com/economie/comert/TRANZACTIILE-IN-CONTRAPARTIDA41792.php#_ftn10.

- Andrei, L.C, "About how did the First Ever Big Financial and Economic Crisis did Look Like", Theoretical and Applied Economics, Vol. XVI, No. 2(543), 2010, pp. 55-68;
- https://www.milionarulmioritic.com/2010/05/12/dincolo-de-sistemul-monetar-trocul-si-barterul/;
- https://www.scritub.com/economie/comert/TRANZACTIILE-IN-CONTRAPARTIDA41792.php#_ftn10;
- https://ro.scribd.com/presentation/337310844/Barter-Ul;
- https://www.didactic.ro/stiri/MrFinance-evolutia-banilor-in-timp-o-mica-excursie-de-la-inceputuri-pana-azi;
- Economie teoretică şi aplicată, Volumul XVIII (2011), No. 5(558), pp. 42-56.

PIAŢA DE CAPITAL CU FOCUS PE INVESTIŢIILE SUSTENABILE

Iuliana DANOVSCHI[*]

Abstract

În această lucrare subiectul propus constă în analiza pieţei de capital cu focus pe investiţiile sustenabile.

În ultimii ani, industria energiilor sustenabile a cunoscut o creştere semnificativă pe piaţa de capital.

Investitorii sunt din ce în ce mai interesaţi să investească în companii care produc energie curată şi sustenabilă, precum şi în tehnologii şi soluţii care ajută la reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră şi la protejarea mediului.

Sectorul energiilor regenerabile, care include energiile solare, eoliene, hidroelectrice şi geotermale, a înregistrat o creştere semnificativă în ultimii ani. În timp ce preţurile combustibililor fosili fluctuează şi sunt influenţate de evenimente politice şi economice, energia regenerabilă devine din ce în ce mai competitivă din punct de vedere economic şi este susţinută de politici guvernamentale care promovează tranziţia către energii curate.

Pe piaţa de capital, investitorii au oportunitatea să investească în companii care produc energie regenerabilă, dar şi în companii care furnizează echipamente şi tehnologii pentru producerea şi stocarea acestei energii.

De asemenea există fonduri de investiţii specializate care se concentrează exclusiv pe companii din sectorul energiilor sustenabile, oferind astfel o optiune pentru investitori care doresc să îşi aloce capitalul către această industrie.

Cu toate acestea, există şi provocări pe piaţa de capital pentru companiile din sectorul energiilor sustenabile, cum ar fi accesul la finanţare şi competitivitatea cu companiile care utilizează combustibili fosili. De asemenea fluctuaţiile de preţ ale energiei şi schimbările în politicile guvernamentale pot avea un impact semnificativ asupra performanţei acestor companii.

În general, piaţa de capital pentru energiile sustenabile este în creştere şi prezintă oportunităţi de investiţii pentru cei care doresc să susţină tranziţia către un mediu mai curat şi sustenabil.

Este încurajator să vedem companii majore care îşi extind activităţile în domeniul energiilor regenerabile şi care îşi asumă responsabilitatea de a reduce impactul lor asupra mediului înconjurător.

[*] Student, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: danovschi@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect. univ. dr. Viorica Mirela Ștefan-Duicu (viorica.stefanduicu@univnt.ro).

Investițile în energile regenerabile sunt esenţiale pentru a îndeplini obiectivele globale de combatere a schimbărilor climatice și de tranziție la o economie cu emisii scăzute de carbon.

Cuvinte cheie: *regenerabil, sustenabil, financiar, piața de capital, energie, investitor.*

I. Introducere

Care este domeniul acoperit de tematica studiului?

Domeniul acoperit de tematica studiului este piața de capital, cu accent pe investiții sustenabile pe piaţa de capital din România în proiecte de energie regenerabilă și tehnologii verzi.

Care este importanta studiului propus si ce obiective sunt vizate?

Importanţa studiului propus constă în evidențierea evoluţiei pieței de capital din România și a investițiilor sustenabile cu energie regenerabilă și tehnologii verzi. Obiectivele vizate includ înțelegerea conceptelor pieţei de capital, evidențierea importanţei acestei pieţe în economie, precum şi impactul acesteia asupra investițiilor cu precădere cele sustenabile şi în acest sens am inclus un studiu de caz în relaţia cu companiilor listate la BVB care au investit în aceste domenii.

Care este modalitatea prin care autorul va răspunde la obiectivele asumate?

Pentru a răspunde la obiectivele asumate am recurs la utilizarea unor surse de informații consacrate în domeniu, cum ar fi: cărţi de specialitate, site-urile oficiale ale instituţiilor asociate pieţelor de capital din România, precum şi site-urile oficiale ale companiilor listate la BVB care au investit în energii regenerabile.

Care este stadiul cunoaşterii în materia abordată, cu referire la contribuţiile deja existente în literatură de specialitate?

Stadiul cunoasterii în materia abordată a pieței de capital este bine studiat și există o literatură vastă de specialitate care acoperă diferite aspecte ale acestei pieţe, inclusiv legislația și reglementările specifice, tipurile de instrumente financiare şi practicile de investiții. Cu toate acestea, există nevoia unei analize aprofundate a investițiilor în industriile sustenabile şi tehnologii verzi, astfel încât să se poată evalua mai bine impactul acestor investiții asupra economiei și a mediului. Studiul propus se concentrează pe această problemă.

II. Conţinutul lucrării

2.1. Rolul pieţelor de capital

2.1.1. Piaţa globală de capital

Piaţa globală de capital reprezintă un sistem financiar internaţional care permite companiilor și guvernelor din întreaga lume să își obţină finanţarea prin emiterea de acţiuni și obligaţiuni.

„Globalizarea arde distanţele, tranzacţile se încheie intre investitori aflați la mii de kilometrii unii de alții, astfel încât esențială rămâne capacitatea companiilor de a-şi găsi finanţare, indiferent de locul şi sursă din care provine aceasta."[1]

Aceasta este una dintre cele mai importante surse de finanţare pentru companiile și guvernele din întreaga lume și oferă investitorilor oportunitatea de a-și investi economiile și de a-și crește averea.

Pieţele de capital globale sunt formate din bursa de valori din diferite ţări, care permit investitorilor să cumpere și să vândă acţiuni și obligaţiuni din diferite regiuni ale lumii. De asemenea, există instituţi financiare globale, cum ar fi Fondul Monetar Internaţional și Banca Mondială, care oferă sprijin financiar şi asistenţă pentru dezvoltarea economică în ţările din întreaga lume.

Investitori din întreaga lume au oportunitatea de a investi in diferite regiuni și companii, ceea ce face piaţa globală de capital una dintre cele mai importante surse de creștere economică și de dezvoltare.

2.1.2. Piaţa de capital din România

Procedeele de finanțare și investiții se aplică în mod similar în majoritatea țărilor, inclusiv în România. Deși există diferenţe în modul în care sunt implementate și reglementate, principiile de bază ale finanţelor sunt universale și se aplică indiferent de locație. Finanțele sunt importante pentru toate economiile, iar deciziile financiare ale investitorilor, afacerilor și guvernelor pot influenţa economia la nivel naţional și global.

Această piaţă este formată din investitori, intermediari financiari, emitenţi de active financiare și autorităţi de reglementare. In esenta piaţa de capital este un termen care se referă la o piaţă financiară unde companiile pot să-şi strângă capital prin vânzarea de acţiuni sau obligaţiuni investitorilor.

Intermediarii financiari, cum ar fi băncile și casele de brokeraj, joacă un rol important în cadrul Pieţei de capital, oferind servicii de consiliere în investiții, gestionare a portofoliului şi tranzacţionare a activelor financiare.

„Preocuparea din ce în ce mai constantă și accentuată privind integrarea României în Uniunea Europeană a generat necesitatea adaptării legislației pieţei

[1] Cristian Dutescu – „Dreptul pieţei de capital”, Eidtura C. H. Beck, Bucureşti 2013, pag.3.

românești la acquis-ul comunitar prin intrarea în vigoare a Legii nr. 297/2004 privind piaţa de capital, lege a cărei aplicare presupune o nouă configuraţie a pieţei, noi cerinţe pentru actorii pieţei, reguli mai stricte de protecţie a investitorilor, o transparenţă sporită a informaţiilor, precum si un cadru instituţional nou, flexibil și eficient."[2]

2.2. Legile privind piața de capital

Legea nr. 297/2004 din România, cunoscută și sub denumirea de Legea privind piața de capital, a fost adoptată pentru a reglementa activitatea pieţei de capital din România și pentru a asigura *,,protecţia investitorilor"*. Aceasta a fost modificată și completată de mai multe ori de-a lungul timpului pentru a reflecta schimbările și evoluțiile din industrie. Legea stabilește cerințe și reguli stricte pentru companile care doresc să se listeze la bursă sau să efectueze o ofertă publică inițială, precum și pentru *,,intermediarii financiari''* care operează pe piața de capital. De asemenea, aceasta prevede măsuri de *,,protecție pentru investitori"*, cum ar fi divulgarea informațiilor relevante și acurate și crearea unui *,,sistem de supraveghere şi reglementare."* În general, obiectivul acestei legi este de a promova o piață de capital *,,transparentă, echitabilă și eficientă în România"*, care să permită companiilor să își strângă capitalul necesar pentru a crește și să ofere investitorilor oportunităţi de investiți sigure şi rentabile. [3]

Apoi Legea 126/2018 privind pieţele de instrumente financiare a fost adoptată in România în scopul de a reglementa şi supraveghea activitățile desfășurate pe pieţele de instrumente financiare, inclusiv tranzacționarea acestora și furnizarea de servicii de investiții. Legea 126/2018 introduce, de asemenea, măsuri de protecție a investitorilor, inclusiv obligații pentru furnizorii de servicii de investiții de a furniza informații clare și transparente privind riscurile asociate investițiilor şi de a asigura că clienții lor înțeleg pe deplin aceste riscuri.

În plus, legea prevede stabilirea unui cadru pentru supravegherea si reglementarea activităților desfăşurate pe piața de instrumente financiare, cu scopul de a proteja interesele investitorilor și de a asigura integritatea pieţelor financiare.

„Prezenta lege se aplică societăților de servicii de investiții financiare, denumite în continuare S.S.I.F. (Societate de servicii de investitii financiare), operatorilor de piață, depozitarilor centrali, contrapărților centrale, firmelor de investiții din alte state membre care operează pe teritoriul României în temeiul libertății de a presta servicii sau prin înființarea unei sucursale, precum și societăților din țări terțe care furnizează servicii de investiții sau desfășoară activități de investiții în România prin înființarea unei sucursale."[4]

---

[2] Anghelache, Gabriela - „Piaţa de capital - caracteristici, evoluţii, tranzacţii", Editura Economică, Bucuresti 2004, pag. Prefata.

[3] https://www.asfromania.ro Termeni și concepte specifice legii le-am inclus în ghilimele.

[4] https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/201860.

2.3. Ce este piata de capital?

Piaţa de capital este un sistem economic prin care companiile și guvernele pot obţine finanţare de la investitori prin vânzarea de active financiare, cum ar fi acţiuni sau obligaţiuni: *„Investitorii îşi pun fondurile în active financiare pentru a-și atinge obiectivele, iar afacerile şi guvernele îşi obțin fondurile prin emiterea de pretenții care sunt investite. Finanţele oferă cadrul decizional pentru a hotari cum aceste fonduri ar trebui obținute și apoi investite. Sistemul financiar furnizează platforma prin care fondurile sunt transferate de la entitățile care au fonduri de investit către cele care au nevoie de fonduri pentru investiții.”*[5] In aceasta optica, finanţele sunt aplicarea principiilor economice pentru a lua decizii referitoare la alocarea banilor în situații incerte. Investitorii aloca banii lor în active financiare pentru a-și atinge obiectivele, iar afacerile și guvernele își obțin fondurile prin emiterea de titluri care sunt investite. Sistemul financiar permite transferul de fonduri de la entitătile care au fonduri disponibile către cele care au nevoie de ele pentru investiții.

În concluzie, piaţa de capital este o piaţă financiară importantă, care poate oferi companiilor oportunităţi de a-și strânge capital și investitorilor oportunităţi de a obţine randamente din investiții.

2.4. Piata de capital si economia

Piaţa de capital poate reprezenta un factor crucial în dezvoltarea economică a unei ţări, datorită capacităţii sale de a mobiliza capitalul și de a furniza oportunităţi de investiţii profitabile.

Într-o economie modernă, piaţa de capital poate fi considerată un motor important pentru atragerea de capital, finanţarea proiectelor de investiții și canalizarea economiilor către investiții productive, contribuind astfel la creșterea economică a unei țări.

Prin intermediul acestei piete, economiile pot fi canalizate în investiţii productive, precum dezvoltarea infrastructurii, inovarea tehnologică sau îmbunătăţirea capacităţilor de producţie ale companiilor, sau chiar investirea in energiile regenerabile. Investiţile productive pot avea efecte semnificative asupra economiei, generând creșterea veniturilor, a locurilor de muncă și a prosperităţii generale.

O economie prosperă depinde în mare măsură de o piață de capital eficientă și funcțională, care să permită companiilor să obțină fondurile necesare pentru a-și dezvolta afacerile și pentru a crea locuri de muncă. De asemenea, o piață de capital dezvoltată atrage investitori străini și sprijină creșterea economică. În ceea ce privește investitori, aceștia pot beneficia de oportunități de a câștiga bani prin cumpărarea și vânzarea de acţiuni sau obligaţiuni pe piața de capital. De asemenea,

[5] Frank Fabozzi, Pamela Petreson Drake - „Finance, Capital Markets, Financial Management and Investment Management” , John Wiley&Sons Inc Press, New Jersey, 2009, pag.3.

investitorii pot avea o influență asupra companiilor în care investesc prin intermediul drepturilor de vot legate de acțiunile deținute.

În general, piața de capital și economia sunt interconectate și se influenţează reciproc. O piață de capital eficientă poate contribui la dezvoltarea economică, în timp ce o economie sănătoasă poate sprijni o piață de capital puternică.

In acest sens, piaţa de capital poate fi considerată un factor vital în dezvoltarea economică a unei ţări, deoarece permite utilizarea eficientă a resurselor financiare și stimulează creșterea economică prin intermediul investiţiilor productive.

Astfel, piaţa de capital joacă un rol esenţial in economia modernă, deoarece poate mobiliza şi canaliza economiile în investiţii productive, contribuind la dezvoltarea economică a unei țări și la îmbunătăţirea nivelului de trai al populaţiei.

2.5. Concepte piaţa de capital

O precizare conceptuală importantă legată de piaţa de capital, este că poate fi divizată în două sectoare principale: piaţa primară și piaţa secundară.

Piaţa primară se referă la momentul în care o companie emite pentru prima dată acţiuni sau obligaţiuni pentru a-și strange capital: *,,specializată in colectarea şi alocarea veniturilor economisite in scopul finanţării economiei. Această piaţă pune în legătură entităţile care dispun de resurse financiare excedentare, proprii, pe care doresc să le plaseze în instrumente financiare, cu entităţile care au un deficit de resurse financiare."*[6] În cadrul pieţei primare, companile și guvernele pot emite noi acţiuni sau obligaţiuni pentru a obține finanţare, in schimbul acestor active, investitorii plătesc un preţ stabilit și deţin o parte din acţiunile sau obligaţiunile emise.

În schimb, piaţa secundară se referă la tranzacţionarea acţiunilor sau obligaţiunilor deja emise pe piaţă. Pieţele secundare sunt mai cunoscute și permit tranzacţionarea activelor financiare deja emise. Aceste tranzacţii au loc prin intermediul burselor de valori și al altor instituţi financiare și pot fi realizate de către investitori individuali sau instituţi financiare, deci: *,,piaţa de capital secundară, asigură mobilitatea, lichiditatea și evaluarea plasamentelor investitorilor in condiţii de transparenţă a informaţiilor și de alocare eficientă a capitalului. Piaţa de capital secundară asigură evaluarea permanentă a instrumentelor financiare listate pe piaţa reglementată și in cadrul sistemelor alternative de tranzacţionare. Prin confruntarea cererii cu oferta de instrumente financiare se stabilește pretul (cursul) de piaţă al valorilor negociate, care reflectă, de regulă, competitivitatea economică și financiară a emitentului."*[7]

---

[6] Carmen Corduneanu, Laura Raisa Milos, Claudiu Boţoc - ,,Pieţe de capital, Editura Universității ,,Alexandru Ioan Cuza" Iași, 2013,pag. 37.

[7] Carmen Corduneanu, Laura Raisa Milos, Claudiu Boţoc - ,,Pieţe de capital, Editura Universității ,,Alexandru Ioan Cuza" Iași, 2013, pag. 37 și 39.

Un alt concept important în cadrul pieței de capital este acela de capitalizare de piaţă. Aceasta reprezintă valoarea de piaţă totală a unei companii, calculată prin înmulţirea numărului de acţiuni emise cu preţul pieţei. Capitalizarea de piaţă este un indicator important al dimensiunii companiei și al performanţei acesteia pe piaţă.

De asemenea, este important de știut că piaţa de capital poate fi influenţată de diversi factori, cum ar fi economia globală, politicile guvernamentale sau evenimentele geopolitice. Acești factori pot avea un impact semnificativ asupra preţurilor de pe piaţa de capital și pot afecta performanţa investiţilor.

III. Bursa de valori din Bucureşti

Bursa de Valori București joacă un rol esențial în promovarea dezvoltării unei pieţe de capital lichide și eficiente în România. Această instituţie a fost creată pentru a oferi investitorilor oportunități de a investi în diverse sectoare economice din țară, dar și din străinătate.

Unul dintre principalele obiective ale Bursei de Valori București este de a crea un mediu concurențial și sigur pentru investitorii din România și din alte țări, oferind în același timp oportunități de creștere și dezvoltare pentru companiile listate pe piaţă. În acest sens, Bursa de Valori București a implementat o serie de reguli și proceduri de autoreglementare pentru a asigura transparenţa și siguranţa tranzacţiilor.

„B.V.B.este administrată în sistem unitar, de un consiliu de administraţie, numit Consiliul Bursei, ai cărui membri sunt desemnați de A.G.A. Consiliul Bursei este compus din 9 membri care au un mandat de 4 ani. Membrii sunt validaţi individual de către A.S.F. înainte de a începe exercitarea mandatului. Consiliul Bursei alege dintre membri sai doi Vicepreşedinți şi un Secretar General. Preşedintele Consiliului este ales de adunarea generală a acţionarilor şi poate fi şi director general.”[8]

De asemenea, Bursa de Valori București promovează o cultură a investițiilor și încurajează dezvoltarea industriei de servicii financiare din România: *„Bursa de Valori Bucuresti are rolul de a incuraja dezvoltarea unei piete de capital lichide si eficiente, care sa ofere conditii egale de operare si siguranta totala.”*[9]

În ceea ce privește reglementarea și supravegherea tranzacţiilor de pe piaţa de capital, Bursa de Valori București operează în conformitate cu cerinţele și standardele stabilite de Comisia Națională a Valorilor Mobiliare. Această cooperare între cele două entităţi este vitală pentru a asigura transparenţa și integritatea tranzacţiilor din piaţa de capital: *„Într-un mod foarte general tot acest sistem normativ îşi propune garantarea corectitudinii - a egalităţii în privinţa accesului*

[8] Manole Ciprian Popa - „Pieţe de capital”, Editura Tamangiu 2020, Bucureşti, pag. 53.
[9] https://m.bvb.ro/Regulations/Tools/CapitalMarketInstitutions.

la informație, de exemplu - pentru toți participanții. Toate aceste condiții „preliminare” de acces au nevoie de un „gardian” administrativ.”[10]

3.1. Organizații de reglementare și supraveghere a pieţei de capital

1. Autoritatea de Supraveghere Financiară (ASF) este o entitate-cheie, o instituție importantă în domeniul pieţei de capital din România. Ea are rolul de a supraveghea și reglementa activitatea instituţilor financiare şi de asigurări, inclusiv a celor care activează în domeniul pieţei de capital. De asemenea, ASF are autoritatea de a aproba prospectele emisiunilor de instrumente financiare și de a monitoriza tranzacțiile de pe piața de capital pentru a preveni fraudele și abuzurile posibile.

2. Bursa de Valori București - are un rol crucial în promovarea dezvoltării pieţei de capital din România, prin oferirea unui mediu sigur şi transparent pentru investitori și companii. Prin autoreglementarea sa, bursa asigură un cadru eficient şi concurențial pentru tranzacţiile de pe piața de capital, iar cooperarea cu (CNVM) Comisia Națională a Valorilor Mobiliare garantează integritatea și siguranţa tranzacţilor.

(CNVM) este o instituție publică din România responsabilă pentru reglementarea și supravegherea pietei de capital. Misiunea CNVM este de a proteja investitorii, de a promova dezvoltarea şi eficienţa pieţei de capital și de a asigura respectarea legii în acest domeniu.

3. Depozitarul Central are rolul de a gestiona depozitul centralizat de titluri,

înregistrând și păstrând evidenţa electronică a proprietarilor de instrumente financiare emise de către companii, instituții financiare și guvernul României. De asemenea, Depozitarul Central asigură transferul electronic de proprietate și garantează respectarea drepturilor de proprietate asupra instrumentelor financiare înregistrate în depozitul său. Aceste servicii sunt esențiale pentru asigurarea lichidității şi eficienţei tranzacționării de instrumente financiare pe piaţa de capital din România. Prin urmare, Depozitarul Central este o instituţie-cheie a pieţei de capital din România.

4. Institutul de Guvernanță Corporativă (IGC) este o altă instituție importantă din România, care are rolul de a promova și dezvolta practici bune de guvernanță corporativă în rândul companilor românești și de a educa și sensibiliza părțile interesate cu privire la importanţa guvernanţei corporative în creșterea sustenabilă a afacerilor.

5. Fondul de Compensare a Investitorilor (FCI) este o altă instituţie importantă din România în domeniul pieţei de capital. Acesta are rolul de a proteja investitorii în cazul în care o societate de intermediere sau brokeraj intră în faliment

[10] Cristian Gheorghe - „Piaţa de capital, Fundamente juridice”, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2018, pag. 18.

sau nu poate îndeplini obligațiile față de clienți, acoperind pierderile financiare suferite de investitori în limitele legii.

3.2. Tipuri de instrumente financiare: acţiunile şi obligaţiunile

În general, acţiunile sunt emise şi tranzacţionate pe piaţa de valori. Pentru a cumpăra acţiuni, investitorul trebuie să aibă un cont de tranzacţionare deschis la o casă de brokeraj sau o bancă care oferă servicii de tranzacţionare. De asemenea, este important să se faca cercetări înainte de a investi în orice acţiune, pentru a înţelege riscurile şi oportunităţile implicate.

„Contextul economic reprezintă, de asemenea, unul dintre factorii care pot influenta evoluţia preţului acţiunilor. În acest caz, se urmăreşte evoluţia anumitor indicatori macroeconomici, cum de exemplu ar fi: rata dobânzii, rata inflației, rata şomajului, rata reală creşterii economice, mărimea deficitului bugetar care pot influenţa evoluţia întregii pieţe financiare.”[11]

Obligațiunile sunt un instrument de datorie emis de către o companie sau un guvern, prin intermediul căruia investitorii împrumută bani pentru o anumită perioadă de timp, în schimbul unei rate de dobândă. De obicei, obligaţiunile au o maturitate fixă, adică perioada în care compania sau guvernul trebuie să restituie împrumutul împreună cu dobânda aferentă.

Acestea sunt considerate investiții mai sigure decât acțiunile, deoarece au un grad mai mic de risc, întrucât dobânda pe care o oferă este garantată și nu depinde de performanța companiei sau guvernului emitent. Obligaţiunile pot fi tranzacţionate pe pieţele financiare şi pot fi, de asemenea, folosite ca instrument de diversificare a portofoliului de investitii.

IV. Rolul investiţiilor in economie

Reprezintă o modalitate prin care oamenii pot să-și crească averea și să-și asigure un viitor financiar stabil. Cunoașterea și înţelegerea conceptelor cheie legate de investiţi, precum riscul, randamentul și diversificarea portofoliului sunt esenţiale pentru a face alegeri de investiții bune și pentru a minimiza riscurile asociate cu investiţiile. Este important de știut că piaţa de capital poate fi volatilă şi că investițiile pot fi riscante.

Investiţiile ocupă un loc vital în gândirea economică, iar economiștii sunt conștienți de acest lucru. Aceștia consideră că investițiile contribuie semnificativ la creşterea capitalului și a producției, care sunt elementele esențiale care alimentează economia și o fac să funcționeze.

[11] Laura Obreja Brașoveanu, Victor Dragotă, Ingrid-Mihaela Dragotă, Andreea Semenescu, Andreea Stoian, Cătălina Hândoreanu, Adrian Mitroi, Cristina Morar - „Piata de Capital”, Editura ASE, Bucuresti, 2011, pag.31.

Prin urmare, investițiile sunt un subiect de interes major pentru economişti și reprezintă o componentă importantă a discuţiilor și a cercetărilor economice: *„Natura investiției este importantă pentru tot felul de oameni, de la bancheri la manageri. Economistii nu fac exceptie: investițiile ocupă un loc central în multe din gândirile economice. Investiția este ceea ce construiește capitalul, care, împreună cu forta de muncă, constituie cele două intrări măsurate în producţie, care alimentează economia, muschii și articulaţiile care fac economia să funcționeze."*[12] În opinia mea, se evidenţiază importanţa investițiilor nu numai pentru bancheri și manageri, ci și pentru economiști și pentru întreaga societate.

„Investitorii individuali" reprezintă *„persoane fizice sau juridice"* care desfășoară tranzacţii în valori mai mici si pot fi împărţiți în două categori: *„investitori pasivi"* pe termen lung și investitori activi, cei care încearcă să profite de mișcările zilnice ale pieței, cumpărând și vânzând valori mobiliare frecvent în vederea obţinerii unui profit.

„Investitorii instituționali" reprezintă organizaţii sau companii care efectuează tranzacţii de valoare mare pe piaţa instrumentelor financiare. Aceştia includ bănci, societăți de asigurare, societăți de investiții, organisme de plasament colectiv și instituții care gestionează fondurile de pensii. Investitorii instituţionali sunt implicați în tranzacții cu sume mari, care pot influența semnificativ preţurile valorilor mobiliare: *„O astfel de categorie de investitori exercita o influenţă semnificativă asupra volumului tranzacţiilor şi preţului instrumentelor financiare."*[13]

În concluzie, investitorii individuali şi investitori instituționali joacă roluri importante pe piața instrumentelor financiare și pot influența preţurile valorilor mobiliare în funcție de strategiile lor de investiții şi de dimensiunea tranzacțiilor efectuate.

4.1. Investiţiile sustenabile

Investițiile sustenabile sunt o abordare nouă și necesară a investiților care pune accentul pe durabilitatea economică, socială și de mediu. În timp ce investițile tradiţionale se concentrează în principal pe obținerea unui profit maxim pe termen scurt, investițile sustenabile se concentrează pe crearea de valoare pe termen lung pentru acționari și societate în ansamblu.

Aceste investiții pot avea un impact pozitiv semnificativ asupra economiei și societății în ansamblu, prin promovarea unui mediu sănătos și durabil şi prin încurajarea unor practici de afaceri etice și responsabile. Aceste investiţii se concentrează în general pe companii care iau în considerare implicaţiile lor sociale

[12] Jonathan Haskel and Stian Westlake - „Capitalism without Capital, The rise of the Intangibe economy" , Princenton University Press, Oxford, 2018, pag. 3.

[13] Anghelache, Gabriela - Piaţa de capital în contextul european , Editura Economică, Bucureşti 2009, pag. 21.

și de mediu și își ajustează activităţile pentru a minimiza impactul lor negativ asupra mediului și asupra societăţi. Un exemplu în acest sens sunt investițiile în energia regenerabilă, tehnologie verde, produse alimentare organice sau companii care promovează diversitatea și incluziunea.

În plus, investițiile sustenabile pot contribui la reducerea riscurilor asociate cu schimbările climatice și cu alte amenințări la adresa mediului, precum și la creșterea stabilității financiare pe termen lung a companiilor şi a economiei în ansamblu.

În timp ce investițiile sustenabile sunt încă într-o fază incipientă, ele devin din ce în ce mai populare pe măsură ce investitorii își recunosc responsabilitatea socială și se concentrează pe crearea de valoare pe termen lung. Cu toate acestea este important să se realizeze că investițiile sustenabile nu sunt un panaceu pentru toate problemele economice și de mediu și că este necesar un angajament colectiv pentru a aborda aceste probleme în mod eficient.

V. Studiu de caz

Pentru a obţine o înțelegere mai detaliată și mai concretă asupra companiilor româneşti care s-au implicat în investiții în industrii sustenabile, mi-am propus să studiez în mod detaliat situaţia la nivelul României, unde am inclus o parte din companiile listate la bursa pe segmentul principal şi sursa provenienţei cercetării.

Aceste companii listate la Bursa de Valori București (BVB), și-au extins activitățile în industrii sustenabile și au investit în proiecte de energie regenerabilă și tehnologii verzi, ceea ce le-a permis să se dezvolte și să crească în mod sustenabil pe termen lung. Prin listarea la bursă, aceste companii au acces la capital pentru a finanţa noile proiecte și inițiative, iar investitorii pot participa la creșterea acestor companii şi să beneficieze de randamentele lor.

Romgaz - Compania Națională de Gaz Natural din România, care a început să investească în producția de energie electrică din surse regenerabile, precum energia eoliană și energia solară.

- https://www.romgaz.ro/sites/default/files/2021-03/Raport%20de%20Sustenabilitate%20an%202019.pdf

OMV Petrom- Compania petrolieră și gazieră controlată de OMV, care a investit în proiecte de energie eoliana și a pus în funcțiune o centrală solara în judeţul Dolj. OMV este o companie petrolieră și de gaze naturale care activează la nivel internaţional, inclusiv în România. În ultimii ani, OMV și-a extins portofoliul de activități în domeniul energiilor regenerabile prin achiziționarea şi dezvoltarea de proiecte de energie verde. Aceste inițiative indică faptul că OMV încearcă să își extindă activitățile în domeniul energiilor regenerabile și să se alinieze la obiectivele globale de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră. Prin investițiile în energiile regenerabile, OMV Petrom și OMV pot să-și diversifice portofoliul de activități și să reducă impactul negativ asupra mediului înconjurător.

- https://www.omvpetrom.com/ro/news/omv-petrom-a-finalizat-primul-parc-fotovoltaic-care-furnizeaza-energie-verde-pentru-operatiunile-proprii

Hidroelectrica - Compania Națională de Producție a Energiei Electrice Hidroelectrica, care este cel mai mare producător de energie electrică din surse regenerabile din România, cu un portofoliu care include 209 centrale hidroelectrice și o capacitate instalată de peste 6.400 MW.

- https://www.hidroelectrica.ro/article/20

Electrica - Compania de distribuţie şi furnizare a energiei electrice, care și-a extins activitățile în producția de energie electrică din surse regenerabile, și altă măsură: reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră prin modernizarea instalaţiilor.

- https://www.electrica.ro/activitatile-grupului/distributie/impact-asupra-mediului/

Dedeman - a achiziționat de la SMTL (Societatea de Microelectronică și Tehnologie) o linie de producție a panourilor fotovoltaice proprii și instalarea lor pe acoperișurile unora dintre magazinele sale.

Transgaz - Compania Națională de Transport al Gazelor Naturale, care a început să investească în proiecte de hidrogen verde și a semnat recent un acord cu compania americană New Jersey Resources pentru a dezvolta o infrastructură de hidrogen în România.

- https://www.transgaz.ro/ro/despre-noi/programe-si-strategii

Nuclearelectrica- Compania Națională Nuclearelectrica, care operează centrala nucleară de la Cernavodă și a investit in modernizarea și extinderea acesteia, precum și în proiecte de energie solară.

- https://www.nuclearelectrica.ro/ir/proiecte-de-investitii/

CEZ România - Compania cehă de utilităţi CEZ, care operează centrale electrice în România și a investit în proiecte de energie eoliană și solară.

- https://www.cez.ro/ro/despre-noi/productia-energiei-electrice/productie-energie-eoliana/despre-activitate.html
- https://www.cez.ro/ro/media/comunicate-de-presa/1456-cladire-de-patrimoniu-national-alimentata-cu-energie-verde-cu-ajutorul-cez

Transelectrica (TEL) este compania națională de transport și sistem al sistemului de energie electrică din România și are un rol important în asigurarea securităţi și stabilității sistemului energetic din țară. În ultimii ani, Transelectrica a făcut progrese semnificative în promovarea energiilor regenerabile și a investit în dezvoltarea infrastructurii de energie electrică inclusiv a rețelelor de distribuție şi a stațiilor de încărcare pentru vehiculele electrice. De asemenea, Transelectrica a dezvoltat un plan strategic pentru perioada 2021-2025, care include investiții semnificative în proiecte de energie regenerabilă şi modernizarea rețelei de transport de energie electrică pentru a permite o mai bună integrare a surselor de energie verde în sistemul energetic național.

- https://www.transelectrica.ro/web/tel/strategie

- https://www.transelectrica.ro/documents/10179/14441468/Planul+de+Dezvoltare+a+RET+perioada+2022-2031+aprobat.pdf/dd6c9e5c-067c-4d97-ab15-596c9ff8dd70

TTS este o companie de transport și logistică care s-a implicat în dezvoltarea unui proiect de transport intermodal în România, utilizând calea ferată și transportul pe șosele pentru a reduce emisiile de dioxid de carbon.

- https://www.mt.ro/web14/documente/strategie/strategii_sectoriale/strategie_de_transport_intermodal_text.pdf

Acestea sunt doar câteva exemple de companii românești care și-au extins activitățile în industrii sustenabile și care au investit în proiecte de energie regenerabilă și tehnologii verzi pentru a proteja mediul.

Există directive la nivel european care impun obiective ambițioase în domeniul energiei regenerabile și reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră până in 2030. Toate statele membre ale Uniunii Europene au adoptat aceste directive și și-au asumat responsabilitatea de a le implementa până la termenul limită.

VI. Concluzii

Piața de capital din România a înregistrat o evoluție semnificativă în ultimii ani, iar investițiile în industriile sustenabile și tehnologiile verzi au devenit o prioritate pentru companiile listate la BVB.

Investiţiile sustenabile se referă la investiții care urmăresc să obţină profituri financiare, dar în același timp să promoveze și să sprijine practici de mediu, sociale și de guvernanţă responsabile.

Aceste investiții au adus beneficii atât pentru economie, cât și pentru mediu, prin creșterea producției de energie regenerabilă, reducerea emisiilor de dioxid de carbon și crearea de noi locuri de muncă în domenii precum tehnologia verde. Investițile pot contribui la dezvoltarea afacerilor, la crearea de locuri de muncă si de asemenea, investițiile pot avea un impact pozitiv asupra economiei în ansamblu, prin creșterea capitalului şi a producției, care pot duce la creşterea veniturilor și a nivelului de trai al oamenilor. Acest impact pozitiv asupra pieței muncii, reprezintă un factor cheie pentru dezvoltarea şi creşterea sustenabilă a economiei și a societăți în ansamblu.

În ciuda acestor beneficii, investițiile în industrile sustenabile şi tehnologiile verzi din România au nevoie de o susţinere mai mare din partea autorităţilor și a investitorilol prin implementarea de politici de mediu și a reglementărilor adecvate şi prin creșterea gradului de conştientizare importanţei - sustenabilității.

Companiile listate la BVB care și-au extins activitățile în industriile sustenabile și au investit în proiecte de energie regenerabilă și tehnologii verzi au avut o performanță financiară bună și au reușit să se poziționeze ca lideri în domenii precum energia regenerabilă și tehnologia verde.

Investiţiile sustenabile sunt importante din mai multe motive. În primul rând, acestea pot promova o economie mai durabilă și mai ecologică, care să reducă emisile de carbon și să protejeze resursele naturale ale planetei, în al doilea rând, investiţiile sustenabile pot sprijini companiile care își asumă responsabilitatea socială și de mediu şi pot stimula schimbările pozitive în industrie. În plus, aceste investiţii pot oferi investitorilor o oportunitate de a realiza profituri financiare pe termen lung, în timp ce sprijină și promovează practici sustenabile.

În concluzie, investițiile în industriile sustenabile şi tehnologiile verzi reprezintă o oportunitate importantă pentru economia României.

Referinţe

- Anghelache, Gabriela - ,,Piaţa de capital - caracteristici, evoluţii, tranzacţii", Editura Economică, Bucuresti 2004;
- Anghelache, Gabriela - Piaţa de capital în contextul european , Editura Economică, Bucureşti 2009;
- Carmen Corduneanu, Laura Raisa Milos, Claudiu Boţoc - ,,Pieţe de capital, Editura Universităţii ,,Alexandru Ioan Cuza" Iaşi, 2013;
- Cristian Duţescu – ,,Dreptul pieţei de capital", Eidtura C. H. Beck, Bucureşti 2013;
- Cristian Gheorghe - ,,Piaţa de capital, Fundamente juridice", Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2018;
- Frank Fabozzi, Pamela Petreson Drake - ,,Finance, Capital Markets, Financial Management and Investment Management", John Wiley&Sons Inc Press, New Jersey, 2009;
- Jonathan Haskel and Stian Westlake - ,,Capitalism without Capital, The rise of the Intangibe economy" , Princenton University Press, Oxford, 2018;
- Laura Obreja Brașoveanu, Victor Dragotă, Ingrid-Mihaela Dragotă, Andreea Semenescu, Andreea Stoian, Cătălina Hândoreanu, Adrian Mitroi, Cristina Morar - ,,Piata de Capital", Editura ASE, Bucuresti, 2011;
- Manole Ciprian Popa - ,,Pieţe de capital", Editura Tamangiu, Bucureşti, 2020;
- https://www.asfromania.ro;
- https://m.bvb.ro/Regulations/Tools/CapitalMarketInstitutions;
- https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/201860.

ROLUL RAŢIONAMENTULUI PROFESIONAL ÎN CONTABILITATE ŞI ÎN DEZVOLTAREA PROFESIEI CONTABILE

Iuliana DANOVSCHI*

Abstract

Prin intermediul acestui articol am vizat îmbunătățirea cunoașterii și înțelegerii rolului raționamentului profesional în contabilitate și în dezvoltarea profesiei contabile.

Raţionamentul profesional are un rol esenţial în contabilitate deoarece permite contabililor să ia decizii informate și bine fundamentate în ceea ce privește evidenţa financiară a unei companii. Prin aplicarea unei gândiri analitice și logice, contabilii pot identifica și evalua informațiile financiare, pot interpreta regulile și reglementările contabile și pot formula soluţii la problemele financiare și fiscale cu care se confruntă companiile.

De asemenea, dezvoltarea profesiei contabile se bazează pe capacitatea contabililor de a utiliza raţionamentul profesional pentru a aborda provocările din domeniul contabilităţii şi pentru a răspunde cerinţelor tot mai complexe ale pieţei și ale mediului de afaceri. Prin dezvoltarea abilităţilor de gândire critică, de analiză și sinteză, contabilii pot fi capabili să ofere soluţii personalizate, adaptate la nevoile specifice ale fiecărei companii și ale clienților lor.

Profesia contabilă a evoluat semnificativ de-a lungul timpului datorită schimbărilor continue în mediul economic și juridic în care activează. În prezent, contabilitatea este o profesie foarte importantă și necesară pentru orice afacere, fie ea mică sau mare.

Dezvoltarea profesiei contabile a fost influenţată de mai mulţi factori:

- *globalizarea economiei (aceasta a determinat o creștere a complexităţii afacerilor și a cerințelor financiare ale acestora);*
- *tehnologia (cu progresele tehnologice din ultimele decenii contabilitatea a devenit mai eficientă prin automatizarea multor procese contabile, reducând astfel riscul de erori și timpul necesar pentru efectuarea acestora);*
- *reglementările fiscale (acestea fiind în continuă schimbare și devenind din ce în ce mai complexe).*

Raţionamentul profesional prezintă un rol fundamental în exercitarea şi dezvoltarea activităţii contabile. Raţionamentul profesional se referă la procesul prin care un contabil

* Student, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: danovschi@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect. univ. dr. Viorica Mirela Ștefan-Duicu (viorica.stefanduicu@univnt.ro).

utilizează cunoştinţele, experienţa şi abilităţile proprii pentru a ajunge la o decizie bazată pe o gândire logică solidă în conformitate cu principiile contabile.

Cuvinte cheie: *dezvoltarea profesiei, standarde, analiză, contabili, abilitate, etic.*

I. Introducere

Tematica studiului acoperă rolul raționamentului profesional în contabilitate și în dezvoltarea profesiei contabile prin prisma reglementărilor naţionale şi internaţionale. În egală măsură, lucrarea se concentrează pe importanța cursurilor, studiilor și a educaţiei în sine pentru dezvoltarea profesiei contabile în raport cu noile cerințe ale mediului socio-economic și tehnologic, precum și pe factorii determinanți având în vedere rolul organizațiilor în cadrul construirii acestor concepte. De asemenea, lucrarea abordează subiecte precum „*green finance*" în profesia contabilă, AML (*Anti-Money Laundering*) şi anticorupţie în activitatea financiar-contabilă. În conținutul articolului am analizat impactul raționamentului profesional contabil asupra activității unei companii şi asupra mediului economic în ansamblu.

Articolul propus este important deoarece abordează o temă de actualitate şi relevantă în domeniul contabilităţii şi al dezvoltării profesiei contabile. În contextul unei lumi în continuă schimbare, cu cerinţe tot mai complexe şi exigente în ceea ce priveşte activitatea financiar-contabilă, raţionamentul devine o abilitate esenţială pentru contabili.

Obiectivele principale ale articolului sunt: analiza şi înţelegerea conceptului de raționament profesional în contabilitate, identificarea elementelor fundamentale ale raționamentului profesional şi a rolului pregătirii şi educaţiei în dezvoltarea acestui concept.

Pentru a răspunde la obiectivele precizate am combinat cercetarea bibliografică cu analiza calitativă asupra unor studii din economia existentă.

Tema abordată în lucrare este importantă în contextul activității financiar-contabile și în dezvoltarea profesiei contabile. Literatura de specialitate aduce contribuţii semnificative din partea unor autori şi organizaţii de renume în ceea ce priveşte generalităţile despre raţionamentul profesional în contabilitate. În ultimii ani, dezvoltarea profesiei contabile în contextul noilor realităţi economice şi tehnologice a reprezentat un subiect de mare interes și dezbatere. În concluzie, lucrarea îşi propune să aducă o contribuţie la această zonă de cercetare şi dezbatere.

II. Generalităţi despre raţionamentul profesional în contabilitate

2.1. Elemente fundamentale

Un aspect vital al raţionamentului profesional în contabilitate este reprezentat de capacitatea de a analiza şi interpreta date financiare. Specialiştii în contabilitate trebuie să fie în măsură să analizeze şi să interpreteze informațiile din situațiile financiare: bilanţul contabil, contul de profit şi pierdere şi tabelul fluxurilor de numerar/trezorerie. În egală măsură, aceştia trebuie să stăpânească standardele și regulamentele contabile - GAAP (Principiile contabile general acceptate) şi IFRS (Standardele Internaţionale de Raportare Financiară).

Un al doilea pilon al judecăţii profesionale în contabilitate îl reprezintă capacitatea de a fi sceptic. Adesea, ceea ce pare a fi adevărat la prima vedere se dovedește a fi fals sau incomplet odată ce este supus investigaţiei critice: „ nu există nimic obiectiv, nu există un adevăr care să fie independent de cadrul fixat în prealabil de om (societate), prin construcţia fictivă a acelui tip de „realitate” în care „adevărul” respectiv să fie posibil, orice știință poate fi redusă la sociologie, totul e joc de putere”[1].

Scepticismul este o abordare a gândirii care se bazează pe o atitudine de îndoială și de investigare critică. Scepticul nu acceptă ușor idei sau afirmaţii, ci încearcă să le analizeze, să le pună la îndoială și să le testeze, pentru a vedea dacă ele sunt valide sau nu. În acest fel, scepticismul ne ajută să evităm capcanele minţii, cum ar fi prejudecăţile, credinţele nejustificate sau interpretările eronate ale realităţii.

„Nu ne vom feri de a gândi raţional, în concepte cu grijă elaborate, când e vorba de fapte care intră în tiparele preciziei fără echivoc. Nu ne vom feri de a gândi mitic când străbatem zone mai cețoase și mai adânci”[2].

„Scepticismul este poziţia cea mai sigură pentru a avea o perspectivă clară și neînșelată asupra lumii"[3]. În această optică, contabilii trebuie să trateze datele contabile cu un ochi critic şi să pună sub semnul întrebării presupunerile şi estimările care pot fi nerezonabile sau inconsistente cu practicile anterioare. În egală măsură, trebuie considerate posibilele conflicte de interese sau distorsiuni care pot influenţa raportarea financiară şi aplicarea de măsuri pentru a se asigura de acuratețea datelor. În cazul conflictelor de interese este necesar să fie aplicate măsuri pentru a le evita sau a le reduce.

Raţionamentul profesional în contabilitate este de asemenea influenţat şi de context. Contabilii din diferite industrii pot întâmpina probleme contabile specifice şi pot fi nevoiți să considere diferiți factori în vederea unei decizii corecte şi

[1] Horia-Roman Patapievici, „Omul recent”, Editura Humanitas, 2018, Bucureşti, pag. 110.
[2] Lucian Blaga, „Trilogia cunoașteri”, Editura Humanitas, 2018, București, pag. 22.
[3] Immanuel Kant, „Critique of Pure Reason”, The Cambridge Edition, pag. 654.

informate. Ca atare, specialiştii în domeniu trebuie să conştientizeze existenţa acestor factori contextuali şi să îşi utilizeze judecata în mod corespunzător în vederea asigurării unor opinii financiare în concordanţă cu realitatea, corecte şi utile utilizatorilor interni şi externi ai companiei.

„Într-un mediu economic şi social în plină transformare, contabilitatea, capătă o semnificaţie aparte pentru toţi cei care doresc să acceadă la raționamentul contabilității”[4].

Raţionamentul profesional în contabilitate trebuie să se bazeze în mare măsură pe aspecte de natură etică. Contabilii trebuie să respecte principiile etice, cum ar fi integritatea, obiectivitatea, confidenţialitatea şi competenţă profesională. Consideraţiile etice sunt deosebit de importante în contabilitate deoarece documentele financiar - contabile pot avea un impact semnificativ asupra deciziilor investitorilor, creditorilor şi altor părţi interesate.

2.2. Rolul pregătirii profesionale şi al educaţiei în exercitarea raționamentului profesional

Pregătirea profesională precum şi experienţa contabilului sunt factori esenţiali care permit contabililor să ia decizii şi să analizeze datele în mod adecvat şi să se asigure că documentele financiare sunt fiabile şi corespund realităţii.

La baza raţionamentului stau educaţia, raţiunea şi experienţa aşa cum Albert Einstein a spus: „experienţa este tatăl cunoaşterii, dar mama sa este raţiunea"[5]. Această afirmaţie sugerează că înţelegerea noastră derivă atât din experienţă, cât şi din procesul de gândire raţională.

Pregătirea profesională necesară în vederea manifestării raţionamentului profesional se referă la finalizarea de studii recunoscute pe plan internaţional (ACCA – The Association of Chartered Certified Accountants şi CFA – Chartered Financial Analyst) cât şi naţional (CECCAR – Corpul Experţilor Contabili şi Contabililor Autorizaţi din România). În egală măsură, experienta dobândită într-un post relevant în domeniul financiar-contabil în cadrul unei companii contribuie la posibilitatea exercitării unui raţionament de calitate.

Exercitarea unui raționament riguros în cadrul unei companii în calitate de angajat modelează evoluţia profesională contribuind în egală măsură la dezvoltarea organizaţiei şi pe un plan mai larg la dezvoltarea societății. Companiile funcţionează după proceduri şi metodolgii de lucru, regulamente, politici locale şi de grup pentru companiile cu prezenţă internaţională - acestea necesitând în permanenţă să fie adaptate noilor realităţi şi tehnologii din ce în ce mai complexe, profesia contabilă jucând un rol important.

---

[4] Luminiţa Jalba, „Contabilitatea în comert”, Editura Universitară, 2008, Bucureşti, prefaţă.

[5] Sursa pentru citatul lui Albert Einstein este „Essays Presented to Leo Baeck on the Occasion of His Eightieth Birthday” (editată de Walter Jacob și Leo Baeck) publicată în 1954. Cuvintele exacte ale citatului sunt: „*Experience is the father of knowledge, but memory is its mother*”.

III. Fundamentul raționamentului profesional în contabilitate

Reglementările contabile naţionale și internaționale nu se pot adresa în detaliu unui mediu economic complex, contextual, din ce în ce mai sofisticat şi în continuă dezvoltare şi astfel, în absenţa unor norme cu privire la tratamentul unor cazuri specifice se recomandă aplicarea raţionamentului profesional.

Specialistul contabil va trebui să îşi aplice propria judecată în contextul în care fie nu există norme pentru situații particulare, fie reglementările contabile prezintă mai multe alternative iar contabilul va trebui să o aleagă pe cea mai bună sau atunci când tratamentul indicat de reglementări nu reprezintă în mod fidel realitatea economică a tranzacţiilor companiei.

Contabilitatea este în mod continuu un proces de identificare, măsurare și comunicare a informaţiilor financiare relevante pentru a ajuta la luarea deciziilor economice. Raţionamentul contabil este esențial în acest proces, deoarece implică interpretarea și evaluarea informaţilor financiare pentru a genera rapoarte utile pentru utilizatori.

Concluzia este că ansamblul informațiilor contabile reprezintă o funcţie vitală în orice organizație și că datele precise și relevante sunt esențiale pentru luarea deciziilor.

Acest lucru evidenţiază importanţa procesului de gândire logică în contabilitate, aspect care implică examinarea atentă și detaliată, interpretarea și evaluarea informaţiilor financiare pentru a genera informaţii valoroase și necesare în formularea unor decizii. Astfel, contabilitatea este importantă pentru orice organizație și ajută la asigurarea unei gestionări financiare corecte și eficiente a întregii activități.

Pentru a avea un raţionament contabil corect și precis este necesară o cunoaștere profundă a principiilor şi regulilor contabile, precum și o atenţie sporită la detaliile și contextul economic în care se desfășoară activitatea companiei.

3.1. Raționamentul profesional în reglementările naționale

Contabilitatea în România este o profesie relativ nouă care și-a dezvoltat rolul şi importanţa odată cu trecerea la economia de piaţă. În timp ce această profesie exista și înainte, consolidarea poziţiei sale este legată de creșterea complexităţi economice, a nevoii de informaţii financiare precise și a cererii crescute pentru serviciile contabile în rândul companiilor și întreprinderilor românești. Această consolidare a poziţiei contabilităţii a făcut ca aceasta să devină o profesie respectată și valoroasă in societatea românească de astăzi.

Ministerul Finanţelor Publice menţionează raţionamentul profesional într-o serie de reglementări: „în descrierea caracteristicilor calitative ale situaţiilor financiare anuale; în procesul de estimare; în recunoaşterea unui activ sau a unei datorii; în descrierea informaţiilor legate de performanţă întreprinderii în cazul instituţiilor bancare; în descrierea caracteristicilor calitative ale situaţiilor

financiare; în cazul impozitului pe profit amânat; în descrierea competenţei pentru controlul fiscal; în descrierea informaţiilor cu privire la performanţa firmei”[6].

,,Exercitarea raţionamentului profesional este reglementată la nivel naţional prin intermediul unor coduri etice care la rândul lor sunt uniformizate conform standardelor internaționale”[7].

3.2. Raționamentul profesional în reglementările internaționale

Pe plan internaţional există o serie de standarde şi coduri etice pentru exercitarea activităţii contabile.

În cadrul standardelor de contabilitate IAS (Internaţional Accounting Standard) /IFRS (Standardele Internaţionale de Raportare Financiară) publicate de IASB (Internaţional Accounting Standards Board) prevalează prioritatea substanţei asupra formei şi astfel raţionamentul profesional în contabilitate devine esenţial.

În ceea ce privește principiile etice, acestea sunt enunţate în Codul de Etică al Consiliului Internaţional de Standardizare în Contabilitate (Internaţional Ethics Standards Board for Accountants - IESBA): ,,Integritatea, Obiectivitatea, Competenta şi diligenta profesională, Confidenţialitatea şi Comportamentul profesional’’ [8].

Contabilii trebuie să fie integri în derularea activităților profesionale, exercitându-şi profesia obiectiv şi independent. Aceştia trebuie să îşi menţină şi să îşi îmbunătăţească în permanenţă cunoştinţele şi să îşi exercite funcţia cu diligenţă şi competenţă respectând confidenţialitatea informaţiilor obţinute în timpul exercitării profesiei lor manifestând un comportament profesional.

Aceleaşi principii fundamentale se regăsesc în ,,Codul de Etică şi Comportament (Code of Ethics and Counduct), publicat de ACCA’’[9].

Aceste principii sunt formulate astfel încât contabilul să lucreze în favoarea interesului public şi să îndeplinească așteptările societății.

IV. Dezvoltarea profesiei contabile în concordanţă cu noile cerinţe ale mediului socio - economic și tehnologic

4.1. Dezvoltarea profesiei contabile în relaţie cu noile realităţi economice și tehnologice (digitalizarea)

Creșterea complexităţii activităţilor economice și necesitatea informațiilor financiare precise au condus la progrese semnificative în profesia contabilă în

[6] Ministerul Finanţelor Publice - Reglementări Contabile armonizate cu Directiva a IV a CEE şi cu Standardele Internaţionale de Contabilitate din 29.01.2001.

[7] Viorica Mirela Stefan-Duicu, ,,Contabilitatea şi Raţionamentul Profesional”, Editura Nemira, 2016, București, pag 71.

[8] https://www.ethicsboard.org/ethics-resources.

[9] www.accaglobal.com ACCA Code of Ethics and Counduct.

ultimii ani. Acest lucru s-a reflectat în dezvoltarea de noi tehnologii și instrumente cum ar fi software-ul de contabilitate bazat pe *cloud* și instrumentele avansate de analiză a datelor, care sunt concepute pentru a ajuta contabilii să gestioneze date financiare complexe și să genereze rapoarte precise.

„Includerea contabililor s-a bazat pe cunoștințele acestora cu privire la standardele de contabilitate, care este o parte importantă a educației unui contabil (care este în curs de desfășurare și include un număr necesar anual de ore atribuite educației) și funcția pe care acești contabili o îndeplinesc într-o economie”[10].

4.1.1. Factori determinanţi ai evoluţiei

Dezvoltarea noilor forme de întreprindere și a activităților economice au dus la o creștere semnificativă a necesităţii de a avea o contabilitate precisă și de încredere. Acest lucru a determinat o perfecţionare continuă a contabilităţii, în sensul că a trebuit să fie adaptată şi îmbunătăţită pentru a răspunde nevoilor complexe ale acestor noi forme de întreprindere și ale mediului de afaceri în general. Deci, dezvoltarea economiei a dus la o creștere a importanţei contabilităţii.

Rolul contabilului a evoluat în ultimii ani şi se estimează că va continua să se dezvolte şi în viitor. Transformarea se datorează adoptării IFRS, mediului economic complex, evoluţiilor tehnologice, inovaţiilor pe plan financiar, activelor digitale, nevoilor de finanţare verde, dezvoltării durabile şi automatizării. În acest cadru în permanenţă evoluţie, judecata profesională a contabilului joacă un rol esenţial.

Adoptarea IFRS a impactat rolul contabilului. Prin standardizarea raportărilor contabile în diferite țări se facilitează compararea performanțelor financiare ale companiilor. Astfel, rolul profesiei contabile este unul principal în asigurarea conformităţii situaţiilor financiare cu IFRS, iar contabilii trebuie să se menţină informați în legătură cu modificările standardelor.

Evoluţiile tehnologice impactează major rolul contabililor. Automatizarea sarcinilor repetitive permite contabililor să se concentreze pe activităţi de valoare cum ar fi: analiza datelor, planificarea financiară şi gestionarea riscurilor. Ca atare, contabilii trebuie să dezvolte noi abilităţi pentru a utiliza tehnologia în munca lor prin programarea şi dezvoltarea de noi sisteme financiar-contabile mai performante. Contabilii trebuie să-și adapteze rapid rolurile și competențele la evoluțiile tehnologice pentru a rămâne relevanți în viitor.

Mediul economic complex prezintă, de asemenea, multiple provocări pentru rolul contabilului. Aceştia trebuie să aibă o bună înţelegere a condiţiilor economice, inclusiv a tendinţelor macroeconomice, a pieţelor globale şi a riscurilor geopolitice. Aceştia trebuie să poată analiza aceste informaţii şi să facă prognoze precise care pot ajuta clienţii sau organizaţiile să ia decizii bine fundamentate.

[10] Accounting in a Circular Economy: The Way Forward (Circular Economy and Accountancy profession (researchgate.net), pag. 17.

Apariţia activelor digitale cum sunt criptomonedele şi token-urile non-fungibile (*NFT*), a avut un impact puternic asupra rolului contabilului. Aceştia trebuie să înţeleagă tratamentul contabil pentru aceste active, inclusiv cum să le evalueze, cum să le recunoască în situaţiile financiare şi cum să contabilizeze tranzacţiile aferente.

Nevoia de dezvoltare durabilă este și ea importantă pentru rolul contabilului. Aceştia trebuie să înţeleagă impactul clienţilor sau organizaţiilor asupra mediului.

4.1.2. Rolul organizaţiilor în dezvoltarea profesiei contabile

„Pentru a face față acestor schimbări, educația contabilă trebuie să se adapteze la noile cerințe ale pieței. Panelul Internațional de Educație Contabilă este un aspect cheie în abordarea implementată de catre *International Federation of Accountants* (*IFAC*) privind dezvoltarea educației contabile la nivel global. Panelul are un rol esențial în furnizarea de consultanță către IFAC cu privire la modalitățile de a ajuta organizațiile profesionale contabile să reinterpreteze viitoarea profesie contabilă și să formeze contabili pregătiți pentru viitor. Scopul este să creeze o profesie relevantă, respectată, valoroasă și durabilă, care să îndeplinească nevoile organizațiilor și ale societății”[11].

Rolul organizațiilor susține dezvoltarea unor funcţii financiare eficiente şi eficace. Contabilii devin astfel elemente importante pentru succesul unei organizații.

Acestea pot gestiona schimbarea şi pot reorienta strategiile companiei în concordanţă cu noile aşteptări ale societăţii în accepţiune mai largă, societate preocupată de tehnologiile inovatoare, energii regenerabile, digitalizarea activelor şi în același timp de protecţia mediului înconjurător.

IES 7, Dezvoltarea profesională continuă (*DPC*) „conține o serie de inovații in acest sens si privește dezvoltarea profesională continuă, eficientă într-un mediu de lucru în schimbare. Astfel, schimbarea modelelor de afaceri și a nevoilor organizațiilor creează noi oportunități pentru contabilii dornici să învețe”[12].

La nivel individual, cu toţi avem datoria de a ne autodezvolta și perfecționa aptitudinile tehnice cât şi a celor care derivă din noile realităţi ale mediului economico – social și tehnologic. Resursa umană este esenţială pentru adaptarea la nevoile viitorului iar procesul de învățare trebuie transformat dintr-unul pasiv într-unul personalizat, bazat pe nevoile personale ale fiecăruia dar şi ale societăţii în general.

---

[11] https://www.ifac.org/knowledge-gateway/preparing-future-ready-professionals/discussion/regandirea-rolului-viitorilor-contabili-apelul-nostru-la-actiune.

[12] IES 7 – Standardul Internațional de Educație 7 Dezvoltare profesională continuă (revizuit), IAESB-International Accounting Education Standards Board.

4.2. „Green finance” în profesia contabilă

Contabilii trebuie să contribuie la promovarea tranziţiei către economii sustenabile prin transformarea în experţi în „*finanţe verzi*”.

Sustenabilitatea creează valoare pe termen lung şi astfel, prin încorporare în toate activităţile, organizaţiile vor genera crearea de valoare. „*Finanţele verzi*” reprezintă noul motor al avantajului competitiv care este atins la intersecţia echitaţii sociale, viabilităţii economice şi protecției mediului.

Ignorarea impactului activităților economice asupra mediului înconjurător poate avea consecințe grave și poate duce la probleme de mediu majore, în contextul finanţelor verzi, acest citat sugerând că adoptarea unor practici financiare durabile este esenţială pentru protejarea mediului și prevenirea problemelor de mediu.

În contextul economic şi politic volatil actual, rolul profesiei contabile este vital în vederea transformării organizaţiilor astfel încât să devină capabile să îndeplinească cerinţele de sustenabilitate prin reducerea emisiilor de carbon, a poluării şi accesarea în consecinţă a oportunităţilor financiare asociate cu protecţia mediului înconjurător.

Dispunând de abilităţile necesare pentru a lua în considerare şi factorii non-financiari, pe lângă cei financiari, profesia contabilă se plasează într-o bună poziţie pentru a conduce la formarea personalului şi dezvoltarea capabilităţilor necesare pentru a permite transformarea și încorporarea sustenabilității atât la nivel de companie cât şi de societate.

Platforme asemănătoare ACCA *(the Association of Chartered Certified Accountants*) „sunt cruciale în sprijinirea specialiștilor în finanțe și contabilitate în rolul lor de a ajuta organizațiile să dezvolte inițiative de dezvoltare sustenabile și portofolii de active mai verzi”[13].

4.3. AML (Anti-Money Laundering) şi Anticorupţie în activitatea financiar – contabilă

4.3.1. Controale AML

Contabilii trebuie să cunoască obligaţiile legale de prevenire a spălării banilor, inclusiv identificarea activităților suspecte şi să sprijine efectuarea unui audit de risc la nivel de companie.

„Corpurile contabile continuă să promoveze cele mai bune practici privind anti-spălarea banilor (*AML*). De exemplu, CCAB (*the Consultative Committee of Accountancy Bodies*), oferă contabililor ghiduri privind recunoaşterea şi raportarea

[13]ACCA - https://www.accaglobal.com/gb/en/professional-insights/global-profession/green-finance-skills-the-guide.html.

spălării de bani sau finanțării terorismului”[14]. Similar, şi ACCA emite politici şi proceduri AML.

Fiecare firmă trebuie să efectueze şi să documenteze o evaluare a riscului la nivelul organizaţiei. Contabilii trebuie să implementeze sisteme și controale de evaluarea riscului, efectuarea *„due diligence”*, monitorizarea clienţilor, ţinerea de înregistrări corespunzătoare și raportarea activităţilor suspecte atât intern cât şi extern.

Există în continuare obstacole pentru contabili cum ar fi încrederea în clienţi şi reticenţa de a raporta activităţi suspecte, mai ales în cazul clienţilor cunoscuţi. Neraportarea activităţilor suspecte poate expune contabilii la riscuri de prejudiciere a reputaţiei, amenzi și chiar la situații extreme cum ar fi privarea de libertate.

4.3.2. Măsuri Anticorupţie

„Federaţia Internaționala a Contabililor (IFAC) arată că profesia contabilă joacă un rol major în combaterea corupției pe plan internaţional, un flagel asupra economiei globale estimat că reprezintă 5% din PIB. Confirmă faptul că profesia contabilă este o parte esențială a arhitecturilor naționale puternice de guvernare care se confruntă cu corupția. Și, în mod esențial, etica profesională, educația și supravegherea fiind în centrul profesiei contabile globale – sunt cheia impactului nostru pozitiv în combaterea corupției”[15].

În prezent societatea are mai puţină toleranță față de corupţie din cauza apariției fraudei în lumea modernă şi a neîncrederii tot mai mari faţă de guverne şi corporaţii mari.

O soluție ar putea consta în adoptarea standardelor internaţionale de calitate privind raportarea financiară, audit şi etică în vederea integrităţii în sectorul privat şi public.

Conform lui Fayez Choudhury, *CEO IFAC*: „contabilitatea este despre transparență, încredere, integritate și responsabilitate. Contabililor trebuie să li se reamintească în mod constant că în centrul profesiei noastre se află comportamentul etic. În lupta împotriva corupției, tăcerea nu trebuie să fie niciodată opțiunea mai sigură pentru nici un individ’’[16].

Contabilii îşi pot utiliza capacităţile şi în cadrul agenţiilor anticorupţie. Majoritatea ţărilor au înfiinţat astfel de agenţii ca parte a strategiei lor pentru combatarea corupţiei şi a fluxurilor financiare ilicite.

---

[14]https://www.accaglobal.com/gb/en/member/discover/cpd-articles/business-law/anti-money.html.
[15]https://www.accaglobal.com/gb/en/member/member/accounting-business/2017/05/in-focus/fight-corruption.html.
[16] Discurs - Speech by Fayez Choudhury CEO of IFAC (International Federation of Accountants), Accountants and Fighting Corruption Speech, https://www.ifac.org/news-events/2017-03/speech-ifac-ceo-fayez-choudhury-accountants-and-fighting-corruption.

„Ca parte a pregătirii lor, profesioniștii contabili sunt învățați să acorde o atenție deosebită detaliilor pe care le examinează. Este o aptitudine care, combinată cu abilitățile de observație și deducție, îi face detectivi excelenți și o resursă valoroasă în investigarea cazurilor de corupție’’[17].

Folosindu-şi abilităţile, contabilii care lucrează în agenţiile anticorupţie pot juca un rol activ în combaterea criminalităţii.

V. Aspecte calitative privind impactul raţionamentului profesional contabil la nivel organizațional şi asupra mediului economic

Recent, în 2023, două bănci importante din USA respectiv Silicon Valley Bank şi Signature Bank, au intrat în colaps. Prăbuşirea a avut loc la foarte scurt timp după efectuarea auditului situaţiilor financiare de către o firmă de audit din Big Four. Cu rapoarte bancare curate, aceste două bănci s-au prăbuşit la interval de câteva zile.

Reacţia auditorului care se ocupa de aceste bănci de mai mult de 20 ani susţine rapoartele de audit emise şi respectarea tuturor standardelor profesionale, activitatea de audit luând în considerare toate elementele disponibile la momentul emiterii rapoartelor. Acesta a considerat evenimentele determinante de pe piaţă din zilele următoare un element precursor falimentului băncilor.

Şi totuşi „KPMG şi-a semnat avizul de audit referitor la SVB pe 24 februarie, cu exact două săptămâni înainte ca banca să fie preluată de autorităţile de reglementare’’[18].

Silicon Valley Bank era specializată în acordarea de împrumuturi companiilor din domeniul tehnologiei. Banca a încercat să se finanţeze pentru a acoperi o pierdere din vânzarea de active impactate negativ de creşterea dobânzilor. În mediul online, ştirea a devenit virală iar clienţii şi-au retras depunerile conducând la o criză de lichidităţi. Acesta a reprezentat cel mai mare faliment al unei bănci americane de la criza financiară din 2008. Autorităţile au preluat imediat după şi Signature Bank din New York, al cărei portofoliu era majoritar compus din clienţi implicaţi în criptomonede.

Tragem concluzie din aceste evenimente că înainte de publicarea rapoartelor de audit, trebuie evaluat conceptul de „*going concern*”.

„Acest concept sau continuitatea afacerii este un principiu important în contabilitate şi priveşte capacitatea unei entităţi de a-şi continua operaţiunile într-un viitor previzibil, fără a fi necesară lichidarea activelor sau a datoriilor sale. În cazul în care o entitate nu mai poate fi considerată „*going concern*”, aceasta trebuie

[17]https://www.accaglobal.com/gb/en/member/member/accounting-business/2020/07-08/insights/anti-corruption.html /Revista Accounting and Business, Ediția din iulie, 2020;
[18]https://www.google.com/amp/s/m.zf.ro/amp/business-international/ceo-ul-kpmg-din-sua-paul-knopp-sustine-ca-rapoartele-de-audit-asupra-21696917

să îşi revizuiască metodele de raportare financiară şi să dezvăluie în mod corespunzător această situaţie în notele explicative la situaţiile financiare”[19].

Colapsul celor două bănci, şi ulterior şi al băncii Credit Suisse, au influenţat negativ pieţele de capital din întreaga lume, inclusiv piaţa de capital din România. Valoarea acţiunilor a scăzut semnificativ iar investitorii au devenit îngrijoraţi cu privire la starea pieţei de capital şi la viitorul economiei globale.

În concluzie, aceste evenimente recente au evidenţiat importanța auditului şi a raționamentului profesional al contabililor în a identifica semnalele de alarmă privind potenţialele probleme financiare.

VI. Concluzii

Într-un mediu economic financiar din ce în ce mai complex şi mai tehnologizat, preocupat de lupta împotriva corupţiei, protejarea mediului înconjurător, *green accountancy*, *sustainable development*, rolul profesiei contabile se îmbogăţeşte exponenţial şi astfel preia valențe noi care depăşesc stadiul companiei, având impact la nivel de dezvoltare al sectorului public şi al societăţii.

În final, dacă sintetizăm toate aceste elemente vom trage concluzii importante şi relevante privind rolul raţionamentului profesional în contabilitate şi dezvoltarea profesiei contabile, în contextul noilor realităţi economice, tehnologice şi sociale.

- raţionamentul profesional este esenţial pentru contabilitate, contabilii pot ajuta companiile şi clienţii lor să ia decizii bine fundamentate și să rămână competitivi pe piaţă;
- dezvoltarea unui raţionament profesional solid este esenţială pentru o carieră de succes în contabilitate. Contabili care își dezvoltă abilităţile de gândire critică și de rezolvare a problemelor pot ajuta la îmbunătăţirea proceselor contabile și la oferirea de servicii mai bune și mai eficiente clienţilor;
- un raţionament profesional bine fundamentat este, de asemenea, important pentru dezvoltarea profesiei de contabil. Contabilii care sunt capabili să ia decizii etice și să ofere servicii de calitate pot ajuta la construirea unei profesii mai respectate în viitor și mai bine înțelese;
- pentru a-și dezvolta raţionamentul profesional, contabilii trebuie să fie bine pregătiţi și să rămână la curent cu schimbările legislative și tehnologice care afectează domeniul contabilităţii. Acest aspect include atât pregătirea continuă, cât și o abordare proactivă a învăţării de noi metode și a dezvoltării de noi abilităţi;
- utilizarea tehnologiei și a instrumentelor digitale poate ajuta contabilii să își îmbunătăţească raţionamentul profesional. De exemplu, instrumentele de analiză de date pot ajuta contabilii să identifice tendinţe și modele

[19]https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-1-presentation-of-financial-statements/.

în informațiile financiare, iar software-ul de contabilitate poate simplifica procesul de înregistrare a tranzacţiilor și de generare a rapoartelor financiare.

Având în vedere filtrarea informațiilor prezentate, afirmăm că aţionamentul profesional este o componentă esenţială a succesului în contabilitate și a dezvoltării profesiei contabile.

Referințe

- Accounting in a Circular Economy: The Way Forward (PDF) Circular Economy and Accountancy profession (researchgate.net);
- Discurs - Speech by Fayez Choudhury CEO of IFAC (International Federation of Accountants), Accountants and Fighting Corruption Speech, https://www.ifac.org/news-events/2017-03/speech-ifac-ceo-fayez-choudhury-accountants-and-fighting-corruption;
- IES 7 – Standardul Internaţional de Educaţie 7 Dezvoltare profesională continuă (revizuit), IAESB-International Accounting Education Standards Board;
- Immanuel Kant, ,,Critique of Pure Reason”, The Cambridge Edition;
- Horia-Roman Patapievici, ,,Omul recent”, Editura Humanitas, 2018, Bucureşti;
- Lucian Blaga, ,,Trilogia cunoașteri”, Editura Humanitas, 2018, Bucureşti;
- Luminiţa Jalba, ,,Contabilitatea în comert’’, Editura Universitară, 2008, Bucureşti;
- Ministerul Finanţelor Publice - Reglementări Contabile armonizate cu Directiva a IV a CEE și cu Standardele Internaţionale de Contabilitate din 29.01.2001;
- Sursa pentru citatul lui Albert Einstein este ,,Essays Presented to Leo Baeck on the Occasion of His Eightieth Birthday” (editată de Walter Jacob și Leo Baeck) publicată în 1954;
- Viorica Mirela Stefan-Duicu, ,,Contabilitatea şi Raţionamentul Profesional”, Editura Nemira, 2016, București;
- https://www.ethicsboard.org/ethics-resources;
- www.accaglobal.com ACCA Code of Ethics and Counduct;
- https://www.ifac.org/knowledge-gateway/preparing-future-ready-professionals/discussion/regandirea-rolului-viitorilor-contabili-apelul-nostru-la-actiune;
- https://www.accaglobal.com/gb/en/professional-insights/global-profession/green-finance-skills-the-guide.html;
- https://www.accaglobal.com/gb/en/member/discover/cpd-articles/business-law/anti-money.html;
- https://www.accaglobal.com/gb/en/member/member/accounting-business/2017/05/in-focus/fight-corruption.html;
- https://www.accaglobal.com/gb/en/member/member/accounting-business/2020/07-08/insights/anti-corruption.html /Revista Accounting and Business, Ediția din iulie, 2020;
- https://www.google.com/amp/s/m.zf.ro/amp/business-international/ceo-ul-kpmg-din-sua-paul-knopp-sustine-ca-rapoartele-de-audit-asupra-21696917;
- https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-1-presentation-of-financial-statements/.

BUSINESS ANGELS ȘI CROWDFUNDING: O ANALIZĂ COMPARATIVĂ A MODELELOR DE FINANȚARE ÎN STADIU INCIPIENT

Mihaela CROITORU*

Abstract

Business angels și crowdfunding au apărut ca două dintre cele mai populare modele de finanțare pentru întreprinderile aflate în stadiu incipient. Deși ambele modele oferă finanțare și sprijin antreprenorilor, ele diferă în ceea ce privește structura, procesele și rezultatele lor. Acest articol prezintă o analiză comparativă a business angels și crowdfunding, explorând asemănările și diferențele, dar si avantajele si dezavantajele dintre aceste două abordări și implicațiile lor pentru antreprenoriat și dezvoltarea economică. Aceste modele de finanțare au revoluționat modul în care startup-urile și întreprinderile mici pot obține finanțare, oferindu-le mai multe oportunități de a crește și de a reuși. Pentru a compara business angels și crowdfunding am analizat asemănările și diferențele dintre aceste două modele în ceea ce privește structura, procesele, rezultatele și impactul asupra antreprenoriatului și dezvoltării economice, iar analiza arată că business angels și crowdfunding oferă avantaje și dezavantaje distincte pentru antreprenori și investitori.

Cuvinte cheie: *analiză, antreprenoriat, finanțare, investitori, risc.*

I. Introducere

Apariția de noi modele de finanțare, cum ar fi business angels și crowdfunding, a deschis noi căi de finanțare pentru întreprinderile aflate în stadiu incipient. Aceste modele oferă surse alternative de finanțare antreprenorilor care ar putea avea dificultăți să obțină finanțare din surse tradiționale, cum ar fi băncile și firmele de capital de risc. Deși ambele modele oferă finanțare și sprijin antreprenorilor, ele diferă în ceea ce privește structura, procesele și rezultatele lor. Scopul acestui articol este de a compara și contrasta aceste două abordări ale finanțării în stadiu incipient, examinând avantajele și dezavantajele acestora pentru antreprenori și investitori.

Cercetările anterioare au identificat beneficiile și provocările atât ale business angels, cât și ale crowdfunding-ului ca modele de finanțare în stadiu incipient. Business angels oferă finanțare, expertiză și mentorat antreprenorilor, adesea în

* Student, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: mihaelal45492@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea Conf. univ. dr. Mădălina Antoaneta Rădoi (e-mail: radoimadalina@univnt.ro).

schimbul capitalului propriu în cadrul întreprinderii. Crowdfundingul, pe de altă parte, se bazează pe un număr mare de investiții mici de la un grup divers de indivizi, adesea facilitate prin platforme online. Deși ambele modele pot oferi finanțare și sprijin esențial întreprinderilor aflate în stadiu incipient, ele diferă în ceea ce privește cantitatea și tipul de finanțare, nivelul de implicare a investitorilor și gradul de risc implicat.

II. Conținutul propriu-zis al lucrării

Business angels sunt persoane cu valoare netă mare care își investesc proprii bani în startup-uri și afaceri mici în schimbul acțiunilor în companie. Acești investitori sunt, de obicei, profesioniști în afaceri, cu experiență, care oferă nu numai sprijin financiar, ci și îndrumare și expertiză companiilor în care investesc. **De regulă, scopul final al acestui investitor este să obțină profit după scalarea ,extinderea și creșterea proporțională a afacerii și vânzarea firmei.**

Business angels sunt adesea văzuți ca o resursă valoroasă pentru antreprenorii care caută mai mult decât bani, ci și îndrumare și mentorat. Unul dintre avantajele cheie ale colaborării cu business angels este disponibilitatea acestora de a-și asuma riscuri asupra companiilor aflate în stadiu incipient, aceștia pot oferi capital în mai puțin timp decât instituțiile financiare.

Business angels sunt de obicei mai dispuși să investească în startup-uri și întreprinderi mici decât creditorii tradiționali, cum ar fi băncile. În plus, business angels pot aduce conexiuni valoroase startup-urilor, inclusiv acces la alți investitori, clienți și experți din industrie. În România, acest tip de finanțare este reglementat prin Legea nr. 120/2015 privind stimularea investitorilor individuali – business angels, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 382/2.06.2015. Această lege a intrat în vigoare din data de 17 iulie 2015. Un avantaj pentru investitor este ca legea îl scutește pe business angel de impozit asupra veniturilor din dividendele de la firma în care a făcut investiția, timp de 5 ani. Când se hotărăște să-și vândă părțile sociale obținute în firmă, este scutit de impozit pe diferența pozitivă între prețul de vânzare și prețul de cumpărare, dacă transferul are loc după trecerea unui termen de 3 ani de la dobândire. Pentru a putea beneficia de investiție firma ta trebuie sa îndeplinească niște condiții spre exemplu:

- Întreprinderea trebuie să fie societate cu răspundere limitata (SRL);
- Sa fie autonomă;
- Nu se află în stare de faliment ori lichidare.
- Trebuie să fie o microîntreprindere sau o firma mică care are active și cifra de afaceri mai mici de 10 milioane de euro și mai puțin de 50 salariați;
- Nu beneficiază de facilitățile prevăzute de aceasta lege investițiile realizate in societăți care desfășoară activități în următoarele domenii:
  - bancar;

- asigurări și reasigurări, al pieței de capital, intermedieri financiare, orice alte activități în domeniul financiare;
- tranzacții imobiliare, închiriere active imobiliare, intermedieri în domeniul imobiliar, dezvoltare imobiliara;
- jocuri de noroc și pariuri;
- producție sau comercializare de oțel;
- producție sau comercializare de cărbune;
- construcții de nave maritime și fluviale;
- producție sau comercializare de armament, muniții, explozibili, tutun, alcool, substanțe aflate sub control național, plante, substanțe și preparate stupefiante și psihotrope;
- consultanță în orice domeniu.

Business angels poate genera o credibilitate suplimentară prin asocierea cu un investitor cu experiență și poate crea o reputație solidă, compania poate câștiga credibilitate suplimentară în fața altor investitori, clienți și parteneri de afaceri. Acestea pot fi o sursa de motivație atât pentru antreprenor cat si pentru echipa sa, determinându-i să își concentreze eforturile în dezvoltarea afacerii și obținerea unor rezultate bune.

Cu toate acestea, Business angels pot fi, de asemenea, pretențioși și pot necesita un control semnificativ asupra întreprinderii. Lucrul cu business angels are și dezavantajele sale. Business angels necesită de obicei un procent semnificativ in medie in jur de 25% si nu mai mare de 45% din capitalul propriu al companiei în schimbul investiției lor, ceea ce poate dilua proprietatea fondatorilor companiei. În plus, business angels pot avea obiective diferite de cele ale fondatorilor, ceea ce poate duce la conflicte pe linie. Pot exista si alte dezavantaje precum sunt valorile medii ale investiției care nu sunt la fel de ridicate sau cel puțin nu sunt potrivite pentru un proiect la scară largă si poate genera pierderea flexibilității companiei mai ales in cazul în care se acceptă investiția unui business angel, compania poate fi obligată să îndeplinească anumite condiții și să urmeze anumite reguli, ceea ce poate limita flexibilitatea acesteia în viitor.

Un dezavantaj poate fi considerat si presiunea de a creste rapid din partea investitorilor pentru ca de obicei ei se așteaptă ca compania sa să crească rapid si sa își îndeplinească potențialul. Aceasta presiune poate pune o presiune suplimentara asupra antreprenorilor si managementului companiei si poate duce la luarea unor decizii pripite sau nechibzuite.

De asemenea si acordurile de investiții cu business angelii pot veni cu obligații legale, cum ar fi furnizarea unor rapoarte financiare sau respectarea anumitor clauze contractuale. Aceste obligații pot fi costisitoare și consumatoare de timp pentru companie.

Presiunea de a obține profit poate fi considerata un lat dezavantaj. Business angelii investesc în companii cu scopul de a obține un profit semnificativ. Acest

lucru poate duce la presiune pentru companie de a genera venituri rapid, ceea ce poate duce la decizii pe termen scurt în detrimentul strategiilor pe termen lung. Exigențe ridicate din partea Business angelii care pot avea cerințe ridicate în ceea ce privește raportările financiare și transparența în afaceri. Aceste cerințe pot fi dificil de îndeplinit pentru companii care sunt încă în faze incipiente. De asemenea, acești investitori pot fi interesați de sectoare specifice sau de tehnologii emergente, cum ar fi tehnologia informației, energiile regenerabile sau sănătatea, și pot sprijini astfel dezvoltarea de afaceri inovatoare în aceste domenii.

Crowdfunding, pe de altă parte, oferă o abordare mai democratică a finanțării, permițând unei game mai largi de indivizi să investească în proiecte aflate în stadiu incipient. Cu toate acestea, poate fi o provocare să atragi un număr mare de investitori și să gestionezi așteptările unui grup divers de părți interesate.

Crowdfunding este o modalitate de a strânge bani de la un număr mare de persoane. Grupuri mari de oameni reunesc mici investiții individuale pentru a oferi capitalul necesar pentru a demara o companie sau un proiect. Persoanele fizice, organizațiile de caritate sau companiile pot crea o campanie pentru cauze specifice și oricine poate contribui.

Unul dintre avantajele cheie ale finanțării participative este capacitatea sa de a genera rapid o cantitate mare de capital. Campaniile de crowdfunding pot ajunge la un public larg și pot genera interes și sprijin din partea oamenilor din întreaga lume. În plus, crowdfunding poate oferi feedback valoros cu privire la produsele sau serviciile unei companii, precum și la construirea unei comunități de susținători. Pentru a înțelege în continuare procesul de funcționare a crowdfunding-ului este important să cunoaștem tipurile de recompensare pe care le poți acorda investitorilor. Tipurile de recompensare sunt foarte importante pentru că ele sunt partea motivantă care îl poate face pe micul investitor să contribuie cu o sumă de bani pentru susținerea afacerii tale. Fiecare platformă oferă tipurile sale de recompensare - dintre care tu trebuie să alegi unul , iar unele chiar îți oferă ție șansa să creezi o recompensă personalizată. Există mai multe tipuri de finanțare de tip crowd, și anume: bazat pe recompense – investițiile sunt formate de regulă din sume mici, de câteva zeci sau sute de euro, recompensa investitorilor fiind de cele mai multe ori una simbolică; prin donații – în acest caz, investițiile sunt direcționate către cauze sociale, organizații non-profit ori tratamente medicale; bazat pe investiții în capital (equity) – investitorii plasează sume consistente, de ordinul zecilor și chiar sutelor de mii de euro și primesc în schimb o parte din capitalul social al companiei; bazat pe împrumuturi (crowdlending) – în acest caz creditorii acordă diferite sume sub formă de împrumut cu speranța că-și vor primi înapoi atât principalul, cât și dobânda corespunzătoare.
Printre cele mai cunoscute platforme de crowdfunding sunt Kickstarter, Patreon, GoFundMe, CircleUp, Whydonate, Fundedbyme, Crowdcube și Fundingcircle.

Un avantaj important este faptul ca aceasta platforma este reglementată din punct de vedere legal de către Autoritatea de Supraveghere Financiară (ASF). Este vorba despre Legea nr. 244 privind stabilirea unor măsuri de punere în aplicare a Regulamentului (UE) 2020/1503 al Parlamentului European și al Consiliului din 7 octombrie 2020 privind furnizorii europeni de servicii de finanțare participativă pentru afaceri și de modificare a Regulamentului (UE) 2017/1129 și a Directivei (UE) 2019/1937, care a fost publicată în Monitorul Oficial Partea I, nr. 754 din 27.07.2022. La nivelul UE Regulamentul 2020/1503 a intrat în vigoare în 10 noiembrie 2021 și are ca obiectiv crearea unui cadru de reglementare care să permită platformelor de finanțare participativa accesul la piața unică, printr-o autorizație bazată pe un singur set de reguli. Un avantaj al reglementarii in baza legii se poate considera si transparenta si răspunderea pentru transmiterea informațiilor ,dar si protecția investitiilor. Spre exemplu in aplicarea prevederilor Art. 23 alin. (10) din Regulamentul (UE) 2020/1503, informațiile incluse în fișa cu informații esențiale privind investiția, precum și în orice traducere a acesteia,atrag răspunderea membrilor consiliului de administrație/consiliului de supraveghere, directorilor/membrilor directoratului sau a altor organe sau funcții asimilate acestora ai/ ale dezvoltatorului de proiect în conformitate cu prevederile Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată, cu modificările ulterioare, denumită în continuare Codul civil, în cazul în care:

a)informațiile induc în eroare sau sunt inexacte ori

b)fișa cu informații esențiale privind investiția omite informații esențiale necesare pentru investitori atunci când evaluează dacă să finanțeze proiectul de finanțare participativă.

După cum putem observa in Articolul 12 – (1):

'În aplicarea prevederilor art. 24 alin. (4) și (5) din Regulamentul (UE) 2020/1503,membrii consiliului de administrație/consiliului de supraveghere, directorii/ membrii directoratului sau ai altor organe sau funcții asimilate acestora ai/ ale furnizorului de servicii de finanțare participativă răspund pentru informațiile incluse în fișa cu informații esențiale privind investiția pusă la dispoziție la nivel de platformă.'

Un alt avantaj poate fi considerat comunicările publicitare care respectă următoarele principii:

- informațiile cuprinse în cadrul comunicărilor publicitare, furnizate de către furnizorul de servicii de finanțare participativă, investitorilor ori potențialilor investitori, sunt corecte, exacte şi clare, astfel încât să ofere o informare completă şi să nu inducă în eroare; este interzisă comunicarea, publicarea sau distribuirea către public a oricărei comunicări publicitare despre care furnizorul de servicii de finanțare participativă știe că include informații false, neclare, afirmații neverificate ori ambigue sau care pot induce în eroare.

- comunicările publicitare sunt în mod clar identificate ca atare;c) sursele de proveniență a informațiilor conținute de comunicările publicitare sunt indicate înmod clar în cuprinsul acestora;
- formulările de genul "cel mai mare", "cel mai bun furnizor de servicii de finanțare participativă" etc. în cuprinsul comunicărilor publicitare nu sunt admise;
- informațiile şi mențiunile obligatorii sunt tipărite cu caractere accesibile, de minimum 12;
- este interzisă utilizarea de estimări privitoare la realizările viitoare ale furnizorului de serviciide finanțare participativă sau a declarațiilor investitorilor anteriori, prezenţi sau potenţiali.

Reglementările se referă la crowdfunding ca formă de finanțare alternativă pentru firmele nou-înființate (startup-uri) și pentru întreprinderile mici și mijlocii (IMM-uri), bazată de obicei pe investiții mici. Sub incidența acestor norme intră atât finanțarea participativă bazată pe creditare, cât și finanțarea participativă bazată pe investiții.

Sunt avuți în vedere 3 actori principali, în această activitate: dezvoltatorul de proiect care propune proiectul spre finanțare, investitorii individuali care finanțează proiectul propus și o organizație cu rol de intermediar, sub forma unui furnizor de servicii de finanțare participativă, care pune în legătură dezvoltatorii de proiecte și investitorii în cadrul unei platforme online.

Un alt avantaj este faptul ca investitorii își asumă, practic, riscul de a pierde banii dacă afacerea sau proiectul tău nu va merge, ca in cazul investiției tip împrumut . Aceasta se poate desfășura sub două forme. Fie vei returna la un termen prestabilit suma pe care investitorul o alocă proiectului tău plus dobândă convenită, fie, odată demarat proiectul, plătești o sumă lunară până la plata integrală a împrumutului și a dobânzii.

Cu toate acestea, crowdfundingul are și dezavantajele sale. Campaniile de crowdfunding pot fi consumatoare de timp și necesită un efort semnificativ pentru a crea și promova.

Dacă ne uităm la prezentările care au obținut finanțarea dorită și și-au convins investitorii că afacerea este profitabilă, vedem că sunt lucrate foarte meticulos, cu numeroase detalii și cu foarte multe elemente call-to-action, dar și cu recompense financiare destul de mari pentru cei care se alătură proiectului. Problema este că ai nevoie de o investiție inițială și pentru realizarea acestei prezentări, astfel încât ea să fie cât mai convingătoare.

În plus, nu toate campaniile de crowdfunding au succes și este posibil ca companiile să nu strângă suma de bani de care au nevoie pentru a-și atinge obiectivele. Crowdfundingul poate duce și la un număr mare de mici acționari, ceea ce poate crea complicații în ceea ce privește managementul și luarea deciziilor.

Alte dezavantaje pot fi considerate:

- Intr-o comunicare publicitară se vizează în mod inegal proiecte sau oferte individuale de finanțare implicata. Aici pot avea loc erori sau informații neclare, care pot induce în eroare investitorii cu privire la proiectele supuse campaniei de multifinanțare.
- Într-o comunicare publicitară din România, platforma de crowdfunding nu utilizează și limba română.
- Platforma nu se asigură că toate comunicările publicitare, referitoare la serviciile lor, inclusiv cele externalizate către terți, sunt clar identificabile ca atare.
- O platformă refuza să coopereze sau să se conformeze în situația unei investigații, a unui control sau a unei solicitări din partea autorităților.
- Un furnizor de servicii de finanțare participativă propune investitorilor individuali proiecte de finanțare participativă ce nu corespund parametrilor sau indicatorilor de risc aleși de investitor.
- O platformă de crowdfunding nu-și îndeplinește obligația de a acționa „onest, corect și profesionist, în interesul clienților" săi.
- Platforma de finanțare participativă își încalcă obligațiile privind garanțiile prudențiale. Prin regulamentul european, furnizorii de servicii de crowdfunding trebuie să dispună permanent de garanții prudențiale de cel puțin 25.000 de euro. De asemenea, dacă platforma facilitează și acordarea de credite, aceasta trebuie să dispună și de garanții prudențiale echivalente cu 25% din cheltuielile generale fixe din anul precedent, revizuite anual, care urmează să includă costul administrării împrumuturilor pentru o perioadă de 3 luni.
- Lista de obligații supuse riscului de amendă este mult mai lungă, în textul regulamentului european care se aplica din 10 noiembrie 2021.
- Proiectul de lege românesc mai adaugă și el unele obligații la nivel național. De exemplu, platformele de crowdfunding nu au voie, în comunicările lor publicitare din România, să cuprindă formulări de genul "cel mai mare", "cel mai bun furnizor de servicii de finanțare participativă" etc.
- De asemenea, platformele nu au voie să facă estimări privitoare la realizările sale viitoare sau să publice declarațiile investitorilor anteriori, prezenți sau potențiali în acest sens.
- În plus, platformele vor trebui să avertizeze potențialii investitori, în toate comunicările publicitare, astfel: „Citiți fișele cu informații esențiale privind investiția la nivel de proiect sau platformă înainte de a investi în cadrul platformei".

III. Concluzii

Atât business angels, cât și crowdfunding pot fi strategii eficiente pentru a obține finanțare pentru afacerile mici și inovatoare. În acest articol, am discutat avantajele și dezavantajele utilizării acestor metode de finanțare și am analizat

modul în care acestea pot fi aplicate în contextul economic actual din România. Business angels pot oferi îndrumări și expertiză valoroase startup-urilor și întreprinderilor mici, în timp ce crowdfundingul poate genera rapid o cantitate mare de capital și poate construi o comunitate de susținători. Investitorii de tip buisness angels De asemenea, crowdfunding-ul poate fi o opțiune atractivă pentru antreprenorii care caută finanțare pentru proiecte inovatoare. Crowdfunding-ul oferă o platformă accesibilă pentru a aduna fonduri de la o comunitate largă de oameni care împărtășesc interese comune. Aceasta poate oferi oportunități de promovare și marketing, precum și validarea conceptului de afacere de către potențiali clienți si oferirea unui procent mare de credibilitate si siguranța din punct de vedere legal. De asemenea, crowdfunding-ul poate fi o modalitate de a testa cererea de pe piață pentru produse sau servicii înainte de a le lansa pe scară largă. În cele din urmă, alegerea între aceste modele de finanțare depinde de nevoile și obiectivele companiei, precum și de disponibilitatea investitorilor de a-și asuma riscuri asupra companiilor aflate în stadiu incipient. Business angels și crowdfunding au apărut ca două dintre cele mai populare modele de finanțare pentru întreprinderile aflate în stadiu incipient. Deși ambele modele oferă finanțare și sprijin esențial antreprenorilor, ele diferă în ceea ce privește structura, procesele și rezultatele lor. Antreprenorii și investitorii trebuie să își ia în considerare cu atenție obiectivele, resursele și toleranța la risc atunci când aleg între aceste două abordări. Sunt necesare cercetări suplimentare pentru a înțelege mai bine factorii care contribuie la succesul acestor modele și modul în care acestea pot fi valorificate pentru a sprijini antreprenoriatul și dezvoltarea economică.

Referințe

- https://ro.linkedin.com/pulse/ce-este-crowdfunding-%C8%99i-cum-po%C8%9Bi-ob%C8%9Bine-investi%C8%9Bii-pentru-afacerea-?trk=pulse-article_more-articles_related-content-card;
- https://financer.com/ro/wiki/totul-despre-crowdfunding/;
- https://bcapp.eu/ro/genie-actions/investitori-de-tip-business-angel;
- https://www.thebalancemoney.com/what-are-angel-investors-392985;
- https://www.startupcafe.ro/business-angels.htm#:~:text=Business%20angel%20este%20o%20persoan%C4%83,unor%20p%C4%83r%C8%9Bi%20sociale%20din%20afacere;
- https://www.startupcafe.ro/finantari/amenzi-crowdfunding-romania-platforme-investitori-promisiuni-mincinoase.htm.

STILURI DE LEADERSHIP PREFERATE DE GENERAŢIILE X ŞI Y DIN ROMÂNIA

Irina Mădălina GORAN[*]

Abstract

Analiza stilurilor de leadership preferate în cadrul organizației este relevantă în contextul actual în care succesul unei organizații depinde de un cumul de factori care contribuie la realizarea obiectivelor organizației, printre care un factor important îl constituie personalul angajat în cadrul organizației și modul în care acesta își desfășoară activitățile și contribuie la realizarea obiectivelor generale ale organizației.

Scopul cercetării este de a sublinia importanța identificării preferințelor de leadership ale personalului urmărind, pe baza studiului de caz prezentat, răspunsurile exprimate de angajații organizatiei în materie de leadership și centralizarea preferintelor respondentilor în funcție de categoria de vârstă din care fac parte. Obiectivul cercetării este de a identifica diferitele stiluri preferate de angajații din diferite categorii de vârstă în scopul identificării preferințelor lor de leadership și implementarea acestora în cadrul organizației în scopul maximizării rezultatelor acestora.

Ca metodă de cercetare am folosit metoda studiului de caz cu scopul de a identifica preferințele angajaților în materie de leadership, realizată la nivelul unei organizații private din România.

Rezultatele cercetării vor ajuta organizația în a lua cele mai bune decizii în ceea ce privește angajarea și formarea liderilor organizațiilor pe care le conduc în scopul alinierii la preferințele angajaților și având ca efect eficientizarea la maximum a muncii acestora și a gradului de implicare în realizarea obiectivelor generale ale organizației. Astfel, cercetarea este importantă pentru eficientizarea activităților organizației și luarea deciziilor în cunoștință de cauză în vederea creșterii productivității și eficienței angajaților proprii.

Cuvinte cheie: *leadership, generația X, generația Y, angajat, organizație*

I. Introducere

În contextul actual de liberalizare a pieţelor şi de globalizare, organizaţiile sunt din ce în ce mai conştiente de noile provocări apărute în piaţă şi de nevoia

[*] Masterand program de studii "Antreprenoriat si Administrarea Afacerilor", facultatea de Economie si Administrarea Afacerilor, Universitatea "Nicolae Titulescu" din Bucuresti; (e-mail: irinam40442@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea Lect. Univ. Dr. Mihaela Elena Iliescu (mihaelailiescu@univnt.ro).

evoluției acestora în ceea ce privește abordarea unui leadership performant, a unei conduceri eficiente a organizației bazată atât pe necesitatea îndeplinirii obiectivelor generale ale organizației cât și pe eficientizarea metodelor utilizate pentru atingerea acestor obiective. În acest sens, ritmul accelerat de evoluție a organizațiilor în context global și concurența din ce în ce mai mare pe piața muncii a determinat organizațiile să se îndrepte spre analize performante în ceea ce privește identificarea preferințelor

forței de muncă pentru anumite stiluri de leadership și satisfacerea acestora în sensul aplicării celor mai adecvate decizii ce răspund la necesitățile identificate în cadrul organizației.

La momentul actual, cel putin în România, managerii organizațiilor nu sunt suficient pregătiti pentru o abordare concretă și coerentă a conceptelor de leadership, organizațiile românești fiind abia la început în ceea ce privește implementarea unor astfel de concepte. Majoritatea promotorilor în această direcție sunt companii multinationale, care beneficiaza de suport informațional din partea organizațiilor internaționale din care fac parte. Cert este însă că managementul companiilor prezintă un real interes pentru a asimila și a dezvolta această zonă în cadrul organizațiilor pe care le conduc în scopul eficientizării activităților și maximizării rezultatelor obținute de organizație prin intermediul personalului angajat.

Pentru îndeplinirea acestui scop, am întocmit această cercetare care are ca obiectiv principal analiza, pe bază de chestionar, a preferințelor în ceea ce privește tipul de leadership preferat de către angajații din cadrul unei organizații multinaționale cu sucursala deschisă în România.

Analiza acestor preferințe ar urma să ajute organizația să identifice nevoia de schimbare sau de instruire a liderilor organizatiei astfel încât să răspundă necesităților identificate în cadrul angajaților chestionați și ca urmare imediată să eficientizeze activitatea acestora și implicit rezultatele generale ale organizației. Totodată, cercetarea va ajuta organizația să identifice tipul de leadership pe care îl caută la noii manageri pe care intentionează să ii recruteze pe viitor, în funcție de componența echipelor din structura organizațională.

II. Stadiul cunoasterii

Există o preocupare semnificativă asupra acestui subiect, existând numeroase studii la nivel internațional privind stilurile de leadership preferate de anumite tipuri de angajați. Menționăm între acestea studiile efectuate de Markus Krauss cu denumirea “Comparing Generation X and Generation Y on their Preferred Emotional Leadership Style, Vol 5 (2017)”, Journal of Applied Leadership and

Management, 2017[1] și Jenifer Herrity în articolul denumit "5 Generations in the Workplace: Their Values and Differences", 13.12.2022[2].

În literatura de specialitate românească nu am găsit referiri semnificative la analiza lidership-ului tinând cont de generațiile de vârstă.

III. Metodologia de cercetare și baza de date

Cercetarea de față a fost realizată într-o organizație multinațională cu sediul central în Germania și cu o sucursala deschisa în România. Organizația este o societate cu un număr de 140 angajati. Provocarea pe care o are aceasta organizație la acest moment este determinată de faptul ca în cursul anului 2022 aceasta a achiziționat o nouă companie din același domeniu de activitate și urmează pe parcursul anului 2023 să finalizeze fuziunea cu aceasta, urmând să înglobeze în organizație și pe angajații din compania nou achiziționată. Noua companie achiziționată are un specific diferit, un stil de management și o organizare diferită, organizația mamă având ca obiectiv alinierea acesteia la specificul societății mamă și acomodarea cât mai ușor posibil a angajaților la specificul societății mamă. Totodată, societatea va ține cont și de preferințele noilor angajați intrați în companie în urma fuziunii și în acest sens și aceștia au fost incluși in cercetarea de față.

Metodologia de cercetare se bazează pe completarea unui studiu de caz care să analizeze stilurile de leadership preferate de angajații organizației, rezultatele fiind centralizate pe nivel de vârstă. Diferențierea pe vârste s-a făcut pe baza a două segmente de vârstă, și anume:

Generația X sau întâlnită în România și sub denumirea "generația cu cheia de gât" sau "generația MTV"[3] - este generația celor născuți între anii 1965 și 1980 adică cei care au acum între 43 și 58 ani[4];

Generația Y sau întâlnită sub denumirea "the Millennials/ Milenialii"[5] sau "generația Nintendo"[6] – generația celor născuți între anii 1981 și 2000[7], adică cei care au acum între 23 și 42 ani.

---

[1] https://www.journal-alm.org/article/view/18130, accesat la data de 01.04.2023.

[2] https://www.indeed.com/career-advice/career-development/generations-in-the-workplace, accesat in data de 02.04.2023.

[3] https://www.orange.ro/help/articole/x-y-z-sau-diferenta-intre-generatii, accesat la 01.04.2023.

[4] Kraus, Markus (2017) : Comparing Generation X and Generation Y on their preferred emotional leadership style, Journal of Applied Leadership and Management, ISSN 2194-9522, Hochschule Kempten - University of Applied Sciences, Professional School of Business & Technology, Kempten, Vol. 5, pp. 62-75, http://www.journal-alm.org/article/view/18130, accesat la data de 01.04.2023.

[5] https://www.orange.ro/help/articole/x-y-z-sau-diferenta-intre-generatii, accesat la 01.04.2023.

[6]https://economie.hotnews.ro/stiri-finante_banci-25216625-spune-din-generatie-esti-spun-cum-muncesti-analiza-comportamentului-profesional-celor-4-generatii-baby-boomers-generatia-millennials-generatia.htm,accesat 02.04.2023.

[7] http://www.journal-alm.org/article/view/18130, accesat la data de 01.04.2023.

Abordarea cercetării este de a centraliza rezultatele chestionarului pe categorii de vârstă și a identifica astfel, stilurile de leadersip preferate în funcție și de componența echipelor din cadrul organizației nou formate.

Baza de date s-a constituit dintr-o populație de analiză de 140 angajati ai organizației, dintre care un procent de aproximativ 86% (120 angajați) se încadrează în aceste două categorii de vârstă.

Chestionarul a fost transmis tuturor angajaților din cele două categorii de vârstă și s-a primit răspuns de la 77 angajați (64%): 35 angajați din categoria de vârstă 23-42 ani și 42 angajați din categoria 43-58 ani.

Interpretarea răspunsurilor s-a făcut pe baza a trei tipuri generale de leadership întâlnite în practică: autocratic/ autoritar, democratic/ participativ și liberalist/ delegativ.

În tabelul 1 sunt prezentate succinct, trasăturile acestor trei tipuri de leadership.

Tabel 1 Caracteristici ale celor mai întâlnite stiluri de leadership

Stil de leadership	**Caracteristici principale**
Autocratic/ Autoritar	Principalul îndemn al acestui stil de conducere este “Urmează-mă!”. Aspecte pozitive: Liderul autocrat este un lider puternic, hotărât, care stabilește singur strategia și planul de îndeplinit pentru atingerea acesteia și controleaza atent implementarea. Are capacitatea de a mișca mase și a-și determina subordonații să lucreze mai eficient. Aspecte negative: Metodele de conducere nu țin însă cont de opiniile subodonaților, nu se lucrează în echipă, se urmează liderul și acesta reprezintă un model al nivelului la care poti ajunge daca îi asculți instrucțiunile. Nu se încurajează creativitatea, este un stil de conducere autoritar, fără a avea libertatea de a veni cu idei noi.
Democratic/ Participativ	Motto-ul acestui lider poate fi: “Ce părere ai despre asta? Cum crezi ca am putea sa o îndeplinim?” Aspecte pozitive: Liderul democratic este un lider care tine cont de parerea subordonaților, se consultă și colaborează cu ei și ia decizii în funcție de opinia acestora. Stabileste strategia și planul de implementare în funcție de ceea ce a reieșit din consultarea echipei. Urmărește îndeplinirea obiectivelor dar îi lasă pe angajați să își exprime ideile în stilul lor, încurajează creativitatea și inițiativa, lucrează în echipă. Aspecte negative: opinia subordonaților chiar și minoritari poate influența destul de mult decizia liderului, poate determina conflicte între opiniile diferite ale subordonaților sau poate crea intârzieri în luarea unor decizii și clarificarea aspectelor generale ale stategiei,

	atunci cand analiza se axează pe topicuri punctuale și nu pe ansamblul proiectului.
Liberalist/ delegativ	Are ca motto: "Lasă-i pe ei sa facă"/ "laissez-faire!" Aspecte pozitive: liderul liberalist acordă încredere maximă angajaților și îi lasă să ia decizii pe baza cunostințelor lor și să execute planurile de implementare așa cum consideră. Încurajează la maximum creativitatea și studiul individual și responsabilizează angajații din subordine. Stilul liberalist functionează foarte bine în echipele de profesioniști, angajați experimentați, care lucrează bine independent și nu au nevoie de ghidaj sau supervizare din partea managerului. Aspecte negative: liderul liberalist pare că nu este interesat de soluțiile și modul de implementare propus, pare neimplicat, nepregatit și nesigur, ceea ce poate demoraliza personalul. O lipsă de coordonare a echipei din subordine poate genera întârzieri în finalizarea proiectului prin faptul că nu se coordonează între ei, nu se lucrează în echipă și nici nu se simt motivați să fie mai eficienți.

Sursa: https://www.officedirect.ro/blog/stilurile-de-leadership-ce-le-caracterizeaza-si-prin-ce-se-diferentiaza, accesat 02.04.2023

IV. Rezultate și comentarii

Analiza rezultatelor obținute din centralizarea celor 77 chestionare primite (35 angajați din categoria de vârstă 23-42 ani și 42 angajați din categoria de vârstă 43-58 ani) a fost centralizată într-o matrice după cum urmează:

Tabel 2 Matricea rezultatelor chestionarului

Răspuns: / Nr. întrebare	a) / (A)	b) / (D)	c) / (L)
Categoria de vârstă 23-42 ani (35 de chestionare)			
1	2	8	25
2	2	5	28
3	0	5	30
4	0	2	33
5	1	3	31
6	0	4	31
7	0	3	32
8	1	2	32

9	1	4	29
10	0	7	28
11	0	6	29
12	2	5	28
13	1	7	27
14	0	4	31
15	1	3	32
TOTAL	**11 (2% din total răspunsuri)**	**68 (13% din total răspunsuri)**	**449 (85% din total răspunsuri)**
Categoria de vârstă 43-58 ani (42 chestionare)			
1	13	25	4
2	14	25	3
3	11	27	4
4	13	26	3
5	13	24	5
6	12	26	4
7	14	25	3
8	4	32	6
9	9	29	4
10	9	28	5
11	6	29	7
12	8	28	6
13	11	27	4
14	7	31	4
15	11	28	3
TOTAL	**155 (25% din total răspunsuri)**	**410 (65% din total răspunsuri)**	**65 (10% din total răspunsuri)**

Sursa: prelucrare personală

Rezultatele evaluării pe cele două categorii de vârstă sunt semnificativ diferite.

În categoria de vârstă 23-42 ani (35 de chestionare) – Generația Y – a reieșit un procent de 85% în favoarea stilului de conducere liberal, 13% în favoarea tipului

de conducere democrat și un procent de 2% în favoarea tipului de conducere autoritar. Majoritatea este semnificativă în favoarea conducerii liberale.

În categoria de vârstă 43-58 de ani (42 chestionare) – Generația X – a reieșit un procent de 65% în favoarea stilului de conducere democrat, 25% în favoarea stilului de conducere autoritar și un procent de 10% în favoarea stilului liberal. În acest caz remarcăm că procentele alocate fiecărui tip de leadership sunt mai echilibrate față de Generația Y, dar totuși există o departajare clară între acestea.

Nu am sesizat discrepanțe majore între răspunsurile oferite de fiecare persoană în cadrul categoriei din care face parte, majoritatea răspunsurilor fiind relativ aliniate pe generații de vârstă.

V. Concluzii și recomandări

În concluzie, în urma cercetării am constatat că există un interes real al angajaților pentru metodele de conducere abordate la nivelul managementului și există clar o preferință pentru anumite stiluri de leadership în funcție de generațiile de angajați.

Angajații din Generatia Y preferă stilul de conducere liberal (un procent semnificativ de 85%), ceea ce este și de asteptat în conditiile în care această generație a asistat la dezvoltarea rapidă a tehnologiei în timpul în care s-au format ca adulți, sunt persoane foarte încrezătoare în forțele proprii, sunt mai degrabă independenți decât să lucreze în echipă, flexibili, deschiși și creativi, foarte optimiști și dornici de afirmare. De aici este de înțeles și preferința lor pentru un stil de leadership liberal care le oferă ocazia să se dezvolte și să se exprime liber și cu încredere în forțele proprii. Un astfel de leadership are multe aspecte pozitive deoarece aduce inovare, creativitate și evoluție rapidă și asteptări optimiste pentru realizarea obiectivelor companiei. Angajații din această categorie de vârstă sunt foarte pricepuți în utilizarea tehnologiei și inovativi. Dar există și aspecte negative, de multe ori fiind implicați tineri entuziaști și optimiști care nu au neapărat și experiența necesară a lua decizii importante sau nu au răbdare să analizeze în detaliu toate implicațiile unei decizii. Aceștia sunt în permanentă cautare de noi provocări și își schimbă destul de des job-ul în funcție de evoluția și perspectivele pe care le identifică în piața muncii[8]. De aceea, deși această generație preferă un lider liberal, acest lider trebuie sa fie atent și la aspectele negative specifice ale generației pe care o coordonează pentru a atenua din efectele negative ce ar putea apărea in cadrul desfășurării activității cu angajații din aceasta categorie de vârstă.

Angajații din Generația X preferă stilul de conducere democrat, un stil de conducere intermediar între cel autoritar și cel liberal. Și aceștia au asistat la dezvoltarea rapidă a tehnologiei, dar constatăm că ei încă nu au același curaj,

[8] https://www.indeed.com/career-advice/career-development/generations-in-the-workplace, accesat 02.04.2023.

opimism și încredere față de cei din Generația Y, se consultă și colaborează cu managementul, dar sunt mai temperați decât cei din Generația Y. Și aceștia sunt creativi și au inițiativă dar preferă mai mult lucrul în echipă, nu sunt la fel de independenți ca cei din Generația Y și sunt mai loiali decât aceștia. Pun mare preț pe dezvoltarea profesională, prefer să nu își schimbe locul de muncă prea des și au un atu important în fața Generației Y, fiind mult mai experimentați și calificați profesional. Observăm însă și faptul că o parte din răspunsurile Generației X (25%) sunt favorabile și stilului de conducere autoritar, ceea ce înseamnă că o parte din aceștia au încă așteptarea de la management de a li se trasa sarcini și nu au inițiativa de a se implica în consultarea cu managementul în privința luării deciziilor sau stabilirii obiectivelor. In acest caz, liderul potrivit va trebui să fie flexibil si aplice mai multe stiluri de leadership pentru a răspunde și nevoilor angajaților care preferă stilul autoritar sau să găsească metode și instrumente prin care să îi motiveze, încurajeze și determine și pe aceștia să se implice și să colaboreze și de a-și exprima opiniile in cadrul echipei pentru a lua cele mai bune decizii. Depinde foarte mult de abilitățile de lider sa reușească să abordeze ambele stiluri pentru a conduce echipa eficient și a avea cele mai bune rezultate.

Astfel, conducerea societății analizată poate lua acum decizii în ceea ce priveste modul de abordare a fiecărei echipe din cadrul companiei mamă în funcție de generația de vârstă din care fac parte angajații din departamentul respectiv și astfel poate răspunde necesităților fiecărui departament în parte în cel mai potrivit mod, prin alocarea unui lider potrivit personalității acestora. Un lider potrivit va aduce cele mai bune rezultate în colaboarea cu membrii echipei și va eficientiza semnificativ activitatea desfășurată de acestia, între stilul de management aplicat și rezultatele activității ariei respective fiind o relație directă de cauzalitate.

Ca o concluzie generală, generațiile de angajati sunt diferite și în funcție de vârstă și implicit în funcție de educația de care au beneficiat până la angajarea acestora în câmpul muncii și în timpul formării lor profesionale. Utilitatea temei studiate decurge în primul rând din importanța constientizării fiecărei companii despre importanța abordării acestui aspect, leadershipul, în contextul concurenței de pe piața forței de muncă și necesității eficientizării operațiunilor companiei pentru obținerea unui profit adecvat. Pentru a putea face față concurenței de pe piața muncii, managementul oricărei companii trebuie să analizeze în detaliu preferințele angajaților în materie de leadership pentru a asigura implementarea unui management eficient atât la nivelul general, de management al companiei, dar și la nivelul fiecărui departament, capabil să raspundă așteptărilor angajaților din aria respectivă și să producă cele mai bune rezultate împreună cu oamenii din subordine. Abordarea poate să fie generală, în funcție de generația de vârstă a personalului din subordine, dar mai sunt și alte aspecte care trebuie luate în calcul (ex: experiența, personalitatea fiecarui individ, structura departamentelor care includ mai multe generații în cadrul lor etc). Până la urma, rezultatele echipei depind în mare măsură

de abilitățile leaderului de a identifica nevoile angajaților din subordine și a răspunde acestor nevoi în funcție și de specificul generației din care fac parte, scopul acestuia fiind de a coordona cât mai eficient echipa in scopul maximizării rezultatelor obținute.

De aceea este foarte important să lucrăm cu lideri pregatiți, capabili de schimbare, care să se adapteze la mai multe stiluri de leadership și să fie capabili să conducă atât la nivel de departamente pe categorii de angajați cât și la nivel general întreaga companie.

Tema de cercetare nu trebuie să se rezume doar la cercetarea preferințelor angajaților pe generații de vârstă și poate fi extinsă și pe alte categorii de date (ex: regiune, domeniu de activitate etc) sau poate fi extinsă și la analiza de sus în jos, a liderilor existenți în cadrul unei companii și a metodelor acestora de lucru astfel încat sa se identifice nevoile de dezvoltare a acestora în anumite directii compatibile cu generațiile de angajați aflati în subordinea acestora.

Notă: Aceasta lucrare reprezintă o parte practică din lucrarea de disertație cu denumirea Leadership organizațional, realizată pentru finalizarea studiilor de master în domeniul Antreprenoriat și Administrarea Afacerilor, Universitatea Nicolae Titulescu, București, realizată sub coordonarea Lect. Univ. Dr. Iliescu Elena-Mihaela.

Referinte

- https://economie.hotnews.ro/stiri-finante_banci-25216625-spune-din-generatie-esti-spun-cum-muncesti-analiza-comportamentului-profesional-celor-4-generatii-baby-boomers-generatia-millennials-generatia.htm,accesat 02.04.2023;
- https://hbr.org/2021/08/how-to-manage-a-multi-generational-team, accesat la data 01.04.2023;
- https://www.indeed.com/career-advice/career-development/generations-in-the-workplace, accesat 02.04.2023;
- http://www.journal-alm.org/article/view/18130, accesat la data de 01.04.2023;
- https://www.officedirect.ro/blog/stilurile-de-leadership-ce-le-caracterizeaza-si-prin-ce-se-diferentiaza, accesat 02.04.2023;
- https://www.orange.ro/help/articole/x-y-z-sau-diferenta-intre-generatii, accesat la 01.04.2023;
- https://www.pewresearch.org/, accesat la 02.04.2023.

Anexa 1 - Model Chestionar[9]

Vă rugăm să completați chestionarul de mai jos în vederea participării la un studiu privind preferințele angajaților pentru un anumit tip de leadership, proiect întocmit în scopul elaborării lucrării de disertație cu tema Leadearship organizațional.

Precizăm că răspunsurile dvs. sunt anonimizate și nu vor fi transmise sau diseminate către niciun angajat/ manager din cadrul companiei în care lucrați. Răspunsurile sunt evaluate strict în vederea analizei proiectului menționat mai sus și vor fi anonimizate total odată cu evaluarea globală a răspunsurilor respondenților și finalizarea matricei de evaluare prezentată în cadrul lucrării de cercetare.

Denumirea companiei	…….	
Interval de vârstă în care se încadreaza respondentul	23-42 ani	43-58 ani
Funcția deținută în cadrul companiei	Funcție de conducere	Funcție de subordonare

1. Ce abordare credeți că ar trebui sa aibă un lider în stabilirea planurilor de acțiune pentru implementarea strategiei companiei și obținerea rezultatelor planificate?

Răspuns:	**Interpretare:**
a) întocmește în detaliu planul de acțiune și îl livrează subordonaților din echipă pentru a-l pune în aplicare;	A
b) se consultă cu angajații și ia decizii în urma analizei opiniilor acestora și a propriei opinii;	D
c) lasă libertatea angajaților de a se exprima și a lua decizii pe baza experienței profesionale fără a interveni în deciziile acestora.	L

2. Cum considerați că ar trebui să fie un adevarat lider pentru a-l urma?

Răspuns:	**Interpretare:**
a) autoritar, care să fixeze reguli și să verifice respectarea/implementarea acestora;	A
b) deschis, care să alinieze planurile de lucru și la activitățile și capacitatea echipei din subordine, ținând cont și de opiniile acestora;	D
c) să acorde independență membrilor echipei pentru a lua propriile decizii pe baza experienței lor profesionale.	L

[9] contribuție proprie, pe baza principalelor caracteristici ale fiecărui tip de leadership.

3. Credeți că este importantă comunicarea cu managerul dvs. în elaborarea planurilor de acțiune pentru implementarea strategiilor companiei?

Răspuns:	**Interpretare:**
a) nu este importantă, implementarea planurilor trebuie facută conform instrucțiunilor, comunicarea pe subiect ar putea întârzia implementarea;	A
b) este importantă în mare măsură, dar sunt necesare și decizii individuale, la nivel înalt, aliniate la strategia generală a companiei;	D
c) este obligatorie, opiniile membrilor cei mai experimentați ai echipei fiind esențiale în aplicarea planurilor decise.	L

4. Cum preferati să comunicati cu managerul dvs direct pentru implementarea proiectelor necesare companiei?

Răspuns:	**Interpretare:**
a) prin comunicări oficiale ale proiectelor și măsurilor dispuse, responsabililor și termenelor stabilite pentru implementare;	A
b) comunicare permanentă, deschisă și acordare de feedback către și de către manager;	D
c) comunicarea strategiei de implementat către experții departamentului și delegarea sarcinilor către aceștia în vederea stabilirii unor planuri de acțiune, termene și responsabili.	L

5. Ce abordare ar trebui să aibă un manager în stabilirea de obiective individuale ale angajatului?

Răspuns:	**Interpretare:**
a) setează independent obiectivele și le comunică angajatului clar și concis;	A
b) stabilește obiective generale și le ajustează dupa consultarea cu angajatul;	D
c) nu se implică în stabilirea obiectivelor, acestea fiind stabilite individual de către angajat.	L

6. În comunicarea din cadrul organizației, cum ar trebui sa acționeze managerii atunci cand apar opinii diferite față de opinia lor?

Răspuns:	**Interpretare:**
a) Nu ar trebui sa accepte opinii diferite;	A
b) Iau în considerare opinia contrară, o discută în echipă și o acceptă dacă este justificată;	D
c) Întotdeauna ar trebui luata în considerare opinia contrară.	L

7. Apreciati un manager care: .

Răspuns:	**Interpretare:**
a) controlează în permanență proiectele și stadiul de implementare;	A
b) supervizează derularea proiectului, pe baza consultării cu echipa de proiect;	D
c) acordă libertate totală angajaților de a derula proiectul atâta timp cât finalul este cel dorit de companie.	L

8. Apreciați mai mult la un manager faptul că:

Răspuns:	**Interpretare:**
a) livrează planurile de acțiune, fiind cel mai în măsură să decidă metodele și acțiunile necesare a se realiza;	A
b) încurajează creativitatea angajaților și ține cont de opinia lor în stabilirea stategiilor;	D

c) încurajează la maximum creativitatea și lasă angajaților libertatea de a decide și a experimenta.	L

9. Considerati că cea mai bună abordare în cadrul unui proiect este:

Răspuns:	**Interpretare:**
a) comunicarea planurilor de acțiune și a responsabililor de către managerul coordonator;	A
c) munca in echipa impreuna cu managerul coordonator.	D
b) lucrul individual la nivel de experți și prezentarea generală a concluziilor acestora pentru definirea proiectului, fără implicarea managerului decat formala;	L

10. Cum credeți că ar trebui să fie comunicate obiectivele companiei?

Răspuns:	**Interpretare:**
a) prin ordine sau instrucțiuni scrise oficiale;	A
b) prin discuții cu echipa și apoi urmate de decizia managementului, în scris;	D
c) prin actiuni individuale din partea experților/ seniorilor din cadrul departamentului, fără implicarea managerului.	L

11. Cum credeți că ar fi corect să reacționeze un angajat atunci când primește ordine din partea managerului său direct?

Răspuns:	**Interpretare:**
a) să le puna în aplicare fără a solicita explicații;	A
b) să își spună părerea despre aceste ordine și în colaborare cu managerul să le puna în aplicare;	D
c) să își spună părerea dacă este contrara și dacă consideră că este inadecvat să nu respecte ordinul.	L

12. Cum credeți că ar trebui să se ia deciziile într-o organizație?

Răspuns:	**Interpretare:**
a) doar la nivel de management;	A
b) la nivel de management cu anumite atribuții care pot fi delegate către membri echipei;	D
c) luarea deciziilor individual, până la nivel de angajat.	L

13.Cum considerați că ar trebui să se acționeze asupra unui angajat daca într-o situatie critică ia o decizie și o aplică fără informarea sau acordul managerului, acest lucru nefiind posibil decât după implementarea acesteia?

Răspuns:	**Interpretare:**
a) să fie sanctionat;	A
b) să fie analizată situația și luată o decizie de comun acord cu managementul;	D
c) angajatul a actionat corect în această situație.	L

14. Credeţi că un manager ar trebui sa ofere șansa subordordonaților să-și autoevalueze activitatea?

Răspuns:	**Interpretare:**
a) nu, niciodată;	A
b) cateodată, și în colaborare cu managerul direct;	D
c) da, tot timpul.	L

15. Cât de des credeți că ar trebui controlată activitatea unui subaltern de către managerul direct?

Raspuns:	**Interpretare:**
a) foarte des, zilnic;	A
b) des, lunar;	D
c) rar, semestrial/anual.	L

În evaluarea răspunsurilor, respondenților li s-a transmis doar Chestionarul, fără coloana: Interpretare.

În coloana Interpretare au fost folosite următoarele codificări: A (lider autoritar), D (lider democrat), L (lider liberal). Pentru fiecare răspuns posibil a fost atribuit unul din cele 3 coduri de mai sus, evaluarea globală a tuturor răspunsurilor fiind realizată printr-o matrice care cuprinde numărul de răspunsuri pentru fiecare Cod în parte, pe categorii de respondenți (vârstă).

ANALIZA PIEŢEI SERVICIILOR DE TRANSPORT FLUVIAL DIN ZONA DELTEI DUNĂRII

Adrian-George GURIENCU*

Abstract

Datorită reliefului specific din zona Deltei Dunării, transportul cu maşina şi trenul în cadrul acestui perimentru este foarte restricționat, fapt ce a condus la dependența de transportul fluvial. În acest context, lucrarea de faţă îşi propune analiza pieţei serviciilor de transport fluvial în zona Deltei Dunării şi a modului în care dependenţa de relief a determinat un regim de transport diferit de restul ţării cu influenţe multiple.

În cadrul lucrării analiza se va concentra asupra conjuncturii actuale a pieţei serviciilor de transport fluvial din zonă cu influenţele majore exercitate de pandemia de COVID-19 şi războiul din Ucraina, precum şi asupra structurii, dinamicii, capacităţii acestei pieţei şi a corelaţiei existente cu alte domenii de interes aşa cum este cel turistic, cu scopul de a formula o serie de propuneri privind îmbunătăţirea activităţii la nivelul acestei pieţe.

Cuvinte cheie: *Delta Dunării, analiza pieţei, transport fluvial, evoluţia pieţei, tendinţe.*

I. Introducere

Delta Dunării este considerat cel mai nou pământ românesc. Este situată în sud-estul țării și face parte din patrimoniul UNESCO, ca rezervație a biosferei din anul 1991. De-a lungul timpului, activitățile importante din Delta Dunării au fost agricultura și pescuitul, dar, în ultimii ani, s-a dezvoltat foarte mult turismul.

Dunărea este împărțită în trei brațe: Sfântul Gheorghe, Sulina și Chilia, fiecare ajungând într-un final să se verse în Marea Neagră. Braţul Chilia este primul care se desprinde de fluviul Dunărea, în zona localității Pătlăgeanca, iar celelalte două brațe, respectiv Sulina și Sfântul Gheorghe se despart la o distanță mică de orașul Tulcea, toate cele trei fiind navigabile[1].

* Masterand Guriencu Adrian George, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea "Nicolae Titulescu" din Bucuresti; (e-mail: adrianm40389@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea Lect. univ. dr. VOICU Mirela-Cristina (voicu.cristina.m@gmail.com).

[1] Cătălina Săndulache, Mihaela Rașcu, Iulian Săndulache – 2020 – Geografia României: manual pentru clasa a VIII-a - Editura Sigma - pag. 55 - https://manuale.edu.ro/manuale/Clasa%20a%20VIII-a/Geografie/RURJVFVSQSBTSUdNQSBT/#/page/57 accesat la data 19.03.2023.

Datorită florei și faunei bogate din cadrul rezervației, în Delta Dunării s-a creat un sistem destul de vast de pensiuni și hoteluri. Odată cu această dezvoltare s-a înregistrat o creştere şi la nivelul numărului de turişti care vizitează zona, principala consecinţă a acestei creşteri fiind şi creşterea cererii pentru serviciile de transport din zonă. Pentru că vorbim de un teren dezvoltat în jurul canalelor și lacurilor, transportul principal în Delta Dunării se face pe apă cu ajutorul vapoarelor, șalupelor sau bărcilor. De reținut în acest context este și faptul că fiind o arie protejată, în unele zone se poate ajunge doar cu bărci de mici dimensiuni, care fac puțin zgomot și care nu trebuie să deranjeze fauna locală.

Pe lângă transportul de persoane pe fluviu, la fel de important este pentru această zonă şi transportul fluvial de marfă. Canalul Sulina este punctul de legătură între portul Tulcea și portul Sulina, deci între transportul interior fluvial și Marea Neagră.

În continuare, va fi prezentată evoluţia pieţei serviciilor de transport fluvial la nivelul celor două segmente importante ale sale, transportul de marfă şi transportul de pasageri, iar în final vor fi formulate o serie de concluzii şi recomandări pentru îmbunătăţirea situaţiei identificate la nivelul acestei pieţe.

II. Transportul fluvial în Delta Dunării

Pentru a putea analiza cu adevărat modul în care se desfășoară transportul fluvial în zona Deltei Dunării, este nevoie să îl împărțim în mai multe segmente, astfel:

- transportul de mărfuri;
- transportul de pasageri cu vapoare de capacitate mare;
- transportul de pasageri cu șalupe și bărci rapide cu motor.

Fiecare dintre aceste segmente poate fi împărțit la rândul său în mai multe categorii, dar acestea sunt esențiale pentru analiza realizată în cadrul acestei lucrări. În continuare, fiecare segment al pieţei serviciilor de transport fluvial din zona Deltei Dunării va fi analizat în vederea identificării principalelor caracteristici precum şi a evoluţiei înregistrate în ultima perioadă.

2.1. Transportul de mărfuri

Transportul fluvial de mărfuri se desfăşoară în conformitate cu legislaţia internaţională, pe care fiecare navă care traversează Delta Dunării trebuie să o respecte, dar şi pe baza unor directive aprobate de statul român, prin Regulamentul navigației pe Dunăre.

Pentru fiecare navă care transportă marfă trebuie să se știe bine cantitatea transportată și în special greutatea, pentru a nu risca să naufragieze, să se verse substanțe nocive în Dunăre, sau să se pună în pericol viața echipajului. Trebuie să se țină cont de nivelul fluviului în momentul transportării și de viteza acestuia.

Dintre cele trei canale ale Dunării, Sulina este cel mai drept, dar și cel mai scurt, deci este folosit cu precădere pentru transportul de mărfuri, la nivelul acestuia fiind create şi menţinute condiţii speciale pentru acest tip de transport - canalul a fost dragat iar malurile au fost întărite. Ca urmare a faptului că se asigură o mentenanţă constantă a acestui canal, adâncimea este mult mai bine ştiută şi menţinută.

Din datele prezentate în tabelul 1 se poate observa impactul războiului din Ucraina asupra transportului de mărfuri fluvial pe teritoriul țării noastre. Se observă dublarea numărului de nave, dar și a cantităților de mărfuri care au traversat apele Dunării în județul Tulcea. Odată cu problemele avute de țara vecină, traficul fluvial a circulat aproape în exclusivitate pe Canalul Sulina, pentru a face legătura dintre Marea Nordului și Marea Neagră.

Tabel 1. Traficul fluvial al navelor de marfă pe teritoriul județului Tulcea

Anul	Total nave	Nave intrare	Nave ieşire	Total tone marfă	Marfă intrare (tone)	Marfă ieşire (tone)
2022	3.655	1.672	1.983	10.568.610	3.351.324	7.217.286
2021	1.823	855	968	5.070.544	1.681.350	3.389.194

Sursa: Trafic Nave pe Dunărea Maritimă, R.A. Administrația Fluvială Dunării de Jos Galați, https://www.afdj.ro/ro/search/node/trafic%20nave?page=1 accesat la data de 21.03.2023

Conform datelor publice, în județul Tulcea existau în 2021, un număr total de 11 firme înregistrate care au codul CAEN 5040, adică "transportul de mărfuri pe fluvii, canale, lacuri și alte căi navigabile interioare, inclusiv în raza și în interiorul Porturilor", număr constant din 2017. Momentul schimbării, și anume anul 2020 este primul an de criză, ceea ce ne face să înțelegem că unele firme au avut nevoie de schimbarea domeniului de activitate pentru a rămâne active și a nu intra în insolvență.

Observăm evoluţia pozitivă a pieţei serviciilor de transport fluvial de marfă şi din analiza cotei de piaţă a companiilor care activează în acest domeniu. Astfel, se poate observa din datele prezentate în Tabelul 2 o evoluţie pozitivă a cotelor de piaţă, acestea înregistrând o creştere constantă de la 2,56% în 2018, la 4,50% în 2021. De asemenea, numărul angajaților a crescut de la 115, la 150, reprezentând o creștere cu 30%[2]. Deoarece transportul pe apă este cel mai ieftin, este posibil ca odată cu pandemia din 2020, transportul pe apă să fi luat amploare. Trebuie reținut că pandemia a lovit puternic China, care este principalul producător al lumii, ceea ce a însemnat întârzieri în livrarea produselor și creșteri de costuri. Pentru a scădea aceste costuri, produsele au început să fie transportate cât mai mult pe calea apei.

[2] Clasificarea Activităților Economice din Economia Națională, https://www.coduricaen.ro/ accesat la data de 19.03.2023

Tabel 2. Cota de piață firmelor cu cod CAEN 5040 din zona Deltei Dunării la nivelul perioadei 2018-2021

Nume	CotaDePiata2021	CotaDePiata2020	CotaDePiata2019	CotaDePiata2018
S.C. DANUBTRANS S.R.L.	3.27%	2.83%	2.54%	1.88%
SC AZIMUT SRL	0.50%	0.37%	0.33%	0.30%
SC BALKAN TRANSIT SRL	0.43%	0.42%	0%	0.01%
URSA MARE SRL	0.23%	0.22%	0.21%	0.19%
MARTRANS LINE SRL	0.02%	0.04%	0.03%	0%
Isrom D.G. S.R.L.	0.02%	0.03%	0.18%	0.14%
SC ARLECHIN SRL	0.01%	0.01%	0.02%	0.03%
S.C.SALSOVIA FLUV TRANS SRL	0.01%	0.01%	0.01%	0%
SC INITIATOR SRL	0.01%	0.01%	0.01%	0.01%
T.R. Shipping S.A.	0%	0%	0%	0%
S.C. M.B.S. INVEST SRL	0%	0%	0%	0%
Suma	4.50%	3.94%	3.33%	2.56%

Sursa: Clasificarea Activităților Economice din Economia Națională, https://www.coduricaen.ro/ accesat la data de 19.03.2023

Datele prezentate în Tabelul 3 referitoare la profitul companiilor care activează în domeniul transportului fluvial de marfă din această zonă reflectă evoluția pozitivă înregistrată la nivelul pieței. Excepție de la evoluția pozitivă generală îl face anul 2020, care a fost primul an de pandemie Covid. Chiar și firmele care au schimbat codul CAEN au profit în creștere și chiar din primul an.

Tabel 3. Profitul net al firmelor cu cod CAEN 5040 din zona Deltei Dunării la nivelul perioadei 2018-2021

Nume	ProfitNetRON2021	ProfitNetRON2020	ProfitNetRON2019	ProfitNetRON2018
S.C. DANUBTRANS S.R.L.	2702334	2015325	4437119	1181130
SC AZIMUT SRL	1267658	634330	660722	566745
URSA MARE SRL	405787	364990	429801	284446
SC BALKAN TRANSIT SRL	90864	111825	57349	110567
S.C.SALSOVIA FLUV TRANS SRL	61060	0	57416	0
MARTRANS LINE SRL	38098	385842	84182	0
SC ARLECHIN SRL	31433	13428	48664	73377
SC INITIATOR SRL	12452	24081	13200	31882
Isrom D.G. S.R.L.	5338	6166	34652	12528
T.R. Shipping S.A.	1664	0	0	0
S.C. M.B.S. INVEST SRL	0	0	0	0
Suma	4616688	3555987	5823105	2260675

Sursa: Clasificarea Activităților Economice din Economia Națională, https://www.coduricaen.ro/ accesat la data de 19.03.2023

Din datele actuale (vezi Tabel 4) se observă și că aproximativ 74% dintre firmele din județul Tulcea, cu cod CAEN 5040 – transportul de marfă pe căi navigabile interioare, sunt înregistrate în orașul reședință Tulcea. Acest lucru ar avea sens, deoarece Tulcea este un oraș care portuar și este cel mai mare port al

județului la Dunăre, celelalte apropiate fiind Galați și Brăila, dar care se află în județe diferite.

Tabel 4. Localizarea sediului social al firmelor cu cod CAEN 5040 din Delta Dunării în anul 2021

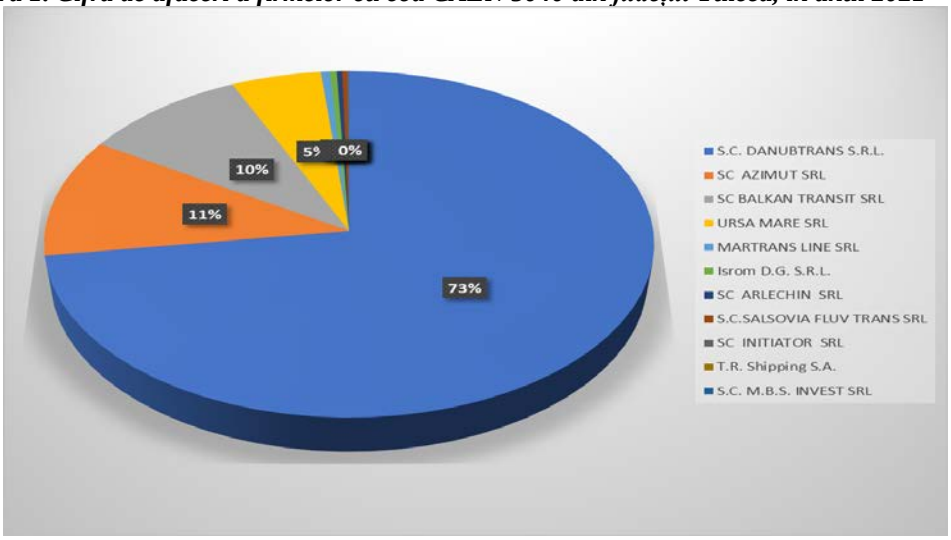
Nume	CodFiscal	NumarRegistrulComertului	Judet	Localitate	StareFirma
SC AZIMUT SRL	12880898	J36/90/2000	TULCEA	Tulcea	INREGISTRAT din data 06 Aprilie 2000
MARTRANS LINE SRL	2368280	J36/379/1991	TULCEA	Tulcea	INREGISTRAT din data 02 Decembrie 1992
Isrom D.G. S.R.L.	9064679	J36/628/1996	TULCEA	Tulcea	INREGISTRAT din data 13 Ianuarie 1997
SC ARLECHIN SRL	15470485	J36/225/2003	TULCEA	Tulcea	INREGISTRAT din data 29 Mai 2003
SC INITIATOR SRL	15582713	J36/296/2003	TULCEA	Tulcea	INREGISTRAT din data 09 Iulie 2003
T.R. Shipping S.A.	12888336	J36/78/2000	TULCEA	Tulcea	INREGISTRAT din data 10 Aprilie 2000
S.C. M.B.S. INVEST SRL	25135747	J36/71/2009	TULCEA	Tulcea	INREGISTRAT din data 16 Februarie 2009
S.C. DANUBTRANS S.R.L.	6595366	J36/918/1994	TULCEA	Smârdan	INREGISTRAT din data 21 Decembrie 1994
SC BALKAN TRANSIT SRL	29457281	J36/331/2017	TULCEA	Slava Cercheză	TRANSFER(SOSIRE) din data 31 Mai 2017
URSA MARE SRL	10866030	J36/506/1998	TULCEA	Nufăru	INREGISTRAT din data 11 August 1998
S.C.SALSOVIA FLUV TRANS SRL	37099761	J36/76/2017	TULCEA	Mahmudia	INREGISTRAT din data 23 Februarie 2017

Sursa: Clasificarea Activităților Economice din Economia Națională, https://www.coduricaen.ro/ accesat la data de 19.03.2023

Din datele actuale se observă și că aproximativ 74% dintre firmele din județul Tulcea, cu cod CAEN 5040 – transportul de marfă pe căi navigabile interioare, sunt înregistrate în orașul reședință Tulcea. Acest lucru ar avea sens, deoarece Tulcea este un oraș care portuar și este cel mai mare port al județului la Dunăre, celelalte apropiate fiind Galați și Brăila, dar care se află în județe diferite.

Pentru a înțelege diferențele dintre firmele foarte mari și cele mai mici din zonă ne putem uita la liderul pieței, S.C. DANUBTRANS S.R.L., care deține aproximativ 73% din cifra de afaceri a județului Tulcea.

Figura 1. Cifra de afaceri a firmelor cu cod CAEN 5040 din județul Tulcea, în anul 2021

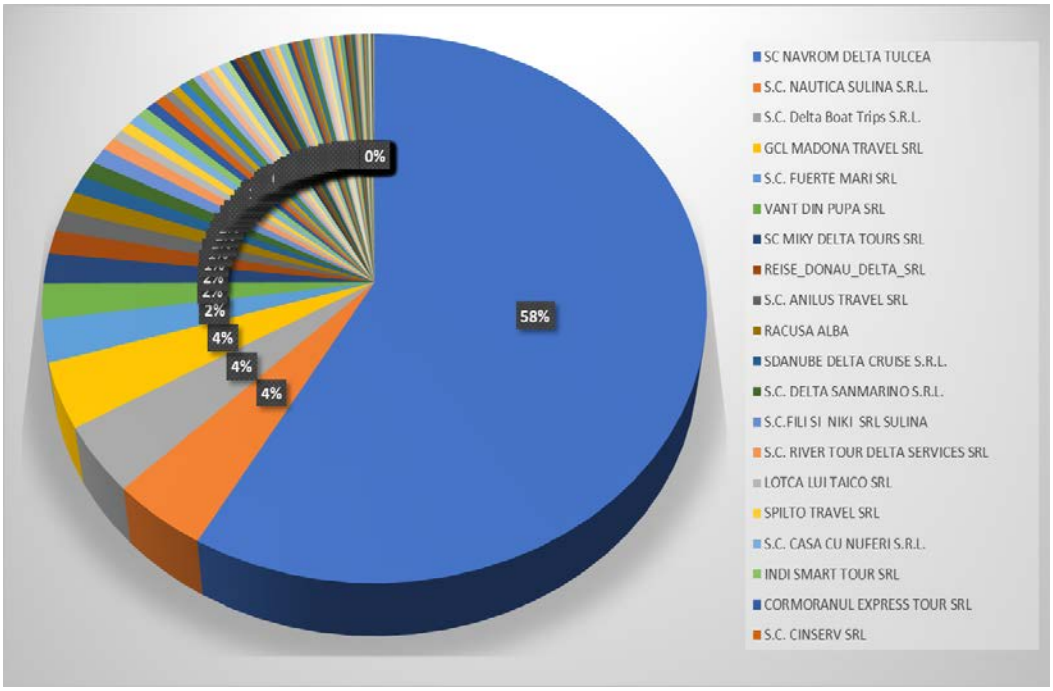

Sursa: Clasificarea Activităților Economice din Economia Națională, https://www.coduricaen.ro/ accesat la data de 19.03.2023

2.2. Transportul de pasageri cu vapoare de capacitate mare

Deoarece există o mare discrepanță între cifrele de afaceri realizate de transportatorii de pasageri pe căi navigabile interioare (vezi Figura 2), este adecvată realizarea separată a analizei serviciilor de transport cu vapoare de capacitate mare separat. Realitatea este că în Delta Dunării se poate face transport de pasageri în două modalităţi: fie cu șalupe și nave de mici dimensiuni, fie cu navele pasager, care au program fix, sunt lente, dar au capacitate foarte mare de transport.

Figura 2. Cifra de afaceri netă a firmelor de transport de pasageri pe căi fluviale din Delta Dunării în anul 2021

Sursa: Clasificarea Activităților Economice din Economia Națională, https://www.coduricaen.ro/ accesat la data de 19.03.2023

Avantajele acestor nave de capacitate mare ar fi prețul biletului mai redus, tariful subvenționat primit de localnici, conform HG 595/2000[3], siguranța, dar și un oarecare confort, deoarece există toalete, saloane interioare etc. Problema majoră în cazul acestor ambarcațiuni este programul anevoios (vezi tabelul 5) și durata mult mai lungă a călătoriei (diferențe de paroximativ 4 ore). SC Navrom Delta Tulcea

[3] Portalul Legislativ al Guvernului României, https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/23276 site accesat la data 19.03.2023.

deține aceste nave, și anume: două nave de 300 de pasageri, două nave de 198 de pasageri, două nave de 150 de pasageri și două nave de 60 de pasageri[4].

Tabel 5. Statistici SC Navrom Delta Tulcea programul navelor pe Brațul Chilia

Program sezon (iunie - septembrie)

Program plecari din Tulcea

Zi	Tip nava	Ora
Luni	Semirapida	13:30
Miercuri	Clasica	13:30
Joi	Semirapida	13:30
Vineri	Clasica	13:30

Program plecari din Periprava

Zi	Tip nava	Ora
Marti	Semirapida	06:00
Joi	Clasica	06:00
Vineri	Semirapida	06:00
Duminica	Clasica	06:00

Sursa: Site oficial Navrom Delta, Transporturi în Delta Dunării https://www.navromdelta.ro/program-si-preturi/ site accesat la data 19.03.2023

Din Tabelul 5 este vizibil programul, care este din două în două zile, la ore fixe. Un singur vapor pe călătorie. În schimb, faţă de serviciile oferite de Navrom Delta Tulcea, serviciile de transport prin intermediul şalupelor sunt mult mai flexibile. Cei mai mulți deținători de șalupe au un program flexibil, având o capacitate de transport redusă, de 6-14 persoane fapt pentru care aceştia pot transporta turiștii mult mai eficient. De altfel, navele companiei Navrom, fiind foarte mari și transportând un număr mare de pasageri, nu pot opri la fiecare pensiune, ci doar la pontoane autorizate și prestabilite.

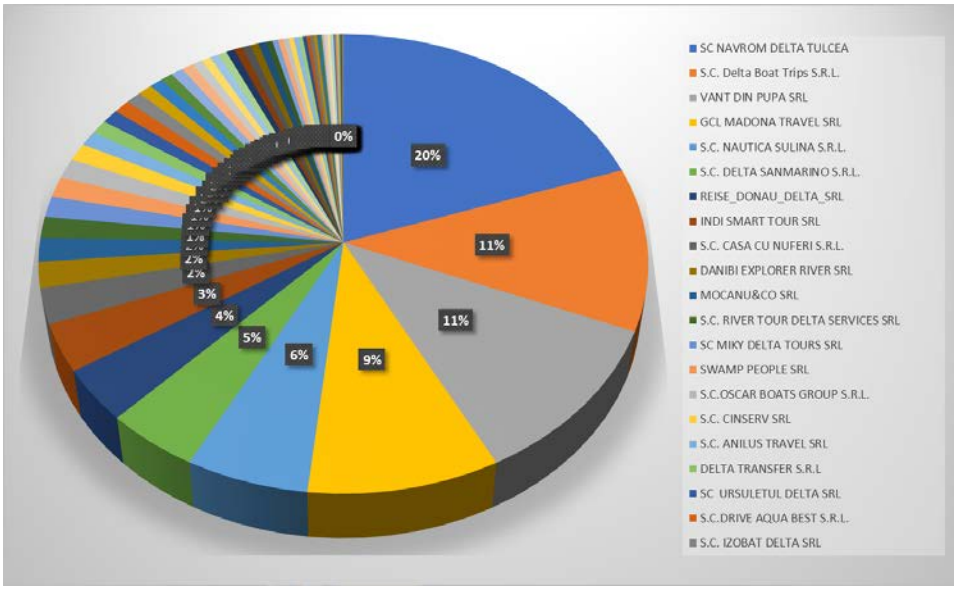
Aceşti factori au determinat popularitatea scăzută a navelor de mare capacitate în rândul turiştilor, în mod special, a celor care merg la pensiuni care nu sunt localizate în zona pontoanelor la care fac opriri navele de la Navrom.

Aşa cum se poate observa din Figura 2, Navrom Delta Tulcea deţine o cotă semnificativă, de aproximativ 60%, din piaţa serviciilor de transport fluvial de pasageri din zona Deltei Dunării. Acest aspect face ca orice comparaţie în termeni de capacitate de transport şi cifră de afaceri realizată între acest operator economic şi micii întreprinzători din zonă să fie irelevantă.

În schimb, în ciuda cotei de piaţă semnificative deţinută de Navrom Delta Tulcea pe această piaţă, nivelul profitului reprezintă doar 20% din nivelul de profit cumulat în acest domeniu din zona Delta Dunării (vezi Figura 3). Se poate concluziona că flexibilitatea deținătorilor de șalupe aduce un câștig mai însemnat și un profit care a schimbat modul de navigație al zonei, mulți oameni alegând serviciile lor, în detrimentul celor de la Navrom.

[4] Site oficial Navrom Delta, Transporturi în Delta Dunării https://www.navromdelta.ro/despre-noi/ site accesat la data 19.03.2023.

Figura 3. Nivelul de profit a firmelor de transport de pasageri pe căi fluviale din Delta Dunării în 2021

Sursa: Clasificarea Activităților Economice din Economia Națională, https://www.coduricaen.ro/ accesat la data de 19.03.2023

Pentru a aprofunda modul în care funcționează Navrom Delta Tulcea, ne putem îndrepta atenția spre Tabelul 6, unde putem observa evoluția indicatorilor economici ai Navrom Delta Tulcea. Se observă o creștere a cifrei de afaceri cu 58% între 2017 și 2021. Această creștere nu este chiar corelată cu creșterea profitului, care a crescut significant mai mult, cu 175%. De aici putem deduce că s-au făcut investiții în primii trei ani, ducând după la o sporire a profitului. De asemenea, se poate considera că odată cu creșterea turismului în Delta Dunării, a crescut și numărul de pasageri, deci a crescut și numărul de venituri.

Tabel 6. Situația principalilor indicatori economici ai SC Navrom Delta Tulcea la nivelul perioadei 2017-2021

An	Cifra de afaceri (ron)	Profit net / Pierdere (ron)	Venituri (ron)	Cheltuieli (ron)	Capitaluri total (ron)	Active imobilizate total (ron)	Active circulante total (ron)	Numar mediu angajati
2021	27.463.535	1.230.344	27.933.406	26.461.005	5.373.789	6.729.891	2.004.196	130
2020	23.559.602	999.975	23.953.850	22.759.986	5.132.012	7.322.143	1.694.110	122
2019	16.855.860	594.738	17.201.353	16.490.165	4.726.662	8.192.195	1.742.888	127
2018	17.001.513	341.547	17.290.909	16.859.907	3.855.743	7.785.571	1.520.966	131
2017	17.384.997	446.929	17.719.219	17.157.936	3.959.063	6.964.629	954.825	122

Sursa: Clasificarea Activităților Economice din Economia Națională, www.topfirme.ro site accesat la data 19.03.2023

2.3. Transportul de pasageri cu șalupe și bărci rapide cu motor

Așa cum am menţionat anterior, transportul de pasageri cu șalupe și bărci rapide cu motor s-a dezvoltat ca o alternativă a transportului cu vapoare de capacitate mare. Problemele date de cursele rare și de orele neprietenoase a dus la dezvoltarea acestui nou tip de transport. Un alt factor l-a constituit aderarea României în Uniunea Europeană. Acest ultim fapt a dus la anumite schimbări în zonă. Localnicii au avut accesul la bani din fonduri europene, cu care și-au putut dezvolta afacerile, iar deschiderea granițelor a adus în Delta Dunării un număr mai mare de turiști. În același timp, odată cu perfecționarea tehnologiei, prețul șalupelor a devenit mai accesibil.

Odată cu dezvoltarea zonei, dezvoltarea turismului și a creșterii numărului de pensiuni, s-a dezvoltat și transportul cu șalupe și bărci rapide cu motor. Inițial, dezvoltarea transportului prin intermediul şalupelor s-a datorat necesităţii localnicilor, care aveau șansa de a se deplasa către orașul Tulcea mai facil, dar dezvoltarea turismului a dezvoltat și mai mult fenomenul Astfel, dacă luăm în considerare principalii indicatori turistici de la nivelul zonei vom observa corelaţia existentă între cele două pieţe.

Tabel 7. Situaţia indicatorilor turistici de la nivelul zonei Deltei Dunării la nivelul perioadei 2015-2020

Anii	Capacitate de cazare turistică		Sosiri (mii)	Înnoptări (mii)	Indicii de utilizare netă a capacităţii de cazare turistică în funcţiune (%)
	Existentă (locuri)	În funcţiune (mii locuri-zile)			
2015	3973	560.0	69	138	24.7
2016	3754	606.7	73	150	24.7
2017	3946	676.0	101	210	31,1
2018	7919	1171.8	168	379	32,3
2019	7522	1204.0	169	384	31,9
2020	7912	997,0	119	302	30,3

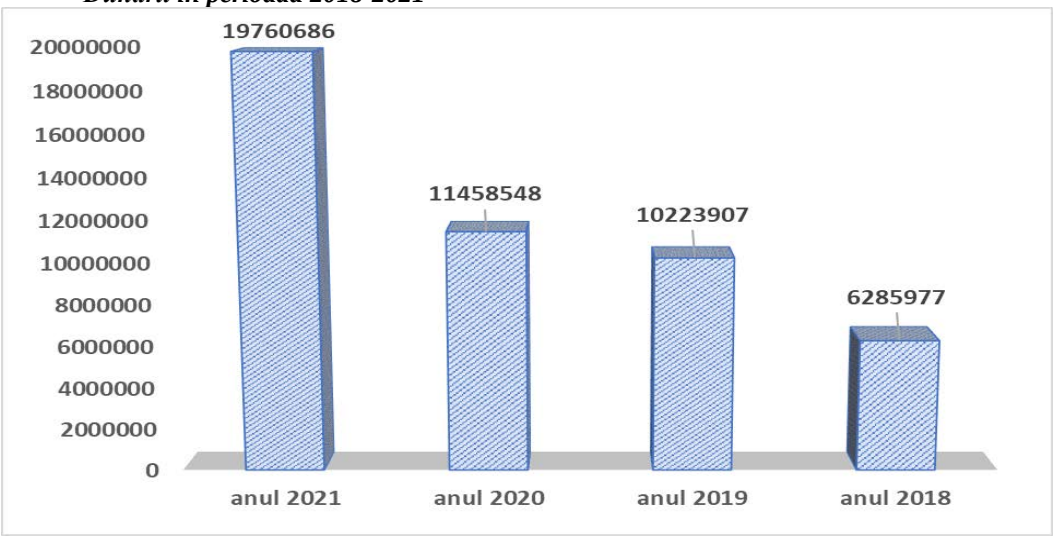
Sursa: Repere economice și sociale regionale, Institutul Național de Statistică, https://insse.ro/cms/ro/tags/repere-economice-si-sociale-regionale accesat la data 19.03.2023

Conform tabelului 7, numărul de locuri de cazare a avut o creștere substanțială în 2018, ajungând să se dubleze într-un singur an. Asta a adus și un număr cu aproximativ 70% mai mulți turiști în Rezervația Naturală Delta Dunării. Deoarece transportul în Delta Dunării se face în mare parte pe apă, acești turiști au avut nevoie de o metodă de a se deplasa la aceste locuri de cazare, iar cel mai eficient mod este cu șalupa, sau cu bărcile rapide cu motor. În ciuda faptului că există zone unde se poate ajunge și cu mașina, cum ar fi brațul Chilia, unde există un drum pe dig, acesta nu oferă condițiile cele mai bune, iar ploile și inundațiile sunt o adevărată amenințare.

Un alt aspect caracteristic al pieţei turistice din această zonă este sezonalitatea cererii serviciilor turistice cu efecte semnificative asupra pieţei serviciilor de transport fluvial de pasageri. Astfel, sezonul turistic în această zonă este cuprinsă între lunile aprilie-octombrie, fiind şi perioada cea mai aglomerată pentru piaţa serviciilor de transport pasageri. Dacă vremea este ploioasă, lumea ar putea fi descurajată să viziteze zona, deoarece Delta Dunării este asociată cu plimbările cu șalupa, piscina, apa și soarele.

Din datele prezentate în Tabelul 7 putem observa şi o creştere susţinută a numărului de turişti şi a numărului de înnoptări până în anul 2020 când a scăzut brusc cu 30% faţă de anul anterior datorită restricţiilor instituite cu ocazia pandemiei de COVID-19. Ne amintim că anul acela a fost primul de pandemie și putem vedea deja efectele negative pe care aceasta le-a avut asupra turismului în Delta Dunării Observăm din situaţia prezentată în Figura 4 că această scădere nu este corelată cu cifra de afaceri a transportatorilor de pasageri pe căi navigabile interioare. Acest ultim domeniu a fost în creștere, atât ca cifră de afaceri, cât și ca număr de angajați și cotă de piaţă. Un factor determinant al acestei situaţii ar fi acela că turiștii nu trebuie neapărat să se cazeze pentru a face o excursie cu șalupa în Deltă.

Figura 4. Evoluţia cifrei de afaceri a firmelor de transport de pasageri cu șalupa din Delta Dunării în perioada 2018-2021

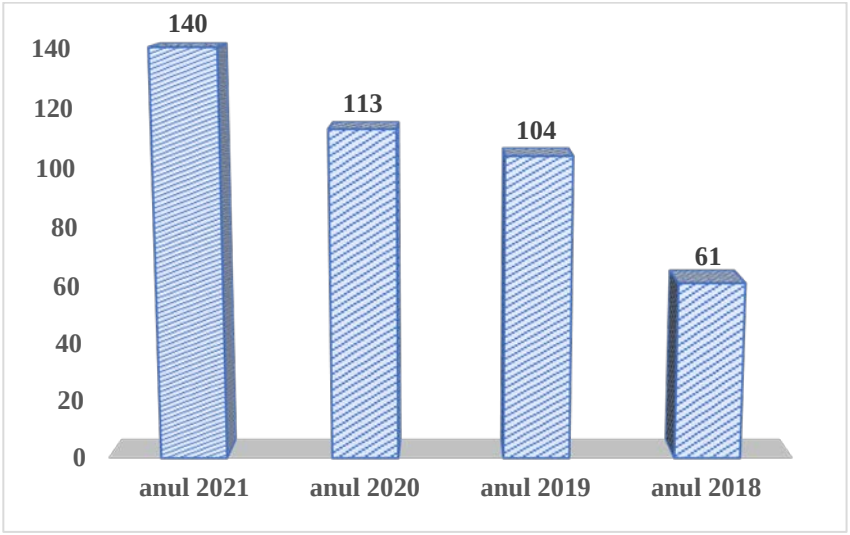

Sursa: Clasificarea Activităților Economice din Economia Națională, https://www.coduricaen.ro/ accesat la data de 19.03.2023

Din datele prezentate în Figura 5 putem vedea cum s-a dezvoltat această industrie, crescând de la an la an, de la 61 de companii în anul 2018, la 140 de companii în 2020, adică o creștere de 230%. Asta înseamnă că numărul companiilor de transport fluvial de pasageri înregistrate la Registrul Comerțului a crescut

aproximativ de 2,3 ori. Este o creștere absolut fulminantă, care arată necesitatea acestei industrii în Delta Dunării și simbioza pe care aceasta o are cu turismul din zonă, chiar dacă acest mod de transport este folosit și de localnici.

Figura 5. Evoluţia numărului firmelor de transport de pasageri cu șalupa din Delta Dunării în perioada 2018-2021

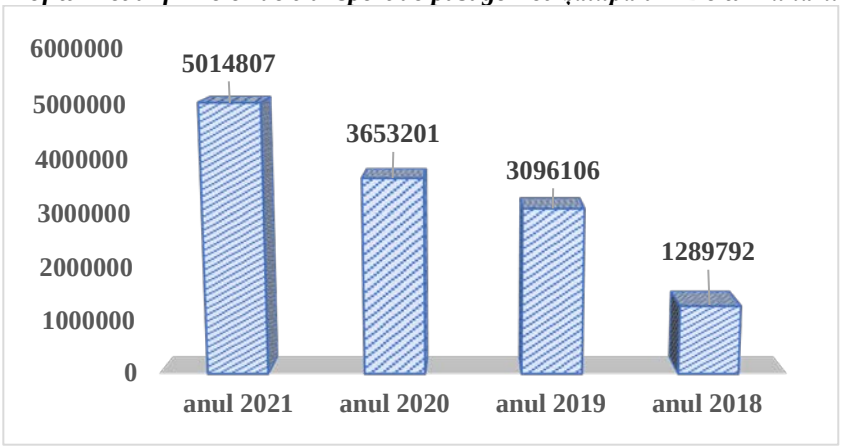

Sursa: Clasificarea Activităților Economice din Economia Națională, https://www.coduricaen.ro/ accesat la data de 19.03.2023

Odată cu creșterea numărului de firme înregistrate în acest domeniu, a crescut și numărul de angajați, de la 48 în 2018 la 177 în 2021, adică o creștere de 369%. Asta demonstează capacitatea de dezvoltare a zonei. În același timp, prin creșterea numărului de angajări, ce duce la reducerea șomajului și la îmbunătățirea situației financiare în zonă, pe lângă facilitatea adusă transportului.

Nu doar cifra de afaceri a crescut de-a lungul acestor ani, ci și profitul obţinut de firmele de transport fluvial de persoane. Astfel, profitul obţinut a crescut de la 1.289.792 lei la 5.014.807 lei (vezi Figura 6), ceea ce înseamnă o creștere de 388,8%. Odată cu creșterea numărului de șalupe, a crescut în popularitate și acest mod de transport. De asemenea, șalupele sunt folosite și pentru excursii de o zi în Deltă, acest lucru putându-se face și fără o cazare în zonă. Din acest motiv se deschid tot mai multe firme care fac transport de persoane în Delta Dunării, ducând la o concurență adevărată pentru Navrom, ceea ce determină o îmbunătăţire a serviciilor de ambele părți. După cum spuneam și mai sus, se observă o creștere a cifrei de afaceri a Navrom din 2018, iar aceasta crește de la an la an și putem concluziona că această concurență face parte din factorii pentru care compania Navrom a devenit mai eficientă.

Figura 6. Profitul net al firmelor de transport de pasageri cu șalupa din Delta Dunării

Sursa: Clasificarea Activităților Economice din Economia Națională, https://www.coduricaen.ro/ accesat la data de 19.03.2023

Războiul din Ucraina a avut cu siguranţă un impact negativ, nu numai asupra turismului, ci și asupra transportului din Delta Dunării. Această ultimă afirmație este susținută și de Avizul către Navigatori nr. 17945 din 01.03.2022[5], în care se stipulează interzicerea navigației pe brațul Chilia al Dunării. Acest aviz dat cu aprobarea Ministerului Transportului și Infrastructurii a afectat grav companiile de transport fluvial, fie de pasageri sau marfă. Singura alternativă a locuitorilor de pe brațul Chilia al Dunării este aceea că există un drum până în localitatea Chilia Veche, pe care se poate ajunge cu mașina. Problema este că acesta nu este foarte bun și nu există vreo companie care să ofere servicii de transport pe acest drum, fie cu autocare sau microbuze. Această situație a rămas neschimbată până la avizul nr. 47427 din 30.05.2022, ceea ce înseamnă că două luni din sezonul turistic din Delta Dunării a fost aproape închis în acel an pentru brațul Chilia. În tot acest timp, frica războiului și a unui atac armat care ar putea degenera în partea românească a făcut ca turismul să scadă cu peste 20% față de anul precedent, aşa cum reiese din tabelul următor:

[5] Aviz către navigatori nr. 17945 din 01.03.2022, site-ul oficial al R.A. Administraţia Fluvială a Dunării de Jos Galaţi, https://www.afdj.ro/sites/default/files/avize/aviz_nr._17945.pdf site accesat la data 19.03.2023.

Tabel 8. Evoluţia indicatorilor turistici de la nivelul zonei Delta Dunării de la debutul războiului din Ucraina

Judete	Sosiri			Înnoptări		
	Total	Români	Străini	Total	Români	Străini
2022	**109849**	100203	9646	**222885**	200325	22560
2021	**139555**	133597	5958	**285331**	274227	11104
Procent	78.71%	75.00%	161.90%	78.11%	73.05%	203.17%

Sursa: Comunicat Turism, Institutul Național de Statistică
https://insse.ro/cms/ro/tags/comunicat-turism?page=2 , site accesat la data 19.03.2023

Din Tabelul 8 se poate observa, pe lângî scăderea evidentă a numărului de turiști, și discrepanța dintre turiștii români și cei străini. În vreme ce turiștii români au fost mai afectați emoțional de războiul care se afșă la granițele țării, turiștii străini s-au înmulțit cu 62%, iar numărul înnoptărilor s-a dublat.

III. Concluzii şi recomandări

În urma celor prezentate în cadrul lucrării putem să înțelegem mai bine importanța transportului naval fluvial în zona Deltei Dunării. Se observă că aici modul în care este structurat relieful duce la schimbări masive în modul în care se face transportul în general, iar metodele tradiționale folosite în restul țărtii, și anume mașină, autobuz, microbuz, tren etc nu se potrivesc zonei. Din cauza reliefului, transportul pe apă este cel mai eficient și mai folosit în această zonă. Este utilizat pentru transportul persoanelor dar și al mărfurilor. Este modul în care se ajunge la spital, la liceu, sau, în unele cazuri la muncă. Este modul în care ajung produsele la magazinele din localități și modul prin care se exportă produse precum peștele sau stuful.

Deoarece acest tip de transport este atât de costisitor, mult timp el a fost dominat de companii care au luat locul celor de stat, odată cu căderea sistemului comunist. Companii precum SC Navrom Delta Tulcea au apărut pe umerii fostelor companii comuniste de stat, având aceleași nave, pe care le-au cumpărat și sunt de fapt doar o rebranduire a fostelor firme comuniste. Multă vreme, atât în domeniul transportului de marfă, cât și în cel de persoane, a existat un monopol. Asta a dus la scăderea calității transportului și uneori la creșteri de prețuri.

Transportul de mărfuri este strict legat de industria locală, iar dacă aceasta nu este foarte dezvoltată, nici el nu se va dezvolta foarte mult. Asta este evident din numărul mic de firme de transport marfă, care de multe ori sunt firmele care dețin bacurile cu care se face trecerea Dunării în diferite puncte.

Lucrurile stau diferit în cazul transportului de pasageri pe apă. Aici SC Navrom Delta Tulcea a avut monopol foarte mulți ani, folosind aceleași nave învechite și mărind tarifele constant, de la an la an, fără a face mari investiții. Odată cu apariția transportului de pasageri cu șalupe și bărci rapide, au apărut

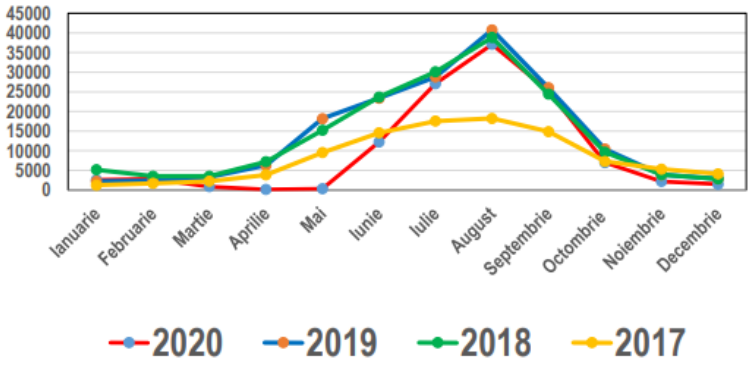
alternativele. Se observă cum acest tip de transport s-a dezvoltat foarte mult de la an la an și astfel a ajutat mult turismul, nu doar locuitorii zonei. Acum se poate ajunge dintr-un loc în altul mult mai ușor. Șalupele pot opri la orice ponton, fără probleme. Au un program flexibil și pot ajunge în localități unde un vapor nu se poate deplasa, din cauza apelor care nu sunt îndeajuns de adânci, sau a canalelor care nu sunt îndeajuns de mari.

Se așteaptă pe viitor și anumite restricții ale șalupelor în rezervație, deoarece numărul lor a crescut foarte mult și încep să polueze fonic zona și să deranjeze fauna. Este nevoie de un control mai mare al acestui sector pentru protejarea naturii. De asemenea se așteaptă dezvoltarea unor soluții mai ecologice și în acest domeniu.

Ţinând cont că numărul companiilor care oferă servicii de transport pasageri cu şalupa în zona Deltei Dunării este destul de mare, însumând un număr de 140 de companii înregistrate în judeţul Tulcea, se impune căutarea unei soluţii pentru îmbunătăţirea activităţii desfăşurate în acest domeniu. Problema fiecărui turist, localnic sau proprietar de hotel sau pensiune este de a găsi loc într-o șalupă la momentul în care are de făcut un drum. Există multe companii, multe site-uri de internet, multe numere de telefon. Destul de des se întâmplă, în special în timpul sezonului turistic să fie ocupate locurile în șalupe. Deoarece nu există o centralizare a firmelor care oferă transport cu șalupa, este necesar ca fiecare turist să petreacă mult timp căutând un loc într-o șalupă. Este nevoit să caute numerele de telefon pe internet și să sune la fiecare până este confirmat un loc liber.

Așa cum se poate observa din datele prezentate în Figura 7, în afara sezonului turistic numărul de turişti scade dramatic, una dintre consecinte fiind aceea că multe şalupe fac curse cu un număr mult prea mic de pasageri, ajungând astfel să piardă bani la fiecare cursă.

Figura 7. Numărul de turişti din Delta Dunării raportat la fiecare lună a anului, pentru perioada 2017-2020

Sursa: Raport de Activitate, Asociația de Management al Destinației Turistice Delta Dunării https://amd-deltadunarii.ro/wp-content/uploads/2021/09/Raport-de-activitate-AMDTDD-2018-2021.pdf , site accesat la data 19.03.2023

Cel mai bine ar fi să existe o soluție centralizată, simplă și ușor de folosit pentru a pune în contact companiile de transport de pasageri pe apă, cu pasagerii. Soluția ideală ar fi o aplicație de transport, de tipul celor de la Uber sau Bolt. Această aplicație ar aduce liniște proprietarilor de hoteluri și pensiuni, care de multe ori trebuie să se ocupe de rezervarea locurilor în șalupe. În același timp ar fi benefică pentru firmele de transport cu șalupa, deoarece vor putea fi mai eficiente în extrasezon, putând alege să lase unele șalupe la mal și să lase concurența să ia turiștii și să iasă în pierdere, sau pot să-și completeze locurile goale din șalupă, pentru a-și mări profitul. De asemenea, o aplicație ar ajuta posesorii de șalupe să le urmărească traseul și să aibă un feedback asupra comportamentului angajaților cît timp aceștia sunt în cursă, prin sistemul de comentarii și de notare a calității cursei. Nu în ultimul rând, aplicația ar fi foarte utilă pentru turiștii și localnicii care folosesc acest serviciu, deoarece ușurează mult rezervarea unui loc într-o șalupă, prezintă transparent regulile și prețurile și au șansa de a-și comunica nemulțumirile printr-un sistem de feedback.

Referințe

- Cătălina Săndulache, Mihaela Rașcu, Iulian Săndulache – 2020 – Geografia României: manual pentru clasa a VIII-a - Editura Sigma - pag. 55 - https://manuale.edu.ro/manuale/Clasa%20a%20VIII-a/Geografie/RURJVFVSQSBTSUdNQSBT/#/page/57;
- Clasificarea Activităților Economice din Economia Națională, https://www.coduricaen.ro/;
- Trafic Nave pe Dunărea Maritimă, R.A. Administrația Fluvială Dunării de Jos Galați, https://www.afdj.ro/ro/search/node/trafic%20nave?page=1;
- Site oficial Navrom Delta, Transporturi în Delta Dunării, https://www.navromdelta.ro/program-si-preturi/;
- Site oficial Navrom Delta, Transporturi în Delta Dunării, https://www.navromdelta.ro/despre-noi/;
- Portalul Legislativ al Guvernului României, https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/23276;
- Clasificarea Activităților Economice din Economia Națională, www.topfirme.ro;
- Repere economice și sociale regionale, Institutul Național de Statistică, https://insse.ro/cms/ro/tags/repere-economice-si-sociale-regionale accesat la data 19.03.2023;
- Aviz către navigatori nr. 17945 din 01.03.2022, site-ul oficial al R.A. Administraţia Fluvială a Dunării de Jos Galaţi, https://www.afdj.ro/sites/default/files/avize/aviz_nr._17945.pdf;
- Comunicat Turism, Institutul Național de Statistică, https://insse.ro/cms/ro/tags/comunicat-turism?page=2;
- Raport de Activitate, Asociația de Management al Destinației Turistice Delta Dunării, https://amd-deltadunarii.ro/wp-content/uploads/2021/09/Raport-de-activitate-AMDTDD-2018-2021.pdf.

LUCRĂRI PREGĂTITOARE PRIVIND ELABORAREA SITUAȚIILOR FINANCIARE

Adriana Camelia CÂRLAN[*]

Abstract

Situațiile financiare anuale reprezintă documentele oficiale de prezentare a activității economico-financiare desfășurate de către entitate, acestea trebuie să ofere o imagine fidelă a poziției financiare, performanței financiare și a altor informații referitoare la activitatea desfășurată. Întocmirea situațiilor financiare este precedată de efectuarea lucrărilor pregătitoare, lucrări care au rolul de a verifica înregistrările efectuate in cursul exercițiului, de a opera inventarierea, de a realiza înregistrările aferente sfârșitului de exercițiu si de a centraliza datele. Obiectivul prezentului articol este acela de a evidenția și de a compara consecințele nerespectării și neaplicării lucrărilor pregătitoare cu cele ale aplicării procedurilor in mod corect și profesional conform practicilor si procedurilor contabile. În acest scop sunt analizate comparativ Situațiile Finaciare A (fără efectuarea lucrărilor pregătitoare) și Situațiile Finaciare B (cu realizarea lucrărilor pregătitoare). Subliniem că cele două seturi de situații financiare au la bază aceeași balanță inițială dar care, în situația A, nu suferă nici un fel de prelucrare.

Pentru a accentua și a evidenția efectele rezultate din întocmirea necorespunzătoare, fără parcurgerea pașilor obligatorii ai lucrărilor premergătoare întocmirii situațiilor financiare, vom analiza situația in care societatea dorește să achiziționeze un activ imobilizat, prin leasing financiar. În acest scop vom prezenta rezultatele analizei unei societăți de creditare, pe baza celor două seturi de situații financiare.

Principalul obiectiv al studiului este acela de a sublinia importanța realizării unor situații financiare corecte, complete, care să redea o imagine fidelă a poziției financiare si a performanței financiare.

Cuvinte cheie: *lucrări pregătitoare, situații financiare, operațiuni de regularizare, rezultatul fiscal, înregistrări contabile.*

[*] Masterand, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București, Facultatea de Economie și Administrare a Afacerilor, Studiu Master: Contabilitatea și Auditul Entităților Economice; (e-mail: adrianam39961@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea Lector univ. dr. Mariana Gurău (e-mail: marianagurau@univnt.ro).

I. Introducere

Prin lucrarea aleasă mi-am propus sa evidențiez importanța realizării unor situații financiare corecte și complete prin parcurgerea și respectarea tuturor pașilor obligatorii din lucrările premergătoare întocmirii acestora, situațiile reprezentând sursa principală în procesele decizionale pentru asociații entității, și nu numai, fapt pentru care trebuie acordată o atenție mărită modului de elaborare, redactare si întocmire.

Entitatea analizată, S.C. TGS S.R.L., este o societate cu răspundere limitată având obiectul de activitate -Închirierea și subînchirierea bunurilor proprii sau închiriate. Asociații societații doresc ca în anul 2023 să achiziționeze un activ imobilizat în leasing financiar, așadar solicită departamentului contabilitate situațiile financiare anuale pentru anul 2022.

Scopul cercetării este acela de a vedea cum este influențată activitatea societatății in funcție de corectitudinea cu care sunt întocmite situațiile financiare, motiv pentru care s-au depus la societatea de creditare Situațiile Finaciare A (fără efectuarea lucrărilor pregătitoare) si Situațiile Finaciare B (cu realizarea lucrărilor pregătitoare). Subliniem faptul că cele două seturi de situații financiare au la bază aceeași balanță inițială dar care, în situația A, nu suferă nici un fel de prelucrare.

II. Situațiile financiare – instument de transmitere a informațiilor financiar contabile

Situațiile financiare anuale reprezintă documentele oficiale de sinteză, complexe, care trebuie sa redea o imagine fidelă si corectă a poziției financiare, a performanței financiare și a altor informații referitoare la activitatea desfășurată. Situațiile financiare sunt compuse din: bilanț, contul de profit și pierdere, situația modificării capitalurilor proprii, situația fluxurilor de trezorerie și notele explicative la situațiile financiare anuale.

Elaborarea situațiilor financiare este posibilă numai cu efecuarea unor lucrări contabile pregătitoare cu caracter preliminar, lucrări care se vor efectua în următoarea ordine:

- *Întocmirea balanței conturilor înainte de inventariere.* Balanța de verificare reprezintă documentul de verificare, centralizare și controlare a exactității datelor înregistrate reflectate în soldurile conturilor. Soldurile conturilor asigură informațiile necesare comparării valorilor contabile cu valorile stabilite prin inventarul faptic.
- *Inventarierea generală a patrimononiului* (elementele de activ, capitaluri proprii și datorii). Situația reală a pozitiei financiare a unei entității este data de inventarierea generală prin evaluarea si actualizarea elementelor bilanțiere, evaluare efectuată la valoarea actuală. Relația inventarului este:

Situația netă = Activul Inventariat - Datorii inventariate

Pentru bunurile corporale observarea directă (măsurare, cântărire, numărare) este metoda prin care se face constatarea existenței elementelor inventariate, iar pentru cele necorporale, crenațe si datorii, constatarea se face pe bază de documente sau registre. Bunurile astfel inventariate se înscriu în listele de inventariere, grupate în funcție de felul si natura lor. În Registrul Inventar se consemnează recapitularea componentelor inventariate, ordonate după natura lor, respectând pozițiile din bilanțul contabil.

- Înregistrarea operațiunilor de regularizare.

Ca urmare a inventarierii se pot depista plusuri sau minusuri din inventar. Contabilizarea plusurilor și minusurilor de inventar se înregistează astfel: bunurile constatate in plus se evalueaza și se înregistreaza ca intrare la costul de achiziție, în cazul constatării unor bunuri lipsă se analizează situația pentru a vedea daca lipsa este imputabilă sau nu. În situația in care o persoana este vinovată de aceste lipsuri i se impută bunurile la valoarea lor de înlocuire, iar dacă scăderea din contabilitate nu se datorează culpei cuiva, minusurile se deconteaza asupra cheltuililor.

Contabilizarea operațiilor privind calculul amortizărilor. Planul de amortizare este baza prin care se calculează și se înregistrează amortizarea. La sfârșitul exercițiului financiar, în urma inventarierii elementelor de active, capitalurilor proprii și datorii, se compară valoarea de inventar cu valoarea rămasă de amortizat. În mod normal aceste valori ar trebui sa fie egale, dar dacă valoarea de amortizat este mai mare decât valoarea de inventar diferența se regularizează prin înregistrarea unei amortizări suplimentare.

După inventariere se face evaluarea calitativă a elementelor de active, capitalurilor proprii si datorii la valoarea de inventar. În cazul în care valoarea de inventar este mai mică decât valoarea contabilă concluzionăm că elementele respective sunt depreciate și se vor înregistra ajustări pentru depreciere pe seama cheltuielilor. În situația în care există ajustări pentru depreciere înregistrate anterior, se verifică dacă acestea mai sunt de actualitate, in caz contrar, ajustările pentru depreciere existente și rămase fără obiect se anulează pe seama veniturilor. Ajustările pentru depreciere se folosesc pentru activele care au valoarea de inventar mai mică decât valoarea contabilă de intrare. Conform regulii generale, dacă deprecierea este mai mare dacât ajustarea constituită, se înregistrează o ajustare suplimentară, iar dacă deprecierea este mai mică decât ajustarea constituită, aceasta se diminuează cu diferența calculată.

Provizioanele se analizează la închiderea exercițiului financiar pentru a vedea dacă acestea devin total sau parțial fără obiect. Cele deja constituite se contabilizează în debitul conturilor de cheltuieli, respectiv in creditul conturilor de provizioane.

Diferențele de curs valutar trebuie înregistrate ca venituri sau cheltuieli din diferența de curs valutar în perioada când acestea apar. Diferența de curs valutar

este contabilizată la sfârșitul fiecărei luni în care apar decontările monetare la cursuri diferite față de înregistrările inițiale.

Delimitarea în timp a veniturilor și cheltuielilor. Pentru exactitatea rezultatului exercițiului financiar este necesară separarea exactă în timp a veniturilor și cheltuielilor respectând cota scadentă aferentă exercițiului curent privind veniturile și cheltuielile în avans (contul 472, respectiv 471).

- *Întocmirea unei noi balanțe de verificare.* Ca urmare a înregistrarilor provenite din inventariere, evaluare și celelalte operații descrise se întocmește o nouă balanță de verificare, după care se calculează rezultatul exercițiului.
- *Determinarea rezultatului (contul 121 – Profit sau Pierdere)* - se închid conturile de cheltuieli și conturile de venituri pentru a determina rezultatul exercițiului financiar.
- *Impozitarea profitului.*

Profitul se poate impozita numai după separarea rezultatului contabil față de rezultatul fiscal, datorită contabilității care este conectată la fiscalitate, iar principiile impunerii nu sunt în totalitate convergente cu principiile contabile. Cota de impozitare actuală este de 16%. Profitul impozabil se calculeaza astfel:

Profit Impozabil = Venituri realizate - Venituri neimpozabile - Cheltuilei deductibile + Reintegrări fiscale - Deduceri fiscale.

III. Studiu privind importanța lucrărilor pregătitoare

Plecând de la Balanța conturilor înainte de inventariere (Anexa nr.1) și parcurgând fiecare pas din norme privind lucrările premergătoare s-au constatat si corectat mai multe erori contabile și s-au efectuat înregistrările necesare, dupaă cum urmează:

În urma comparării listelor de inventar cu soldul conturilor din balanța inițială s-au constatat urmatoarele diferențe:

- Spațiu Unirii 1 la inventarierea faptică stoc = 1 buc pe când stocul scriptic = 0 buc.

În baza verificărilor înregistrărilor din registrele jurnale ale anului 2022 s-a constatat că in data de 05.04.2022 s-au scăzut din contabilitate amândouă spațiile, cu toate ca fusese vândut doar unul. Drept urmare, corecțiile care se aplică la data de 31.12.2022 sunt următoarele:

Stornare înregistrare eronată

	%	=	212.NAȚIUNI2	Construcţii	(125,000)
2812	Amortizarea construcţiilor				(32.292,08)
6583	Cheltuieli privind activele cedate şi alte operaţiuni de capital				(92.707,92)

În perioada în care gestiunea a fost scazută eronat nu s-a calculat amortizare pentru spațiul respectiv, așadar contabilizăm amortizarea pentru perioada aprilie-decembrie 2022 (valoare amortizare 9 luni * 260,42 lei / amortizare lunara = 2.343,78 lei amortizare totală).

6811	Cheltuieli de exploatare cu amortizarea imobilizărilor	=	2812	Amortizarea construcţiilor	2.343,78

Se anulează rezerva din reevaluare care a rămas fără obiect, respectiv spatiul Națiuni 1.

105	Rezerve din reevaluare	=	1175	Rezultatul reportat reprezentând surplusul realizat din rezervele din reevaluare	13.900,89

- Lipsa din gestiunea mărfuri în valoare de 595 lei – sumă imputabilă gestionarului.

Descărcarea gestiunii cu minusul constatat lipsă la inventarierea mărfurilor, se înregistrează astfel:

	%	=	371.1	Marfuri	849,66
607.1	Cheltuieli privind mărfurile				595
378.1	Diferențe de preț la mărfuri				119
4428.1	TVA neexigibilă				135,66

Înregistrăm creanța asupra gestionarului

4282	Alte creanțe în legătură cu personalul	=	%		849,66
			7588	Alte venituri din exploatare	714
			4427	TVA colectată	135,66

Contul 231 prezintă sold debitor in valoare de 90 lei, aceasta este o sumă care nu reflectă funcționalitatea contului, respectiv imobilizări corporale în curs de execuție. În urma analizării fișei contului se constată că a fost o eroare de înregistrare, valoarea de 90 lei reprezintă achiziția de materiale pentru curățenie, așadar se stornează înregistrarea inițială și se operează cea corectă.

231	Imobilizări în curs de execuție	=	401	Furnizor	(90)

604	Cheltuieli de materialele nestocate	=	401	Furnizor	90

Se prezintă următrul extras din Registru inventar:

Nr. crt.	Elemente	Valoarea contabilă	Valoarea de inventar	Observații
1	100 acțiuni cotate la bursă	1100	1050	Pierdere de valoare 50 lei
2	90 acțiuni cotate la bursă	900	970	Caștig de valoare 70 lei
3	170 acțiuni necotate la bursă	1500	1650	Nu se fac înregistrări

Valoarea de inventar a celor 100 de acțiuni a scăzut, drept urmare, conform principiului prudenței, se înregistrează ajustarea pentru pierderea de valoare în sumă de 50 lei..

668	Alte cheltuieli financiare	=	501.1	Acțiuni deținute la entitățile afiliate	50

În schimb, valoarea de inventar a celor 90 de acțiuni a crescut, așadar vom înregistra un venit dupa cum urmeaza:

)1.2	Acțiuni deținute la entitățile afiliate	=	768	Alte venituri finaniare	70

Provizionul in valoare de 5700 lei a rămas fără obiect deoarece clientul incert, pentru care a fost constituit, a achitat datoria intergral, drept urmare facem următoarea înregistrare, aceasta este o informatie ulterioara datei bilantului dar care ne obliga sa anulăm provizionul la sfarșitul anului analizat pentru că situațiile financiare nu fusesera aprobate pentru eliberare. Motivul pentru care înregistrarea se face în anul analizat este acela că provizioanele sunt estimări nu sunt evenimente certe.

1511	Provizioane pentru litigii	=	7812	Venituri pentru provizioane	5.700

Din registrul inventar, ca urmare a răspunsului primit la scrisoarea de confirmare de sold, se constată că clientul MGI Total este in lichidare. Pana la momentul aprobarii situatiilor financiare s-a făcut înscrierea la masa credală. Valoarea soldului este de 7.990 lei, creanță care se transferă la clienți incerți.

4118.1	Clienți incerți sau în litigiu	=	4111.5	MGI Total	7.990
681	Cheltuieli cu ajustarile pentru deprecierea	=	491	Ajustări – Deprecierea creanțelor - Clienți	7.990

Evaluarea contului in valută se realizează la finele fiecărei luni, disponibilitățile in valută se evaluează la cursul de schimb comunicat de BNR din ultima zi bancară a lunii.

Societatea deține disponibil valută 1000 eur * 4,9474 lei/eur = 4.947,40 lei, rezultă o diferență nefavorabilă de curs în valoare de 1,2lei (4.948,60 lei – 4.9474,40 lei)

6651	Diferențe nefavorabile de curs valutar	=	5124	BT Conturi la banci în valută	1,2

Soldul debitor al contului 471 reprezintă plată în avans a asigurări obligatorii aferente anului 2022, care a fost achitată integral in luna decembrie 2021. Conform principiului contabilității de angajamente, și al prezentării si contabilizării elementelor din contul de profit si pierdere și din bilanț tinând cont de fondul economic al tranzacției, se va face transferul de la cheltuieli inregistate in avans la cheltuiala cu asigurarea în cursul anului 2022.

613	Cheltuieli cu primele de asigurare	=	471	Cheltuieli înregistrate în avans	3.300

Soldul creditor in valoare de (200) lei al contului 472 reprezintă o eroare de înregistrare, respectiv încasarea chiriei în avans a fost în valoare de 2.000 pe când repartizarea sumei in contul de venit a fost de 2.200 lei, înregistrăm urmatoarele note:

472	Venituri înregistrate în avans	=	706	Venituri din redevențe si chirii	(2.200)
472	Venituri înregistrate în avans	=	706	Venituri din redevențe si chirii	2.000

Analiza soldului contului 542, în valoare de 3000, reprezintă un avans acordat spre decontare angajatului societății, dar conform Ordinului 1802/2014 „ *sumele reprezenând avansuri de trezorerie, acordate potrivit legii si nedecontate pâna la data bilanțului, se evidențiază in contul de debitori diverşi sau creanțe in legătură cu personalul, in funcție de natura lor*”[1], așadar vom face nota de reclasificare.

4282	Alte creanțe în legătură cu personalul	=	542	Avansuri de trezorerie	3.000

[1] Ordinul 1802/2014 Emitent Ministerul Finanțelor Publice.

După întregistarea tuturor operațiunilor soldul contului 581 trebuie sa fie 0, in balanța noastră soldul este 2.500 lei, acest fapt este cauzat de omiterea înregistrării, în registrul de casă, al retragerii de numerar din contul bancar. Se înregistreaza transferul din bancă catre casă.

5311	Casa în lei	=	581	Viramente interne	2.500

In data de 05.01.2023 se primește factura de energie electrica (595 lei / Tva inclus), aferentă consumului pentru luna decembrie 2023, eveniment ulterior datei raportărilor financiare, conform prevederilor pct 72 din OMFP 1802/2014 *„evenimentele ulterioare datei bilanțului sunt acele evenimente, favorabile sau nefavorabile, care au loc între data bilanțului și data la care situațiile financiare anuale sunt autorizate pentru emitere”*. Conform reglementărilor acestă factură se contabiliză in felul următor:

La data de 31.12.2023

	%	=	408.1	Enel	595
6051	Cheltuieli privind consumul de energie				500
4428.1	TVA neexigibilă				95

La data de 05.01.2023

	%	=	408.1	Enel	(595)
6051	Cheltuieli privind consumul de energie				(500)
4428.1	TVA neexigibilă				(95)

	%	=	401.7	Enel	595
6051	Cheltuieli privind consumul de energie				500
4426	TVA deductibilă				95

Acum în urma efectuării inventarierii, a contabilizării regularizărilor de inventar și a înregistrării corecțiilor necesare se întocmește balanța finală. Pe baza acestei balanțe se pregătesc datele determinării rezultatului exercițiului, fiind

totodată și suportul informațional in vederea elaborării si redactării raportărilor financiare.

Conform Legii nr.82/1991, profitul / pierderea se calculează cumulat de la începutul exercițiului financiar, soldul contului 121 „Profit si pierdere” reprezentând rezultatul exercițiului.

Redactarea situațiilor finaciare conform normelor metodologice poate fi făcută acum, după executarea tuturor lucrărilor pregătitoare.

Se elaborează siuațiile financiare pentru cele două situații A - Anexa nr.2 (folosind balanța inițială fără prelucrări) și situația B - Anexa nr.3 (folosind balanța inițială dar asupra căreia s-au făcut lucrările premergătoare întocmirii raportărilor financiare).

Conform obiectivului prezentei lucrări se depun la firma de creditare cele două rânduri de raportări financiare, respectiv A si B. Răspunsurile au fost următoarele: pentru documentele depuse împreuna cu situațiile financiare A s-a primit un răspuns negativ, societatea nu se incadreaza pentru leasing financiar, pe când pentru actele depuse împreuna cu raportările fianaciare B răspunsul primit a fost unul afirmativ, societatea poate continua procedura pentru achiziția activului imobilizat în leasing financiar. Aceste răspunsuri erau oarecum previzible deoarece diferențele dintre cele doua raportării sunt considerabile. Pentru o mai bună exemplificare s-a întocmit următoarea analiză comparativă:

Formularul 10 Bilanț prescurtat cu soldurile la 31.12.2022 pentru A si B

Tabel nr.1

			F 10
S.C. TGS S.R.L.			
			- lei -
Denumirea elementului	**Nr.**	**Sold la:**	
		31.12.2022	**31.12.2022**
		A	**B**
A. ACTIVE IMOBILIZATE			
I.IMOBILIZĂRI NECORPORALE (ct.201 +203+205+206+2071+4094+208-280-290)	1	0	0
II.IMOBILIZĂRI CORPORALE (ct.211+212+213+214+215+216+217+223+224+227+231 +235+4093-281-291-2931-2935)	2	90	90,364
III.IMOBILIZĂRI FINANCIARE (ct.261 +262+263+265+266+267* - 296*)	3		

ACTIVE IMOBILIZATE - TOTAL (rd. 01 + 02 + 03)	4	**90**	**90,364**
B. ACTIVE CIRCULANTE			
1. STOCURI (ct.301 +302+303+321 +322+/-308+323+326+327+328+331 +332+341 +345+346+347'+/-348+351 +354+356+357 +358+361+/-368 +371+/-378+381 +/-388+4091-391-392- 393- 394- 395- 396- 397 - 398- din ct 4428)	5	19,023	18,523
II.CREANŢE (Sumele care urmează să fie Încasate după o perioadă mai mare de un an trebuie prezentate separat pentru fiecare element) (ct.267*-296*+4092 +411 +413+418+425+4282+431 **+437**+4382+441**+4424'+din ct 4428** +444**+445+446**+447**+4482+451**+453**+456**+4582+461+4662+473**-491-495-496+5187)	6a	18,420	14,144
2. Creanțe reprezentând dividende repartizate în cursul exercițiului financiar (ct. 463)	6b	95,388	95,388
Total	6	113,808	109,532
III. INVESTIŢII PE TERMEN SCURT (ct.501 + 505 + 506 + 507 + din ct 508+5113+5114-591-595-596-598)	7	3,500	3,520
IV. CASA ŞI CONTURI LA BĂNCI (din ct.508+ 5112+512+531+532+541 +542)	8	29,281	26,280
ACTIVE CIRCULANTE - TOTAL (rd. 05 + 06 + 07 + 08)	9	**165,612**	**157,855**
C. CHELTUIELI ÎN AVANS (ct. 471)	10	**3,300**	**0**
Sume de reluat intr-o perioada de pana la 1 an (din ct 471*)	11	3,300	0
Sume de reluat intr-o perioada mai mare de 1 an (din ct 471*)	12	0	0
D. DATORII: SUMELE CARE TREBUIE PLĂTITE ÎNTR-O PERIOADĂ DE PÂNĂ LA UN AN (ct.161 + 162+ 166+ 167 + 168-169+269+401 +403+404+405+408+419+421 +423+424+426+427+4281+431***+437***+4381+441***+4423+4428***+444***+446***+447***+4481 +451 ***+453*** +455+456***+457+4581 +462+4661+473***+509+5186+519)	13	32,772	33,367
E.ACTIVE CIRCULANTE NETE/DATORII CURENTE NETE (rd.09+ 11-13 -20-23-26)	14	**136,340**	**124,488**
F. TOTAL ACTIVE MINUS DATORII CURENTE (rd.04 + 12+14)	15	**136,430**	**214,852**
G. DATORII:SUMELE CARE TREBUIE PLATITE INTR-O PERIOADA MAI MARE DE UN AN (ct.161 + 162+ 166+ 167 + 168-169+269+401 +403 +404 +405+ 408 +419 +421+423+424+426+427+4281+431*+437***+4381+441***+4423+4428**	16		

*****+444***+446***+447***+4481 +451***+453*** 455+456***+4581462+4661+473***+509+5186+519)**			
H. PROVIZIOANE (ct.151)	17	5,700	0
I. VENITURI IN AVANS (rd.19 + 22+ 25 + 28)	18	**-200**	**0**
1. Subvenţii pentru investiţii (ct. 475) (rd.20+21)	19		
Sume de reluat intr-o perioada de pana la 1 an (din ct 475*)	20		
Sume de reluat intr-o perioada mai mare de 1 an (din ct 475*)	21	0	0
2. Venituri Înregistrate În avans (ct. 472) - total (rd.23+24)	22	**-200**	**0**
Sume de reluat intr-o perioada de pana la un an (ct. 472*)	23	-200	0
Sume de reluat intr-o perioada mai mare de un an (ct. 472*)	24	0	0
3. Venituri În avans aferente activelor primite prin transfer de la clienţi (ct. 478) (rd.26+27)	25	**0**	**0**
Sume de reluat intr-o perioada de pana la un an (ct. 478*)	26	0	0
Sume de reluat intr-o perioada mai mare de un an (ct. 478*)	27	0	0
Fondul comercial negativ (ct.2075)	28	0	0
J. CAPITAL ŞI REZERVE			
I. CAPITAL (rd. 30 + 31 + 32 + 33 + 34)	29	**6,110**	**6,110**
1. Capital subscris vărsat (ct. 1012)	30	6,110	6,110
2. Capital subscris nevărsat (ct. 1011)	31	0	0
3. Patrimoniul regiei (ct. 1015)	32	0	0
4. Patrimoniul institutelor naţionale de cercetare-dezvoltare (ct. 1018)	33	0	0
5. Alte elemente de capitaluri proprii (ct 1031) SOLD C	34	0	0
II. PRIME DE CAPITAL (ct. 104)	35	0	0
III. REZERVE DIN REEVALUARE (ct. 105)	36	27,802	13,901
IV. REZERVE (ct.106)	37	21,847	21,847
Acţiuni proprii (ct. 109)	38		
Câştiguri legate de instrumentele de capitaluri proprii (ct. 141)	39		
Pierderi legate de instrumentele de capitaluri proprii (ct. 149)	40		
V. PROFITUL SAU PIERDEREA REPORTAT(Ă) SOLD C (ct. 117)	41	86,861	100,762
SOLD D (ct. 117)	42		
VI. PROFITUL SAU PIERDEREA SOLD C (ct. 121)	43	**0**	**72,232**

EXERCITIULUI FINANCIAR SOLD D(ct.121)	44	11,890	
Repartizarea profitului (ct. 129)	45	0	
CAPITALURI PROPRII- TOTAL (rd. 29+35+36+37-38+39-40+41-42+43-44-45)	46	**130,730**	**214,852**
Patrimoniul public (ct. 1016)	47	0	0
Patrimoniul privat (ct. 1017)	48		
CAPITALURI- TOTAL (rd. 46+47+48) (rd.04+09+10-13-16-17-18)	49	**130,730**	**214,852**

Sursa: Prelucrare autor pe baza datelor din situațiile financiare anuale

Formularul 20 Contul de Profit si Pierdere cu soldurile la 31.12.2022 pentru A si B

Tabel nr.2

S.C. TGS S.R.L. -	**F 20** - lei -	
Denumirea indicatorilor	**Nr. rd.**	**Perioada de raportare**
		An 2022	**An 2022**
		Raporaile A	**Raportarile B**
1. Cifra de afaceri netă (ct.701 + 702 + 703 + 704 + 705 + 706 + 708 + 707 - 709 + 741** + 766)	1	22,520	22,320
- din care, cifra de afaceri netă corespunzătoare activității preponderente efectiv desfășurate	1a	22,520	22,320
2. Alte venituri (ct.711 + 712 + 721 + 722 + 725 + 741*** + 751 + 755 + 758 +761 + 762 + 764 + 765 + 766 + 767 + 768 + 7815)	2	232,366	233,150
3. Costul materiilor prime și al consumabilelor (ct. 601 + 602 - 609*)			
4.Cheltuieli cu personalul(ct. 641 + 642 + 643 + 644 + 645 + 646) din care:	4	7,056	7,056
5.Ajustări de valoare (ct. 654 + 681 + 686 - 754 - 7812 - 7813 - 7814 - 7818 - 786)	5	10,139	14,773
6. Alte cheltuieli (ct. 603 + 604 + 605 + 606 + 607 + 608 - 609* + 611 + 612 + 613 + 614 + 615 + 621 + 622 + 623 + 624 + 625 + 626 + 627 + 628 + 635 + 651 + 652+ 655 + 658 + 663 + 664 + 665 + 666 + 667+ 668) , din care:	**6**	243,114	154,942
- cheltuieli privind consumul de energie (ct. 6051)	6a		500
7. Impozite (ct.691 + 694 + 695 + 698)	7	6,467	6,467

PROFITUL SAU PIERDEREA NET(Ă) A PERIOADEI DE RAPORTARE:			
- Profit (rd. 64 -65- 66 - 67)	8		72,232
- Pierdere (rd. 65 + 66 + 67 - 64)	9	11,890	

Sursa: Prelucrare autor pe baza datelor din situațiile financiare anuale

Pentru analiza patrimonială s-a întocmit bilanțul financiar, comparativ Situatiile A si Situațiile B.

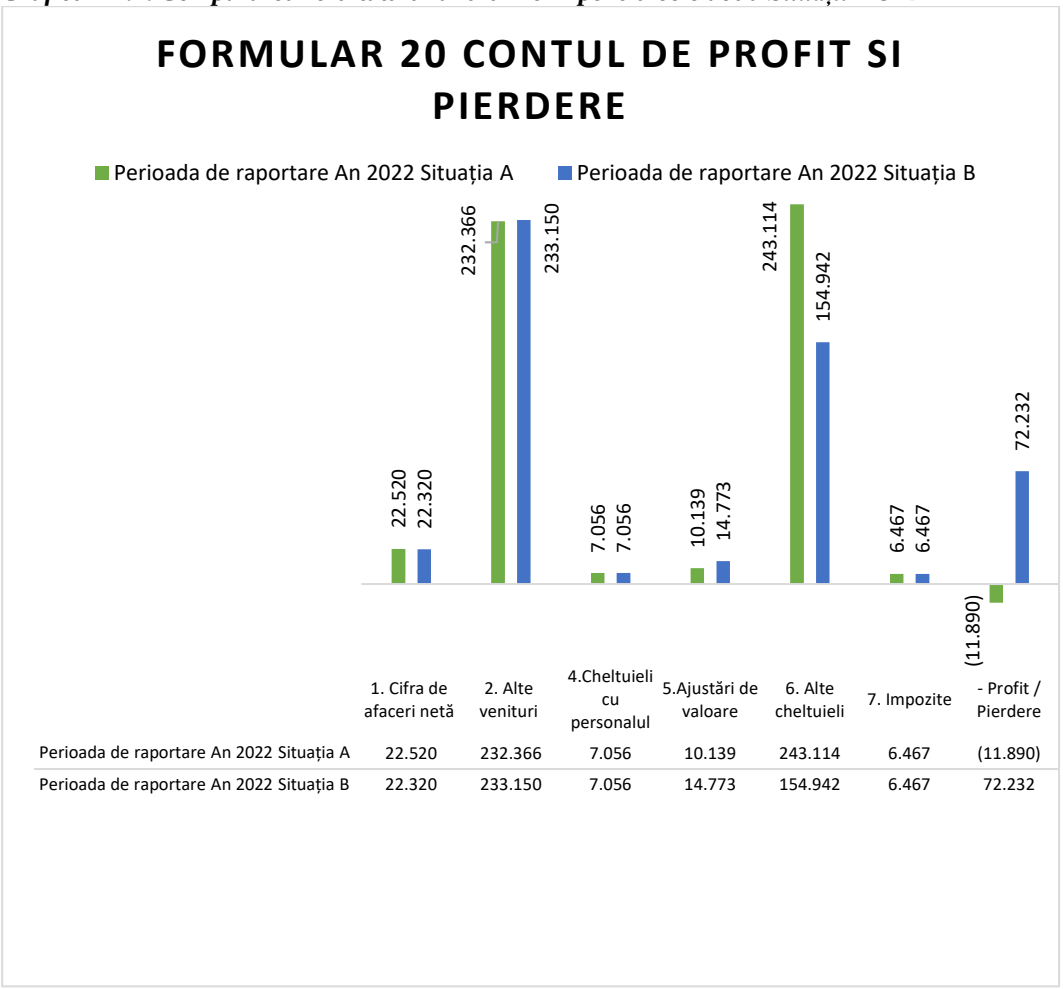
Tabel nr.3

ACTIVE			DATORII		
	A	B		A	B
1. ACTIVE PE TERMEN LUNG (ATL)	**90**	**90,364**	**1. PASIVE PE TERMNE LUNG (PTL)**	**136,430**	**214,852**
Imobilizări necorporale	-	-	**1.1 CAPITAL PROPRIU (CPR)**	**130,730**	**214,852**
Imobilizări corporale	90	90,364	Capital social	6,110	6,110
Imobilizări financiare	-	-	Alte elemente de capital propriu	-	-
Creante pe termen lung	-	-	Rezerve	21,847	21,847
Cheltuieli in avans pe termen lung	-	-	Rezerve din reevaluare	27,802	13,901
			Rezultat reportat	86,861	100,762
			Rezultatul exercitiului	(11,890)	72,232
			1.2 DATORII PE TERMEN LUNG (DTL)	**5,700**	**-**
			Provizioane pe TL	5,700	-
2. ACTIVE PE TERMEN SCURT (ATS)	**168,912**	**157,855**	**2. PASIVE PE TERMEN SCURT (PTS)**	**32,572**	**33,367**
2.1 ACTIVE CURENTE (ACR)	**139,631**	**131,575**	**2.1 Datorii curente (DCR)**	**32,572**	**33,367**
Stocuri	19,023	18,523	Datorii fata de furnizori	32,772	33,367
Creanțe pe termen scurt	113,808	109,532	Datorii fata de salariati		
Investitii financiare pe termen scurt	3,500	3,520	Datorii fata de stat (impozite, taxe)		
Cheltuieli în avans pe termen scurt	3,300	-	Datorii exigibile in mai putin de un an		
Alte creante			Venituri in avans pe ts	(200)	-
2.2 Active de trezorerie (ATZ)	**29,281**	**26,280**	**2.2 Pasive de trezorerie (PTZ)**	-	-
Casa şi conturi la bănci	29,281	26,280	Datorii aferente creditelor bancare curente (contractate pe TS)		
TOTAL ACTIV	**169,002**	**248,219**	**TOTAL PASIV**	**169,002**	**248,219**

Sursa: Prelucrare autor pe baza datelor din situațiile financiare anuale

Principalele diferențe majore constatate între cele doua situații sunt raportate la rezultatul exercițiului și componența activelor. În situația A rezultatul este unul negativ, respectiv pierdere 11.890 lei, pe când în situația B rezultatul exercițiului este unul pozitiv in valoare de 72,232 lei. Între activele societății sunt de asemenea diferențe, raportarea A prezintă active in valoare de 90 lei, iar raportarea B active in valoare de 90.364 lei, corect de altfel, deoarece societatea deține in patrimoniu un spațiu comercial.

Graficul nr.1. Compararea rezultatului anului 2022 pentru cele doua Situații A si B

Perioada de raportare An 2022 Situația A	22.520	232.366	7.056	10.139	243.114	6.467	(11.890)
Perioada de raportare An 2022 Situația B	22.320	233.150	7.056	14.773	154.942	6.467	72.232

Sursa: Prelucrare autor pe baza datelor din situațiile financiare anuale

Graficul atașat prezintă în continuare fiecare element al formularului Contul de Profit si Pierdere. Cifra de afaceri este aceeași, respectiv 22.520 lei, în ambele situații aceasta nu a suferit modificări. Elemenul Alte venituri a suportat o ușoară modificare în valoare de 784 lei, de la 232.336 lei la 233.150 lei. Cheltuielile cu

personalul au fost contabilizate corect acestea rămânând la aceeași valoare 7.056 lei. Ajustările de valoarea s-au modificat de la valoarea de 10.139 lei la 14.773 datorită anulării provizionului rămas fără obiect, pe de o parte, și anulării ajustării pentru depreciere, pe de cealaltă parte, acestea rămânând fără obiect deoarece spațiul 1 s-a vândut.

Alte cheltuieli, aici diferența este una semnificativa in cuantum de 88.172 lei, 243.114 lei față 154.942 lei, sumă care a influențat direct si incorect rezultatul exercițiului. Această creștere a cheltuielilor in Situtia A se datorează erorii grave de inregistrare de scădere a gestiunii aferentă imobilizării corporale, spatiul 1, acesta fiind scăzut din gestiune de două ori prin dublarea notei de înregistrare,

Deoarece societatea este plătitoare de impozit pe venitul microintreprinderilor, pozitia 7 nu a suferit modificări având aceeași valoare de 6.467 lei. În situația în care societatea ar fi fost platitoare de imozit pe profit situația era complet diferită pentru Raportarile A, respectiv nu avea de achitat impozit pe profit, de asemenea o raportare greșită cu implicații directe asupra bugetului de stat prin neachiatea corectă a impozitului.

Și ultima poziție Profit / Pierdere, în Raportările A – pierdere 11.890 lei, în Raportările B – profit 72.232 lei. Dacă raportările financiare ar fi rămas în stadiul A fără întocmirea lucrărilor premergătoare întocmirii situațiilor financiare, societatea nu numai că nu poate accesa leasingul financiar, asociații ar fi fost nevoiți să restituie dividendele interimare pe care le-au ridicat in cursul anului 2022.

IV. Concluzii și recomandări

După cum se poate observa din analiza Contului de Profit și Pierdere, cheltuielile (înregistrate eronat) în situația A au influențat in mod negativ rezultatul exercițiului ducând la raportarea unei pierderi in valoare de 11.890 lei. Acest lucru a adus un prejudiciu enorm societății prin faptul că nu s-a aprobat aceesarea leasingului financiar.

Achiziția respectivă era strict necesară pentru planul de dezvoltare al societății prin prisma lărgirii obiectului de activitate. Se poate observa cât de ușor se pot strecura anumite erori sau omisiuni și cât de grave sunt consecințele. De aici tragem concluzia cât este de important să se respecte si să se execute cu mare responsabilitate si atenție lucrările pregătioare premergătoare întocmirii situațiilor financiare.

Situațiile financiare trebuie sa prezinte o imagine fidelă a poziției financiare, performanței financiare si a altor informații referitoare la activitatea desfașurată, acest lucru se regăsește in Situatiile B, acestea fiind întocmite conform reglementărilor în vigoare cu toate prelucrările operate reflectânt adevărata situație a societății.

Din punctul meu de vedere, fiecare întreprinzător, în cazul în care este si adminstatorul societății, ar trebui să aibă un minim de cunoștințe în ceea ce privește

„citirea” unei balanțe sau al raportărilor financiare, iar în situația în care nu este posibil, cel puțin să efectueze un audit financiar la un interval de minim 3 ani.

Notă: *Articolul reprezintă parte din lucrarea de disertație ”Studiu privind elaborarea situațiilor financiare”, pentru finalizarea studiilor de master Contabilitatea și Auditul Entităților Economice - Universitatea ”Nicolae Titulescu” București, sub coordonarea lect. univ. dr. Mariana Gurău.*

Referințe

- Anca Bratu, Mariana Gurău – Contabilitate financiară pentru entitățile necotate la bursă - Editura Universității din București, 2020;
- Mariana Gurău, Mihaela Ioana Gurău - Contabilitatea în era economiei digitale. Politici și opțiuni contabile - Editura Universității din București, 2020;
- Mariana Gurău, (2020 - Bucuresti) Suport de curs Contabilitate Financiară II – Editura Universității „Nicolae Titulescu” Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor - Universitatea Nicolae Titulescu din București - ISBN: 978-606-751-867-2;
- Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 1802/2014 pentru aprobarea Reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate, publicat în Monitorul Oficial nr. 963/30.12.2014, cu modificările și completările ulterioare;
- Ordinul nr. 4268/2022 al ministrului finanțelor privind principalele aspecte legate de întocmirea și depunerea situațiilor financiare anuale și a raportărilor contabile anuale ale operatorilor economici la unitățile teritoriale ale Ministerului Finanțelor, precum și pentru reglementarea unor aspecte contabile;
- OMFP 2861/2009 pentru aprobarea Normelor privind organizarea și efectuarea inventarierii elementelor de natura activelor, datoriilor și capitalurilor proprii;
- O.M.F.P. nr. 2.634/2015 privind documentele financiar contabile, cu completările ulterioare;
- Legea 227 / 2015 privind Codul fiscal;
- https://www.ceccarbusinessmagazine.ro/lucrarile-contabile-privind-inchiderea-exercitiului-financiar-cerinte-referitoare-la-elaborarea-situatiilor-financiare-pentru-anul-2018-a4676/;
- https://www.ceccarbusinessmagazine.ro/noi-aspecte-legate-de-intocmirea-si-depunerea-situatiilor-financiare-anuale-si-a-raportarilor-contabile-anuale-ale-operatorilor-economici-la-unitatile-teritoriale-ale-mf-a10698/ Nr 1 / 11 – 17 ian 2023 Curier Legislativ.

SONDAJ CU PRIVIRE LA IMPORTANȚA NOTELOR EXPLICATIVE LA SITUAȚIILE FINANCIARE ANUALE

Ana-Maria Cristina SĂVUCĂ [*]

Abstract

Lucrarea de față propune spre analiză viziunea utilizatorilor informațiilor prezentate în situațiile financiare, mai exact, argumente privind necesitatea prezentării detaliate și cât mai precise a notelor explicative ale situațiilor financiare ale entităților economice. Ca urmare a evidențierii limitărilor legate de informațiile expuse în situațiile financiare și mergând pe ideea adoptării unor măsuri de îmbunătățire calitativă, rezultatele prezentului sondaj, realizat exclusiv în rândul profesioniștilor din domeniul financiar – contabil, dorește să expună nevoile și așteptările acestor utilizatori cu privire la informațiile financiare și contabile furnizate de notele explicative în situațiile financiare.

Cuvinte cheie: *situaţii financiare, informaţii, calitate, utilizatori, note explicative.*

Coduri JEL: *M21, M40, M41.*

I. Introducere

Studiul îmbină trei tipuri de interese informaționale: societățile ale căror activități fac obiectul informațiilor contabile și financiare; profesioniștii contabili care participă activ și în mod direct la pregătirea situațiilor financiare, precum și utilizatorii în sens larg, a informațiilor contabile și financiare, situațiile financiare fiind definite de Legea Contabilității nr. 82 din 1991, ca „o imagine fidelă a poziției financiare și a performanței financiare" (cap. 1, art. 10, alin. 1).

Luând în calcul aceste trei categorii majore de utilizatori preocupați cu prioritate de utilitatea și claritatea informații financiar – contabile, considerând că resposabilitatea privind îmbunătățirea și acuratețea datelor cuprinse în situațiile financiare aparține exclusiv profesioniștilor contabili, ne-am propus să studiem de ce sunt considerate notele explicative folositoare utilizatorilor informațiilor financiare – contabile, funcție de situațiile specifice fiecărui domeniu de activitate, a politicilor contabile aplicate de fiecare entitate economică, determinând indicatori specifici de rentabilitate, lichiditate sau solvabilitate a societății. Situațiile

[*] Student, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor din cadrul Universității „Nicolae Titulescu" din București, Master C.A.E.E., anul II (e-mail: anam39892@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect. univ. dr. Mariana Gurău (e-mail: marianagurau@univnt.ro).

financiare poartă amprenta prevederilor contabilității, iar conținutul și fondul situațiilor financiare au fost în continuă schimbare, permanent îmbunătățite, astfel încât astăzi, rapoartarea financiară cuprinde imaginea fluxurilor de trezorerie, situația capitalurilor proprii, lângă recurentele rapoarte, contul de profit și pierdere și bilanțul. Se poate considera prin urmare, că aceste componente ale situațiilor financiare reprezintă strict abordarea cantitativă, în timp ce utilitatea informațiilor cuprinse în situațiile financiare trebuie măsurată și dintr-o perspectivă calitativă.

Așadar, prin cercetare cantitativă ne-am propus să studiem dacă se conștientizează faptul că informațiile cuprinse in notele explicative la situațiile financiare, indiferent de anumite limitări existente, stau la baza deciziilor economice de management cu scopul de a oglindi fidel realitatea financiar – contabilă a firmei.

Lucrarea este structurată astfel: în secțiunea următoare se găsește stadiu actual al cunoașterii, apoi o prezentare succintă a limitărilor situațiilor financiare, urmate de analiza rezultatelor chestionarului, care identifică nevoile și așteptările utilizatorilor informațiilor cuprinse în notele explicative, iar în final concluziile sondajului.

II. Stadiul actual al cunoașterii

În atingerea obiectivului studiului, punctul de pornire a fost reprezentat de analiza unor articole cu același interes științific. În rezolvarea privind informațiile despre activele necorporale bazate pe informații suplimentare din raportarea anuală, un punct de vedere interesant am identificat în lucrarea *Studiu empiric privind raportarea financiară a activelor necorporale de către firmele românești (Cristina-Ionela Fădur, Daniela Ciotină, Marilena Mironiuc, 2011),* care evidențiază de ce accentul cade în raportările financiare românești pe activele imobilizate tangibile.

În anumite studii (spre exemplu Armstrong, C., Jagolinzer, A., Larcker, D., 2009)[1] au fost analizate mecanismele care ar putea fi folosite pentru atingerea unui mediu informațional transparent al entităților economice. Dintre acestea, menționez aici necesitatea societăților de a prezenta în mod regulat rapoarte referitoare la situația lor economică și financiară, chiar dacă aceasta înseamnă și prezentarea unor informații contabile și financiare mai puțin favorabile entității, dar care pot justifica anumite evoluții ale unor indicatori și necesitatea contractării unui auditor extern dedicat domeniului în care entitatea activează, pentru mai multă transparență și acuratețe. În același timp, eficiența acestor măsuri este discutabilă întrucât informațiile financiare o dată devenite publice, ele pot pune în pericol entitatea economică, prin accesul direct al competitorilor la aceste date.

[1] Armstrong, C., Jagolinzer, A., Larcker, D., 2009. Chief Executive Officer Equity Incentives and Accounting Irregularities, Journal of Accounting Research, 48.

Am considerat oportun de menționat în legătură cu tema prezentului studiu, influența elaborării și fundamentării politicilor contabile asupra performanțelor și poziției financiare entităților economice prezentate de *Lucian Cernușca* în cartea *Strategii și politici contabile (2014),* ca și evidențierea reperelor metodologice cu privire la politicile contabile de evaluare, recunoaștere și măsurare a patrimoniului, descrise de notele explicative la situațiile financiare, prezentate în aceeași lucrare.

Un alt punct de vedere ce face referire la importanța metodelor de contabilizare, amortizare și recunoaștere a imobilizărilor corporale și impactul lor în situațiile financiare anuale am regăsit în studiul *Influența alegerii politicilor contabile legate de imobilizările corporale asupra situațiilor financiare (Alexandra-Vanda COVACI, Florentina-Carmen FLOREA, Universitatea „Nicolae Titulescu”, Conferința Anuală Studențească CONSTANT, 2018),* iar în articolul *Obiectivele situaţiilor financiare, limitele şi căile de îmbunătăţire a conţinutului acestora* (Maria Berheci, 2006), Analele ştiinţifice ale Universităţii “Al.I.Cuza” din Iaşi,tomul LII/LIII, Ştiinţe Economice, 2005-2006, am regăsit analiză privind calitatea informației transmisă prin intermediul situațiilor financiare, care uneori poate fi îndoielnică, întrucât acest tip de furnizare de informații are în vedere anumite scopuri din partea conducerii.

III. Limitări ale analizei notelor explicative.

Situațiile financiare se referă la evidența financiară detaliată a unei entități economice, prin notele explicative, care conțin informații privind fiecare aspect contabil, administrativ și fiscal al acelei societăți. Acestea sunt evaluate atât pe baza performanțelor trecute și prezente, cât și prin proiecții viitoare. Limitările analizei notelor explicative și a situațiilor financiare sunt reprezentate de acei factori pe care un utilizator ar trebui să îi cunoască, de care acesta ar fi indicat să fie conștient înainte de a se încrede în cifrele și informațiile prezentate într-o manieră absolută. Conștientizarea acestor factori pot conduce la reducerea anumitor fonduri investite într-o entitate economică sau la acțiuni menite să investigheze în continuare aspecte specifice. Informațiile prezentate în notele explicative sunt analizate folosind destul de multe proceduri, printre care analiza orizontală (comparație în timp a informației financiare), analiza verticală (analiza proportională/procentuală a informațiilor și indicatorilor), analiza raportului (metodă matematică de analiză pentru obținerea unor detalii financiare și/sau operaționale ale societății), analiza tendințelor (tendința pieței sau analiza viitorului entității economice pe baza rezultatelor performanțelor sale anterioare), altele.

Dependența de datele istorice: O chestiune semnificativă a analizei notelor explicative este cea a dependenței excesive de datele istorice. În timp ce fiecare entitate economică își înregistrează detaliile fiecărei tranzacții, valoarea activelor se modifică în timp. În cazul valorilor mobiliare, spre exemplu, acestea suportă modificări în funcție de acțiunile pieței, în timp. Prin urmare, posturile bilanțiere și

alte înregistrări se pot dovedi ambigue, deoarece acestea depind de costurile istorice. Astfel de date nu sunt relevante atunci când entitatea economică își schimbă tiparul de afaceri sau intră în cu totul alt domeniu de activitate.

Impactul inflației: Tot în legătură cu limitarea analizei situațiilor financiare menționată anterior, inflația are un impact semnificativ asupra costului și valorii activelor. Cu toate acestea, ținând cont de dependența de costurile istorice, majoritatea activelor fixe nu sunt reevaluate în funcție de condițiile actuale de piață, acest lucru conducând frecvent la estimări excesiv de mici în comparație cu standardele actuale (situație este legată frecvent de activele pe termen lung).

Abordări inexacte privind activele necorporale: Entitățile economice dețin numeroase active necorporale, cum ar fi valoarea mărcii, cheltuieli de cercetare și dezvoltare, etc. De obicei, aceste active sunt înregistrate în cheltuieli, deși ele reprezintă active necorporale, iar situațiile financiare nu clarifică aceste aspecte, fiind astfel destul de ambigue. Această abordare contabilă poate subestima semnificativ valoarea unei afaceri, în special dacă a investit sume mari pentru construirea unei imagini de brand sau pentru a dezvolta noi produse. Este problema uzuală a companiilor tip start-up care și-au creat astfel proprietate intelectuală, dar care încă au o expunere adecvată la vânzări.

Acoperire temporală: Utilizatorul informațiilor din notele explicative poate obține o imagine incorectă a rezultatelor financiare sau a fluxurilor de trezorerie ale entității economice analizând doar o perioadă de raportare, întrucât rezultatele unei entități pot varia de la o perioadă la alta, ca urmare a unei creșteri bruște a vânzărilor, a efectelor sezoniere, a unor situații specifice extraordinare. Așadar, orice persoană care analizează anumiți indicatori prezentați în notele explicative, poate avea o înțelegere subiectivă a situației financiare a entității economice, întucât un raport poate varia foarte mult sub influența factorilor externi sau ca urmare a utilizării unor practici sau politici contabile diferite de la o perioadă la alta. Această limitare a analizei situațiilor financiare, este una care pune destul de multe probleme, și ca atare, este mai bine să fie analizate situații financiare consecutive pentru a obține o imagine cât mai fidelă a rezultatelor entității economice.

Frauda: Uneori, din partea managementului entității economice, există decizia de denaturare în mod deliberat rezultatele prezentate în situațiile financiare, cu urmare a unor presiuni nejustificate de raportare a unor rezultate foarte bune, rezultând activități frauduloase de proiectare a situațiilor financiare într-un mod care să se potrivească unor motive ulterioare sau să genereze avantaje competitive. O asemenea situație poate fi suspectată atunci când rezultatele raportate cresc la un nivel care depășește cu mult peste tendințele precedente (istorice) ale entității sau depășesc media industriei în care entitatea activează.

Lipsa informațiilor: Una dintre problemele recurente este cea a prezentării agregate a datelor, entitățile preferând înregistrarea cheltuielile și veniturile în mod sintetic, mai degrabă decât analitic. Deși acest lucru nu este înșelător la prima

vedere, lipsa detaliilor poate proiecta situația financiară a entității în mod eficient, fiind în fapt departe de realitate. O altă situație este cea a lipsei anumitor mențiuni, această omisiune fiind o piedică în evaluarea credibilă a entității: date referitoare la finalizarea sau demararea anumitor contracte/acorduri, mutarea activității pe alte piețe sau pierderea anumitor piețe, încheierea unor asocieri/parteneriate. De asemenea, este și cazul informațiilor care nu pot fi incluse în situațiile financiare pentru ca nu sunt exprimate in bani, așa cum sunt informațiile care se refera la valoarea capitalul uman.

Ca modalitate de transmitere a datelor, este de preferat ca informațiile să ajungă la persoanele interesate prin intermediul unor mijloace private de informare, puse la dispoziție de managementul intern. Pe de altă parte, este puțin probabil ca anumiți utilizatori externi direct interesați de situația financiară a unei entități, să se bazeze exclusiv pe informațiile ”filtrate” și puse la dispoziție de managerii interni, fiind foarte probabil ca datele prezentate să nu indice situația reală a societății. Se evidențiază astfel utilitatea prezentării și publicării informației financiar – contabile prin intermediul unor rapoarte periodice (bilanț anual și/sau semestrial), fiind astfel supuse legislației în vigoare la momentul publicării acestora și oglindite în notele explicative și în raportul întocmit de auditor, în cazul în care acesta are obligația de auditarea a situațiilor financiare sau dacă a optat pentru aceasta.

IV. Date și motodologia utilizată în prezentul studiu.

- Metodă de măsurare cantititativă: la baza studiului se află un sondaj statistic analitic, conținând întrebări închise, pentru un eșantion de 50 de respondenți.
- Perioada de desfăşurare a sondajului: culegerea datelor s-a realizat prin aplicarea chestionarului în perioada 15 Februarie – 10 Martie 2023.
- Modalitatea de realizare a sondajului: sondajul de opinie s-a derulat exclusiv on-line utilizând platforma Google Forms;
- Metode de prelucrare & procedee: analiza comparativă empirică, gruparea statistică și clasificarea;
- Grupurile ţintă ale sondajului: utilizatori ai informațiilor cuprinse în notele explicative ale situațiilor financiare, exclusiv din București;
- Tipului eşantionului: eşantion probabilist;
- Mărimea eşantionului: 50 de utilizatori ai informației financiar – contabile de 22 ani şi peste, iar eşantionarea s-a făcut pe grupe de vârstă, sex, nivel de educație, experiență, ocupație. Din cei 50 de utilizatori, s-au validat răspunsurile a 42 de respondenți.

Latura calitativă a cercetării a constat în realizarea studiului bazat pe interpretare, explicație și înțelegere, în timp ce latura cantitativă se distinge prin apelarea la exprimări cifrice ale situațiilor studiate.

Chestionarul a fost structurat pe întrebări specifice cu scopul de a evidenția nevoile și așteptările utilizatorilor cu privire la informațiile furnizate de entitățile economice prin notele explicative. Respondenții au reprezentat organizațiile folosind informații contabile și financiare sau utilizatori individuali, conform datelor prezentate mai jos:

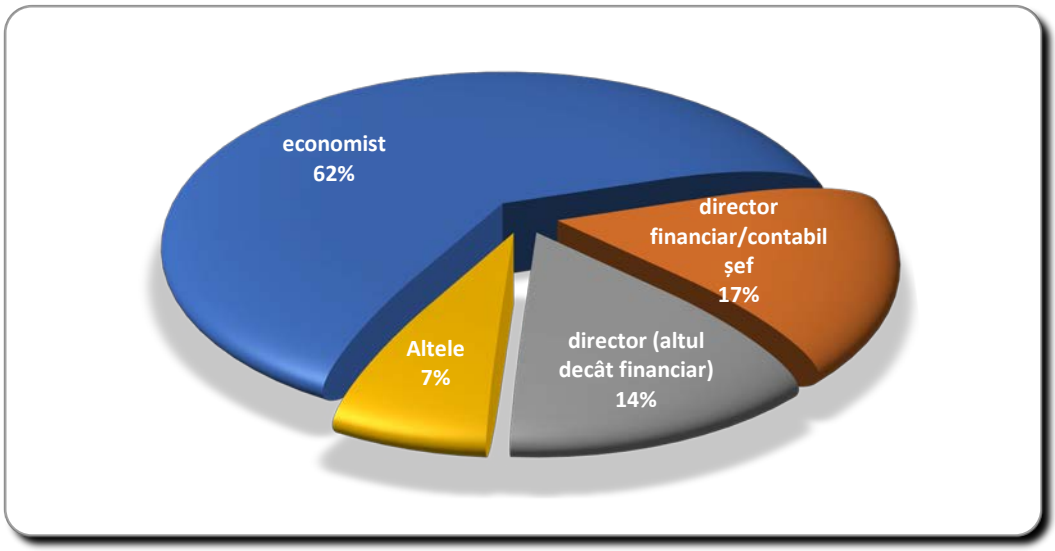
Structura eșantionului reprezentativ și a respondenților

	Economist	Director financiar /Contabil șef	Director (altul decât financiar)	Altele	Total
Eșantion reprezentativ	30	9	8	3	50
Participare efectivă	26	7	6	3	42
Rata de participare	*87%*	*78%*	*75%*	*100%*	*84%*

Sursa: realizat de autor

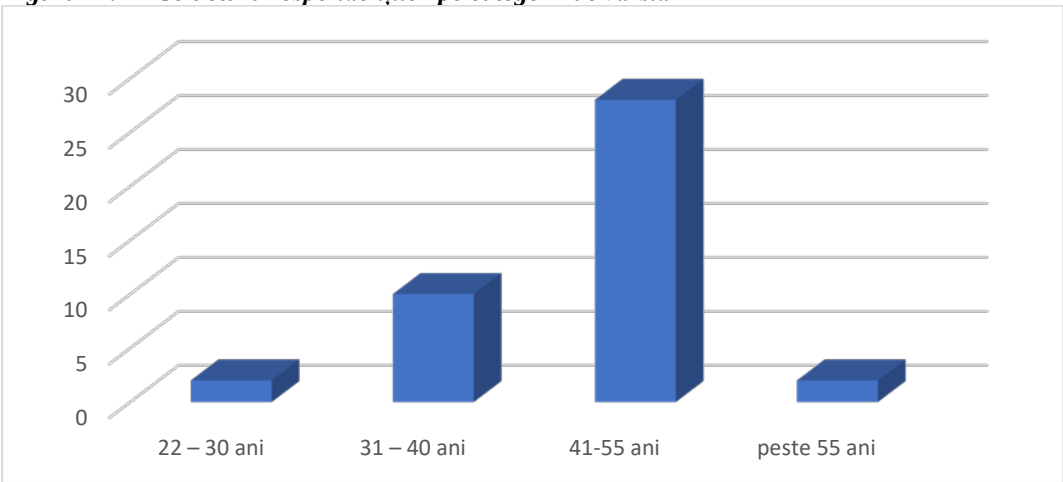
Astfel, dintre respondenți am identificat 3 categorii principale de utilizatori, așa cum este prezentat mai jos (Figura nr.1), având structura pe categorii de vârstă prezentată în Figura nr.2 și studii așa cum se poate observa în Figura nr.3, iar experiența in domeniul financiar – contabil evidențiată în Figura nr. 4.

Figura nr. 1 - Structura ocupației respondenților la chestionar

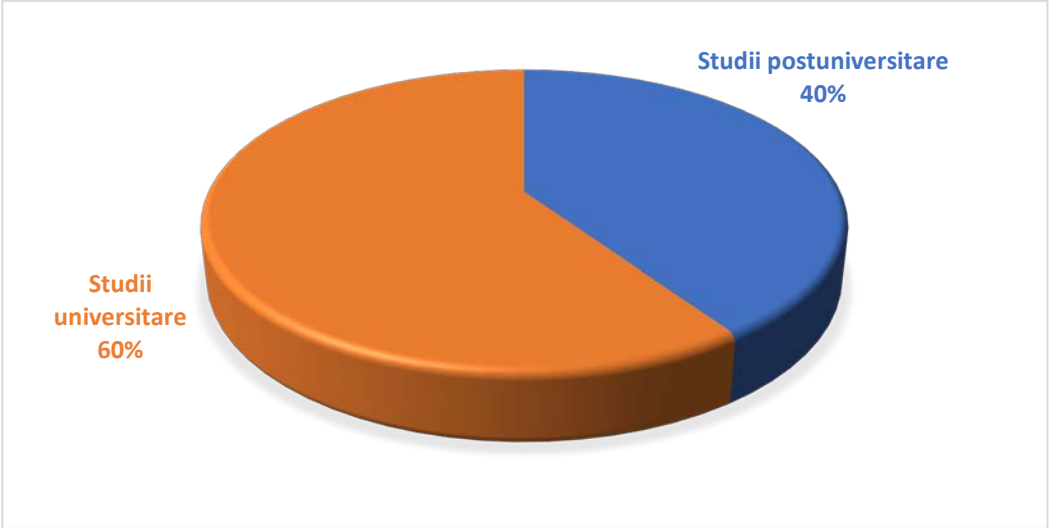
Sursa: realizat de autor

Figura nr. 2 - Structura respondenților pe categorii de vârstă

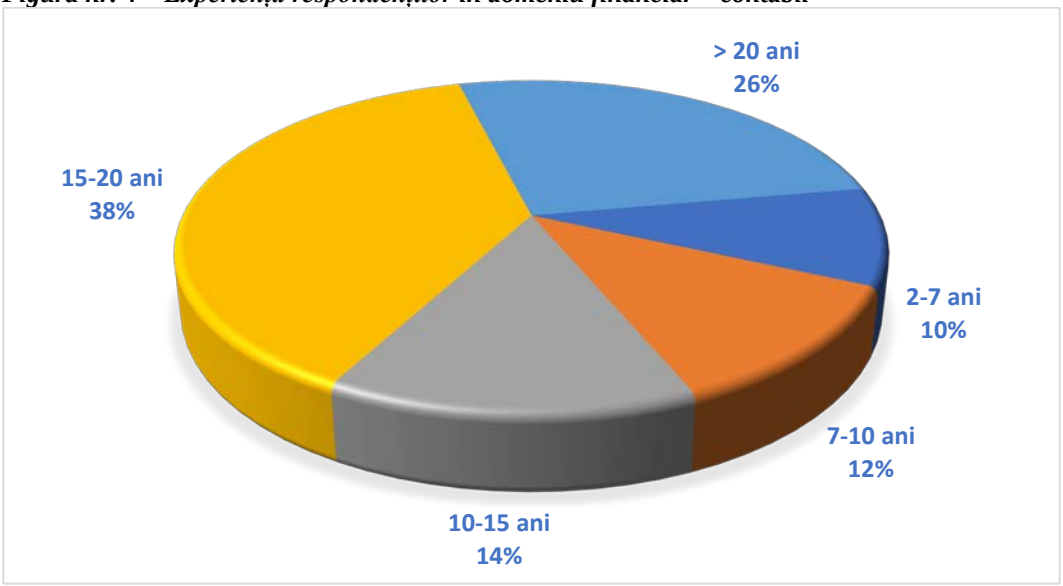
Sursa: realizat de autor

Figura nr. 3 - Structura respondenților conform studiilor

Sursa: realizat de autor

Figura nr. 4 – Experiența respondenților în domeniu financiar – contabil

Sursa: realizat de autor

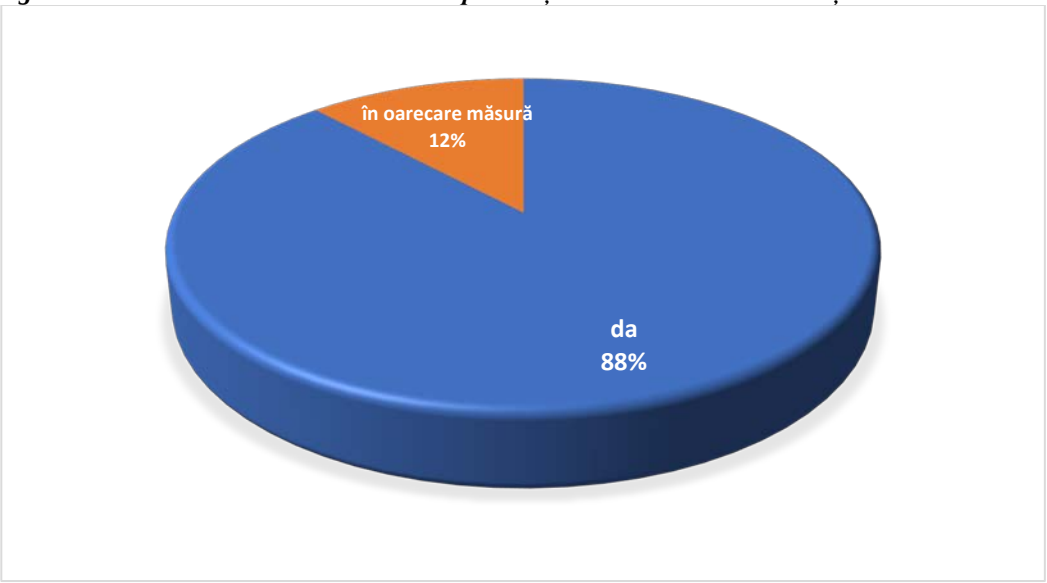
Economiștii reprezintă 62% dintre respondenți, astfel că punctul lor de vedere a avut o o influență covârșitoare cu privire la rezultatele acestui studiu și de altfel, edificatoare. Alături de ei, directorii financiari și contabilii șefi dețin un procent mai mic, de 17%, iar directorii (alții decât cei financiari), dețin un procent apropiat, de 14%, rezultând astfel că persoane cu interese clare privind situațiile financiare au oferit răspunsuri legate în mod direct de experiența lor profesională. Cu privire la structura pe categorii de vârstă, este evident că cel mai mare impact în această analiză îl au cei cu vârsta cuprinsă între 31 și 55 ani. Se poate concluziona ca urmare a structurilor expuse mai sus, că răspunsurile cu influența cea mai mare vin dinspre cei cu experiență mare în domeniul financiar – contabil (respondenții cu experiență între 15 -20 ani și mai mare 20 de ani având o pondere de 64% în total respondenți), cu pregătire solidă, 40% dintre aceștia având studii postuniversitare, respondenții cu cea mai mare pondere fiind economiștii și directori financiari/contabili șefi.

Analiza individuală a răspunsurilor.

Am demarat sondajul printr-o întrebare generală cu privire la familiaritatea termenului global de bilanț/situații financiare, iar răspunsurile au venit să întărească cele menționate anterior, și anume că experiența și pregătirea respondenților influențează în mod decisiv aplicabilitatea practică a cunoștințelor, nefiind cazul vreunui răspuns negativ (Figura nr.5), astfel că toti cei care au ales să răspundă acestui sondaj cunosc in proporție semnificativă (88%) termenii expuși. Mai mult

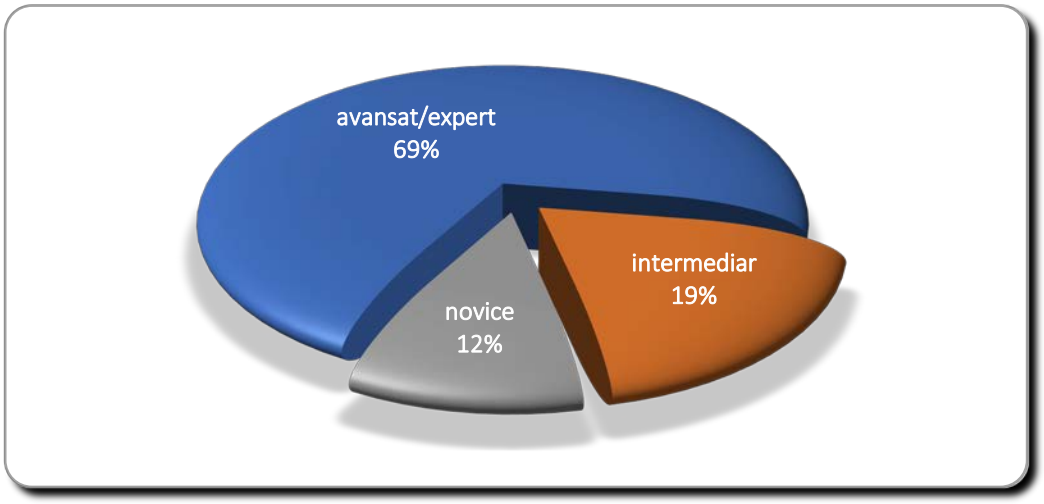
decât atât, prin altă întrebare am evidențiat și nivelul de experiență cu privire la interpretarea/verificarea situațiilor financiare anuale, ponderea celor aflați la nivel avansat/expert fiind de 69%. (Figura nr.6).

Figura nr. 5 – Familiaritatea în rândul respondenților a termenului de bilanț

Sursa: realizat de autor

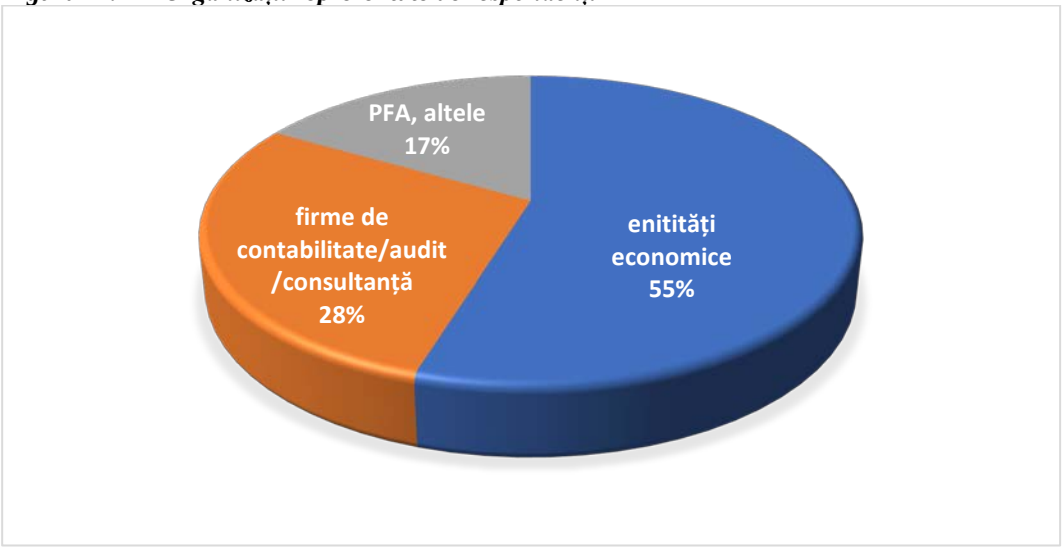
Figura nr. 6 – Nivel de experiență in interpretarea situațiilor financiare

Sursa: realizat de autor

Prin întrebările următoare am dorit să identific organizațiile pe care respondenții le reprezintă sau pentru care au verificat/pregătit/întocmit situații financiare (Figura nr.7), dar și tipul de organizație (Figura nr.8). Astfel, se poate observa că aceștia reprezintă într-o proporție mare (55%) entități economice, companii cu capital integral privat (la nivelul anului 2019, acestea au reprezentat 96% din economia românească, restul de 4% fiind reprezentate de întreprinderi de stat)[2].

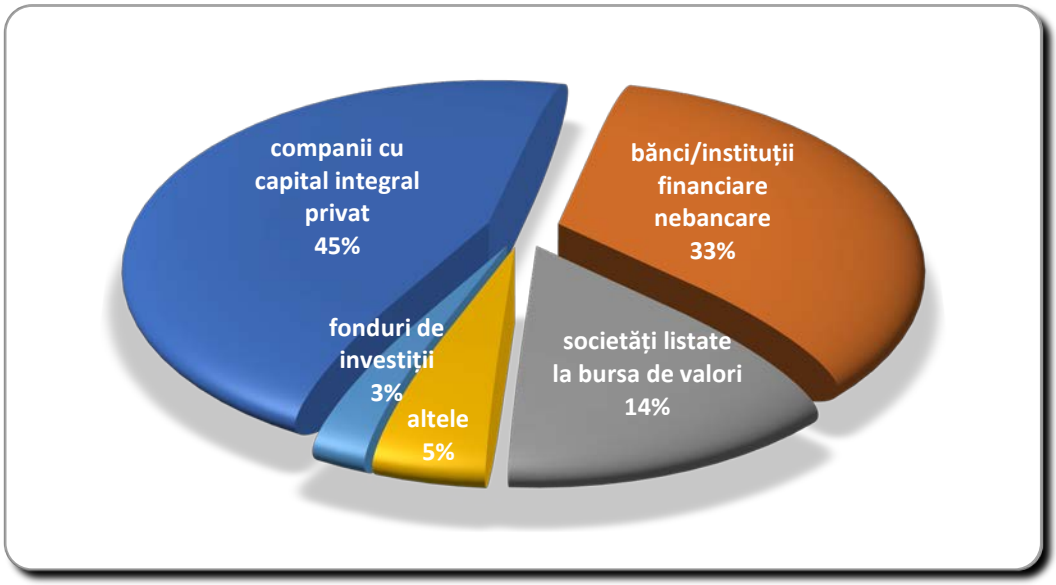
Figura nr. 7 – Organizații reprezentate de respondenți

Sursa: realizat de autor

[2] Conform www.hotnews.ro.

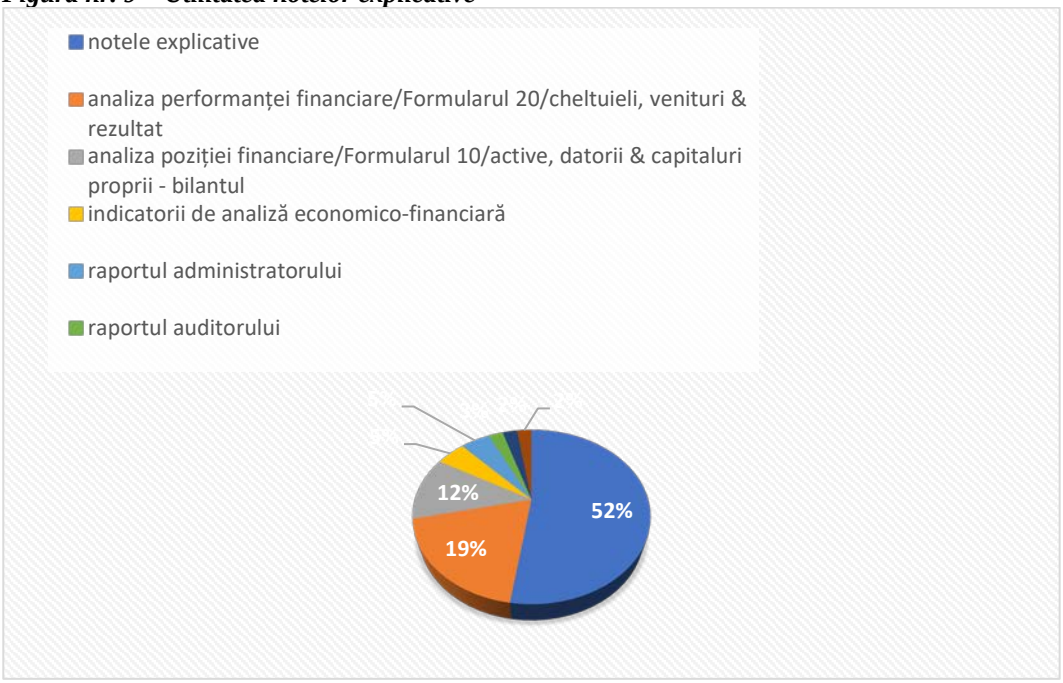
Figura nr. 8 – Tipul organizații reprezentate de respondenți

Sursa: realizat de autor

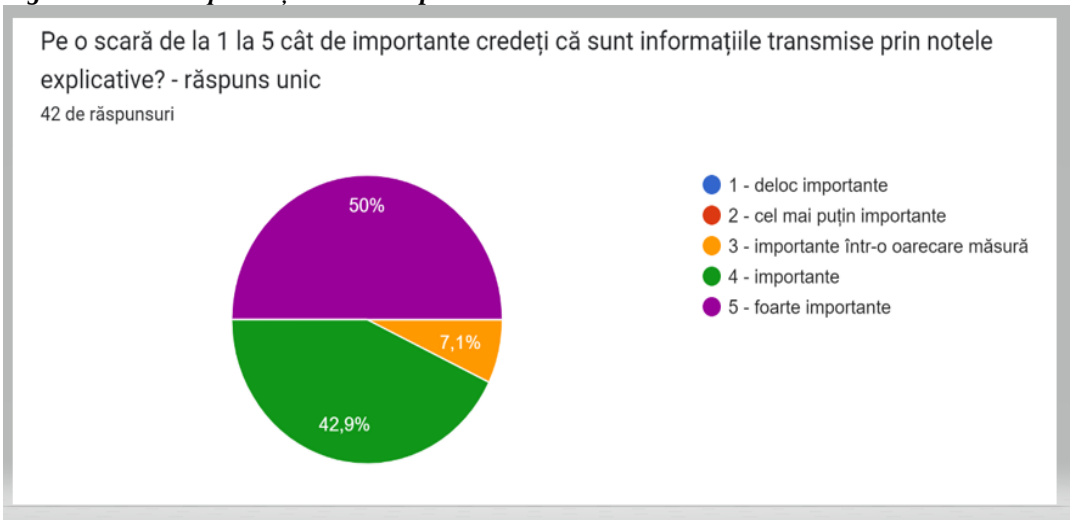
La întrebarea cu privire la utilitatea anumitor elemente componente ale situațiilor financiare, respondenții identifică predominat faptul că notele explicative oferă cele mai multe detalii și clarificări cu privire la activitatea entității economice & continuitatea acesteia (Figura nr. 9), considerând că informațiile transmise prin notele explicative, sunt importante (~43%) și foarte importante (50%), atât pentru utilizatori externi (creditori, investitori), cât si pentru auditori. (Figura nr. 10).

Figura nr. 9 – Utilitatea notelor explicative

Sursa: realizat de autor

Figura nr. 10 – Importanța notelor explicative

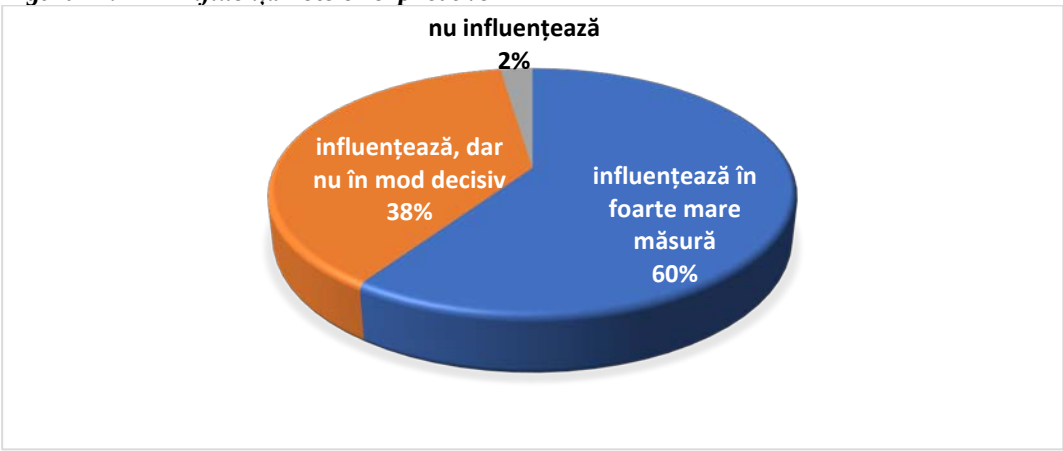
Sursa: realizat de autor, Google Forms

Privind importanța notelor explicative, acest indicator a înregistrat, pe o scală de la 1 la 5, o medie de 4,43. În limitele estimărilor care pot fi făcute la nivelul

general al eșantionului studiat, cei care au cunoștințe temeinice financiar – contabile, experiență edificatoare și care manifestă în același timp și interes pronunțat de a analiza în detaliu situațiile financiare, constituie categoria de respondenți care a exprimat cel mai ridicat grad de semnificație a notelor explicative.

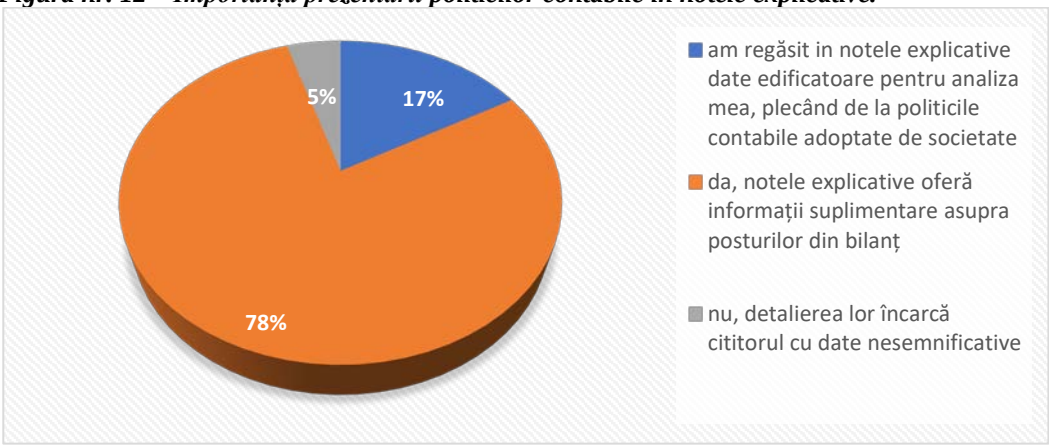
Alte două întrabări au avut intenția de a clarifica dacă notele explicative pot ajuta managementul entității economice să anticipeze anumite contexte operaționale și/sau să reprezinte punct de pornire pentru planificări ulterioare cu rol de îmbunătățire a performanțelor viitoare, dacă politicile contabile utilizate de societate, enunțate în cadrul notelor explicative, încarcă cititorul cu informații nesemnificative sau reprezintă date edificatoare pentru analiza detaliată a indicatorilor. Se poate concluziona că respondenții profesioniști financiari – contabili au apreciat în proporție de 60% că managementul trebuie să țină cont de informațiile cuprinse în notele explicative (Figura nr. 11) și că politicile contabile oferă celui ce analizează datele, informații suplimentare asupra pusturilor din bilanț (Figura nr. 12).

Figura nr. 11 – Influența notelor explicative

Sursa: realizat de autor

Figura nr. 12 – Importanța prezentării politicilor contabile în notele explicative.

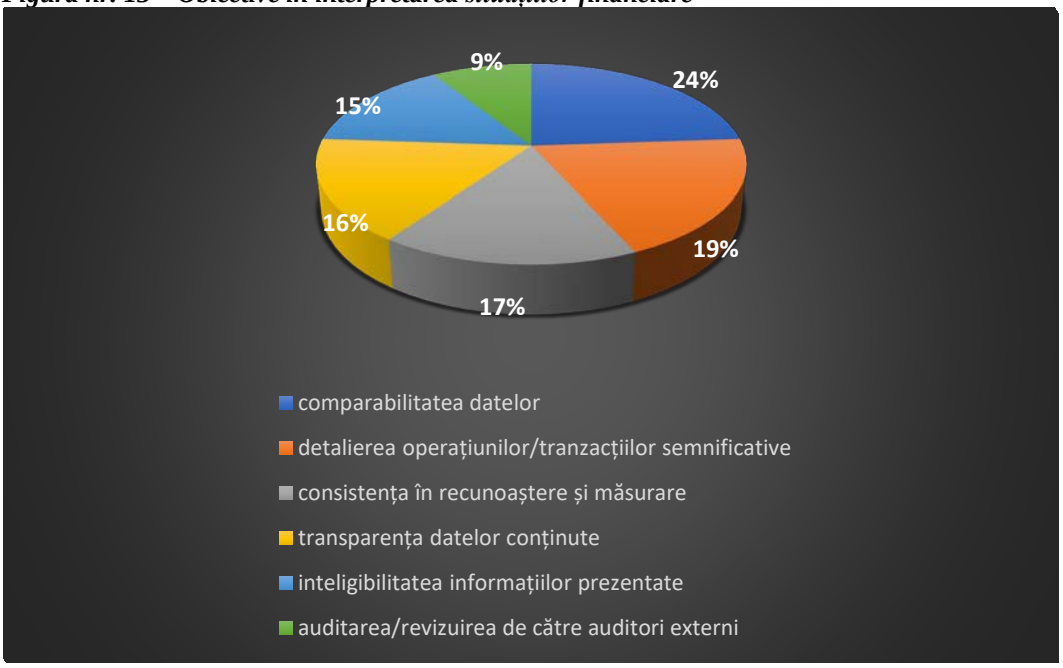
Sursa: realizat de autor

Ca notă personală, apreciez că în practică, managementul citește selectiv aceste note, cu excepția directorului financiar care le și semnează, iar informațiile din notele explicative nu constituie neapărat o prioritate pentru management (acesta se presupune că este la curent cu situația financiară a entității economice și nu trebuie să aștepte notele explicative anuale pentru a lua anumite decizii). Notele sunt însă foarte importante pentru terți, cei care nu sunt conectați direct la activitatea companiei (investitori, creditori, parteneri de afaceri, etc).

Pentru aceștia notele explicative sunt într-adevar extrem de importante și influențează semnificativ deciziile viitoare conectate cu entitatea economică. De exemplu, un potențial investitor poate decide să investească sau să nu investească in respectiva societate, o bancă poate decide dacă să acorde entității economice un credit sau nu, etc.

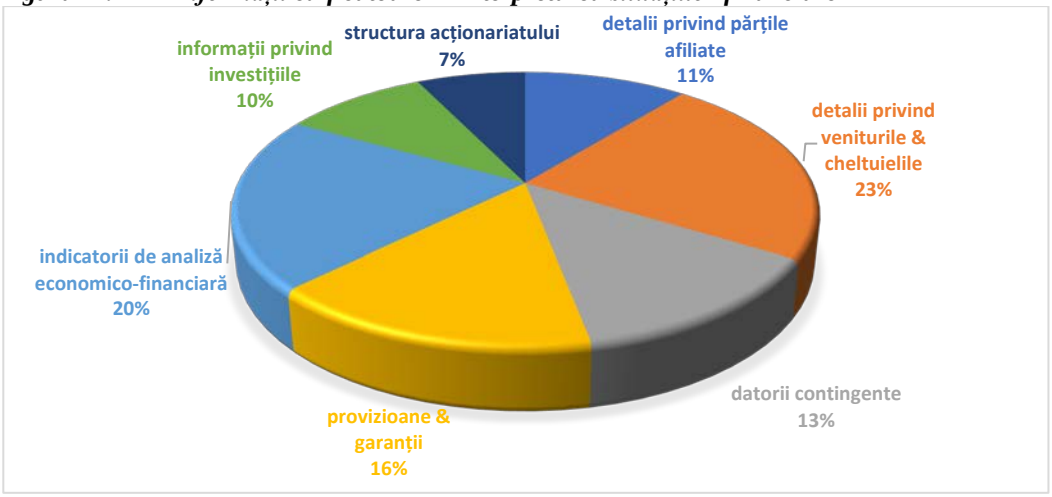
O serie de alte întrebări vin să întărească importanța pentru utilizatori a detaliilor oferite de notele explicative prin detalierea operațiunilor/tranzacțiilor semnificative, prin detalierea părților afiliate, prin analiza indicatorilor economico – financiari, a investițiilor și provizioanelor constituite de entitatea economică.

Figura nr. 13 – Obiective în interpretarea situațiilor financiare

Sursa: realizat de autor

Figura nr. 14 – Informații edificatoare în interpretarea situațiilor financiare

Sursa: realizat de autor

V. Concluzii

Deși situațiile financiare reprezintă un subiect amplu de dezbateri, este evident că ele reprezintă oglinda scrisă a entităților economice, care transmite

mediului extern și utilizatorilor, în primul rând performanța financiară a acestora. Acest lucru este întărit de faptul că, de-a lungul timpului, cei ce le-au întocmit au devenit din ce în ce mai preocupați de claritatea și acuratețea informațiilor conținute și au încercat să ofere ”cititorilor” date cât mai analitice prin notele explicative.

Investitorii, creditorii și analiștii financiari se bazează pe datele financiare din structura notelor explicative pentru a analiza sănătatea financiară și performanțele unei entități economice și pentru a face predicții cu privire la direcția viitoare a acțiunilor acesteia, ca una dintre cele mai importante resurse de date financiare fiabile conținute de situațiile financiare, care arată de fapt cum funcționează o afacere. Acestea oferă o perspectivă despre măsura în care și cum un domeniu de activitate generează venituri, care este costul acestora și cât de eficient este gestionat numerarul.

Ca urmare a răspunsurilor primite, putem concluziona că notele explicative din situațiile financiare conțin informații suplimentare care îi ajută pe respondenți la înțelegerea modului în care o entitate economică a ajuns la cifrele din situațiilor sale financiare, fiind utile în detalierea anumitor inconsecvențe de la o perioada la alta sau a modificărilor apărute ca urmare a schimbării unor politici contabile, oferind claritate utilizatorilor. Cu toate că notele explicative pot fi în anumite cazuri destul de stufoase (în funcție de domeniul de activitate în care entitatea activează, dacă este sau nu parte a unui grup de firme, structura acționariatului, dimensiunea activelor, provizioanelor, etc), ele oferă cititorului o modalitate de a accesa informații suplimentare ale situațiilor financiare, în cazul în care consideră că este necesar (politici contabile, metodologii utilizate, anumite ajustări efectuate sau calcule complexe detaliate sub forma indicatorilor de analiză economico-financiară) și includ informații privind activitățile viitoare care se anticipează că vor avea un impact notabil asupra entității.

Ca nota personală, pe baza experienței profesionale, consider că ele vin și cu câteva dezavantaje: notele explicative sunt necesare numai ca urmare a încadrării entității într-un anumit cadru legat de dimensiunea activelor, numărului de angajați si a cifrei de afaceri, iar modul în care informațiile sunt incluse și expuse rămâne la latitudinea conducerii, anumite aspecte sunt doar prezentate, nu și detaliate sau explicate; unele note explicative pot conține jargon contabil ceea ce face ca informațiile transmise să fie pe deplin înțelese doar de către specialiști din acest domeniu. Însa pentru un administrator semnatar al situațiilor financiare, fără pregătire economică, anumite elemente pot rămâne neclarificate, fără sprijinul managerului financiar care le-a întocmit. Pe lângă aceste aspecte consider că ar fi de utilitate pentru utilizatori, ca entitatea economică să prezinte în notele explicative și date despre poziția proprie în sectorul în care activează, cota de piață și dacă cifra de afaceri include sau nu vânzari către instituții de stat.

Creativitatea este excelentă - dar nu în contabilitate. - Charles Scott

Referințe

- Malciu, Liliana, *Cererea şi oferta de informaţii contabile*, Editura Economică, Bucureşti, 1998;
- Berheci, M., 2006. *Obiectivele situaţiilor financiare, limitele şi căile de îmbunătăţire a conţinutului acestora*, Analele ştiinţifice ale Universităţii “Al.I.Cuza” din Iași,tomul LII/LIII, Ştiinţe Economice, 2005-2006;
- Dragotă V., Obreja Brașoveanu L., Dragotă M., *Management financiar*, ediția a doua, Volumul I, editura Economică, București, 2012;
- https://economie.hotnews.ro;
- https://viewpoint.pwc.com;
- Feleagă Liliana, Malciu Niculae – Politici și Opțiuni contabile,Editura Economică, 2002;
- Legea contabilității nr. 82/1991;
- Ordinul nr 1802/2014 pentru aprobarea Reglementarilor contabile privind situatiile financiare anuale individuale și situatiile financiare anuale consolidate.

FEMEIA MINISTRU

Irina Florentina PUIU[*]

Abstract

Tema pe care o analizez în această lucrare mi-a trezit interesul la cursul de drept administrativ atunci când s-a analizat "Guvernul României". Cu această ocazie, studentă fiind, am dorit să documentez dacă din istorie – până în zilele noastre, funcțiile de demnitate publică au fost ocupate și de femei și am propus să documentez funcția de prim-ministru sau chiar ministru.

În acest sens analiza mea a debutat cu prezentarea reglementărilor legislative, sens în care am documentat prevederile constituționale și apoi am inclus și Codul Administrativ. Mi-am propus prin acest studiu să analizez o temă actuală dar și de interes pentru studenții de la orice profil al facultăților pentru a putea sublinia concluzia că trăim într-o lume în care egalitatea de șanse trebuie să permită oricărei persoane să ocupe o funcție, indiferent dacă este în mediul privat sau în aparatul statal. Din acest punct de vedere, cred că tema poate fi interesantă și pentru orice cetățean care poate ajunge într-o zi în situația de a ocupa o astfel de funcție, astfel că prezenta lucrare oferă un plus de informații în acest sens.

În aceeași ordine de idei, lucrarea mea va avea și o componentă practică a subiectului, respectiv va prezenta în partea sa finală un studiu de caz care va include exemple de femei ministru sau chiar prim- ministru din diferite țări ale lumii.

Cuvinte cheie: *Constituție, Codul administrativ, ministru, autoritate publică, femeie.*

I. Introducere

Autoritatea publică intitulată Guvern este reglementată în Constituția revizuită, în Titlul III, Capitolul 3, art. 102-110, precum și în Codul Administrativ[1]. Potrivit Constituției și Codului Administrativ, Guvernul are dublul rol, atât politic cât și administrativ. Guvernul este autoritatea publică a puterii executive. Acesta funcționează în baza votului de încredere acordat de către Parlament și asigură

[*] Puiu Irina Florentina, Facultatea de Administrație Publică, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București, email: irinapuiu21@yahoo.com. Acest studiu a fost coordonat de conf. univ.dr. Elena Ștefan, e-mail: stefanelena@univnt.ro.

[1] Codul administrativ a fost adoptat prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr.57/2019, publicată în Monitorul Oficial nr. 555 din 5 iulie 2019, cu ultima modificare și ocmpletare prin Legea nr.19/2023, publicată în Monitorul Oficial nr.28 din 10 ianuarie 2023.

realizarea politicii interne și externea țării și exercită conducerea generală a administrației publice.

Așa cum reiese din legislația noastră, Guvernul este alcătuit din prim-ministru și miniștri. Prim-ministrul este cel care conduce Guvernul și coordonează activitatea membrilor acestuia cu respectarea atribuțiilor legale care le revin. Ministerele fac parte din autoritățile centrale de specialitate ale administrației publice și sunt conduse de miniștri.

Lucrarea pe care o propun este împărțită în două secțiuni mari, prima secțiune analizează procedura învestiturii Guvernului și condiiile pentru a deveni ministru iar partea a II-a, este compusă dintr-un studiu de caz care prezintă exemple de femei prim-ministru sau ministru din țara noastră și din alte țări.

II. Conținutul propriu-zis al lucrării

Lucrarea prezentă are ca bază de documentare cursuri de drept administrativ precum și legislația în vigoare și ne referim la Constituția României revizuită dar și la Codul administrativ[2].

2.1. Procedura învestiturii Guvernului

Procedura învestiturii Guvernului este dezvoltată de art. 85 și art. 103 Constituție și presupune patru etape:

- Desemnarea candidatului la funcția de prim-ministru
- Solicitarea de către candidatul la funcția de prim-ministru a votului de încredere
- Acordarea votului de încredere de către Parlament
- Numirea Guvernului de către Președinte și depunerea jurământului de credință

a) Desemnarea candidatului la funcția de prim-ministru

Conform art. 80 Constituție privind rolul Președintelui, acestuia îi revine îndatorirea de a desemna candidatul la funcția de prim-ministru. În acest sens va chema la consultări reprezentanții partidului care are majoritate absolută în Parlament sau dacă aceasta nu există, toți reprezentanții tuturor partidelor politice parlamentare, în virtutea funcției sale de mediere.

---

[2] Documentarea pe care am efectuat-o a cuprins cursuri de drept administrativ și menționez în principal lucrarea: Elena Emilia Ștefan, *Drept Administrativ, Partea I, Curs Universitar,* Ediția a III a, revizuită, completată și actualizată, Editura Universul Juridic, București, 2019, Capitolul Guvernul dar și Antonie Iorgovan, *Tratat de drept administrativ,* volumul I, ed. a-4-a, Ed.C.H.Beck, București, 2005 sau V. Vedinaș, *Codul administrativ adnotat.* Noutăți, examinare comparativă, note explicative, Editura Universul Juridic, București, 2019.

Candidatul la funcția de prim-ministru poate fi o persoană care este în fruntea unui partid sau un simplu specialist în domeniul lui de activitate (tehnocrat). Constituția impune o singură condiție, și anume, ca persoana viitorului prim-ministru să obțină majoritatea de voturi în Parlament, întrucât acesta este cel care decide dacă, viitoarei echipe guvernamentale i se acordă votul său de încredere.

b) Solicitarea de către candidatul la funcția de prim-ministru a votului de încredere

Așa cum prevede Constituția în art. 103, alin. 2, privind Învestitura, candidatul la funcția de prim-ministru are la dispoziție un termen de 10 zile pentru a forma lista cu viitorii miniștri și programul politic de guvernare. Candidatul se va întâlni cu partidul majoritar, dacă există majoritate, sau cu toate partidele și se va negocia structura viitorului Guvern și obiectivele de guvernare ale acestuia.

Programul politic de guvernare se întocmește astfel: dacă există majoritate parlamentară, platforma program a acelui partid se transformă în program politic de guvernare. Dacă nu există majoritate parlamentară se preia platforma program a partidului sau partidelor dominante la care se adaugă câteva obiective de la restul partidelor cărora li se acordă portofolii de miniștrii.

Există posibilitatea ca Parlamentul să fie de acord cu programul propus, dar să critice pe unul sau mai mulți candidați pentru postul de ministru din echipa aleasă. Persoana desemnată pentru funcția de prim-ministru va propune alți candidați în locul acelora pentru a nu risca un vot de neîncredere[3].

Dacă în urma consultărilor candidatul nu reușește să formeze în 10 zile noul Guvern și se mai poate prelungi termenul cu câteva zile sau candidatul renunță, situație în care procedura de învestitură se reia și Președintele cheamă la consultări desemnarea altui candidat.

c) Acordarea votului de încredere de către Parlament

După audierea candidaților la funcțiile de miniștri de către comisiile de specialitate, se obține un aviz consultativ. Lista viitorilor miniștrii se votează în bloc și nu nominal.

Conform Constituției art. 103, alin. 3, "Programul și lista Guvernului se dezbat de Camera Deputaților și de Senat în ședință comună. Parlamentul acordă încredere Guvernului cu votul majorității deputaților și senatorilor."[4] Așadar, Parlamentul, în ședință comună acordă votul de învestitură noului Guvern cu majoritate absolută de voturi.

---

[3] Elena Emilia Ștefan, *Drept Administrativ, Partea I, Curs Universitar,* Ediția a III a, revizuită, completată și actualizată, Editura Universul Juridic, București, 2019, p.116-118.

[4] Constituția României, art. 103, alin. 3, privind Învestitura.

Dacă această majoritate nu se obține se reia procedura de învestitură. În schimb, dacă se acordă votul de învestitură, se va emite o hotărâre de către Parlament care se va comunica Președintelui.

Profesorul Antonie Iorgovan menționa că: “prin acordarea votului de învestitură, se încheie un contract de guvernare între candidatul la funcția de prim-ministru și echipa guvernamentală și majoritatea permanentă care îl susține[5].”

Așadar, votul de învestitură are o semnificație egală cu a unui contract de guvernare între Parlament și prim-ministru împreună cu echipa sa guvernamentală.

d. Numirea Guvernului de către Președinte și depunerea jurământului de credință.

Președintele, prin decret, îi numește pe membrii Guvernului, votați în Parlament, urmând ca prim-ministru, miniștrii și ceilalți membrii să depună jurământul de credință.

Jurământul de credință va fi depus individual, în fața Președintelui.

De la momentul depunerii jurământului Guvernul, și la rândul său, fiecare ministru își începe exercitarea mandatului.

Depunerea jurământului de către Guvern și Președinte arată faptul că cele două autorități fac parte din puterea executivă, și conlucrează la îndeplinirea unor atribuții, fie prin intermediul prim-ministrului, fie prin participarea întregului cabinet guvernamental.

2.2. Condițiile cerute de lege pentru a deveni ministru- scurte considerații

În această secțiune voi prezenta pe scurt câteva informații despre condiiile cerute de lege pentru a deveni ministru, durata mandatului și încetarea mandatului.

Conform Codului Administrativ, membrii Guvernului pot fi persoanele care îndeplinesc toate cele 3 condiții: să aibă cetățenia română și domiciliul în țară, să se bucure de exercițiul drepturilor electorale, să nu fi suferit condamnări penale, exceptând situația în care a intervenit reabilitarea.

Potrivit Constituției României revizuite, durata mandatului Guvernului este de 4 ani și corespunde mandatului Parlamentului. Bineînțeles că există și excepții care permit încetarea înainte de termen a mandatului Guvernului. Avem aceste excepții când: prim-ministrul se află în imposibilitatea de a-și exercita funcția mai mult de 45 de zile sau se află într-una din situațiile prevăzute la art. 106 din Constituție sau atunci când se demite Guvernul prin moțiune de cenzură.

Prim-ministrul își poate pierde calitatea de membru al Guvernului ca urmare a: decesului, demisiei, intervenției unei stări de incompatibilitate, pierderii

[5] Antonie Iorgovan, *Tratat de drept administrativ,* volumul I, ed. a-4-a, Ed.C.H.Beck, București, 2005, p. 384, *apud* V. Vedinaș, *Codul administrativ adnotat.* Noutăți, examinare comparativă, note explicative, Editura Universul Juridic, București, 2019, p. 26.

drepturilor electorale, imposibilității exercitării funcției mai mult de 45 de zile, sau în alte cazuri prevăzute de lege.

III. Studiu de caz – Femei în funcția de ministru sau prim-ministru

Prezenta secțiune prezintă partea practică a lucrării mele deoarece consider că este important să știm nu numai din punct de vedere teoretic cum poate ajunge o persoană ministru sau prim-ministru ci și concret[6].

Așa cum reiese din mass-media, "funcția de ministru vine cu o mare responsabilitate în ceea ce privește soarta unui domeniu de activitate dintr-o țară sau chiar a unei țări[7]".

În momentul actual, din documentarea pe care am efectuat-o reiese că Guvernul României este format din 20 de ministere, un prim-ministru și 2 viceprim-miniștri. Am vrut să știu dacă în fruntea celor 20 de ministere se regăsesc și femei. Așa am aflat faptul că doar 2 ministere sunt conduse de femei[8]. O avem pe o doamnă ministru la Ministerul Educației și la Ministerul Familiei, Tineretului și Egalității de Șanse.

Analizând întreaga structură a Guvernului actual, din punctul meu de vedere disproporționalitatea între bărbați miniștri și femei este destul de mare, doar doua femei față de 18 bărbați în Cabinet.

Trebuie, însă să recunoaștem că nu a fost mereu așa.

"Dacă din 1990 până în 2000 am avut o singură femeie, și doar pentru câteva luni, doamna Daniela Bartoș din Guvernul Văcăroiu, pe parcurs lucrurile s-au mai schimbat. După anul 2000 a urmat Guvernul Năstase care a avut ca miniștri 8 doamne, Guvernul Tăriceanu prin ale cărui cabinete au trecut 5 femei, al 2 lea Cabinet Ponta a avut 7 femei, Guvernul Dăncilă avea în componența sa 8 din 27 de portofolii deținute de femei. De-a lungul timpului, proporția de femei în Guvern a variat între 0% și aproximativ o treime[9]".

Cu toate acestea, din mass media aflăm că, România se află în coada clasamentului din Uniunea Europeană în ceea ce privește egalitatea de gen. Conform "unui studiu european efectuat în 2021, România se află pe locul 25, după noi mai fiind doar Ungaria și Grecia[10]". „În fruntea acestui clasament se află țări

---

[6] Precizez faptul că prezenta secțiune are o documentare exclusiv informatică, sens în care am precizat sursa informațiilor la fiecare notă de subsol.

[7] Elena Emilia Ștefan, *Drept Administrativ, Partea I, Curs Universitar*, Ediția a III a, revizuită, completată și actualizată, Editura Universul Juridic, București, 2019, p. 145.

[8] Conform informațiilor publice, disponibile la adresa https://www.gov.ro/ro/guvernul/cabinetul-de-ministri, cu ultima accesare la data de 31.12.202.

[9] Informație publică disponibilă pe site-ul https://ro.wikipedia.org/wiki/List%C4%83_de_femei_mini%C8%99tri_rom%C3%A2ne accesat la data de 09.12.2022.

[10] Informație publică disponibilă pe siteul https://ziare.com › Politic › femei guvern ciuca, accesat la data de 13.12.2022.

precum Spania, Suedia și Danemarca. În Spania, după remanierea majoră din 2021 a Guvernului, 2 treimi din portofoliile guvernamentale aparțin femeilor”[11].

„În ultimele decenii, Uniunea Europeană a făcut pași semnificativi în direcția asigurării egalității de gen. Angajamentul strategic al Comisiei Europene din perioada 2016 – 2019, s-a axat pe 5 domenii prioritare, unul din ele fiind promovarea egalității dintre femei și bărbați în cadrul procesului decizional[12]”. „În urma acestui angajament, Consiliul Uniunii Europene a invitat statele membre, Guvernele, partidele politice și Parlamentele naționale să promoveze o reprezentare echilibrată în sfera politică a femeilor și bărbaților[13]”.

Privind în urmă, am documentat printre primele femei din istorie care au ocupat funcția de ministru sau chiar prim-ministru. Dintre ele, primul caz care mi-a atras atenția a fost doamna Sirimavo Bandaranaike din Sri Lanka.

Doamna Sirimavo Bandaranaike din Sri Lanka.

Aceasta a fost prima femeie din lume care a deținut funcția de prim-ministru. „Debutul său în politică a fost în anul 1960, după ce soțul ei, Solomon Bandaranaike, a fost asasinat de către un călugăr budist, la data de 26 septembrie 1959. În urma asasinatului s-a creat o agitație politică și o criză de putere. În martie 1960, Sirimavo, a fost aleasă lider de partid ca succesor legitim al soțului. Incapacitatea Guvernului de a păstra puterea a avut ca rezultat alegerile din iulie 1960. La aceste alegeri, Sirimavo și-a dovedit abilitatea de lider al partidului Sri Lanka Freedom Party obținând o majoritate parlamentară. A devenit prim-ministru al Ceilanului, în data de 21 iulie 1960, intrând în istorie ca fiind prima femeie din lume care deținut o astfel de funcție. Sirimavo a avut în total 3 mandate de prim-ministru, însă cel mai important a fost cel de al - 2-lea mandat, obținut în 1970. În timpul acestui mandat, în 1972, a schimbat Constituția țării, Sri Lanka devenind republică. Cel de al 3 lea mandat l-a obținut în 1994 și a rămas în funcție până aproape de moartea sa. Sirimavo a murit pe data de 10 octombrie 2000, chiar în ziua alegerilor[14]”.

În cele ce urmează, am optat să prezint, dintre multiplele cazuri pe care le-am documentat, un exemplu de femeie ministru tot din țara noastră și ne mândrim noi ca români cu personalitatea domniei sale, fiind specialist în medicină.

[11] Informație publică disponibilă pe site-ul https://www.g4media.ro, accesat la data de 13.12.2022.
[12] Informație publică disponibilă pe site-ul https://ec.europa.eu › info › gender-equality-strategy_ro, accesat la data 13.12.2022.
[13] Informație publică disponibilă pe site-ul https://www.consilium.europa.eu › press › 2015/12/07, accesat la data de 14.12.2022.
[14] Informație publică disponibilă pe site-ul https://ro.celeb-true.com/sirima-ratwatte-dias-bandaranaike-more-famously-known-sirimavo, accesată la data de 14.12.2022.

Doamna Florica Bagdasar.

Prima femeie care a făcut parte dintr-un Guvern al României a fost doamna Florica Bagdasar. "Aceasta a deținut portofoliul de ministru al Sănătății în perioada 1946 – 1948. Florica Bagdasar a absolvit Facultatea de Medicină în 1924 și 2 ani mai târziu a obținut Doctoratul. În anul 1927 s-a căsătorit cu doctorul Dumitru Bagdasar și imediat după au plecat amândoi în SUA la specializare profesională. În timp ce soțul, doctorul Dumitru Bagdasar, s-a specializat în noi tehnici de neurochirurgie, devenind un pionier în materie, Florica Bagdasar a urmat cursurile de Sănătate Publică la Harvard, obținând și bursa Rockefeller, în anul 1928. Această bursă se acorda bărbaților, însă datorită interesului ei deosebit pentru studiu, s-a făcut o excepție.

În 1929 soții Bagdasar au revenit în România, deși au avut numeroase oferte pentru a rămâne în America. În țară Florica Bagdasar a devenit medic psihiatru, dedicându-se asistenței neuropsihiatrice și educaționale a copilului. A avut numeroase și importante aporturi atât în medicină cât și în educație. În 1946 a participat la Conferința de Pace de la Paris, făcând parte din delegația oficială a României, după care a urmat o misiune specială la Stockholm. La întoarcerea în țară este numită la conducerea ministerului Sănătății, în urma morții soțului său. Astfel, Florica Bagdasar a ajuns prima femeie din țara noastră numită în funcția de ministru. După ce a fost decorată cu Ordinul Steaua Republicii Populare Române, în 1948, a fost eliberată din funcție de către autoritățile comuniste fără vreo explicație[15]."

Doamna Viorica Dăncilă

Acum, după ce am vorbit despre prima doamnă ministru din România, este cazul să amintim și despre prima femeie din istorie care a ocupat funcția de prim-ministru la noi în țară. Din documentarea efectuată dar fiind și martoră la momentul când țara noastră a avut o femeia prim-ministru, prezint în continuare pe doamna Viorica Dăncilă.

„La data de 29 ianuarie 2018, Viorica Dăncilă, în vârstă de 56 de ani, este desemnată prim-ministru. Ea a fost consilier local și județean, până în anul 2009, când a foat aleasă ca europarlamentar. În Parlamentul European a avut 2 mandate succesive până în anul 2018.[16] Din componența Guvernului Dăncilă au făcut parte 8 femei. Încă de la început, doamna Dăncilă și-a arătat interesul cu privire la promovarea drepturilor femeilor în toate domeniile vieții sociale, inclusiv în funcții politice la cel mai înalt nivel. În programul de guvernare, a avut inclus un capitol

[15] Informație publică disponibilă pe site-ul https://www.rador.ro › Documentar accesată la data de 15.12.2022.

[16] Informație publică disponibilă pe site-ul Viorica Dăncilă, Istoria în Imagini în Fruntea Guvernului și A PSD | Libertatea accesată la data de 29.12.2022.

privind condiția tuturor femeilor din România și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice. Premierul Viorica Dăncilă a pus accent pe egalitatea de gen[17]”.

„La data de 10 octombrie 2019 Guvernul Dăncilă a fost destituit cu 238 de voturi pentru din totalul de 244 de voturi exprimate prin moțiune de cenzură[18]”.

IV. Concluzii

În urma analizării documentare a temei pe care am propus-o, subliniez în continuare câteva concluzii la care am ajuns.

Să ajungi să deții o funcție de ministru sau chiar prim-ministru este posibil în zilele noastre, indiferent dacă ești femeie sau bărbat. Legislația permite să se întâmple acest lucru și mă refer atât la Constituția României revizuită cât și Codul administrativ. Din acest punct de vedere, teoretic apeciez că legislația din țara noastră este armonizată cu legislația europeană, permițând, conform principiului egalității de șanse, oricărei persoane să se poată remarca ca un bun specialist și să ajungă într-o funcție importantă în Guvern și mă refer la ministru sau chiar la prim-ministru.

O altă concluzie la care am ajuns este că potrivit legislației, procedura învestiturii în funcție a Guvernului presupune parcurgerea a patru etape, larg detaliate de mine în lucrare.

Cele trei exemple pe care le-am propus le apreciez relevante pentru studiul meu pentru că au în vedere, din punct de vedere istoric deținerea pentru prima data în țara respectivă, pe de o parte a funcției de prim-ministru de către o femeie, iar pe de altă parte, deținerea pentru prima dată a funcției de ministru pentru statul documentat.

În acest sens, lucrarea mea a prezentat cazurile următoare:

- Doamna Sirimavo Bandaranaike, prima femeia prim-ministru din lume (Sri Lanka);
- Doamna doamna Florica Bagdasar, prima femeie ministru în România.
- Doamna Viorica Dăncilă, prima femeia prim-ministru în România;

Cât privește studiul de caz, din documentarea pe care am efectuat-o pentru a putea culege câteva exemple relevante, am observat că, în România avem foarte multe exemple de femei remarcabile care conduc unele dintre cele mai mari companii din țară.

---

[17] Informație publică disponibilă pe site-ul VIORICA DĂNCILĂ: "Ca prima femeie prim-ministru al României, înțeleg responsabilitatea pe care o am" - 08.03.2019 | BURSA.RO accesată la data de 29.12.2022.

[18] Informație publică disponibilă pe site-ul Guvernul Viorica Dăncilă - Wikipedia accesată la data de 29.12.222.

Cu toate acestea, la nivel politic și în administrația publică, apreciez că, în prezent reprezentarea femeilor este foarte scăzută.

Referințe

- Antonie Iorgovan, Tratat de drept administrativ, volumul I, ed. a-4-a, Ed.C.H. Beck, București, 2005;
- Elena Emilia Ștefan, Drept Administrativ, Partea I, Curs Universitar, Ediția a III a, revizuită, completată și actualizată, Editura Universul Juridic, București, 2019;
- V. Vedinaș, Codul administrativ adnotat. Noutăți, examinare comparativă, note explicative, Editura Universul Juridic, București, 2019.
- Constituția României revizuită;
- Ordonanța de urgență a Guvernului nr.57/2019, publicată în Monitorul Oficial nr. 555 din 5 iulie 2019, cu ultima modificare și ocmpletare prin Legea nr.19/2023, publicată în Monitorul Oficial nr.28 din 10 ianuarie 2023.
- https://www.gov.ro/ro/guvernul/cabinetul-de-ministri, cu ultima accesare la data de 31.12.2022;
- https://ro.wikipedia.org/wiki/List%C4%83_de_femei_mini%C8%99tri_rom%C3%A2ne accesat la data de 09.12.2022;
- https://ziare.com›Politic›femei guvern ciuca accesat la data de 13.12.2022;
- https://www.g4media.ro accesat la data de 13.12.2022;
- https://ec.europa.eu › info › gender-equality-strategy_ro accesat la data 13.12.2022;
- https://www.consilium.europa.eu›press›2015/12/07 accesat la data de 14.12.2022;
- https://ro.celeb-true.com/sirima-ratwatte-dias-bandaranaike-more-famously-known-sirimavo accesată la data de 14.12.2022;
- Viorica Dăncilă, Istoria în Imagini în Fruntea Guvernului și A PSD | Libertatea, accesată la data de 29.12.2022;
- Viorica Dăncilă: "Ca prima femeie prim-ministru al României, înțeleg responsabilitatea pe care o am" - 08.03.2019 | BURSA.RO, accesată la data de 29.12.2022;
- Guvernul Viorica Dăncilă - Wikipedia, accesată la data de 29.12.222;
- https://www.rador.ro› Documentar, accesată la data de 15.12.2022.

INFORMATIZAREA ADMINISTRAȚIEI PUBLICE SAU TRECEREA DE LA DOSARUL CU ȘINĂ LA SISTEMUL ONLINE (CONTUL ELECTRONIC)

Andreea Iulia CONSTANTIN*

Abstract

Tema pe care o analizez în prezenta lucrare este una de mare actualitate și ne interesează nu numai pe noi studenții ci și întreaga societate. Este o realitate a zilelor noastre faptul că societatea a evoluat, nivelul cunoașterii și al evoluției tehnologice este incomparabil astăzi față de acum 100 de ani.

Studentă fiind am interacționat de multe ori cu autoritățile statului și în ultima perioadă, peste tot în jurul nostru atunci când pășești pragul unei autorități, ești îndrumat să-ți creezi un cont online. Din acest de vedere, apreciez că tendința societății este de a se adapta acestei necesități, de conectare, de ușurință în comunicare, atât în mediul privat cât și în cel public. În acest sens, în cuprinsul lucrării mă voi concentra, pe de o parte, asupra precizării cadrului legal care permite digitalizarea administrației publice și, pe de altă parte voi prezenta un studiu de caz.

Prin urmare, lucrarea mea analizează perspectiva studentului asupra informatizării administrației publice.

Cuvinte cheie: *Cod administrativ, administrație publică, Autoritatea Pentru Digitalizarea României, Spațiul Privat Virtual, ghișeu.*

I. Introducere

În anul 2001, Guvernul a adoptat o strategie privind informatizarea administrației publice și mă refer la Hotărârea de Guvern nr. 1007/2001 pentru aprobarea Strategiei Guvernului privind informatizarea administrației publice[1].

De la acel moment și până în prezent, administrația publică face pași spre modernizare și s-a adaptat nevoilor cetățeanului. Din punctul meu de vedere, nu cred că greșesc când afirm că, în prezent, putem vorbi de o tendință în toate domeniile, public și privat de informatizare. De asemenea, în același timp cu tendința pentru digitalizare, consider important să precizez și faptul că, în

* Studentă, Facultatea de Relații Internaționale și Administrație Publică, Universitatea „Nicolae Titulescu", e-mail: andreeal45021@univnt.ro; Acest studiu a fost coordonat de conf. univ. dr. Elena Ștefan, e-mail: stefanelena@univnt.ro.

[1] Hotărârea de Guvern nr. 1007/2001, pentru aprobarea Strategiei Guvernului privind informatizarea administrației publice, publicată în Monitorul Oficial nr. 705 din 6 noiembrie 2001.

administrația publică a intervenit codificarea, prin adoptarea în anul 2019 a Codului administrativ[2].

Din punct de vedere a structurii, fac precizarea că am conceput lucrarea, în primul rând pornind de la definirea conceptelor. În al doilea rând am procedat la identificarea legislației. În final, am considerat absolut necesar să exemplific modalitatea în care în zilele noastre funcționează informatizarea administrației publice, dincolo de teorii și strategii guvernamentale. Astfel, în acea secțiune finală, am cules mai multe exemple pe care le-am centralizat prin intermediul unui studiu de caz.

Din această perspectivă, apreciez cea mai interesantă parte a lucrării ca fiind studiul de caz deoarece am efectuat acea cercetare științifică, curioasă fiind, cu scopul declarat să identific exemple de autorități publice, de la orice nivel: central, intermediar sau local, care s-au aliniat tendințelor de informatizare și care au și implementat un asemenea sistem.

II. Conținutul lucrării

2.1. Strategia Guvernului de informatizare a administrației publice

În conformitate cu Constituția României, noțiunea de „administrație publică" face referire la autoritățile ce sunt cuprinse în administrația publică centrală de specialitate și cea locală, având ca activități cu specific administrativ, tehnic ce pun legea în aplicare ca sens restrâns și de asemenea ca larg cuprinzând Președintele și Guvernul, drept autorități de administrație publică.

Potrivit autorilor[3] de cursuri de drept administrativ, pentru identificarea autorităților publice ne ajută demersul de analizare a Constituției României, revizuite. Precizez faptul că, Titlul III din Constituția României se intitulează „Autoritățile publice" și acesta cuprinde următoarele capitole: Parlamentul; Președintele României; Guvernul; Relațiile dintre Parlament și Guvern; Administrația publică; Justiția. Așadar, cum bine afirmă autorii de drept administrativ, aceste instituții publice desfășoară activitate de administrare publică doar la nivel central și local[4].

---

[2] Ordonanță de Urgență nr. 57/2019 din 3 iulie 2019, privind Codul administrativ, emisă de Guvernul României și publicată în Monitorul Oficial nr. 555 din 5 iulie 2019.

[3] Precizez faptul că în prezenta lucrare, informațiile prezentate sunt documentate din două surse: partea teoretică din cursul de drept administrativ Partea I și caietul de seminar Partea I al doamnei conf.univ.dr. Elena Emilia Ștefan și la care voi face referire în cuprisul lucrării. Pe de altă parte, documentarea mea a inclus și legislație precum și, am efectuat o cercetare informatică, cu precizarea surselor la notele de subsol următoare.

[4] Pentru mai multe detalii despre acest subiect a se vedea lucrarea: Elena Emilia Ștefan, „*Manual de drept administrativ" Partea I, Caiet de seminar*, Editura Universul Juridic, București, 2019, paginile 28-29.

Primul document important, în opinia mea, pe care îl analizez în această secțiune este: **Strategia de informatizare a administrației publice**.

Strategia de informatizare a administrației publice a Guvernului adoptată în Hotărârea Guvernului nr. 1007/2001[5] se referă la: utilizarea metodelor specifice tehnologiei informației în modernizarea noastră administrativă, recomandând ca participarea tuturor ramurilor administrative să fie pusă în funcțiune imediat, implementată de urgență și să demonstreze eficiența acestora prin furnizarea de servicii adecvate cetățenilor și agenților economici, în sentimentul unui răspuns satisfăcător la nevoile în creștere ale societății, atât urgente, cât și larg răspândite, în ceea ce privește schimbarea și modernizarea. Aceste acțiuni, spune actul respectiv, nu pot fi inițiate izolat, ci trebuie să formeze un set organic și coerent de inițiative, inclusiv infrastructură, instrumente de lucru, sisteme de distribuție, conținut, managementul schimbării și modificări legislative. Potrivit Strategiei Guvernului privind informatizarea administrației publice, beneficiarii informatizării, serviciului sunt cetățenii și subiecții economici.

Conform Hotărârii Guvernului nr. 1007/2001 privind informatizarea administrației publice, obiectivele generale sunt:

- „Cetăţenii se pot bucura de orice serviciu public la care au dreptul, indiferent de locul de reşedinţă sau de jurisdicţia teritorială, prin depunerea unei cereri la orice oficiu administrativ abilitat să exercite serviciul corespunzător.

Cetăţenilor care solicită servicii nu le este permis să furnizeze alte informaţii personale decât documentele personale de identitate aflate deja în bazele de date ale oricărei administraţii publice. Odată identificat cetățeanul corespunzător, sistemul informațional al ghișeului trebuie să poată furniza toate informațiile necesare direct de la orice agenție sau departament care le deține, pentru a autoriza executarea serviciului solicitat.

Cetăţenii nu au nevoie să ştie cum organizează statul furnizarea de servicii sau la ce departament solicită, dar pot aplica pentru servicii în întregime în funcţie de nevoile lor, fără să ştie cu ce se ocupă fiecare agenție.

Cetăţenii trebuie să poată notifica administraţiei orice schimbare în viaţa lor sau (în măsura în care poate fi relevantă) în viaţa unui terţ o singură dată, în momentul producerii evenimentului. Această notificare va avea automat efectul corespunzător. Administrația va păstra un dosar separat pentru fiecare cetățean, permițându-i acestuia să transmită modificări tuturor instituțiilor interesate și să activeze serviciile corespunzătoare.”

Un al doilea act administrativ pe care îl menționez referitor la tema lucrării mele este: **Ordonanța de Urgență nr. 89 din 27 iunie 2022**. Acest act

[5] Hotărâre de Guvern nr. 1007/2001, pentru aprobarea Strategiei Guvernului privind informatizarea administrației publice, publicat în Monitorul Oficial nr. 705 din 6 noiembrie 2001.

administrativ se referă la înființarea, administrarea și dezvoltarea infrastructurilor și serviciilor informatice de tip cloud utilizate de autoritățile și instituțiile publice.

Ordonanța de Urgență nr. 89 din 27 iunie 2022[6] privind înființarea, gestionarea și dezvoltarea infrastructurii și serviciilor informatice tip cloud utilizate de autoritățile și instituțiile publice în contextul Pandemiei COVID -19 (...) au arătat că autoritățile și instituțiile publice ale statelor membre ale Uniunii Europene folosesc din ce în ce mai mult tehnologiile cloud datorită avantajelor tehnice și economice în prelucrarea și stocarea datelor, precum și disponibilitatea serviciilor, ceea ce duce la investiții[7]. De asemenea, în avantajul de a genera economii substanțiale în ceea ce privește și cheltuielile de operare, având în vedere faptul că implementarea infrastructurii bazate pe cloud în sectorul public este o prioritate pentru planul de guvernare al guvernului României[8].

Un al treilea act legislativ pe care îl menționez în lucrarea mea, în strânsă legătură cu tema este **Legea nr.242 din 20 iulie 2022 privind schimbul de date între sisteme informatice și crearea Platformei naționale de interoperabilitate**.

Legea nr.242 din 20 iulie 2022[9] are drept scop adoptarea unor măsuri referitoare la tehnologii, echipamente, programe software și datele utilizate de acestea, în vederea contribuirii la creșterea gradului de interconectare între sistemele informatice ale autorităților și instituțiilor publice și la facilitarea schimbului de date între acestea, pornind de la principiile și obiectivele Cadrului european de interoperabilitate (art. 1 alin.1).

Obiectivul declarat al acestei legi, conform art.1 alin.(4) este de creștere a calității serviciilor publice prin facilitatea schimbului de date între sisteme informatice, reducerea sarcinilor birocratice și administrative ale persoanelor fizice și juridice și creșterea transparenței utilizării datelor de către autoritățile și instituțiile publice.

În fine, ultimul act normativ pe care îl menționez, referitor la subiectul analizat, este **Ordonanța Guvernului nr.38/2020** privind utilizarea înscrisurilor în formă electronică la nivelul autorităților și instituțiilor publice[10]. Prin act normativ act s-a creat cadrul legal pentru utilizarea la nivelul autorităților și instituțiilor publice a semnăturii electronice și a documentelor electronice. De asemenea, începând cu data intrării în vigoare a acestei ordonanțe autoritățile și instituțiile

---

[6] Ordonanța de Urgență nr. 89/2022, privind înființarea, administrarea și dezvoltarea infrastructurilor și serviciilor informatice de tip cloud utilizate de autoritățile și instituțiile publice, publicată în Monitorul Oficial nr. 638 din 28n iunie 2022.

[7] Pentru mai multe detalii, a se vedea și sursa publică, disponibilă online la adresa de internet: https://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2022/06/OUG-13.pdf, accesată la data de 24.02.2023.

[8] Idem.

[9] Legea nr. 242/2022 privind schimbul de date între sisteme informatice și crearea Platformei naționale de interoperabilitate, publicată în Monitorul Oficial nr. 752 din 27 iulie 2022.

[10] Ordonanța Guvernului nr.38/2020 privind utilizarea înscrisurilor în formă electronică la nivelul autorităților și instituțiilor publice, publicată în Monitorul Oficial nr. 289 din 7 aprilie 2020.

publice au obligația primirii înscrisurilor semnate cu semnătură electronică. Deși este un act normativ care are doar 6 articole, îl apreciez un act modern, chiar dacă este emis în plină pandemie, prin care au autoritățile și instituțiile publice încearcă să se adapteze cerințelor de simplificare a activității lor zilnice și de eliminare a munților de hârtie care se depun la orice cerere, eliminând birocrația din administrația publică.

2.2. Autoritatea pentru Digitalizarea României

În această secțiune voi prezenta o instituție care are competențe în domeniu și mă refer la Autoritatea pentru Digitalizarea României. Am apreciat necesar să aduc în lucrarea mea informații și despre aceasta, întrucât nu multă lume cunoaște cine este și cu ce se ocupă această instituție.

Autoritatea pentru Digitalizarea României (ADR) reprezintă agenția guvernamentală, înființată în anul 2020, care se ocupă cu realizarea și implementarea strategiilor și politicilor publice în domeniul digitalizării. Președintele Autorității pentru Digitalizarea României, dl. Dragoș Cristian Vlad, o privește ca fiind principalul vector în transformarea digitală a sectorului public în momentul actual[11].

Autoritatea pentru Digitalizarea României s-a înființat prin Hotărârea de Guvern nr.89 din 20 ianuarie 2020[12]. Această instituție publică are și o pagină de internet dedicată, unde putem afla foarte multe informații. Mă refer la pagina de internet: https://www.adr.gov.ro/#.

Potrivit art. 1 din actul normativ de înființare: “Autoritatea pentru Digitalizarea României se organizează și funcționează ca structură cu personalitate juridică în subordinea Ministerului Cercetării, Inovării și Digitalizării, având rolul de a realiza strategiile și politicile publice în domeniul trnsformării digitale și societății informaționale și de a coordona implementarea acestora, precum și rolul de a asigura monitorizarea și controul asupra respectării reglementărilor interne și internaționale în domeniul transformării digitale și societății informaționale”.

Autoritatea pentru Digitalizarea României are sediul principal în București.

Conducerea Autoritatea pentru Digitalizarea României, potrivit art. 8 din actul normativ de înființare, este asigurată de un președinte cu rang de secretar de stat, numit și eliberat prin decizie a prim-ministrului. Președintele conduce întreaga activitate a instituției și reprezintă instituția în raporturile cu autoritățile publice, instituții și organizații, precum și cu persoanele fizice și juridice din țară și din

[11] Informație publică disponibilă pe site-ul https://ro.linkedin.com/company/digitalizarearomaniei , accesat în data de 01/01/2023

[12] Hotărârea de Guvern nr.89 din 20 ianuarie 2020 privind organizarea și funcționarea Autorității pentru Digitalizarea României, publicată în Monitorul Oficial nr. 113 din 13 februarie 2020.

străinătate. Numărul maxim de posturi este de 285 iar personalul Autorității pentru Digitalizarea României este compus din funcționari publici și personal contractual.

Pentru atingerea obiectivelor și îndeplinirea atribuțiilor și responsabilităților sale, Autoritatea pentru Digitalizarea României poate înființa structuri teritoriale, la nivel regional sau județean, fără personalitate juridică, prin decizia președintelui ADR, supusă pe cale administrativă aprobării Ministerului Cercetării, Inovării și Digitalizării, având competențe în spijinirea implementării proiectelor de transformare digitală.

De asemenea, potrivit art.7, Autoritatea pentru Digitalizarea României, în sensul interconecării autorităților publice ale statului prin utilizarea infrastructurii de comunicații electronice, precum și pentru operaționalizarea cloudului guvernamental, ADR colaborează cu Serviciul de Telecomunicații Speciale și Serviciul Român de Informații.

Termeni utilizati în actul normativ de înființare pe care apreciez că este bine să îi cunoaștem, aceștia fiind descriși în art. 4 din actul normativ de înființare a instituției:

- "a) *serviciu public electronic:* serviciul prestat către sectorul public, sectorul privat sau societatea civilă, de către o entitate publică sau de către o entitate privată, în numele unei entități publice, în condițiile legii, utilizând soluții oferite de tehnologia informației.

- b) *transformare digitală:* utilizarea de către o entitate publică sau privată a soluțiilor oferite de tehnologia informației pentru transformarea optimală a fluxurilor operative necesare îndeplninirii obiectului activităților specifice, precum și utlizarea de către un ansanblu de entități a soluțiilor oferite de tehnologia informației pentru asigurarea interoperabilității tehnice și semantice a fluxurilor de date și informații.

- c) *interoperabilitate*: capacitatea instituțiilor și autorităților publice de a partaja informații și cunoștințe, prin intermediul sistemelor informatice, atât în interiorul administrației publice, cât și cu sectorul privat și cu societatea civilă, în condițiile legii, în scopul furnizării de servicii publice electronice.

- d) *cloud*: rețea partajată de resurse informatice care pot fi puse la dispoziție sau eliberate în mod rapid și flexibil, minimizând efortul managerial și interacțiunea cu furnizorul serviciului de acces la aceste resurse."

În data de 19 aprilie 2022, Autoritatea pentru Digitalizarea României a prezentat datele primei monitorizări a gradului de digitalizare a sistemelor informatice aferente evenimentelor de viață incluse în Politica de e-guvernare, document strategic aprobat în iunie 2021 de Guvernul României. Astfel, din informațiile publice, aflăm că funcționarii de la Autoritatea pentru Digitalizarea României au arătat gradul de digitalizare a statului român ce se afla la 21% în anul

2020, iar până în anul 2030 acesta trebuie să crească la 100%, conform Busolei Digitale, strategia în domeniul digitalizării a Uniunii Europene.[13]

Tot din informațiile publice, aflăm că “Autoritatea pentru Digitalizarea României încurajează instituțiile publice, dar și pe cele din mediul privat, să treacă la următorul nivel în asigurarea unor servicii rapide, sigure și eficiente. Își însușește să îndeplinească misiunea pe care și-a asumat-o. Prin reușite, urmăresc să îi convingă pe cetățenii României că transformarea digitală le poate schimba viața, în cel mai bogat sens al cuvântului.

Vor construi și eficientiza procese, le vor standardiza, se vor implica în elaborarea unor legi corecte și clare, vor acorda asistență administrațiilor publice centrale și locale pentru a rezolva probleme concrete, punctuale.

Vor înlocui cozile de la ghișee cu servicii publice online de calitate[14]”.

Potrivit art. 6 din actul normativ de înființare, personalul cu atribuții de monitorizare și inspecție din cadrul Autorității pentru Digitalizarea României se stabilește prin decizie a Președintelui ADR din rândul funcționarilor publici.

III. Studiu de caz

În această secțiune am efectuat o cercetare informatică pentru a descoperi exemple de instituții și autorități publice care se aliniază trendului de informatizare a administrației publice.

Primul exemplu la care mă refer este Ghișeul.ro.

Ce este Ghișeul.ro?

Ghișeul.ro (https://www.ghiseul.ro/ghiseul/public/) este un sistem electronic prin care se pot plăti online impozite și taxe. Acesta primește dispoziții de plată online, timp încadrat în cele 7 zile din 7 și 24 ore din 24, neîncetat disponibil. Utilizatorii site-ului pot depune posibil plata impozitelor și taxelor, prin cardul bancar către instituțiile înrolate în sistem[15]. Pe acest portal se pot plăti inclusiv amenzi nu doar impozite și taxe.

La data de 24.02.2023 când finalizez documentare acestei lucrări, aflăm că pe site-ul ghiseul.ro sunt înregistrați un număr de 1657018 de utilizatori activi[16].

Conform informațiilor publice comunicate de Autoritatea pentru Digitalizarea României, de la începutul anului 2023, peste 150.000 de români și-au făcut cont pe Ghișeul.ro. De asemenea, în același interval platforma a procesat peste

---

[13] Informație publică disponibilă pe site-ul https://www.linkedin.com/posts/digitalizarearomaniei_adr-digitalizaezmromaesnia-activity-6922234658654986240-LMp5?utm_source=share&utm_medium=member_desktop, accesat în data de 01/01/2023.

[14] Informație publică disponibilă pe site-ul https://www.adr.gov.ro/ , accesat în data de 07/12/2022

[15] Informație publică disponibilă pe site-ul https://www.ghiseul.ro/ghiseul/public/ accesat în data de 24/02/2023.

[16] Idem.

990.000 de tranzacții online- fiecare dintre ele cu Zero comision, suma colectată ridicându-se la peste 330 de milioane de lei[17].

Este important să cunoaștem că https://www.ghiseul.ro/ghiseul/public/ este o platformă administrată de Autoritatea pentru Digitalizarea României și susținută de APERO- Asociația Pentru Plăți Electronice din România[18].

Spaţiul Privat Virtual

Spaţiul Privat Virtual (SPV) este un serviciu gratuit, al ANAF- Agenția Națională de Administrare Fiscală[19], accesibil permanent, care oferă o serie de beneficii utilizatorilor săi, cum ar fi: informaţii cu privire la obligaţiile fiscale; posibilitatea de a primi acte administrativ fiscale și alte documente; informaţii cu privire la contribuţiile sociale; acces și la alte servicii electronice pe care SPV le oferă[20].

În SPV - Spaţiul Privat Virtual se pot depune electronic documente, de către noi contribuabilii, cu semnătură electronică.

Cazier judiciar online

Din massmedia aflăm că, la data de 21.02.2023, peste 30.000 de caziere judiciare au fost eliberate gratuit, online, în primele trei săptămâni de la integrarea serviciului în platforma Ghiseul.ro[21].

"Mai multe primării din țară și-au mutat activitatea în online prin servicii digitalizate oferite de soluția CityManager. Concret, printre serviciile pe care le pot accesa administrațiile locale care au implementat această soluție de e-guvernare, se numără cele de depunere de documente online, semnalarea online a problemelor, plata taxelor, impozitelor și amenzilor online prin metode moderne (QR Code, Cod bare, Mobile Wallet, online banking): ședințe de Consiliu locale online, registratură

[17] Informație publică disponibilă pe site-ul https://www.adr.gov.ro/30-000-de-caziere-judiciare-au-fost-eliberate-gratuit-online-in-primele-trei-saptamani-de-la-integrarea-serviciului-in-platforma-ghiseul-ro/, accesat în data de 24/02/2023.

[18] Informație publică disponibilă pe site-ul https://www.adr.gov.ro/30-000-de-caziere-judiciare-au-fost-eliberate-gratuit-online-in-primele-trei-saptamani-de-la-integrarea-serviciului-in-platforma-ghiseul-ro/, accesat în data de 24/02/2023.

[19] A se vedea https://www.anaf.ro/anaf/internet/ANAF/servicii_online/Inregistrare_persoane_fizice, accesat în data de 24/02/2023.

[20] Informație publică disponibilă pe site-ul https://www.anaf.ro/ , accesat în data de 18/12/2022.

[21] Informație publică disponibilă pe site-ul https://www.mediafax.ro/social/peste-30-000-de-caziere-judiciare-online-au-fost-eliberate-in-trei-saptamani-21630509, accesat la data de 24.02.2023.

electronică, verificarea online a documentelor, eliberarea online a documentelor precum certificate fiscale, adeverințe din Registrul Agricol.[22]”

Oficiul Național al Registrului Comerțului pune la dispoziție o serie de servicii online, după cum urmează:

- servicii online pentru persoane fizice și juridice în vedera înregistrărilor specifice pentru desfășurarea activităților autorizate;
- servicii online- Registrul beneficiarilor reali dar și
- servicii online- Buletinul procedurilor de insolvență, așa cum reiese din pagina de internet a instituției: https://portal.onrc.ro/ONRCPortalWeb /ONRCPortal.portal.

Alte exemple de interacțiuni online pot fi petițiile. Spre exemplu, petiții online pot fi trimise către Poliția Română, Jandarmeria Română, Poliția de Frontieră Română chiar pe site-urile acestora.[23]

IV. Concluzii

Apreciem că prin documentarea pe care am efectuat-o am oferit informații despre tendința care există acum în societate, anume eliminarea dosarelor cu șină și trecerea la spații electronice, la informatizare. Acest lucru nu este specific numai autorităților publice cât și mediului privat, fiind o tendință general în societate.

În lucrarea mea am amintit despre cadrul legal care oferă posibilitatea să se întâmple digitalizarea. În acest sens, pe lîngă acte normative, într-o secțiune distinctă am analizat și prezentat informații despre Autoritatea pentru Digitalizarea României.

De asemenea, am efectuat o cercetare pentru a vedea câteva exemple de sisteme electronice funcționale, la nivelul autorităților publice. În acest sens am identificat spre exemplu: ghișeul.ro sau SPV- Spațiul Privat Virtual dar și alte exemple.

Prin urmare, apreciez că, pe de o parte sistemele elctronice de la nivelul autorităților publice ne pot simplifica viața și ne scutesc atât de multele documente în format fizic pe care trebuie să le avem mereu cu noi atunci când solicităm un document (certificate, cazier, adeverință etc), cât și, ne scutesc de cozile interminabile din fața ghișeelor, de multe ori instituțiile având un orar scurt.

De asemenea, faptul că putem plăti o taxă pe site-ul ghiseul.ro, cu Zero comision, este de asemenea foarte atractiv și încurajator, accesul fiind făcut de oriunde ne-am afla.

---

[22] Informație publică disponibilă pe site-ul https://smartcityblog.ro/mai-multe-primarii-din-tara-si-au-mutat-activitatea-in-online-prin-servicii-digitalizate-oferite-de-solutia-citymanager/ , accesat în data de 18/12/2022.

[23] Informație publică disponibilă pe site-ul https://www.mai.gov.ro/contact-center/vreau-sa-trimit-o-petitie/ , accesat în data de 18/12/2022.

Cu toate acestea, deși informatizarea este ceva ce este modern și pare foarte frumos și ideal, pentru mulți dintre noi, este un lucru dificil, poate imposibil deoarece la acest moment în societatea românească nu toți oamenii au telefoane sau telefoane moderne ce permit acces la internet, calculatoare sau acces la internet în general.

În concluzie, din această perspectivă, apreciem în mod deosebit faptul că se dorește implementarea de soluții moderne care să ne ușureze viața în raport cu autoritățile publice dar, credem că vor trece mai mulți ani până când acest sistem digital va fi efectiv funcțional, la nivelul întregii țări.

Referințe

- Elena Emilia Ștefan, „Manual de drept administrativ" Partea I, Caiet de seminar, Editura Universul Juridic, București, 2019;
- Constituția României revizuită;
- Legea nr. 242/2022 privind schimbul de date între sisteme informatice și crearea Platformei naționale de interoperabilitate, publicată în Monitorul Oficial nr. 752 din 27 iulie 2022;
- Ordonanță de Urgență nr. 57/2019 din 3 iulie 2019, privind Codul administrativ, emisă de Guvernul României și publicată în Monitorul Oficial nr. 555 din 5 iulie 2019;
- Ordonanța Guvernului nr.38/2020 privind utilizarea înscrisurilor în formă electronică la nivelul autorităților și instituțiilor publice, publicată în Monitorul Oficial nr. 289 din 7 aprilie 2020;
- Ordonanța de Urgență nr. 89/2022, privind înființarea, administrarea și dezvoltarea infrastructurilor și serviciilor informatice de tip cloud utilizate de autoritățile și instituțiile publice, publicată în Monitorul Oficial nr. 638 din 28 iunie 2022;
- Hotărârea de Guvern nr. 1007/2001, pentru aprobarea Strategiei Guvernului privind informatizarea administrației publice, publicată în Monitorul Oficial nr. 705 din 6 noiembrie 2001;
- Site-ul https://www.adr.gov.ro/ , accesat în data de 07/12/2022;
- Site-ul https://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2022/06/OUG-13.pdf, accesată la data de 24.02.2023;
- Site-ul https://www.ghiseul.ro/ghiseul/public/ , accesat în data de 18/12/2022;
- Site-ul https://www.anaf.ro/, ultima accesare în data de 24.02.2023;
- Site-ul https://smartcityblog.ro/mai-multe-primarii-din-tara-si-au-mutat-activitatea-in-online-prin-servicii-digitalizate-oferite-de-solutia-citymanager/, accesat în data de 18/12/2022;
- Site-ul https://www.mai.gov.ro/contact-center/vreau-sa-trimit-o-petitie/ , accesat în data de 18/12/2022;
- site-ul https://www.mediafax.ro/social/peste-30-000-de-caziere-judiciare-online-au-fost-eliberate-in-trei-saptamani-21630509, accesat la data de 24.02.2023.

FEMEIA ȘEF DE STAT

Camelia Andreea ȚOLE[*]

Abstract

Subiectul pe care îl analizez în prezenta lucrare este de actualitate și îl apreciez interesant, întrucât în zilele noastre vedem implicate și femei la vârful administrației publice. Studentă fiind în anul II la Facultatea de Relații Internaționale și Administrație Publică, mi-a atras atenția tematica în cadrul cursului de drept administrativ, ocazie cu care am studiat autoritățile publice din țara noastră. Din istorie cunoaștem faptul că femeile cu greu au fost implicate în viața politică, fiind un domeniu în care s-au evidențiat în general bărbații.

Din această perspectivă, în lucrarea mea voi prezenta regimul juridic al procedurii prin care o persoană ajunge în fruntea statului, prin analiza legislației în vigoare și mă refer în primul rând la Constituție. Obiectivul lucrării mele este așadar, acela de a cunoaște cât mai mult despre subiectul analizat, în ideea că oricine se poate afla în situația să candideze pentru o asemenea funcție de demnitate publică. De asemenea, lucrarea va avea și un studiu de caz în care voi exemplifica state în care conducerea este asigurată de către o femeie. La finalul lucrării mele se vor afla câteva concluzii în urma analizării acestei teme.

Cuvinte cheie: *Constituție, Președinte, autoritate publică, femeie, lege.*

I. Introducere

Lucrarea mea analizează femeia implicată în cadrul administrației publice. Din totalul autorităților care compun administrația publică din țara noastră am ales funcția de șef de stat - Președintele. Motivul alegerii acestei teme este acela al cunoașterii, pe de o parte a regimului juridic în care o persoană poate candida și ocupa cea mai înaltă funcție de demnitate publică în statul român și în acest sens am documentat Constituția și legea organică a alegerii în funcție a Președintelui României dar și cursuri de drept administrativ[1].

Pe de altă parte, am fost curioasă să documentez, dacă în istoria constituțională a statelor lumii această funcție a fost ocupată și de femei și de ce nu, să cercetez dacă și în prezent există femei care ocupă funcția de Președinte. În acest

[*] Studentă, Universitatea Nicolae Titulescu, Facultatea de Administrație Publică email: camelial44200@univnt.ro Acest studiu a fost coordonat de dna conf.univ.dr. Elena Emilia Ștefan, email: stefanelena@univnt.ro.

[1] Sursa principală de documentare doctrinară este cursul de drept administrativ al dnei conf. univ. dr Elena Emilia Ștefan, publicat la Editura Universul Juridic, București.

sens, lucrarea mea are mai multe surse informatice deoarece documentarea acestei secțiuni este exclusiv cercetarea paginilor de internet, sens în care am notat la notele de subsol, sursele celor identificate, acestea fiind informații publice.

În cadrul lucrării mele vor fi aflate răspunsuri la subiecte, spre exemplu despre: condițiile legale cerute pentru candidatura la funcția de Președinte, durata mandatului, dacă persoana trebuie să facă parte dintr-un partid politic pentru a candida dar și alte informații de interes general. Precizez faptul că, deși în lume, funcția de șef de stat presupune atât Președinte cât și Monarh, opțiunea mea este de a analiza funcția de Președinte, cel puțin din perspectiva faptului că forma de guvernământ în România este republică democrată.

Ca structură, lucrarea mea are o parte teoretică, de definire a conceptelor și o parte practică, aplicată, de identificare a femeilor în funcția de Președinte.

Administraţia publică reprezintă totalitatea activităților desfășurate, în regim de putere publică, de organizare a executării și de executare în concret a legii și de prestare de servicii publice, în scopul satisfacerii interesului public.

Așa cum s-a arătat la cursul de drept administrativ, noțiunea de autoritate publică desemnează pe agenţii ori funcţionarii publici care intră în contact direct şi nemijlocit cu cetăţeanul. De asemenea, potrivit doctrinei, noțiunea de autoritate publică cuprinde orice organ de stat sau al unității administrativ teritoriale care acționează în regim de putere publică pentru satisfacerea unui interes public[2].

Organele administraţiei publice reprezintă categoriile de autorităţi care, potrivit Constituţiei şi legilor, sunt chemate să execute legea, sau, în limitele legii, să presteze servicii publice, în acest scop, de prerogative specifice puterii publice. Constituția României utilizează în cuprinsul său noțiunile de autoritate publică sau autoritate a administrației publice însă nu le definește ca atare[3]. Definiția noțiunii de autoritate publică o regăsim în Codul Administrativ, în art. 5, litera K): "organ de stat sau al unității administrativ-teritoriale care acționează în regim de putere publică pentru satisfacerea unui interes public[4]".

Definiția noțiunii de autoritate a administrației publice o regăsim în Codul Administrativ, în art. 5, litera L : "autoritate publică care acționează pentru organizarea executării sau executarea în concret a legii pentru prestarea serviciilor publice".

Pe de altă parte, în Constituția României regăsim un titlu dedicat autorităților publice și anume Titlul III intitulat "Autoritățile publice' care are în structură 6 capitole: Parlamentul; Președintele României; Guvernul; Raporturile Parlamentului

[2] Elena Emilia Ștefan: Drept administrativ, Partea I: curs universitar, Ediția a III-a Editura Universul Juridic București 2019 pagina 13.
[3] Elena Emilia Ștefan: Drept administrativ, Partea I: curs universitar, Ediția a III-a Editura Universul Juridic București 2019 pagina 16.
[4] Ordonanța de urgență nr.57/2019 privind Codul Administrativ, publicată în Monitorul Oficial nr. 555 din 5 iulie 2019.

cu Guvernul; Administrația publică; Autoritatea judecătorească” De asemenea, pe lângă aceste autorități în Constituție mai sunt menționate și alte autorități publice precum:Avocatul Poporului (articolele 58, 60), Curtea de Conturi (articolul 40), Consiliul Economic și Social (articolul 141), Curtea Constituțională (articolul 142-147), etc. Așa cum autorii cursurilor de drept administrativ arată, în interiorul Constituției noțiunea de autoritate publică este utilizată atât în sens larg cât și în sens restrâns[5].

Un alt articol, important pentru dreptul administrativ, din Constituție care clarifică noțiunea de autorități publice, este art. 52: „ Persoana vătămată într-un drept al său ori într-un interes legitim, de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluţionarea în termenul legal a unei cereri, este îndreptăţită să obţină recunoaşterea dreptului pretins sau a interesului legitim, anularea actului şi repararea pagubei. Condiţiile şi limitele acestui drept se stabilesc prin lege organică. Statul răspunde patrimonial pentru prejudiciile cauzate prin erorile judiciare. Răspunderea statului este stabilită în condiţiile legii şi nu înlătură răspunderea magistraţilor care şi-au exercitat funcţia cu rea-credinţă sau gravă neglijenţă.” Acest text consacră –dreptul celui vătămat de o autoritate publică– și este temeiul constituțional al apărării cetăţenilor faţă de abuzurile autorităţilor publice, implicit al răspunderii acestora pentru pagubele produse cetăţenilor[6].

II. Cuprinsul lucrării

2.1. Condițiile cerute de lege pentru ca o persoană să ajungă în funcția de Președinte al României

Regimul politic din România consacrat prin Constituție este semi-prezidențial atenuat.

Parlamentul și Președintele României sunt aleși prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat, conform art. 62 și 81 din Constituție. Potrivit prevederilor Constituției și Legii nr. 370/2004 privind alegerea Președintelui României[7], Președintele este ales prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat, în două tururi de scrutin.

Candidatul la funcția de Președinte al României poate fi candidat independent sau candidat susținut de partide sau alianțe politice. Candidaturile propuse de partidele și de alianțele politice, precum și candidaturile independente pot fi depuse

[5] Elena Ștefan: Drept administrativ, Partea I: curs universitar, Ediția a III-a Editura Universul Juridic București 2019 pagina 20

[6] Elena Ștefan: Drept administrativ, Partea I: curs universitar, Ediția a III-a Editura Universul Juridic București 2019 pagina 22

[7] Legea nr. 370/2004 privind alegerea Președintelui României, publicată în Monitorul Oficial nr. 650 din data de 12 septembrie 2011

numai dacă sunt susținute de cel puțin 200.000 de alegători. Un alegător poate susține mai mulți candidați.

Condițiile de eligibilitate pentru candidatul la funcția de Președinte al României sunt:

- Persoana trebuie să aibă cetățenia română și domiciliul în țară, potrivit art. 16 alin. (3) din Constituție;
- Prevederile art. 37 alin. (1) din Constituție, cere candidaților la funcția de Președinte al României să aibă drept de vot. Nu au drept de vot, potrivit art. 36 alin. (2) din Constituție; debilii sau alienații mintali, puși sub interdicție, și nici persoanele condamnate, prin hotărâre judecătorească definitivă.
- Potrivit art. 37 alin. (2) din Constituție, candidații trebuie să fi împlinit, până în ziua alegerilor inclusiv, vârsta de cel puțin 35 de ani pentru a fi aleși în funcția de Președinte al României.
- Altă condiție privește interdicția din art. 37 alin. (1) din Constituție și anume, persoanei care candidează pentru funcția de Președinte al României să nu-i fie interzisă asocierea în partide politice, potrivit art. 40 alin. (3) din Constituție. Astfel, norma constituțională arată că nu pot face parte din partide politice: judecătorii Curții Constituționale, avocații poporului, magistrații, membrii activi ai armatei, polițiștii și alte categorii de funcționari publici stabilite prin lege organică.
- Ultima condiție are în vedere prevederea ce rezultă din art. 81 alin. (4) din Constituție referitoare la limitarea numărului mandatelor, astfel:"Nicio persoană nu poate îndeplini funcția de Președinte al României decât pentru cel mult două mandate. Acestea pot fi și succesive[8]."

Potrivit prevederilor Legii nr. 370/2004, este declarat ales candidatul care a întrunit în primul tur de scrutin majoritatea de voturi ale alegătorilor înscriși pe listele electorale permanente, art. 1 alin. (2a).

În cazul în care niciunul dintre candidați nu a întrunit majoritatea prevăzută la art. 1 alin. (2a) se organizează al doilea tur de scrutin la care participă numai primii doi candidați stabiliți în ordinea numărului de voturi obținute în primul tur. De această dată, este declarat ales candidatul care a obținut cel mai mare număr de voturi valabil exprimate.

Curtea Constituțională validează rezultatul fiecărui tur de scrutin, asigură publicarea rezultatului alegerilor în mass-media și în Monitorul Oficial al României și validează rezultatul alegerilor pentru funcția de Președinte al României.

Ultima etapă constă în depunerea jurământului de către Președintele a cărui alegere a fost validată, în fața Camerelor Parlamentului, reunite în ședință comună.

---

[8] Elena Ștefan: Drept administrativ, Partea I: curs universitar, Ediția a III-a Editura Universul Juridic București 2019 pagina 68.

Jurământul pe care îl va depune candidatul a cărui alegere a fost validată este prevăzut la art. 82 alin. (2) Constituție, astfel: „Jur să-mi dăruiesc toată priceperea pentru propășirea spirituală și materială a poporului român, să respect Constituția și legile țării, să apăr democrația, drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor, suveranitatea, independența, unitatea și integritatea socială a României. Așa să-mi ajute Dumnezeu!”.

2.2. Mandatul Președintelui României

Prin depunerea jurământului se produc efecte juridice, deoarece începe mandatul Președintelui, care durează până la depunerea jurământului de către noul Președinte ales.

Potrivit art. 83 alin. (1) din Constituție mandatul Președintelui României are durata de 5 ani și se exercită de la data depunerii jurământului.

Mandatul Președintelui României poate fi reînnoit o singură dată, potrivit prevederilor art. 81 alin. (4) din Constituție.

Constituția stabilește prin art. 84 alin. (1) incompatibilitățile funcției de Președinte, respectiv:

- Incompatibilitatea între funcția de Președinte al României și calitatea de membru al vreunui partid politic.
- Incompatibilitatea cu orice altă funcție publică, indiferent care ar fi domeniul în care s-ar exercita aceasta și natura funcției;
- Incompatibilitatea cu orice funcție privată.

Mandatul Președintelui României, deși are durata normală de 5 ani, pot exista situații în care să nu mai poată fi dus la termen sau poate fi prelungit.

Constituția României identifică două categorii de împrejurări, respectiv vacanța funcției (art. 97) și interimatul funcției (art. 98), cazuri în care Președintele țării nu mai poate să-și exercite funcția de Președinte.

Potrivit art. 97 din Constituție, vacanța funcției de Președinte al României intervine în caz de:

- Demisie;
- Demitere din funcție;
- Imposibilitatea definitivă de exercitare a atribuțiilor;
- Deces.

În aceste situații, mandatul Președintelui României încetează definitiv.

Un ultim aspect în acest caz este legat de faptul că, în termen de 3 luni de la data la care a intervenit funcției de Președinte al României, Guvernul va organiza alegeri pentru un nou Președinte. Demisia[9] este un act de voință unilaterală al Președintelui României și Constituția nu instituie o anumită procedură de urmat în

[9] Elena Ștefan: Drept administrativ, Partea I: curs universitar, Ediția a III-a Editura Universul Juridic București 2019 pagina 71

această situație. Pe de altă parte demiterea din funcție a Președintelui României este o sancțiune și intervine în două situații: ori în urma referendumului care a confirmat suspendarea sa din funcție, potrivit art. 96 din Constituție.

Referitor la imposibilitatea definitivă de exercitare a atribuțiilor funcției de Președinte al României, de asemenea Constituția nu cuprinde condiții de respectat în această situație. Decesul nu comportă nici un comentariu, fiind o situație naturală. Interimatul funcției de Președinte al României, potrivit art. 98 și art. 99 din Constituție intervine în situațiile următoare:

- Funcția de Președinte devine vacantă;
- Președintele este suspendat din funcție;
- Președintele se află în imposibilitate temporară de a-și exercita atribuțiile.
- Interimatul funcției de Președinte al României se asigură, potrivit Constituției, în ordine, de către președintele Senatului sau de către președintele Camerei Deputaților. Pe perioada interimatului, președintele Senatului sau al Camerei Deputaților este suspendat din funcția pe care o deține.

Potrivit Constituției, mandatul Președintelui României poate fi prelungit, prin lege organică, în caz de război sau de catastrofă. În această situație, Parlamentul apreciază gravitatea acestor circumstanțe excepționale care determină prelungirea mandatului Președintelui României.

III. Studiu de caz

În această secțiune am dorit să documentez dacă femeile au ocupat cea mai înaltă funcție de demnitate în stat[10]. De-a lungul istoriei democratice și a alegerilor libere care au avut loc de-a lungul timpului ca și femei în rolul de șef de stat au existat 22 de femei care au ocupat această funcție, și anume: Corazon Aquino, Michelle Bachelet, Nino Burjanadze, Laura Chinchilla, Cristina Fernández de Kirchner, Vigdís Finnbogadóttir, Kolinda Grabar-Kitarović, Dalia Grybauskaitė, Tarja Halonen, Gloria Macapagal Arroyo, Mary McAleese, Katalin Novák, Vjosa Osmani, Park Geun-hye, Pratibha Patil, Isabel Martínez de Perón, Mary Robinson, Dilma Rousseff, Maia Sandu, Ellen Johnson Sirleaf, Tsai Ing-wen, Salome Zurabishvili. Multe dintre ele câștigând alegerile pentru prima dată în țările de origine, unele neavând istoric politic, ci doar dorință de a face o schimbare, în bine, pentru poporul din țările lor[11].

În cele ce urmează, mi-au reținut atenția următoarele personalități care au ocupat funcția de Președinte:

---

[10] În această secțiune, sursa informațiilor prezentate este exclusiv internet, drept pentru care voi preciza la notele de subsol detaliile acestor surse.

[11] Sursa este informație publică, disponibilă la : https://ro.wikipedia.org/wiki/Categorie:Pre%C8%99edin%C8%9Bi_femei, accesat la data de 01.03.2023.

Republica Moldova – **Maia Sandu** (n. 24 mai 1972) deține funcția de președinte a Republicii Moldova din 24 decembrie 2020, după ce a câștigat alegerile prezidențiale. „Aceasta a ocupat funcția de prim-ministru al Republicii Moldova în perioada 8 iunie – noiembrie 2019 și de ministru al educației și cercetării în intervalul 24 iulie 2012 – 30 iulie 2015[12]”.

Lituania - **Dalia Grybauskaitė** (n. 01 martie 1956) „a ocupat funcția de președinte al Lituaniei din 12 iulie 2009 până la 12 iulie 2019, în anul 2013 i s-a decernat Premium Carol cel Mare. În 2004 aceasta a părăsit guvernul pentru a deveni primul comisar european lituanian. În 2009 a candidat la alegerile prezidențiale pe care le-a câștigat din primul tur, la 17 mai, cu 69% din voturi, cu o participare la vot de 51,71%. La 1 iulie a demisionat de la Comisia Europeană și unsprezece zile mai târziu a rostit jurământul în fața Seimas-ului, fiind prima femeie care ocupă postul de președinte al Lituaniei și totodată cel mai bine ales președinte al țării. Una dintre primele decizii pe care le-a avut a fost diminuarea imediată, la jumătate, a propriului salariu[13]”.

Filipine – **Corazon Aquino** (n. 25 ianuarie 1933 – d. 01 august 2009) „a fost al 11-lea președinte al Filipinelor și prima femeie cu această funcție. Aquino nu avea experiență politică însă în urma asasinării soțului său senatorul Benigno Aquino Jr., aceasta a devenit forța unificatoare a rezistenței împotriva dictaturii președintelui Ferdinand Marcos. Aceasta a candidat la alegerile prezidențiale din 1986, alegerile au fost însă câștigate de către Ferdinand Marcos însă în urma revoluții populare acesta a fost acuzat de fraudă electorală și Aquino a fost pusă în poziția de președinte pe data pe 25 februarie 1986. În timpul președinției ei au fost promulgate o nouă constituție și mai multe legi, inclusiv o reformă agrară, însă aceasta s-a confruntat și cu 7 încercări de lovitură de stat. Mandatul său a început la data de 25 februarie 1986 și a încetat la data de 30 iunie 1992[14]”.

În prezent, așa cum a reieșit din cercetarea pe care am efectuat-o, femei care ocupă funcția de șef de stat sunt:

- “Sandra Mason (n. 17 ianuarie 1949), este din Barbados și este prima președinte al statului începând cu 30 noiembrie 2021, o dată cu devenirea Barbadosului în republică prin înlăturarea reginei Elisabeta a II-a ca șef al statului.
- Ekaterini Sakellaropoulos (n. 30 mai 1956), este președintele Greciei și președintele Consiliului de Stat al Greciei, a fost aleasă președinte al Republicii Elene pe 22 ianuarie 2020 fiind votată de 261 din 300 de parlamentari.

[12] Sursa este informație publică, disponibilă la : https://ro.wikipedia.org/wiki/Maia_Sandu, accesat la data de 28.02.2023.

[13] Potrivit informațiilor publice, disponibile la : https://ro.wikipedia.org/wiki/Dalia_Grybauskait%C4%97, accesat la data de 01.11.2022.

[14] Potrivit informațiilor publice, disponibile la : https://ro.wikipedia.org/wiki/Corazon_Aquino, accesat la data de 01.11.2022.

- Xiomara Castro (n. 30 septembrie 1959), este prima femeie președinte din Honduras, mandatul său începând la data de 27 ianuarie 2022.
- Draupadi Murmu (n. 20 iunie 1958), este al 15-lea președinte al Indiei începând cu data de 25 iulie 2022.
- Maia Sandu (n. 24 mai 1972), este prima femeie președinte a Republicii Moldova și deține această funcție din 24 decembrie 2020.
- Bidya Devi Bhandari (n. 19 iunie 1961), este al doilea președinte din Nepal, precum și prima femeie care ocupă această funcție din 28 octombrie 2015.
- Halimah Yacob (n. 23 august 1954), este prima femeie președinte din Singapore începând cu 14 septembrie 2017.
- Zuzana Čaputová (n. 21 iunie 1973), a câștigat alegerile prezidențiale din 30 martie 2019 cu peste 58% din voturi, este prima femeie președinte din Slovacia.
- Nataša Pirc Musar (n. 9 mai 1968), a câștigat alegerile parlamentare din noiembrie 2022 fiind prima femeie care ocupă această funcție din Slovenia.
- Samia Suluhu Hassan (n. 27 ianuarie 1960), ocupă funcția de președinte din 19 martie 2021 fiind prima femeie care ocupă această funcție în Tanzania.
- Paula Mae Weekes (n. 23 decembrie 1958), este prima femeie președinte din Trinidad și Tobago, a doua femeie șef de stat după regina Elisabeta a II-a, deține funcția din 19 martie 2018.
- Katalin Novák (n. 06 septembrie 1977), prima femeie care ocupă funcția de președinte al Republicii Ungare începând cu data de 10 mai 2022[15]".

IV. Concluzii

În această lucrare am analizat femeia implicată la vârful administrației publice, anume femeia care ocuopă funcția de Președinte. Studentă fiind, am dorit să cunosc legislația pentru a afla condițiile în care o persoană poate ajunge să ocupe această funcție și în acest sens am documentat Constituția și legea organică a alegerii în funcție a Președintelui României dar și cursuri de drept administrativ. De asemenea, în parte introductivă a lucrării am prezentat, pe scurt concepte precum: noțiunea de administrație publică precum și termenul de autoritate publică, regimul politic din România, incompatibilitățile funcției de președinte, așa cum ne spune atât Constituția cât și Codul Administrativ.

Cea mai interesantă parte a lucrării mele este studiul de caz deoarece mi-a oferit fericita ocazie de a afla că, de-a lungul istoriei au existat mai multe femei care

[15] Potrivit informațiilor publice, disponibile https://ro.wikipedia.org/wiki/Lista_conduc%C4%83torilor_de_stat_%C3%AEn anul 2023 accesat la data de 01.03.2023

au ocupat această funcție. De asemenea, lucrarea mea prezintă și câteva exemple de femei care ocupă în prezent funcția de Președinte în anumite țări din lume.

În concluzie, după cum am analizat tema, legislația oferă nu numai în România cât și în lume posibilitatea ca orice persoană să poată candida și să ocupe cea mai înaltă demnitate în stat, adică funcția de Președinte.

Referințe

- Elena Emilia ȘTEFAN, Drept administrativ: partea I: curs universitar, ediția a III-a Editura Universul Juridic, București, 2019;
- Constituția României revizuită;
- Legea nr. 370/2004 privind alegerea Președintelui României, publicată în Monitorul Oficial nr. 650 din data de 12 septembrie 2011;
- Ordonanța de urgență nr. 57/2019 privind Codul administrativ publicată în Monitorul Oficial nr. 555 din 5 iulie 2019;
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Corazon_Aquino accesat la data de 01.11.2022;
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Dalia_Grybauskait%C4%97 accesat la data de 01.11.2022;
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Maia_Sandu accesat la data de 28.02.2023;
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Categorie:Pre%C8%99edin%C8%9Bi_femei accesat la data de 01.03.2023;
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Lista_conduc%C4%83torilor_de_stat_%C3%AEn_anul_2023 accesat la data de 01.03.2023;
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Ekaterini_Sakellaropoulou accesat la data de 01.03.2023;
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Sandra_Mason accesat la data de 01.03.2023;
- https://en.wikipedia.org/wiki/Xiomara_Castro accesat la data de 01.03.2023;
- https://en.wikipedia.org/wiki/Droupadi_Murmu accesat la data de 01.03.2023;
- https://en.wikipedia.org/wiki/Bidya_Devi_Bhandari accesat la data de 01.03.2023;
- https://en.wikipedia.org/wiki/Halimah_Yacob accesat la data de 01.03.2023;
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Zuzana_%C4%8Caputov%C3%A1 accesat la data de 01.03.2023;
- https://en.wikipedia.org/wiki/Nata%C5%A1a_Pirc_Musar accesat la data de 01.03.2023;
- https://en.wikipedia.org/wiki/Samia_Suluhu_Hassan accesat la data de 01.03.2023;
- https://en.wikipedia.org/wiki/Paula-Mae_Weekes accesat la data de 01.03.2023;
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Katalin_Nov%C3%A1k accesat la data de 01.03.2023.

PRIMARUL ZILELOR NOASTRE

Mihai-Alexandru BRATU*

Abstract

Am propus această temă pentru a o analiza întrucât mi-a suscitat interesul la cursul de drept administrativ la capitolul când s-au analizat autoritățile publice locale. Dintre toate autoritățile locale ale administrației publice eu cred că primarul este cel mai aproape de cetățeni. Din acest punct de vedere, lucrarea mea analizează instituția primarului potrivit Codului administrativ pentru a oferi informații despre procedura alegerii primarului, atribuții, acte și răspundere.

De asemenea, lucrarea mea prezintă și un studiu de caz pentru a exemplifica un model de administrație din țara noastră și anume Primăria Ciugud.

La finalul lucrării mele se vor regăsi concluziile la care am ajuns în urma analizei acestei teme.

Cuvinte cheie: *Constituție, Cod administrativ, primar, autoritate publică, administrație publică.*

I. Introducere

Așa cum reise din analiza legislației dar și a cursurilor de drept administrativ[1], în România, administrația publică este realizată de autoritățile publice pe două trepte. Prima treaptă este reprezentată de nivelul central unde enumerăm pe cei doi șefi ai executivului și anume Președintele și Guvernul, ministerele și organele subordonate ale guvernului, autoritățile administrative centrale și autonome, instituțiile bugetare și regii autonome împreună cu societățile comerciale subordonate organelor centrale autonome.

A doua treaptă este nivelul local unde regăsim prefectul, organele locale de specialitate subordonate ministerelor și coordonate de prefect, organele autonome locale precum consiliul județean, consiliul local sau Primarul, și în ultimul rând

* Bratu Mihai-Alexandru, Facultatea de Administrație Publică, Universitatea „Nicolae Titulescu" din București, email: mihail45426@univnt.ro . Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea dnei conf. univ. dr. Elena Ștefan, email: stefanelena@univnt.ro.

[1] Toate informațiile din prezentul studiu sunt preluate din documentarea pe care am efectuat-o asupra Primarului din cursurile de drept administrativ, dar în principal din cursul elaborat de : Elena Emilia Ștefan, Curs de Drept Administrativ Partea I, ediția a III-a, revizuită, completată și actualizată, Editura Universul Juridic, București, 2019.

numim instituțiile bugetare, regiile autonome și societățile comerciale subordonate consiliului județean sau celui local[2].

În prezenta lucrare am optat să analizez instituția primarului, deoarece acesta este în opinia mea, autoritatea cea mai aproape de cetățeni. Lucrarea mea are o parte teoretică și un studiu de caz, prin care am exemplificat în mod practic un model de administrație publică din țara noastră.

II. Conținutul propriu-zis al lucrării

2.1. Procedura alegerii în funcție a primarului

Potrivit legislației[3], primarii sunt autorități executive prin care se realizează autonomia locală în comune și orașe, fiind în același timp șeful administrației publice locale și al aparatului propriu de specialitate al autorităților administrației publice locale, pe care îl conduce și îl controlează. Conform legii, atât în mediul rural cât și în mediul urban, primarul îndeplinește o funcție de autoritate publică. Funcția de primar, cât și cea de viceprimar, sunt funcții de demnitate publică.

În primul rând, ca în orice regim democratic, alegerea primarului se va face prin vot vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat[4](art 1 alin.2). Este declarat ales primar candidatul care a întrunit cel mai mare număr de voturi valabile exprimate.

În cazul în care numărul mai mulți candidați obțin un număr egal de voturi, se va organiza un nou tur de scrutin la două săptămâni de la primul tur, la care vor participa doar candidații care se află în această situație.

Codul administrativ menționează că „validarea alegerii primarului se face în termen de 20 de zile de la data desfășurării alegerilor de către judecătoria în a cărei rază teritorială se află circumscripția electorală pentru care au avut loc alegerile”. După această etapă de validare, primarul va depune jurământul de credință în prima ședință privind ceremonia de constituire a consiliului local, sau în fața judecătorului delegat, în camera de consiliu în care prima ședință privind ceremonia de constituire a consiliului local nu are loc în 60 de zile de la data alegerilor[5].

---

[2] Toate informațiile din prezentul studiu sunt preluate din cursul: Elena Emilia Ștefan, Drept Administrativ, Partea I, Curs Universitar, ediția a III-a, revizuită, completată și actualizată, Editura Universul Juridic, București, 2019, p 189 – 203.

[3] Mă refer la Constituția României revizuită și Codul administrativ (O.U.G/ nr.157/2019 privind Codul administrativ, publicată în Monitorul Oficial nr. 555 din 5 iulie 2019, cu modificările și completările ulterioare).

[4] Legea nr 115/2015 pentru alegerea autorităților administrației publice locale, publicată în Monitorul Oficial nr.349 din 20 mai 2015.

[5] Elena Emilia Ștefan, Drept Administrativ, Partea I, Curs Universitar, ediția a III-a, revizuită, completată și actualizată, Editura Universul Juridic, București, 2019, p 189.

Pentru ca o persoană să poată fi aleasă în funcția de primar acesta trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

a. drept de vot
b. vârstă de 23 de ani împliniți până în ziua alegerilor,
c. domiciliu în unitatea admnistrativ-teritorială în care urmează să fie ales
d. să nu-i fie interzisă asocierea în partidele politice.

Mandatul primarului este de 4 ani și se exercită de la depunerea jurământului de credință până la depunerea jurământului de către noul primar ales. Primarul, în timpul mandatului, este direct răspunzător pentru buna funcționare a administrației publice locale săvârșită în condițiile legii. Primarul reprezintă orașul sau comuna în relațiile sau problemele ce apar cu alte autorități publice, cu persoanele fizice sau juridice și cu cetățeni români sau străini, precum și în justiție.

Mandatul primarului se poate prelungi în condiții speciale, prin lege organică, cum ar fi pe timp de război sau catastrofă.

Potrivit Codului administrativ[6], art. 160 mandatul primarului încetează de drept în unul dintre următoarele cazuri:

- demisie
- constatarea și sancționarea, în condițiile legii privind integritatea în exercitarea funcțiilor și demnităților publice, a unei stări de incompatibilitate
- schimbarea domiciliului într-o altă unitate administrativ-teritorială
- în cazul de condamnare definitivă prin hotărâre judecătorească rămasă definitivă la o pedeapsă privativă de libertate, indiferent de modalitatea de individualizare a executării pedepsei.
- în cazul punerii sub interdicție judecătorească
- în cazul pierderii drepturilor electorale
- imposibilitatea executării funcției din cauza unei boli grave, certificate sau a altor motive temeinice dovedite, timp de 6 luni pe parcursul unui an calendaristic
- pierderea prin demisie a calității de membru al partidului politic sau al organizației minorității naționale pe a cărei listă a fost ales
- în cazul de condamnare prin hotărâre judecătorească rămasă definitivă pentru săvârșirea unei infracțiuni electorale, pe durata procesului electoral în cadrul căruia a fost ales, indiferent de modalitatea de individualizare a executării pedepsei.
- deces.

Mai mult decât atât, mandatul unui primar poate fi încheiat înainte de termen în urma rezultatului unui referendum local , special organizat în acest sens. Acest referendum trebuie susținut , în scris, de cel puțin 25% dintre locuitorii cu drept de

[6] O.U.G/ nr.157/2019 privind Codul administrativ, publicată în Monitorul Oficial nr. 555 din 5 iulie 2019, cu modificările și completările ulterioare.

vot înscriși în Registrul electoral care să aibă domiciliul sau reședința în unitatea administrativ-teritorială respectivă.

Mandatul primarului poate fi și suspendat de drept printr-un ordin al prefectului doar în condiția în care primarul a fost arestat preventiv. Măsura arestării preventive se comunică de îndată de către instanța judecătorească responsabilă către prefect[7].

2.2. Rolul și atribuțiile Primarului

Conform legii, primarii au calitate de autoritate executivă prin care se realizează autonomia locală și se rezolvă treburile publice din comune și orașe. Pentru înfăptuirea acestui lucru ,codul administrativ precizează faptul că municipiile, orașele sau comunele au câte un primar și un viceprimar, în timp ce municipiile reședință de județ au un primar și 2 viceprimari.

Pentru a face mult mai clar rolul primarului, vom enumera sarcinile pe care acesta trebuie să le ducă la îndeplinire:

- de reprezentare
- de executiv al consiliului local
- de șef al administrației locale și al aparatului[8].

Primarul îndeplinește și exercită și o serie de atribuții în numele cetățenilor și în interesul acestora dar și ca reprezentant direct al statului. Numim următoarele atribuții:

- îndeplinește funcția de ofițer de stare civilă și de autoritate tutelară și asigură funcționarea serviciilor publice locale de profil.
- îndeplinește atribuții privind organizarea și desfășurarea alegerilor, referendumului și recensământului
- prezintă consiliului local, în primul trimestru al anului, un raport anual privind starea economică, socială și de mediu a unității administrativ-teritoriale, care se publică și pe site-ul unității administrativ-teritoriale
- participă la ședințele consiliului local și dispune măsurile necesare pentru pregătirea și desfășurarea acestora
- prezintă, la solicitarea consiliului local, alte rapoarte și informări.
- exercită funcția de ordonator principal de credite
- întocmește proiectul bugetului unității administrativ-teritoriale și contul de încheiere a exercițiului bugetar și le supune spre aprobarea consiliului local, în condițiile și la termenele prevăzute de lege
- ia măsuri pentru prevenirea și gestionarea situațiilor de urgență

[7] Elena Emilia Ștefan, Drept Administrativ, Partea I, Curs Universitar, ediția a III-a, revizuită, completată și actualizată, Editura Universul Juridic, București, 2019, p 190-191.

[8] Elena Emilia Ștefan, Drept Administrativ, Partea I, Curs Universitar, ediția a III-a, revizuită, completată și actualizată, Editura Universul Juridic, București, 2019, p 192.

- asigură elaborarea planurilor urbanistice prevăzute de lege, le supune aprobării consiliului local și acționează pentru respectarea prevederilor acestora.

În plus, primarul poate delega, prin dispoziție, atribuții către alte persoane, în funcție de competențele ce le revin pe domeniile respective.

2.3. Actele și răspunderea Primarului- scurte informații

Pentru a își executa atribuțiile, primarul poate emite conform legii acte administrative cu caracter normativ sau individual, numite dispoziții. Acestea devin executorii după ce au fost comunicate/aduse la cunoștința publică sau după ce au fost comunicate persoanelor interesate. Dispozițiile primarului cu caracter normativ se aduc la cunoștință publică în termen de 5 zile de la data comunicării oficiale către prefect.

Secretarul unității administrativ-teritoriale are obligația de a contrasemna dispozițiile primarului și, mplicit, de a refuza contrasemnarea actelor normative dacă le considera a fi nelegale sau că depășesc competența legală a primarului. Secretarul va trebui să prezinte, în caz de refuz, o motivare în scris către primar despre poziția sa și să comunice de îndată prefectului dispoziția în cauză într-un registru special, sau cel puțin în 3 zile de la data emiterii.

Controlul legalității dispozițiilor primarului se exercită de către prefect potrivit dispozițiilor art 123 alin. (5) din Constituția României[9]: „Prefectul poate ataca, în fața instanței de contencios administrativ , un act al consiliului județean, al celui local sau al primarului în cazul în care consideră actul ilegal, Actul atacat este suspendat de drept„[10].

Răspunderea Primarului este într-o directă legătură cu încetarea de drept a mandatului în condițiile legii, încetarea mandatului ca urmare a rezultatului unui referendum local și suspendării de drept a mandatului. Primarul răspunde în fața consiliului local de buna funcționare a administrației publice locale.

III. Studiu de caz – Primăria Ciugud

În opinia mea, un primar model este acea persoană care este dedicată oamenilor ce l-au votat și care și-au încredințat așteptările și ambițiile în mâna lui. Este o persoană care are o viziune clară și practică pentru dezvoltarea comunității și a infrastructurii comunei, trebuie să fie un conducător puternic cu abilități de comunicare și dorință de a schimba lucrurile în mai bine în orice domeniu. În plus, acesta trebuie să inspire la rândul său și sa mobilizeze cetățenii pentru a lucra împreună la binele comunității. Primarul ideal este cel care este responsabil și

[9] Elena Emilia Ștefan, Drept Administrativ, Partea I, Curs Universitar, ediția a III-a, revizuită, completată și actualizată, Editura Universul Juridic, București, 2019, p 202-203.
[10] Art.123 alin.(5) Constituția României.

transparent în deciziile sale, cel care rezolvă problemele din timp și care ascultă întotdeauna nemulțumirile cetățeniilor, este deschis la idei noi și ascultă opinii diferite ale celor care doresc să contribuie la dezvoltarea comunității .

De asemenea, primarul este un om cu un simț puternic al responsabilității sociale, dedicat spre îmbunătățirea calității vieții a sa dar și a celor din jurul său. În final, primarul trebuie să fie și un bun administrator, un om care cheltuiește bugetul primăriei într-un mod responsabil și mai ales atrage investitori și fonduri europene.

În această secțiune am ales să prezint un model de administrație din țara noastră care mie îmi place foarte mult - primăria Ciugud. În acest sens, documentarea subiectului am facut-o accesând diverse pagini de internet care au făcut referire la această autoritate publică, în principal website-ul primăriei dat și alte surse, pe care le-am menționat la notele de subsol.

Vizitând pagina de internet a primăriei: https://www.primariaciugud.ro/despre am fost foarte impresionat și am aflat foarte multe lucruri interesante despre cum lucrează această autoritate publică în folosul cetățenilor dar și cum s-a dezvoltat localitatea prin efortul echipei de oameni dedicați care se ocupă de binele localității. De asemenea, voi menționa în cele ce urmează și câteva informații despre primarul acestei localități.

Așa cum reiese din informațiile publice, „primăria Ciugud este instituția administrativă locală din Comuna Ciugud, Județul Albă, situată în centrul României, în regiunea Podișului Transilvaniei. Comuna Ciugud este formată din șase sate: Ciugud, Limba, Șeușa, Drâmbar, Teleac și Hăpria. Primăria Ciugud are drept scop gestionarea resurselor și a bugetului local pentru a asigura servicii publice de calitate pentru comunitatea locală[11]. Aceasta se ocupă de probleme legate de dezvoltarea economică, infrastructură, protecția mediului, educație, sănătate, activități culturale și turism. În ceea ce privește serviciile oferite, Primăria Ciugud se ocupă cu întreținerea și repararea drumurilor, a rețelei de iluminat public și cu gestionarea deșeurilor. În plus, aceasta se ocupă cu dezvoltarea economică a comunei prin atragerea de investiții și crearea de noi locuri de muncă”.[12]

De asemenea, “Comuna Ciugud este recunoscută ca fiind un exemplu pentru celelalte comune, aceasta fiind campioană la atragerea de fonduri europene. Acest lucru a fost posibil datorită dedicării și profesionalismului de care a dat dovada în îndeplinirea mandatelor sale Primarul Gheorge Damian. Acesta a absolvit Facultatea de Științe – Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia și s-a specializat în asistență sanitară la Liceul Sanitar din Sibiu și este născut la data de 7 octombrie 1967 Daia Română, județul Albă. Acesta a obținut în anul 2020 al șaselea mandat consecutiv ca primar , cu 88% din voturi. În alegerile din acest an ,

[11] Informație publică disponibilă la https://www.primariaciugud.ro/despre , site accesat la data de 2.03.2023.

[12] Informație publică disponibilă la https://www.primariaciugud.ro/despre , site accesat la data de 2.03.2023.

cetățenii au oferit încă un exemplu de urmat pentru locuitorii altor comune, prezența la vot fiind de 68% , mult mai mare decât media de 50%[13]".

Ciugud este o comună ce se ridică la standardele occidentale, acest loc a atras de-a lungul anilor numeroși cetățeni străini care vor să se convingă chiar cu ochii lor de autenticitatea titlului de „Cea mai modernă comună din România", se afirmă în massmedia. Într-un interviu chiar dl. primar afirma că: "La ora actuală avem oameni din București care s-au mutat în Ciugud pentru a-și da copiii la școală aici și a trăi într-o comunitate ca aceasta. Avem oameni veniți din Germania, Italia, Belgia"[14], afirmă dl. primar.

"În dezvoltarea comunei un element cheie a fost atragerea de fonduri europene, aceasta, afirma primarul, este singurul mod în care Ciugud a ajuns la nivelul standardelor europene. La primul său mandat , Primarul Gheorghe Damian a preluat instituția cu venituri de aproximativ 15.000 de euro iar datorii de 3 miliarde de lei, acest lucru nu permitea nici măcar plata salariilor către angajați. Acest lucru nu l-a făcut să dea înapoi iar în anul 2021 a reușit să atragă 32 de milioane de euro din bani europeni[15]". Întocmirea acestor proiecte europene a fost susținută de către taxele și impozitele plătite de către investitorii comunei ce își desfășoară activitatea pe raza comunei , în special pe o fostă pășune a comunei care este considerată „motorul de început[16]".

Foarte impresionat și util de știut este că Primăria Ciugud oferă un proiect de digitalizare a serviciilor publice, făcând mândri pe locuitorii Ciugudului pentru informatizarea administrației publice: https://www.primariaciugud.ro/primaria-online.

3.1. Proiecte ce fac din Ciugud o Comună a Viitorului

Centrala Eoliană din Ciugud

"În anul 2012, Primăria Ciugud a pus în funcțiune o instalație eoliană construită de către Universitatea Politehnică din Timișoara, ca proiect de cercetare finanțat din fonduri Norvegiene. Acest proiect a fost rezultatul participării Primarului la o conferință despre energie regenerabilă la Albă Iulia. În urma acestei

[13] Informație publică disponibilă la https://www.digi24.ro/alegeri-locale-2020/primarul-din-ciugud-gheorghe-damian-a-castigat-al-saselea-mandat-cu-peste-88-la-suta-din-voturi-1375264, site accesat la data de 2.03.2023.

[14] Informație publică preluată din „Ciugud, comuna care nu contenește să uimească." disponibilă la https://www.digi24.ro/stiri/externe/ue/ciugud-comuna-care-nu-conteneste-sa-uimeasca-de-ce-se-muta-aici-oameni-veniti-din-germania-italia-belgia-1490459 , site accesat la data de 2.03.2023.

[15] *Idem*.

[16] *Idem*.

construcții Primăria economisește aproximativ 125.000 de lei pe an pentru iluminatul public din satul Șeușa[17]”.

Școala Modernă și CIUGUbanii

„Prima comunitate care și-a lansat propria monedă este Ciugud, aceasta a fost gândită în primă fază pentru a stimula cetățenii și în special copiii să recicleze selectiv deșeurile menajere. Proiectul a adus cu sine montarea unor aparate de colectare a acestor deșeuri, în special sticle și PET-uri, care oferă drept răsplată CIUGUbani în funcție de cantitatea de deșeuri reciclată[18]”. „Aceste aparate sunt prietenoase pentru copiii dat fiind faptul că fiecare aparat este personalizat sub forma lui „Verzulică- Robotul reciclator”. La începutul fiecărui an școlar, copiii din Ciugud pot schimba monedele virtuale pentru bani reali pentru înființarea de proiecte școlare sau activități extrașcolare. În cea de a doua fază a proiectului, administrația primăriei dorește să ofere chiar reduceri de taxe și impozite către cetățenii ce dețin CIUGUbani , în urma reciclării selective. Primăria Ciugud nu se oprește însă doar la atât, aceștia publică în fiecare an informații valoroase despre reciclarea și colectarea selectivă iar deja au implementat acest program , pe site se poate găsi calendarul colectării selective a deșeurilor [19]”.

IV. Concluzii

Lucrarea mea prezintă primarul- autoritate publică a administrației publice locale din România. În acest sens, am structurat lucrarea în două părți, prima parte a documentat informații despre condițiile în care poate ajunge o persoană primar, procedura alegerii în funcție dar și atribuțiile, actele și răspunderea primarului. Ca surse de documentare pentru această parte teoretică am utilizat Constituția, Codul administrativ ți cursuri de drept administrativ.

De asemenea, am considerat important să și exemplific în lucrarea mea un model de administrație din țara noastră care mie îmi place foarte mult - primăria Ciugud, întrucât am urmărit la televizor un reportaj în care domnul primar al Cigudului se mândrea cu mai multe proiecte oferite cetățenilor localității.

---

[17] Informație Publică preluată din „Centrala eoliana de la Ciugud” disponibilă la https://alba24.ro/foto-video-centrala-eoliana-de-la-ciugud-iluminatul-public-din-seusa-alimentat-gratuit-cu-ajutorul-unui-proiect-de-cercetare-859606.html, site accesat la data de 2.03.2023.

[18] Informație publică preluata din “Ciugud - prima comunitate din România care își lansează propria monedă virtuală: CIUGUban” dinsponibilă la https://www.primariaciugud.ro/news/ciugud-prima-comunitate-din-romania-care-isi-lanseaza-propria-moneda-virtuala-ciuguban, site accesat la data de 2.03.2023.

[19] Informație publică preluata din “Ciugud - prima comunitate din România care își lansează propria monedă virtuală: CIUGUban” dinsponibilă la https://www.primariaciugud.ro/news/ciugud-prima-comunitate-din-romania-care-isi-lanseaza-propria-moneda-virtuala-ciuguban, site accesat la data de 2.03.2023.

Am documentat acest subiect și într-adevăr, Primăria Ciugud este în opinia mea ancorată în timpurile în care le trăim, accesând fonduri europene și punând la dispoziția cetățenilor servicii online.

Referințe

- Elena Emilia Ștefan, Drept Administrativ, Partea I, Curs Universitar, ediția a III-a, revizuită, completată și actualizată, Editura Universul Juridic, București, 2019, p 189 – 203;
- Constituția României;
- Legea nr 115/2015 pentru alegerea autorităților administrației publice locale, publicată în Monitorul Oficial nr.349 din 20 mai 2015, cu modificările și completările ulterioare;
- O.U.G/ nr.157/2019 privind Codul administrativ, publicată în Monitorul Oficial nr. 555 din 5 iulie 2019, cu modificările și completările ulterioare;
- https://www.primariaciugud.ro/despre , site accesat la data de 2.03.2023;
- https://www.digi24.ro/alegeri-locale-2020/primarul-din-ciugud-gheorghe-damian-a-castigat-al-saselea-mandat-cu-peste-88-la-suta-din-voturi-1375264, site accesat la data de 2.03.2023;
- https://www.digi24.ro/stiri/externe/ue/ciugud-comuna-care-nu-conteneste-sa-uimeasca-de-ce-se-muta-aici-oameni-veniti-din-germania-italia-belgia-1490459, site accesat la data de 2.03.2023;
- https://alba24.ro/foto-video-centrala-eoliana-de-la-ciugud-iluminatul-public-din-seusa-alimentat-gratuit-cu-ajutorul-unui-proiect-de-cercetare-859606.html, site accesat la data de 2.03.2023.

100 DE ANI DE LA ADOPTAREA CONSTITUȚIEI DE LA 1923

Daniel-Georgian DIACONU[*]

Abstract

Tema pe care o analizez este una care mi-a trezit interesul la cursul de drept administrativ,student în anul II fiind, ocazie cu care am analizat Constituția, din punct de vedere al autorităților publice.

Apreciez că este foarte important pentru noi, studenți dar și cetățeni, să cunoaștem din punct de vedere istoric cum s-au adoptat „Cele mai importante legi în stat”.

Iată că, în acest an implinim 100 de ani de la adoptarea Constituției din 1923 și prin lucrarea mea, vreau să omagiez importanța acesteia în țara noastră.

Din acest punct de vedere, lucrarea mea prezintă foarte multe informații de interes general, cu privire la Constituția de la 1923.

De asemenea, în analiza mea am construit și un studiu de caz care este dedicat personalităților marcante ale epocii și mă referer la regele Ferdinand și la regina Maria.

Cuvinte cheie: *Constituție, stat, regină, drept administrativ, cetățean.*

I. Introducere

Ce este o Constituție?

Constituția este legea fundamentală a unui stat, în care sunt consemnate principiile de bază ale organizării lui, drepturile și îndatoririle fundamentale ale cetățenilor. Îmi propun ca obiectivul principal al acestei lucrări să fie aducerea de informații despre Constituția de la 1923, aniversând la acest moment 100 de ani de la adoptarea ei, temă de cercetare care îmi place foarte mult.

În acest sens, ca și structură, lucrarea este împărțită în următoarele secțiuni: premise istorice; analiza Constituției de la 1923**;** personalități istorice remarcabile din acea perioadă. Documentarea pe care am efectuat-o a cuprins doctrină, legislație dar și o cercetare informatică cu privire la regale Ferdinand și regina Maria, surse pe care le-am menționat la notele de subsol ale lucrării mele.

[*] Diaconu Daniel-Georgian, Facultatea de Administrație Publică, Universitatea „Nicolae Titulescu”din București, email:diaconudaniel234@yahoo.com. Acest studiu a fost coordonat de dna. conf.univ.dr.Ștefan Elena Emilia, e-mail: stefanelena@gmail.com.

II. Conținutul propriu-zis al lucrării

2.1. Premise istorice

Informațiile teoretice prezentate în lucrare au fost documentate din cursuri de drept constitutional și drept administrativ[1], legislație și internet. Încercările la care a fost supus poporul român în timpul celui de-al II-lea Război Mondial și lupta comună a românilor de pretutindeni pentru un ideal comun-unirea cu țara a provinciilor vitregite de soartă-au radicalizat gândirea politică și au creat condițiile unui pas hotărât înainte pe linia perfecționării vieții constituționale din România.

În octombrie 1918, în condițiile retragerii trupelor Puterilor Centrale din România și a mobilizării pentru a doua oară a armatei Române, Comitetul Executiv al Partidului Național Român din Transilvania și Ungaria se întrunește la Oradea și adoptă în unanimitate declarația redactată de Vasile Godiș și citită de Alexandru Vaida Voievod în Parlamentul de la Budapesta, privind dreptul Românilor la „deplina libertate națională[2]".

Așa cum precizează doctrina: "În noaptea de 30-31 octombrie se constituie Consiliul Național Român Central. Pâna în mijlocul lunii noiembrie,în Banat, Transilvania, Maramureș și Crișana românii organizează Consilii Naționale regionale și locale, precum și gărzi militare,instituindu-și deci propria lor putere politică. La 10 noiembrie Consiliul Național Român hotărăște să-și asume puterea deplină de guvernare asupra teritoriilor locuite de români în Ardeal și Țara Ungurească și convoacă pentru 1 decembrie, la Alba Iulia „Adunarea Națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească"care decretează „unirea acestor români și a tuturor teritoriilor locuite de dânșii cu România". Această unire a fost consfințită prin decretul-lege nr.3631 din 11 decembrie 1918, publicat în Monitorul Oficial din 13 decembrie[3]".

"În urma unirii Ardealului, Bucovinei și Basarabiei cu țara, s-au pus bazele statului național unitar roman"[4].

2.2. Conținutul Constituției de la 1923

Similar Constituției din 1866, Constituția din 1923, cu cele 138 de articole ale sale, este sistematizată în 8 titluri și anume:1) Despre Teritoriul României; 2)

---

[1] Genoveva Vrabie, Drept Constituțional și Instituții Politice, vol. 1, Editura Cugetarea, Iași, 1999 și Elena Emilia Ștefan, Drept administrativ, Partea I: curs universitar, ediția a III-a, Editura Universul Juridic, București, 2019.

[2] Genoveva Vrabie, Drept Constituțional și Instituții Politice, vol. 1, Editura Cugetarea, Iași, 1999, p.327.

[3] Genoveva Vrabie, Drept Constituțional și Instituții Politice, vol. 1, Editura Cugetarea, Iași, 1999, p.328.

[4] Genoveva Vrabie, Drept Constituțional și Instituții Politice, vol. 1, Editura Cugetarea, Iași, 1999, p.328.

Despre drepturile românilor; 3) Despre puterile statului; 4) Despre finanțe; 5) Despre puterea armată; 6) Dispoziţiuni generale; 7) Despre revizuirea Constituției și 8) Dispoziții tranzitorii.

Analiza Constituției

Titlul I reglementează teritoriul, ca element al statului, reluând vechile articole din acest domeniu și adăugând principiul potrivit căruia: Articolul 1- *Regatul României este un stat național unitar și indivizibil.* Așa cum s-a precizat în literatura de specialitate, dacă în 1866 se accentua caracterul indivizibil al statului, deoarece puterile garante insistau asupra menținerii celor două Principate,acum era necesar să se insiste asupra caracterului național,în contrast cu plurinațional,și unitar,în contrast cu statul federal[5].

Titlul II face referire la „Despre Drepturile Românilor", unde art.5 ne spune că „toți românii, fără deosebire de origine etnică, de limbă sau de religie, se bucură de libertatea conștiinței, de libertatea învățământului, de libertatea presei, de libertatea întrunirilor,de libertatea de asociație și de toate libertățile și drepturile stabilite prin legi".

În opinia mea, un alt articol foarte important din acest titlu este art.11, referitor la libertatea individuală, care este garantată. Potrivit Constituției: *„Nimeni nu poate fi urmărit sau percheziționat,decăt în cazurile și după formele prevăzute de legi.*

Nimeni nu poate fi deținut sau arestat,decât în puterea unui mandat judecătoresc motivate ,care trebuie să-i fie comunicat în momentul arestării sau cel mult târziu în 24 de ore după deținere sau arestare.

În caz de vină vădită, deținerea sau arestarea se poate face imediat,iar mandatul se va emite în 24 de ore și se va comunica conform alineatului precedent".

Din aceste două articole reiese caracterul de Constituție democratică, unde drepturile și libertățile cetățenilor sunt respectate.

Titlul III reglementează puterile publice pe baza principiului separației puterilor în stat, realizând o colaborare suplă a acestora, fiecare din cele trei puteri-legiuitoare, executivă și judiciară-având un drept de control asupra celorlalte[6].

Puterea executivă

Conform art.39 Constituție, aceasta este încredințată regelui, care o exercită împreună cu miniștrii săi. De remarcat multiple detalii privind realizarea principiului eredității tronului și larga competență a regelui care avea atât sarcini

[5] Genoveva Vrabie,Drept Constituțional și Instituții Politice,vol. 1,Editura Cugetara,Iași,1999,p.334.
[6] Genoveva Vrabie,Drept Constituțional și Instituții Politice,vol. 1,Editura Cugetara,Iași,1999,p.336.

specifice puterii executive, cât și sarcini din domeniul legislativ (art.34,5,36,88 alin.II și art.90 alin III) și judecătoresc (art.88 alin V)[7].

Spre deosebire de vechea Constituție (1866) care făcea referire la miniștri (nu la guvern), Constituția din 1923 reglementează guvernul ca o structură aparte.

Puterea legislativă se exercită colectiv de către Rege și Reprezentațiunea națională (Parlamentul).

Ca și în Constituția din 1866, Regele are drept de sancțiune a legilor și dreptul de a convoca și închide sesiunile parlamentului etc.(art 88). Spre deosebire de vechea lege, noua lege fundamentală lărgește și mai mult sfera senatorilor de drept(art 72), dând o importantă expresie unei concepții ce să propună delimitarea unor candidați care pot fi aleși, astfel încât cele mai importante categorii sociale să fie reprezentate în Senat.

Conform art.34, Parlamentul se împarte în două adunări: Senat și Adunarea Deputaților: „Nici o lege nu poate fi supusă sancțiunii regale decât după ce se va discuta și vota liber de majoritatea ambelor Adunări".

Conform art.48 din capitolul I „Despre reprezentarea națională", „*Orice hotărâre se ia cu majoritate absolută a voturilor,înafară de cazurile când prin Constituțiune,legi sau regulamentele Corpurilor Legiuitoare se cere un număr superior de voturi.*

În caz de paritate a voturilor, propunerea în deliberare este respinsă.Adunările țin ședințe cu jumatate plus unul din numărul membrilor înscriși în apelul nominal".

Tot din acest capitol, art.49 se referă la „*voturile date prin ridicare și ședere, prin viu grai sau prin scrutin secret.*

Un proiect de lege nu poate fi adoptat decât după ce s-a votat articol cu articol".

Autoritatea judecătorească, asa cum este reglementată de Constituția din 1923, constituie cu adevărat o putere, având în competența sa atât controlul constituționalității legilor, care făcea posibilă funcționarea mecanismelor privind limitarea puterii legiuitorului ordinar (art.103), cât și controlul actelor administrative, putând anula actele ilegale și dispune repararea pagubei provocate (art 107)[8].

Conform art. 40: „*Puterea judecătorească se exercită de organele ei.*

Hotărârile lor se pronunță în virtutea legii și se execută în numele Regelui".

Capitolul IV „Despre Puterea Judecătorească", art.101 spune că: „*Nici o jurisdicție nu se poate înființa decât numai în puterea unei anume legi.*

[7] Genoveva Vrabie,Drept Constituțional și Instituții Politice,vol. 1,Editura Cugetara,Iași,1999,p.337.
[8] Genoveva Vrabie,Drept Constituțional și Instituții Politice,vol. 1,Editura Cugetara,Iași,1999,p.339.

Comisiuni și tribunale extraordinare nu se pot crea sub nici un fel de numire și sub nici un fel de cuvânt în vederea unor anume procese,fie civile,fie penale,sau în vederea justificării unor anume persoane".

Art.103 arată că „*Numai Curtea de Casație în sancțiuni-unite are dreptul de a judeca constituționalitatea legilor și a declara inaplicabile pe acelea care sunt contrarii Constituțiunii.Judecata asupra inconstituționalității legilor se mărginește numai la cazul judecat.*

Curtea de Casație se va rosti ca și în trecut asupra conflictelor de atribuțiuni.

Dreptul de recurs în casare este de ordin constituțional".

Cu privire la puterile statului, în lumina reglementărilor cuprinse în Constituția din 1923, s-a spus că „puterea armată"- reglementată de altfel într-un alt titlu decât cel referitor la puteri (Titlul VI), - nu constituie o putere în sensul dat acestui termen de științele juridico-politice.

De asemenea, s-a criticat includerea în Titlul III,intitulat „Despre Puterile Statului",a normelor privind instituțiile județene și comunale,susținându-se că acestea nu sunt „puteri de stat",după cum s-a criticat și consacrarea în cadrul acestui titlu a Consiliului Legislativ,natura juridică a acestuia-organ consultativ al parlamentului-nepermițând încadrarea lui în capitolul referitor la puterile statului.

În sfârșit, trebuie să arătăm că, din modul în care a fost reglementată revizuirea, (art.129-130) reiese că actul fundamental de la 1923 a constituit o **Constituție rigidă**, prevăzându-se reguli greoaie de modificare[9].

2.3. Analiză comparativă trei Constituții

2.3.1. Constituția din 1923 și Constituția 1991 revizuită

Am dorit să cunosc mai multe despre evoluția constitutională în 100 de ani și mi s-a părut tare interesant să compar aceste două Constituții.

Din punct de vedere al formei de guvernământ, în 1923 era monarhie, iar în prezent republica.

Contextul adoptării Constituției de la 1923 s-a suprapus cu perioada cruntă de după primul razboi mondial, iar constituția de la 1991 a fost adoptată odată cu căderea regimului comunist și revenirea la regimul democratic.

Câteva asemanări:

În ambele constituții,regimul politic este cel democratic.De asemena,se respectă principiul separației puterilor în stat,iar dreptul de proprietate este inviolabil.

Teritoriul este inalienabil.

[9] Genoveva Vrabie,Drept Constituțional și Instituții Politice,vol. 1,Editura Cugetara,Iași,1999,p.339.

Deosebiri între cele două Constituții:

Forma de guvernământ în Constituția din 1923 este: „**regatul** României este un stat național, unitar și indivizibil”, pe când în Constituția din 1991 forma de guvernământ este Republica, iar România este un stat național, suveran și independent, unitar și indivizibil.

O altă deosebire între cele două Constituții este legată de conținutul acestora.

Dacă în Constituția din 1923 sunt cuprinse 8 titluri și 138 de articole, în Constituția din 1991 sunt cuprinse tot 8 titluri numai că, de data aceasta nu mai sunt 138 de articole ca în Constituția din 1923, ci 156 de articole.

Referitor la dreptul de vot, în Constituția din 1923 se putea vota de la vârsta de 21 de ani iar în Constituția din 1991 dreptul de vot este de la vârsta de 18 ani împliniți până în ziua alegerilor inclusiv.

2.3.2. Constituția de la 1923 și Constituția de la 1938

Câteva asemănări:

În ambele Constituții, dreptul la proprietate este inviolabil.

În ambele Constituții se vorbește despre regatul României, care este un stat național, unitar și indivizibil

Referitor la libertatea individuală care este garantată în Constituția din 1923 și în cea din 1938 libertatea individuală este garantată.

Toate puterile statului emană de la națiune, care nu se pot exercita decât prin delegațiune și după principiile și regulile așezate în Constituția de față.

Câteva deosebiri:

În opinia mea, potrivit Constituției din 1923, acesta oferă mai multe drepturi și libertăți cetățenilor,pe când constituția din 1938 limitează aceste drepturi.

Referitor la dreptul de vot, în Constituția din 1923 femeile nu aveau drept de vot dar în Constituția din 1938 femeile pentru prima dată au drept de vot.

O altă caracteristică legat de dreptul de vot este că, în Constituția din 1923 se putea vota de la vârsta de 21 de ani iar în Constituția din 1938 dreptul la vot se ridică la vârsta de 30 de ani și era doar pentru știutorii de carte.

Referitor la forma de guvernământ, în Constituția din 1923 România era o monarhie ereditară iar în Constituția din 1938 România era o monarhie autoritară în care regele nu numai că domnea, dar și guverna. Conform Constituției din 1923, se respecta principiul separării puterilor în stat,dar în constituția din 1938 se suprima principiul separării puterilor în stat și concentra masiv puterea în mâna regelui care devenea capul statului.

2.3.3. Constituția din 1866 și Constituția din 1923

Câteva asemănări:

Constituția din 1923 reproduce multe dintre articolele Constituției din 1866 cum ar fi: ambele Constituții au la bază principii democratice; separarea puterilor în stat, guvernare reprezentativă, suveranitate națională, respectarea drepturilor și libertăților cetățenești.

O altă asemănare între cele două Constituții se referă la forma de guvernământ, anume: „România este monarhie constituțională ereditară pe linie masculină cu drept de primogenitură”.

Referitor la Parlament, în ambele Constituții Parlamentul este bicameral.

Câteva deosebiri:

Constituția din 1866 prevedea votul cenzitar iar Constituția din 1923 prevede votul universal pentru bărbații cu vârsta de 21 de ani.

O altă deosebire între cele două Constituții este legat de proprietate. În Constituția din 1866 proprietatea era sacră și inviolabilă, pe când în Constituția din 1923 proprietatea avea o funcție socială și că interesele colectivității trebuie să primeze în fața intereselor individuale. În caz de necesitate publică, statul putea expropria proprietatea cuiva în schimbul unei despăgubiri. Bogățiile subsolului erau declarate proprietate de stat. Astfel,dreptul de proprietate nu mai era unul absolut ca în 1866.

Potrivit Constituției din 1866, cetățenia era acordată doar românilor ortodocși,iar în constituția din 1923 cetățenia era acordată tuturor românilor. Constituția din 1866 făcea abstracție de suzeranitatea otomană iar în Constituția din 1923 minoritățile naționale aveau drepturi egale.

III. Personalități istorice remarcabile din acea perioadă

În această secțiune mi s-a părut interesant să prezint pe regale Ferdinand și pe regina Maria, personalități de care istoria constituțională a țării noastră este strâns legată pe vecie. În acest sens, sursele pe care le-am documentat sunt exclusive informatice în acestă secțiune și le-am menționat la notele de subsol.

3.1. Regele Ferdinand

“Ferdinand I de Hohenzollern-Sigmaringen (n.12/24 august 1865, Sigmaringen-d.20 iulie 1927, Castelul Peleș, Sinaia) a fost al doilea rege al României, din 10 octombrie 1914 până la moartea sa[10]”.

[10] Potrivit sursei publice: wikipedia.org/wiki/Ferdinand_I_al_României#Copiii_și_educația_ acestora, accesat la data de 25.02.2023.

"Ferdinand și-a petrecut copilăria și adolescența la reședința familiei din Sigmaringen,Germania. În 1885 a terminat cursurile Școlii de ofițeri din Kassel,fiind numit cu gradul de sublocotenent în cadrul Regimentului 1 Gardă de la Curtea Regală a Prusiei. A urmat apoi studii la Universitatea din Leipzig și la școala Superioară de Științe Politice și Economice din Tubingen, pe care le-a absolvit în 1889.

Începând cu 1889 a devenit Principe de Coroană al Regatului României, în urma renunțării tatălui si fratelui său mai mare, Wilhem, la drepturile de succesiune la coroana regală a României. Din acel moment s-a stabilit în România, unde și-a continuat cariera militară,având și o serie de comenzi onorifice, fiind înaintat până la gradul de general de corp de armată[11]".

Căsătoria:

"Casa regală a României a început căutarea unei partide pentru prințul de coroană Ferdinand, menite să asigure viitorul acestei dinastii. Astfel vor fi declanșate o serie de acțiuni menite să contribuie la cunoașterea și apropierea dintre Ferdinand și principesa Maria de Edinburgh.

La 10 ianuarie 1893, la Sigmaringen în Germania, este celebrată căsătoria Alteței Sale Regale Ferdinand, Prințul de Coroană al României cu Alteța Sa Regală Marie de Edinburgh[12]".

Copiii și educația acestora:

"Cuplul princiar (și apoi regal) Ferdinand și Maria vor avea un număr de 6 copii, din care unul, principele Mircea, a murit la o vârstă fragedă. Primul lor copil s-a născut la numai nouă luni și cinci zile de la căsătoria lor, este vorba despre principele Carol, născut la Castelul Peleș în 1893.A urmat apoi principesa Elisabeta (1894), principesa Maria (1900), principele Nicolae (1903),principesa Ileana (1909) și principele Mircea, născut în ianuarie 1913.

Relațiile dintre părinți și copii în familia regală Ferdinand și Maria au fost în aparență normale, dar în fapt atât regele cât și regina nu s-au implicat în educația copiilor regali așa de mult pe cât ar fi fost necesar,astfel încât aceștia să conștientizeze și să înțeleagă pe deplin misiunea care le revenea în cadrul societății românești[13].

---

[11] Potrivit sursei publice: wikipedia.org/wiki/Ferdinand_I_al_României#Copiii_și_educația_acestora, accesat la data de 25.02.2023.

[12] Potrivit sursei publice: wikipedia.org/wiki/Ferdinand_I_al_României#Copiii_și_educația_acestora, accesat la data de 25.02.2023.

[13] Potrivit sursei publice: ro.wikipedia.org/wiki/Ferdinand_I_al_României#Copiii_și_educația_acestora, accesat la data de 25.02.2023.

Rolul Regelui Ferdinand referitor la adoptarea Constituției:

“Regele Ferdinand a avut un rol foarte important la adoptarea constituției din 1923. Acesta a separat puterile în stat, a oferit drepturi și libertăți cetățenești depline, deoarece a fost cea mai democratică Constituție la acea vreme; a luptat alături de Antanta, ceea ce a dus la câștigarea războiului,dar și la Marea Unire din 1 decembrie 1918.

La 15 octombrie 1922, la Alba Iulia, are loc încoronarea oficială a Regelui Ferdinand și a Reginei Maria[14]”.

3.2. Regina Maria

“ReginaMaria a României (n.29 octombrie 1875,Eastwell Park, Ashford, Kent, Anglia-d.18 iulie 1938, Castelul Pelișor, Sinaia, Regatul României) a fost principesă de coroană și a doua regină a României, în calitate de soție a principelui devenit ulterior regele Ferdinand I al României. A fost mama regelui Carol al II-lea.Maria,(…),a fost prințesă a Marii Britanii și Irlandei, fiind nepoata reginei Victoria a Regatului Unit.

Părinții săi au fost Alfred Ernest Albert de Saxa-Coburg și Gotha, duce de Edinburgh,iar mama, Maria Alexandrovna Romanova, mare ducesă a Rusiei, unica fiică a Țarului Alexandru al II-lea al Rusiei.

Maria și-a petrecut copilăria și adolescența la Eastwell Park, reședința familiei din comitatul Kent[15]”.

Căsătoria:

“S-a căsătorit la 29 decembrie 1892 cu Ferdinand I, Principele moștenitor al tronului României, încercând încă de la început și reușind să se integreze națiunii care o adoptase ca Principesă și, începând din 1914, ca Regină.

La 10 ianuarie 1893, la Sigmaringen în Germania, este celebrată căsătoria Alteței Sale Regale Marie de Edinburgh cu Altețа Sa Regală Ferdinand, Prințul de Coroană al României.

Căsătoria civilă a avut loc în Salonul Roșu al castelului din Sigmaringen (…).

Principala ceremomie, cea catolică, a avut loc la catedrala orașului, Maria fiind condusă la altar de tatăl său,ducele de Edinburgh.Maria devenea astfel prima prințesă britanică,după câteva sute de ani,care se căsătorea cu un prinț catholic[16]”.

---

[14] Potrivit sursei publice: ro.wikipedia.org/wiki/Ferdinand_I_al_României#Copiii_și_educația_acestora, accesat la data de 25.02.2023.

[15] Potrivit sursei publice: wikipedia.org/wiki/Regina_Maria_a_României#Regină_a_României, accesat la data de 25.02.2023.

[16] Potrivit sursei publice: wikipedia.org/wiki/Regina_Maria_a_României#Regină_a_României, accesat la data de 25.02.2023.

Regină a României:

"Principesa Maria a devenit regină a României, odată cu accederea la tron a principelui Ferdinand,la 11 octombrie 1914,după moartea regelui Carol I. Era o perioadă crucială din istoria României, marcată de izbucnirea Primului Război Mondial, în care atât familia regală cât și întreaga societate românească era profund divizată în tabere ce susțineau fie neutralitatea fie intrarea în război de partea uneia sau alteia dintre cele două alianțe aflate în conflict.

În ciuda presiunilor financiare și morale atât din partea Antantei cât și a Puterilor Centrale,România a rămas credincioasă neutraltății în decursul primilor doi ani ai primului Război Mondial. Țara nu era pregătită de război[17]".

Potrivit unei lucrări recente, Regina Maria afirma despre rolul unei regine: "*sunt din ce în ce mai convinsă că acesta este destinul unei regine: trebuie să-și dea inima și sufletul celorlalți*"[18]

Rolul Reginei Maria referitor la adoptarea Constituției:

"A urmărit constant întărirea legăturilor dintre România și Marea Britanie, dovedind reale calități diplomatice în susținerea și apărarea intereselor României. S-a opus intrării României în Primul Război Mondial de partea Puterilor Centrale și a susținut alianța cu Antanta, în vederea susținerii de către aceasta a realizării statului național român.

Pe timpul războiului și-a acompaniat soțul în refugiu în Moldova, activând ca soră de caritate în spitalele militare,activitate care a făcut să fie numită în popor„mama răniților[19]".

În final, menționez un citat care aparține Reginei Maria din al său Testament, scris la Balcic în 1933:

"Eu am ajuns la capătul drumului meu. Dar înainte de a tăcea pentru veșnicie, vreau să-mi ridic pentru ultima data mâinile, pentru o binecuvântare: *Te binecuvântez iubită Românie, țata bucuriilor și durerilor mele, frumoasă țară, care ai trait în inima mea și ale cărei cărări le-am cunoscut toate. Frumoasă țară pe care am văzut-o întregită, a cărui soartă mi-a fost îngăduit să o văd împlinită. Fii tu veșnic îmbelșugată, fii tu mare și plină de cinste, să stai veșnic falnică printre națiuni, să fii cinstită, iubită și pricepută*[20]"

---

[17] Potrivit sursei publice: wikipedia.org/wiki/Regina_Maria_a_României#Regină_a_României, accesat la data de 25.02.2023.

[18] Tatiana Niculescu, Maria Regina României, Gânduri pentru vremuri grele, Editura Humanitas, București, 2020, p.99.

[19] Potrivit sursei publice: wikipedia.org/wiki/Regina_Maria_a_României#Regină_a_României, accesat la data de 25.02.2023.

[20] Tatiana Niculescu, Regina Maria, ultima dorință, Editura Humanitas, București, 2021, pp.150-151.

IV. Concluzii

Am ales să prezint această temă, deoarece îmi place istoria în primul rând. În al doilea rând, în 2023 trăim un moment important, anul acesta aniversăm 100 de ani de la adoptarea Constituției și în opinia mea, suntem obligați să ne cinstim înaintașii noștri care au luptat pentru idealurile naționale. Constituția de la 1923 a fost foarte importantă pentru țara noastră, deoarece a contribuit la consolidarea Marii Uniri și a creat cadrul democratic al vieții politice din România.

Am decis să prezint din această Constituție elementele pe care le are la bază tocmai pentru a scoate în evidență caracteristicile democratice care se regăsesc cum ar fi drepturile și libertățile cetățenilor și respectarea separării puterilor în stat.

Modalitatea personală de lucru abordată în lucrare mă caracterizează, Astfel, am ales să analizez atât Constituția de la 1923 dar, am comparat-o și alte Constituții române, tocmai pentru a vedea că aceasta a fost cea mai democrată Constituție din acea perioadă.

De asemenea, în opinia mea, nu puteam să prezint Constituția din 1923 fără a omagia personalitățile marcante ale epocii, respectiv regele Ferdinand și regina Maria.

Menționez faptul că în anul 2019, inclusiv la cinematograf a rulat un film dedicat Reginei Maria, intitulat: “Maria, Regină a României[21]”, film care a relevat calitățile diplomatice ale reginei.

Referințe

- Tatiana Niculescu, Regina Maria, ultima dorință, Editura Humanitas, București, 2021;
- Tatiana Niculescu, Maria Regina României, Gânduri pentru vremuri grele, Editura Humanitas, București, 2020;
- Genoveva Vrabie, Drept Constituțional și Instituții Politice, vol. 1, Editura Cugetarea, Iași, 1999;
- Elena Emilia Ștefan, Drept administrativ, Partea I: curs universitar, ediția a III-a, Editura Universul Juridic, București, 2019;
- Constituția de la 1923;
- Constituția de la 1938;
- Constituția de la 1991;
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Ferdinand_I_al_Rom%C3%A2niei#Copiii_%C8%99i_educa%C8%9Bia_acestora, accesat la data de 25.02.2023;
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Regina_Maria_a_Rom%C3%A2niei#Regin%C4%83_a_Rom%C3%A2niei, accesat la data de 25.02.2023;
- https://legislatie.just.ro/Public/FormaPrintabila/00000G35PLX3GNK27AR0OR7KDQ5ZLY61, accesat la data de 25.02.2023;
- http://aarc.ro/filme/film/maria-regina-romaniei-2019, accesat la data de 13.03.2023.

[21] Potrivit sursei publice: http://aarc.ro/filme/film/maria-regina-romaniei-2019, accesat la data de 13.03.2023.

MANAGEMENTUL RISCURILOR

Corina GHINEA-NEDELCU*

Abstract

Managementul riscurilor reprezintă procesul sistematic de identificare, de analiză şi de răspuns la riscul potenţial al unui proiect. Managementul riscurilor este de fapt, o abordare structurală și formală, concentrată asupra pașilor necesari și acțiunilor planificate pentru determinarea și controlul riscurilor, menținând astfel un nivel acceptabil.

Altfel spus, managementul riscurilor reprezintă procesul referitor la identificarea, evaluarea, gestionarea, tratarea și consituirea unui plan de măsuri atenuante riscurilor, revizuirii periodice, monitorizării și stabilirii responsabilităților.

Cuvinte cheie: *Management, risc, Uniunea Europeană, identificare, Romania.*

I. Introducere

Managementul riscurilor reprezintă procesul sistematic de identificare, de analiză și de răspuns la riscul potenţial al unui proiect. Managementul riscurilor este de fapt, o abordare structurală și formală, concentrată asupra pașilor necesari și acțiunilor planificate pentru determinarea și controlul riscurilor, menținând astfel un nivel acceptabil.

Altfel spus, managementul riscurilor reprezintă procesul referitor la identificarea, evaluarea, gestionarea, tratarea și consituirea unui plan de măsuri atenuante riscurilor, revizuirii periodice, monitorizării și stabilirii responsabilităților.

Controlul intern este asociat cu managementul riscurilor întrucât prin măsurile luate, este asigurat, în mod judicios, un cadru funcțional ce permite entității publice să își atingă scopurile.

La nivelul Uniunii Europene, managementul riscurilor este o practică preluată de la entiățile private de către mai multe state, ca și o componentă de bază în activitatea derulată de către entităţile publice.

* Student, Facultatea de Relatii Internationale si Administratie, Program Master MOSP, An II, IF (e-mail: nedelcucorina587@gmail.com).
Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. dr. Brăgaru Constantin (e-mail: constantin.bragaru@univnt.ro).

Referitor la Managementul Riscurilor, o atenție deosebită este acordată atitudinii față de risc şi culturii organizaţionale şi mai puţin unui set de norme şi reguli cu caracter imperativ.

Pentru ca acest proces să fie îmbunătățit, este necesară parcurgerea a trei etape esențiale: identificarea, evaluarea și gestionarea riscurilor.

Indiferent de domeniul despre care vorbim sau activăm, ne punem întrebarea ce este acela un risc sau cum poate fi evitat, gestionat sau rezolvat un risc care poate apărea în orice moment.

Ei bine, în această lucrare, voi prezenta mai pe larg conceptul de Management al Riscurilor, ce presupune, cum poate fi evitat și rezolvat la nivelul câtorva entități publice din România.

De asemenea, această lucrare mai are la bază și legislația necesară pentru parcurgerea celor trei etape esențiale menționate anterior.

Voi arăta printr-o comparație deosebirile și asemănările din punct de vedere al registrului riscurilor a trei instituții din țara noastră, pentru a se înțelege faptul că acest Management al Riscurilor nu este identic la toate entitățiile publice, ci este diferit în funcție de necesitățile fiecăreia în parte.

II. Managementul riscurilor

1. Definiții

Managementul riscurilor este bazat pe o metodologie fără de care nu poate fi acesta nu poate fi nici înțeles, dar nici nu folosit.

Această metodologie este folosită atât în România, cât și în țări precum Franța, Olanda și chiar Anglia (chiar dacă nu mai face parte din Uniunea Europeană).

În ceea ce privește principalele concepte, Managementul Riscurilor are la bază următoarele:

DENUMIRE CONCEPT	DEFINIȚIE
Controlul intern managerial	reprezintă ansamblul formelor de control exercitate la nivelul entităţii publice, inclusiv auditul intern, stabilite de conducere în concordanţă cu obiectivele acesteia şi cu reglementările legale, în vederea asigurării administrării fondurilor în mod economic, eficient şi eficace; acesta include, de asemenea, structurile organizatorice, metodele şi procedurile. Sintagma "control intern managerial" subliniază responsabilitatea tuturor nivelurilor ierarhice pentru ţinerea sub control a tuturor proceselor interne desfăşurate pentru

	realizarea obiectivelor generale şi a celor specifice.
Entitate publică (EP)	reprezintă autoritatea publică, instituţia publică, compania/societatea naţională, regia autonomă, societate comercială la care statul sau o unitate administrativ-teritorială este acţionar majoritar, cu personalitate juridică, care utilizează fondurile publice şi/sau administrează patrimoniul public.
Evaluarea riscului	evaluarea impactului materializării riscului, în combinaţie cu evaluarea probabilităţii de materializare a riscului. Evaluarea riscului o reprezintă valoarea expunerii la risc.
Expunerea la risc	reprezintă consecinţele, ca o combinaţie de probabilitate şi impact, pe care le poate resimţi o entitate publică în raport cu obiectivele prestabilite, în cazul în care riscul se materializează.
Gestionarea riscului	sunt măsurile întreprinse pentru diminuarea probabilităţii (posibilităţii) de apariţie a riscului sau/şi de diminuare a consecinţelor (impactului) asupra rezultatelor (obiectivelor), dacă riscul s-ar materializa. Gestionarea riscului reprezintă diminuarea expunerii la risc, dacă acesta este o ameninţare.
Impactul	reprezintă consecinţa /efectele generate asupra rezultatelor (obiectivelor), dacă riscul s-ar materializa. Dacă riscul este o ameninţare, consecinţa asupra rezultatelor este negativă, iar dacă riscul este o oportunitate, consecinţa este pozitivă.
Instituţie publică (IP)	Parlamentul, Administraţia Prezidenţială, Ministerele, celelalte organe de specialitate ale administraţiei publice, alte autorităţi publice, instituţiile publice autonome, precum şi instituţiile din subordinea/coordonarea acestora, finanţate din bugetele prevăzute la art.1 alin.2 din Legea nr. 500/2002 privind finanţele publice, cu modificările şi completările ulterioare.
Limita de toleranţă la risc	reprezintă nivelul de expunere la risc ce este asumat de entitatea publică, prin decizia de neimplementare a măsurilor de control al riscului.
Managementul riscurilor (MR)	reprezintă procesul prin care se vizează identificarea, evaluarea, gestionarea(inclusiv tratarea) și constituirea unui plan de măsuri de atenuare a riscurilor, revizuirea periodică, stabilirea și monitorizarea responsabilităților.

Materializarea riscului	reprezintă transpunerea riscului din domeniul incertitudinii (posibilului) în cel al certitudinii (al faptului împlinit). Riscul materializat se transformă dintr-o ameninţare posibilă în problemă, dacă riscul reprezintă un eveniment negativ sau într-o situaţie favorabilă, dacă riscul reprezintă o oportunitate.
Măsuri de control	reprezintă acțiuni stabilite pentru gestionarea riscurilor și monitorizarea permanentă sau periodică a unei acțiuni, situații etc.
Obiective generale	este un enunț general asupra a ceea ce va fi realizat și a îmbunătățirilor ce vor fi întreprinse; un obiectiv descrie un rezultat așteptat sau un impact și rezumă motivele pentru care o serie de de acțiuni au fost întreprinse.
Obiective specifice	aceste obiective sunt derivate din obiectivele generale şi care descriu, de regulă, rezultate sau efecte aşteptate ale unor activităţi care trebuie atinse pentru ca obiectivul general corespunzător să fie îndeplinit; acestea sunt exprimate descriptiv sub formă de rezultate şi se stabilesc la nivelul fiecărui compartiment din cadrul entităţii publice; obiectivele specifice trebuie astfel definite încât să răspundă pachetului de cerinţe SMART (specifice, măsurabile, adecvate, realiste, cu termen de realizare).
Primul nivel de conducere	sunt conducătorii compartimentelor din cadrul unei entități publice aflate sub directa coordonare a conducătorului entității.
Probabilitatea de materializare a riscului	reprezintă posibilitatea sau eventualitatea ca un risc să se materializeze. Reprezintă o măsură a posibilităţii de apariţie a riscului, determinată apreciativ sau prin cuantificare, atunci când natura riscului şi informaţiile disponibile permit o astfel de evaluare.
Profilul de risc	reprezintă un tablou care cuprinde evaluarea generală documentată şi prioritizată a gamei de riscuri specifice identificate, cu care se confruntă entitatea publică.
Responsabilul cu riscurile	este persoana care este numită de către conducătorul compartimentului de la primul nivel de conducere care colectează informaţiile privind riscurile din cadrul compartimentului, elaborează şi actualizează registrul de riscuri la nivelul acestuia.

Registrul de riscuri	este documentul în care se consemnează informațiile cu privire la riscurile identificate.
Risc	este o situație sau o acțiune, care nu s-a întâmplat încă, dar care poate să apară în viitor, caz în care, obţinerea rezultatelor, în prealabil fixate, este ameninţată sau potenţată. Astfel, riscul poate reprezenta fie o amenințare, fie o oportunitate şi trebuie abordat ca fiind o combinaţie între probabilitate şi impact.
Risc inerent	este riscul privind îndeplinirea obiectivelor, în absenţa oricărei acţiuni pe care ar putea-o lua conducerea, pentru a reduce fie probabilitatea fie impactul acestuia.
Risc operaţional	este riscul care poate afecta capacitatea unui compartiment de a-şi atinge obiectivele specifice.
Risc rezidual	reprezintă riscul privind îndeplinirea obiectivelor, care rămâne după stabilirea şi implementarea răspunsului la risc.
Risc semnificativ / strategic / ridicat	reprezintă un risc major, reprezentativ care poate afecta capacitatea entității de a-și atinge obiectivele; risc care ar putea avea un impact și o probabilitate ridicată de manifestare şi care vizează entitatea în întregimea ei.
Secretariat tehnic al Comisiei de monitorizare	reprezintă persoană/persoane desemnată/desemnate de către președintele Comisiei de monitorizare sau compartiment având ca sarcină principală managementul documentelor ce sunt în atribuţia comisiei, în funcţie de complexitatea structurii organizatorice a entității publice.
Tipul de răspuns la risc	reprezintă strategia adoptată cu privire la risc, ce cuprinde şi măsuri de control, după caz.
Toleranța la risc	reprezintă cantitatea de risc pe care o entitate publică este pregătită să o tolereze sau la care este dispusă să se expună la un moment dat.

Așadar, ceea ce putem înțelege în urma prezentării acestor concepte este faptul că managementul riscurilor este un proces complex de identificare, analiză și răspuns la posibile riscuri ale unei entități publice, printr-o abordare documentată, ce utilizează resurse materiale, financiare și umane pentru atingerea obiectivelor , vizând reducerea expunerea la pierderi a acestora.

De aceea, controlul intern a fost asociat cu manangementul riscurilor, deoarece se asigură, într-un mod rezonabil, un cadrul funcțional ce permite entității publice să își atingă obiectivele.

În ceea ce privește standardul managementului riscurilor este unanim acceptat în Uniunea Europeană, fiind unul din standardele importante ale sistemului de control intern managerial (SCIM).

Managementul riscurilor este o bună practică preluată din domeniul privat şi adoptată la nivelul mai multor state ale UE, ca şi componentă de bază în activitatea derulată de către entităţile publice.

În ceea ce priveşte Managementul riscurilor, o atenţie deosebită trebuie acordată atitudinii faţă de risc şi culturii organizaţionale şi mai puţin unui set de norme şi reguli cu caracter imperativ.

Pentru realizarea unui management al riscurilor coerent, este necesar:

- analiza prealabilă a tuturor expunerilor la risc, identificarea surselor de risc fiind fundamentală şi determinantă în evaluarea corectă a riscurilor entităţii publice;
- identificarea riscurilor, care pot afecta eficacitatea şi eficienţa activităţilor aferente obiectivelor specifice, fără a ignora regulile şi regulamentele;
- încrederea în informaţiile financiare şi în management; protejarea bunurilor; prevenirea şi descoperirea fraudelor;
- definirea nivelului de toleranţă la risc / nivelului acceptabil de expunere la risc;
- evaluarea probabilităţii ca riscul să se materializeze, stabilirea impactului şi expunerea la risc;
- stabilirea tipului de răspuns la risc (strategiei adoptate).

2. Identificarea riscurilor.

Managementul riscurilor presupune identificarea şi evaluarea riscurilor, identificarea şi stabilirea răspunsului la risc în vederea micşorării posibilităţii de apariţie a riscurilor, cât şi diminuarea consecinţelor produse, ca urmare a materializării riscurilor.

Privitor la identificarea riscurilor, au fost luate în vedere obiectivele şi activităţile care contribuie la realizarea acestora. Pentru o identificare corespunzătoare a riscurilor, este absolut necesară existenţa unui document, care să conţină obiectivele asumate la nivelul entităţii. Acesta poate fi un plan de management, un plan strategic instituţional sau un alt document care să includă: obiectivele generale, obiectivele specifice, activităţile care contribuie la atingerea obiectivelor.

De aceea, este recomendat fiecărei instituții publice să parcurgă următoarele etape:

1.Stabilirea obiectivelor generale şi specifice: acest lucru se realizează în cadrul unor documente de management organizațional, planificare strategică instituțională ori prin elaborarea unei liste a obiectivelor generale și specifice.

Definirea acestor obiective generale și specifice trebuie să fie în strânsă legătură cu misiunea entității şi a căror realizare se desfăşoară în condiţii de eficienţă, eficacitate şi economicitate.

2. Stabilirea activităților pentru realizarea obiectivelor specifice prin elaborarea Listei obiectivelor și activităților .

Conducătorul fiecărui compartiment din cadrul entităţii publice elaborează / actualizează anual Lista obiectivelor şi activităţilor necesare realizării obiectivelor specifice propuse, în concordanţă cu prevederile Standardului 6 - Planificare.

Pentru a putea administra mai bine riscurile la toate nivelurile manageriale, conducătorii compartimentelor de la primul nivel de conducere numește responsabili cu riscurile. Aceștia identifică și colectează riscurile aferente obiectivelor și/ sau activităților, asumate de către conducătorul compartimentului și monitorizează procesul de implimentare a managementului riscurilor.

Procesul de identificare a riscurilor este primul pas în demersul activităţii de Management al riscului. Acesta îşi propune să descopere toate sursele posibile de risc, cu scopul eliminării sau diminuării probabilităţii şi efectelor/impactului pe care acestea le pot produce. După identificarea obiectivelor şi a activităţilor aferente, se va trece la etapa următoare, de identificare a vulnerabilităţilor (punctelor slabe interne/de la nivelul entităţii, care pot cauza apariţia riscurilor) şi a ameninţărilor (care vin din exteriorul instituţiei).

Numărul riscurilor creşte proporţional cu complexitatea entităţii publice şi cu numărul activităţilor desfăşurate pentru atingerea obiectivelor. Riscurile trebuie identificate la orice nivel, unde se sesizează că există consecinţe asupra atingerii obiectivelor şi pot fi luate măsuri de soluţionare a problemelor.

Un risc identificat poate impacta mai multe obiective ale entităţii publice, având grade diferite de impact.

III. Managementul riscurilor în România.

1. Identificarea, descrierea riscurilor și a cauzelor acestora

Procesul de identificare a riscurilor este primul pas în demersul activităţii de Management al riscului. Acesta îşi propune să descopere toate sursele posibile de risc, cu scopul eliminării sau diminuării probabilităţii şi efectelor/impactului pe care acestea le pot produce.

După identificarea obiectivelor şi a activităţilor aferente, se va trece la etapa următoare, de identificare a vulnerabilităţilor (punctelor slabe interne/de la nivelul entităţii, care pot cauza apariţia riscurilor) şi a ameninţărilor (care vin din exteriorul instituţiei).

Numărul riscurilor creşte proporţional cu complexitatea entităţii publice şi cu numărul activităţilor desfăşurate pentru atingerea obiectivelor. Riscurile trebuie

identificate la orice nivel, unde se sesizează că există consecinţe asupra atingerii obiectivelor şi pot fi luate măsuri de soluţionare a problemelor.

Un risc identificat poate impacta mai multe obiective ale entităţii publice, având grade diferite de impact.

În funcţie de gradul de maturitate al entităţii publice, identificarea riscurilor se poate afla într-una din cele două faze:

- Identificarea riscurilor în faza iniţială - specifică entităţilor nou înfiinţate, fără un istoric în ceea ce priveşte gestionarea riscurilor sau fără un management al riscurilor foarte bine dezvoltat. Aceeaşi situaţie se întâlneşte în cazul demarării proiectelor noi sau de noi activităţi.
- Identificarea permanentă a riscurilor - specifică entităţilor care au dezvoltat un sistem coerent şi consolidat de control intern managerial şi implicit de management al riscurilor.

Un management eficace al riscurilor presupune faptul că identificarea riscurilor este un proces permanent, care permite racordarea entităţii publice la procesul de schimbare şi adaptare. Un proces eficient de management al riscurilor la nivelul entităţii publice trebuie să ia în calcul şi priorităţile instituţiilor în coordonare/subordonare sau aflate sub autoritate, care contribuie la realizarea obiectivelor entităţii publice respective.

Principalii factori care pot influenţa mediul de risc extern şi de care trebuie să ţină cont fiecare entitate publică, sunt:

- Legile şi reglementările - fiecare entitate publică trebuie să îşi identifice acele legi şi reglementări, în baza cărora funcţionează şi care definesc limitele de acţiune ale entităţii;
- Modificarea / actualizarea obiectivelor programului de guvernare - în unele situaţii, tratarea unor riscuri de către conducătorii entităţii publice este influenţată de deciziile politice;
- Uneori, diminuarea bugetului care afectează atragerea / menţinerea / facilitarea la cursuri de pregătire profesională a personalului entităţii publice.

În procesul de identificare a riscurilor primul pas îl reprezintă completarea Formularului de alertă la risc (FAR).

Formularul de alertă la risc se poate utiliza de entități publice, conform unei proceduri interne și în funcție de experiența acumulată în managementul riscurilor.

Formularul de alertă la risc conţine:

- Denumirea compartimentului în cadrul căruia s-a identificat riscul
- Detaliile privind riscul:
  - Descrierea riscului identificat:
    - Riscul identificat
    - Obiectiv specific/activitatea căruia/căreia îi este ataşat riscul
    - Cauzele
    - Consecinţele

- Evaluarea riscului:
  - Estimarea probabilităţii de apariţie
  - Estimarea impactului
  - Evaluarea expunerii la risc
- Opinie cu privire la risc: tipul de răspuns la risc (strategia adoptată), măsuri de control recomandate;
- Documentaţia utilizată pentru fundamentarea riscului identificat
- Persoana care identifică riscul
- Data întocmirii formularului
- Responsabilul cu riscurile
- Data primirii formularului de către responsabilul cu riscurile
- Conducătorul compartimentului
- Decizia conducătorului compartimentului de clasare, escaladare sau reţinere pentru gestionare a riscului.

Formularul de alertă la risc se completează, se verifică şi se avizează după cum urmează:

- Completarea descrierii riscului, evaluarea acestuia, recomandarea măsurilor de control şi precizarea documentaţiei utilizată pentru fundamentarea riscului identificat - de către persoana care identifică un risc, oferind în acest sens o evaluare preliminară a riscului pe baza a doi indicatori: probabilitatea materializării riscului şi impactul acestuia.
- Exprimarea unei opinii cu privire la risc asupra evaluării riscului şi asupra tipului de răspuns la risc şi a măsurilor de control, după caz – de către responsabilul cu riscurile;
- Decizia finală de clasare, escaladare sau reţinerea riscului pentru gestionare şi avizarea Formularului de alertă la risc – de către conducătorul compartimentului.

2. Cadrul legislativ

Principalele acte normative care stau la baza reglementării Managementului riscurilor (MR) sunt următoarele:

- Ordonanţa Guvernului nr. 119/1999 privind controlul intern/managerial şi controlul financiar preventiv, republicată, cu modificările şi completările ulterioare;
- Ordinul Secretarului General al Guvernului nr. 600/2018 privind aprobarea Codului controlului intern managerial al entităţilor publice;
- Ordinul Secretarului General al Guvernului nr. 201/2016 pentru aprobarea Normelor metodologice privind coordonarea, îndrumarea metodologică şi supravegherea stadiului implementării şi dezvoltării sistemului de control intern managerial la entităţile publice;

- Legea nr. 174/2015 pentru aprobarea Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 86/2014 privind stabilirea unor măsuri de reorganizare la nivelul administraţiei publice centrale şi pentru modificarea şi completarea unor acte normative.

IV. Studiu de caz: Managementul riscurilor: Serviciul de Ambulanță București-Ilfov, Poșta Română, ANAF

Așa cum am menționat și la începutul acestei lucrări, în acest capitol voi face o comparație între trei instituții publice din România, pentru a vedea cât de diferit sau asemănător este managementul riscurilor, având la bază aceeași legislație.

1. Serviciul de Ambulanță București-Ilfov.

În ceea ce privește planul de integritate al Serviciului de Ambulanță București-Ilfov, obiectivul general este creșterea gradului de implementare a măsurilor de integritate la nivel organizațional.

În ce constă acest plan?

Pentru a înțelege acest plan de integritate, este necesară înțelegerea obiectivului și anume:

Obiectivul specific: Implementarea măsurilor de integritate

Pentru implementarea măsurilor de integritate este folosită următoarea schemă:

Măsuri➔ Indicatori de performantă➔Riscuri➔Surse de verificare➔ Termen de realizare➔Responsabil➔Buget

În ceea ce privește **măsurile** luate la nivel organizațional, voi enumera câteva măsuri:

- Adoptarea și distribuirea în cadrul SABIF a declarației privind asumarea unei agende integritate organizațională;
- Adoptarea și distribuirea în cadrul SABIF a planului de integritate, urmare consultării angajaților și a evaluării de risc conform H.G. nr. 599/2018 și asigurarea resurselor necesare implementării acestora;
- Evaluarea anuală a modului de implementare a planului si adaptarea acestuia la riscurile și vulnerabilitățile nou apărute;
- Reevaluarea și monitorizarea riscurilor de corupție, precum și si aplicarea măsurilor de prevenire și control al acestora, conform H.G. nr. 599/2018;
- Reevaluarea și raportarea unitară a incidentelor de integritate, conform H.G. nr. 599/2018, precum și stabilirea unor măsuri de prevenire și/sau control urmare producerii acestora.

Așa cum reiese și din schema anterioară, după ce măsurile au fost planificate, sunt necesari pentru realizarea lor indicatorii de performanță:

- Declarație adoptată

- Declarație distribuită
- Desemnarea coordonatorului implementării planului de integritate și a unui grup de lucru responsabil cu implementarea Strategiei Naționale Anticorupție 20212025;
- Planul de integritate adoptat;
- Raport de evaluare întocmit și publicat pe site-ul SABIE.
- Plan adaptat și publicat pe site-ul SABIF dacă este cazul.
- Registrul riscurilor de corupție completat;
- Nr. de riscuri și vulnerabilități identificate;
- Formarea profesională a persoanelor responsabile pentru aplicarea efectivă a metodologiei de evaluare a riscurilor
- Rapoarte întocmite către MS;
- Nr. de incidente identificate;
- Nr. și tipul de măsuri de prevenire și/sau control luate

Cu privire la riscurile care pot apărea într-o instituție publică , acestea pot fi:

- Adoptarea unei declarații neadaptate contextului instituțional
- Nivel scăzut de implicare al salariaților
- Nivel scăzut de implicare al angajaților;
- Caracter exclusiv formal al consultării
- Caracter formal al consultării,
- Neparticiparea/ neimplicarea angajaților;
- Absența aplicării efective
- Absența aplicării efective a metodologiei de evaluare a riscurilor
- Identificarea greșită a faptelor ca incidente de integritate

Pentru a putea fi dus la bun sfârșit un astfel de plan de integritate la nivelul unei instututții, așa cum precizat și în schema prezentată, mai avem nevoie și de Surse de verificare, Termen de realizare, este nevoie și de un Responsabil. Nu este necesară și alocarea unui buget.

Ca și surse de verificare avem:

- Documente aprobate
- Cod de etică revizuit;
- Liste semnături pentru luare la cunoștință a Codului etic;
- Rapoarte de evaluare a mecanismului de feed-back pacientului.

Termenul de realizare al unui asemenea plan de integritate este **PERMANENT**.

În ceea ce privește persoana responsabilă pentru realizarea acestui plan, în primul rând ne referim la conducătorul instituție, dar nu numai. Pe lângă conducătorul instituției, responsabil cu realizarea acetui plan și implementarea acestor măsuri, responsabil mai este și :

- Coordonatorul implementării planului de integritate și grupul de lucru responsabil cu implementarea SNA;
- Consiliul de etică;
- Compartimentul statistică și informatică.

Cea de-a doua instituție pe care am ales-o spre analiză la nivel de management al riscurilor, este ***POȘTA ROMÂNĂ.***

Analiza riscurilor identificate Ia nivel CN Poșta Română S.A.

Obiectiv :revizuirea riscurilor la nivelul compartimentelor din cadrul Administrației Centrale și la nivelul Sucursalelor, respectiv la nivelul OJP/OPMB și CRTz; ținerea sub control a riscurilor critice; întocmirea Registrului Riscurilor la nivel CNPR, pentru anul 2020; întocmirea fisei de evaluare risc.

Legislație :

- OG nr. 119/ 1999 privind controlul intern și controlul financiar preventiv;
- Ordinul Secretariatului General al Guvernului (OSGG) nr. 600/ 2018 privind Codul controlului intern managerial al entităților publice, standardul 8;
- Regulamentul (UE) General privind Protecția Datelor cu Caracter Personal (GDPR) nr. 679/ 2016;
- Standard SR ISO 31000:2018 privind Managementul riscului, principii și linii directoare;
- Standard SR ISO 27001:2013 privind managementul securității informației aspecte referitoare la riscuri;
- Procedura de Sistem privind Managementul Riscului. Întocmirea și actualizarea Registrului de Riscuri - PS — 05.

Conform acestui standard, fiecare entitate publică are obligația de a analiza periodic, riscurile legate de desfășurarea activităților sale, să elaboreze planuri pentru limitarea posibilelor consecințe ale acestor riscuri și să numească responsabili cu riscurile pentru aplicarea planurilor respective.

Riscurile sunt asociate obiectivelor, fie că este vorba despre obiectivele stabilite pentru procesele și activitățile curente (specifice fiecărei structuri organizatorice), fie că sunt avute în vedere obiectivele stabilite prin managementul proiectelor.

Această analiză reprezintă înțelegerea naturii riscului și determinarea nivelului de risc.

În vederea întocmirii/ elaborării analizei pentru anul 2020 s-a ținut cont de următoarele aspecte:

- raportările structurilor CNPR, centrale și teritoriale;
- necesitatea identificării riscurilor critice care pun în pericol procesele relevante ale organizației;
- prezentul raport ofera managementului un instrument de analiză pentru fundamentarea unor programe de control a riscurilor ;

- concentrarea resurselor în programe de management al riscurilor critice, monitorizarea evoluției riscurilor critice — Planul de implementare a măsurilor de control a riscurilor pentru anul 2020; evidențierea riscurilor critice pentru a dezvolta măsuri de prevenire și diminuare a impactului.

Din comunicările structurilor centrale și teritoriale, cele mai frecvente riscuri comune regăsite la nivel CNPR sunt:

- În cadrul Adției centrale nerespectarea reglementărilor legale; depășirea alocațiilor bugetare/ neaprobare BVC; date eronate/ documentație incompletă - statistică eronată utilizată în procesul managerial; disfuncționalități în activitate, care pot conduce la neatingerea sau atingerea partială a obiectivelor; pierderea clienților.
- În cadrul OJP/OPMB pierderea clienților; depășirea bugetului de cheltuieli; blocarea activității; poluarea mediului; atac asupra salariaților și a subunităților poștale; fraude interne/ externe; creșterea numarului de reclamații; aplicarea de amenzi; afectarea imaginii CNPR.
- În cadrul Crtz-urilor atac asupra autovehiculului; amenzi întârzieri trimiteri/ lipsă trimiteri lipsă suport decizie date eronate

Structurile CNPR nu iau în calcul la încadrarea riscurilor ambele criterii de evaluare probabilitate și impact. Din acest motiv unele riscuri sunt eronat încadrate la secțiunea critic, iar altele sunt subevaluate fiind menționate la tolerabil.

Responsabilii cu riscurile, au acumulat experientă în identificarea și controlul diverselor categorii de riscuri, dar au mai puține abilități sau tratează formal cuantificarea lor.

Acest fapt influențează în mod negativ posibilitatea de a cuantifica indicatori relevanți precum: ”pragul de risc general acceptat/ admisibil al CNPR” sau "apetitul general la risc al CNPR".

În urma analizei efectuate de Serviciul Mangement Integrat, riscurile cu impact major asupra atingerii obiectivelor și un grad ridicat de probabilitate, care ar putea produce pierderi financiare și blocaje în derularea activității poștale sunt:

- Direcția Economică lipsa lichidităților (insolvența): fluctuația veniturilor duce la imposibilitatea de a reflecta corect data efectuării plăților către colaboratori, denaturând rezultatul economic din lună, influențând negativ cash-flow-ul precum și bugetul de venituri și cheltuieli;
- Impact instituțional Încălcarea sau aplicarea necorespunzătoare a prevederilor Regulamentului (UE) 679/ 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date; Securitate Poștală - aplicarea Legii nr 333/ 2003, cu modificări și completări, respectiv a metodologiei aferente (HG nr. 301/2012), privind paza obiectivelor, bunurilor, valorilor și protecția persoanelor (amenzi IGPR) și a controalelor realizate de instituțiile statului Curtea de Conturi, ANAF, Consiliul Concurentei, ANCOM;

- Departamentul IT — blocarea activității unităților informatizate din cauza indisponibilității centrului de date din bdul. Dacia, București; nu există back-up la Data Center-ul din bdul Dacia;
- Pierderea unui client strategic - polarizarea serviciilor — 4 clienți strategici generează peste 70% din veniturile CNPR, precaritatea soluțiilor comerciale conduce la o expunere ridicată la risc putere mare de negociere a partenerilor, respectiv generarea unei situații de criză prin intreruperea colaborării;
- Direcția RU — lipsă soluții recrutare personal operativ;
- Fraudarea CNPR din interior.

Aceste riscuri sunt subliniate în această analiză ca fiind critice, structurile de specialitate din CNPR raportandu-/e însă cu o încadrare de ”inacceptabil” spre ”to/erabi/” sau chiar ” accceptabil”.

Un alt aspect desprins din analiză și din raportările anterioare făcute către ANSPDCP este pierderea trimiterilor poștale în diferite stadii de prelucrare, cu precădere, în timpul transportului. Acest fapt, deși cunoscut și realizat/ consumat constituie un risc și este tratat ca atare deoarece există în permanență posibilitatea unei alte pierderi de trimiteri poștale sau a pierderii de volume mari de trimiteri (spre exemplu, pierderi de saci poștali în aeroport, accident auto cu distrugerea trimiterilor poștale etc.).

Cea de-a treia instituție analizată din punct de vedere al managamentului riscurilor, este ***AGENȚIA NAȚIONALĂ DE ADMINISTRARE FISCALĂ.***

Pentru această analiză, m-am ghidat după un raport întocmit la nivelul acestei instituții în anul 2018.

Ca și în cazul SABIF, raportul are la bază următoarele :

Standardul:

- Etică și integritate:
  - Direcții de acțiune:
    - Asigurarea condițiilor necesare cunoașterii de către personal a prevederilor legale care reglementează comportamentul acestora la locul de muncă;
    - Prevenirea faptelor de corupție și a faptelor de încălcare a eticii și integrității profesionale.
  - Acțiuni:
    - Desfășurarea de activități de consiliere etică a funcționarilor publici prin informarea personalului cu privire la reglementările legislative privind etica și integritatea profesională; Implementarea acțiunilor specifice, aferente măsurilor de transparență instituțională și de prevenire a corupției, aprobate prin Planul de integritate al ANAF;
    - monitorizarea aplicării regulilor privind accesul Ia informațiile de interes public și transparență decizională;

- dezvoltarea de schimburi de bune practici, asistență, cursuri de formare pentru creșterea capacității instituției de a furniza informații de interes public și de a asigura un proces participativ de calitate;
- monitorizarea standardelor de afișare a informațiilor de interes public pentru instituție;
- auditarea internă, o dată la doi ani, a sistemului de prevenire a corupției ia nivelul tuturor structurilor din cadrul Agenției Naționale de Administrare Fiscală;
- Organizarea periodică de cursuri de formare profesională în domeniul achizițiilor publice (măsură preluată din SNA 2012 - 2015); participarea propriilor angajați la programe anuale de formare profesională pe teme privind integritatea în funcția publică, cu caracter obligatoriu, dedicat personalului cu funcții de conducere și de execuție;

o Responsabil:
- Consilierul de etică de la nivelul aparatului propriu Direcției generale regionale a finanțelor publice , Consilierii de etică de la nivelul Administrațiilor judetene ale finantelor
- Structurile de comunicare, relații publice și mass-media; Serviciul de soluționare a contestațiilor
- Structurile de asistență pentru contribuabili Structurile de comunicare, relații publice și mass-media; Compartimentul de formare profesională; Structurile de comunicare, relații publice și mass-media;
- Serviciul de audit public intern
- Servicii interne
- Serviciul de resurse umane;Serviciul administrativ, investiții și achiziții; Direcția generală de integritate.

o **Termen**: Permanent.

- Atribuții, funcții, sarcini:
  - o Direcții de acțiune:
    - Actualizarea permanentă și comunicarea către toți angajații a documentelor privind Strategia pe termen mediu a Agenției Naționale de Administrare Fiscală 2017-2020, a regulamentelor interne precum și a fișelor de post.
  - o Acțiuni:
    - Comunicarea către întreg personalul a documentelor strategice elaborate/ actualizate la nivelul Agenției Naționale de Administrare Fiscală.

- Stabilirea atribuțiilor asociate fiecărui post/ actualizarea fișelor de post, în concordanță cu Regulamentul de organizare și funcționare al Direcției generale regionale a finanțelor publice.

- Responsabil:
  - conducerea Direcției generale regionale a finanțelor publice;
  - conducătorii compartimentelor Direcției generale regionale a finanțelor publice, aparat propriu și structuri subordonate;
  - conducătorii compartimentelor Direcției generale regionale a finanțelor publice Iași, aparat propriu și structuri subordonate
  - Servicii interne
  - Serviciul de resurse umane; Serviciul tehnologia informației.
- **Termen:** La momentul elaborării/ actualizării fișelor de post sau ori decâte ori este necesar.

Ca și comparație între cele trei instituții, putem spune că registrul riscurilor sau mai bine spus managementul riscurilor diferă de la instituție la instituție, atât din punct de vedere al acțiunii, al direcției de acțiune, cât și din punct de vedere organizațional și din punct de vedere al termenului alocat. (registrul riscurilor poate fi actualizat permanent, ocazional sau ori decâte ori este necesar).

V. Concluzii

Dezvoltarea ştiinţei managementului din ultimul deceniu a focalizat preocupările pentru eficacitatea şi optimizarea activităţilor de conducere în domeniul analizei şi evaluării riscului, risc ce este inerent fiecărei activităţi economice, sociale sau politice.

Acest demers implică însă o concepţie şi o abordare multidisciplinară, în care sunt utilizate cunoştinţe din cele mai diferite domenii de activitate. Astfel, economiştii şi inginerii definesc modelele deterministe ale fenomenelor economice sau industriale, matematicienii şi statisticienii construiesc modelele probabiliste ale acestor fenomene, iar informaticienii dezvoltă programele de simulare şi de prelucrare a datelor ale acestor modele. Managementul riscului devine astfel, din ce în ce mai mult, un domeniu distinct şi bine conturat al managementului modern, o componentă esenţială şi indispensabilă a fiecărui proiect tehnic, economic sau de altă natură.

Desigur, complexitatea problemelor legate de tratarea riscurilor este deosebit de ridicată, prin faptul că este necesară o bună cunoaştere a fenomenelor analizate şi a activităţilor desfăşurate, dar şi o bază de cunoştinţe din domeniul managementului în general, al metodelor şi tehnicilor matematice şi statistice, în special.

Referințe

- Ghid Metodologic;

- Metodologie de management al riscurilor- Proiect selectat în cadrul Programului Operațional Capacitate Administrativă cofinanțat de Uniunea Europeană, din Fondul Social European;
- Plan de integritate SABIF;
- Programul managerial al riscurilor al Agenției Naționalăde administrare Fiscală;
- Analiza riscurilor- Raport Poșta Română.

STRUCTURA IMPOZITELOR INDIRECTE IN ROMANIA

Irina Florentina PUIU[*]
Camelia Andreea ȚOLE[**]

Abstract

Tema pe care o analizăm în această lucrare ne-a trezit interesul la cursul de Finanțe Publice când am analizat impozitele directe și indirecte. Cu această ocazie, am dorit să documentăm structura impozitelor indirecte în România. Taxa pe valoare adăugată reprezintă un impozit indirect, plătit de către persoanele fizice și juidice care efectuează o manieră independentă activității economice și care se aplică la valoarea nou creată, la fiecare stadiu nou de producere și vânzare a mărfurilor sau serviciilor.

Scopul acestei lucrări este de a prezenta noțiuni teroretice ale aplicării impozitelor indirecte, taxa pe valoare adăugată, a tipurilor de accize practicate în România.

Cuvinte cheie: *taxa pe valoare adăugată, accize, taxe de consumație, impozite indirecte, impozite directe.*

I. Introducere

În România, impozitele indirecte sunt impozitele percepute asupra bunurilor și serviciilor și sunt impozite aplicate pe consum, precum TVA (taxa pe valoare adăugată) și accize. Acestea sunt adesea percepute de la producători și distribuitori, care apoi le transferă către consumatori prin intermediul prețurilor de vânzare.

Administrarea impozitelor și taxelor este realizată prin legi speciale, pentru fiecare funcție a administrării, cum ar fi: declararea impozitelor și taxelor, înregistrarea fiscală a contribuabililor, colectarea, controlul fiscal etc.

Impozitele au o importanță deosebit de mare în economia unei țări, deoarece sunt principala sursă de venit pentru guvern și joacă un rol crucial în finanțarea cheltuielilor publice. Ele pot fi utilizate pentru a încuraja sau descuraja anumite comportamente economice. De exemplu, impozitarea mai mare a băuturilor alcoolice sau țigaretelor poate reduce consumul acestora, și prin urmare, poate reduce costurile pentru sănătatea publică.

[*] Puiu Irina Florentina, Facultatea de Administrație Publică, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București (e-mail: irinapuiu21@yahoo.com). Acest studiu a fost coordonat de lect. univ.dr. Nicoleta Panait, e-mail: npanait@univnt.ro.
[**] Țole Camelia Andreea, Facultatea de Administrație Publică, Universitatea „Nicolae Titulescu" din București, email: camelia.andreea@gmail.com.

Impozitul este definit ca fiind o plată bănească obligatorie, generală și definitivă, realizată de către persoane fizice și juridice, în favoarea bugetului statului, în cuantumul și la termene bine definite de lege, fără obligația statului de a presta un echivalent, direct și imediat, plătitorului.[1]

După modul de percepere ale impozitelor, distingem două mari categorii: impozite directe și indirecte.

Impozitele directe se percep de la persoane fizice sau juridice, pentru veniturile sau bunurile prevăzute de lege, cum ar fi: impozitul pe profit, impozitul pe venit, impozitul pe dividente etc.

Impozitele indirecte se stabilesc asupra vânzării de bunuri sau prestărilor de servicii. Acestea sunt incluse în prețul mărfurilor sau serviciilor. În această categorie avem taxa pe valoare adăugată, taxe vamale, accize etc.[2]

În continuare ne vom concentra pe impozitele indirecte care fac subiectul acestei lucrări.

Impozitele indirecte reprezintă acea prelevare de bani de la populație prin adăugarea unor cote de impozit la prețurile mărfurilor, în special la cele de primă necesitate. Impozitul indirect se colectează de la cumpărătorii produselor grevate de acest impozit indiferent de venitul, averea sau situația personală a contribuabilului. Sunt suportate în egală măsură de toate clasele sociale.

O operație care este supusă TVA-lui în România trebuie să îndeplinească anumite condiții. O primă condiție ar fi ca operația să rezulte dintr-o activitate economică continuă (comerțul, producția, exploatarea de bunuri în scopul obținerii de venituri, etc.). O a doua condiție este ca persoana care efectuează operația să fie o persoană impozabilă, adică să efectueze de o manieră independentă activități economice. A treia a condiție, operația să fie efectuată cu plată sau o operațiune similară. Ultima condiție este ca operația să fie efectuată în România.[3]

Prin această taxă de valoare adăugată, statul poate încasa o mare parte din acest impozit mai rapid deoarece se plătește la fiecare prelucrare sau realizare a mărfii sau serviciului, decât în cazul impozitului pe profit.

De asemenea, plătitorii au obligația de a ține evidența tranzacțiilor de vânzare-cumpărare precum și a sumei impozitului plătit. Astfel, se poate controla modul de calcul și de plată către bugetul statului, prin organele fiscale.

Un alt impozit indirect care se include la prețul de vânzare sunt accizele. Această taxă specială de consumație se aplică produselor din țară și din import, care sunt greu de substituit, au un consum ridicat și un randament fiscal ridicat. Accizele reprezintă un venit la bugetul statului, calculate sub formă de cote procentuale,

---

[1] Mircea Boulescu, Fuat Cadâr, Viorel Borună, *Administrarea impozitelor și taxelor,* Editura Economică, București, 2003, p.23.

[2] Mircea Boulescu, Fuat Cadâr, Viorel Borună, *Administrarea impozitelor și taxelor,* Editura Economică, București, 2003, p.22.

[3] N. Feleagă, V. Avram, *Politici și opțiuni contabile*, Editura Economică, București, 2002

datorate de către agenții economici. În cazul produselor din țară, diferența între prețul negociat între vânzător și cumpărător, din care, conform reglementărilor legale, se deduc accizele, reprezintă modalitatea prin care se determină acciza. În cazul importului, baza de impozitare pentru determinarea accizelor, este constituită din valoarea produselor importate stabilit în vamă, la care se adaugă taxe vamale și alte taxe diferențiate pe categorii de produse.

În afară de accize, se întâlnesc și taxele generale pe vânzări, sub forma impozitului pe cifra de afaceri. Acest impozit poate fi:

- impozit cumulativ, mărfurile sunt impuse în toate fazele prin care trec între producător și consumator. În cazul lui se percepe impozit la impozit.
- Impozitul unic, se încasează o singură dată, indiferent de numărul fazelor prin care trece marfa, fie în momentul vânzării mărfii, fie în stadiul comercializării.
- Impozitul pe cifra de afaceri brută, calcularea lui se face prin aplicarea cotei de impozit asupra întregii valori a mărfurilor vândute, care include și impozitul plătit la verigile anterioare.
- impozitul pe cifra de afaceri netă, se aplică doar valorii adăugate de fiecare participant la procesul de producție și de circulație a mărfii respective. Acest impozit se mai numește și taxă pe valoarea adăugată.[4]

De asemenea, mai întâlnim și taxele vamale, care se percep de către stat importului, exportului și tranzitului de mărfuri.

- de export, se întâlnesc cu o frecvență redusă, întrucât statele doresc să stimuleze exportul, fiind direct interesate.
- de tranzit, și acestea se aplică destul de rar, și se instituie doar acelor mărfuri care sunt în trecere pe teritoriul unei terțe țări.
- de import, se aplică asupra mărfurilor importate, în momentul trecerii frontierei țării importatoare. Aceste taxe duc la majorarea prețului produsului importat, care astfel ajunge să depășească prețul respectivului produs din țara exportatoare.

Aceste taxe vamale sunt de trei feluri: taxe vamale ad-valorem, taxe vamale specifice și compuse.

- taxe vamale ad-valorem, care se exprimă ca procent din valoarea mărfurilor importate
- taxe vamale specifice, care sunt stabilite ca sumă fixă în unitatea fizică de marfă importată
- taxe vamale compuse, apar ca o combinație între între primele două tipuri.[5]

[4] N. Feleagă, V. Avram, *Politici și opțiuni contabile,* Editura Economică, 2002.
[5] N. Feleagă, V. Avram, *Politici și opțiuni contabile,* Editura Economică, 2002.

II. Taxa pe valoare adăugată

Taxa pe valoare adăugată a fost introdusă pentru prima dată în Franța, în anul 1954, și a fost adoptată ulterior de mai multe țări din Europa, unde este standardizată prin intermediul legislației Uniunii Europene.[6]

Scopul principal al TVA-ului este să genereze venituri pentru guvern și să susțină cheltuielile publice, cum ar fi sănătatea, educația infrastructura și alte servicii publice.

Un avantaj important al TVA-ului este că reprezintă o sursă stabilă de venit pentru stat, deoarece nu depinde de factorii economici, cum ar fi nivelul de impozitare a veniturilor sau a profiturilor. De asemenea, TVA-ul poate fi folosit ca instrument de reglementare economică, de exemplu, prin impunerea unui nivel mai ridicat al TVA-ului pentru produsele nesănătoase cum ar fi băuturile alcoolice.

Taxa pe valoare adăugată este un impozit indirect ce se stabilește asupra operațiunilor care au legătură cu transferul proprietății bunurilor și asupra prestării serviciilor. Aceasta este totodată un impozit cu plată fracționată. De fiecare dată când o persoană impozabilă intervine în circuitul unui bun sau serviciu achită o fracțiune din taxă, aferentă valorii adăugate prin intervenția sa asupra bunului. Consumatorul va fi cel care suportă costul total al taxei.[7]

În România, mai întâi se determină taxa colectată, aferentă vânzărilor, și taxa deductibilă, aferentă cumpărărilor, și apoi, prin diferență, se stabilește TVA-ul de plată sau TVA-ul de recuperat, în cazul în care taxa deductibilă este mai mare decât taxa colectată.

Taxa pe valoare adăugată are câteva avantaje evidente. Această taxă reduce riscul de evaziune fiscală, prin posibilitatea efectuării controalelor încrucișate, are un randament fiscal ridicat, fiind un impozit stabil și elastic. Permite exercitarea dreptului de deducere și detaxare a investițiilor și exportului, fiind un impozit transparent. Prin accelerarea decontărilor, asigură ritmicitatea veniturilor la buget.[8]

În prezent, taxa pe valoare adăugată, este practicată atât în țările membre Uniunii Europene, cât și în alte țări precum Canada sau Japonia. Nivelul și numărul cotelor taxei pe valoare adăugată poate să difere, în funcție de țară. De regulă se practică o cotă redusă pentru produsele de larg consum și pentru cele alimentare, în timp ce pentru produsele de lux această cotă este majorată. Produselor exportate, în general, nu li se aplică taxa pe valoare adăugată.[9]

---

[6] Informație publică disponibilă pe site-ul https://facturis.ro/blog/legislatie-facturare-si-stocuri/totul-despre-tva-ce-este-si-cum-se-calculeaza-tva-ul/ accesat la data 26.03.2023.

[7] Informație publică disponibilă pe site-ul https://legeaz.net/dictionar-juridic/tva accesat la data de 26.03.2023.

[8] Informație publică disponibilă pe site-ul https://feaa.ucv.ro/one/images/docs/2017-2018/admitere/master/materiale_admitere/Finante/Teorie_adm.___master_dom.Finante_2017.pdf accesat la data 27.03.2023.

[9] N. Panait, *Finanțe,* Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2019, p. 148.

Operațiunile aflate în sfera de aplicare a TVA, reglementate de Codul fiscal sunt:

- livrarea de bunuri
- prestarea de servicii
- stocuri la dispoziția clientului
- schimbul de bunuri sau servicii
- importul de bunuri
- achiziția intracomunitară de bunuri.

În România, livrarea de bunuri sau prestarea de servicii sunt impozabile în următoarele condiții:

- locul livrării sau prestării să fie în România
- operațiunile să fie efectuate de o persoană impozabilă
- livrarea sau prestarea să fie efectuate în cadrul unei activități economice

Achiziția intracomunitară de bunuri este impozabilă dacă sunt îndeplinite următoarele condiții:

- locul în care se încheie transportul bunurilor să fie în România
- achiziția intracomunitară să urmeze unei livrări intracomunitare realizate din alt stat membru, de o persoană impozabilă, care acționează ca atare
- livrarea din alt stat membru să nu fie efectuată de o întreprindere mică, deoarece aceasta este acoperită de scutire, și nu va avea loc o achiziție intracomunitară impozabilă în statul membru în care se încheie transportul bunurilor
- să nu fie o vânzare la distanță sau o livrare cu instalarea realizată de furnizor
- persoana care achiziționează intracomunitar bunurile, să nu fie o persoană care realizează numai operațiuni pentru care taxa nu este deductibilă

În cazul importului de bunuri, nu contează dacă persoana este impozabilă sau neimpozabilă. Într- adevăr, persoanele fizice au parte de anumite scutiri de TVA pentru bunurile importate aduse în bagajul personal în limitele stabilite. Dacă importul este făcut de către o persoană impozabilă din România, pe teritoriul altui stat membru, aceasta va trebui să respecte regulile respectivului stat membru, întrucât, în România, nu are loc un import.[10]

În România se aplică o cotă standard de TVA de 19% și încă două cote reduse de 9% și 5%.

Bunurile și serviciile pentru care se aplică cota redusă de TVA de 9%, conform Codului Fiscal sunt:

- livrarea de proteze și accesorii ale acestora, cu excepția protezelor dentare scutite de taxă

[10] Informație disponibilă pe site-ul https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/legislatie/Cod_fiscal_norme_2023.htm#A291 accesat la data de 30.03.2023

- livrarea de produse ortopedice
- livrarea de medicamente de uz uman și veterinar
- livrarea următoarelor bunuri: alimente inclusiv băuturi, cu excepția celor alcoolice, destinate consumului uman și animal, animale și păsări vii din specii domestice, semințe, plante și ingrediente folosite în prepararea alimentelor, produse utilizate pentru a completa sau înlocui alimentele
- livrarea apei pentru irigații în agricultură
- livrarea de îngrășăminte și de pesticide utilizate în agricultură, semințe și alte produse agricole destinate însămânțării sau plantării, prestările de servicii de tipul celor specifice în sectorul agricol
- servicii de alimentare cu apă și canalizare.

Cota redusă de TVA de 5% se aplică pentru:

- livrarea de manuale școlare, cărți, reviste și ziare pe suport fizic și/sau pe cale electronică, cu excepția celor care au un conținut video sau muzical audio și a celor destinate exclusiv sau în principal publicității
- serviciile constând în permiterea accesului la castele, muzee, case memoriale, monumente istorice, monumente de arhitectură și arheologice, grădini zoologice și botanice, bâlciuri, parcuri de distracții și parcuri recreative, târguri, expoziții și evenimente culturale și sportive, cinematografe
- livrarea locuințelor ca parte a politicii sociale, inclusiv terenul și amprenta la sol pe care acestea sunt construite. Prin locuință livrată ca parte a politicii sociale se înțelege: livrarea de clădiri și a terenului pe care sunt construite, destinate a fi utilizate drept cămine de bătrâni și de pensionari, case de copii și centre de recuperare și reabilitare pentru minori cu handicap, cele către primării în vederea atribuirii de către acestea cu chirie subvenționată unor persoane sau familii care nu își permit o locuință în proprietate sau închirierea unei locuințe în condițiile pieței. De asemenea, aici includem și livrarea de locuințe care au o suprafață utilă de maxim 120 mp, inclusiv terenul, exclusiv anexele gospodărești, nu depășesc suma de 600.000 lei, exclusiv TVA, achiziționate de persoane fizice în mod individual sau în comun cu alte persoane. Cota redusă se aplică numai locuințelor, care în momentul livrării pot fi locuite ca atare.
- dreptul de utilizare a facilităților sportive ale căror activități sunt încadrate la codurile CAEN 9311 și 9313
- transporturile de persoane cu trenurile sau vehicule istorice cu tracțiune cu aburi pe linii înguste în scop turistic sau de agrement
- transporturile de persoane utilizând instalațiile pe cablu: telecabină, telegondolă, telescaun, teleschi, în scop turistic sau de agrement
- transporturile de persoane cu vehicule cu tracțiune animală, folosite în scop turistic sau de agrement

- transporturile de persoane cu ambarcațiuni, folosite în scop turistic sau de agrement
- livrarea alimentelor de înaltă valoare calitativă, respectiv produse montane, bio, tradiționale, autorizate de Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale
- livrarea de lemne de foc către persoanele fizice, sub formă de trunchiuri, butuci, vreascuri, ramuri sau alte forme similare, care se încadrează la codurile NC 4401 11 00 și 4401 12 00
- livrările de lemn, în forme similare și cu aceeași încadrare, către persoane juridice sau alte entități, inclusiv școli, spitale, dispensare medicale și unități de asistență socială
- livrarea de energie termică în sezonul rece destinată populației, spitale publice și private, unități de învățământ publice și private, organizații neguvernamentale reglementate potrivit legii, precum și unitățile de cult, furnizori de servicii sociale publici și privați, acreditați
- livrarea și instalarea de panouri voltaice, panouri solare termice, sisteme de încălzire cu emisii scăzute de înaltă eficiență.

III. Accizele

Accizele sunt taxe de consum, cu titlu de impozit indirect, asupra unor produse cum sunt tutunul, băuturile alcoolice, electricitatea, anumite tipuri de vehicule sau produsele petroliere și sunt incluse în prețul de vânzare. Acestea se așază asupra anumitor produse care au un consum mare și nu pot fi substituite.[11]

Acciza se calculează fie în cote procentuale care se aplică prețului de vânzare, fie ca o sumă fixă pe unitate de măsură.

Produsele care sunt supuse acestei taxe speciale de consum, indiferent dacă sunt produse autohtone sau din import, sunt stabilite prin Codul Fiscal.

Conform Codului Fiscal, în România, produsele accizate se împart în două mari categorii: produse supuse accizelor armonizate și produse supuse accizelor nearmonizate.[12]

Produsele supuse accizelor armonizate sunt următoarele:

- alcool și băuturi alcoolice
- tutun prelucrat
- produse energetice și energie electrică

Produsele supuse accizelor nearmonizate sunt:

- produse din tutun încălzit, fără combustia amestecului de tutun

[11] N. Panait, *Finanțe,* Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2019, p. 146

[12] Informație disponibilă pe site-ul https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/legislatie/Cod_fiscal_norme_2023.htm#T8C1S1 accesat la data de 28.03.2023

- lichidele destinate țigaretelor electronice cu conșinut de nicotină[13]

Accizele armonizate sunt reglementate de către Uniunea Europeană și se aplică în orice țară membră U.E., atât pentru produsele interne, cât și pentru cele din import. Ele sunt datorate bugetului de stat pentru următoarele produse: bere, vinuri, băuturi fermentate altele decât bere și vinuri, produse intermediare, alcool etilic, tutun prelucrat care include țigarete, țigări și țigări de foi, tutun destinat rulării în țigarete, alte tutunuri, produse energetice care cuprind benzina cu plumb și cea fără plumb, motorina, kerosenul, gaz petrolier lichefiat, gaz natural, păcură, cărbune și cocs, energie electrică precum electricitatea folosită în scop comercial și în scop necomercial.[14]

Accizele nearmonizate nu sunt reglementate de către Uniunea Europeană, acestea sunt stabilite în funcție de fiecare țară membră, și nu sunt obligatorii în toate țările membre. Fiecare țară membră are libertatea să le reglementeze după cum consideră.

Scopul introducerii acestor accize este acela de a aduce venituri suplimentare la bugetul statului care pot fi utilizate pentru a finanța diverse proiecte și programe pentru a sprijini politici speciale ale guvernului, cum ar fi dezvoltarea de tehnologii alternative și mai ecologice prin impunerea de accize mai mari asupra combustibililor fosili și a altor produse poluante. În plus, pot fi utilizate pentru a reduce consumul anumitor produse care pot avea un impact negativ asupra sănătății publice. În acst fel se încearcă să se descurajeze consumul acestor produse și să încurajeze alternative mai sănătoase. Prin aceste accize se încearcă o redistribuire a veniturilor, o parte din venitul celor care duc o viață de lux sau a consumatorilor de vicii, se vor distribui celor mai dezavantajați.

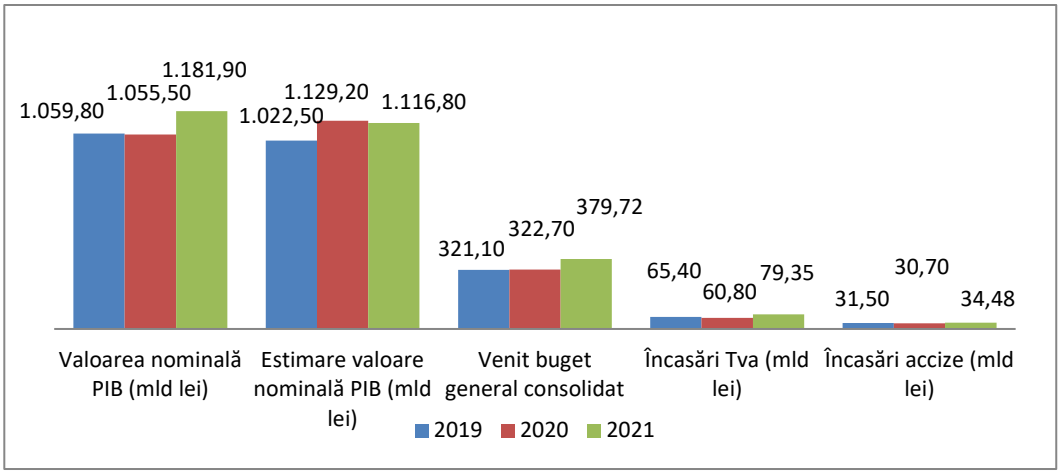
IV. Concluzii

În cadrul acestei prezentări, vom analiza comparația PIB-ului, venitului general consolidat și a încasărilor din TVA și accize pentru anii 2019,2020 și 2021 în România. Vom examina evoluția acestor indicatori pe parcursul anilor și vom identifica tendințele majore care au influențat economia țării.

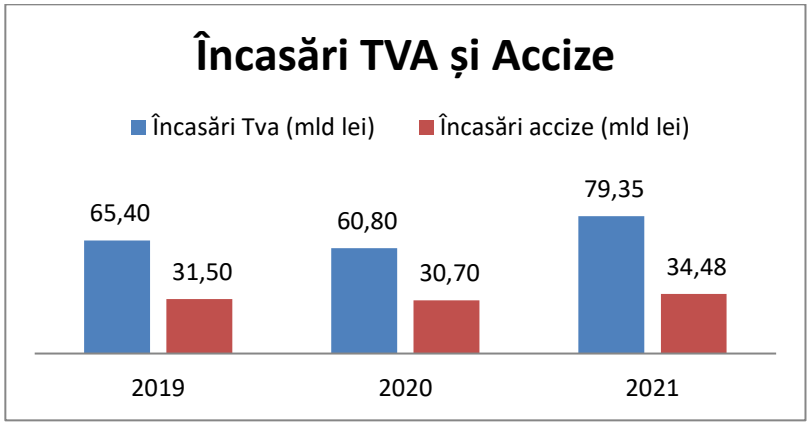
[13] Informație disponibilă pe site-ul https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/legislatie/Cod_fiscal_norme_2023.htm#T8C1S1 art. 335 accesat la data de 28.03.2023

[14] Informație disponibilă pe site-ul https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/legislatie/Cod_fiscal_norme_2023.htm#T8C1S1 art. 349 – art. 358 accesat în data de 28.03.2023

Anul	Valoare PIB estimat	Valoare PIB	Venit buget general consolidat	Încasări TVA	Încasări accize
2019	1022,5 mld lei	1059,8 mld lei	321,1 mld lei	65,4 mld lei	31,5 mld lei
2020	1129,2 mld lei	1055,5 mld lei	322,7 mld lei	60,8 mld lei	30,7 mld lei
2021	1116,8 mld lei	1181,9 mld lei	379,72 mld lei	79,35 mld lei	34,48 mld lei

Sursa: Prelucrare propriie

Sursa: Prelucrare propriie

În anul 2019 PIB-ul a fost de 1059,8 miliarde lei, cu o creștere de 37,3 miliarde lei față de estimările efectuate. Venitual bugetului general consolidat a fost de 321,1 miliarde lei, încasările TVA au fost de 65,4 miliarde lei, iar cele din accize de 31,5 miliarde lei.

Datorită crizei sanitare care a început în a doua jumătate a lunii martie a anului 2020, evoluția economică a fost afectată prin diminuarea PIB-ului cu 3,9% față de anul 2019, datorită restrângerii volumului de activitate în majoritatea sectoarelor prin măsurile administrative adoptate de Guvern pentru a limita efectele pandemiei Sars-Cov 2.

În acest an PIB-ul a fost de 1055,5 miliarde lei, cu o scădere de 73,7 miliarde lei față de cât se estima. Venitul bugetului general consolidat a fost de 322,7 miliarde lei, încasările TVA au fost de 60,8 miliarde lei, iar încasările din accize de 30,7 miliade lei.

Anul 2021 a reprezentat un an al riscurilor și incertitudinilor asociate evoluției pandemiei de Covid-19. Valoarea PIB-ului a fost de 1181,9 miliarde lei, cu o creștere de 65,1 miliarde lei față de cât se estima. Venitul general consolidat a fost de 379,72 miliarde lei. Încasările TVA au fost de 79,35 miliarde lei.

Creșterea încasărilor TVA din anul 2021 se datorează atât redresării bazei macroecnomice relevate cât și recuperarea TVA-ului a cărui plată a fost amânată în anul 2020 când a fost instaurată starea de urgență iar activitatea sectoarelor a fost restrânsă, guvernanții au amânat termenul de plată a TVA-ului și rambursarea cu control ulterior.

Veniturile din accize au fost de 34,48 miliarde lei. Acestea au avut o creștere față de anul 2020 datorită normalizării consumului de carburanți dar și de majorarea accizei la începutul anului cu 3%, precum și majorarea nivelului accizei la țigarete cu 8,4% de la 1 ianuarie 2021 și 5,6% de la 1 aprilie 2021.[15]

Referințe

- N. Feleagă, V. Avram, Politici și opțiuni contabile, Editura Economică, 2002;
- Mircea Boulescu, Fuat Cadâr, Viorel Borună, Administrarea impozitelor și taxelor, Editura Economică, București, 2003;
- N. Panait, Finanțe, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2019;
- https://legeaz.net/dictionar-juridic/tva accesat la data de 26.03.2023;
- https://feaa.ucv.ro/one/images/docs/2017-2018/admitere/master/materiale_admitere/Finante/Teorie_adm.___master_dom.Finante_2017.pdf accesat la data 27.03.2023 accesat la data de 27.03.2023;
- https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/legislatie/Cod_fiscal_norme_2023.htm#A291 accesat la data de 30.03.2023;
- Informații execuție bugetară - Acasa - MFP (gov.ro) accesat la data de 02.04.2023.

[15] Informatie publică disponibilă pe site-ul Informații execuție bugetară - Acasa - MFP (gov.ro) accesat la data de 02.04.2023.

INTERCULTURALITATE ȘI COMUNICARE ORGANIZAȚIONALĂ

Lavinia Gabriela PUIU[*]

Abstract

Această lucrare urmărește punctarea aspectelor pe care le-am văzut a fi mai interesante în ceea ce privește interculturalitatea și comunicarea organizațională.

În acest sens, voi începe prin a prezenta o analiză conceptuală a celor doi termeni de interculturalitate și aspecte legate de interculturalitate, respectiv, comunicare organizațională și alte aspecte ce țin de acesta.

Principiile interculturalității, dar și problematicile întâmpinate în ce privește interculturalitatea, în urma verificării bibliografiei pe care am urmărit-o pentru realizarea acestui proiect sunt prezentate în capitolul referitor la interculturalitate.

Voi continua prin a arăta caracteristicile comunicării organizaționale și problematica legată de comunicarea organizațională, finalizând lucrarea științifică prin scurte concluzii, raportate la ceea ce am arătat în cuprinsul lucrării.

Cuvinte cheie: *interculturalitate, dimensiuni interculturale, comunicare organizațională, organizații, funcții publice, serviciu public.*

I. Introducere

În calitate de activitate comunicaţională, relaţiile publice joacă un rol deosebit de important într-o organizaţie, pentru a pune bazele relațiilor interorganizaționale și extraorganizaționale. Relaţiile publice sunt considerate a fi comunicate eficient și în scopul urmărit de organizaţie, dacă sunt condensate cele mai multe dintre activităţile sociale curente obișnuite și urmăresc scopul comun al organizației. Specialiştii în relaţii publice fac uz de o multitudine de deprinderi de comunicare profesională și joacă un rol integrator în cadrul organizaţiei şi între organizaţia propriu-zisă şi mediul exterior.

Comunicarea este fluxul vital, care face posibile performanţele unei organizaţii. Relațiile organizaționale, au ca suport comunicarea interpersonală, însă, ca și proces complex, aceasta antrenează, dincolo de latura structurală, şi alte

[*] Masterandă în cadrul Facultății de Relații Internaționale și Administrație, Universitatea"Nicolae Titulescu", București, la Managementul Organizațiilor și Serviciilor Publice (e-mail:lavinia.dallav@gmail.com). Acest studiu a fost coordonat de Prof. Univ. Dr. Nedelcu Elena (email: elena.nedelcu@univnt.ro).

aspecte ale existenței organizației: tehnice, economice, psihologice, educaționale, culturale etc.

Actele de comunicare urmăresc transmiterea unor sensuri, dar au ca scop şi influenţarea sau obţinerea unor comportamente dorite de însăși organizație. Chiar atunci când se urmăreşte doar informarea sau schimbarea atitudinii, este vizat şi un comportament dezirabil în perspectivă.

Pornind de la comunicare ca fiind un proces profund și specific uman, complex şi continuu, care răspunde unor nevoi fundamentale (nevoia de a spune, nevoia de a fi auzit, nevoia de a înţelege şi de a fi înţeles, nevoia de integrare în grupuri şi colectivităţi, nevoia de a fi recunoscut şi apreciat, nevoia de a influenţa și de a avea putere), voi arăta și necesitatea acesteia pentru existența organizației.

II. Analiza Conceptuală a termenilor

Prin interculturalitate înțelegem relațiile de schimb și de comunicare egale între grupurile culturale care diferă în atenție la criterii precum etnie, religie, limbă sau naționalitate, printre altele.

Pentru a putea efectua o analiză conceptuală a temei, mă voi referi întâi la conceptul de „interculturalitate", care nu are o definiție propriu-zisă. În acest sens, pentru a putea vorbi de interculturalitate ne vom referi la ideea de cultură și de identitate a persoanelor în cadrul unor organizații, și ale naționalităților ce formează cultul acestora.

O definiție exactă a termenului în Dicționarul Explicativ Român nu am regăsit, însă o definiție exactă a termenului există în limba spaniolă, care îl definește ca fiind „*un proces de comunicare și interacțiune între oameni și grupuri, în care un grup cultural nu este permis să fie superior celuilalt, favorizând în orice moment integrarea și coexistența între culturi*"[1]. O altă definiție ce ar putea fi dată interculturalității ar putea fi privită ca fiind o interacțiune productivă între diferitele culturi, într-un cadru de egalitate, respect și toleranță.

Interculturalitatea își propune să construiască o societate mai democratică prin afișarea, descrierea și evaluarea în egală măsură a modurilor de însușire și reelaborare a sensurilor între diferite grupuri.

Observăm totuși din definiția dată mai sus, faptul că interculturalitatea este supusă multor concepte vizibile și totodată variabile, cum ar fi:

- cultură,[2]
- diversitate,

[1] Informație preluată de pe pagina de internet https://educalingo.com/ro/dic-es/intercultural, cu ultima accesare la data 28.03.2023.

[2] În prima ediție a cărții sale, G. Hofstede (*Culture's Consequences*, 1980, p. 21) definește cultura ca fiind o „programare mentală a minții care distinge între membrii unui grup, de membrii unui alt grup".

- hegemonie culturală,
- politica și economia țărilor și regiunilor,
- obstacolele de comunicare precum diversitatea lingvistică și lingvistica,
- politicile integrative și integraționiste ale statelor,
- ierarhiile sociale,
- excluziunea economică a sistemelor.

Mă voi referi aici la proiectul pionier al cărei amploare este recunoscută mondial, în cercetarea interculturală în cadrul organizațiilor, respectiv proiectul lui Geert Hofstede[3], finalizat în prima sa etapă în 1980 prin Culture's Consequences și a permis clasificarea a 40 de eșantioane de culturi naționale investigate[4].

Acest studiu a fost organizat într-o firmă americană multinațională – Hermes/IBM, Hofstede lucrând pentru realizarea studiului prin verificarea de eșantioane comparabile ca dimensiuni în toate filialele firmei, pe o perioadă de 6 ani, între 1967 și 1973. Psihosociologul olandenz, a reușit să obțină 117.000 de răspunsuri pentru chestionarele aplicate, instrumentul de lucru având mai multe valențe. Între valorile considerate regăsim și: experiența în muncă a diferitelor culturi; registrul motivațional al respondenților, aptitudinile, atitudinile acestora, dar și ca valoare.

Astfel, deși G. Hofstede nu și-a propus să formuleze o teorie psihosociologică asupra factorilor culturali care modelează raporturile de muncă și eficiența în sarcini, ci a reușit o formulare a acesteia prin colectarea datelor de care a avut nevoie. Prin aceasta G. Hofstede a reușit să își atingă scopul inițial de a articula o strategie metodologică unitară de studiu intra-organizațional. Acesta constată, în primul rând, că pentru a putea exista interculturalitate organizațională este necesar ca interlocutorii să discute în aceeași limbă, ori o limbă comună acestora și, mai apoi, să considere trecutul, respectiv cultura interlocutorului.

Datorită sistematizării datelor într-o teorie paradigmatică asupra comportamentului organizațional, se dorea ca prin intermediul acestei teorii să realizeze o creștere a eficienței organizaționale. Cu toate acestea, au existat și opinii contrare, care au făcut ca această teorie să nu fie una universală. Activitatea inovatoare a lui Hofstede în domeniul culturii a oferit informații valoroase cu privire la stilurile de management și dinamica relațiilor interculturale. Criticile aduse de Gareth R. Jones cum că nu ar fi furnizat suficiente informații despre diferențele culturale dintre companiile ce aparțin aceleiași culturi naționale[5].

---

[3] Pentru informații în ce privește activitatea psihosociolugului Geert Hofstede, puteți regăsi curriculummul acestuia la pagina oficială a acestuia, https://geerthofstede.com/geert-hofstede-biography/geert-hofstede-cv/, cu ultima accesare la 28.03.2023.

[4] Pentru mai multe detalii asupra studiului, datele pot fi regăsite și pe pagina de internet https://geerthofstede.com/country-comparison-graphs/

[5] **Jones, Gareth R.**, *Organizational Theory, Design, and Change,* ed. a VIIa, Pearson Education, Inc, 2013.

Metodologia folosită de Hofstede l-a condus, inițial, la sistematizarea a patru dimensiuni polare, pentru ca, ulterior, să se ajungă la șase astfel de dimensiuni pe care le voi enumera mai jos:

- **distanța față de putere** (DP - mare/mică) – care exprimă inegalitatea/egalitatea dintre superiori și subordonați într-o organizație și care semnifică gradul de respect/diferența între superior și subordonat;
- ***ex.*** *Cât de frecvent angajaților din firma dvs. le-a fost teamă să-și exprime deschis în fața șefului lor dezaprobarea față de o activitate specifică din companie?* (în cazul în care răspunsul majoritar, ori răspunsul mediu regăsit în chestionare urma să fie „frecvent", firmele erau în prezența unei distanțe față de putere mari);
- **evitarea incertitudinii** (EI - ridicată/scăzută) – dată de lipsa toleranței ambiguității și nevoia de reguli formale sau disponibilitatea față de schimbare având ca semnificație centrarea pe stabilitate și planificare ori, contrariul, schimbarea ca tratare a incertitudinii în viață;
- **ex.** *Chiar dacă angajatul consideră a fi spre binele companiei, apreciați că regulile firmei nu ar trebui refăcute?* (în caz de răspuns majoritar/median „acord puternic" avem EI ridicată)
- **Colectivism față de individualism** – încă cercetată până în 2004 ca relație între individ și grup. În această dimensiune, distribuirea atenției, resurselor și a angajării personale în sarcină către sine sau către colectivitatea de apartenență;
- **masculinitate/feminitate**: centrarea pe obiective personale (câștig, avans) și asertivitate, în opoziție cu cele interpersonale (atmosferă prietenoasă, înțelegere cu autoritatea) și toleranță.

Feminitatea este regăsită în societățile în care rolurile sociale ale sexelor se suprapun (adică atât bărbații, cât și femeile se presupune că sunt modești, sensibili și preocupați de calitatea vieții).

- Cercetarea a continuat, revizuind clasificarea și rezultatele colectate pentru un eșantion de 53 de țări sau regiuni ale lumii, în anul 2005. În anul 2001, Hofstede a reușit să includă în cercetarea sa informații din Asia, care îl conduc pe acesta la dezvăluirea unei a cincea dimensiuni, **orientarea pe termen lung**.

În culturile orientate pe termen lung, timpul este perceput ca un vector, iar oamenii tind să privească în viitor mai mult decât să fie interesați de prezent sau să-și amintească trecutul. Acestea sunt organizațiile orientate spre obiective și valorifică rezultatele. Culturile pe termen scurt apreciază metodele tradiționale, petrec mult timp dezvoltând relații și, în general, consideră timpul ca un cerc. Aceasta înseamnă că viitorul și evenimentele din trecut sunt interconectate, iar ceea ce nu se poate face astăzi se poate face mâine.

Trebuie menționat faptul că cercetarea a putut continua, a putut fi revizuită și datorită politicii și economiei țărilor, care după căderea comunismului a permis

accesul informației și a deschis economiile, permițând colectarea de informații valide din majoritatea regiunilor. Tot cum și creșterea concurenței între țări, a condus la migrarea unui număr mare de persoane spre statele mai dezvoltate, ceea ce a transformat organizațiile într-un mediu multicultural și divers. Scopul multor cercetări a fost acela de a studia dacă atitudinile, valorile și modurile de comportament ale angajaților influențează performanța lor de muncă și succesul afacerii. Astfel, Hofstede are scopul de a studia cum toate aceste atitudini, valori și comportamente să fie realizate într-un mod eficient pentru organizație.

- **Permisivitate față de austeritate (Indulgența)**[6]- libertatea individului în raport cu normele culturale; determină capacitatea unei culturi de a satisface nevoile imediate și dorințele personale ale membrilor societății specifice.

În societățile în care austeritatea este o valoare, prevalează regulile și normele sociale stricte; satisfacerea dorințelor personale este inhibată și descurajată.

Toate aceste concepte pot conduce spre susținerea dominației anumitor ideologii, prin discriminare și acțiune politică, ce ar submina identitățile naționale, precum și diferitele niveluri de ignoranță între grupurile culturale, a mecanismelor sociale și politice pentru exercitarea drepturilor civile.

Prin această hegemonie culturală, practic s-ar naște diferențe în exercitarea deplină a drepturilor, dar și a genului individului în societate. Cu toate acestea, dacă două culturi diferă prin profilul lor identitar pe baza celor șase dimensiuni evocate, aceasta nu conduce la concluzia că oricare doi membrii ai culturii respective trebuie să se diferențieze în același mod (a se vedea figura de mai jos pentru reprezentarea *Erorii ecologice -ecological fallacy – G. Hofstede*).

Cercetătorii în materie, au constatat că la nivel național, diferențele de cultură constau mai mult în valori, decât în practici, iar la nivel de organizație, invers, mai mult în practici și comportamente, decât în valori naționale[7]. Hofstede arată că există un sens restrâns al termenului de cultură, ca "*rafinament al minţii*" și, un sens larg, corespunzător conceptului din antropologia culturală, respectiv "*tipare de gândire, simţire şi acţiune*”.

Pentru a evalua asemănările și deosebirile dintre culturile naționale este necesară utilizarea unor modele specifice, cu ajutorul cărora să se examineze dimensiunile valorilor culturale și să se compare diversele culturi naționale prin prisma acestor dimensiuni.

Vom avea în vedere faptul că oameni din culturi diferite intră în contact cu persoane din alte culturi, dar și trăiesc alături de persoane din alte culturi, dacă vorbim de organizații multinaționale. Ori, interculturalitatea într-o organizație ar

[6] Dimensiunea a fost descoperită intuitiv de cercetători, prin datele colectate și informațiile analizate de Geert Hofstede, Gert Jan Hofstede și Michael Minkov, în cea de-a treia ediții a *Culturi și Organizații: Softul Mental. București*, **Ed. Humanitas**, 2012.

[7] G. Hofstede, Managementul structurilor multi-culturale: Software-ul gândirii, București, **Ed. Economica**,1996, p. 210.

trebui să își propună descrierea și evaluarea în egală măsură a modurilor de însușire și reelaborare a sensurilor între diferitele grupuri din cadrul organizației, încât să eficientizeze conlucrarea indivizilor din cadrul aceleași organizații, ceea ce ar conduce la productivitatea acesteia (indirect).

În acest sens, indiferent de cultura și identitatea indivizilor din cadrul organizației, la procesele de interrelație și comunicare a cunoștințelor, codurilor, tiparelor și valorilor între diferitele grupuri culturale, să se prevadă în așa fel încât să existe egalitate între subiecți, indiferent de poziția pe care o ocupă în organizație, atâta timp cât discutăm despre cultura și identitatea indivizilor în organizație.

În acest fel, în cadrul organizației vor exista interacțiuni productive între diferitele culturi, într-un cadru de egalitate, respect și toleranță, fără a recunoaște superioritatea unei culturi față de alta.

La fel de important fiind și faptul ca relațiile interculturale să se desfășoare între grupuri egale, pentru a promova schimbul cultural și cooperarea între indivizi, indiferent de originea lor.

III. Principiile interculturalității

Interculturalitatea, conform celor pe care le-am expus anterior, presupune aplicarea unui set de principii, care fac din interculturalitate ca fiind un concept complex, dinamic și echilibrat. Ceea ce, în interculturalitate ar trebui să se transpună în următoarele principii:

- egalitate și echitate;
- respect,
- deschidere spre comunicare.

Cultura reprezintă acel sistem fundamental ce înglobează viziunea asupra lumii în care trăim, valorile și normele conform cărora acţionăm, limba pe care o vorbim, modul în care ne îmbrăcăm, ne alimentăm, comunicăm și relaţionăm cu alţi indivizi. Pe de altă parte, cultura organizațională reprezintă conform specialiștilor, *„programarea mentală colectivă care-i deosebeşte pe membrii unei organizaţii de membrii altei organizaţii*”[8].

Astfel, există un număr mare de culturi naționale și un număr și mai mare de subculturi, care determină un anumit tip de organizare și comportament într-o organizație.

Pornind de la definiția coroborată a interculturalității și a culturii, putem vorbi despre interculturalitate, dacă există deschiderea spre comunicare, această comunicare este realizată cu respect (pentru a menține comunicarea deschisă) și se realizează pe o poziție de egalitate și echitate, fără a exista discriminări de orice fel.

[8] **G. Hofstede**, Managementul structurilor multi-culturale: Software-ul gândirii, București, Ed. Economica,1996, p. 208.

IV. Problematica legată de interculturalitate

Raportat la interculturalitate și modalitatea optimă de adaptare a indivizilor în cadrul organizației prin aplicarea principiilor definite mai sus, aș putea să mă refer la următoarele:

- a) Recunoașterea identității naționale – recunoașterea de către statul organizației a dreptului de a exercita identitatea inițială a popoarelor. Prin aceasta se încearcă respingerea formelor de impunere a unei culturi hegemonice și de marginalizare a culturilor minoritare[9]. În acest sens, să se înțeleagă faptul că prin cultură avem de-a face cu fenomene dinamice, cultura având o structură fluidă, dată de mai multe elemente pe care nu le voi analiza în prezenta lucrare.
- b) Comunicarea orizontală

În societatea contemporană regăsim o frecvenţă mărită a contactelor interculturale, dar și a faptului că întâlnirea cu membrii altei culturi poate provoca atât deschidere, cât şi închidere culturală, care trebuie echilibrată. În acest context, educaţia interculturală ar putea fi soluția, având în vedere că aceasta ne învaţă cum să trăim unii cu alţii, promovând egalitatea, respectul şi deschiderea spre comunicarea cu „celălalt”. Astfel, contribuind nemijlocit la stabilitatea societăţii și implicit a organizației în care individul „educat” este integrat.

Educația interculturală, exprimată prin raportare la comunicarea orizontală, ar trebui să se refere la două strategii care trebuie combinate: (i) educație culturală bilingvă, unde sectoarele non-dominante, cu limbi proprii, pot fi educate în propria limbă (ii) conținuturi, planuri educaționale, formare a cadrelor didactice, cultură școlară, schimb comunitar și multe altele, dintr-o abordare interculturală.

John W. Berry, specialist în analiza strategiilor de aculturalitate ale imigranţilor, consideră că membrii unui grup imigrant trebuie să răspundă (pozitiv sau negativ) la două întrebări referitoare la statutul lor faţă de societatea majoritară. Întrebările la care grupul trebuie să răspundă, conform lui Berry sunt:

- *Este importantă prezervarea identităţii şi a caracteristicilor culturale specifice? şi*
- *Este importantă stabilirea şi menţinerea relaţiilor cu alte grupuri?*

În cazul specific organizației și în baza căruia se dezvoltă un model de analiză, care diferenţiază integrarea de asimilare şi acordă o importanţă egală păstrării, dezvoltării şi afirmării publice a identităţii culturale şi unei comunicări interculturale eficiente, echilibrate şi continue.

Acesta este compatibil de altfel şi cu o anumită perspectivă asupra culturii:

---

[9] **Berry, J. W.,** *Acculturation: A Personal Journey across Cultures (Elements in Psychology and Culture),* Cambridge, 2019, Cambridge University Press. doi:10.1017/9781108589666, (ISBN: 9781108731096), https://assets.cambridge.org/97811087/31096/excerpt/9781108731096_excerpt.pdf.

- Cultura - dinamică, se schimbă tot timpul şi reprezintă un produs istoric complex.
- Oamenii participă la crearea şi modificarea culturii prin comunicare şi interacţiune (relaţie cu două sensuri).
- Cultura - sistem comun de ghidare pentru fiecare societate şi pentru toate grupurile din acea societate, şi este concepută şi comunicată printr-un set specific de simboluri (limbă, ritualuri, tradiţii, îmbrăcăminte etc.), familiar şi comun tuturor membrilor unei culturi. Aceste simboluri influențează felul lor de a gândi şi de a se purta, dezvoltarea propriului sistem de valori, care, la rândul său, le permite să comunice şi să coopereze mai eficient între ei.

Anumite modele culturale sunt transmise din generaţie în generaţie, dar pot fi modificate şi influențate de indivizi şi de starea societăţii, cum este și cazul particular al unei organizații.

Cultura organizațională constituie o parte esențială în ce privește o abordare modernă în managementul resurselor umane. Conținutul culturii organizaționale este tratat de o manieră foarte diversă. Allan Williams, Paul Dobson și Mike Walters, într-o lucrare frecvent citată[10] structurează elementele culturii organizaționale pe trei niveluri:

- Nivelul **credințelor și convingerilor** (de care adesea personalul organizației nu este conștient);
- Nivelul **valorilor și atitudinilor**, (pentru care personalul organizației optează și arată aceste valori și atitudini);
- Nivelul **comportamentului individual și de grup în cadrul organizației**, (perceput prin observații spontane și sistematice).

O contribuție utilă în analiza culturii organizaționale a avut-o K.H. Roberts[11], care distinge în cadrul culturii organizaționale alte trei niveluri:

- nivelul **exterior** (de suprafaţă), format din comportamente, sloganuri, logo-uri, documente, orice alte elemente observabile din exteriorul organizației;
- nivelul **secund** - format din valorile şi normele care privesc ce este bun şi rău în organizaţie, asumarea riscurilor, dezvoltarea organizaţiei şi a salariaţilor, reflectate în simbolurile şi limbajul utilizate în organizaţie;
- nivelul **terţiar** (profund), format din credinţele, convingerile salariaţilor, opiniile lor în ce privește organizaţia.

De fapt, interesul teoretic și abordările pragmatice privitoare la cultura organizațională, reflectă noua viziune asupra resurselor umane în organizația modernă și tipul de management implicat. Concomitent însă, cultura

[10] **Allan Williams, Paul Dobson şi Mike Walters** *Changing culture : new organizational approaches,* Londra, Institute of Personnel Management, 1993.

[11] **Roberts, Karlene H.**, New challenges in organizational research: high reliability organizations. Industrial Crisis Quarterly. 1989.

organizațională depășește sfera managementului organizației. Practic, toate procesele din organizație, indiferent de natura lor - managerială, economică, tehnică, juridică etc. – sunt influențate sensibil sub raportul conținutului și modalităților de desfășurare de cultură organizațională.

Eficiența organizației, conform analizei prezentată de Hofstede cu privire la comunicarea organizațională este și scopul final al organizației. Cercetările statistice realizate în cadrul Institutului de cercetări privind cooperarea interculturală (Universitatea din Limburg, Maastricht, Olanda), realizate prin Hofstede, au condus la definirea a șase dimensiuni fundamentale pentru cultura organizaţională, respectiv:

- *orientarea spre proces în raport cu orientarea spre rezultate* – unde, accentuarea muncii în colectiv, cu reducerea riscurilor şi a intensităţii competiţiei între membrii organizaţiei reprezintă orientarea spre proces;
- *orientarea spre salariaţi în raport cu orientarea spre muncă* **–** manifestată prin acordarea unei atenţii sporite membrilor organizaţiei şi programelor lor personale, conducând implicit la creşterea motivării lor pentru performanţă şi respectiv, la scăderea stresului că pot deveni oricând şomeri;
- *pragmatic în raport cu prescriptiv (normativ)* -
- *intraorganizaţionalul în raport cu profesionalul* - are ca fundament ipoteza că viaţa fiecărui membru al organizației are două componente esențiale: o componentă profesională şi o componentă socială. Pentru organizaţie prezintă interes numai componenta profesională, care reflectă cunoştinţele de specialitate, experienţa şi abilităţile dezvoltate în realizarea sarcinilor profesionale;
- *controlul intens în raport cu controlul redus* **–** în acest caz, pentru controlul intens care oferă putere de executare a obiectivelor organizației şi contribuie la focalizarea resurselor pe obiectivele programate ale firmei. Trebuie menționat că deși printr-un control intens se creează o stare de tensiune internă (raportat la posibilitatea efectuării unor greșeli de la normele interne), astfel determinând concentrarea eforturilor și responsabilizarea membrilor organizației;
- *sistemul deschis în raport cu sistemul închis* – care distinge gradul de deschidere al organizaţiei pentru noii veniţi. Cultura organizaţională de tip deschis în raport cu noii angajaţi este receptivă, punând la dispoziția acestora mecanisme pentru integrarea lor cât mai rapidă în organizaţie, pe când cea închisă este conservatoare și deterministă.

Gestiunea culturii este însoţită de cel puţin două avantaje, unul dintre acestea fiind faptul că prin intermediul culturii se înlocuieşte comunicarea, ceea ce înseamnă o reducere importantă de cheltuieli. Alt avantaj este faptul că indivizii organizației adoptă comportamente nou dorite de organizație şi în acest fel nu mai trebuie convinşi prin alte căi costisitoare.

Gestiunea culturii ale unei comunităţi, se realizează eficient atunci când sunt considerate opțiunile fundamentale ale acelei comunități, respectiv cele care asigură

integritatea internă a acesteia, adaptarea la mediul extern, precum şi raporturile spaţio-temporale [(31), p. 30 și urm.]. Ca atare, valorile culturale ar putea fi împărţite în valori integrative, adaptative şi relaţionale.

V. Comunicare organizațională

Pornind de la definiția dată comunicării[12] ca fiind un proces de transmitere a informaţiilor, sub forma mesajelor simbolice, între două sau mai multe persoane, unele cu statut de emiţător, altele cu statut de receptor, prin intermediul unor canale specifice.

„Comunicarea nu este numai arta de a transmite și de a înțelege informațiile. Ea este și arta de a dirija schimburile de informații pentru a-i face pe actori să ajungă la puncte de vedere apropiate și, astfel, să înțeleagă mai bine deciziile manageriale." Alex Mucchielli[13]

În zilele noastre, comunicarea este unanim recunoscută drept "*cheia excelenţei şi eficacităţii organizaţionale*" (A. Grunig, 1992). Indiferent cât de puternică ar fi o organizație, aceasta nu ar putea funcţiona corespunzător fără un sistem bun de comunicare, astfel cum este subliniat și de către Hofstede prin studiile realizate. Comunicarea este ceea ce ţine organizația unită şi o face să funcţioneze. Eficacitatea comunicării este vitală pentru eficacitatea întregii organizaţii.

Planificarea obiectivelor şi a resurselor, elaborarea strategiilor, adoptarea deciziilor şi declanşarea acțiunilor nu reprezintă procese liniare.

Prin intermediul procesului de comunicare se urmăresc patru scopuri principale, menținute și în cadrul organizațiilor, respectiv:

- să fim recepţionaţi (auziţi sau citiţi);
- să fim înţeleşi;
- să fim acceptaţi (în intenţiile noastre);
- să provocăm o reacţie/o schimbare de comportament, atitudine, convingeri etc.

De calitatea şi funcţionalitatea comunicării va depinde modul în care sunt folosite resursele şi sunt atinse scopurile organizației. Ori, eficienţa unei organizaţii se bazează pe:

- specializarea funcţiilor la nivel de compartimente şi de indivizi;
- pe complementaritatea acestor funcţii;
- modul de realizare a schimbului de informații între compartimente, între indivizi, între organizaţie (intraorganizațional) şi mediul său socio-economic (extraorganizațional, ex: clienți, furnizori, public, etc.).

[12] **O. Nicolescu, I. Verboncu**, *Management comparat*, Editura Economică, Bucureşti, 1997.
[13] **Alex Mucchielli,** *Arta de a comunica*, Ed. Polirom, Iași, 2008.

VI. Funcţiile comunicării organizaționale

Comunicarea este o caracteristică specific umană, care asigură legătura între indivizii dintr-o colectivitate, oferă posibilitatea cunoașterii opiniilor acestora, asigurând funcționarea normală a colectivului, indiferent de mărimea și de natura sa. Așa cum, în plan interpersonal, comunicarea este importantă pentru dezvoltarea unor relații amiabile, și în plan organizațional aceasta este o cerință obligatorie pentru buna funcționare a activităților zilnice.

Printre aceste funcții voi enumera următoarele:

- Control - să clarifice îndatoririle, să stabilească autoritatea şi responsabilităţile.
- Informare - să furnizeze baza deciziilor.
- Coordonare - să facă posibilă acţiunea comună eficientă.
- Motivare - să stimuleze cooperarea şi implicarea în atingerea obiectivelor.
- Emoţională - să permită exprimarea trăirilor sentimentelor etc.

VII. Caracteristici ale comunicării organizaționale

Având în vedere faptul că de calitatea comunicării organizaționale „depinde, în mare măsură, buna funcționare a tuturor segmentelor organizației”[14], pot afirma faptul că acesta reprezintă punctul de pornire în exercitarea funcțiilor, activităților și proceselor de management din cadrul organizațiilor.

Doar prin implementarea și folosirea unor mijloace eficiente de comunicare sunt posibile planificarea și programarea, coordonarea și controlul, motivarea, consultarea și participarea activă a membrilor organizației la înfăptuirea scopurilor propuse (atât individuale, cât și colective). Comunicarea organizațională poate fi formală sau informală, curge în diverse direcții și folosește diverse medii.

- **Comunicarea descendentă** curge de la nivelurile manageriale și executive către personal prin canale formale, cum ar fi manuale de politici, reguli și reglementări, dar și organigrame.
- **Comunicarea ascendentă** este inițiată de personal și direcționată către directori; deseori ia forma unei plângeri sau a unei cereri.
- **Comunicarea orizontală** are loc atunci când colegii se întâlnesc pentru a discuta probleme de interes comun, a rezolva probleme și a împărtăși informații.

Pentru a putea fi caracterizată drept organizată, comunicarea organizaţională trebuie să prezinte următoarele caracteristici:

- să aibă un scop, fiind astfel orientată spre finalitate - reflectă un plan de ansamblu şi obiectivele pe care organizaţia şi le asumă
- să fie multidirecțională - se realizează de sus în jos, pe orizontală, pe verticală etc.

[14] **Paus, Viorica Aura**, *Comunicare şi resurse umane*, Iași, Ed. Polirom, 2006, p. 122.

- să fie instrumentală- se sprijină pe o varietate de suporturi în funcţie de obiectivul urmărit
- să fie adaptată - foloseşte sistemele de informare specifice fiecărui sector de activitate şi să concorde cu cultura organizaţională promovată
- să fie flexibilă, pentru a integra comunicarea informală şi pentru a crea structurile care o favorizează.

VIII. Problematica legată de comunicarea organizaţională

Având în vedere concluzia în sensul că nu suntem în prezența unui proces spontan și natural în cadrul comunicării organizaţionale, trebuie să avem în vedere că aceasta trebuie realizată astfel încât să permită:

- coordonarea: proces ce are în vedere atingerea unui obiectiv prestabilit, necesar pentru realizarea scopului final al organizaţiei
- armonizarea : activitate ce are drept scop definirea unui obiectiv comun.

Organizația (prin propriul sistem) împarte mediul exterior, în funcţie de interesele sale, în diferite grupuri-ţintă. Iar, în acest caz, managementul comunicării ar presupune realizarea unei bune înţelegeri între membrii propriului sistem și menţinerea acestei înțelegeri. Prin aceasta se creează punţi de legătură între propriul sistem şi diferitele grupuri-ţintă, iar ca aceste punţi să fie durabile și constante în timp, vor trebui să aibă capacitatea de a crea încrederea şi înţelegerea reciprocă. Această înțelegere se realizează printr-un flux continuu de informaţii, printr-un permanent transfer şi contratransfer informaţional, folosind instrumente specifice informării, în cadrul organizației.

Arta comunicării nu constă doar în transmiterea exactă de sensuri, ci şi constituie percepția individului care să conducă persoanele vizate spre îndeplinirea unei acţiuni cu semnificaţie pozitivă pentru sursă. Totuși, pentru ca sursa să obţină efectul dorit, procesul acesta nu trebuie să devină vizibil pentru cei vizaţi. Metodologia permite nu doar analiza unor acţiuni de comunicare desfăşurate deja, ci şi construcţia raţională şi sistematică a acţiunilor de comunicare. În acest context, a comunica înseamnă „a utiliza un ansamblu de metode: înseamnă să vorbeşti, să-ţi modulezi intonaţia, să te comporţi într-un anumit fel, să adopţi o mimică, gesturi şi atitudini specifice, să alegi o atitudine, să pregăteşti acţiuni combinate, să elaborezi dispozitive fizice sau normative, să acţionezi asupra mediului înconjurător, totul pentru a rezolva, cât mai bine cu putinţă, o problemă legată de un fapt de viaţă.”[15]

Această definiţie se aplică, la nivelul comunicării, şi în sfera relaţiilor publice cu anumite deosebiri de sens şi structură.

[15] **Mucchielli, Alex** *, Comunicarea în instituții și organizații*, Ed. Polirom, Iași, 2008.

IX. Importanța comunicării în organizație

Într-o organizație, importanța comunicării ar putea fi rezumată după cum urmează:

- Comunicarea **promovează motivația prin informarea și clarificarea angajaților** cu privire la: sarcina care trebuie îndeplinită, modul în care îndeplinesc sarcina și modul de îmbunătățire a performanței lor dacă nu este la nivelul noțiunii.
- Comunicarea este **o sursă de informații pentru membrii organizației** implicați în procesul de luare a deciziilor, deoarece ajută la identificarea și evaluarea posibilităților alternative de acțiune.
- Comunicarea joacă, de asemenea, **un rol crucial în modificarea atitudinilor individului**, adică un individ bine informat va avea o atitudine mai bună decât un individ mai puțin informat. Reviste organizaționale, jurnale, întâlniri și diverse alte forme de comunicare orală și scrisă ajută la modelarea atitudinii angajaților.
- Comunicarea **ajută și la socializare**. Nu se poate supraviețui fără comunicare.
- Comunicarea **ajută**, de asemenea, **la controlul procesului**.

Comunicarea ajută la controlul comportamentului membrilor organizației în diferite moduri. Există diferite niveluri de ierarhie și anumite principii și linii directoare pe care angajații trebuie să le urmeze într-o organizație. Ei trebuie să respecte politicile organizaționale, să își îndeplinească eficient rolul de serviciu și să comunice superiorilor orice problemă de muncă și nemulțumire. Astfel, comunicarea ajută la controlul funcției de management.

Un sistem de comunicare eficient și eficace necesită competențe manageriale în transmiterea și primirea mesajelor. Un manager trebuie să descopere diverse bariere în calea comunicării, să analizeze motivele apariției lor și să ia măsuri preventive pentru a evita acele bariere. Astfel, responsabilitatea principală a unui manager este dezvoltarea și menținerea unui sistem de comunicare eficient în organizație.

Deci, comunicarea organizațională se referă la formele și canalele de comunicare între membrii organizațiilor precum corporații, organizații nonprofit sau întreprinderi mici, studiile despre care am vorbit, au descoperit o relație strânsă între nivelurile de comunicare dintr-o organizație și performanța și satisfacția la locul de muncă.

În cartea “*Comunicarea organizațională: Provocări ale schimbării, diversității și continuității*”, a lui William Neher[16] regăsim identificarea celor cinci funcții primare ale comunicării în afaceri ca fiind:

- conducerea;

[16] **William Neher,** Organizational Communication: Challenges of Change, Diversity, and Continuity 1st Edition, Ed. Pearson, 1997

- raționalizarea problemelor,
- rezolvarea problemelor,
- managementul conflictelor
- obținerea conformității.

Funcția de conducere este importantă pentru a permite conducerii să emită instrucțiuni într-un mod clar și specific, astfel încât lucrătorii să le poată urma fără dificultate. Aceasta este în general o comunicare descendentă.

X. Concluzii

Comunicarea a fascinat, la rând, generații de specialiști în domeniu, iar din problematicile ridicate prin prezenta lucrare, am încercat o evidențiere a complexității domeniului, dar și faptul că acesta se află în continuă schimbare (dată de fluiditatea culturii și flexibilitatea interculturală ce se dorește cât mai eficientă). Am încercat, de asemenea, să arăt și interconexiunea între interculturalitate în organizație și comunicarea organizațională, respectiv cultura.

Cercetarea în acest domeniu este extrem de dezvoltată, atrăgând după sine numeroase conexiuni cu discipline dintre cele mai variate. Toate aceste repere teoretice se concretizează în demersuri sistematice specifice, irepetabile şi cu aplicabilitate contextuală, în cadrul organizației. Am arătat, totuși cum colectarea datelor pentru eficientizarea proceselor organizaționale (comandate de IBM), au condus psihosociologul olandez Geerd Hofstede la realizarea unui amplu studiu, de actualitate și în prezent, care ne ghidează în eficientizarea complexei lumi a interculturalității.

Doar o astfel de activitate complexă poate asigura o poziţionare corectă faţă de toate publicurile avute în vedere.

Întrucât comunicarea publică are un public eterogen, iar în cadrul comunicării singura regulă este că nu există reguli, comunicarea de relaţii publice trebuie să-şi adapteze discursul în funcţie de context şi de tipul de public avut în vedere pentru realizarea scopului căutat prin comunicare (obținerea înțelegerii angajatului asupra a ceea ce ar trebui să realizeze, precum și pentru înțelegerea organelor de decizie din cadrul organizației a informațiilor comunicate în vederea realizării unei situații optime organizației).

Văzute ca o interfaţă virtuală între organizaţie şi publicurile sale, relațiile organizaționale interne și externe trebuie realizate printr-o poziţionare eficientă şi de durată cu scopul atingerii obiectivelor propuse.

Fiecare organizaţie se distinge prin politică, procedee, obiective şi obiceiuri proprii, care alcătuiesc cultura organizaţiei respective și se pun în practică prin interacţiuni umane, la baza căreia este comunicarea. Astfel, pot concluziona că este esenţială comunicarea și cunoașterea celor mai eficiente metode de comunicare atât pentru înţelegerea organizaţiei, cât şi pentru eficienţa acesteia.

Referințe

- Mucchielli, Alex, Comunicarea în instituții și organizații, Ed. Polirom, Iași, 2008;
- Paus, Viorica Aura, Comunicare și resurse umane, Iași, Ed. Polirom, 2006;
- Zlate, M., Tratat de psihologie organizational-manageriala, Bucuresti, Ed. Polirom, vol.I., 2004;
- Hofstede, Geert și Hofstede, Gert Jan, Culturi și Organizații: Softul Mental, București, Ed. Humanitas, 2012;
- Hofstede, Geert, Managementul structurilor multi-culturale: Software-ul gândirii, București, Ed. Economica, 1996;
- Gavreliuc, Alin, Studiul valorilor sociale. Determinările culturale ale comportamentului organizațional., 2010. Informații obținute de pe pagina acestuiahttps://alingavreliuc.files.wordpress.com/2010/10/alin-gavreliuc-interculturalitate-organizationala-3.pdf;
- Berry, J. W., Acculturation: A Personal Journey across Cultures (Elements in Psychology and Culture), Cambridge, 2019, Cambridge University Press;
- Jones, Gareth R., Organizational Theory, Design, and Change, ed. a VIIa, Pearson Education, Inc, 2013;
- William Neher, Organizational Communication: Challenges of Change, Diversity, and Continuity 1st Edition, Ed. Pearson, 1997;
- https://www.ceeol.com/;
- https://ro.encyclopedia-titanica.com/significado-de-interculturalidad#menu-1;
- http://antreprenoriat.upm.ro/assets/cursuri/4/CM/avram-tripon/comunicare%20in%20organizatii.pdf;
- http://elibrary.snspa.ro/wp-content/uploads/2020/03/Relatiile_publice_Coeziune_si_eficienta.pdf.

PROIECTE DE INVESTIȚII LA PRIMĂRIA MUNICIPIULUI BUCUREȘTI

Lavinia Gabriela PUIU[*]

Abstract

Prezenta lucrare dorește să evidențieze unele dintre proiectele de investiții adoptate de către Primăria Municipiului București, modalitățile de acoperire a investiției, dar și investiția propriu-zisă efectuată prin intermediul Primăriei Municipiului Bucureşti, ca autoritate contractantă. Pentru aceasta voi efectua o analiză a investițiilor efectuate sau în implementare în cadrul Primăriei Municipiului București, sub aspectul transporturilor în comun și mobilitatea urbană.

Cuvinte cheie: *investiții, management de proiect, primăria Municipiului Bucureşti, transparență administrativă.*

I. Introducere

În cadrul cercetării mele, mi-am propus să efectuez o analiză a unora dintre investițiile făcute de către Primăria Mun. București, respectiv voi trece scurt în revistă care au fost fundamentele folosite de aceasta. Voi arăta costul inițial al investiției, durata de viață a acestuia și modalitățile de realizare, beneficiile comunității în realizarea proiectului și costul de capital investit.

Pentru o mai ușoară înțelegere a nevoilor de investiții ale bucureștenilor voi începe prin a arăta o scurtă descrierea orașului, atât ca și regiune administrativă, dar și demografic, pentru a putea trece la descrierea instituției înseși, respectiv Primăria Municipiului București. Aici, mă voi opri prin a arăta structura acesteia, cu sediul ales, dar și a organizării acesteia.

În această cercetare m-am folosit de diverse tehnici, precum documentarea științifică, analiza, sinteza, generalizarea și sistematizarea informațiilor socio-economice, gruparea și compararea rezultatelor statistice pe diferite sectoare, efectuarea unei analize documentare, a unui studiu de caz și a unei analize comparative și cantitative (2019 - 2022). Pentru a aduce informații concrete și relevante. Am folosit tabele și organigrame, am interpretat date statistice, indici

[*] Masterandă în cadrul Facultatea de Relații Internaționale și Administrație, Universitatea”Nicolae Titulescu”, București, la Managementul Organizațiilor și Serviciilor Publice (e-mail:lavinia.dallav@gmail.com). Acest studiu a fost coordonat de Lector. univ. dr. RADU Liviu George(email: lradu@univnt.ro).

economici și am aplicat metode deductive și inductive de analiză, ori justificare cauzală, urmând o metodologie econometrică.

II. Prezentarea generală a Primăriei Municipiului București

Primăria Municipiului București administrează capitala, fiind dirijată de un Primar General, ales, simultan cu un Consiliu General. Consiliul General al Municipiului București este și el alcătuit din 56 de consilieri aleși. Împreună pun în operă organizarea funcțională cu activitate permanentă, prin realizarea hotărârilor Consiliului General (organ deliberativ) și dispozițiile Primarului General ce încearcă să soluționeze subiectele actuale, obișnuite și neobișnuite ale comunității locale.

Primăria Municipiului Bucureşti este condusă printr-un aparat complex, respectiv de cei doi Viceprimari şi Administratorul Public, aflați în imediata subordine a Primarului General[1]*, iar în desfășurarea activității acestora sunt ajutați şi de Secretarul General al Municipiului Bucureşti. Primarul General al Municipiului Bucureşti este în acelaşi timp şi ordonator principal de credite.*

Acest aparat este structurat la rândul său în conformitate cu organigrama atașată, în mai multe direcții sau birouri ce au în subordinea lor mai multe servicii[2]*. Împreună, coordonează realizarea serviciilor publice de interes local ale Municipiului Bucureşti, pentru care Primarul General răspunde în calitate de autoritate publică executivă a administrației publice locale şi în relațiile cu alte autorități. Subordonarea fiind între personalul de execuție față de directorii generali adjuncți, directorii adjuncți, ori după caz, a şefilor de servicii şi de birouri, care, la rândul lor se subordonează față de directorii generali, directorii executivi sau directori.*

Organisme aflate în subordinea aparatului de specialitate al Primăriei Municipiului Bucureşti

Conform organigramei[3] arătate pe site-ul Primăriei Municipiului București, trebuie menționat că Direcţia de Cultură, Învăţământ, Turism are în subordine 33 de centre, teatre, muzee și biblioteci. Administraţia Fondului Imobiliar se află în subordinea Direcţiei Patrimoniu, pe când Direcția Mediu are în subordinea sa 6 administrații, ca organisme prestatoare de servicii de utilitate publică. Direcția Investiții are în subordine directă Administraţia Spitalelor şi Serviciilor Medicale București, Direcţia Generală de Asistenţă Socială a Municipiului București, Administraţia Municipală pentru Consolidarea Clădirilor cu Risc Seismic și care

[1] Atribuțiile și rolul organelor de execuție, deliberative și de control sunt date de Ordonanţa de urgenţă nr. 57/2019 privind Codul administrativ, publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 555 din 05 iulie 2019.

[2] www.pmb.ro. Ultima accesare a acesteia fiind în data de 01.04.2023.

[3] https://www.pmb.ro/executiv/organigrama/menu-page/organigrama-primariei.

împreună cu Direcția Transporturi au în competența lor și Administrația Străzilor din București. Direcția Situații de Urgență are în subordine Direcția de Poliție Locală și Control, dar și Direcția Generală de Evidență a Populației. Iar Direcţia Generală Servicii Publice - Direcţia Servicii Integrate au în subordine Autoritatea Municipală de Reglementare a Serviciilor Publice, STB SA și Termoficare, dar și Societăţile comerciale la care Consiliul General al Municipiul ui București este acţionar, împreună cu Direcţia Guvernanţă Corporativă și direcțiile de specialitate pentru fiecare domeniul de activitate al societății, după caz.

III. Definirea investiţiilor publice şi a proiectelor de investiţii

Generațiile actuale și viitoare sunt conștiente de faptul că o inițiativă de investiții are potențialul de a avea efecte atât pozitive, cât și negative asupra societății, a evoluției umane și a protecției mediului. Managementul activităților proiectelor de investiții, trebuie astfel bazat pe o înțelegere aprofundată a economiei reale și pe o coordonare precisă în domeniul tehnologiei, care să echilibreze relația dintre societate, economie și mediu.

Investițiile publice pot fi definite ca fiind toate cheltuielile efectuate de autoritățile publice în scopul acumulării de bunuri de capital, bazate pe crearea, modernizarea sau înlocuirea activelor fixe și care aduc beneficii pentru economia unei unități teritorial-administrative sau a unei națiuni, la un nivel economic, social sau de protecție a mediului.

Proiectele de investiții publice sunt acele mijloce prin care un anumit element al unei strategii locale sau centrale devine eficient prin mobilizarea resurselor publice (financiare, materiale, umane, informaționale) în vederea acestuia de a răspunde nevoilor comunităților și cetățenilor. Proiectul de investiții este individualizat prin:

- ***Scop.*** Proiectul necesită obiective clar definite, concentrate pe coordonarea și controlul termenelor, având în vedere continuu ordinea executării sarcinilor, cât și complexitatea cheltuielior și a rezultatelor propuse.
- ***Durata.*** Proiectul urmează diferite etape de implementare, interacționând cu multe obstacole pe parcusul operațiunilor ce îl cuprind, până la finalizarea lui.
- ***Corelația cu alte sectoare.*** Obiectivele proiectului interacționează cu fenomenele naturii și/sau cu gândirea societății, plus fluxul activităților cotidiene ale organizației sau cu alte proiecte.
- ***Diversitate.*** Proiectul însumează elemente care contribuie la unicitatea sa prin mijloace fundamentale propriu-zise.
- ***Diferende.*** Reușita proiectului presupune folosirea resurselor umane, materiale și juridice, evitând influența factorilor din cadrul departamentelor organizației sau chiar acțiuni asemănătoare desfășurate de alte organizații.

IV. Analiza cost-beneficiu sau analiza cost-eficiență

În faza de identificare a scopului unui proiect de investiții se realizează o analiză cost-beneficiu sau chiar și o analiză cost-eficiență. Aceste analize sunt un instrument important al evaluării proiectelor sau politicilor și constă în compararea costurilor şi a beneficiilor estimative, determinând considerentele costurilor dacă sunt protejate de venituri concordante, cât și eficiența respectivului proiect.

În ceea ce privește costurile, analiza cost-beneficiu poate include costurile de oportunitate, costurile directe, respectiv costurile de investiție, costurile de operare, precum și costuri indirecte cum ar fi costurile sociale sau costurile de mediu. Evaluarea costurilor este necesară pentru că ajută la stabilirea investiției din punct de vedere financiar. Chiar dacă nu este simplu de estimat volumul beneficiilor, analizând beneficiile ne ajută la evaluarea eficienței a unui proiect de investiții și poate aduce rezultate bune din punct de vedere economic, social sau de mediu, analizând dacă un proiect de investiții este rentabil în termeni cantitativi și calitativi pentru o organizație.

V. Proiecte de investiții realizate sau aflate în desfășurare în cadrul Primăriei Mun. București

În urma unei analize ample a investițiilor realizate de către Primăria Municipiului București, am constatat că dintre cele mai multe, au fost în zona dezvoltării urbane. Pentru aceasta, Primăria Municipiului București a contractat fie mai multe tipuri fonduri (naționale și europene), fie s-a angajat în diverse împrumuturi pentru realizarea unei dezvoltări durabile a Municipiului București[4].

În București sunt aproximativ 2,3 milioane de locuitori, și este un nivel al congestiei și traficului de aproximativ 52%, ce îl poziționează printre cele mai aglomerate orașe ale lumii, aflându-se pe locul 7 din 2022[5]. Deși rețeaua de metrou existentă în București ajută la mobilitatea urbană, și aceasta necesită extindere pentru a putea deservi mai bine zonele cu activități localizate la marginea orașului, sau pentru a putea accesa zone cu o densitate ridicată a populației și care, rămâne o prioritate și în perioada 2023-2027.

---

[4] A se vedea în acest sens „Contextul urban și identificarea problemelor și nevoilor locale cheie, și Viziunea și Obiectivele SIDU și Identificarea unei liste lungi de proiecte”, Raport produs de Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare/Banca Mondială, în cadrul Acordului privind Serviciile de Asistență Tehnică Rambursabile pentru Programul de Dezvoltare Urbană a Municipiului București (P169577), martie 2021, accesibil și la pagina de internet 4-Mobilitatea-si-Transportul.pdf (pmb.ro), cu ultima accesare la 03.04.2023.

[5] Conform indexului de trafic arătat de studiile efectuate de TOMTOM TRAFFIC INDEX pe anul 2022, studiu ce acoperă 390 de orașe din 56 de țări, pe 6 continente, concentrându-se pe două măsurători: timpul mediu necesar pentru a parcurge 10 km la ora de vârf și costul mediu al parcurgerii a 10 km la ora de vârf. Pentru detalii a se urma pagina oficială a acestora https://www.tomtom.com/traffic-index/, cu ultima accesare la data 04.04.2023.

Aceste tipuri de măsuri sunt integrate cu măsurile prevăzute în planul de mobilitate urbană dezvoltat la nivel de municipiu și include acțiuni care vizează: conexiuni intermodale, sistem unic de ticketing, sisteme de tip park and ride, menite să susțină mobilitatea urbană sustenabilă, pe care le voi descrie cum sunt realizate, ori care sunt în desfășurare în momentul de față.

Pentru aceste motive am ales ca temă de cercetare și analiză a proiectelor de investiții realizate de Primăria Municipiului București în ce privește transportul public local și cum au realizat aceste proiecte. Mi-am propus să observ proiectele preluate și aflate în desfășurare pentru perioada 2021-2023, dar pentru a căror realizare este estimată și pentru sfârșitul anului 2026, în considerarea numărului mare de proiecte și a amplorii acestora, astfel cum Primăria Municipiului București le are în desfășurare.

Voi atașa două analize ce se raportează la termenele realizării proiectelor și costul efectiv arătat a fi fost angrenat în sarcina Primăriei Municipiului București pentru proiectele aprobate.

Prin Analiza SWOT realizată mai jos, am constatat următoarele:

Puncte tari:

- dezvoltarea urbană armoioasă;
- integrarea și dezvoltarea conform directivelor europene, ce conduc către un oraș european, SMART;
- proiectele implementate reduc considerabil gradul de poluare din Bucureștiul cu o densitate atât de mare.

Puncte slabe:

- întârzierile cauzate fie de sfera politică, destul de schimbătoare în ce privește aprobările de buget.
- întârzierile cauzate de contestațiile din cadrul procedurilor de achiziții publice

Oportunități:

- Fondurile europene, PNRR ș.a. asemenea care conferă posibilitatea obținerii de fonduri nerambursabile pentru realizarea unui oraș integrat și SMART, eco și verde (fonduri de peste 29 miliarde de Euro disponibile).
- gradul mic de absorbție din anii trecuți ar putea fi fost o lecție din care să învățăm și să putem atrage cât mai multe fonduri.

Amenințări:

- amenințările conform celor arătate și ca puncte slabe au fost și vor rămâne luptele politice, care ar putea împiedica realizarea proiectelor, în considerarea Consiliului General al Municipiului București ce lipsește de la ședințele de lucru pentru aprobarea bugetului ori a suplimentărilor la buget prin proiectele propuse.

- gradul mic de absorbție a fondurilor nerambursabile ar putea persista și menține o aplicare în număr mic la proiectele de care Bucureștiul încă mai are nevoie.

VI. Analiza cost eficiență pentru proiectele derulate la PMB[6]

Pentru analiza cost beneficiu am ales 24 de proiecte reprezentative derulate la Primăria Municipiului București.

Denumire investiție, detalii finanțare proiect și durata.

- Contract de furnizare a 100 de tramvaie - Sursa finanțării: FONDURI MIXTE

Valoarea totală a proiectului: 1.000.649.826 lei - Data finalizării: 31/12/2024

Contractul de Achiziționarea a 100 de tramvaie a fost atribuit la 14.05.2021, către Asocierea ASTRA VAGOANE CALATORI SA (Lider) - CRRC QINGDAO SIFANG CO., LTD (asociat). Primăria și Asocierea amintită au încheiat contractul de achiziții publice nr. 66/11.05.2021, deși procedura a fost începută prin anunțul de participare nr. CN1007214/11.12.2018 , pentru o sumă de 845.687.394,00 RON. Contractul este finanțat din fonduri mixte și are ca obiect: 100 de tramvaie, necesare îmbunătățirii transportului public de călători pe liniile de tramvai din municipiul București, ce au fost desemnate pentru liniile de tramvai numerele 1, 10, 21, 25, 32, 40, 41 și 55, conform descrierilor din caietul de sarcini. Practic, Primăria Municipiului București a câștigat prin licitația publică realizată un total de 154.962.432 lei, față de sumele propuse pentru realizarea acestui proiect. Pentru acest proiect Primăria a avut un cost-eficiență de 15.48%.

- Achiziționare mijloace de transport mai puțin poluante necesare îmbunătățirii transportului public de călători în Municipiul București - Sursa finanțării: FONDURI NAȚIONALE

Valoarea totală a proiectului: 487.872.261 lei - Data finalizării: 31/12/2021

Conform studiului de oportunitate realizat de către Primăria Municipiului București și aprobat prin Hotărârea Consiliului General al Municipiului București nr 690/2018[7], la nivelul lunii octombrie. Acest studiu propunea achiziția a 100 troleibuze de 12m cu autonomie 20km și a 130 autbuze hibrid de 12m. Propunerea de finanțare era Programul privind îmbunătăţirea calităţii aerului şi reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră, utilizând autovehicule mai puţin poluante în

[6] ***Notă:*** pentru proiectele de investiții scrise cu caractere normale, există întârzieri ori erori în proceduri, proiectele nefiind îndeplinite nici la data prezentei sau finalizate după data propusă. Pentru proiectele scrise cu caractere italice, proiectele au fost duse la bun sfârșit, ori au un termen al finalizării care poate fi terminat în timp util.

[7] Studiul de oportunitate poate fi consultat pe pagina oficială a Primpriei Municipiului București la pagina: https://doc.pmb.ro/monitorul_oficial/2018/oct_2018/HCGMB_690.pdf, cu ultima accesare la data 04.04.2023.

transportul public local de persoane, aprobat prin Ordinul 761/2018. Pentru acest proiect s-a propus realizarea achizițiilor directe prin ADTPBI[8].

Oportunitatea achizițiilor propuse fiind dată de eficiența troleibuzelor și autobuzelor propuse a fi achiziționate, față de flota existentă și învechită a STB SA, dar și încadrarea în Programul de îmbunătățire a calității aerului și reducerea emisiilor de gaze. Prin studiul de oportunitate obținând o reducție a emisiilor de gaze cu efect de seră considerabil, prin implementarea proiectului, prin P.O.R.- Obiectivul specific 3.2 – ”Reducerea emisiilor de carbon în zonele urbane bazată pe planurile de mobilitate urbană durabilă”.

Cu toate acestea, din verificarea rapoartelor de activitate ale ADTPBI disponibile pe pagina oficială, singurele achiziții realizate de aceasta pentru îndeplinirea Programului privind îmbunătăţirea calităţii aerului şi reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră, utilizând autovehicule mai puţin poluante în transportul public local de persoane au fost cele de achiziție de echipamente necesare monitorizării traficului Sistem Integrat De Monitorizare a Transportului Public în Regiunea București-Ilfov. Valoarea estimată a acestei achiziții fiind de 290.000 lei. Aceasta fiind atribuită la 25.09.2019 pentru o sumă de 289.140 lei către AVITECH CO S.R.L. prin încheierea Contractului nr. 52/25.09.2019.

Efortul realizat, pare a fi fost implementat la data de 29.03.2023, furnizând localnicilor posibilitatea localizării mijloacelor de transport în comun, în timp real prin intermediul aplicației Google Maps.

- Reabilitare sistem rutier și linii de tramvai. Reabilitare Șoseaua Pantelimon - Sursa finanțării: FONDURI LOCALE

Valoarea totală a proiectului: 351.884.000 lei - Data finalizării: 31/12/2021

Din 2017, reparația sistemului rutier a fost finalizată și pusă în funcțiune pe parcursul anilor, până în iunie 2022. Lucrările au inclus amenajări peisagistice, reabilitarea infrastructurii de semnalizare rutieră, reabilitarea carosabilului și a trotuarelor, reabilitarea rețelei de contact, reabilitarea sistemului de iluminat și reabilitarea infrastructurii liniei de tramvai.

Obiectivul de investiție a inclus, de asemenea, un terminal intermodal cu o parcare supraterană de 495 de locuri de tip Park & Ride, alei pietonale și iluminat public la intersecția străzilor Pantelimon și Vergului.

Parcarea supraterană a proiectului (Park & Ride) din cartierul Cora Pantelimon a fost finalizată în 2022. Lucrările la parcarea subterană, la bucla de

[8] Asociația de Dezvoltare Intercomunitară pentru Transport Public București – Ilfov a fost constituită sub forma unei structuri de cooperare a autorităților publice locale din regiune. Asociația are personalitate juridică de drept privat și statut de utilitate publică recunoscut prin efectul legii destinate exercitării și realizării în comun a competențelor autorităților administrației publice locale referitoare la furnizarea/ prestarea serviciilor de transport public în zonele ce țin de Municipiul București și Jud. Ilfov.

întoarcere a tramvaiului, la sistemul rutier și la linia de tramvai au fost finalizate și puse în funcțiune în același timp.

Primăria Municipiului București și Asocierea TIAB S.A. - Tehnologica-Viaproiect au încheiat Contractul de proiectare și execuție nr. 683/2019, care a stat la baza lucrărilor de realizare a parcării subterane, și a fost aprobat cu Proces-verbal de recepție la terminarea acestora. Valoarea totală a lucrărilor ridicându-se la 95.721.866,86 lei cu TVA.

Din întreg obiectivul de investiții, în anul 2022 s-a decontat o valoare totală de 63.655.469,98 lei din buget local și credite interne, pentru contravaloarea lucrărilor de execuție și servicii de consultanță. În total, pentru aceste lucrări, inclusiv parcarea realizată, costurile s-au ridicat la un cuantum de 213.184.441,69 lei cu TVA

Față de lucrarea inițial propusă costurile au fost cu 39,41% mai ieftine decât ce s-a propus inițial.

- Contract de furnizare având ca obiect „Achiziționarea a 100 troleibuze” - Sursa finanțării: FONDURI MIXTE

Valoarea totală a proiectului: 247.099.097 lei - Data finalizării: 31/12/2022

Studiul de Oportunitate a fost aprobat prin HCGMB nr. 376/ 20.06.2018, însă ca urmare a ofertelor neconforme transmise de ofertanții participați în procedura de licitație publică a fost ulterior respinsă. Motiv pentru care procedura de finanțare a fost reluată în 2021, pentru care s-a realizat Studiul de Oportunitate a fost aprobat prin HCGMB nr. 183/ 29.06.2021. Oferta publică a fost publicată prin SEAP prin anunțul de parcipare nr. CN1043613 / 16.06.2022 cu termen de ofertare stabilit pentru 28.07.2022. Cu toate că deliberarea era stabilită pentru alegerea celei mai bune oferte până la data de 27.03.2023, pentru aceasta nu s-a stabilit un câștigător, deci nu s-a atribuit contractul.

Anunțul este valabil până la data de 28.07.2023, pentru o sumă de 304.670.300 lei. Practic, pentru soluția inițială au existat întârzieri, cauzate de impedimente în aprobarea de către Consiliul General al Municipiului București a proiectului de investiții prin amendamente asupra bugetului local aprobat, conform surselor media[9].

- Modernizarea liniilor de tramvai și reabilitarea sistemului rutier.
    - Modernizarea și dotarea liniei de tramvai nr. 41 - Sursa finanțării: FONDURI EUROPENE
    - Valoarea totală a proiectului: 201.340.002 lei - Data finalizării: 31/8/2022
    - Reabilitare sistem rutier și linie de tramvai - Bd.Liviu Rebreanu - Sursa finanțării: FONDURI LOCALE

[9] https://economedia.ro/rectificarea-bugetara-planuita-de-nicusor-dan-a-cazut-la-vot-usr-a-respins-o-iar-psd-nu-s-a-prezentat.html

- Valoarea totală a proiectului: 179.118.000 lei - Data finalizării: DATĂ INCERTĂ
- Modernizarea și dotarea liniei de tramvai nr. 21 - Sursa finanțării: FONDURI EUROPENE
- Valoarea totală a proiectului: 120.829.516 lei - Data finalizării: 31/12/2023
- Modernizarea și dotarea liniei de tramvai nr. 10 - Sursa finanțării: FONDURI EUROPENE
- Valoarea totală a proiectului: 120.829.516 lei - Data finalizării: 31/1/2022
- Modernizarea și dotarea liniei de tramvai nr. 1 - Sursa finanțării: FONDURI EUROPENE
- Valoarea totală a proiectului: 120.829.516 lei - Data finalizării: 31/10/2021
- Modernizarea și dotarea liniei de tramvai nr. 32 - Sursa finanțării: FONDURI EUROPENE
- Valoarea totală a proiectului: 120.829.516 lei - Data finalizării: 31/7/2021
- Modernizarea și dotarea liniei de tramvai nr. 25 - Sursa finanțării: FONDURI EUROPENE
- Valoarea totală a proiectului: 120.829.516 lei - Data finalizării: 30/4/2021
- Modernizarea și dotarea liniei de tramvai nr. 40 - Sursa finanțării: FONDURI EUROPENE
- Valoarea totală a proiectului: 100.701.895 lei - Data finalizării: 30/6/2022
- Modernizarea și dotarea liniei de tramvai nr. 55 - Sursa finanțării: FONDURI EUROPENE
- Valoarea totală a proiectului: 100.701.895 lei - Data finalizării: 30/4/2022
- S-a realizat o licitație, parțial în desfășurare pentru un total estimat de 1.885.671.179,68 RON, reprezentând 15 loturi de lucrări pentru modernizarea și reabilitarea liniilor de tramvai, cumulând 43,43 km reabilitați, numerotate Lotul 1-2, 4-16. Dintre acestea, pentru loturile 1, 2, 13,15 licitația a fost anulată. În desfășurare fiind licitații pentru restul loturilor, pentru care exită diverși ofertanți[10].

[10] Asocierea CONSTRUCȚII ERBAȘU (Leader),TANCRAD (4 loturi, Lotul 4, 6, 7, 13), MARI VILA COM (4 loturi -Loturile 8-10 și în asociere cu URBAN PROFILE GRELE SRL pentru Lotul 14); Asocierea Swietelsky Construcții Feroviare (Leader),Swietelsky AG (2 loturi, respectiv Loturile11 și 16).

Lucrările de reabilitare au ca termen de realizare 6 luni pentru proiectare și 12 luni de execuție pentru fiecare lot în parte, astfel că față de termenele de realizare inițial propuse, este imposibilă realizare în termen. Singurul proiect ce avea ca termen de realizare 31.12.2023 fiind cel pentru modernizarea și dotarea liniei de tramvai 21 și reabilitarea sistemului rutier și linie de trambai în Bld. Liviu Rebreanu (nefiind prevăzută o dată certă), restul dintre acestea fiind cu mult depășite termenele propuse. Mai mult, pentru că totalul estimat dat în procedura licitației a depășit 1.221.025.882, diferența nu ar putea fi acoperită din câștigul realizat în achizițiile tramvaielor, pot spune că per total acest proiect nu este eficient, deși acestea sunt necesare și oportune pentru a fi realizate.

- Reactivare și modernizare autobaza Giurgiului - Sursa finanțării: FONDURI LOCALE

Valoarea totală a proiectului: 92.706.427,30 lei - Data finalizării: 31/12/2023

Proiectul a fost aprobat prin Hotărârea Consiliului General al Municipiului București nr. 389/26.07.2018. Din acest proiect am regăsit doar parțial oferta de licitație publică, pentru o sumă totală de 2.088.949,69 RON, prin anunțul de participare simplificat nr. SCN1044522/30.05.2019 și atribuită la 20.08.2019, pentru Lucrari de proiectare si executie statie de alimentare cu combustibil la autobaza Giurgiului cu termen de realizare 31.12.2019. Licitația publică simplificată a fost atribuită REGIO IMPEX / RO 1594483, prin contractul de proiectare și execuție lucrări nr. 4701/C/13.08.2019. Valoarea contractului atribuit având un total de 2.066.440 RON.

Totuși se observă că nu în totalitate s-au realizat lucrările propuse, în considerarea ofertării și atribuirii doar a unei părți din lucrările de construcții-montaj. Hala, dar și restul rezervoarelor și stațiilor nefiind realizate, ori nu au fost niciodată ofertate prin platforma SEAP.

- Achiziționare autobuze electrice
    - Achiziționare autobuze electrice necesare îmbunătățirii transportului public de călători pe traseele 173, 311, 336, 381 și 601 - Sursa finanțării: FONDURI EUROPENE
    - Valoarea totală a proiectului: 86.365.261 lei - Data finalizării: 31/8/2021
    - Achiziționare autobuze electrice necesare îmbunătățirii transportului public de călători pe traseele 312, 313, 368 și 385 - Sursa finanțării: FONDURI EUROPENE
    - Valoarea totală a proiectului: 75.912.974 lei - Data finalizării: 30/4/2021
    - Achiziționare autobuze electrice necesare îmbunătățirii transportului public de călători pe traseele 300, 330 și 335 - Sursa finanțării: FONDURI EUROPENE

- Valoarea totală a proiectului: 65.460.966 lei - Data finalizării: 31/7/2021
- Achiziționare autobuze electrice necesare îmbunătățirii transportului public de călători pe traseele 137 și 138 - Sursa finanțării: FONDURI EUROPENE (POR)
- Valoarea totală a proiectului: 34.104.523 lei - Data finalizării: 31/3/2021

Pentru autobuze electrice, deși nu se menționează numărul necesar de achiziționat în proiectul realizat pentru care au fost depășite termenele, am regăsit în SEAP (Sistemul Electronic de Achiziții Publice)[11] o singură licitație realizată de PMB pentru achiziția unui număr de 100 de autobuze electrice și accesorii de încărcare pentru o sumă de 304.670.300,00 lei (față de anunțul publicat pentru achiziția menționată se ajunge la o sumă cumulată 261.843.724 lei al cărui termen de realizare era cel târziu 31.08.2021).

Practic, am avea o eficiență scăzută, fiind prețuri atribuite cu peste 14,05% față de ce s-a preconizat inițial în 2018. Cu mențiunea că termenul achiziției are data limită: 28.07.2023 pentru rezolvarea unei contestații depusă de unul dintre participanții la licitație[12]. Este vizibil întârziat proiectul, iar o analiză cost-eficiență nu poate fi realizată, însă oportunitatea realizării acestor proiecte este evidentă și eficientă pentru achizițiile de autobuze realizate în anii anteriori și modificările realizate urbanistic pentru integrarea acestora.

Totuși, în considerarea întârzierilor cauzate de contestațiile depuse și pentru creșterile prețurilor din ultima perioadă, eficiența proiectului se încadrează în rata inflației comunicată de BNR, care în trimestrul 4 al anului 2022 se ridică la 16.4%[13].

- Modernizare linie de tramvai pe B-dul G-ral Vasile Milea de la intersecția cu B-dul Timișoara până în dreptul intrării în benzinăria OMV - Sursa finanțării: FONDURI EUROPENE
  - Valoarea totală a proiectului: 28.056.510 lei - Data finalizării: 31/5/2021
- Modernizare peroane pe traseul liniei de tramvai 41 - Sursa finanțării: FONDURI LOCALE
  - Valoarea totală a proiectului: 6.960.000 lei - Data finalizării: 31/12/2021

---

[11] A se vedea detaliile anunțului de achiziție publică la https://e-licitatie.ro/pub/notices/c-notice/v2/view/100147417

[12] A se vedea știrea publicată pe pagina https://economedia.ro/autobuze-electrice-in-bucuresti-primaria-capitalei-risca-sa-piarda-finantarea-europeana-de-aproape-300-de-milioane-lei-pentru-achizitia-celor-100-de-autobuze-electrice-autobuzele-ar-trebui-livrate.html

[13] Rata inflației și prognoza pentru anul în curs, poate fi regăsită pe pagina oficială a Băncii Naționale a României, la adresa https://www.bnr.ro/Proiectii-BNR-22694-mobile.aspx, cu ultima accesare la data 04.04.2023.

- Fără verificări prea aprofundate, trebuie observat faptul că cele 15 loturi descrise la punctul 5 acoperă și la punctul 8. Cu toate acestea am observat că totalul estimat dat în procedura licitației a depășit 1.221.025.882 inițial estimat pentru punctele 5 și 8 descrise aici.
- Lucrările de reabilitare au ca termen de realizare 6 luni pentru proiectare și 12 luni de execuție pentru fiecare lot în parte.

- Achiziția a unui număr de 22 de troleibuze cu emisii zero sau cu baterii - Sursa finanțării: Fonduri nerambursabile PNRR/2022/C10

Valoarea totală a proiectului: 65.752.681,12 lei - Data finalizării: 18/05/2026

Data propusă de începere este pentru anul curent, 18.01.2023 și cu finalizare în 40 de luni. Conform unei verificări a SEAP, nu s-a observat încă inițierea procedurii de licitații publice. Probabil, încă se realizează studiul de oportunitate pentru acest proiect.

Oportunitatea vine totuși din nevoie reducției emisiilor de gaze cu efect de seră, pentru atingerea cotei dată de directivele europene aplicabile și atingerea cotei de 18,4% impusă pentru anul 2025. Acestea impun și ca un autovehicul să nu emită mai mult de 50g/km CO2 și maxim 80% din emisiile pentru NOx și particule în condiții reale de condus.

Din costul propus observăm că există un cost per troleibuz de 2.988.758,22 lei, care are un beneficiu și din valoarea propusă pentru troleibuzele menționate la punctul 4. (mai sus). Totuși, din valuarea actualizată pentru procedura neîmplinită la termenul prevăzut, am observat că prețul unui troleibuz s-a estimat în anul curent la 3.046.703,00 lei (oferta din SEAP menționată având un total de 304.670.300 lei pentru 100 de troleibuze). Motiv pentru care și din punct de vedere economic consider că este oportună această achiziție pentru realizarea în întregime a proiectului.

- Sistem ITS integrat SMART&GREEN MOBILITY pentru regiunea București-Ilfov –Informarea călătorilor în stațiile de transport public - Sursa finanțării: Fonduri nerambursabile PNRR/ C10-I1.2-2909

Valoarea totală a proiectului: 33.293.852,86 lei - Data finalizării: 09/06/2024

De reamintit existența unui Sistem Integrat De Monitorizare A Transportului Public In Regiunea București-Ilfov, pentru care s-a încheiat și atribuit Contractul nr. 52/2019 pentru o sumă de 289.140 lei către AVITECH CO S.R.L. prin încheierea Contractului nr. 52/25.09.2019, actualmente funcțional pe platforma https://info.stbsa.ro/#filterz. Nefiind încă realizat un studiu de oportunitate pentru a putea observa detaliile, putem doar considera că acesta este o prelungire a contractului și efectuarea informării și în stațiile de transport public a aceleiași informări pe care călătorii o realizează, actualmente prin Google Maps..

Mai pot observa și că aceasta vine în prelungirea efortului realizat și implementat la data de 29.03.2023, furnizând localnicilor posibilitatea localizării mijloacelor de transport în comun, în timp real prin intermediul aplicației Google Maps.

- Modernizarea și extinderea sistemului de semaforizare inteligentă (Managementul Traficului București-Ilfov) în vederea creșterii siguranței rutiere, fluidizării traficului și reducerii poluării – Etapa 1, Software şi hardware – Etapa 2 și Etapa 3 (modernizarea aproximativ 185 de intersecții existente, incluse în sistemul actual BTMS dar aflate în diverse stadii de degradare) - Sursa finanțării: Fonduri nerambursabile PNRR/C10-I1.2-2686

Valoarea totală a proiectului: 67.357.149,50 lei (etapa 1) și 5.858.013 lei (etapa 2-3) - Data finalizării: 10/06/2026

Proiect al cărui termen de începere a fost pentru 10.03.2023, astfel că nu au putut fi găsite prea multe detalii referitoare la acest proiect

VII. Concluzii

Din analiza realizată pe cele 24 de proiecte de mai sus, coroborat cu situațiile financiare publicate de către Primăria Municipiului București și situațiile centralizate de către instuțiile de control, dar și a instituțiilor delegate cu realizarea și implementarea unora dintre proiecte, se poate observa o dezvoltare care urmărește standardele stabilite prin programele europene instituite și programele naționale pentru Municipiului București.

Se observă că deși există un program de absorbție a fondurilor mai redus decât în anii trecuți, deoarece s-au finalizat proiecte deja puse în operă prin fonduri absorbite în anii 2017-2020. Astfel încât, în anii supuși analizei mele, fondurile au acoperit finalizarea și punerea în funcțiune a unora dintre proiectele ce intrau în planurile naționale de dezvoltare, respectiv ale Directivei pentru Vehicule Curate (Clean Vehicles Directive)[14], Primăria Municipiului București realizând achiziții importante de vehicule nepoluante, respectiv cu emisii scăzute. De asemenea, Primăria urmează să mai pună în funcțiune suficiente vehicule electrice (incluzând

[14] Prevederile Directivei (UE) 2019/1.161, Directiva 2009/33/CE a Parlamentului European şi a Consiliului din 23 aprilie 2009 privind promovarea vehiculelor de transport rutier nepoluante şi eficiente din punct de vedere energetic, care stipulează că statele membre au obligaţia de a asigura, la nivel naţional, intrarea în vigoare a actelor cu putere de lege şi a actelor administrative necesare pentru a se conforma cu actul normativ european, până la data de 2 august 2021. Aceasta a fost transpusă de România prin adoptarea •Ordonanță de urgență 71/2021 privind promovarea vehiculelor de transport rutier nepoluante, în sprijinul unei mobilități cu emisii scăzute, pentru abrogarea **Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 40/2011** privind promovarea vehiculelor de transport rutier nepoluante și eficiente din punct de vedere energetic și a Legii nr. 37/2018 privind promovarea transportului ecologic, publicată în M.Of. 646 din 30.06.2021.

aici tramvaie, troleibuze și autobuze) ce urmează să reducă considerabil emisiile poluante din București.

Concluzia mea referitoare la analiza efectuată este că Bucureștiul începe să se îndrepte urbanistic prin decongestionarea acestuia, prin lucrările de modernizare pe care le-a realizat și le are în realizare, unele fiind încă în faza de implementare. Totodată, prin sistemele de parcare Park & Ride realizate, dar și ca urmare a spațiilor de parcare, care în centrul Bucureștiului sunt neîncăpătoare, determină un număr tot mai mare de participanți în trafic să utilizeze mijloacele de transport în comun.

Cu atât mai mult cu cât acum, există și posibilitatea urmăririi în timp real al mijloacelor de transport în comun prin Google Maps, dar și a dezvoltării informării locatarilor în stațiile de transport în comun (încă în fază de studiu de fezabilitate), poate determina locatarii la neutilizarea autoturismelor personale, ori lăsarea acestora în stațiile de Park & Ride realizate prin proiectele de investiții arătate.

Chiar dacă randamentul și absorbția fondurilor rambursabile și nerabmursabile este lentă și mică, este evidentă evoluția în sistem integrat pentru Municipiul București.

Referințe

- Autorităţile de Management Planurile Operaţionale Sectoriale; „Ghid pentru analiza cost-beneficii a proiectelor de investiţii” (www.mmediu.ro; www.mfinante.ro www.mt.ro www.mdlpl.ro www.madr.ro);
- INS Bucureşti, „Anuarul Statistic al României”, 2007;
- Ministerul Mediului şi Dezvoltării Durabile ”Strategia de dezvoltare durabilă 2013-2020-2030”;
- Bintintan, P. „Strategii şi politici de investiţii”, Ed. Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj-Napoca, 2005;
- Bogdan, I. ”Managementul eficienţei investiţiilor”, Editura Universitară, Bucureşti, 2004;
- Pârvu, D. „Eficienţa investiţiilor”, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 2003;
- Vasilescu, I. „Eficienţa şi evaluarea investiţiilor”, Editura EficonPress, 2004;
- Maricica Stoica, „Managementul investițiilor”, Editura PRO Universitaria, București, 2021;
- Ordonanță de urgență 57/2019 privind Codul administrativ, cu modificările și completările ulterioare;
- Legea finanţelor publice, nr.500/2002, cu modificările şi completările ulterioare – cuprind prevederi generale referitoare la investitiile publice și finanțarea lor;
- Legea finanţelor publice locale, nr.273/2006, cu modificările şi completările ulterioare - conține prevederi referitoare la investițiile publice;
- Legea nr. 69/2010 a responsabilității fiscal-bugetare – se referă la planificarea centralizată a investițiilor publice și includerea programelor de investiții în strategia fiscal-bugetară;
- Legea nr. 51/2006 a serviciilor publice comunitare, republicată, cu modificările ulterioare;

- Legea 98/2016 privind achiziţiile publice, cu modificările și completările ulterioare;
- O.U.G. nr.39/2018 privind parteneriatul public-privat, cu modificările și completările ulterioare;
- O.U.G. nr. 28/2013 pentru aprobarea Programului naţional de dezvoltare locală, cu modificările și completările ulterioare;
- Hotărârea Guvernului nr. 394/2016 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a prevederilor referitoare la atribuirea contractului sectorial/acordului-cadru din Legea nr. 99/2016 privind achizițiile sectoriale;
- Ordonanță de urgență 71/2021 privind promovarea vehiculelor de transport rutier nepoluante, în sprijinul unei mobilităţi cu emisii scăzute, pentru abrogarea Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 40/2011 privind promovarea vehiculelor de transport rutier nepoluante și eficiente din punct de vedere energetic și a Legii nr. 37/2018 privind promovarea transportului ecologic, publicată în M.Of. 646 din 30.06.2021 cu modificări și completări – transpune Directiva pentru Vehicule Curate (Clean Vehicles Directive), respectiv Directiva (UE) 2019/1.161/CE ce aduce modificări semnificative Directivei 2009/33/CE.

CONSIDERAȚII PRIVIND BUGETUL DE STAT

Costin Robert DOBRIN[*]
Daniel Georgian DIACONU[**]

Abstract

Sistemul bugetar este cadrul organizatoric prin care se încasează veniturile bugetare, se repartizează şi se cheltuie resursele astfel procurate.

Ca o componentă de bază a finanțelor publice şi bugetul de stat este o categorie economică legată de existența statului şi a relațiilor marfă bani. Procesul de mobilizare şi repartizare a resurselor prin bugetul de stat este influențat de acțiunea mecanismelor pieței. În prezenta lucrare am urmărit să scoatem în evidență o serie de caracteristici, principii, metode şi tehnici specifice procesului bugetar.

Cuvinte cheie: *buget, venituri, proiect, cheltuieli.*

I. Introducere

Bugetul de stat este o categorie fundamentală a ştiinţei finanţelor, legată de existenţa statului şi a mecanismului pieţei. Sub aspect formal, bugetul de stat este o listă de venituri şi cheltuieli ale statului, referitoare la un anumit interval de timp, de regulă un an. Din punct de vedere juridic, bugetul de stat reprezintă o lege care prevede şi autorizează veniturile şi cheltuielile statului pe durata unui an.

II. Bugetul ca instrument financiar

Bugetul de stat exprimă în formă bănească relaţiile economice care apar în legătură cu formarea, împărțirea, cu nivelul şi evoluţia produsului intern brut, dar şi cu indeplinirea funcţiilor statului. Bugetul de stat oglindește alegerile de politică economică, socială şi financiară ale statului referitoare la un interval de un an. Legăturile economice pe care le prezintă se manifestă dual, pe de o parte ca referințe de mobilizare a resurselor bănești anuale ale statului, iar pe de altă parte ca referințe de repartizare a acestor resurse[1].

---

[*] Dobrin Costin Robert,Facultatea de Administrație Publică,Universitatea„Nicolae Titulescu”din București (e-mail: rdobrin63@gmail.com).

[**] Diaconu Daniel-Georgian,Facultatea de Administrație Publică,Universitatea „Nicolae Titulescu”din București (e-mail: diaconudaniel234@yahoo.com). Acest studiu a fost coordonat de dna. lector univ.dr.Nicoleta Panait (e-mail: npanait@univnt.ro).

[1] Popeanga Petre; Bragadireanu Carmen,Buget si contabilitate bugetara: suport de curs pentru învățământul la distanță,Editura Pro Universitaria,București,2010.

Bugetul de stat are un rol multilateral care include mai multe elemente: financiar şi economic; alocativ, redistributiv şi de reglare.

Rolul financiar constă în asigurarea mobilizării și repartizării resurselor financiare necesare îndeplinirii funcțiilor și sarcinilor statului.În acest sens rolul financiar poate fi definit pe un element alocativ şi pe un element redistributiv.

Rolul economic constă în măsurile pe care le ia statul de a utiliza impozitele,taxele,subvențiile și alte cheltuieli publice ca pârghii financiare de influențare a conjuncturii economice. Rolul economic al bugetului de stat s-a accentuat datorită contribuției sale la realizarea obiectivelor politici economice și sociale a Guvernului. Bugetul de stat deţine o pondere însemnată în mecanismul de autoreglare al sistemului economiei naţionale, sistem în care, se regăsesc şi cele monetare şi cele ale pieţelor muncii, capitalurilor, bunurilor şi serviciilor, precum şi cele ale pieţei valutare.

Rolul alocativ contribuie la finanțarea serviciilor publice, decurgând din funcţiile pe care şi le asumă statul. Conţinutul acestui rol constă în repartizarea resurselor fiecărui an bugetar pe destinaţii ce rezultă din îndeplinirea funcţiilor statului ca instituţie suprastructurală, dar, cel puţin parțial, şi din postura sa de agent economic.

Rolul redistributiv are în vedere utilizarea unor părţi din produsul intern brut mobilizate prin impozite şi taxe şi distribuite prin intermediul cheltuielilor pe care le face statul. Conținutul acestui rol constă în deplasarea unor cote de putere de cumpărare între elementele structurale ale societăţii în general, respectiv ale economiei în particular. Impozitul pe dividente, de exemplu, afectează negativ puterea de cumpărare a posesorilor de titluri.

Rolul de reglare face trimitere la realizarea politicii economice a statului, adică la susţinerea sau promovarea unor acţiuni prin orientările bugetului său, dimpotrivă, la descurajarea unor activităţi. Acest rol se realizează atât prin veniturile sau cheltuielile bugetului, cât şi prin soldul acestuia[2].

Principiul unității bugetare presupune că toate veniturile și cheltuielile statului să fie înscrise,într-un singur document supus aprobării Parlamentului.Din punct de vedere politic,un buget unitar ,oferă o perspectivă de ansamblu aspura situației reale a finanțelor publice. Posibilitatea realizării acestui principiu este dată, în zilele noastre, de utilizarea conturilor naţionale, unde atât veniturile şi cheltuielile statului, cât şi ale colectivităţilor locale şi ale asigurărilor sociale de stat sunt grupate în conturile administraţiei publice[3].

Bugetele autonome sunt bugetele proprii ale entităţilor locale și ale unor organisme publice(companii industriale,comerciale etc) cu caracteristică financiară. Acestea se aprobă de către consiile locale sau de consiliile de

[2] Potrivit sursei publice:/finante-publice/bugetul-de-stat,accesat la data de 28.03.2023.

[3] Stoica Emilia Cornelia; Grigore Maria; Bragaru Constantin,Buget și trezorerie publică, Editura Universitara,București,2009.

administrație ale unităților economice de stat,iar veniturile și cheltuielile acestora nu sunt supuse discuțiilor parlamentare.

Avantajul este că nu condiţionează forma juridică de cea financiară, ceea ce permite o scădere a centralizării şi stimulează iniţiativa proiectelor funcţionale şi decizionale dinspre baza piramidei structurii statale. Entităţile menţionate, în limitele legale permise, își constituie venituri, angajează cheltuieli, se gestionează financiar și pot apela la bugetul de stat. Statul este scutit astfel, la nivel macro, de sarcini și de preocupări ca importanţă în raport cu cele strategice, de interes general sau impact naţional.

Bugetul extraordinar este cel ce caracterizează situațiile deosebite: crize sau recesiuni economice, dezastre naturale, stări de conflict armat etc. Veniturile publice necesare sunt provenite din impozite, din împrumuturi sau din emiterea suplimentară de monedă. Cheltuielile respective se înscriu într-un buget distinct de cel ordinar și se acoperă,de regulă,prin impozite,împrumuturi publice și emisiuni monetare.

Bugetele anexă sunt elaborate de instituții sau societăți comerciale publice.Veniturile și cheltuielile se votează de către parlament după aprobarea bugetului general al statului. Aceste bugete sunt evidente spre deosebire de cel ordinar şi sunt incluse în legea bugetului după. Soldurile lor se regăsesc în bugetul de stat fie la venituri (dacă acesta este surplus), fie la cheltuieli (dacă este deficit)[4].

În practica economică s-au întâlnit şi se întâlnesc adesea situații în care neajunsurile economiei, conjunctura nefavorabilă, proporția angajării cheltuielilor publice etc, au făcut şi fac imposibilă aplicarea principiului echilibrului bugetar. Acest neajuns a fost dublat în unele ţări de prevederi legislative care interzic aprobarea unui buget obișnuit deficitar.

Practica bugetară evidențiază trei caracteristici de asigurare a echilibrului bugetar:

- fondul de rezervă, care se constituie în perioadele economice favorabile, în care impozitele pot crește fără a spori nivelul de necesitate, deoarece baza de impozitare (in principal veniturile, dar şi consumul) este mai mare. Din acest conținut se vor finanța deficitele înregistrate în perioadele economice defavorabile.
- fondul de egalizare, care presupune finanțarea deficitului bugetar printr-un împrumut sau prin emisiune monetară suplimentară. Mărimea finanţării este evidenţiată în conturi deosebite, pe surse de finanţare folosite, urmând ca, în perioade sau situațiile favorabile, să înceteze treptat obligațiile asumate. În cazul împrumuturilor încetarea se face prin rambursări din limitele bugetare curente ale anilor „buni”.
- amortizarea alternativă presupune manevrarea rambursării datoriei publice şi a cheltuielilor publice. Astfel, din veniturile fiscale obținute adițional(cu sau fără

[4] Potrivit sursei publice:finante-publice/bugetul-de-stat,accesat la data de 29.03.2023.

majorarea cotelor de impunere), se grăbește rambursarea datoriei publice, iar cheltuielile bugetare se măresc doar în limita diferenței între sporul de venituri şi serviciul majorat al datoriei publice. În anii mai slabi,din punct de vedere economic,reprezintă un dezavantaj,deoarece se diminuează rambursarea datoriei publice şi se restrâng cheltuielile bugetare[5].

III. Caracteristici privind elaborarea proiectului de buget

În elaborarea proiectului de buget sunt angajate toate instituţiile publice în vederea propunerii de fonduri financiare şi de obiective pentru care să se prevadă cheltuieli din buget. Instituția specializată este Ministerul Finanţelor. Pe baza unei activități referitoare la evoluția acestuia şi în colaborare cu alte proiecte de specialitate (statistică, prognoză, cercetare economică etc.) sunt formulate, în principiu, nivelul şi structura veniturilor.

Toate instituțiile finanţate din buget își formulează propunerile privind necesarul de cheltuieli pentru anul al cărui buget este în curs de elaborare. Sunt cumulate la nivelul instituțiilor centrale (ministere, agenții guvernamentale) şi prezentate apoi, pană la 1 iunie, Ministerului Finanţelor. Acesta, după consultarea primului ministru asupra cadrului bugetar general, formulează valoarea cheltuielilor propuse pentru fiecare instituţie centrală în parte şi le comunică acestora pană la 1 iulie.

Scopul lor principal, îl constituie, de regulă creşterea alocaţiilor bugetare, în limita prevederilor legale şi a normelor metodologice ale Ministerului Finanţelor. Diferitele divergențe sunt rezolvate în Guvern cu prilejul discutării şi adoptării de către acesta a proiectului de buget în vederea supunerii spre aprobare[6].

Aprobarea bugetului se face de către Parlament, astfel încât bugetul să aibă caracterul de lege. Acest lucru este important pentru instituirea obligativității contribuabililor de a comunica veniturile pe care guvernul se bazează în realizarea politicii sale, dar şi pentru stabilirea cheltuielilor care se fac pentru un anumit domeniu, proiect, obiectiv.

Ca urmare, este actul final dintr-o procedură destul de complexă, menită să asigure analizarea atentă a deciziei bugetare şi alegerea cea mai recomandată privind constituirea şi utilizarea resurselor bugetare. În cadrul acestei practici se întâlnesc, în principal, următoarele etape:

- prezentarea în plenul Parlamentului, de către primul ministru sau de către ministrul finanţelor, a proiectului de buget însuşit de Guvern;

[5] Potrivit sursei publice:finante-publice/bugetul-de-stat,accesat la data de 29.03.2023.

[6] Anghelache Gabriela-Victoria (coord.); Jakova, Stela; Oanea, Dumitru-Cristian,Politica fiscal-bugetară și piața de capital,Editura Economica,București,2018.

- analiza acestui proiect în comisiile permanente ale Parlamentului (educație, sănătate, cultură, apărare etc.), comisii care pot formula modificări; fiecare comisie trebuie să se pronunțe în legătură cu acordul privind respectivul proiect;
- analiza proiectului de buget în comisia de buget, finanțe, bănci (comisia de specialitate a Parlamentului), care, în plus faţă de alte comisii, este chemată să se pronunțe asupra modificărilor formulate de acestea; recomandarea acestei comisii privind proiectul de buget şi modificările menționare sunt trimise plenului Parlamentului pentru dezbatere şi aprobare;
- dezbaterea în plenul Parlamentului a proiectului de buget;
- aprobarea prin vot a fiecărui articol din legea bugetului, inclusiv ,modificărilor provenite de la comisii, precum şi a legii bugetului în ansamblu;
- promulgarea legii bugetului de către Președintele țării;
- publicarea in „Monitorul Oficial” a legii privind bugetul[7].

IV. Studiu privind veniturile bugetului general consolidat

Veniturile bugetului general consolidat au însumat 114,79 miliarde lei (8,4% din PIB) în al treilea trimestru al anului 2022, cu 3,45 miliarde lei sub nivelul prevăzut, reprezentând un stadiu de realizare a programului de încasări de 97,1%.

Veniturile bugetului general consolidat s-au situat sub nivelul planificat pentru perioada analizată ca urmare a evoluției veniturilor din fonduri externe rambursabile și în special a sumelor respectivei asistențe financiare nerambursabile a PNRR dar și a veniturilor din economia internă ce nu au reușit să atingă valoarea planificată.

Comparativ cu perioada asemănătoare a anului precedent, veniturile bugetului general consolidat au crescut în termeni specifici cu 22,1%, iar ca procent în PIB cu 0,4 puncte procentuale de la 8,0% din PIB cât au fost în al treilea trimestru al anului 2021 la 8,4% din PIB în trimestrul al III- lea al anului 2022.

Veniturile încasate din economia internă (fără fonduri de la Uniunea Europeană) au fost în sumă de 103,02 miliarde lei, reprezentând 7,5% ca pondere în PIB și un idice de efectuare a programului trimestrial de 98,7%.

Veniturile Fiscale au însumat 57,00 miliarde lei și s-au realizat în procent de 97,2%. Acestea au reprezentat 4,2% din PIB, fiind cu 21,4% mai mari comparativ cu încasările celui de-al treilea trimestru al anului 2021. Veniturile fiscale s-au situat sub nivelul planificat, în principal, ca urmare a evoluției încasărilor din taxa pe valoarea adăugată și accize ce nu au reușit să atingă nivelul planificat pentru perioada analizată.

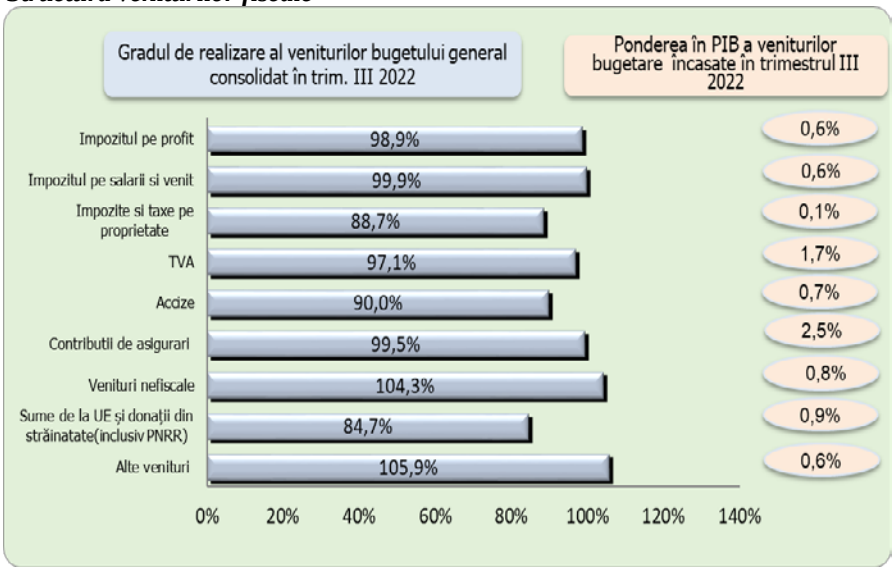
[7] Potrivit sursei publice:finante-publice/bugetul-de-stat,accesat la data de 03.04.2023.

Grafic nr 1. Nivelul veniturilor şi a cheltuielilor

Sursa: https://mfinante.gov.ro/ro/web/site - Ministerul finanțelor[8]

Grafic.2. Structura veniturilor fiscale

Sursa: https://mfinante.gov.ro/ro/web/site - Ministerul finanțelor[9]

În al treilea trimestru al anului 2022, încasările pe principalele categorii de impozite au înregistrat următoarea evoluție:

[8] Potrivit sursei publice:mfinante.gov.ro/domenii/bugetul-de-stat/informatii-executie-bugetara,accesat la data de 03.04.2023.

[9] Potrivit sursei publice:mfinante.gov.ro/domenii/bugetul-de-stat/informatii-executie-bugetara,accesat la data de 03.04.2023.

Încasările din de 7,56 miliarde lei, înregistrează o evoluție pozitivă față de perioada aferentă a anului 2021 de 44,3% (+2,32 miliarde lei), ajutată atât de avansul încasărilor din impozitul pe profit de la agenții economici cu 43,6% (+2,2 miliarde lei), cât și de impozitul pe profit trecut în băncile comerciale cu 53,5% (+0,1 miliarde lei). Indicele de realizare este de 98,9% față de activitatea stabilită.

Încasările din impozitul pe venit în trimestrul III al anului 2022 au totalizat 7,71 miliarde lei, în creștere cu 15,3% comparativ cu aceeași perioadă a anului trecut,cu indicele de realizare de 99,9% față de etapa stabilită.

Încasările din impozitele și taxele pe proprietate au cumulat 0,86 miliarde lei (0,1% din PIB) și s-au realizat în procente de 88,7%. Totodată, comparativ cu încasările din trimestrul III 2021, acestea s-au redus cu 8,7%. Scăderile menționate s-au îndicat pe fondul unor acte normative prin care se acordă sprijinul de la plata impozitului pe clădiri, terenuri pentru cooperative agricole și pentru membrii cooperatori (Ordin nr.190/1157/1460/2021).

Evoluția încasărilor programului trimestrial cât și față de încasările din perioada similară a anului anterior s-a datorat încasărilor înscrise la bugetul de stat care au avut o creștere de 2,7 miliarde lei față de anul trecut, pe seama impozitului pe veniturile adiționale obținute ca urmare a stabilirii prețurilor din sectorul gazelor naturale (+1,6 miliarde lei) și a impozitului utilizat asupra venitului adițional realizat de producătorii de energie electrică în conformitate cu Legea nr.259/2021 (+1,1 miliarde lei).

Pe bugete, indicele de realizare al programului de încasări stabilit pentru trimestrul III 2022, se prezintă astfel: bugetul asigurărilor pentru șomaj (103,1%), bugetul fondului național unic de asigurări sociale de sănătate (100,1%), bugetul asigurărilor sociale de stat (99,6%) și bugetul de stat (94,5%).

Încasările la bugetul de stat au fost în sumă de 6,1 mld. lei, înregistrează o creștere de 53,6% (+2,1 miliarde lei), comparativ cu aceeași perioadă a anului anterior, pe seama veniturilor din proprietate (vărsăminte din veniturile nete ale B.N.R, venituri din dividende și redevențe petroliere).Veniturile nefiscale aproximativ 120,7% (+1,1 miliarde lei)[10].

Sumele primite de la Uniunea Europeană aferente proiectelor finanțate atât din domeniul financiar 2007-2013, cât și din domeniul financiar 2014-2020 dar și sumele specifice perioadei de planificare a Uniunii Europene 2021 – 2027 și sumele specifice asistenței financiare a PNRR, încasate în trimestrul III 2022, au fost în sumă de 11,77 miliarde lei (0,86% din PIB), corespunzător unui nivel de realizare de 84,7% a programului trimestrial. Din totalul sumelor 92,6% au reprezentat fonduri externe nerambursabile care sunt specifice cadrului financiar 2014-2020[11].

[10] Potrivit sursei publice:mfinante.gov.ro/domenii/bugetul-de-stat/informatii-executie-bugetara,accesat la data de 03.04.2023.

[11] Potrivit sursei publice:mfinante.gov.ro/domenii/bugetul-de-stat/informatii-executie-bugetara,accesat la data de 03.04.2023.

V. Concluzii

Având în vedere evoluția veniturilor bugetare, soldul bugetar aferent trimestrului al III-lea al anului 2022 s-a situat sub pragul stabilit cu 13,48 miliarde lei.

În al treilea trimestru al anului 2022, veniturile bugetului general consolidat nu au reușit să atingă valoarea planificată în principal ca urmare a nerealizării veniturilor așteptate a fi încasate din fonduri externe nerambursabile și în special a celor care sunt specifice asistenței financiare nerambursabile alocate PNRR al căror valoare este asociată cu propunerile ordonatorilor principali de credite privind prevederile bugetare pentru proiectele finanțate din fonduri externe nerambursabile aferente trimestrului III 2022.

Din analiza execuției bugetare, specifică trimestrului al III-lea al anului 2022, se apreciază că nu s-au recunoscut elemente specifice pragului stabilit al deficitului bugetar pentru anul 2022, totuși, în situația dată,se propune o atenție în ceea ce privește adunarea veniturilor din economia internă la valoarea planificată, iar în cazul ordonatorilor principali de credite prudență în angajarea de noi cheltuieli și o mai mare seriozitate în planificarea cheltuielilor bugetare astfel încât cauza de deficit să fie respectată[12].

Referințe

- Anghelache Gabriela-Victoria (coord.); Jakova, Stela; Oanea, Dumitru-Cristian, Politica fiscal-bugetară și piața de capital, Editura Economica,București,2018;
- Georgescu Maria Andrada, Administrarea finanțelor publice și a bugetului. Ediția 3,Editura Pro Universitaria,București,2011;
- N. Panait, Finanțe, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2019;
- Popeanga Petre; Bragadireanu Carmen, Buget si contabilitate bugetara: suport de curs pentru învățământul la distanță, Editura Pro Universitaria,București,2010;
- Stoica Emilia Cornelia; Grigore Maria; Bragaru Constantin, Buget și trezorerie publică, Editura Universitara,București,2009;
- https:///finante-publice/bugetul-de-stat.html,accesat la data de 28.03.2023;
- https://mfinante.gov.ro/domenii/bugetul-de-stat/informatii-executie-bugetara,accesat la data de 03.04.2023.

[12] Potrivti sursei publice://mfinante.gov.ro/domenii/bugetul-de-stat/informatii-executie-bugetara,accesat la data de 03.04.2023.

CHELTUIELILE PUBLICE ÎN ROMÂNIA

Andreea Iulia CONSTANTIN*

Abstract

Interesul asupra ramurii bugetare a cheltuielilor publice a suferit o semnificativă evoluție de-a lungul ultimelor două secole, ținând seama, mai ales de evenimentele istorice care au determinat modificări majore în plan economic şi social. Deşi la prima vedere modificarea nivelului cheltuielilor ar părea că influențează în mod direct doar activitățile din sectorul public, totuși în cele din urmă cel care suportă aceste schimbări este cetățeanul ca beneficiar final al serviciilor publice.[1]

Cuvinte cheie: *cheltuieli publice, cheltuieli bugetare, relații financiare, social-economic, putere economică, factori, analiză, principii.*

I. Introducere

Cheltuielile publice includ situația financiară de distribuire și utilizare a fondurilor guvernamentale pentru satisfacerea unor nevoi sociale, considerate esențiale și prioritare la momentul respectiv. Analizând elementele care stau la baza cheltuielilor publice, este ușor de stabilit natura juridică a acestora ce diferă de cea a cheltuielilor bugetare. Prin urmare, există un raport între întregul și parțial, între cheltuielile publice și cheltuielile bugetare.

Mijloacele prin care statul intervine în viața social-economică a întregii societăți sunt cheltuielile publice, ce au scopul de a finanța obiectivele și acțiunile de interes general, existente prin programele bugetare anuale de strictă necesitate și prioritare într-o anumită perioadă de timp.

Cheltuielile publice diferă prin volumul propriu, de la un stat la altul, de la o perioadă la alta, în funcție de politica economico-financiară adoptată, de gradul statului de dezvoltare, de puterea economică ce o reprezintă statul, precum și de alte priorități și opțiuni pe care le au în vedere.

În literatura juridică de specialitate, identificarea cheltuielilor publice este demonstrată prin actele și operațiunile de întrebuințare a fondurilor bănești necesare statului și altor colectivități publice, ce au scopul de a menține bunăstarea din punct

* Studentă, Facultatea de Relații Internaționale și Administrație Publică, Universitatea „Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: andreeal45021@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect.univ.dr. Nicoleta Panait (e-mail: npanait@univnt.ro).

[1] Informație publică disponibilă pe site-ul https://rtsa.ro/rtsa/index.php/rtsa/article/view/443/438 , accesat în data de 07/04/2023.

de vedere material, a organelor de stat și serviciilor publice, de a satisface interesele social-culturale și alte necesități colective. Astfel, cheltuielile publice pot fi considerate modalități de repartizare și folosință a fondului bănesc bugetar având ca scop satisfacerea nevoilor generale ale societății.

În mod cert, domeniul cheltuielilor publice reprezintă plăți efectuate din fondul de resurse financiar-publice ale statului prin care se urmărește realizarea unor nevoi sociale, susținerea învățământului, culturii, științei și artei, întreținerea organelor puterii politice, executive și judecătorești, întreținerea armatei, etc., la care se adaugă cheltuielile efectuate de alte colectivități precum asociațiile sportive, culturale și profesionale.

Totalitatea cheltuielilor se acoperă din surse diverse precum cheltuielile bugetare, cheltuielile extrabugetare formate din resurse financiare constituite în afara bugetului de stat, cheltuielile acoperite din fonduri cu destinație specială.

Pentru efectuarea cheltuielilor publice, statul și colectivitățile locale reușesc să ia în calcul nu numai realizarea unor obiective de interes general, ci și susținerea acțiunilor care vizează condiții optime de viață pentru toți membrii societății.

Volumul cheltuielilor publice, împreună cu alți indicatori macroeconomici, mărimea deficitului bugetar și a veniturilor bugetare, constituie dovada gradului de intervenție a statului în economie.

II. Structura cheltuielilor în România şi evoluția lor în ultimii trei ani

Pentru dezvoltarea economică, pe lângă ponderea cheltuielilor publice în PIB sau nivelul acestora în raport cu veniturile bugetare și structura acestor cheltuieli este la fel de importantă. Dezvoltarea economică depinde în mare măsură atât de cât cheltuiesc guvernele pentru serviciile publice, cât și de modul în care aceste resurse sunt prioritizate și alocate.

Structura cheltuielilor publice în România a cunoscut schimbări semnificative în ultimii 20 de ani. În 1995, cea mai mare parte a cheltuielilor (55% din totalul acestora) se aloca pentru protecție socială (circa 29%) și activități economice (circa 26%). În 20 de ani, situația s-a schimbat și, ca urmare a integrării în Uniunea Europeană, activitățile economice și-au redus din importanță aproape la jumătate față de 1995 (de la 26%, ponderea a scăzut la 15%), iar protecția socială, care include în principal sistemul public de pensii, asistența socială având o poziție marginală, a crescut ușor față de 1995 (de la 29% la 32%).

În ultimii 20 de ani, în România, a fost înregistrată o creștere mai mare din cheltuielile publice ce fac parte din categoria protecției sociale, educației, sănătății, serviciile publice generale, activitățile de recreere, cultura și religia, ordinea publică și siguranța. România s-a împrumutat în mod deosebit în ultima perioadă, pentru susținerea cheltuielilor enumerate, și mai puțin pentru activități economice.

Orice cheltuială publică poate fi realizată numai dacă este prevăzută legal, într-un act normativ. Cu acest aspect, trebuie respectate prevederile legii finanțelor

publice care, de regulă, reglementează regimul cheltuielilor publice şi a legii privind adoptarea bugetului de stat prin care se stabilește pentru un an financiar mărimea creditelor bugetare alocate pentru fiecare destinație. Important fiind faptul că fără o autorizare expresă, nici o cheltuială nu poate fi realizată chiar dacă a fost prevăzută într-un act normativ.

Cheltuielile publice pot fi efectuate numai în condițiile exercitării unui control financiar riguros privind oportunitatea şi necesitatea cheltuielilor. Fiind vorba de cheltuirea unor resurse publice, trebuie respectat şi un regim sever de economii în procesul angajării banilor publici.

Nu există posibilitatea prin care cheltuielile publice se pot efectua în mod automat, chiar dacă au fost prevăzute, în mod expres, într-un act normativ, ci pe măsura justificării sumelor acordate anterior în condițiile realizării indicatorilor specifici.

Însă, orice cheltuială publică se poate realiza, în principiu, numai din bugetul administrației centrale de stat sau din bugetele locale în funcție de subordonarea instituției publice ori a beneficiarului de alocație bugetară.

Cheltuielile bugetului general consolidat au totalizat, în anul 2021, 459,63 miliarde lei, ceea ce reprezintă 38,9% din PIB și un grad de realizare față de nivelul prevăzut de 97,6%.

Comparativ cu anul precedent, cheltuielile bugetului general consolidat s-au majorat cu 8,3%, iar ca procent în PIB s-au diminuat cu 1,2 puncte procentuale de la 40,1% cât au fost în anul 2020 la 38,9% în anul 2021.

Majorarea cheltuielilor se datorează și măsurilor care au fost avute în vedere pentru combaterea epidemiei de COVID-19, astfel în anul 2021 aceste plăți au fost în cuantum de aproximativ 14,8 miliarde lei.

Din punct de vedere al gradului de realizare al programului anual, principalele categorii de cheltuieli bugetare au înregistrat următoarele evoluții: cheltuielile de personal 99,6%, cheltuielile cu bunuri şi servicii 101,8%, cheltuielile cu dobânzile 98,2%, cheltuielile cu subvențiile 102,4%, cheltuielile cu proiectele finanțate din fonduri externe nerambursabile 87,4%, cheltuielile cu asistența socială 99,8%, cheltuielile de capital 90,7%.

Comparativ cu anul 2020 structura economică a cheltuielilor prezintă o creștere a ponderii în total cheltuieli a cheltuielilor cu proiectele finanțate din fonduri externe nerambursabile și donații cu 0,7 puncte procentuale, a cheltuielilor cu dobânzile cu 0,5 puncte procentuale și a celor cu bunurile și serviciile cu 0,5 puncte procentuale, diminuări ale ponderii înregistrându-se în cazul cheltuielilor de personal cu 1,6 puncte procentuale, a cheltuielilor cu asistența socială cu 0,6 puncte procentuale și a cheltuielilor de capital cu 0,5 puncte procentuale, în timp ce cheltuielile cu subvențiile s-au situat la același nivel de 1,9% din totalul cheltuielilor bugetului general consolidat.

Cheltuielile de personal ale bugetului general consolidat, în anul 2021, au crescut cu 1,7% față de anul precedent, iar ca procent în PIB s-au redus cu 0,9 puncte procentuale de la 10,4% din PIB în 2020 la 9,5% din PIB în anul 2021[2].

Creșterea în termeni nominali a cheltuielilor de personal comparativ cu 2020 a fost determinată, în principal, de plățile reprezentând stimulentul de risc acordat pentru COVID 19 precum și alte cheltuieli de personal, inclusiv sporuri acordate personalului medical şi auxiliar implicați în activitățile cu pacienții diagnosticați cu COVID-19.

Comparativ cu programul anual cheltuielile de personal s-au efectuat în proporție de 99,6%.

Cheltuielile cu bunuri și servicii au înregistrat o creștere cu 12,4% față de anul precedent, iar ca pondere în PIB au rămas la același nivel din anul 2020 respectiv 5,4% din PIB.

Evoluția față de anul precedent a fost determinată, în principal, de creșterile înregistrate la bugetul de stat de 21,1%, precum și la bugetul Fondului național unic de asigurări sociale de sănătate de 11,4%. Comparativ cu programul anual cheltuielile cu bunuri şi servicii s-au efectuat în proporție de 101,8%. Depășirea programului a fost determinată de evoluția cheltuielilor cu bunuri și servicii la bugetele locale unde acestea s-au efectuat în proporție de 103,8%[3].

Majorarea cheltuielilor cu bunuri și servicii a fost determinată în special de plățile suplimentare pentru medicamente, materiale sanitare, reactivi și alte produse necesare diagnosticării și tratării pacienților infectați cu coronavirusul SARS-CoV-2.

Cheltuielile cu dobânzile au avansat cu 23,9% comparativ cu anul precedent, iar ca pondere în PIB cu 0,1 puncte procentuale, de la 1,4% din PIB în 2020 la 1,5% din PIB în anul 2021. Acestea nu au reușit să atingă nivelul prevăzut a se efectua în anul 2021, efectuând-se în proporție de 98,2%.

Cheltuielile cu subvențiile au crescut față de anul precedent cu 6,2%, iar ca pondere în PIB au scăzut cu 0,1 puncte procentuale de la 0,8% din PIB în anul 2020 la 0,7 % din PIB în anul 2021, gradul de efectuare a acestora fiind de 102,4%.

Din totalul cheltuielilor cu subvențiile o pondere de 49,3% o reprezintă cheltuielile cu subvențiile ale bugetului de stat, iar în cadrul acestora, o pondere mai însemnată o dețin subvențiile pentru susținerea transportului feroviar public de călători 61,6% (2,6 miliarde lei) și subvențiile pentru sprijinirea producătorilor agricoli 36,1% (1,5 miliarde lei).

Cheltuielile cu asistența socială au crescut în termeni nominali cu 6,3% comparativ cu anul anterior, iar ca pondere în PIB s-au redus cu 0,6 puncte procentuale, de la 13,1% din PIB în anul 2020 la 12,5% din PIB în anul 2021[4].

---

[2] Ministerul Finanţelor.
[3] *Idem.*
[4] *Idem.*

Cheltuielile de personal ale bugetului general consolidat, în anul 2021, au crescut cu 1,7% față de anul precedent, iar ca procent în PIB s-au redus cu 0,9 puncte procentuale de la 10,4% din PIB în 2020 la 9,5% din PIB în anul 2021.

Creșterea în termeni nominali a cheltuielilor de personal comparativ cu 2020 a fost determinată, în principal, de plățile reprezentând stimulentul de risc acordat pentru COVID 19 precum și alte cheltuieli de personal, inclusiv sporuri acordate personalului medical şi auxiliar implicați în activitățile cu pacienții diagnosticați cu COVID-19[5].

Comparativ cu programul anual cheltuielile de personal s-au efectuat în proporție de 99,6%.

Cheltuielile cu bunuri și servicii au înregistrat o creștere cu 12,4% față de anul precedent, iar ca pondere în PIB au rămas la același nivel din anul 2020 respectiv 5,4% din PIB.

Evoluția față de anul precedent a fost determinată, în principal, de creșterile înregistrate la bugetul de stat de 21,1%, precum și la bugetul Fondului național unic de asigurări sociale de sănătate de 11,4%. Comparativ cu programul anual cheltuielile cu bunuri şi servicii s-au efectuat în proporție de 101,8%. Depășirea programului a fost determinată de evoluția cheltuielilor cu bunuri și servicii la bugetele locale unde acestea s-au efectuat în proporție de 103,8%.

Majorarea cheltuielilor cu bunuri și servicii a fost determinată în special de plățile suplimentare pentru medicamente, materiale sanitare, reactivi și alte produse necesare diagnosticării și tratării pacienților infectați cu coronavirusul SARS-CoV-2.

Cheltuielile cu dobânzile au avansat cu 23,9% comparativ cu anul precedent, iar ca pondere în PIB cu 0,1 puncte procentuale, de la 1,4% din PIB în 2020 la 1,5% din PIB în anul 2021. Acestea nu au reușit să atingă nivelul prevăzut a se efectua în anul 2021, efectuând-se în proporție de 98,2%.

Cheltuielile cu subvențiile au crescut față de anul precedent cu 6,2%, iar ca pondere în PIB au scăzut cu 0,1 puncte procentuale de la 0,8% din PIB în anul 2020 la 0,7 % din PIB în anul 2021, gradul de efectuare a acestora fiind de 102,4%.

Din totalul cheltuielilor cu subvențiile o pondere de 49,3% o reprezintă cheltuielile cu subvențiile ale bugetului de stat, iar în cadrul acestora, o pondere mai însemnată o dețin subvențiile pentru susținerea transportului feroviar public de călători 61,6% (2,6 miliarde lei) și subvențiile pentru sprijinirea producătorilor agricoli 36,1% (1,5 miliarde lei).

Cheltuielile cu asistența socială au crescut în termeni nominali cu 6,3% comparativ cu anul anterior, iar ca pondere în PIB s-au redus cu 0,6 puncte procentuale, de la 13,1% din PIB în anul 2020 la 12,5% din PIB în anul 2021.

[5] *Idem.*

Agriculturii și Dezvoltării Rurale, 7,0 miliarde lei (20,04%) de către Ministerul Transporturilor și Infrastructurii, 2,3 miliarde lei (6,46%) de către Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene, 1,3 miliarde lei (3,62%) au fost utilizați de către Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației, 2,47% din totalul sumei, respectiv 0,9 miliarde lei au fost utilizați de către Ministerul Afacerilor Interne și 1,8 miliarde lei (5,25%) de către Ministerul Finanțelor -Acțiuni Generale.

Cheltuielile pentru investiții, care includ cheltuielile de capital, precum și cele aferente programelor de dezvoltare finanțate din surse interne și externe, au însumat 59,3 miliarde lei (5,01% din PIB) și prezintă o creștere de 11,5% față cele înregistrate în anul 2020.

III. Nivelul şi obiectivele investițiilor

Pentru anul 2021 investițiile au fost în sumă de 24.685 milioane lei pe total surse de finanțare, din care suma de 20.595 milioane lei de la bugetul de stat.

Conform rapoartelor de monitorizare a programului de investiții publice transmise de ordonatorii principali de credite ai bugetului de stat potrivit alin. (1) al art. 44 din *Legea nr. 500/2002 privind finanțele publice*, cu modificările și completările ulterioare, la data de 31 decembrie 2021, pentru obiectivele/proiectele/categoriile de investiții au fost efectuate plăți în sumă de 19.545 milioane lei pe total surse (reprezentând 79,18 % din programul anual), din care 18.515 milioane lei de la bugetul de stat (reprezentând 89,90 % din programul anual).

Potrivit programului de investiții publice aprobat ca anexă la bugetul Casei Naționale de Asigurări de Sănătate prin Legea nr. 15/2021 a bugetului de stat pe anul 2021, cu modificările și completările ulterioare, creditele bugetare alocate pentru cheltuielile de investiții, actualizate la data de 31 decembrie 2021, au fost în sumă de 9,93 milioane lei, din care fondurile alocate de la bugetul Fondului național unic de asigurări sociale de sănătate (FNUASS) au fost în sumă de 8,40 milioane lei, iar potrivit rapoartelor de monitorizare transmise de ordonatorul principal de credite s-au efectuat plăți în sumă de 3,87 milioane lei, integral de la bugetul FNUASS.

De asemenea, potrivit programului de investiții publice aprobat ca anexă la bugetul Ministerului Muncii și Protecției Sociale pentru Casa Națională de Pensii Publice, prin Legea nr. 16/2021 a bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2021, cu modificările și completările ulterioare, creditele bugetare alocate pentru cheltuielile de investiții, actualizate la data de 31 decembrie 2021, au fost în sumă de 16,96 milioane lei, integral de la bugetul asigurărilor sociale de stat, iar potrivit rapoartelor de monitorizare transmise de ordonatorul principal de credite s-au efectuat plăți în sumă de 6,69 milioane lei.

Totodată, potrivit programului de investiții publice aprobat ca anexă la bugetul Ministerului Muncii și Protecției Sociale pentru Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, prin Legea nr. 16/2021 a bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2021, cu modificările și completările ulterioare, creditele bugetare alocate pentru cheltuielile de investiții, actualizate la data de 31 decembrie 2021, au fost în sumă de 4,5 milioane lei, din care fondurile alocate de la bugetul asigurărilor pentru șomaj sunt în sumă de 3,86 milioane lei, iar potrivit rapoartelor de monitorizare transmise de ordonatorul principal de credite s-au efectuat plăți în sumă de 3,13 milioane lei, din care 2,50 milioane lei din bugetul asigurărilor pentru șomaj.

Principalele obiective de investiții distincte pentru care s-au efectuat plăți în anul 2021 sunt:

- Reabilitarea liniei C.F. Frontiera - Curtici - Simeria, parte componentă a Coridorului IV Pan-European pentru circulația trenurilor cu viteza maximă de 160 km/h; Tronsonul 2: km 614 - Gurasada si Tronsonul 3: Gurasada - Simeria – 1.581,3 milioane lei;
- Drum expres Craiova Pitești și legăturile la drumurile existente – 1.220 milioane lei;
- Autostrada Brașov – Târgu Mureș – Cluj - Oradea – 647,2 milioane lei;
- Autostrada de Centură București - Sector Centură Sud km.52+700 - km 100+900 – 619,1 milioane lei;
- Pod suspendat peste Dunăre în zona Brăila – 560 milioane lei;
- Autostrada Sebeș - Turda – 452,9 milioane lei;
- Autostrada Sibiu – Pitești – 362,1 milioane lei;
- Autostrada Lugoj - Deva – 179,2 milioane lei;
- Reabilitare DN 76 (E79) Deva Oradea km 0+000 - km 184+390 – 138,3 milioane lei;
- Varianta ocolitoare a orașului Bacău pe DN 2 – etapa I – 129,8 milioane lei;
- Modernizarea liniei C.F. București Nord - Jilava - Giurgiu Nord - Giurgiu Nord Frontiera. Lotul 1 : Redeschiderea circulației feroviare pe pod, peste râul Argeș între Vidra și Comana – 117,2 milioane lei;
- Lărgire la 4 benzi Centura București Sud între A2 km 23+600 și A1 km 55+520 – 101,9 milioane lei;
- Varianta de ocolire a municipiului Satu Mare – 99,6 milioane lei;
- Drum de legătură DN 5 - Șoseaua de centură - Pod Prieteniei km 61+400 – 85,1 milioane lei;
- Varianta de ocolire Timișoara Sud – 82,5 milioane lei.[6]

[6] Informație publică disponibilă pe site-ul https://mfinante.gov.ro/domenii/bugetul-de-stat/informatii-executie-bugetara , accesat în data de 04/04/2023.

IV. Concluzii

În concluzie, orice cheltuială trebuie apreciată din punct de vedere al necesității, al utilității şi al urgenței. Cheltuielile au ca factori specifici necesitatea absolută, indispensabilitatea pentru viața socială a statului în scopul realizării și aprobării lor. De asemenea, este necesar ca o cheltuială să fie utilă. Utilitatea trebuie văzută în lumina urgenței, întrucât este posibil, să fie utilă.

De asemenea, cheltuielile statului trebuie să servească scopurilor generale, adică de efectele lor să se folosească toţi cetățenii şi toate clasele sociale, fără preferință, nefiind echitabil să se facă cheltuieli numai pentru anumite regiuni, anumite clase sau persoane.

Principiul nu trebuie să fie absolutizat. Nu se poate susţine că statul trebuie să facă cheltuieli exclusiv pentru nevoile întregii colectivităţi, fără nici o considerare deosebită asupra intereselor unei minorităţi. Statul poate găsi că este în interesul ordinii sociale să intervină numai pentru una din clase care este defavorizată și mai slabă în lupta pentru existenţă, cum ar fi pensionarii sau cei care au nevoie de îngrijiri medicale, având în vedere necesităţile întregului grup şi nu ale unor persoane individualizate. Poate fi, de asemenea, avută în vederea necesitatea pentru o regiune defavorizată, ori pentru a interveni în avantajul diferitelor ramuri de producţie, când ele trec prin perioade de criză care le-ar ameninţa existenţa, sau când vrea să încurajeze o industrie care nu se poate susţine în lupta concurenţei libere.

Concluzionând, considerăm că, în toate cazurile, trebuie avută în vedere eficacitatea cheltuielilor publice, care ocupă un loc important între criteriile de selectare a alternativelor proiectelor, în vederea cuprinderii, în legile bugetare anuale, a unui raport determinat între eforturile financiare şi efectele comensurabile sau estimative ce pot fi obţinute pe seama obiectivelor finanţate de către stat prin cheltuieli bugetare.

Referințe

- N. Panait, Finanțe, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2019;
- Roman Constantin, Moșteanul Roxana Narcisa, Finanţele instituţiilor publice; Sinteze, aplicaţii, Editura ASE, București 2014;
- Văcărel I. Bistriceanu Gh, Anghelache G, Bodnar M, Bercea F, Moșteanu T, Georgescu F. (2007), Public Finances, Didactic and Pedagogical Publishing House;
- Weber, L. (1997), L'ETAT, acteur économique, Editura Economică, Ediția a III-a, Paris;
- Zaman, G, Georgescu, G. (2010), Romania's External Debt Sustainability Under Crisis Circumstances, Romanian Journal of Economics;
- Zaman, G. (2011), Challenges, vulnerabilities and ways of approach in Romania's external debt sustainability, Annals of the University of Oradea Economic Series, Oradea Univerity Press;
- https://insse.ro/cms/ , accesat la data de 29/03/2023;

- https://mfinante.gov.ro/domenii/bugetul-de-stat/informatii-executie-bugetara , accesat la data de 29/03/2023;
- www.bnr.ro;
- www.fgdb.ro.